

GX. A
STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1941:9
JUSTITIEDEPARTEMENTET

LAGBEREDNINGENS
FÖRSLAG
TILL
LAG OM AKTIEBOLAG
M. M.

II
MOTIV

S T O C K H O L M
1 9 4 1

Statens offentliga utredningar 1941

Kronologisk förteckning

1. Sociala försvarsberedskapskommittén. Betänkande. Del 3. Förslag till krigspensionsförordning m. m. Beckman. 120 s. F8.
2. Betänkande med förslag rörande restaureringen av Uppsala domkyrka. Uppsala, Almqvist & Wiksell. 82 s. 16 pl. E.
3. Åtgärder för bekämpande av homosexualitetens samhällsfarliga yttringar. Norstedt. 58 s. Ju.
4. Utredning angående byggnadskostnaderna. Beckman. viij, 386 s. S.
5. Betänkande med allmänna riktlinjer för åstadkommande av tidigare inbetalning av utskylder. Del 1. Marcus. 522 s. F1.
6. Betänkande med allmänna riktlinjer för åstadkommande av tidigare inbetalning av utskylder. Del 2. Marcus. 143 s. F1.
7. Förslag till rättgångsbalk av Kungl. Maj:t den 14 februari 1941 godkänt såsom grundval för processlagberedningens fortsatta verksamhet. Norstedt. iv, 530 s. Ju.
8. Lagberedningens förslag till lag om aktiebolag m. m.
  1. Lagtext. Norstedt. viij, 141 s. Ju.
  2. Motiv. Norstedt. 720 s. Ju.
9. Lagberedningens förslag till lag om aktiebolag m. m.
  1. Lagtext. Norstedt. viij, 141 s. Ju.
  2. Motiv. Norstedt. 720 s. Ju.

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = eklelesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1941: 9
JUSTITIEDEPARTEMENTET

LAGBEREDNINGENS

FÖRSLAG

TILL

LAG OM AKTIEBOLAG

M. M.

II

MOTIV

STOCKHOLM 1941

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

390908

STATE OF NEW YORK
IN SENATE

REPORT

OF THE

COMMISSIONERS OF THE LAND OFFICE

FOR THE

YEAR

1887

ALBANY: PUBLISHED BY THE STATE PRINTING OFFICE, 1887.

Förslag till lag om aktiebolag.

Inledning.

Det behov av revision av aktiebolagslagstiftningen, som föranlett lagberedningens under överläggningar med delegerade för Danmark, Finland och Norge utarbetade förslag till ny lag om aktiebolag, har framträtt icke blott i Sverige och övriga nordiska länder. Detta reformbehov är en allmän företeelse och har under de två sista årtiondena i ett flertal länder medfört mer eller mindre genomgripande ny lagstiftning på aktiebolagsrättens område. Sålunda hava nya aktiebolagslagar antagits i Holland 1928, England 1929, Danmark 1930, Schweiz 1936 samt Tyskland 1937, och även i Frankrike hava betydelsefulla reformer ägt rum.

Att en reformering av aktiebolagslagstiftningen sålunda kommit att äga rum i flera olika länder nästan samtidigt är beroende på liknande erfarenheter inom dessa länder. Den allmänna ekonomiska utvecklingen har medfört betydelsefulla förändringar i de företagsekonomiska förhållanden, som legat till grund för de tidigare, i de stora dragen överensstämmande lagarna på aktiebolagsrättens område. Sålunda har koncernväsendet, som i stor utsträckning bygger på moder- och dotterbolagsförhållande mellan aktiebolag, medfört förändringar särskilt beträffande de större ekonomiska företagens organisation och verksamhetsformer. Därav har följt uppkomsten av nya spörsmål, och fara för kringgående av vissa av aktiebolagsrättens viktigaste grundregler har visat sig föreligga. De djupgående förändringar i ekonomiska, sociala och politiska åskådningar som så småningom ägt rum hava också i olika avseenden betydelse för aktiebolagsväsendet. Den dominerande ställning aktiebolaget såsom företagsform äger i vår tids ekonomiska liv har medfört, att hänsyn även till andra intressen än dem som förut särskilt skyddats av aktiebolagslagstiftningen måste beaktas. Ett sunt aktiebolagsväsen är sålunda på grund av antalet hos aktiebolagen anställda arbetare och tjänstemän av stor betydelse för folkförsörjningen, och såväl staten som kommunerna hava av fiskaliska hänsyn ett omedelbart intresse i aktiebolagens verksamhet. Vid reformering av aktiebolagsrätten har man därför ej endast att söka på ett effektivare, mot nutida förhållanden bättre svarande sätt utforma de normer, som förut uppställts till skydd för dem, vilkas intressen efter vad erfarenheten visat äro särskilt utsatta för de med aktiebolagsväsendet förbundna ekonomiska riskerna, den aktietecknande eller aktieköpande allmänheten, aktieägarminoriteter, aktiebolagens borgenärer m. fl. De nya problem utvecklingen t. ex. till följd av koncernväsendet medfört måste påkalla en mer eller mindre omfattande ny legal reglering.

Dessutom kräver den förändrade uppfattningen av det allmännas ställning till näringslivet, att ekonomiska och sociala synpunkter beaktas, vilkas innebörd och räckvidd inom olika länder bliva beroende av där rådande ekonomiska, sociala och politiska förhållanden, åskådningar och strävanden.

De nu berörda synpunkterna, som påverkat riktlinjerna för reformerna inom aktiebolagslagstiftningen, hava också beaktats vid utarbetandet av det föreliggande förslaget. Detta åsyftar sålunda icke blott att vara en i och för sig nödvändig förbättring av den gällande lagens regler på de många punkter, t. ex. beträffande det förvaltande organet, dess redovisning och kontrollen däröver, förhållandet mellan aktieägarmajoritet och minoritet, borgenärsskyddet, där brister framträtt i erfarenhetens ljus. Utan förslaget har även sökt reglera vissa viktiga, av den senare utvecklingen skapade nya förhållanden, vilka legat helt utanför den gällande lagstiftningens förutsättningar, såsom t. ex. koncernväsendet, i den mån detta faller inom aktiebolagslagstiftningens ram. I sitt arbete har beredningen letts av den uppfattningen, att det nutida aktiebolagets uppgift icke är begränsad till att vara ett instrument för privatekonomisk vinning utan att det — i överensstämmelse med nutida social åskådning — har att fylla en viktig funktion i hela näringslivets och folkförsörjningens tjänst. Ur denna synpunkt har förslaget uppställt starkare begränsningar i de enskilda intressenternas, aktieägarnas, fria bestämmanderätt än förut i vissa avseenden, såsom beträffande rätten att disponera över bolagets vinst för utdelning. Även de väsentligt strängare föreskrifterna angående bolagsorganens skyldigheter i avseende å redovisningen och kontrollen däröver hava betydelse ur denna synpunkt. Å andra sidan har i förslaget eftersträfvats en sådan avvägning av olika mot varandra stående intressen, att tvångsföreskrifter undvikits, vilka skulle hämma företagens initiativ och handlingskraft samt avskräcka spar-kapitalet för den risk som är förbunden med investering i aktier.

I samband med beslutet om utredning rörande omarbetning av aktiebolagslagstiftningen angåvos åtskilliga frågor, som ansågos böra bliva föremål för särskild uppmärksamhet. Dit hörde spörsmålet, huruvida alltefter företagens beskaffenhet bör i lagstiftningen införas på olika sätt reglerade former av aktiebolag. Såsom en viktig fråga angavs förvaltningens ordnande, förvaltningsorganets sammansättning, dess förhållande till aktieägarna och ansvarigheten för förvaltningen; bland annat borde undersökas ändamålsenligheten av något system ungefärligen motsvarande det tyska, innebärande en klyvning av funktionerna såsom företagsledning och såsom övervakande representantskap för aktieägarna. Revisionsfrågan borde upptagas i hela sin vidd; undersökningen borde således omfatta icke blott reglerna om revisorernas tillsättande och deras kompetens utan även vilka närmare bestämmelser som må erfordras rörande deras verksamhet samt granskningens föremål och omfattning. Under övervägande borde jämväl tagas, huruvida ändrade bestämmelser tarvas för betryggande anordningar i fråga om aktiebolags bildande samt om sättet för inbetalning av aktiekapitalet och förändringar av detsamma. Befogad syntes vidare en omprövning av bestäm-

melserna om upprättande av balansräkning m. m. i syfte att klara och fullständiga upplysningar föreligga till bedömning av företagets ställning. Såsom icke minst betydelsefullt angavs det av aktiebolagslagstiftningen ännu obeaktade spörsmålet, i vad mån särskilda bestämmelser påkallas i anledning av den numera allmänt använda företagsformen med huvudbolag och dotterbolag samt beträffande koncerner. Övervägas borde också vad som kan åtgöras för att trygga aktieägarminoritetens behöriga intressen, en fråga som torde vara av särskild vikt beträffande nyss omförmälda företagsformer. Vidare erinrades om den vid Kooperativa förbundets kongress 1932 beslutade framställningen till Kungl. Maj:t om förbättringar i lagstiftningen rörande kapitalbildningen inom aktiebolagen.¹

Vad först angår frågan, huruvida alltefter företagens beskaffenhet bör i lagstiftningen *införas på olika sätt reglerade former av aktiebolag*, har lagberedningen övervägt, huruvida för mindre bolag borde införas någon annan bolagsform, under vilken ekonomisk verksamhet skulle kunna drivas utan personlig ansvarighet för deltagarna, än aktiebolagets. Såsom ett skäl härtill kunde möjligen åberopas, att förslagets i flera avseenden skärpta regler t. ex. rörande aktiebolagets årsredovisning skulle vara onödigt betungande för de mindre bolagen. Härvid har beredningen haft uppmärksamheten särskilt fäst på lämpligheten av en bolagsform närmast motsvarande den tyska Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH) och franska société à responsabilité limitée. Emellertid hava i såväl Tyskland som Frankrike dessa bolagsformer visat sig förenade med betydande faror för bolagens borgenärer. Och i Tyskland pågår för närvarande omarbetning av lagstiftningen om GmbH. Farorna från GmbH hava till följd av bristen på kontroll- och publicitetsföreskrifter varit särskilt framträdande, då bolaget använts såsom form för en enda företagares verksamhet, enmansbolag, vilket i stor utsträckning varit fallet. Lagberedningen har därför ansett stora betänkligheter möta mot införande av en bolagsform motsvarande GmbH. Vad aktiebolaget beträffar hava — ehuru även aktiebolaget använts såsom form för enmansbolag eller företag som stå enmansbolaget nära — de faror, som visat sig förbundna med bolagsformen GmbH, ej på samma sätt framträtt. Detta torde bero främst på de regler, som för aktiebolaget gälla om årsredovisningen, särskilt reglerna om balansräkningens upprättande, och om revision, samt på den publicitet rörande bolagets ställning och resultatet av dess verksamhet som föreligger enligt dessa regler. Att med bibehållande av de mindre bolagen inom aktiebolagslagstiftningens ram beträffande dem medgiva undantag från dessa regler möter därför samma betänkligheter som införandet av en bolagsform liknande GmbH. De små aktiebolagen kunna ej hindras att driva en ganska omfattande rörelse och de små företag, som icke vilja underkasta sig aktiebolagets regler om redovisning, revision och publicitet, böra enligt lagberedningens mening vara hänvisade till företagsformer med personlig ansvarighet. Lagberedningen vill emellertid påpeka, att för de fall då de små aktiebolagens rörelse är liten och deras

¹ Se prop. 1933 nr 205 s. 7 och statsutskottets utlåtande nr 52.

ekonomiska förhållanden enkla, sakens natur medför att redovisningen för dem även med de av beredningen föreslagna reglerna i allmänhet icke kommer att erbjuda svårigheter. För sådana fall torde t. ex. de föreslagna bestämmelserna om balansräkningens uppställning (balansräkningsschemat) ej föranleda annat resultat än den allmänna regeln i bokföringslagen. Beredningen hänvisar till vad som närmare anföres i inledningen till avdelningen om de inledande bestämmelserna (1—3 §§). Där beröres ock frågan, i vilken mån olika regler ansetts böra givas för större och mindre aktiebolag.

Då förslaget icke för mindre företag öppnar tillgång till en särskild bolagsform utan personligt ansvar för delägarna, har det ansetts nödvändigt att alltjämt tillåta aktiebolag med en jämförelsevis liten kapitalgrundval. I fråga om det belopp, vartill aktiekapitalet minst skall uppgå, föreslås därför allenast en höjning från 5 000 till 10 000 kr., en höjning vilken avses motsvara den sänkning av det erforderliga aktiekapitalets reella storlek, som blivit en följd av penningvärdets fall under tiden från 1895 års aktiebolagslag där förstnämnda belopp upptogs.

Beträffande ändrade bestämmelser rörande *aktiebolags bildande* får lagberedningen erinra därom, att med de i gällande aktiebolagslag upptagna reglerna i ämnet åsyftas att genom publicitet i fråga om grunderna för aktiebolags bildande förhindra, att ekonomiskt osunda företag iklädas aktiebolagets form. Lagen vill ej endast sörja för att de, som teckna aktier i ett bolag under bildning, erhålla kännedom om grunderna för bolagsbildningen, utan vill genom den kritik av illa planerade eller ovederhäftiga bolagsbildningar, som publiciteten kan medföra, söka såvitt möjligt förekomma försök till sådana bolagsbildningar.

I aktiebolagslagen upptagas föreskrifter om stiftelseurkundens innehåll. Stiftelseurkunden skall innehålla, förutom angivande av föremålet för bolagets verksamhet och aktiekapitalet, åtskilliga andra bestämmelser som skola upptagas jämväl i bolagsordningen. Tillika föreskrives, att om stiftare eller annan skall äga rätt att teckna aktier med rätt att tillskjuta annat än penningar (apportegendom) eller eljest med villkor eller att egendom skall övertagas av bolaget eller att stiftare eller annan skall av bolaget erhålla särskild förmån eller rättighet eller gottgörelse för bolagets bildande, bestämmelserna härom skola fullständigt angivas i stiftelseurkunden (7 § AL). Enligt vad erfarenheten visar hotar särskilt i sådana fall fara för missbruk vid bolagsbildningen.

Publicitet vinnes genom stiftelseurkundens kungörande i allmänna tidningarna och ortstidning. Först sedan publicering skett, underkastas stiftelseurkunden granskning, därvid skall tillses att vad i aktiebolagslagen är stadgat iakttagits vid stiftelseurkundens upprättande eller att eljest stiftelseurkunden icke innehåller något som strider mot aktiebolagslagen. Denna granskning äger rum i Stockholm hos överståthållarämbetet och eljest hos länsstyrelsen. Föranleder granskningen ej anmärkning, fortsättes bolagsbildningen. Aktie-teckning sker och konstituerande stämma hålles, där beslut fattas om bolagets bildande och om antagande av bolagsordning. Styrelse och revisorer väl-

jas. Sedan halva aktiekapitalet inbetalats, sökes hos registreringsmyndigheten, patent- och registreringsverket, registrering av bolaget.

Vid handläggningen hos registreringsmyndigheten av frågan om bolagets registrering visar det sig icke sällan, att stiftelseurkunden är bristfällig. Avse dessa bristfälligheter ämnen, rörande vilka bestämmelser skola intagas också i bolagsordningen, kunna de föranleda att ansökningen avslås och att hela proceduren för bolagsbildningen måste tagas om. Då i stiftelseurkunden finnes upptagen bestämmelse som avses i 7 §, visar det sig ofta vid en jämförelse med de ansökningen åtföljande handlingarna att bestämmelsen är ofullständig eller missvisande. I sådant fall har ej det syfte vunnits som avsetts med stiftelseurkundens publicering.

Enligt lagberedningens förslag skall granskningen av stiftelseurkunden förläggas till den centrala registreringsmyndigheten. Härigenom vinnes trygghet för en sakkunnig granskning. Då stiftelseurkunden icke synes böra innehålla en upprepning av de bestämmelser rörande bolaget som höra till bolagsordningen, föreslår beredningen att såsom grundval för bolagsbildningen upprättas en stiftelseurkund och ett förslag till bolagsordning. Den kungörelse som skall utfärdas angående grunderna för bolagsbildningen bör ange allenast de bestämmelser i dessa ämnen, vilkas publicering är av vikt. Även sådan kungörelse bör på förhand upprättas, och beredningens förslag innehåller föreskrifter om vilka bestämmelser som skola inflyta i kungörelsen. Då ej sällan upptagande av bestämmelser som skola införas i teckningslistan försummas, synes även teckningslista böra upprättas före granskningen. Stiftarna hava därför att enligt beredningens förslag upprätta stiftelseurkund, förslag till bolagsordning, teckningslista och kungörelse angående grunderna för bolagets bildande, de s. k. stiftelsehandlingarna. Samtliga dessa handlingar skola inlämnas till registreringsmyndigheten för förberedande granskning. Härigenom vinnes den fördelen, att rättelse kan ske av förekommande fel, innan kungörelse utfärdas, aktieteckning äger rum och konstituerande stämma hålles. Beslutas bolagsbildning på grundval av de godkända stiftelsehandlingarna, skall vid ansökningen om bolagets registrering ny granskning av dessa handlingar ej företagas och trygghet kommer att i regel föreligga för att bolagets registrering beviljas.

Till underlättande såväl av upprättandet av stiftelsehandlingar som av den förberedande granskningen torde formulär till stiftelsehandlingar böra utfärdas i administrativ ordning.

För det fall, att aktiebolag bildas på grundval av tillskott av annan egendom än penningar (apportegendom) eller med övertagande av egendom eller med annan bestämmelse som avses i 7 §, upptar förslaget regler om vad stiftelseurkunden och kungörelsen skola innehålla. Härmed avses att vinna större tydlighet och tillförlitlighet i avseende å bestämmelsens angivande och därmed bättre publicitetsskydd än för närvarande. Då stiftelsehandlingarna ingivas för granskning, skola jämväl de handlingar, som äro upprättade rörande sådan bestämmelse, ingivas till registreringsmyndigheten. De skola även vara tillgängliga för aktietecknarna viss tid före konstituerande stäm-

man och framläggas på denna stämma. Med hänsyn därtill att publicitet i fråga om nämnda handlingars innehåll kan framstå såsom oläglig för bolaget bereder emellertid förslaget möjlighet till anordnande av en särskild granskning av bestämmelse som avses i 7 § under jämförelse med de rörande sådan bestämmelse upprättade handlingar genom granskare som utsetts av handelskammare. Dessa granskare skola rörande granskningen avgiva en särskild granskningsberättelse, vilken i sådant fall skall ingivas till registreringsmyndigheten tillsammans med stiftelsehandlingarna.

Stiftarna av aktiebolag skola enligt gällande lag vara till antalet minst fem. Beredningen föreslår att minimiantalet sänkes till tre, varigenom överensstämmelse vinnes med vad som gäller i Danmark, Finland och Norge. Stiftarna skola vara aktietecknare. Men under bolagets bestånd möter enligt förslaget, av skäl som närmare utvecklats vid 4 §, intet hinder mot att aktierna förenas på en hand. Aktiebolaget kan således — såsom för närvarande i stor utsträckning reellt är förhållandet — bestå såsom enmansbolag. Vissa bestämmelser föreslås dock till skydd mot de särskilda fador, som kunna hota bolagets borgenärer ej blott från enmansbolaget utan över huvud från bolag, där en aktieägare på grund av sitt aktieinnehav utövar ett bestämmande inflytande.

Reglerna rörande konstituerande stämma, vilka i gällande lag äro mycket knapphändiga, hava i förslaget närmare utformats. Härvid hava även upptagits regler rörande fördelningen av aktierna mellan aktietecknarna i det fall, att i bolagsordningen finnes förbehåll (76 § 2 mom.) att av aktierna i bolaget allenast viss del, s. k. fria aktier, må genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av utländska medborgare eller därmed jämställda rättssubjekt (förbjudna rättssubjekt), medan återstoden, s. k. bundna aktier, må förvärfvas endast av svenska medborgare och med dem jämställda rättssubjekt (tillåtna rättssubjekt). Dyligt förbehåll i bolagsordningen har vanligen till syfte att frigöra bolaget från de inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, som föreligga enligt lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. Med hänsyn till den synnerligen stora praktiska betydelsen för våra aktiebolag av denna lagstiftning och då i flera avseenden oklarhet rått angående dess tillämpning i olika aktiebolagsrättsliga förhållanden, varav stundom följt bristande effektivitet i lagstiftningens genomförande, hava i förslaget på ett flertal olika ställen i lagtexten särskilda bestämmelser upptagits, avseende kontroll över att den medgivna proportionen mellan bundna och fria aktier upprätthålles.

I nära samband med bestämmelserna om bolagsbildningen stå reglerna om verkan av rättshandlingar för bolaget före dess registrering. Förslaget bibehåller gällande rätts huvudregel, att bolaget, innan det registrerats, icke kan förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter. Men bestämmelser hava upptagits av innehåll, att avtal som — efter det bolaget bildats och styrelse valts men innan bolaget registrerats — slutits för bolaget, blir bindande från registreringen, såfram icke medkontrahenten begagnat rätt att frånträda av-

talet. Om medkontrahenten visste att bolaget var oregistrerat, äger han emellertid ej frånträda avtalet i annat fall än då ansökning om registrering icke göres inom föreskriven tid eller, då ansökningen gjorts inom denna tid, av registreringsmyndigheten avslås. I fråga om den personliga ansvarighet, som enligt gällande lag drabbar dem som handla å bolagets vägnar före dess registrering, uppställer förslaget den nya regeln, att dylikt ansvar icke äger rum i det fall att ett avtal efter vad nyss sagts blir gällande på grund av att frånträde ej skett. Ansvarigheten skall dock fortbestå, ifall medkontrahent som ägt frånträda avtalet, innan tid för frånträde utgått, gjort gällande personlig ansvarighet för dem som handlat för bolaget. Slutligen föreslås en preskriptionstid av ett år från bolagets registrering för talan rörande den personliga ansvarigheten på grund av sådant avtal.

Genom lagstiftning i samband med lagen den 27 mars 1936 om skuldebrev infördes i aktiebolagslagen bestämmelser rörande *godtrosförvärv av aktiebrev*. Dessa bestämmelser innebära att skydd föreligger icke blott för godtrosförvärv av aktiebrev till innehavaren utan även för godtrosförvärv av aktiebrev till viss man, under förutsättning att överlåtaren var legitimerad såsom ägare till aktien jämlikt lydelsen av sammanhängande, till honom fortgående skriftliga överlåtelse till viss man eller in blanco. Däremot finnes ingen bestämmelse om godtrosskydd, ifall överlåtaren till stöd för sin rätt till aktien åberopar annat fång än överlåtelse, d. v. s. fång på grund av bo-delning, arv eller testamente, icke heller om beträffande aktie till viss man i överlåtelsekedjan fram till överlåtaren finnes avbrott, som motsvaras av ett dylikt fång. Ehuru faran för att innehavare av aktie kan bliva utsatt för talan om bättre rätt till aktien på grund därav, att en föregående innehavares familjerättsliga fång till aktien icke var oantastligt, i det praktiska livet torde vara ringa, medför dock kravet på legitimation för aktieöverlåtare att avskrifter av handlingar, som bestyrka det familjerättsliga fånget, bifogas aktiebrevet och följa detta i rörelsen. Detta framstår såsom en betydande olägenhet vid aktieomsättningen. Beredningen har av skäl som närmare utvecklats i motiven till 38 § 2 mom. ansett det möjligt och lämpligt att anknyta godtrosskydd till förvärv genom överlåtelse, som sker sedan familjerättsligt fång införts i aktieboken, vilket införande skall äga rum efter prövning från styrelsens sida av fånget. Regeln skall gälla, om införingen skett efter den nya lagens ikraftträdande. För det fall att införingen skett dessförinnan föreslås i övergångsbestämmelserna ett stadgande om viss preskriptionstid för väckande av talan om bättre rätt till aktien, varefter godtrosförvärv äger rum.

Genom nu berörda bestämmelser får aktieomsättningens krav på skydd för godtroende förvärvare anses vara i tillfredsställande utsträckning tillgodosett. Såsom redan under förarbetena till 1936 års lagstiftning framhölls äro emellertid aktierna i många bolag, såsom s. k. enmansbolag, familjebolag och dotterbolag, icke avsedda att vara föremål för omsättning på den allmänna marknaden, och i sådant fall framstår det försvagande av skyddet för rätt ägare till aktie mot obehörigt frånhäandande av denna, som

blir en följd av det långt gående skyddet för omsättningen, såsom knappast påkallat. Den under förarbetena till 1936 års lagstiftning diskuterade tanken att av denna anledning begränsa det till viss man ställda aktiebrevets karaktär av löpande papper till sådana aktier, som voro eller av de närmast intresserade ansågos böra vara föremål för omsättning i mera vidsträckta kretsar, uppgavs av hänsyn till den risk för misstag bland allmänheten, som ett system med två slags namnaktier av olika rättslig natur kunde antagas medföra. Sålunda upptogs icke i det svenska förslaget — såsom i det danska och norska — stadgande därom, att bolag, i vars bolagsordning bestämmelse därom finnes, äger genom påskrift beröva namnaktie dess egenskap av löpande papper. Lagberedningen har i sitt förslag sökt lösa frågan på det sätt, att vid aktiebolags bildande bestämmelse må upptagas i bolagsordningen att aktiebrev icke skola utfärdas. Då godtrosskyddet är anknutet till förvärv av aktiebrev, blir följden av nämnda regel, att sådana bolag, som icke önska att dess aktier skola vara föremål för omsättning i vidare kretsar, kunna genom att icke utfärda aktiebrev bereda aktieägarna trygghet mot förlust av aktierna till följd av godtrosförvärv. Rörande överlåtelse och pantsättning av aktierätten i dylikt fall hänvisas till framställningen i motiven till 41 §.

I gällande aktiebolagslag omnämnas jämte aktiebrevet två aktierättsliga dokument, promess och interimisbevis. Beträffande promessens innehåll och rättsliga betydelse föreligger ej klarhet och denna handling har knappast kommit till praktisk användning. Bestämmelser om promess hava därför ej upptagits i förslaget. Däremot hava fullständigare regler givits rörande det praktiskt viktiga interimisbeviset.

Vidare hava bestämmelser upptagits om det s. k. teckningsbeviset. Denna handling innehåller bevis om verkställd teckning av aktie, men för att ett sådant bevis skall vara ett teckningsbevis i förslagets mening fordras, att det innehåller förbehåll att aktiebrev eller interimisbevis å aktien ej må utgivas, med mindre teckningsbeviset återställes.

Vid ökning av aktiekapitalet genom nyteckning eller gratisemission användes ofta — i fall icke varje äldre aktie berättigar till teckning eller utbekommande av en eller flera nya aktier — s. k. teckningsrättsbevis och delbevis. Delbevis skall enligt förslaget också kunna komma till användning vid fusion och sammanläggning av aktier. Beträffande teckningsrättsbevis och delbevis givas även i förslaget vissa regler.

För bolaget och dem som tråda i rättsförhållande till bolaget är det av synnerlig vikt att *inbetalning av aktiekapitalet* sker i vederbörlig ordning. Reglerna i gällande lag om inbetalningen hava i förslaget i vissa avseenden förtydligats, fullständigats och jämkats. Beträffande inbetalning å aktie i penningar torde nämnas, att i förslaget bestämmelse upptagits om betalning genom insättning på räkning hos bank, som på begäran av stiftarna eller styrelsen öppnats för mottagande av inbetalning å aktier i bolaget. Belopp, som vid bildande av aktiebolag insattes på sådan räkning, må ej lyftas för bolaget innan det registrerats (207 §).

Vid ökning av aktiekapitalet medelst nyteckning av aktier bör genom mot-

svarande bestämmelser liknande trygghet beredas aktietecknarna som vid bildandet av aktiebolag, då det eljest kan befaras att det skydd som åsyftas med föreskrifterna om bildande av aktiebolag kan på det sätt göras overksam samt att bolag av några samverkande personer bildas med lägre aktiekapital än som de från början avse skola anskaffas, varefter hänvändelse sker till allmänheten för nyteckning av avsett belopp, så snart det ursprungliga aktiekapitalet inbetalats. Beredningen föreslår därför motsvarande ändringar i bestämmelserna om ökning av aktiekapitalet genom nyteckning som i bestämmelserna om bildande av aktiebolag.

Aktieteckning må enligt förslaget ej äga rum, innan bolagsstämman ökningsbeslut registrerats och, sedan teckningslista och kungörelse om beslutet godkänts av registreringsmyndigheten, kungörelsen införts i allmänna tidningarna och ortstidning. Godkännande av teckningslista och kungörelse kan naturligtvis sökas samtidigt som ökningsbeslutet anmäles för registrering. Teckning må ske allenast å godkänd teckningslista. Härigenom vinnes trygghet däremot, att aktieteckning måste — såsom för närvarande ej sällan förekommer — återgå och inbetalning å aktier återbäras på grund av att hinder mot ökningsbeslutets registrering möter eller det visar sig att kungörelsen varit felaktig eller ofullständig eller att teckningslistan icke varit upprättad i föreskriven ordning.

Framlägges förslag till ökning av aktiekapitalet på annan än sådan ordinarie stämma, å vilken fastställelse sker av balansräkningen för nästföregående räkenskapsår, skola viss tid före samt på stämman till belysning av bolagets ställning framläggas — förutom den senaste fastställda balansräkningen samt förvaltnings- och revisionsberättelserna för samma år — dels en av styrelsens ledamöter och verkställande direktör underskriven berättelse, däri upplysning lämnas, i den mån det finnes kunna ske utan förfång för bolaget, om händelser av väsentlig betydelse för bolagets ställning vilka inträffat efter förvaltningsberättelsens avgivande, och dels ett av revisorerna avgivet yttrande över berättelsen. Härmed avses att såvitt möjligt förekomma att aktieägarna vilseledas rörande bolagets ställning vid fattandet av ökningsbeslut.

Slutligen torde böra nämnas att i ökningsbeslutet kan upptagas den bestämmelsen, att det tecknade belopp, för vilket tilldelning av nya aktier sker, skall uppgå till visst angivet minimibelopp, för att aktieteckningen skall bliva bindande. För aktietecknarnas benägenhet att delta i nyemissionen kan det vara av avgörande betydelse, att det belopp tecknas som är erforderligt för att det med kapitalökningen avsedda ändamålet skall kunna vinnas.

Då ett bolag har besparade vinstmedel, kan ökning av aktiekapitalet äga rum utan att nya medel tillföras bolaget, genom överföring till aktiekapitalet av vinstmedel mot utgivande av gratisaktier. Förslaget medgiver, att sådan överföring må i viss omfattning avse jämväl medel som avsatts till reservfond. Vidare skall belopp, som erhålles genom uppskrivning av anläggningstillgångar enligt de regler förslaget innehåller om sådan uppskrivning, kunna användas till ökning av aktiekapitalet och gratisemission.

Nedsättning av aktiekapitalet kan enligt förslaget liksom enligt gällande rätt ske på grund av ett i bolagsordningen intaget förbehåll om inlösen av aktier och eljest efter därom av bolagsstämman i viss ordning fattat beslut. I fråga om sådan nedsättning ansluter sig förslaget i huvudsak till 1924 års lagstiftning. Förslaget innehåller dock vissa nya regler. Sålunda kan nedsättning enligt förslaget icke ske, såvitt den skulle medföra att resultatet komme att stå i strid med de regler angående reservfond och skuldregleringsfond, som i förslaget upptagas till befrämjande av aktiebolagens konsolidering. Äger ej nedsättningen rum med stöd av förbehåll i bolagsordningen, skola för aktieägarna viss tid före samt på bolagsstämman hållas tillgängliga handlingar belysande bolagets ställning m. m., motsvarande dem som skola framläggas vid kapitalökning. Nedsättningen kan enligt förslaget liksom nu ske så, att ett mot nedsättningen svarande belopp skall avsättas till reservfonden eller ock utan att sådan avsättning skall äga rum. I senare fallet — då vanligen återbäring till aktieägarna företages — får nedsättningen icke bringas till verkställighet utan rättens tillstånd. Regler i förslaget hindra att såsom nu tidpunkten för nedsättningens genomförande kan framskjutas alltför lång tid. Sker avsättning till reservfonden av ett mot nedsättningen svarande belopp, erfordras rättens tillstånd först till vinstutdelning efter nedsättningen. Reglerna om rättens tillstånd hava i förslaget i stort sett lämnats oförändrade.

Gällande aktiebolagslag innehåller förbud för bolag att förutom i visst undantagsfall mot vederlag förvärva egen aktie. Frågan huruvida överträdelse av förbudet medför förvärvets ogiltighet har i förslaget uttryckligen besvarats jakande, varjämte bestämmelse upptagits därom att rösträtt icke må utövas för egen aktie, ej heller av dotterbolag för aktie i moderbolaget (125 § tredje stycket).

Bland spörsmål, å vilka uppmärksamheten fästes i samband med igångsättandet av utredningen om ny aktiebolagslagstiftning, var frågan om bättre bestämmelser rörande *kapitalbildningen inom aktiebolagen*. I vår tids ekonomiska liv intaga aktiebolagen en sådan ställning, att befrämjandet av deras soliditet och utveckling, aktiebolagens »konsolidering», måste anses vara en viktig samhällelig angelägenhet. Aktieägare, borgenärer och de stora samhällsgrupper, arbetare och tjänstemän, som äro för sitt uppehälle helt eller delvis beroende av aktiebolagens verksamhet, hava ett väsentligt intresse i dessas bestånd och utveckling, och över huvud måste ett starkt och sunt aktiebolagsväsen sägas vara av stor vikt för vår folkförsörjning. Det allmänna har även genom statens och kommunernas skatteanspråk direkta finansiella intressen i en jämn utveckling av bolagens verksamhet.

Aktiebolagens förmåga att på bästa sätt tillgodose alla dessa intressen av privat- och nationalekonomisk, social och fiskalisk natur kan uppenbarligen endast i begränsad utsträckning understödjas av aktiebolagslagstiftningen genom regler, som åsyfta att leda bolagens verksamhet i sunda former, och genom avhållsamhet från bestämmelser, som inverka försvarande och hämmande på den i aktiebolagsform drivna ekonomiska verksamheten. Till över-

välgående del är aktiebolagsväsendets blomstring beroende av andra faktorer, de inom aktiebolagen verksamma personernas skicklighet och driftighet, allmänna ekonomiska förhållanden o. s. v. Men på en punkt kan aktiebolagslagstiftningen direkt ingripa till förmån för aktiebolagens konsolidering, nämligen genom att förhindra bolag att av uppkommande vinst utdela till aktieägarna så mycket att bolagets ställning försvagas och dess utvecklingsmöjligheter för starkt beskäras. Härvid måste naturligtvis beaktas, att aktieägarnas anspråk på vinstutdelning, innefattande såväl skälig avkastning på det insatta kapitalet som ersättning för de ofta stora risker för förlust, som aktieägare löper, icke åsidosätts så att aktiebolagens kapitalförsörjning genom anskaffande av eget kapital medelst aktieemission försvåras och till följd därav bolagen i större utsträckning hänvisas till upplåning. Detta skulle direkt strida mot det åsyftade resultatet att stärka bolagens ställning. I längden hava emellertid såväl aktieägarna som de övriga ovan berörda intressenterna fördel av att en del av tillgänglig vinst icke utdelas utan användes till bolagets konsolidering.

Redan gällande aktiebolagslag beaktar konsolideringsbehovet på det sätt, att aktiebolag är skyldigt att av sin årsvinst, efter avdrag för vad som åtgår till täckande av möjligen förefintlig förlust från föregående år, till reservfond avsätta minst tio procent, till dess fonden uppgår till tio procent av aktiekapitalet eller till det högre belopp som kan vara bestämt i bolagsordningen. I förslaget höjes den gräns, vid vilken avsättningen sålunda kan upphöra, till tjuu procent av aktiekapitalet. Men förslaget har icke stannat härvid. Det kan enligt lagberedningens mening icke anses rationellt att ställa den obligatoriska fonderingen inom bolagen i förhållande allenast till aktiekapitalets storlek. Ett aktiebolag kan trots ett litet aktiekapital driva en omfattande rörelse under stor skuldsättning. I sådant fall framstår en fondering genom avsättningar till en reservfond upp till tjuu procent av aktiekapitalet såsom ur konsolideringssynpunkt alldeles otillfredsställande. Beredningen har därför sökt finna en regel, som ålägger ett bolag att göra avsättning av årsvinst till reservfond eller en särskild skuldregleringsfond i fall då bolagets skuldsättning är av viss relativ storlek. I anslutning till ny norsk lagstiftning, vartill förslag utarbetats under överläggningar med lagberedningen, har beredningen ansett lämpligast att avgörande skall vara skuldsättningens storlek i förhållande till det hos bolaget bundna egna kapitalet d. v. s. summan av aktiekapital, reservfond och skuldregleringsfond. Om denna summa understiger summan av bolagets skulder enligt balansräkningen — varvid dock icke skola inräknas vissa genom inteckning tryggade skulder — skall sålunda enligt förslaget, ändå att reservfonden uppgår till tjuu procent av aktiekapitalet, avsättning ske av minst tio procent av årsvinsten till reservfonden eller till en särskild skuldregleringsfond. Och i dylikt fall skall till aktieägarna icke få utdelas mer än fem procent av bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen, med mindre ett lika stort belopp som det vilket därutöver utdelas avsättes till reservfonden eller, då den uppgår till föreskrivet belopp, till skuldregleringsfonden. Särskilda bestämmelser i

förslaget bestämma förutsättningarna för nedsättning av skuldregleringsfonden.

Utdelning får ske allenast av den vinst som finnes enligt fastställd balansräkning för sista räkenskapsåret, efter det föreskrivna avsättningar ägt rum. Sker utdelning i strid häremot, äro de som uppburit utdelningen återbäringskyldiga, varjämte ansvar för brist som uppkommer vid återbäringen åligger dem som medverkat till den olagliga utdelningen. Detsamma gäller även i fall då balansräkningen visserligen uppvisat utdelningsbar vinst men detta beror därpå att balansräkningen upprättats i strid mot lagens regler. För detta fall har emellertid i förslaget upptagits bestämmelse som befriar godtroende mottagare från återbäringskyldighet.

Huruvida utdelningsbar vinst skall utdelas till aktieägarna eller icke är enligt gällande rätt en fråga, som avgöres av bolagsstämman genom vanligt majoritetsbeslut. Beredningens förslag upptar bestämmelser om rätt för aktieägarminoritet att under vissa förutsättningar och i viss utsträckning påkalla vinstutdelning. Beredningen återkommer till dessa bestämmelser i samband med spörsmålet om förbättrat minoritetsskydd.

Såsom en viktig fråga, vilken vid omarbetningen av aktiebolagslagstiftningen borde uppmärksammas, angavs frågan om *förvaltningens ordnande*, förvaltningsorganets sammansättning och dess förhållande till aktieägarna samt om ansvarigheten för förvaltningen. Bland annat borde därvid undersökas ändamålsenligheten av något system ungefärligen motsvarande det tyska, innebärande en klyvning av funktionerna såsom företagsledning och såsom övervakande representantskap.

Av aktiebolagets organ är, enligt den uppfattning som ligger till grund för gällande aktiebolagslag, bolagsstämman det beslutande, styrelsen det verkställande och revisorerna det kontrollerande organet. Den ekonomiska utvecklingen har emellertid medfört att en maktförskjutning inträtt till förmån för styrelsen. Den kännedom om bolagets förhållanden och den sakkunskap och erfarenhet, som fordras för en ändamålsenlig ledning av bolaget såsom ekonomiskt företag, finnas i regel endast hos styrelsen, och ledningen har därför i verkligheten kommit att överflyttas från stämman till styrelsen. Styrelsens maktställning stärkes därav att den utgår ur den bolagsstämman behärskande aktieägargruppen. Då denna aktieägargrupp även utser revisorer, blir styrelsen genom sitt inflytande inom gruppen ej sällan bestämmande i fråga om valet av revisorer. Ökningen av styrelsens maktställning har därför kommit att lända till minskning av det kontrollerande organets självständighet.

I det nutida ekonomiska livet med dess hårda konkurrens måste ett ekonomiskt företag äga en sakkunnig, erfaren och handlingskraftig ledning, som kan snabbt fatta beslut. Att ledningen kommit att förläggas till styrelsen är därför naturligt och ändamålsenligt, men det är av vikt att styrelsens ökade inflytande icke medför minskad kontroll och minskat ansvar.

Samtidigt som en maktförskjutning skett mellan bolagsorganen till förmån för styrelsen, har en betydelsefull arbetsfördelning kommit att äga rum inom

styrelsen. Den hos bolaget anställde affärsledaren, vanligen benämnd verkställande direktör, har kommit att mer eller mindre självständigt utöva den dagliga ledningen av bolagets verksamhet och hans inflytande inom styrelsen är vanligen betydande. Då aktiebolagslagen endast känner den kollektiva styrelsen såsom bolagsorgan, dess kollektiva beslut och dess ansvar, har denna utveckling inom styrelsen medfört en osäkerhet om de olika styrelseledamöternas skyldigheter och ansvar. Och följden har blivit, att de styrelseledamöter som icke direkt deltaga i förvaltningen ej blott anse sig äga mindre ansvar för vidtagna åtgärder än den verkställande ledamoten utan ofta sakna tillräcklig känsla av sin plikt att utöva tillsyn över dennes verksamhet.

Vissa främmande rättssystem hava sökt vinna en bättre kontroll över bolagets förvaltning samt en säkrare och klarare fördelning av befogenheter, skyldigheter och ansvarighet genom inrättande av ett särskilt uppsiktsorgan, den tyska rättens Aufsichtsrat och den holländska rättens commissariaat. Denna ordning har emellertid visat sig medföra, i stället för ökad kontroll över styrelsens ledning av bolaget, att ledningen kommit att i betydande grad överflyttas från styrelsen till kontrollorganet, vilket haft till följd att det sålunda faktiskt ledande organet kommit att stå nästan utan kontroll. Beredningen har ej ansett sig böra föreslå införande av ett uppsiktsorgan utan — av skäl som närmare utvecklas i inledningen till avdelningen om styrelse, verkställande direktör och firmateckning — ansett det vara för svensk rätt lämpligast att anknyta till den inom svensk aktiebolagspraxis redan utbildade ordningen med en under styrelsens inseeende handlande verkställande direktör. Genom en legalisering av detta system och en såvitt möjligt klar och ändamålsenlig fördelning av uppgifter och ansvar mellan styrelse och verkställande direktören, i förening med en förstärkning av revisorernas ställning, bör enligt beredningens mening den för svenska förhållanden lämpligaste organisationen vinnas.

Enligt beredningens förslag skall varje bolag, vars aktiekapital eller maxikapital enligt bolagsordningen överstiger 300 000 kr., äga en styrelse bestående av minst tre ledamöter. När styrelsen för ett aktiebolag består av tre eller flera ledamöter, skall verkställande direktör utses av styrelsen inom eller utom denna. I bolag med en eller två styrelseledamöter utses ej verkställande direktör.

Verkställande direktören skall handhava den löpande förvaltningen av bolagets angelägenheter, medan ledningen och förvaltningen i övrigt skall tillkomma styrelsen. Gränserna för verkställande direktörens förvaltningsområde har förslaget sökt uppdraga i huvudsaklig överensstämmelse med redan förefintlig affärssed. Till den på honom ankommande löpande förvaltningen skola ej höras åtgärder, som med hänsyn till bolagets förhållanden äro av osedvanlig beskaffenhet eller stor betydelse, såframt styrelsens beslut kan utan avsevärd olägenhet för verksamhetens gång avvaktas. Eljest må han företaga även dylik åtgärd. Styrelsen skall avgöra frågor, som äro av sådan beskaffenhet eller betydelse och tillika ej av så brådskande natur att de icke efter vad nu sagts ankomma på verkställande direktören. Denne

skall under styrelsens inseende sörja för en tillfredsställande organisation av bolagets verksamhet. Han skall leda driften av bolagets rörelse, utöva tillsyn över dess befattningshavare och ombesörja att bokföringen fullgöres i överensstämmelse med lag samt att medelsförvaltningen är på betryggande sätt ordnad. Styrelsen skall tillse att en ändamålsenlig organisation av bolagets verksamhet samt av dess bokföring och medelsförvaltning finnes samt utöva tillsyn över verkställande direktören.

I fråga om verkställande direktörens rätt till firmateckning föreslås såsom legal regel att verkställande direktör äger teckna bolagets firma i förening med vilken som helst av styrelsens ledamöter. Men verkställande direktören skall kunna ensam teckna firman, i fall bolagsordningen innehåller bestämmelse därom eller styrelsen bemyndigar honom därtill. Även om verkställande direktören icke på sådant sätt erhållit rätt att ensam teckna firman, skall han kunna ingå sådana rättshandlingar för bolaget som falla inom den löpande förvaltningen, såframt fråga icke är om sådan rättshandling som enligt lag fordrar skriftlig form.

Bland förslagets regler rörande firmateckningsrätten i övrigt märkes, att firmatecknare icke skall såsom nu kunna förordnas av stämman utan endast av styrelsen.

För erhållande av ökad kontroll över styrelsens och verkställande direktörs förvaltning har vidare beredningen föreslagit dels i väsentliga avseenden omarbetade bestämmelser rörande styrelsens och verkställande direktörs årsredovisning och dels föreskrifter för vinnande av en förbättrad revision.

Frågan om beskaffenheten av den *årsredovisning*, som styrelsen och — enligt förslaget — verkställande direktör, där sådan finnes, skall framlägga, är en av de viktigaste och mest uppmärksammade inom aktiebolagsrätten. Denna redovisning har beträffande aktiebolagen särskild betydelse på grund av vikten därav att grundvalen för aktiebolagets existens såsom associationsform, aktiekapitalet, upprätthålles. Om t. ex. genom övertvärdering av aktiebolagets tillgångar i dess balansräkning vinst framträder och denna utdelas till aktieägarna, kan aktiekapitalet äventyras till skada icke blott för bolagets borgenärer, de hos bolaget anställda och det allmänna utan också för bolaget och dess delägare.

Enligt gällande aktiebolagslag fullgöres årsredovisningen genom avlämnande inom viss tid efter varje räkenskapsårs utgång av förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkning samt balansräkning för det förflutna räkenskapsåret. Rörande de värderingsregler som skola komma till tillämpning vid upprättandet av aktiebolags balansräkning meddelas bestämmelser i 56 § AL. Förutom de i denna paragraf upptagna bestämmelserna om redovisningen av aktiekapitalet, fonder och visst slag av skuld samt av aktier i andra bolag, finnes rörande balansräkningens uppställning bestämmelsen i 8 § bokföringslagen, att balansräkningen skall utgöra ett översiktligt sammardrag av inventariet, vara uppställd i lämpliga huvudposter och jämväl arse i inventariet inom linjen lämnade uppgifter. Trots denna bestämmelse sammanföras ofta olikartade tillgångar och skulder under allmänt avfattade;

mångtydiga eller rent missvisande benämningar. Vinst- och förlusträkningen, med vilken avses att lämna upplysning om huru bolagets vinst eller förlust uppkommit, upptar ej sällan endast vinst- eller förlustsaldot enligt bolagets vinst- och förlustkonto. Förvaltningsberättelsen, i vilken redogörelse skall lämnas för de under året verkställda avskrivningarna och grunderna därför, innehåller ofta endast ett allmänt uttalande om att avskrivningar enligt sedvanliga grunder verkställts. Att aktieägarna och bolagets borgenärer icke kunna av sådana redovisningshandlingar bilda sig en uppfattning om bolagets verkliga ställning och rörelseresultat är uppenbart och kontroll över de i lagen givna värderingsreglernas iakttagande omöjliggöres. I samband med beslutet om utredning rörande omarbetning av aktiebolagslagstiftningen förklarades bestämmelserna om upprättande av balansräkning m. m. böra bli föremål för omprövning i syfte att klara och fullständiga upplysningar komme att föreligga för bedömandet av företagens ställning.

Det värde vartill ett aktiebolags tillgångar upptagas i årsredovisningen är av avgörande betydelse för den ställning och det rörelseresultat — vinst eller förlust — redovisningen utvisar och därmed för den vinstutdelning som kan äga rum. Det intresse av aktiebolags konsolidering, som efter vad förut utvecklats föreligger för bolagets borgenärer, de hos företaget anställda och det allmänna, liksom också på längre sikt för aktieägarna, kräver en försiktig värdering av bolagets tillgångar. Å andra sidan kan aktieägarnas intresse av att erhålla vinstutdelning kränkas, om genom alltför låg värdering förefintlig vinst döljes. Beträffande redovisningens fullständighet och klarhet är det angeläget, att redovisningen verkligen ger en sann och upplysande bild av bolagets ställning och rörelseresultat till ledning för aktieägarna, den aktieköpande allmänheten och bolagets borgenärer. Denna uppfattning har under senare år hos en del av våra bolag gjort sig alltmer gällande och medfört, att särskilt åtskilliga större bolag i anslutning till praxis inom vissa av de stora, ekonomiskt ledande länderna framlägga en mera upplysande redovisning än som tidigare varit vanligt. Å andra sidan förefinnas inom aktiebolagsväsendet farhågor för att en alltför ingående redovisning skall blottställa bolagets affärsförhållanden inför konkurrerande företag, som kunna begagna sig därav till bolagets skada, farhågor som väl kunna sägas vara understundom överdrivna men ingalunda alltid ogrundade. Beredningen har därför sökt att, i samråd med sakkunniga företrädande olika synpunkter på redovisningsfrågorna, uppställa regler ägnade att medföra en klarare redovisning utan att dock framtvunga onödiga och för bolagen farliga upplysningar.

De i gällande rätt upptagna reglerna om värderingen i aktiebolags balansräkning såväl av sådana tillgångar, vilka äro avsedda för stadigvarande bruk för bolaget, i förslaget benämnda anläggningstillgångar, som av andra tillgångar, i förslaget benämnda omsättningstillgångar, synas vila på riktiga grundsatser, och beredningens förslag ansluter sig härutinnan i huvudsak till gällande rätt. I fråga om anläggningstillgångar har beredningen ansett det böra uttryckligen uttalas att skyldighet kan föreligga att verkställa ej blott avskrivningar på utan även omedelbar nedsättning av anskaffnings- eller

tillverkningskostnaderna eller av det efter avskrivningar bokförda värdet. Å andra sidan medges i förslaget uppskrivning av anläggningstillgångs bokförda värde under villkor, att uppskrivningen motsvarar ett bestående värde hos tillgången och att beloppet användes till avskrivning på eller nedsättning av värdet å andra anläggningstillgångar eller till ökning av aktiekapitalet. För vissa viktiga slag av tillgångar hava särskilda bestämmelser givits till tryggande av värderingsprincipernas genomförande.

Då en viss specificering i fråga om bolags tillgångar och skulder är det praktiskt taget enda medlet att vinna en upplysande och klar redovisning för bolagets ställning och rörelsens resultat, har beredningen ansett sig böra föreslå specificeringsregler, vilka — liksom dylika regler i den nya tyska aktiebolagslagen — ansluta sig till ett balansräkningsschema. Medan en knapphändig, oklar balansräkning medför möjligheter och frestelser att i ena eller andra syftet åsidosätta enligt lag eller allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased gällande grundsatser rörande de olika tillgångarnas värdering, rörande avskrivning och avsättning till fonder m. m., är en upplysande och klar balansräkning ägnad att trygga ett behörigt iakttagande av dessa grundsatser. För de styrelseledamöter, som icke deltaga i eller mera direkt följa den löpande förvaltningen, underlättas en överblick över bolagets ställning och rörelseresultat och därmed deras uppgift att leda bolagets verksamhet och öva tillsyn över förvaltningen av dess angelägenheter.

Vad nu anförts gäller också i fråga om vinst- och förlusträkningen. Saknaden i gällande lag av varje bestämmelse om vinst- och förlusträkningens innehåll är därför en allvarlig brist. Medan balansräkningen skall angiva bolagets ställning och rörelseresultat, är syftet med vinst- och förlusträkningen att lämna upplysning, huru rörelseresultatet, vinsten eller förlusten, uppkommit. Sådan upplysning är av mycket stor vikt för bedömningen av bolagets räntabilitet och framtidsutsikter. Beredningen har därför även i fråga om denna handling ansett sig böra föreslå regler i anslutning till ett schema för dess upprättande. Bland kostnader skola där redovisas avskrivningar på eller nedsättningar av värdet å anläggningstillgångar eller avsättningar till värdeminskningsskonton för anläggningstillgångar.

Beredningen föreslår ock vissa regler rörande förvaltningsberättelsens innehåll. Det framhålles bl. a. uttryckligen att i förvaltningsberättelsen upplysning skall lämnas, i den mån det kan ske utan förfång för bolaget, om sådana för bolagets ställning och resultatet av dess verksamhet samt styrelsens och verkställande direktörs förvaltning viktiga förhållanden, som ej framgå av balansräkningen eller vinst- och förlusträkningen. Vidare skola där vissa uppgifter intagas, ägnade att belysa årsredovisningen.

Även om revisorerna måste grunda sin revision på granskning av bolagets böcker och sålunda själva genom bokföringen bilda sig en uppfattning om bolagets ställning och rörelseresultat, möter det ofta svårigheter för dem att med nu gällande bestämmelser påkalla de ändringar i redovisningshandlingarnas uppställning och redovisningens specificering, som de anse erforderliga av hänsyn till gällande stadganden samt allmänna bokföringsgrunder och

god köpmannased. För dem komma de föreslagna bestämmelserna om balansräkningens samt vinst- och förlusträkningens innehåll och uppställning och om förvaltningsberättelsens innehåll att innefatta ett verksamt stöd i strävandena att vinna en klarare och mera upplysande redovisning för aktiebolagen.

Bestämmelserna i gällande aktiebolagslag utgå såväl beträffande redovisningen för aktiebolag som i övrigt därifrån, att ett ekonomiskt företag driver sin verksamhet inom en enhetlig aktiebolagsbildning, såsom ett aktiebolag. Det har emellertid blivit allt vanligare, att ett ekonomiskt företag uppbygges såsom en s. k. *koncern*, bestående av flera med varandra förbundna aktiebolag, oftast i den formen att ett bolag, moderbolaget, genom aktieinnehav behärskar ett eller flera andra bolag, dotterbolag, vilka i sin tur kunna äga dotterbolag (dotterdotterbolag) o. s. v. Det har visat sig, att i dylika koncernförhållanden de aktiebolagsrättsliga reglerna kunna bliva mer eller mindre verkningslösa. Detta gäller i synnerhet beträffande redovisningsreglerna. Värderingen av moderbolagets genom dotterbolag ägda tillgångar kommer att hänföra sig till aktieposterna i dotterbolagen och moderbolagets rörelseresultat kan — på grund av den ogenomskinlighet som kan vidlåda koncernsammanflätningen — fördunklas genom rättsförhållanden mellan koncernbolagen. Därtill kommer att lagens värderingsregler kunna kringgå genom överlåtelser inom koncernen, som skapa vinster, internvinster, vilka kunna läggas till grund för vinstutdelning, ehuru de reellt äro blott bokföringsvinster.

I samband med beslutet om utredning rörande omarbetning av aktiebolagslagstiftningen framhölls också såsom betydelsefullt det av den svenska lagstiftningen ännu icke beaktade spörsmålet, i vad mån särskilda bestämmelser påkallas i anledning av den numera allmänt använda företagsformen med moderbolag och dotterbolag.

Det förslag till särskilda bestämmelser om redovisning vid koncernförhållande som framlägges av beredningen utgår därifrån, att en koncern omfattar moderbolaget samt de på detta belöpande andelarna i dotterbolagen, och stadgar särskilda förpliktelser i fråga om redovisningen främst för ledningen och revisionen inom moderbolaget. Även vid utformningen av ifrågavarande bestämmelser har beredningen ansett böra beaktas å ena sidan aktieägarnas i moderbolaget och dess borgenärers intressen av att moderbolagets ställning och rörelseresultat icke fördunklas genom koncernförhållandena och å andra sidan det intresse som moderbolaget såsom ekonomiskt företag äger däri att genom redovisningen för koncernen konkurrerande ekonomiska företag icke erhålla en sådan inblick i koncernens förhållanden som kan lända till skada för koncernföretaget. Beredningen har därför föreslagit att allenast vissa uppgifter rörande bl. a. moderbolagets aktieinnehav i dotterbolag, fordringar och skulder mellan moderbolag och dotterbolag samt mellan dotterbolag inbördes, vinstutdelning från dotterbolag samt fordrings- och skuldräntor från och till dotterbolag skola införas i moderbolagets balansräkning samt

vinst- och förlusträkning. Vissa uppgifter skola även lämnas i moderbolagets förvaltningsberättelse.

Dessutom skall enligt beredningens förslag av moderbolagets förvaltningsorgan upprättas en *särskild koncernredovisning*. Denna kan givas genom upprättande av en koncernbalansräkning, utgörande ett sammandrag av moderbolagets och dotterbolagens balanser i överensstämmelse med vad för närvarande efter ursprungligen amerikanskt mönster sker även inom svensk bolagspraxis, eller genom upprättande av en s. k. koncernredogörelse. De av beredningen föreslagna reglerna om sistnämnda redovisningsform utgå från vissa bestämmelser som upptagits i den engelska aktiebolagslagstiftningen, Companies Act, 1929, men innefatta en utbyggnad av dessa bestämmelser. Förutom koncernbalansräkning eller koncernredogörelse skall en särskild skriftlig uppgift lämnas, innefattande vissa särskilda upplysningar i anslutning till moderbolagets balansräkning. Såväl denna skriftliga uppgift som koncernbalansräkningen eller koncernredogörelsen skola överlämnas till moderbolagets revisorer. Det är av stor vikt att moderbolagets ledning — som jämväl är koncernens — och moderbolagets revisorer erhålla full inblick i koncernens ställning och resultatet av dess verksamhet. Men med hänsyn därtill att en sådan inblick kan lända till skada för koncernen såsom ekonomiskt företag i dess förhållande till konkurrerande företag och att koncernredovisningen för närvarande är en i vårt land endast i ringa utsträckning anlitad redovisningsform, av vilken ytterligare praktiska erfarenheter torde böra avvaktas, har beredningen ansett tvång icke böra stadgas för moderbolaget att framlägga dessa redovisningshandlingar för bolagsstämma och insända dem till registreringsmyndigheten. Vissa uttalanden skola dock göras av revisorerna. Efter vunna erfarenheter torde frågan om en vidsträcktare publicitet böra övervägas.

Enligt beredningens förslag skall såväl koncernbalansräkningen som koncernredogörelsen utvisa resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet efter avdrag för internvinster. Detta resultat skall beaktas vid bestämmandet av vinstutdelning från moderbolaget. Rörande den föreslagna koncernredovisningens närmare innebörd hänvisar beredningen till inledningen till avdelningen om styrelsens och verkställande direktörs årsredovisning.

I samband med beslutet om utredning rörande omarbetning av aktiebolagslagstiftningen uttalades, att *revisionsfrågan* borde upptagas i hela sin vidd. Undersökningen borde innefatta icke blott reglerna om revisorernas tillsättande och deras kompetens utan även vilka närmare bestämmelser som må erfordras rörande deras verksamhet samt granskningens föremål och omfattning.

Såsom förut anförts har lagberedningen icke ansett sig — för vinnande av bättre kontroll över förvaltningen av bolagets angelägenheter — böra föreslå inrättandet av ett nytt uppsiktsorgan för aktiebolagen. Revisorerna äro enligt beredningens förslag, liksom enligt gällande aktiebolagslag, det enda kontrollorganet. Av skäl som anföras i inledningen till avdelningen om revision har beredningen ej heller ansett ordinarie revisor böra utses av offentlig

myndighet, utan bolagen hava bibehållits vid rätten att själva utse revisorer. Det viktiga önskemålet av en förbättrad revision har beredningen sökt vinna dels genom bestämmelser, som avse att stärka revisorernas ställning i förhållande till förvaltningsorganen, styrelsen och verkställande direktör, och dels genom föreskrifter som främst beträffande revisorerna i de stora aktiebolagen uppställa krav på styrkt utbildning och erfarenhet i revisionsverksamhet.

Sålunda föreslår lagberedningen, att i bolag, vars aktiekapital eller maximikapital överstiger 300 000 kr., minst två revisorer skola utses, då kollegialiteten i stort sett medför att stödet av en eller flera medrevisorer stärker den enskilde revisorns självständighet gentemot styrelsen. Genom förslaget öppnas vidare möjlighet för aktieägare, vilka icke tillhöra den aktieägargrupp som bestämmer styrelsevalet, att öva inflytande å valet av revisorer. Aktieägargrupp av viss storlek har tillerkänts rätt att utse en ordinarie revisor genom att påkalla tillämpning av en enkel proportionell valmetod. Sålunda äger vid val av två resp. tre revisorer aktieägargrupp företrädande mer än en tredjedel resp. en fjärdedel av röstetalet vid stämman utse en revisor. En aktieägargrupp med mer än en tredjedel av röstetalet vid stämman kan alltid begära att minst två revisorer skola utses. En sådan rätt att påkalla proportionellt val torde främst erhålla den betydelsen att genom överenskommelse en aktieägargrupp kan erhålla som revisor en för gruppen godtagbar person. Att revisorsvalet kan grundas på en bredare bas än styrelsevalet bör vara ägnat att medföra, att kontrollorganet blir mera självständigt och opartiskt än om det helt utgår från den aktieägargrupp som tillsätter styrelsen. Dessutom bibehåller förslaget rätten för en aktieägarminoritet företrädande viss andel av aktiekapitalet att besluta, att förordnande av särskild revisor (minoritetsrevisor) skall begäras hos länsstyrelsen. Beredningen återkommer till denna rätt i samband med frågan om förbättrat skydd för aktieägarminoriteter.

Beträffande bolag, vilka låtit å fondbörsen notera sina aktier eller av dem utgivna obligationer, och andra bolag, vilkas aktiekapital eller maximikapital uppgår till 2 milj. kr. eller däröver, föreslår beredningen att en av revisorerna skall vara av handelskammare i riket auktoriserad revisor. Och i mindre bolag medgives en aktieägarminoritet — aktieägare företrädande minst en tiondel av aktiekapitalet — rätt att påkalla att en revisor skall vara auktoriserad revisor eller av handelskammare godkänd granskningsman. Eljest föreskrives om revisor i allmänhet att han bör hava den erfarenhet beträffande bokföring och insikt i ekonomiska förhållanden som med hänsyn till bolagets verksamhet erfordras för uppdraget.

Utöver det i gällande aktiebolagslag upptagna hindret mot att vara revisor, anställning i bolagets eller styrelseledamots tjänst, hava andra hinder införts.

I förslaget upptagas särskilda bestämmelser om revisorernas viktigaste skyldigheter. Därigenom vinnes icke blott att revisorerna erinras om dessa skyldigheter utan också att de erhålla ett stöd mot strävanden att obehörigen begränsa deras granskningsverksamhet. Vidare hava föreskrifter uppta-

gits om skyldighet för revisor att i revisionsberättelsen göra uttalanden i vissa angivna hänseenden. Sådana föreskrifter äro ägnade att hos revisorerna inskräpa deras plikt att fullgöra granskningen i den omfattning dessa uttalanden förutsätta och medföra kontroll över att granskningen fullgjorts i nämnda hänseenden. Föreskrifter om skyldighet för revisorerna att i viktiga avseenden uttala sig om granskningen och resultatet av denna äro också — liksom bestämmelser om revisorernas särskilda plikter — ägnade att stärka revisorernas självständighet i förhållande till bolagens förvaltningsorgan.

Särskilda bestämmelser hava även upptagits rörande revisionen i moderbolag. Sålunda föreskrives att bland revisorerna i moderbolag bör, där det kan ske, någon eller några vara revisorer i dotterbolagen. Vidare upptagas bestämmelser om revisorernas i moderbolag skyldighet att ägna koncernredovisningen uppmärksamhet och särskilda föreskrifter om revisionsberättelsen i moderbolag.

De nyss berörda reglerna, som tillägga aktieägarminoritet inflytande å det ordinarie revisorsvalet, ingå såsom led i det system av stadganden i förslaget, som åsyfta att bereda minoritet skydd mot missbruk från en bestämmande majoritetsgrupps sida. Dylika stadganden om *minoritetsskydd* återfinnas inom olika delar av aktiebolagslagen och av förslaget.

Till skydd för aktieägarminoritet tjäna medelbart alla de aktiebolagsrättsliga regler, som normera majoritetens och bolagsorganens maktutövning. Vinnande av skydd för aktieägarminoritet åsyftas omedelbart med de regler som för vissa bolagsstämmobeslut, särskilt beslut som avse ändring av bolagsordningen, kräva kvalificerad pluralitet och sålunda för minoritet möjliggöra att motsätta sig sådant beslut. Vidare finnas bestämmelser som medgiva minoritet att vidtaga eller påkalla vissa åtgärder. Hit hör främst rätten för minoritet företrädande minst en femtedel av bolagets hela aktiekapital att vid prövningen av styrelsens årliga redovisning hindra beviljande av ansvarsfrihet och att föra talan å styrelsens förvaltning. Till denna rätt ansluter sig den förut omnämnda rätten för sådan aktieägarminoritet att besluta, att förordnande av särskild revisor (minoritetsrevisor) skall begäras hos länsstyrelsen. Samma aktieägarminoritet kan göra ansökning om rättens prövning av arvode, som bolagsstämman tillerkänt styrelseledamot, revisor eller tjänsteman i bolaget eller eljest någon för fullgörande av honom meddelat uppdrag. Vidare kan aktieägarminoritet påkalla utlysande av extra bolagsstämman, avlämnande på bolagsstämman av sådan försäkran rörande äganderätt till aktie, som avses i 76 § andra stycket AL, och förordnande under likvidation av god man att utöva tillsyn å likvidatorernas förvaltning.

I samband med beslutet om utredning rörande omarbetning av aktiebolagslagstiftningen framhölls, att därvid borde övervägas vad som kunde åtgöras för att trygga aktieägarminoritets behöriga intressen, och det erinrades att denna fråga vore av särskild vikt vid företagsformen moderbolag och dotterbolag.

Frågan om den lämpliga anordningen av minoritetsskyddet är ett av aktiebolagsrättens ömtåligaste spörsmål. Faran för maktmissbruk från majorite-

tens sida är så betydande och även bestyrkt av erfarenheten, att behovet av särskilda minoritetsskyddsregler är uppenbart, och lagberedningen har ansett ett stärkande av minoritetsskyddet i flera avseenden erforderligt. Å andra sidan kunna särskilda befogenheter för aktieägarminoritet medföra ett försvagande av bolagsledningens ställning, som kan lända till skada för bolaget, och exempel saknas icke på att minoritetsrättigheter utnyttjats i andra syften än att förhindra majoritetsmissbruk. Faran för »minoritetsmissbruk» får sålunda icke lämnas utan beaktande.

De regler som i gällande rätt givas rörande kvalificerad pluralitet för vissa bolagsstämmobeslut utmärkas av en betydande stränghet och särskilt det krav, som i vissa fall — för bolagsordningsändring och nedsättning av aktiekapitalet — föreligger på samtycke av samtliga ägare eller röstande ägare av aktier av visst slag eller samtycke av samtliga röstande aktieägare kan medföra olägenheter för bolaget. Detta krav har därför enligt förslaget för vissa fall ersatts med krav på en starkt kvalificerad pluralitet, med rätt för aktieägare som röstat mot beslutet att påkalla att övriga aktieägare inlösa deras aktier.

Däremot måste det medgivas, att de minoritetsrättigheter, som enligt vad förut nämnts tillkomma aktieägare företrädande en femtedel av aktiekapitalet, ej visat sig medföra ett tillfredsställande skydd mot kränkning av de aktieägares intressen, vilka icke tillhöra den bolagets förvaltning behärskande aktieägarmajoriteten. Särskilt gäller detta i större bolag med en mera betydande splittring av aktieinnehavet på olika händer. Att för sådant fall — såsom i viss omfattning skett i norsk lagstiftning — tillerkänna visst antal aktieägare minoritetsrätt utan hänsyn till det kapitalintresse de äga i bolaget synes beredningen möta betänkligheter. Grundsatsen att majoriteten i regel skall äga bestämmanderätten i bolaget äger sitt inre berättigande framför allt däri, att majoriteten i allmänhet företräder den största kapitalinsatsen i bolaget och följaktligen har den största fördelen av bolagets välgång och nackdelen av dess misslyckande. Majoritetens ekonomiska intresse i bolaget utgör vanligen en garanti för att majoriteten vid utövningen av sin makt skall låta sig ledas av omtanke om bolaget, varigenom även minoritetens intressen befrämjas. Beredningen anser det nödvändigt av hänsyn till risken för minoritetsmissbruk att minoritetsrätt är förbunden med kapitalrepresentation. Beredningen har övervägt att för minoritetsrätt föreslå en mindre kvot av aktiekapitalet i de större bolagen än i de mindre. Emellertid skulle en sådan olikhet medföra åtskilliga legislativa svårigheter. Beredningen har därför i enkelhetens intresse ansett sig böra stanna vid att föreslå, att rätt till talan å förvaltningen av bolagets angelägenheter — liksom i allmänhet övriga minoritetsrättigheter — tillerkännes aktieägare företrädande minst en tiondel av hela aktiekapitalet. I detta sammanhang torde böra påpekas, att i aktiebolag med rösträttsprivilegierade aktier de på kapitalrepresentation grundade minoritetsrättigheterna erhålla särskild betydelse för de aktieägare vilkas aktier äga ett lägre röstvärde.

Lagberedningen föreslår vidare införande av vissa minoritetsrättigheter ut-

över dem som finnas enligt gällande lagstiftning. Ej minst vid moder- och dotterbolagsförhållande har risk visat sig föreligga för att majoriteten missbrukar sin rätt att besluta om vinstutdelning så att utan grund skälig utdelning undanhålles minoriteten, vilken kanske är beroende av utdelning å sina aktier. En sådan »utsvältning» av minoriteten åsyftar vanligen att för- må denna att till majoriteten avhända sig aktierna. Beredningens förslag innebär, att aktieägarminoritet med minst en tiondel av hela aktiekapitalet skall äga påkalla vinstutdelning. Majoriteten hindras dock icke från att inom närmare angivna gränser stärka bolagets ställning genom avsättning till reserv- eller skuldregleringsfond. Av återstående vinstmedel må påkallas utdelning, ej överstigande en femtedel av dessa och ej heller överstigande fem procent av bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen.

Till skydd för aktieägarminoritets intressen tjänar också den i förslaget upptagna regeln att bolagsstämma ej må besluta om sådan användning av bolagets tillgångar eller eljest om sådan åtgärd att uppenbarligen fördel beredes vissa aktieägare till nackdel för bolaget eller övriga aktieägare. Ett bolagsstämmbeslut fattat i strid med denna regel kan klandras. Om styrelseledamot eller verkställande direktör vid förvaltningsåtgärd bryter mot denna grundsats kan också rätt till skadestånd uppkomma för minoritetsaktieägare. Sådan skadeståndsrätt kan föreligga även mot aktieägare, som genom begagnande av sitt inflytande över styrelseledamot eller verkställande direktör medverkat till sådan åtgärd.

Särskilt då moderbolag äger största delen av aktierna i ett dotterbolag, kan det vara av stort intresse för moderbolaget att förvärva återstoden av aktierna i dotterbolaget. Endast beträffande ett helägt dotterbolag kan moderbolaget till fullo utnyttja de organisatoriska fördelarna av moderbolags- och dotterbolagsförhållandet. Av särskild betydelse är även, att när moderbolaget äger alla aktier i dotterbolaget en lättillgänglig väg enligt förslaget finnes för moderbolaget att besluta att dotterbolaget skall genom fusion uppgå i moderbolaget. En understundom önskvärd förenkling av koncernförhållandet kan därigenom vinnas. Å andra sidan är, ifall moderbolaget äger mer än nio tiondelar av aktierna i dotterbolaget och således övriga aktieägars sammanlagda aktieinnehav icke är så stort att minoritetsrättigheter kunna grundas därpå, dessa aktieägars ställning mycket utsatt. För dylikt fall föreslår därför beredningen rätt för moderbolaget att lösa övriga aktieägars aktier i dotterbolaget och motsvarande rätt för dessa aktieägare att påkalla lösen (180 § 2 mom.). I händelse av tvist bestämmes lösenbeloppet av skiljemän. En sådan ömsesidig rätt till lösen synes anvisa en naturlig utväg ur den konfliktställning, som i dylikt fall lätt uppkommer och som kan leda till missbruk från såväl majoritetens som minoritetens sida.

De nu gällande reglerna om *bolagsstämma* hava i vissa hänseenden förtydligats och fullständiggats. Förslaget utgår liksom gällande aktiebolagslag från grundsatsen, att endast den, som har det ekonomiska intresse i bolaget delägarskapet innebär, äger utöva medbestämmanderätt i bolaget genom deltagande i bolagsstämma. Till förekommande av missbruk av den legitima-

tion införingen i aktieboken medför har rätten att av den som vill utöva rösträtt för aktie begära försäkran om äganderätt till aktien utvidgats. Vidare har till förhindrande av att röstning sker på grund av fullmakt, vars utfärdare måhända för lång tid tillbaka upphört att vara aktieägare, föreslagits att fullmakt att företråda aktieägare skall gälla högst till och med stämman, som börjar tre år från fullmaktens utfärdande. Från regeln att rösträtt å bolagsstämma må utövas allenast av aktieägare göres i förslaget det undantag, att den, som genom testamente erhållit nyttjanderätten till aktier eller avkomsträtt med bestämmelse som i 4 kap. 11 § testamentslagen sägs, skall äga utöva rösträtt för aktierna, om han enligt testamentet skall äga rätt att företråda dem.

En viktig ändring i gällande lagstiftning är att den rätt som för närvarande föreligger att genom bestämmelse i bolagsordningen förse aktier med olika röstvärde begränsas. Röstprivilegier för aktier medföra, att ledningen inom ett bolag tillkommer aktieägare, som icke hava ett mot sitt inflytande svarande ekonomiskt intresse i bolaget. De faror som kunna följa härav hava under senare år varit föremål för mycken uppmärksamhet i flera främmande länder och föranlett begränsningar i rätten att förlåna aktier röstprivilegier t. ex. i holländsk, tysk och fransk aktiebolagslagstiftning. Efter den ändring, som år 1934 ägde rum i 2 § lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m., synes av hänsyn till nämnda lag hinder ej möta mot en viss begränsning även för svensk rätts del. En regel, som beträffande akties röstvärde medgiver förhållandet 1 till 10, synes lagberedningen innebära tillräcklig hänsyn till de legitima intressen som kunna föreligga för bolaget att vinna en investering av aktiekapital med lägre rösträtt. Den föreslagna regeln berör ej utgivna aktier.

Den rätt att å bolagsstämma begära upplysningar av styrelsen som tillkommer aktieägare är begränsad till upplysningar, som stå styrelsen till buds å stämman och som kunna lämnas utan förfång för bolaget. Enligt förslaget kan styrelsen icke undandraga sig att lämna begärd upplysning allenast därför att den ej står till buds på stämman. I sådant fall skall upplysningen inom två veckor från stämman skriftligen hållas för aktieägarna tillgänglig hos bolaget och översändas till den som framställt begäran om upplysningen. Om åter styrelsen anser att den begärda upplysningen icke kan lämnas å bolagsstämma utan förfång för bolaget, skall enligt förslaget upplysningen i stället inom två veckor lämnas till bolagets revisorer, som hava att inom en månad efter stämman avgiva skriftligt yttrande, huruvida den begärda upplysningen lämnats samt huruvida densamma enligt deras mening bort föranleda ändring i eller tillägg till revisionsberättelsen eller eljest giver anledning till erinran. Däremot hava revisorerna ej att pröva den ömtåliga frågan, huruvida styrelsens vägran att å stämman lämna upplysningen verkligen var påkallad med hänsyn till bolagets bästa. En ytterligare utvidgning av upplysningsplikten enligt förslaget består däri, att denna plikt icke som nu skall föreligga blott vid ordinarie bolagsstämma utan även vid extra bolagsstämma i avseende å ärende som där behandlas.

Beträffande *talán mot styrelsens ledamöter och verkställande direktör á förvaltningen* av bolagets angelágenheter har förut omnámnts, att enligt förslaget talerátt tillkommer aktieágarminoritet med en tiondel av hela aktiekapitalet. I bestämmelserna om verkan av beviljad ansvarsfrihet har vidare viss ándring skett. Beviljad decharge har enligt gállande svensk aktiebolagslagstiftning en väsentligt vidstrácktare omfattning än som i allmänhet är förhállandet enligt frámmande aktiebolagsrátt. Ej minst gáller detta vid jämförelse med den danska och norska rätten. Lagberedningen, som anser våra dechargebestämmelser böra i huvudsak bibehállas, föreslár att undantag från ansvarsfriheten skall föreligga beträffande átgärd, om vars vidtagande eller betydelse för bolaget styrelsen, styrelseledamot eller verkställande direktör uppsátligen eller av vårdslöshet lámnat i väsentliga hánseenden oriktiga eller ofullständiga upplysningar. Detta undantag skall gálla, då oriktiga eller ofullständiga upplysningar lámnats i redovisningshandlingarna eller eljest till bolagsstämman eller till aktieägarna i svar, som givits när aktieägare begagnat honom tillkommande frágerátt, eller ock genom bokföringen eller eljest till revisorerna.

Vissa ándringar hava också vidtagits i stadgandena om talán mot stiftare och revisor.

Bestämmelserna i förslaget om *bolagsordningsändring* överensstämman i huvudsak med gállande rätt. Vissa látnader föreslås, frámst den förut omnámnda, att kravet på enhálligt bifall från ägare av aktier av visst slag ersatts med krav på viss pluralitet, i förening med rätt för sådan aktieägare som röstat emot beslutet att begära lösen för sina aktier. Motsvarande ándring föreslås beträffande beslut om nedsättning av aktiekapitalet.

I gállande aktiebolagslag finnas bestämmelser endast om sådan *talán mot bolagsstämmobeslut* som har karaktären av en till viss tidsfrist begränsad klandertalán. Underlátnhet av aktieägare eller organ för bolaget att inom viss tid föra talán mot ett bolagsstämmobeslut kan emellertid icke medföra att beslutet vinner giltighet i sådana fall, då det strider mot rättsregler, som äro på det sättet tvingande, att de icke kunna ásidosättas med samtliga aktieägares samtycke. I dylikt fall är beslutet en nullitet, och mot beslutet kan enligt förslaget av styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktör eller aktieägare föras en av tidsfrist oberoende nullitetstalán. De beslut mot vilka allenast en tidsbegränsad klandertalán kan föras äro enligt förslaget sådana, som icke tillkommit i behörig ordning eller eljest kránka allenast aktieägares rätt. Den tid inom vilken klandertalán skall anställas har i förslaget förlángts från nuvarande två månader till tre månader från beslutets dag. I vissa fall, då fel föreligga som kunna medföra att en så kort preskriptionstid látt skulle kunna lánda till rättsförlust, är klandertiden enligt förslaget sex månader.

Frágan om verkan av klanderpreskription är enligt gállande rätt oklar och omstridd. Beträffande bolagsstämmobeslut, som skall anmálas för registrering, vägras, när klandergrund föreligger, enligt praxis stödd på bestämmelserna i 122 § AL registrering av beslutet, oavsett intrádd klander-

preskription. Då syftet med klanderpreskriptionen väsentligen förfelas, ifall densamma icke medför att beslutet blir för bolaget gällande, har i förslaget upptagits uttrycklig bestämmelse, att beslutet blir gällande där klander-talan ej inom föreskriven tid anställes. Härifrån har emellertid beträffande beslut som skall anmälas för registrering undantag gjorts för det fall, att klandergrunden är att föreskrift om viss röstpluralitet icke iakttagits. I sådant fall skall registrering vägras, oavsett att klander icke instämts, och beslutet blir gällande endast om det likväl av förbiseende blir registrerat.

Vad angår stadgandena om aktiebolags *likvidation* har såsom redan förut berörts en likvidationsanledning, aktieägarantalets nedgång under föreskrivet antal, ej upptagits i förslaget. Bestämmelserna om skyldigheten för aktiebolag att träda i likvidation, då aktiekapitalet till två tredjedelar eller den mindre del som kan vara bestämd i bolagsordningen gått förlorat, hava undergått vissa ändringar. Bland dessa torde märkas att likvidations-skyldighet kan undgås genom nedsättning av aktiekapitalet. Likvidationsplikt inträder enligt gällande rätt, om bolaget saknar behörig styrelse, enligt förslaget jämväl om bolaget saknar verkställande direktör, där sådan skall finnas, eller revisor. Ytterligare en ny likvidationsgrund har upptagits i förslaget, nämligen att fastställd balansräkning icke för något av de tre sista räkenskapsåren inkommit till registreringsmyndigheten.

Beträffande likvidationsförfarandet föreslås införande av obligatorisk kontroll under likvidationen genom likvidationsrevisor. Vidare upptagas föreskrifter om likvidatorernas redovisning. Årsredovisning skall avgivas genom avlämnande av balansräkning, en s. k. likvidationsräkning, upptagande inkomster och utgifter under räkenskapsåret, samt förvaltningsberättelse. Bestämmelser hava givits rörande dessa handlingars innehåll.

Vidare finnas i förslaget regler som möjliggöra för ett bolag som trätt i likvidation att under vissa förutsättningar återupptaga verksamheten.

I gällande aktiebolagslag saknas bestämmelser om ett aktiebolags uppgående i ett annat på det sätt, att det förras tillgångar och skulder övertagas av det senare och det förra bolaget i samband därmed upphör. Då frågan om sådan *fusion* med hänsyn till den nutida utvecklingen i riktning mot koncentration av ekonomiska företag i större enheter erhållit alltmer ökad betydelse, har lagberedningen ansett sig böra framlägga förslag till vissa bestämmelser om fusion. Beredningen föreslår sålunda dels regler om fusion av helägt dotterbolag med moderbolaget, dels regler om fusion mellan andra bolag grundad på avtal mellan bolagen av visst innehåll. Förslag till sådant avtal skall vara godkänt å bolagsstämma med aktieägarna i det bolag, som skall övertagas, med viss föreskriven röstpluralitet. Dessutom stadgas rätt för aktieägare, som röstat mot beslutet, att påkalla inlösen av sina aktier. Värdet skall på begäran bestämmas av skiljemän. Fusionsavtal kan avse även övertagande av aktiebolag i likvidation.

Den svenska aktiebolagslagen är byggd på normativprincipen och ett registrerings-system, vars genomförande är överlämnat icke till en registreringsdomstol utan en administrativ myndighet. Detta innebär, att rätt föreligger

att erhålla registrering av beslut om aktiebolags bildande, ökning eller nedsättning av aktiekapitalet, ändring i bolagsordningen m. m., såframt beslutets innehåll och ordningen för dess tillkomst överensstämmer med lagens föreskrifter och de handlingar företes, som fordras till styrkande härav. Även eljest då vidtagen åtgärd eller inträffat förhållande anmäles för registrering, skola villkoren för meddelande av registrering finnas bestämda i lagen. Stadganden upptagas ock i aktiebolagslagen om registreringen och dess rättsverkningar. Detta medför, att åtskilliga bestämmelser, som till sitt innehåll äro av administrativ natur, ingå i aktiebolagslagstiftningen. De ändringar av reglerna rörande *registrering* som förslaget innehåller äro väsentligen av teknisk art. Bland nya bestämmelser må här blott nämnas vissa regler, som avse förhindra att beslut om ändring av bolagsordningen i avseende å aktiekapitalets eller å minimi- och maximikapitalets storlek slutligen registreras utan att däremot svarande ändringar av det verkliga aktiekapitalet kommit till stånd.

De bestämmelser om *skadeståndsskyldighet* för stiftare, för styrelseledamot, verkställande direktör, revisor och annan person i organställning samt för aktieägare, som upptagits i förslaget, innefatta i åtskilliga hänseenden avvikelser från gällande stadganden. Vid bestämmandet av skadeståndsskyldigheten för person i ställning av organ för bolaget har det syntts lagberedningen böra beaktas, att skada ofta förorsakas genom samverkan av flera sådana personer t. ex. sålunda att verkställande direktör uppsåtligen eller av vårdslöshet företar en för bolaget förlustbringande åtgärd, medan vissa styrelseledamöter allenast på det sätt medverkat att den tillsyn de utövat över honom varit bristfällig. I sådant fall äro enligt gällande rätt samtliga till skadan medverkande gentemot den skadelidande ansvariga för hela skadan. Det skadeståndsansvar som därvid drabbar en lindrigt felande person kan, med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av bolagets verksamhet, bliva så betydande att ansvarigheten icke står i rimligt förhållande till den ansvariges skuld och hans egen ekonomiska ställning. Då driften av ekonomisk verksamhet ofta är förenad med risk att även ett ringa felgrepp eller en ringa försumlighet av dem som handhava driften eller dess övervakande kan medföra stor ekonomisk skada, har det syntts lagberedningen med billighet och rättvisa överensstämmande, att icke hela denna risk lägges på en lindrigt felande person utan att en del av risken vilar på företaget och dem som åtnjuta fördelarna av dess drivande. Av dessa grunder har beredningen upptagit bestämmelser av innebörd, att nedsättning av ersättningen må ske vid ringa vårdslöshet, där det med hänsyn jämväl till skadans storlek och omständigheterna i övrigt prövas skäligt.

Enligt gällande lag åvilar skadeståndsskyldighet även aktieägare för skada som han orsakar genom överträdelse av aktiebolagslagen eller bolagsordningen. Förslaget begränsar aktieägarens ansvarighet till fall, då han handlat uppsåtligen eller av grov vårdslöshet. Å andra sidan föreslås en särskild skadeståndsregel för det fall, att aktieägare genom begagnande av sitt inflytande över styrelseledamot eller verkställande direktör medverkat till åt-

gärd av denne, som innebär att fördel beredes vissa aktieägare till nackdel för bolaget eller övriga aktieägare.

Skadeståndsskyldighet kan enligt förslaget liksom enligt gällande aktiebolagslag föreligga såväl gentemot bolaget som gentemot bolagsborgenär eller annan tredje man. I förslaget hava förutsättningarna för ansvarighet gentemot tredje man närmare angivits. Ansvarighet gentemot tredje man kan drabba även revisor.

Vidare upptagas bestämmelser om regress mellan flera ansvariga.

I förslaget meddelas *straffbestämmelser*, motsvarande straffbestämmelserna i gällande aktiebolagslag. Beträffande förhållandet mellan särskilt straffbestämmelserna i förslaget 201 § och vissa av de bestämmelser, vilka finnas upptagna i det förslag till lagstiftning om förmögenhetsbrott som den 29 juni 1940 framlagts av straffrättskommittén (SOU 1940: 20), hänvisas till vad lagberedningen anför i inledningen till avdelningen om straffbestämmelser.

Bland de *allmänna bestämmelser*, som upptagits i sista avdelningen av förslaget, torde böra nämnas bestämmelserna om sammanläggning av aktier (211 §) och om förfarandet, då enligt förut omnämnda stadganden i förslaget lösen av aktier påkallas (212 §). Med bestämmelserna om sammanläggning av aktier avses att undanröja vissa svårigheter som för närvarande kunna möta mot ökning eller nedsättning av aktiekapitalet.

Inledande bestämmelser.

Bland de frågor, som i samband med beslutet om utredning rörande omarbeting av aktiebolagslagstiftningen förklarades böra bliva föremål för särskild uppmärksamhet, var spørsmålet, huruvida alltefter företagens beskaffenhet bör i lagstiftningen införas på olika sätt reglerade former av aktiebolag. Åtskilliga främmande länders lagstiftning upptar i olikhet med den svenska andra bolagsformer, under vilka ekonomisk verksamhet kan drivas utan personlig ansvarighet för deltagarna, än aktiebolagets. Av dessa för mindre företag avsedda bolagsformer med enklare bolagsrättslig ordning torde främst märkas det i tysk lagstiftning i slutet av 1800-talet införda Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH). Denna bolagsform upptogs 1906 i österrikisk lagstiftning, och genom lag den 7 mars 1925 infördes i Frankrike en motsvarande bolagsform under benämningen société à responsabilité limitée.

Enligt den *tyska* lagstiftningen¹ om GmbH äro bolagsmännen icke personligen ansvariga gentemot bolagets borgenärer. Bolagsman är endast pliktig att inbetala sin insats i bolagets grundkapital (Stammkapital) samt subsidiärt betalningsskyldig för medbolagsmans grundinsats i penningar. Grundkapitalet skall vara minst 20 000 och grundinsatsen (Stammeinlage) minst 500 riksmark. Grundinsatsen kan

¹ Jfr Groschuff: Reichsgesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung, 1936; Brodmann: GmbH 1930; Gierke i Handwörterbuch der Rechtswissenschaft II 1927 och Sarre i Rechtsvergleichendes Handwörterbuch III 1931.

vara större och bolagsmännens insatser kunna vara olika stora, men en grundinsats skall alltid vara delbar med 100. Bolagsmans insats kan utgöras antingen av penningar eller av annan egendom (apportegendom). Före bolagets registrering skall en fjärdedel av grundinsatsen vara gulden. Genom bolagsavtalet kan bestämmas om ytterligare tillskott utöver grundinsatsen (Nachschüsse) eller om särskilda prestationer av bolagsmännen (Sonderleistungen), t. ex. vissa varuleveranser eller tjänstprestationer, eller om skyldighet för dem att underlåta visst förfarande (konkurrensförbud). Föreskrift om reservfond finnes icke.

Ordningen för bildandet av GmbH är enklare än för bildandet av aktiebolag och publiciteten mindre. Då annan egendom än penningar tillskjutes, fordras ej såsom vid bildandet av aktiebolag stiftarberättelse (Gründerbericht) eller granskning (Prüfung) genom bolagets organ eller särskilda revisorer, över vilken granskning berättelse skall avgivas. Bestämmelser saknas därför motsvarande dem, som finnas om ansvarighet för stiftare av aktiebolag. Bolagsandel är överlåtbar, men för överlåtelse fordras skriftlig form under medverkan av domstol eller notarius publicus. Överlåtelse är verksam mot bolaget först sedan den blivit anmäld hos detta. Genom bolagsavtalet kan överlåtelse av bolagsandel göras beroende av bolagets samtycke. Förförskottsakt kan ock tillerkännas bolaget. Då emellertid andel i GmbH icke är avsedd att utsläppas i marknaden, har rörande andelen utfärdat bevis karaktär av bevismedel och ej av värdepapper såsom aktiebrevet. I fråga om bolagsmans ansvarighet för grundkapitalet gäller, att han är pliktig ej blott att inbetala den av honom övertagna grundinsatsen utan också att, där annan bolagsman icke fullgör sin betalningsskyldighet i avseende å grundinsats, som skall erläggas i penningar, jämte övriga bolagsmän i förhållande till sin bolagsandel täcka bristen. Samma ansvarighet föreligger vid olagligt återbetalande av grundkapitalet.

Beträffande bolagets förvaltning gäller, att bolaget måste hava en eller flera förvaltare (Geschäftsführer), som förvalta bolagets angelägenheter och företräda det samma. Förutom bokföringsplikt och skyldighet att upprätta balansräkning åligger det förvaltarna att årligen i januari insända en förteckning till handelsregistret, upptagande uppgifter om bolagsmännen och om storleken av deras insatser. Förvaltarna hava att iakttaga en ordentlig köpmans omsorg. För försummelse av sina åligganden svara de solidariskt gentemot bolaget. Skadeståndsskyldighet åvilar dem däremot ej i förhållande till bolagets borgenärer, i olikhet med vad som gäller beträffande aktiebolag. Balansräkning skall årligen upprättas. I fråga om värderingen hava från aktiebolagsrätten endast upptagits reglerna om värdering av anläggningstillgångar. Andra tillgångar må i balansräkningen upptagas till sitt värde vid dess upprättande, även om anskaffningsvärdet är lägre. Balansräkningen skall icke — på sätt som är föreskrivet beträffande aktiebolags balansräkning — ingivas till handelsregistret och publiceras i rikets allmänna tidning. Bestämmelser om övervakning av bolagets förvaltning och om revision finnes icke i lagen, men föreskrifter kunna av bolagsmännen meddelas antingen i bolagsordningen eller när som helst eljest. Föreskrifter kunna sålunda givas om Aufsichtsrat och om revision genom bolagsmän eller särskilda revisorer.

Beträffande den franska bolagsformen société à responsabilité limitée¹ gäller, att ett dylikt bolag bildas i enklare ordning än ett aktiebolag. Bolagsmännen kunna vara två eller flera. Kapitalet skall vara minst 25 000 francs. Andelarnas belopp skall vara 100 francs eller en multipel av 100 francs. Bildandet får icke ske genom hänvändelse till allmänheten. Stiftarna skola i bolagsavtalet uttryckligen angiva, att de övertagit alla andelarna samt att dessa helt och hållet inbetalats. Detta tvång till omedelbar inbetalning av fulla beloppet föreligger icke beträffande det tyska GmbH. Om tillskott av annan egendom än penningar sker, skall i bolagsavtalet angivas värdet på apportegendomen, och samtliga stiftare skola ansvara för värdets riktighet. Bolagets bildande, liksom senare ändringar i bolagsavtalet, skall publiceras och registreras. Å andelarna må icke utgivas negotiabilia dokument. Överlä-

¹ Se Thaller-Percerou: Droit Commercial 1931 nr 725.

telse till annan än bolagsman må ske endast med samtycke av en majoritet, som representerar minst tre fjärdedelar av bolagskapitalet. Bolaget företrädes av en eller flera förvaltare (gérants), som enligt allmänna civilrättsliga regler äro ansvariga gentemot bolaget och tredje man. Om bolaget har fler än tjugo delägare, skall det finnas ett uppsiktsråd (conseil de surveillance), som ansvarar gentemot bolaget och tredje man för fel i utförandet av sitt uppdrag. Beslut fattas å stämman; äro delägarna icke fler än tjugo, kan dock beslut fattas genom skriftliga meddelanden. Förvaltarna skola varje år upprätta en summarisk översikt över bolagets tillgångar och skulder. Föreskrifter om balansvärdering och om publicering av balansräkning saknas emellertid liksom i fråga om aktiebolag. I motsats mot vad som gäller beträffande aktiebolag äger någon revision genom revisorer (commissaires) ej rum. Vinstutdelning får ske endast efter föreskriven avsättning till reservfond, fem procent till dess reservfonden uppgår till en tiondel av bolagskapitalet. Dessutom kan under vissa förutsättningar en fix ränta utgå.

Bolagsformen GmbH kom i Tyskland att erhålla en betydligt större användning än som från början var avsett. Begränsningen av bolagsmännens ansvarighet genom inbetalningsplikt allenast gentemot bolaget medförde, att bolagsformen kom att framstå såsom synnerligen förmånlig. Den har därför i ej ringa utsträckning utträngt kommandit- och handelsbolagen med deras personliga ansvarighet.¹ Det större krav på publicitet både i fråga om grunderna för bolags bildande och beträffande årsbalansen, som föreligger enligt aktiebolagslagstiftningen, har också medverkat till att bolagsformen GmbH kommit att inkräkta på det område som avsetts skola tillkomma aktiebolaget. Publicitetens begränsning och bristen på legala bestämmelser om bl. a. kontroll över förvaltningen av GmbH har i Tyskland möjliggjort allvarliga missbruk av denna bolagsform till nackdel för tredje man. Den har kommit att i stor utsträckning användas som form för en persons näringsverksamhet (enmansbolag). Och därvid hava missbruken av bolagsformen framträtt med särskild styrka. Visserligen har i Tyskland även aktiebolaget använts såsom enmansbolag, men de rörande aktiebolag gällande kontroll- och publikationsföreskrifterna hava varit ägnade att minska olägenheterna därav för det ekonomiska livet.² I den nyare tyska skattelagstiftningen hava därför upptagits skattebestämmelser, med vilka avses att förmå mindre företag, som drivas såsom GmbH, att ombildas till handelsbolag eller kommanditbolag eller till enskild mans företag.³ Och för närvarande pågå förarbeten till en reform av den bolagsrättsliga lagstiftningen om GmbH.

Även i Frankrike lära ogynnsamma erfarenheter hava gjorts av bolagsformen société à responsabilité limitée.

Då arbetet på en revision av bolagslagstiftningen i Schweiz för omkring tjugu år sedan börjades, väcktes fråga om införande av bolagsformen GmbH. Under arbetets gång visade sig meningarna om önskvärdheten därav, med hänsyn bl. a. till de erfarenheter som gjorts i Tyskland, vara mycket delade. Såsom särskilda skäl till införande i Schweiz av bolagsformen GmbH åberopades emellertid, att Schweiz vore omgivet av länder där denna bolagsform funnes, samt att i Schweiz tillämpade internationellrättsliga regler medförde att registrering där meddelades av filialföretag (Zweigniederlass-

¹ Jfr Guhl: GmbH s. 5.

² Jfr Schlegelberger AG § 2 anm. 15.

³ Jfr Guhl: GmbH s. 5 och Schlegelberger AG § 2 anm. 15

ungen) till sådana utländska bolag. Det ansågs därför obilligt, att bolagsformen GmbH icke stode även det inhemska näringslivet till buds. Vidare anfördes, att denna bolagsform bättre än aktiebolaget lämpade sig för vissa mindre och medelstora företag, exempelvis inom en familj. De faror bolagsformen GmbH visat sig medföra ansågos kunna förebyggas därigenom, att strängare bestämmelser i närmare anslutning till aktiebolagslagstiftningen meddelades rörande bl. a. bolagsbildningen, årsbalansen och bolagsmännens ansvarighet. Häremot invändes å andra sidan, att den nya bolagsformen, genom att sålunda närmas aktiebolaget, förmodligen skulle komma till ringa praktisk användning. Emellertid beslöts bolagsformens införande och den nya schweiziska bolagslagstiftningen av den 18 december 1936, som trädde i kraft den 1 juli 1937, upptog stadganden om Gesellschaft mit beschränkter Haftung i den rev. OR art. 772—827.

I den *schweiziska* lagstiftningen har GmbH i åtskilliga hänseenden närmats aktiebolaget. Grundkapitalet (Stammkapital) skall vara minst 20 000 francs men får ej överstiga 2 milj. francs. Beloppet av bolagsmans insats skall utgöra minst 1 000 francs eller en multipel av 1 000 francs. Bolagsman skall vid bolagets bildande betala i penningar eller med annan tillskjuten egendom (apportegendom) täcka minst femtio procent av sin insats. Liksom enligt tysk rätt kunna genom bolagsordningen (die Statuten) förpliktelse åläggas bolagsmännen i fråga om ytterligare tillskott (Nachschüsse) och om särskilda prestationer (Nebenleistungen). Utställes å bolagsandel en urkund, är denna blott en bevisurkund och ej — såsom aktiebrevet — ett värdepapper.

Bestämmelserna om bildande av GmbH överensstämna nära med reglerna för simultanbildning av aktiebolag. Faran för att bolagsbildning skall ske på grundval av övervärderad apportegendom har lagen sökt undanröja genom bestämmelser om publicitet och om bolagsmännens ansvarighet för det värde vartill egendomen övertagits. I bolagsordningen skall intagas uppgift om egendomens beskaffenhet, värdering och det belopp, vartill övertagandet skall ske, namnet på den som tillskjuter egendomen och beloppet av honom härför tillkommande andelar. I handelsregistret skall göras anteckning om apportegendomen och dess värdering.

Överlåtelse av andel i GmbH kan försvaras eller helt förbjudas i bolagsordningen. Då föreskrift saknas i bolagsordningen, kan andel överlätas, men för att överlåtelsen skall äga verkan mot bolaget erfordras, att överlåtelsen införes i den bok som skall uppläggas över bolagsandelarna (das Anteilbuch). För sådan införelse kräves samtycke av tre fjärdedelar av samtliga bolagsmän, vilka tillika äga minst tre fjärdedelar av grundkapitalet. Vägras samtycke, kan bolagsmannen hos domstol begära tillstånd till utträde (Austritt) ur bolaget, om han kan visa viktiga grunder därför.

Beträffande bolagsmännens ansvarighet gäller, att var bolagsman haftar solidariskt jämte övriga bolagsmän med hela sin förmögenhet för alla bolagets förbindelser intill grundkapitalets belopp, i den mån han ej visar att detta blivit till fullo inbetalt eller täckt med apportegendom. Sådan ansvarighet föreligger också, därest efter full inbetalning av grundkapitalet detta minskats genom kapitalåterbetalningar eller genom obehörig utbetalning av vinstandelar eller räntor. Ansvarigheten är subsidiär och kan göras gällande, när bolaget träder i konkurs eller i annan ordning upplöses eller exekution förgäves företages mot bolaget, eller när bolagsmannen själv råkar i konkurs. Ansvarigheten kan i princip av varje särskild bolagsborgenär göras gällande mot bolagsman, men bolagsmännen hava regressrätt mot varandra, var för vad han betalat utöver sin andel. För de fall där den personliga ansvarigheten företrädesvis toges i anspråk, d. v. s. likvidation eller konkurs, har lagen för undvikande av praktiska svårigheter infört ett fördelningsförfarande

genom likvidatorernas eller konkursförvaltarnas försorg. Likvidatorerna eller konkursförvaltarna hava i sådant fall att i de särskilda bolagsborgenärernas ställe infordra ansvarighetsbeloppen.

Bolaget förvaltas och företrädes, där annat ej föreskrivits, av bolagsmännen gemensamt. Genom bestämmelse i bolagsordningen eller genom bolagsbeslut kunna förvaltningen och representationen överlämnas till en eller flera bolagsmän eller till personer som ej äro delägare i bolaget, förvaltare (Geschäftsführer). Förvaltare är i förhållande såväl till de enskilda bolagsmännen som till bolagets borgenärer ansvarig enligt de för aktiebolag gällande regler.

Årsbalans för GmbH skall upprättas enligt aktiebolagslagstiftningens bestämmelser. Samma värderingsregler skola således tillämpas. Även de legala föreskrifterna om olika reservfonder skola äga tillämpning, innan vinst må beräknas. Revision är icke obligatorisk. I bolagsordningen kunna emellertid föreskrifter meddelas om revision.

Vid bolagets upplösning skall likvidation ske enligt aktiebolagsrättsliga regler.

Vad slutligen *engelsk* rätt beträffar äro i förevarande avseende reglerna om s. k. private companies av intresse.

Enligt Companies Act, 1929¹, finnas två former av aktiebolag, public companies och private companies. Ett aktiebolag är enligt § 26 private company under förutsättning, att bolagsordningen begränsar rätten att överlåta aktierna — vilket vanligen sker sålunda, att övriga bolagsmän hava förköpsrätt eller att samtycke till överlåtelsen kräves av samtliga aktieägare — och begränsar antalet aktieägare till högst 50² samt förbjuder varje offentlig inbjudan till teckning av aktier eller obligationer. Om ett aktiebolag i något avseende frångår dessa förutsättningar, förlorar det sin karaktär av private company och de därmed förbundna förmånerna. Domstol kan emellertid bestämma, att denna påföljd ej inträder, om det förelegat en ursäktlig försummelse eller om eljest någon särskild grund för påföljdens utblivande kan åberopas (§ 27).

De lättnader och fördelar, som private companies åtnjuta i förhållande till public companies, bestå framför allt däri, att förfarandet vid bolagets bildande är väsentligt enklare än i fråga om public companies och tillika undandraget offentligheten. Så snart bolaget till registreringsmyndigheten ingivit stiftelseurkund (memorandum) och bolagsordning (articles of association) och erhållit registreringsbevis (certificate of incorporation), kan bolaget börja sin verksamhet utan att någon inbetalning på aktiekapitalet ägt rum (§ 40). För bildandet erfordras blott två personer, medan vid public companies minimiantalet är sju. Något minimikapital för private companies är ej föreskrivet.

Beträffande förvaltningen gäller, att medan ett public company måste hava minst två directors, ett private company må hava allenast en (§ 139). De i §§ 122—129 upptagna bestämmelserna om bokföring, om framläggande för bolagsstämma av vinst- och förlusträkning samt balansräkning och om dessa handlingars innehåll, även såvitt angår koncernförhållanden, gälla såväl private companies som public companies. Däremot föreskrives beträffande public companies att publikation av balansräkningen skall ske sålunda, att till registreringsmyndigheten skall — jämte en s. k. annual return³ — insändas avskrift av den sista balansräkningen. Från skyl-

¹ Den första regleringen av private companies gavs i Companies Act, 1907. Institutet fanns dock redan tidigare (Palmer, Company Law s. 390). Se vidare Curti: Die englische Aktien-Gesellschaft, 1929, och Sarre i Rechtsvergleichendes Handwörterbuch III s. 753 o. f.

² Ett samlande av bolagsandelarna på en hand (one-man company) är tillåtet. Då inträder emellertid för bolagsmännen personligt och solidariskt ansvar för bolagets skulder (§ 28).

³ En annual return skall innehålla uppgifter bl. a. om aktieägarna (förutvarande och nuvarande, de nuvarandes aktieinnehav m. m.), om bolagets adress, om aktiekapitalet (storlek, antal aktier vari det uppdelats, antal tecknade eller förvärvade aktier från bolagets begynnelse, storleken av å aktierna infordrade och inbetalade belopp m. m.), om styrelseledamöternas (the directors) personer och om totalbeloppet av bolagets in-teckningsskulder (§ 108).

digheten att bifoga avskrift av balansräkningen äro private companies befriade (§ 110).

Reglerna rörande private companies — vilka framstå mindre såsom regler om en särskild bolagsform än såsom särregler rörande aktiebolag, tillämpliga under vissa förutsättningar — hava på grund av frånvaron av publicitetsföreskrifter fått stor användning. Att frånvaron av sådana föreskrifter i England icke medfört samma faror från private companies, som visat sig i Tyskland och Frankrike förbundna med bolagsformerna GmbH och société à responsabilité limitée, torde sammanhånga med den ovanligt starka ställning de engelska revisorerna av ålder intaga och med den stränghet varmed engelsk rättsskipning upprätthåller kravet på hederlighet och korrekthet inom affärlivet. I samband med det reformarbete, som ledde till 1929 års lag, påpekades dock bl. a. den fara som låg däri, att public companies såsom moderbolag ofta driva vissa grenar av sin rörelse genom private companies såsom dotterbolag, varigenom den publicitet som är föreskriven beträffande redovisningen för public companies undvikes i fråga om nämnda rörelsegrenar.

Att i svensk lagstiftning införa en bolagsform motsvarande den tyska GmbH möter enligt lagberedningens mening allvarliga betänkligheter redan från den synpunkten att en sådan bolagsform saknar grundval i inhemsk rättsutveckling. Och den enda svenska bolagsform, där begränsning av ansvarigheten till insatserna gäller beträffande vissa bolagsmän, kommanditbolaget, har icke erhållit den användning i vårt ekonomiska liv att reella förutsättningar föreligga för en utbyggnad av denna bolagstyp. Erfarenheten visar vidare, att i Sverige i stor utsträckning förekomma små aktiebolag, däri aktieägare finnas med ett ringa antal aktier — ofta en aktie — vilka endast formellt äro ägare av sina aktier och i själva verket innehava dem för huvudaktieägarens räkning. Att missförhållanden beträffande sådana aktiebolag, vilka i själva verket äro enmansbolag eller stå enmansbolaget nära, icke i vidsträcktare omfattning visat sig, torde bero på de regler som för aktiebolaget gälla om årsredovisningen, särskilt reglerna för balansräkningens upprättande, om revision och om vinstutdelning, samt på den publicitet rörande bolagets ställning och resultatet av dess verksamhet som föreligger enligt dessa regler. Att införa en bolagsform, som medger begränsning av den personliga ansvarigheten utan sådana regler, väcker därför stora betänkligheter. Erfarenheterna i Tyskland hava visat, att bolagsformen GmbH på grund av frånvaron av regler om kontroll och publicitet blivit föremål för missbruk i betydande omfattning, vilket medfört en strävan från det allmännas sida att förmå de mindre företagen att välja företagsformer med personlig ansvarighet. Å andra sidan synes GmbH förlora i praktiskt intresse, om den — såsom enligt den schweiziska lagstiftningen — närmas aktiebolaget och tillika regeln om frihet från personlig ansvarighet ytterligare modifieras genom bestämmelser om ansvarighet ej blott i avseende å tillskott i penningar utan även beträffande tillskott av annan egendom (apport). Vid de överläggningar som hållits med delegerade för de nordiska länderna har

därför tanken på inrättande av en bolagsform närmande sig den tyska GmbH ansetts böra avvisas. Och att med bibehållande av små bolag inom aktiebolagslagstiftningens ram beträffande dessa medgiva undantag från de allmänna reglerna om redovisning, revision och publicitet skulle medföra samma faror som inrättande av en bolagsform liknande GmbH. I alla de fall, då ansvarigheten begränsas till ett i företaget insatt kapital, synes det vara nödvändigt att de för kapitalets skyddande erforderliga reglerna om redovisning, revision och publicitet upprätthållas av hänsyn till dem för vilka anspråk uppkommer mot bolaget. Att härutinnan åberopa erfarenheterna beträffande private companies låter sig ej göra, då förhållandena i England i åtskilliga viktiga hänseenden väsentligt skilja sig från förhållandena i Sverige och övriga nordiska länder. De små aktiebolagen kunna ej hindras att driva en ganska omfattande rörelse och de små företag, som icke vilja underkasta sig aktiebolagets regler om redovisning, revision och publicitet, böra enligt lagberedningens mening vara hänvisade till företagsformer med personlig ansvarighet.

Lagberedningen vill emellertid erinra därom, att vad de för aktiebolaget föreslagna reglerna beträffar det följer av sakens natur, att en stor del av dessa regler komma att sakna betydelse för de små företagen eller i varje fall vid sin tillämpning på små företag med enkla förhållanden ej erbjuda större svårigheter. I fråga om vissa regler har det i lagen angivits att de skola gälla endast beträffande större bolag, och i fråga om vissa andra regler har beredningen — efter vad i motiven till dessa regler anförts — ansett en sådan begränsning kunna ifrågasättas, ehuru beredningen stannat vid att ej föreslå särskilt undantag för de små bolagen.

Vidare bör framhållas, att åtskilliga av de fördelar som äro förbundna med bolagsformen GmbH kunna vinnas inom aktiebolagslagstiftningens ram genom särskilda bolagsordningsbestämmelser. För ernående av den till aktiebolagsformen knutna begränsningen av ansvarigheten förekommer i betydande omfattning aktiebolagsbildning, där behov ej föreligger av andelsrätternas anknytning till ett värdepapper av aktiebrevets natur. Detta är fallet i fråga om ett stort antal aktiebolag med ett fåtal delägare, ej minst de s. k. familjebolagen. Möjlighet har därför lämnats öppen att vid bildandet av aktiebolag bestämma, att aktiebrev ej skola utfärdas. Lagberedningen återkommer till denna fråga vid 3 §. Andelsrätternas bundenhet inom en viss krets, som är förknippad med bolagsformen GmbH, kan också för aktiebolaget i huvudsak vinnas genom bestämmelser i bolagsordningen om lösningsrätt vid akties övergång eller om bolagets upplösning under vissa villkor.

På nu anförda skäl anser sig lagberedningen icke böra föreslå införande i svensk lagstiftning av en bolagsform, motsvarande GmbH. Frågan därom kan, om det visar sig erforderligt, lämpligen upptagas till förnyat övervägande, sedan erfarenhet vunnits av den reviderade bolagsform, som nu införts i schweizisk lagstiftning och som torde vara att emotse i Tyskland.

Däremot anser lagberedningen — då det knappast är möjligt att genom aktiebolagsrättsliga bestämmelser vinna ett effektivt skydd mot att aktiebo-

lag mer eller mindre förtäckt användes såsom enmansbolag — det böra övervägas, huruvida icke under aktiebolags bestånd aktiernas förening på en hand må medgivas. I samband därmed måste emellertid övervägas, huruvida icke för de fall då ett bestämmande inflytande över bolaget kan utövas av en aktieägare — ensamaktieägare eller huvudaktieägare — ökat skydd bör beredas bolagets borgenärer dels genom särskilda bestämmelser om skadeståndsskyldighet för sådan aktieägare och dels genom upptagande av vissa stadganden i konkurslagen. Beredningen återkommer här till vid 4 §.

1 §.

Aktiebolag. Denna paragraf är likalydande med 1 § AL. Med det där upptagna stadgandet åsyftades enligt motiven ej att lämna någon definition på begreppet aktiebolag utan det avsågs att ange begreppets huvudbestämningar nämligen: 1) en sammanslutning av flera personer för idkande av viss verksamhet, ett bolag, 2) ett av dessa personer för ändamålet tillskjutet kapital, 3) detta kapitals fördelning i ett visst antal andelar, aktier, och 4) till bolagsförmögenheten inskränkt och för delägarna således ej personlig ansvarighet för bolagets förbindelser. Enligt lagberedningens förslag fordras för bildande av aktiebolag flera, minst tre, stiftare vilka jämväl skola vara aktietecknare, men under bolagets bestånd kan delägarnas antal nedgå till en. Att beredningen sålunda av skäl som utvecklas i motiven till 4 § icke i bolagsbegreppet — när fråga är om en så utpräglad kapitalassociation som aktiebolaget — inlägger ett krav på flera delägare under bolagets bestånd har icke syntts medföra behov av ändring i förevarande stadgande som enligt sin avfattning avser bolagets bildande.

2 §.

Aktiekapital. Första stycket. I 3 § AL uttalas uttryckligen, att aktie skall lyda å visst belopp i svenskt mynt. Då i förevarande paragraf liksom i 2 § AL såsom primär regel upptages bestämmelse om aktiekapitalets storlek, synes här böra angivas att aktiekapitalet skall bestämmas i svenskt mynt.

Beträffande aktiekapitalets storlek stadgas i 2 § AL, att aktiekapitalet ej må sättas lägre än 5 000 kr.

Vad övrig nordisk rätt beträffar kan enligt 1930 års *danska* aktiebolagslag (DAL § 9) aktiebolag icke bildas med mindre aktiekapital än 10 000 kr. Minimibeloppet var enligt 1917 års aktiebolagslag 5 000 kr. Enligt *norsk* rätt (NAL § 20) kan aktiekapitalet icke vara mindre än 3 000 kr. Något minimibelopp för aktiekapitalet finnes ej stadgat i *finska* aktiebolagslagen, vilken emellertid är byggd på koncessions-system. Tillstånd till bildande av aktiebolag meddelas naturligtvis icke utan prövning av aktiekapitalets storlek.

Då den nya *tyska* aktiebolagslagen vilar på principen, att aktiebolagsformen skall vara tillåten endast när fråga är om företag på bred ekonomisk grundval samt att i fall, där kapitalbehovet icke är så stort, andra företagsformer bl. a. GmbH stå till förfogande, har i AG § 7 aktiekapitalets minimibelopp fastställts till 500 000 riksmark. Enligt den reviderade *schweiziska* obligationsrätten (rev. OR art. 621) utgör

aktiekapitalets minimibelopp 50 000 francs. Även i Schweiz har bolagsformen GmbH införts.

Av skäl som ovan i inledningen till denna avdelning anförts har lagberedningen icke ansett sig böra föreslå införande i svensk lagstiftning av någon annan bolagsform, under vilken verksamhet kan drivas utan personlig ansvarighet för delägarna, än aktiebolagets. Inom aktiebolagslagstiftningens ram böra således fortfarande kunna rymmas mindre företag. En mera betydande ökning av minimibeloppet för aktiekapitalet, i likhet med vad som stadgas exempelvis i den nya schweiziska lagstiftningen, synes följaktligen icke kunna ifrågakomma. Möjlighet att på grundval av ett relativt litet eget kapital börja en verksamhet under aktiebolagets form kommer således fortfarande att föreligga enligt lagberedningens förslag, men beredningen har ansett sig böra föreslå fonderingsbestämmelser i syfte att främja bolagets konsolidering, i den händelse en ökad omslutning grundas på skuldsättning som framstår såsom alltför betydande i förhållande till bolagets eget kapital. Beredningen hänvisar till vad härom anföres i inledningen till avdelningen om reservfond och skuldregleringsfond m. m.

Med den ståndpunkt förslaget sålunda i likhet med övriga nordiska aktiebolagslagar intager har det syntts böra övervägas allenast om någon mindre betydande höjning av den i gällande lag bestämda undre gränsen för aktiekapitalets storlek bör ske. En höjning från det genom 1895 och 1910 års lagstiftning bestämda beloppet 5 000 kronor till 10 000 kronor — motsvarande minimibeloppet enligt 1930 års danska aktiebolagslag — framstår väsentligen såsom en anpassning efter de ändrade ekonomiska förhållandena.¹ En sådan höjning föreslås i förevarande paragraf första stycket.

Andra stycket. Stadgandet i 2 § andra stycket AL, att aktiekapitalet må bestämmas inom gränserna av ett för bolaget stadgat minimi- och maximikapital, är grundat i gammal svensk aktiebolagspraxis² och är ägnat att underlätta ökning eller nedsättning av aktiekapitalet. Anledning till ändring i den gällande proportionen att minimikapitalet skall utgöra minst tredjedelen av maximikapitalet har icke syntts föreligga. Gällande lagregel har därför oförändrad upptagits i förevarande paragraf andra stycket.

3 §.

Aktie. *Första stycket.* *Akties nominella belopp.* Enligt förslaget skall, liksom enligt gällande rätt, det belopp varå aktie skall lyda bestämmas lika för alla aktier i bolaget. Detta belopp kallas i förslaget nominella beloppet.³

¹ Den statistiska undersökning av de svenska aktiebolagen, som verkställdes av statistiska centralbyrån, visar att av 13 587 år 1934 bestående, registrerade aktiebolag 1 306 hade ett aktiekapital icke överstigande 5 000 kr., därav 5 under 5 000 kr., och 1 383 ett aktiekapital överstigande 5 000 men ej 10 000 kr.

² Jfr utlåtandet nr 1 s. 20—22 av särskilda utskottet nr 1 vid 1895 års riksdag (NJA 1895 avd. II nr 3 s. 59); samt Karlgren s. 20—21.

³ Enligt den av statistiska centralbyrån verkställda statistiska utredningen angående aktiebolagen är det oftast förekommande nominella beloppet 100 kr., som finnes i 8 100 bolag (59,7 %). Därefter följa valörerna 1 000 kr., 500 kr. och 50 kr. (i resp. 13,2 %, 12,6 % och 5,8 %). I 273 bolag (2,0 %) understiger valören 50 kr. I 910 (6,7 %) finnas andra aktievalörer, såsom 200,

Med hänsyn till den ståndpunkt förslaget intager till frågan om minimikapitalet för aktiebolag föreligger icke anledning att föreslå höjning av de minimibelopp för aktie, 50 och 10 kr., som enligt 3 § AL gälla för aktiebolag med aktiekapital överstigande, resp. ej överstigande 50 000 kr. Den Kungl. Maj:t genom lag den 17 juni 1932 inrymda befogenheten att även beträffande aktiebolag, vars aktiekapital överstiger 50 000 kr., medgiva aktiebeloppets bestämmande till lägst 10 kr., torde huvudsakligen komma till användning, där fråga är att genom nedsättning av ett bolags aktiekapital i anledning av inträffade förluster möjliggöra fortsättning av dess rörelse.¹ Visserligen föreslår lagberedningen i 211 § bestämmelser om sammanläggning av aktier bl. a. vid nedsättning av aktiekapitalet. Minskning av nominella beloppet under vad som utan tillstånd av Kungl. Maj:t är medgivet torde därför enligt förslaget vanligen kunna genom sammanläggning undvikas. Men dispensrätt synes fortfarande böra tillkomma Kungl. Maj:t.

Stadgandet i gällande aktiebolagslag att aktie må kunna lyda å mindre belopp än 50 kr., lägst 10 kr., där aktiekapitalet ej överstiger 50 000 kr., anses innebära, att aktie må lyda å mindre belopp än 50 kr. i fall, då det i bolagsordningen bestämda aktiekapitalet eller, såframt bestämmelse i bolagsordningen finnes om minimi- och maximikapital, maximikapitalet icke överstiger 50 000 kr. I förslaget har stadgandets lydelse såtillvida jämkats, att dess angivna innebörd kommit till uttryck.

De resolutioner, varigenom av Kungl. Maj:t tillstånd givits därtill, att aktierna i bolag med aktiekapital eller maximikapital överstigande 50 000 kr. må lyda å lägre belopp än 50 kr., dock lägst 10 kr., innehålla enligt rådande praxis ej såsom villkor för tillståndet, att ökning av aktiekapitalet icke må ske över visst belopp. Bolaget anses därför äga bibehålla aktiernas nominella belopp, även om bolaget beslutar ändring i bolagsordningen, varigenom aktiekapitalet eller maximikapitalet höjes.

Vill aktiebolag, där det i bolagsordningen bestämda aktiekapitalet eller maximikapitalet icke överstiger 50 000 kr. och aktiernas nominella belopp bestämts mindre än 50 kr., besluta sådan ändring av bolagsordningen, att aktiekapitalet resp. maximikapitalet bestämmas till högre belopp än 50 000 kr., fordras, om ej dispens erhålles, bolagsordningsändring, varigenom nominella beloppet höjes till minst 50 kr. För dessa bolagsordningsändringars genomförande fordras sammanläggning av förutvarande aktier. Sådan sammanläggning kan enligt gällande rätt icke genomföras utan frivillig samverkan från samtliga aktieägares sida. Kan dylik samverkan ej vinnas, måste bolaget upplösas och ny bolagsbildning (rekonstruktion) äga rum. De av lagberedningen i 211 § föreslagna reglerna om sammanläggning av aktier avse även underlättande av sådana bolagsordningsändringar.

250, 300 och 500 kr. m. fl. De högsta valörerna, som äro 10 000 och 20 000 kr., finnas i resp. 10 och 2 bolag.

Det nominella beloppet är i genomsnitt avsevärt högre i större bolag än i mindre. Medan endast 11,7 % av de bolag, i vilka valören är 100 kr., äga ett aktiekapitel över 200 000 kr., är sålunda motsvarande procent resp. 27,4, 46,6 och 82 % för bolag, där valören är resp. 500 kr., 1 000 kr. och över 1 000 kr.

¹ Jfr departementschefens yttrande i prop. 1932 nr 267 s. 7—8 (NJA 1932 avd. II s. 768).

Möjligheten att bestämma nominella beloppet till mindre än 50 kr., lägst 10 kr., var enligt 1895 års aktiebolagslag mera begränsad än enligt gällande rätt. Enligt nämnda lag kunde nämligen aktie lyda å mindre belopp än 50 kr., dock lägst 10 kr., endast där aktiekapitalet icke översteg 10 000 kr. Där- emot fanns i 1848 års förordning angående aktiebolag över huvud icke någon föreskrift rörande akties belopp. När på grund av äldre lagstiftning aktierna i ett aktiebolag lyda å lägre nominellt belopp än 50 kr., torde enligt över- gångsbestämmelserna till 1910 års lag det nominella beloppet kunna bibehål- las, blott så länge bolagsordningens bestämmelse om aktiekapitalet lämnas åt- minstone såtillvida oändrad att icke aktiekapitalet eller maximikapitalet höjes. Sker höjning, lär rättelse av bolagsordningens bestämmelse om aktiebeloppet böra ske till överensstämmelse med gällande aktiebolagslag, d. v. s. om höj- ning sker av aktiekapitalet eller maximikapitalet till belopp överstigande 50 000 kr., nominella beloppet böra höjas till 50 kr. och eljest till 10 kr. Be- redningen hänvisar till motiven till 211 §.

Andra stycket. Inbetalning för aktie. I andra stycket första punkten upp- tages bestämmelsen i 3 § andra stycket AL, att vad för aktie skall inbetalas ej må bestämmas till lägre belopp än det varå aktien skall lyda (nominella beloppet). Aktier må icke utgivas till underkurs, då till följd därav brist i det aktiekapital som motsvaras av aktierna skulle uppkomma. Däremot må aktie utgivas till överkurs. Beredningen hänvisar till vad härom yttras i motiven till 10 §. Vad som erhålles genom överkurs skall läggas till reserv- fonden (77 § andra stycket).

I gällande aktiebolagslag upptages icke någon uttrycklig bestämmelse om den egendom med vilken betalning för aktie må erläggas. Av stadgandena i 23 § fjärde stycket 4) samt 32 och 45 §§ AL om den försäkran, som skall fogas vid anmälan till registreringsmyndigheten om inbetalning å aktier, framgår, att gällande aktiebolagslags ståndpunkt är att betalningen skall erläggas i penningar, i den mån tillskott ej må ske av annan egendom på grund av bestämmelse i stiftelseurkunden enligt 7 § eller beslutet om ök- ning av aktiekapitalet enligt 37 § AL. Med hänsyn till vikten av denna huvudregel har den ansetts böra uttryckligen uttalas. I förevarande stycke andra punkten har därför intagits stadgande, att betalningen skall erläggas i penningar, där den ej må annorledes fullgöras efter vad i aktiebolagslagen är stadgat. Bestämmelser om betalning, som skall anses jämställd med be- talning i penningar, hava upptagits i 207 §.

I förevarande stycke tredje punkten har upptagits stadgandet i 48 § AL att sedan för aktie full betalning blivit erlagd, aktieägaren icke skall vara plik- tigt att ytterligare tillskjuta något. Detta stadgande utgör naturligtvis ej hinder för att aktieägare personligen förbinder sig att tillskjuta medel annor- ledes än genom aktieteckning t. ex. för fyllande av brist i aktiekapitalet till förekommande av likvidation. Beredningen hänvisar till vad därom anföres i motiven till 149 §.

Tredje stycket. Akties odelbarhet. I detta stycke har upptagits regeln i 3 § tredje stycket AL att aktie är mot bolaget odelbar. Denna regel innebär

först och främst, att den andelsrätt i bolaget som aktien motsvarar icke kan med verkan mot bolaget delas i andelar. Aktien kan däremot vara föremål för samegendom. Den kan hava tecknats eller förvärvats av flera personer i förening. I bolaget, exempelvis på bolagsstämma, måste emellertid i sådant fall aktien enhetligt företrädas av gemensamt ombud eller av samägarna i förening.

Regeln om akties odelbarhet innebär även att de i aktierätten ingående olika rättigheterna i bolaget — rätten att utöva medbestämmanderätt i bolaget genom deltagande i och röstning på bolagsstämma samt övriga rättigheter, som äro förbundna med rätten att i bolaget företräda aktierna, såsom aktieägare tillkommande minoritetsrättigheter och rätt att föra talan mot bolagsstämmas beslut, så ock rätten till delaktighet i de ekonomiska förmaner som bolaget bereder aktieägarna i form av vinstutdelning, erhållande av gratisaktier, teckning av nya aktier, kapitalåterbäring vid nedsättning av aktiekapitalet, utbetalning av likvidationskvot — icke kunna skiljas från aktierätten. Regeln hindrar dock icke, att överlåtelse kan äga rum av särskilda ur aktierätten uppkomna anspråk, såsom anspråk på viss vinstutdelning, erhållande av gratisaktier eller teckning av nya aktier vid en nyemission, kapitalåterbetalning vid en nedsättning av aktiekapitalet eller erhållande av likvidationskvot vid bolagets upplösning. Däremot kan ej en totalavhändelse ske av den i aktierätten ingående rättighet som är grunden till sådant anspråk t. ex. av rätten till andel i bolagets vinst. I vad mån och med vilken rättsverkan överlåtelse kan ske, som ej innefattar totalöverlåtelse, är en fråga vars besvarande måste överlämnas till rättsvetenskap och rätts-tillämpning.¹

De i aktierätten ingående rättigheterna utgöra således ett komplex som vid överlåtelse av aktie övergår till den nye ägaren.² Från denna regel tillåter förslaget allenast det undantag, som följer av bestämmelserna i 208 §, att om någon genom testamente erhållit nyttjanderätten till aktier eller ock avkomsten av aktier med bestämmelse, till betryggande av hans rätt, att aktierna skola sättas under särskild vård, skall, där enligt testamentet rätten att i bolaget företräda aktierna skall tillkomma nyttjande- eller avkomst-rättshavaren, beträffande denne — såvitt angår rätten att i bolaget företräda aktierna — gälla vad i aktiebolagslagen om aktieägare är stadgat. Visserligen kan även vid gåva nyttjande- eller avkomsträtten tilläggas annan än ägaren eller blivande ägare eller förbehållas givaren och härvid ett liknande rättsläge avses som vid sådant testamente. Men då genom en motsvarande föreskrift vid gåva eller andra överlåtelser mellan levande ett brytande av grundsatsen om akties odelbarhet i strid mot denna grundsats syfte skulle möjliggöras, som kunde medföra vådor, och samma praktiska behov av föreskrift ej föreligger som beträffande testamentariska förordnanden, har beredningen icke ansett sig böra beträffande gåva eller andra överlåtelser

¹ Se Bergendal s. 188 o. f., Nial: Aktiebrev s. 27 o. f., Karlgren s. 25 och Hult i TR 1931 s. 414. Jfr Schlegelberger AG § 8 anm. 14, § 153 anm. 5 och Staub HGB § 179 anm. 1 b, 24 och 25.

² Jfr NJA 1915 s. 590.

föreslå bestämmelse om rätt att meddela föreskrift att aktie skall i bolaget företrädas av annan än ägaren. Beredningen vill även erinra därom att en sådan bestämmelse skulle kunna öppna möjlighet till kringgående av lagregler, som äro anslutna till denna grundsats, t. ex. av bestämmelserna i lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag.

Fjärde stycket. Aktiebrevs utfärdande. I 3 § fjärde stycket AL stadgas, att å aktierna i bolag skola utfärdas brev, vilka ställas till viss man, där ej Konungen för särskilt fall medgiver, att breven må ställas till innehavaren. Huruvida detta stadgande innebär att en ovillkorlig skyldighet föreligger att utfärda aktiebrev, har inom doktrinen varit föremål för olika meningar. Å ena sidan har gjorts gällande, att stadgandet vore att uppfatta såsom en tvingande ordningsföreskrift. Å andra sidan har den uppfattningen förfäktats, att stadgandet innefattar allenast en rätt för aktieägare att erhålla aktiebrev, men att det icke är nödvändigt att utfärda aktiebrev, om alla aktieägare överenskomma att så icke skall ske.¹ Enligt gällande föreskrifter om stämpelavgift å aktiebrev skall, om aktiebrev på grund av avtal eller eljest icke skola upprättas, skyldighet för bolaget att erlägga sådan avgift inträda, då aktieägarna skulle hava ägt hos bolaget utbekomma aktiebrev.² Dessa föreskrifter utgå sålunda från att ovillkorlig skyldighet att upprätta aktiebrev icke föreligger.

Beträffande bolag, vilkas aktier förväntas bliva föremål för omsättning, föreligger behov av ett aktiebolagsrättsligt dokument som lämpar sig därför. I syfte att tillgodose omsättningens krav infördes i samband med 1936 års skuldebrevslagstiftning i aktiebolagslagen 27 a § rättsregler rörande överlåtelse av aktiebrev. Sålunda likställdes aktiebrev till innehavaren i fråga om godtrosvärv med obligationer och andra skuldebrev som äro ställda till innehavaren. En betydelsefull nyhet i jämförelse med äldre rätt var att aktiebrev till viss man erhöles samma löpande karaktär som skuldebrev till viss man eller order och blevo föremål för godtrosvärv i den omfattning som följer av bestämmelserna i 27 a § andra stycket AL (förslaget 38 § 1 mom. andra stycket).

I motiven till nämnda bestämmelser³ framhöll lagberedningen att behovet av skydd för omsättningen icke gjorde sig lika starkt gällande i fråga om alla namnaktier. Om talrika bolag, såsom s. k. enmansbolag, familjebolag, många dotterbolag eller eljest osjälvständiga företag — i själva verket till antalet övervägande, ehuru oftast med litet kapital och jämförelsevis ringa antal aktier — gällde fastmera, att deras aktier ej vore föremål för omsättning på den allmänna marknaden och knappast förvärvades, annat än i någon mån såsom pant, av andra än sådana som ägde närmare kännedom om de förutvarande aktieägarna. Behovet av godtrosskydd vore under dessa

¹ Jfr Skarstedt, 7 uppl. s. 4—5 och Skarstedt i SvJT 1923 s. 17—18 samt Ködersner: Aktiebok s. 42 not 2, och Nial: Aktiebrev s. 9.

² Se 8 § förordningen den 19 november 1914 ang. stämpelavgiften (prop. 1924 nr 218 s. 7). Jfr NJA 1924 s. 142 samt Reg.R:ns årsbok 1923 s. 40.

³ Se lagberedningens betänkande med förslag till lag om skuldebrev (SOU 1935:14) s. 152—153.

förhållanden föga framträdande. Det hade fördenskull varit under överbä-
gande att av denna anledning begränsa de föreslagna nya reglernas tillämp-
lighet till allenast sådana aktier som vore eller av de närmast intresserade an-
såges böra vara föremål för omsättning i mera vidsträckta kretsar med bi-
behållande för övriga namnaktiers del av den äldre ordningen. Då emeller-
tid tillvaron av två slags namnaktier ur skilda synpunkter ansåges innebära
en allvarlig olägenhet, hade man stannat vid att upptaga en enhetlig ordning
för alla namnaktier.

I det danska förslaget till Lov om Ændringer i Lov om Aktieselskaber och
i det norska förslaget till lov om gjeldsbrev, som utarbetades under överlägg-
ningar mellan lagberedningen och delegerade för de övriga nordiska län-
derna, upptogs en bestämmelse, varigenom det medgives bolag, i vars bolags-
ordning föreskrift därom finnes, att genom påskrift beröva namnaktie dess
egenskap av löpande papper. Denna bestämmelse återfinnes i den danska
Lov af 13. April 1938 om Ændringer i Lov om Aktieselskaber,¹ medan de
aktiebolagsrättsliga stadgandena utgått ur den norska lov om gjeldsbrev den
17 februari 1939.

Lagberedningens förslag. Ändring bör enligt lagberedningens mening ej
ifrågasättas i den ståndpunkt som sålunda intogs till frågan, om aktiebrev
till viss man finge förvandlas till icke-löpande och eventuellt åter till löpande.
Å andra sidan synes det ej kunna bestridas, att det för sådana slag av aktie-
bolag, vilkas aktier icke äro föremål för omsättning, kan vara till olägenhet
att nödgas utfärda aktiebrev av löpande beskaffenhet, med hänsyn främst till
de krav på förvaringssäkerhet som måste gälla beträffande dylika aktiebrev.
Lagberedningen anser sig på grund därav böra föreslå, att möjlighet öppnas
för de bolag, som så finna lämpligt, att i bolagsordningen intaga bestäm-
melse att aktiebrev över huvud icke skola utfärdas. Beredningen har därför
i förevarande paragraf fjärde stycket första punkten upptagit stadgande, att
å aktierna skola utfärdas brev, där ej i den vid bolagets bildande antagna
bolagsordningen annorledes bestämts. Finnes icke sådan bestämmelse (för-
slaget 9 § första stycket första ledet), äger således aktieägare utfå aktiebrev.

Genom avfattningen av förevarande paragraf fjärde stycket första punk-
ten utmärkes, att bestämmelsen icke efter bolagets bildande kan införas i bo-
lagsordningen. Med införande genom bolagsordningsändring av sådan be-
stämmelse måste förbindas skyldighet för aktieägarna att förete utgivna ak-
tiebrev för påskrift att de ej längre äro gällande. Då det synes beredningen
ovisst, huruvida möjligheten att genom bolagsordningsbestämmelse vinna
befrielse från skyldighet att utgiva aktiebrev kommer att vinna mera vid-
sträckt användning, har beredningen ansett stadgande om sådan bolagsord-
ningsändring med därav betingade föreskrifter åtminstone tills vidare icke
böra upptagas. Däremot har beredningen ansett en övergångsbestämmelse
böra givas, som för bolag, vilket vid denna lags ikraftträdande icke utgivit
brev å aktier i bolaget, möjliggör införande i bolagsordningen av bestämmel-
se att brev å aktierna i bolaget ej skola utfärdas.

¹ Jfr Ussing och Dybdal: Gældsbrevslovene s. 160—161 anm. 4.

Särskilda stadganden avseende det fall, att i bolagsordningen intagits bestämmelse att brev å aktierna i bolaget ej skola utfärdas, hava upptagits i bl. a. 41 § och 42 § 4 mom.

Aktiebrev till viss man eller till innehavaren. I 3 § AL stadgas — liksom i 1895 års aktiebolagslag — att aktiebrev skola ställas till viss man, där ej Konungen för särskilt fall medgiver att breven må ställas till innehavaren. Sådant medgivande har, efter ikraftträdandet av 1895 års lag, lämnats endast i fråga om ett ringa antal aktiebolag, huvudsakligen sådana vilkas aktier varit avsedda att spridas i utlandet. Jämväl ett antal äldre bolag, bildade före ikraftträdandet av nämnda lag, hava aktiebrev ställda till innehavaren.¹

Då enligt 1936 års lagstiftning aktiebrev ställda till viss man äro orderpapper och föremål för förvärv i god tro, är den rättsliga olikheten mellan sådana aktiebrev och aktiebrev till innehavaren ej längre av samma betydelse som förut. Möjlighet att med Kungl. Maj:ts tillstånd utgiva aktiebrev ställda till innehavaren synes emellertid böra bibehållas, då det är önskvärt att innehavareaktier fortfarande kunna utfärdas om det skulle visa sig erforderligt med hänsyn till förhållandena å vissa utländska marknader.

Om aktiebolag på grund av erhållet medgivande av Kungl. Maj:t utfärdat innehavareaktier, torde vid ökning av aktiekapitalet bolaget — om medgivandet ej därutinnan begränsats — äga utfärda innehavareaktier intill det i bolagsordningen vid tiden för medgivandet bestämda maximikapitalet. Avser medgivandet endast visst aktieslag, må innehavareaktier utgivas endast intill det för aktieslaget bestämda maximibeloppet. Däremot fordras nytt medgivande, om genom bolagsordningsändring maximikapitalet eller nämnda maximibelopp höjes. Vad nu sagts torde gälla, även när medgivandet att utge aktiebrev till innehavaren innefattas i en före ikraftträdandet av 1895 års aktiebolagslag lämnad stadfästelse å aktiebolags bolagsordning.²

Om aktiebolags bildande.

Aktiebolag kunde enligt 1895 års aktiebolagslag bildas på två skilda sätt, dels sålunda att stiftarna övertogo samtliga aktier i bolaget s. k. simultanbildning, dels sålunda att jämte det stiftarna övertogo envar minst en aktie andra inbjödos att teckna övriga aktier s. k. successivbildning. I det senare fallet skulle före utfärdandet av inbjudning till aktieteckning stiftelseurkunden hava ingivits i Stockholm till överståthållarämbetet och eljest till Konungens befallningshavande i länet för att hållas tillgänglig för allmänheten. Vid simultanbildning krävdes däremot icke, att före bolagets bildande den stiftelseurkund som även i sådant fall skulle upprättas av stiftarna ingavs till myndighet; bolaget var bildat i och med att stiftarna slutit avtal om övertagande av samtliga aktier.

¹ Enligt den av statistiska centralbyrån verkställda utredningen rörande svenska aktiebolag finnas innehavareaktier i 44 bolag. Endast tre av dessa hava efter ikraftträdandet av 1895 års aktiebolagslag erhållit tillstånd att utgiva innehavareaktier.

² Jfr memorial nr 4 s. 4 av särskilda utskottet nr 1 vid 1895 års riksdag (NJA 1895 avd. II nr 3 s. 61) och Skarstedt anm. till 3 §, 7 uppl. s. 5—7.

I 1910 års aktiebolagslag göres icke någon skillnad mellan det fall att stiftarna övertaga samtliga aktier och det fall att stiftarna inbjuda andra personer till aktieteckning. Samma ordning gäller för bolagsbildningen och samma krav på publicitet uppställs. I båda fallen skall sålunda stiftelseurkunden kungöras i allmänna tidningarna och ortstidning samt därefter ingivas till överståthållarämbetet eller länsstyrelsen. Teckningslistor skola sedan utfärdas. Även om stiftarna skola övertaga samtliga aktier i bolaget, kommer bindande övertagande till stånd först genom teckning å teckningslista. Frågan om bolagets bildande avgöres i båda fallen på konstituerande stämma.

Rörande den förändrade ståndpunkt i avseende å bolagsbildningen, som kom till uttryck i 1910 års aktiebolagslag, yttras i 1908 års kommittébetänkande (motiven s. 8—9) — sedan i betänkandet erinrats därom att i 1895 års aktiebolagslag bekräftande successivbildning upptagits bestämmelser, vilkas syfte vore att åstadkomma publicitet angående de förhållanden som låge till grund för bildandet och därmed garantier mot allmänhetens inledande i osunda affärsföretag, men att motsvarande bestämmelser saknades i fråga om simultanbildningen — bl. a. följande: Denna olikhet motiverades därmed, att man i fråga om simultanbildningen måste utgå därifrån, att de som bilda bolaget, stiftarna, äro kompetenta att själva bedöma det tilltänkta bolagets soliditet. Denna uppfattning torde dock vara mindre riktig. Förhållandet kan vara det, att personer, som vilja få till stånd ett aktiebolag, genom utsända cirkulär, genom agenter eller på annat sätt förmå andra personer att gemensamt med inbjudarna stifta ett aktiebolag och övertaga alla aktier; de, som härvid jämte initiativtagarna stifta bolaget, behöva ingalunda vara i besittning av en mera ingående eller tillförlitlig kännedom om det tilltänkta bolagets soliditet än aktietecknare vid successivbildning. Vidare måste hänsyn tagas till det ingalunda sällsynta fall, att stiftarna övertaga alla aktierna men omedelbart eller snart därefter utbjuda ett större eller mindre parti av desamma till allmänheten. Detta förfarande behöver ej innebära ett illojalt kringgående av bestämmelserna för successivbildning. Det är ofta bekvämare att bilda bolag simultant och därefter placera aktierna hos allmänheten än att genast i början vädja till allmänheten för åstadkommande av aktiekapitalet; det förra tillvägagångssättet kan mycket väl användas vid fullt lojala och solida företag. Utvecklingen i vårt land i fråga om bolagsbildande torde tendera därhän, att angivna förfaringssätt blir alltmer vanligt. Av vad nu anförts torde framgå, att man icke kan vinna syftet att bereda skydd för allmänheten, därest man med bibehållande av skillnaden mellan simultan- och successivbildning inskränker sig till att träffa garantier med hänsyn till den sistnämnda.

Lagberedningen anser de skäl, som sålunda vid tillkomsten av gällande aktiebolagslag anfördes till stöd för kravet på publicitet rörande bolagsbildning även där samtliga aktier övertagas av stiftarna, vara välgrundade. Ett upptagande i lagstiftningen av simultanbildning utan betryggande publicitet skulle påkalla införande av andra föreskrifter till skydd för allmänheten mot förvärv av aktier i bolag som bildats simultant. Sålunda hava i utländsk aktiebolagslagstiftning till bestämmelser angående simultanbildning stundom knutits föreskrifter om inskränkning i aktiernas omsättbarhet under viss tid efter bolagets registrering.¹ Införande av sådana föreskrifter, som avvisades i 1908 års kommittébetänkande, synes emellertid icke kunna förordas på

¹ Jfr NAL § 18 samt Augdahl s. 71—72 och 282 o. f.

grund av svårigheten att giva dem erforderlig effektivitet utan olägenheter för den lojala aktieomsättningen.

Då vidare i det praktiska livet avsevärda olägenheter av den ståndpunkt, som i svensk aktiebolagslagstiftning intogs 1910, icke torde hava yppats, upptages i lagberedningens förslag i överensstämmelse med gällande rätt allenast en ordning för aktiebolags bildande, nämligen den som stadgas för successivbildning. Denna ordning torde enligt vad erfarenheten visar kunna utan större svårighet och nämnvärd tidsutdräkt användas även där personer vilja snabbt bilda aktiebolag med övertagande av alla aktier i bolaget.

Enligt *den nuvarande ordningen för bildande av aktiebolag* skola stiftarna upprätta stiftelseurkund, upptagande föremålet för bolagets verksamhet samt i övrigt vissa bestämmelser rörande bolaget som också skola inflyta i bolagsordningen. Stiftarna skola låta kungöra stiftelseurkunden i allmänna tidningarna och tidning i den ort där bolagets styrelse skall hava sitt säte. Stiftelseurkunden skall därefter i två exemplar uppvisas, om bolagets styrelse skall hava sitt säte i Stockholm, hos överståthållarämbetet och eljest hos Konungens befallningshavande i länet. Befinnes det därvid att stiftelseurkunden icke är upprättad i enlighet med lagens föreskrifter eller icke behörigen kungjord, får den ej mottagas. I annat fall skall det ena exemplaret förvaras för att hållas tillgängligt för envar som önskar taga kännedom därom och det andra exemplaret återlämnas försett med påskrift om uppvisandet.

Teckning av aktier sker å teckningslista, som innefattar styrkt avskrift av stiftelseurkunden med den av överståthållarämbetet eller Konungens befallningshavande verkställda påskriften. Därefter hålles konstituerande stämma för avgörande av frågan om bolaget skall komma till stånd. Fattas beslut att bolaget skall komma till stånd, skall bolaget anses bildat och bolagsordning antagas, angivande bl. a. bolagets firma, samt val av styrelse och revisorer förrättas. Sedan inbetalning skett av minst hälften av aktiekapitalet, må bolaget för registrering anmälas hos patent- och registreringsverket. Hos nämnda myndighet föres aktiebolagsregistret, där de uppgifter rörande aktiebolag skola inskrivas som böra komma till allmänhetens kännedom.

Om aktiebolag bildas på grundval av tillskott av annan egendom än penningar (apport) eller övertagande av egendom eller eljest med bestämmelse som avses i 7 § AL, skall denna fullständigt angivas i stiftelseurkunden. Bestämmelsen publiceras således genom kungörelsen av stiftelseurkunden. Då vidare i teckningslistan skall intagas styrkt avskrift av stiftelseurkunden, erhålla aktietecknarna även av teckningslistan upplysning om bestämmelsen. Å konstituerande stämman skola slutligen till aktieägarnas kännedom framläggas de skriftliga handlingar, som kunna vara upprättade rörande bestämmelsen, jämte en av stiftarna underskriven berättelse, angivande de omständigheter som kunna vara av vikt vid bedömandet av bestämmelsens betydelse för bolaget.

Den nuvarande ordningen har visat sig vara behäftad med åtskilliga brister. Stiftelseurkunden, vars innehåll enligt vad erfarenheten visar ofta är felaktigt eller bristfälligt, kungöres innan prövning av myndighet skett. Då

vidare i stiftelseurkunden icke upptages den firma, varunder bolaget skall driva sin verksamhet, framgår merendels ej av kungörelsen dess samband med det bolag vars bildande avses. På grund härav och då dessutom kungörelserna till följd av stiftelseurkundernas ej sällan stereotypa avfattning kunna vara nästan likalydande för olika bolag, äro de föga vägledande och av ringa värde för vinnade av det publicitetsskydd som åsyftas.

För den granskning och prövning av stiftelseurkunden som därefter sker kräves en aktiebolagsrättslig sakkunskap, som icke kan förutsättas i allmänhet föreligga hos den nuvarande granskande myndigheten. Till följd därav mottages ej sällan utan anmärkning en till innehållet felaktig eller eljest bristfällig stiftelseurkund och bolagsbildningen fortsättes. Först då anmälan för registrering av bolaget sker hos patent- och registreringsverket, uppmärksammas de felaktigheter som föreligga och fråga uppkommer huruvida registrering skall vägras.

Härom yttrar patent- och registreringsverket i sitt den 21 november 1922 avgivna utlåtande över riksdagens skrivelse den 27 maj 1922, nr 199 (prop. 1924 nr 40 s. 34—35): Patent- och registreringsverket har en mångfald exempel på, att stiftelseurkunder godkänts, oaktat enligt patent- och registreringsverkets mening sådant godkännande med nödvändighet bort vägras. Detta kan för det under bildning varande bolaget vara till allvarlig olägenhet. Därest nämligen i stiftelseurkunden förekommande, av vederbörande myndighet trots förefintliga fel godkända bestämmelser avse ämnen, som omförmälas i 5 och 6 §§ AL, och således jämlikt 17 § första stycket AL skola intagas i bolagsordningen, må enligt andra stycket i sistnämnda paragraf i bolagsordningen avvikelser ej göras från vad stiftelseurkunden i dessa ämnen innehållit, med mindre samtliga aktieägare förena sig därom. I många fall, särskilt i fråga om bolag med ett stort antal aktietecknare, kan det emellertid vara omöjligt att anträffa dem alla och erhålla deras samtycke och då vid sådant förhållande för bolagsordningens godkännande erforderliga rättelser ej kunna vidtagas, måste registrering vägras.

Följden av registreringsvägran blir att proceduren för bolagets bildande måste helt eller i viss utsträckning göras om med därav följande dröjsmål och kostnader. Och risk har visat sig föreligga att, när patent- och registreringsverket av hänsyn till denna olägenhet understundom överser med förelupet fel, detta anses godtaget och upprepas. Härav hava avsevärda olägenheter uppkommit vid lagtillämpningen.

Särskilt framträda lagstiftningens brister, när aktiebolag bildas på grundval av tillskott av annan egendom än penningar (apport) eller övertagande av egendom eller eljest med bestämmelse som avses i 7 § AL. Bestämmelsen är ofta — i strid mot lagens uttryckliga stadgande — mycket ofullständigt upptagen i stiftelseurkunden. Då föreskrift saknas att de handlingar, som kunna vara upprättade rörande bestämmelsen, skola vid stiftelseurkundens ingivande till överståthållarämbetet eller länsstyrelsen fogas vid urkunden, ingivas vanligen ej sådana handlingar till myndigheten och denna är följaktligen — om icke på grund av hänvisning i stiftelseurkunden till särskilda handlingar dessa infordras — ur stånd att under jämförelse med handlingarna granska bestämmelsens riktighet och fullständighet. Detta har medfört att stiftelseurkunder i stor utsträckning godtagas, ehuru de innehålla syn-

nerligen ofullständiga och understundom vilseledande uppgifter rörande sådan bestämmelse. Följden är att det publicitetsskydd som åsyftats med bestämmelsens intagande i stiftelseurkunden och dennas kungörande icke vinnas. Även stiftarnas berättelse är vanligen mycket kortfattad samt hållen i allmänna ordalag, och berättelsens framläggande för aktietecknarna först efter aktieteckningen å konstituerande stämman minskar även berättelsens betydelse.

Rörande bolagsbildning på grund av apport yttrar patent- och registreringsverket i utlåtande den 16 januari 1933, som avgavs över en inom justitiedepartementet utarbetad promemoria ang. ändring i aktiebolagslagens bestämmelser om revision: I stor utsträckning förekommer att enligt bestämmelse i stiftelseurkunden betalning för aktie skall ske i annat än penningar. I dylika fall sker i regel kontant tillskott i mycket obetydlig grad. Allt, som kan uppskattas i penningar — personliga tjänster, affärsföretag, patenträtt, firmarätt o. s. v. — må tillskjutas såsom betalning. Stiftarna skola visserligen enligt 14 § AL avgiva berättelse angående den valuta, som skall lämnas, och i motiven till detta stadgande säges, att meningen är, att stiftarna i berättelsen skola framhålla allt, som enligt deras åsikt talar för eller emot bestämmelsens godkännande från bolagets sida. Men då det i allmänhet är någon eller några av stiftarna själva, som hava intresse av att på grundval av någon sin egendom bilda bolag och att erlægga likvid för av dem tecknade aktier genom överlåtelse på bolaget av just denna egendom, inses lätt, att värdet av berättelsen mycket ofta blir ganska ringa. Enligt ämbetsverkets erfarenhet innehåller berättelsen ytterst sällan några detaljerade uppgifter angående det tillskott, som göres, utan stiftarna nöja sig med att uttala, att enligt deras mening överlåtelsen torde vara förmånlig för bolaget. Man säger, att några särskilda omständigheter, som kunna vara av vikt vid bedömande av den tillskjutna egendomens värde, har man icke att omnämna. Det har visat sig, att i ett stort antal fall den valuta, som lämnats, ingalunda haft det värde, vartill den vid bolagets bildande av stiftarna uppskattats, varigenom bolaget redan från början icke stått på solid grund. I händelse av oskäligt hög värdering drabbar visserligen enligt 24 § AL skadeståndsskyldighet stiftare, som i berättelsen lämnat oriktig uppgift om den egendom som tillskjutes, men bestämmelsen i denna paragraf lär ingalunda alltid vara tillämplig på stiftare, som i berättelsen icke göra annat uttalande angående egendomsöverlåtelsen, än att densamma, såvitt stiftarna kunna bedöma, är förmånlig för bolaget.

I den av 1933 års riksdag bifallna propositionen nr 205 angående anslag till bestridande av kostnaderna för utredning rörande omarbetning av aktiebolagslagstiftningen erinrades även bl. a. att det borde tagas under övervägande, huruvida ändrade bestämmelser tarvades för betryggande anordningar i fråga om aktiebolags bildande samt om sättet för inbetalning av aktiekapitalet.

Lagberedningens förslag. En väsentlig förbättring av kontrollen över aktiebolagsbildningen kan enligt lagberedningens mening ej vinnas utan att granskningen av stiftelseurkunden uppdrages till den sakkunniga centrala registreringsmyndigheten. Om granskningens överflyttning till denna har patent- och registreringsverket hemställt redan i sitt ovanberörda utlåtande den 21 november 1922 (prop. 1924 nr 40 s. 35). Enligt lagberedningens mening bör i samband med denna granskning förberedande granskning ägas jämväl av förslag till bolagsordning samt av teckningslista och kun-

görelse. Härigenom skulle beträffande samtliga dessa handlingar den fördelen vinnas, att rättelse skulle kunna ske av förekommande felaktigheter, innan aktieteckning äger rum och konstituerande stämma hålles, samt att faran för procedurans omgörande sålunda skulle kunna bortfalla.

Enligt lagberedningens förslag (5 §) skola stiftarna upprätta stiftelseurkund, förslag till bolagsordning, teckningslista och kungörelse angående grunderna för bolagets bildande (stiftelsehandlingarna). Stiftelseurkunden skall innehålla överenskommelse om bildande av aktiebolag med angivande av föremålet för bolagets verksamhet och, då granskningen av stiftelseurkunden förlägges till den myndighet som för aktiebolagsregistret, har föreskrift kunnat meddelas att i stiftelseurkunden skall uppgivas den firma under vilken verksamheten skall drivas. Övriga stadganden rörande bolaget skola upptagas i förslaget till bolagsordning, och stiftelseurkunden skall innehålla endast en hänvisning till detta förslag (6 §).

För det fall att bolagsbildning skall ske på grundval av tillskott av annan egendom än penningar (apport) eller övertagande av egendom eller eljest med bestämmelse, som avses i förslaget 7 § (7 § AL), föreslås särskilda föreskrifter om vad stiftelseurkunden skall innehålla rörande bestämmelsen, till förhindrande av den knapphändighet och otydlighet i fråga om bestämmelsens angivande som för närvarande ej sällan verkar vilseledande.

Vidare upptagas stadganden om bolagsordningens, teckningslistans och kungörelsens innehåll (8—11 §§).

Då uppgift i stiftelseurkunden finnes om den firma under vilken bolagets verksamhet skall drivas och kungörelsen skall upptaga vad härutinnan angives i stiftelseurkunden, erhålles enligt förslaget en tydlig anknytning mellan kungörelsen och det bolag vars bildande åsyftas. För det fall att i stiftelseurkunden bestämmelse upptages som avses i 7 §, meddelas föreskrifter om vad kungörelsen skall innehålla beträffande bestämmelsen, så att trygghet vinnes för att kungörelsen kommer att upptaga de huvudsakliga grunderna för bolagets bildande. När sådan bestämmelse finnes i stiftelseurkunden, skall liksom enligt gällande rätt av stiftarna särskild berättelse (stiftarberättelse) upprättas. Även rörande dess innehåll föreslås stadgande, varmed avses att för blivande aktietecknare, aktieägare och borgenärer hos bolaget möjliggöra ett bedömande av bestämmelsens betydelse för detta.

Sedan stiftelsehandlingar upprättats, skola stiftarna hos registreringsmyndigheten göra ansökning om handlingarnas godkännande för registrering av bolaget (14 §). Finnes i stiftelseurkunden bestämmelse som i förslaget 7 § sägs, skall ansökningen avse jämväl stiftarnas berättelse och skall tillika vid ansökningen fogas avskrift av handlingar som upprättats rörande bestämmelsen. Registreringsmyndigheten blir således i tillfälle att vid sin granskning av stiftelseurkunden, kungörelsen och stiftarberättelsen tillse att överensstämmelse råder med nämnda handlingar och att av lagen föreskriven fullständighet föreligger i fråga om bestämmelsens angivande. Hava stiftelsehandlingarna och stiftarberättelsen godkänts av registreringsmyndigheten, skall, om vid prövningen av ansökningen om bolagets registrering något

fel i dessa handlingar sedan visar sig föreligga, detta i regel icke medföra hinder mot registrering (185 § 1 mom.).

Först sedan godkännande av handlingarna meddelats, införes den godkända kungörelsen i allmänna tidningarna och tidning inom orten (16 §). Därefter sker aktieteckning å den godkända teckningslistan, vid vilken skola i avskrift fogas den godkända stiftelseurkunden, det godkända förslaget till bolagsordning och den godkända kungörelsen. Vid kungörelsen skall finnas fogad uppgift om de tidningar, i vilka denna varit införd och dagen därför eller också ett exemplar av dessa tidningar (17 §). Med hänsyn till den särskilda betydelse, som bolagsbildningens publicitet måste anses äga när stiftelseurkunden upptar bestämmelse som avses i 7 §, föreskrives i förslaget, att i sådant fall teckningslistan ej må framläggas för teckning av andra än stiftarna förrän minst två veckor förflutit från kungörelsens offentliggörande (18 §).

Sedan aktieteckning skett, hålles konstituerande stämma för fattande av beslut om bolagets bildande. Rörande ordningen för frågornas behandling å stämman märkes att, om minimikapitalet är fulltecknat och tilldelning av aktier därför skett, bolagsordningen först antages samt att därefter, om i stiftelseurkunden finnes bestämmelse som avses i 7 §, denna särskilt godkännes och slutligen beslut fattas huruvida bolaget skall komma till stånd (22—24 §§). Därefter förrättas val av styrelse och revisorer (25 §). Sedan inbetalning skett av minst hälften av aktiekapitalet, må såsom enligt gällande rätt bolaget registreras (28 §). Ansökan därom skall göras senast sex månader efter utgången av den tid, inom vilken konstituerande stämma skall hållas (33 §).

Lagberedningen vill slutligen framhålla att, där i stiftelseurkunden ej upptages bestämmelse som avses i 7 §, den föreslagna ordningen ej lägger hinder i vägen för en mycket snabb bolagsbildning. Då vidare en skyndsam bolagsbildning kan underlättas därigenom att formulär till stiftelsehandlingar utfärdas, föreslår beredningen att särskilda bestämmelser om utfärdande av sådana formulär skola kunna meddelas av Kungl. Maj:t (5 §).

Med den publicitet över bolagsbildningen som gällande aktiebolagslag föreskriver åsyftas att bereda allmänheten skydd mot ekonomiskt osunda företag. Det är särskilt av vikt att förhindra, att allmänheten förledes att insätta medel i bolag som på grund av övervärdering av tillskjuten eller övertagen egendom eller eljest till följd av någon för bolaget ogynnsam bestämmelse som avses i 7 § börjar sin verksamhet med en kanske betydande brist i aktiekapitalet.¹ Detta syfte har såsom ovan framhållits på grund av stiftelseurkundernas och därmed kungörelsernas bristfälliga innehåll i betydande omfattning ej vunnits. Och det torde icke kunna förnekas att, såsom patent- och registreringsverket i sitt utlåtande den 21 november 1922 (prop. 1924 nr 40 s. 35) erinrar, kungörelseförfarandet, som innebär en viss tunga och omgång, icke motsvarat förväntningarna. Det har därför för lagberedningen framstått såsom angeläget att bättre bestämmelser givas rörande stiftelseur-

¹ Jfr 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 12 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 14).

kundernas och kungörelsernas innehåll. Därigenom att enligt beredningens förslag den firma, varunder bolagets verksamhet skall drivas, upptages redan i stiftelseurkunden, kommer såsom förut påpekats en tydlig anknytning att vinnas mellan kungörelsen och det bolag som skall bildas. Vidare är den förberedande granskningen genom registreringsmyndigheten ägnad att medföra en väsentlig förbättring av stiftelseurkundernas och kungörelsernas innehåll framför allt i avseende å sådan bestämmelse som avses i förslaget 7 § (7 § AL). Den förberedande granskningen medför emellertid ej att publicitetsskyddet blir obehövt. Den innebär endast kontroll över bestämmelsernas riktiga upptagande i stiftelsehandlingarna i överensstämmelse med lagens föreskrifter, men en saklig granskning, avseende skydd mot bestämmelser som äro skadliga eller farliga för bolaget, kan ej uppdragas åt den granskande myndigheten. Därför måste enligt lagberedningens mening publiceringen bibehållas. Det är visserligen sant att offentlig kritik av en börjad bolagsbildning förhållandevis sällan förekommer. Men publiceringens betydelse bör dock ej underskattas, då genom publicitetskravet främst åsyftas att förebygga försök att få till stånd ekonomiskt osunda och därför ljusskygga bolagsbildningar. Och beredningen anser grundad förhoppning föreligga, att med de bestämmelser som upptagas i förslaget ett väsentligt stärkande av det publicitetsskydd som åsyftas i den svenska aktiebolagslagstiftningen skall kunna vinnas.

Det har ifrågasatts, att i svensk aktiebolagslagstiftning — liksom t. ex. i tysk — skulle införas bestämmelser om obligatorisk granskning av aktiebolagsbildning på grundval av tillskott eller övertagande av annan egendom än penningar eller eljest med bestämmelse som avses i 7 § genom särskilt förordnade granskare. Det ökade skydd, som skulle kunna vinnas genom en sådan granskning, har emellertid synts lagberedningen icke kunna ernås utan betydelsefulla olägenheter. Beredningen hänvisar till vad därom anföres i motiven till 13 §. Däremot har beredningen ansett, att stadgande bör meddelas om rätt för stiftarna att låta verkställa granskning av sådan bolagsbildning genom två av handelskammare förordnade granskare samt att för sådant fall från publicitet må undantagas de handlingar som upprättats rörande bestämmelse i stiftelseurkunden som avses i 7 §. I sådant fall överlämnas en av granskarna avgiven granskningsberättelse tillsammans med stiftelsehandlingarna för förberedande granskning av registreringsmyndigheten.

Stiftarna av aktiebolag skola enligt gällande lag vara till antalet minst fem. Beredningen föreslår, att minimiantalet sänkes till tre, varigenom överensstämmelse vinnes med vad som gäller i Danmark, Finland och Norge. Stiftarna skola vara aktietecknare. Men under bolagets bestånd möter enligt förslaget, av skäl som närmare utvecklas vid 4 §, intet hinder mot att aktierna förenas på en hand. Aktiebolaget kan — såsom för närvarande i stor utsträckning reellt är förhållandet — bestå såsom enmansbolag. Vissa bestämmelser föreslås till skydd mot de särskilda faror, som kunna hota bolagets borgenärer i fall då en aktieägare har ett bestämmande inflytande över bolaget.

För det fall att i bolagsordningen finnes förbehåll som avses i 76 § 2 mom. har beredningen i förslaget upptagit åtskilliga bestämmelser om kontroll över att förbehållet genomföres. Detta är av särskild vikt av hänsyn till lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag.

I förevarande avdelning märkas även särskilda bestämmelser om avtal som slutits för aktiebolag innan det registrerats. Beredningen hänvisar till de gemensamma motiven till 29—32 §§ samt till motiven till 30 och 31 §§.

4 §.

Stiftare av aktiebolag. Första och andra styckena. Enligt 4 § AL skola stiftare av aktiebolag vara här i riket bosatta svenska medborgare. I detta hänseende intar den svenska aktiebolagslagen en strängare ståndpunkt än övrig skandinavisk lagstiftning.¹ Förslag har väckts att rätt att vara stiftare och ledamot av aktiebolags styrelse skulle tillkomma även svensk medborgare som är bosatt utom riket.² Då det är av vikt att stiftare kan fullgöra sina förpliktelser i fråga om övervakning av bolagsbildningen och att om han brister härutinnan såväl skadeståndsskyldighet som straffansvar kan göras gällande mot honom, är det tydligt, att i varje fall beträffande flertalet stiftare av ett aktiebolag krav måste uppställas ej blott å svenskt medborgarskap utan även å bosättning inom riket. Då vidare de nuvarande tidsförhållandena knappast synas gynnsamma för en ändring i hittills gällande regel, har lagberedningen ansett sig böra bibehålla denna i förslaget. Beredningen återkommer till motsvarande fråga beträffande styrelseledamot vid 85 §.

Förutom kraven å svenskt medborgarskap och å bosättning i Sverige uppställas i gällande aktiebolagslag icke något villkor för rätt att vara stiftare. Sålunda kräves icke myndighet. Genom sin representant förmyndaren kan omyndig såsom stiftare delta i bildande av aktiebolag. Enligt 8 kap. 5 § förmynderskapslagen erfordras visserligen överförmyndarens samtycke till inköp för omyndigs medel av aktier och detsamma måste gälla i fråga om aktieteckning å omyndigs vägnar. Men om förmyndaren erhållit överförmyndarens tillstånd till teckning av aktier, torde särskilt tillstånd att för den omyndige uppträda såsom stiftare icke anses enligt gällande rätt erfordrligt.³ Emellertid synes, då stiftare är fysisk person, denne böra själv

¹ Enligt § 4 DAL skall flertalet stiftare och minst tre hava hemvist i Danmark och dessutom antingen äga danskt statsborgarskap eller minst fem år varit bosatta i Danmark. I Norge gäller beträffande stiftare, att han skall vara norsk statsborgare endast i de fall då det följer av lagstiftningen om inskränkningar i utlännings rätt att förvärva aktier i norskt bolag. I samband med lagen d. 28 juli 1939 om utlännings samt vissa sammanslutnings rätt att äga och besitta fast egendom och aktier infördes i FAL 34 § den bestämmelsen, att medlem av aktiebolags styrelse skall vara i Finland bosatt finsk medborgare, där ej statsrådet för särskilt fall medgiver, att styrelsen må till viss del, ej överstigande en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter, bestå av utlänningar eller å utrikes ort bosatta finska medborgare. Sådan bestämmelse har ej upptagits beträffande stiftare.

² Jfr motion till 1938 års riksdag andra kammaren nr 1 s. 10, första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 6 och riksdagens skrivelse nr 328.

³ Att vid stiftande av aktiebolag den som är stiftare icke äger tillika såsom förmyndare företräda annan stiftare har fastslagits i ett avgörande år 1936 (Reg.R:ns årsbok s. 110), för vilket

till fullo bära ansvaret för sitt handlande i egenskap av stiftare. Med hänsyn till den skadeståndsskyldighet som kan drabba stiftare (se motiven till 195 §) bör det därför krävas, att han ådrager sig fullt gäldsansvar. I förslaget föreskrives sålunda — i överensstämmelse med vad som finnes stadgat i dansk och norsk rätt och torde gälla jämväl enligt finsk rätt — att stiftare skall vara myndig.

De skäl som nyss anförts för att stiftare skall vara myndig tala även för att den ej må vara stiftare som är i konkurstillstånd. Föreskrift därom finnes i dansk rätt (DAL § 4). Däremot anses enligt norsk rätt konkurs icke utgöra hinder för konkursgäldenär att såsom stiftare deltaga i bildandet av aktiebolag. Vid överläggningarna med de delegerade för de nordiska länderna har enighet rått därom, att den som är i konkurstillstånd icke bör få vara stiftare. Lagberedningen föreslår också stadgande därom.

Då enligt förslaget 14 § godkännande av stiftelsehandlingarna sökes, synes bevis att stiftare ej är omyndig eller i konkurstillstånd icke böra vara erforderligt; däremot har i nämnda paragraf föreslagits bestämmelse om skyldighet för stiftarna att i ansökningen om godkännande lämna uppgift om stiftarnas fullständiga namn, medborgarskap och hemvist samt förklaring att stiftarna ej äro omyndiga eller i konkurstillstånd. Skulle, då ansökan om bolagets registrering göres, det vara för registreringsmyndigheten känt, att uppgiften eller förklaringen var oriktig, eller skulle stiftare efter ansökningen om godkännande förklarats omyndig eller försatts i konkurs, innan å konstituerande stämma blivit avgjort att bolaget skall komma till stånd, bör registreringsansökningen avslås. Om stiftare dör efter aktieteckningen, lär en enligt rådande rättsuppfattning dödsboet kunna fullfölja bolagsbildningen. Avgörande skäl synas lagberedningen knappast tala mot en sådan uppfattning.¹

Enligt gällande rätt kunna *juridiska personer* vara stiftare² och det är vanligt särskilt att aktiebolag uppträder såsom stiftare. I sådant fall svarar den juridiska personen för det skadestånd som kan tillkomma bolaget eller annan på grund av pliktvidrigt förfarande från representantens sida. Då sådan ansvarighet ej lämpligen bör kunna läggas på rättsligt svagt utbildade rättssubjekt, synas såsom stiftare böra godkännas endast sådana särskilt bildade rättssubjekt, vilkas organisation erhållit en fastare utbildning i lagstiftningen. Lagberedningen anser sig därför böra föreslå, att stiftare må vara svenskt aktiebolag, svenskt handelsbolag eller kommanditbolag, däri var personligen

Åberopades stadgandet i 6 kap. 2 § första punkten förmynderskapslagen, att förmyndare icke äger företräda myndlingen i fråga om rättshandling mellan myndlingen och förmyndaren eller hans make eller någon som han företräder.

Lagligt hinder föreligger icke för man och hustru att samtidigt uppträda som stiftare av aktiebolag, därest å makarnas ekonomiska förhållanden skola tillämpas nya giftermålsbalkens regler. Då äldre giftermålsbalken är tillämplig, torde den ställning hustru intager i fråga om ansvarigheten för gäld böra föranleda, att hon icke må uppträda såsom stiftare av aktiebolag. Jfr motiven till 7 § lagen om införande av nya giftermålsbalken. Se Karlgren s. 15.

¹ Jfr dock Schlegelberger AG § 28 anm. 4 och v. Godin-Wilhelmi AG § 22 anm. 10.

² Jfr lagrådets och lagutskottets uttalande rörande 4 § AL (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 10—11).

ansvarig bolagsman är myndig här i riket bosatt svensk medborgare, eller svensk ekonomisk förening.¹

Även svenska staten och svensk kommun kunna vara stiftare.

I överensstämmelse med vad som gäller enligt svensk och övrig nordisk rätt skola stiftarna vara aktietecknare (förslaget 17 § tredje stycket första punkten), och de skola intaga ställning av aktietecknare i det under bildning varande bolaget, så länge de äro verksamma som stiftare d. v. s. till dess å konstituerande stämman blivit avgjort att bolaget skall komma till stånd.

Tredje stycket. Antalet stiftare skall uppgå enligt gällande svensk aktiebolagslag till minst fem och enligt de danska, finska och norska aktiebolagslagarna till minst tre. Lagberedningen har ansett några mera avsevärda betänkligheter ej möta mot att minimiantalet stiftare även i svenska aktiebolagslagen bestämmes till tre.

Antalet aktieägare och frågan om aktiebolaget såsom enmansbolag. I de nordiska aktiebolagslagarna finnas — såsom ovan nämnts — föreskrifter om minimiantal stiftare av aktiebolag. Stiftarna skola teckna aktier i bolaget. Samma antal är jämväl minimiantal för aktieägare. Antalet aktieägare skall således, liksom antalet stiftare, uppgå enligt gällande svensk aktiebolagslag till minst fem och enligt de danska, finska och norska aktiebolagslagarna till minst tre, med det undantag för dansk rätt att danska staten, dansk kommun, danskt aktiebolag eller kommanditaktiebolag må äga samtliga aktier i ett bolag. Nedgår antalet aktieägare under föreskrivet minimiantal och inträder icke erforderligt antal inom viss tid, skall bolaget träda i likvidation. Sker det ej, uppkommer personlig ansvarighet för förbindelser som därefter ingås för bolaget. Föreskriften om visst minimiantal aktieägare har medfört, att i de nordiska länderna i vidsträckt omfattning förekomma aktiebolag, däri aktieägare finnas med ett ringa antal aktier — ofta endast en aktie — vilka endast formellt äro ägare av sina aktier och i själva verket innehava dem för huvudaktieägarens räkning. Aktiebolaget användes sålunda såsom form för en enda företagares rörelse.

Enligt *tyisk* rätt skola i aktiebolags bildande deltaga minst fem stiftare, vilka övertaga aktier i bolaget (AG § 2). Men sedan aktiebolag blivit bildat, må aktieägarnas antal nedgå under fem. Att alla aktier i ett bolag samlas på en hand är icke grund till bolagets upplösning. För det sålunda uppkomna enmansbolagets förbindelser häftar blott bolagets förmögenhet. Under arbetet på revisionen av den tyska aktiebolagslagstiftningen framställdes yrkanden, att enmansbolaget skulle förbjudas och att alla aktiers förenande på en hand skulle utgöra grund till bolagets upplösning. Dessa yrkanden följdes ej. Det åberopades, att de missförhållandena, som kunde uppkomma på grund av att ett bolag vore enmansbolag, i ringa omfattning visat sig beträffande aktiebolagen. I fråga om sådana bolag hade genom aktiebolagslagens kontroll- och publicitetsföreskrifter i väsentlig mån olägenheterna av enmansbolaget förebyggts. Dessa olägenheter hade främst gjort sig gällande beträffande Gesellschaft mit beschränkter Haftung. Den nya tyska AG har

¹ Jfr 2 § lagen d. 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag.

därför ej lagt hinder i vägen för aktiebolags utveckling till enmansbolag (Schlegelberger AG § 2 anm. 15).

I den genom lagstiftning den 18 december 1936 beträffande bl. a. bolagsrätten reviderade *schweiziska* obligationsrätten föreskrives, att vid aktiebolags stiftande måste finnas minst så många aktieägare som erfordras för bildande av bolagets förvaltnings- och kontrollorgan enligt bolagsordningen, dock minst tre (rev. schw. OR art. 625). Sedan aktiebolag bildats, kan antalet aktieägare nedgå och bolaget bli ett enmansbolag. Aktieägare eller borgenär kan emellertid hos domstol begära bolagets upplösning, om ej mer än tre aktieägare finnas eller bolaget saknar föreskrivna organ. Domstolen skall dock lämna bolaget en frist för återställande av lagenligt tillstånd. Föreskrift saknas om personlig ansvarighet för bolagets förbindelser efter det aktieägarantalet nedgått under det föreskrivna minimiantalet. Mot den ståndpunkt som sålunda intagits har anmärkts, att föreläggandet av en frist för återställande av lagenligt aktieägarantal torde medföra, att likvidation komme att undvikas genom överlåtelse av aktier å erforderligt antal bulvaner och att det därför hade varit bättre att lagstiftningen tillåtit enmansbolaget.¹ Och det har framhållits, att den begränsade ansvarigheten syntes rättfärdigad genom bolagsförmögenhetens särskilda förvaltning.²

Även *engelsk* rätt upptar bestämmelser i ämnet. Nedgår antalet delägare i ett private company under två eller i ett public company under sju och fortsätter bolaget sin rörelse mer än sex månader med sålunda nedsatt antal delägare, drabbas varje delägare, som har kännedom därom, enligt Companies Act, 1929, § 28, av ansvarighet för förbindelser som uppkomma efter utgången av nämnda tid.

Sedan längre tid tillbaka har det i vårt land blivit allt vanligare att aktiebolag bildas eller efter hand kommer att drivas såsom form för en enda företagares rörelse och att de fyra personer som jämte honom äro aktieägare, envar måhända till blott en aktie i bolaget, endast formellt äro aktieägare i detta. I själva verket är han ensam aktieägare i bolaget och de övriga innehava sina aktier för hans räkning. Att i sådant fall underkänna deras aktieinnehav och fastslå, att bolaget försummat att träda i likvidation, skulle medföra allvarliga rubbningar i fråga om de rättigheter och förpliktelser som enligt den allmänna uppfattningen inom det praktiska rättslivet bestå i förhållande till sådana bolag. Detta skulle gälla ej minst inom koncernväsendet, där det helägda dotterbolaget är en vanlig företeelse.

Beträffande frågan, i vilken utsträckning aktiebolaget användes i Sverige såsom form för en enda företagares rörelse, kunna upplysningar inhämtas av den utredning, som av statistiska centralbyrån verkställets rörande de svenska aktiebolagen.

Enligt denna *statistiska utredning* finnes en aktieägare, vars aktieinnehav motsvarar minst 75 % av aktiekapitalet, i utredningen benämnd huvuddelägare, i 5 711 aktiebolag eller således i 42 % av hela antalet 13 587 aktiebolag.

Huvuddelägarans andel i dessa 5 711 bolags aktiekapital uppgives motsvara i % av aktiekapitalet 75·00—79·99 % i 254 bolag, 80·00—84·99 % i 365 bolag, 85·00—89·99 % i 262 bolag, 90·00—94·99 % i 1 179 bolag, 95·00—99·49 % i 2 915 bolag, 99·50—99·99 % i 417 bolag och 100 % i 319 bolag.

¹ Se Curti: Aktiengesellschaft und Holdinggesellschaft in der Schweiz s. 171, uttalandet av C. Wieland.

² Jfr Goldschmidt: Grundfragen s. 141 o. f.

Huvuddelägarens andel i aktiekapitalet motsvarar 90 % eller mer än 90 % i 4 830 aktiebolag d. v. s. i bolag motsvarande 35·5 % av hela antalet 13 587 aktiebolag.

Huvuddelägaren är aktiebolag i 1 922, annan juridisk person i 432 och fysisk person i 3 357 av nämnda 5 711 aktiebolag.

De 3 357 bolag, i vilka fysisk person är huvuddelägare, fördela sig i klasser efter aktiekapitalets storlek sålunda, att i 570 bolag aktiekapitalet är 5 000, 455 bolag 5 001—10 000, 373 bolag 10 001—20 000, 372 bolag 20 001—30 000, 429 bolag 30 001—50 000, 504 bolag 50 001—100 000, 318 bolag 100 001—200 000, 147 bolag 200 001—300 000, 98 bolag 300 001—500 000, 65 bolag 500 001—1 milj., 16 bolag 1—2 milj., 7 bolag 2—5 milj. och 3 bolag över 5 milj. kr.

Lagberedningens förslag. Med aktiebolagsformen har främst avsetts att möjliggöra bolagsbildning, grundad på tillskott från ett större antal delägare. Och den omständigheten att i ett bolag flera aktieägare finnas, som äro intresserade i resultatet av bolagets verksamhet, är ägnad att medföra, att den eller de ledandes bestämmanderätt i bolagets angelägenheter mer eller mindre begränsas av hänsynen till övriga delägare, vilka kunna bevaka sina intressen genom utövande av kontroll över bolagets skötsel. Om reellt en enda person driver ett visst ekonomiskt företag under aktiebolagets form, kan ej sällan frestelse uppkomma för honom att tillgodose sina från bolagets skilda ekonomiska intressen på bekostnad av bolagsförmögenheten till skada för bolagets borgenärer. Å andra sidan anser lagberedningen ej möjligt att vid en ny lagstiftning göra ett aktiebolags bestånd beroende av prövning, huruvida minst fem av delägarna i bolaget äro aktieägare i eget intresse eller, där de i högre eller mindre grad framstå såsom aktieägare för annan aktieägars räkning, huruvida de skola anses vara skenaktieägare eller verkliga aktieägare måhända med vissa i ett förtroendeförhållande till annan aktieägare grundade obligationsrättsliga förpliktelser mot denne.¹ Det kan ej vara ägnat att upprätthålla lagstiftningens värdighet att bevara ett rättstillstånd, där stadganden, som framstå såsom några av lagstiftningens grundregler, kunna mer eller mindre förtäckt i stor utsträckning opåtalat åsidosättas. Och att genom aktiebolagsrättsliga bestämmelser vinna ett effektivt skydd däremot torde — såsom inom den aktiebolagsrättsliga diskussionen framhållits² — icke vara möjligt. Vidare märkes att praktiskt taget samma faror som från enmansbolaget jämväl hota från aktiebolag med ett fåtal delägare, bland vilka en delägare på grund av sitt aktieinnehav utövar ett bestämmande inflytande i bolaget och de övriga visserligen verkligen äro ägare av ett mycket ringa antal aktier men stå i fullt samförstånd med huvuddelägaren.

Vid bedömandet av frågan, huruvida för aktiebolags bestånd skall krävas flera aktieägare, bör emellertid beaktas att grundvalen för aktiebolagets existens är aktiekapitalet. Aktiebolagets ansvarighet gentemot dess borgenärer är begränsad till bolagets tillgångar och en av aktiebolagslagstiftningens

¹ Jfr Nial: Studier s. 87 o. f.

² Jfr bl. a. W. Fehr: Die Einmannsgesellschaft nach schweizerischem Recht, Bern 1931.

huvuduppgifter är att — utan hänsyn till aktieägarnas antal — sörja för att aktiekapitalet upprätthålles. Av betydelse härutinnan äro främst bestämmelserna om årsredovisningen, särskilt reglerna för balansräkningens upprättande, om revision och om rätten till vinstutdelning. Till tryggande av borgenärernas rätt föreskrives publicitet beträffande redovisningen, så att de kunna erhålla kännedom om bolagets ställning och resultatet av dess verksamhet. Dessa bestämmelser äro ägnade att motverka farorna för missbruk av aktiebolaget såsom enmansbolag. Detta bestyrkes — såsom förut framhållits i redogörelsen för tysk rätt — av den i Tyskland gjorda erfarenheten, att sådana faror visat sig i betydande omfattning vid användningen av Gesellschaft mit beschränkter Haftung såsom form för enmansbolaget men i mindre grad, där aktiebolagsformen valts, på grund av de kontroll- och publicitetsföreskrifter som gälla beträffande aktiebolaget. Och även vad Sverige beträffar måste det med hänsyn till det stora antalet aktiebolag i vårt land, som reellt äro enmansbolag eller stå enmansbolaget nära, medgivas, att de rörande aktiebolagets organisation och verksamhet givna bestämmelserna hindrat att missförhållanden till följd av det förtäckta enmansbolaget uppkommit i vidsträcktare omfattning.

I beredningens förslag hava väsentliga förbättringar eftersträfvats i de beträffande aktiekapitalets upprätthållande och aktiebolagens konsolidering grundläggande bestämmelserna om styrelsens och verkställande direktörs årsredovisning, om revision, om fondering och om rätten till vinstutdelning. Genom förslaget hava de olika bolagsorganens skyldigheter i dessa hänseenden klarlagts, och det har uttryckligen fastslagits att revisorernas plikter gälla jämväl gentemot bolagets borgenärer. Skadeståndsskyldighet åvilar sålunda enligt förslaget styrelseledamot, verkställande direktör och revisor, som genom överträdelse av aktiebolagslagens eller bolagsordningens till skydd för borgenär hos bolaget eller annan tredje man givna föreskrifter uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndar borgenär eller annan tredje man förlust.

Emellertid böra beträffande aktiebolag, där en aktieägare på grund av sitt aktieinnehav — vare sig han är ensamaktieägare eller icke — utövar ett bestämmande inflytande i bolaget, beaktas de särskilda faror som kunna föreligga. Särskilda bestämmelser böra meddelas för det fall att sådan aktieägare missbrukar detta sitt inflytande till skada för borgenär hos bolaget eller annan tredje man. För det fall att sådan aktieägare ej själv fungerar såsom bolagsorgan, styrelse eller verkställande direktör, meddelas i beredningens förslag särskilda stadganden om skadeståndsskyldighet för honom, om han med begagnande av sitt inflytande över styrelseledamot eller verkställande direktör medverkar till skadebringande åtgärder som vidtagas av dem. Skadeståndsskyldighet inträder ej endast, om han med begagnande av sitt inflytande över styrelseledamot eller verkställande direktör medverkar till åtgärd som innebär att fördel beredes honom till nackdel för övriga aktieägare, gentemot dessa. Innefattar åtgärden överträdelse av de i aktiebolagslagen eller bolagsordningen till skydd för borgenär hos bolaget eller annan tredje man givna föreskrifter, är aktieägaren skyldig att utgiva ersättning även till sådan

skadelidande. Beredningen hänvisar till bestämmelserna i 198 § andra punkten.

Beredningen har emellertid ansett sig icke böra framlägga förslag allenast till bestämmelser i aktiebolagslagen. Då bolag, i vilket finnes aktieägare som reellt är ensamaktieägare eller utan att vara ensamaktieägare dock på grund av sitt aktieinnehav utövar ett bestämmande inflytande över bolaget, kommer i konkurs, visar det sig ofta, att denne ingått eller föranlett ingående av rättshandlingar eller vidtagande av andra åtgärder till fördel för honom själv eller honom närstående personer till skada för bolaget och därmed för konkursborgenärerna. I viss utsträckning skyddas dessa mot verkningarna av sådan åtgärd genom ovannämnda skadeståndsbestämmelser. Understundom torde rättshandlingar mellan bolaget och aktieägaren eller honom närstående personer kunna av konkursboet till sin giltighet bestridas under åberopande av reglerna om skenrättshandlingar. Vidare kunna sådana rättshandlingar under vissa förutsättningar genom återvinning bringas att återgå. I detta avseende synes emellertid ökat rättsskydd böra beredas konkursboet genom förlängning av de tider som i konkurslagen bestämts för återvinning.

Alldeles särskilda faror kunna för borgenärerna vara förknippade med de löne- eller arvodesanspråk, som vid bolagets obestånd ej sällan framställas av ensamaktieägare eller av annan aktieägare med bestämmande inflytande över bolaget eller av sådan aktieägare närstående personer. Visserligen kunna de vanliga borgenärsskyddsreglerna ingripa såtillvida, att ett såsom arvode eller lön betecknat belopp kan vara att bedöma såsom maskerad utdelning. Om i sådant fall utdelningsbar vinst ej räckte till arvodet eller lönen, bliva reglerna om olaga vinstutdelning tillämpliga.¹ Dessa regler torde dock ej kunna vinna tillämpning i sådan omfattning att tillfredsställande rättsskydd beredes borgenärerna. Icke minst stötande framstår åberopandet av kontrakt om anställning hos bolaget för måhända åtskilliga år framåt, vilket upprättats i god tid före konkursen. Återvinningsmöjligheterna kunna, ehuru deras utvidgande föreslås, i dylika fall icke anses tillfyllest. Det synes tillrådligt, att rätt skall kunna frånkännas den, som på grund av sitt aktieinnehav har ett bestämmande inflytande över ett bolag, och honom närstående person att på grund av dylikt kontrakt i bolagets konkurs bevaka löneanspråk belöpande på framtiden i konkurrens med andra bolagsborgenärers fordringar, exempelvis för varuleveranser. Vidare torde bevakningsrätt böra kunna uteslutas beträffande lön eller arvode för tiden närmast före konkursens början och även i viss utsträckning återbäring kunna påkallas. Beredningen hänvisar till det förslag om ändring i konkurslagen som framlägges av beredningen.

Med hänsyn till det skydd som sålunda torde kunna genom lagstiftningen beredas aktiebolags borgenärer mot missbruk av sådant med ett stort aktieinnehav förbundet särskilt inflytande i bolaget anser sig lagberedningen böra föreslå, att ett aktiebolag må bestå såsom aktiebolag trots nedgång av det antal aktieägare som enligt beredningens förslag kommer att ursprungligen

¹ Jfr Just.R. Alexandersons votum i rättsfallet NJA 1935 s. 704 samt Nial a. a. s. 101.

finnas i bolaget på grund av bestämmelsen att stiftarna skola vara aktietecknare.

Ehuru enligt lagberedningens mening hinder icke reses däremot att aktierna i ett bolag under bolagets bestånd samlas på en hand, anser emellertid beredningen att bildandet av aktiebolag fortfarande bör förutsätta samverkan mellan flera stiftare. Därigenom vinnas större garantier för att den ekonomiska grundvalen för bolagets bildande underkastas en verklig prövning och att de rörande stiftande av aktiebolag givna regler iakttagas. Det är även av betydelse, att vid rättsstridigt förfarande skadeståndsskyldighet och straffansvar kunna drabba ej endast en person utan flera samverkande personer. Såsom förut nämnts har beredningen i fråga om antalet stiftare ansett sig böra föreslå tre, i likhet med vad som är stadgat i de övriga nordiska aktiebolagslagarna. I överensstämmelse med vad som för närvarande gäller enligt svensk och övrig nordisk rätt skola stiftarna vara aktietecknare, och de skola enligt förslaget intaga ställning av delägare i det under bildning varande bolaget, till dess å konstituerande stämma blivit avgjort, huruvida bolaget skall komma till stånd, eller frågan om bolagsbildningen förfallit. Sedan aktiebolag kommit till stånd, möter intet hinder mot att stiftarna överlåta sina aktier på en och samma person. Att sådan överlåtelse var avsedd redan vid bolagets bildande inverkar varken på giltigheten av bolagsbildningen eller i och för sig på stiftarnas ansvarighet för denna.

Särregler för enmansbolag. Den omständigheten, att i ett aktiebolag finnes endast en aktieägare, kan föranleda vissa modifikationer vid tillämpningen av de för aktiebolag givna stadgandena, som kunna framträda såsom särregler. Då ensamaktieägaren har samtliga aktier i bolaget, kunna sålunda de stadganden åsidosättas, som med samtliga aktieägares samtycke må åsidosättas d. v. s. stadganden som blott avse att trygga de aktuella aktieägarnas rätt. Uppenbart är däremot, att alla de regler måste till fullo gälla som äro på det sättet tvingande, att de icke kunna åsidosättas ens med samtycke av samtliga aktieägare i bolaget d. v. s. dels reglerna om aktiebolagets organisation och dels de regler som avse att skydda bolagets borgenärens eller eljest tredje mans intressen, främst stadgandena om aktiekapitalet och dess upprätthållande.¹ Sålunda gäller i fråga om bolagets organ, att reglerna om bolagsstämma principiellt skola äga tillämpning även i enmansbolag, varvid ensamaktieägarens beslut på sätt och av skäl som angivits i motiven till 120 § betraktas såsom bolagsstämmebeslut. Rörande protokollets vitsordande i sådant fall hänvisas till motiven till 124 § sjätte stycket. Vidare skola reglerna om styrelse och verkställande direktör äga tillämpning. Överstiger enligt bolagsordningen aktiekapitalet eller maximikapitalet trehundrausen kronor, skall sålunda styrelsen bestå av minst tre ledamöter och verkställande direktör skall utses (83 och 84 §§). Skall bolagets styrelse bestå av flera personer och skola dessa enligt bolagsordningen vara aktieägare, måste ensamaktieägaren besluta ändring av bolagsordningen. Aktieägaren är oförhindrad att välja sig själv till styrelseledamot och till verkställande direktör. Saknar

¹ Jfr Schlegelberger AG § 2 anm. 15 sista stycket och Nial: Studier s. 90 o. f.

aktiebolag till registret anmäld behörig styrelse eller verkställande direktör, där sådan skall utses, är borgenär och envar annan, vars rätt kan vara beröende av att någon finnes som äger företräda bolaget, berättigad göra ansökan att bolaget skall förklaras skyldigt att träda i likvidation (150 §). I enmansbolaget skola jämväl finnas revisorer enligt vanliga regler. Särskilt viktigt i enmansbolag — och andra bolag där en aktieägare har ett bestämmande inflytande — är att revisorerna öva tillsyn över att de bestämmelser som avse trygghandet av borgenärens och andra utomståendes rätt iakttagas. Försummelse härutinnan kan för revisorerna medföra skadeståndsskyldighet. Underlåter ensamaktieägaren att utse revisorer till föreskrivet antal eller utses revisorer i strid mot vissa bestämmelser i 113 §, äger borgenär hos Konungens befallningshavande enligt förslaget 114 § begära utseende av revisor. Finnes ej till registret anmäld revisor, äger borgenär jämväl göra ansökan att bolaget skall förklaras skyldigt att träda i likvidation (150 §).

Såsom förut framhållits måste stadgandena om aktiekapitalet och dess upprätthållande noggrant iakttagas även i enmansbolag. Ökning eller nedsättning av aktiekapitalet kan ske endast i den ordning som föreskrives i aktiebolagslagen. Beslut om ökning eller nedsättning av aktiekapitalet kan fattas av ensamaktieägaren, om beslutet antecknas i protokoll som ovan sagts. Tydligt är att vad i förslaget är stadgat om tillhandahållande av handlingar för aktieägarna viss tid före stämman icke äger tillämpning. Men att sådana handlingar, varom stadgas t. ex. i 52 § och 73 § 1 mom., måste upprättas och fogas vid protokollet framgår bl. a. av bestämmelserna om registrering av öknings- och nedsättningsbeslut samt om de handlingar som skola fogas vid teckningslista eller vid ansökan om rättens tillstånd till nedsättning enligt 73 § 2 mom. eller till vinstutdelning enligt 73 § 3 mom.

Bestämmelserna om fondering av vinstmedel och om vinstutdelning gälla också enmansbolag. Även reglerna om upprättande och granskning av de i lagen föreskrivna redovisningshandlingarna, om balansräkningens fastställande samt balansräkningens, vinst- och förlusträkningens, förvaltningsberättelsens och revisionsberättelsens insändande till registreringsmyndigheten måste iakttagas. Att redovisning för bolagets förvaltning i behörig ordning avgives och granskning sker är av väsentlig betydelse för bolagets borgenärer. Av de till registreringsmyndigheten insända handlingarna få borgenärerna kännedom om bolagets ställning och om rörelseresultatet. Vid långvarigare dröjsmål med insändande av fastställd balansräkning kan borgenär enligt förslaget 151 § göra ansökan att bolaget må förklaras skyldigt att träda i likvidation. Dessutom finnas straffbestämmelser. Reglerna om redovisning för aktiebolags förvaltning, om granskningen därav och om fastställelse av balansräkning och handlingars insändande till registreringsmyndigheten komma således att kunna i borgenärernas intresse upprätthållas också i enmansbolag. Bestämmelserna om likvidation och upplösning samt om fusion äga också tillämpning på enmansbolag.

De i förslaget upptagna reglerna rörande skadeståndsskyldighet för ensamaktieägare och annan aktieägare med bestämmande inflytande i bolaget

samt de föreslagna nya reglerna i konkurslagen hava redan berörts av lagberedningen. Beträffande skadeståndsansvaret i enmansbolag må ytterligare påpekas att ensamaktieägaren kan — även om han själv är styrelseledamot eller verkställande direktör — besluta ansvarsfrihet för styrelsen och verkställande direktören.¹ Är ensamaktieägaren styrelse eller verkställande direktör, måste han emellertid anses hava såsom organ för bolaget handlat med samtycke av samtliga aktieägare. Vid sådant förhållande uppkommer för honom ej skadeståndsskyldighet, såframt fråga icke är om överträdelse av tvingande rättsregler (se motiven till 98 §).² Försättes bolaget i konkurs, finnes talerätt för konkursboet enligt bestämmelserna i förslaget 137 §.

Medan sålunda för enmansbolaget samtliga de regler gälla, vilka avse att bereda rättsskydd för borgenär eller annan tredje man, medför som ovan antytts den omständigheten att inom bolaget icke finnas olika aktieägarintressen ett eftergivande av regler, som blott avse att skydda aktieägare mot övergrepp från annan aktieägare. Av denna anledning komma reglerna om jäv för aktieägare att rösta på bolagsstämma tydligen icke att äga tillämpning i enmansbolag. Frågan vilka regler som sålunda kunna eftergivnas i ett enmansbolag torde böra lämnas att lösas vid rättstillämpningen.³

5 §.

Upprättande av stiftelsehandlingar. Då aktiebolag skall bildas, skola stiftarna först upprätta stiftelseurkund och förslag till bolagsordning. Stiftelseurkunden skall innehålla den överenskommelse om bildande av aktiebolag, till vilken aktietecknarna ansluta sig genom teckning å teckningslistan. I stiftelseurkunden skola angivas föremålet för bolagets verksamhet och den firma under vilken verksamheten skall drivas samt vidare, där sådana bestämmelser träffas som avses i förslaget 7 § (7 § AL), dessa bestämmelser. Däremot skola enligt förslaget icke i stiftelseurkunden upptagas de ytterligare bestämmelser, som enligt 5, 6 och 17 §§ AL antingen obligatoriskt eller, därest de skola gälla beträffande bolaget, måste intagas i stiftelseurkunden och tillika i bolagsordningen. Dessa bestämmelser skola upptagas endast i förslaget till bolagsordning. En upprepning av dem i stiftelseurkunden synes varken erforderlig eller lämplig. Rörande dessa bestämmelser hänvisas till vad som anföres vid förslaget 8 och 9 §§.

Stiftarna skola vidare upprätta dels teckningslista och dels kungörelse angående grunderna för bolagets bildande. Bestämmelser om dessa handlingars innehåll hava upptagits i 10 och 11 §§.

Stiftelseurkunden, förslaget till bolagsordning, teckningslistan och kungörelsen angående grunderna för bolagets bildande kallas i lagförslaget *stiftelsehandlingarna*.

Stiftelsehandlingarna skola underskrivas av stiftarna med utsättande av deras hemvist. Stiftarnas namnteckningar skola vara styrkta av vittnen.

¹ Se Nial a. a. s. 94; Schlegelberger AG § 2 anm. 15.

² Se Nial a. a. s. 82, 110—111.

³ Till frågan se Nial a. a. s. 81 o. f. med hänvisningar.

Beträffande de fordringar, som måste uppställas för att stiftares underskrift skall anses föreligga, hänvisas till vad som gäller exempelvis beträffande underskrift å testamente¹ och fastighetsöverlåtelse. Då samma fordringar skola gälla, så snart enligt förslaget namnteckning kräves, har det i gällande aktiebolagslag upptagna, i viss mån missvisande ordet »egenhändig» borttagits. Av hänsyn till bestämmelserna i förslaget 14 § fjärde stycket och 15 § fjärde stycket måste stiftelsehandlingarna upprättas i två exemplar.

Stiftelsehandlingarna skola för granskning och prövning ingivas till registreringsmyndigheten. Sedan godkännande meddelats, må kungörelsen angående grunderna för bolagets bildande publiceras och aktieteckning ske (14—17 §§).

Då stiftarna skola underteckna stiftelsehandlingarna, synes särskild bestämmelse, motsvarande den i 5 § andra stycket AL upptagna, att som stiftare skall anses allenast de som undertecknat stiftelsehandlingarna, icke vara erforderlig.

Formulär till stiftelsehandlingar. Till tjänst för allmänheten samt för underlättande och påskyndande av den förberedande granskningen vid bolagsbildningar med bestämmelser av sedvanligt innehåll synas formulär till ledning vid upprättande av stiftelsehandlingar, liksom vid avfattande av anmälningar till registreringsmyndigheten, böra utfärdas i administrativ ordning.² Med det föreslagna stadgandet i förslaget 5 § andra stycket avses, att Kungl. Maj:t skall äga meddela bestämmelser, som antingen innehålla dylika formulär eller innefatta åläggande för registreringsmyndigheten att utfärda formulär. I de fall, då sådana formulär användas, bör den förberedande granskningen kunna ske ganska snabbt. Däremot måste naturligtvis allmänheten finna sig i att, om bolagsbildning sker på grundval av apport eller eljest med särskilda mera ovanliga bestämmelser, granskningen tager något längre tid i anspråk.

6 §.

Stiftelseurkundens innehåll. Stiftelseurkunden skall innehålla den överenskommelse om bildande av aktiebolag, till vilken aktietecknarna ansluta sig genom teckning å teckningslistan. Liksom enligt gällande aktiebolagslag skola stiftarna vara aktietecknare, och denna överenskommelse blir även för stiftarna bindande först med aktieteckningen samt allenast under förutsättning att beslut om bolagets bildande fattas inom föreskriven tid. Emellertid är stiftare pliktig att — även sedan aktieteckning skett — till dess sådant beslut föreligger bevaka det blivande bolagets intressen. Skulle han finna, exempelvis att bestämmelse, som avses i förslaget 7 §, oriktigt upptagits i stiftelseurkunden eller att vad om bestämmelsen yttras i den stiftarberättelse varom stadgas i 12 § är vilseledande, eller skulle han eljest komma till den uppfattningen att fullföljande av bolagsbildningen skulle lända till skada för

¹ Jfr lagberedningens motiv till 2 kap. 1 och 3 §§ testamentslagen.

² Enligt engelsk rätt kan hänvisning ske till officiella mönsterbolagsordningar (Comp. Act 1929, §§ 8 och 11 jämte dess bihang 1 A och B).

det blivande bolaget, är han skyldig vidtaga erforderliga åtgärder till förekommande av skada. Eljest kan han ådraga sig ersättningskyldighet enligt förslaget 195 §. Då till de åtgärder som erfordras för bolagsbildningen samverkan kräves från stiftarnas sida, kan stiftare förhindra bolagsbildningen genom att vägra sin medverkan till sådana åtgärder, exempelvis kallelsen till den konstituerande stämman.¹ Och om kallelse utfärdats, äger han å den konstituerande stämman påpeka de omständigheter som enligt hans mening tala emot bolagsbildningen.

Överenskommelsen om bolagets bildande skall ange föremålet för bolagets verksamhet och bolagets firma. Då stiftelseurkunden icke såsom för närvarande skall innehålla andra bestämmelser av beskaffenhet att böra upptagas i bolagsordningen, skall i övrigt endast hänvisning upptagas till förslaget till bolagsordning.

Föremålet för bolagets verksamhet. Enligt 5 och 17 §§ AL skall i såväl stiftelseurkunden som bolagsordningen angivas föremålet för bolagets verksamhet. Och bolagets tillgångar må jämlikt 55 och 66 §§ AL i regel ej användas för ändamål som uppenbarligen är främmande för bolagets verksamhet.

Lagberedningen har ansett i förslaget åtskillnad böra göras mellan syftet med bolagets verksamhet och medlet för detta syftes uppnående d. v. s. föremålet för verksamheten.² Syftet är i allmänhet att bereda aktieägarna vinst, men det finnes enligt svensk rätt — liksom exempelvis enligt finsk, tysk och schweizisk rätt³ — intet hinder för att syftet är ett annat, antingen rent ideellt, välgörenhet, främjande av bildning, vetenskap eller konst e. d., eller också att befrämja en utomståendes t. ex. ett annat företags ekonomiska intressen. I den mån med bolagets verksamhet ej åsyftas beredande av vinst åt aktieägarna, skall enligt förslaget 9 § fjärde stycket i bolagsordningen angivas verksamhetens syfte.

Beträffande föremålet för verksamheten⁴ följer av lagens regler rörande aktiekapital, att verksamheten alltid måste innefatta åtminstone det ekonomiska moment som ligger i förvaltning av materiella tillgångar. I övrigt kan emellertid verksamheten vara av vilket slag som helst, icke blott ekonomisk verksamhet i den mening detta uttryck har i 1 § lagen om ekonomiska föreningar, d. v. s. kommersiell, industriell, finansiell eller annan affärsmässig verksamhet,⁵ utan även exempelvis upplysningsverksamhet eller annan verksamhet genom ideella medel.

¹ Jfr Schlegelberger AG § 23 anm. 3 och § 28 anm. 3 och 4.

² Jfr Nial: Bolagsstämmobeslut, s. 30 o. f.

³ Enligt såväl dansk som norsk rätt skall aktiebolag hava ekonomiskt syfte. Enligt tysk rätt kan däremot aktiebolag bildas för annat syfte. Aktiebolag kan även enligt rev. schw. OR bildas för andra än »wirtschaftliche Zwecke».

⁴ Enligt 17 och 18 §§ av 1887 års lag angående handelsregister, firma och prokura skall i enskild näringsidkares och handelsbolags firmaanmälan uppgivas, utom firman, bl. a. »rörelsens allmänna beskaffenhet». I 19 §, vilket lagrum upphävdes 1895, stadgades rörande aktiebolag att i dess firmaanmälan skulle uppgivas bl. a. »det slag av rörelse bolaget skall driva» (punkt 2). Ang. motiven till nämnda lagrum se NJA 1887 avd. II nr 3 s. 48—49.

⁵ Jfr U n d é n: Om gränsen mellan ekonomiska och ideella föreningar i NJA 1912 avd. II nr 6 s. 313 o. f.

Nu gällande bestämmelse att stiftelseurkunden och bolagsordningen skola ange föremålet för bolagets verksamhet har i bolagspraxis så tillämpats, att ej blott föremålet för verksamheten till sin beskaffenhet bestämts ytterligt allmänt utan även någon gång att såsom föremål för bolagets verksamhet angivits rättshandlingar allenast bestämda till sin juridiska beskaffenhet. Detta är tydligen ej lagens mening. Denna torde vara att föremålet för bolagets verksamhet skall bestämmas till sin art, d. v. s. när bolaget skall driva ekonomisk verksamhet, dennas ekonomiska art, exempelvis 1) sågverks- och trävarurörelse; 2) järntillverkning och järnförädling; 3) handel med järnvaror, maskiner och redskap samt andra till en järnaffär hörande artiklar; eller 4) förvärv, bebyggande, förvaltning och försäljning av fastigheter. Ofta tillägges till viss angiven rörelse »annan därmed sammanhängande verksamhet». I förslaget stadgas endast, att bolagets verksamhet skall till sin art angivas i stiftelseurkunden och bolagsordningen. Det har icke ansetts möjligt att närmare bestämma, hur noggrant och specificerat verksamhetens art skall angivas. Mot en alltför stark specificering talar svårigheten att åvägabringa ändring av bolagsordningen. I uttrycket verksamhetens art ligger emellertid enligt lagberedningens mening ett krav på en viss specificering, så att alltför vaga uttryck — »handelsrörelse», »industriell verksamhet» o. d. — icke böra tillåtas. För såväl aktieägarna som det allmänna synes det önskligt, att bolagsordningen åtminstone anger den eller de rörelsegrenar, inom vilka bolaget skall utöva sin verksamhet. Kraven härutinnan få närmare bestämmas genom praxis.

I fråga om betydelsen av bolagsordningens bestämmelse rörande föremålet för bolagets verksamhet hänvisas till motiven till 82 §.

Bolagets firma. Då för närvarande stiftelseurkunden granskas av överståthållarämbetet eller länsstyrelse och bolagets firma, som skall införas i aktiebolagsregistret, måste prövas av den myndighet som för detta register, kan enligt gällande aktiebolagslag firman ej upptagas i stiftelseurkunden. Däremot skall enligt 17 § första stycket AL firman alltid angivas i bolagsordningen. Härav uppkommer emellertid den avsevärda olägenheten, att bolagets individualisering i stiftelseurkunden och den kungörelse, som äger rum enligt 8 § AL, blir bristfällig. Berörda olägenhet kan emellertid undanröjas, därest den förberedande granskningen av stiftelseurkunden — såsom av lagberedningen föreslås — uppdrages åt registreringsmyndigheten.

I 18 § AL föreskrives att aktiebolags firma skall innehålla ordet aktiebolag; vidare stadgas, att ny firma tydligt skall skilja sig från andra, förut i laga ordning registrerade, ännu bestående aktiebolagsfirmor. Sistnämnda stadgande åsyftar endast att förebygga förväxling mellan särskilda aktiebolagsfirmor¹ men innefattar i övrigt icke i och för sig någon skyldighet för ett aktiebolag i avseende å firmans innehåll.² Sålunda kan exempelvis likhet med en i handelsregistret eller föreningsregistret införd firma icke föran-

¹ Se Reg.R:ns årsbok 1914 F. 150 och 1916 F. 223; jfr Reg.R:ns årsbok 1927 H. 24, 1930 H. 111 och 1931 H. 64.

² Jfr 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 19—22.

leda att inregistrering av aktiebolags firma skall vägras.¹ Däremot bör vid registreringsmyndighetens prövning av frågan om firmans inregistrering exempelvis beaktas, huruvida den anmälda firman kan anses uppfylla det allmänna kravet, att firma är det namn varunder rörelse drives.² I rättspraxis har ock ansökan om ett aktiebolags registrering avslagits, enär firman icke kunde anses utgöra något namn.³

Frågan om huru ett ord bör vara beskaffat för att kunna registreras såsom firma är ett allmänt firmarättsligt spörsmål, som torde böra upptagas till omprövning i samband med en kommande revision av firmalagstiftningen. Därvid synes även frågan om rätt för näringsidkare att jämte en huvudfirma använda bifirma böra upptagas till övervägande. För denna fråga torde intresse föreligga såväl i vårt land som i de övriga nordiska länderna.

Lagberedningen har i förevarande paragraf andra stycket upptagit gällande bestämmelser i 18 § AL, allenast med den ändring som föranledes därav att med den av beredningen föreslagna ordningen för aktiebolagsbildning skydd för aktiebolags firma bör inträda när stiftelseurkund godkänts av registreringsmyndigheten och ej först — såsom enligt gällande rätt — i och med bolagets registrering. Detta skydd skall enligt förslaget upphöra, om godkännande förfaller enligt 33 § eller bolaget registreras under annan firma än den i stiftelseurkunden upptagna, sedan vid bolagsordningens antagande ändring beslutats i denna.

Lika litet som i gällande lag har i förslaget upptagits någon regel angående den ordning, i vilken registreringsmyndigheten skall behandla inkommande ärenden. Skulle det visa sig, att till prövning samtidigt föreligga ansökningar om godkännande av stiftelsehandlingar för olika bolag upptagande samma firma, torde det utan särskilt stadgande vara tydligt att i regel det ärende bör hava företräde som först föreligger i fullständigt skick.⁴ Konkurrens om samma firma kan även uppkomma mellan å ena sidan en ansökan om godkännande av stiftelsehandlingar och å andra sidan en ansökan om bolags registrering, nämligen när på konstituerande stämma beslut fattas om ändring av den firma som upptagits i stiftelsehandlingarna.

7 §.

Bolagsbildning på grundval av tillskott av annan egendom än penningar (apport) eller övertagande av egendom eller med andra bestämmelser. Betalning för aktie skall i regel erläggas i penningar. Undantag från denna regel kan stadgas i stiftelseurkunden. Sålunda föreskrives i 7 § AL, att i stiftelseurkunden skall fullständigt angivas varje bestämmelse, som må hava träffats därom, att stiftare eller annan skall äga teckna aktie med rätt att tillskjuta annat än penningar (apport) eller eljest med villkor. Samma före-

¹ Talan kan däremot i vissa fall anställas i anledning av registrering av aktiebolags firma enligt 128 § AL. Jfr förslaget 189 §.

² Jfr 8 § lagen ang. handelsregister, firma och prokura.

³ Se Reg.R:ns årsbok 1929 s. 308.

⁴ Jfr 4 § 5) lagen den 5 juli 1884 om skydd för varumärken och 9 § förordningen den 16 maj 1884 angående patent. Däremot saknas bestämmelse i firmalagen liksom i aktiebolagslagen.

skrift gäller om bestämmelse som träffats, att i annat fall egendom skall av bolaget övertagas eller att stiftare eller annan eljest skall av bolaget erhålla särskild förmån eller rättighet. Vidare stadgas i 7 § AL, att stiftare eller annan ej må av bolaget erhålla gottgörelse för dess bildande, utan att bestämmelse därom fullständigt angivits i stiftelseurkunden. Har bestämmelse träffats som avses i 7 § AL, utan att den sålunda angivits i stiftelseurkunden, är bestämmelsen utan verkan mot bolaget.

Såsom i inledningen till denna avdelning framhållits är bildande av aktiebolag med sådan bestämmelse som här avses förenad med särskilda faror för aktietecknare, aktieköpare och dem som träda i kreditförhållande till bolaget, och såväl svensk som främmande aktiebolagslagstiftning upptager därför särskilda föreskrifter till mötande av dessa faror. I svensk lagstiftning äro dessa föreskrifter byggda på kravet om de till bolagsbildningen knutna bestämmelsernas publicitet. Då bestämmelserna, i den form de upptagits i stiftelseurkunden, bilda utgångspunkten för publicitetsskyddet, är dess effektivitet främst beroende av det sätt varpå bestämmelserna där upptagits. I detta hänseende har den bristfälliga kontrollen över stiftelseurkundernas innehåll medfört, att det blivit allt vanligare att sådana bestämmelser — trots lagens föreskrift att de skola angivas fullständigt — upptagas i så knapphändiga och allmänna ordalag, att stiftelseurkunden lämnar ringa ledning för bedömandet av bestämmelsernas verkliga innebörd. Redan avfattningen av bestämmelserna i stiftelseurkunden är således ofta otillfredsställande. Beredningen har därför ansett sig böra i förevarande paragraf — i stället för den allmänna regel att sådan bestämmelse skall fullständigt angivas, vilket ofta ej kan ske utan att stiftelseurkunden skulle erhålla en vidlyftighet som skulle motverka syftet — giva vissa föreskrifter om de uppgifter som skola obligatoriskt meddelas i stiftelseurkunden rörande sådan bestämmelse. Det skäl emot sådana föreskrifter som anfördes i 1908 års kommittébetänkande,¹ att det ofta kunde vara svårt, om ej omöjligt, att redan i stiftelseurkunden meddela fullständiga uppgifter, anser beredningen knappast grundat. Bolagsbildning på grundval av bestämmelse som avses i 7 § bör ej kunna börjas och stiftelseurkund upprättas, förrän sådan bestämmelse blivit till sitt innehåll fullt fastställd. Eljest skulle det skydd, som åsyftas med bestämmelsens upptagande i stiftelseurkunden och reglerna för dess behandling under den fortsatta proceduren för aktiebolags bildande, ej kunna vinnas.

Till belysning av den omfattning, i vilken bolagsbildning förekommer med bestämmelse om tillskott eller övertagande av egendom, meddelas i redogörelsen för den av statistiska centralbyrån företagna statistiska undersökningen angående aktiebolagen uppgifter avseende bolagsbildningen under åren 1929, 1930 och 1931. Av denna framgår, att under nämnda tre år bildats sammanlagt 2 069 aktiebolag, därav 459 aktiebolag med sådan bestämmelse. Aktiekapitalet vid 1934 års utgång utgjorde för samtliga 2 069 aktiebolag 212 666 990 kr. och för de 459 aktiebolag, som bildats med dylik bestämmelse, 72 930 690 kr. Värdet av den tillskjutna eller övertagna egendomen uppgick vid 1934 års utgång till 60 476 397 kr. I medeltal bildades

¹ Se 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 13 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 15).

således under dessa år 689 aktiebolag om året, därav 153 med sådan bestämmelse. Aktiekapitalet vid 1934 års utgång utgjorde, enligt medeltalsberäkning, för nämnda 689 aktiebolag sammanlagt 70 888 996 kr. och för berörda 153 aktiebolag sammanlagt 24 310 230 kr. Värdet av den tillskjutna eller övertagna egendomen uppgick enligt medeltalsberäkning till 20 158 799 kr.

Lagberedningens förslag. Första stycket. I första stycket upptages i första ledet bestämmelse motsvarande 7 § andra stycket första ledet, i andra ledet bestämmelse motsvarande 7 § andra stycket andra ledet, i tredje ledet bestämmelse motsvarande 7 § första stycket och i fjärde ledet bestämmelse motsvarande 7 § andra stycket tredje ledet AL.

Första ledet. Enligt 7 § andra stycket första ledet AL skall i stiftelseurkunden fullständigt angivas varje bestämmelse, som må hava träffats därom att stiftare eller annan skall äga att teckna aktie med rätt att tillskjuta annat än penningar eller eljest med villkor. Stadgandets lydelse lär hava givit anledning till att den uppfattningen understundom hävdats, att en apportbestämmelse endast skulle kunna medföra rätt för aktietecknare att tillskjuta viss egendom och att han skulle vara oförhindrad att verkställa inbetalningen i penningar. Denna uppfattning torde ej vara riktig. Men beredningen har ansett stadgandets avfattning böra tydligt giva vid handen, att sådan bestämmelse kan avse ej endast rätt utan även plikt att för tecknad aktie tillskjuta annan egendom än penningar. Till egendom som kan tillskjutas bör räknas varje slag av förmögenhetsvärde, som kan i bolagets balansräkning redovisas såsom tillgång, exempelvis fastigheter och lösören, aktier och andra bolagsandelar, fordringar, patenträtt, författarrätt, konstnärlig äganderätt m. m. Tillskottet kan omfatta ett egendomskomplex. Synnerligen vanligt är, att bildande av aktiebolag sker på grundval av tillskott eller övertagande av en affärsrörelse. Omfattar tillskottet eller övertagandet goodwill, må denna enligt förslaget 106 § 7 mom. upptagas i balansräkning för bolaget. Tillskott av fordran hos bolaget kan ske vid ökning av aktiekapitalet. En sådan fordran kan visserligen ej ingå såsom tillgång i bolagets balansräkning, men tillskottet medför att motsvarande skuld utgår ur balansräkningen.

Annat villkor för aktieteckning än om tillskott av apportegendom förekommer exempelvis då en kommun eller jordägare inom en kommun vill för aktieteckning i ett järnvägsbolag uppställa såsom villkor, att järnvägen får station inom kommunen.

Andra ledet. Med bestämmelsen i 7 § andra stycket andra ledet AL att i annat fall egendom skall av bolaget övertagas, avses att egendom skall från stiftare eller annan övertagas av bolaget annorledes än mot aktier d. v. s. vanligen mot betalning i penningar. Den föreslagna lydelsen ger enligt beredningens mening ett tydligare uttryck åt denna dess innebörd.

Tredje ledet. Den i första stycket tredje ledet angivna bestämmelsen, att ersättning skall av bolaget gäldas för de med bolagets bildande förenade kostnader, torde hava en vidsträcktare innebörd än motsvarande bestämmelse i 7 § första stycket AL. Av en jämförelse med andra stycket fram-

går, att med de med bolagets bildande förenade kostnader avses icke endast kostnaden för själva bolagsbildningen i inskränkt mening d. v. s. kostnader för handlingars upprättande och godkännande av registreringsmyndigheten, för kungörelsens offentliggörande, teckningslistans tillhandahållande och kallelse till konstituerande stämman, för sakkunnig värdering av egendom som tillskjutes eller övertages, för granskning enligt förslaget 13 §, för anlåtande av juridiskt biträde till dessa åtgärder m. m.,¹ utan med sådana med bolagets bildande förenade kostnader, för vilka ersättning må bestämmas enligt första stycket tredje ledet, avses även kostnad för sådant för bolagets bildande utfört organisationsarbete som enligt förslaget 106 § 8 mom. andra stycket må uppföras såsom tillgång i bolagets balansräkning d. v. s. kostnad för tekniskt, kommersiellt eller annat arbete av värde för organisationen av bolagets rörelse. Förslagets ståndpunkt är, att sådant arbete icke är egendom, som må tillskjutas eller övertagas enligt första stycket första och andra leden, utan skall behandlas såsom en med bolagets bildande förenad kostnad. Den omstridda frågan, huruvida utfört arbete, som ej lämnat ett resultat vilket kan hänföras under begreppet egendom, må tillskjutas eller övertagas såsom apportegendom, är följaktligen i förslaget besvarad nekande.² Skall gottgörelse utgå för annan verksamhet för bolagsbildningen, får den ej upptagas såsom tillgång. Detta följer av förslaget 106 § 8 mom. andra stycket. Kostnader, som efter beslutet om bolagets bildande äro nödvändiga för bolagsbildningens fullföljande, drabba utan särskild bestämmelse bolaget, såsom kostnader för bolagets registrering, tryckning och stämpelbeläggning av aktiebrev m. m.³

Fjärde ledet. I stiftelseurkunden må slutligen enligt detta led — liksom enligt gällande rätt — upptagas bestämmelse att stiftare eller annan eljest skall av bolaget erhålla särskild förmån eller rättighet. Härmed avses icke särskild förmån eller rättighet, som förenas med vissa aktier och som sålunda medför att dessa bilda ett visst aktieslag (förslaget 9 § tredje stycket), utan särskild förmån eller rättighet som tillerkännes visst rättssubjekt, vare sig detta rättssubjekt är aktieägare eller icke, eller som i varje fall, om rättigheten göres beroende av att den berättigade är aktieägare, icke medföljer aktien i annan innehavares hand. Emellertid kan en sådan förmån eller rättighet icke tillförsäkras någon, i den mån den skulle komma i strid mot aktiebolagslagstiftningens grunder. Sålunda kan förmån eller rättighet ej bestämmas, som skulle innefatta ett brytande mot aktiebolagsrättsliga stadganden till skydd för bolagets borgenärer. Vidare torde vissa rättigheter endast kunna anknytas till aktier t. ex. rösträtt. Detta måste i allt fall följa av förslagets ståndpunkt till frågan om aktier med olika röstvärde. Rätt för annan än bolagsstämma att utse styrelseledamot må ej stadgas utan Konungens tillstånd och skall regleras i bolagsordningen. Även bestämmelse om rätt för

¹ Kostnader för bolagsbildningen få icke upptagas såsom tillgång i balansräkningen enligt förslaget 106 § 8 mom. första stycket.

² Jfr Karlgren s. 26.

³ Jfr lagutskottets yttrande NJA 1910 avd. II nr 14 s. 17.

annan till andel i bolagets vinst eller bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning måste — där rätten är vederlagsfri — enligt förslaget 9 § fjärde stycket upptagas i bolagsordningen.¹

Andra stycket. Till betryggande av att bestämmelse, som avses i förevarande paragraf första stycket, erhåller erforderlig fullständighet och tydlighet givas i andra stycket — liksom enligt tysk, schweizisk och även dansk rätt — vissa föreskrifter om uppgifter som skola obligatoriskt införas i stiftelseurkunden.

I regel avser sådan bestämmelse rättighet för viss person t. ex. rätt att teckna aktier i bolaget mot tillskott av viss egendom. Där så är förhållandet, skall denne till namn och hemvist angivas i stiftelseurkunden. Denna föreskrift gäller jämväl i avseende å särskilt bildat rättssubjekt. Emellertid förekommer det ej sällan att vid bildande av aktiebolag tillskott må ske, t. ex. av aktier i annat bolag på den grund att övertagande av dess rörelse avses eller eljest innehavet av sådana aktier är av betydelse för det blivande bolagets verksamhet. I sådant fall kan med bestämmelsen avses ägare av sådana aktier utan att rätten till tillskott begränsas till vissa namngivna personer.

Då egendom skall tillskjutas eller övertagas, skall i stiftelseurkunden angivas egendomen, antalet aktier eller annat vederlag som skall lämnas och de huvudsakliga villkor i övrigt som skola gälla beträffande tillskottet eller övertagandet. Om tillskottet eller övertagandet avser ett komplex av tillgångar, erfordras icke uppräknig av de däri ingående särskilda tillgångarna. Men det måste fordras ett sådant angivande av detta att föremålet för tillskottet eller övertagandet får anses på ett enligt god affärsed tillfredsställande sätt bestämt. Bland huvudsakliga villkor märkas exempelvis betydelsefulla påföljder av betalningsmora från bolagets sida.

Om ersättning skall utgå för de med bolagets bildande förenade kostnader och ersättningen avser annan kostnad än kostnaden för själva bolagsbildningen, skall särskilt angivas dels sistnämnda kostnad, dels organisationskostnad och dels kostnad motsvarande annan gottgörelse för bolagets bildande. Då kostnaden för själva bolagsbildningen är beroende av utgifter som skola göras efter stiftelsehandlingarnas upprättande, må för denna kostnad i stiftelseurkunden uppgivas det högsta beräknade beloppet. Med hänsyn till vikten av att vid bolagsbildningen ett bedömande sker av skäligheten av den organisationskostnad varmed bolaget belastas i förhållande till det värde för bolaget organisationsarbetet innefattar skall denna kostnad särskilt angivas. Om gottgörelse skall utgå för bolagets bildande i vidare mån än nyss angivits, skall — förutom gottgörelsens belopp och den person som skall åtnjuta gottgörelsen — även angivas grunden till att gottgörelsen utgår.

Då stiftare eller annan eljest skall av bolaget erhålla särskild förmån eller rättighet, följer av förslaget 7 § första stycket fjärde ledet att förmånen eller rättigheten skall angivas. I andra stycket fjärde punkten föreskrives, att

¹ Hithörande — ofta omstridda och svårlösta — frågor hava i svensk juridisk litteratur behandlats av Bergendal s. 167 o. f. samt Karlgren s. 33 o. f.

dessutom i stiftelseurkunden skall angivas grunden till förmånen eller rättigheten.

Särskilt då fråga är om skyldighet att tillskjuta eller överlåta egendom, finnes vanligen i särskild handling avtal upprättat mellan stiftarna och den från vilken tillskottet eller överlåtelsen skall ske. Då särskilda handlingar äro upprättade rörande bestämmelse som avses i första stycket, skall hänvisning i stiftelseurkunden ske till handlingarna. Därigenom möjliggöres kontroll över att bestämmelsen överensstämmer med dessa handlingar. Finnes ej sådan hänvisning, kunna de särskilda handlingarnas från den i stiftelseurkunden upptagna bestämmelsen avvikande innehåll icke göras gällande mot bolaget. Då bestämmelse grundar sig på avtal, som ej träffats skriftligen, skall avtalet fullständigt upptagas i stiftelseurkunden.

Den ökade svårigheten enligt förslaget att giva genom ofullständighet eller på annat sätt vilseledande uppgifter rörande innebörden av en sådan bestämmelse som här avses bör skärpa den preventiva effekt som är en av publicitetens värdefullaste verkningar. Dessutom torde större möjlighet att utkräva stiftansvar komma att föreligga än för närvarande, då bestämmelsernas ofullständighet och stiftarberättelsens knapphändiga innehåll — även då aktietecknarna därigenom vilseletts — ofta ej föranleda skadeståndsskyldighet.

Sista stycket. Stadgandet i förslaget 7 § sista stycket, att, där bestämmelse ej angivits i stiftelseurkunden enligt de ovan behandlade föreskrifterna i första och andra styckena, densamma är utan verkan mot bolaget, äger sin motsvarighet i 7 § sista punkten AL. Beträffande stadgandets innebörd hänvisas till vad som i motiven till förslaget 19 § andra stycket yttras angående villkorlig aktieteckning.

8 §.

Bolagsordningens innehåll. De ämnen i vilka bestämmelser skola meddelas. Enligt 17 § första stycket AL skall bolagsordningen innehålla först och främst bestämmelser i de ämnen, däri jämlikt 5 § AL bestämmelser skola finnas i stiftelseurkunden d. v. s. bestämmelser om

- 1) föremålet för bolagets verksamhet;
- 2) aktiekapitalet eller, där aktiekapitalet skall kunna, utan ändring av bolagsordningen, bestämmas till lägre eller högre belopp, minimikapitalet och maximikapitalet;
- 3) det belopp, varå aktie skall lyda;
- 4) den ort inom riket, där bolagets styrelse skall hava sitt säte;
- 5) huru styrelsen skall sammansättas och grunderna för dess beslutförhet;
- 6) det sätt, varpå kallelse till bolagsstämma skall ske och andra meddelanden bringas till aktieägarnas kännedom, ävensom den tid före stämma, då föreskrivna kallelseåtgärder senast skola vara vidtagna.

Bolagsordningen skall vidare enligt 17 § första stycket AL angiva 7) bolagets firma, 8) huru många revisorer skola utses, samt 9) huruvida mera än en ordinarie bolagsstämma skall årligen hållas, tiden för sådan stäm-

mas hållande, och vilka ärenden skola å ordinarie stämma eller, där flera hållas, å var och en av dem förekomma till behandling.

Lagberedningens förslag. Såsom redan i motiven till 5 § framhållits, skola enligt beredningens förslag av ovan angivna ämnen i stiftelseurkunden behandlas endast föremålet för bolagets verksamhet och den firma under vilken verksamheten skall drivas. Bestämmelserna i dessa ämnen skola på grund av deras bestående konstitutiva betydelse för bolaget upptagas jämväl i bolagsordningen. I övriga ämnen, som avses i 5 § och 17 § första stycket AL, skola bestämmelser enligt förslaget upptagas endast i bolagsordningen. Stadganden härom föreslås i förevarande paragraf. Enligt dessa stadganden skola i varje bolagsordning obligatoriskt upptagas bestämmelser i nedan angivna ämnen.

Första stycket 1 och 2. Bolagets firma och föremålet för bolagets verksamhet. Rörande bestämmelserna om bolagets firma och om föremålet för bolagets verksamhet hänvisas till motiven till 6 §. Bestämmelserna i bolagsordningen skola naturligtvis helt överensstämma med motsvarande bestämmelser i stiftelseurkunden.

Första stycket 3. Bolagets aktiekapital. Bolagsordningen skall angiva aktiekapitalet eller, där aktiekapitalet skall kunna utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, minimikapitalet och maximikapitalet. Minimikapitalet må enligt förslaget 2 § andra stycket ej utgöra mindre än tredjedelen av maximikapitalet.

Aktiekapitalet skall enligt sistnämnda paragraf första stycket bestämmas i svenskt mynt. Det må ej sättas lägre än tiotusen kronor. Då i bolagsordningen upptages bestämmelse om maximi- och minimikapital, gäller detta minimikapitalet.

Första stycket 4. Akties nominella belopp. Stadganden om huru akties nominella belopp må bestämmas äro upptagna i 3 §.

Vad för aktie skall inbetalas får ej bestämmas till lägre belopp än det nominella. Vare sig överkurs å aktie bestämmes eller icke, skall enligt förslaget teckningslistan av skäl som anföras vid 10 § angiva det belopp som skall inbetalas för aktie.

Första stycket 5. Den ort inom riket, där bolagets styrelse skall hava sitt säte. Denna ort är enligt förslaget 215 § avgörande för frågan om bolagets forum.

Första stycket 6 och andra stycket. Styrelse och revisorer. Enligt 17 § första stycket och 5 § AL skall i bolagsordningen angivas, huru styrelsen skall sammansättas. Härav torde följa, att — ehuru 71 § AL utgår ifrån att suppleant i styrelsen kan finnas — val av suppleanter ej lagligen må ske, såframt bestämmelse därom saknas i bolagsordningen. Då behovet av sådan bestämmelse ej sällan lärer hava förbisetts, synes uttryckligt stadgande böra upptagas, att där för styrelseledamöter suppleanter skola finnas, antalet suppleanter skall angivas i bolagsordningen. I fråga om suppleanter för revisorer saknas helt bestämmelser i gällande aktiebolagslag. Enligt förslaget 111 § fjärde stycket skola emellertid alltid revisorssuppleanter utses till sam-

ma antal som revisorer. Bestämmelse om antalet revisorssuppleanter är således icke erforderlig i bolagsordningen.

Enligt första stycket 6 skall därför i bolagsordningen angivas antalet styrelseledamöter och, där suppleanter för dem skola finnas, antalet styrelsesuppleanter samt antalet revisorer. I andra stycket stadgas, att antalet styrelseledamöter, styrelsesuppleanter och revisorer kan — på sätt för närvarande ofta sker — sålunda bestämmas att lägsta och högsta antalet angivas. I detta sammanhang torde böra påpekas att förslaget upptar i 83 § första stycket andra punkten och 111 § första stycket andra punkten föreskrifter om visst minimiantal styrelseledamöter och revisorer i större bolag.

Enligt förslaget 86 § skall suppleant inträda för ledamot vid förfall eller vid dennes avgång eller frånfalle eller om hinder för honom att vara styrelseledamot uppkommer enligt 85 §. I bolagsordningen må emellertid intagas närmare bestämmelser rörande förutsättningarna för styrelsesuppleants inträde i tjänstgöring samt, där flera suppleanter finnas, om ordningen för deras inträde.

Det är vanligt, att i bolagsordningen upptages föreskrift om den tid, för vilken styrelseledamöter, revisorer och suppleanter utses. Det synes emellertid lämpligt, att tiden för uppdraget alltid bestämmas i bolagsordningen. Vid avfattningen av bestämmelse därom böra beaktas stadgandena i förslaget 83 § tredje stycket och 112 § första stycket andra punkten. Tiden bör beträffande styrelseledamöter, revisorer och suppleanter, som väljas på bolagsstämma, bestämmas till bolagsstämma som i 127 § sägs under första, andra eller tredje räkenskapsåret efter valet. Skall mer än en ordinarie bolagsstämma hållas, bör naturligtvis tiden bestämmas till den stämma, där styrelse- eller revisorsval skall ske. Revisorer och revisorssuppleanter, som väljas på bolagsstämma, skola enligt 112 § första stycket första punkten alla utses för samma tid. Däremot föreligger intet hinder för att beträffande styrelseledamöter och suppleanter för dem bestämma tiden sålunda att successiva val äga rum.

Enligt förslaget 83 § andra stycket och 86 § andra stycket skola styrelseledamöter och suppleanter väljas på bolagsstämma. Styrelseledamot och suppleant kan dock tillsättas i annan ordning enligt bestämmelse, som på grund av särskild lag eller författning eller efter Konungens tillstånd intagits i bolagsordningen. Även revisor och revisorssuppleant kan enligt 111 § andra och fjärde styckena tillsättas i annan ordning än genom val å bolagsstämma, om bestämmelse därom upptages i bolagsordningen. För sådan bestämmelse erfordras ej Konungens tillstånd. Där sålunda styrelseledamot eller revisor och styrelsesuppleant eller revisorssuppleant ej skall väljas å bolagsstämma, skall i bolagsordningen föreskrift upptagas, huru han skall tillsättas.

I gällande aktiebolagslag — 17 § första stycket och 5 § första stycket 5) — föreskrives att bolagsordningen skall angiva grunderna för styrelsens beslutförhet. Motsvarande föreskrift har ej intagits i förevarande paragraf, då beredningen föreslår upptagande i förslaget 91 § av legala bestämmelser

såväl om styrelses beslutförhet som om grunderna för fattande av styrelsebeslut. Avvikelser från dessa bestämmelser kunna, om de innebära en skärpning, föreskrivas i bolagsordningen.

Frågan om verkställande direktör skall finnas eller icke i bolaget kan med hänsyn till stadgandena i 84 § första stycket första punkten och sista stycket icke vara beroende av bestämmelse i bolagsordningen. Då enligt nämnda stadganden verkställande direktör skall utses, må naturligtvis i bolagsordningen bestämmelser upptagas om verkställande direktör och vice verkställande direktör. I bolagsordningen må sålunda bestämmas, att verkställande direktören och jämväl vice verkställande direktör skola utses inom styrelsen.

Första stycket 7. Ordinarie bolagsstämma. En stämma eller flera. Ärendena å sådan stämma. I första stycket 7 har upptagits föreskrift — motsvarande stadgandet i 17 § första stycket AL — att bolagsordningen skall ange huruvida flera än en ordinarie bolagsstämma skola hållas årligen samt vilka ärenden som skola förekomma å ordinarie stämma eller, där flera skola hållas, å var av dem. Beträffande sådan ordinarie stämma som avses i förslaget 127 § synes det emellertid icke erforderligt, att i bolagsordningen uppräknas de ärenden, vilka på grund av lag skola förekomma på stämman. En hänvisning till lagens bestämmelser är i dylikt fall tillräcklig.

Första stycket 8. Tiden för ordinarie stämma. Med nu gällande föreskrift i 17 § första stycket AL, att bolagsordningen skall ange tiden för ordinarie stämmas hållande, torde beträffande stämma varom i 82 § AL sägs hava avsetts, att en närmare bestämning av tiden för stämman skulle givas inom den i sistnämnda paragraf stadgade tiden för sådan stämma av åtta månader efter utgången av varje räkenskapsår. Emellertid är det vanligt att för närvarande i bolagsordningarna anges en tidrymd av avsevärd längd för hållande av ordinarie bolagsstämma som avses i 82 § AL exempelvis, där räkenskapsåret sammanfaller med kalenderåret, före april, maj eller juni månads utgång. Vid oväntade avvikelser från den tid inom nämnda tidrymd, då sådan stämma vanligen hålles, kan, då kallelse sker genom tidningarna, risk uppkomma för aktieägarna att förbise kallelsen. Missbruk har sålunda möjliggjorts. Ett närmare bestämmande av tiden inom den legala tidrymden synes därför böra ske i bolagsordningen. Beredningen har, jämte det enligt förslaget 127 § tiden inom vilken bolagsstämma som nyss nämnts skall hållas förkortats från åtta till sex månader efter utgången av varje räkenskapsår, i förevarande paragraf första stycket 8 föreslagit att i bolagsordningen tiden för ordinarie bolagsstämma varom i 127 § sägs skall bestämmas till viss månad eller två på varandra följande månader inom sex månader från nästföregående räkenskapsårs utgång. Anmärkas må att, såsom vid 127 § närmare utvecklas, iakttagande av sexmånadersfristen icke är oeftergivlig; hålles ordinarie stämma som i 127 § avses efter utgången av denna tidrymd, skall en mera betryggande ordning för kallelse till stämman tillämpas efter vad i förslaget 129 § andra stycket tredje och fjärde punkterna stadgas.

Första stycket 9. Kallelse till bolagsstämma och andra meddelanden till aktieägarna. I överensstämmelse med 17 § första stycket och 5 § första stycket 6) AL föreskrives, att bolagsordningen skall angiva det sätt, varpå kallelse till bolagsstämma skall ske och andra meddelanden bringas till aktieägarnas kännedom, ävensom den tid före stämma, då föreskrivna kallelseåtgärder senast skola vara vidtagna. Att kallelse skall ske senast två veckor före ordinarie och senast en vecka före extra bolagsstämma stadgas i förslaget 129 § andra stycket andra punkten. Bolagsordningen kan naturligen uppställa en längre kallelsetid. Rörande sättet för kallelse i vissa fall och beträffande kallelser innehåll meddelas föreskrifter i 129 och 130 §§.

Det må vidare erinras att i 214 § föreslagits en regel av innehåll, att där på grund av stadgande i aktiebolagslagen eller föreskrift i bolagsordning kungörelse skall äga rum i tidning inom viss ort, sådan tidning bör väljas som genom sin spridning är ägnad att bringa kungörelsen till allmän kännedom.

9 §.

Vissa bestämmelser, som må upptagas i bolagsordningen. Enligt 6 § och 17 § första stycket AL måste vissa bestämmelser, som innefatta avvikelser av vikt från vad eljest är stadgat i nämnda lag — om de skola gälla beträffande aktiebolag — upptagas såväl i bolagsordningen som i stiftelseurkunden. Nämnda lagrum avse bestämmelser därom,

- att bolagets verksamhet skall efter viss tid upphöra;
- att aktiebrevens skola ställas till innehavaren;
- att förbehåll skall träffas enligt 49 § om aktiekapitalets nedsättning genom inlösen av aktier eller enligt 52 § om rätt för aktieägare att vid akties övergång lösa aktien eller om förbud i vissa fall mot akties förvärvande eller enligt 138 § om tvisters avgörande av skiljemän;
- att, i den mån sådant må ske, grunderna för utövande av rösträtt och för fattande av beslut å bolagsstämma skola avvika från vad därom finnes föreskrivet i 79, 91 och 93 §§;

att beträffande användande av bolagets vinst eller av bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning skall gälla annat än i 55 § andra stycket och 114 § är stadgat.

Där ej alla aktier skola medföra samma rätt, skola stiftelseurkunden och bolagsordningen angiva det belopp, vartill aktier med företrädesrätt må kunna utgivas, och det företräde de skola medföra, ävensom, såframt aktiekapitalet skall kunna utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, den rätt till teckning eller erhållande av nya aktier, som vid aktiekapitalets ökning må tillkomma varje särskilt slag av aktier.

Enligt 123 § andra stycket AL skall, då bolagsordningen innehåller bestämmelse eller förbehåll varom förmäles i 6 §, anmärkning om bestämmelsen eller förbehållet göras i aktiebolagsregistret.

Emellertid äro åtskilliga andra stadganden i gällande aktiebolagslag än de som avses i 6 § AL såtillvida dispositiva, att avvikelse — på sätt i dessa

stadganden angives — kan föreskrivas genom bestämmelse i bolagsordningen, ehuru frågan om sådan avvikelse ej ansetts vara av den vikt att bestämmelse därom skall upptagas i stiftelseurkunden och anmärkas i aktiebolagsregistret. Dylika stadganden finnas t. ex. i 60 § andra stycket, 62 § första stycket, 76 § första stycket fjärde och femte punkterna, 78 § andra stycket, 83 § tredje stycket, 97 § 1) och 100 § andra stycket AL. Dessutom finnas stadganden i aktiebolagslagen t. ex. i 60 § första stycket, 63 § första stycket och 80 § första stycket, från vilka avvikelse kan bestämmas i bolagsordningen eller av bolagsstämma.

Lagberedningens förslag. Såsom i motiven till 5 § utvecklats, skola enligt beredningens förslag endast bestämmelserna om föremålet för bolagets verksamhet och om den firma under vilken verksamheten skall drivas angivas såväl i stiftelseurkunden som i bolagsordningen. Övriga bestämmelser av den konstitutiva betydelse för bolaget, att de böra upptagas i bolagsordningen, skola införas allenast i denna. Men bland stiftelsehandlingarna skall finnas förslag till bolagsordning, däri enligt förslaget 24 § — innan beslut fattas huruvida bolaget skall komma till stånd — ändring må beslutas endast i ordning motsvarande den som gäller för beslut om ändring i bolagsordningen.

Med denna ståndpunkt har det kunnat ifrågasättas, om över huvud någon motsvarighet till 6 § erfordras i förslaget eller om det är tillräckligt, att vid lagens särskilda stadganden angives i vilken utsträckning bolagsordningsbestämmelse i där behandlat ämne kan meddelas. Emellertid synes en sammanställning av fakultativa bolagsordningsbestämmelser av större vikt även med beredningens förslag vara av praktiskt värde. Beredningen har därför i förevarande paragraf upptagit en sådan sammanställning. Till denna ansluter sig stadgandet i förslaget 186 § andra stycket — liksom stadgandet i 123 § andra stycket AL — att anmärkning om vissa bolagsordningsbestämmelser skall ske i aktiebolagsregistret.

Första stycket. Första ledet. Föreskrift har här upptagits att om å *aktierna i bolaget brev icke skola utfärdas*, bestämmelse därom skall intagas i bolagsordningen. Upptages i bolagsordningen icke sådan bestämmelse, äger aktieägare utfå aktiebrev. Beredningen hänvisar till vad som anförts i motiven till 3 § sista stycket första punkten.

Andra ledet upptager föreskriften, att om *aktiebrev skola ställas till innehavaren*, bestämmelse därom skall intagas i bolagsordningen. Enligt förslaget 3 § erfordras till sådan bestämmelse Konungens tillstånd.

Tredje ledet innefattar ett förtydligande av det nu gällande stadgandet, att i bolagsordningen skall intagas bestämmelse angående *förbehåll som träffas om aktiekapitalets nedsättning genom inlösen av aktier* enligt 49 § AL. Sådant förbehåll må upptagas allenast i bolagsordning för bolag, vars aktiekapital kan utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp. Detta framgår av sistnämnda lagrum, men denna förutsättning för att dyligt förbehåll må upptagas i bolagsordningen synes böra angivas i förevarande stadgande. I fråga om förbehållets innehåll och rättsverkan hänvisas till bestämmelserna om sådant förbehåll i motiven till 72 §.

Fjärde ledet avser upptagande i bolagsordningen av *förbehåll om rätt för aktieägare att vid akties övergång lösa aktien* enligt förslaget '76 § 1 mom., om *inskränkning i rätten att förvärva aktie* enligt 76 § 2 mom. samt om *tvisters avgörande av skiljemän* enligt 216 §. Beredningen hänvisar till vad som anföres i motiven till nämnda lagrum.

Femte ledet. Skola *grunderna för utövande av rösträtt och fattande av beslut å bolagsstämma* avvika från vad därom finnes föreskrivet i förslaget 125, 139, 141 och 147 §§, skall bestämmelse därom upptagas i bolagsordningen. Sådana avvikelser kunna bestämmas endast i den mån det må ske enligt de i lagen givna stadgandena. Avvikelse i fråga om grunderna för utövande av rösträtt och för fattande av beslut å bolagsstämma kan avse t. ex. bestämmande av annan kvot utav det vid bolagsstämma företrädde aktiekapitalet, för vilken av aktieägare rösträtt må utövas, än den i 125 § första stycket 4 bestämda. Avvikelser kunna vara anknutna till särskilda aktieslag och avse högre eller lägre röstvärde för visst eller vissa aktieslag eller beslutanderätt i viss omfattning för visst aktieslag t. ex. rätt för visst eller vissa aktieslag att utse en eller flera styrelseledamöter, revisorer och suppleanter. I övrigt hänvisas till motiven till 125, 139, 141 och 147 §§.

Sjätte ledet. Enligt 6 § första stycket första ledet och 17 § första stycket AL skall i bolagsordningen intagas bestämmelse som må hava träffats, att *bolagets verksamhet skall upphöra efter viss tid*. Av de i 97 § 3) och 4) AL upptagna likvidationsanledningarna framgår emellertid, att enligt gällande rätt, förutom utgången av viss tid, i bolagsordningen kan angivas jämväl annat förhållande som skall föranleda upphörande av bolagets verksamhet. Såsom exempel å sådant förhållande eller villkor anfördes i motiven till gällande lag det fall, då i bolagsordningen föreskrives, att bolaget skall träda i likvidation, om innehavare av preferensaktier under ett visst antal år i följd ej erhållit i bolagsordningen stadgad utdelning.¹ Vidare kan enligt 97 § 1) AL i bolagsordningen föreskrivas, att bolaget skall träda i likvidation, om aktiekapitalet gått förlorat till mindre del än två tredjedelar. I det stadgande som upptagits i förevarande led hava därför tilllagts orden *eller under visst villkor*.

Andra stycket. *Aktiebolags räkenskapsår.* Enligt beredningens förslag är liksom enligt gällande aktiebolagslagstiftning huvudregeln att aktiebolags räkenskapsår skall utgöra ett år. Härom hänvisas till förslaget 105 §. Vanligen sammanfaller räkenskapsåret med kalenderåret, men för bolag kan ur skilda synpunkter behov föreligga av annat räkenskapsår. För närvarande kan beslut om räkenskapsår fattas av bolagsstämma, och bestämmelse i bolagsordningen rörande räkenskapsåret erfordras ej, om ock sådan bestämmelse är tämligen vanlig.

När annan bestämmelse icke gives, bör gälla, att räkenskapsåret skall utgöra kalenderår. För underlättande av registreringsmyndighetens tillsyn över att redovisningshandlingar dit insändas inom den i förslaget 132 § föreskrivna tiden efter räkenskapsårets utgång, är det synnerligen önskvärt,

¹ Se 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 69.

att för den händelse bolagets räkenskapsår ej skall utgöra kalenderår, räkenskapsåret finnes angivet i bolagsordningen och anmärkning därom sker i aktiebolagsregistret. Stadgande om räkenskapsårets angivande i bolagsordningen, där det ej sammanfaller med kalenderåret, har upptagits i andra stycket.

Tredje stycket. Bestämmelser om aktier av olika slag. Med det i 6 § andra stycket AL upptagna stadgandet om aktier av olika slag åsyftas främst aktieslag som hava *olika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst*. De aktier som medföra viss företrädesrätt härutinnan benämnas i allmänhet preferensaktier och övriga aktier stamaktier. En vanlig föreskrift är, att preferensaktierna skola framför stamaktierna medföra företrädesrätt till årlig utdelning av bolagets utdelningsbara vinst intill viss procent av aktiebeloppet ävensom rätt att, därest under ett eller flera år sådan utdelning ej kunnat lämnas, av följande års utdelningsbara vinst bekomma vad som brustit, innan utdelning å stamaktierna må äga rum (företrädesrätt till ackumulativ utdelning), att därutöver preferensaktierna icke skola medföra någon rätt till utdelning av vinsten, samt att om bolaget upplöses, innehavare av preferensaktie skall ur bolagets tillgångar erhålla allenast aktiens nominella belopp jämte nyss angivna utdelning i den mån den ej guldits, allt med förmånsrätt framför stamaktiernas ägare. Även andra föreskrifter finnas. Sålunda tillerkännes understundom preferensaktieägare rätt att, sedan stamaktieägarna erhållit samma utdelning som preferensaktieägarna, deltaga i utdelning av ytterligare vinst.

Olikheten mellan aktier kan emellertid vara av *annan än ekonomisk art*. I sådant fall kan skillnaden mellan särskilda aktieklasser vara bestämd på olika sätt. Det vanligast förekommande fallet torde vara att aktier av visst slag hava annat röstvärde än aktier av annat slag. Andra fall äro, då aktier av visst slag men icke övriga aktier äro underkastade hembudsskyldighet, då visst aktieslag för sig väljer visst antal styrelseledamöter eller revisorer o. s. v.

Mellan aktieslagen i ett bolag kan samtidigt föreligga olikhet av såväl ekonomisk som annan natur. Det förekommer exempelvis ofta att aktier med företrädesrätt i ekonomiskt avseende, preferensaktier, hava lägre röstvärde än stamaktier.

I sitt utlåtande den 21 november 1922 rörande vissa ifrågasatta ändringar i aktiebolagslagen¹ yttrade *patent- och registreringsverket* bl. a. att det kunde dragas i tvivelsmål, huruvida lagstiftaren avsett att å de fall, då skillnaden mellan olika aktieklasser icke bestode i olika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, vissa av lagens bestämmelser i fråga om bolag med aktier av olika rätt skulle vara tillämpliga. Och *patent- och registreringsverket* ansåg, att för dylikt fall det genom 6 § andra stycket AL, jämfört med 17 § första stycket, meddelade stadgandet att där aktier med olika rätt finnes, i bolagsordningen skulle angivas den rätt till teckning eller erhållande av nya aktier, som vid aktiekapitalets ökning skulle tillkomma varje särskilt slag av aktier, näppeligen torde böra gälla. *Patent- och registreringsverket* anförde vidare: Ätminstone borde i fråga om dem en på grund av

¹ Se prop. 1924 nr 40 s. 31, 32.

nämnda stadgande i bolagsordningen intagen bestämmelse icke kunna avse »erhållande av nya aktier», s. k. gratisaktier. Man tänke sig nämligen, att genom en dylik bestämmelse aktieägare, tillhörande en viss aktieklass, fränkandes all rätt till sådana aktier, som utfärdades på grund av beslut enligt 47 § AL om ökning av aktiekapitalet genom överföring av besparade vinstmedel, eller att denna rätt icke tillerkändes dem i lika mån som övriga aktieklasser. Detta skulle ju stå i uppenbar strid mot bolagsordningens bestämmelse rörande de olika aktieklassernas inbördes rätt, enligt vilken i fråga om bolagets tillgångar och vinst alla aktier skulle vara lika berättigade. Skulle å andra sidan anses självfallet, att en dylik bestämmelse på grund av den därigenom uppkommande rättskonflikten icke kunde intagas i bolagsordningen, borde lagstadgandet ändras därhän, att allenast för det fall, då aktierna hade olika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, i bolagsordningen skulle angivas den rätt till erhållande av nya aktier, som vid aktiekapitalets ökning skulle tillkomma varje särskilt slag av aktier; och i sammanhang därmed borde 47 § tredje stycket AL erhålla följande ändrade lydelse: Där alla förutvarande aktier äga lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, vare varje aktieägare berättigad att av de nya aktierna erhålla det antal, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet.

Beredningen anser liksom patent- och registreringsverket, att i de fall då beträffande särskilda aktieslag den i bolagsordningen — enligt det i 6 § andra stycket första satsen AL upptagna stadgandet — bestämda olikheten är av annan än ekonomisk art, den principiella likställigheten beträffande andel i bolagets tillgångar och vinst som skall råda mellan aktierna i ett bolag bör gälla, oavsett berörda i annat hänseende i bolagsordningen bestämda olikhet mellan de aktier som tillhöra de olika aktieslagen. Beredningen har därför, beträffande ökning av aktiekapitalet genom teckning av nya aktier för vilka betalning skall erläggas i penningar, ansett det stadgande som motsvarar 39 § AL böra såtillvida förtydligas, att den varje aktieägare tillkommande rätten att efter teckning erhålla det antal nya aktier som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet skall inträda, där alla förutvarande aktier medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst. Samma förtydligande föreslås beträffande stadgandet i 47 § tredje stycket AL om rätt till gratisaktier. Stadganden motsvarande de i sistnämnda två lagrum införda hava upptagits i förslaget 61 § första stycket första punkten och 71 § 1 mom. fjärde stycket första punkten.

Finnas aktier av olika slag och medföra dessa ej lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, gälla icke nämnda i förslaget upptagna stadganden. För sådant fall erfordras i bolagsordningen, såframt aktiekapitalet kan utan ändring av denna bestämmas till lägre eller högre belopp, bestämmelser om den rätt till teckning av nya aktier och till erhållande av gratisaktier som vid aktiekapitalets ökning må tillkomma varje särskilt slag av aktier.

Det har beträffande sådana bestämmelser ifrågasatts att genom lagföreskrifter söka hindra att mot varandra stridande bestämmelser intagas i bolagsordningen rörande samma aktieslags rätt till andel i tillgångar och till andel i vinst. Sålunda har framhållits, att fall förekommit, att preferensaktier utgivits med företrädesrätt till utdelning av ackumulativ ränta och till

aktiernas nominella belopp vid bolagets upplösning, samt att rörande stamaktierna stadgats att de skola äga rätt till återstoden av vinsten och behållningen vid bolagets upplösning, men att tillika i bolagsordningen upptagits bestämmelse om rätt för preferensaktierna till gratisaktier. Då gratisaktier utgivias av besparade vinstmedel, som — om beslut om utgivande av gratisaktier ej fattats — skolat tillkomma stamaktieägarna, strider sistnämnda bestämmelse mot den föreskrift som givits rörande stamaktieägarnas rätt. Enligt lagberedningens mening är det emellertid icke lämpligt att i detta avseende ingripa reglerande genom lagföreskrifter. Utan särskild lagföreskrift synes godkännande av bolagsordning böra vägras, om bestämmelser däri framstå såsom sålunda till sin innebörd mot varandra stridande.

Vid avfattningen av stadgandet i förevarande paragraf tredje stycket första punkten har hänsyn tagits till att detta stadgande skall gälla aktier av olika slag, utan avseende därå om företrädesrätt i egentlig mening finnes för det ena aktieslaget framför det andra. Bestämmelsen skall avse alla de fall, då i bolag särskilda slag av aktier finnas som äro olikställda. Beredningen föreslår därför upptagande i tredje stycket första punkten av stadgande, att där ej alla aktier skola medföra samma rätt, bolagsordningen skall angiva det belopp, vartill aktier av olika slag må kunna utgivias, och den rätt de skola medföra, samt upptagande i tredje stycket andra punkten av stadgande, att där aktierna icke medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, skall, såframt aktiekapitalet skall kunna utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, i bolagsordningen särskilt angivas den rätt till teckning av nya aktier och till erhållande av gratisaktier som vid aktiekapitalets ökning må tillkomma varje slag av aktier. Att dessa stadganden möjligen kunna lägga hinder i vägen för vissa sällsynta, särskilt i äldre tid förekommande bolagsordningsbestämmelser, synes lagberedningen äga ringa betydelse i jämförelse med vikten av att en konsekvent ordning vinnes, ägnad att förekomma för ägarna av visst aktieslag oväntade rättsförluster i fråga om andelen i bolagets tillgångar eller vinst.

I detta sammanhang torde böra påpekas, att genom förbehåll som avses i 76 § 2 mom. bundna eller från förbehållet fria aktier, vilka medföra samma rätt i bolaget, icke äro att betrakta såsom aktier av olika slag i den mening som avses i förevarande paragraf tredje stycket och eljest i aktiebolagslagen.

Fjärde stycket. Bestämmelse om annat syfte för bolagets verksamhet än beredande av vinst åt aktieägarna eller eljest om användande av bolagets vinst eller av bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning. Enligt 6 § första stycket femte ledet AL, jämfört med 17 § första stycket AL, skall, om rörande användande av bolagets vinst eller av bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning annat skall gälla än i 55 § andra stycket och 114 § är stadgat, bestämmelse därom intagas i bolagsordningen. I 55 § andra stycket AL stadgas, att det tillkommer bolagsstämman att besluta, huruvida och i vad mån den vinst som kan utdelas till aktieägarna skall användas till sådant ändamål. Och enligt 114 § är aktieägare berättigad att av bolagets be-

hållna tillgångar vid dess upplösning bekomma vad å hans aktier i förhållande till hela aktiekapitalet belöper.

Såsom av beredningen anförts i motiven till förslaget 6 § första stycket andra punkten, bör åtskillnad göras mellan syftet med bolagets verksamhet och medlet för detta syftes uppnående, föremålet för verksamheten. Syftet är i allmänhet att bereda aktieägarna vinst, men syftet kan ock vara ett annat. Förslagets ståndpunkt är, att syftet med bolagets verksamhet skall vara att bereda aktieägarna vinst, där ej annat stadgats i bolagsordningen. Med att verksamhetens syfte icke är beredande av vinst åt aktieägarna avses främst — såsom angivits i motiven till 6 § första stycket andra punkten — det fall, att vinsten helt eller delvis skall tillkomma annan än aktieägarna. Det kan ock tänkas, att bolaget skall driva sin verksamhet till främjande av annat företags intressen utan att vinst å den egna rörelsen avses. Beredningen har därför i förevarande paragraf fjärde stycket första punkten föreslagit ett stadgande av innehåll, att i den mån med bolagets verksamhet ej åsyftas beredande av vinst åt aktieägarna, i bolagsordningen skall angivas verksamhetens syfte, och att tillika bestämmelse skall upptagas om användandet av vinst som må uppkomma å verksamheten och av bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning.

I andra punkten avses sådana avvikelser från vad i aktiebolagslagen stadgas om användande av bolagets vinst eller av bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning, som — oavsett om vinsten helt eller delvis ej tillkommer aktieägarna — kunna bestämmas i bolagsordningen, exempelvis att av årsvinsten avsättning skall ske till reservfond utöver vad som stadgas i förslaget 77 §, eller att av den för utdelning tillgängliga vinsten må utdelas allenast viss andel eller utdelas viss andel av vad som återstår, sedan ett belopp utdelats motsvarande viss ränta å aktiernas nominella belopp.

Femte stycket. I detta stycke har införts bestämmelsen i aktiebolagslagen 17 § sista stycket, vilken tillkommit i samband med 1937 års lagstiftning om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser. I bolagsordningen kan införas bestämmelse att årligen, om vinstmedel finnas, överföring av medel till sådan stiftelse efter viss grund skall ske, men en sådan bestämmelse utgör ej hinder för bolagsstämma att besluta överföring av större belopp än som skola överföras efter vad sålunda föreskrivits i bolagsordningen.

Såsom ovan framhållits angivas i förevarande paragraf allenast de fakultativa bolagsordningsbestämmelser som ansetts vara av den vikt att anmärkning om bestämmelserna bör göras i aktiebolagsregistret. Ytterligare äro åtskilliga stadganden i förslaget såtillvida dispositiva, att avvikelse — på sätt i dessa stadganden angives — kan föreskrivas genom bestämmelser i bolagsordningen. Dylika stadganden finnas t. ex. i förslaget 83 § andra stycket, 91 §, 94 § första stycket första punkten och andra punkten andra satsen, 124 § andra stycket, 128 § sista stycket, 129 § första stycket och 154 § första stycket tredje punkten.

I förslaget finnas också, liksom i gällande aktiebolagslag, vissa stadgan-

den, från vilka avvikelser kan bestämmas i bolagsordningen eller av bolagsstämma eller av styrelsen. Sådana stadganden äro upptagna i 84 § första stycket andra punkten, 94 § första stycket andra punkten första satsen, 95 § tredje stycket och 96 § första stycket. Av revisorerna eller likvidationsrevisorerna skall enligt 113 § 1 mom. andra stycket andra punkten och 159 § andra stycket första punkten en vara auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman, om det är föreskrivet i bolagsordningen eller begäres av aktieägare med visst aktiebelopp. Enligt 98 § må i bolagsordningen, liksom av bolagsstämma, förvaltningsföreskrifter meddelas t. ex. att till försäljning av fast egendom och inteckning för fordran kräves samtycke av bolagsstämma.

I förevarande paragraf första stycket har ej upptagits, att enligt bestämmelse i bolagsordningen grunderna för styrelsens beslutförhet och fattande av styrelsebeslut kunna avvika från vad därom finnes föreskrivet i förslaget 91 §. Beredningen har ansett anteckning om sådan avvikelse ej böra kunna ske i aktiebolagsregistret, då den publicitet i fråga om avvikelsen som därav skulle bliva en följd ej lämpligen bör förlänas densamma av hänsyn till godtroende tredje man som träder i rättsförhållande till bolaget.

Enligt förslaget 186 § första stycket 13 skall i aktiebolagsregistret införas av vilka och huru bolagets firma skall tecknas, där den ej tecknas av styrelsen. Beträffande dessa förhållanden inträder publicitet.

Bestämmelser kunna ock upptagas i bolagsordning för aktiebolag i ämnen som ej äro av aktiebolagsrättslig natur och som följaktligen icke behandlas i aktiebolagslagen. Rörande dessa bestämmelser gäller — såsom beträffande alla bestämmelser som upptagas i bolagsordning — jämlikt förslaget 185 § 1 mom., att de ej må stå i strid vare sig mot tvingande föreskrifter i aktiebolagslagen, med vilka få anses jämställda lagens grunder såsom dessa framgå av nämnda föreskrifter, eller mot annan lag eller författning.

10 §.

Teckningslistan. Bland de handlingar, som enligt förslaget 5 och 14 §§ skola upprättas av stiftarna och underställas registreringsmyndigheten för prövning och godkännande, är även teckningslistan. Angående dess innehåll givas bestämmelser i förevarande paragraf. I första stycket upptagas bestämmelser motsvarande bestämmelserna i 10 § andra stycket AL. Tredje stycket motsvarar 10 § tredje stycket AL. Andra, fjärde, femte och sista styckena sakna motsvarighet i 10 § AL.

Att aktieteckning skall ske å godkänd teckningslista samt att, då aktieteckning sker, vid teckningslistan skola finnas fogade vissa handlingar, däribland stiftelseurkunden, stadgas i förslaget 17 §. Bestämmelsen i 10 § sista stycket AL att varje stiftare skall teckna minst en aktie, liksom stadgandet att uppgift å antalet av var stiftare tecknade aktier skall finnas å lista, varå teckning må äga rum, motsvaras av föreskrifter i 17 och 18 §§.

I teckningslistan skall upptagas bolagets firma.

Bestämmelser som skola upptagas i teckningslistan. Första stycket 1. En-

ligt 10 § andra stycket 3) AL skall teckningslistan, där för aktie skall inbetalas högre belopp än det vara aktie skall lyda, angiva det belopp som skall för aktie inbetalas. Visserligen må aktie enligt förslaget 3 § andra stycket ej emitteras till underkurs och den nuvarande lagbestämmelsen är, då akties nominella belopp skall finnas angivet i förslaget till bolagsordning, följaktligen tillräcklig, men det har ansetts vara av praktiska skäl lämpligt, att i teckningslistan alltid upptages det belopp som skall inbetalas för aktie. Detta belopp skall således, även när det är nominella beloppet, angivas i teckningslistan, vilket för närvarande tämligen allmänt sker.

Första stycket 2. Bestämmelsen i 10 § andra stycket 1) AL att teckningslistan skall angiva den ordning, vari aktietecknare bör fullgöra vad honom åligger på grund av teckningen, torde i regel uppfattas såsom innebärande krav å angivande av den tid eller de terminer, då betalning skall ske; där- emot torde i teckningslistorna i allmänhet icke upptagas de legala bestämmelser som enligt 29 § o. f. AL (förslaget 43 § o. f.) gälla i fråga om aktietecknares skyldigheter.

Då ett angivande i teckningslistan av aktietecknares skyldigheter på grund av teckningen skulle leda till alltför stor vidlyftighet, har, i överensstämmelse med berörda praxis, i första stycket 2 föreslagits, att teckningslistan skall angiva den tid, ej överstigande två år från bolagets bildande, inom vilken inbetalning av aktie skall ske samt, där inbetalningen må äga rum i poster, tiden för var inbetalning.

Första stycket 3. Den här upptagna bestämmelsen, att där i bolagsordningen minimi- och maximikapital angivits men allenast visst belopp understigande maximikapitalet skall få tecknas, storleken av detta belopp skall angivas i teckningslistan, motsvarar bestämmelsen i 10 § andra stycket 4 AL. I teckningslistan må således liksom enligt gällande rätt bestämmas det högsta belopp, som må tecknas.

Första stycket 4. Enligt 10 § andra stycket 2) AL skall i teckningslistan angivas den tid, ej överstigande ett år från stiftelseurkundens uppvisande hos Konungens befallningshavande, inom vilken konstituerande stämman skall hållas. Med det av lagberedningen föreslagna systemet för bolagsbildningen bör tiden för hållande av konstituerande stämman räknas från de i 14 § omförmälda handlingarnas godkännande av registreringsmyndigheten. Å dessa handlingar — däribland teckningslistan — skall enligt förslaget 15 § tredje stycket tecknas registreringsmyndighetens beslut om godkännande med angivande av dagen för beslutet. Av teckningslistan framgår således den tidpunkt, från vilken tiden för den konstituerande stämmans hållande skall räknas. Denna tid anser lagberedningen kunna förkortas till sex månader. I första stycket under 4 föreslås därför, att teckningslistan skall angiva den tid, ej överstigande sex månader från de i 14 § omförmälda handlingarnas godkännande av registreringsmyndigheten, inom vilken konstituerande stämman skall hållas.

Erinran i teckningslistan om vissa bestämmelser i förslaget till bolagsordning. Visserligen skall, då aktieteckning sker å teckningslistan, vid denna

finnas i avskrift fogat bl. a. förslaget till bolagsordning, men om vissa av de i förslaget 9 § avsedda bestämmelser äro upptagna i förslaget till bolagsordning, synes erinran om bestämmelserna böra finnas i teckningslistan. Sålunda synes i fall, då enligt förslaget till bolagsordning brev å aktierna i bolaget icke skola utfärdas, erinran därom — med hänsyn till den väsentliga betydelse aktiebrevs utfärdande har för akties omsättlighet — böra intagas i teckningslistan. Detsamma torde böra gälla, då i förslaget till bolagsordning upptagits förbehåll enligt 72 § om aktiekapitalets nedsättning genom inlösen av aktier eller enligt 76 § 1 mom. om rätt för aktieägare att vid akties övergång lösa aktien eller enligt 76 § 2 mom. om inskränkning i rätten för aktiebolag eller annan samfällighet eller för annan än svensk medborgare att förvärva aktier i bolaget. Bestämmelse härom har upptagits i förevarande paragraf andra stycket.

Tilldelning av aktier till stiftarna för teckning före listans framläggande till teckning av andra. I 10 § tredje stycket AL stadgas, att där annan än stiftare må teckna aktier, teckningslista, varå sådan teckning må äga rum, skall innehålla uppgift å det antal aktier, som envar av stiftarna tecknat, och å den grund, efter vilken i händelse av övertäckning aktierna skola fördelas mellan tecknarna. I fråga om det fall att aktieteckning sker endast av stiftarna utgår gällande lag från att överenskommelse mellan dem träffas om fördelningen av det högsta belopp, som enligt stiftelseurkunden eller bestämmelse i teckningslistan må tecknas.

Teckningslista, som framlägges till teckning av andra än stiftarna, skall enligt gällande aktiebolagslag väl innehålla uppgift om det antal aktier som envar av stiftarna tecknat men, om övertäckning sker, omfattar nedsättningen jämväl av stiftarna tecknade aktieposter. I detta avseende föreligger olikhet mellan svensk aktiebolagslagstiftning å ena samt dansk, finsk och norsk aktiebolagslagstiftning å andra sidan. Enligt de danska, finska och norska aktiebolagslagarna är av stiftare gjord aktieteckning bindande för honom. Endast den del av aktiekapitalet, som icke tecknats av stiftarna, utbjudes till teckning av andra, och endast aktieposter som därefter tecknas bliva i händelse av övertäckning föremål för nedsättning.¹ Då såsom enligt gällande svensk rätt nedsättningen avser även stiftarnas teckning, kan det förekomma — särskilt om vid övertäckning bestämmandet av aktiernas fördelning enligt föreskrift i teckningslistan överlämnas till stiftarna — att dessa genom egen teckning av stora belopp och stark reklam animera allmänheten till teckning i så stor omfattning, att en betydande övertäckning uppkommer och stiftarna bliva i tillfälle att väsentligt reducera av dem teck-

¹ Enligt DAL § 10 skall å teckningslistor teckning äga rum allenast av den del av aktiekapitalet, som icke övertagits av stiftarna. I stiftelseurkunden skall enligt § 5 angivas hur stor del av aktiekapitalet, som tecknas av stiftarna. Såframt stiftarna icke själva teckna hela aktiekapitalet, skola därjämte anmärkas de bestämmelser som skola gälla i händelse av övertäckning. — NAL § 11 innehåller föreskrift av innebörd att vid övertäckning reduktion ej må ske av det antal aktier som stiftare övertagit enligt teckningsinbjudningen. Vad stiftarna senare tecknat är underkastat allmän reduktion. (Jfr A u g d a h l s. 113.) — Enligt FAL 8 § överenskomma stiftarna i bolagsavhandlingen om huru många aktier envar av dem övertager och teckna å bolagsavhandlingen inbjudan till teckning av de återstående aktierna.

nade aktieposter. I bolaget kan i sådana fall komma att investeras kapital från allmänheten i förhållande till kapital från stiftarna i väsentligt större omfattning än denna föreställt sig. Och vådor för allmänheten kunna uppkomma särskilt där bolaget bildats för övertagande av egendom från stiftarna eller dem närstående personer. Farhågor för sådant missbruk hava varit bestämmande för den ståndpunkt som intages i dansk, finsk och norsk lagstiftning och, då dessa farhågor ej visat sig ogrundade, har beredningen ansett sig böra föreslå, att vid övertäckning nedsättning skall ske allenast av de aktieposter som tecknats efter teckningslistans framläggande för teckning av andra än stiftarna. Denna ståndpunkt är enligt beredningens mening ägnad att stärka stiftarnas aktsamhet vid bildande av aktiebolag. Hava stiftarna tecknat aktieposter efter listans framläggande, äro i händelse av övertäckning de av dem sålunda tecknade aktieposterna underkastade nedsättning. Den ovan utvecklade ståndpunkten har kommit till uttryck i förslaget 10 § tredje stycket, 17 § tredje stycket, 18 och 23 §§.

Med hänsyn till förslagets ståndpunkt att aktieteckning må ske först å godkänd teckningslista kan icke i teckningslistan intagas uppgift om det antal aktier envar av stiftarna tecknat. Påskrift därom skall emellertid ske å listan före dess framläggande för aktieteckning av andra än stiftarna. Föreskrift i detta avseende har intagits i förslaget 18 § första stycket andra punkten.

Grunden för tilldelningen av aktier till andra aktietecknare än stiftarna. Rörande den grund, efter vilken vid övertäckning aktierna skola fördelas mellan tecknarna, föreskrives enligt svensk bolagspraxis vanligen i teckningslistan, att vid övertäckning reduktion av det antal aktier, som tecknats av var aktietecknare, skall ske proportionellt, understundom att nedsättningen skall så företagas att var tecknare först får en aktie, sedan två aktier o. s. v. så långt aktierna räcka, och att i den mån aktierna ej räcka till aktietecknare med lika rätt, lottning skall företagas. Någon gång föreskrives endast att nedsättningen skall bestämmas av konstituerande stämman utan angivande av någon grund efter vilken nedsättningen skall ske.

Vidare förekommer i allt större utsträckning, att i teckningslistan föreskrives att vid övertäckning aktierna skola fördelas efter stiftarnas bestämmande. En sådan föreskrift innebär, att stiftarna äga fritt träffa avgörande efter eget bedömande, men i allmänhet torde fördelningen ske proportionellt mellan de tecknare, vilkas namn ej strykas av stiftarna. De aktietecknare, till vilka tilldelning skett, underrättas vanligen genom brev om det antal aktier de erhållit, samtidigt som meddelande lämnas om tiden för konstituerande stämman.

Aktiernas fördelning vid övertäckning *efter stiftarnas bestämmande*, innan konstituerande stämman hålles, medför den fördelen att vid stämmans början röstlängd över de närvarande kan upprättas på grundval av denna fördelning och omedelbart framläggas till godkännande. Skall fördelningen av aktierna ske på stämman, måste förslag till röstlängd upprättas på grundval av ordförandens förslag till fördelning av aktierna och, om röstlängden ej en-

hälligt godkännes, måste röstning därom ske på grundval av ordförandens förslag till röstlängd. Fastställelsen av röstlängd blir dock så till vida provisorisk, att om därefter vid beslut om aktiernas fördelning sådan ändring sker i ordförandens förslag, som berör de däri upptagna aktieposterna, rättelse måste ske i röstlängden. Den omgång som härigenom kan uppkomma undvikes, om fördelningen överlämnas till stiftarna. Den friare prövning av aktieteckningen som kan ske genom stiftarna har även den praktiska fördelen att utan åberopande av anledningen strykning kan ske av personer, vilka på grund av omständigheterna förmodas icke kunna fullfölja teckningen.

När enligt föreskrift i teckningslistan fördelning av aktierna skall ske efter stiftarnas bestämmande, läser för närvarande så förfaras, att även om det tecknade beloppet ej överstiger det belopp som enligt stiftelseurkunden eller enligt bestämmelse i teckningslistan högst må tecknas, stiftarna verkställa strykning eller nedsättning av teckningar och således även för sådant fall bestämma över aktiefördelningen. Då det, såsom vid förslaget 17 § anföres, ligger i stiftarnas skön att lämna allenast en viss krets tillfälle till aktieteckning, synes en sådan utveckling naturlig. Lagberedningen har därför ansett sig böra i förevarande paragraf tredje stycket föreslå det stadgandet, att där andra än stiftarna må teckna aktier, i teckningslistan må föreskrivas, att tilldelning av aktier, som icke tillkomma stiftarna på grund av teckning före listans framläggande till teckning av andra än stiftarna, skall ske efter stiftarnas bestämmande. Denna ståndpunkt innebär att på grund av föreskrift i teckningslistan det kan överlämnas till stiftarna att å det under bildning varande bolagets vägnar bestämma vilka teckningar som skola godtagas och huru reduktion skall ske. Stiftarnas godkännande av verkställda aktieteckningar och tilldelning av aktier är emellertid bindande endast under förutsättning att bolaget kommer till stånd. Därom beslutar konstituerande stämman. Vid behandling av frågan om minimikapitalet är fulltecknat skall stämman pröva, huruvida av stiftarna godkända aktieteckningar på någon grund äro ogiltiga och, om stämman finner minimikapitalet ej behörigen fulltecknat, förklara frågan om bolagsbildning förfallen.

Finnes i förslaget till bolagsordning förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs, skola stiftarna tillse att aktier ej tilldelas tecknare i strid mot förbehållet. Om i förbehållet bestämmes att viss del av aktierna i bolaget icke skall avses med den i förbehållet bestämda inskränknings (fria aktier) och att övriga aktier skola avses därmed (bundna aktier), skall tilldelning av fria och bundna aktier ske enligt 23 § 2 mom. Erinran härom har intagits i förevarande paragraf.¹ Beredningen hänvisar till vad i detta ämne anföres i motiven till nämnda stadgande.

Enligt förslaget 22 § tredje stycket skall skriftlig handling upprättas av stiftarna rörande aktietilldelning som skett efter deras bestämmande.

¹ I förslaget 76 § 2 mom. hava upptagits benämningarna *fria* aktier och *bundna* aktier. Redan i tidigare paragrafer hava dessa benämningar, som ansluta sig till rådande språkbruk, använts i förbindelse med hänvisning till 76 § 2 mom.

Meddelas i teckningslistan ej föreskrift att tilldelningen av aktier skall ske efter stiftarnas bestämmande, skall i teckningslistan angivas den *beräkningsgrund*, efter vilken de aktier, som tecknas sedan listan framlagts till teckning av andra än stiftarna, skola vid övertäckning fördelas mellan tecknarna. Föreskrift i detta hänseende har upptagits i tredje stycket andra punkten. Det synes ej lämpligt att överlämna fördelningen, utan angivande av beräkningsgrund, till fritt avgörande genom majoritetsbeslut å konstituerande stämman. Såsom beräkningsgrund torde böra godtagas allenast en metod som innehåller erforderlig vägledning för verkställande av reduktionen, exempelvis icke — såsom för närvarande understundom förekommer — en allmän föreskrift att övertäckning icke må äga rum.

När ej enligt föreskrift i teckningslistan tilldelning av aktier skall ske enligt stiftarnas bestämmande, åligger det dock stiftarna enligt förslaget 19 § tredje stycket att ofördröjligen sedan aktieteckning ägt rum granska teckningslistorna. Å lista, där aktieteckning skett med villkor och stiftarna finna grund till teckningens ogiltighet efter vad i 19 § andra stycket sägs föreligga, skola de teckna påskrift därom å listan samt underrätta aktietecknaren. Beredningen hänvisar till vad därom anföres vid 19 §.

Bestämmelser som må upptagas i teckningslistan. Såsom ovan påpekats kan i förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs bestämmas, att viss del av aktierna i bolaget icke skall avses med inskränknigen, fria aktier, och att övriga aktier skola avses därmed, bundna aktier. Erfarenheten visar, att då i större bolag, som omfattas av allmänt förtroende även å främmande börs, fria aktier bliva i mera betydande omfattning föremål för efterfrågan av rättssubjekt som på grund av förbehållet icke äga förvärva bundna aktier (förbjudna rättssubjekt), högre kurs uppkommer å de fria aktierna än å de bundna. Kursskillnaden kan bliva betydande. Tilldelning av fria aktier innebär följaktligen en fördel. I förevarande paragraf fjärde stycket första punkten föreslås därför stadgande, att i teckningslistan må — ändå att förbehåll varom i 76 § 2 mom. sägs ej avser samtliga aktier i bolaget — bestämmas att aktieteckning må ske allenast av den som utan hinder av förbehållet äger förvärva bundna aktier (tillåtet rättssubjekt).¹ Genom en sådan bestämmelse i teckningslistan vinnes den fördelen, att proportionell fördelning av de fria aktierna sker å samtliga aktietecknare och att en möjligen uppkommande kursskillnad kommer alla aktietecknare till godo. Har teckning i strid mot sådan bestämmelse i teckningslistan gjorts av förbjudet rättssubjekt, skola aktier ej tilldelas tecknaren. Sker det av misstag, blir dennes aktieförvärv gällande blott i avseende å de fria aktier som tilldelas honom, ej beträffande de bundna.

I åtskilliga fall av bolagsbildning är det emellertid önskvärt, att kapitalinsatser kunna mottagas jämväl från förbjudna rättssubjekt. Av hänsyn till den kursskillnad, som kan beräknas uppkomma mellan fria och bundna

¹ Förbjudna rättssubjekt kunna även helt eller delvis uteslutas från tilldelning av aktier i bolaget genom föreskrift i teckningslistan att vid övertäckning de aktieposter som tecknats av förbjudna rättssubjekt i första hand skola strykas eller reduceras.

aktier, bör det då kunna i teckningslistan bestämmas, att det belopp som skall inbetalas för aktie skall vara högre för fria aktier än för bundna. Stadgande därom föreslås i fjärde stycket andra punkten. Om även de bundna aktierna utgivas till överkurs, kan på grund av nämnda stadgande högre överkurs bestämmas för de fria aktierna än för de bundna.

Förteckning över de handlingar som skola fogas vid teckningslistan. Då teckningslistan framlägges för teckning, skola, såsom förut nämnts, enligt förslaget 17 § vissa handlingar rörande bolagsbildningen finnas fogade vid listan. För att aktietecknarna skola kunna efterse, huruvida samtliga dessa handlingar äro bifogade teckningslistan, skall i densamma upptagas förteckning över handlingarna med angivande av varje särskild handling. Bestämmelse därom har upptagits i femte stycket. Registreringsmyndigheten skall vid sin prövning enligt 15 § tillse att hänvisningen är riktig och fullständig.

Påskrift om inbetalning hos bank. Erinran har vidare ansetts böra upptagas därom att, då betalning för tecknad aktie må insättas å räkning för bolaget hos bank, påskrift därom skall göras å teckningslistan enligt 207 §.

11 §.

Kungörelsen angående grunderna för bolagets bildande.

Enligt 8 § AL skola stiftarna låta kungöra stiftelseurkunden. Stiftelseurkunden skall enligt 5 § AL angiva 1) föremålet för bolagets verksamhet; 2) aktiekapitalet eller, där aktiekapitalet skall kunna utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, minimikapitalet och maximikapitalet; 3) det belopp varå aktie skall lyda; 4) den ort inom riket där bolagets styrelse skall hava sitt säte; 5) huru styrelsen skall sammansättas och grunderna för dess beslutförhet; samt 6) det sätt, varpå kallelse till bolagsstämma skall ske och andra meddelanden bringas till aktieägarnas kännedom, ävensom den tid före stämma, då föreskrivna kallelseåtgärder senast skola vara vidtagna. Skall rörande bolaget sådan föreskrift gälla som avses i 6 § AL, skall bestämmelse därom upptagas i stiftelseurkunden. Slutligen skall, då sådan bestämmelse i avseende å bolagets bildande träffats som avses i 7 § AL, denna bestämmelse angivas i stiftelseurkunden.

I kungörelsen av stiftelseurkunden skall vidare, när för aktie skall inbetalas högre belopp än det nominella, intagas uppgift om det belopp som skall inbetalas för aktie.

Lagberedningens förslag. De brister, som för närvarande föreligga beträffande kungörelsen om aktiebolags bildande och som äro ägnade att försvaga det av lagstiftningen avsedda publicitetsskyddet, hava närmare belysts i inledningen till denna avdelning av lagförslaget. Där har även utvecklats, huru förbättrat publicitetsskydd skall enligt beredningens mening vinnas genom den föreslagna ordningen för bildande av aktiebolag med förberedande granskning genom registreringsmyndigheten av stiftelsehandlingarna, däribland kungörelsen angående grunderna för bolagets bildande.

Första stycket. Beträffande innehållet av kungörelsen angående grunder-

na för bolagets bildande bör — under beaktande av önskvärdheten att undvika onödig vidlyftighet — den synpunkten vara avgörande, att i kungörelsen upptagas de bestämmelser i stiftelseurkunden och förslaget till bolagsordning, om vilka aktietecknarna böra äga kännedom. Kungörelsen synes först och främst böra innehålla de bestämmelser som äro intagna i stiftelseurkunden enligt förslaget 6 § d. v. s. bestämmelserna om den firma under vilken bolaget skall idka verksamhet och om verksamhetens föremål. Av de bestämmelser, som enligt 5 § AL ytterligare skola inflyta i stiftelseurkunden och enligt förslaget 8 § skola upptagas i bolagsordningen, torde allenast de i 8 § första stycket 3 och 4 erfordras i kungörelsen d. v. s. bestämmelserna om aktiekapitalet eller, där aktiekapitalet skall kunna utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, minimikapitalet och maximikapitalet, samt om akties nominella belopp. Rörande övriga bolagsordningsbestämmelser, som avses i nämnda paragraf, vinnes upplysning av förslaget till bolagsordning som skall dels finnas tillgängligt hos registreringsmyndigheten (15 §) och dels fogas vid teckningslistan (17 §). För det fall att i bolagsordningen upptages bestämmelse som avses i förslaget 9 §, bör bestämmelsen — i likhet med vad för närvarande gäller enligt 6 och 8 §§ AL — upptagas i kungörelsen.

Med hänsyn till kungörelsens syfte att genom publicitet över bolagsbildningen skydda mot de faror, som äro förbundna med bildandet av aktiebolag på grundval av tillskott eller övertagande av annan egendom än penningar eller eljest med bestämmelse som avses i förslaget 7 §, är det av vikt att genom kungörelsen uppmärksamheten fästes å sådan bestämmelse. Å andra sidan kan ett krav på bestämmelsens intagande i dess helhet i kungörelsen medföra betydande vidlyftighet och kostnad samt möjligen innebära frestelse för stiftarna att söka giva bestämmelsen i stiftelseurkunden en så knapphändig avfattning som möjligt. Lagberedningen har därför ansett det böra medgivas stiftarna att — beträffande tillskott eller övertagande av egendom — utesluta vad stiftelseurkunden enligt 7 § andra stycket innehåller om andra villkor beträffande tillskottet eller övertagandet än antalet aktier eller annat vederlag som skall lämnas av bolaget. Kungörelsen skall således, när med bestämmelsen avses viss person, angiva dennes namn och hemvist samt därjämte egendomen och vid tillskott antalet aktier och eljest annat vederlag. Avser bestämmelsen gottgörelse för bolagets bildande — beträffande vilken enligt förslaget 7 § andra stycket tredje punkten sista satsen grunden skall uppgivas — eller särskild förmån eller rättighet som avses i 7 § första stycket fjärde ledet — beträffande vilken jämväl grunden skall uppgivas enligt 7 § andra stycket fjärde punkten — må ur kungörelsen uteslutas vad stiftelseurkunden innehåller om grunden till gottgörelsen eller till den särskilda förmånen eller rättigheten. Närmare upplysning om stiftelseurkundens innehåll och om innehållet av de handlingar som kunna vara upprättade rörande sådan bestämmelse kan erhållas hos registreringsmyndigheten. Vidare skall, då aktieteckning sker, stiftelseurkunden finnas fogad vid teckningslistan.

Slutligen har kungörelsen angående grunderna för bolagets bildande ansetts böra innehålla de bestämmelser som enligt förslaget 10 § första stycket 1—4 skola intagas i teckningslistan. Visserligen erhålla de, som vilja teckna aktier i bolaget, av teckningslistan kännedom om dessa bestämmelser, men kungörelsen verkar i viss mån såsom en teckningsinbjudan och det är därför lämpligt att dessa uppgifter finnas i kungörelsen. Då i teckningslistan enligt 10 § första stycket 1 alltid skall angivas det belopp, som skall inbetalas för aktie, erfordras icke — såsom enligt gällande rätt — särskild uppgift i kungörelsen om det belopp som skall inbetalas för aktie i fall där aktie emitteras till överkurs.

Andra stycket. I kungörelsen har slutligen ansetts böra i förekommande fall intagas uppgift om att granskning skett enligt 13 § ävensom därom att handlingar som upprättats rörande bestämmelse som avses i 7 § i förseglat konvolut insänts till registreringsmyndigheten.

12 §.

Stiftarberättelse. Å konstituerande stämman skall enligt 14 § andra stycket AL framläggas bl. a. stiftelseurkunden. Har i denna intagits bestämmelse som avses i 7 § AL, skola även de skriftliga handlingar framläggas som kunna vara upprättade om bestämmelsen, jämte en av stiftarna underskriven berättelse, angivande de omständigheter som kunna vara av vikt vid bedömandet av bestämmelsens betydelse för bolaget.

Lagberedningens förslag. I sitt den 16 januari 1933 avgivna i inledningen till denna avdelning åberopade utlåtande framhåller *patent- och registreringsverket*, att stiftarnas berättelse ytterst sällan innehåller några detaljerade uppgifter angående det tillskott som göres, utan att stiftarna nöja sig med att uttala, att enligt deras mening överlåtelsen vore förmånlig för bolaget samt att de icke hade att omnämna några särskilda omständigheter som kunde vara av vikt vid bedömandet av den tillskjutna egendomens värde. Stiftarnas berättelse lämnar följaktligen i allmänhet aktietecknarna ringa eller ingen ledning vid bedömandet av bestämmelse som avses i förslaget 7 § (7 § AL).

Beredningen har därför ansett i förslaget — liksom i tysk och schweizisk aktiebolagslagstiftning¹ — böra upptagas stadganden till betryggande av att stiftarnas berättelse kommer att mera fullständigt än för närvarande angiva de omständigheter, vilka äro av väsentlig betydelse vid bedömandet av grunden till bestämmelsen och av bestämmelsens skälighet. Och berättelsen bör bliva föremål för registreringsmyndighetens prövning i samband med den förberedande granskning som enligt förslaget skall ske rörande bolagsbildningen. Genom sådana bestämmelser rörande stiftarnas berättelse underlättas anställande av skadeståndstalan mot stiftarna enligt förslaget 195 §, om grund till talan föreligger.

¹ Jfr AG § 24 och rev. schw. OR art. 630.

I förevarande paragraf givas regler angående sådan berättelses upprättande och innehåll.

Första stycket. I första stycket upptages den allmänna regeln, att där i stiftelseurkunden intagits bestämmelse som omförmäles i 7 §, stiftarna skola upprätta och underteckna en berättelse, angivande de omständigheter som kunna vara av vikt vid bedömandet av grunden till bestämmelsen och av dess skälighet. Denna berättelse kallas i lagförslaget stiftarberättelse.

Andra stycket. Till förekommande av att stiftarberättelserna få det schablonmässiga och intetsägande innehåll, som de för närvarande allmänt äga, föreskrives i andra stycket att i fråga om egendom, som skall tillskjutas eller övertagas, i stiftarberättelsen skall angivas det värde, som å egendomen beräknats, och de omständigheter, på vilka denna beräkning grundats.

Tillskjutes eller övertages en affärsrörelse, skall dessutom gälla, att resultatet av densamma under de sista två åren eller den kortare tid rörelsen drivits skall uppgivas och, där för rörelsen bokföringsplikt föreligger, balansräkningar och beträffande aktiebolag vinst- och förlusträkningar för samma tid i avskrift bifogas stiftarberättelsen.

Enligt de föreslagna reglerna åligger det således stiftarna att i stiftarberättelsen giva en redogörelse för de grunder, på vilka de kommit till sin uppskattning av de i apportbestämmelsen upptagna värdena och till sin bedömning av apportavtalets betydelse för bolaget. I ämnen, där de själva icke rimligen kunna äga sakkunskap, böra de lämpligen åberopa uttalanden av fackkunniga personer. Hava stiftarna i avseende å värderingen visat grov försummelse, kan för dem skadeståndsskyldighet uppkomma enligt 195 §.

Tredje stycket. Då i stiftelseurkunden upptages bestämmelse som avses i 7 §, skall samtidigt som ansökan om godkännande av stiftelsehandlingarna göres jämväl godkännande begäras av stiftarberättelsen. Denna skall därför liksom stiftelsehandlingarna upprättas i två exemplar. Stiftarnas namnunderskrifter å stiftarberättelsen skola vara styrkta av vittnen.

13 §.

Särskild granskning av aktiebolags bildande med bestämmelse som i 7 § sägs. Enligt tysk aktiebolagslagstiftning skall, om aktiebolag bildas på grundval av tillskott eller övertagande av egendom (Sacheinlage eller Sachübernahme), granskning äga rum av särskilda granskare (Gründungsprüfer) som utses av den domstol, vid vilken bolaget skall registreras. Granskarna skola pröva, om uppgifterna rörande tillskottet eller övertagandet äro riktiga och fullständiga samt om vederlaget för den tillskjutna eller övertagna egendomen är skäligt. Granskarna skola avgiva särskild berättelse över prövningen (Prüfungsbericht).¹ I den nya tyska aktiebolagslagen (§ 31) har införts den nyheten att registerdomstolen kan vägra registrering, där grans-

¹ Jfr tyska AG §§ 20, 25 och 26. Sådan granskning skall ock ske, om en medlem av styrelsen eller uppsiktsrådet är stiftare eller om aktier övertagits för sådan medlems räkning eller om sådan medlem betingat sig särskild fördel eller ock gottgörelse eller arvode för bolagsbildningen eller dess förberedande.

karna förklara eller det är uppenbart att stiftarnas berättelse eller berättelse, som avgivits av medlemmarna av styrelsen och av uppsiktsrådet, är oriktig eller ofullständig eller ej överensstämmer med lagens föreskrifter eller att det för tillskjuten eller övertagen egendom lämnade vederlaget är oskäligt högt.

Även här i landet hava röster höjts för införandet av granskning genom särskilt förordnade granskare av bolagsbildning med bestämmelse som avses i 7 §.¹ Mot en föreskrift om sådan granskning torde emellertid först och främst tala svårigheten att inom olika delar av landet finna kompetenta personer, till vilka ett så ömtåligt uppdrag kan anförtros. Åtskilliga ekonomiska företag grundas på tilltron till ett visst slag av rörelse, till en viss tillverkningsmetod, trots tillvaron av väsentliga riskmoment. I sådana fall skulle det ligga nära till hands för granskarna att — av fruktan för att i framtiden kunna bli föremål för klander — intaga den för dem trygga ställning en försiktigt avvisande hållning erbjuder. Och att emot en sådan hållning från granskarnas sida framdriva en bolagsbildning skulle ofta te sig mindre tilltalande för stiftarna. Granskarnas uttalande skulle komma att få en betydelse, som borde förutsätta en kompetens vilken i många fall ej skulle föreligga. Å andra sidan skulle, om granskningen komme att anförtros granskare utan tillräcklig självständighet, lätteligen en farlig ansvarsdivision kunna uppkomma. Stiftarna skulle kunna komma att känna sig tryggade mot efterräkningar, om de kunde förskansa sig bakom ett av offentliga granskare avgivet tillstyrkande. Och det är uppenbarligen av vikt, att stiftarna, som dock bäst känna förutsättningarna för bolagsbildningen, ej kunna överflytta ansvaret för bolagsbildningen på andra. Lagberedningen har därför icke ansett sig böra föreslå bestämmelser om obligatorisk granskning genom särskilda granskare av bolagsbildning med bestämmelse som avses i 7 §.

Beredningen har ej heller ansett sig böra föreslå en bestämmelse motsvarande exempelvis den i finsk lagstiftning (13 § FAL) upptagna, att styrelsens registreringsanmälan skall innehålla styrelsens förklaring att vid anställd granskning skäl till anmärkning icke förefunnits beträffande bolagets bildande eller emot de därvid träffade bestämmelserna.² En sådan bestämmelse torde lätt leda till att styrelsen lämnar bolagsbildningen utan anmärkning. Det har under diskussionen med de sakkunniga framhållits, att det är först sedan någon erfarenhet vunnits som styrelsens medlemmar och revisorererna vinna inblick i de svagheter som kunna föreligga i avseende å den planerade bolagsbildningen. Och denna synpunkt har föranlett beredningen att föreslå förlängning av tiden för anställande av talan mot stiftare från två till tre år efter bolagets registrering. Beredningen får vidare erinra därom, att det utan särskild bestämmelse åligger styrelsen vid upprättande av balansräkning för bolaget att taga ståndpunkt till de värden som beräknats av stiftarna. Den av beredningen i 106 § 1 mom. föreslagna nedsättningsregeln har härvid särskild betydelse.

¹ Jfr Sillén: Revisorsfrågan och aktiebolagslagen, i Tidskrift för Affärsökonomi 1933 s. 6.

² Jfr DAL § 16, Krenchel s. 74 och tyska AG § 25.

Ehuru beredningen icke ansett sig böra föreslå obligatorisk granskning genom särskilda granskare av bolagsbildning med bestämmelse som avses i 7 §, har beredningen dock ansett sig böra öppna möjlighet för stiftarna att själva påkalla sådan granskning. Särskilt när vid bolagsbildningen hänvändelse sker till en större allmänhet, kan det tänkas, att stiftarna anse en sådan granskning ägnad att ingiva förtroende och öka intresset för teckning av aktier i bolaget. Vidare måste det medgivas, att den genomförda publicitet som åsyftas med förslaget understundom kan medföra olägenheter för det bolag som skall bildas. Framläggandet av de handlingar som kunna finnas upprättade rörande tillskott eller övertagande av egendom kan understundom medföra avsevärda olägenheter av hänsyn till konkurrerande företag. Om under alla förhållanden en obegränsad publicitet skulle krävas, skulle fortfarande föreliggande frestelse till försök att undgå full tillämpning av lagens publicitetsbestämmelser.

Dessa synpunkter hava beaktats i 1930 års danska aktiebolagslag, enligt vilken de i anledning av bolagsbildningen upprättade dokumenten skola allenast förevisas Overregistrator, som har att kontrollera bl. a., att i stiftelseurkunden givits tillräcklig upplysning om företagna överlåtelser.¹ Denna ordning med en förtrolig granskning genom registreringsmyndighetens försorg torde visserligen icke kunna införas i Sverige, men den synes kunna ersättas med granskning under tystnadsplikt av två av myndighet förordnade granskare.

Lagberedningens förslag. Första stycket. Då bestämmelse som avses i förslaget 7 § intagits i stiftelseurkunden, skola stiftarna äga hos handelskammaren för det distrikt, inom vilket bolagets styrelse skall hava sitt säte, söka förordnande av minst två granskare. Beredningen har ansett förordnande av granskare icke lämpligen böra uppdragas till registreringsmyndigheten utan till lokalt organ, som kan förväntas besitta personalkännedom inom den krets där sakkunniga granskare kunna vara att finna. Vid valet mellan vederbörande länsstyrelse eller handelskammare har beredningen ansett sig böra förordna handelskammaren.² Inom handelskamrarna finnas ekonomisk sakkunskap och erfarenhet representerade och bland deras åligganden ingå att meddela auktorisation åt revisorer för utövande av yrkesmässig revisorsverksamhet och att godkänna s. k. granskningsmän.

Till de på ansöknings förordnade granskarna skola stiftarna för granskning överlämna båda exemplaren av stiftelseurkunden och stiftarberättelsen samt i huvudskrift eller avskrift de handlingar, som må vara upprättade rörande bestämmelsen.

¹ Jfr DAL § 15 sista stycket samt Krenchel note 10 c) vid § 5 s. 48.

² Med handelskammare förstås enligt Kungl. kungörelsen den 15 december 1916 (SvFS nr 599) angående auktoriserade handelskammare en på sammanslutning mellan näringsidkare grundad institution, som har till ändamål att särskilt för visst område, utgörande handelskammares distrikt, främja samt inför statsmyndigheterna företräda handels-, industriens och sjöfartens allmänna intressen. Auktorisering av sådan handelskammare sker därigenom, att Kungl. Maj:t stadfäster stadgar för densamma. I riket finnas tolv handelskammare, vilka 1917 fingo statlig auktorisation. Genom särskilda av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser bör det åläggas handelskamrarna att i sina arbetsordningar meddela föreskrift om huru granskare enligt 13 § skola utses. Jfr not 2 å sid. 457.

Andra stycket. Den begränsning av publiciteten som kan erhållas avser de handlingar som kunna vara upprättade rörande bestämmelse som avses i 7 §. Avskrifter av dessa må på stiftarnas begäran i förseglat konvolut insändas till registreringsmyndigheten och sålunda undandragas allmänheten. Då dessa handlingar ej heller bliva tillgängliga för registreringsmyndigheten, skall det åligga granskarna att pröva stiftelseurkundens och stiftarberättelsens riktighet och fullständighet under jämförelse med nämnda handlingar. Den föreslagna publicitetsbegränsningen minskar möjligheten för aktietecknarna att själva bedöma träffade bestämmelsers betydelse för det bolag som skall bildas. Granskarna böra för den skull tillika pröva bestämmelses skälighet och hava därvid naturligtvis att taga hänsyn ej blott till de i stiftarberättelsen angivna omständigheterna utan även till sådana omständigheter som eljest kunna vara för dem kända. Att granskarna vid utförande av sin granskning hava att begära upplysningar av stiftarna och lämna dem tillfälle till förklaring är uppenbart.

Över den verkställda granskningen skola granskarna avgiva skriftlig berättelse i två exemplar (granskningsberättelse). Däri skola granskarna särskilt yttra sig om skäligheten av värde, som beräknats å tillskjuten eller övertagen egendom, och av vederlaget därför, så ock om skäligheten av utfäst gottgörelse för bolagets bildande eller av särskild förmån eller rättighet.

Tredje och fjärde styckena. Granskarna skola om verkställd granskning teckna bevis å båda exemplaren av stiftelseurkunden och stiftarberättelsen samt å såväl huvudskriften som avskriften av överlämnade handlingar rörande bestämmelse som avses i 7 §. Båda exemplaren av stiftelseurkunden och stiftarberättelsen samt huvudskriften och avskriften av nämnda handlingar skola tillställas stiftarna. Påkalla stiftarna att publiciteten i fråga om dessa handlingar uteslutes, skall avskriften av handlingarna i förseglat konvolut av granskarna insändas till registreringsmyndigheten att av denna förvaras och allenast huvudskriften tillställas stiftarna.

När avskriften av handlingar rörande bestämmelse som avses i 7 § sålunda av granskarna översänts till registreringsmyndigheten, hava stiftarna att vid ansöknings om stiftelsehandlingarnas godkännande enligt förslaget 14 § foga allenast stiftarberättelse och granskningsberättelse.

Femte stycket. Har avskriften av de handlingar, som överlämnats till granskarna rörande bestämmelse som avses i 7 §, i förseglat konvolut insänts till registreringsmyndigheten, skall avskriften där förvaras, men den må icke vara för någon tillgänglig, med mindre stiftarna eller, sedan styrelse valts, styrelsen skriftligen det medgiver eller domstol, där talan anhängiggjorts, därom förordnat. Granskarna skola i granskningsberättelsen intyga, att avskriften insänts till registreringsmyndigheten.

Sista stycket. Granskarna skola vara berättigade att erhålla skäligt arvode för granskningen. Arvodet skall bestridas av bolaget och, om bolag ej kommer till stånd, av stiftarna.

Om granskares skadeståndsskyldighet stadgas i 196 och 197 §§ samt om talan mot granskare i 136 och 137 §§.

14 §.

Ansökning om handlingars godkännande för registrering av bolaget. Enligt lagberedningens förslag skola de handlingar, som upprättas rörande bolagsbildningen, undergå förberedande granskning av registreringsmyndigheten, innan kungörelse angående grunderna för aktiebolagets bildande äger rum och aktieteckning sker. Granskningen skall avse ej blott stiftelsehandlingarna — stiftelseurkunden, förslaget till bolagsordning, teckningslistan och kungörelsen angående grunderna för bolagets bildande — utan, där stiftarberättelse och granskningsberättelse upprättas, jämväl sådan berättelse. Med den förberedande granskningen avses endast att pröva, huruvida nämnda handlingars innehåll innefattar hinder mot registrering av bolaget. Där emot ankommer det icke på registreringsmyndigheten att undersöka skäligheten av bestämmelse som avses i 7 §. Denna bedömning åvilar aktietecknarna själva samt, om granskning sker enligt 13 §, jämväl granskarna. Att med de ifrågasatta föreskrifterna endast avses handlingarnas godkännande för registrering av bolaget har angivits i lagtexten.

I förevarande paragraf upptagas föreskrifter rörande ansökning hos registreringsmyndigheten om handlingars godkännande för registrering av bolaget, om de handlingar som skola fogas vid ansökningen m. m.

Första stycket. I detta stycke upptagas bestämmelser angående ansökning hos registreringsmyndigheten om dylikt godkännande av stiftelsehandlingarna, d. v. s. stiftelseurkunden, förslaget till bolagsordning, teckningslistan och kungörelsen angående grunderna för bolagets bildande. Ansökningen, som skall göras av stiftarna, skall vara åtföljd av stadgad avgift. Ansökningen skall innehålla uppgift om stiftarnas fullständiga namn, medborgarskap och hemvist¹ ävensom förklaring av stiftarna att de ej äro omyndiga eller i konkurstillstånd. Härom hänvisas till vad som yttrats vid 4 § första stycket. Därest såsom stiftare uppträder svenskt bolag eller svensk ekonomisk förening, varom förmåles i 4 § första stycket, måste naturligen registreringsmyndigheten erhålla erforderligt bevis, t. ex. genom företeende av vederbörligt registreringsbevis, om bolagets eller föreningens existens och om dess ställföreträdare. Föreskrift i sådant avseende har icke ansetts erforderlig i lagtexten. Däremot har, med hänsyn till det i 4 § första stycket uppställda villkoret för handelsbolag eller kommanditbolag att vara stiftare av aktiebolag, i förevarande paragraf första stycket intagits bestämmelse att för sådant fall uppgift skall lämnas om varje personligen ansvarig bolagsmans fullständiga namn, medborgarskap och hemvist.

För det fall att i ansökningen oriktig uppgift lämnas i berörda avseenden inträder straffansvar enligt 201 § 1 (jfr 132 § 1) AL).

I första stycket sista punkten har föreskrivits, att stiftarna i ansökningen om stiftelsehandlingarnas godkännande skola uppgiva namn och postadress för ombud som äger å deras vägnar mottaga handlingar och meddelanden från registreringsmyndigheten (stiftarombud). Genom anmälan av gemen-

¹ Jfr 23 § andra stycket första ledet AL.

samt ombud för stiftarna underlättas förhandlingar mellan registreringsmyndigheten och stiftarna rörande rättelser i de ingivna handlingarna m. m.

Andra stycket. Om i stiftelseurkunden intagits bestämmelse som avses i 7 §, skola jämväl stiftarberättelsen och, där granskning skett enligt 13 §, granskningsberättelsen underställas registreringsmyndighetens godkännande för registrering av bolaget. I sådant fall är det av särskild vikt, att registreringsmyndigheten tillser att — såvitt av handlingarna och i övrigt kända förhållanden kan bedömas — stiftelsehandlingarna och berättelserna äga föreskriven fullständighet, så att de som vilja teckna aktier kunna erhålla tillräcklig upplysning för sitt bedömande av grunderna för bolagsbildningen. Jämförelse skall därvid ske med de handlingar som finnas upprättade rörande bestämmelsen, om de ej undantagas från granskningen enligt 13 §. Av vikt är jämväl att kontrollera, att kungörelsen i dessa delar ger en tydlig framställning av den väsentliga innebörden av träffade avtal. Kungörelsen skall giva ledning för den offentliga kritiken.

Tredje stycket. Om i förslaget till bolagsordning intagits bestämmelse, till vilken Konungens tillstånd erfordras, skall enligt tredje stycket till ansökningsom godkännande fogas bevis om sådant tillstånd. Konungens tillstånd kan vara erforderligt enligt 3 § första eller sista stycket, 83 § andra stycket eller 154 § första stycket.

Fjärde stycket. Registreringsmyndigheten bör äga tillgång till originalen av de handlingar rörande bolagsbildningen som äro föremål för förberedande granskning. Och för att det säkert skall kunna konstateras, vilka handlingar som varit ingivna i ärendet och föremål för registreringsmyndighetens uppmärksamhet, böra originalen för fastställande av identiteten förses med påskrift om handlingarnas godkännande eller företeende (15 § tredje stycket). Ansökningsom torde därför böra inlämnas i två exemplar samt båda originalexemplaren ingivas av stiftelsehandlingarna, stiftarberättelse och granskningsberättelse. Vidare böra handlingar, som upprättats rörande bestämmelse som avses i 7 §, ingivas i huvudskrift och en enligt 213 § tredje stycket bestyrkt avskrift, såfram ej enligt 13 § avskrift av handlingarna i förseglat konvolut från granskarna insänts till registreringsmyndigheten. Där granskning skett, bör avskrift av handelskammarens förordnande för granskarna inlämnas. Bestämmelser i dessa avseenden hava upptagits i förevarande paragraf fjärde stycket.

Femte stycket. Om förande av förteckning över ansökningar om godkännande för registrering böra föreskrifter meddelas av Konungen. Föreskrifter böra ock meddelas om avgift för sådan ansökning.

För närvarande är avgiften för ansökan om aktiebolags registrering¹ 30 kr. samt ett belopp motsvarande 7 öre för varje fulla 100 kr. av aktiekapitalet. Sistnämnda belopp återställs, om registrering av bolaget vägras. Med den ordning som föreslås av beredningen synes en avgift böra utgå för registreringsmyndighetens förberedande granskning, som icke återställs ifall godkännande ej meddelas. Den för närvarande vid registreringsansökningens

¹ Se 6 § i kungörelsen den 19 oktober 1911 om aktiebolagsregistrets förande m. m.

utgående fasta avgiften torde möjligen kunna nedsättas, medan den efter aktiekapitalet beräknade avgiften bibehålles eller måhända något ökas.

Vid fastställandet av den avgift som skall bifogas ansökningen om godkännande måste hänsyn tagas därtill, att den förberedande granskning av handlingarna rörande bolagsbildningen som enligt förslaget uppdrages åt registreringsmyndigheten torde — även om denna granskning medför en väsentlig minskning av arbetet vid registreringsansökningens prövning — i allt fall innebära en ökad arbetsbörda för registreringsmyndigheten. Härav lär komma att följa behov av någon personalökning. Avgifterna för den förberedande granskningen och för registreringen måste därför bestämmas till sammanlagt något högre belopp än som för närvarande utgår. Vid fastställandet av avgiften för den förberedande granskningen torde böra övervägas, om ej denna avgift bör bestämmas till ett lägre belopp för de små bolagen och till ett högre belopp för de större, samt om ej — inom dessa grupper — beloppet bör höjas för det fall att i stiftelseurkunden upptagits bestämmelse som avses i 7 §, där denna icke endast avser kostnaden för själva bolagsbildningen, av hänsyn till det ökade arbete granskningen i sådant fall i regel medför.

15 §.

Meddelande eller vägran av godkännande. Första stycket. Då godkännande av handlingar enligt 14 § innebär en förklaring att handlingarnas innehåll icke innefattar hinder mot registrering av bolaget, måste godkännande vägras i sådana fall, då på grund av handlingarnas innehåll hinder möter mot registreringen d. v. s. då enligt gällande aktiebolagslag hinder skulle möta på grund av stiftelseurkundens innehåll mot dess mottagande av överståthållarämbetet eller länsstyrelsen eller på grund av bolagsordningens eller andra handlingars innehåll mot registrering. I anslutning till vad i 8 § andra stycket och 122 § femte stycket AL stadgas skall därför godkännande vägras, om vid upprättandet av någon av stiftelsehandlingarna eller av stiftarberättelse eller granskningsberättelse icke iakttagits vad i 5—13 §§ föreslagits eller om någon av dessa handlingar eller berättelser eljest finnes innehålla något som strider mot aktiebolagslagen eller annan lag eller författning t. ex. om det angivna föremålet för bolagets verksamhet är rörelse som ej må drivas av aktiebolag lydande under allmänna aktiebolagslagen. Med hänsyn till såväl det avsedda publicitetsskyddet som vikten av att tvistigheter förekommas i fråga om grunden för bolagsbildningen eller innebörden av bolagsordningens bestämmelser föreslås vidare att godkännande ej heller må ske, om handling finnes vara till sin avfattning i något viktigare hänseende otydlig eller vilseledande.¹ Vidare skall godkännande vägras, om stiftarna icke fullgjort vad dem enligt 14 § ålegat t. ex. i fråga om bifogande av handlingar eller de ej erlagt stadgad avgift för ansökningen.

Däremot ankommer det — såsom vid 14 § påpekats — ej på registre-

¹ Se förslaget 185 § 2 mom. Jfr 70 § lagen den 24 mars 1938 om understödsföreningar.

ringsmyndigheten att undersöka exempelvis skäligheten av bestämmelse som avses i 7 § utan endast att bestämmelsen upptagits i stiftelseurkunden och kungörelsen på sätt föreskrives i förslaget 7 och 11 §§ samt att stiftarberättelsen angiver de omständigheter som kunna vara av vikt vid bedömandet av grunden till bestämmelsen och dess skälighet särskilt de omständigheter som påpekas i 12 § andra stycket.

Även utan särskild lagbestämmelse torde under hand efter förhandling med stiftarna genom stiftarombudet godvilligt ändringar kunna vidtagas i handlingarna, så att hinder mot godkännande undanröjes. I viss utsträckning tillämpas redan för närvarande ett liknande förfarings sätt vid registreringsansökningarnas behandling.

Vägras godkännande, skall beslut därom meddelas med angivande av skälen samt med posten ofördröjligen tillställas stiftarombudet (jfr 9 § andra stycket andra punkten AL).

Andra stycket. Ett särskilt spörsmål är huru proceduren för den förberedande granskningen av bolagsbildningen bör anordnas beträffande bolag, vilkas bolagsordningar skola stadfästas av Kungl. Maj:t d. v. s. bankaktiebolag och andra aktiebolag, som hava till ändamål att driva lånerörelse, ävensom järnvägsaktiebolag. Rörande bankaktiebolagen är beträffande bolagsbildningen särskilt stadgat i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse.¹ Men beträffande aktiebolag, varå lagen den 22 juni 1911 om vissa aktiebolag som driva lånerörelse eller lagen samma dag om järnvägsaktiebolag äger tillämpning, skola aktiebolagslagens regler angående bolagsbildning lända till eftertelse.

Stadfästelse å bolagsordning för järnvägsaktiebolag och aktiebolag, som driver lånerörelse, meddelas enligt gällande rätt efter det bolagsordning antagits av bolaget i samband med beslutet om dess bildande.² Med den av lagberedningen föreslagna ordningen för bolagsbildning — förberedande granskning och godkännande av stiftelsehandlingarna, däribland förslag till bolagsordning — synes det icke möjligt, att med meddelande av stadfästelse å bolagsordningarna för järnvägsaktiebolag och aktiebolag som driva lånerörelse anstår till dess bolagets bildande beslutits å konstituerande stämman. Härigenom skulle genomförandet av ändringar i bolagsordningen som kunde påkallas av Kungl. Maj:t i hög grad försvåras. Det synes ej heller lämpligt, att Kungl. Maj:ts prövning skall äga rum först sedan registreringsmyndigheten lämnat godkännande enligt förevarande paragraf i förslaget bl. a. med hänsyn därtill att enligt förslaget 10 § första stycket 4 konstituerande stämman skall hållas inom viss tid räknat från det sådant godkännande meddelades och det följaktligen är av vikt att bolagsbildningen därefter icke uppehålles av ytterligare förberedande åtgärder. Beredningen

¹ Se lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse. Motsvarande spörsmål föreligger beträffande försäkringsaktiebolag. Sådana aktiebolag införas i försäkringsregistret efter prövning av försäkringsinspektionen.

² Däremot meddelas enligt lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse Konungens stadfästelse å en av stiftarna upprättad bolagsordning innan aktieteckning skett och konstituerande stämman hållits (3 och 8 §§).

föreslår därför i 15 § andra stycket, att då, enligt vad i lag eller författning är särskilt stadgat i fråga om aktiebolag som driver verksamhet av visst slag, Konungens godkännande av bolagsordningen erfordras, godkännande enligt förevarande paragraf ej må meddelas av registreringsmyndigheten innan Konungens godkännande givits. I anledning av vad sålunda föreslagits bliva ock vissa ändringar erforderliga i ovannämnda lagar av den 22 juni 1911 om järnvägsaktiebolag och om vissa aktiebolag som driva lånerörelse. Dessa ändringar — till vilka förslag enligt vad i motiven till 217 § anföres torde böra först senare framläggas — synas böra hava den innebörd att, såframt registreringsmyndigheten icke finner hinder möta mot godkännande av stiftelsehandlingar för ifrågavarande slag av bolag, registreringsmyndigheten skall, innan godkännande meddelas, med eget yttrande underställa förslaget till bolagsordning Konungens prövning. När underställning sålunda sker, bör registreringsmyndigheten hava under hand undanröjt de hinder som kunna från dess sida möta mot godkännande av stiftelsehandlingarna och yttrandet synes böra innehålla uttalande härom. Registreringsmyndigheten bör uppenbarligen äga utan underställning vägra godkännande av stiftelsehandlingar för aktiebolag som avses i berörda två lagar. Sedan Konungens godkännande meddelats, skall registreringsmyndigheten hava att meddela godkännande enligt förevarande paragraf.

I förordningen den 18 juni 1937 ang. försäljning av rusdrycker finnas bestämmelser rörande vissa slag av aktiebolag (partihandelsbolag, systembolag, restaurangbolag). Enligt 6 kap. 5 § skall, då stiftelseurkunden för systembolag ingives till länsstyrelsen, vid densamma vara fogat förslag till bolagsordning som underställes länsstyrelsen för godkännande; vid ansökningen om bolagets registrering skall fogas bevis om länsstyrelsens godkännande. Enligt 6 kap. 15 § 2 mom. skall bolagsordning för restaurangbolag ävensom ändring däri för att vara gällande godkännas av kontrollstyrelsen, därom bevis skall fogas vid registreringsansökningen. Då länsstyrelsens resp. kontrollstyrelsens godkännande bör föregå registreringsmyndighetens godkännande, måste nämnda lagrum omarbetas.

Tredje stycket. Då godkännande av ingivna handlingar meddelas, bör påskrift därom ske å såväl de handlingar som återlämnas till sökanden som de handlingar som skola förvaras hos registreringsmyndigheten. Påskrift om godkännandet skall därför, med angivande av dagen för beslutet, tecknas å båda exemplaren av ansökningen, stiftelsehandlingarna samt stiftarberättelse och granskningsberättelse. Då det är av vikt att de handlingar, som ingivits rörande bestämmelse som avses i 7 §, kunna identifieras, skall å såväl huvudskriften som avskriften tecknas påskrift att de företetts i ärendet.

Meddelas godkännande, är verkan därav att — då bolagets registrering sökes — ny prövning i regel ej sker av de godkända handlingarnas innehåll; härom hänvisas till 185 § 1 mom. andra punkten. Att meddelat godkännande under vissa omständigheter förfaller stadgas i 33 § tredje stycket.

Fjärde stycket. Då godkännande meddelas, skall av ansökningen och stiftelsehandlingarna, så ock av stiftarberättelse och granskningsberättelse det

ena exemplaret samt av handlingar, som inlämnats rörande bestämmelse som avses i 7 §, huvudskriften återställas till stiftarombudet. Övriga exemplar och avskrifter skola förvaras hos registreringsmyndigheten för att hållas tillgängliga för envar som önskar taga kännedom om deras innehåll (jfr 9 § första stycket andra punkten AL).

När godkännande ägt rum och därefter ansökan om registrering göres, böra de handlingar som förvaras från ärendet om godkännande hos registreringsmyndigheten sammanföras med de handlingar som röra registreringsansökningen. Lämpliga bestämmelser härom böra givas i administrativ ordning.

Femte stycket. Över beslut om vägrat godkännande skall klagan kunna föras i den ordning som enligt förslaget 185 § 3 mom. andra stycket gäller för vägrad registrering.

Klagas ej över beslut om vägrat godkännande eller fastställes sådant beslut, måste ny ansökan göras om godkännande, sedan hindret mot godkännande undanröjts.

I 123 § sista stycket AL upptagas bestämmelser om återställande av handlingar, som ingivits i ärende om aktiebolags registrering, för det fall att registrering beviljas. Däremot saknas sådana bestämmelser för det fall att registrering vägras. Om bolagets styrelse — sedan beslutet vunnit laga kraft — framställer begäran därom, återlämnas handlingarna med undantag för ansökningen. På motsvarande sätt torde böra förfaras, då godkännande vägrats. Att upptaga bestämmelser har synts beredningen ej vara erforderligt.

16 §.

Offentliggörandet av kungörelsen angående grunderna för bolagets bildande. Enligt 8 § första stycket AL skola stiftarna låta kungöra stiftelseurkunden i allmänna tidningarna och i tidning inom den ort där bolagets styrelse skall hava sitt säte.

I förevarande paragraf stadgas, att sedan godkännande meddelats enligt 15 §, stiftarna skola låta införa kungörelsen angående grunderna för bolagets bildande med därå tecknat godkännande i allmänna tidningarna och tidning inom den ort där bolagets styrelse skall hava sitt säte. Därvid bör enligt förslaget 214 § sådan ortstidning väljas som genom sin spridning är ägnad att bringa kungörelsen till allmän kännedom.

17 §.

Aktieteckningen. Enligt 10 § första stycket AL skall teckning av aktier ske å teckningslista i huvudskrift, som egenhändigt underskrivits av stiftarna, eller i avskrift, bestyrkt av notarius publicus. Teckningslistan skall innefatta styrkt avskrift av stiftelseurkunden jämte påskriften om dess uppvisande för överståthållarämbetet eller länsstyrelsen samt upptaga de bestämmelser för vilka redogörelse lämnats vid förslaget 10 §. Vidare stadgas i 10 § sista stycket AL att varje stiftare skall teckna minst en aktie.

Lagberedningens förslag. Första stycket. Teckning å godkänd teckningslista i huvudskrift eller avskrift. I förevarande paragraf första stycket har upptagits stadgande därom, att teckning av aktier skall ske å den godkända teckningslistan i huvudskrift eller avskrift som bestyrkts av notarius publicus eller landsfiskal eller av stiftarna. Av avgörande betydelse för teckningens giltighet är enligt förslaget 19 § att teckningen göres å godkänd teckningslista. Beredningen har ansett av stiftarna under straffansvar vitsordad avskrift av listan böra godkännas.

Andra stycket. Vid teckningslistan fogade handlingar. Vid teckningslistan skola enligt andra stycket vara i avskrift fogade de handlingar som jämte denna underställts registreringsmyndigheten för godkännande, d. v. s. stiftelseurkunden, förslaget till bolagsordning och kungörelsen angående grunderna för bolagets bildande ävensom i förekommande fall stiftarberättelse och granskningsberättelse; i avskrifterna skola upptagas å originalhandlingarna tecknade påskrifter om handlingarnas godkännande. Avskrifterna skola vara bestyrkta på sätt i förslaget 213 § tredje stycket stadgas.

Däremot har beredningen icke ansett det böra åläggas stiftarna att — för det fall att i stiftelseurkunden intagits bestämmelse som avses i 7 § — vid teckningslistan foga om bestämmelsen upprättade handlingar. Hava dessa handlingar enligt 14 § fjärde stycket inlämnats till registreringsmyndigheten, synes det vara tillräckligt att handlingarna finnas där tillgängliga för dem som vilja taga del av handlingarna. Föreskrifter föreslås tillika därom, att handlingarna skola hållas för aktietecknarna tillgängliga före konstituerande stämman (22 § andra stycket) samt framläggas å stämman (23 § 1 mom. första stycket). Därest enligt 13 § avskrift av handlingar, som upprättats rörande bestämmelse som avses i 7 §, i förseglat konvolut från granskarna insänts till registreringsmyndigheten att av denna förvaras, har som förut vid 13 § framhållits skydd för dessa handlingar mot publicitet åsyftats. Aktietecknare kan i dylikt fall av granskningsberättelsen inhämta, att berörda handlingar av granskningsmännen i förseglat konvolut insänts till registreringsmyndigheten, och erhåller sålunda kännedom om att han i dylikt fall endast kommer att äga tillgång till stiftelsehandlingarna, stiftarberättelsen och granskningsberättelsen.

Vidare skall vid kungörelsen angående grunderna för bolagets bildande fogas i huvudskrift eller avskrift en av stiftarna undertecknad uppgift om de tidningar, i vilka kungörelsen varit införd, och om dagen därför eller ock ett exemplar av dessa tidningar. Att bifoga tidningsnumren synes icke böra vara obligatoriskt. Kontroll över att kungörelsen behörigen publicerats utövas av registreringsmyndigheten först i samband med ansökningen om bolagets registrering.

I teckningslistan skall enligt förslaget 10 § femte stycket finnas förteckning över de handlingar, som enligt 17 § skola fogas vid listan, och aktietecknare är således i tillfälle att kontrollera att dessa handlingar verkligen finnas fogade vid listan.

Tredje stycket. Stiftare skall teckna minst en aktie. I detta stycke första

punkten har upptagits bestämmelsen att varje stiftare skall teckna minst en aktie. Stiftarna skola intaga ställningen av aktietecknare, så länge deras funktion såsom stiftare — efter vad i motiven till 4 och 6 §§ anförts — fortfar, d. v. s. till dess beslut fattats om bolagets bildande eller frågan där-om förfallit.

Av skäl som utvecklats vid förslaget 10 § intager förslaget i motsats mot gällande lag den ståndpunkten, att endast den del av aktiekapitalet, som icke av stiftarna tecknats före teckningslistans framläggande för aktieteckning av andra än stiftarna, utbjudes till teckning. I tredje stycket andra punkten föreslås därför den bestämmelsen att av annan än stiftare må tecknas allenast det antal aktier, vilket återstår efter den teckning som gjorts av stiftarna innan teckningslistan framlades för aktieteckning av andra än stiftarna.

Den omständigheten att teckningslistan framlägges för aktieteckning av andra än stiftarna medför icke rätt för allmänheten att verkställa aktieteckning. Stiftarna kunna hänvända sig till en slutna krets eller uppställa villkor för att listan skall tillhandahållas andra för aktieteckning. Om den som anmäler sig för teckning icke fullgör sådant villkor, kan han avvisas. Men om han tillåtes verkställa aktieteckning, medför ej villkoret någon verkan i avseende å teckningen, utan hans rätt till aktier i bolaget skall bedömas enligt aktiebolagslagens, stiftelseurkundens och teckningslistans bestämmelser.

Fjärde stycket. Särskilda anmärkningar angående fria aktier. Avser i förslaget till bolagsordning intaget förbehåll, som i 76 § 2 mom. sägs, icke samtliga aktier i bolaget, är det av vikt att vid fördelningen av bundna och fria aktier bundna aktier ej tilldelas aktietecknare som på grund av förbehållet icke äga genom teckning förvärva sådana aktier (förbjudna rättssubjekt). Då dylika rättssubjekt allenast må förvärva fria aktier, bör det åligga aktietecknare som är förbjudet rättssubjekt att vid sin teckning angiva berörda förhållande. Bestämmelse därom har upptagits i fjärde stycket första punkten.

För att förekomma misstag vid fördelningen av fria och bundna aktier kan den som vill teckna aktier — där det icke är känt huruvida han är tillåtet eller förbjudet rättssubjekt — genom det ombud som tillhandahåller teckningslistan förvägras att verkställa teckning, om han ej företer bevis beträffande nämnda förhållande. Krav på sådan bevisning lär icke sällan framställas, då bolag anmäler sig för aktieteckning.

Då det belopp som skall inbetalas för aktie — efter vad i 10 § fjärde stycket sista punkten sägs — i teckningslistan bestämts högre för fria aktier än för bundna, skall aktietecknare, som enligt förbehållet äger förvärva såväl bundna som fria aktier, vid sin teckning angiva det antal fria aktier som må tilldelas honom. Av bestämmelserna i 23 § 2 mom. framgår, att om aktietecknaren icke angivit visst antal för dylika aktier, endast bundna aktier skola tilldelas honom.

Sista stycket. När aktieteckning verkställs, böra aktietecknarna — såsom för närvarande allmänt sker — vid sina namn angiva yrke och postadress.

I sista stycket har upptagits en regel härom, vilken regel är av instruktörisk natur. Även uppgift om yrke kan understundom för bolaget väsentligt underlätta aktietecknarens påträffande.

18 §.

Bestämmelser om tiden för aktieteckning m. m.

Första stycket. Aktieteckning av stiftarna, minst en aktie för envar av dem, skall verkställas, innan teckningslistan eller avskrift av denna må framläggas för teckning av andra än stiftarna. Stiftarna skola vid sin aktieteckning angiva dagen för teckningen, och skall listan eller avskrift av listan, när den framlägges för aktieteckning av andra än stiftarna, förses med påskrift om dagen för listans framläggande. Då det ej är vanligt att teckningen dateras, torde en föreskrift av detta innehåll vara att föredraga framför en föreskrift om datering av aktieteckning som sker efter listans framläggande.

Enligt förslaget skola endast de aktier, som ej tecknats av stiftarna före listans framläggande för aktieteckning av andra, utbjudas till aktieteckning. Om andra listor framläggas än den å vilken nämnda aktieteckning gjorts av stiftarna, skall därför varje sådan lista genom stiftarnas försorg förses med påskrift om det antal aktier som före listans framläggande tecknats av stiftarna. Föreskrifter härutinnan hava upptagits i första stycket.

Sedan teckningslistor framlagts för teckning av andra än stiftarna, är det intet hinder för stiftare att verkställa ytterligare teckning t. ex. för att minimikapitalet skall bliva fulltecknat. Sådan teckning skall, såsom vid 10 § framhållits, vara underkastad reduktion på samma sätt som teckning av andra än stiftarna.

Andra stycket. För närvarande torde det ofta förekomma — särskilt när aktietecknarnas antal är ringa — att sedan kungörande och uppvisande hos länsstyrelsen av stiftelseurkunden ägt rum, aktieteckning omedelbart sker, varefter aktietecknarna genast sammanträda till konstituerande stämma. Det är ej sörjt för att mellan kungörandet och aktieteckningen förlöper viss tid, under vilken offentlig kritik kan hava tillfälle att göra sig hörd.¹

Med de bestämmelser, som i förslaget upptagits rörande stiftelsehandlingarnas innehåll och ordningen för aktiebolags bildande, avses att vinna större trygghet för att publicitet kommer att råda i fråga om grunderna för bolagsbildningen. Och beredningen har övervägt att i detta syfte föreskriva, att viss tid från kungörelsens införande i tidningarna alltid skulle förflyta innan aktieteckning finge ske av andra än stiftarna. Emellertid måste — då särskilda bestämmelser om simultanbildning ej upptagas i förslaget — det intresse som understundom kan föreligga av snabb bolagsbildning jämväl beaktas. Och beredningen har därför ansett dylik föreskrift böra meddelas endast för det fall, att i stiftelseurkunden upptagits bestämmelse som avses i

¹ Jfr den norska bestämmelsen i NAL § 10, att aktieteckning får taga sin början först fjorton dagar efter första kungörandet av teckningsinbjudningen samt att aktieteckning av andra än teckningsinbjudare före utgången av denna tid är ogiltig. Se Augdahl s. 108. Jfr Karlgren s. 38, 39.

7 § och följaktligen behovet av publicitetsskydd är starkast framträdande. I förevarande hänseende föreslår beredningen, att där stiftelseurkunden innehåller bestämmelse som i 7 § avses, teckningslista ej må framläggas för aktieteckning av andra än stiftarna, förrän minst två veckor förflutit från det kungörelsen angående grunderna för bolagets bildande varit införd i tidningarna enligt 16 § d. v. s., om kungörande ägt rum å olika dagar, från dagen för sista kungörandet. Vidare föreslås, att där aktieteckning gjorts å lista som framlagts tidigare än nyss sagts, teckningen icke skall vara gällande mot aktietecknaren, om han gör anmälan hos registreringsmyndigheten inom tre veckor från det kungörelsen varit införd i tidningarna d. v. s. inom en vecka efter den tid som bort förflyta före listans framläggande till teckning. Bestämmelser i nu berörda avseenden hava upptagits i förevarande paragraf andra stycket första och andra punkterna. Finnes vid prövning av registreringsansökan, att aktieteckning skett tidigare än ovan angivits, äger registreringsmyndigheten följaktligen ej meddela registrering av bolaget förrän tre veckor förflutit efter kungörelsen. Har anmälan icke gjorts inom nämnda tid, möter ur nu ifrågavarande synpunkt ej hinder mot registreringen.

I andra stycket har slutligen upptagits föreskrift om skyldighet för registreringsmyndigheten att underrätta stiftarombudet, därest anmälan från aktietecknare inkommer efter vad förut anförts. Föreskriften avser att sätta stiftarna i stånd att gendriva en måhända obefogad anmälan eller att själva övertaga den aktieteckning som icke kan göras gällande mot aktietecknaren.

19 §.

Aktietecknings ogiltighet. Enligt 11 § första stycket AL är aktieteckning ogiltig, där den ej göres å teckningslista som uppfyller föreskrifterna i 10 §. Och enligt samma paragraf andra stycket är aktieteckning med villkor ogiltig, där ej, efter ty i 7 § sägs, bestämmelse om sådan teckning intagits i stiftelseurkunden. I 7 § stadgas, att där bestämmelse om rätt att teckna aktie mot tillskott av annat än penningar eller eljest med villkor icke angivits i stiftelseurkunden, sådan bestämmelse är utan verkan mot bolaget. Då aktieteckning skett med villkor utan stöd i sådan bestämmelse, är ej blott villkoret utan på grund av stadgandet i 11 § andra stycket AL den gjorda aktieteckningen icke gällande.

Aktieteckningens ogiltighet kan åberopas såväl av aktietecknaren gentemot bolaget som av detta mot aktietecknaren. Bolaget kan icke utkräva tecknat belopp och aktietecknaren äger påkalla återbäring av belopp som av honom inbetalts.

Då anmälan för bolagets registrering göres, åligger det registreringsmyndigheten ex officio att tillse, att aktieteckningen gjorts å teckningslista som uppfyller föreskrifterna i 10 §, samt att vid aktieteckningen ej fästs villkor som icke grundas å bestämmelse i stiftelseurkunden. I syfte att minska olägenheterna av ett misstag stadgas emellertid i 13 § AL, att sådan grund

för aktietecknings ogiltighet som avses i 10 § ej må göras gällande, utan så är att den hos registreringsmyndigheten anmäls före bolagets registrering.

Denna föreskrift saknade motsvarighet i 1908 års kommittéföreläggning. Vid förslaget granskning förordade lagrådet, att tillämpningen av bestämmelserna om aktietecknings ogiltighet i så måtto begränsades, att bestämmelserna ej kunde göras gällande i händelse bolaget blivit registrerat. Lagrådet fann det nämligen ur rättssäkerhetens synpunkt betänkligt att en tecknare, som måhända under en längre tid efter det bolaget börjat sin verksamhet uppträtt såsom aktieägare, skulle kunna med tillämpning av nämnda bestämmelser utträda ur bolaget eller skiljas därifrån, samt framhöll vidare, att det visserligen med hänsyn till registreringsmyndighetens skyldighet att tillse att teckning ej ägt rum i strid med berörda föreskrifter sällan torde kunna inträffa att ogiltighetsgrund av nu förevarande art gjordes gällande sedan bolaget trätt i verksamhet, men att detta dock icke vore helt och hållet uteslutet, vilket skulle innebära betänkliga följder. Lagrådet anförde slutligen, att det torde vara tydligt att ett stadgande i det av lagrådet förordade syftet icke inverkar på bedömande av frågan, huruvida den som tecknat med villkor vore pliktig att, om av förbiseende registrering ägt rum, kvarstå i bolaget ehuru villkoret ej uppfylldes.

Departementschefen fann vad lagrådet hemställt vara principiellt riktigt. Men det syntes departementschefen vid denna princip genomförande angeläget att söka förekomma, att registreringsmyndigheten av ovetenhet eller förbiseende registrerade ett bolag på grundvalen av teckningslistor, av vilka en eller flera vore ogiltiga på grund som redan före registreringen på ett eller annat sätt gjorts gällande. Det torde i sådant syfte lämpligen böra stadgas, att ogiltighetsgrund av förevarande beskaffenhet finge göras gällande, endast om densamma anmäls för registreringsmyndigheten före bolagets registrering. Genom ett sådant stadgande vunnos ock den fördelen, att all tvekan undanröjdes beträffande frågan, på vad sätt aktietecknare skulle före registreringen göra gällande dylik ogiltighetsgrund för att bolagets registrering ej skulle omintetgöras hans talan.¹

Den av departementschefen föreslagna lydelsen av 13 § antogs av riksdagen.

Frågan om verkan därav att aktiebolag registreras i fall, då aktieteckning skett med villkor som ej grundas på bestämmelse i stiftelseurkunden, samt att anmälan om ogiltigheten ej ägt rum före registreringen, är föremål för olika meningar. Den ståndpunkten förmenas sålunda hava kommit till uttryck i lagrådets nyssnämnda yttrande, att aktietecknaren är bunden av aktieteckningen såsom villkorlig och följaktligen kan vägra inbetalning å aktierna, om bolaget icke vill fullgöra villkoret. Vill bolaget ej fullgöra villkoret och bliva till följd därav aktier till belopp motsvarande minimikapitalet icke till fullo inbetalda, blir bolaget jämlikt 33 § andra stycket AL nödsakat träda i likvidation. Mot denna ståndpunkt talar emellertid grundsatsen, att tecknade aktier skola inbetalas i penningar, där ej betalning i annan egendom är medgiven i stiftelseurkunden. Denna grundsats har kommit till uttryck i bl. a. bestämmelserna om den försäkran som vid anmälan om inbetalning å aktiekapitalet skall av styrelsen avgivas att inbetalningen fullgjorts i penningar eller annat i enlighet med stiftelseurkundens bestämmelser. Sådan försäkran skulle ej kunna avgivas, om betalning på grund av villkor vid aktieteckningen utan stöd i stiftelseurkunden mottagits i annan egendom än penningar, och registrering av fullbetalt aktiekapital skulle ej kunna komma

¹ Se prop. 1910 nr 54 s. 66—67 och 135—136 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 21—22).

till stånd. Den uppfattningen har därför också gjorts gällande att, sedan registrering skett utan att anmälan som avses i 13 § AL ägt rum, den villkorliga teckningen är bindande såsom ovillkorlig.¹

Lagberedningens förslag. I förevarande paragraf första och andra styckena hava upptagits bestämmelser motsvarande stadgandena i 11 § AL.

Aktieteckning är ogiltig, där den ej göres å godkänd teckningslista, eller där å listan aktieteckning eller påskrift om aktieteckning av stiftarna ej verkställts. I första stycket stadgas, att aktieteckning är ogiltig, där den ej göres å godkänd teckningslista i huvudskrift eller sådan avskrift som i 17 § första stycket sägs. Teckningen skall hava skett å godkänd teckningslista, vare sig denna framlagts i huvudskrift eller avskrift. Finnas väsentliga fel i avskrift, därå teckning skett, kunna därför dessa fel åberopas av aktietecknaren såsom grund för bestridande av aktieteckningens giltighet. Sedan bolaget registrerats, bör dock aktietecknings ogiltighet på nämnda grund ej kunna åberopas, med mindre anmälan därom hos registreringsmyndigheten gjorts före registreringen.

Detsamma skall gälla, om å listan aktieteckning av stiftarna eller påskrift om aktieteckning av stiftarna ej verkställts efter vad i 18 § första stycket stadgas.

Den omständigheten att vid teckningslistan ej fogats de handlingar, varom förmäles i 17 § andra stycket, inverkar ej på aktieteckningens giltighet.

Aktieteckning med villkor, som saknar grund i stiftelseurkunden, är ogiltig. Då aktietecknare till sin teckning knyter villkor, bör han angiva detta vid teckningen under hänvisning till den bestämmelse i stiftelseurkunden varå villkoret grundas. I de fall då även utan sådant angivande av villkoret det med hänsyn till stiftelseurkundens innehåll är tydligt, att en villkorlig aktieteckning avses, torde tolkningsvis teckningen få anses vara villkorlig.²

Hur lagstiftningen bör ställa sig till spörsmålet om den verkan som skall tilläggas aktieteckning, vid vilken fästs villkor som saknar stöd i stiftelseurkunden, för den händelse registrering kommit att ske, är en svårlöst fråga.

Enligt *norsk* aktiebolagsrätt, NAL § 16, är — om aktieteckning innehåller förbehåll som saknar stöd i stiftelseurkunden eller teckningsinbjudan — teckningen ogiltig. Ogiltigheten kan göras gällande, även om bolaget skulle bliva av misstag registrerat. Har tecknaren uppträtt såsom aktieägare, får han dock anses hava avstått från förbehållet och hans teckning blir bindande såsom förbehållslös. Eljest är tecknaren fri från skyldighet att fullfölja teckningen, men stiftarna och styrelsens ledamöter äro, på grund av sin felaktiga uppgift angående det teknade kapitalet till den konstituerande stämman och till registerföraren, enligt NAL § 19 skyldiga övertaga det teknade beloppet.³

Tysk aktiebolagsrätt, AG § 20, intar däremot den ståndpunkten, att om överenskommelse rörande tillskott av annan egendom än penningar (Sacheinlage) icke angivits i bolagsavtalet (die Satzung) men aktietecknare dock verkställt teckning med förbehåll om Sacheinlage — vilket förbehåll följaktligen ej är gällande gentemot

¹ Se Karlsgren s. 92.

² Jfr Karlsgren s. 90 not 44.

³ Se Augdahl s. 69.

bolaget — aktietecknaren är pliktig att inbetala aktiernas nominella belopp eller den högre kurs vartill aktierna utgivas.¹ Emellertid bör märkas, att i Tyskland nästan endast simultanbildning förekommer d. v. s. bolagsbildning vid vilken stiftarna (die Gründer) övertaga alla aktierna; Sacheinlage kan då ske endast från stiftare. Och även för fall av successivbildning har aktietecknare som tillskjuter Sacheinlage enligt AG § 21 ställning såsom stiftare. Han är underkastad stiftares ansvarighet. Mot denna bakgrund bör den stränga regeln om aktietecknarens skyldighet att inbetala sin teckning i penningar ses. Har aktieteckning skett med annan inskränkning i tecknarens förpliktelse än beträffande tillskott av egendom, är teckningen enligt § 30 st. 3 ogiltig. Sker registrering av misstag, får ogiltigheten fortfarande göras gällande av tecknaren, såframt han ej deltagit i konstituerande stämman eller eljest därefter utövat rättigheter eller uppfyllt förpliktelser såsom aktieägare.²

Vad den svenska aktiebolagsrätten beträffar kräver publicitetsprincipen att — i ämnen som avses i 7 § — bestämmelse som icke upptagits i stiftelseurkunden ej kan göras gällande mot bolaget. Aktietecknare kan ej genom teckning med villkor utan grund i stiftelseurkunden vinna rätt att erhålla aktier i bolaget med villkoret gällande mot detta. Då sålunda aktieteckning kan bli gällande mot bolaget med villkor, endast när bestämmelse därom finnes i stiftelseurkunden, är det en stark presumtion för att vid teckning med villkor tecknare avsett att ansluta sig till bestämmelse i stiftelseurkunden. Har teckningen ej strukits vid aktietilldelning av stiftarna eller eljest å konstituerande stämman, lär bolaget i allmänhet icke kunna vägra tecknaren att fullfölja teckningen i överensstämmelse med bestämmelse i stiftelseurkunden som kan antagas vara av honom åsyftad.

Finnes ej alls bestämmelse i stiftelseurkunden eller ej bestämmelse, som kan antagas vara åsyftad med villkoret, kan aktietecknaren icke vara berättigad att gentemot bolaget göra gällande aktieteckningen såsom villkorlig. Och rätt för honom att utan anmälan före registreringen göra gällande aktieteckningens ogiltighet, sedan registrering av bolaget ägt rum, skulle medföra faror för såväl borgenärer hos bolaget som förvärvare av aktier i detta. Skyldighet synes därför böra föreligga för aktietecknaren, där han icke gjort anmälan, att svara för aktieteckningen utan rätt att göra villkoret gällande mot bolaget. Emellertid måste beaktas, att det ej endast är aktietecknaren som gjort sig skyldig till fel genom att teckna aktier med villkor utan stöd i stiftelseurkunden. Aktier borde icke hava tilldelats honom för hans teckning och anmälan för bolagets registrering borde ej hava ägt rum med sådan försäkran av styrelseledamöterna och verkställande direktör som avses i 34 § fjärde stycket 4. Vidare hade registrering rätteligen icke bort ske. Och enligt beredningens mening måste i regel det fel, som blivit begånget av de för bolagets bildande främst ansvariga stiftarna och styrelsen räknas som en allvarligare försummelse än det fel som kan läggas tecknaren till last. Beredningen har därför övertägligt att upptaga regler om skyldighet för stiftarna samt styrelsens ledamöter och verkställande direktör att svara för teckningens övertagande. Men med hänsyn därtill, att registrering kan tän-

¹ Se Schlegelberger AG § 20 st. 2 anm. 15, § 150 anm. 5, 9.

ff

² Jfr Teichmann-Koehler AG § 30 anm. 4 b och Schlegelberger AG § 30 anm. 5 och § 152 anm. 16

kas endast ytterst sällan komma till stånd då vid aktieteckning fästs villkor utan stöd i stiftelseurkunden, har beredningen ansett den skadeståndsrätt för aktietecknaren, som bör föreligga mot nämnda personer på den grund att bolaget registrerats, ehuru strykning av aktieteckningen ej skett, vara tillräcklig. En sådan skadeståndsrätt är ägnad att inskräpa vikten av att villkorlig aktieteckning ägnas noggrann granskning och att förekomma frestelse till missbruk från deras sida som främst äro intresserade av bolagsbildningen. Beträffande skadeståndet torde märkas att grunden till detta är, att aktietecknaren — till följd av att aktieteckningen ej blev struken — nödgats inbetala det tecknade beloppet. Han synes därför böra äga fordra ersättning för nämnda belopp med avdrag för de bekomna aktiernas försäljningsvärde. En sådan skadeståndsrätt torde, där dylikt värde ej kan fastställas, komma att föranleda frivillig uppgörelse om aktiernas övertagande av de skadeståndsskyldiga. Jämkning av skadeståndet med hänsyn till culpa från aktietecknarens sida kan naturligtvis ske i fall, där det skulle framstå såsom billigt, enligt reglerna för *compensatio culpæ*.

Påskrift av stiftarna å teckningslistan rörande villkorlig aktieteckning. Med hänsyn till vikten av att villkorlig aktieteckning blir föremål för granskning föreslår beredningen upptagande i förevarande paragraf av ett tredje stycke av innehåll att, även då ej enligt föreskrift i teckningslistan tilldelning av aktier skall ske efter stiftarnas bestämmande, det åligger dem att ofördröjligen sedan aktieteckning ägt rum granska teckningslistorna samt å lista, där aktieteckning skett med villkor och grund till sådan teknings ogiltighet efter vad i andra stycket sägs föreligger, teckna påskrift därom, så ock att underrätta aktietecknaren. Vidare upptages i förslaget 195 § andra stycket bestämmelse om skadeståndsrätt för aktietecknaren mot stiftare.

Vad styrelsen beträffar föreligger för denna skyldighet att vid aktiebokens uppläggande — vilket skall ske ofördröjligen efter det beslut fattats om bolagets bildande och styrelse valts — granska de gjorda aktieteckningarna vid aktiernas införande i aktieboken. Av särskild vikt är, att därvid tillses att ogiltighetsgrund icke föreligger varom stadgas i förevarande paragraf. Åsidosättandet av denna granskningsplikt innefattar överträdelse som medför skadeståndsrätt för aktietecknaren enligt förslaget 197 §.

Med beredningens förslag är det, liksom enligt gällande rätt, av vikt att registrering icke sker i fall då aktietilldelning skett på grund av villkorlig aktieteckning som ej är bindande. Det måste därför åligga registreringsmyndigheten *ex officio* att — såsom för närvarande — under jämförelse med stiftelseurkunden i original undersöka, huruvida villkor som fästs vid aktieteckning är grundat å bestämmelse i stiftelseurkunden och där så icke är förhållandet vägra registrering. Registrering synes dock i sådant fall kunna ske, om aktietecknaren medgivit att teckningen skall vara mot honom bindande såsom ovillkorlig eller teckningen övertagits såsom ovillkorlig av annan.

Lika litet som gällande aktiebolagslag upptager förslaget några regler om verkan av vanliga civilrättsliga ogiltighetsanledningar — tvång, svek, miss-

tag, bristande rättslig handlingsförmåga o. s. v. — vid aktieteckning. Av aktiebolagsrättens grunder och allmänna civilrättsliga principer torde följa, att aktietecknare åtminstone icke efter bolagets registrering kan gentemot bolaget åberopa, att hans aktieteckning tillkommit under sådana omständigheter, som enligt allmänna avtalsregler föranleda ogiltighet i förhållande till ondtröende medkontrahent.¹ Sådana ogiltighetsgrunder, som gälla mot medkontrahent oberoende av dennes goda tro — såsom omyndighet — måste dock av aktietecknaren kunna åberopas även efter registreringen.²

20 §.

Upphörande av aktietecknings bindande verkan.

Aktieteckning ej bindande på den grund att beslut om bolagets bildande icke fattats inom viss tid. Den i förevarande paragraf första stycket upptagna bestämmelsen är till innehållet överensstämmande med stadgandet i 12 § AL. Enligt förslaget 10 § första stycket 4 kan den tid, inom vilken konstituerande stämman skall hållas, bestämmas till högst sex månader från det registreringsmyndigheten meddelat godkännande av handlingarna angående bolagsbildningen. Då den i förevarande lagrum stadgade påföljden inskränker sig till att aktieteckningen icke är bindande och ej innefattar att registreringsmyndighetens godkännande skall vara förfallet, torde bolagsbildning efter den i teckningslistan bestämda tiden kunna komma till stånd, såframt den stämma, där bolagets bildande beslutas, med samtliga aktietecknares samtycke hålles inom den i lag stadgade längsta tiden av sex månader från godkännandet.³ En motsatt ståndpunkt skulle medföra olägenhet exempelvis i fall, då full teckning ej medhunnits inom föreskriven tid men beräknas kunna ske inom maximitiden.

Aktieteckning ej bindande, sedan registrering av bolaget förfallit eller vägrats. I förslaget 33 § upptages bestämmelse att ansökning om bolagets registrering skall göras senast sex månader efter utgången av den tid inom vilken konstituerande stämma skall hållas enligt teckningslistan. Inkommer ej registreringsansökan inom viss ytterligare frist efter skedd anmaning, skall frågan om bolagets registrering av registreringsmyndigheten förklaras förfallen. I förevarande paragraf andra stycket föreskrives i anslutning till nämnda bestämmelser att aktieteckningen ej skall vara bindande, där genom lagakraftägande beslut frågan om bolagets registrering enligt 33 § förklarats förfallen. Detsamma skall gälla, såframt ansökning om bolagets registrering blivit avslagen och beslutet därom vunnit laga kraft.

Rörande anmälan om sådan ogiltighetsgrund som avses i förevarande paragraf första stycket stadgas i 21 §.

21 §.

Anmälan hos registreringsmyndigheten av grund för aktietecknings ogiltighet. Den i förevarande paragraf upptagna bestämmelsen är till sitt inne-

¹ Jfr NJA 1918 s. 398.

² Se Karlgren s. 75 o. f., Nial: Studier s. 183 o. f.

³ Jfr Reg.R:ns årsbok 1919: 218 och 1921: 45.

håll överensstämmande med stadgandet i 13 § AL. Även om anmälan varom i förevarande paragraf sägs icke gjorts hos registreringsmyndigheten, åligger det denna ex officio att beakta grund till aktietecknings ogiltighet som här avses och, där sådan grund föreligger, vägra registrering. Beredningen hänvisar till vad i detta ämne anförts i motiven till förslaget 19 §.

22 §.

Konstituerande stämmas utlysande. Enligt 14 § första stycket AL skall konstituerande stämma av stiftarna utlysas i den ordning som skall gälla om kallelse till ordinarie bolagsstämma.¹ Legal föreskrift saknas sålunda angående kallelsetsättet, liksom i fråga om orten för stämmans hållande.

I förevarande paragraf första stycket första punkten har — liksom beträffande bolagsstämma i 129 § — upptagits uttrycklig bestämmelse, att konstituerande stämma skall av stiftarna utlysas att hållas å ort inom riket. Där emot torde icke böra krävas, att konstituerande stämma hålles å den ort där enligt förslaget till bolagsordning bolagets styrelse skall hava sitt säte, utan bestämmandet av orten inom riket synes böra överlämnas till stiftarna.

Vad angår sättet för utlysande av konstituerande stämma hava svårigheter understundom vållats av bestämmelsen att kallelse till konstituerande stämma skall äga rum på samma sätt som till ordinarie stämma. Detta gäller särskilt, när i stiftelseurkunden föreskrives endast att kallelse skall ske genom brev till aktieägarna viss tid före stämman. Personer, som teckna aktier kort före den konstituerande stämman efter det kallelserna avsänts, bliva i sådant fall icke kallade enligt stiftelseurkunden. Svårigheter på grund härav hava uppkommit vid bolagets registrering. Det har därför ansetts lämpligt att i lagen upptaga särskilda legala kallelseföreskrifter. Då ett betryggande förfarande i fråga om kallelse till konstituerande stämman är av synnerlig vikt, föreslås i första stycket andra och tredje punkterna, att kallelsen skall två gånger, första gången minst två och andra gången högst en vecka före stämman, kungöras i allmänna tidningarna och tidning inom den ort, där bolagets styrelse skall hava sitt säte, ävensom att skriftlig kallelse skall med posten avsändas till varje aktietecknare, som — enligt föreskriften i 17 § sista stycket — vid sitt namn angivit postadress. Obligatoriskt kungörande i allmänna tidningarna torde vara till fördel bl. a. för bankerna och andra som önska äga kännedom om förekommande bolagsbildningar. Beträffande kungörelsen i ortstidning må erinras dels att enligt förslaget 8 § första stycket 5 i bolagsordningen skall angivas den ort inom riket, där bolagets styrelse skall hava sitt säte, dels ock att enligt förslaget 214 § sådan ortstidning bör väljas som genom sin spridning är ägnad att bringa kungörelsen till allmän kännedom.

Handlingars framläggande före konstituerande stämman. I gällande aktiebolagslag 14 § andra stycket givas regler endast om framläggande å konstituerande stämman av handlingarna rörande bolagsbildningen. Beredningen

¹ Jfr 5 § första stycket 6) AL och förslaget 8 § första stycket 9.

har ansett det vara angeläget att redan viss tid före stämman tillfälle beredes aktietecknarna att taga del av dessa handlingar. Visserligen skola enligt förslaget 17 § andra stycket handlingarna rörande bolagsbildningen vara fogade vid lista, därå aktieteckning verkställes, men det torde lända aktietecknarna till ytterligare skydd att handlingarna åter äro för dem tillgängliga viss tid före stämman. Föreskrifter härutinnan hava upptagits i förevarande paragraf andra stycket. Beredningen föreslår sålunda, att under minst en vecka närmast före konstituerande stämman skola genom stiftarnas försorg å plats som angives i kallelsen för aktietecknarna hållas tillgängliga i huvudskrift eller avskrift stiftelsehandlingarna jämte ett exemplar av de tidningar i vilka kungörelsen angående grunderna för bolagets bildande varit införd, stiftarberättelse och granskningsberättelse, där sådan avgivits, ävensom de rörande bestämmelse som i 7 § avses upprättade handlingar, där ej enligt 13 § avskrift av handlingarna i förseglat konvolut från granskarna insänts till registreringsmyndigheten. Tillika föreslås bestämmelse, att om aktieteckning skett å avskrifter av teckningslistan, de eller avskrift av dem skola hållas tillgängliga.

Där enligt föreskrift i teckningslistan tilldelning av aktier skall ske efter stiftarnas bestämmande, skall sådan tilldelning äga rum i så god tid före konstituerande stämman, att av stiftarna undertecknad handling med uppgift om tilldelningen kan i huvudskrift eller avskrift hållas tillgänglig under ifrågavarande tid. Bestämmelse om sådan handlingens tillhandahållande har upptagits i tredje stycket. Emellertid är det naturligtvis lämpligt att dessutom stiftarna under hand underrätta varje aktietecknare, huruvida tilldelning av aktier till honom skett eller icke.

Kallelse till och handlingars framläggande före fortsatt stämma. Såsom framgår av förslaget 24 § kan å konstituerande stämman beslutas att å fortsatt stämma, minst fyra och högst sex veckor därefter, skall ägnas slutlig behandling åt frågorna om antagande av förslaget till bolagsordning och om bolagets bildande. I förevarande paragraf sista stycket föreslås, att till sådan fortsatt stämma skall utfärdas kallelse i samma ordning som till konstituerande stämma och att i kallelsen skola angivas de ärenden som skola förekomma och, om ändringar i förslaget till bolagsordning beslutats, dessas huvudsakliga innehåll. Vid första stämman icke närvarande aktieägare få sålunda kännedom om den fortsatta stämman och om ifrågasatta ändringar i bolagsordningen. Tillika föreslås att föreskrifterna i andra och tredje styckena om handlingars tillhandahållande för aktietecknarna före konstituerande stämman skola äga tillämpning jämväl i avseende å den fortsatta stämman.

Har kallelse till konstituerande stämma eller fortsatt stämma icke skett i den ordning, som föreskrives i förevarande paragraf första stycket eller hava handlingar icke hållits tillgängliga på sätt i andra och tredje styckena stadgas, torde hinder dock ej föreligga mot stämmans hållande, därest samtliga aktietecknare infinna sig vid stämman och anmärkning ej göres mot förfarandet.

23 §.

Konstituerande stämma; dess öppnande, fastställande av röstlängd och tilldelning av aktier.

1 mom. Handlingars framläggande å konstituerande stämma. Första stycket motsvarar 14 § andra stycket AL och innehåller bestämmelse, att stiftarna skola å konstituerande stämman framlägga i huvudskrift de handlingar, som enligt 22 § andra stycket skola före stämman hållas tillgängliga för aktietecknarna, och tillika ett exemplar av där nämnda tidningar d. v. s. de tidningar, i vilka kungörelsen angående grunderna för bolagets bildande varit införd.

De handlingar som ligga till grund för bolagets bildande skola sålunda framläggas å den konstituerande stämman, med undantag för de rörande bestämmelse som avses i 7 § upprättade handlingar, där dessa efter granskning enligt 13 § på stiftarnas begäran i förseglat konvolut av granskarna insänts till registreringsmyndigheten att av denna förvaras. I sådant fall framlägges endast granskningsberättelsen, då eljest det skydd mot publicitet som åsyftas genom nämnda åtgärd ej skulle ernås. Det kunde möjligen ifrågasättas, att handlingarnas framläggande skulle kunna krävas av en på visst sätt bestämd minoritet av aktietecknare. Emellertid hava aktietecknarna såväl av kungörelsen som teckningslistan kunnat inhämta, att de rörande bestämmelse som avses i 7 § upprättade handlingarna äro undantagna från publicitet, och om någon aktietecknare funnit stiftelseurkundens, stiftarberättelsens och granskningsberättelsens innehåll icke giva honom tillräcklig ledning för bedömandet av bestämmelsens innebörd och skälighet, hade han bort avstå från aktieteckning. Han bör ej kunna verkställa aktieteckning och sedan äga anspråk på att genom begäran om handlingarnas framläggande å konstituerande stämman äventyra de intressen stiftarna ansett kräva skydd mot publicitet. Däremot kan det naturligtvis tänkas inträffa, att under diskussionen å stämman beträffande sådan bestämmelse framställda erinringar och bristfälligt bemötande av dessa från stiftarnas sida medföra att godkännande av bestämmelsen icke erhålles av härför föreskriven majoritet.

Konstituerande stämmas öppnande, val av ordförande och fastställande av röstlängd. I gällande aktiebolagslag givas ej särskilda bestämmelser om val av ordförande och fastställande av röstlängd å konstituerande stämma, utan hänvisas i 19 § första stycket AL till vad därom beträffande bolagsstämma är stadgat i 78 §. För det fall att enighet ej vinnes saknas bestämmelse huru det bör förfaras å stämma. Olika meningar därom hava gjorts gällande.¹ Enligt förslaget skall såväl vid bolagsstämma som konstituerande stämma, om enighet ej vinnes, omröstning äga rum på grundval av det förslag till röstlängd som upprättas efter anvisning av ordföranden eller, där ordförande ej enhälligt utses, av den som öppnat stämman.

¹ Jfr motionen vid 1914 års lagtima riksdag A. K. nr 83 samt Hasselrot i SvJT 1916 s. 273, von Sneidern och Hasselrot i SvJT 1917 s. 156 och 161 och Cavallin i SvJT 1923 s. 392. Se vidare K ö e r s n e r i Tfr 1927 s. 263.

I förevarande mom. andra stycket föreskrives, att konstituerande stämman skall öppnas av någon av stiftarna eller någon av dem utsedd person. Förslaget utgår härvid som eljest från samfällt handlande av stiftarna. Vanligen utse, sedan stämman förklarats öppnad, de närvarande enhälligt *ordförande*. Åger enhälligt val ej rum, skall enligt beredningens förslag det åligga den som öppnat stämman att såsom ordförande leda förhandlingarna till dess röstlängd blivit godkänd och ordförande valts.

Avgörande för frågan vilka åtgärder som å konstituerande stämman måste vidtagas för upprättande av röstlängd är, om enligt föreskrift i teckningslistan tilldelning av aktier redan före stämman skett efter stiftarnas bestämmande eller om tilldelningen skall äga rum å konstituerande stämman.

Vid stämmans början skall genom ordförandens försorg *förteckning* upprättas över närvarande aktietecknare. Visar någon att aktierätt övergått å honom, skall han upptagas i förteckningen med angivande av aktietecknaren. Företrädes någon av ombud, skall jämväl ombudet upptagas. Bestämmelser i dessa hänseenden återfinnas i tredje stycket första, andra och tredje punkterna. För vinnande av tid torde, såsom för närvarande i allmänhet sker, handlingarna rörande bolagsbildningen vanligen komma att framläggas en stund före stämman, så att förteckning genom en av stiftarna anmodad person kan upprättas successivt som aktietecknare eller den å vilken rätt till aktier visas hava övergått personligen eller genom ombud infinner sig. Genomgång sker sedan under ordförandens inseende av det sålunda upprättade förslaget till förteckning och, där tvekan uppkommer om viss anteckning, träffar ordföranden avgörande om förslagets innehåll.

Har enligt föreskrift i teckningslistan *tilldelning av aktier skett efter stiftarnas bestämmande*, skall i förteckningen för envar upptagas det antal aktier som tilldelats honom enligt den därom upprättade handlingen. Redan vid denna tilldelning skall hava beaktats, om aktieteckning på någon grund är ogiltig, liksom också, där i förslaget till bolagsordning finnes förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs, förbehållet skall hava iakttagits vid tilldelningen på sätt i förevarande paragraf 2 mom. är föreskrivet. Då förslag till förteckning upprättas före stämmans öppnande, göres däri successivt för envar som anmäler sig anteckning om det antal aktier som tilldelats honom. Förteckningen framlägges sedan till godkännande av stämman. Godkännes förteckningen med eller utan ändring ej enhälligt av de närvarande, skall — på sätt i 124 § föreslås beträffande röstlängd å bolagsstämma — omröstning ske på grundval av den efter ordförandens bestämmande upprättade förteckningen. Sedan förteckningen enhälligt eller efter omröstning godkänts med eller utan ändring, skall förteckningen lända till efterrättelse såsom *röstlängd*. Stadganden i berörda avseenden föreslås i tredje stycket fjärde och femte punkterna.

Om åter *tilldelningen av aktier skall ske å konstituerande stämman*, måste efter ordförandens bestämmande jämväl förslag upprättas om aktiernas fördelning. Förslaget skall upptagas å en lista över aktietecknarna, i vilken skall angivas det antal aktier som av envar tecknats, samt, i händelse det

efter teckningslistornas framläggande till teckning av andra än stiftarna tecknade beloppet överskjuter vad högst må tecknas, det antal aktier som tillkommer envar enligt den i teckningslistan för fall av övertäckning angivna beräkningsgrunden. Skulle fråga uppkomma huruvida aktieteckning på någon grund är ogiltig, har ordföranden att vid förslaget upprättande förfara efter sitt bedömande av denna fråga. I fall som avses i 19 § tredje stycket skall påskrift hava gjorts av stiftarna. Visar någon att rätt till aktier övergått å honom, skall han jämte aktietecknaren upptagas på listan och hänsyn till aktierättens övergång tagas vid tilldelningen av aktier.¹ Finnes i förslaget till bolagsordning förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs, skola vid upprättandet av listan bestämmelserna i förevarande paragraf 2 mom. om tilldelning av fria och bundna aktier tillämpas. Bestämmelsen att fria aktier skola tilldelas aktietecknare som på grund av förbehållet endast må förvärva fria aktier (förbudet rättssubjekt) kan — vare sig övertäckning föreligger eller ej — medföra att jämkning i aktiernas fördelning mellan aktietecknarna är erforderlig. I *förteckningen* över närvarande skall därefter för envar anteckning göras om det antal aktier som enligt fördelningsförslaget tillagts honom. Därefter framlägges förteckningen till godkännande såsom *röstlängd*, och om godkännande ej sker enhälligt, äger omröstning rum på grundval av den efter ordförandens bestämmande upprättade förteckningen på sätt ovan anförts.

Redan före stämman torde i allmänhet komma att genom stiftarnas försorg upprättas förslag till lista upptagande för varje aktietecknare både det tecknade antalet aktier och det antal aktier, som enligt stiftarnas mening bör tilldelas honom med tillämpning såväl av den i teckningslistan angivna beräkningsgrunden som — där förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs finnes i förslaget till bolagsordning — föreskrifterna i förevarande paragraf 2 mom. om tilldelning av fria och bundna aktier. I sådant fall genomgår ordföranden förslaget till lista och den upprättade förteckningen över de närvarande. Därefter framlägges förteckningen till godkännande såsom röstlängd.

Har före röstlängdens fastställande enhälligt val av ordförande ej skett, skall därefter val företagas.

Bolagsbildningens förfallande på grund därav att fullteckning ej skett. Efter röstlängdens fastställande skall tillses, huruvida det belopp vartill aktiekapitalet enligt förslaget till bolagsordning lägst må sättas är fulltecknat. Är det uppenbart, att minimikapitalet ej är fulltecknat, torde i allmänhet frågan om bolagsbildning icke av stiftarna underställas konstituerande stämma. Har sådan stämma ej hållits inom den i teckningslistan föreskrivna tid, är aktieteckningen icke längre bindande för aktietecknarna och frågan om bolagets bildande har förfallit. Men skulle det synas tvivelaktigt, huruvida fullteckning av minimikapitalet föreligger t. ex. på den grund att aktieteckning skett med villkor, vars överensstämmelse med ett i stiftelseurkunden

¹ Där en tecknad post genom överlåtelse till olika personer delats, synes varje del böra behandlas för sig såsom en tecknad post. Har samma person förvärvat flera aktieposter, synes det sammanlagda antalet böra behandlas såsom en av honom tecknad post.

upptaget villkor framstår såsom tvistig, kan det tänkas, att stiftarna underkasta frågan om bolagets bildande prövning av konstituerande stämma. Om de som sammankomma finna att minimikapitalet ej är fulltecknat eller att frågan är så tvivelaktig att de anse att en bolagsbildning icke bör komma till stånd, kunna de avstå från hållande av konstituerande stämma och åtskiljas. Även i sådant fall förfaller naturligtvis frågan om bolagsbildning.

Äger emellertid konstituerande stämma rum, måste på sätt i förevarande mom. föreskrives stämman öppnas, förteckning över de närvarande uppräntas och fastställande av röstlängd ske. Därefter äger bolagsstämman pröva, huruvida fullteckning av minimikapitalet skett eller ej och, där fullteckning finnes icke föreligga, besluta att frågan om bolagsbildning skall anses förfallen. Sådant beslut kan fattas, även om enligt föreskrift i teckningslistan tilldelning av aktier redan skett efter stiftarnas bestämmande och dessa därvid godtagit för minimikapitalet erforderliga aktieteckningar men stämman anser bindande aktieteckning av minimikapitalet icke föreligga. Uttrycklig föreskrift synes böra upptagas, att frågan om bolagets bildande är förfallen, om ej teckningslistorna utvisa att minimikapitalet är fulltecknat.

Bolagsbildningens förfallande på grund därav att aktietilldelning av stiftarna ej motsvarar minimikapitalet. Skulle i fall, då enligt föreskrift i teckningslistan tilldelning av aktier skall ske efter stiftarnas bestämmande, det belopp för vilket tilldelning skett icke uppgå till minimikapitalet, är också frågan om bolagets bildande förfallen. I sådant fall torde i regel konstituerande stämma ej utlysas.

Beslut av konstituerande stämma om tilldelning av aktier. Har ej enligt föreskrift i teckningslistan tilldelning av aktier skett efter stiftarnas bestämmande, skall, sedan röstlängd fastställts och prövning skett att det i förslaget till bolagsordning angivna minimikapitalet är fulltecknat, av konstituerande stämman beslut fattas om tilldelning av aktier till aktietecknarna eller dem å vilka rätt till aktier visats hava övergått.

Då övertäckning föreligger, skall genom stämmans beslut det antal aktier, som högst må tecknas sedan teckningslistan framlagts för teckning av andra än stiftarna, enligt den i teckningslistan angivna beräkningsgrunden fördelas mellan dem som verkställt teckning efter listans framläggande. Har i teckningslistan bestämts att antalet aktier, som tecknats sedan teckningslistan framlagts till teckning av andra än stiftarna, skall vid övertäckning nedsättas *proportionellt* och — om det ej kan ske — genom lottning, kan vid proportionalitetsprincipens genomförande förfaras på olika sätt. Därvid bör emellertid beaktas, att ett fullt genomförande av denna princip innebär att hänsyn tas även till det större bråktal av en aktie som vid uträkningen kan tillkomma en aktietecknare i jämförelse med annan aktietecknare.¹ Då i för-

¹ Om ett aktiebolag bildas, vars aktiekapital skall utgöra 100 000 kr. fördelat å 1 000 aktier och av stiftarna tecknats 400 aktier före teckningslistans framläggande till teckning av andra än stiftarna samt därefter tecknats av A 300, B 250, C 200, D 200, E 100, F 100, G 60, H 30, I 10 och K 4 eller således sammanlagt 1 254 aktier, kan vid proportionalitetsprincipens tillämpning så förfaras, att för varje aktietecknare uträknas det tal, som motsvarar hans andel i det antal aktier som skall fördelas. Detta tal är i nu angivna fall för A $\frac{300 \times 600}{1\,254} = 143,54$. (Det

slaget till bolagsordning förbehåll finnes som i 76 § 2 mom. sägs, må allenast fria aktier tilläggas förbjudet rättssubjekt, och skall beträffande fördelningen av fria och bundna aktier iakttagas vad i förevarande paragraf 2 mom. är stadgat.

Vanligen fattas beslutet om aktiernas fördelning genom godkännande av det fördelningsförslag som ligger till grund för den fastställda röstlängden. Godkännes icke detta fördelningsförslag enhälligt eller efter omröstning på grund av den fastställda röstlängden utan ändring sker i den föreslagna tilldelningen, måste — om sådan ändring berör aktiepost som tillkommer någon som upptagits i röstlängden — *jämkning* ske i denna. Röstlängden länder i sitt jämkade skick till efterrättelse vid de följande besluten å stämman.¹

Skulle efter verkställd tilldelning det belopp, därför tilldelning skett, icke uppgå till minimikapitalet — vilket kan bliva händelsen till följd av bestämmelserna i 2 mom. på sätt vid nämnda mom. utvecklas — är frågan om bolagets bildande förfallen. I regel torde även i sådant fall frågan om bolagets bildande över huvud ej underställas konstituerande stämman.

I den mån tilldelning av aktier ej sker, förfaller överskjutande teckning. Om aktier ej tilldelas aktietecknare till det antal som tecknats av honom, skall aktieteckningen såvitt angår det överskjutande antalet vara förfallen. Särskild förklaring därom av stämman — såsom i 15 § första stycket första punkten AL förutsättes — synes icke erforderlig. Bestämmelse, att i den mån på grund av aktieteckning tilldelning av aktier ej sker, överskjutande teckning är förfallen, har upptagits i förevarande mom. näst sista stycket.

Beslut om bolagsordningens antagande och om bolagets bildande. Sedan

i täljaren upptagna första talet motsvarar det antal aktier som tecknats av A, det däri upptagna andra talet antalet aktier, som skola fördelas mellan dem vilka tecknat aktier efter teckningslistans framläggande till teckning av andra än stiftarna, och det i nämnaren upptagna talet antalet aktier som tecknats efter teckningslistans framläggande.) Talet är för B 119'62, för C 95'69, för D 95'69, för E 47'85, för F 47'85, för G 28'71, för H 14'35, för I 4'78 och för K 1'91. Således belöpa 143 hela aktier på A, 119 på B, 95 på C, 95 på D, 47 på E, 47 på F, 28 på G, 14 på H, 4 på I och 1 på K eller sammanlagt 593 aktier. Återstående 7 aktier tilldelas de aktietecknare som hava det största överskjutande bråktalet. Ytterligare en aktie tilldelas K för 0'91, E för 0'85, F för 0'85, I för 0'78, G för 0'71, C för 0'69 och D för 0'69. Om allenast 6 aktier återstått till fördelning, hade lottning fått ske mellan C och D.

Vid fördelningen kan ock så förfaras, att först det tal beräknas å vilket belöper en aktie. Detta tal är i förut angivna exempel $\frac{1254}{600} = 2'09$. En aktie belöper således på 2'09 tecknade aktier. På A belöper således $\frac{300}{2'09} = 143'54$ aktier i bolaget. Motsvarande tal är för B 119'62, för C 95'69, för D 95'69, för E 47'85, för F 47'85, för G 28'71, för H 14'35, för I 4'78 och för K 1'91. Således belöpa 143 hela aktier på A, 119 på B, 95 på C, 95 på D, 47 på E, 47 på F, 28 på G, 14 på H, 4 på I och 1 på K eller sammanlagt 593 aktier. Återstående 7 aktier tilldelas de aktietecknare, som hava det största överskjutande bråktalet. Ytterligare en aktie tilldelas K för 0'91, E för 0'85, F för 0'85, I för 0'78, G för 0'71, C för 0'69 och D för 0'69. Om allenast 6 aktier återstått till fördelning, hade lottning fått ske mellan C och D. Denna metod kan emellertid, om skillnaden mellan de olika tecknade aktieposternas storlek är betydande, lätt leda till räknefel, om — för det fall att det tal som lägges till grund för räkningen icke är ett helt tal — i detta tal icke upptages ett måhända avsevärt antal decimaler. I sådant fall blir denna metod besvärligare än den först anvisade metoden.

¹ Den konstituerande stämmans beslut rörande tilldelning av aktier kan klandras och i samband med klandertalan kan jämkning av röstlängden påkallas. Vid bifall till klandertalan som föranleder jämkning i röstlängden skall frågan om bolagets bildande anses förfallen, där det ej är tydligt att jämkningen icke skulle hava inverkat på konstituerande stämmans beslut.

beslut fattats om aktiernas fördelning, skola enligt förevarande mom. sista stycket frågorna om antagande av förslaget till bolagsordning och huruvida bolaget skall komma till stånd företagas till behandling efter vad i 24 § stadgas. Men konstituerande stämman äger, av hänsyn exempelvis därtill att tvivel kan anses föreligga om giltigheten av vissa aktieteckningar eller att i stiftelseurkunden finnes bestämmelse som synes ofördelaktig för bolaget, med enkel röstpluralitet beräknad på sätt stadgas i 26 § besluta att bolagsbildning ej skall ske. Fattas sådant beslut, upplöses stämman.

Föreligger ej pluralitet mot bolagets bildande, måste frågorna om bolagsordnings antagande och huruvida bolaget skall komma till stånd behandlas i den ordning som föreskrives i 24 §. Om dessa frågor uppskjutas till fortsatt stämma, skall enligt sista stycket andra punkten ny röstlängd upprättas. Då röstlängd upprättas över de aktietecknare, som inställa sig till den fortsatta stämman, skola naturligtvis de beslut beaktas som fattats vid den föregående stämman i fråga om aktiernas fördelning. De legala reglerna beträffande konstituerande stämma gälla naturligen utan vidare i fråga om den fortsatta stämman.

2 mom. *Tilldelning av fria och bundna aktier.* Då i förslaget till bolagsordning upptagits förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs, måste vid tilldelningen av aktier till de olika aktietecknarna tillses, att bundna aktier tilläggas endast sådana rättssubjekt som utan hinder av förbehållet äga förvärva bundna aktier (tillåtna rättssubjekt). Avser förbehållet alla aktier i bolaget, måste teckningar av sådant rättssubjekt, som enligt förbehållet ej må förvärva bundna aktier (förbjudna rättssubjekt), strykas. Och har — ehuru i förbehållet bestämts att viss del av aktierna i bolaget icke skall avses med förbehållet (fria aktier) — i teckningslistan föreskrivits att aktieteckning över huvud må ske endast av tillåtet rättssubjekt, skall, om teckning dock gjorts av förbjudet rättssubjekt, teckningen jämväl strykas. Har, där förbehållet icke avser samtliga aktier, sådan föreskrift ej upptagits i teckningslistan, må vid bolagsbildningen mottagas kapitaltillskott jämväl av förbjudna rättssubjekt. Men då endast fria aktier kunna tilläggas tecknare som äro förbjudna rättssubjekt, måste sådana rättssubjekt äga företräde till tilldelning av fria aktier.

Understiger antalet fria aktier det aktieägare som äro förbjudna rättssubjekt tillkommande antalet, måste detta nedsättas till antalet fria aktier. Då nedsättning ej må ske av det antal aktier som av stiftarna tecknats före teckningslistans framläggande till aktieteckning av andra än stiftarna, kan bland övriga aktietecknare som äro förbjudna rättssubjekt fördelas allenast vad av de fria aktierna återstår, sedan tilldelning av fria aktier skett för sådan teckning av stiftare som må förvärva allenast fria aktier. Vid fördelningen av fria aktier mellan aktietecknare, som äro förbjudna rättssubjekt, för annan teckning bör proportionalitetsprincipen komma till tillämpning så långt det kan ske och eljest lottning. De tillåtna rättssubjekten erhålla därefter det av dem tecknade antalet i bundna aktier. Den omständigheten att i dylikt fall nedsättning måste ske av det antal aktier som tecknats av förbjudna rättssub-

jekt kan medföra, att aktiekapitalet visar sig ej vara fulltecknat. Frågan om bolagsbildning har då förfallit.

Överstiger antalet fria aktier det aktietecknare som äro förbjudna rättssubjekt tillkommande antalet, skall — sedan tilldelning av fria aktier till dem ägt rum — fördelning å tillåtna rättssubjekt ske av uppkommet överskott av fria aktier. Vid fördelningen av sådant överskott bör i första hand proportionalitetsprincipen och i andra hand lottning tillämpas. Sedan de fria aktierna sålunda fördelats, företages tilldelning av bundna aktier till aktietecknare som äro tillåtna rättssubjekt.

Om det belopp som skall inbetalas för fria aktier bestämts högre än för bundna, måste emellertid iakttagas, att högre antal fria aktier ej må tilldelas tillåtet rättssubjekt än av honom angivits i teckningslistan. Därav kan bliva följden, att tilldelningen av fria aktier till vissa aktietecknare proportionellt ökas, samt vid bristande efterfrågan på fria aktier från de tillåtna rättssubjektens sida, att större antal aktier måste bindas än som med hänsyn till förbehållet i bolagsordningen skulle varit erforderligt.

Regler av innehåll som nu angivits hava upptagits i förevarande mom. Dessa regler skola tillämpas, vare sig tilldelningen av aktier skall enligt föreskrift i teckningslistan ske efter stiftarnas bestämmande eller tilldelningen skall äga rum å konstituerande stämman med tillämpning vid övertäckning av den beräkningsgrund som angives i teckningslistan. Då tilldelningen av aktier sker efter stiftarnas bestämmande, skulle det förvisso framstå såsom stötande, om stiftarna i fråga om fördelningen av fria och bundna aktier mellan tillåtna rättssubjekt erhölle rätt att handla efter gottfinnande. Stiftarna böra äga bestämma för vilken teckning tilldelning av aktier skall ske, men de aktietecknare vilka erhålla aktier i bolaget böra äga bekomma fria och bundna aktier efter de regler som upptagits i förevarande mom. d. v. s. aktietecknare som äro tillåtna rättssubjekt böra hava proportionell rätt till överskottet fria aktier. Att detta är förslaget ståndpunkt framgår av bestämmelsen i 10 § tredje stycket första punkten.

Rörande de metoder som kunna användas vid proportionell fördelning av fria aktier å förbjudna eller å tillåtna rättssubjekt hänvisas till vad ovan vid 1 mom. anförts om proportionalitetsprincipens tillämpning vid övertäckning.

Skall tilldelningen av aktier ske å konstituerande stämman och därvid i händelse av *övertäckning* nedsättning av antalet aktier, som tecknats sedan listan framlagts till teckning av andra än stiftarna, äga rum proportionellt och, i den mån det ej kan ske, genom lottning, kan med hänsyn till bestämmelserna i förevarande mom. behov uppkomma av *två reduktioner*. Först måste resultatet av den nedsättning som erfordras med anledning av övertäckningen provisoriskt beräknas, då den omständigheten att på grund av förbehåll enligt 76 § 2 mom. aktierna skola uppdelas i fria och bundna aktier ej i och för sig må medföra företräde för förbjudna eller tillåtna rättssubjekt till större antal aktier än som vid en sådan gemensam reduktion tillkommer dem. Sedan en dylik reduktion beräknats, skall tilldelning ske av fria aktier. *Understiger* antalet fria aktier det antal aktier, som efter nämnda

reduktion skall tillkomma aktietecknare som är förbjudet rättssubjekt, måste det reducerade antalet ytterligare nedsättas. Därvid måste först till stiftare, som må förvärva allenast fria aktier, tilldelning av fria aktier ske för teckning som verkställt före teckningslistans framläggande för aktieteckning av andra än stiftarna. Återstående antal fria aktier fördelas mellan aktietecknare som äro förbjudna rättssubjekt för annan teckning enligt proportionalitetsprincipen så långt det kan ske och eljest enligt lottning jämlikt förevarande mom. andra punkten. Den ytterligare nedsättning av antalet å förbjudna rättssubjekt belöpande aktier som sålunda sker kommer de tillåtna rättssubjekten till godo. En motsvarande höjning av antalet på dem belöpande bundna aktier äger rum. Den först beräknade reduktionen måste jämkas. *Överstiger* antalet fria aktier det förbjudna rättssubjekt tillkommande antalet, skall — sedan tilldelning av fria aktier till dem ägt rum — fördelning enligt förevarande mom. tredje och fjärde punkterna ske av uppkommet överskott av fria aktier å tillåtna rättssubjekt och därefter de bundna aktierna fördelas å dem.¹

Skall vid tilldelningen av aktier å konstituerande stämman i händelse av överteckning annan beräkningsgrund för nedsättningen tillämpas än proportionalitet, skola naturligtvis jämväl de jämkningar ske vid fördelningen av fria och bundna aktier som följa av bestämmelserna i förevarande mom.

På grund av det samband, som föreligger mellan aktiebolagslagens bestämmelser om förbehåll som avses i 76 § 2 mom. och lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, är det av stor vikt att bundna aktier icke tilldelas förbjudna rättssubjekt. I 42 § 1 mom. andra stycket föreskrives, att vid uppläg-

¹ Till belysning av dessa regler torde böra anföras följande exempel.

Exempel 1. Enligt förslaget till bolagsordning må av 10 000 aktier högst 1 999 genom teckning förvärfvas av förbjudna rättssubjekt. I teckningslistan är bestämt att i händelse av överteckning nedsättning av de aktieposter som tecknats efter listornas framläggande till teckning av andra än stiftarna skall ske proportionellt och, i den mån det ej kan ske, genom lottning. Stiftarna, som äro här i landet bosatta svenska medborgare, hava före teckningslistornas framläggande tecknat 1 000 aktier. Å de framlagda teckningslistorna hava tecknats av förbjudna rättssubjekt 4 500 och av tillåtna rättssubjekt 10 500 eller sammanlagt 15 000 aktier.

Då det efter listornas framläggande tecknade antalet aktier 15 000 med 6 000 överstiger det antal som högst må tecknas 9 000, måste det tecknade antalet nedsättas till tre femtedelar. Enligt en sålunda beräknad reduktion av det tecknade antalet 15 000 till 9 000 aktier skulle förbjudna rättssubjekt erhålla 2 700 aktier. För förbjudna rättssubjekt finnes emellertid ej tillgång till fler än 1 999 fria aktier. Dessa tilldelas de förbjudna rättssubjekten, vilkas teckning reduceras ned till 1 999 aktier. Av de 8 001 bundna aktierna tilldelas stiftarna hela det av dem tecknade antalet 1 000 aktier och 7 001 aktier fördelas å de tillåtna rättssubjekt som tecknat 10 500 aktier. Deras teckning reduceras således ej definitivt med tre femtedelar till 6 300 utan till 7 001 aktier.

Exempel 2. Det antages att i ovannämnda fall efter teckningslistornas framläggande tecknats av förbjudna rättssubjekt 2 700 aktier och av tillåtna rättssubjekt 12 300 aktier eller sammanlagt 15 000 aktier.

Enligt en beräknad reduktion ned till tre femtedelar av det tecknade antalet skall på det av förbjudna rättssubjekt tecknade antalet 2 700 belöpa 1 620 aktier och på det av tillåtna rättssubjekt — utom stiftarna — tecknade antalet 12 300 belöpa 7 380 aktier. På stiftarna belöper hela det av dem före teckningslistans framläggande tecknade antalet 1 000 aktier.

De förbjudna rättssubjekten erhålla 1 620 fria aktier. På de tillåtna rättssubjekten fördelas 379 fria aktier och 8 001 bundna aktier eller sammanlagt 8 380 aktier. Av dessa belöpa 1 000 å stiftarna och 7 380 å övriga aktietecknare. De fria aktierna fördelas proportionellt efter antalet varje aktietecknare tillkommande aktier så långt det kan ske och eljest genom lottning.

gandet av aktieboken skall vid var aktie anmärkas om den är bunden eller fri. Med hänsyn till bestämmelsen i 34 § sista stycket om skyldigheten för styrelsen och verkställande direktör att avgiva försäkran, som där avses, måste det åligga dem att — där ovisshet yppar sig om aktietecknare är tillåtet eller förbjudet rättssubjekt — sörja för utredning därom och om det skulle visa sig att av misstag bundna aktier tillagts förbjudet rättssubjekt föranstalta om rättelse genom utbyte av de bundna aktierna mot fria.

24 §.

Beslut om antagande av bolagsordning och om bildande av aktiebolag. Enligt 15 § AL skall, sedan fördelning av aktierna mellan tecknarna ägt rum, till behandling å konstituerande stämman företagas frågan om bolaget skall komma till stånd. För beslut om bolagets bildande fordras antingen enhälligt anslutning av närvarande röstberättigade eller ock pluralitet bland de röstande samt att denna pluralitet utgör minst en fjärdedel av hela antalet tecknare med ett sammanlagt aktiebelopp av mer än halva det å stämman företrädde aktiekapitalet och minst en fjärdedel av hela aktiekapitalet.

Sedan beslut fattats, att bolaget skall komma till stånd, skall enligt 16 § AL bolagsordning antagas. Detta sker visserligen genom majoritetsbeslut. Men bolagsordningen skall enligt 17 § främst innehålla bestämmelser i samtliga de ämnen, som enligt 5 och 6 §§ skola upptagas i stiftelseurkunden, och i dessa ämnen må avvikelser från vad stiftelseurkunden innehåller ej göras utan att samtliga aktieägare förena sig därom. Ej heller må utan samtliga aktieägares medgivande bestämmelse rörande ämne varom i 6 § sägs beslutas, om den ej varit intagen i stiftelseurkunden. Denna har enligt 8 § kungjorts före aktieteckningen. Däremot kan i de ämnen varom särskilt stadgas i 17 § första stycket och i andra ämnen, som med hänsyn till aktiebolagslagens regler kunna vara föremål för bestämmelse i bolagsordningen, sådan bestämmelse beslutas av majoritet. Då emellertid de för aktieägarna betydelsefulla bestämmelser, som avses i 5 och 6 §§, ej kunna ändras utan samtycke av samtliga aktieägare efter det beslut om bolagets bildande fattats, ställas de aktietecknare, som vilja deltaga i beslut om bolagets bildande under förutsättning att ändring göres i sådana bestämmelser, i ett svårt läge. De äro hänvisade till att för sin medverkan trygga sig vid löften av samtliga övriga aktietecknare att efter beslutet om bolagets bildande medverka till ändringen.

Lagberedningens förslag. I inledningen till denna avdelning av lagen har påpekats att erfarenheten visar, att även beträffande bolagsordningarna behov föreligger av förberedande granskning från registreringsmyndighetens sida. Enligt beredningens förslag har därför bland de stiftelsehandlingar som skola underkastas sådan granskning upptagits förslag till bolagsordning. Då enligt beredningens förslag — på sätt i motiven till 8 och 9 §§ närmare utvecklats — stiftelseurkunden i fråga om bolagets författning hänvisar till förslaget om bolagsordning beträffande andra ämnen än föremålet för bo-

lagets verksamhet och bolagets firma, bör frågan om bolagsordningens godkännande med eller utan ändring behandlas, innan beslut fattas huruvida bolaget skall komma till stånd. Grundvalen för bolagsbildningen bör vara till fullo bestämd, innan beslut fattas om bolagets bildande. Skulle det vid företagande av frågan om godkännande av förslaget till bolagsordning visa sig, att aktietecknare anse vissa ändringar i bolagsordningen önskvärda, synes det emellertid beredningen ej erforderligt att som regel kräva enhälligt beslut av aktietecknarna. Beredningen har ansett det innefatta tillräckligt skydd för dem att ändring i förslaget till bolagsordning må beslutas — i överensstämmelse med vad som gäller enligt dansk rätt, DAL § 13 tredje stycket — i samma ordning som skall gälla för det fall att beslut om motsvarande bolagsordningsändring fattas efter bolagets bildande. Hänsyn skall således tagas både till lagens stadganden rörande beslut om bolagsordningsändring och till de i förslaget till bolagsordning upptagna bestämmelser, som röra ändringar i densamma eller som eljest äro av beskaffenhet att inverka på reglerna för beslutets fattande.

Då vid beslut om antagande av det av registreringsmyndigheten enligt 15 § godkända förslaget till bolagsordning ändring däri i regel ej torde ifrågasättas, har beredningen upptagit bestämmelser om godkännande av förslaget till bolagsordning och om bolagets bildande, för det vanliga fallet att fråga ej uppkommer om ändring i förslaget till bolagsordning, i ett särskilt mom. 1 mom. och, för det ovanliga fallet att sådan fråga uppkommer, i 2 mom.

I 2 mom. har jämväl intagits föreskrift att i vissa ämnen ändring ej må beslutas i förslaget till bolagsordning.

1 mom. Beslut om antagande av förslaget till bolagsordning och om bolags bildande i fall då fråga ej uppkommer om ändring i förslaget. I förevarande mom. första stycket har enligt vad ovan anförts bestämmelse upptagits, att om å konstituerande stämman fråga ej uppkommer om ändring i förslaget till bolagsordning, till avgörande skall företagas, huruvida förslaget skall antagas och, där så sker, huruvida bolaget skall komma till stånd. Samma pluralitet erfordras för beslut om antagande av förslaget till bolagsordning och för beslut att bolaget skall komma till stånd. I detta hänseende föreskrives, att beslutet skall biträdas av samtliga närvarande röstberättigade eller ock vid omröstning av de flesta röstande med ett sammanlagt aktiebelopp av mer än halva det vid stämman företrädda aktiekapitalet och minst en fjärdedel av hela aktiekapitalet. Med uttrycket »röstande» åsyftas vid stämman närvarande röstberättigade som deltaga i omröstning rörande beslutet.

Den föreslagna bestämmelsen överensstämmer med den som i gällande aktiebolagslag finnes upptagen beträffande beslut om aktiebolags bildande, med undantag för föreskriften att pluraliteten skall utgöra minst en fjärdedel av aktietecknarna. Som skäl för borttagande av denna föreskrift, vilken återfinnes i tysk aktiebolagsrätt (AG § 30 st. 9), talar främst, att om ett större antal smärre aktietecknare finnes, vilka sakna intresse för att inställa sig vid den konstituerande stämman, svårighet kan uppkomma att å stäm-

man vinna erforderlig pluralitet, ehuru en stor del av det tecknade aktiekapitalet är representerad å stämman. Bestämmelsen står även i strid mot vad eljest gäller enligt svensk aktiebolagsrätt, som väl på det sätt särskilt skyddar smärre delägares intressen att pluralitet fordras i vissa fall av antalet närvarande röstande delägare men beträffande frånvarande delägare gör avseende endast å deras andel i aktiekapitalet.

Fattas i föreskriven ordning beslut både om antagande av förslaget till bolagsordning och om bolagets bildande, skall bolaget anses hava kommit till stånd. I annat fall är frågan om bolagets bildande förfallen.

Med hänsyn till den väsentliga betydelse bestämmelse som i 7 § avses kan hava för bolaget är det av vikt, att ifall sådan bestämmelse upptages i stiftelseurkunden, konstituerande bolagsstämmas uppmärksamhet särskilt fästes å bestämmelsen. Beredningen föreslår därför i andra stycket föreskrift därom, att före avgörandet av frågan om bolaget skall komma till stånd *bestämmelse som i 7 § avses skall särskilt godkännas*. För beslut om godkännande av bestämmelsen fordras samma pluralitet som för beslut att bolaget skall komma till stånd.

Bolagsbildning på grundval av sådan bestämmelse som avses i 7 § må ej beslutas, med mindre bestämmelsen upptagits i stiftelseurkunden. Detta gäller även om bestämmelsen skulle enhälligt godkännas av aktietecknarna. Stämman bör ej heller äga besluta bolagsbildning med ändring eller uteslutande av en sådan bestämmelse, vilken finnes upptagen i stiftelseurkunden. Det med reglerna för aktiebolags bildande åsyftade publicitetsskyddet skulle på sådan väg kunna göras verkningslöst; enhälligt beslut av aktietecknarna innefattar ej garanti mot öVERRUMPLING.

Emellertid kan det tänkas, att på stämman göres gällande att bestämmelse som avses i 7 § är ofördelaktig för bolaget och att för medverkan till bolagsbildningen ändring begäres till förmån för bolaget. Om sådan ändring medgives, synes bolagsbildningen böra kunna fortgå. Samtycke till ändringen måste naturligen hava före eller vid stämman lämnats av medkontrahent. I anledning av vad sålunda anförts och då varsamhet är av nöden, när det gäller att bedöma den verkliga innebörden av en ändring i bestämmelse som avses i 7 §, har i förevarande mom. andra stycket andra punkten föreslagits stadgande, att *ändring i bestämmelsen, som uppenbarligen icke länder till nackdel för bolaget*, må äga rum, om beslut därom fattas i samma ordning som föreskrives för beslut att bolaget skall komma till stånd.

Då enligt förslaget bestämmelse som avses i 7 § skall särskilt godkännas före avgörandet av frågan om bolaget skall komma till stånd, måste frågan om bolagets bildande förfalla, där ej bestämmelsen godkännes utan ändring eller med sådan ändring som enligt vad ovan utvecklats är tillåten. Stadgande härom har upptagits i andra stycket tredje punkten.

Anser aktieägare att beslutad ändring ej är av sådan beskaffenhet att den uppenbarligen icke länder till nackdel för bolaget, äger han klandra beslutet. Bifalles hans talan, förfaller bolagsbildningen. Att märka är därjämte,

att registrering av bolaget bör jämlikt 185 § 1 mom. vägras, såframt beslut fattas om ändring som icke är tillåten.

Rösträtt vid konstituerande stämman tillkommer aktietecknare eller den å vilken aktietecknares rätt visats hava övergått, såframt han upptagits i röstlängden för stämman. Emellertid finnes i 15 § sista stycket AL en särskild *jävsbestämmelse*. I nämnda lagrum stadgas, att aktietecknare, till vars förmån i stiftelseurkunden intagits bestämmelse som avses i 7 §, ej äger deltaga i omröstning huruvida bolaget skall komma till stånd, samt att sådan aktietecknare eller av honom tecknade eller eljest förvärvade aktier ej må tagas i beräkning vid omröstningen; detta gäller dock ej, där i stiftelseurkunden dylik bestämmelse intagits till förmån för samtliga aktietecknare.

En regel om jäv i angivna omfattning kan medföra den knappast önskvärda effekten, att ett fåtal aktietecknare erhåller bestämmanderätten i fråga om bolagets bildande. Med den ordning som av lagberedningen föreslås beträffande besluten å konstituerande stämman synes det ej heller erfordrigt, att aktietecknare som avses med bestämmelse enligt 7 § eller den å vilken rätt till aktie övergått från honom avstänges från röstning i frågorna om bolagsordningens antagande och om bolagets bildande. Hinder mot röstning synes böra föreligga endast beträffande frågan om särskilt godkännande eller ändring av bestämmelsen. Beredningen föreslår därför i andra stycket sista punkten det stadgande, att den som avses med sådan bestämmelse,¹ så och den å vilken rätt till aktie övergått från honom icke äger deltaga i omröstning om godkännande eller ändring av bestämmelsen, samt att ej heller han eller av honom tecknade eller förvärvade aktier skola tagas i beräkning vid omröstningen. Röstningshinder föreligger dock icke, om bestämmelsen gäller samtliga vid stämman närvarande, d. v. s. å stämman närvarande röstberättigade.

Då förslag å konstituerande stämman ej väckes om ändring i förslaget till bolagsordning, bör beslut å stämman fattas om antagande av bolagsordningen och därefter bör frågan om bolagets bildande upptagas. Beträffande sistnämnda fråga kan emellertid *uppskov till fortsatt stämna* begäras. För uppskov kräves begäran av minst en fjärdedel av de röstande eller av röstande med ett sammanlagt aktiebelopp av minst en fjärdedel av det vid stämman företrädde aktiekapitalet. Den fortsatta stämman skall utsättas till viss dag minst fyra och högst sex veckor från den konstituerande stämman;² frågan om bolagets bildande måste då utan vidare uppskov avgöras. Rörande kallelse till fortsatt stämna m. m. stadgas i förslaget 22 § sista stycket.

Ifall fråga ej väckts om ändring i förslaget till bolagsordning eller om uppskov med behandlingen av frågan om bolaget skall komma till stånd

¹ Med nämnda uttryck avses även den, som i stiftelseurkunden erhållit särskild förmån eller rättighet men icke tecknat aktier utan först efter avslutad teckning men före konstituerande stämman förvärvat aktier av tecknare.

² Den fortsatta stämman kan under iakttagande av denna tidsbegränsning hållas senare än sex månader efter registreringsmyndighetens godkännande av de i 14 § omförmälda handlingarna; jfr 10 § första stycket 4 och 20 § första stycket.

samt bestämmelse som i 7 § avses icke finnes upptagen i stiftelseurkunden, synes hinder ej möta mot att beslut om bolagsordningens antagande och om bolagets bildande fattas i ett sammanhang.

2 mom. *Förbud mot vissa ändringar i förslaget till bolagsordning.* Enligt gällande aktiebolagslag anses vid bolagsordningens antagande avvikelser från vad stiftelseurkunden innehåller om aktiekapitalet ej ens kunna av samtliga aktieägare beslutas vare sig för möjliggörande av bolagets bildande i fall då minimikapitalet icke tecknats eller vid övertäckning för höjning av aktiekapitalet. Då missbruk vid ändring i båda dessa riktningar kan befaras, har beredningen ansett förslaget böra kvarstå på den ståndpunkt som torde vara gällande rätts. Uttrycklig bestämmelse i ämnet föreslås i förevarande mom. första stycket första punkten.

I denna punkt föreslås ock förbud mot ändring i vad förslaget till bolagsordning innehåller om förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs, d. v. s. förbehåll om inskränkning i rätten att förvärva aktier i bolaget. Med hänsyn till förbehållets inverkan å tilldelningen av aktier i bolaget lär det vara nödvändigt, att om ändring i förbehållet anses önskvärd, hela bolagsbildningen förfaller och ny bolagsbildning igångsättes.

Beslut om antagande av förslaget till bolagsordning och om bolags bildande, då fråga uppkommer om ändring i förslaget. Om vid behandlingen å konstituerande stämman av förslaget till bolagsordning fråga uppkommer om annan ändring däri än som avses i förevarande mom. första stycket första punkten, bör — på sätt ovan anförts — ändring kunna äga rum, om beslut fattas i den ordning som skolat gälla för beslut om ändring i bolagsordningen, ifall förslaget antagits och bolaget blivit registrerat. Föreningarna sig ej samtliga aktietecknare eller de å vilka rätt till aktier visats hava övergått om ändringen, erfordras för giltighet av beslut därom, i överensstämmelse med grundsatserna i förslaget 139 §, såväl ett första majoritetsbeslut å den konstituerande stämman som ett andra beslut å sådan fortsatt stämman varom stadgas i förevarande paragraf 1 mom. tredje stycket. Bestämmelser härom hava upptagits i första stycket andra och tredje punkterna.

Då fråga å konstituerande stämman väckes om ändring i förslaget till bolagsordning, kan, om samtliga aktietecknare eller de å vilka rätt till aktier visas hava övergått föreningarna sig om ändringen, omedelbar behandling å stämman ske av frågan om antagande av bolagsordning i dess ändrade skick och av frågan om bolaget skall komma till stånd. Ernås ej majoritet för förslagen ändring, är ändringsfrågan förfallen och frågan om antagande av bolagsordningen i oförändrad form och om bolagets bildande kan omedelbart behandlas. Uppskov till fortsatt stämman kan påkallas endast beträffande sistnämnda fråga.¹ Vinnes för ifrågasatt ändring i förslaget till bolagsordning väl ej enhällighet men majoritet å konstituerande stämman, skall såsom förut framhållits ärendet utsättas till behandling å fortsatt stäm-

¹ Skulle förslag om ändring i bolagsordningen ej hava väckts å konstituerande stämman men antagande av bolagsordningen i oförändrat skick försumrats, synes hinder icke möta mot beslut om bolagsordningens antagande i oförändrat skick å den fortsatta stämman.

ma. Frågan huruvida bolaget skall komma till stånd måste i sådant fall avgöras å den fortsatta stämman. Härvid skola naturligtvis gälla reglerna i 1 mom. första stycket andra punkten, liksom ock reglerna i 1 mom. andra stycket rörande särskilt godkännande av bestämmelse som avses i 7 §.

I förevarande paragraf 2 mom. andra stycket hava därför upptagits bestämmelser av innehåll, dels att, sedan väckt fråga om ändring i förslaget till bolagsordning vunnit prövning, till avgörande skall företagas, huruvida förslaget med de ändringar som må hava beslutats skall antagas och där så sker huruvida bolaget skall komma till stånd, dels ock att beträffande beslut om antagande av förslaget till bolagsordning med de ändringar som må hava beslutats och om bolagets bildande skall gälla vad som stadgas i 1 mom.

Om den antagna bolagsordningen avviker från det förslag till bolagsordning som tidigare godkänts av registreringsmyndigheten, kommer en förnyad prövning av bolagsordningen att äga rum i ärendet angående bolagets registrering. Stadgande därom har upptagits i förslaget 185 § 1 mom.

25 §.

Val av styrelse och revisorer. Sedan å konstituerande stämman beslut fattats att aktiebolag skall komma till stånd, skall val av styrelse och revisorer förrättas. Sker det ej å konstituerande stämman, åligger det enligt 16 § andra stycket AL stiftarna att senast en månad efter konstituerande stämman i den ordning, som skall gälla om kallelse till ordinarie bolagsstämma, för sådant val utlysa särskild stämman att hållas så snart ske kan.

Motsvarande bestämmelse har upptagits i förevarande paragraf. Utfärdas ej kallelse efter vad sålunda föreskrives, äger aktieägare hos Konungens befallningshavande i det län, där bolagets styrelse skall hava sitt säte, göra ansökan om kallelse till särskild stämman. Kallelsen skall även i sådant fall ske i den ordning som skall gälla om kallelse till ordinarie bolagsstämma.

Bestämmelse om ort för särskild stämman saknas. Beredningen föreslår att i nämnda hänseende skall gälla vad om ort för bolagsstämma stadgas i 129 § första stycket.

Skulle styrelseledamot avlida eller av annan anledning behov av nytt val uppkomma, skall ny särskild stämman hållas.

Sedan styrelse valts, skall verkställande direktör av styrelsen utses i fall varom i 84 § sägs.

I samband med val av styrelse och revisorer kan å såväl konstituerande stämman som särskild stämman arvode beslutas.

Innan bolaget registrerats, kan bolagsstämma i lagens mening icke hållas. Bolagsstämmbeslut kan således ej fattas å särskild stämman som avses i förevarande paragraf andra stycket. Fattas å sådan stämman beslut om åtgärd för bolaget, kan beslutet endast medföra att de som deltagit däri bliva personligen ansvariga för uppkommande förbindelser enligt förslaget 29 och 31 §§.

26 §.

Rösträtts utövande och besluts fattande å konstituerande eller särskild stämma. Enligt 19 § andra stycket AL skall vad i 79 § är stadgat om utövande av rösträtt och fattande av beslut å bolagsstämma äga motsvarande tillämpning å konstituerande stämma och särskild stämma som avses i 16 § andra stycket, med de avvikelser beträffande konstituerande stämma som föranledas av bestämmelserna i 15 § om särskild pluralitet för beslut att bolaget skall komma till stånd samt för beslut om uppskov till fortsatt stämma. Om det bortses från nämnda avvikelser, gäller således beträffande den rösträtt som tillkommer aktietecknare eller den å vilken rätt till aktie visats hava övergått vad i 79 § AL är stadgat om rösträtt för aktieägare och om fattande av beslut. Först efter det bolagsordning antagits, äga dess bestämmelser om rösträtt och fattande av beslut tillämpning. Finnas enligt stiftelseurkunden aktier med olika röstvärde, gäller således bestämmelsen därom först vid röstning efter bolagsordningens antagande.¹ Det torde vara tvivelaktigt, huruvida hänvisningen bör anses avse bestämmelsen i 79 § 1) AL.

Lagberedningens förslag. I förevarande paragraf första stycket föreskrives att å konstituerande stämman, så ock å särskild stämma som i 25 § sägs, skall med de avvikelser som föranledas av bestämmelserna i 24 §, vad i 125 § är stadgat om utövande av rösträtt och fattande av beslut å bolagsstämma äga motsvarande tillämpning. Ett uttryckligt stadgande har dock tillagts därom, att underlåtenhet att fullgöra inbetalning å aktie icke medför hinder mot utövande av rösträtt. Den omständigheten att aktietecknare icke verkställt inbetalning å aktie som förfallit till betalning före konstituerande stämman — måhända på den grund att hos honom betänkligheter uppkommit mot bolagsbildningen — synes icke böra medföra att han berövas rösträtt på den konstituerande stämman och därmed medbestämmanderätt i frågan huruvida bolaget skall komma till stånd. Rösträtt å den särskilda stämman bör ej heller berövas honom. Däremot gälla — med de avvikelser som följa av bestämmelserna om särskild röstpluralitet i 24 § — bestämmelserna i 125 § 2—6, således t. ex. beträffande konstituerande stämmas beslut om röstlängds fastställande, beslut att minimikapitalet är fulltecknat, beslut om tilldelning av aktier, beslut om jämkning i röstlängden. I bolagsordningen föreskrivna avvikelser från vad i 125 § 2—6 stadgas äga tillämpning först å beslut, som fattas efter det bolagsordningen antagits och bolagets bildande beslutats. Dock medför den beträffande beslut å konstituerande stämma om ändring i förslaget till bolagsordning givna regeln, att vid sådant beslut bestämmelserna i den föreslagna bolagsordningen skola beaktas.

I fråga om öppnande av särskild stämma och om upprättande och fastställande av röstlängd å sådan stämma bör i tillämpliga delar gälla vad i 23 § 1 mom. är stadgat beträffande konstituerande stämman.

Å bolagsstämma kan enligt 121 § röstande avkrävas försäkran beträffande sin äganderätt till aktie. Denna bestämmelse är ej tillämplig å konstitueran-

¹ Jfr Karlgren s. 50 not 12.

de stämman eller särskild stämman; å sådan stämman har en motsvarande försäkran ansetts icke vara erforderlig.

Protokoll. I andra stycket första och andra punkterna föreskrives — i överensstämmelse med bestämmelser i 19 § första stycket AL — att vid konstituerande stämman och särskild stämman som avses i 25 § skall genom stiftarnas försorg föras protokoll samt att rörande detta protokoll vad i 124 § sista stycket är stadgat skall äga motsvarande tillämpning.

Till protokollet vid konstituerande stämman böra bifogas de handlingar, som ligga till grund för stämmans beslut eller eljest varit föremål för dess prövning. I andra stycket tredje punkten har därför upptagits bestämmelse därom att vid protokollet skola fogas i huvudskrift eller avskrift samtliga enligt 23 § 1 mom. första stycket å stämman framlagda handlingar ävensom där omförmälda tidningar. Hava, då granskning ägt rum enligt 13 §, de rörande sådan bestämmelse som avses i 7 § upprättade handlingar på stiftarnas begäran av granskarna i förseglat konvolut insänts till registreringsmyndigheten att av denna förvaras, åligger det ej stiftarna att framlägga nämnda handlingar å konstituerande stämman. Då de icke framläggas, fogas de ej heller vid det vid stämman förda protokollet. Enligt andra stycket sista punkten skall det blott i protokollet anmärkas, att handlingarna sålunda översänts till registreringsmyndigheten.

27 §.

Talan å beslut, som fattats på konstituerande stämman eller särskild stämman som avses i 25 §. Enligt 20 § AL skall vad om klander av bolagsstämmobeslut är stadgat i 95 och 96 §§ i tillämpliga delar gälla i fråga om talan å beslut som fattats å konstituerande stämman eller å särskild stämman som i 16 § sägs. I 95 § första stycket stadgas att tiden för talan mot bolaget skall, där bolaget ej var registrerat vid beslutets fattande, räknas från dagen för registreringen. Liknande bestämmelse är upptagen i 96 §.

Lagberedningens förslag. I förevarande paragraf upptages bestämmelse motsvarande stadgandet i 20 § AL.

Den i 95 och 96 §§ AL bestämda utgångspunkten för tiden för klander av beslut, som fattats å stämman före bolagets registrering, har föranletts av farhåga för att tiden kunde gå till ända, innan registrering skett och således innan bolaget enligt 22 § AL kunnat svara inför domstol.¹ Då det emellertid måste anses önskvärt att klandertalans instämmande ej onödigt fördröjes, har föreskriften, att där bolaget ej var registrerat vid beslutets fattande, tiden för klandertalans instämmande skulle räknas från dagen för registreringen, utgått ur de av lagberedningen föreslagna bestämmelserna i 145 och 146 §§. Tiden för instämmande av klander å beslut, som fattats på konstituerande stämman eller sådan särskild stämman som avses i 25 § (16 § AL), skall enligt beredningens förslag räknas från konstituerande stämman eller den särskilda stämman. Klander kan alltså äga rum före bolagets re-

¹ Se 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 67—68; jfr Karlgren s. 51 not 14.

gistrering. I 29 § första stycket andra punkten har, så snart styrelse blivit utsedd för bolaget, denna tillerkänts behörighet att för bolaget föra talan i mål rörande bolagsbildningen, således även rätt att företräda bolaget vid talan som här avses. Styrelse utses i allmänhet å konstituerande stämman. Där så ej skett, skall styrelse utses å särskild stämma i god tid före utgången av tiden för talan. Skulle i något sällsynt fall trots föreskriften i 25 § andra stycket styrelse ej finnas, då fråga uppkommer om talan som avses i förevarande paragraf, bör jämlikt 11 kap. 15 § andra stycket rättegångsbalken stämning delgivas stiftarna.

Vad om klander i förevarande paragraf stadgas gäller endast i fråga om sådana beslut, som kunna fattas å konstituerande stämma eller å stämma som avses i 25 §. Fattas å dylik stämma beslut i förvaltningsangelägenhet, medför beslutet — såsom ovan vid 25 § påpekats — ej verkan för bolaget utan kan endast för dem som deltagit i beslutet medföra ansvarighet enligt 29 eller 31 §. Det är ej erforderligt, att andra aktieägare klandra beslutet för att hindra att det blir verksamt gentemot bolaget. Emellertid torde i samband med val av styrelse och revisorer beslut kunna fattas om arvode till dem. Hänvisning i förevarande paragraf till bestämmelserna i 146 § har därför bibehållits.

Vid hänvisningen till 145 § bör emellertid beaktas att i nämnda paragraf 1 mom. andra stycket andra punkten upptagits den bestämmelsen, att om klandertalan som avses i andra stycket icke instämts inom tid som föreskrivits för sådan talan, beslutet skall vara gällande. Denna bestämmelse synes icke böra vara tillämplig beträffande beslut som här avses. Denna fråga har betydelse främst i avseende å konstituerande stämmans beslut om bolagets bildande. Även om tiden för instämmande av talan om klander å beslutet utgått, synes prövning böra ske, huruvida grund till sådan talan föreläggat utan avseende därå att aktietecknare försummat att instämma sådan talan. Prövning huruvida hinder mot registrering möter enligt 185 § 1 mom. bör äga rum utan hänsyn därtill att klandertalan ej förts. Om vid sådan prövning hinder mot registrering ej finnes föreligga, skall å andra sidan registrering meddelas, även om klandertalan instämts. Men det är tydligt, att om sådan talan kommit till registreringsmyndighetens kännedom, särskild försiktighet bör visas vid prövningen.

Har aktiebolag registrerats, ehuru hinder däremot förelåg enligt 185 § 1 mom., bör, om hindret var av beskaffenhet som avses i 144 § 1 mom. andra och tredje styckena, beslutet om bolagets bildande vara gällande, ifall klandertalan ej instämts inom föreskriven tid eller instämd klandertalan ogillats. Då ovisshet i detta hänseende torde råda, har beredningen ansett uttrycklig bestämmelse därom böra upptagas i förevarande paragraf andra punkten. De föreslagna bestämmelserna innebära, att i fråga om beslutet om bolagets bildande varje klandergrund får den verkan som enligt 144 § 1 mom. tredje stycket tillkommer den där avsedda särskilda klandergrunden.

Den sålunda givna regeln i förening med bestämmelsen i 21 §, att ogiltighet av aktieteckning som där avses icke må göras gällande, med mindre

anmälan hos registreringsmyndigheten gjorts före registreringen, torde komma att medföra, att fråga om bolagsbildningens ogiltighet ytterligt sällan uppkommer efter bolagets registrering. Med hänsyn därtill har beredningen icke ansett erforderligt att upptaga några ytterligare bestämmelser vare sig om registreringens verkan i avseende å andra fel under bolagsbildningen¹ eller om rättsförhållandena, ifall registreringen av ett aktiebolag undandröjes. Skulle, sedan registrering av aktiebolag skett, på grund av förd talan konstituerande stämmans beslut om bolagets bildande förklaras ogiltigt, skall enligt 190 § anteckning i registret göras att på nämnda grund den tidigare anteckningen avföres ur registret. Om och i vad mån i dylikt säkerligen ytterligt sällsynt fall undantag från den i 32 § angivna restitutiongrund-satsen bör av hänsyn till uppkomna anspråk mot bolaget äga rum är en fråga, som synes kunna överlämnas åt rättstillämpningen.²

28 §.

Det bildade bolagets aktiekapital. Villkor beträffande aktiekapitalet och dess inbetalning för bolagets registrering. I 21 § AL stadgas, att sedan bolagsordning antagits samt styrelse och revisorer blivit valda, så ock av det tecknade beloppet, efter avdrag ej mindre i anledning av överteckning där sådan ägt rum än även för aktierätt, som av aktietecknare må hava enligt 30 § förverkats och ej av annan övertagits, minst hälften blivit inbetald i penningar eller annat i enlighet med stiftelseurkundens bestämmelser, bolaget må enligt föreskrifterna i aktiebolagslagen registreras. Registrering får dock ej ske, där det tecknade beloppet efter ovannämnda avdrag understiger det belopp vartill aktiekapitalet enligt bolagsordningen lägst må sättas.

Det tecknade beloppet efter avdrag dels i anledning av överteckning, där sådan ägt rum, och dels för aktierätt, som av aktietecknare förverkats enligt 30 § och ej av annan övertagits, är att anse såsom bolagets aktiekapital. Detta har ej uttryckligen uttalats i 21 §. Uttalande härom finnes däremot infört i 23 § fjärde stycket 4) AL. Det belopp, vartill bolagets aktiekapital vid viss tidpunkt uppgår, är i åtskilliga hänseenden av rättslig betydelse t. ex. vid bestämmande av pluralitet i vissa fall.

Lagberedningens förslag. Förevarande paragraf motsvarar till sitt innehåll 21 § AL, men då regeln om det belopp som skall anses utgöra bolagets aktiekapital gives i denna paragraf, anser beredningen denna regel här böra komma till tydligare uttryck. En uttrycklig regel torde vara erforderlig av hänsyn bl. a. därtill att en annan regel — såväl enligt gällande aktiebolagslag som enligt förslaget — gäller vid ökning av aktiekapitalet.

Enligt 23 § 1 mom. må bildandet av aktiebolag ej beslutas, med mindre det belopp vartill aktiekapitalet enligt förslaget till bolagsordning lägst må sättas blivit fulltecknat samt tilldelning av aktier — i överensstämmelse med bestämmelserna i stiftelsehandlingarna och föreskrifterna i aktiebolagslagen

¹ Rörande denna fråga se Olivecrona s. 121 o. f.

² Jfr Olivecrona a. st. Beträffande utländsk rätt se, förutom hänvisningarna hos Olivecrona, Sindballe III s. 71—74 samt rev. schw. OR art. 643 och AG §§ 216—218.

— skett till belopp som uppgår till minimikapitalet. I ärendet om registrering av bolaget skall av registreringsmyndigheten prövning av beslutet härutinnan ske. Registrering skall emellertid ej heller kunna äga rum, om efter det beslutet om bolagets bildande fattades aktiekapitalet nedgått under minimikapitalet. En sådan nedgång är möjlig på grund av bestämmelserna om förverkande av aktierätt. Beredningen föreslår därför upptagande i förevarande paragraf av bestämmelse därom, att sedan styrelse och revisorer utsetts, bolaget må enligt föreskrifterna i aktiebolagslagen registreras, såframt bolagets aktiekapital, som är det tecknade belopp, för vilket tilldelning av aktier ägt rum, efter avdrag för aktier som må hava enligt 46 § förklarats förverkade, uppgår till minimikapitalet.

För att registrering av bolaget skall kunna äga rum fordras vidare enligt förslaget liksom jämlikt 21 § AL, att hälften av aktiekapitalet inbetalts. Betalningen skall hava ägt rum behörigen d. v. s. genom betalning i penningar eller därmed jämställd betalning eller genom betalning som verkställts i annan egendom i enlighet med stiftelseurkundens bestämmelser.

Angående försäkran som skall avgivas rörande inbetalning å aktiekapitalet i samband med registreringsansökningen eller senare anmälan om inbetalning hänvisas till förslaget 34 § fjärde stycket 4 och 48 §.

Skulle, sedan ansökning om bolagets registrering gjorts men innan registrering ägt rum, anmälan enligt förslaget 50 § göras om förverkande av aktier, skall denna anmälan beaktas i registreringsärendet. Om till följd av förverkad aktiekapitalet nedgått under minimikapitalet, skall naturligtvis registreringsansökningen avslås.

Den i förevarande paragraf upptagna regeln om beräkningen av bolagets aktiekapital är tillämplig jämväl efter bolagets registrering, intill dess ökning av bolagets aktiekapital äger rum. Därefter gäller regeln i förslaget 69 § 3 mom. och 71 § 2 mom. fjärde stycket.

29—32 §§.

Den svenska aktiebolagslagen utgår från den för nordisk rätt gemensamma grundsatsen, vilken även utanför Norden är allmänt erkänd, att aktiebolaget vinner den rättssubjektivitet, som avses med bolagsbildningen, först genom registreringen. Denna grundsats har kommit till uttryck i bestämmelsen i 22 § första stycket AL, att innan bolaget registrerats, det ej kan förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter, ej heller inför domstol eller annan myndighet söka, kära eller svara. Med regeln att en förregistrerat aktiebolag företagen åtgärd ej medför ansvarighet för detta sammanhänger stadgandet, att om styrelseledamöter, aktieägare eller andra handla å bolagets vägnar, innan det blivit registrerat, de som i åtgärden eller beslut därom deltagit skola svara för uppkommande förbindelser såsom för annan sin gäld, en för alla och alla för en (22 § andra stycket AL). Även om åtgärden, t. ex. ett för oregistrerat bolag slutet avtal, efter registreringen godkännes av behörig representant för bolaget och sedan blir gällande mot

detta, upphör icke den personliga ansvarigheten. Ansvarsfrihet föreligger endast i den mån det får anses hava varit förutsatt mellan kontrahenterna.

Från huvudregeln i 22 § första stycket AL stadgas det undantag, att bolagets styrelse äger föra talan om utbekommande av tecknat aktiebelopp. Enligt grunderna för detta stadgande torde rätt böra anses föreligga för styrelsen att i allmänhet företaga de åtgärder som äro erforderliga för vinnande av bolagets registrering.¹

Om bolaget ej registreras, är styrelsen pliktig att återbära vad den å tecknade aktier uppburit, därvid avdrag torde få ske för kostnader för åtgärder som av styrelsen vidtagits för vinnande av bolagets registrering. Frågan om den rättsliga karaktären av den samfällighet som sålunda i visst hänseende föreligger, innan bolaget registrerats, är ett teoretiskt spörsmål, till vilket gällande lagstiftning icke tagit ståndpunkt.²

De regler som i dessa ämnen upptagas i den svenska aktiebolagslagen överensstämma i huvudsak med motsvarande bestämmelser i främmande aktiebolagsrätt. Avvikande regler finnas dock i vissa utländska lagar, särskilt beträffande frågan, om personlig ansvarighet för åtgärd som vidtagits för oregristrerat bolag fortfarande skall föreligga, sedan bolaget registrerats och åtgärden blivit bindande för bolaget.

Enligt dansk rätt (DAL § 17) kan ett aktiebolag, som icke är registrerat, ej såsom sådant förvärva rättigheter eller ingå förbindelser. Det kan ej heller uppträda såsom part i rättegång utom för utkrävande av tecknat aktiebelopp och i andra mål rörande aktieteckningen. Inom den danska rättslitteraturen hävdas emellertid den meningen, att dessa bestämmelser icke föranleda till att avtal slutna av styrelsen efter bolagets bildande men före registreringen ej gälla mot det registrerade bolaget. Ett av styrelsen ingånget avtal binder bolaget i och med registreringen (Sindballe III s. 65—66). För en förbindelse, som är ingången å aktiebolags vägnar före registreringen, häfta de som ingått den solidariskt, om icke annat må anses avtalat med medkontrahenten. När bolaget inom fyra veckor efter registreringen erkänner förpliktelsen, bortfaller den personliga ansvarigheten, om medkontrahentens säkerhet ej därigenom i väsentlig grad förringas (DAL § 17).

I den norska aktiebolagslagen (NAL § 17) stadgas, att ett aktiebolag, först när det är registrerat, kan i förhållande till tredje man förvärva rättigheter och ådraga sig förpliktelser. För förpliktelser, ingångna på bolagets vägnar före registreringen, häfta i brist på annat avtal de, som ingått dessa, personligen en för alla och alla för en. Bestämmelsen är icke tvingande; är avtalet ingånget under förbehåll om bolagets godkännande, är bestämmelsen ej tillämplig. Den omständigheten, att bolaget efter registreringen godkänner ett dessförinnan slutet avtal, medför icke att den personliga

¹ Jfr Olivecrona s. 136 och 160.

² Jfr Kallenberg: Svensk Civilprocessrätt I s. 531, Olivecrona s. 131 o. f., särsk. s. 138 not 1, Karlgren: Studier över privaträttens juridiska personer och samfälligheter utan rättspersonlighet, s. 222—223 och Nial i SvJT 1931 s. 32.

Beträffande främmande rätt se Staub HGB § 200 anm. 2 och 3 samt Brodmann AR § 200 anm. 1 och GmbH § 11 anm. 1.

I bolagskommitténs förslag 1890, 2 § andra stycket, upptogs den bestämmelsen, att före registreringen aktiebolag skulle i förhållande till tredje man anses som enkelt bolag. På yrkande av högsta domstolen ersattes denna bestämmelse med stadgandet, att om förbindelse inginges å bolagets vägnar innan det blivit registrerat, de, som ingått förbindelsen, skulle vara ansvariga därför såsom för annan sin gäld, en för alla och alla för en (prop. 1895 nr 6 s. 122—123, NJA 1895 avd. II nr 3 s. 57—58). Om den rättsliga karaktären av den samfällighet, som föreligger före aktiebolagets registrering, finnes intet uttalande i motiven till 1908 års förslag till lag om aktiebolag.

ansvarigheten bortfaller (Augdahl s. 126). Före registreringen kan aktiebolag med bindande verkan företaga de rättshandlingar, som äro nödvändiga för att bolaget skall kunna registreras.

Enligt *finsk* rätt (FAL 14 §) må, innan aktiebolag inskrivits i handelsregistret, ej egendom i bolagets namn förvärfvas eller för bolaget talas eller svaras; dock är det stiftarna obetaget att, om aktietecknare icke fullgör föreskriven inbetalning, utsöka den hos honom. Ingår någon före bolagets inskrivning förbindelse i dess namn, svarar han för förbindelsen såsom för egen skuld. Äro de flera, svara de en för alla och alla för en (Chydenius s. 20—22.)

I den nya *tyska* AG § 34 stadgas, att aktiebolaget före dess införande i handelsregistret icke består såsom sådant, samt att, om det handlas i bolagets namn före registreringen, de handlande häfta personligen och solidariskt. Den personliga ansvarigheten kan emellertid vara utesluten på grund av uttryckligt eller tyst förbehåll i avtalet.

Genom den nya tyska aktiebolagslagen har emellertid gjorts den väsentliga ändringen i förut gällande rätt, att bestämmelser upptagits om upphörande av den personliga ansvarigheten för den som handlat för bolaget. Övertager bolaget för den handlande uppkommen förpliktelse genom överenskommelse med honom (gäldenären) sålunda att bolaget träder i hans ställe, fordras enligt AG § 34 andra stycket till skuldövertagandet (die Schuldübernahme) ej medkontrahentens (borgenärens) samtycke, försåvitt övertagandet sker och borgenären därom underrättas genom bolaget eller den tidigare gäldenären inom tre månader från bolagets registrering. En allmän överenskommelse kan slutas avseende en större grupp förpliktelser t. ex. förpliktelser på grund av ett företags drift (Schlegelberger AG § 34 anm. 7). Skola förpliktelser, åvilande styrelsemedlemmar som handlat för bolaget före dess registrering, övertagas av bolaget efter registreringen, skall detta företrädas av uppsiktsrådet (Aufsichtsrat) enligt AG § 97. Godkänner bolaget genom skuldövertagande ett före registreringen slutet avtal, blir således medkontrahenten bunden i förhållande till bolaget, ifall medkontrahenten ej dessförinnan frånträtt avtalet. Om skuldövertagande ej meddelas medkontrahenten inom tre månader efter registreringen utan meddelas eller äger rum senare, häfta såväl bolaget som de handlande såsom samgäldenärer. Sker övertagandet tyst, medför det ej ansvarsbefrielse för de handlande. Uttrycklig överenskommelse måste träffas och meddelas medkontrahenten inom föreskriven tid för att ansvarsbefrielse skall äga rum enligt AG § 34 andra stycket (Schlegelberger AG § 34 anm. 3).

Med föreskriften om personligt ansvar avses således att skydda medkontrahenten mot följderna av att bolaget ej registreras eller att bolaget vägrar övertaga för de handlande uppkomna förpliktelser.

I den *schweiziska* aktiebolagslagstiftningen uttalas satsen, att aktiebolaget förvärfvar rättspersonlighet (das Recht der Persönlichkeit) först genom införing i handelsregistret (rev. schw. OR. art. 643). Om det handlas i bolagets namn innan bolaget införts i handelsregistret, häfta de handlande personligen och solidariskt. Hava förpliktelser uttryckligen ingåtts i det under bildning varande bolagets namn och inom tre månader efter införingen i handelsregistret blivit övertagna av bolaget, bliva de handlande fria från ansvarighet och endast bolaget häftar gentemot borgenärerna (art. 645). I olikhet med vad som gäller enligt tysk rätt kan övertagande av förpliktelsen ske tyst exempelvis därigenom, att personer, som handlat för bolaget, efter dess registrering i sin egenskap av bolagsorgan uppfylla förpliktelsen. Då enligt schweizisk rätt föreskrift saknas om tillsättande av uppsiktsråd, finnes ej motsvarighet till den tyska regeln om övertagande genom sådant organ. Övertages en förpliktelse senare än tre månader efter registreringen, fortfar de handlandes personliga ansvarighet och borgenären kan vända sig såväl mot dem som mot bolaget.

Den i vår aktiebolagslag upptagna, allmänt gällande grundsatsen,¹ att aktiebolaget vinner rättssubjektivitet först genom registreringen, är främst grundad därpå att — såsom i motiven till 1895 års aktiebolagslag framhölls — först genom den prövning, som skall föregå registreringen, erforderlig visshet kan ernås, att bolaget bildats och organiserats i enlighet med lagens föreskrifter. Dessa föreskrifter utgöra ett system till förebyggande av de faror, som aktiebolagsväsendet enligt erfarenhetens vittnesbörd kan medföra för aktieägare och borgenärer. Det är av stor vikt att dessa föreskrifter verkligen iakttagas. Att lämna frihet till gäldsstiftelse före bolagets registrering med rätt för borgenärerna att hålla sig till bolagsförmögenheten d. v. s. aktietecknarnas inbetalda och utestående insatser, skulle innebära, att dessa insatser finge tillgripas, innan prövning från registreringsmyndighetens sida skett av att bolagsbildningen överensstämmer med aktiebolagslagen och att aktieteckningen är bindande. Härigenom skulle ett väsentligt skydd för aktietecknarna bortfalla. Ett uppgivande av grundsatsen om återbäring av aktietecknarnas insatser, när registrering ej kommer till stånd, skulle lätt leda till följder ägnade att avskräcka från aktieteckning och sålunda lända till skada för aktiebolagsväsendet. Förutsättning för aktiebolags registrering är emellertid ej blott att prövning sker av bolagsbildningen och aktieteckningen. Det skall ock tillses, att det i stiftelseurkunden bestämda minimikapitalet är tecknat och att av aktiekapitalet hälften är inbetald. Att sålunda en del av aktiekapitalet skall vara inbetald, innan aktiebolaget äger börja verksamhet på grundval av bolagsförmögenheten, är ägnat att i såväl aktietecknarnas som borgenärernas och det allmännas intresse be- trygga sådant bolags bestånd och öka dess kreditvärdighet.

Registreringen medför vidare den publicitet rörande föremålet för aktiebolags verksamhet, aktiekapital, organ m. m., som införandet i aktiebolagsregistret och den därmed förenade kungörelsen åsyftar. Publicitetens betydelse för ett sunt aktiebolagsväsen får ej underskattas. Uppgives kravet på registrering såsom förutsättning för bolagets rättskapacitet, skulle ökade möjligheter komma att föreligga för att aktiebolag med hjälp av effektiv reklam bildades och trädde i verksamhet med kanske betydande skuldsättning på grundval av ringa eget kapital och sålunda på osund ekonomisk bas, varigenom förluster skulle kunna förorsakas såväl aktieägare som borgenärer. Det får ej förbises, att aktiebolagslagens publicitetsregler åsyfta att bereda skydd för en allmänhet, som icke kan beräknas alltid själv äga förmåga att tillvarataga sina intressen. Vikten av att publiciteten rörande aktiebolagsväsendet upprätthålles har av lagberedningen förut betonats och beredningen har ansett ökad trygghet mot missbruk böra eftersträvas genom skärpning av publicitetskravet vid bolagsbildningen.

Det skulle möjligen kunna ifrågasättas, huruvida den ändring i ordningen för bildandet av aktiebolag, som föreslås av lagberedningen genom bestämmelserna om förberedande godkännande av de rörande bolagets bildande

¹ Lämpligheten av denna princip har ifrågasatts av Olivecrona, se särskilt s. 108—109 och s. 167—171.

upprättade handlingar, stiftelseurkund, förslag till bolagsordning, teckningslista och kungörelse angående grunderna för bolagets bildande, skulle kunna möjliggöra frångående av den ståndpunkt, som gällande lagstiftning intar i avseende å den tidpunkt, då aktiebolaget skall anses erhålla rättssubjektivitet. Det är visserligen sant, att prövningen av bolagsbildningen i samband med registreringen förlorar i betydelse. Men det blir fortfarande av vikt att prövning sker av de efter godkännandet vidtagna åtgärderna, av själva aktieteckningen, av konstituerande stämmans beslut och, då lagberedningen icke anser skäl föreligga att frångå gällande rätts krav på inbetalning av hälften av aktiekapitalet, jämväl av den skedda inbetalningen. Ett eftergivande av registreringen såsom villkor för aktiebolagets fulla rättskapacitet, som skulle medföra svåröverskådliga följder, synes därför ej tillrådligt.

På grund av vad sålunda anförts har beredningen ansett i förslaget böra bibehållas grundsatsen, att aktiebolaget förvärvat rättssubjektivitet först genom registreringen.

I några viktiga hänseenden avviker emellertid förslaget från gällande rätts ståndpunkt i fråga om verkan av avtal slutet för oregistrerat bolag och om ansvarigheten för de genom sådant avtal uppkommande förbindelser. Har efter det aktiebolag å konstituerande stämma bildats och det för förvaltningen av bolagets angelägenheter ansvariga organet, styrelsen, valts men innan bolaget registrerats, avtal slutits för bolaget av ställföreträdare (representant) för detta, blir avtalet gällande i förhållande till bolaget från det registrering skett, om avtalet ej dessförrinnan frånträtts av medkontrahenten. Medkontrahent, som ej visste att bolaget var oregistrerat, äger när som helst frånträda avtalet, så länge det icke kommit eller enligt 193 § skall anses hava kommit till hans kännedom att bolaget registrerats. Visste medkontrahenten att bolaget var oregistrerat, äger han ej utan att förbehåll därom gjorts frånträda avtalet i annat fall, än då ansökning om registrering icke gjorts inom den i 33 § första stycket stadgade tid — sex månader från det konstituerande stämma senast skolat hållas — eller då ansökning, som gjorts inom denna tid, av registreringsmyndigheten avslagits. Blir avtalet gällande i förhållande till bolaget därför att det ej frånträtts av medkontrahenten, äger i regel personlig ansvarighet icke rum. Personlig ansvarighet föreligger endast om medkontrahent, som ägde rätt att frånträda avtalet, gjort gällande sådan ansvarighet innan tid till frånträde utgått. Dessutom upptages i förslaget stadgande om preskription av den personliga ansvarigheten.

29 §.

Aktiebolag kan ej förvärva rättigheter eller ikläda sig förpliktelser, innan det registrerats. Personlig ansvarighet för den som handlat för bolaget. Första stycket. Av skäl som anförts i de gemensamma motiven till 29—32 §§ har beredningen ansett grundsatsen, att aktiebolaget får rättssubjektivitet först genom registreringen, böra bibehållas. I första stycket första punkten upptages därför huvudregeln i 22 § första stycket AL.

Den behörighet, som i nämnda lagrum tillerkänts styrelsen att, innan bolaget registrerats, föra talan om utbekommande av tecknat aktiebelopp, synes vara alltför begränsad. Styrelsen måste kunna vidtaga erforderliga åtgärder för att bringa bolagsbildningen till fullbordan. Styrelsen bör därför äga föra talan i mål rörande bolagsbildningen och eljest vidtaga åtgärd för utbekommande av tecknat aktiebelopp eller annat utfäst tillskott. För kostnaderna för sådana åtgärder svara till styrelsen inbetalda insatser, även om registrering ej kommer till stånd.¹ Däremot må ej å bankräkning som avses i 207 § insatta medel tillgripas härför. Beredningen hänvisar till motiven till nämnda paragraf tredje stycket.

Ehuru för inbetalning å aktie tid kan vara bestämd, som inträffar före den konstituerande stämman, tillkommer dock rätt att föra talan om utbekommande av tecknat aktiebelopp enligt gällande rätt ej stiftare. Denna ståndpunkt har bibehållits, då det icke synes lämpligt, att innan prövning av aktieteckningen skett och beslut om bolagets bildande fattats, talan skall kunna äga rum mot aktietecknare. Enligt förslaget må, innan styrelse valts, inbetalning å tecknad aktie äga rum allenast genom insättning å räkning hos bank, som avses i 207 §. Kostnader, som kunna vara erforderliga för bolagsbildningen innan styrelse valts, måste således förskjutas av stiftarna eller andra för bolagsbildningen intresserade personer.

Andra stycket. Detta stycke motsvarar 22 § andra stycket AL. Innan beslut å konstituerande stämma fattats om aktiebolags bildande och val av styrelse ägt rum, kan det förekomma, att åtgärd vidtages av stiftarna för det under bildning varande bolaget. För sådant fall åvilar personlig ansvarighet stiftare, som vidtagit åtgärden eller deltagit i beslut därom.² Sedan styrelse valts, kan åtgärd å bolagets vägnar komma att företagas av styrelsen, verkställande direktör eller annan som enligt förslaget 93 § är ställföreträdare (representant) för bolaget. Har verkställande direktör utsetts, inträder han väl ej före bolagets registrering i den befogenhet, som tillkommer honom i hans nämnda egenskap.³ Detsamma gäller beträffande särskild firmatecknare. Vidtager verkställande direktör eller annan firmatecknare före registreringen åtgärd för bolaget, bör personlig ansvarighet drabba honom. Har styrelsen lämnat verkställande direktör ett allmänt uppdrag att vidtaga vissa slag av åtgärder före registreringen, skall personlig ansvarighet åvila de styrelseledamöter, vilka deltagit i beslutet om uppdraget, för de åtgärder som kunna anses falla inom detta. Företager han en åtgärd, som faller utanför nämnda uppdrag, svara allenast han själv och styrelseledamöter som deltagit i beslut om åtgärden. Motsvarande regler måste anses gälla beträffande åtgärd av särskild firmatecknare.

En ställföreträdare för bolaget blir ansvarig, även om han vid företagande av åtgärd använt sig av ombud eller annan medhjälpare. Personlig ansvarig-

¹ Frågan om den rättsliga karaktären av den samfällighet, som föreligger före aktiebolagets registrering, är ett teoretiskt spörsmål, till vilket förslaget lika litet som gällande lagstiftning tagit uttrycklig ståndpunkt. Jfr s. 129 not 2.

² Jfr Olivecrona s. 179.

³ Jfr Sindballe III s. 61—62.

het för ombudet eller medhjälparen föreligger däremot icke enligt det föreslagna stadgandet.¹

Innan bolaget registrerats, kan utom konstituerande stämman sådan särskild stämma hållas som avses i 25 §. Däremot kan bolagsstämma hållas först efter det bolaget registrerats. Om emellertid aktieägare deltaga i beslut om företagande av åtgärd, synes liksom enligt gällande rätt personlig ansvarighet böra åligga dem.²

Tredje stycket. Som i de gemensamma motiven till 29—32 §§ anmärkts föreslår lagberedningen vissa viktiga ändringar i reglerna om verkan av avtal, som före bolagets registrering slutes å dess vägnar. I detta ämne upptagas särskilda stadganden i 30 och 31 §§.

30 §.

Avtal för oregistrerat bolag, som ej frånträtts, blir gällande efter bolagets registrering. *Första stycket.* Grundsatsen, att aktiebolag ej kan förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter, innan det registrerats, anses enligt gällande rätt medföra, att ett före registreringen å bolagets vägnar slutet avtal måste — för att bli bindande för bolaget — efter bolagets registrering godkännas av behörig ställföreträdare för bolaget.³ Även om grundsatsen, att aktiebolag ej kan före registreringen förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter, bibehålles, möter enligt beredningens mening intet hinder mot att lagstiftningen — i överensstämmelse med vad för dansk rätts del gjorts gällande⁴ — erkänner uppkomsten på grund av sådant avtal av villkorlig bundenhet för bolaget d. v. s. bundenhet på grund av avtalet från det registrering skett. Skillnad synes emellertid härvid böra göras mellan det fall, att avtal slutits av stiftarna för ett aktiebolag under bildning, och det fall att avtal slutits för bolaget, efter det beslut fattats om dess bildande och det för förvaltningen av bolagets angelägenheter ansvariga organet, styrelsen, valts för det sålunda bildade men ännu ej registrerade bolaget.

Under tiden före konstituerande stämman äro stiftarna verksamma för bolagets bildande. Av dem slutet avtal varom bestämmelse upptagits i stiftelseurkunden enligt 7 § blir bindande, såframt med godkännande av avtalet beslut om bolagets bildande fattas och bolaget registreras. I annan ordning kunna för bolaget villkorligt bindande avtal ej slutas av stiftarna. Modifikationer i denna ståndpunkt skulle lätt kunna leda till kringgående av de grundläggande bestämmelserna i 7 § och torde icke böra ifrågasättas. Har av stiftarna i annan ordning än i 7 § sägs avtal slutits för bolaget, måste därför, sedan beslut om bolagets bildande fattats och en för förvaltningen av bolagets angelägenheter ansvarig styrelse valts, ny överenskommelse träffas mellan ställföreträdare för bolaget och medkontrahenten om att avtalet skall bli gällande gentemot bolaget.

¹ Jfr Olivecrona s. 180.

² Jfr Olivecrona s. 183.

³ Härvid bortses från frågan om avtals giltighet enligt 18 kap. 3 § handelsbalken. Jfr Almén: Lagen om avtal s. 140—141 och Karlgren i Minnesskrift ägnad 1734 års lag II s. 631 o. f.

⁴ Se Sindballe III s. 65 o. f. Jfr Olivecrona s. 167—168.

Att upprätthålla denna stränga ståndpunkt i fråga om avtal, som — efter det beslut fattats om bolagets bildande och styrelse valts — före registreringen slutits av ställföreträdare för bolaget synes icke lämpligt. Det är ej sällan nödvändigt eller av bolagets intressen i hög grad påkallat, att avtal ingås redan före bolagets registrering. Särskilt märkes det fall, att ett bolag bildas för övertagande av en rörelse. I och med att avtalet om rörelsens övertagande godkänts å konstituerande stämman, beslut fattats om bolagets bildande och styrelse valts, bör denna kunna övertaga rörelsen och ingå för dess fortsatta drivande nödiga avtal, även om någon tid skulle förflyta innan registrering av bolaget kan ske. Det framstår såsom naturligt, att dylika av styrelsen ingångna avtal i och med registreringen få sin avsedda verkan att bli gällande utan att särskilda åtgärder erfordras från någondera sidan.

De skäl som uppbära principen om rättskapacitetens uppkomst genom registreringen tala icke mot denna ståndpunkt. Att avtalet blir slutligt bindande för bolaget i och med registreringen innebär ej ett brytande av regeln, att aktieägarna, ifall registrering av bolaget icke beviljas, äga återbekomma sina insatser ograverade av förpliktelser på grund av avtal för bolaget. För bolagets representanter utgör den personliga ansvarigheten för avtalets fullgörande anledning till återhållsamhet beträffande ingåendet av avtal för oregistrerat bolag, så snart fara kan föreligga för att registrering ej kommer till stånd. Det är vidare tydligt, att kravet på godkännande för bolaget efter registreringen av ett före registreringen slutet avtal — vilket godkännande i regel måste ske genom bolagets förvaltningsorgan,¹ styrelsen eller verkställande direktören — icke innefattar någon garanti för att ny prövning av avtalet ur synpunkten av dess nytta för bolaget äger rum. Och styrelsen är gentemot bolaget ansvarig för sina förvaltningsåtgärder utan hänsyn till om de företagits före eller efter registreringen. Det kan därför ej anses förenat med någon väsentligt större risk för bolaget, om det efter registreringen blir bundet av avtal som dessförinnan slutits av styrelsen, än att det blir bundet av rättshandlingar som styrelsen sluter omedelbart efter bolagets registrering, under vilka rättshandlingar jämväl faller godkännande av tidigare slutna avtal. Avsevärdare betänkligheter synas därför lagberedningen ej möta emot att, efter det beslut om bolagets bildande fattats och styrelse valts, medgiva att genom styrelsen eller annan ställföreträdare för bolaget avtal slutes å dess vägnar att gälla under förutsättning av bolagets registrering.

Att avtal slutet för oregistrerat bolag kan i och med registreringen omedelbart bli gällande mellan bolaget och den med vilken avtalet slöts torde även i allmänhet stå i överensstämmelse med medkontrahentens intressen. Rätt för bolaget att efter registreringen godtyckligt avvisa avtal, som slutits av styrelsen eller annan ställföreträdare för bolaget, leder lätt till obilliga resultat och innebär för visso för medkontrahenten större faror än den villkorliga bundenhet för denne som blir en följd av den ståndpunkt beredning-

¹ Jfr redogörelsen i de gemensamma motiven till 29—32 §§ för tysk och schweizisk rätt. En ordning motsvarande den, som föreligger enligt tysk rätt, nämligen att avtal slutna av styrelsen kan godkännas endast av uppsiktsrådet (Aufsichtsrat), är ej genomförbar i svensk rätt.

en förordar. Den, som med kännedom om att bolaget är oregistrerat träffar avtal med ställföreträdare för bolaget, måste räkna med att hans rätt gentemot bolagsförmögenheten är beroende därav, att registrering kommer till stånd, och bör därför överväga, om och under vilka villkor han likväl vill ingå avtalet. Och den, som saknade kännedom om att bolaget var oregistrerat, torde vinna erforderligt skydd genom rätten att frånträda avtalet och stadgandet om personlig ansvarighet för dem som handlat för bolaget.

Lagberedningen föreslår därför upptagande i förevarande paragraf första stycket av den bestämmelsen, att avtal, som styrelsen, verkställande direktör eller annan ställföreträdare ingår för oregistrerat bolag, skall, där registrering sker, vara gällande från registreringen, såvida icke den, med vilken avtalet slöts, utövar den rätt att frånträda avtalet som enligt andra stycket må tillkomma honom.

Andra stycket. Då aktiebolag förvärvar rättssubjektivitet först genom registreringen, har — när någon sluter avtal å ett aktiebolags vägnar — medkontrahenten anledning utgå ifrån att bolaget är registrerat och att avtalet sålunda blir omedelbart fullt bindande. Den, som å ett oregistrerat bolags vägnar sluter avtal med tredje man, bör vara skyldig upplysa att bolaget är oregistrerat. Med hänsyn till den upplysningsplikt, som sålunda måste anses åvila ställföreträdaren för bolaget, bör det ej läggas medkontrahenten till last, att han underlåtit att av aktiebolagsregistret göra sig underrättad om huruvida bolaget var registrerat eller ej.¹ Med avseende också å det inflytande styrelsen kan utöva å registreringsfrågan synes medkontrahenten, då han ej visste att bolaget var oregistrerat, böra äga frånträda avtalet. Sådan rätt bör dock icke föreligga, sedan det kommit eller enligt vad i 193 § sägs skall anses hava kommit till hans kännedom att bolaget blivit registrerat. Har medkontrahenten saknat intresse för de uppgifter, som rörande aktiebolag kunna inhämtas av aktiebolagsregistret, och därför ej vid undersökning funnit att bolaget var oregistrerat, eller har han vid en sådan undersökning eller eljest erhållit kunskap därom men icke före nämnda tidpunkt ansett anledning föreligga att frånträda avtalet, kan han ej antagas hava ett berättigat intresse att därefter frånträda detta.² Medkontrahenten har ju då blivit försatt i det läge, vari han vid avtalets ingående avsåg att bliva försatt.

Icke heller innan bolaget registrerats bör emellertid rätt att frånträda avtalet tillkomma medkontrahenten, om han vid avtalets ingående *visste*, att avtalet slöts å ett oregistrerat aktiebolags vägnar. Det måste då antagas vara avsett mellan kontrahenterna, att avtalet skall bliva gällande gentemot bolaget under förutsättning att bolaget blir registrerat. Medkontrahenten får anses hava åtagit sig villkorlig bundenhet genom avtalet.³ Beträffande frågan huru länge medkontrahenten skall vara skyldig avvakta, att registrering av bolaget kommer till stånd och sålunda vara ensidigt bunden av avtalet, bör hänsyn tagas till den i 33 § första stycket föreslagna bestämmelsen, att an-

¹ Jfr däremot Chydenius s. 20.

² Jfr 5 kap. 8 § och 8 kap. 16 § förmynderskapslagen.

³ Jfr 5 kap. 8 § och 8 kap. 16 § förmynderskapslagen.

sökning om bolagets registrering skall göras senast sex månader efter utgången av den tid, inom vilken konstituerande stämma senast skall hållas enligt teckningslistan. Har ansökning ej gjorts inom nämnda tid, skall enligt 33 § andra stycket från registreringsmyndigheten till stiftarombudet ofördröjligen avlåtast skrivelse med anmaning att framställa erinran till den det vederbör att vidtaga erforderliga åtgärder för vinnande av registrering. Göres ej ansökning om registrering inom tre månader från det skrivelsen avlåtits, är frågan om bolagets registrering förfallen.

Att ålägga medkontrahenten att under alla förhållanden avvakta, huruvida registreringsansökningen blir slutligen bifallen eller avslagen eller förfaller, synes icke kunna ifrågakomma. Däremot torde medkontrahenten böra, om han ej vid avtalets ingående gjort särskilt förbehåll — vilket i sådant fall blir gällande — vara skyldig att avvakta utgången av den i 33 § första stycket stadgade tiden för registreringsansöknings inlämnande d. v. s. sex månader från det konstituerande stämma senast skolat hållas. Har ansökan ej gjorts inom nämnda tid, äger medkontrahenten frånträda avtalet. Har åter inom nämnda tid ansökan gjorts, bör medkontrahenten vara skyldig invänta ansökningens prövning av registreringsmyndigheten. Bifalles registreringsansökningen, är medkontrahenten bunden av avtalet. Blir ansökningen avslagen, äger medkontrahenten frånträda avtalet. Han bör icke vara skyldig att avvakta klagan över registreringsmyndighetens beslut.

Villkorlig bundenhet synes icke böra föreligga för annan medkontrahent än den, som vid avtalets ingående visste att bolaget var oregistrerat. Endast i fråga om sådan medkontrahent kan det antagas, att han var villig att underkasta sig villkorlig bundenhet.¹ Blott vetskap, ej culpös okunnighet, bör således beröva medkontrahenten hans rätt att frånträda avtalet. Den villkorliga bundenheten kan i vissa fall komma att sträcka sig över en avsevärd tid. Denna omständighet synes dock icke vara ägnad att väcka större betänkligheter, då bundenhet kommer att föreligga allenast för den, som vid avtalets ingående visste att bolaget var oregistrerat, och denne vid avtalets ingående kan träffa förbehåll att bundenhet skall föreligga allenast under viss kortare tid.

I enlighet med vad sålunda anförts hava reglerna i förevarande stycke om medkontrahentens rätt att frånträda avtalet avfattats.

I och med det att frånträde skett, är avtalet icke längre villkorligt bindande vare sig för medkontrahenten eller för bolaget och de personligen ansvariga. Fullgörande kan icke längre påkallas och, i den mån fullgörande skett, föreligger restitutionsplikt. Skyldigheten för den som handlat för oregistrerat bolag att svara för uppkommande förbindelser innefattar plikt att svara för att restitution äger rum och att, i den mån restitution ej sker, ersättning utgives. Sedan registrering skett, åvilar denna plikt jämväl bolaget, om medkontrahentens prestation finnes i behåll hos bolaget eller kommit detta till godo. Då full restitution ej kan ske, torde det emellertid ofta komma att ligga i medkontrahentens intresse att icke frånträda avtalet utan att

¹ Jfr 5 kap. 8 § förmynderskapslagen, motiven s. 263—264.

göra detta gällande såväl mot de personligen ansvariga som mot bolaget, där-
est det registreras.

Tredje stycket. Om medkontrahenten vill frånträda avtalet, måste han giva meddelande därom. Det är naturligt att han därvid i första hand vänder sig till ställföreträdare för bolaget som ingått avtalet med honom. Har denne handlat genom ombud, bör meddelandet riktas till ställföreträdaren. Emellertid kan medkontrahenten, då bolaget ännu ej är registrerat, icke ur aktiebolagsregistret erhålla upplysning om bolagets postadress eller om ställföreträdarna för detta och deras hemvist. Med hänsyn till den ovisshet som härutinnan kan föreligga för medkontrahenten, synes han böra kunna rikta meddelandet även till annan, som utsetts att vara styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare för bolaget. Medkontrahenten kan giva meddelandet även till person, som utsetts att i förening med annan teckna bolagets firma. Då meddelande om frånträde torde böra, i likhet med vad som stadgas i 40 § avtalslagen, befordras på mottagarens risk, har i förevarande paragraf tredje stycket första punkten upptagits den bestämmelsen, att frånträde skall anses hava ägt rum, när meddelande inlämnats för befordran med post eller telegraf eller eljest på ändamålsenligt sätt avsänts till den ställföreträdare för bolaget, som ingått avtalet, eller till annan, som utsetts att vara styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare för bolaget.

En obegränsad rätt för medkontrahent, som vid avtalets ingående ej visste att bolaget var oregistrerat, att frånträda avtalet så länge registrering icke skett, skulle kunna missbrukas. Medkontrahenten skulle, sedan han fått kännedom om att bolaget var oregistrerat, kunna i spekulationssyfte hålla bolagets ställföreträdare i ovisshet om huruvida han ville begagna sin frånträdesrätt eller icke. Ett sådant förfarande skulle framstå såsom obilligt mot bolaget, särskilt ifall bolaget och dess representanter förmena, att medkontrahenten redan vid avtalets ingående visste att bolaget var oregistrerat, ehuru bevisning därom ej kan föras. Lagberedningen har därför föreslagit en regel om frågerätt (interpellationsrätt) för bolaget. Underlåter medkontrahenten att giva svar på förfrågan av ställföreträdare för bolaget, huruvida han vill vidbliva avtalet, bör medkontrahenten vara bunden av avtalet på samma sätt som om han vid avtalets ingående visste att bolaget var oregistrerat. Skulle i fall, då bolaget anser frånträdesrätt icke föreligga men önskar ett klarläggande av rättsläget, medkontrahenten på den framställda frågan giva det svar, att han ej visste att bolaget var oregistrerat och att han frånträder avtalet i förhållande till bolaget, kan naturligtvis bolaget godkänna denna ståndpunkt. Därmed upphör bolagets villkorliga bundenhet av avtalet och detta är förfallet. Styrelsen äger ock, om styrelsen anser medkontrahenten vara bunden, häva avtalet på grund av på förhand beräknligt dröjsmål (anteciperad mora), och bolaget äger i sådant fall — om det registreras inom den tid då medkontrahenten fortfarande skulle hava varit bunden — göra gällande påföljderna av sådant dröjsmål. Om bolaget anser att medkontrahenten vid avtalets ingående visste att bolaget var oregistrerat, kan naturligtvis bolaget i stället göra gällande medkontrahentens villkorliga bundenhet.

31 §.

Den personliga ansvarigheten för avtal, som slutits för oregistrerat bolag. Ansvarighetens upphörande. Första stycket. Hava stiftare, innan beslut fattats om bolags bildande och styrelse valts, ingått avtal å bolagets vägnar eller har styrelse, verkställande direktör eller annan ställföreträdare ingått avtal för redan bildat men ännu oregistrerat bolag, äro de som i avtalet eller beslut därom deltagit personligen ansvariga för avtalets fullgörande. Ansvarighet åvilar också aktieägare som deltagit i beslut om avtalets ingående. Beredningen hänvisar till vad som anförts i motiven till 29 § andra stycket.

Såsom enligt gällande rätt är regeln om personlig ansvarighet för sådant avtal icke tvingande. Ansvarighet inträder endast i den mån annat ej avtalats eller på grund av omständigheterna måste anses hava varit avsett. Detta uttalas uttryckligen i första stycket första punkten. Det kan sålunda vara mellan kontrahenterna avtalat eller förutsatt, att avtalet skall förfalla om bolaget ej registreras, eller att ansvarighet ej skall föreligga, ifall bolaget registreras och avtalet blir gällande mot bolaget.

Den personliga ansvarigheten avser främst avtalets fullgörande. Medkontrahenten äger rätt att kräva, att de ansvariga uppfylla avtalet; naturligtvis har han att å sin sida fullgöra den prestation han enligt avtalet åtagit sig, där den ej redan fullgjorts i förhållande till det oregistrerade bolaget. Då de, som på grund av sitt handlande för bolaget äro personligen ansvariga, hava enligt förslaget liksom enligt främmande och gällande svensk rätt att svara för annans — bolagets — skuld, äger medkontrahent, som fullgjort prestation till bolaget, rätt att av dem utkräva det för prestationen utfästa vederlaget. Blir bolaget sedan det registrerats ansvarigt för avtalets fullgörande, följer av de personligen ansvarigas ställning i förhållande till bolaget att de äga regressrätt mot detta. Då frågan om bolagets registrering förfallit eller registreringsansökningen avslagits och avtalet således ej blir gällande mot bolaget, måste — om prestation icke dessförinnan skett — medkontrahentens rätt att av de personligen ansvariga fordra avtalets fullgörande förutsätta att dessa inträda i den rätt som enligt avtalet skulle tillkommit bolaget.¹

Vill medkontrahent, som icke visste att bolaget var oregistrerat, göra avtalet gällande mot dem som handlat för bolaget, innebär detta, att han får vända sig mot annan part än den med vilken han avsett sluta avtalet. Det synes därför billigt att i fråga om ett avtal, som enligt sitt innehåll ej skall omedelbart fullgöras, rätt tillerkännes medkontrahenten att av de personligen ansvariga fordra *säkerhet* för avtalets fullgörande. En bestämmelse där- om kommer enligt allmänna avtalsregler att medföra, att om säkerhet ej ställes, medkontrahenten äger häva avtalet och följaktligen i stället för avtalets fullgörande fordra skadestånd. Visste medkontrahenten att bolaget var oregistrerat, synes rätt att kräva säkerhet ej böra tillkomma honom. Han har då vid avtalets ingående räknat med att, i den händelse registrering ej

¹ Däremot äga de personligen ansvariga icke rätt att, innan medkontrahenten gjort deras ansvarighet gällande, påkalla avtalets fullgörande. Jfr Olivecrona s. 133.

sker, vara hänvisad till att vända sig mot dem som handlat för bolaget, och grund synes icke föreligga för att giva honom rätt att av dem kräva säkerhet för avtalets fullgörande, där icke sådan rätt förbehållits i avtalet.

Andra stycket. I detta stycke första punkten har upptagits den viktiga regeln, att om avtal som i 30 § avses d. v. s. avtal, som av styrelsen, verkställande direktör eller firmatecknare slutits för redan bildat men ännu oregistrerat bolag, blir gällande efter vad i nämnda paragraf sägs, ansvarighet varom i förevarande paragraf första stycket stadgas icke skall äga rum.

Frågan om *stiftares* personliga ansvarighet för avtal, som träffats innan beslut fattats om bolagets bildande, beröres således ej omedelbart av den omständigheten att bolaget blir registrerat. Av skäl som anförts i motiven till 30 § medför bolagets registrering allenast att avtal, varom bestämmelse upptagits i stiftelseurkunden enligt 7 §, blir bindande för bolaget. Hava stiftarna i annan ordning ingått avtal för bolaget, måste, sedan en för förvaltningen av bolagets angelägenheter ansvarig styrelse valts, överenskommelse träffas mellan ställföreträdare för bolaget och medkontrahenten om att avtalet skall bliva gällande gentemot bolaget. Där sådan överenskommelse träffats, blir avtalet att anse såsom slutet av nämnda ställföreträdare efter bolagets bildande. I samband med överenskommelsen kunna stiftarna helt eller i viss omfattning befrias från den personliga ansvarigheten för avtalet. Eljest kvarstår ansvarigheten, där ej annat ursprungligen avtalats med stiftarna eller med hänsyn till omständigheterna vid avtalets ingående måste anses vara avsett. Ej heller i fråga om avtal, varom bestämmelse upptagits i stiftelseurkunden, torde stiftarna utan vidare kunna på grund av lag vara fria från personligt ansvar för de av avtalet uppkommande förbindelser därmed att bolaget bildats och registrering skett. Avtalet slutas ofta vid en tidpunkt, då grundvalen för bolagsbildningen icke är klar. Bolaget kan komma till stånd på en väsentligen annan grundval än som beräknades av medkontrahenten vid ingäendet av avtalet med stiftarna. I detta hänseende föreligger en helt annan situation, än då avtal slutas av styrelsen sedan å konstituerande stämman beslut om bolagets bildande fattats. Det måste därför bliva beroende av en avtalstolkning, huruvida stiftarna skola vara fria från personligt ansvar i och med registreringen, liksom det är beroende av en avtalstolkning, huruvida stiftarna i vissa fall skola vara fria från ansvar även om bolaget icke kommer till stånd.¹

Spörsmålet om personlig ansvarighet bör föreligga sedan aktiebolag registrerats, synes ligga väsentligt olika beträffande avtal, som — efter det bolaget bildats och det för bolagets förvaltning ansvariga organet, *styrelsen*, valts men innan registrering skett — slutas för bolaget. Grunden för bolagsbildningen är då bestämd och ställföreträdare hava utsetts för bolaget. Gällande rätts ståndpunkt, att ansvarigheten, även om bolaget godkänner avtalet efter registreringen, kvarstår där ej annat avtalats, framträder ofta såsom obillig

¹ Jfr Olivecrona s. 179 och 189.

mot de ansvariga och medför en opåräknad fördel för medkontrahenten.¹ Såsom av redogörelsen för främmande rätt framgår, hava vissa nyare aktiebolagslagar intagit den ståndpunkten, att godkännande av avtalet inom kortare tid efter bolagets registrering medför för dem som handlat för bolaget befrielse från den personliga ansvarigheten för avtalets fullgörande. Lagberedningens förslag, att avtal, som efter det aktiebolag bildats men innan registrering skett slutes för bolaget av ställföreträdare för detsamma, blir bindande i förhållande till bolaget efter registreringen, om medkontrahenten ej begagnat den rätt till frånträde som kan tillkomma honom, innebär att bolagets representanter äga träffa avtal, som är bindande för bolaget under villkor av bolagets registrering. Bolagets registrering medför således samma verkan som ett godkännande av avtalet från bolagets sida och bör enligt beredningens mening i regel medföra befrielse för de för bolaget handlande från den personliga ansvarigheten.

Har avtalet slutits med den som vid avtalets ingående visste att bolaget var oregistrerat, skall denne enligt 30 § andra stycket ej äga frånträda avtalet, innan den i 33 § stadgade tid för registreringsansökningen — sex månader efter det konstituerande stämman senast skolat hållas enligt teckningslistan — gått till ända, eller där ansökning gjorts inom nämnda tid, denna avslagits av registreringsmyndigheten. Om bolaget registreras på ansökan inom nämnda tid, blir avtalet gällande mellan medkontrahenten och bolaget. Då medkontrahenten i sådant fall erhåller den rätt mot bolaget som vid avtalets ingående var avsedd, bör han ej därefter kunna göra gällande personlig ansvarighet mot dem som handlat för bolaget. Även om medkontrahenten icke visste att bolaget var oregistrerat och han ej erhållit kännedom därom, innan bolaget registrerats, eller han trots erhållen kännedom därom icke ansett anledning föreligga att vidtaga åtgärd, bör medkontrahenten enligt beredningens mening icke äga vända sig mot de för avtalet ansvariga, sedan bolaget registrerats. Medkontrahenten har då såsom avtalspart erhållit den som han vid avtalets ingående beräknat, nämligen det registrerade bolaget. Samma skäl, som tala för att han i sådant fall ej längre bör äga frånträda avtalet, tala ock för att han bör åtnöjas med den ansvarighet han äger göra gällande mot bolaget.

Då medkontrahent, som vid avtalets ingående utgick ifrån att bolaget var registrerat, erhåller kännedom om att registrering ej skett och att hans rätt mot bolaget följaktligen är beroende av att det blir registrerat, äger han kräva avtalets fullgörande av dem som handlat för bolaget. När avtalet icke skall omedelbart fullgöras, äger medkontrahenten enligt första stycket tredje punkten fordra ställande av säkerhet för avtalets fullgörande. Sedan medkontrahenten sålunda vänt sig mot de personligen ansvariga, synes de-

¹ I den flerstädes i betänkandet omförmälda skrivelse, som i februari 1935 inkommit från Allmänna Svenska Elektriska Aktiebolaget, Aktiebolaget Svenska Kullagerfabriken, Telefonaktiebolaget L. M. Ericsson, Aktiebolaget Separator och Aktiebolaget Elektrolux, har framhållits, att 22 § andra stycket AL i rättspraxis tolkats så, att den där stadgade ansvarigheten fortbestode även sedan bolaget blivit registrerat och bolaget därefter godkänt den företagna åtgärden. Denna ansvarsskyldighet vore enligt bolagens mening för sträng och syntes böra begränsas.

ras ansvarighet ej böra upphöra på grund av bolagets registrering. Det synes rimligt, att medkontrahenten, då han har att avgöra om han skall frånträda avtalet eller framställa anspråk mot de personligen ansvariga, kan räkna med att — om han framställer sådant anspråk — hans rätt mot de personligen ansvariga är bevarad. En annan ståndpunkt skulle även kunna medföra frestelse till dröjsmål från de ansvarigas sida med fullgörandet av deras förpliktelser. Anser sig medkontrahenten kunna med trygghet räkna med att bolaget skall komma att registreras i avsedd ordning, torde opåkalade anspråk mot de personligen ansvariga väl i allmänhet ej komma att framställas med hänsyn till det intresse medkontrahenten vanligen äger i fortsatt ostörd affärsförbindelse med bolaget.

Har för medkontrahent, som vid avtalets ingående visste att bolaget var oregistrerat, på grund av dröjsmål med registreringen rätt uppkommit att frånträda avtalet, bör han enligt beredningens mening såtillvida vara jämställd med medkontrahent som saknade kännedom därom, att en senare registrering ej medför, att han förlorar sin rätt mot de personligen ansvariga, om han gjort den gällande innan tid för frånträde utgått.

Registrering av bolaget efter det medkontrahenten vänt sig mot de för avtalet personligen ansvariga kommer följaktligen enligt beredningens förslag att medföra allenast den verkan, att avtalet blir gällande jämväl mot bolaget. De förras ställning såsom ansvariga för bolagets förpliktelser enligt avtalet medför emellertid att de, sedan bolaget registrerats, erhålla regressrätt mot detta.

Lagberedningen har därför ansett sig böra i förevarande paragraf andra stycket föreslå bestämmelser av innehåll, att där avtal, som slutits för redan bildat men oregistrerat bolag, enligt 30 § blir gällande vid bolagets registrering, personlig ansvarighet ej skall äga rum, med mindre medkontrahenten ägt frånträda avtalet och innan tid för frånträde utgått meddelat att han gjorde gällande sådan ansvarighet.

Medkontrahenten bör emellertid icke vara skyldig att giva meddelande till envar av dem mot vilka han vill göra gällande personlig ansvarighet. Vid nämnda tidpunkt kan det vara omöjligt för medkontrahenten att bedöma mot vilka personlig ansvarighet kan göras gällande. Det bör därför vara tillräckligt, att meddelande av medkontrahenten gives i samma ordning som meddelande om frånträde enligt 30 § tredje stycket. Det åligger naturligtvis den som erhåller meddelandet att underrätta de personer som kunna beröras av sådant anspråk.

Tredje stycket. Förfaller frågan om bildande av aktiebolag eller blir aktiebolag, vars bildande beslutits å konstituerande stämman, ej registrerat, torde — om avtal slutits å bolagets vägnar — verkningarna av avtalet i regel inom kort bliva föremål för förhandling mellan medkontrahenten och dem som ingått avtalet. Något stadgande om särskild tid för preskription av anspråk på grund av den personliga ansvarigheten för avtalet synes för sådant fall icke erforderligt.

Blir bolaget registrerat, torde däremot behov av en särskild preskriptions-

tid föreligga. Beträffande avtal, som avses i 30 §, upphör i allmänhet den personliga ansvarigheten. Den kvarstår endast om meddelande skett efter vad i förevarande paragraf andra stycket första punkten sägs. Detta meddelande riktar sig emellertid icke till de personer mot vilka medkontrahenten vill göra gällande ansvarighet utan medför blott att talan förvaras mot dem som äro ansvariga för avtalet. Det synes emellertid rimligt och billigt, att dessa inom skäligen tid efter registreringen erhålla kännedom om att medkontrahenten vill mot dem göra gällande personlig ansvarighet för avtalet. Talan mot envar av dem, mot vilka medkontrahenten vill rikta anspråk på grund av den personliga ansvarigheten, bör därför väckas inom viss tid efter registreringen. Detsamma synes böra gälla jämväl beträffande avtal som slutits för aktiebolag, innan beslut om dess bildande blivit fattat. Frånvaron av en preskriptionsregel medför, att en längre tid efter bolagets registrering inträffade förhållanden kunna föranleda framställande av anspråk, som i själva verket stå i strid med vad kontrahenterna vid avtalets ingående eller sedermera avsett, och leder efter vad erfarenheten visat ej sällan till obilliga resultat. Lagberedningen föreslår därför att i förevarande paragraf tredje stycket upptages ett stadgande av innehåll, att talan om ansvarighet jämlikt bestämmelserna i första stycket ej må väckas, sedan ett år förflutit från det bolaget registrerades.

32 §.

Återbäring av inbetalat aktiebelopp, om bolaget ej registreras. Bestämmelserna i denna paragraf sakna motsvarighet i gällande aktiebolagslag.

Enligt beredningens förslag skall på begäran av stiftarna eller styrelsen kunna öppnas särskild räkning hos bank för mottagande av inbetalning å aktier i bolaget. Beträffande sådan räkning skall enligt 207 § gälla, att insatta medel ej må lyftas, förrän bolaget registrerats. Innan styrelse valts, må enligt 43 § tredje stycket inbetalning å aktie ske allenast genom insättning på sådan räkning. Stiftarna kunna således enligt förslaget ej mottaga inbetalningar på aktiekapitalet. Bestämmelser om återbäringsskyldighet för stiftarna erfordras därför icke. De kostnader, som kunna vara erforderliga för bolagsbildningen, innan beslut om bolagets bildande fattats och styrelse valts, måste förskjutas av stiftarna eller andra för bolagets bildande särskilt intresserade personer. Ersättning för dessa kostnader kan ej erhållas ur insatser i bolaget, ifall beslut om bolagets bildande icke fattas.

Sedan styrelse valts föreligger däremot ej hinder för styrelsen att mottaga inbetalningar på de i bolaget tecknade aktierna, men styrelsen är skyldig att förvalta medlen så att styrelsen kan, i händelse registrering ej kommer till stånd, återbära tecknade belopp allenast med vissa tillåtna avdrag. Styrelsen kan, utöver vad som stadgas i 29 § första stycket, endast villkorligt förplikta bolagsförmögenheten d. v. s. under villkor att bolaget registreras.

Innan bolaget registrerats är styrelsen skyldig att vid sin förvaltning av inbetalda medel taga hänsyn till den redovisningsplikt, som sålunda åligger

styrelsen gentemot aktieägarna för den händelse registrering ej sker. Har styrelsen icke brustit i de förpliktelser som till följd därav ålegat denna, är styrelsen fri från ansvarighet.¹

Innan bolaget registrerats, bör styrelsen vara verksam för fullbordandet av bolagsbildningen, och styrelsen äger enligt 29 § första stycket andra punkten för sådant ändamål föra talan i mål rörande bolagsbildningen, så ock eljest vidtaga åtgärd för utbekommande av tecknat aktiebelopp eller annat utfäst tillskott. Uppkommer kostnad till följd av sådan åtgärd, svara för denna, på sätt anförts vid 29 §, av styrelsen förvaltade medel. För dylik kostnad må, om registrering ej sker, avdrag göras vid återbäringen. Avdraget sker i förhållande till de olika aktieägarna proportionellt. I den mån styrelsens kostnader ej kunna gäldas av uppburna medel, komma de att enligt allmänna regler delas mellan de enligt 29 § andra stycket solidariskt ansvariga styrelseledamöterna. Sådana kostnader, som här avses, uppkomma i allmänhet ej vid aktiebolags bildande och böra uppgå endast till ringa belopp i förhållande till insatserna. Vid avgörande av frågan, i vilken omfattning särskilda åtgärder för bolagsbildningens fullbordande böra vidtagas, har naturligtvis styrelsen skyldighet att iakttaga aktietecknarnas verkliga intresse.

Skulle registrering ej komma till stånd och på grund av förvaltningen överskott föreligga, tillkommer sådan förkovran aktieägarna. Har överskottet uppkommit till följd av att styrelsen drivit verksamhet å det icke registrerade bolagets vägnar, bör såsom förkovran räknas endast vad som återstår, sedan styrelsen avdragit kostnaderna för verksamheten och skäligt arvode för sitt sysslande.

På grund av det anförda har i förevarande paragraf upptagits stadgande av innehåll, att där bolaget ej varder registrerat, styrelseledamöterna äro, en för alla och alla för en, ansvariga för att vad å tecknade aktier blivit av styrelsen uppburet återbäres till aktieägarna, efter avdrag för kostnad till följd av åtgärd som avses i 29 § första stycket andra punkten, samt att återbäringen skall omfatta förkovran, där sådan uppkommit.

Det är ej givet, att återbäringen skall ske till den ursprunglige aktietecknaren. Har övertagande av aktie skett eller överlåtelse ägt rum, som är känd för styrelsen, skall återbetalningen ske till aktieägaren. Har teckningsbevis eller interimisbevis utgivits, skall beviset återställas. Även utan särskilt stadgande torde det vara tydligt, att aktietecknare, vars aktie förklarats övertagen av annan, bör äga återbekomma vad han inbetalt, då bolaget ej kommer till stånd.

33 §.

Tiden för ansökan om aktiebolags registrering. I likhet med den nya danska aktiebolagslagen² upptager beredningens förslag bestämmelse, att registrering av aktiebolag skall sökas inom viss tid.

¹ Jfr Sindballe III s. 59.

² Enligt DAL § 14 skall senast sex månader efter stiftelseurkundens dag anmälan till aktiebolagsregistret göras om bolagets bildande, vid äventyr att eljest aktietecknarnas förpliktelser bortfalla och registrering därefter icke kan ske.

I regel sökes registrering inom tämligen kort tid efter konstituerande stämman. Men det framstår såsom en allvarlig brist att — såsom understundom förekommer — registrering kan sökas lång tid, kanske flera år efter denna stämma. Beredningen föreslår därför i förevarande paragraf första stycket den bestämmelsen, att ansökan skall av bolagets styrelse och verkställande direktör göras inom sex månader efter utgången av den tid inom vilken konstituerande stämma skall hållas enligt teckningslistan. Vid planläggningen av en bolagsbildning bör det av stiftarna tillses, att halva aktiekapitalets inbetalning kan beräknas ske inom denna tid.

Emellertid skall enligt förslaget den omständigheten, att ansökan icke göres före utgången av nämnda tid, ej medföra att registrering av bolaget är utesluten. Enligt andra stycket skall det i sådant fall åligga registreringsmyndigheten att till stiftarombudet avlåta skrivelse med påminnelse. Inkommer ej registreringsansökan inom tre månader från det skrivelsen avlåtits, skall registreringsmyndigheten förklara *frågan om bolagets registrering förfallen*. Om beslutet skall underrättelse ofördröjligen sändas till stiftarombudet. Skulle från registreringsmyndighetens sida misstag bliva begånget, t. ex. på grund av felaktig anteckning i förfallobok frågan om registrering för tidigt förklaras förfallen, kan klagan ske över beslutet i den ordning som i 185 § 3 mom. andra stycket sägs, d. v. s. i samma ordning som klagan över beslut om vägrad registrering.

Förfallobeslutet bör meddelas utan onödig tidsutdräkt med hänsyn till den betydelse beslutet kan hava ej blott för aktietecknarna utan även för annan.

Har frågan om bolagets registrering förklarats förfallen eller registreringsansökan som är gjord inom föreskriven tid avslagits, skall, sedan beslutet därom vunnit laga kraft, *godkännande som meddelats enligt 15 § vara förfallet*. Bestämmelse härom har upptagits i tredje stycket. Godkännandets förfallande inträder alltså såsom en legal påföljd av att möjligheten av bolagets registrering definitivt upphört.

34 §.

Bestämmelser om registreringsansökningens innehåll och om de bilagor som skola fogas vid ansökningen. De i förevarande paragraf upptagna bestämmelserna motsvara stadgandena i 23 § andra, tredje och fjärde styckena AL.

Särskilda bestämmelser om *registreringsansökningens undertecknande* givas icke. Då ansökningen enligt förslaget 33 § första stycket skall göras av styrelsen och verkställande direktör, följer därav att om ansökningens undertecknande skall gälla vad i 213 § första stycket första och sista punkterna stadgas. Vidare märkas bestämmelserna i 184 § andra stycket angående särskild bilaga upptagande bevittnad egenhändig namnteckning av styrelseledamot, suppleant, verkställande direktör och vice verkställande direktör, där sådan namnteckning ej finnes å ansökningen.

Första stycket. I registreringsansökningen skall enligt 23 § andra stycket första ledet AL stiftarnas och styrelseledamöternas samt, där suppleanter i styrelsen utsetts, deras fullständiga namn, nationalitet och hemvist uppgivas. Sådan uppgift har beträffande stiftarna enligt förslaget 14 § redan givits i ansökningen om godkännande av handlingarna rörande bolagets bildande och det synes ej behöfligt att uppgift ånyo lämnas.

Däremot bör i registreringsansökningen uppgivas *fullständigt namn, medborgarskap och hemvist* ej blott beträffande styrelseledamöter, verkställande direktör samt styrelsesuppleanter och vice verkställande direktör, där sådana utsetts, utan även beträffande revisorer och suppleanter för revisorer.

Enligt gällande aktiebolagslag sker icke anmälan till aktiebolagsregistret om revisorer och revisorssuppleanter. Det har emellertid visat sig, att det för allmänheten är av betydande intresse att kunna erhålla kännedom ej blott om bolagets styrelse utan även om dess revisorer, och förfrågan om bolags revisorer göres ej sällan hos registreringsmyndigheten. Anteckning om revisorer och revisorssuppleanter synes därför böra införas i aktiebolagsregistret med angivande av namn och hemvist. Med hänsyn till bestämmelsen i förslaget 113 § 1 mom. första stycket första punkten bör uppgift lämnas om revisors och revisorssuppleants medborgarskap. På grund av skyldigheten enligt förslaget att i vissa fall till revisor utse auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman, bör för revisor och revisorssuppleant, som är auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman, uppgift därom lämnas och införas i aktiebolagsregistret.

Ansökningen om bolagets registrering bör vidare, i överensstämmelse med vad som föreslås i 14 § angående ansökan om godkännande av handlingarna om bolagets bildande, innehålla förklaring, att ifrågavarande personer icke äro omyndiga (85, 86 och 113 §§).

Bestämmelser om vad registreringsansökningen i nu berörda avseenden skall innehålla hava upptagits i förevarande paragraf första stycket.

Föreskrift har däremot icke ansetts böra upptagas om skyldighet — på grund av stadgandet i förslaget 85 § andra stycket — att i registreringsansökningen angiva huruvida styrelseledamot är befattningshavare i bolaget eller eljest innehar en verkställande direktören underordnad befattning. En sådan föreskrift skulle vara av föga betydelse, eftersom berörda förhållande lätt kan undergå förändring efter det registreringsansökningen gjorts. Vidare kan motsvarande förklaring beträffande jäv mot revisor ej ifrågasättas med hänsyn till den i 113 § 1 mom. tredje stycket upptagna jävsbestämmelsens innehåll.

Innehåller ansökningen oriktig uppgift rörande t. ex. styrelseledamots nationalitet eller myndighet, skall enligt 185 § 1 mom. registrering vägras. Däremot föranleder den omständigheten, att det är för registreringsmyndigheten känt att bland styrelseledamöterna finnas t. ex. flera tjänstemän än som är tillåtet, icke att registrering vägras. Beredningen hänvisar till motiven till 85 §.

Andra stycket. I 23 § andra stycket tredje ledet och tredje stycket AL

föreskrives, att i registreringsansökningen skall uppgivas, vilken eller vilka var för sig eller i förening befogenhet att teckna bolagets firma tillkommer, såframt sådan befogenhet ej skall utövas allenast av styrelsen, samt att, om annan än styrelseledamot eller suppleant skall äga nämnda befogenhet, uppgift skall lämnas å hans fullständiga namn ävensom nationalitet och hemvist.

I förevarande paragraf andra stycket har upptagits den bestämmelsen, att i registreringsansökningen skall uppgivas *av vilka och huru bolagets firma skall tecknas* där den ej tecknas av styrelsen eller av verkställande direktör allenast på grund av denna lag (96 §).

Rörande firmateckning av styrelsen hänvisas till vad som anföres i motiven till 93 § rörande beslutande styrelses behörighet att företräda bolaget. Då firmans tecknande av styrelsen i olika fall sker på olika sätt, kan anmälan huru firman tecknas av styrelsen ej ske. Äger verkställande direktör allenast den firmateckningsrätt som tillkommer honom på grund av lag, synes anmälan om huru firman tecknas av honom ej vara erforderlig. Har däremot styrelsen enligt 94 § meddelat bemyndigande att teckna bolagets firma, eller äger verkställande direktör på grund av bestämmelse i bolagsordningen eller styrelsens föreskrift rätt att ensam teckna bolagets firma eller har styrelsen föreskrivit, att verkställande direktören skall äga teckna firman i förening med viss person eller en av vissa personer, skall registreringsansökningen innehålla, hur firman skall tecknas av sådan särskild firmatecknare eller av verkställande direktören. Ansökningen skall ock, när beträffande firmatecknare föreskrivits att han vid firmateckning bör underskriva sitt namn endast såsom kontrasignant, innehålla uppgift därom. Då annan än styrelseledamot, verkställande direktör, styrelsesuppleant eller vice verkställande direktör skall äga teckna bolagets firma, skall uppgift lämnas om hans fullständiga namn, medborgarskap och hemvist. Särskild bilaga med hans bevitnade, egenhändiga namnteckning skall ock enligt 184 § andra stycket finnas fogad vid registreringsansökningen.

Tredje stycket. I detta stycke föreskrives — liksom i 23 § andra stycket andra ledet AL — att bolagets postadress skall angivas i registreringsansökningen.

Fjärde stycket. I detta stycke upptagas bestämmelser om *handlingar som skola fogas vid registreringsansökningen*. Enligt förslaget 185 § 1 mom. andra punkten må, då aktiebolags registrering sökes, vad de vid ansökningen fogade handlingarna innehålla i regel ej, såvitt dessa handlingar godkänts av registreringsmyndigheten enligt 15 §, föranleda vägran av registrering. Vid handläggningen av registreringsansökningen åligger det därför registreringsmyndigheten främst att granska, huruvida de åtgärder som vidtagits efter det sådant godkännande skett överensstämma med de i lagen upptagna föreskrifterna.

Det åligger sålunda registreringsmyndigheten att tillse, att kungörelsen angående grunderna för bolagets bildande införts i tidningarna efter vad i 16 § föreskrives, innan teckningslistorna enligt den å dem gjorda påskrif-

ten framlagts för aktieteckning av andra än stiftarna. Registreringsmyndigheten skall vidare granska aktieteckningen och därvid tillse, om teckningen skett på godkänd teckningslista och om vid aktieteckningen fogats annat villkor än som enligt 7 § intagits i stiftelseurkunden (19 §). I samband härmed bör uppmärksamhet ägnas däråt, huruvida aktieteckning — i fall då stiftelseurkunden innehåller bestämmelse som avses i 7 § — gjorts å lista som emot föreskriften i 18 § andra stycket framlagts tidigare än två veckor från det kungörelsen angående grunderna för bolagets bildande varit införd i tidningarna.

Registreringsmyndigheten skall tillse, huruvida bestämmelserna rörande tiden för hållande av konstituerande stämman, stämmans utlysande, handlingars framläggande samt beslut om bolagsordningens antagande och bolagets bildande iakttagits. Det åligger registreringsmyndigheten också att pröva, huruvida det tecknade belopp, för vilket tilldelning skett, efter avdrag för aktier som må hava enligt 46 § förklarats förverkade, uppgår till minimikapitalet enligt bolagsordningen samt huruvida hälften av aktiekapitalet behörigen inbetalts. Där i bolagsordningen upptagits förbehåll som i 76 § 2 mom. avses, skall ock kontroll över förbehållets iakttagande vid tilldelningen av aktier utövas.

För den prövning som sålunda skall av registreringsmyndigheten ägnas registreringsfrågan kräves att vissa i förevarande paragraf angivna handlingar fogas vid registreringsansökningen.

Fjärde stycket 1. Till den avskrift av protokollet vid den konstituerande stämman, som enligt fjärde stycket 2 skall bifogas registreringsansökningen, skall finnas fogad avskrift av de enligt 23 § 1 mom. första stycket å stämman framlagda handlingar däribland teckningslistorna. Emellertid böra vid registreringsansökningens prövning, liksom enligt 23 § fjärde stycket 1) AL, finnas i huvudskrift tillgängliga *de listor, å vilka aktieteckningen ägt rum*. Bestämmelse därom har upptagits i fjärde stycket 1.

Fjärde stycket 2. Avskrift av *protokollet vid konstituerande stämman* och, där enligt 25 § särskild stämma hållits, av det där förda protokollet skall ock ingivas. Avskriften skall vara bestyrkt enligt 213 § andra stycket. Till avskriften av protokollet vid konstituerande stämman skall vara fogad avskrift, bestyrkt på sätt stadgas i 213 § tredje stycket, av samtliga enligt 23 § 1 mom. första stycket å stämman framlagda handlingar, så ock ett exemplar av där framlagda tidningar. Registreringsmyndigheten erhåller alltså genom protokollet möjlighet att verkställa kontroll över ej blott ått beslutet om bolagets bildande fattats enligt de i 23 och 24 §§ upptagna bestämmelser utan även att beslutet vilar på grundvalen av nämnda, av registreringsmyndigheten förut godkända handlingar. Hava, då granskning ägt rum enligt 13 §, de rörande sådan bestämmelse som avses i 7 § upprättade handlingarna på stiftarnas begäran av granskarna i förseglat konvolut insänts till registreringsmyndigheten, åligger det ej stiftarna att framlägga nämnda handlingar å konstituerande stämman. Om därför dessa icke fogas vid det vid stämman förda protokollet, skall däri enligt 26 § andra styc-

ket vara anmärkt, att handlingarna översänts till registreringsmyndigheten.

Fjärde stycket 3. Från ärendet angående godkännande av handlingar rörande bolagets bildande enligt 15 § har registreringsmyndigheten i sin besittning — förutom ett exemplar av den av myndigheten godkända stiftelseurkunden — ett exemplar av det likaledes av myndigheten godkända förslaget till bolagsordning. Dessutom ingår en avskrift av bolagsordningen i det protokoll, som efter vad nyss sagts skall fogas vid registreringsansökningen. Det synes emellertid lämpligt, att — såsom för närvarande — ett exemplar av den å konstituerande stämman antagna bolagsordningen försett med bevis om registreringen finnes hos bolaget. I fjärde stycket 3 föreskrives därför, att vid ansökningen skola fogas två på sätt i 213 § andra stycket stadgas bestyrkta exemplar av den *antagna bolagsordningen*. Har ändring i det godkända förslaget till bolagsordning beslutats å stämman, skall bolagsordningen i dess sålunda antagna form fogas vid ansökningen. Det ena exemplaret skall jämlikt förslaget 186 § fjärde stycket, om registrering beviljats, försett med bevis därom återställas till bolaget.

I fall då enligt 24 § 1 mom. andra stycket å konstituerande stämman beslut fattats om ändring i sådan bestämmelse i *stiftelseurkunden* som avses i 7 §, synes jämväl önskvärt, att hos bolaget finnes ett exemplar av stiftelseurkunden försett med påskrift om ändringen och med bevis att den företetts i ärendet om bolagets registrering. I fjärde stycket 3 har därför även införts föreskrift, att där å konstituerande stämman ändring i bestämmelse som avses i 7 § beslutits, vid registreringsansökningen skola fogas två avskrifter av den av registreringsmyndigheten godkända stiftelseurkunden, försedda med påskrift om ändringen. Nämnade avskrifter och påskrift skola vara bestyrkta på sätt föreskrives i 213 § andra stycket. Den ena avskriften skall jämlikt 186 § sista stycket, om bolaget registreras, återställas till bolaget, försedd med påskrift att den företetts i ärendet om bolagets registrering.

Fjärde stycket 4. Enligt förslaget må liksom enligt gällande rätt aktiebolag ej registreras, med mindre *aktiekapitalet uppgår till minimikapitalet och av aktiekapitalet hälften är inbetald i behörig ordning*. Kontroll i berörda hänseende äger rum sålunda, att det jämlikt 23 § fjärde stycket 4) AL ålagts styrelsen att vid registreringsansökningen foga en med styrelseledamöternas egenhändiga, bevittnade namnunderskrifter försedd handling, innehållande *dels* uppgift, huru mycket blivit tecknat, med avdrag ej mindre i anledning av övertäckning, där sådan ägt rum, än ock för aktierätt, som av aktietecknare må hava enligt 30 § förverkats och ej av annan övertagits, ävensom huru mycket av det belopp, vartill aktiekapitalet sålunda uppgår, blivit inbetalt, *dels ock* försäkran, att den sålunda anmälda inbetalningen fullgjorts i penningar eller annat i enlighet med stiftelseurkundens bestämmelser.

Det i 23 § fjärde stycket 4) AL intagna stadgandet överensstämmer med 1908 års kommittéförslag. I motiven till stadgandet anfördes, att det vore en

ytterst viktig uppgift för en aktiebolagslag att verka för riktiga anmälningar till registret rörande inbetalningar av aktiekapitalet. Under kommitténs arbete hade varit ifrågasatt att — i anslutning till tysk aktiebolagsrätt — föreslå stadgande därom, att styrelsen vid ansökan om bolagets registrering skulle ingiva en förteckning å aktierna med uppgift å ägare, det belopp som å varje aktie inbetalts, och den egendom vari betalningen fullgjorts. Då emellertid förteckningens upprättande skulle förorsaka ej ringa besvär och i de vanligast förekommande fallen, då tillskott göres i allenast penningar, vore utan egentlig betydelse, hade kommittén stannat vid att föreskriva, att styrelsen vid ansökan om bolagets registrering skulle foga en av styrelseledamöterna skriftligen avgiven försäkran, att den anmälda inbetalningen fullgjorts i penningar eller annan egendom i enlighet med stiftelseurkundens bestämmelser.¹

Vid granskningen av förslaget instämde lagrådet i kommitténs uttalande om vikten av att uppgifterna till registret angående inbetalningarna av aktiekapitalet vore riktiga. Lagrådet framhöll emellertid, att större sannolikhet härutinnan uppenbarligen förefunnes, därest styrelsen hade sig förelagt att inkomma med detaljerad uppgift om de faktiska förhållanden, som skulle tjäna till ledning vid bedömande av frågan, huruvida inbetalningarna blivit vederbörligen fullgjorda, än om sagda bedömande överlämnades åt styrelsen, som endast hade att giva en allmän försäkran i berörda hänseende. De skäl, som det oaktat av kommittén anförts till förmån för sistnämnda ordning, syntes icke nog tungt vägande. Lagrådet hemställde därför, att i stället för styrelseledamöternas i 23 § 4) omförmälda försäkran måtte fordras en med styrelseledamöternas bevitnade underskrift försedd handling, utvisande för varje aktie ägarens namn, det belopp, som inbetalts, samt den egendom vari betalningen fullgjorts.²

Lagutskottet förordade återgång till kommitténs ståndpunkt och åberopade, att en garanti för att oegentlighet med avseende å hithörande förhållanden ej skulle från styrelsens sida förekomma låge i det skärpta straff, som enligt lagen drabbade styrelseledamot eller annan som vid anmälan för registrering mot bättre vetande lämnade oriktig uppgift.³

Det i 23 § fjärde stycket 4) AL upptagna stadgandet har kommit att så tillämpas, att i de fall då betalning erlagts annorledes än i penningar uppgift därom vanligen icke lämnas, samt att den försäkran som fogas vid registreringsansökningen endast innehåller ett återgivande av lagens ord, d. v. s. en försäkran att »inbetalningen fullgjorts i penningar eller annat i enlighet med stiftelseurkundens bestämmelser». Uppgift lämnas således ej om huru betalningen erlagts, och styrelsens omdöme om betalningens beskaffenhet erhåller fritt utrymme. Svåra samt för aktieägarna och borgenärerna farliga missbruk hava härigenom underlättats, då styrelsen ej sällan ansett sig kunna — såsom betalning i penningar eller såsom överensstäm-

¹ Jfr 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 23 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 31, 32).

² Se prop. 1910 nr 54 s. 72 (NJA 1914 avd. II nr 14 s. 32, 33).

³ Se lagutskottets utl. 1910 nr 44 s. 25.

mande med stiftelseurkunden — godtaga inbetalning i fall där det ej bort ske. För beredningen har det därför framstått såsom synnerligen angeläget, att registreringsmyndigheten erhåller uppgift och försäkran om det sätt, på vilket inbetalningen å aktier verkligen skett, för att registreringsmyndigheten skall bliva i tillfälle att utöva kontroll över att inbetalningen står i överensstämmelse med lagen och stiftelseurkunden. Att gå så långt i krav på specificering av inbetalningarna, som förordades av lagrådet, synes dock beredningen icke erforderligt eller lämpligt. Men för att kontroll skall kunna utövas över sättet för inbetalningen, föreslår beredningen, att den av styrelseledamöterna och verkställande direktören undertecknade handling, som skall bifogas registreringsansökningen, skall innehålla — förutom uppgift om det tecknade belopp, för vilket tilldelning av aktier ägt rum, samt om det belopp, för vilket aktier må hava enligt 46 § förklarats förverkade, ävensom om det belopp som blivit inbetalt på aktiekapitalet — *dels*, där mot aktie tillskjutits annan egendom än penningar, uppgift å den egendom som tillskjutits, *dels ock* försäkran, att den anmälda inbetalningen på aktiekapitalet, där den ej fullgjorts genom sådant tillskott, blivit verkställd genom betalning i penningar eller därmed jämställd betalning.

Spörsmålet om vad som avses med betalning i penningar eller därmed jämställd betalning har behandlats vid 3 och 207 §§.

Innan den i fjärde stycket 4 omförmälda handlingen undertecknas av styrelsens ledamöter och verkställande direktör, åligger det dem att självständigt pröva, huruvida vid den tilldelning av aktier som ägt rum aktier tillagts allenast aktietecknare vilkens teckning är giltig. Styrelseledamöterna och verkställande direktören äga icke härutinnan utan prövning godtaga stiftarnas bestämmande eller konstituerande stämmans beslut. Beträffande betydelsen av aktietecknings ogiltighet hänvisas till motiven till 19 §.

Det åligger registreringsmyndigheten tillse att den av styrelseledamöterna och verkställande direktör undertecknade handlingen innehåller de uppgifter och den försäkran som föreskrivas i fjärde stycket 4, samt att — enligt nämnda uppgifter och försäkran — *dels* bolagets aktiekapital uppgår till minimikapitalet enligt bolagsordningen, *dels* minst hälften av aktiekapitalet är inbetalt och *dels* inbetalningarna skett enligt aktiebolagslagens och stiftelseurkundens bestämmelser. Såsom redan förut erinrats åligger det vidare registreringsmyndigheten att ex officio beakta, att tilldelning av aktier ej skett för teckning som är ogiltig enligt förslaget 19 §.

Fjärde stycket 5. Vid ansökningen skall fogas bevis om *tillstånd som av Konungen lämnats enligt 85, 94 eller 113 §*. Beredningen hänvisar till vad om sådant tillstånd yttras vid nämnda paragrafer.

Femte stycket. Har vid tiden för ansökningen om bolagets registrering full betalning erlagts för aktier, skall ansökningen innehålla uppgift om *samanlagda nominella beloppet av till fullo guldna aktier*. Bestämmelse därom har upptagits i femte stycket. Motsvarande bestämmelse har i 48 § upptagits beträffande de anmälningar, som efter registreringsansökningen göras om senare inbetalningar å aktier. I aktiebolagsregistret kommer sålunda alltid

att finnas uppgift om hur stor del av det inbetalda aktiekapitalet som motsvaras av till fullo guldna aktier och som följaktligen ej längre kan beröras av en förklaring om förverkande av aktier. Denna uppgift är av vikt särskilt av hänsyn till den skyldighet, som enligt 49 § föreligger för aktiebolag att träda i likvidation, om ej inom viss tid full betalning sker av aktier motsvarande minimikapitalet enligt bolagsordningen.

Sista stycket. Enligt 26 § andra stycket AL skall, där i bolagsordningen finnes förbehåll som avses i 52 § andra stycket AL om inskränkning i rätten att förvärva aktier i bolaget, vid utgivande av brev å aktie som avses med förbehållet detta angivas i aktiebrevet. Och i 132 § 3) stadgas straff för styrelseledamot, med vars begivande aktiebrev utfärdas utan förbehållets angivande. Däremot utövas vid bildandet av aktiebolag ej av registreringsmyndigheten motsvarande kontroll över förbehållets genomförande som enligt 94 § andra stycket AL vid förbehålls införande genom bolagsordningsändring.

Med hänsyn främst till det samband, som föreligger mellan bestämmelserna om sådant förbehåll och lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, är det av vikt, att registrering ej sker av aktiebolag i vars bolagsordning upptagits dylikt förbehåll, utan att erforderliga verkställighetsåtgärder för dess genomförande ägt rum. Beredningen har därför i förslaget 23 § 2 mom. upptagit bestämmelser om tilldelningen av *fria och bundna aktier* vid bildandet av aktiebolag, i vars bolagsordning finnes förbehåll som avses i förslaget 76 § 2 mom. Och beredningen har ansett sig böra i förevarande paragraf sista stycket föreslå den bestämmelsen, att vid ansökningen om registrering av bolaget skall fogas en av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör undertecknad handling, innehållande *dels* uppgift å antalet bundna och å antalet fria aktier, efter avdrag av det antal aktier som må hava enligt 46 § förklarats förverkade, *dels ock* försäkran, att enligt aktieboken bundna aktier icke innehavas av andra än som utan hinder av förbehållet må förvärva bundna aktier. Vidare skall vid ansökningen vara fogat intyg av två personer, att i aktieboken vid var aktie anmärkts, om den är bunden eller fri. Genom nyssnämnda uppgift å antalet bundna och å antalet fria aktier erhåller registreringsmyndigheten möjlighet att kontrollera, att antalet bundna aktier ej understiger vad i förbehållet bestämts. Straff för den som uppsåtligen lämnar oriktig sådan uppgift eller avgiver oriktig försäkran varom ovan sägs stadgas i 201 § 3.

Om trots de föreslagna bestämmelserna registrering sker, ehuru bundna aktier tilldelats aktietecknare som är förbjudet rättssubjekt — vars förvärv följaktligen ej är giltigt¹ — och rättelse ej kan äga rum genom utbyte mot fria aktier samt till följd därav proportionen mellan bundna och fria aktier kommer i strid mot förbehållet, måste detta förhållande enligt grunderna för 51 § medföra att bolaget skall träda i likvidation.

¹ För aktietecknaren får rätt anses inträda att mot återställande av utfärdade aktierättsliga dokument återbekomma av honom å aktierna inbetalat belopp.

35 §.

Förvärv av anläggningstillgång inom viss tid efter bolagets registrering.

I 25 § AL föreskrives, att om — innan två år förflutit efter bolagets registrering — å bolagets vägnar träffats något avtal om förvärv av fast eller lös egendom, som är avsedd till stadigvarande bruk för bolaget, för gottgörelse som överstiger en femtedel av hela aktiekapitalet, avtalet genom styrelsens försorg ofördröjligen skall anmälas för registrering. Straff inträder för underlåten anmälan enligt 133 § och för oriktig uppgift, som lämnats mot bättre vetande, enligt 132 § 2) AL.

Dessa bestämmelser avse att hindra, att genom dold apportbildning (Nachgründung) de beträffande bolagsbildning med tillskott eller övertagande av egendom givna särskilda föreskrifterna skola kunna kringgås. I det förslag som ligger till grund för gällande aktiebolagslag upptogs i detta hänseende den bestämmelsen, att bolagets styrelse, innan två år förflutit efter bolagets registrering, ej ägde utan bolagsstämmas samtycke träffa något avtal om förvärv av fast eller lös egendom för gottgörelse som överstege en femtedel av hela aktiekapitalet. Bestämmelsen skulle dock icke gälla, där förvärv av egendom som avsåges i avtalet utgjorde föremål för bolagets verksamhet, ej heller i fråga om köp å auktion av egendom som pantsatts eller utmäts för bolagets fordran. Beträffande bolagsstämmas samtycke till avtal av ifrågasvarande slag föreskrevs, att sådant samtycke ej finge meddelas utan att styrelsen förut å stämman framlagt en berättelse, angivande de omständigheter som kunde vara av vikt vid bedömande av avtalets betydelse för bolaget, ävensom att beslut om avtalets godkännande för sin giltighet krävde att det biträtts av viss kvalificerad majoritet.¹

Vid lagrådets granskning av de föreslagna bestämmelserna avstyrktes dessa, därvid lagrådet anmärkte bl. a. att de syntes ägnade att medföra betydande fara för rättssäkerheten, i det att de öppnade möjlighet för att göra ett avtal om förvärv av fast eller lös egendom ogiltigt även efter det längre tid från avtalets ingående förflutit. Lagrådet förklarade sig anse, att ett skydd mot sådant obehörigt förfarande som de föreslagna bestämmelserna avsåge att förebygga torde, om också ej fullständigt, dock i någon mån kunna vinnas genom en föreskrift, att varje beslut om avtal som åsyftades skulle, om det fattats innan två år förflutit efter bolagets registrering och evad det fattats av bolagsstämman eller av styrelsen eller annan bolagets representant, anmälas till registrering.

I anledning av vad sålunda av lagrådet erinrats och efter ett under riksdagsbehandlingen gjort tillägg innebärande att föreskriften skulle vara tillämplig endast å avtal om förvärv av egendom, avsedd till stadigvarande bruk för bolaget, erhöll 25 § AL sitt ovan angivna innehåll.²

Då anmälan för registrering göres att för visst aktiebolag avtal slutits som avses i 25 § AL, inskrives för närvarande i aktiebolagsregistret i allmänhet

¹ Jfr 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 25 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 37).

² Jfr prop. 1910 nr 54 s. 74—75 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 37—38).

endast att viss angiven dag å bolagets vägnar träffats avtal om förvärv av fast resp. lös egendom. Den anteckning i registret som kungöres innefattar således icke någon närmare upplysning om avtalets innehåll. Skriftliga handlingar rörande avtalet finnas vanligtvis ej bifogade anmälningen. Innehåller denna ett kortfattat angivande av vad avtalet avser, låter registreringsmyndigheten därvid bero. Anmäles endast, att avtal blivit ingånget som i 25 § AL sägs, infordras i allmänhet handlingarna i avskrift. I sådant fall blir avskriften kvarliggande hos registreringsmyndigheten och är tillgänglig för dem som vilja taga del av denna. Eljest finnes hos registreringsmyndigheten endast anmälningen.

Vad *främmande rätt* angår upptagas även där understundom bestämmelser rörande avtal om mera betydande förvärv av egendom inom kortare tid efter bolagets registrering. Sålunda må enligt norsk rätt (NAL § 72) före utgången av två år efter bolagets registrering förvärv genom frivillig överlåtelse av bestående eller påtänkta anläggningar eller fast egendom eller fartyg, för en summa överstigande en tiondel av aktiekapitalet, endast äga rum med bolagsstämmans samtycke; stadgandet kommer icke till användning vid förvärv av fast egendom, därest bolagets verksamhet går ut på sådant förvärv.¹ Såväl i dansk som finsk rätt² saknas bestämmelse om dold apportbildning; detsamma är förhållandet med den nya schweiziska aktiebolagslagstiftningen.³ Enligt den nya tyska aktiebolagslagen uppställas däremot beträffande »Nachgründung» skyddsregler av liknande innehåll som ovan angivna norska bestämmelser.⁴

Lagberedningens förslag. Första stycket. De i aktiebolagslagen upptagna reglerna komma sällan till tillämpning och innefatta knappast ett effektivt skydd mot kringgående av stadgandena om bolagsbildning på grundval av tillskott av annan egendom än penningar eller övertagande av sådan egendom.⁵ Lagberedningen anser sig dock icke kunna föreslå en annan huvudståndpunkt i avseende å denna svårlösta fråga än som intogs vid tillkomsten av gällande aktiebolagslag. Men beredningen föreslår dels bestämmelser rö-

¹ Formellt avser paragrafen förhållandet mellan styrelsens och bolagsstämmans befogenhet men utgör i själva verket ett led i lagens föreskrifter rörande bolagsbildningen; den avser att förhindra ett kringgående av lagens regler om förvärv av ifrågavarande slags egendom vid bolagsbildningen. Jfr Platou-Lindvik II s. 206 och Augdahl s. 345 not 1.

² Den delegerade för Finland har övervägt att föreslå införande av bestämmelser i ämnet, då i Finland behov av sådana bestämmelser visat sig föreligga.

³ Hos G u h l: Das neue Aktiengesellschafts- und Genossenschaftsrecht der Schweiz, s. 18, hänvisas emellertid till Bundesgerichts avgöranden i senare tid: Där »Sachwerte, Vermögen, Geschäftseinrichtungen, Unternehmungen u. s. w.» visserligen icke tillskjutas eller övertagas men omedelbart efter konstituerande stämman förvärfas för bolaget genom köp eller annorledes, kan däri på grund av omständigheterna anses föreligga ett kringgående av lagen, som kan hava till följd att stiftarna eller bolagets organ bliva ansvariga för ett fördöljande av det verkliga förhållandet (Amtliche Sammlung der bundesgerichtlichen Entscheidungen 59 II s. 434).

⁴ Enligt den tyska AG § 45 fordras för giltigheten av avtal, som inom två år efter bolagets införande i handelsregistret träffas angående förvärv av egendom för belopp överstigande en tiondel av aktiekapitalet, såväl stämmans godkännande som särskild registreringsåtgärd, varjämte föreskrives bl. a. att rörande avtalet skall avgivas en berättelse av Aufsichtsrat (Nachgründungsbericht) och prövning ske genom Gründungsprüfer. Utan stämmans godkännande eller avtalets registrering är de till avtalets genomförande företagna rättshandlingarna ogiltiga.

⁵ Jfr Karlgren: Om stiftelseurkund och aktieteckning s. 38.

rande anmälningens innehåll och dels föreskrift att vid anmälningen skall finnas fogat yttrande av bolagets revisorer.

Beredningen anser anmälningsskyldighet böra föreligga allenast om avtal som avses i förevarande paragraf slutits inom ett år efter bolagets registrering. Denna tid synes tillräcklig av hänsyn till syftet att motverka kringgående av bestämmelserna om bolagsbildning med apport. Anmälningsskyldighet föreligger naturligen även beträffande avtal som blivit av styrelsen ingånget före bolagets registrering. När avtalet blir gällande, inträder anmälningsskyldigheten.

I förevarande paragraf första stycket har därför upptagits stadgande, att om — innan ett år förflutit efter bolagets registrering — för gottgörelse som överstiger en femtedel av hela aktiekapitalet å bolagets vägnar träffats något avtal om förvärv av fast eller lös egendom, som är avsedd till stadigvarande bruk för bolaget d. v. s. anläggningstillgång enligt den terminologi som föreslås i förslaget 106 §, ofördröjligen skall av styrelsen och verkställande direktör för registrering anmälas att sådant avtal träffats med uppgift om dagen därför.

Stadgandet utgår ifrån att gottgörelse av angiven storlek erlagges vid förvärv av anläggningstillgångar genom ett avtal. Om inom den stadgade tiden av ett år från bolagets registrering skilda avtal träffas rörande förvärv av anläggningstillgångar mot vederlag som sammanlagt uppgår till mer än en femtedel av aktiekapitalet, kan därför enligt stadgandet anmälningsskyldighet i allmänhet icke anses föreligga.¹ Anmälningsskyldighet i dylikt fall skulle kunna vålla olägenheter vid en fullt normal utveckling av det nybildade bolagets verksamhet. Om emellertid flera formellt skilda avtal stå i sådant samband med varandra — med hänsyn till medkontrahent, tid för avtalens ingående, de förvärvade tillgångarnas beskaffenhet och inbördes sammanhang eller andra omständigheter — att avtalen framstå såsom ekonomiskt sett en sammanhängande transaktion, bör, ifall sammanlagda vederlaget överstiger en femtedel av aktiekapitalet, anmälningsskyldighet anses föreligga. Vid bedömningen härav torde även vikt böra läggas vid stadgandets syfte att hindra kringgående av reglerna om apportbildning. Om transaktionen i dess helhet framstår såsom ett uppskjutet apportavtal — vilket ofta måste vara fallet då stiftare eller större aktietecknare stå såsom överlåtare — kunna avtalen icke sällan antagas sinsemellan stå i det samband, att de i verkligheten uppgjorts vid bolagsbildningen, fastän de formellt ingåtts senare och på olika tider.

Andra stycket. Beträffande registreringsanmälningens innehåll föreslås bestämmelser motsvarande dem som givas i förslaget 7 § andra stycket. Sålunda skall i anmälan angivas den egendom som förvärvats, den person från vilken förvärvet skett, med uppgift om namn och hemvist, det vederlag som lämnats samt de huvudsakliga villkor i övrigt som gälla beträffande förvärvet. Vidare föreslås, att jämte anmälningen till registreringsmyndigheten inlämnas ett av revisorerna avgivet yttrande rörande riktigheten och fullstän-

¹ Jfr Skarstedt vid 25 §, 7 uppl. s. 60.

digheten av vad anmälan innehåller om avtalet ävensom huruvida detta givit anledning till erinran från revisorernas sida.

Om stadgade föreskrifter icke iakttagits vid registreringsanmälningen, skall registrering vägras och registreringsmyndigheten ofördröjligen med posten till bolaget översända underrättelse om beslutet och skälen därför. Har registrering sålunda vägrats, kvarstår naturligtvis skyldigheten för styrelsen och verkställande direktör att göra föreskriven anmälan. Beviljas registrering, meddelas liksom enligt gällande rätt intet bevis därom, utan bolaget har att av kungörelsen om den verkställda anteckningen i registret inhämta att registrering skett. Det är därför ej erforderligt att registreringsanmälningen ingives i mer än ett exemplar.

Vid anmälningsregistrering införes i aktiebolagsregistret, att avtal som avses i 35 § träffats för bolaget, och dagen därför. Genom kungörelsen om anteckningen i aktiebolagsregistret vinnes publicitet därom. Och den som det önskar kan hos registreringsmyndigheten taga del av anmälningskriften med dess redogörelse för avtalets huvudsakliga innehåll och av revisorernas yttrande. Däremot finnes ej avskrift av handlingarna rörande avtalet tillgänglig hos registreringsmyndigheten. Beredningen har ansett betänkligheter möta mot föreskrift om ingivande av sådan avskrift.

Den publicitet, som genom ifrågavarande stadganden vinnes, bör göra det möjligt för en aktieägarminoritet att vinna kännedom om ett för denna förlustbringande avtal och att begära tillsättande av en minoritetsrevisor, som närmare undersöker de med avtalet förbundna omständigheterna. Även de ordinarie revisorerna äro naturligtvis pliktiga att, oavsett förut avgivet yttrande, göra anmärkning vid revisionen, om grund därtill skulle yppa sig med anledning av nya omständigheter som kommit till deras kännedom.

Om anmälan som föreskrives i förevarande paragraf underlåtes, inträder straff enligt 204 §. Särskild skadeståndsregel, såsom beträffande stiftare i 195 §, saknas; spørsmålet om styrelsens skadeståndsskyldighet i anledning av avtal som avses i förevarande paragraf blir att bedöma enligt de allmänna skadeståndsreglerna i 196—200 §§.

Om aktiebrev och aktiebok.

De i förevarande avdelning av lagen upptagna bestämmelserna motsvara stadgandena i 26, 27, 27 a och 28 §§ AL. Rörande de viktigaste ändringarna i nämnda stadganden hänvisas till den allmänna inledningen.

36 §.

Aktiebrev. Första stycket. Bestämmelserna i förevarande paragraf första stycket överensstämma nära med stadgandena i 26 § första stycket AL. Uttrycklig föreskrift har dock meddelats att bolagets firma skall angivas i aktiebrev. I händelse firman ändras, är det lämpligt att den nya firman

genom påstämpling angives å aktiebrev, men föreskrift därom har icke ansetts erforderlig. Då det vid större aktieemissioner icke är möjligt att medhinna undertecknande av samtliga aktiebrev å en dag, föreslås att datering må ske genom utsättande av dagen eller månaden för utfärdandet.

Att aktiebrev, som kan avse en aktie eller ett flertal t. ex. 5, 10, 20, 50 eller 100 aktier, skall undertecknas av styrelsen innebär, att aktiebrev skall undertecknas av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter eller vid förfall för styrelseledamot av suppleant (213 §). Bestämmelsen, att de namnteckningar som ej äro egenhändiga skola återgivas genom tryckning eller på annat dylikt sätt d. v. s. genom faksimil, har bibehållits. Denna bestämmelse, som överensstämmer med t. ex. DAL § 24 och tyska AG § 13, har såvitt känt är ej föranlett olägenheter. Och lagberedningen har ansett sig så mycket mindre böra ändra densamma som den torde medföra ett ökat straffrättsligt skydd mot förfalskning.

Åsidosättandet av föreskrifterna i detta stycke är straffbelagt. Frågan om den civilrättsliga verkan därav att ett aktiebrev saknar en eller flera av de här föreskrivna uppgifterna torde böra överlämnas till rättstillämpningen.¹

Andra stycket. Om enligt bestämmelse i bolagsordningen aktier av olika slag kunna utgivas, skall varje aktiebrev utmärka till vilket slag aktien hör. Sker, sedan aktiebrev utgivits, sådan ändring av bolagsordningen att aktier av olika slag kunna utfärdas, skall i aktiebrev som därefter utgivas aktieslaget angivas. Däremot har det icke ansetts nödvändigt att de redan utgivna aktiebrev förses med dylik påskrift. I andra stycket första punkten har därför införts bestämmelse, att om, då aktiebrev utgivas, enligt bolagsordningen aktier av olika slag kunna finnas, aktieslaget skall anmärkas i breven.

Andra stycket andra punkten överensstämmer med 26 § andra stycket AL. En redaktionell jämkning har skett i syfte att utmärka, att om i bolagsordningen intagits förbehåll som avses i förslaget 72 § eller 76 § 1 eller 2 mom., i breven å de aktier den i förbehållet bestämda inskränkningen avser denna skall angivas. Härvid skall tydligt utmärkas, att just den eller de aktier varå brevet lyder drabbas av inskränkningen. Att på alla aktiebrev stämpla en avskrift av bolagsordningens bestämmelse angående förbehållet är icke tillfyllest. Är i bolagsordningen upptaget förbehåll som avses i 76 § 2 mom., skall således av aktiebrevet framgå, om den aktie varå brevet lyder är bunden eller fri.

Åsidosättandet av bestämmelserna i 26 § andra stycket AL medför icke — såsom enligt 28 § i 1895 års lag var fallet i fråga om förbehåll angående aktieägares lösningsrätt till aktie — att förbehåll som avses i nämnda stycke blir utan verkan. Emellertid är åsidosättandet straffbelagt (132 § 3) AL). Vidare blir styrelsen skadeståndsskyldig i förhållande till tredje man, som genom styrelsens försummelse tillskyndas förlust (135 § andra stycket AL).

I förslaget bibehålles den sålunda av 1910 års lag intagna ståndpunkten,

¹ Jfr Nial: Aktiebrev s. 13 och v. Godin-Wilhelmi AG anm. till § 13.

att underlåten påteckning rörande förbehåll av nu ifrågavarande slag icke medför att förbehållet saknar verkan men att straff och skadeståndsskyldighet inträder för styrelsen och verkställande direktör.

Dessutom föreligger enligt förslaget 79 § 1 mom. andra stycket utdelningsförbud.

Tredje stycket. Beträffande utgivande av aktiebrev föreskrives i första punkten, att aktiebrev ej må utgivas, med mindre full betalning erlagts för den eller de aktier varå brevet lyder. I fråga om tiden för utgivande av aktiebrev å de ursprungliga aktierna i ett aktiebolag skall enligt förslaget gälla samma stadgande som enligt 27 § första stycket AL, att aktiebrev icke må utgivas, innan registrering skett därom att full betalning erlagts för aktier tillhopa motsvarande det belopp, vartill aktiekapitalet enligt bolagsordningen lägst må bestämmas. Liksom i förslaget 49 § har här skett en redaktionell ändring till utmärkande av att vad som avses är minimikapitalet enligt den vid bolagets bildande antagna bolagsordningen.

Vad angår aktier som tecknas vid nyemission innehåller gällande lag icke någon uttrycklig föreskrift rörande tidpunkten för aktiebrevens utgivande. Som emellertid enligt 45 § AL bolagets aktiekapital anses ökat först när registrering sker av till fullo inbetalda aktier, har i bolagspraxis aktiebrev i allmänhet ansetts ej kunna utgivas förrän i mån av sådan registrering. Då aktiebrev icke böra kunna utgivas till högre belopp än bolagets aktiekapital men anmälan för registrering enligt förslaget 69 § — liksom enligt 45 § AL — endast skall angiva antalet till fullo inbetalda aktier, föreslår beredningen upptagande av föreskrift, att vid ökning av aktiekapitalet brev må utgivas å högst så många aktier som enligt 69 § registrerats såsom till fullo betalda. Denna föreskrift innefattar således icke garanti för att de aktiebrev som utgivas avse just de aktier, varå registreringsanmälningen enligt 69 § grundats, men några avsevärda praktiska olägenheter därav torde icke uppkomma.

Angående tidpunkten för utgivande av brev å gratisaktier har särskild bestämmelse upptagits i förslaget 71 § 2 mom. femte stycket; en erinran därom har intagits i tredje stycket fjärde punkten.

Om förvärv av aktie genom överlåtelse eller annat fång ägt rum, innan aktiebrev utfärdats, äger förvärvaren icke utfå aktiebrev utan att dessförinnan styrka sitt förvärv. Och beredningen har ansett sig böra i tredje stycket sista punkten upptaga uttrycklig föreskrift, att aktiebrev ej må till aktieägaren utgivas, med mindre denne införts i aktieboken.

Aktiebrev till viss man utställas vanligen å aktietecknaren. Rörande påskrift å aktiebrevet i vissa fall stadgas i 42 § 2 mom. sista stycket.

Vid utlämnande av aktiebrev bör kvitto lämpligen avfordras aktieägaren.

Fjärde stycket. Utdelningskupong till aktiebrev är ett fordringsbevis, varom bestämmelser upptagits i 24 § skuldebrevslagen. Beredningen har icke ansett att dessa bestämmelser böra överflyttas till aktiebolagslagen, men i förevarande paragraf fjärde stycket har hänvisning upptagits till vad angående utdelningskuponger till aktiebrev är särskilt stadgat.

Äro sådana kuponger utfärdade, äger kuponghavaren enligt 24 § skuldebrevslagen att mot kupongens överlämnande uppbära utdelning, även om han ej är aktieägare. När kupong förvärfvas i samband med aktiebrevet, skall kupongen anses såsom tillbehör till detta. Sedan beslut om utdelning fattats, skall under förutsättning av aktierättens giltighet å kupongen tillämpas vad om skuldebrev till innehavaren är stadgat i fråga om såväl betalning som förvärfv av kupongen. Denna är således efter utdelningsbeslutet föremål för självständigt godtrosvärfv, när den förvärfvas utan samband med aktiebrevet. Har kupong utan samband med aktiebrevet överlåtits till kuponghavaren innan utdelning beslutats, vinner förvärfvaren ej ens efter utdelningsbeslutet skydd enligt 14 och 15 §§ skuldebrevslagen. Däremot är bolaget skyddat vid betalning i god tro. Vad i bolagsordningen må vara föreskrivet angående vinstutdelning länder även kuponghavaren till efter rättelse. Enligt 25 § skuldebrevslagen preskriberas kupong, om den ej företetts till inlösen inom tre år från förfallodagen. Denna regel är såtillvida tvingande, att tiden ej kan genom avtal förkortas.

Bestämmelser om talong till utdelningskuponger äro ej upptagna i skuldebrevslagen. En sådan talong innehåller vanligen att nya kuponger utlämnas i utbyte mot talongen.¹ Innehavaren av talongen är därigenom legitimerad att mot talongens överlämnande utbekomma nya kuponger. Ett dylikt legitimationsförbehåll står ej i strid mot gällande lagstiftning (33 § skuldebrevslagen). Skulle talongen förkomma, måste aktieägaren legitimera sig medelst uppvisande av aktiebrevet. Bestämmelser om talong till kupongark synas ej heller vara erforderliga i aktiebolagslagen.

37 §.

Interimsbevis, teckningsbevis, teckningsrättsbevis och delbevis.

Enligt 4 § tredje stycket 1895 års aktiebolagslag kunde, innan aktiebrev utfärdats, bevis utgivas om rätt att vinna delaktighet i bolaget (promess) eller om verkställd inbetalning å aktie (interimsbevis, interimskvitto). Sådant bevis skulle ställas till viss man. Lagrummets lydelse syntes antyda den rättsliga skillnaden mellan dessa dokument, att promessen var ett bevis om rättighet att vinna aktierätt i bolaget, medan de övriga bevisen avsågo en redan uppkommen aktierätt.² Denna ledning för tolkningen finnes emellertid ej längre i motsvarande bestämmelse i 27 § andra stycket AL, där promessen angives vara bevis om rätt till delaktighet i bolaget. Det förändrade uttrycksättet förklarades dock i motiven vara allenast en redaktionsändring. Att interimsbeviset och interimskvittot var avsett att utbytas mot aktiebrev fanns tidigare uttalat i 8 § stämpelförordningen, såsom denna paragraf ursprungligen lydte enligt förordningen den 19 juni 1917.

Lagberedningens förslag. Första stycket. Sedan vid konstituerande stämma beslut fattats om bildande av aktiebolag och styrelse valts, böra, utan att

¹ Jfr Nial a. a. s. 136.

² Jfr Nial: Aktiebrev s. 138 o. f., särsk. s. 152, samt Eberstein: Om skatt till stat och kommun s. 536 not 2.

den tidpunkt avvaktas då aktierna fullbetalts och aktiebrev utfärdas, aktiebolagsrättsliga urkunder kunna utgivas, avseende de aktier som tilldelats de särskilda aktietecknarna eller dem å vilka aktietecknares rätt övergått. För det ekonomiska livet är en urkund, varigenom överlåtelse och pantsättning av aktie sålunda underlättas, av stor betydelse. Enligt förslaget skall därför, efter det bolag bildats och styrelse valts, ett bevis kunna utgivas om rätt till aktie i bolaget, vilket skall till bolaget återställas vid utbekommande av brev å aktien. Detta bevis kallas enligt förslaget *interimsbevis*. Det skall liksom enligt gällande rätt ställas till viss man. Men lagstiftningens syfte att trygga namnaktiers omsättbarhet genom aktiebrevens löpande karaktär skulle icke i full utsträckning vinnas, om överlåtelse av aktie, som skett medan aktierätten var anknuten till ett interimsbevis, skulle kunna, sedan aktiebrev utfärdats, angripas enligt reglerna för icke löpande urkunder (enkla skuldebrev). Lagberedningen har därför ansett att interimsbeviset bör erhålla samma karaktär av löpande orderpapper som ett till viss man ställt aktiebrev (38 § 2 mom.). Visserligen är aktierätten beroende av att bolaget registreras och att inbetalningarna å aktien fullgöras. Men priset å ett interimsbevis kommer att bestämmas med hänsyn till gjorda inbetalningar, och det ankommer på förvärvaren att själv upprätthålla sin rätt genom att fullgöra de inbetalningar som återstå.

Med hänsyn till interimsbevisets karaktär av löpande urkund om rätt till aktie i bolaget är det, liksom beträffande aktiebrev, av vikt att interimsbevis ej utfärdas utan att mot beviset svarande aktierätt föreligger. Interimsbeviset skall därför undertecknas av styrelsen på sätt i 36 § första stycket är stadgat om aktiebrev. Beredningen har dock, då en sådan föreskrift särskilt vid större aktieemissioner skulle kunna medföra alltför stort besvär, ansett det böra medgivas styrelsen att verkställa undertecknandet genom bank. Banken skall i sådant fall å interimsbeviset angiva att det undertecknats av banken enligt fullmakt. Banken bär enligt allmänna fullmaktsregler gentemot interimsbevisens förvärvare ansvaret för att fullmakt givits, och med hänsyn därtill att stadgandet begränsats till att gälla endast bank såsom fullmäktig har det ansetts icke vålla betänkligheter att tillerkänna dylika bevis samma verkan som interimsbevis vilka utfärdas av styrelsen. Vid bevisens undertecknande och utgivande åligger det naturligtvis banken att med den omsorg som måste anses åligga bank tillse att bevisen utställas och utgivas i behörig ordning.

Har aktierätten, innan interimsbevis utfärdats, övergått från aktietecknaren å annan, torde beviset vanligen — liksom aktiebrev till viss man — utställas å aktietecknaren. Interimsbeviset må ej utgivas till aktieägaren, med mindre denne införts i aktieboken. Enligt 42 § 2 mom. sista stycket, jämfört med 3 mom., skall interimsbeviset förses med påskrift om införingen i aktieboken. Då interimsbevis utfärdas av bank, måste alltså sådan anordning träffas, att införelse i aktieboken och påskrift kan äga rum.

Interimsbeviset skall innehålla samma uppgifter som aktiebrev, således uppgift å den eller de aktiers nummer som avses med beviset. Om samma

person tecknat flera aktier, torde det eljest kunna inträffa att, ifall denne verkställer inbetalningar å vissa aktier men ej å andra, tvivel kan uppkomma om vilka interimisbevis som avse de aktier varå inbetalningarna skett. Sådana bevis kunna naturligtvis liksom aktiebrev avse en eller flera aktier.

I fråga om interimisbevis skall enligt förslaget 38 § 3 mom. beträffande överlåtelse och pantsättning äga tillämpning vad som stadgas om aktiebrev till viss man.

Andra stycket. Understundom förekommer att redan innan konstituerande stämma hållits och styrelse valts aktietecknare vid teckningen, särskilt om första inbetalningen då sker, erhåller en särskild handling innehållande bevis om den verkställda teckningen. Även vid nyemissioner förekomma sådana bevis. Beviset ställes till tecknaren och utfärdas av stiftarna eller styrelsen, eller ock av någon som erhållit bemyndigande därtill, vanligen en bank. Beviset innehåller i allmänhet, utom bevis om den gjorda aktieteckningen, kvitto på verkställd inbetalning samt utfästelse att mot bevisets återställande lämna aktiebrev.

Att genom lagstiftningen väsentligen underlätta handel, innan beslut fattats om bildandet av aktiebolag, med genom teckning förvärvade rättigheter att erhålla aktier i bolaget synes möta betänkligheter, och något behov därav torde ej heller föreligga i fråga om den på teckning grundade rätten vid nyemission. En sådan rättighet är — med hänsyn till möjligheten att bolaget ej kommer till stånd eller att övertäckning föreligger eller till andra omständigheter — så obestämd, att löpande karaktär icke synes böra tilläggas bevis om teckning av aktier. Å andra sidan torde tillämpning av reglerna för enkla skuldebrev med krav på underrättelse (denuntiation) vid överlåtelse eller pantsättning av rätt på grund av teckning framstå såsom främmande för uppfattningen inom affärslivet. Beredningen anser sig därför böra föreslå upptagande av bestämmelse, att om verkställd teckning av aktie må utgivas bevis, däri upptages förbehåll att aktiebrev eller interimisbevis å aktien ej må utbekommas av aktietecknaren eller den till vilken hans rätt övergått, med mindre beviset återställles. Till denna presentationsklausul knytes vidare, förslaget 39 §, i överensstämmelse med vad i 32 §, jämförd med 22 §, skuldebrevslagen stadgas beträffande i förstnämnda lagrum avsedda fordringsbevis, den verkan att bevisets överlämnande vid överlåtelse eller pantsättning bereder förvärvaren eller panthavaren skydd mot överlåtarens eller pantsättarens borgenärer samt mot dubbelöverlåtelse eller dubbelpantsättning.

Sådant bevis, *teckningsbevis*, skall ställas till viss man och undertecknas av stiftarna eller, sedan styrelse valts, av styrelsen efter vad i 36 § föreskrives om aktiebrev. Undertecknandet må ock ske genom bank på sätt i förevarande paragraf första stycket föreskrives om interimisbevis. I beviset skall angivas bolagets firma, akties nominella belopp och dagen eller månaden för utfärdandet. Beviset skall innehålla de uppgifter som i 36 § andra stycket sägs. I beviset skall på ett otvetydigt sätt angivas vilken aktieemis-

sion eller vilket aktieslag som avses med beviset. För det fall att till aktietecknaren enligt förbehåll i bolagsordningen eller i förslaget därtill tilldelning må ske av allenast fria aktier, skall det angivas i beviset.

Tredje stycket. Å såväl interimisbevis som teckningsbevis skall genom styrelsens försorg på begäran antecknas belopp som inbetalts å aktien. Sådan anteckning kan verkställas, där beviset utgives av bank, av denna beträffande betalning som därvid erlägges.

Fjärde stycket. I förslaget 62 och 71 §§ hava upptagits bestämmelser angående sådana bevis till delaktighet i ny aktie, som vid nyemission medelst nyteckning eller vid utgivande av gratisaktier användas, när icke varje gammal aktie berättigar till teckning eller utbekommande av hel ny aktie (*teckningsrättsbevis, delbevis*). Dylika bevis ställas ofta till innehavaren, vilket bäst överensstämmer med deras syfte att underlätta sammanförande av erforderligt antal bevis för erhållande av ny aktie. I förevarande paragraf fjärde stycket stadgas, att dylika bevis må ställas till viss man eller innehavaren och skola undertecknas på sätt om interimisbevis i första stycket är föreskrivet. Allteftersom de ställts till viss man eller innehavaren bliva de, enligt 38 § 3 mom., underkastade samma regler i avseende å godtrosvärv som aktiebrev till viss man eller till innehavaren.

Vad nu sagts skall också gälla beträffande sådana delbevis, som avses i förslaget 181, 182 och 211 §§.

Femte stycket. Skola på grund av bestämmelse i bolagsordningen brev å aktierna i bolaget icke utfärdas, må ej heller interimisbevis, teckningsbevis, teckningsrättsbevis eller delbevis utgivas.

I förslaget har ej upptagits vad i 27 § AL stadgas om promess och interimskvitto. Promessen, vars karaktär enligt vad ovan sagts är oklar, saknar nämnvärd praktisk betydelse, och att i aktiebolagslagen upptaga särskild regel angående ett kvitto på skedd inbetalning å aktie har icke ansetts erforderligt.

38 §.

Förvärv av aktiebrev och interimisbevis m. fl. bevis. Pantsättning av aktiebrev och sådant bevis.

1 mom. Förvärv av aktiebrev genom överlåtelse. Pantsättning av aktiebrev. Detta mom. är likalydande med den i samband med 1936 års skuldebrevslagstiftning i aktiebolagslagen införda 27 a §. Bestämmelserna i 27 a § första stycket AL om förvärv genom överlåtelse av aktiebrev till innehavaren motsvara stadgandena i 14 § första stycket skuldebrevslagen om förvärv genom överlåtelse av skuldebrev till innehavaren, och bestämmelserna i 27 a § andra stycket AL om förvärv genom överlåtelse av aktiebrev till viss man stadgandena i 14 § andra stycket skuldebrevslagen om förvärv genom överlåtelse av skuldebrev till viss man eller order.

Bestämmelsen i 27 a § tredje stycket AL om pantsättning av aktiebrev motsvarar stadgandet i 10 § skuldebrevslagen om pantsättning av skuldebrev.

Första stycket. Vid förvärv genom överlåtelse av aktiebrev som är ställt till innehavaren från någon, som hade det i händer, är enligt 27 a § första stycket AL förvärvaren i och med besittningstagandet skyddad av god tro i fråga om överlåtarens äganderätt eller, när överlåtelsen skedde genom fullmäktig eller representant, i fråga om dennes behörighet. Liksom beträffande löpande handlingar i allmänhet är godtrosförvärvarens rätt icke begränsad av lösningsrätt för rätte ägaren. Kravet på god tro har bestämts sålunda, att god tro icke föreligger, om förvärvaren visste att den andre ej ägde överlåta handlingen eller åsidosatt den aktsamhet som efter omständigheterna skäligen bort iakttagas.

Däremot kan, i det fall att överlåtaren på grund av omyndighet eller konkurs var lagligen förhindrad att själv förfoga över aktien, god tro rörande denna omständighet icke åberopas av förvärvaren. Lagen kvarstår således på den ståndpunkten, att god tro ej kan åberopas vid direkt förvärv genom överlåtelse från omyndig eller konkursgäldenär.¹ Detsamma gäller vid bristande rättshandlingsförmåga hos överlåtaren på grund av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten. Var förvärvaren i god tro, äger han rätt till ersättning för förlust enligt andra stycket lagen den 27 juni 1924 om verkan av avtal som slutits under inflytande av rubbad själsverksamhet. Sådan ersättningsrätt kan jämväl tillkomma omyndigs medkontrahent enligt 5 kap. 9 § andra stycket förmynderskapslagen.

Andra stycket. Även vid förvärv genom överlåtelse av aktiebrev som är ställt till viss man från någon, som hade det i händer, är förvärvaren i och med besittningstagandet skyddad av god tro. Därför erfordras dock, att överlåtaren jämlikt lydelsen av sammanhängande, till honom fortgående skriftliga överlåtelser till viss man eller in blanco är legitimerad såsom ägare till aktien. Skulle annan än den, å vilken aktiebrevet är ställt eller senast överlåtet, hava överlåtit detta, är förvärvaren skyddad av god tro, om överlåtaren skäligen kunde hållas för den, å vilken aktiebrevet var ställt eller senast överlåtet, eller antagas vara berättigad att handla å dennes vägnar. I fråga om förvärvarens undersökningsplikt stadgas särskilt, att förvärvaren ej är skyldig att pröva, huruvida tidigare överlåtelse är äkta och i övrigt giltig, med mindre särskilda skäl därtill äro.

Med uttrycket »lydelsen av sammanhängande, till honom fortgående skriftliga överlåtelser »åsyftas att utmärka, att en falsk eller eljest ogiltig överlåtelse grundar legitimation, som vid förvärvarens goda tro medför att förvärvet blir gällande, och att således endast den *formella legitimationen* avses.²

¹ Enligt den danska Gældsbrevsloven § 14 erkännes förvärv i god tro av löpande skuldebrev, även då överlåtaren var omyndig eller saknade rätt att råda över skuldebrevet. Samma regel gäller, om aktie »overdrages til Eje eller Pant», enligt den ändrade lydelsen av DAL § 26.

De norska förslagen överensstämde härutinnan med de danska. I samband med den norska lov om gjeldsbrev d. 17 febr. 1939 meddelades icke bestämmelser om överlåtelse av aktier, och lagen intager rörande förvärv av löpande skuldebrev från omyndig samma ståndpunkt som den svenska. Däremot skyddas godtrosförvärv från konkursgäldenär.

De finska förslagen intaga samma ståndpunkt som den danska lagstiftningen.

² Se Marks v. W. och Sterzel s. 72.

Var överlåtelsekedjan avbruten genom ett mellan två överlåtelser liggande familjerättsligt fång, kan den omständigheten att det sålunda mellanliggande fånget ej var en överlåtelse icke hindra, att brist i tidigare eller senare överlåtelse botas genom godtrosvörvärv. Till frågan om behandlingen av det fall, att det familjerättsliga fånget visar sig vara ej gällande, återkommer lagberedningen vid förevarande paragraf 2 mom.

Före tillkomsten av 1936 års lagstiftning ansågs formell legitimation föreligga endast när överlåtelserna voro tecknade på själva aktiebrevet (indossament). Numera föreligger enligt 27 a § andra stycket AL formell legitimation, även när i kedjan ingår fristående skriftlig överlåtelse. 27 a § andra stycket AL likställer legitimation genom fristående överlåtelsehandling med legitimation genom indossament. Åberopas fristående skriftlig överlåtelse, måste naturligtvis överlåtelsehandlingen följa aktiebrevet, då eljest formell legitimation icke föreligger enligt lydelsen av sammanhängande skriftliga överlåtelser.¹

För att förvärvaren skall vara skyddad av sin goda tro fordras att förvärvaren icke beträffande förvärvets *materiella* giltighet eftersatt honom åvilande undersökningsplikt. Såsom ovan nämnts fordras sålunda i fråga om överlåtelserna å förvärvaren, att fångesmannen skäligen kunde hållas för den å vilken aktiebrevet var ställt eller senast överlåtet. Förvärvaren måste för att förvärvet skall bliva gällande kunna till grund för sin goda tro åberopa, att han förskaffat sig skäligt stöd för sitt antagande att fångesmannen var den han gav sig ut för d. v. s. att förvärvaren företagit en skälig identitetsprövning.

Utbjudes aktiebrev ställt till viss man genom någon, som uppträder såsom fullmäktig eller representant för ägaren, måste förvärvaren fordra framläggande av fullmakt eller andra behörighetshandlingar. Men förvärvaren är skyddad, om han på sådant sätt skaffat sig skäligt stöd för antagandet att behörighet förelåg, även om handlingarna visa sig falska eller eljest behäftade med fel.

Huruvida *tidigare* överlåtelse är äkta eller i övrigt giltig, är däremot förvärvare av aktiebrev till viss man ej skyldig pröva, med mindre särskild anledning föreligger. Förvärvaren är skyddad, även om tidigare överlåtelse är förfalskad eller har skett av någon, som utan behörighet uppträtt såsom överlåtarens fullmäktig eller legale representant, eller är ogiltig på den grund att överlåtarens var omyndig eller i konkurstillstånd.

Det åligger således icke utan särskild anledning aktieförvärvare att fordra företeende av fullmakt eller annan behörighetshandling, avseende tidigare överlåtelse. Skuldebrevslagen står, liksom växellagen, på den ståndpunkten att, då i överlåtelsekedjan ingår överlåtelse underskriven enligt fullmakt eller av representant, formell legitimation föreligger för innehavaren av aktien,

¹ För rättsverkan mellan kontrahenterna vid överlåtelse av aktiebrev till viss man kräves ej indossament eller annan skriftlig överlåtelse. Om aktier till viss man levereras utan indossament, annan skriftlig överlåtelse eller fullmakt att transportera, är emellertid prestationen ej leveransgill.

även om fullmakten eller annan behörighetshandling icke åtföljer denna.¹ Detta gäller jämväl då den som har aktiebrevet i händer vid utbudet av aktiebrevet till stöd för sitt påstående om äganderätt till aktien åberopar en blancotransport som enligt sin lydelse är tecknad av fullmäktig eller representant. Den särskilda undersökningsplikten föreligger endast, när den som utbjuder aktiebrevet uppträder i egenskap av fullmäktig eller representant för annan såsom ägare av aktien.

Såsom ovan anförts beträffande aktieförvärv från omyndig eller konkursgäldenär gäller den allmänna grundsatsen, att den som från en omyndig eller konkursgäldenär förvärvar egendom varöver denne saknar rätt att förfoga icke skyddas av god tro i avseende å fångesmannens förfoganderätt. Denna grundsats gäller, vare sig aktien är namnaktie eller innehavaraktie. Där åter den, som förvärvat aktie från omyndig eller konkursgäldenär, i sin ordning överlåter aktien till någon som är i god tro, är med tillämpning av regeln att förvärvarens goda tro botar brist i fångesmannens åtkomst, den nye förvärvaren skyddad, oaktat hans fångesman åtkommit handlingen genom en ogiltig överlåtelse.

Då aktiebrev till viss man som ej är indosserat in blanco, sedan aktieägaren försatts i konkurs, försäljes för konkursboets räkning, tecknas överlåtelse av konkursförvaltaren såsom representant för aktieägaren. Försäljes sådant aktiebrev efter utmätning, äger auktionsförrättaren² å aktieägarens vägnar teckna överlåtelse.

Regeln, att om den som har aktiebrev till viss man i sin besittning överlåter aktiebrevet och besittningen övergår till förvärvaren, denne är skyddad av god tro ifall överlåtaren var formellt legitimerad, gäller även om aktiebrevet överlämnats oindosserat.³ Förvärvaren är emellertid icke själv legitimerad, förrän han fått indossament eller annan skriftlig överlåtelse. Särskilt vid stora aktieaffärer förekommer, att aktiebrev först efter överlämnandet indosseras på grund av fullmakt av överlåtaren.

Skydd för förvärv i god tro föreligger även, när överlåtaren av aktiebrev vid tiden för överlåtelsen upphört att vara rätt aktieägare på den grund att han överlåtit aktien till annan. Vid dubbelöverlåtelse är således senare förvärvare skyddad, om han i god tro fått aktiebrevet i sin besittning.⁴ Detta gäller även beträffande aktiebrev till viss man, ehuru indossament ej åtecknats.

Även för skydd mot överlåtarens borgenärer är tradition erforderlig. Uttrycklig bestämmelse därom saknas. Tradition skyddar, även om indossament ej åtecknats.⁵

De här upptagna reglerna om godtrosförvärv beröra ej spørsmålet om godtroende förvärvares skydd mot invändningar från bolagets sida, grundade på förhållandet mellan bolaget och en tidigare aktieägare. Detta spørsmål bör

¹ Se Marks v. W. och Sterzel s. 72, 78—79. Angående äldre rätts ståndpunkt se motiven till förslaget 12 § 2 mom. första stycket.

² Jfr Almén: Om auktion s. 273—274, och 132 § utsökningslagen.

³ Se Marks v. W. och Sterzel s. 75.

⁴ Se Marks v. W. och Sterzel s. 187. Jfr Nial i SvJT 1939 s. 165.

⁵ Jfr lagen om skuldebrev 22 §.

enligt lagberedningens mening nu liksom tidigare överlämnas åt rättsvetenskap och rättstillämpning.¹

Tredje stycket. Vad om överlåtelse av aktiebrev är stadgat gäller också i fråga om pantsättning. Sålunda blir panttagaren enligt de för överlåtelse gällande reglerna skyddad i sin panträtt, om han i god tro mottagit aktiebrevet av en formellt legitimerad pantsättare. Pantsättningen blir fullbordad genom aktiebrevets tradition.

2 mom. Särskild bestämmelse om förvärv av aktier, vard brev ställts till viss man, i fall då i överlåtelsekedjan ingår annat förvärv än överlåtelse (familjerättsligt fång).

Såsom redan i motiven till 1 mom. påpekats medför avbrott i kedjan skriftliga överlåtelser av namnaktiebrev genom annat mellanliggande fång än skriftlig överlåtelse d. v. s. främst arv, testamente eller bodelning (familjerättsligt fång), att detta fång måste särskilt styrkas. Handlingar innefattande bevis om fångets måste därför följa aktiebrevet. De olägenheter som vållas härav hava av *Svenska fondhandlareföreningen* framhållits i skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 februari 1939, som överlämnats till lagberedningen. I denna skrivelse anföres bl. a.:

Genom de bestämmelser rörande överlåtelse av aktiebrev, som införts i 27 a § aktiebolagslagen genom lagen den 27 mars 1936, hade lindringar införts i avseende å den undersökningsplikt som enligt förut gällande rätt åvilade förvärvare av aktiebrev till viss man. Att märka vore dock, att den nya lagstiftningen hänförde sig endast till överlåtelser. Förekomme i fångeskedjan ett familjerättsligt fång, inträdde därför för förvärvaren skyldighet att pröva huruvida fångets vore riktigt, och detta oavsett huru långt tillbaka i kedjan fångets låge. För att denna prövningsplikt skulle kunna fullgöras måste sålunda aktiebrevens vara åtföljda av de handlingar, som i det speciella fallet vore erforderliga för bedömandet av fångets. Förr eller senare sprängdes en aktiepost sönder och de olika aktiebrevens måste då åtföljas av avskrifter av nämnda handlingar. Ofta hände det att under tidens lopp de avskrifter som hörde till ett aktiebrev förkommit och att nya avskrifter icke kunde anskaffas, enär originalhandlingarna icke kunde återfinnas. Lagen kunde således i praktiken icke följas. Vad nu sagts gällde också vid fall av pantsättning av namnaktier. Då aktiebolagsrätten vore föremål för omarbetning, anhöll föreningen att därvid övervägdes en förenkling av nu gällande rätt angående förvärvares resp. panthavares granskningsplikt beträffande de i fråga om aktiebrev till viss man förekommande familjerättsliga fång vilka kunde ingå i den fångeskedja, som ledde fram till överlåtare resp. pantsättare.

Behovet av bevisning om familjerättsligt fång till namnaktier medför, såsom Svenska fondhandlareföreningen framhåller, att handlingar rörande sådant fång måste vidfogas aktieposten och att dessa handlingar måste mångfaldigas, om aktieposten sedermera delas. Då vid tvist innehavaren av namnaktier har att med utredning om det familjerättsliga fångets visa sin rätt till aktierna, gälla allmänna civilrättsliga och processrättsliga regler. Om aktierna genom överlåtelse från den, som genom sådant fång t. ex. arv förvärvat dem, övergått å annan, är dock denne enligt 27 a § andra stycket AL samt grunderna för nämnda lagrum och allmänna rättsregler i vidsträckt omfattning

¹ Jfr Nial: Aktiebrev s. 69 o. f., Hult i TfR 1931 s. 424 o. f. samt Sindballe III s. 129.

skyddad genom förvärv i god tro. Till belysning av frågan om aktieförvärvarens ställning torde först böra erinras om den betydelse, som den i 27 a § första stycket AL upptagna regeln om godtrosförvärv vid överlåtelse av innehavareaktier äger, då familjerättsligt fång till sådana aktier inträffat.

Innehavareaktier. Har en person A i sin besittning innehavareaktier, är han enligt 27 a § första stycket AL legitimerad att överlåta aktierna, och sedan dessa kommit i förvärvarens besittning, är denne skyddad av sin goda tro ifall A ej var rätt ägare till aktierna. Om vid A:s död innehavareaktier finnas i dödsboet och dessa tillskiftas A:s arvinge B, är B ej skyddad av sin goda tro vid skiftet. Godtrosförvärv kan icke åberopas vid familjerättsligt fång. Vänder sig X mot B och visar sig äga bättre rätt till aktierna än B på den grund att A sålt aktierna till X, måste B utgiva aktierna till X. Ägde X bättre rätt till aktierna än A, kan B mot X:s talan ej göra gällande bättre rätt än A. Däremot är naturligtvis B skyddad, om godtrosförvärv inträtt redan för A.

Om A:s arvinge B, som efter arvs skiftet efter A hade aktierna i sin besittning, *överlåtit* dessa å C, är C enligt 27 a § första stycket AL skyddad av sin goda tro. Detta gäller, ifall arvsfånget skulle gå åter t. ex. på den grund att närmare arvinge inställer sig eller A saknat rätt till aktierna.

Namnaktier. Vad här ovan anförts om verkningarna av ett familjerättsligt fång till innehavareaktier och av därefter skeende överlåtelse gäller också beträffande namnaktier transporterade in blanco som finnas i dödsboet efter A. I övrigt är att skilja mellan det fall att det familjerättsliga fånet är giltigt och det fall att fånet är ogiltigt.

Giltigt fång. Om vid A:s död namnaktier med sammanhängande till A fortgående skriftliga överlåtelser, vilka icke tillhöra A, finnas i dödsboet och aktierna tillskiftas A:s arvinge B, är denne — lika litet som beträffande innehavareaktier — skyddad av sin goda tro vid skiftet. För X talan mot B om bättre rätt till aktierna, är B:s ställning densamma som om aktierna vore innehavareaktier.

Vill B — sedan han vid arvs kifte efter A bekommit namnaktier, å vilka finnas sammanhängande till A fortgående skriftliga överlåtelser — till C *överlåta* aktierna, måste B för C visa, att han såsom A:s rättsinnehavare är behörig innehavare av aktierna och äger överlåta dem. Visar han för C, att han enligt bouppteckning och arvs kifte efter A erhållit aktierna i arv efter denne, är enligt allmänna rättsregler C, sedan B å honom överlåtit aktierna, i samma ställning som om han förvärvat aktierna genom överlåtelse av A. Han är såväl i fråga om överlåtelser från B som tidigare överlåtelser enligt 27 a § andra stycket AL skyddad genom godtrosförvärv.

Vänder sig X mot C och påstår sig äga bättre rätt till aktierna än C på den grund att A överlåtit aktierna till X eller att X ägt bättre rätt till aktierna än A, är C skyddad, om han styrker B:s arvs fång från A. Då C i god tro fått aktierna i sin besittning genom överlåtelse från B såsom A:s rättsinnehavare, är han i samma ställning som om han förvärvat aktierna genom överlåtelse från A.

Ogiltigt fång. I nu behandlade fall har antagits, att ett giltigt arvs fång

förelåg mellan B och A. Om det emellertid visar sig att — ehuru till synes riktiga handlingar rörande bouppteckning och arvskifte efter A åberopats, enligt vilka ifrågavarande namnaktier tillagts B såsom arvinge efter A — ett giltigt arvsfång icke förelåg, exempelvis på den grund att närmare arvinge sedermera inställt sig, uppkommer fråga, huruvida denna omständighet bör inverka på C:s rätt till aktierna. Har för C anledning ej förelegat till misstanke mot de åberopade handlingarna, synas goda skäl tala för en analog tillämpning av de regler, som skolat gälla för det fall att B, såsom fullmäktig eller representant för A, överlåtitt aktierna å C. Om i sistnämnda fall C kan anses hava på grund av åberopade behörighetshandlingar haft skäligt stöd för sitt antagande att behörighet för B förelåg, är han skyddad av sin goda tro, även om handlingarna sedan visa sig vara falska eller eljest behäftade med fel. En utsträckning av godtrosskyddet till nu ifrågavarande fall, då handlingar rörande B:s arvsfång från A givit C skäligt stöd för antagandet att ett sådant fång verkligen förelåg och att B på grund därav såsom A:s rättsinnehavare ägde rätt förfoga över aktierna men det sedan visat sig att fångets ej var giltigt, synes knappast medföra större vådor för rätt ägare än godtrosskydd för de fall, då förfalskad fullmakt åberopats eller eljest behörighet för representant ej förelegat. De bestämmelser, som sedan gammalt finnas om upprättande av bouppteckning och om boupptecknings ingivande till rätten, torde medföra att grundvalen för boutredning och arvskifte i vårt land måste anses i stort sett betryggande, och några väsentliga fel i fråga om kretsen av arvingar eller fördelningen mellan dem, som föranleda att återgång eller jämkning av delningen påkallas, torde sällan förekomma. Och förfalskning av boupptecknings- och arvskifteshandlingar är förvisso sällsyntare och förenad med större svårigheter än förfalskning av en fullmakt eller en transport från arvlåtaren. Större risk för rätt ägare av godtrossförvärvets erkännande vid förvärv från uppgiven rättsinnehavare på grund av familjerättsligt fång än vid förvärv genom uppgiven fullmäktig synes icke föreligga, och hänsynen till ett större riskmoment talar sålunda ej mot en analog tillämpning i förevarande fall av bestämmelserna om godtrossförvärv i 27 a § andra stycket AL.¹ Vad i det föregående sagts rörande arv gäller också beträffande testamente. Även i fråga om bodelning göra sig liknande synpunkter gällande.

Lagberedningens förslag. Vad sålunda anförts till grund för erkännandet av godtrosskydd för den som genom överlåtelse förvärvar namnaktie från någon, som till stöd för sin rätt till aktien åberopar familjerättsligt fång, talar enligt lagberedningens mening för att genom lagstiftning godtrosskydd

¹ Familjerättsliga fång förekomma naturligtvis även i fråga om andra orderpapper än aktiebrev till viss man. Emellertid är den praktiska betydelsen av familjerättsliga fång ringa beträffande sådana orderpapper som hava en kort löptid t. ex. växlar. Bland papper med lång löptid äro vissa, såsom obligationer, i regel innehavarpapper. Och i fråga om inteckningar torde gälla, att de som innehavas av fysiska personer vanligen äro ställda till innehavaren. På grund av att aktierna i allmänhet icke äro tidsbegränsade rättigheter och att en stor del aktier är föremål för livlig omsättning, hava frågorna om det familjerättsliga fångets inverkan på senare aktieinnehavares legitimation och rätt att åberopa godtrossförvärv en helt annan praktisk vikt än motsvarande frågor beträffande andra orderpapper.

beredes sådan aktieförvärvare. En lagregel synes nämligen också med den uppfattning som av beredningen gjorts gällande vara erforderlig. Ty även om godtrosskydd skulle inom rättstillämpningen komma att tillerkännas den som förvärvat aktie genom överlåtelse från någon, som var eller på goda grunder framstod såsom den enligt aktiebrevet legitimerade aktieinnehavarens rättsägare genom familjerättsligt fång, skulle dock ett avbrott komma att föreligga i kedjan skriftliga överlåtelser. Legitimation enligt 27 a § andra stycket AL skulle icke komma att föreligga, med mindre de handlingar som åberopats till utredning om det familjerättsliga fånget medfölja aktiebrevet på samma sätt som en fristående skriftlig överlåtelse. För att denna olägenhet skall kunna undvikas fordras upptagande av en särskild *legitimationsregel*. Den lämpligaste utvägen synes vara att legitimationen anknytes till registrering av det familjerättsliga fånget sålunda att sedan detta fång efter prövning införts i aktieboken, varom påskrift sker å aktiebrevet, den som därefter förvärvat aktien på grund av skriftlig överlåtelse äger betrakta den som sålunda införts i aktieboken såsom på grund av det familjerättsliga fånget legitimerad och åberopa förvärv i god tro av aktien.

En sådan legitimationsregel skulle medföra att vid utbud av aktie efter ett familjerättsligt fång köpare i regel skulle komma att fordra att fånget är infört i aktieboken. Den fördelen skulle vinnas, att det så småningom komme att framstå såsom naturligt att ett familjerättsligt fång snarast möjligt anmäles för införing. Sedan införing av det familjerättsliga fånget skett och förvärv genom överlåtelse ägt rum, skulle behov icke längre föreligga att låta avskrifter av handlingar till bestyrkande av det familjerättsliga fånget medfölja aktiebrevet, och vid införing av senare förvärv i aktieboken skulle skyldighet för bolagets styrelse att ägna fånget förnyad prövning i allmänhet icke föreligga. Aktieomsättningen skulle befrias från de olägenheter som följa av tvånget att, då familjerättsligt fång inträffat, alltid vid aktierna bevara avskrifter av erforderliga handlingar för styrkande av fånget. Därigenom skulle vidare den praxis motverkas, som håller på att utbilda sig, nämligen att när namnaktie tillskiftas arvinge, boutredningsmannen överlåter (indosserar) aktien på denne, på samma sätt som då aktien säljes under boutredningen, och sålunda söker bereda senare förvärvare, som saknar kännedom om att arv förelåg, godtrosskydd som om försäljning förelegat.

Den prövning av det familjerättsliga fånget som sker vid dess införande i aktieboken har icke någon betydelse för frågan om giltigheten av det aktieförvärv som skett på grund av fånget. Skulle, sedan aktieförvärv på grund av arv införts i aktieboken, närmare arvinge göra gällande rätt till arvet, kan skyldighet åläggas den som tillträtt arvet att utgiva vad han bekommit efter arvlåtaren. Men om den, som i aktieboken införts såsom ägare till aktierna på grund av arv, därefter överlåtit aktierna, är tredje man, som i god tro fått aktierna i sin besittning, skyddad. Skulle rätt arvinge vända sig mot denne, kan han således ej utbekomma aktierna utan äger allenast att av arvingen utfå ersättning för aktiernas värde.

Den skyldighet, som redan enligt gällande lagstiftning föreligger för aktiebolags styrelse, då förvärv på grund av familjerättsligt fång till aktier eller senare förvärv av aktierna anmäles för införing i aktieboken, att — på sätt närmare utvecklas vid 42 § 1 mom. tredje stycket första punkten — pröva huruvida fångt är styrkt, kan visserligen ej sällan medföra besvär på den grund att handlingar, som företes till styrkande av fångt, särskilt handling däri arvsifte upptagits, äro till formen bristfälliga eller att, när underskrift ägt rum genom fullmäktig eller representant, behörighetshandlingar saknas. Vidare ger de åberopade avskrifternas beskaffenhet understundom anledning till anmärkning, som kan medföra behov av jämförelse med originalhandlingarna eller komplettering. Men såsom förut påpekats torde sällan några väsentliga fel förekomma i fråga om kretsen av arvingar eller delningen mellan dem, som kunna föranleda återgång eller jämkning av delningen. Och ändring i fråga om verkställd införing av aktieförvärv på grund av familjerättsligt fång torde, efter vad erfarenheten ger vid handen, knappast förekomma. Skulle det emellertid visa sig att ett aktieförvärv på grund av familjerättsligt fång som införts i aktieboken icke blivit gällande, måste, för att ansvarighet för de styrelseledamöter som handlagt ärendet skall föreligga, det kunna läggas dem till last att de uppsåtligen eller av vårdslöshet eftersatt den granskningsplikt som ålegat dem. För att skyldighet att utgiva skadestånd skall uppkomma fordras vidare, att skada skall hava orsakats genom försummelsen d. v. s. att rätt ägare genom den till följd av försummelsen vidtagna införingen hindrats utbekomma aktierna från förvärvaren och att aktiernas värde ej kunnat ersättas av den föregivne arvingen. Skulle emellertid godtrosskydd, på sätt lagberedningen här ovan ifrågasatt, enligt grunderna för 27 a § AL samt 13 och 14 §§ skuldebrevslagen komma att tillerkännas förvärvare, som genom överlåtelse förvärvat orderpapper från den som på goda grunder framstod såsom den enligt detta papper legitimerade innehavarens rättsägare, skulle oavsett införingen godtrosskydd hava förelegat för förvärvaren och i regel skada ej hava orsakats rätt ägare genom införingen.

På grund av vad sålunda anförts föreslår lagberedningen att stadgan i 27 a § upptagas i ett särskilt moment, förslaget 38 § 1 mom., samt att i 38 § 2 mom. införes en bestämmelse av innehåll, att där den, som till grund för förvärv av aktiebrev till viss man åberopar annat fång än överlåtelse, blivit införd i aktieboken, skall, om överlåtelse eller pantsättning av aktiebrevet därefter äger rum, vad i 1 mom. andra och tredje styckena är stadgat äga motsvarande tillämpning. Sedan förvärv av namnaktier t. ex. på grund av arv införts i aktieboken, må således arvingen betraktas såsom formellt legitimerad att överlåta eller pantsätta aktierna, och förvärvare eller pant-havare äger åberopa godtrossförvärv enligt bestämmelserna i 38 § 1 mom. andra och tredje styckena. Över huvud må vid tillämpning av nämnda bestämmelser det i aktieboken införda arvsfånget anses jämställt med skriftlig överlåtelse.

Av skäl som anföres vid 42 § 1 mom. tredje stycket fordras för införing i aktieboken av förvärv till aktie anmälan av förvärvaren. Legitimerande verkan synes emellertid böra tillerkännas införing av familjerättsligt fång ej blott då införingen sker på sådan anmälan om detta fång. Även då först senare förvärv anmäles för registrering, måste prövning ske, huruvida det familjerättsliga fångets styrks, och det är naturligtvis önskvärt att också i sådant fall denna prövning medför legitimerande verkan vid senare överlåtelse. Förutsättning härför bör dock vara, att överlåtelsekedjan fullständigas därigenom att det familjerättsliga fångets införes i samband med införingen av det anmälda senare förvärvet. Lagberedningen föreslår därför, att i 42 § 1 mom. tredje stycket tredje punkten upptages bestämmelse, att ifall förvärv av aktiebrev till viss man ägt rum annorledes än genom överlåtelse, skall, om förvärvet ej införts i aktieboken, införing ske, när senare förvärv av aktiebrevet införes. Då införing av förvärv till namnaktie har betydelse för legitimationen vid senare överlåtelse endast när förvärvet grundas på annat fång än överlåtelse, bör — när förvärv på grund av sådant fång införes i aktieboken — fångets beskaffenhet anmärkas såväl i aktieboken som i påskriften å aktiebrevet. Lagberedningen föreslår därför upptagande i 42 § 1 mom. tredje stycket fjärde punkten av den bestämmelsen, att om förvärv av aktiebrev till viss man ägt rum annorledes än genom överlåtelse, fångets beskaffenhet skall anmärkas i aktieboken, samt i 42 § 2 mom. sista stycket tredje punkten av föreskrift att i sådant fall anmärkning om fångets beskaffenhet skall göras i påskriften å aktiebrevet.

På sätt närmare utvecklas vid 42 § 2 mom. första stycket skall den legitimationsregel som enligt 38 § 1 mom. andra stycket gäller om namnaktie jämväl gälla vid tillämpningen av bestämmelsen om skyldighet för bolagets styrelse att införa förvärv av namnaktie i aktieboken. Detsamma bör gälla beträffande den legitimationsregel som upptages i 2 mom. Eljest skulle syftet ej vinnas att befria aktieomsättningen från den olägenhet det ständiga foganget vid brev å sådan aktie av handlingar rörande familjerättsligt fång innebär. Bestämmelse härom har upptagits i 42 § 2 mom. andra stycket.

Lagberedningen har övervägt att föreslå en uttrycklig föreskrift om skyldighet för bolagets styrelse att förvara de för införing av annat förvärv än överlåtelse ingivna handlingar eller avskrifter av handlingar som bestyrka förvärvet. Emellertid har beredningen ansett det böra förutsättas, att även utan sådan föreskrift dessa handlingar eller avskrifter av handlingar komma att förvaras av bolaget. Det måste anses ligga i styrelsens intresse, att om sedermera påståande göres att fångets ej var styrkt eller icke gällande, styrelsen kan framlägga de handlingar eller avskrifter av handlingar som föranlett införingen. De spörsmål som kunna uppkomma rörande bolagets ansvarighet för förvaringen böra lösas av rättsskipningen.

3 mom. Förvärv av interimisbevis, teckningsrättsbevis och delbevis genom överlåtelse. Pantsättning av sådant bevis. Såsom anförts i motiven till 37 § bör i fråga om interimisbevis vad i förevarande paragraf är stadgat

om aktiebrev äga motsvarande tillämpning. Även teckningsrättsbevis och delbevis, som avses i 62, 71, 181, 182 och 211 §§, hava ansetts böra jämställas med aktiebrev i fråga om överlåtelse eller pantsättning. I motiven till 37 § har framhållits, att dessa bevis redan nu ofta ställas till innehavaren och då betraktas såsom löpande papper. Men även ifall de ställas till viss man överensstämmer det bäst med dessa bevis syfte och funktion, att de äro löpande dokument av samma slag som namnaktiebrev. I enlighet därmed har detta stycke avfattats.

Då enligt förslaget interimisbevis och delbevis äro löpande papper och såväl de som teckningsbeviset hava karaktär av presentationspapper i avseende å rätten att av bolaget påkalla utlämnande av aktiebrev är det tydligt, att interimisbevis, teckningsbevis och delbevis kunna dödas enligt lagen den 8 april 1927 om dödande av förkommen handling.

39 §.

Överlåtelse och pantsättning av teckningsbevis. Enligt förslaget 37 § andra stycket må av skäl, som i motiven till nämnda stycke anføres, om verkställd teckning av aktie utgivas bevis, däri upptages förbehåll att aktiebrev eller interimisbevis å aktien ej må utbekommas av aktietecknaren eller den till vilken hans rätt övergått, med mindre beviset återställles. I överensstämmelse med vad som gäller enligt 32 §, jämförd med 22 §, skuldebrevslagen, när presentationsförbehåll intagits i fordringsbevis som avses i 32 § nämnda lag, har i förevarande paragraf föreslagits, att när sådant teckningsbevis överlåtes, överlåtelsen ej skall äga verkan mot överlåtarens borgenärer, med mindre den till vilken överlåtelsen skett fått beviset i besittning, samt att när teckningsbevis överlåtes till flera, den som i god tro fått beviset i besittning skall äga företräde. Vad sålunda föreslås i fråga om överlåtelse av teckningsbevis skall ock gälla beträffande pantsättning av dylikt bevis.

Då teckningsbevis utgivits, måste aktieförvärvare, som vill legitimera sig gentemot bolaget såsom aktieägare t. ex. för införing i aktieboken, vid styrkande av sitt fång förete teckningsbeviset. Beredningen hänvisar till vad härom yttras i motiven till 42 § 1 mom. tredje stycket. Vid införing i aktieboken skall påskrift å teckningsbeviset ske enligt 42 § 2 mom. sista stycket, jämförd med 3 mom. andra punkten.

40 §.

Utgivande av nytt aktiebrev, interimisbevis, teckningsbevis eller delbevis. *Första stycket.* När den som förlorat ett aktiebrev enligt bestämmelserna i lagen den 8 april 1927 om dödande av förkommen handling utverkat aktiebrevets dödande, skall jämlikt 9 § nämnda lag nytt aktiebrev utfärdas svärande mot det dödade. Skulle det dödade aktiebrevet finnas i behåll, grundar detta icke längre någon rätt för den som har eller kan få det i sin besitt-

ning.¹ Aktiebrevets dödande och utfärdande av nytt aktiebrev berör emellertid icke rättsförhållandet mellan den, som utverkat handlingens dödande, och tredje man, som äger bättre rätt till aktien än den förre. Om sålunda tredje man styrker bättre rätt till aktien, kan han av den, som utverkat brevets dödande, fordra det nya aktiebrevets utlämnande. Har denne avhänt sig aktiebrevet till annan, som är i god tro, har han att utgiva ersättning.²

Såsom i motiven till 38 § 3 mom. anmärkts kan dödning ske jämväl av interimsbevis, teckningsbevis och delbevis.

Då aktiebrev, interimsbevis, teckningsbevis eller delbevis utgives i stället för aktiebrev eller bevis som dödats, skall brevet eller beviset hava föreskrivet innehåll. Dessutom skall brevet eller beviset innehålla uppgift, att det i samband med dödning utgives i stället för annat sådant brev eller bevis. Bestämmelse därom har upptagits i förevarande paragraf första stycket.

Angående införing i aktieboken av den, till vilken, i samband med dödning av aktiebrev, interimsbevis eller teckningsbevis, nytt sådant brev eller bevis utgives stadgas i 42 § 2 mom. tredje stycket. Och beträffande påskrift å det nya aktiebrevet meddelas bestämmelse i 42 § 2 mom. femte stycket sista punkten.

Andra stycket. Det förekommer i bolagspraxis, att nya aktiebrev utgivas i utbyte mot äldre aktiebrev för s. k. växling d. v. s. utbyte av ett aktiebrev, lydande å högre antal aktier, mot flera aktiebrev, varje lydande å lägre antal aktier, eller omvänt av flera aktiebrev, lydande å lägre antal aktier, mot ett aktiebrev, lydande å högre antal aktier. Utbyte av aktiebrev äger ock rum sålunda, att ett nytt aktiebrev lämnas i stället för ett äldre, som utan att vara helt förstört blivit skadat eller eljest icke lämpligen kan användas.

Beredningen har ansett särskilda bestämmelser ej böra meddelas rörande aktieägares rätt till utbyte av äldre aktiebrev mot nya.³ I förevarande stycke första punkten stadgas endast, att då nytt aktiebrev utgives i utbyte mot annat, det nya aktiebrevet skall innehålla, att det utbyetts mot annat, samt uppgift om dagen eller månaden för det äldre aktiebrevets utfärdande. I övrigt synes lagen böra lämna öppet för bolaget att förfara på sätt som prövas lämpligast. Sålunda kan, då nytt brev utfärdas, detta upptaga det äldre aktiebrevets text med den ursprunglige aktieägarens namn och dagen eller månaden för dess utfärdande. Men det kan även utställas på den nuvarande aktieägaren. Liksom det ursprungliga aktiebrevet må nytt aktie-

¹ Jämlikt svensk rätt torde dödning utan iakttagande av stadgandena i 1927 års lag om dödande av förkommen handling icke kunna ske. I äldre bolagsordningar finnes understundom den bestämmelsen, att om aktiebrev anmäles vara förkommet, nytt aktiebrev, »duplettaktiebrev», »sekundaaktiebrev», kan utgivas sedan viss tid förflutit efter utfärdad kungörelse. Vanligen föreskrives, att innehavaren av det nya aktiebrevet är skyldig att vidkännas skadan, om det äldre sedermera göres gällande, varför vid det nya brevets utlämnande skall ställas säkerhet. Understundom tillägges, att det äldre aktiebrevet skall viss tid efter kungörelsen anses dödadt. Sistnämnda bestämmelse kan icke anses gällande och bör ej godkännas vid registrering. Se Nial: Aktiebrev s. 159 o. f. Jfr NJA 1931 s. 625.

² Se förslag till lag om dödande av förkommen handling m. m. (SOU 1925: 25) s. 29, NJA 1927 avd. II s. 331—332.

³ Jfr AG § 68. Se Nial: Aktiebrev s. 13.

brev utgivas endast till den som blivit såsom ägare införd i aktieboken och vars legitimation således prövats av styrelsen. Uttrycklig bestämmelse därom har upptagits i andra stycket andra punkten. Vare sig den, till vilken aktiebrevet utgives, därvid införes eller förut var införd i aktieboken, skall det nya aktiebrevet enligt 42 § 2 mom. femte stycket sista punkten förses med påskrift om den till vilken aktiebrevet utgives och om dagen då denne såsom aktieägare infördes i aktieboken.

I andra stycket sista punkten föreskrives, att då utbyte av aktiebrev skett, det äldre aktiebrevet skall i makulerat skick på betryggande sätt förvaras av bolaget.

41 §.

Stadganden, avseende det fall då på grund av bestämmelse i bolagsordningen brev å aktierna i bolaget icke skola utfärdas. I förslaget 3 § sista stycket har, av skäl som i motiven till nämnda paragraf utvecklats, upptagits föreskrift att å aktierna skola utfärdas brev, där ej i den vid bolagets bildande antagna bolagsordningen annorledes bestämts. I anslutning därtill har i 9 § stadgats, att om brev å aktierna i bolaget icke skola utfärdas, bestämmelse därom skall intagas i bolagsordningen. Då sådan bestämmelse finnes, skall ej heller interimisbevis, teckningsbevis, teckningsrättsbevis eller delbevis utfärdas (37 § sista stycket).

Ehuru sålunda — när bestämmelse i bolagsordningen finnes varom nyss sagts — aktiebrev eller annan aktiebolagsrättslig urkund av liknande natur ej må utfärdas, synes dock en bevishandling böra kunna erhållas från bolaget, innehållande de upplysningar rörande aktierna som stå bolaget till buds. Beredningen återkommer till frågan om denna bevishandlings innehåll.

Enligt svensk rätt föreligger ej hinder mot *överlåtelse* av aktie, innan brev eller annan aktiebolagsrättslig urkund av liknande natur utgivits rörande aktien. Överlåtelsen och dess rättsverkningar torde i sådant fall huvudsakligen vara att bedöma efter de regler som gälla beträffande överlåtelse av fordran.¹ Numera lär i vidsträckt omfattning en analog tillämpning böra ske av de bestämmelser rörande överlåtelse av enkla skuldebrev som finnas upptagna i skuldebrevslagen.² Sålunda måste i förhållandet mellan överlåtare och förvärfvare själva avtalet vara avgörande, medan förvärfvaren, i överensstämmelse med vad som stadgas om enkelt skuldebrev i 31 § nämnda lag, torde vara skyddad mot överlåtarens borgenärer först när bolaget underrättats

¹ Se Köersner: Aktiebok nr 94.

Jfr Goldschmit: Die Aktiengesellschaft § 179 anm. 2. Att aktiebrev eller interimisbevis icke utfärdats hindrar ej överlåtelse eller pantsättning av aktierätt. Överlåtelse av aktierätt utan urkund sker genom formlost avtal enligt bestämmelserna i BGB § 398 om överlåtelse av fordran samt stadgandet i BGB § 413 om nämnda bestämmelsers motsvarande tillämpning å överlåtelse av andra rättigheter, i den mån lagen icke meddelar annan föreskrift. Se även Brodmann AR § 222 anm. 3 och § 223 anm. 4 c. Överlåtelse av aktierätt utan urkund kan ske enligt allmänna skuldrättsliga rättsgrundsatser. Överlåtelsen gäller mot bolaget, blott om den anmäles med bevis om överlåtelsen. Jfr Staub HGB § 222 anm. 1, 2, 7 och § 223 anm. 1.

² Jfr lagberedningens betänkande med förslag till lag om skuldebrev (SOU 1935: 14) s. 109, 115 o. f. (NJA 1936 avd. II s. 105 samt 112 o. f.) samt Marks v. W. och Sterzel s. 119 och s. 130 o. f.

om överlåtelsen. Även *pantsättning* av aktien torde kunna ske genom avtal och underrättelse till bolaget. Vid överlåtelse eller pantsättning till flera godtroende synes i överensstämmelse med nyssnämnda stadganden den rättshandling äga företräde, om vilken underrättelse (denuntiation) först ägt rum.

Då förslaget tillåter bolagsordningsbestämmelse därom, att brev å aktierna i bolaget icke skola utfärdas, får naturligtvis frågan om överlåtelse eller pantsättning av aktie, varå aktiebrev eller annan aktiebolagsrättslig urkund av liknande natur ej utfärdats, större praktisk betydelse än hittills. Å andra sidan utgår lagberedningen därifrån, att dylik bolagsordningsbestämmelse kommer att införas endast i bolag, där aktierna kunna antagas icke bliva föremål för omsättning i större utsträckning, såsom s. k. enmansbolag, familjebolag, dotterbolag. Att upptaga regler i aktiebolagslagen angående överlåtelse och pantsättning av aktie i förevarande fall har lagberedningen med hänsyn därtill och, då en analog tillämpning av reglerna om enkelt skuldebrev synes naturlig, ansett icke böra ifrågakomma. Vid överlåtelse eller pantsättning kommer förvisso i regel skriftlig handling att upprättas. Och ofta torde väl vid överlåtelse förvärvaren komma att påkalla överlåtarens medverkan till förvärvets införing i aktieboken.

Om förvärvare av aktie för bolaget legitimerar sig såsom aktieägare genom att för styrelsen anmäla och styrka sitt förvärv av aktien, skall införing ske i aktieboken (42 § 1 mom. tredje stycket första punkten). Då han gjort sådan anmälan, erhåller han skydd mot överlåtarens borgenärer samt mot föryttring eller pantsättning till annan (dubbelföryttring).

Rörande dels införingens betydelse i fråga om utövningen av aktieägares rätt att företräda aktierna i bolaget och dels aktieägarens legitimation beträffande särskilda ur aktierätten uppkomna anspråk hänvisas till vad som anföres i motiven till 42 § 2 mom. fjärde stycket.

För införing i aktieboken av förvärv av aktie fordras, att förvärvet anmäles av förvärvaren och styrkes för styrelsen. Emellertid har redan underrättelse (denuntiation) om överlåtelse eller pantsättning, såsom ovan anförts, rättsverkningar i avseende å överlåtelsen eller pantsättningen. Dessa rättsverkningar inträda, oavsett om underrättelsen kommer från överlåtaren eller förvärvaren och oavsett om bevisning förebringas i samband med underrättelsen eller ej.¹ Med hänsyn till de rättsverkningar, som vid överlåtelse eller pantsättning uppkomma på grund av sådan underrättelse, har det ansetts erforderligt att, för det fall att enligt bestämmelse i bolagsordningen brev å aktierna i bolaget icke skola utfärdas, särskild föreskrift meddelas om skyldighet för styrelsen att göra anteckning om underrättelsen. Den praktiska betydelsen av en sådan föreskrift har betonats från bankhåll. Att göra en dylik anteckning i aktieboken synes ej lämpligt. Reglerna om aktieboks förande böra vara desamma för alla aktiebolag, vare sig brev å aktierna i bolagen skola utfärdas eller icke. Beredningen anser därför anteckning böra göras i en *särskild bilaga till aktieboken*, om vilken bestämmelser föreslås i 42 § 4 mom.

¹ Se Marks v. W. och Sterzel s. 133—134.

Någon materiell rättsverkan är icke förbunden med sådan anteckning. Meddelad denuntiation skall, vare sig anteckning göres eller ej, äga de verkningar som följa av de därom gällande materiella rättsreglerna. Föreskriften om sådan anteckning är en ordningsföreskrift. Men med hänsyn till vikten av att meddelad underrättelse ej förbises av bolagets organ vid lämnande av skriftlig uppgift om aktierna, synes försummelse i fråga om föreskriftens fullgörande, liksom försummelse att verkställa anteckning om aktieförvärv i aktieboken, böra medföra straff för den försumlige.

Första stycket. Då i bolagsordningen finnes bestämmelse att brev å aktierna i bolaget icke skola utfärdas, bör såsom ovan framhållits väl ett skriftligt bevis rörande innehav av aktier kunna erhållas av bolaget, men detta bevis bör hava beskaffenheten allenast av en bevishandling rörande de uppgifter den innehåller. Dess företeende erfordras icke, när aktieägare vill göra gällande rättighet mot bolaget, och dess överlämnande saknar betydelse i fråga om förhållandet mellan överlåtare och förvärvare eller mellan förvärvaren och överlåtarens borgenärer.¹

I förevarande paragraf första stycket föreslås därför, att då på grund av bestämmelse i bolagsordningen brev å aktierna i bolaget icke skola utfärdas, i aktieboken införd aktieägare skall vara berättigad att när helst han det påfordrar erhålla skriftlig uppgift om den eller de aktier för vilka han är införd. En sådan uppgift kan omfatta alla aktier, för vilka den som begär uppgiften är införd, men hinder föreligger ej för honom att begära uppgift angående blott vissa av aktierna t. ex. för det fall att han vill sälja endast en del av sina aktier. I uppgiften skall angivas bolagets firma, numret på de aktier som avses med uppgiften, akties nominella belopp och, om aktier av olika slag finnas, aktieslaget. Finnes i bolagsordningen förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs, skall det angivas, huruvida aktien är bunden eller fri. Uppgiften skall underskrivas av firmatecknare med utsättande av dagen därför.

Begäres, efter det underrättelse om överlåtelse eller pantsättning skett, skriftlig uppgift om överlåtarens, resp. pantsättarens aktieinnehav, skall i uppgiften anmärkning göras om underrättelsen med angivande av dagen för denna. Lagberedningen har ej ansett sig böra upptaga föreskrift om rätt för den, till vilken pantsättning skett, att utbekomma uppgift om pantsättarens aktieinnehav. Sådan uppgift torde han lämpligen böra avfordra pantsättaren. Vem som helst är emellertid berättigad att när han det önskar taga del av aktieboken och den till boken hörande bilagan.

Den, som meddelat bolaget underrättelse om överlåtelse eller pantsättning, bör äga erhålla intyg därom med angivande av dagen för underrättelsen. Intyget skall underskrivas av firmatecknare. Bestämmelse härom har upptagits i 42 § 4 mom. andra stycket.

Enligt vad ovan sagts är styrelsen skyldig att i bilagan till aktieboken

¹ Jfr de aktiebevis, som av franska bolag utfärdas under benämningen actions nominatives. Vissa rättsverkningar tilläggas dock dessa utöver den rena bevishandlingens. Se Nial: Aktiebrev s. 72, Chambaz et Leblond: Précis des sociétés nr 858. Innehåller bolagsordningen bestämmelser därom, torde bevis rörande aktierna över huvud ej behöva utfärdas. Se Chambaz et Leblond a. a. nr 857, 862.

verkställa anteckning rörande underrättelse om överlåtelse eller pantsättning. Underrättelse om panträtts upphörande saknar betydelse enligt de rättsregler som gälla beträffande överlåtelse och pantsättning. Skyldighet att på anmälan pröva, huruvida panträtt upphört, synes så mycket mindre böra åläggas styrelsen som denna ej är pliktig att, då underrättelse sker om pantsättning av aktie, undersöka huruvida pantsättning verkligen föreligger.¹ Däremot föreslås i 42 § 4 mom. bestämmelse av innebörd, att därest det för styrelsen anmäles och styrkes att panträtt till aktie upphört, styrelsen må göra anteckning därom i bilagan. Har sådan anteckning skett, skall styrelsen i skriftlig uppgift, som därefter begäres, antingen anmärka denna anteckning eller ock helt underlåta att omnämna pantsättningen i uppgiften.

Andra stycket. Beträffande ett bolag, vars vid bolagets bildande antagna bolagsordning innehåller bestämmelse att brev å aktierna i bolaget icke skola utfärdas, kunna sådana förändrade förhållanden inträda, att det framstår såsom önskvärt att aktiebrev utfärdas. Ett familjebolag kan övergå i främmande händer och bolagets verksamhet därefter erhålla en sådan omfattning, att det blir önskvärt att aktierna kunna utföras på aktiemarknaden.

Beslutas bolagsordningsändring av innehåll att sådan bestämmelse skall utgå ur bolagsordningen, skola aktiebrev utfärdas efter vad i 36 § är stadgat. Aktiebrev må enligt nämnda paragraf tredje stycket sista punkten ej till aktieägaren utgivas, med mindre denne införts i aktieboken. Utställes aktiebrevet till tidigare ägare, skall enligt 42 § 2 mom. sista stycket brevet förses med påskrift om den till vilken aktiebrevet utgives och dagen då han infördes i aktieboken. Enär emellertid den till innehav av aktiebrev knutna legitimationen begynner först från det aktiebrev utfärdats, kan beträffande förvärv som ägt rum tidigare bättre rätt till aktien göras gällande utan avseende å bestämmelserna om godtrosförvärv i 38 § 1 och 2 mom. Det synes därför böra åligga styrelsen att i aktiebrev angiva, att breven utfärdats efter det sådan bestämmelse utgått ur bolagsordningen. Bestämmelse därom har upptagits i andra stycket första punkten.

Möjligheten för rätt ägare att under längre tid efter det brev å aktie utfärdats föra talan om bättre rätt till aktien skulle emellertid medföra att de fördelar, som avses med bestämmelserna om godtrosförvärv av aktiebrev i 38 § 1 och 2 mom. och de där upptagna legitimationsreglerna, icke skulle kunna till fullo vinnas. Denna omständighet skulle måhända avsevärt försvåra omsättningen av sådana aktiebrev. Farhågan för att övergången till en ordning med aktiebrev å aktierna i bolaget skulle vara förknippad med denna olägenhet skulle kunna befaras avhålla bolag, för vilka det skulle vara önskvärt att underlåta utgivande av aktiebrev, från att vid bolagets bildande upptaga bolagsordningsbestämmelse om att aktiebrev icke skola utfärdas. En begränsning av den tid, inom vilken rätt ägare till aktie därå brev utfärdats skall anhängiggöra talan om bättre rätt till aktien, synes följaktligen påkallad. Om tiden räknas från det beslutet om bolagsordningsändringen registrerades, varom kungörelse äger rum, synes en sådan be-

¹ Jfr Marks v. W. och Sterzel s. 133—134.

gränsning icke väcka betänkligheter. Beredningen föreslår därför upptagande i andra stycket tredje punkten av bestämmelse, att även om förvärv av aktie, som ägt rum innan aktiebrev utfärdats, ej är gällande, vad i 38 § 1 och 2 mom. stadgas skall äga motsvarande tillämpning, såframt talan om bättre rätt till aktien icke instämts inom två år från det beslutet om bolagsordningsändringen registrerades. Dagen för registreringen måste därför angivas i aktiebrev.

Sedan nämnda tid gått till ända utan att talan anhängiggjorts, äger 38 § 1 mom. tillämpning, d. v. s. jämväl den, som genom överlåtelse förvärvat sådant aktiebrev innan tiden utgått, kan åberopa godtroshöfvervärv till aktiebrevet. Enligt bestämmelsen i förevarande paragraf andra stycket tredje punkten inträder godtroshöfvervärv vid överlåtelse, även om ett tidigare höfvervärv, som ägt rum innan aktiebrev utfärdades, var grundat på familjerättsligt fång vilket ej var gällande. Om ett familjerättsligt fång till aktie, varå brev ej utfärdats, införts i aktieboken och talan om bättre rätt till aktien icke instämts inom två år från det beslutet om bolagsordningsändringen registrerades, kan enligt 38 § 2 mom. godtroshöfvervärv till brev å aktien åberopas av den, som genom överlåtelse höfvervärvat aktiebrevet sedan det familjerättsliga fångtet införts i aktieboken.

Såsom i motiven till 3 § närmare angivits kan enligt förslaget bestämmelse att brev å aktierna i bolaget ej skall utfärdas icke — med visst undantag för äldre bolag som icke utgivit aktiebrev enligt 4 § 5 mom. av den föreslagna lagen om införande av nya lagen om aktiebolag — införas i bolagsordningen efter bolagets bildande.

42 §.

Aktiebok. Bestämmelser motsvarande stadgandena i 28 § AL finnas upptagna i förevarande paragraf 1 och 2 mom.

1 mom. Första stycket. Det åligger styrelsen att upplägga och föra en bok över samtliga aktier i bolaget, aktiebok. Skyldigheten att upplägga aktiebok inträder, så snart bolaget blivit genom beslut på konstituerande stämma bildat. Särskilt i större bolag föres ej sällan aktieboken med anlitande av kortsystem. Ett visst stöd därför har ansetts kunna hämtas av 5 § bokföringslagen. Då det av praktiska skäl är synnerligen önskvärt för bolag med ett stort antal aktier, som äro föremål för livligare omsättning, att kunna anlita lösblads- eller kortsystem, har uttrycklig bestämmelse därom upptagits i detta mom. första stycket. Med hänsyn till bestämmelsen om aktieägares legitimation i förevarande paragraf 2 mom. fjärde stycket är det av synnerlig vikt för aktieägarna, att aktieboken icke föres på sådant sätt att den lätt kan obehörigen ändras. Det föreskrives därför, liksom i bokföringslagen, att systemet skall vara betryggande.

Med hänsyn till den vikt som kan tillkomma prövningen av införing av aktieföfvervärv i aktieboken har beredningen ansett aktiebokens förande även i bolag, där verkställande direktör finnes, böra åvila styrelsen. Denna kan

vid förandet av aktieboken liksom eljest vid utförandet av sina åligganden använda sig av medhjälpare. På sätt vid förslaget 88 och 89 §§ anföres är styrelsen vid användande av medhjälpare ansvarig för personval, för erforderliga instruktioner och för tillsyn över medhjälparen. När verkställande direktör finnes, ankommer den omedelbara tillsynen på honom. Om tvivelaktiga spörsmål uppkomma, måste styrelsens prövning påkallas.

Andra stycket. I aktieboken skola aktierna upptagas i nummerföljd. Då rätten till aktie grundas på aktieteckningen, skall i aktieboken för varje aktie först upptagas aktietecknaren. Styrelsen har att beträffande aktietecknare pröva, huruvida han på grund av behörig aktieteckning och tilldelning av aktier är ägare till de aktier för vilka han införes, och styrelsen äger på sätt anförts i motiven till 34 § i detta hänseende ej utan vidare godtaga prövningen å konstituerande stämman. Aktietecknaren skall upptagas, även om han redan före konstituerande stämman överlätit sin rätt på annan, med hänsyn jämväl till det ansvar för inbetalning av tecknat belopp som åligger honom.

Finnes i bolagsordningen förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs, skall vid var aktie anmärkas, om aktien är bunden eller fri.

Rörande aktiernas upptagande i aktieboken vid nyemission meddelas bestämmelser i 65 § och 71 § 2 mom.

Tredje stycket. Av förvärvare vid konstituerande stämman eller hos styrelsen anmälda och styrkta förändringar i äganderätten till aktie skola enligt detta stycke första punkten ofördröjligen införas i aktieboken. Styrelsen bör pröva även vid konstituerande stämman gjord anmälan om förvärv av rätten till aktie.

Då förvärvare av namnaktie icke kan åberopa sådan legitimation, varom stadgas i förevarande paragraf 2 mom. första stycket, jämfört med 3 mom., måste hans förvärv styrkas, innan införing i aktieboken må ske. Särskild bevisning om aktieförvärvet måste således föras först och främst när å aktie brev eller interimisbevis ej utfärdats, således jämväl när teckningsbevis utfärdats, i vilket fall dock även teckningsbeviset måste företes. När förvärv skett av namnaktie därå brev eller interimisbevis utfärdats, fordras också särskild bevisning, när innehavaren icke kan åberopa sådan legitimation varom stadgas i förevarande paragraf 2 mom. första stycket, jämfört med 3 mom. De viktigaste förvärv som härvid ifrågakomma äro de som grunda sig å familjerättsligt fång, arv, testamente eller bodelning. Bevisen måste i regel vara skriftliga, och styrelsens prövning bör avse förvärvets verklighet enligt sådana bevishandlingar, som vid varje särskilt slag av förvärv framstå såsom enligt god affärssed erforderliga. Om t. ex. förvärv av aktie genom arv anmäles för införing i aktieboken, måste den registrerade bouppteckningen och arvskifte efter arvlåtaren framläggas. Har dödsbodelägare vid arvskiftet företrätts av fullmäktig eller representant, måste fullmakt eller annan behörighetshandling företes. Vanligen finnes å aktiebrevet påskrift att aktien tillagts viss arvinge vid arvskifte efter arvlåtaren, vilken påskrift undertecknats av vittnena å arvskifteshandlingen eller, där arvskifte

förrättats av skiftesman, av denne. Styrelsen har främst att efterse, att arvs-kiftet är enligt företedda behörighetshandlingar vederbörligen underskrivet, samt att det enligt sin lydelse utvisar att aktien tillagts den arvinge, vars fång anmäles för införing i aktieboken. I allmänhet företes avskrifter av bouppteckningen och arvs-kiftet i transumerade delar. Föreligger på grund av transumtionen eller annan omständighet anledning till tvivel, böra original-handlingarna eller fullständiga avskrifter infordras. Skäl därtill kan särskilt föreligga, då sådan påskrift å aktien varom nyss nämnts saknas. I förevarande fall, då bestämmelser om godtrosvörvärv i anslutning till en legal legitimationsregel ej givas, torde, även då anledning till tvivel på förvärvets verklighet eller giltighet yppas på annan grund än handlingarnas beskaffenhet, närmare undersökning böra ske och om det visar sig erforderligt kompletterande bevisning infordras.

Enligt svensk bolagspraxis införes vid anmälan om förvärv av aktie endast detta förvärv i aktieboken, men ej de fång som ligga emellan detta och det sista införda förvärvet. Aktieförvärv införes i regel på begäran av förvärvaren eller av den, som å hans vägnar med företeende av aktiebrevet begär införing av förvärvet. Och det torde vara tvivelaktigt, om införing må äga rum på begäran av överlåtaren eller av någon som uppträder å hans vägnar. Med hänsyn till de rättsverkningar, som enligt förslaget 45 § äro knutna till införing av förvärv genom överlåtelse av aktie, som ej är till fullo betald, har lagberedningen ansett det böra uttryckligen angivas, att införing i aktieboken skall ske på anmälan av förvärvaren. Sedan aktie fullbetalts och brev därå utfärdats, synes den som innehar brevet böra anses bemyndigad att göra sådan anmälan för den han uppger såsom aktieägare, där brevet är ställt till innehavaren eller den sista överlåtelsen är ställd till den uppgivne aktieägaren.

I tredje stycket andra punkten upptages från 28 § första stycket andra punkten AL bestämmelsen, att där lösningsrätt enligt 76 § 1 mom. tillkommer aktieägare, införing ej må ske, förrän det visat sig att lösningsrätten icke begagnas.

Om förvärv av aktiebrev till viss man ägt rum annorledes än genom överlåtelse d. v. s. främst genom familjerättsligt fång, skall, om förvärvet ej införts i aktieboken, av skäl som anförts i motiven till 38 § 2 mom., införing ske, när senare förvärv av aktiebrevet införes. Detsamma bör gälla, då sådant förvärv avser aktie därå brev ej utfärdats. Bestämmelse därom har upptagits i tredje stycket tredje punkten. Då enligt förslaget 38 § 2 mom. införingen av förvärv till namnaktie på grund av annat fång än överlåtelse har betydelse i legitimationshänseende för efterföljande förvärvare genom överlåtelse, bör, när förvärv av namnaktie på grund av annat fång än överlåtelse införes i aktieboken, fångets beskaffenhet anmärkas. Detsamma bör gälla, då förvärvet avser aktie därå brev ej utfärdats. Bestämmelse därom har upptagits i tredje stycket fjärde punkten. I femte punkten har upptagits föreskriften i 28 § första stycket sista punkten AL, att i aktieboken skall antecknas dagen då införing sker.

Fjärde stycket. I detta stycke hava införts de bestämmelser som för närvarande äro upptagna i 28 § andra stycket AL. Styrelsesammanträdet skall hållas omedelbart före anmälningstidens utgång, så att begäran om införelse i aktieboken som sker inom anmälningstiden kan vinna prövning på sammanträdet.

Femte stycket. Den skyldighet att hålla aktieboken tillgänglig för allmänheten, som åvilar styrelsen, omfattar jämväl den bilaga varom stadgas i förevarande paragraf 4 mom.

2 mom. Första stycket. Enligt bestämmelserna i 28 § första stycket AL skall styrelsen i aktieboken anteckna styrkta förändringar i äganderätten till aktier. Den prövningsskyldighet som sålunda föreligger begränsas emellertid genom föreskriften i tredje stycket, att styrelsen ej må vägra att i aktieboken såsom ägare införa den, som företer aktiebrev ställt till innehavaren eller försett med behörigen sammanhängande och till honom fortgående följd av överlåtelse.

Den i 1908 års kommittéföreläggning upptagna bestämmelsen om förbud för styrelsen att vägra att i aktieboken införa den enligt aktiebrevet legitimerade innehavaren innehöll tillägget »utan så är att verklig överlåtelse uppenbarligen icke föreligger».

I motiven framhölls (1908 års kommittébetänkande, motiven s. 26—27, NJA 1910 avd. II nr 14 s. 40), att kommittén genom bestämmelsen i 28 § andra stycket (tredje stycket) samt straffbestämmelserna i 126 (132) och 128 (133) §§ sökt förringa faran att styrelsen skulle godtyckligt vägra att i aktieboken införa den som verkligen är ägare av aktie.

Inom lagrådet yttrades (prop. 1910 nr 54 s. 77, NJA 1910 avd. II nr 14 s. 41): Ur paragrafens andra stycke torde böra utgå vad däri förekommer om att styrelse, änskönt å aktiebrev finnas formellt riktiga överlåtelse, skulle kunna vägra inregistrering, när den anser uppenbart att verklig överlåtelse ej föreligger. Inrymmandet åt styrelsen av en dylik prövningsrätt skulle lätt kunna föranleda missbruk och minska effektiviteten av de föreslagna straffbestämmelserna. För utestängande av personer, till vilka någon verklig överlåtelse uppenbarligen ej skett, böra andra utvägar sökas, och bestämmelserna i andra stycket av förslaget 73 (76) § torde i detta avseende ej vara överksamma.

I propositionen borttogs nämnda tillägg.¹ De av lagrådet åsyftade bestämmelserna äro de i 76 § andra stycket AL upptagna om skyldighet för aktieägare att avgiva försäkran som där sägs.

Med stadgandet i 28 § tredje stycket AL avsågs således enligt förarbetena till lagrummet att beträffande namnaktiebrev, försett med behörigen sammanhängande och till innehavaren fortgående följd av överlåtelse, begränsa styrelsens prövning till att avse innehavarens formella legitimation enligt aktiebrevet såsom ägare av aktien. Är innehavaren legitimerad enligt överlåtelsekedjan å aktiebrevet, skall förvärvet införas i aktieboken. Styrelsen är i regel icke skyldig eller ens berättigad att pröva förvärvets materiella giltighet. Lagberedningen anser dock, att det även utan lagregel måste gälla att styrelsen ej är pliktig eller berättigad att medverka i ett rättsstridigt förfarande.

¹ Se härom Ködersner: Aktiebok nr 22—27 och Nial: Aktiebrev s. 14—15.

Införing i aktieboken bör därför ej ske av förvärv, som uppenbarligen icke är gällande.¹

Vid tillämpningen av bestämmelserna i 28 § tredje stycket AL måste emellertid hänsyn numera tagas till den i samband med 1936 års skuldebrevslagstiftning i aktiebolagslagen införda 27 a § rörande godtrosvörvärv av aktier. Enligt nämnda paragraf andra stycket föreligger beträffande aktiebrev till viss man legitimation för överlåtare, som innehar aktiebrevet och kan till stöd för sin rätt åberopa »lydelsen av sammanhängande, till honom fortgående skriftliga överlåtelse, till viss man eller in blanco». Såsom i motiven till förslaget 38 § 1 mom. andra stycket påpekats fordras enligt nämnda stadgande icke att överlåtelse äro tecknade på själva aktiebrevet (indossament). Även fristående skriftliga överlåtelse godkännas. Det är tydligt, att vid tillämpningen av 28 § tredje stycket AL enligt lagstiftningens grunder samma regel måste gälla beträffande den formella legitimationen, som ligger till grund för bestämmelserna i 27 a § AL om godtrosvörvärv till namnaktier. Formell legitimation bör anses föreligga också genom fristående överlåtelse, naturligtvis under förutsättning att denna företes för styrelsen.

Beträffande den betydelsefulla frågan om den formella legitimationen i de fall, då vid någon av de skriftliga överlåtelse angivits att den skett genom fullmäktig eller representant t. ex. firmatecknare, förelägo före tillkomsten av 1936 års lagstiftning olika uppfattningar. Sålunda hävdades den uppfattningen² att legitimation icke förelägo, med mindre skriftlig fullmakt eller andra behörighetshandlingar voro fogade vid aktiebrevet. Beträffande införing av namnaktier i aktieboken tillämpades vanligen denna uppfattning inom bolagspraxis.

Motsvarande bestämmelse som rörande namnaktiebrev gällde emellertid i fråga om den formella legitimationen till växlar. Och för svensk rätt hävdades beträffande växlar³ den ståndpunkten, att då i överlåtelsekedjan ingår överlåtelse, underskriven av fullmäktig eller av representant, formell legitimation föreligger för innehavaren, även om fullmakt eller andra behörighetshandlingar ej åtfölja växeln. Denna uppfattning torde beträffande växlar redan tidigt gjort sig gällande i svensk praxis och är nu allmänt antagen.⁴

Såsom i motiven till 38 § 1 mom. utvecklats intager 1936 års lagstiftning beträffande den formella legitimationen samma ståndpunkt som växellagen⁵ d. v. s. att formell legitimation föreligger beträffande namnaktiebrev (likasom beträffande orderskuldebrev) för den som har aktiebrevet i händer, även om i överlåtelsekedjan vid tidigare överlåtelse eller vid sista överlåtelsen angivits, att den skett genom fullmäktig eller representant, och fullmakt eller

¹ Se Köörsner: Aktiebok nr 76, Nial: Aktiebrev s. 16 och Guhl: Das Recht der GmbH s. 18.

² Se Köörsner: Aktiebok nr 79.

³ Se Undén: Växlarrettsliga spörsmål I s. 15.

⁴ Se Eberstein: Den svenska växlarretten s. 130 o. f.; Helper: Vexelloven, hänvisning å s. 77 till § 1 nr 8 s. 35—36, särskilt märkes å s. 36 Beichmanns uttalande; Holmboe: Vexelloven § 16 anm. 3 c) och Quassowski-Albrecht: Wechselgesetz art. 13, jfrd med art. 1 anm. 41.

⁵ Se Marks v. W. och Sterzel s. 72, 78—79.

annan behörighetshandling ej åtföljer aktiebrevet. Såsom förut framhållits är det tydligt, att vid tillämpningen av 28 § tredje stycket AL enligt lagstiftningens grunder samma regel måste gälla beträffande den formella legitimationen, som ligger till grund för bestämmelsen i 27 a § AL om godtrosvärv till aktier. Då aktieförvärv anmäles för införing i aktieboken, erfordras således, för att legitimation skall föreligga, icke längre att fullmakt eller andra behörighetshandlingar åtfölja aktiebrevet. Frågan om fullmäktigs eller representants behörighet är en fråga som rör förvärvets materiella giltighet, ej den formella legitimationen.

Lagberedningens förslag. Vid upptagande i förslaget av stadgandet i 28 § tredje stycket AL bör — i avseende å den formella legitimationen — stadgandets lydelse jämkas till full överensstämmelse med stadgandet i 27 a § andra stycket AL. Härigenom kommer till tydligt uttryck, att vid prövningen av anmälan om införing i aktieboken med indossament är jämställd en fristående skriftlig överlåtelse som företes för styrelsen.

Redan enligt gällande rätt anses bestämmelsen, att överlåtelsekedjan skall leda fram till den som anmäler sig för införing i aktieboken, innebära, att om sista överlåtelsen är en blancoöverlåtelse, denna måste fullständigas med aktieinnehavarens namn.¹ Överlämnandet av blancoindosserat aktiebrev får anses innefatta bemyndigande för senare aktieinnehavare att sålunda ifylla indossamentet. Lagberedningen har ansett det böra uttryckligen angivas i lagtexten, att blancoöverlåtelse skall sålunda fullständigas.

Under lagberedningens överläggningar har upplysts, att efter 1936 års lagstiftning vid tillämpningen av 28 § tredje stycket AL företeendet av fullmakt eller annan behörighetshandling väl icke ansetts erforderligt i fråga om tidigare överlåtelser av namnaktiebrev, som enligt sin lydelse äro tecknade av fullmäktig eller representant, men av åtskilliga bolag fordrats i de fall, då den sista överlåtelsen är på sådant sätt undertecknad, beträffande denna överlåtelse. En sådan ståndpunkt innebär, att styrelsen vid prövningen av anmälan om aktieförvärvet går utöver kravet på formell legitimation för aktieförvärvaren. Den innebär vidare, att styrelsens prövning kommer att avse ej endast, huruvida aktieförvärvaren åsidosatt sin undersökningsplikt i det fall då förvärvet skett från en person som uppträtt såsom fullmäktig eller representant för fångesmannen, utan även huruvida undersökning från förvärvarens sida ägt rum också i det fall då förvärvarens fångesman var någon som till stöd för sin äganderätt åberopade en sålunda underskriven blancotransport. Undersökningsplikt åvilar i sådant fall förvärvaren enligt 27 a § andra stycket AL, endast om särskild anledning till undersökning föreligger. Att för införing i aktieboken fordra att aktieförvärvare vidtagit en längre gående undersökning vid förvärvet än som åligger honom för rätt att åberopa godtrosvärv är uteslutet. Och att, med avvikelse från grundsatsen att för införing i aktieboken formell legitimation för förvärvaren är tillräcklig, fordra, att då sista förvärvet skett på grund av överlåtelse genom fullmäktig eller representant, förvärvaren skall

¹ Jfr Köersner: Aktiebok nr 68 not 4.

medelst företeende av fullmakt eller annan behörighetshandling visa att han ej eftersatt sin undersökningsplikt, skulle bl. a. möta det praktiska hindret, att dessa fall icke kunna av styrelsen särskiljas från de fall, då förvärvarens fångesman icke själv förekommer i indossamentskedjan utan såsom legitimation åberopat en genom fullmäktig tecknad blancotransport. Därtill kommer, att i de fall då försummelse eller rent av oredlighet verkligen föreligger, hindret mot införingen lätteligen kan av aktiebrevets innehavare undanröjas genom påskrift av en ny transport. Ökad trygghet skulle ej kunna vinnas utan en återgång till det krav som tidigare uppställdes på företeende av behörighetshandlingar även för tidigare överlåtelse, åtminstone för de överlåtelse som tecknats efter den sist i aktieboken införda. En sådan föreskrift skulle emellertid stå i uppenbar strid mot de principer, som ligga till grund för bestämmelsen i 27 a § AL, förslaget 38 § 1 mom. andra stycket, och synes ej kunna ifrågakomma.

Beredningen anser sålunda att ifrågavarande bestämmelser fortfarande böra grundas därpå att vid införing av förvärv såväl av innehavarkarter som av namnkarter endast formell legitimation erfordras, en ståndpunkt som är betingad av hänsyn till vikten av att aktieförvärvare ej hindras från att snarast möjligt komma i utövning av aktieägares medbestämmanderätt i bolagets angelägenheter. Dock bör såsom förut framhållits införing i aktieboken icke ske av förvärv, som uppenbarligen ej är gällande. Under överläggningarna med de delegerade för de nordiska länderna har den uppfattningen allmänt omfattats, att grundsatsen om en på så sätt begränsad prövning av förvärvarens materiella rätt bör komma till uttryck i lagen. Med en sådan lagbestämmelse torde det vara tydligt, att ifall styrelsen på grund av anmälan eller eljest får kännedom om att en ogiltighetsgrund föreligger t. ex. att en namnteckning är oäkta eller att, där underskrift skett genom fullmäktig eller representant, behörighet saknades och enligt styrelsens uppfattning goda skäl tala för antagandet att förvärvaren var i ond tro, styrelsen kan vägra inregistrering. Å andra sidan synes en sådan lagbestämmelse icke medföra fara för att, där lagligt förvärv föreligger, införing i aktieboken och deltagande i bolagsstämma obehörigen vägras aktieförvärvare. Beredningen föreslår därför upptagande i första stycket sista punkten av bestämmelse därom att införing i aktieboken ej må ske, där den enligt aktiebrevet legitimerade uppenbarligen icke är ägare till aktien.

Andra stycket. Har den, som genom annat fång än överlåtelse förvärvat aktiebrev till viss man, blivit införd i aktieboken, skall enligt 38 § 2 mom., om överlåtelse av aktiebrevet därefter äger rum, vad i nämnda paragraf 1 mom. andra stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning. Efter införingen i aktieboken äger således ett familjerättsligt fång samma verkan beträffande den formella legitimationen i fråga om godtrosförvärv genom senare överlåtelse av aktiebrevet som en skriftlig överlåtelse. Fånget bör äga samma verkan i legitimationsavseende, då fråga är om styrelsens skyldighet att i aktieboken införa förvärv på grund av skriftlig överlåtelse, som skett efter införingen av familjerättsligt fång. Lagberedningen föreslår därför

upptagande i förevarande stycke av ett stadgande av innehåll, att vad i första stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning vid införing av förvärv på grund av skriftlig överlåtelse av aktiebrev till viss man, om förvärvet skett sedan förvärv som ägt rum annorledes än genom överlåtelse blivit införd i aktieboken.

Tredje stycket. I detta stycke har bestämmelse upptagits om skyldighet för styrelsen att i aktieboken såsom ägare införa den, till vilken i samband med dödning av aktiebrev, interimisbevis eller teckningsbevis nytt sådant brev eller bevis utgives, där han ej förut är införd i aktieboken.

Fjärde stycket. I 28 § fjärde stycket AL upptages regeln, att om aktiebrev är ställt till viss man, den till vilken aktien övergått ej gentemot bolaget skall vara att anse såsom aktieägare, innan han blivit införd i aktieboken. Införingen i aktieboken har således vid namnaktie avgörande betydelse i fråga om den infördes legitimation gentemot bolaget såsom ägare av aktien. Denna legitimation är erforderlig för utövandet av medbestämmanderätt i bolaget genom deltagande i och röstning på bolagsstämma samt utövandet av övriga rättigheter, som äro förbundna med rätten att i bolaget företräda aktierna, såsom aktieägare tillkommande minoritetsrättigheter och rätt att föra talan mot bolagsstämmebeslut. Beträffande särskilda ur aktierätten uppkomna anspråk, vilka enligt vad vid 3 § anförts kunna utan hinder av odelbarhetsprincipen överlåtas, givas i aktiebolagslagen särskilda bestämmelser, av vilka det får anses framgå att den som vill göra sådant anspråk gällande legitimerar sig genom aktiebrevets företeende.¹ Sålunda fordras för nyteckning av aktier eller utbekommande av gratisaktier att aktiebrev företes för påskrift (40 § och 47 § sista stycket AL). Motsvarande bestämmelser finnas beträffande återbetalning i samband med nedsättning av aktiekapital (49 § sista stycket och 50 § näst sista stycket AL). Däremot saknas sådan bestämmelse beträffande utdelning vid likvidation (114 § AL), men samma regel anses gälla (jfr NJA 1927 s. 18). I bolagspraxis anses ej erforderligt, att den som gör dylikt anspråk gällande är införd i aktieboken. Legitimerar han sig med en blanco-indosserad aktie, anses han legitimerad för det anspråk han framställer och tillåtes att utöva teckningsrätt, utan att det efterhöres, om han förvärvat aktierätten eller allenast anspråket på utövande av teckningsrätt. Skulle han hos styrelsen anmäla att han förvärvat aktierätten, vilket får anses vara fallet om indossamentet lyder på honom, skall han dock rätteligen enligt 28 § första stycket andra punkten AL införas i aktieboken. Vad utbetalningen av vinstutdelning angår äger den vanligen rum mot kuponger.² Men i bolagsordningen kan föreskrift finnas att för rätt att lyfta utdelning fordras införing i aktieboken. Innehavare av utdelningskupong är bunden av sådan föreskrift.³ Hava kuponger ej utgivits, torde styrelsen lämpligen böra fordra att aktiebrev företes för påskrift om utbetalningen.⁴

¹ Jfr N1al: Aktiebrev s. 27 o. f. och Hult i Tfr 1931 s. 414.

² Jfr 1908 års kommittéföreläggning 28 § och lagrådets yttrande, NJA 1910 avd. II nr 14 s. 39—42.

³ Se NJA 1936 avd. II s. 102 (24 § skuldebrevslagen).

⁴ Jfr emellertid 16 och 20 §§ skuldebrevslagen.

Regeln i 28 § fjärde stycket AL innebär främst, att aktieägare icke må på bolagsstämma utöva rösträtt för namnaktie, innan han blivit införd i aktieboken.¹ Aktieägare, som icke är införd i aktieboken, saknar ej blott rösträtt på bolagsstämma utan också rätt att föra talan mot bolagsstämmas beslut. Han äger således icke föra talan mot beslutet om röstlängdens fastställande. Hans rätt att bliva införd i aktieboken är såsom ovan vid detta mom. första stycket utvecklats skyddad genom bestämmelsen i 28 § tredje stycket AL om skyldighet för styrelsen att i aktieboken införa innehavare av namnaktie, som visar sig vara formellt legitimerad såsom ägare av aktien. Vid obehörig vägran ådraga sig styrelsens ledamöter straffansvar (132 § 4 och 133 § andra ledet AL) och skadeståndsskyldighet (135 § AL). Aktieägare är även berättigad att föra talan om åläggande för styrelsen att införa honom i aktieboken.

Då emellertid enligt 76 § första stycket AL endast den som verkligen är aktieägare har rätt att deltaga i bolagsstämma, skall den som införts i aktieboken icke upptagas i röstlängden, om han visas icke vara ägare till aktien. Och såsom grund för klander av bolagsstämmobeslut kan åberopas, att en i aktieboken införd person icke var rätt ägare och följaktligen saknade rösträtt i bolaget samt att hans deltagande i omröstningen kan hava inverkat på beslutet.

Den ståndpunkt beträffande rösträtten å bolagsstämma, som intagits i svensk aktiebolagslagstiftning, återfinnes i åtskilliga främmande aktiebolagslagar. Vad nordisk aktiebolagslagstiftning beträffar torde särskilt märkas den *norska* rättens ståndpunkt, som i åtskilliga hänseenden avviker från den svenska. För att övergång av aktie skall äga giltighet gentemot bolaget skall enligt NAL § 34 femte stycket anmälan ske till bolagets styrelse. Däremot saknas bestämmelse om införingens betydelse för aktieägarens ställning. Även om övergången ej av styrelsen noteras i aktieboken, kan, då anmälan till styrelsen skett, frågan om förvärvarens rätt att rösta å bolagsstämma hänskjutas till stämman (NAL § 63 fjärde stycket). Vägrar bolagsstämman förvärvaren att rösta, kan han klandra beslutet därom och jämväl övriga på stämman fattade beslut.² Vad *dansk* rätt angår skall enligt DAL § 28 i förhållande till bolaget blott den betraktas såsom aktieägare vilken är införd såsom sådan i aktieboken. Bolaget är således icke blott berättigat utan också pliktigt att behandla endast den noterade såsom aktieägare.³ Bolagsstämmobeslut kan klandras på den grund att röstande var i aktieboken oriktigt införd såsom aktieägare. Frågan, huruvida aktieägare som oriktigt vägrats införing i aktieboken kan föra klandertalan, anses oviss och torde ej hava varit föremål för prövning. Aktieförvärvare kan efter stämning yrka åläggande för styrelsen att införa honom i aktieboken. Enligt *finsk* rätt (FAL 32 §) äger aktieöverlåtelse ej verkan mot bolaget, innan nye ägaren blivit i aktieboken inskriven. Om införing i aktieboken utan skäl vägrats och aktieägare därigenom hindrats att deltaga i bolagsstämmobeslut, kan han begära inhibition av beslutet enligt FAL 30 §. Därav har ansetts följa, att han jämväl har klanderrätt.

Lagberedningens förslag. Enligt gällande svensk aktiebolagslagstiftning ankommer aktiebokens förande på bolagets styrelse. Att såsom enligt norsk rätt tillerkänna bolagsstämma bestämmanderätt beträffande aktieboken möter enligt beredningens mening stora betänkligheter. Med det högt utveck-

¹ Jfr NJA 1938 s. 592.

² Jfr Augdahl s. 399—400.

³ Jfr Krenchel s. 113 och 234.

lade aktiebolagsväsen som utmärker vårt land och den starka aktieomsättning som förekommer är den ståndpunkt vår aktiebolagslag intager ägnad att befordra ordning och reda och att förekomma tvistigheter på bolagsstämma om rätten att deltaga i denna. Styrelserna hava i regel större kompetens än stämmorna att pröva aktieförvärvares legitimation. Dessutom måste beaktas, att även om bestämmanderätt tillerkännes bolagsstämman, det avgörande inflytandet i frågan vanligen skulle komma att utövas av styrelsen, utan att en sådan ansvarighet kunde åläggas denna som föreligger enligt gällande aktiebolagslag. Beredningen anser därför fortfarande den regeln böra bibehållas, att aktieförvärvare ej gentemot bolaget är att anse såsom aktieägare, innan han införts i aktieboken.

Emellertid måste det medgivas, att ett fastslående av att undantagslöst allenast den som sist införts för aktie skall kunna gentemot bolaget anses såsom aktieägare och att således rösträtt och klanderrätt icke må tillerkännas annan, kan medföra obilliga konsekvenser.¹ Den aktieförvärvare, som påyrkar att bliva införd i aktieboken, är skyddad mot obehörig vägran från styrelsens sida genom bestämmelserna om legitimationsprövningens begränsning och om ansvar för styrelsens ledamöter vid underlåtenhet att iakttaga dessa bestämmelser. Men dessa bestämmelser gälla även till förmån för formellt legitimerad ny aktieinnehavare. Endast om denne uppenbarligen icke är ägare till aktien må införing vägras. Mot senare införing av person, som icke är ägare till aktien, har således rätt ägare icke tillnärmelsevis samma skydd som mot obehörig vägran vid hans egen begäran att bliva införd i aktieboken. Om den som tidigare införts i aktieboken blivit i sin rätt kränkt genom en senare införing t. ex. genom införing av en person som i ond tro förvärvat ett aktiebrev försett med blancoindossament eller ett aktiebrev varå ett indossament falskeligen tillskrivits, synes det därför rimligt, att den rätte ägaren icke utestänges från möjligheten att, utan det dröjsmål som kan vara förbundet med vinnande av rättelse i aktieboken, bevaka sin rätt i bolaget medelst klander av bolagsstämmobeslut, som tillkommit genom den senare infördes medverkan, samt att i konsekvens därmed bolagsstämma erhåller befogenhet att tillerkänna den förre rösträtt. Även om gällande bestämmelser i 28, 76 och 95 §§ AL icke äro avsedda att uttrycka en sådan

¹ Dessa konsekvenser hava beaktats inom den tyska aktiebolagsrättsliga litteraturen.

Den tyska lagen (AG § 62) innehåller det stadgandet, att i förhållande till aktiebolaget gäller blott den såsom aktieägare vilken såsom sådan är införd i aktieboken. Om innehörden därav yttrar Schlegelberger, AG § 62 anm. 4, att först införingen i aktieboken förskaffar aktieförvärvaren rättsställning såsom aktieägare i förhållande till bolaget. Efter införingen kan blott denne få tillträde till bolagsstämma och klandra bolagsstämmans beslut (Reichsgerichts Entscheidung in Zivilsachen Band 3, 53, s. 106). Det synes vara den härskande uppfattningen, att regeln om den i aktieboken infördes rätt att ensam utöva aktieägares befogenheter gäller, även om styrelsen rättsstridigt underlåtit att på anmälan införa en person såsom aktieägare i aktieboken (jfr Brodmann AR § 223 anm. 4 i). Annan mening uttalas av Hueck: Anfechtung und Nichtigkeit der Generalversammlungsbeschlüsse s. 135 not 22. Enligt Hueck bör undantag från regeln gälla, om bolaget utan grund ur aktieboken avför där införd rätt ägare eller trots behörig anmälan icke inför rätt ägare. Ty eljest skulle styrelsen kunna beröva en aktieägare hans röst- och klanderrätt, varemot ett skadeståndsanspråk icke gäve tillräckligt skydd. Även hos Teichmann-Koehler AG § 62 anm. 3 hävdas, att från regeln undantag bör göras för det fall att bolaget med orätt avfört en inregistrerad person ur aktieboken; annars kunde bolaget godtyckligt förinta enskilda aktieägares rösträtt.

ståndpunkt — frågan torde knappast hava närmare övervägts av lagstiftaren — synes den icke vara oförenlig med ordalagen i nämnda bestämmelser. En sådan ståndpunkt medför ej, att hinder föreligger för den sist införde att å bolagsstämma och genom klander göra gällande den rätt han anser tillkomma honom. Beredningen har därför givit motsvarande bestämmelser en sådan avfattning, att rätt gentemot bolaget kan göras gällande av den som visar sig vara rätt ägare, såframt han blivit införd i aktieboken. I händelse på bolagsstämma annan än den i aktieboken sist införde gör gällande att han är rätt ägare till aktien, kommer naturligtvis på stämman — där endast en summarisk prövning kan ske liksom vid anmälan för införing i aktieboken — i allmänhet den, som är sist införd i aktieboken och vars formella legitimation senast prövats av styrelsen, att tillåtas utöva rösträtt, såframt icke vid stämman omständigheter visas, som om de varit kända för styrelsen skulle hava medfört att införing vägrats, eller han underlåter afgiva försäkran som avfordrats honom enligt 121 §. Men genom utförande av klandertalan kan den förre påkalla domstols prövning av rätten till aktien med förebringande av utredning och, om skäl därtill förekommer, förbud mot bolagsstämmebesluts verkställande.

Liksom styrelseledamot kan föra talan mot bolagsstämmebeslut bl. a. på den grund att den som icke är röstberättigad aktieägare tillåtits utöva rösträtt å stämman, synes styrelseledamot böra äga — likaväl som aktieägare — att vid röstlängdens upprättande påkalla bolagsstämmas prövning av frågan om den som anmält sig till deltagande i stämman verkligen är röstberättigad aktieägare.

Beträffande särskilda ur aktierätten uppkomna anspråk intager förslaget samma ståndpunkt som efter vad ovan nämnts gjort sig gällande inom svensk bolagspraxis. Legitimation för framställande av sådant anspråk vinnas genom företeende av aktiebrev (förslaget 62 § 1 mom., 71 § 2 mom., 72 §, 73 § 5 mom. och 170 §).

Med hänsyn till den innebörd bestämmelsen enligt vad ovan utvecklats får anses äga har hänvisning motsvarande den i 28 § fjärde stycket AL införda hänvisningen till 52 § fjärde stycket AL icke upptagits i förslaget.

Bestämmelsen i förevarande mom. fjärde stycket skall vara tillämplig icke endast när brev å aktierna ställts till viss man eller interimisbevis (3 mom.) utfärdats, utan också när *aktiebrev eller interimisbevis icke utfärdats* d. v. s. främst i det fall då på grund av bestämmelse i bolagsordningen brev å aktierna i bolaget icke skola utfärdas. I sådant fall legitimerar sig aktieförvärvare genom att anmäla och styrka sitt förvärv av aktien. Då det sker, skall han enligt 1 mom. tredje stycket första punkten införas i aktieboken. Och han är såsom aktieägare legitimerad i förhållande till bolaget, till dess annan anmält och styrkt sitt förvärv av aktien.

När aktiebrev eller interimisbevis icke utfärdats, gäller beträffande utövande av medbestämmanderätt i bolaget genom deltagande i och röstning på bolagsstämma samt av övriga rättigheter, som äro förbundna med rätten att företräda aktie i bolaget, vad förut sagts rörande namnaktier.

I fråga om särskilda ur aktierätten uppkomna anspråk t. ex. på rätt att deltaga i en nyteckning kan den, som anmäler sig för teckning, till stöd för sitt anspråk åberopa antingen att han är ägare av aktien eller att han av aktieägaren förvärvat teckningsrätten. Har han ej förut för styrelsen legitimerat sig såsom aktieägare och till följd därav införts i aktieboken, måste han anmäla och styrka sitt förvärv av aktien, och han skall i sådant fall, efter vad nyss sagts, införas i aktieboken. Anmäler han och styrker förvärv av teckningsrätten, äger han utöva denna rätt på grund av nämnda förvärv.

Vad angår rätt till vinstutdelning och andra utbetalningar måste ock den, som ej förut legitimerat sig för bolaget såsom aktieägare och till följd därav införts i aktieboken, på sätt nyss sagts anmäla och styrka sitt förvärv av aktien eller av anspråket på utbetalningen. I fråga om befogenheten att verkställa utbetalning till den, som tidigare styrkt sitt förvärv av aktien och införts i aktieboken, eller sålunda anmäler och styrker sitt förvärv av aktien eller av anspråket på utbekommande av utbetalningen, torde dock vad i 29 § skuldebrevslagen är stadgat om utbetalning på grund av enkelt skuldebrev böra äga analog tillämpning. Befogenhet för bolaget att verkställa utbetalning synes således icke föreligga, om bolaget visste att denne ej längre ägde uppbära betalning eller hade skälig anledning misstänka detta. Vad sålunda sagts om verkställande av utbetalning synes ock böra gälla beträffande utlämnande av gratisaktier.¹

Femte stycket. Aktiebrev till viss man utställes vanligen å aktietecknaren. Om förvärv av aktie genom överlåtelse eller annat fång ägt rum, innan aktiebrev utfärdats, måste förvärvaren styrka sitt fång, innan brevet utgives till honom. I förslaget 36 § tredje stycket sista punkten föreskrives därför, att aktiebrev ej må till aktieägaren utgivas, med mindre denne införts i aktieboken. Är, då aktiebrev till viss man utgives, brevet ställt till tidigare ägare, bör aktiebrevet genom styrelsens försorg förses med påskrift om den till vilken aktiebrevet utgives och dagen då han såsom ägare infördes i aktieboken. Stadgande härom har upptagits i detta stycke första punkten. Detta stadgande gäller naturligtvis även det fall, att aktiebrev utfärdas, efter det ur bolagsordningen genom ändring bestämmelse utgått, att brev å aktierna i bolaget ej skola utfärdas.

Enligt allmän praxis förses aktiebrev, som är ställt till viss man, vid införelse i aktieboken av ny aktieägare med påskrift om införelsen, så att aktiebrevet alltid kommer att utvisa vem som senast införts för aktien. Denna praxis torde böra lagfästas. I andra punkten har därför uttrycklig bestämmelse upptagits, att när ny ägare till aktie, därå brev är ställt till viss man, införelse i aktieboken, aktiebrevet skall genom styrelsens försorg förses med påskrift om införelsen med angivande av dagen därför. Vid införelse av förvärv, som skett annorledes än genom överlåtelse, skall enligt 42 § 1 mom. tredje stycket fjärde punkten fångets beskaffenhet anmärkas i aktieboken. I förevarande stycke tredje punkten föreskrives att påskriften skall innehålla samma anmärkning. Då enligt 42 § 1 mom. tredje stycket tredje punkten

¹ Jfr Marks v. W. och Sterzel s. 129.

förvärv av aktiebrev till viss man genom annat fång än överlåtelse införes i aktieboken i samband med införing av senare förvärv till aktiebrevet, skall påskrift om vardera införingen göras på aktiebrevet.

Då nytt aktiebrev till viss man utgives i stället för dödat aktiebrev eller i utbyte mot äldre aktiebrev efter vad i 40 § sägs, skall påskrift ske å det nya aktiebrevet, vare sig aktieägaren tidigare varit införd i aktieboken eller införes i samband med utgivandet av det nya aktiebrevet. Påskriften skall innehålla uppgift om den till vilken aktiebrevet utgives och dagen då han infördes i aktieboken.

I allmänhet anmäles ej förvärv av innehavaraktie för införing i aktieboken. Om införing beträffande sådan aktie äger rum, erfordras ej påskrift därom å aktiebrevet.

Vid aktiebokens förande äger styrelsen på sätt i motiven till 42 § 1 mom. första stycket anföras använda medhjälpare och påskrift å aktiebrev kommer i regel att verkställas av denne. Men styrelsen måste vara ansvarig för att sådana anordningar äro vidtagna, att då anmälan för införing i aktieboken sker, aktiebrev omhändertagas av därtill av styrelsen bemyndigad person, samt att erforderliga instruktioner meddelats denne och vederbörlig tillsyn utövas.

3 mom. Av skäl som anförts vid 37 § har enligt förslaget samma karaktär av orderpapper tillagts interimsbevis som aktiebrev till viss man. Härav är en följd, att vad i förevarande paragraf 1 och 2 mom. är stadgat för det fall, att å aktie utfärdats brev till viss man, bör äga motsvarande tillämpning, när å aktie interimsbevis utfärdats.

Då teckningsbevis utfärdats, skall i fråga om påskrift å beviset vad i förevarande paragraf 2 mom. femte stycket stadgas äga motsvarande tillämpning.

4 mom. Beträffande bolag, däri aktiebrev på grund av bestämmelse i bolagsordningen icke skola utfärdas, föreslår lagberedningen av skäl som anförts vid 41 §, att det skall åligger styrelsen att i särskild bilaga till aktieboken verkställa anteckning rörande underrättelse om överlåtelse eller pantsättning av aktie, som meddelats bolaget av den från vilken eller till vilken överlåtelse eller pantsättning skett. Vid anteckningen skall dagen för underrättelsen angivas.

Anmäles förvärv på grund av överlåtelse för införing i aktieboken, är, om införing omedelbart sker i aktieboken, särskild anteckning i bilagan rörande underrättelse om överlåtelsen icke erforderlig. Enligt förslaget skall därför anteckning i bilagan rörande underrättelse om överlåtelse ej äga rum, där förvärvet omedelbart införes i aktieboken. I sådant fall skall dock i aktieboken jämväl dagen för underrättelsen angivas.

Om det för styrelsen anmäles och styrkes att panträtt till aktie upphört, är styrelsen väl berättigad men ej skyldig att verkställa anteckning därom.

Då anteckning i bilagan göres, skall alltid akties nummer angivas. Närmare bestämmelser om bilagens uppställning hava ej synts erforderliga.

Den som meddelat bolaget underrättelse om överlåtelse eller pantsättning

äger erhålla intyg därom, vari angives dagen för underrättelsen. Intyget skall underskrivas av firmatecknare.

Beträffande anteckningarna i bilagan till aktieboken hänvisar beredningen till vad som anföres i motiven till 41 §.

Om inbetalning av aktiekapital.

De i denna avdelning upptagna bestämmelserna motsvara stadgandena i 29—34 §§ AL.

Stadgandet i 29 § tredje stycket AL, varigenom aktietecknare förklaras sakna rätt att kvitta sin skuld på grund av aktieteckning mot fordran hos bolaget, har ersatts med en bestämmelse, enligt vilken kvittning må medgivas av styrelsen, dock ej där kvittningen skulle lända till nackdel för bolaget eller dess borgenärer.

För det fall att en icke till fullo inbetalad aktie överlåtes stadgas i förslaget, att förvärvare, som på egen anmälan införes såsom ägare i aktieboken, inträder i aktietecknarens skyldigheter gentemot bolaget. Härigenom befrias dock icke aktietecknaren från ansvarighet, med mindre styrelsen det medger, och ett sådant medgivande har såvitt bolagets borgenärers rätt rör icke verkan, om bolaget försättes i konkurs inom viss tid.

Vidare föreslår beredningen bestämmelser om övertagande av aktie, för vilken förfallen betalning ej erlagts efter anmaning, och skall enligt förslaget aktie förklaras förverkad, endast där den ej övertages av annan.

Liksom enligt gällande rätt skall enligt förslaget anmälan för registrering inom viss tid göras därom, att full betalning erlagts för aktier motsvarande minst bolagets minimikapital. Sker ej sådan anmälan, skall anmaning ske från registreringsmyndigheten. Inkommer icke anmälan inom en månad från dylik anmaning, skall enligt gällande rätt bolaget träda i likvidation. Denna regel har visat sig leda till obilliga resultat, särskilt i fall då inbetalning av aktiekapitalet verkligen skett men anmälan därom försummats. Enligt förslaget skall frågan om likvidationsskyldighet, i detta liksom i andra fall, hänskjutas till rätten och skäligt anstånd beredas bolaget innan likvidationspåföljd inträder.

Slutligen torde böra nämnas, att bestämmelser föreslås om skyldighet för aktiebolag, där förbehåll som i förslaget 76 § 2 mom. sägs icke avser samtliga aktier i bolaget, att träda i likvidation, ifall antalet fria aktier till följd därav att bundna aktier förklarats förverkade kommit att överstiga den del av aktierna i bolaget som är medgiven enligt förbehållet och detta missförhållande ej avhjälpes inom viss tid.

43 §.

Inbetalning av aktie; tiden därför; kvittning.

Tiden för inbetalning av aktie. I 29 § första stycket AL föreskrives, att för aktie skall sist inom två år från bolagets bildande full betalning erläggas.

Den tid, inom vilken aktie skall till fullo inbetalas, är enligt *dansk* rätt ett år och enligt *norsk* rätt två år från bolagets registrering. Någon olägenhet av att utgångspunkten för denna tid enligt svensk rätt är bolagets bildande, d. v. s. beslutet å konstituerande stämma att bolaget skall komma till stånd, torde icke hava visat sig. Jämlikt förslaget 20 § skall, därest ej beslut om bolagets bildande fattats å konstituerande stämma inom den i teckningslistan angivna tid — icke överstigande sex månader från stiftelsehandlingarnas godkännande — eller å stämma, till vilken frågan uppskjutits enligt 24 §, aktieteckningen ej längre vara bindande och frågan om bolagets registrering förklaras förfallen enligt 33 §. Men med det nu föreliggande förslaget komma hinder mot registrering att i allmänhet vara undanröjda innan stiftelsehandlingarna godkänts och således före den konstituerande stämman. Registrering torde därför i regel komma att ske tämligen snart efter den konstituerande stämman. Och ännu mindre anledning föreligger därför till antagande, att denna utgångspunkt — som har den fördelen att tidigare bliva bestämd och i allmänhet vara känd för aktietecknarna — kan medföra olägenheter.

Det är vanligt att tiden för erläggande av full betalning för aktie i teckningslistan bestämmes till ett år från bolagets bildande. Grund synes dock ej föreligga att förkorta den lagbestämda maximitiden, två år från nämnda tidpunkt. Det kan vara en fördel för aktietecknarna, att betalningsterminer omfattande mer än ett år kunna stadgas i fall då bolaget ej är i omedelbart behov av hela aktiekapitalet. I förevarande paragraf första stycket har därför den i 29 § första stycket AL upptagna tidsbestämmelsen bibehållits oförändrad.

Rörande betalningen för aktie har i förslaget 3 § andra stycket andra punkten upptagits den grundläggande bestämmelsen, att betalning för aktie skall erläggas i penningar, där den ej må annorledes fullgöras efter vad i aktiebolagslagen är sagt. Enligt 7 § föreligger rätt eller plikt att mot aktie tillskjuta annan egendom än penningar endast om bestämmelse träffats därom i stiftelseurkunden. Och motsvarande stadgande gives i 54 § för fall av aktiekapitalets ökning genom teckning av nya aktier. I förslaget 207 § upptagas dessutom bestämmelser om betalning som skall anses jämställd med betalning i penningar.

Kvittning av skuld på grund av aktieteckning. Enligt 29 § tredje stycket AL är aktietecknare ej berättigad att kvitta sin skuld på grund av aktieteckningen mot fordran hos bolaget. Aktiekapitalet bör jämväl till den del det består av fordringar hos aktietecknare i händelse av bolagets insolvens komma alla bolagets borgenärer till godo och ej kunna genom kvittningsrätt förbehållas endast någon eller några av dem.¹ För att kvittningsrätt skall tillkomma aktietecknare måste särskild bestämmelse därom hava träffats. Sådan bestämmelse kan rörande teckning av nya aktier vid aktiekapitalets ökning jämlikt 44 § andra stycket AL meddelas i ökningsbeslutet. Däremot kan sådan bestämmelse vid bildandet av aktiebolag icke träffas i stiftelse-

¹ Jfr 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 27 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 43).

urkunden. Fordran hos bolaget finnes ej vid nämnda tidpunkt, då fordran kan bliva gällande mot bolaget först efter dess registrering, och bestämmelse om aktieteckning mot tillskott av fordran hos bolaget kan följaktligen ej träffas. Vid bolagets konkurs blir således aktietecknaren skyldig att till fullo inbetala sin skuld till bolaget på grund av aktieteckningen och är hänvisad till att bevaka sin fordran i konkursen.

Ehuru rätt till kvittning för skuld på grund av aktieteckning vid bolagets bildande ej tillkommer aktietecknare, torde enligt gällande rätt hinder icke föreligga för bolaget att gentemot borgenär som är aktietecknare påkalla kvittning med bolagets fordran hos denne på grund av sådan aktieteckning. Är bolaget solvent men aktietecknaren går i konkurs, skulle, därest 29 § tredje stycket AL tolkades såsom innefattande förbud för bolaget att påfordra kvittning, bolaget vara skyldigt att betala sin skuld till borgenären fullt ut och äga allenast bevaka sin fordran hos aktietecknaren i dennes konkurs. En sådan tolkning av lagrummet skulle leda till att detsamma bleve till skada för bolaget och därmed även för dess borgenärer. Grund för en dylik tolkning kan icke hämtas vare sig från lagrummets avfattning eller från förarbetena till lagen. Mot kvittningsrätt för bolaget har åberopats stadgandet i 23 § fjärde stycket 4) och 32 § sista punkten AL, att vid anmälan till registreringsmyndigheten om inbetalning å aktier skall fogas försäkran att inbetalningen fullgjorts i penningar eller annat i överensstämmelse med stiftelseurkundens bestämmelser. Att vid avfattningen av dessa stadganden nu omförmälda möjlighet till kvittning ej uppmärksammats synes emellertid icke kunna åberopas mot en sakligt välgrundad ståndpunkt.

I förevarande paragraf andra stycket har med hänsyn härtill upptagits den bestämmelsen, att kvittning ej må ske av skuld på grund av aktieteckning mot fordran hos bolaget, med mindre styrelsen det medgiver. Aktietecknaren äger således icke rätt till kvittning. Kvittning må ej medgivas av styrelsen, där det skulle lända till nackdel för bolaget eller dess borgenärer. Styrelsen äger naturligtvis i sådant fall ej heller påkalla kvittning. Frågan om kvittningen länder till nackdel för bolaget eller dess borgenärer måste bedömas med hänsyn till förhållandena vid den tidpunkt då betalningen skall erläggas. Utfästelse att framdeles medgiva kvittning kan därför ej lämnas av styrelsen.

Bestämmelsen att kvittning icke må medgivas, där det skulle lända till nackdel för bolaget eller dess borgenärer, begränsar styrelsens befogenhet att medgiva kvittning och kan ej åberopas mot aktietecknare som då kvittning medgavs var i god tro.

Kvittning av skuld på grund av aktieteckning kan naturligtvis äga rum jämväl mot fordran hos bolaget tillkommande den, för vilken betalningsskyldighet gentemot bolaget uppkommit enligt 45 §, eller den, som enligt 46 § övertagit aktie och därmed betalningsskyldighet i förhållande till bolaget för aktiebeloppet.

Inbetalning å aktie innan styrelse valts. Enligt förslaget 207 § skall såsom betalning i penningar räknas betalning genom insättning å räkning,

som på begäran av stiftarna eller styrelsen öppnats av bank för mottagande av inbetalning å aktier i bolaget. Innan styrelse valts, finnes ej organ för bolaget, som äger å dess vägnar med befriande verkan för aktietecknaren mottaga inbetalning å aktie. Av hänsyn till vikten av att, i den händelse bolaget icke kommer till stånd, aktietecknarna återbekomma inbetalda medel, har beredningen ansett, att inbetalning å aktie bör, innan styrelse valts, kunna verkställas allenast genom insättning å sådan räkning. Bestämmelse därom har upptagits i förevarade paragraf sista stycket. I 207 § tredje och fjärde styckena föreskrives, att på räkningen insatt belopp ej må för bolaget lyftas innan bolaget registrerats och att, om sådant fall inträffar att aktieteckningen icke vidare är bindande enligt 20 §, det på räkningen insatta beloppet jämte därå gottgjord ränta skall återbetalas till aktietecknaren eller hans rättsinnehavare.

I förslaget avses liksom i gällande lag, där annat ej följer av sammanhanget, med inbetalning å aktie jämväl betalning genom tillskott av annan egendom än penningar. Sådan betalning kan på grund av bestämmelsen i tredje stycket ej erläggas förrän styrelse valts. Har betalning skett till stiftare, är naturligtvis denne ansvarig för att det som erlagts överlämnas till styrelsen eller återbäres, därest bolaget icke kommer till stånd.

Först sedan styrelse valts, kan förbindelse avfordras aktietecknare enligt 44 § eller indrivningsåtgärd företagas eller aktie förklaras övertagen eller förverkad enligt 46 §.

44 §.

Skriftlig förbindelse å oguldet aktiebelopp. Enligt 29 § andra stycket AL är aktietecknare, som ej senast vid bolagets bildande för aktie erlägger full betalning, skyldig att lämna särskild skriftlig förbindelse å återstoden. Denna förbindelse må, ändå att aktierätten övergår till annan, ej återställas förrän aktiens belopp blivit till fullo guldet. Försummar någon att avlämna sådan förbindelse och sker ej rättelse inom en månad efter anmaning, äger styrelsen enligt 30 § andra stycket AL förklara aktierätten förverkad.

Lagberedningens förslag. Talan om inbetalning å tecknad aktie kan under åberopande av den lista, därå aktieteckningen verkställts, anhängiggöras vid domstol. Även lagsökning kan äga rum på grund av nämnda lista. Det har därför satts i fråga, huruvida bestämmelser om skyldighet att utfärda förbindelse å oguldet aktiebelopp verkligen äro erforderliga, och det har påpekats, att sådana förbindelser sällan avfordras aktietecknarna.

Emellertid är det med hänsyn till behovet att i vissa fall särskilt vid lagsökning och vid utmätning förete fordringshandling i huvudskrift¹ obekvämt för bolaget att endast hava tillgång till teckningslistan såsom fordringshandling. Med avseende å den stora betydelse teckningslistan har för

¹ Jfr 8 § lagsökningslagen och 54 § utsökningslagen samt Trygger: Kommentar till utsökningslagen 2 uppl. s. 172.

bolaget ej blott såsom bevis om fordran hos aktietecknarna utan också såsom dokument rörande ett viktigt led i bolagsbildningen, synes det lämpligt att bolaget, särskilt för det fall att betalning av aktiekapitalet skall ske i terminer, kan avfordra aktietecknare förbindelse. Först då betalningssvårigheter uppstå, lär i allmänhet förbindelse avfordras och vid ytterligare dröjsmål lagsökning ske på grund av förbindelsen. Teckning å teckningslistorna äger i stor utsträckning rum enligt fullmakt. Särskilt där i sådant fall tvist uppkommer om den angivne tecknarens bundenhet av aktieteckningen kan det vara till fördel för bolaget, att styrelsen kan omedelbart avfordra denne förbindelse och, om han vägrar, föranstalta om teckningens övertagande av annan eller förklara aktierätten förverkad.

Beredningen har därför i förevarande paragraf första stycket första punkten upptagit den bestämmelsen, att där aktietecknare ej före eller vid bolagets bildande erlägger full betalning för aktie, det skall åligga honom att efter anmaning av styrelsen avlämna till bolaget ställd skriftlig förbindelse å återstoden. Förbindelsen skall ej återställas, förrän aktiens belopp blivit till fullo guldets eller betalningsskyldighet icke längre föreligger enligt förslaget 47 §. Till underlätande av fastställandet av vilka aktier förbindelsen avser torde denna böra innehålla aktiernas nummer. Bestämmelser härom hava upptagits i första stycket andra punkten.

I fråga om rättsverkningarna därav, att efter överlåtelse av aktie annan på anmälan införes såsom ägare i aktieboken eller aktie förklaras övertagen av annan, hänvisas till vad därom anföres vid 45 och 46 §§.

Överlåtelse eller pantsättning av förbindelse. Gällande aktiebolagslag upptar ej förbud mot överlåtelse eller pantsättning av fordran å oguldet aktiebelopp. Såsom vid förslaget 43 § i fråga om rätten att kvitta skuld på grund av aktieteckning mot fordran hos bolaget framhållits, bör aktiekapitalet jämväl till den del det består av fordringar hos aktietecknare i händelse av bolagets insolvens komma alla bolagets borgenärer till godo. Kvittningsrätt tillkommer därför icke aktietecknare. Samma skäl talar för att en förbindelse till bolaget å oguldet aktiebelopp, liksom bolagets å teckningslistan grundade fordran å oguldet aktiebelopp, icke må överlåtas eller pantsättas och således ej heller må bli va föremål för utmätning för fordran hos bolaget.¹ En förvandling av fordringens natur i berörda hänseende genom förbindelses utfärdande skulle vidare under vissa förhållanden kunna komma att för styrelsen medföra betänkligheter mot infordrande av förbindelser. Frågan, om förbindelse skall infordras eller ej, bör kunna av styrelsen avgöras utan sådana hänsyn, allenast med avseende å vad som framstår såsom ändamålsenligt för bolaget vid aktiekapitalets indrivande.

Lagberedningen har därför ansett sig böra föreslå upptagande i första stycket sista punkten av ett uttryckligt stadgande av innehåll, att fordran å oguldet aktiebelopp må, ändå att förbindelse utfärdats, ej av bolaget överlåtas eller pantsättas.

Försummelse att avlämna förbindelse. Då aktietecknare försummar att

¹ Jfr DAL § 32 och NAL § 32; Krenchel s. 125—126 och Augdahl s. 268.

inom en månad efter anmaning avlämna förbindelse, inträder vid utgången av nämnda tid enligt 30 § andra stycket AL rätt för styrelsen att — liksom vid försummelse av inbetalning å aktie — förklara aktierätten förverkad.

Såsom vid förslaget 46 § anföres bör styrelsen vid betalningsförsummelse söka uttaga det förfallna beloppet eller ernå att annan övertager aktien och endast om någon därtill villig icke anmäler sig förklara aktien förverkad. På samma sätt synes böra förfaras, då aktietecknare försummar att avlämna förbindelse. I förevarande paragraf andra stycket föreslås därför den bestämmelsen, att där aktietecknare försummar att inom en månad efter anmaning avlämna förbindelse, hela det belopp, som skall inbetalas för aktien, är till betalning förfallet. Inbetalar ej aktietecknaren beloppet, äger styrelsen förfara enligt bestämmelserna i förslaget 46 §.

Anmaning. Anmaning att avlämna förbindelse skall innehålla erinran om påföljden av att den ej efterkommes. Sådan anmaning kan ske i vilken lämplig ordning som helst varom vid behov bevisning kan förebringas. Anmaning skall anses vara given, när den kungjorts på det sätt som gäller för kallelse till ordinarie bolagsstämma samt, där aktietecknares postadress uppgivits eller upplysning om adressen utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt kan inhämtas, till honom försänts i rekommenderat brev. Stadgande här- om har upptagits i sista stycket.

45 §.

Verkan av överlåtelse av aktie som ej är till fulla inbetald. I aktiebolagslagen saknas bestämmelser om verkan av sådan överlåtelse. I regel betalas aktien efter det beräknade värdet minskat med det oguldna beloppet och förvärvaren är i förhållande till aktietecknaren ansvarig för detta. Men betalningsskyldighet uppkommer icke utan vidare för förvärvaren gentemot bolaget. Med hänsyn till vad som i regel gäller i förhållande till aktietecknaren synas emellertid betänkligheter icke möta mot upptagande av stadgande, att där av aktietecknare aktien överlåtits å annan, denne skall, om han på anmälan såsom ägare införes i aktieboken, vara gentemot bolaget skyldig fullgöra återstående inbetalning å aktien och avlämna förbindelse enligt 44 §.

Vid universalsuccession föreligger betalningsskyldighet gentemot bolaget för aktietecknares skuld på grund av aktieteckning enligt allmänna regler d. v. s. vid succession på grund av dödsfall enligt reglerna om ansvar för död mans gäld. Då skifte sker, kan naturligtvis bestämmas, att den som därvid erhåller aktier som ej äro till fulla inbetalda skall svara för betalningen, men även annan uppgörelse kan äga rum. Det har ej synts erforderligt, att då förvärv av aktie ägt rum annorledes än genom överlåtelse, upptaga någon regel om betalningsskyldighet för förvärvaren gentemot bolaget, särskilt som till ett stadgande därom måste knytas undantagsbestämmelser, exempelvis för fall som avses i 42 § 1 mom. tredje stycket tredje punkten.

Den omständigheten, att den som genom överlåtelse förvärvat aktie och på anmälan införes i aktieboken blir betalningsskyldig för oguldet aktiebelopp, kan naturligtvis icke medföra att aktietecknaren blir fri från sin betalningsskyldighet mot bolaget. Aktietecknaren är pliktig fullgöra sin betalningsskyldighet, såframt ej styrelsen medgiver befrielse därifrån. Även om sådant medgivande lämnats, är aktietecknaren betalningsskyldig, därest konkurs inträffar inom tid varom i 47 § sägs.

Då aktie vidare överlåtes, skall vad i förevarande paragraf första stycket stadgas äga motsvarande tillämpning å överlåtare och ny ägare d. v. s. överlåtare och ny ägare, som registrerats, äro båda betalningsskyldiga gentemot bolaget, med mindre styrelsen medgiver att den förre befrias från sådan skyldighet. Bestämmelse härom har upptagits i andra stycket.

46 §.

Underlåtenhet att fullgöra inbetalning å aktie. Övertagande och förverkande av aktie.

Underlåtenhet att fullgöra inbetalning å aktie. Uraktlåter någon att i rätt tid fullgöra inbetalning å aktie, är han enligt 30 § AL skyldig att gälda ränta efter sex för hundra om året från förfallodagen. Vidare äger styrelsen, där ej rättelse sker inom en månad efter anmaning, förklara aktierätten förverkad. Det åligger styrelsen, där betalning uteblivit, att så snart ske kan antingen vidtaga nyssnämnda åtgärd eller utsöka beloppet. Då aktierätt förverkats, kan vad å aktien redan inbetalts ej återfordras.

Indrivning av förfallet aktiebelopp. Beträffande den valfrihet, som enligt 30 § andra stycket sista punkten AL föreligger för styrelsen mellan att utsöka förfallet aktiebelopp eller att förklara aktierätten förverkad, bör märkas, att styrelsen alltid är skyldig att i sin förvaltning av bolagets angelägenheter iakttaga bolagets intresse och att det därför måste i allmänhet anses åligger styrelsen att, där det kan ske, i första handindriva beloppet. Styrelsen kan ådraga sig skadeståndsskyldighet enligt 70 § AL, om styrelsen till nackdel för bolaget utan skäl underlåter att vända sig mot en solvent aktietecknare.

Enligt lagberedningens förslag skall det därför åligger styrelsen att i första hand utsöka förfallet belopp av aktietecknaren. Fullgöres ej inbetalning å aktie i rätt tid, är det av vikt för bolaget att omedelbart kunna vidtaga indrivningsåtgärder. Särskild anmaning med viss respittid kan ej ifrågakomma för sådan åtgärd. Bestämmelse om rätt för styrelsen att, där inbetalning å aktie ej fullgöres i rätt tid, utsöka det förfallna beloppet har, tillika med den från 30 § första stycket AL upptagna föreskriften om skyldighet att gälda dröjsmålsränta, meddelats i förevarande paragraf första stycket.

Övertagande av aktie. Gällande rätt, 34 § AL, förutsätter att vid dröjsmål med inbetalning å aktie, denna kan — sedan aktierätten förklarats förverkad — övertagas av annan med skyldighet att inbetala aktiens hela belopp. Uttrycklig bestämmelse i ämnet saknas. Vid dröjsmål med betal-

ningen från aktietecknarens sida bör enligt beredningens mening styrelsen äga verka för att bolagets existens tryggas genom att aktierna övertagas av annan. Men aktie bör ej kunna förklaras övertagen av annan, förrän aktietecknaren erhållit betalningsanmaning. Verkställs icke inbetalning inom en månad efter anmaning, skall enligt förevarande paragraf andra stycket första punkten, om annan anmäler sig vilja övertaga aktien, styrelsen äga förklara aktien övertagen av denne i stället för att uttaga beloppet av aktietecknaren. Den som anmäler sig villig att övertaga aktien kan härvid handla på initiativ av aktietecknaren eller av styrelsen. Uppenbart är, att styrelsen med hänsyn till sin plikt att iakttaga bolagets bästa icke må tillåta akties övertagande av den vars betalningsförmåga ej framstår såsom minst lika god som aktietecknarens.

I avseende å den, som förklarats hava övertagit aktie, skall enligt fjärde stycket vad om aktietecknare är stadgat äga motsvarande tillämpning. Skyldighet skall åvila honom ej blott att inbetala hela det belopp, som enligt teckningslistan skall inbetalas för aktien, utan även att utfärda förbindelse. Vid dröjsmål med erläggande av förfallet belopp är han i samma ställning som aktietecknare.

Då den, som av styrelsen förklaras hava övertagit aktie, ej härleder sin rätt från aktietecknaren utan är skyldig att till bolaget inbetala hela aktiebeloppet, synes det obilligt att icke låta aktietecknaren återfå inbetalt belopp i fall aktien till fullo betalas av den som övertagit denna. Men innan full betalning verkställts av den, som övertagit aktien, bör aktietecknaren ej kunna återfordra erlagt belopp. Då erlagt belopp återbäres, bör bolaget äga avdraga kostnader t. ex. för anmaning. Uttrycklig bestämmelse därom synes dock icke vara erforderlig. Även då aktie övertages, bör betalningsskyldighet, varom stadgas i 47 §, åvila aktietecknaren.

Har aktie övertagits av annan, bör denne — om bolaget beträffande aktierna utfärdar interimisbevis — äga utbekomma sådant bevis. Utfärdas ej interimisbevis, äger naturligtvis den som övertagit aktien erhålla bevis om övertagandet. Sådant bevis torde då vanligen komma att meddelas vid inbetalning å aktien i kvitto på inbetalningen och är endast en bevishandling. Några bestämmelser i ämnet synas icke erforderliga.

Förverkande av aktie. Erlägges icke betalning av aktietecknaren efter anmaning och anmäler sig ej någon vilja övertaga aktien eller anser sig styrelsen icke kunna medgiva aktiens övertagande av den som anmäler sig därtill villig, anser beredningen aktien böra — dock först sedan en månad förflutit efter ånyo skedd anmaning — kunna förklaras förverkad. Bestämmelse härom har upptagits i andra stycket andra punkten. Liksom enligt 30 § fjärde stycket AL skall, då aktie förklarats förverkad, vad å aktien redan inbetalts ej kunna återfordras. Bestämmelse därom har upptagits i andra stycket näst sista punkten. I händelse av bolagets konkurs är aktietecknaren enligt förslaget 47 § fortfarande betalningsskyldig för oguldet belopp.

Om den som av styrelsen förklarats hava övertagit aktie underlåter att

inbetala förfallet belopp, gäller beträffande akties förverkande vad som är stadgat beträffande aktietecknare. Varken övertagaren eller aktietecknaren kan, sedan aktie förklarats förverkad, återfordra erlagt belopp.

Har från aktietecknaren aktie övergått å annan, bör aktien ej kunna förklaras övertagen eller förverkad utan att anmaning gjorts hos den som senast i aktieboken införts såsom ägare till aktien. Ny ägare av aktie erhåller därigenom möjlighet att skydda sin aktierätt genom att anmäla sitt förvärv till införande i aktieboken. Bestämmelse härom återfinnes i tredje stycket.

Är beträffande aktie, som förklarats förverkad, teckningsbevis eller interimsbevis utfärdat, medför beviset ej längre någon rätt emot bolaget. Därav får utan särskild bestämmelse anses följa, att den som förverkat aktien är skyldig att återställa beviset till bolaget.

Stämning eller lagsökning innefattar naturligtvis betalningsanmaning. Men anmaningen kan ock ske genom utomrättsligt krav och skall anses vara given, om styrelsen förfar på sätt som stadgas i 44 § tredje stycket.

Motsvarighet till bestämmelsen i 30 § tredje stycket AL rörande under rättelse om tiden för inbetalning synes med hänsyn till 10 § första stycket 2 i förslaget ej erforderlig.

47 §.

Verkan av bolagets konkurs. Är aktierätt förverkad enligt 30 § AL, är dock jämlikt 31 § AL aktietecknaren, där bolaget försättes i konkurs på ansökning som gjorts inom två år från utgången av den för aktiernas inbetalning bestämda tid, skyldig att, såvitt borgenärens rätt därpå beror, fullgöra återstående inbetalningen, i den mån den ej visas vara för övertagande av aktierätten verkställd av annan.

Motsvarande bestämmelse har i förslaget upptagits i förevarande paragraf. Om bolaget försättes i konkurs inom ovan nämnda tid, bör — oavsett vad av styrelsen medgivits eller företagits i avseende å aktie — skyldighet att fullgöra återstående inbetalning å aktien, såvitt borgenärens rätt därpå beror, åligga envar som i förhållande till bolaget varit skyldig erlägga sådan inbetalning. Skyldighet att fullgöra återstående inbetalning skall således åligga aktietecknaren, även om betalningsbefrielse medgivits honom enligt 45 § eller aktien förklarats övertagen eller förverkad enligt 46 §. Detsamma skall gälla ny ägare av aktie, där betalningsskyldighet uppkommit för honom enligt 45 § eller aktie förklarats övertagen av honom enligt 46 §.

48 §.

Inbetalning å aktie efter bolagets registrering. Om, efter det ansökning om bolagets registrering gjorts, ytterligare inbetalning å aktier fullgöres, må styrelsen enligt 32 § AL för registrering göra anmälan om sålunda inbetalt belopp. Anmälan, som skall vara försedd med styrelseledamöternas egenhändiga bevittnade namnunderskrifter, skall innefatta försäkran, att den

sålunda anmälda inbetalningen fullgjorts i penningar eller annat i enlighet med stiftelseurkundens bestämmelser. Registreringsanmälan enligt 32 § AL är således icke obligatorisk.

Vidare stadgas i 33 § första stycket AL, att sist sex månader efter utgången av den för aktiernas inbetalning bestämda tid skall, där ej anmälan om hela aktiekapitalets inbetalning förut skett, styrelsen för registrering avlämna en av styrelseledamöterna egenhändigt underskriven uppgift, huru mycket av det belopp, som för registrering anmäls vara inbetalt, motsvaras av aktier, för vilka full betalning erlagts. Styrelseledamöternas namnteckningar skola vara av vittnen styrkta. Underlåtenhet att göra sådan anmälan kan enligt 33 § andra stycket AL medföra skyldighet för bolaget att träda i likvidation.

Lagberedningens förslag. Då den i aktiebolagsregistret införda uppgiften om bolagets inbetalda aktiekapital bör så nära som möjligt överensstämma med det verkliga förhållandet, har beredningen i förevarande paragraf upptagit föreskrift att, där efter ansökningen om bolagets registrering ytterligare inbetalning å aktier varder fullgjord, anmälan om sålunda inbetalt belopp skall göras för registrering. Registreringsanmälan är således enligt förslaget obligatorisk. Härigenom kommer också postverkets kontroll över aktiestämpeln erläggande att underlättas. Anmälningen skall vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör. Till undvikande av styrelseledamöternas och verkställande direktörs betungande med alltför ofta återkommande anmälningar har föreskrivits att anmälan skall äga rum inom sex månader efter inbetalningen. Härigenom möjliggöres anmälan halvårsvis av samtliga under halvåret skedda inbetalningar.

Har mot aktie tillskjutits annan egendom än penningar, skall enligt första stycket andra punkten registreringsanmälningen innehålla uppgift å den egendom som tillskjutits. Där betalningen ej fullgjorts genom sådant tillskott, skall anmälningen innehålla försäkran att den anmälda inbetalningen på aktiekapitalet blivit verkställd genom betalning i penningar eller därmed jämfäst betalning eller ock genom kvittning mot skuld till aktietecknare. Därvid skall angivas, huru mycket som guldits genom betalning och huru mycket som guldits genom kvittning. Där kvittning skett, skall tillika försäkras att kvittningen enligt styrelsens och verkställande direktörs mening icke lände till nackdel för bolaget eller dess borgenärer. Härigenom fästes styrelsens uppmärksamhet på den prövningsskyldighet som åvilar styrelsen enligt 43 § andra stycket. Beträffande förslaget i övrigt i denna del hänvisas till vad som anföres vid 34 § fjärde stycket 4.

Det måste vidare anses vara av intresse, att av aktiebolagsregistret kan inhämtas, i vilken omfattning aktierna i bolaget till fullo guldits och följaktligen huru stor del av aktiekapitalet som vid tiden för anmälningen ej längre kan beröras av en förklaring om förverkande av aktier. Beredningen föreslår därför upptagande av föreskrift därom, att var gång anmälan om inbetalt belopp sker jämväl skall för registrering uppgivas sammanlagda nominella beloppet av alla de aktier, som vid tiden för anmälningen till fullo guldits.

49 §.

Skyldighet för aktiebolag att träda i likvidation, om aktier till belopp motsvarande minimikapitalet ej till fullo inbetalts inom viss tid. Enligt gällande aktiebolagslag inträder skyldighet för aktiebolag att träda i likvidation, om ej inom viss tid aktier till belopp motsvarande minimikapitalet till fullo inbetalats och detta således ej inom nämnda tid blivit definitivt täckt. I detta hänseende stadgas i 33 § AL, att om ej inom sex månader efter utgången av den för aktiernas inbetalning bestämda tid anmälts att full betalning behörigen erlagts för aktier tillhopa motsvarande det belopp, vartill aktiekapitalet enligt bolagsordningen lägst må bestämmas, och ej heller behörig anmälan inkommer, utvisande att sådan betalning fullgjorts, inom en månad efter det från registreringsmyndigheten till bolagets styrelse avlåtitts skrivelse med anmaning att ofördröjligen inkomma med dylik anmälan, bolaget skall träda i likvidation.

Lagberedningens förslag. Enligt gällande svensk aktiebolagsrätt må — liksom enligt norsk aktiebolagsrätt (NAL § 22 andra stycket och § 75) — aktiebolag icke under längre tid fortsätta sin verksamhet utan att aktier motsvarande det belopp som vid bolagsbildningen angivits skola utgöra bolagets minimikapital till fullo inbetalats. Visserligen fordrar icke lagen att hela aktiekapitalet under bolagets fortsatta verksamhet är täckt av motsvarande tillgångar, och likvidationsskyldighet inträder icke förrän en viss större del av aktiekapitalet gått förlorad. Men fastän lagen sålunda inom vissa gränser tolererar en av rörelsens oförmånliga resultat beroende förlust, synes den böra förhindra att bolaget under längre tid arbetar med en sådan brist i aktiekapitalet som beror på underlåten inbetalning därå. Aktiebolagsväsendets stadga och tilltron till aktiebolagens kreditvärdighet befordras genom att kravet på aktiekapitalets inbetalning upprätthålles.

Bestämmelserna i gällande aktiebolagslag innebära, att vid underlåtenhet att inom en månad efter anmaning inkomma med anmälan om full betalning för aktier motsvarande minimikapitalet omedelbar skyldighet att träda i likvidation inträder och detta oberoende av om minimikapitalet verkligen inbetalts inom föreskriven tid och i stadgad ordning. Att minimikapitalet icke blivit inom föreskriven tid till fullo inbetalt och anmälan därför icke kunnat ske, beror för övrigt icke alltid på försummelse av styrelsen. Denna kan hava nödgats anhängiggöra talan om utbekommande av en del av aktiekapitalet och rättegång kan fortfarande pågå. Omedelbar likvidation är vidare från borgenärernas synpunkt icke alltid önskvärd. Även då bolaget i verkligheten är i stånd att fullständiga sitt kapital och fortsätta sin verksamhet till fördel för såväl aktieägarna som bolagets borgenärer, är därigenom en rekonstruktion väsentligt försvårad.

Patent- och registreringsverket har ock i sitt den 21 november 1922 avgivna utlåtande över riksdagens skrivelse den 27 maj 1922 (nr 199) hemställt att i förevarande hänseende måtte upptagas mindre stränga föreskrifter.¹

Av hänsyn till bolagets och dess borgenärers intresse synes det lämpligt

¹ Se prop. 1924 nr 40 s. 35.

att ifrågavarande bestämmelser så avfattas, att längre anstånd än för närvarande beredes bolaget innan likvidationspåföljden inträder, så att bolaget, efter det dess uppmärksamhet blivit fäst på den föreliggande bristen i fråga om registreringen av bolagets aktiekapital, erhåller tillfälle att tillse att erforderlig inbetalning sker och att anmälan därom göres.

Beredningen föreslår därför, att därest ej i samband med ansökningen om bolagets registrering enligt 34 § eller inom sex månader efter utgången av den för aktiernas inbetalning bestämda tid enligt 48 § anmälts att full betalning behörigen erlagts för aktier med sammanlagt nominellt belopp motsvarande minst det belopp, vartill aktiekapitalet enligt den vid bolagets bildande antagna bolagsordningen lägst må bestämmas, registreringsmyndigheten skall till bolaget avlåta skrivelse med anmaning att ofördröjligen inkomma med dylik anmälan. Inkommer ej inom en månad därefter anmälan att sådan betalning fullgjorts, skall det åligga registreringsmyndigheten att hos rätten eller domaren anmäla berörda förhållande.

I anslutning till vad som föreslås beträffande förfarandet vid handläggningen av ansökan eller anmälan om skyldighet för bolag att träda i likvidation skall rättens prövning föregås av delgivning av anmälningen med bolaget, som skall erhålla skälig tid — dock ej överstigande fyra månader — för avgivande av förklaring. Styrkes inom sålunda utsatt tid med bevis från registreringsmyndigheten att registrering skett i anledning av anmälan om betalning, som här avses, förfaller frågan om bolagets trädande i likvidation. Inkommer ej sådant bevis, skall rätten förelägga bolaget att inom tid, som rätten finner skälig, inkomma därmed, vid äventyr att bolaget eljest förklaras skola träda i likvidation. Fullgöres ej föreläggandet, skall rätten förklara, att bolaget skall träda i likvidation.

I beslutet skall rätten meddela bolaget föreläggande som avses i 148 § tredje stycket att inom viss tid, ej understigande sex veckor, till rätten eller domaren ingiva bevis att registrering av anmälan om likvidation och likvidatorer skett enligt 158 §, vid äventyr att eljest en eller flera likvidatorer förordnas av rätten. Genom rättens eller domarens försorg skall till registreringsmyndigheten ofördröjligen avsändas dels för registrering meddelande om beslutet att bolaget skall träda i likvidation dels ock underrättelse om förordnande av likvidator med angivande av hans fullständiga namn och postadress. Bestämmelser härom innefattande hänvisning till 148 § tredje och fjärde styckena hava upptagits i förevarande paragraf andra stycket.

50 §.

Aktiekapitalets minskning vid akties förverkande. Har, efter det ansökning om bolagets registrering gjorts, aktietecknares aktierätt förklarats förverkad, och övertages den ej inom en månad av annan, skall enligt 34 § AL aktiekapitalet anses minskat med det belopp, som svarar emot den förverkade aktierätten, och skall styrelsen ofördröjligen göra anmälan därom för registrering. Vad å sådan aktie inbetalts skall enligt 53 § andra stycket läggas till reservfonden.

Lagberedningens förslag. Enligt förslaget 28 § är det bildade bolagets aktiekapital det tecknade belopp, för vilket tilldelning av aktier ägt rum, efter avdrag för aktier som må hava jämlikt 46 § förklarats förverkade. I förevarande paragraf första punkten stadgas därför, att om aktier, sedan ansökningen om bolagets registrering gjorts, förklarats förverkade, aktiekapitalet skall anses minskat med det belopp, som svarar mot de förverkade aktierna; och skall av styrelsen och verkställande direktör för registrering av minskningen anmälan ofördröjligen göras om antalet förverkade aktier.

Enligt förslaget 77 § andra stycket skall — där aktie förklarats förverkad — liksom enligt gällande rätt till reservfonden läggas vad dessförinnan blivit inbetalt å aktien. Detta gäller även om aktie, sedan den övertagits av annan, på grund av underlåten betalning av denne förklaras förverkad. Då av aktiebolagsregistret bör framgå hur stor del av inbetalt aktiebelopp utgör aktiekapital, skall, om något var inbetalt å förverkad aktie och registrering därav skett, detta uppgivas i anmälningen. I registret skall då införas, att det belopp, som förut registrerats såsom inbetalt å aktiekapitalet, minskats med det belopp, som inbetalts å de förverkade aktierna. Bestämmelse härom har upptagits i förevarande paragraf första stycket andra punkten.

Har i bolagsordningen intagits förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs och avser detta icke samtliga aktier i bolaget, skall i den anmälan, varom här är fråga, tillika för registrering uppgivas antalet bundna och antalet fria aktier som sålunda förklarats förverkade. Härom har bestämmelse upptagits i förevarande paragraf andra stycket.

Underlåtenhet att göra anmälan enligt förevarande paragraf medför straff.

51 §.

Skyldighet för aktiebolag att träda i likvidation, om på grund av förverkande av bundna aktier antalet fria aktier kommit att överstiga det tillåtna. Har i bolagsordningen intagits förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs och avser detta samtliga aktier i bolaget, uppkommer vid förverkande av aktier fråga allenast om tillämpning av 50 § första stycket. Avser däremot förbehållet icke samtliga aktier, kan till följd av att, sedan ansökning om bolagets registrering gjorts, bundna aktier på grund av bristande betalning förklarats förverkade, antalet fria aktier komma att överstiga den del av antalet aktier i bolaget som är medgiven enligt det i bolagsordningen intagna förbehållet. Då de rättigheter, som tillkomma aktiebolag, i vars bolagsordning intagits förbehåll som avses i 2 § andra stycket lagen den 30 maj 1916 om inskränkning i rätten att förvärva fast egendom m. m., icke kunna medgivas bolaget, därest den tillåtna proportionen mellan fria och bundna aktier ej föreligger, synes för nämnda fall den enda möjliga utvägen vara att föreskriva bolagets likvidation. I regel torde denna påföljd — om bolaget är livskraftigt — kunna undgås på det sätt att styrelsen förhindrar bundna aktiers förverkande till erforderligt antal genom att föranstalta om deras övertagande eller att erforderligt antal fria aktier bindes.

Beredningen föreslår i förevarande paragraf första punkten, att där av ovan angivna orsak antalet fria aktier kommit att överstiga den enligt förbehållet medgivna delen av aktierna, det skall åligga styrelsen och verkställande direktör att inom tre månader därefter för registrering anmäla och visa, att det tillåtna förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier inträtt. Den anmälningsskyldighet som föreligger enligt 50 § medför för registreringsmyndigheten möjlighet att kontrollera att anmälan enligt förevarande paragraf äger rum. Underlåtes sådan anmälan, skall registreringsmyndigheten till bolaget avlåta skrivelse med anmaning att inkomma med anmälan därom.

Göres ej sådan anmälan inom nämnda tid och ej heller inom tre månader efter det anmaning därom avlåtits, skall av registreringsmyndigheten anmälan göras hos rätten eller domaren och skall vad i 49 § är stadgat äga motsvarande tillämpning. Anmälningen skall sålunda av rätten eller domaren utställas till delgivning med bolaget på sätt i 49 § stadgas. Bolaget har därefter att styrka att det tillåtna förhållandet inträtt. Och bolaget har härvid att åberopa registreringsbevis, när den åberopade omständigheten är av beskaffenhet att skola registreras, och eljest annan bevisning. Styrkes ej inom utsatt tid att det tillåtna förhållandet mellan fria och bundna aktier inträtt, skall rätten giva bolaget sådant föreläggande som i 49 § första stycket näst sista punkten sägs och skall vad i 49 § i övrigt är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Om aktiekapitalets ökning.

Under ett aktiebolags bestånd uppkommer icke sällan behov av ändring av aktiekapitalets storlek. Utvecklingen av bolagets rörelse eller önskvärdheten av rörelsens utvidgning kan kräva nytt kapital, som ofta på ett för bolagets ställning och utvecklingsmöjligheter lämpligare sätt kan anskaffas genom ökning av aktiekapitalet medelst teckning av nya aktier än genom upplåning. Det kan också för ett aktiebolag som har besparade vinstmedel framstå såsom ändamålsenligt att överföra en del av dessa till aktiekapitalet, varvid detta ökas medelst utgivande av s. k. gratisaktier. Å andra sidan kunna sådana förhållanden inträda att en nedsättning av aktiekapitalet är erforderlig eller lämplig. Nedsättning av aktiekapitalet kan understundom föranledas av att bolaget icke anser sig hava användning för hela aktiekapitalet. I sådant fall är nedsättningen förenad med återbetalning till aktieägarna. Vanligast är emellertid, att nedsättning sker till täckande av lidna förluster. Vidare kan nedsättning vara erforderlig för att bolaget skall kunna genom nyteckning öka sitt aktiekapital. Att efter lidna förluster erhålla ett erforderligt kapitaltillskott genom nyteckning är i allmänhet icke möjligt, förrän de gamla aktierna nedskrivits till sitt verkliga värde. Nedsättning av aktiekapitalet måste därför ske för att ökning av aktiekapitalet skall möjliggöras.

De i förevarande avdelning upptagna bestämmelserna avse ökning av aktiekapitalet. Enligt gällande aktiebolagslag kan ökning av aktiekapitalet genom ny aktieteckning beslutas av bolagsstämman. Teckning av nya aktier kan ske antingen mot betalning i penningar eller ock mot tillskott av annan egendom eller eljest med villkor. I sistnämnda fall skola fullständiga bestämmelser meddelas i ökningsbeslutet, och skola å bolagsstämman framläggas de skriftliga handlingar, som kunna vara upprättade om villkoret, samt en av styrelsen underskriven berättelse, angivande de omständigheter som kunna vara av vikt vid bedömande av villkorets betydelse för bolaget. Sedan kungörelse om beslutet skett, må aktieteckning äga rum å teckningslista innehållande ökningsbeslutet. Sist ett år från beslutets fattande skall för de nya aktierna full betalning erläggas. För registrering av ökningsbeslutet skall anmälan ofördröjligen göras, och inom sex månader efter utgången av den för inbetalning av de nya aktierna bestämda tiden skall för registrering anmälas hur många aktier till fullo inbetalts. Ny anmälan kan göras, om full betalning av aktier äger rum senare. Aktiekapitalet skall, så snart registrering skett i anledning av sådan anmälan, anses ökat med sammanlagda beloppet av de aktier som anmälts vara till fullo inbetalda.

Då ökningen av aktiekapitalet icke faller inom gränserna av minimi- och maximikapital som är bestämt i bolagsordningen, måste ändring av denna ske. Erfordras ej för ökningsbeslutet bolagsordningsändring, kan ökningsbeslut kungöras, teckningslista framläggas och aktieteckning äga rum, innan ökningsbeslutet registrerats. Det kan därefter inträffa, att vid prövningen av anmälan för registrering av ökningsbeslutet befinnes att detta icke överensstämmer med lagens föreskrifter eller hinder eljest möter mot dess registrering. Först då anmälan om till fullo inbetalda aktier göres, granskas kungörelsen och teckningslistan. Visar det sig, att kungörelsen varit felaktig eller ofullständig eller att teckningslistan icke varit i föreskriven ordning upprättad, skall registrering vägras. Följden härav kan bliva, att aktieteckningen måste återgå, varav naturligtvis avsevärda olägenheter kunna uppkomma såväl för bolaget som för aktietecknarna. Aktielikvid kan vara disponerad av bolaget, interimsbevis eller t. o. m. aktiebrev kunna vara utfärdade.

Då i ökningsbeslutet bestämmelse upptagits om aktieteckning mot tillskott av egendom eller eljest med villkor, föreligger ofta samma anledning till anmärkning mot ofullständighet i fråga om bestämmelsens avfattning och mot den rörande bestämmelsen avgivna berättelsens schematiska innehåll som vid aktiebolags bildande beträffande bestämmelse som avses i 7 § AL och stiftarberättelsen.

De olägenheter, som äro förbundna med den nuvarande ordningen, hava av *patent- och registreringsverket* berörts i dess utlåtande den 21 november 1922¹ med anledning av riksdagens skrivelse den 27 maj 1922. Och i sitt nämnda utlåtande föreslår patent- och registreringsverket att en liknande förberedande granskning genom registreringsmyndigheten skall äga rum

¹ Se prop. 1924 nr 40 s. 35—36.

vid ökning av aktiekapital som av verket föreslås beträffande bildande av aktiebolag.

Vid ökning av aktiekapitalet medelst nyteckning bör genom motsvarande bestämmelser liknande trygghet beredas aktietecknarna som vid bildandet av aktiebolag, då det eljest — såsom i motiven till 1910 års aktiebolagslag framhölls¹ — kan befaras, att det skydd som åsyftas med föreskrifterna om bildandet av aktiebolag på det sätt göres överksamt att bolag av några samverkande personer bildas med ett lägre aktiekapital än som de från början avse skola anskaffas, varefter av bolaget hänvändelse sker till allmänheten för nyteckning till önskat belopp, så snart det ursprungliga aktiekapitalet inbetalats. Beredningen har därför ansett sig böra föreslå motsvarande ändringar i bestämmelserna om ökning av aktiekapitalet genom nyteckning som i bestämmelserna om bildande av aktiebolag. Innan aktieteckning sker, skall sålunda förberedande granskning äga rum för godkännande av kungörelsen om ökningsbeslutet och av teckningslistan. Vidare föreslås bestämmelser om framläggande, innan ökningsbeslut fattas, av vissa handlingar till belysning av bolagets ställning och av den föreslagna kapitalökningens betydelse för bolaget.

Även med de ändringar i ordningen för ökning av aktiekapitalet genom nyteckning som föreslås av beredningen kan sådan ökning genomföras på kort tid. Omedelbart efter ökningsbeslutet kunna såväl anmälan av detta för registrering som ansökan om registreringsmyndighetens godkännande av teckningslistan och kungörelsen göras samtidigt. Och omedelbart efter registreringen och godkännandet — vilka ärenden torde liksom för närvarande, där det är erforderligt och anledning till anmärkningar ej yppas, kunna skyndsamt behandlas — kan kungörelsen publiceras och, där i ökningsbeslutet bestämmelse ej upptagits som avses i 54 § första stycket, aktieteckning ske. Då sådan bestämmelse finnes, fordras enligt 63 § tredje stycket, liksom enligt 18 § andra stycket, att viss tid, minst två veckor, förflyter från kungörelsen innan lista framlägges för aktieteckning. Inbetalas omedelbart efter aktieteckningen de tecknade beloppen, kan registrering därom ske och aktiebrev utfärdas. Nyemissionen är därmed genomförd.

Beslut om ökning av aktiekapitalet medelst nyteckning kan enligt förslaget, liksom enligt gällande aktiebolagslag, fattas av styrelsen under förutsättning av bolagsstämmas godkännande. Härigenom underlättas skyndsamt verkställighet av ökningen.

Ökning av aktiekapitalet kan emellertid ske ej blott genom teckning av nya aktier. Har ett bolag besparade vinstmedel, kan ökning av aktiekapitalet äga rum, utan att nytt kapital tillföres bolaget, genom överföring till aktiekapitalet av vinstmedel mot utgivande av gratisaktier. Förslaget medger, att sådan överföring må avse jämväl medel som avsatts till reservfond. Belopp, som erhålles genom uppskrivning av anläggningstillgångar enligt de regler förslaget innehåller, kan även användas till ökning av aktiekapitalet.

¹ Se 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 29 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 46).

För fall då i bolagsordningen finnes förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs hava föreskrifter upptagits för vinnande av tillsyn över att vid ökning av aktiekapitalet det tillåtna förhållandet mellan fria och bundna aktier upprätthålles.

52 §.

Bolagsstämmas beslut om ökning av aktiekapitalet medelst ny aktieteckning. Första stycket. Ökning av aktiekapitalet medelst ny aktieteckning kan beslutas av bolagsstämman. Bestämmelse härom har upptagits i förevärande paragraf första stycket. Enligt förslaget må liksom enligt gällande rätt ökningsbeslut jämväl fattas av styrelsen med bolagsstämmans godkännande. Hänvisning till stadgandena därom har upptagits i sista stycket.

Innehåller bolagsordningen bestämmelse om minimi- och maximikapital, kan ökning av aktiekapitalet inom de sålunda bestämda gränserna beslutas av bolagsstämman med enkel majoritet. Eljest fordras jämväl beslut om bolagsordningsändring rörande aktiekapitalet. Bolagsordningsändring är således erforderlig, när aktiekapitalet är till beloppet bestämt i bolagsordningen, eller när bolagsordningen innehåller bestämmelse om minimi- och maximikapital men fråga väckes om aktiekapitalets ökning till belopp överstigande maximikapitalet, eller när nytt aktieslag skall kunna utgivas, eller — där aktier av olika slag finnas vilka ej medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst — när ökning inom aktiekapitalets gränser skall ske av det belopp vartill aktier av visst slag skola kunna utgivas. Enligt gällande rätt må beslut om bolagsordningsändring ej gå i verkställighet, innan registrering av beslutet skett. Ökningsbeslutet skulle därför rätteligen kunna fattas först efter det bolagsordningsändringen registrerats, och för varje fall må registrering av ökningsbeslutet ej ske, förrän registrering av bolagsordningsändringen ägt rum. Då emellertid överensstämmelse bör råda mellan bolagets verkliga aktiekapital samt bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalet och därför ökningsbeslut ej bör kunna fattas, ifall erforderlig ändring av bolagsordningen icke kan genomföras, har beredningen ansett uttrycklig föreskrift böra upptagas, att där för ökningsbeslutet erfordras ändring av vad i bolagsordningen stadgas om aktiekapitalet, beslutet må fattas först efter slutligt beslut om dylik ändring. Sådan föreskrift har upptagits i första stycket andra punkten. Ökningsbeslutet kan naturligtvis fattas å samma stämman som det slutliga beslutet om bolagsordningsändring och i anslutning till detta.

Enligt gällande rätt kan beslut om bolagsordningsändring rörande aktiekapitalet registreras, även om bolagets aktiekapital ej uppgår till det genom den ändrade bolagsordningen bestämda minimikapitalet. Fattas icke därefter beslut om ökning av aktiekapitalet till sådant belopp att minimikapitalet uppnås, blir bolagsordningens föreskrift rörande aktiekapitalet missvisande. Hos allmänheten kan härigenom en oriktig uppfattning om aktiekapitalets storlek framkallas. Beredningen har därför ansett sig böra föreslå upptagande i 188 § 1 mom. första stycket av bestämmelse, att där i aktiebolag beslut fattats om sådan ändring av vad i bolagsordningen stadgas om aktiekapitalet

eller minimikapitalet, att detta överstiger det belopp vartill aktiekapitalet uppgår, registrering allenast samtidigt må ske av beslutet om bolagsordningsändringen och av beslut om erforderlig ökning av aktiekapitalet.

Det kan vidare inträffa att, sedan ökning beslutats, erforderlig teckning av nya aktier ej sker eller att det tecknade beloppet icke till fullo inbetalas. Även för sådant fall synes det önskvärt, att åtgärd kan vidtagas för att överensstämmelse skall komma till stånd mellan bolagsordningens bestämmelser och det verkliga aktiekapitalet. Föreskrifter därom hava meddelats i 188 § 1 mom. andra stycket.

Ändring av bolagsordningens bestämmelse om aktiekapitalet kan understundom medföra behov av bolagsordningsändring beträffande akties nominella belopp samt av sammanläggning av aktierna i bolaget. Föreskrifter i dessa ämnen föreslås i 188 § 3 mom. och 211 §.

Andra stycket. Med hänsyn till vikten av att aktieägarna äga kännedom om betydelsen av ökningsbeslut som av dem fattas, ej minst i fall då beslutet innehåller bestämmelse som avses i 54 § första stycket, har beredningen i andra stycket föreslagit bestämmelse, att *förslag till ökningsbeslut* samt ett av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör undertecknat *yttrande* över den föreslagna kapitalökningens betydelse för bolaget skola dels minst en vecka före bolagsstämman hållas hos bolaget tillgängliga för aktieägarna och dels framläggas å stämman. Vid avfattningen av förslaget till ökningsbeslut skall iakttagas vad i 53 och 54 §§ stadgas. Då förslaget väckes av styrelsen, bör kapitalökningens betydelse för bolaget belysas genom en redogörelse för ändamålet med ökningen.

Emellertid har det ej sällan förekommit, att bolagsstämman beslutat ökning av aktiekapitalet genom nyteckning, utan att de i beslutet deltagande aktieägarna haft tillräcklig kännedom om bolagets ställning, och att aktieteckning därefter skett som blivit förlustbringande för tecknarna. Om ökningsbeslutet icke fattas å bolagsstämman där fastställelse sker av balansräkningen för nästföregående räkenskapsår, utan å tidigare eller senare bolagsstämman, anser beredningen skyldighet böra föreligga för styrelsen och verkställande direktör att på sätt nyss sagts dels före bolagsstämman hålla tillgängliga och dels å stämman framlägga avskrift av den senaste fastställda balansräkningen, försedd med anteckning som i 132 § 1 mom. tredje stycket sista punkten sägs, samt avskrift av förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen för samma år. Vidare synes böra hållas tillgänglig och framläggas å stämman en av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör undertecknad *berättelse*, däri upplysning lämnas, i den mån det finnes kunna ske utan förfång för bolaget, om händelser av väsentlig betydelse för dess ställning, vilka inträffat efter förvaltningsberättelsens avgivande. Över denna berättelse skall av revisorerna *yttrande* avgivas, som ock hålles tillgängligt för aktieägarna och framlägges å stämman. Däremot synes uttalande av revisorerna ej böra påkallas beträffande styrelsens och verkställande direktörs *yttrande* över den föreslagna kapitalökningens betydelse för bolaget.

Med hänsyn till den publicitet de handlingar som skola framläggas å bo-

lagsstämman erhålla därigenom att de vid anmälningen av ökningsbeslutet för registrering skola ingivas till registreringsmyndigheten har beredningen ansett upplysningar ej böra krävas i den skriftliga berättelsen i större omfattning än som föreslagits. Men aktieägarna kunna vid ökningsfrågans behandling å bolagsstämman begagna sig av den frågerätt som tillkommer dem enligt 133 §.

Då i ökningsbeslutet upptagits bestämmelse som i 54 § första stycket sägs, skola jämväl vissa handlingar avseende bestämmelsen hållas tillgängliga och framläggas å stämman efter vad i nämnda paragraf stadgas.

Fråga om ökning av aktiekapitalet torde i regel väckas av styrelsen. Men förslag kan enligt 127 § sista stycket göras av aktieägare genom skriftligt yrkande som framställes minst tio dagar före stämman. Har styrelsen och verkställande direktör — då sådant yrkande gjorts — ansett ökning icke böra äga rum och fördenskull icke föranstaltat om erforderliga handlingars upprättande och framläggande inom föreskriven tid före stämman, kan ökning icke beslutas å denna. Finner majoriteten på stämman att ökning bör ske, skall den besluta stämmans ajournering till senare dag. Det åligger därefter styrelsen och verkställande direktör att till den fortsatta stämman iakttaga vad i förevarande paragraf andra stycket är föreskrivet. Att upptaga särskilda bestämmelser härom synes icke erforderligt.

Tredje stycket. Det skydd för aktietecknare, som åsyftas med föreskrifterna i 54 § om intagande i ökningsbeslut av bestämmelser som avses i nämnda paragraf första stycket och om avgivande av sådana berättelser och yttranden varom stadgas i samma paragraf, skulle bliva överksam, såframt ökning av aktiekapitalet kunde å bolagsstämman beslutas med ändring av sådan bestämmelse. Att beträffande dylik ändring upptaga föreskrifter motsvarande dem som vid aktiebolags bildande föreslås i 24 § 1 mom. andra stycket, synes ej erforderligt. Då hinder ej möter mot hänskjutande av nytt förslag till senare bolagsstämma, anser sig beredningen böra föreslå, att om ökningsförslaget, såvitt angår bestämmelse som avses i 54 § första stycket, ej utan ändring antages, frågan om ökning av aktiekapitalet skall vara förfallen.

53 §.

Ökningsbeslutets innehåll. Föreskrifter om vad ökningsbeslut skall innehålla finnas upptagna i 36 § AL. Innan teckning av nya aktier sker, skall ökningsbeslutet kungöras enligt 41 § AL. I teckningslistan och kungörelsen skall upptagas ökningsbeslutet, och skall tillika i kungörelsen angivas förutvarande aktiekapitalets storlek samt bolagsordningens bestämmelser dels om föremålet för bolagets verksamhet och om akties belopp, dels ock i de ämnen som omförmälas i 6 § AL.

Patent- och registreringsverket har i sitt utlåtande den 21 november 1922¹ i anledning av riksdagens skrivelse den 27 maj 1922 erinrat bl. a. att vissa av nämnda bolagsordningsbestämmelser kunde vara utan all betydelse för kapitalökningen, att det därför ej vore ovanligt att man förbisåge att taga in

¹ Se prop. 1924 nr 40 s. 35.

dem i kungörelsen, att det särskilt i fråga om äldre bolag med vidlyftiga bolagsordningar mången gång vore svårt att avgöra vilka bestämmelser som skulle medtagas, samt att det därför lätt hände att kungörelsen bleve ofullständig och felaktig.

Enligt beredningens mening bör i ökningsbeslutet, teckningslistan och kungörelsen om ökningsbeslutet icke upptagas andra bestämmelser än som äro av väsentlig betydelse för frågan om aktiekapitalets ökning. Då i ökningsbeslutet måste angivas (136 § AL) det belopp, varmed aktiekapitalet må ökas, och det belopp som skall inbetalas för aktie, synes i ökningsbeslutet lämpligen böra uppgivas även det belopp var till aktiekapitalet uppgår vid beslutets fattande och akties nominella belopp. När beträffande de nya aktierna sådant förbehåll skall gälla om aktiekapitalets nedsättning genom inlösen av aktier som avses i 72 §, synes erinran också därom böra intagas i ökningsbeslutet.

I fall, då enligt bolagsordningen brev å aktierna i bolaget icke skola utfärdas eller beträffande aktierna förbehåll upptagits som i 76 § 1 eller 2 mom. sägs, torde erinran därom böra göras i teckningslistan och kungörelsen. Kännedom om dessa bestämmelser är av sådan betydelse för aktietecknare att de torde böra särskilt påpekas, såsom också föreskrives i 10 § andra stycket beträffande teckningslista vid aktiebolags bildande. I övrigt synes erinran i teckningslistan eller kungörelsen om bolagsordningens bestämmelser ej vara erforderlig. Det torde vara tillräckligt att bolagsordningen, då aktieteckning sker, finnes fogad vid teckningslistan.

Beträffande teckningslistan föreskrives i 42 § tredje stycket AL, att i denna skall angivas den ordning, i vilken aktietecknare bör fullgöra vad honom på grund av teckningen åligger. Härmed avses främst bestämmelser om den tid inom vilken de nya aktierna skola inbetalas. Bestämmelse härom synes böra upptagas ej blott i teckningslistan utan även i kungörelsen, om sådan bestämmelse ej meddelats i ökningsbeslutet.

Vad nu anförts har beaktats vid beredningens förslag i förevarande paragraf om ökningsbeslutets samt i 58 § om kungörelsens och teckningslistans innehåll.

Lagberedningens förslag. Första stycket 1. I ökningsbeslutet skall först och främst angivas *det belopp varmed aktiekapitalet må ökas* d. v. s. det högsta belopp varmed ökning må ske. Även om aktieteckning ej verkställles till nämnda belopp, kan ökning av aktiekapitalet komma till stånd, nämligen med sammanlagda beloppet av de teknade nya aktier som till fullo inbetalas. Detta är en följd av den svenska aktiebolagslagstiftningens ståndpunkt — som kommit till uttryck i 45 § sista stycket AL och i förslaget 69 § 3 mom. — att vid ökning bolagets aktiekapital skall anses successivt ökat med sammanlagda beloppet av de nya aktier som registrerats vara till fullo inbetalda. Förbehåll kan dock enligt förslaget hava träffats i ökningsbeslutet, att det teknade belopp för vilket tilldelning av nya aktier sker skall uppgå till visst angivet minimibelopp för att aktieteckningen skall bliva bindande. Beredningen återkommer till denna fråga vid tredje stycket.

Första stycket 2. För det fall att enligt bolagsordningen aktier av olika slag kunna finnas, kan såväl föreskriften i 36 § 6) AL som stadgandet i 41 § andra stycket AL medföra en besvärande vidlyftighet vid ökningsbeslutets och kungörelsens avfattning. Vidare avser föreskriften i 36 § 6) AL enligt sin lydelse endast det fall att aktier av nytt slag utgivras. Alltid då enligt bolagsordningen aktier av olika slag kunna finnas, bör i beslutet angivas *till vilket aktieslag de nya aktierna skola hänföras*. Detta gäller således, vare sig bestämmelser om de olika aktieslagen ursprungligen finnas i bolagsordningen eller beslutas i samband med ökningen av aktiekapitalet.

Upplysning om de särskilda rättigheter som äro knutna till de olika aktieslagen vinnes av bolagsordningen. När aktieteckning sker, skall ett exemplar av bolagsordningen enligt 63 § andra stycket vara fogat vid teckningslistan.

Första stycket 3. I denna punkt upptages föreskrift, motsvarande föreskriften i 36 § 2) AL, att i ökningsbeslutet skall angivas *den företrädesrätt att teckna nya aktier som enligt aktiebolagslagen eller bolagsordningen må tillkomma aktieägare*. Där alla förutvarande aktier medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, föreligger företrädesrätt till teckning för aktieägarna enligt 61 § första stycket första punkten. Kunna i bolag, där aktiekapitalet må utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, aktier av olika slag finnas och medföra de ej lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, skall jämlikt 9 § tredje stycket i bolagsordningen vara angiven den företrädesrätt till teckning av nya aktier som vid aktiekapitalets ökning tillkommer varje särskilt slag av aktier. Detsamma gäller, om sådan ändring av bolagsordningen beslutas, att det i bolagsordningen bestämda aktiekapitalet eller maximikapitalet eller det belopp, vartill aktier av visst slag skola kunna utgivras, höjes, eller att nytt aktieslag skall kunna utgivras (140 § andra stycket).

Beredningen hänvisar till vad närmare anföres vid 9, 61 och 140 §§.

Första stycket 4. I förevarande punkt har införts bestämmelsen i 36 § 3) AL, att i ökningsbeslutet skall angivas *den tid, ej understigande fyra veckor från den dag då beslutet enligt 60 § kungjorts i tidningarna, inom vilken aktieägare må begagna företrädesrätt till teckning*. Tiden skall räknas från den sista dag då beslutet var infört i tidningen, vare sig beslutet först infördes i allmänna tidningarna eller i tidning inom orten.

Första stycket 5. Enligt 36 § 4) AL skall i ökningsbeslutet angivas *det belopp som skall för aktie inbetalas*. Däremot skall uppgift om akties nominella belopp enligt 41 § andra stycket AL införas först i kungörelsen om ökningsbeslutet. Såsom förut berörts skall enligt förslaget *akties nominella belopp* angivas redan i ökningsbeslutet.

Första stycket 6. I ökningsbeslutet skall enligt 36 § 5) AL angivas den grund efter vilken i händelse av övertäckning de nya aktierna skola fördelas mellan tecknarna.

Mellan aktietecknare med företrädesrätt till teckning av nya aktier enligt denna lag eller bolagsordningen skall fördelning av nya aktier ske enligt de

i lagen eller bolagsordningen upptagna bestämmelserna. Endast för det fall att övertäckning sker av aktier, som icke tecknats med företrädesrätt, erfordras i ökningsbeslutet föreskrift om den beräkningsgrund efter vilken fördelning skall äga rum. Beträffande sådana aktier synes emellertid — i överensstämmelse med vad som föreslagits i 10 § tredje stycket — fördelning böra kunna ske efter styrelsens bestämmande. Beredningen föreslår därför, att i ökningsbeslutet skall angivas *den beräkningsgrund, efter vilken vid övertäckning de aktier som icke tecknats med företrädesrätt skola av styrelsen fördelas, där ej föreskrift meddelas att fördelningen skall ske enligt styrelsens bestämmande.*

Första stycket 7. På grund av föreskriften i 36 § 6) AL meddelas understundom i ökningsbeslutet bestämmelse om det år från vilket rätt till vinstutdelning på grund av de nya aktierna skall inträda. Men ofta saknas sådan bestämmelse. I dylikt fall skall för de nya aktierna föreligga samma rätt till vinstutdelning som för de förutvarande, d. v. s. rätt till vinstutdelning inträder omedelbart efter det aktierätten uppkommit. Utdelning kan komma att ske av vinst, som uppstått innan någon inbetalning skett å de nya aktierna. Detta torde understundom icke vara avsett. Det har därför ansetts önskvärt, att i ökningsbeslutet bestämmelse upptages om det räkenskapsår för vilket vinstutdelning å de nya aktierna först må utgå. Detta år bör kunna bestämmas senast till året efter det räkenskapsår under vilket aktierna skolat till fullo inbetalas. Det kan bestämmas till tidigare år, och kan därvid, såsom för närvarande ej sällan sker, föreskrivas att för ny aktie skall utöver det nominella beloppet betalas ett belopp, motsvarande beräknad ränta till den tid då betalning för aktien skall erläggas.

Andra stycket. Enligt 41 § AL skall i kungörelsen om ökningsbeslut angivas aktiekapitalets storlek. Det synes beredningen lämpligt, att redan i ökningsbeslutet angives *det belopp, vartill aktiekapitalet uppgår* vid beslutets fattande, och vad därav svarar mot aktier som registrerats såsom till fullo inbetalda. Har ökning av aktiekapitalet förut skett, bör beträffande sista ökningen anmärkas, huråvida aktier som icke förklarats förverkade ännu ej registrerats såsom till fullo inbetalda. Föreskrifter härom hava meddelats i andra stycket.

Genom dessa föreskrifter kommer styrelsens och stämmans uppmärksamhet att fästas å sådan möjligen föreliggande brist i avseende å registreringen av aktiekapitalet som enligt 57 § måste avhjälpas innan registrering kan ske av ökningsbeslutet.

Det belopp vartill aktiekapitalet uppgår är enligt 28 § det vid bolagets bildande tecknade belopp, för vilket tilldelning av aktier ägt rum, efter avdrag för aktier som må hava enligt 46 § förklarats förverkade. Har beslut om ökning fattats som ej förklarats förfallet, utgör enligt 69 § 3 mom. bolagets aktiekapital nämnda belopp, ökat med sammanlagda nominella beloppet av det antal nya aktier som registrerats hava till fullo inbetalats.

Tredje stycket. Då fråga väckes om ökning av aktiekapitalet medelst ny aktieteckning, avses ej sällan anskaffande av visst belopp för särskilt ända-

mål. För sådant fall bör i ökningsbeslutet kunna intagas bestämmelse, att det tecknade belopp för vilket tilldelning av nya aktier sker skall uppgå till visst *minimibelopp*, för att aktieteckningen skall bliva bindande. Stadgande härom har föreslagits i tredje stycket. Då sådan bestämmelse intagits i ökningsbeslutet, bör beslutet förklaras förfallet, om ej inom viss kortare tid anmälan för registrering göres om erforderlig teckning och tilldelning av aktier. Stadgande om sådan anmälan har upptagits i 68 §. Då ökningsbeslutets förfallande måste medföra rätt för aktietecknare att återbekomma inbetalat belopp, torde, om i ökningsbeslutet bestämmelse upptagits som i tredje stycket avses, böra i allmänhet av bolaget lämpligen föreskrivas, att inbetalning å tecknade aktier skall ske först efter det sådan registrering ägt rum. I allt fall bör, om aktietecknare fullgör inbetalning å tecknad aktie genom insättning å sådan räkning som i 207 § sägs, insatt belopp ej kunna för bolaget lyftas innan registrering skett på anmälan enligt 68 § och om aktieteckningen jämlikt sistnämnda lagrum ej vidare är bindande, skall det insatta beloppet jämte därå gottgjord ränta återbetalas till aktietecknaren eller hans rättsinnehavare. Bestämmelser därom hava upptagits i 207 § tredje och fjärde styckena.

För närvarande lärer förekomma ej blott föreskrift att aktieteckning för att vara bindande skall uppgå till visst *minimibelopp* utan jämväl bestämmelse att, där aktier till nämnda belopp icke till fullo inbetalas, aktieteckningen ej skall vara bindande och ökningsbeslutet förty förfalla. En sådan bestämmelse synes icke stå i god överensstämmelse med huvudprincipen vid nyemission enligt gällande aktiebolagslag, vilken princip också är förslagets, nämligen att i den mån full betalning av nyemitterade aktier äger rum, anmälan därom bör ske för registrering, samt att successivt i mån av sådan registrering bolagets aktiekapital ökas och aktiebrev må utfärdas. Och stora praktiska olägenheter skulle kunna föranledas av en dylik bestämmelse. Dröjsmål från vissa aktietecknares sida med betalningen och därpå följande indrivningsåtgärder skulle kunna medföra, att frågan om ökningen kunde hållas svävande under en avsevärd tid, måhända två till tre år, under vilken tid bolaget icke skulle kunna tillgodogöra sig verkställda inbetalningar och de aktietecknare, som till fullo betalt sina aktier, icke skulle kunna utfå aktiebrev. Lagberedningen har därför icke ansett tillrådligt föreslå, att en bestämmelse av nu berörda innehåll skall kunna intagas i ökningsbeslutet.

Fjärde stycket. Där beträffande de nya aktierna sådant förbehåll skall gälla om aktiekapitalets nedsättning genom inlösen av aktier som avses i 72 §, skall i ökningsbeslutet intagas erinran därom. Bestämmelse härom har upptagits i fjärde stycket.

Sista stycket. Avser i bolagsordningen intaget förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs icke samtliga aktier i bolaget, finnas i bolaget såväl fria som bundna aktier. Mellan dem föreligger ofta en avsevärd kursskillnad. Särskilt gäller detta i fall då bolagets aktier noteras å fondbörs inom riket och måhända jämväl å främmande börs. Det har därför ej sällan framstått såsom önskvärt, att det belopp som skall inbetalas för ny aktie kunde bestämmas högre

för fri aktie än för bunden. Å andra sidan måste det medgivas att rätt för bolaget att i ökningsbeslutet meddela sådan bestämmelse kan missbrukas till bestämmande av en oskäligen överskurs till förfång för dem som äga fria aktier. Ett stadgande om rätt för stämman att i ökningsbeslutet bestämma *särskild överskurs för fria aktier*, med allenast en allmän föreskrift att överskursen ej finge överstiga skillnaden i försäljningsvärdet å fria och bundna aktier eller en viss del av denna skillnad, skulle lätt kunna föranleda tvist, och klandertalan av ägarna till fria aktier skulle, även om den vore obefogad, kunna medföra allvarligt hinder mot kapitalökning. Beredningen har därför ansett sig böra föreslå, att rätt att bestämma det belopp som skall inbetalas för fri aktie högre än det belopp som skall inbetalas för bunden aktie skall föreligga endast beträffande aktier som noteras å fondbörs inom riket, och att skillnaden mellan dessa belopp ej må överstiga viss del, två tredjedelar, av skillnaden mellan de värden å fri och bunden aktie som angivas av sakkunnig myndighet, bank- och fondinspektionen. Vid dessa värden beräknande torde nämnda myndighet böra äga fästa avseende ej blott å noterade värden och gjorda avslut under tre månader räknat från högst två veckor före ökningsbeslutets fattande utan även å andra omständigheter, exempelvis att avsiktlig påverkan å kursen synes föreligga. Vid bestämmandet av överskursen bör hänsyn tagas därtill, att nyemissionen kan medföra nedgång av kursskillnaden som drabbar jämväl de förutvarande fria aktierna. Detta förhållande bör föranleda, att överskursen kan bestämmas till högst en del av den kursskillnad som vid tiden för ökningsbeslutet får anses föreligga mellan fria och bundna aktier, enligt förslaget två tredjedelar.

Upptages i ökningsbeslutet ej bestämmelse om särskild överskurs å fria aktier, kan klagan däröver icke föras, lika litet som däröver, att överskursen bestämts lägre än till två tredjedelar av nyssnämnda skillnad. Skulle kursen hava bestämts högre än som i förevarande stadgande medgives, kan klander mot ökningsbeslutet väckas. Med hänsyn till den föreslagna regelns innehåll lär anledning till klandertalan icke ifrågakomma.

54 §.

Bestämmelse om teckning av ny aktie mot tillskott av annan egendom än penningar eller eljest med annat villkor än i 53 § tredje stycket sägs. Enligt 37 § AL måste, om aktieägare eller annan skall vid ökning av aktiekapitalet äga teckna ny aktie med rätt att därför tillskjuta annat än penningar eller eljest med villkor, fullständiga bestämmelser därom meddelas i ökningsbeslutet. Å bolagsstämman skola i sådant fall framläggas de handlingar, som kunna vara upprättade om sådant villkor, samt en av styrelsen underskriven berättelse angivande de omständigheter som kunna vara av vikt vid bedömande av villkorets betydelse för bolaget. Av en sammanställning av stadgandena i 39 § och 44 § andra stycket AL framgår, att regeln om företrädesrätt för aktieägare att för förutvarande aktier deltaga i teckning av nya aktier, för vilka betalning skall erläggas i penningar, icke medför hin-

der mot beslut om ökning av aktiekapitalet med bestämmelse om rätt för aktietecknare att kvitta skuld på grund av aktieteckningen mot fordran hos bolaget. Till den del aktieteckningen enligt dylik bestämmelse må gäldas genom kvittning mot fordran hos bolaget, föreligger icke sådan i 39 § AL avsedd aktieteckning, för vilken betalning skall erläggas i penningar.

I förevarande paragraf första stycket har upptagits stadgande motsvarande stadgandet i 37 § första stycket AL. Dock har uttryckligen uttalats, att bestämmelse som i första stycket avses kan innefatta rätt eller plikt för aktietecknare att kvitta skuld på grund av aktieteckningen mot fordran hos bolaget. Genom en sådan bestämmelse möjliggöres, att fordran hos bolaget utbytes mot en andelsrätt. Då dylik bestämmelse ej upptagits, kan kvittning av skuld på grund av nyteckning mot fordran hos bolaget ske allenast efter vad i 67 § andra stycket stadgas.

I övrigt hänvisas rörande bestämmelse som avses i första stycket till vad som anföres i motiven till 7 § första stycket första ledet. I fråga om bestämmelsens innehåll skall vad i 7 § angående stiftelseurkund är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Har i ökningsbeslutet bestämmelse upptagits som avses i första stycket, skall rörande denna avgivas en av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör undertecknad *berättelse*, angivande de omständigheter som kunna vara av vikt vid bedömandet av grunden till bestämmelsen och av dess skälighet. Vad i förslaget 12 § är stadgat om stiftarberättelse skall äga motsvarande tillämpning beträffande nämnda berättelse.

Granskning i den ordning som i 13 § sägs skall vid sådan ökning varom här är fråga kunna äga rum. Härom hava bestämmelser upptagits i 55 §. Men har sådan granskning ej skett, skola *revisorerna* granska bestämmelsen, den av styrelsen och verkställande direktören upprättade berättelsen och de handlingar som må vara upprättade angående bestämmelsen samt däröver avgiva *yttrande*. Detta skall — liksom granskningsberättelse enligt 13 § — innehålla särskilt uttalande om skäligheten av det beräknade värdet å egendom som skall tillskjutas.

Berättelse och yttrande som här avses samt berättelse och yttrande som avses i 52 § andra stycket 2 och 3 kunna upptagas i samma handling. Det kan dock vara av intresse för bolaget att yttrande av revisorerna som avses i förevarande paragraf andra stycket upptages i särskild handling, då det ej är erforderligt att sådant yttrande — om granskning enligt 55 § sker sedan yttrandet avgivits — bifogas anmälan av ökningsbeslutet för registrering.

Under den tid, som i 52 § andra stycket sägs, skola i huvudskrift eller avskrift styrelsens och verkställande direktörs berättelse och revisorernas yttrande genom styrelsens och verkställande direktörs försorg hållas hos bolaget tillgängliga för aktieägarna. Har granskning ej ägt rum efter vad i 55 § sägs, skall ock avskrift av de rörande bestämmelsen upprättade handlingarna hållas hos bolaget tillgänglig för aktieägarna. Har sådan granskning ägt rum, skall granskningsberättelsen hållas på samma sätt tillgänglig. Styrelsen äger i sådant fall — enligt sitt eget omdöme om vad som är lämp-

ligt — avgöra, huruvida de handlingar som röra bestämmelsen skola framläggas för aktieägarna eller ej, liksom styrelsen äger avgöra, om handlingarna skola i förseglat konvolut av granskarna insändas till registreringsmyndigheten eller av styrelsen och verkställande direktör fogas vid registreringsanmälningen.

Berättelserna och yttrandet skola i huvudskrift jämväl framläggas på stämman. Har granskning efter vad i 55 § sägs ej ägt rum, skola ock handlingarna i huvudskrift framläggas på stämman; i annat fall gäller om deras framläggande vad nyss sagts.

55 §.

Särskild granskning av bestämmelse som i 54 § första stycket avses. Liksom vid bildandet av aktiebolag skall vid ökning av aktiekapitalet — såsom redan vid 54 § anförts — sådan granskning som i 13 § avses kunna ske av bestämmelse i ökningsbeslutet varom i 54 § första stycket sägs. Därigenom möjliggöres i fråga om sådan bestämmelse samma begränsning av publiciteten som beträffande motsvarande bestämmelse i stiftelseurkunden.

Innan fråga om aktiekapitalets ökning behandlas å bolagsstämman, äger styrelsen hos handelskammaren för det distrikt, inom vilket styrelsen har sitt säte, söka förordnande av minst två granskare för verkställande av sådan granskning. Har granskning av bestämmelsen ej skett och fattar bolagsstämman beslut att dylik granskning skall verkställas, är styrelsen pliktig att göra ansökan om förordnande av granskare. I sådant fall skall, i avbidan på att granskningen verkställas och berättelse däröver avgives, stämman ajourneras. Till granskarna skola i huvudskrift och avskrift överlämnas förslaget till ökningsbeslut, det i 52 § andra stycket första punkten omförmälda yttrandet, styrelsens och verkställande direktörens berättelse över bestämmelsen samt de handlingar, som kunna vara upprättade rörande bestämmelsen. Hava, innan granskning enligt förevarande paragraf begärts, revisorerne granskat bestämmelsen, styrelsens och verkställande direktörens berättelse om denna och de handlingar som må vara upprättade angående bestämmelsen, skall ock i huvudskrift och avskrift revisorerernas yttrande över granskningen överlämnas till granskarna.

Beträffande granskningen, berättelsen däröver och bevis om verkställd granskning skall vad i 13 § är stadgat äga motsvarande tillämpning. Med hänsyn därtill att vid anmälningen av ökningsbeslutet för registrering enligt 56 § skall fogas granskarnas berättelse i huvudskrift och avskrift, erfordras emellertid i detta fall icke att granskarna avgiva granskningsberättelsen i mer än ett exemplar.

Sedan granskning ägt rum, skall granskningsberättelsen jämte huvudskriften och avskriften av förslaget till ökningsbeslut samt av styrelsens och verkställande direktörens berättelse rörande bestämmelsen, av deras yttrande enligt 52 § andra stycket första punkten, av revisorerernas yttrande enligt 54 § och av andra handlingar, som överlämnats till granskarna, tillställas bolaget.

Om styrelsen önskar att sistnämnda handlingar icke skola fogas vid anmälan enligt 56 §, skall vad i 13 § fjärde och femte styckena för motsvarande fall är stadgat äga tillämpning. Utan särskild bestämmelse synes uppenbart att, där bolagsstämman vid sitt beslut om granskning tillika beslutar att handlingarna rörande bestämmelsen ej skola fogas vid registreringsanmälningen utan insändas i förseglat konvolut till registreringsmyndigheten, styrelsen har att framställa begäran därom hos granskarna.

56 §.

Anmälan av ökningsbeslutet för registrering. Bolagsstämmans beslut om aktiekapitalets ökning skall, vare sig det fattats i samband med beslut om ändring av vad i bolagsordningen stadgas om aktiekapitalet eller icke, av styrelsen eller verkställande direktör ofördröjligen anmälas för registrering.

Vid anmälningen av ökningsbeslutet för registrering skola fogas två enligt 213 § andra stycket bestyrkta avskrifter av protokoll som förts i ärendet ävensom i huvudskrift och avskrift det i 52 § andra stycket första punkten omförmälda yttrandet samt berättelse och yttrande som avses i nämnda stycke 2 och 3.

Har i ökningsbeslutet intagits bestämmelse som i 54 § första stycket omförmäles, skola vid anmälningen i huvudskrift och avskrift jämväl fogas styrelsens och verkställande direktörs berättelse över bestämmelsen samt revisorernas yttrande över granskning av bestämmelsen eller, om granskning skett enligt 55 §, granskningsberättelsen. Skulle i fall då sådan granskning sker dessförinnan yttrande hava avgivits av revisorerna, erfordras ej att detta yttrande medföljer till registreringsmyndigheten. I huvudskrift och avskrift skola ock ingivas de handlingar, som må vara upprättade rörande bestämmelsen, där ej efter vad i 55 § sägs avskrift av handlingarna i förseglat konvolut från granskarna insänts till registreringsmyndigheten. Där granskning skett enligt 55 §, synes till styrkande av granskarnas behörighet böra ingivas avskrift av handelskammarens förordnande för dem.

Vid prövningen av anmälningen om ökningsbeslutet skall tillses, huruvida detta tillkommit i laga ordning och äger det innehåll som föreskrives i 53 och 54 §§. Härvid skall tillses bl. a., att de i 52 och 54 §§ omförmälda handlingar hållits tillgängliga för aktieägarna och framlagts å bolagsstämman samt att vid upprättandet av styrelseledamöternas och verkställande direktörs berättelser och yttrande samt av revisorernas yttranden eller av granskningsberättelse iakttagits vad i 52, 54 och 55 §§ är föreskrivet. Enligt 187 § tecknas registreringsmyndighetens beslut å eua avskriften av protokollet. Har i ökningsbeslutet intagits bestämmelse som i 54 § första stycket omförmäles, skall huvudskriften av de berättelser, yttrande och handlingar som ingivits enligt förevarande paragraf tredje stycket förses med påskrift att de företetts i ärendet. Beredningen hänvisar i övrigt till motiven till 185 §.

Det måste vidare tillses att det villkor för registrering av ökningsbeslutet föreligger varom stadgas i 57 §.

57 §.

Ökningsbeslut må ej registreras, med mindre registrering av till fullo inbetalt aktiekapital eller till fullo inbetald tidigare ökning skett. Enligt 35 § första stycket AL må ökning av aktiekapitalet medelst ny aktieteckning icke beslutas, innan det belopp, vartill aktiekapitalet vid beslutets fattande uppgår, till fullo inbetalts och registrering därom skett. Ej heller må, där beslut om sådan ökning förut fattats, ytterligare ökning beslutas, innan på grund av förra beslutet tecknat belopp, med avdrag ej mindre i anledning av övertäckning, där sådan ägt rum, än ock för förverkad och icke av annan övertagen aktierätt, blivit till fullo inbetalt och detta förhållande registrerats.

Trots vad sålunda är stadgat lärer registreringsmyndigheten av praktiska skäl i åtskilliga fall hava medgivit registrering av beslut om ökning av aktiekapitalet, ehuru beslutet fattats innan registrering skett att det förutvarande aktiekapitalet blivit till fullo inbetalt. Beredningen har ansett avgörande betänkligheter icke möta mot att den ståndpunkt som sålunda intagits i praxis kommer till uttryck i lagstiftningen.

Bestämmelsen i förevarande paragraf första stycket första punkten innebär, att det vid bolagets bildande tecknade belopp, för vilket tilldelning av aktier ägt rum, efter avdrag för aktier som enligt 46 § förklarats förverkade, skall hava blivit till fullo inbetalt och att registrering därom skall hava skett, innan registrering av ökningsbeslutet må äga rum. Det till fullo inbetalda aktiekapitalet måste uppgå till minst minimikapitalet enligt den vid bolagets bildande antagna bolagsordningen. Detta gäller enligt nuvarande lagstiftning men uttryckligt stadgande därom synes böra upptagas. En likvidation enligt 49 § kan således undgås endast genom inbetalning å det tidigare aktiekapitalet, ej genom nyemission.

Har beslut om ökning av aktiekapitalet tidigare fattats, utgör bolagets aktiekapital det ursprungliga till fullo inbetalda aktiekapitalet, ökat med sammanlagda beloppet av antalet nya aktier som registrerats vara till fullo inbetalda. Bestämmelse därom har upptagits i 69 § 3 mom. Då beslut om aktiekapitalets ökning förut fattats och anteckningen om beslutets registrering ej avförts ur registret efter vad i 68 § sägs, må följaktligen beslut om ytterligare ökning icke registreras, innan på grund av förra beslutet tecknat belopp, därför tilldelning av nya aktier skett, med avdrag för aktier som förklarats förverkade, blivit till fullo inbetalt och detta förhållande registrerats. För att beslut om ytterligare kapitalökning skall kunna registreras, måste sålunda anmälas och registreras, att det antal aktier som enligt tidigare fattat ökningsbeslut tecknats och tilldelats aktietecknarna men ej till fullo inbetalts förklarats förverkade.

Att i vissa fall samtidigt registrering skall äga rum av beslut om bolagsordningsändring rörande aktiekapitalet eller akties nominella belopp och av beslut om ökning av aktiekapitalet är stadgat i 188 § 1 och 3 mom. En hänvisning till denna paragraf har upptagits i förevarande paragraf sista stycket.

58 §.

Teckningslista och kungörelse om ökningsbeslut. Sedan bolagsstämman fattat beslut om aktiekapitalets ökning, skola teckningslista och kungörelse om ökningsbeslutet upprättas. Dessa handlingar skola undertecknas av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör.

Beträffande grunderna till beredningens förslag om ökningsbeslutets, teckningslistans och kungörelsens innehåll hänvisas till vad därom yttrats vid 53 §. Såväl teckningslistan som kungörelsen skola innehålla ökningsbeslutet. Därvid skall angivas bolagets firma. Särskilt angivande av firman erfordras naturligtvis ej, om den redan finnes utsatt i ökningsbeslutet. Har i ökningsbeslutet intagits bestämmelse som i 54 § första stycket sägs, bör ur kungörelsen motsvarande utslutning kunna ske varom stadgas i 11 § första stycket andra punkten. I sådant fall skall därför vad i nämnda punkt samt 11 § andra stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Har i ökningsbeslutet bestämmelse icke meddelats om den tid, inom vilken inbetalning av nya aktier skall ske, och där inbetalningen må äga rum i poster, om tiden för var inbetalning, skall sådan bestämmelse upptagas ej blott i teckningslistan utan även i kungörelsen. Att bestämmelsen upptages jämväl i kungörelsen synes lämpligt, då kungörelsen i viss mån tjänar såsom teckningsinbjudan. Sådan bestämmelse kan innehålla, att full inbetalning av de nya aktierna skall ske vid aktieteckningen eller senast å dag inom den tid som stadgas i 67 § första stycket eller, där inbetalningen må äga rum i poster, att inbetalningen av var post skall ske senast å angivna dagar inom nämnda tid. Till bestämmelserna om betalningsterminer kunna ansluta sig föreskrifter om ränta.

Beredningen har övervägt att i 53 § föreskriva, att bestämmelse om betalningstermin skall upptagas i ökningsbeslutet. Beredningen har dock ansett sig ej böra framlägga förslag därom, eftersom en sådan föreskrift skulle kunna medföra svårigheter i de visserligen sällsynta fall då registrering av ökningsbeslutet äger rum efter bifall till klagan över vägrad registrering. Det föreligger dock ej hinder för bolagsstämman att träffa sådan bestämmelse i ökningsbeslutet — vilket för närvarande ej sällan sker — men torde i sådant fall bemyndigande lämpligen böra givas styrelsen att, i händelse registrering av ökningsbeslutet äger rum efter bifall till klagan över vägrad registrering, företaga den jämkning av bestämmelsen som må vara påkallad.

Då enligt bolagsordningen brev å aktierna i bolaget icke skola utfärdas eller beträffande aktierna förbehåll upptagits som i 76 §. 1 eller 2 mom. sägs, skall i teckningslistan och kungörelsen intagas erinran därom.

I teckningslistan skall — i överensstämmelse med vad som föreskrives i 10 § femte stycket — upptagas förteckning över de handlingar, som vid aktieteckningen skola enligt 63 § andra stycket vara fogade vid listan.

Då inbetalning å tecknad aktie må insättas på räkning som enligt begäran av styrelsen öppnats av bank för mottagande av sådan inbetalning, skall å listan påskrift därom göras av banken enligt 207 § första stycket. Erinran härom har upptagits i förevarande paragraf tredje stycket.

Det synes vara från praktisk synpunkt lämpligt, att vid teckningslistans upprättande den del av listan å vilken teckning skall äga rum uppdelas i kolumner, upptagande — där fråga är allenast om företrädesrätt till teckning enligt lag — a) en första kolumn för teckning med företrädesrätt enligt 61 § första stycket första punkten och b) en andra kolumn för teckning utan företrädesrätt. Då emissionen avser visst aktieslag och företrädesrätt till teckning föreligger enligt bolagsordningen, skall första kolumnen avse teckning med företrädesrätt enligt bolagsordningen.

59 §.

Granskning och godkännande av teckningslista och av kungörelse om ökningsbeslut. Innan kungörelse om ökningsbeslut utfärdas och ny aktieteckning sker, skola teckningslistan och kungörelsen underkastas förberedande granskning av registreringsmyndigheten för dessa handlingars godkännande för registrering av ökningen. De bestämmelser, som finnas upptagna i förevarande paragraf beträffande ansökan om godkännande och rörande vägran eller meddelande av godkännande, motsvara bestämmelserna i 14 och 15 §§ om förberedande granskning och godkännande av handlingar vid bildandet av aktiebolag.

Enligt förevarande paragraf första stycket skall godkännande av teckningslistan och kungörelse sökas hos registreringsmyndigheten av styrelsen och verkställande direktör. Ansökningen skall vara åtföljd av stadgad avgift. Vid ansökningen, som skall avlämnas i två exemplar, skola fogas teckningslistan och kungörelsen i huvudskrift och avskrift.

Godkännande av teckningslista eller kungörelse må icke givas, innan ökningsbeslutet registrerats. Men hinder föreligger naturligtvis ej emot att samtidigt till registreringsmyndigheten anmäla ökningsbeslut för registrering och göra ansökan om godkännande av teckningslistan och kungörelsen. Samma dag registrering av ökningsbeslutet sker, kan omedelbart därefter godkännande meddelas.

Har registrering av ökningsbeslutet vägrats, kan godkännande av teckningslistan och kungörelsen ej meddelas. Vägras registrering, bör ock — där bolaget ej önskar att ärendet om godkännande skall vila — beslut meddelas om vägran av godkännande, så att klagan över båda besluten samtidigt kan äga rum.

Finns registreringsmyndigheten vid granskningen av teckningslistan eller kungörelsen, att vid handlingens upprättande icke iakttagits vad i 58 § sägs, skall ock godkännande vägras. Godkännande skall jämväl vägras där eljest hinder möter däremot eller om stadgad avgift för ansökningen ej erlagts. Vägras godkännande, skall beslut därom med angivande av skälen meddelas samt ofördröjligen med posten tillställas bolaget. Klagan över beslutet må föras i den ordning, vari klagan sker över vägran av registrering. Bestämmelse härom har upptagits i näst sista stycket.

Meddelas godkännande, skall beslut därom med dagen för beslutet tecknas

å båda exemplaren av ansökningen samt å huvudskriften och avskriften av teckningslistan och kungörelsen, varefter ena exemplaret av ansökningen samt huvudskriften av teckningslistan och kungörelsen skola återställas till bolaget.

För närvarande utgår enligt kungörelsen den 19 oktober 1911 om aktiebolagsregistrets förande m. m. vid anmälan av ökningsbeslut för registrering vanlig registreringsavgift tio kronor. Vare sig ansökan om godkännande göres särskilt eller i samma skrift som anmälan av ökningsbeslutet för registrering, synes för granskningen särskild avgift böra utgå. Beträffande motsvarande avgift vid aktiebolags bildande hänvisas till motiven till 14 § sista stycket. Om sådan avgift meddelas föreskrift av Konungen. Först vid anmälan för registrering om full betalning av nya aktier synes såsom för närvarande avgift böra utgå beräknad å det ökade aktiekapitalet.

60 §.

Offentliggörandet av kungörelsen om ökningsbeslutet. Förevarande paragraf första punkten motsvarar förslaget 16 §.

Förutom den kungörelse i tidningarna, som föreskrives i första punkten, skall underrättelse om ökningsbeslutet genom rekommenderat brev meddelas varje aktieägare, om vars postadress upplysning utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt kan inhämtas. Denna underrättelse skall meddelas omedelbart efter lämnat godkännande.

61 §.

Företrädesrätt för aktieägare till teckning av nya aktier. Första stycket. Enligt 39 § AL är varje aktieägare, där alla förutvarande aktier äga lika rätt, berättigad att av de nya aktier, för vilka betalning skall erläggas i penningar, efter teckning erhålla det antal som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet. På skäl, som av beredningen i motiven till 9 § tredje stycket närmare utvecklats, synes sådan företrädesrätt till teckning av nya aktier böra tillkomma samtliga aktieägare i bolaget, när alla förutvarande aktier medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, d. v. s. jämväl när aktier av olika slag finnas i bolaget men olikheten mellan aktieslagen avser annan rätt än rätten till andel i bolagets tillgångar och vinst. Endast då de olika aktieslagen icke medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, bör likställigheten mellan ägarna av olika aktieslag vid nyteckning kunna uteslutas. I sådant fall skall enligt förslaget 9 § tredje stycket, såframt aktiekapitalet skall kunna utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, i bolagsordningen angivas den rätt till teckning av nya aktier och till erhållande av gratisaktier, som vid aktiekapitalets ökning må tillkomma varje särskilt slag av aktier.

I förevarande paragraf första stycket första punkten föreslås därför stadgande av innehåll, att där alla förutvarande aktier medföra lika rätt till andel

i bolagets tillgångar och vinst, varje aktieägare skall vara berättigad att, i den mån det kan ske, av de nya aktier, för vilka betalning skall erläggas i penningar, efter teckning erhålla det antal som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet. Stadgandet är tvingande. Således kan varken genom bestämmelse i bolagsordningen eller genom majoritetsbeslut aktieägare uteslutas från teckningsrätt, där betalning skall ske i penningar.

Aktieägares rätt att efter teckning erhålla det antal aktier, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet, innebär t. ex., att om han äger 100 aktier av samtliga 1,000 aktier i bolaget och 500 nya aktier emitteras, han är berättigad att teckna 50 aktier med företrädesrätt. Stadgandet medför, att därest alla aktieägare begagna sin teckningsrätt, proportionen mellan deras aktieinnehav bibehålles.

Om i bolag med minimi- och maximikapital olika aktieslag finnas med olika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, skall rörande företrädesrätten att teckna nya aktier av något av dessa aktieslag bestämmelse finnas i bolagsordningen. En erinran härom har upptagits i första stycket andra punkten.

Sker ökning av aktiekapitalet i samband med höjning av det i bolagsordningen bestämda aktiekapitalet eller av maximikapitalet eller av det belopp, vartill aktier av visst slag skola kunna utgivas, eller genom utgivande av nytt aktieslag, skall vid den ändring i bolagsordningen, som beslutas i samband med ökningen, bestämmelse träffas om företrädesrätten till teckning av de nya aktierna. Beredningen hänvisar till vad härom yttras i motiven till 9 § tredje stycket, 139 § 4 mom. och 140 §.

Andra stycket. Finnes i bolagsordningen förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs och avser förbehållet icke samtliga aktier i bolaget, skall den jämkning i rätten att enligt vad i första stycket första och andra punkterna sägs bekomma nya aktier äga rum som följer av vad i 66 § är stadgat om tilldelningen av fria och bundna aktier. En erinran härom har upptagits i andra stycket.

Företrädesrätten till teckning av nya aktier enligt förevarande paragraf liksom enligt gällande rätt föreligger endast där betalningen för aktierna skall erläggas i penningar. Företrädesrätten skulle eljest kunna medföra hinder för en stämmomajoritet att besluta aktieteckning mot tillskott av egendom eller med kvittningsrätt för aktietecknare. Regeln kan tänkas medföra att aktieägarmajoriteten söker skaffa sig nya aktier genom att besluta nyteckning mot apportegendom eller med kvittningsrätt. Om emellertid ett sådant förfarande framstår såsom ett kringgående av regeln om aktieägarnas företrädesrätt, kan klander anföras mot ökningsbeslutet. Detta torde sålunda vara fallet om fordran mot bolaget skapats just i syfte att för fordringsägaren möjliggöra aktieteckning, t. ex. om fordringen uppkommit genom långivning som i verkligheten har karaktär av förskottsinsbetalning på planerad nyteckning.

62 §.

Teckningsrättsbevis; skyldighet att förete aktiebrev eller avlämna teckningsrättsbevis, då företrädesrätt till teckning av ny aktie begagnas. Aktieägare, som vill begagna honom tillkommande företrädesrätt till teckning av ny aktie, är enligt 40 § AL skyldig att vid teckningen förete det eller de aktiebrev, varå teckningsrätten grundas. Genom styrelsens försorg skall sådant aktiebrev förses med påskrift att teckningsrätten begagnats. Vid nyemission särskilt i större bolag tillgår ofta så att aktiebrev företes å bolagets kontor, därvid till aktieägarna teckningsrättsbevis utlämnas och påskrift å aktiebrev verkställes genom stämpling. Dessa teckningsrättsbevis kunna sedan i stor utsträckning bliva föremål för överlåtelse. Vid aktieteckningen som ofta sker i bank avlämnas teckningsrättsbevisen.

Lagberedningens förslag. I de fall, där den företrädesrätt till teckning, som tillkommer en förutvarande aktie, icke avser en eller flera nya aktier, bör förutvarande aktieägare vara berättigad att erhålla bevis om den på aktien belöpande teckningsrätten så att han kan tillgodogöra sig dess ekonomiska värde. I första stycket har därför upptagits den bestämmelsen, att där den företrädesrätt till teckning, som tillkommer en förutvarande aktie, icke avser en eller flera nya aktier, aktieägaren skall vara berättigad att för varje aktie utbekomma ett eller flera *teckningsrättsbevis* av innehåll, att innehavaren av beviset äger rätt att teckna en aktie mot avlämnande av det antal teckningsrättsbevis som erfordras för rätt att teckna en aktie. Det är emellertid ej avsett, att hinder skall föreligga för bolag att — även då en eller flera nya aktier belöpa å en förutvarande aktie — utfärda teckningsrättsbevis, om bolaget finner det lämpligt.

Aktieägare är berättigad att för *en* aktie utbekomma ett eller flera teckningsrättsbevis. Det må således ej bestämmas, att aktieägare skall exempelvis för två aktier utbekomma fem teckningsrättsbevis. Om i ett bolag med ett aktiekapital om 100 000 kr. fördelat å 1 000 aktier ökning av aktiekapitalet sker med 20 000 kr., är aktieägare berättigad att för varje aktie bekomma ett teckningsrättsbevis av innehåll att innehavaren av beviset äger rätt att teckna en aktie mot avlämnande av fem teckningsrättsbevis. Ökas aktiekapitalet med 40 000 kr., är aktieägare berättigad att för varje aktie bekomma två teckningsrättsbevis av innehåll att innehavaren av sådant bevis äger rätt att teckna en aktie mot avlämnande av fem teckningsrättsbevis.

Finnes i bolagsordningen förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs, synes i omsättningens intresse böra i teckningsrättsbeviset angivas om företrädesrätten till teckning tillkommer aktieägaren på grund av fri eller bunden aktie.

Stadganden beträffande teckningsrättsbevis samt rörande överlåtelse och pantsättning av sådant bevis äro upptagna i förslaget 37 § fjärde stycket och 38 § 3 mom.

Innan registrering av ökningsbeslutet skett, må teckningsrättsbevis ej utlämnas. Aktieägare skall vara skyldig förete det aktiebrev, varå rätten att erhålla teckningsrättsbevis grundas, och skall genom styrelsens försorg sådant aktiebrev förses med påskrift att teckningsrättsbevis utlämnats.

Om teckningsrättsbevis ej utfärdats, är aktieägare, som vill begagna honom tillkommande företrädesrätt till teckning av nya aktier, skyldig att vid aktieteckningen, där brev å aktierna i bolaget utfärdats, förete det eller de aktiebrev varå teckningsrätten grundas. Genom styrelsens försorg skola aktiebrev förses med påskrift att teckningsrätten begagnats.

Såsom framgår av vad ovan sagts om teckningsrättsbevisens innehåll, skola de vid aktieteckningen återställas. En erinran härom har upptagits i sista stycket.

63 §.

Teckning av nya aktier. Förevarande paragraf motsvarar 42 § AL. De föreslagna första, andra, fjärde och femte styckena ansluta sig till 17 § första, andra, fjärde och femte styckena samt det föreslagna tredje stycket till 18 § andra stycket.

Teckning av nya aktier skall ske å den godkända teckningslistan i huvudskrift eller avskrift, som bestyrkts på sätt i 213 § andra stycket stadgas. Rörande teckningslistans innehåll hava föreskrifter meddelats i 58 §.

Vid teckningslistan skola vara fogade ett exemplar av bolagsordningen samt i avskrift det i 52 § andra stycket första punkten omförmälda yttrandet och de handlingar som avses i samma stycke 1, 2 och 3, så ock avskrift av kungörelsen om ökningsbeslutet med påskrift om dess godkännande av registreringsmyndigheten samt i huvudskrift eller avskrift av styrelseledamöterna eller av verkställande direktör undertecknad uppgift om de tidningar, i vilka kungörelsen om ökningsbeslutet varit införd, och om dagen därför, eller ock ett exemplar av dessa tidningar. Har i ökningsbeslutet intagits bestämmelse som i 54 § första stycket sägs, skola jämväl de i 56 § tredje stycket omförmälda berättelser och yttrande vara i avskrift fogade vid teckningslistan.

I 58 § stadgas, att teckningslistan skall upptaga förteckning över de handlingar som då aktieteckning sker skola vara fogade vid listan. Denna förteckning blir föremål för registreringsmyndighetens kontroll i samband med teckningslistans godkännande.

För det fall att i ökningsbeslutet upptagits bestämmelse som i 54 § första stycket sägs, synes — i anslutning till vad som vid aktiebolags bildande skall gälla enligt 18 § andra stycket — av motsvarande skäl böra föreskrivas, att teckningslista ej må framläggas för aktieteckning förrän minst två veckor förflutit från det kungörelsen angående ökningsbeslutet varit införd i tidningarna efter vad i 60 § är stadgat. I sådant fall skall å varje lista, som framlägges för aktieteckning, finnas påskrift om dagen för listans framläggande. Har aktieteckning gjorts å lista som framlagts tidigare än nyss sagts, skall den ej vara bindande, om aktietecknaren gör anmälan hos registreringsmyndigheten inom tre veckor från det kungörelsen blivit införd i tidningarna. Finner registreringsmyndigheten vid prövning av anmälan enligt 68 eller 69 § att aktieteckning gjorts å lista som framlagts inom två veckor från kungörelsen, äger följaktligen registreringsmyndigheten ej meddela registrering förrän tre

veckor förflutit efter kungörelsen. Inkommer anmälan att aktieteckning gjorts å lista som framlagts tidigare än två veckor efter kungörelsen, åligger det registreringsmyndigheten att ofördröjligen underrätta bolaget.

Har i bolagsordningen intagits förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs och avser förbehållet icke samtliga aktier i bolaget, skall vad i 17 § fjärde stycket stadgas äga motsvarande tillämpning. Bestämmelse härom har upptagits i förevarande paragraf fjärde stycket.

Aktietecknarna böra, när aktieteckning sker, vid sina namn angiva yrke och postadress.

64 §.

Aktietecknings ogiltighet och anmälan därom. Förevarande paragraf första och andra styckena motsvara 43 § första och andra styckena AL. Rörande de här upptagna bestämmelserna hänvisas till motiven till 19 § första och andra styckena.

I 43 § tredje stycket AL stadgas, att sådan grund för ogiltighet av teckning av aktie, som i samma paragraf första och andra styckena avses, ej må göras gällande, utan att den anmäls hos registreringsmyndigheten innan registrering enligt 45 § skett i anledning av anmälan att aktien till fullo inbetalts.

Från nämnda stadgande avviker det av beredningen i förevarande paragraf tredje stycket upptagna stadgandet så till vida, att då i ökningsbeslutet bestämmelse upptagits som i 53 § tredje stycket sägs, anmälan hos registreringsmyndigheten om grunden för ogiltighet skall, för att denna skall kunna göras gällande, hava gjorts, innan registrering skett i anledning av anmälan enligt 68 §. Eljest måste anmälan hava skett, innan registrering enligt 69 § ägt rum i anledning av anmälan som gjorts efter det aktien till fullo inbetalts.

65 §.

Tilldelningen av nya aktier och aktiernas upptagande i aktieboken. Vid teckning av nya aktier på grund av aktiekapitalets ökning skall tilldelningen av nya aktier verkställas genom styrelsens försorg. Därvid skall tilldelning ske först till dem, som tecknat nya aktier med företrädesrätt. Om aktier återstå sedan tilldelning skett till dem som tecknat aktier med företrädesrätt, skola dessa tilldelas dem som tecknat aktier utan företrädesrätt. Vid överteckning av sådana aktietecknare skall styrelsen, om ej i ökningsbeslutet föreskrivits att fördelningen skall ske enligt styrelsens bestämmande, tillämpa den i ökningsbeslutet angivna beräkningsgrunden.

Finnes i bolagsordningen förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs och avser förbehållet icke samtliga aktier i bolaget, skall vid tilldelningen av aktier iakttagas vad om tilldelning av fria och bundna aktier stadgas i 66 §.

Rörande tilldelningen av aktier vid nyteckning skall en skriftlig uppgift upprättas och undertecknas av styrelsen.

Sedan tilldelning skett, skola aktierna ofördröjligen upptagas i aktieboken. Därvid skall i tillämpliga delar gälla vad i 42 § 1 mom. är föreskrivet. Aktierna skola sålunda upptagas i nummerföljd med uppgift å aktietecknarens namn samt yrke och postadress, där uppgift därom meddelats å teckningslistan. Införing må — om lösningsrätt enligt 76 § 1 mom. tillkommer aktieägare — ej ske, förrän det visat sig att lösningsrätten icke begagnas.

66 §.

Tilldelning av fria och bundna aktier. Finnes i bolagsordningen förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs och avser förbehållet icke samtliga aktier i bolaget, skall enligt förslaget såväl vid bolagets registrering som vid registrering på grund av anmälningar om aktier som förklarats förverkade tillses att det tillåtna förhållandet mellan fria och bundna aktier upprätthålles. Tillsyn däröver bör också utövas vid aktiekapitalets ökning.

Såsom redan i motiven till 9 § tredje stycket påpekats äro fria och bundna aktier, vilka medföra samma rätt i bolaget, icke att anse såsom sådana olika aktieslag som avses i nämnda stycke. Den allmänna regeln om företrädesrätt till teckning av nya aktier och om rätt till erhållande av gratisaktier efter andelen i aktiekapitalet äger tillämpning. Att härvid aktieägare som enligt förbehållet icke må förvärva bundna aktier — förbjudet rättssubjekt — äger rätt att för sitt innehav av fria aktier bekomma fria aktier är uppenbart. Men med den understundom avsevärda skillnad i marknadspriset som uppkommit mellan fria och bundna aktier har det kommit att framstå såsom rimligt och billigt att tillägga innehavet av fria aktier samma betydelse, vare sig aktierna ägas av förbjudet eller tillåtet rättssubjekt. Om vid teckning av nya aktier samtliga aktieägare begagna sin företrädesrätt till teckning, motsvarar liksom vid gratisemission var aktieägares sammanlagda innehav av gamla och nya aktier samma andelsrätt i bolaget som tidigare motsvarades av de gamla aktierna. Tilldelning av fria aktier till dem som äga fria aktier och av bundna aktier till dem som äga bundna aktier medför icke någon rubbning av förhållandet mellan antalet fria och antalet bundna aktier. Men om vid nyteckning teckningsrätt på grund av fria aktier begagnas i större utsträckning än teckningsrätt på grund av bundna aktier, skulle en sådan tilldelning kunna medföra att det tillåtna förhållandet mellan fria och bundna aktier icke komme att föreligga. I sådant fall måste nedsättning ske av det antal fria aktier som belöper å förutvarande fria aktier för vilka teckningsrätt utövats. En viss osäkerhet lär råda huru härvid bör förfaras, och det kan ifrågasättas att tillerkänna förbjudet rättssubjekt företräde till fria aktier framför tillåtet rättssubjekt och således låta den erforderliga nedsättningen i första hand gå ut över de tillåtna rättssubjekten och i andra hand över de förbjudna. Men det torde även i sådant fall framstå såsom rimligt och billigt, att ägare av förutvarande fria aktier ställas lika, vare sig de äro tillåtna eller förbjudna rättssubjekt, och att beträffande dem alla tillämpas proportionell nedsättning.

I förevarande paragraf första stycket har den grundsatsen uttalats, att vid fördelningen av nya aktier tilldelning av flera fria aktier ej må äga rum än att det tillåtna förhållandet mellan antalet fria och bundna aktier upprätthålles.

Beträffande tilldelningen skall enligt förslaget gälla, att nya fria aktier skola först tilldelas aktietecknare för teckning som på grund av fria aktier tillkommer dem med företrädesrätt. Skulle till följd därav att erforderlig nyteckning av bundna aktier ej skett det antal fria aktier som må fördelas understiga det å nämnda aktietecknare för deras teckning belöpande antalet, skall det tillåtna antalet fria aktier mellan dem fördelas proportionellt. Om t. ex. i ett bolag med aktiekapital 500 000 kr., varav fria aktier å sammanlagt 99 900 kr., beslutas att ökning må ske med 500 000 kr. och förbjudna rättssubjekt fullteckna för fria aktier 99 900 kr. medan för bundna aktier teckning sker med 300 000 kr., kan tilldelning ske av bundna aktier allenast till sistnämnda belopp och följaktligen av fria aktier blott till belopp av 75 000 kr. Ökning kan ske allenast med sammanlagt belopp av 375 000 kr.

Skulle det antal fria aktier som må fördelas överstiga det antal som belöper å förutvarande fria aktier, möter ej hinder mot att nya fria aktier tilldelas övriga aktietecknare. Huruvida sådan tilldelning skall ske, ankommer på styrelsens avgörande, om icke bestämmelse härom träffats av bolagsstämman i ökningsbeslutet. Sker sådan fortsatt tilldelning — vilken naturligtvis blott kan ske till dem som vid tilldelning av aktier enligt 65 § över huvud erhålla nya aktier — skall likställighetsprincipen upprätthållas. Beredningen anser, att det antal nya fria aktier, som fördelas mellan övriga aktietecknare — bland vilka räknas tillåtna rättssubjekt som verkställa teckning på grund av bundna aktier — bör fördelas proportionellt utan hänsyn därtill om de vid sin teckning utövat företrädesrätt till teckning eller icke.

Ifall det belopp som skall inbetalas för ny aktie enligt 53 § sista stycket bestämts högre för fria aktier än för bundna, må dock större antal fria aktier ej tilldelas aktietecknare, som må genom teckning förvärva bundna aktier, än som av honom angivits i teckningslistan.

I den mån ej nya fria aktier tilldelas aktietecknare, som utan hinder av förbehållet må förvärva bundna aktier, skola nya bundna aktier tilläggas dem.

Förbjudet rättssubjekt må naturligtvis ej tillåtas att verkställa nyteckning på grund av bundna aktier, bortsett från fall då teckningsrätt utövas enligt 76 § 2 mom. andra stycket. Skulle av misstag teckning tillåtits, kan naturligtvis tilldelning av aktier icke ske för teckningen. Det förbjudna rättssubjektet är ej ägare till de bundna aktierna och av ägaren har teckningsrätt ej utövats. Tilldelning av aktier kan därför icke äga rum för sådan teckning.

67 §.

Inbetalning av ny aktie. Enligt 44 § första stycket AL gäller beträffande *tiden* för inbetalning av ny aktie att sist ett år från det bolagsstäm-

mans beslut om aktiekapitalets ökning fattades full betalning skall erläggas för ny aktie. Motsvarande stadgande har upptagits i förevarande paragraf första stycket, dock med det tillägg att, om registrering av ökningsbeslutet eller godkännande enligt 59 § vägrats och besvär däröver anförts, betalningen skall erläggas inom ett år från det besvären blivit genom lagakraftägande beslut bifallna.

I ökningsbeslutet kan intagas bestämmelse om rätt för aktieägare eller annan att teckna ny aktie med rätt eller plikt att mot aktien tillskjuta fordran hos bolaget. Då sådan bestämmelse finnes i beslutet, äger aktietecknaren påkalla kvittning av sin skuld på grund av aktieteckningen mot sin fordran hos bolaget. Eljest må sådan kvittning ej ske, med mindre styrelsen det medgiver. Styrelsen må icke medgiva kvittning, där det skulle lända till nackdel för bolaget eller dess borgenärer. I fråga om dessa bestämmelser får beredningen hänvisa till vad som anförts i motiven till 43 §.

I 44 § andra stycket AL stadgas, att vid nyteckning vad i 30 och 31 §§ finnes stadgat om påföljd för uraktlåtenhet att verkställa inbetalning å tecknad aktie, så ock om anmaning att fullgöra sådan inbetalning skall äga motsvarande tillämpning. Däremot saknas föreskrift om skyldighet för aktietecknare att vid nyteckning avlämna skriftlig förbindelse å oguldet aktiebelopp. Sådan skyldighet bör föreligga. I förevarande paragraf sista stycket har därför föreskrivits att vad i 44—47 §§ finnes stadgat om skyldighet att erlægga betalning å aktie och avlämna förbindelse samt om påföljd av underlåtenhet att fullgöra sådan skyldighet skall vid ny aktieteckning äga motsvarande tillämpning i avseende å aktietecknare, som ej vid teckningen erlagt full betalning.

68 och 69 §§.

Vid ökning av aktiekapitalet medelst ny aktieteckning åligger det enligt 45 § AL styrelsen att sist sex månader efter utgången av den för inbetalning av de nya aktierna bestämda tiden för registrering anmäla huru många aktier till fullo inbetalts. Vid anmälan skall vara fogad en av styrelseledamöterna underskriven handling innehållande dels uppgift, huru mycket som blivit tecknat, med avdrag i anledning av övertäckning samt för aktierätt som av aktietecknaren förverkats och ej av annan övertagits, dels ock försäkran att den anmälda inbetalningen å aktierna fullgjorts i penningar eller annat i enlighet med de i beslutet om aktiekapitalets ökning meddelade bestämmelserna. Vidare skola vid anmälingen vara fogade teckningslistorna samt ett exemplar av de tidningar i vilka kungörelsen om ökningsbeslutet varit införd. Om efter nämnda anmälan ytterligare fullbetalning av nya aktier sker, må anmälan göras därom. Aktiekapitalet anses, så snart registrering ägt rum, vara ökat med sammanlagda beloppet av de aktier som anmälts vara till fullo inbetalda.

Enligt beredningens förslag skola olika regler gälla om skyldigheten att göra registreringsanmälan för det fall att enligt 53 § tredje stycket i ök-

ningsbeslutet meddelats bestämmelse, att det tecknade belopp för vilket tilldelning av nya aktier sker skall, för att aktieteckningen skall bliva bindande, uppgå till visst angivet minimibelopp, och för det fall att sådan bestämmelse icke meddelats. I förstnämnda fall är det angeläget att det snarast möjligt avgöres, huruvida aktieteckningen blir bindande eller icke. Där det tecknade belopp för vilket tilldelning av nya aktier skett uppgår till minimibeloppet, bör därför anmälan härom för registrering ske, utan att full betalning av nya aktier avvaktas. Sedan skola särskilda anmälningar om full betalning ske. I sistnämnda fall skola allenast sådana anmälningar göras.

68 §.

Anmälan för registrering i fall, då i ökningsbeslutet upptagits förbehåll som i 53 § tredje stycket sägs. Har i ökningsbeslutet bestämmelse upptagits som i 53 § tredje stycket sägs, skall enligt förevarande paragraf första stycket inom sex månader från det ökningsbeslutet fattades eller, om registrering av ökningsbeslutet eller godkännande enligt 59 § vägrats och besvär däröver anförts, inom sex månader från det besvären blivit genom laga-kraftägande beslut bifallna, för registrering anmälas det tecknade belopp för vilket tilldelning av nya aktier skett, där beloppet uppgår till det i ökningsbeslutet angivna minimibeloppet. Anmälan skall således ej ske, där det tecknade belopp, för vilket tilldelning av aktier skett, understiger minimibeloppet.

Vid anmälningen, som skall vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör, skola fogas dels teckningslistorna och avskrift av desamma, dels ett exemplar av de tidningar, i vilka kungörelsen angående bolagsstämmans ökningsbeslut varit införd, dels ock avskrift av den i 65 § omförmälda uppgiften rörande tilldelningen av nya aktier.

Finnes i bolagsordningen förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs, skall — i avslutning till vad som stadgas i 34 § sista stycket — vid anmälningen fogas en av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör undertecknad handling, innehållande *dels* uppgift å antalet bundna och å antalet fria nya aktier, *dels ock* försäkran att nya bundna aktier icke tilldelats andra än som utan hinder av förbehållet ägt vid nyteckning erhålla bundna aktier. Sådan försäkran kan således avgivas även i det fall, då bundna aktier tillagts förbjudet rättssubjekt vid teckning på grund av bundna aktier som övergått å detta genom familjerättsligt fång. Vidare skall vid anmälningen vara fogat intyg av två personer, att i aktieboken vid var ny aktie anmärkts om den är bunden eller fri.

Det åligger registreringsmyndigheten att vid anmälningens handläggning på samma sätt som vid handläggningen av ansökning om registrering av aktiebolag pröva huruvida aktieteckningen är bindande. Med hänsyn till bestämmelserna om registrering av ökningsbeslutet och om förberedande granskning och godkännande av teckningslistan och kungörelsen, innan den nya aktieteckningen må ske, bör det kunna antagas, att felaktigheter skola i väsentligt mindre omfattning förekom-

ma än för närvarande. Vid anmälningens prövning skall registreringsmyndigheten särskilt tillse, att den godkända kungörelsen publice-rats i den ordning som föreskrives i 60 §, att aktieteckningen skett å godkänd lista i huvudskrift eller avskrift, samt att vid aktieteckningen ej såsom villkor fogats annan bestämmelse än som avses i 53 § tredje stycket eller 54 § första stycket. I fråga om betydelsen av felaktigheter i nämnda eller andra avseenden hänvisas till vad som yttrats vid 34 §.

Har anmälan för registrering icke gjorts inom den i förevarande para-graf första stycket stadgade tid, gives enligt fjärde stycket anstånd av en månad från det registreringsmyndigheten till bolaget avlåtit skrivelse med anmaning att inkomma med anmälan. Under denna respittid kan således aktieteckningen fortsättas. Men före dess utgång måste aktieteckningen avslutas och anmälan ske om det tecknade belopp för vilket tilldelning ägt rum. Om anmälan trots anmaningen ej inkommer inom respittiden, skall ökningsbeslutet av registreringsmyndigheten förklaras vara förfallet. Om sådan förklaring skall registreringsmyndigheten ofördröjligen till bolaget med posten översända underrättelse.

I händelse anmälan inkommer inom den i första stycket angivna tiden men registrering i anledning av denna anmälning vägras, skall registreringsmyndigheten enligt 185 § 3 mom. första stycket ofördröjligen till bolaget med posten översända underrättelse om beslutet. Därigenom får bolaget, ifall den i första stycket angivna tiden ännu icke utgått, sin uppmärksamhet rik-tad på möjligheten att inkomma med ny anmälan. Någon särskild anma-ning skall emellertid icke i dylikt fall förekomma och förlängd respittid er-håller icke bolaget.

Vägras registrering i anledning av den eller de anmälningar som inkom-ma inom sagda tid — d. v. s. inom den i första stycket stadgade tiden eller inom respittiden, där sådan föreligger — skall registreringsmyndigheten, se-dan beslutet vunnit laga kraft, förklara ökningsbeslutet förfallet, varom bo-laget skall underrättas på sätt nyss sagts.

Ehuru klagan mycket sällan torde ifrågakomma, har beredningen ansett, att besvär över beslut om sådan förklaring skall kunna anföras i den ordning varom i 185 § 3 mom. andra stycket sägs. Det är uppenbart att, där beslut om sådan förklaring grundar sig på lagakraftäggande beslut, varigenom re-gistrering vägrats, talan mot förfallobeslutet icke kan vinna bifalla.

Sedan beslut varigenom ökningsbeslut förklarats förfallet vunnit laga kraft, skall i registret anteckning ske att på denna grund den tidigare an-teckningen om ökningsbeslutets registrering avföres ur registret.

När anteckning skett i registret att tidigare anteckning om ökningsbeslu-tets registrering på grund av beslutets förfallande avförts ur registret, skall aktieteckningen icke vidare vara bindande och skall vad å de tecknade ak-tierna inbetalts till bolaget återbäras till aktietecknarna jämte fem procent ränta därå. I fall, då aktietecknare verkställt inbetalning genom insättning hos bank enligt 207 §, skall det insatta beloppet återbetalas till honom med gottgjord ränta.

I sista stycket har upptagits bestämmelse därom, att anmaning, som i fjärde stycket sägs, skall innehålla erinran om påföljden av att den ej efterkommes.

69 §.

Anmälan för registrering av till fullo inbetalda aktier. Såväl i det fall, då på grund därav att i ökningsbeslutet meddelats bestämmelse som avses i 53 § tredje stycket registrering skett enligt 68 §, som då sådan bestämmelse icke meddelats, skall enligt förslaget anmälan för registrering ske av antalet till fullo inbetalda aktier.

Förevarande paragraf 1 mom. motsvarar 45 § första stycket AL. Vid avfattningen av stadgandena i detta mom. har hänsyn tagits därtill att anmälan för registrering enligt 68 § kan hava föregått anmälan som i detta mom. avses. 2 mom. motsvarar 45 § andra stycket AL. I 3 mom. har upptagits bestämmelse motsvarande stadgandet i 45 § tredje stycket AL. I 4 mom. hava upptagits föreskrifter rörande anmälan om aktier som förklarats förverkade.

1 mom. Enligt första stycket första punkten — liksom enligt 45 § första stycket AL — skall sist sex månader efter utgången av den för inbetalning av de nya aktierna bestämda tid för registrering anmälas huru många aktier som till fullo inbetalts. Sådan anmälan skall naturligtvis ej äga rum, där anteckningen om ökningsbeslutets registrering avförts ur registret efter vad i 68 § sägs och verkställd inbetalning följaktligen skall återbäras.

För att — i det fall att i bolagsordningen finnes förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs — lämna registreringsmyndigheten möjlighet att kontrollera att antalet bundna aktier ej understiger vad i förbehållet bestämts, har i första stycket andra punkten föreskrivits, att för sådant fall i anmälningen för registrering skall uppgivas huru många av de till fullo inbetalade nya aktierna som äro bundna och hur många som äro fria.

Anmälningen skall vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör samt innefatta uppgift och försäkran rörande betalningen av samma innehåll som uppgift och försäkran varom stadgas i 48 §, allenast med den skillnad att försäkran att kvittningen ej länt till nackdel för bolaget eller dess borgenärer skall givas allenast ifall bestämmelse om rätt till kvittning ej upptagits i ökningsbeslutet. I övrigt hänvisas till vad som yttrats rörande sådan uppgift och försäkran i motiven till 34 och 48 §§.

Då i ökningsbeslutet bestämmelse icke meddelats som i 53 § tredje stycket avses och följaktligen anmälan ej skett enligt 68 §, skall i anmälningen för registrering uppgivas det tecknade belopp, för vilket tilldelning av nya aktier skett. Vidare skola de handlingar, som enligt 68 § andra och tredje styckena skola fogas vid sådan anmälan som där avses, fogas vid anmälan enligt förevarande paragraf, och granskning skall i ärendet ske av aktieteckningen och tilldelningen.

Då i ökningsbeslutet upptagits bestämmelse som avses i 53 § tredje styc-

ket, måste registrering äga rum enligt 68 §, innan registrering må ske enligt förevarande paragraf. Bestämmelse därom har upptagits i fjärde stycket. Nämnade bestämmelse skall iakttagas, även om anmälan samtidigt göres enligt 68 § och förevarande paragraf.

2 mom. Då efter det anmälan gjorts enligt 1 mom. nya aktier ytterligare bliva till fullo inbetalda, böra styrelsen och verkställande direktör vara — liksom i det i 48 § behandlade fall — skyldiga anmäla detta för registrering. Då det emellertid skulle vara förenat med betydande omgång om sådan skyldighet förelåge närhelst en aktie blivit till fullo inbetald, har liksom i 48 § stadgats, att anmälan skall kunna fullgöras halvårsvis. Jämväl sådan anmälan skall vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör och innehålla uppgift och försäkran varom i 1 mom. andra stycket sägs. Finnes i bolagsordningen förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs, skall i anmälningen för registrering uppgivas, huru många av de till fullo inbetalade nya aktierna som äro bundna och huru många som äro fria.

3 mom. Såsom i motiven till 53 § anförts intar beredningens förslag samma ståndpunkt som gällande aktiebolagslag, att vid ökning av aktiekapitalet genom nyteckning bolagets aktiekapital skall, så snart registrering skett i anledning av anmälan om till fullo inbetalda nya aktier, anses ökat med sammanlagda nominella beloppet av de aktier som registrerats hava till fullo inbetalts. Bestämmelse därom har upptagits i detta mom.

I fråga om utgivandet av brev å nya aktier hänvisas till motiven till 36 § tredje stycket.

4 mom. Enligt 57 § må, där beslut förut fattats om ökning av aktiekapitalet och anteckningen om beslutets registrering ej avförts ur registret efter vad i 68 § sägs, beslut om ytterligare ökning icke registreras, innan på grund av förra beslutet tecknat belopp, därför tilldelning av nya aktier skett, med avdrag för aktier som förklarats förverkade, blivit till fullo inbetalt och detta förhållande registrerats. För att ytterligare kapitalökning skall kunna registreras, måste det sålunda visas att de aktier som ej till fullo inbetalats förklarats förverkade. Med hänsyn härtill har det syntts lämpligt att i detta mom. föreskriva, att anmälan för registrering av antalet aktier, som förklaras förverkade, skall ske inom sex månader efter förklaringen. Sådan anmälan kan således liksom anmälan enligt 2 mom. fullgöras halvårsvis. Anmälan första gången bör dock ej kunna ske förrän i samband med anmälan jämlikt 1 mom. I enlighet härmed hava i förevarande mom. första stycket första och andra punkterna avfattats. Avser i bolagsordningen intaget förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs icke samtliga aktier i bolaget, skall i anmälningen uppgift lämnas om antalet bundna och antalet fria nya aktier som förklarats förverkade.

Där i bolagsordningen intagits förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs, vilket icke avser samtliga aktier, skall ock, där till följd av att nya bundna aktier förklarats förverkade antalet fria aktier kommit att överstiga tillåten del av aktiekapitalet, vad i 51 § stadgas äga motsvarande tillämpning. Bestämmelse härom har upptagits i andra stycket.

70 §.

Ökning av aktiekapitalet medelst nyteckning efter beslut av styrelsen med bolagsstämmans godkännande. Aktiekapitalets ökning genom ny aktieteckning må enligt 46 § AL beslutas av styrelsen under förutsättning av bolagsstämmans godkännande. Då ökning sålunda beslutas av styrelsen, skall beslutet hava samma innehåll som ökningsbeslut av bolagsstämman. Sedan styrelsens beslut kungjorts, må aktieteckning ske utan att bolagsstämmans godkännande av beslutet avvaktas. Å den bolagsstämman som meddelar sådant godkännande skola samma handlingar framläggas som å stämman där ökningsbeslut fattas. Meddelas godkännande, skall ökningsbeslutet ofördröjligen anmälas för registrering. För ny aktie skall full betalning erläggas sist ett år från det bolagsstämman godkänt styrelsens beslut. Innan godkännande meddelats, må anmälan för registrering ej göras om till fullo inbetalda aktier.

Genom denna ordning för aktiekapitalets ökning kan en betydande tidsvinst göras särskilt i fall då bolagsstämmans beslut förutsätter ändring i bolagsordningens bestämmelser rörande aktiekapitalet. Vidare kan genom aktieteckning före bolagsstämman kännedom erhållas om den anslutning som kan vinnas till den föreslagna ökningen, och hänsyn därtill kan tagas, då beslut skall fattas om godkännande av ökningsbeslutet. Godkännes ej detta, förfaller frågan och gjord aktieteckning är icke längre bindande.

Beredningen har ansett denna ordning för aktiekapitalets ökning böra bibehållas med hänsyn till de praktiska fördelar den kan erbjuda. I förevarande paragraf upptagas i huvudsak gällande stadganden med de jämkningar, vilka föranledas av de föreslagna ändringarna i reglerna om aktiekapitalets ökning på grund av bolagsstämmobeslut. Det torde böra påpekas, att grundsatsen i förslaget om förberedande granskning vid aktiebolags bildande och vid ökning av aktiekapitalet skall, då ökning beslutas av styrelsen under förutsättning av efterföljande godkännande av bolagsstämman, så tillämpas, att den förberedande granskningen avser ej blott teckningslistan och kungörelsen utan också ökningsbeslutet och de handlingar som skola upprättas till belysning av detta.

Då ökning av aktiekapitalet medelst ny aktieteckning sker efter beslut av styrelsen med bolagsstämmans godkännande, skall i tillämpliga delar gälla vad i 52—69 §§ är stadgat med iakttagande av vad i förevarande paragraf sägs.

Tillvägagångssättet vid ökning av aktiekapital blir följande.

Styrelsen fattar beslut om aktiekapitalets ökning under förutsättning av bolagsstämmans godkännande. *Beslutet* skall innehålla bestämmelser i enlighet med vad som stadgas i 53 § och 54 § första och fjärde styckena.

I 52 § andra stycket och i 54 § andra stycket — för där avsedda fall — föreskrivna *yttranden* och *berättelser* skola upprättas och undertecknas. Av styrelsen kan granskning begäras enligt 55 § och skola därvid bestämmelserna i sistnämnda paragraf vinna tillämpning.

Teckningslista och *kungörelse* om ökningsbeslutet upprättas enligt 58 § och undertecknas av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör.

Styrelsen och verkställande direktör skola därefter hos registreringsmyndigheten göra ansökning om *godkännande* av ökningsbeslutet, av de upprättade yttrandena och berättelserna, av granskningsberättelsen, där sådan avgivits, samt av teckningslistan och kungörelsen.

Vad i 59 § är stadgat om meddelande av godkännande, vägran av godkännande och klagan över beslut om sådan vägran skall äga tillämpning å sådant ärende. Då godkännande här sker utan samband med registrering av beslutet om aktiekapitalets ökning, är 59 § andra stycket ej tillämpligt.

I fråga om handlingars ingivande, förseende med påskrift, återställande till bolaget och förvaring hos registreringsmyndigheten skall vad i 56 och 59 §§ är stadgat lämpas å ärendets behandling.

Sedan registreringsmyndighetens godkännande erhållits, sker *kungörelse* och *underrättelse* om styrelsens ökningsbeslut i enlighet med 60 §.

Teckning av de nya aktierna må därefter äga rum enligt bestämmelserna i 61—64 §§.

Bolagsstämma hålles för *godkännande* av styrelsens ökningsbeslut. Erfordras för ökningen ändring av bolagsordningens bestämmelse om aktiekapitalet, skall beslutet om godkännande enligt 52 § första stycket andra punkten fattas först efter slutligt beslut om ändring av bolagsordningen.

Å styrelsens och verkställande direktörs skyldighet att viss tid före stämman hålla handlingar tillgängliga och på stämman framlägga handlingarna skola bestämmelserna i 52 § andra stycket samt 54 § tredje stycket äga tillämpning.

Det av bolagsstämman godkända *ökningsbeslutet* *anmäles* för registrering, oavsett huruvida fråga är om ändring av bolagsordningen eller ej. Vid anmälan för registrering skola enligt 56 § andra stycket fogas stämmans protokoll i två exemplar. Vad i 56 och 57 §§ är föreskrivet skall lämpas å registreringen. Därav torde följa att registreringsmyndigheten har att under jämförelse mellan protokollet för bolagsstämman och förut godkända handlingar tillse att ökningsbeslutet ansluter sig till dessa.

Registrering må ej ske, innan de i 57 § angivna förutsättningarna äro uppfyllda.

Vad i 65—69 §§ är föreskrivet skall lämpas å *verkställigheten* av det av bolagsstämman godkända ökningsbeslutet, och skall vad där sägs om ökningsbeslutet tillämpas å stämmans godkännande av styrelsens ökningsbeslut.

Vid tillämpningen av 67 § skall gälla, att för de nya aktierna *full betalning* skall erläggas sist ett år från det bolagsstämman godkänt styrelsens ökningsbeslut eller från det besvär över vägran av registrering av det av bolagsstämman godkända ökningsbeslutet blivit genom lagakraftgående utslag bifallna.

Visserligen torde, då ökningsbeslut fattas av styrelsen, sällan ifrågakomma att i ökningsbeslutet upptages bestämmelse som i 53 § tredje stycket

avses. Då emellertid aktieteckning kan äga rum eller fortsättas efter bolagsstämmans godkännande av ökningsbeslutet, torde möjligheten av sådan bestämmelses meddelande ej böra uteslutas. Har bestämmelse träffats enligt 53 § tredje stycket, skall *registreringsanmälan* enligt 68 § om det tecknade belopp för vilket tilldelning av nya aktier skett, där beloppet uppgår till minimibeloppet, göras inom sex månader från det bolagsstämman godkänt styrelsens ökningsbeslut eller från det besvär över vägran av registrering av det av bolagsstämman godkända ökningsbeslutet blivit genom lagakraftägande utslag bifallna.

Innan ökningsbeslutet godkänts av bolagsstämman, må den i 69 § 1 mom. föreskrivna *anmälningen för registrering om till fullo inbetalda aktier* ej göras. Har den där stadgade tiden för anmälningsskyldighetens fullgörande gått till ända innan godkännande meddelats, skall därför sådan anmälan göras samtidigt med anmälan för registrering av det av bolagsstämman godkända ökningsbeslutet.

Registrering på grund av anmälan enligt 68 eller 69 § må ej ske, förrän det av bolagsstämman godkända ökningsbeslutet registrerats.

Då frågan om bolagsstämmans godkännande av styrelsens ökningsbeslut och om aktietecknares bundenhet vid den verkställda teckningen icke bör kunna hållas öppen under alltför lång tid har i sjätte stycket upptagits bestämmelse om att frågan om ökningen av aktiekapitalet skall förklaras förfallen, om anmälan för registrering av bolagsstämmans godkännande av styrelsens ökningsbeslut icke gjorts inom sex månader efter registreringsmyndighetens godkännande av ökningsbeslutet och de i förevarande paragraf tredje stycket omförmälda handlingar och sådan anmälan ej heller inkommit inom en månad efter det från registreringsmyndigheten till bolaget avlåtits anmaning därom. Frågan om aktiekapitalets ökning skall ock förklaras förfallen, när genom lagakraftägande beslut registrering vägrats. Över beslut om sådan förklaring må besvär anföras i den ordning som i 185 § 3 mom. andra stycket sägs. Det är uppenbart att besvär över sådant förfallobeslut, som grundar sig på lagakraftägande beslut varigenom registrering vägrats, icke kan vinna bifall.

När frågan om ökning av aktiekapitalet förklarats förfallen och beslutet därom vunnit laga kraft, skall gjord aktieteckning icke vidare vara bindande och återbäring av vad som inbetalts å de tecknade aktierna skall äga rum enligt vad i 68 § näst sista stycket andra punkten är stadgat.

71 §.

Ökning av aktiekapitalet medelst utgivande av gratisaktier. Enligt 47 § AL kan aktiekapitalet ökas medelst överföring av besparade vinstmedel som ej avsatts till reservfond. De nya aktier som utgivas vid sådan ökning av aktiekapitalet kallas allmänt gratisaktier. Denna benämning har ansetts kunna upptagas i förslaget.

Bolagsstämmans beslut om ökningen skall ange det belopp, varmed aktiekapitalet skall ökas, samt, där ej gratisaktierna skola vara likställda med

de förutvarande aktierna, den olikhet som skall förefinnas mellan dem. Där alla förutvarande aktier äga lika rätt, är varje aktieägare berättigad att av gratisaktierna erhålla det antal, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet. Ökningsbeslutet skall kungöras och därefter anmälas för registrering. Vid anmälningen skall fogas bl. a. ett exemplar av den senaste fastställda balansräkningen jämte en av styrelseledamöterna egenhändigt underskriven försäkran, att balansräkningen dem vederligen ej upprättats i strid med bestämmelserna i 56 § AL. Aktiekapitalet skall, så snart registrering av ökningsbeslutet skett, anses vara ökat med det belopp som enligt beslutet skall överföras till aktiekapitalet.

Särskilt inom äldre bolag har ej sällan avsättning till reservfonden fortsatt långt efter det reservfonden uppnått i aktiebolagslagen eller bolagsordningen föreskriven storlek, och reservfonden har sålunda kommit att uppgå till betydande belopp, understundom till belopp överstigande aktiekapitalet. I sådana fall har det ej sällan framstått såsom önskvärt, att en del av reservfonden kunde överföras till aktiekapitalet. Då detta kommit att motsvara en med hänsyn till vad som är vanligt ringa del av det i bolaget bundna egna kapitalet, kan därav vid jämförelse mellan bolaget och andra bolag förämlas en oriktig föreställning om det värde aktiekapitalet representerar. Några betänkligheter av hänsyn till bolagets borgenärer eller från allmän synpunkt mot överföring av medel från reservfonden till aktiekapitalet synas icke föreligga, då en sådan överföring ej medför att det skydd som tillkommer dessa medel enligt aktiebolagslagstiftningen minskas, utan att skyddet ökas därigenom att efter överföringen medlen icke kunna tillgripas för täckande av förlust annorledes än efter beslut om nedsättning av aktiekapitalet och medlens återföring till reservfonden enligt 50 § tredje stycket AL. Mot en rätt att överföra medel från reservfonden till aktiekapitalet synes endast den anmärkning kunna göras, som understundom riktas mot utgivande av gratisaktier i allmänhet, nämligen att — ehuru rörelseresultatet icke beröres av överföringen — efter utgivandet av gratisaktier ej sällan förväntas samma procentuella vinstutdelning som förut men beräknad å det ökade aktiekapitalet. Vådan härav är emellertid väsentligt minskad genom bestämmelserna i förslaget 78 § om avsättning till skuldregleringsfond och om vinstutdelning. Enligt beredningens mening bör dock överföring från reservfonden ej kunna ske så att denna nedgår under det föreslagna legala minimum, tjugo procent, beräknat efter det ökade aktiekapitalet, eller under det högre belopp som kan vara föreskrivet i bolagsordningen.

Liksom enligt gällande rätt skall prövning av ökningsbeslutet ske, då det anmäles för registrering. Behov av bestämmelser om förberedande granskning från registreringsmyndighetens sida synes icke föreligga. Däremot förämlas av förslaget föreskrifter rörande aktiekapitalets ökning genom nyteckning vissa jämkningar i gällande stadganden. Sålunda har regeln om företrädesrätt till erhållande av gratisaktier undergått motsvarande jämkning som regeln om företrädesrätt till teckning av nya aktier i förslaget 61 § första stycket första punkten.

1 mom. Första stycket. Finnas i bolag enligt den för nästföregående räkenskapsår fastställda balansräkningen och bolagsstämmans beslut i anledning av bolagets vinst enligt balansräkningen *besparade vinstmedel*, som ej avsatts till reservfond eller skuldregleringsfond, skall aktiekapitalet kunna ökas genom överföring av sådana vinstmedel. Stadgande härom har upptagits i detta mom. första stycket första punkten. Besparade vinstmedel kunna i balansräkningen finnas redovisade i poster under olika benämningar, vinst, dispositionsfond, vinstregleringsfond o. s. v. Då ökningsbeslut ej må avse vinstmedel enligt tidigare bokslut än det som skett vid nästföregående räkenskapsårs utgång, kan ökning beslutas först efter det å ordinarie stämma balansräkning för föregående räkenskapsår fastställts och beslut fattats i anledning av föreliggande vinst enligt balansräkningen. Gratisemission kan således ej beslutas å stämma under året före ordinarie stämma som i 127 § avses.

Enligt 106 § 2 mom. må vid fastställande av balansräkning *uppskrivning* ske av anläggningstillgångs värde, såframt det belopp varmed uppskrivning sker användes till avskrivning på eller nedsättning av värdet å andra anläggningstillgångar eller till sådan ökning av aktiekapitalet varom stadgas i detta mom. första stycket första punkten. Beslut om sådan ökning måste fattas i samband med fastställelsen av balansräkningen. Då uppskrivning ej får användas för täckande av förlust, kan ökning av aktiekapitalet genom överföring av belopp varmed uppskrivning sker beslutas endast om besparade vinstmedel finnas. I första stycket första punkten har uttalats, att under nämnda förutsättning aktiekapitalet må ökas genom överföring av belopp varmed uppskrivning sker enligt 106 § 2 mom. Ökningen kan naturligtvis omfatta utom nämnda belopp jämväl besparade vinstmedel.

Beträffande bestämmelsen i detta mom. första stycket första punkten torde böra erinras, att i 47 § första stycket AL uttryckligen stadgas att överföring ej må avse vinstmedel som avsatts till förnyelsefond. Förslaget upptager icke benämningen förnyelsefond. Enligt 106 § 9 mom. kan i stället för avskrivning på eller nedsättning av värdet å anläggningstillgångar motsvarande belopp uppföras bland skulderna å värdeminskningsskonto. På sätt i motiven till nämnda mom. närmare utvecklade är denna post en värdeminskningsspost och betecknar ej en verkställd fondering av vinstmedel. Motsvarighet till berörda stadgande i 47 § första stycket AL har därför icke upptagits.

Av skäl som ovan angivits kunna enligt beredningens förslag medel som avsatts till *reservfond* användas till ökning av aktiekapitalet, i den mån fonden ej därigenom nedgår under tjugu procent av det ökade aktiekapitalet eller under det högre belopp som kan vara föreskrivet i bolagsordningen. I reservfonden kunna till följd av bestämmelserna i 73 § 3 mom. och 77 § andra stycket ingå även andra medel än besparade vinstmedel.

Särskild bestämmelse om ökning av aktiekapitalet genom överföring av medel som avsatts till *skuldregleringsfond* har icke ansetts erforderlig. Nedsättning av skuldregleringsfonden kan enligt 78 § tredje stycket ske genom

överföring till reservfonden och med anlåtande av den sålunda ökade reservfonden kan sedan ökning ske av aktiekapitalet.

Beträffande sättet för ökningens genomförande har beredningen bibehållit den gällande rättens ordning med utgivande av gratisaktier. Enligt dansk och norsk aktiebolagsrätt¹ kan ökningen även genomföras medelst uppskrivning av aktiernas nominella belopp. Med hänsyn därtill att svensk bolagspraxis sedan lång tid tillbaka anpassat sig efter bruket att utgiva gratisaktier, har beredningen icke ansett ett mera avsevärt behov föreligga av bestämmelser om ökning av aktiekapitalet genom uppskrivning av aktiebeloppet, ehuru denna ordning i vissa mera sällsynta fall kan erbjuda fördelar.

Andra stycket. I avseende å *ökningsbeslutet* skall gälla vad i 52 § första stycket är stadgat. Ökning av aktiekapitalet medelst utgivande av gratisaktier skall sålunda beslutas av bolagsstämman och, om för ökningsbeslutet erfordras ändring av vad i bolagsordningen stadgas om aktiekapitalet, må ökningsbeslutet fattas först efter slutligt beslut om sådan ändring.

Ökningsbeslutet skall ange det belopp varmed aktiekapitalet skall ökas ävensom, där enligt bolagsordningen aktier av olika slag kunna finnas, till vilket aktieslag gratisaktierna skola hänföras. Tillika skall beträffande ökningsbeslutets innehåll gälla vad i 53 § första stycket 7 och andra stycket stadgas. Beredningen hänvisar till motiven till 53 § första stycket 1, 2 och 7 samt andra stycket.

Tredje stycket. På sätt föreslagits beträffande ökning av aktiekapitalet genom teckning av nya aktier skall förslag till beslut om ökning av aktiekapitalet genom utgivande av gratisaktier dels minst en vecka före bolagsstämman hållas hos bolaget tillgängligt för aktieägarna och dels framläggas å stämman. Är stämman ej ordinarie bolagsstämman som i 127 § avses, skola ock hållas tillgängliga och framläggas å stämman avskrift av den för nästföregående räkenskapsår fastställda balansräkningen, försedd med anteckning varom i 132 § 1 mom. tredje stycket sista punkten sägs, samt avskrift av förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen för samma år. Vidare skall det åligga styrelseledamöterna och verkställande direktör att tillhandahålla en av dem upprättad och underskriven handling som — i överensstämmelse med vad som föreslås rörande den i 52 § andra stycket 2 avsedda berättelsen — skall innehålla upplysning, i den mån det finnes kunna ske utan förfång för bolaget, om händelser av väsentlig betydelse för dess ställning vilka inträffat efter förvaltningsberättelsens avgivande. I denna handling skall upptagas försäkran motsvarande den försäkran som enligt 47 § femte stycket AL skall avgivas i samband med ansökningen om registrering av ökningsbeslutet. Yttrande över nämnda handling skall avgivas av revisorerna, och yttrandet skall jämväl tillhandahållas och framläggas på samma sätt som nämnda handling. Bestämmelser härom hava upptagits i tredje stycket.

Fjärde, femte och sjätte styckena. Beträffande stadgandena i fjärde styc-

¹ Se Krenchel § 19 note 1 och NAL § 27.

ket första och andra punkterna rörande rätten till erhållande av gratisaktier hänvisas till motiven till 9 § tredje stycket och 61 § första stycket.

Då gratisaktier icke utgivas till sådant antal, att på varje förutvarande aktie kan komma en eller flera gratisaktier, bör aktieägare vara berättigad att för varje aktie utbekomma ett eller flera *delbevis* av innehåll, att innehavaren av beviset äger rätt att utbekomma en gratisaktie mot avlämnande av det antal delbevis som erfordras för utbekommande av en gratisaktie t. ex. fem delbevis.

Finnes i bolagsordningen förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs och avser förbehållet icke samtliga aktier i bolaget, skall tilldelning av så stort antal fria gratisaktier, som svarar mot antalet förutvarande fria aktier, äga rum på grund av dessa aktier.

Vad i 62 § andra stycket är stadgat om teckningsrättsbevis skall äga motsvarande tillämpning i avseende å delbevis varom i förevarande mom. fjärde stycket sägs. Rörande delbevis finnes vidare föreskrift upptagen i 37 § sista stycket. Beträffande överlåtelse och pantsättning av delbevis hänvisas till 38 § 3 mom.

Utfärdas delbevis, må fri gratisaktie lämnas endast mot fullt antal delbevis avseende fri aktie.

2 mom. Beslutet om ökningen skall genom styrelsens och verkställande direktörs försorg *kungöras* på sätt i 60 § stadgas.

Innan ökningsbeslutet anmäles för registrering, skola gratisaktierna upptagas i *aktieboken* i nummerföljd med anmärkning, då i bolagsordningen finnes förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs, om aktien är bunden eller fri. Däremot kan anteckning om ägaren införas i aktieboken först efter hand, i den mån brev å gratisaktie utlämnas mot påskrift å det aktiebrev varå rätten till gratisaktien grundas eller mot avlämnande av delbevis.

Vid *anmälningen* av ökningsbeslutet för registrering skola fogas *dels* två enligt 213 § andra stycket bestyrkta avskrifter av protokoll som förts i ärendet, *dels* ett exemplar av de tidningar, i vilka beslutet enligt vad ovan stadgats varit infört, *dels ock* ett exemplar av de handlingar som efter vad i 1 mom. tredje stycket sägs skola hava framlagts å bolagsstämman. Finnes i bolagsordningen förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs, skall i anmälningen för registrering uppgivas antalet bundna och antalet fria gratisaktier och skall vid anmälningen vara fogat intyg av två personer att i aktieboken vid varje gratisaktie anmärkts om den är bunden eller fri.

För registreringen av beslutet om aktiekapitalets ökning medelst utgivande av gratisaktier skall gälla samma förutsättning som enligt 57 § för registrering av beslut om ökning medelst nyteckning.

Aktiekapitalet skall, så snart registrering av beslutet skett, anses ökat med belopp, som enligt beslutet skall överföras till aktiekapitalet. Om ökningen av aktiekapitalet skall naturligtvis anteckning ske i registret. Detta torde gälla även utan uttrycklig lagbestämmelse.

Delbevis eller brev å gratisaktie får ej utlämnas till aktieägare, innan registrering av beslutet om ökningen skett och aktieägaren företett det eller

de aktiebrev, varå rätten att erhålla delbevis eller gratisaktie grundas. Genom styrelsens och verkställande direktörs försorg skall sådant aktiebrev förses med påskrift, att delbevis eller brev å gratisaktie utlämnats. Endast den, som har delbevis avseende fria aktier till erforderligt antal, äger utfå fria aktier. För det fall att gratisaktie ej uttages, kunde ifrågasättas bestämmelser om försäljning av aktien i huvudsaklig överensstämmelse med föreskriften i 211 § 2 mom. andra stycket. Beredningen har dock ej ansett sådana bestämmelser vara erforderliga.

När brev å gratisaktie utlämnas mot påskrift å det aktiebrev varå rätten till gratisaktien grundas eller mot avlämnande av delbevis, skall ägaren införas i aktieboken. Skola aktiebrev ej utfärdas, skall sådan införelse ske när registrering av ökningsbeslutet ägt rum.

3 mom. Utvisar för moderbolag fastställd balansräkning utdelningsbar vinst, skall enligt förslaget 80 § hänsyn till hela koncernens resultat tagas vid bestämmandet av den del av moderbolagets vinst, som må utbetalas såsom vinstutdelning. Samma hänsyn torde emellertid böra tagas i fråga om gratisemission i moderbolaget. Det synes icke riktigt, att vinst hos moderbolaget kan användas till emission av gratisaktier i bolaget, då koncernen i dess helhet icke uppvisar vinst. I förevarande mom. första stycket har därför upptagits bestämmelse att, där bolag är moderbolag, ökning av aktiekapitalet i den ordning varom i 1 mom. stadgas ej må ske medelst överföring av större del av bolagets vinst än som enligt 80 § må såsom vinstutdelning utbetalas till aktieägarna.

Beträffande den handling, som enligt 1 mom. tredje stycket 2 skall vara tillgänglig för aktieägarna och framläggas å den bolagsstämma där fråga om ökning av aktiekapitalet skall förekomma, skall enligt förevarande mom. andra stycket gälla, att i handlingen skall, såframt förslaget väckts av styrelsen, upptagas försäkran att innehållet av den särskilda uppgift till moderbolagets balansräkning, varom stadgas i 107 § 2 mom. andra stycket och 3 mom. andra stycket, och av koncernbalansräkningen eller koncernredogörelsen beaktats vid förslaget. Revisorernas yttrande över handlingen skall i detta fall innehålla uttalande, huruvida, med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av dess verksamhet i dess helhet, ökningen av aktiekapitalet får anses stå i strid med god affärssed.

Om aktiekapitalets nedsättning.

I förordningen den 6 oktober 1848 om aktiebolag saknades bestämmelser om nedsättning av aktiekapital. Däremot var ej sällan i de av Kungl. Maj:t stadfästa bolagsordningarna upptaget förbehåll om nedsättning av aktiekapitalet genom inlösen av aktier. Vidare förekom, att stadfäst bolagsordning innehöll bestämmelse om rätt för bolaget att inlösa aktier, exempelvis vid akties övergång genom annat fång än arv, giftorätt eller testamente, utan att i samband med inlösen nedsättning av aktiekapitalet skulle äga

rum. I sådant fall kommo efter inlösen de återstående aktierna att motsvara större andel i bolagstillgångarna.

Enligt 1895 års aktiebolagslag (25 §) kunde i bolagsordningen för aktiebolag träffas förbehåll om nedsättning av aktiekapitalet genom inlösen av vissa aktier enligt bestämd amorteringsplan, dock ej under det i bolagsordningen stadgade minimikapitalet. Bestämmelse kunde däremot icke upptagas om inlösen av aktier utan aktiekapitalets nedsättning. Men bestämmelse av sådant innehåll, vilken före lagens ikraftträdande intagits i stadfäst bolagsordning, skall enligt övergångsbestämmelserna till 1895 och 1910 års aktiebolagslagar fortfarande äga tillämpning.¹

Medan beträffande nedsättning av aktiekapitalet på grund av bolagsstämmobeslut, varom bestämmelser infördes genom 1895 års aktiebolagslag, särskilda regler upptogos till skydd för bolagets borgenärer, ansågs den publicitet, som genom registreringen av ett i bolagsordningen intaget förbehåll följde i avseende å dess innehåll, innefatta tillräckligt skydd för dem som inlät sig i förbindelse med bolaget.²

I 1910 års aktiebolagslag (49 §) stadgas, att där bolagsordningen innehåller bestämmelse om minimi- och maximikapital, aktiekapitalet må, såframt förbehåll därom gjorts i stiftelseurkunden eller vid bolagsordningens antagande, kunna genom inlösen av vissa aktier enligt bestämda grunder nedsättas, dock ej under minimikapitalet. Dylik nedsättning av aktiekapitalet kan ske jämväl genom inlösen av aktier, som utgivits vid aktiekapitalets ökning, såframt förbehåll därom gjorts efter vad nyss sagts eller i beslutet om ökningen. Förbehåll om inlösen av aktier får ej bringas till verkställighet, där det icke blivit intaget i bolagsordningen och registrerat.

De bestämmelser som av beredningen föreslås ansluta sig i huvudsak till gällande stadganden. Nedsättning av aktiekapitalet genom inlösen av aktier må dock ej äga rum, med mindre fastställd balansräkning för nästföregående räkenskapsår utvisar sådan ställning att efter nedsättningen det nedsatta aktiekapitalet och så stor del av reservfonden, som det nedsatta aktiekapitalet utgör av aktiekapitalet före nedsättningen, skulle vara till fullo täckta, eller att efter nedsättningen summan av aktiekapitalet, reservfonden och den av beredningen föreslagna skuldregleringsfonden icke skulle understiga sådana bolaget åvilande skulder som skola tagas i beräkning vid skuldregleringsfonds bestämmande. Eljest skulle aktiekapitalets nedsättning genom inlösen av aktier komma i strid mot den konsolideringsprincip som ligger till grund för de föreslagna bestämmelserna om skuldregleringsfond.

Möjligheten att nedsätta aktiekapitalet genom bolagsstämmobeslut, utan förbehåll i bolagsordningen, infördes genom 1895 års lag. Sådant beslut skulle, även om det icke innefattade ändring i bolagsordningen, för att vara gällande fattas i samma ordning som var föreskriven för bolagsordningsändring (33 §). Nedsättningsbeslutet fick ej bringas till verkställighet

¹ Utredning rörande förekomsten av dylika bestämmelser i bolagsordningar, som stadfästs före ikraftträdandet av 1895 års aktiebolagslag, finnes intagen i 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 35. Jfr Reg.R.'ns årsbok 1914 s. 77.

² Se 1890 års kommittébetänkande s. 116.

utan rättens tillstånd (26 §). Ansökningen om tillstånd skulle vara åtföljd av bevis att beslutet blivit registrerat samt av förteckning över bolagets kända borgenärer. Rätten skulle utfärda kallelse å okända borgenärer att hos rätten skriftligen angiva sina fordringar, och skulle om tiden för inställelsen och om kallelsens kungörande gälla vad om årsstämmning stadgades. För rättens tillstånd fordrades, att de borgenärer, som voro upptagna å förteckningen eller givit sig an hos rätten, blivit till fullo förnöjda eller medgivit aktiekapitalets nedsättning. Om bolagets egendom avträddes till konkurs som började inom ett år från det rättens beslut efter registrering kungjordes i allmänna tidningarna, skulle nedsättningen vara utan verkan mot borgenär, som ej samtyckt till nedsättningen eller vid fordringens tillkomst hade kännedom om rättens tillstånd.

I 1910 års aktiebolagslag föreskrefs, att där aktier med olika rätt funnes, nedsättningsbeslut ej skulle vara giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenade sig därom. Eljest skulle nedsättningsbeslut fattas enligt den allmänna regeln för beslut om bolagsordningsändring (93 §). I övrigt infördes de i 1895 års aktiebolagslag upptagna bestämmelserna i huvudsak oförändrade i 1910 års lag (50 §). För tillstånd till nedsättningens verkställande skulle det dock vara tillräckligt, att säkerhet som av rätten godkändes ställts för sådan borgenärs fordran vilken ej blivit till fullo förnöjd eller medgivit ansökningen. Föreskrift upptogs, att där till fullgörande av nedsättningsbeslutet aktie blivit inlöst eller dess belopp minskat, aktiebrevet borde genom styrelsens försorg förses med påskrift därom.

Genom lag den 28 mars 1924 undergingo bestämmelserna om nedsättning av aktiekapital på grund av bolagsstämmas beslut genomgripande ändringar. Olika bestämmelser meddelades för det fall, att nedsättningsbeslutet innefattar föreskrift att ett nedsättningen motsvarande belopp skall avsättas till reservfonden, och för det fall att beslutet icke innefattar sådan föreskrift d. v. s. för det fall att återbetalning av nämnda belopp kan ske till aktieägarna. Genom återbetalning av aktiekapital frånhändes bolaget en kapitaltillgång, vilket kan vara menligt för dess borgenärer. Därför bibehölls för sistnämnda fall bestämmelserna om rättens tillstånd till verkställigheten av nedsättningsbeslutet. Om däremot ett nedsättningen motsvarande belopp avsattes till reservfonden, varigenom beloppets användning till täckande av förlust möjliggöres, innefattar själva nedsättningen endast en bokföringsåtgärd, som ej minskar bolagets tillgångar och följaktligen icke kan medföra skada för borgenärerna. Först genom vinstutdelning efter nedsättningen kan skada tillskyndas dem. Till vinstutdelning erfordras därför rättens tillstånd, såframt ej aktiekapitalet enligt verkställd registrering ökats med ett mot nedsättningen svarande belopp.

Även ansökning om rättens tillstånd till vinstutdelning skall vara åtföljd av bevis att nedsättningsbeslutet blivit registrerat samt av förteckning över bolagets kända borgenärer. Innan tillstånd meddelas, skall rätten utfärda kallelse å bolagets borgenärer såväl kända som okända, vilken kallelse skall dels anslås på rättens dörr och dels kungöras i allmänna tidningarna. Kro-

nans ombudsman i orten och alla kända inländska och utländska borgenärer skola särskilt underrättas om kallelsen. För rättens tillstånd erfordras, att de borgenärer, som hos rätten bestritt ansökningen, blivit till fullo förenöjda eller medgivit vinstutdelning eller att säkerhet, som godkännes av rätten, ställts för deras fordringar. Sedermera inträffad konkurs är utan betydelse för nedsättning som är förenad med motsvarande belopps avsättning till reservfonden.

Genom de nya bestämmelserna om nedsättning av aktiekapital med föreskrift om motsvarande belopps avsättning till reservfonden underlättades för aktiebolag, som gjort förluster, att tillföra bolaget erforderligt nytt kapital genom teckning av nya aktier. Förrän de gamla aktierna i samband med sådan nedsättning av aktiekapitalet och täckandet av förlust enligt balansräkningen nedskrivits till sitt verkliga värde, kan i allmänhet aktiekapitalets ökning genom nyteckning icke genomföras. Nedsättning av aktiekapitalet måste därför ske för att ökning av aktiekapitalet skall kunna äga rum.

Även där tillskott av nytt kapital ej erfordras, kan nedsättning av aktiekapitalet för täckande av förlust framstå såsom önskvärd. Börjar bolagets rörelse åter visa vinst, får vinstutdelning ske först sedan balanserad förlust blivit täckt. Årsvinsten måste kanske under lång tid framåt användas därtill. Genom nedsättning av aktiekapitalet och motsvarande belopps överföring till reservfonden möjliggöres täckande av den balanserade förlusten och med rättens tillstånd kan vinsten åter användas för utdelning.

Genom 1924 års lagstiftning lindrades även föreskrifterna rörande bolagsstämmas beslut om nedsättning av aktiekapitalet. Huvudregeln bibehölls, att beslutet för att bli gällande skulle fattas i den ordning som i allmänhet gäller för beslut om bolagsordningsändring. Däremot borttogs kravet på enhälligt beslut av samtliga aktieägare för det fall att aktier med olika rätt finnas. Om genom nedsättningsbeslutet rättsförhållandet mellan aktierna rubbas, erfordras samtycke av ägarna till de aktier, vilkas rätt genom beslutet försämras. Har i bolag, där aktier med olika rätt finnas, fattats beslut, som avser nedsättning med lika belopp av samtliga aktier av visst slag, och innehåller beslutet tillika, att till reservfonden skall avsättas ett mot nedsättningen svarande belopp, är — även om genom beslutet den rätt som tillkommer dessa aktier försämras — beslutet giltigt, där de i omröstningen deltagande ägarna av sådana aktier förenat sig om beslutet samt de tillika företrätt tre fjärdedelar av samtliga aktier av sagda slag.

Beredningens förslag rörande nedsättning av aktiekapitalet på grund av bolagsstämmas beslut ansluter sig i huvudsak till 1924 års lagstiftning. För det fall att aktiebolags skulder av beskaffenhet att skola tagas i beräkning vid skuldregleringsfonds bestämmande överstiga eller efter nedsättningen skulle komma att överstiga summan av aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfond, må dock nedsättning av aktiekapitalet ej ske utan föreskrift om avsättning av motsvarande belopp till reservfonden. Liksom beträffande ökningsbeslut föreslås bestämmelser om fram-

läggande, innan nedsättningsbeslut fattas, av vissa handlingar till belysning av bolagets ställning. Dessutom föreslås bestämmelser rörande registrering— en dels för att förhindra dröjsmål med nedsättningsbesluts verkställande och dels för att överensstämmelse — liksom vid ökning av aktiekapitalet — skall vinnas mellan aktiekapitalet och akties nominella belopp samt bolagsordningens bestämmelser därom. I avdelningen med allmänna bestämmelser föreslås, främst till underlättande av nedsättning av aktiekapitalet, stadganden om sammanläggning av aktier. I vissa hänseenden hava bestämmelserna i 50 § AL förtydligats och jämkats.

Rörande nedsättningsbesluts fattande föreslås allenast en mindre ändring i gällande stadganden, vartill beredningen återkommer vid 141 §.

I förevarande avdelning hava slutligen upptagits stadganden om aktiebolags förvärv av egna aktier i annan ordning än genom inlösen vid nedsättning av aktiekapital.

72 §.

Nedsättning av aktiekapitalet genom inlösen av aktier på grund av förbehåll i bolagsordningen. Förevarande paragraf motsvarar 49 § AL. Rörande gällande bestämmelser hänvisas till inledningen till denna avdelning.

Första stycket. Enligt första stycket må i aktiebolag, vars aktiekapital kan utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, aktiekapitalet, såframt efter vad i 9 § första stycket tredje ledet sägs förbehåll därom träffats i den vid bolagets bildande antagna bolagsordningen, kunna genom inlösen av aktier nedsättas enligt grunder som stadgas i förbehållet, dock ej under det i bolagsordningen bestämda minimikapitalet. Dessa grunder kunna enligt förslaget — liksom enligt gällande rätt — i bolagsordningen bestämmas sålunda, att de innefatta en fullständig amorteringsplan, exempelvis att aktiekapitalet må årligen, genom inlösen av visst angivet antal aktier vilka bestämmas genom lottning, nedsättas, dock ej under minimikapitalet. Grunderna kunna ock på annat sätt bestämmas än genom en amorteringsplan och därvid viss beslutanderätt tillerkännas bolagsstämman t. ex. sålunda att i bolagsordningen föreskrives att nedsättning av aktiekapitalet, dock ej under minimikapitalet, må kunna efter beslut av ordinarie bolagsstämman äga rum genom inlösen av aktier, med ytterligare föreskrift exempelvis att på stämman genom lottning skall bestämmas vilka aktier som för varje gång skola inlösas, med iakttagande att icke flera än visst angivet antal må årligen utlottas. I sådant fall äger bolagsstämman besluta, huruvida för året inlösen skall ske och antalet aktier inom maximi— antalet som skola inlösas, varefter de aktier som skola inlösas bestämmas genom lottning. Däremot kan det ej överlämnas till bolagsstämman både att besluta att inlösen skall ske av visst antal aktier och att efter gottfinnande bestämma vilka aktier som skola inlösas. Detta bestämmande måste äga rum enligt grunder som bestämts i bolagsordningen. I sådant förbehåll varom här är fråga upptages vanligen bestämmelse om rätt till ränta å aktiebeloppet och understundom föreskrift om rätt att utbekomma

jämte aktiebeloppet visst tillägg, motsvarande ackumulativ ränta, där full utdelning ej ägt rum, eller viss överkurs (106 %, 110 %).

Då förbehåll om nedsättning av aktiekapitalet genom inlösen av aktier upptages i bolagsordningen, torde i allmänhet förbehållet avse endast särskilt aktieslag, vanligen s. k. preferensaktier. Men sådant förbehåll kan också avse inlösen av vissa aktier i bolaget med angivna nummer eller ock inlösen av visst antal av bolagets aktier och således gälla i förhållande till alla aktieägare i bolaget.

Innehåller redan den vid bolagets bildande antagna bolagsordningen sådant förbehåll, må inlösen ske både av aktier, som tecknats vid bolagets bildande, och av aktier, som utgivits vid ökning av aktiekapitalet. Enligt bestämmelse i förslaget 10 och 53 §§ skall vid bolagets bildande i teckningslistan och vid ökning av aktiekapitalet medelst ny aktieteckning i ökningsbeslutet intagas erinran att beträffande aktierna skall gälla förbehåll som avses i förevarande paragraf.

Skulle förbehållet hava sådan innebörd, att på grund av detsamma ägarerna av vissa aktier hava rätt att fordra inlösen — vilket torde vara sällsynt — kunna dessa aktieägare naturligtvis föra talan mot bolaget, om dess organ skulle underlåta vidtaga erforderliga åtgärder för verkställande av inlösen, i fall då inlösen skall äga rum efter vad i bolagsordningen och förevarande paragraf är föreskrivet. För det fall att äldre förbehåll har sådan innebörd har särskild övergångsbestämmelse upptagits.

Andra stycket. Om efter bolagets registrering förbehåll om nedsättning av aktiekapitalet genom inlösen av aktier införes i bolagsordningen, skall förbehållet gälla endast i fråga om aktier, utgivna på grund av beslut om ökning av aktiekapitalet som fattats efter det beslutet om bolagsordningsändringen blivit registrerat.

Tredje stycket. Genom införande i aktiebolagsregistret jämlikt 123 § andra stycket AL (förslaget 186 § andra stycket) av anmärkning om förbehåll om aktiekapitalets nedsättning genom inlösen av aktier med därpå följande kungörelse är det sörjt för att förbehållet erhåller publicitet, och bolagets borgenärer böra således hava räknat med den minskning av bolagets kreditunderlag som sker genom aktiekapitalets nedsättning i denna ordning. Därför innehåller aktiebolagslagen beträffande sådan nedsättning — i olikhet med vad som jämlikt 50 § andra stycket AL gäller i fråga om nedsättning av aktiekapital på grund av bolagsstämmobeslut i förening med återbetalning till aktieägarna — icke några särskilda regler genom vilka tillfälle beredes bolagets borgenärer att bevaka sina intressen. Och det kan, då uttryckligt stadgande saknas att för nedsättningens genomförande kräves att täckning för aktiekapitalet föreligger, ifrågasättas, att hinder mot utbetalning uppkommer först på grund av likvidationsbestämmelserna. Men nedsättning genom inlösen av aktier i fall, då efter nedsättningen det nedsatta aktiekapitalet icke skulle vara till fullo i behåll, synes stå i strid med aktiebolagslagstiftningens grunder. Och det bör beaktas, att för åtskilliga slag av borgenärer publicitetsreglerna ej innebära något verkligt skydd mot rättsför-

luster. Beredningen anser därför att nedsättning bör icke kunna ske, om efter nedsättningen aktiekapitalet ej skulle vara till fullo täckt. Hänsyn bör härvid tagas till bolagets ställning enligt fastställd balansräkning för nästföregående räkenskapsår. Även reservfonden bör enligt beredningens mening åtnjuta skydd, men det synes vara tillräckligt att jämlikt nämnda balansräkning efter nedsättningen proportionell del av reservfonden återstår d. v. s. så stor del av fonden som det nedsatta aktiekapitalet utgör av aktiekapitalet före nedsättningen. Där enligt förbehållet vid inlösen av aktie skall utöver det nominella beloppet betalas ränta eller annat tillägg och disponibla vinstmedel ej finnas tillgängliga, må således enligt förslaget av reservfonden tagas därtill erforderligt belopp, dock ej så att reservfonden nedgår under ovan-nämnda proportion.

Men beredningen har ansett sig icke böra stanna härvid. Av hänsyn till angelägenheten av aktiebolagens konsolidering, i såväl bolagens som samhällets intresse, föreslår beredningen upptagande i 78 § av bestämmelser om avsättning ej blott till reservfond utan även till en särskild skuldregleringsfond, till dess summan av aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfond uppgår till summan av sådana bolaget åvilande skulder, som skola tagas i beräkning vid sistnämnda fonds bestämmande. Att tillåta återbetalning av aktiekapital i strid mot det konsolideringskrav som sålunda uppställles av lagstiftningen, har beredningen icke ansett riktigt. Beredningen föreslår därför upptagande i tredje stycket av bestämmelse därom, att nedsättning av aktiekapitalet genom inlösen av aktier ej må äga rum, med mindre bolagets ställning enligt den fastställda balansräkningen för nästföregående räkenskapsår är sådan att efter nedsättningen det nedsatta aktiekapitalet och så stor del av reservfonden, som det nedsatta aktiekapitalet utgör av aktiekapitalet före nedsättningen, skulle vara till fullo täckta, eller att efter nedsättningen summan av aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfond icke skulle understiga sådana bolaget åvilande skulder, som skola tagas i beräkning vid skuldregleringsfonds bestämmande.

Då hinder som sålunda stadgas upphör, inträder för bolaget åter rätt att med tillämpning av förbehållet företaga nedsättning av aktiekapitalet genom inlösen av aktier. I förbehållet kan naturligtvis för sådant fall meddelas särskild föreskrift rörande grunderna för nedsättningen, exempelvis att då hindret upphör, inlösen må kunna årligen ske med dubbla antalet aktier, till dess så stort antal blivit inlöst som skulle hava inlösts om hindret ej inträffat.

Skulle inlösen av aktier äga rum med överträdelse av vad i bolagsordningen eller förevarande paragraf är föreskrivet rörande villkoren för inlösen, skall återbäringsskyldighet och ansvarighet för brist som kan uppkomma vid återbäringen föreligga efter vad i 79 § 3 mom. stadgas. Bestämmelser motsvarande dem som för fall av nedsättning enligt 73 § 2 mom. upptagits i samma paragraf 4 mom. har beredningen ej ansett vara erforderliga.

Fjärde och femte styckena. När enligt de i bolagsordningen angivna grunder blivit bestämt att vissa aktier skola inlösas, bör det åligga styrelsen och

verkställande direktör att ofördröjligen göra anmälan för registrering av aktiekapitalets nedsättning med motsvarande belopp. Vid denna anmälan skall fogas avskrift av den i tredje stycket omnämnda balansräkningen samt, där inlösen beslutats av bolagsstämman, två enligt 213 § andra stycket bestyrkta avskrifter av protokollet i ärendet och i annat fall i två exemplar en av styrelsen och verkställande direktör underskriven handling rörande bestämmandet av vilka aktier som skola inlösas.

Finnes i bolagsordningen förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs och avser förbehållet icke samtliga aktier i bolaget skall — för möjliggörande av tillsyn över att det tillåtna förhållandet mellan fria och bundna aktier upprätthålles — i anmälan för registrering uppgivas, huru stor del av det belopp nedsättningen avser motsvaras av fria och av bundna aktier.

Då efter prövning därav, att den anmälda inlösen står i överensstämmelse med de i bolagsordningen angivna grunder och föreskrifterna i aktiebolagslagen, registrering skett, skall aktiekapitalet anses nedsatt. Rörande skälen till denna ståndpunkt hänvisas till vad som anföres i motiven till 73 § 2 mom. sista stycket. Därefter må inlösen ske. Fordran på utbetalande av det belopp, varmed inlösen skall äga rum, uppkommer således för aktiernas ägare först i och med registreringen.

När aktie inlöses, skall aktiebrevet genom styrelsens och verkställande direktörs försorg förses med påskrift om inlösendet. Det skall således åligga styrelsen och verkställande direktör att vid utbetalning kräva att aktiebrevet tillhandahålles för påskrift.¹ Har aktiebrev förkommit, måste aktieägaren föranstalta om brevets dödande, innan utbetalning kan påkallas. Försummelse i fråga om verkställande av påskrift kan medföra skadeståndsskyldighet.

Bolagsordningsändringar som röra förbehållet. I fråga om bolagsordningsändringar rörande *minimikapitalet* märkes att stadgandet, att nedsättning genom inlösen av aktier ej må ske under det i bolagsordningen bestämda minimikapitalet, medför att, om bolagsordningsändring äger rum varigenom minimikapitalet *höjes*, nedsättning icke kan ske under det höjda minimikapitalet. Skulle förbehållet hava sådan innebörd, att på grund av detsamma ägarna av vissa aktier hava rätt att fordra inlösen, läser beslut om höjning av minimikapitalet icke — såframt det ej biträdes av alla sådana aktieägare eller, i fall som avses i 139 § 1 mom. första stycket andra och tredje punkterna, fattas på sätt där sägs — kunna fattas så länge aktiekapitalet överstiger minimikapitalet. Därefter må bolagsordningsändring i vanlig ordning äga rum i samband med ökning av aktiekapitalet.

Om däremot bolagsordningsändring sker, varigenom minimikapitalet *sänkes*, läser nedsättning genom inlösen dock ej kunna äga rum under det förutvarande minimikapitalet i annan ordning än som i 73 § stadgas. Nedsättning av aktiekapitalet genom inlösen av aktier enligt förbehåll som i förevarande paragraf sägs under det förut stadgade minimikapitalet skulle lända till kränkning av borgenärernas rätt, och en dylik åtgärd må därför ej före-

¹ Jfr N 1 a 1: Om aktiebrev s. 101—102.

tagas på grund av bolagsordningsändringen. Men sedan nedsättning skett genom inlösen till det förutvarande högre minimikapitalet och enligt 73 § till det genom bolagsordningsändringen bestämda lägre minimikapitalet, må — efter det ökning av aktiekapitalet ägt rum — nedsättning vidtagas genom inlösen av de vid nämnda ökning tecknade aktierna ned till sistnämnda lägre minimikapital.

Vad nu anförts måste anses följa av aktiebolagslagstiftningens grunder och torde ej behöva komma till uttryck genom särskilda lagbestämmelser.

Motsvarande synpunkter göra sig gällande, såframt fråga uppkommer om *borttagande eller ändring av ett i bolagsordningen infört förbehåll*. Ändring i bolagsordningen, varigenom förbehåll borttages eller så ändras att nedsättningen genom inlösen av aktier minskas, kan beslutas i vanlig ordning, där ej på grund av förbehållet rätt för ägarna av redan utfärdade aktier föreligger att fordra inlösen. För sådant fall gäller vad ovan anförts beträffande höjning av minimikapitalet. Däremot må sådan ändring av bolagsordningen, varigenom nedsättningen genom inlösen av aktier skulle ökas, ej äga rum, där den skulle kunna lända till nackdel för bolagets borgenärer. Sådant ändrat förbehåll kan således beslutas endast beträffande aktier, som komma att tecknas vid ökning av aktiekapitalet efter det beslutet om bolagsordningsändringen blivit registrerat.

73 §.

Nedsättning av aktiekapitalet på grund av bolagsstämmobeslut. Förevarande paragraf motsvarar 50 § AL. Rörande gällande rätt hänvisas till inledningen till denna avdelning.

1 mom. Nedsättningsbeslutet. Första stycket. Beslut om nedsättning av aktiekapitalet i annat fall än då nedsättning sker genom inlösen av aktier på grund av förbehåll i bolagsordningen fattas av bolagsstämman. För att bliva gällande skall beslutet fattas efter vad i 141 § stadgas d. v. s. i samma ordning som beslut om bolagsordningsändring varom i 139 § 5 mom. sägs, där ej genom beslutet rättsförhållandet mellan aktierna rubbas. Erfordras för nedsättningsbeslutet ändring av vad i bolagsordningen stadgas rörande aktiekapitalet eller rörande akties nominella belopp, skall sådan bolagsordningsändring beslutas i sammanhang med nedsättningsbeslutet. Rörande nedsättningsbesluts fattande hänvisar beredningen till vad som anföres vid 141 §.

Andra och tredje styckena. I likhet med vad som föreslagits beträffande beslut om ökning av aktiekapitalet föreslås i andra stycket, att förslag till nedsättningsbeslut skall genom styrelsens och verkställande direktörs försorg dels minst en vecka före bolagsstämman hållas hos bolaget tillgängligt för aktieägarna och dels framläggas å stämman. Med hänsyn till vikten av att aktieägarna vid beslutets fattande äga kännedom om bolagets ställning föreslås ock, att där ej å stämman fastställelse sker av balansräkningen för nästföregående räkenskapsår, handlingar motsvarande dem i 52 § andra stycket angivna skola hållas tillgängliga och framläggas å stämman.

Handlägges nedsättningsfrågan såsom vanligen sker å två stämmor, skall vad sålunda föreslås gälla beträffande båda stämmorna.

Fjärde stycket. Rörande *nedsättningsbeslutets innehåll* stadgas i 50 § första stycket AL att beslutet skall angiva det belopp, varmed aktiekapitalet skall nedsättas, ändamålet med nedsättningen samt det sätt varpå nedsättningen skall genomföras.

Enligt detta mom. fjärde stycket första punkten skall nedsättningsbeslutet liksom för närvarande först angiva *det belopp, varmed aktiekapitalet skall nedsättas*. Det torde vara vanligt, att i beslutet jämväl angives det aktiekapital som nedsättningen avser. Men beredningen anser sig icke böra föreslå liksom beträffande ökningsbeslut ett stadgande motsvarande det i 53 § andra stycket upptagna, då beträffande registrering av nedsättningsbeslut sådant villkor icke bör uppställas som enligt 57 § gäller beträffande registrering av ökningsbeslut. Den nedsättning som beslutas avser tydligen bolagets aktiekapital, sådant det är bestämt enligt 28 § eller 69 § 3 mom. I fall som avses i 28 § kan således aktiekapitalet efter nedsättningen komma att ytterligare minskas på grund av förverkande av aktier som vid nedsättningen ej äro till fullo inbetalda.

I nedsättningsbeslutet skall vidare liksom enligt gällande rätt angivas *det sätt varpå nedsättningen skall genomföras*. Då sättet för nedsättningens genomförande — medelst minskning av aktiernas nominella belopp eller i annan, i förevarande paragraf 5 mom. angiven ordning — kan inverka på frågan om genom nedsättningen rättsförhållandet mellan aktierna rubbas, måste i beslutet angivas det sätt varpå nedsättningen skall genomföras.

Skall nedsättningen av aktiekapitalet genomföras medelst sammanläggning av aktierna i bolaget, skall enligt 211 § 1 mom. fjärde stycket beslutet om sammanläggning ingå i nedsättningsbeslutet. I nedsättningsbeslutet måste således uttryckligen angivas hur sammanläggningen skall äga rum i enlighet med bestämmelserna i 211 § 1 mom. andra och tredje styckena.

I fråga om ökningsbeslutets angivande av *ändamålet med nedsättningen* måste med hänsyn till de olika stadganden som gälla för det fall att nedsättningsbeslutet innefattar föreskrift, att ett nedsättningen motsvarande belopp skall avsättas till reservfonden, och för det fall att beslutet icke innefattar sådan föreskrift, i nedsättningsbeslutet tydligt angivas, huruvida med nedsättningen skall vara förbunden dylik föreskrift. Bestämmelsen att nedsättningsbeslutet skall angiva ändamålet med nedsättningen har emellertid understundom medfört oklarhet i beslutets avfattning. Bestämmelsen har vidare föranlett att i beslut om nedsättning av aktiekapitalet med föreskrift, att motsvarande belopp skall avsättas till reservfonden, ytterligare uppgifter ofta meddelas rörande medlens användning, exempelvis till täckande av uppkommen förlust å rörelsen, för mötande av blivande förluster, för verkställande av vissa avskrivningar m. m. Emellertid må reservfond ej användas för annat ändamål än till täckande av förlust, som enligt fastställd balansräkning finnes hava uppstått å rörelsen i dess helhet och som icke kan täckas av andra befintliga, till framtida förfogande avsatta medel.

Och tydligt är, att vad sålunda i samband med nedsättningsbeslutet uppgivits om de till reservfonden avsatta medlens användning ej kan vara bindande för kommande bolagsstämmor. Förändrade förhållanden kunna, innan beloppet blivit till fullo använt, inträda på grund av uppkommen rörelsevinst eller värdeökning å vissa tillgångar eller till följd därav att andra förluster uppstått än som beräknats vid tiden för nedsättningsbeslutet. Till förekommande av missförstånd och vinnande av full klarhet har lagberedningen ansett det böra i lagtexten uttryckligen utsägas, att i nedsättningsbeslutet skall upptagas föreskrift, att det nedsättningen motsvarande beloppet skall återbetalas till aktieägarna eller att det skall avsättas till reservfonden eller att det skall avsättas till en särskild fond att användas enligt beslut av bolagsstämman. Då det nedsättningen motsvarande beloppet icke skall återbetalas till aktieägarna och ej heller avsättas till reservfonden utan skall avsättas för att disponeras av bolagsstämman, bör enligt beredningens mening, av hänsyn till den balansklarhet som bör eftersträvas vid balansräknings uppställande, skyldighet föreligga att redovisa medlen med angivande av deras ursprung skilt från besparade vinstmedel, exempelvis under benämningen »genom nedsättning av aktiekapitalet frigjorda medels fond». Bolagsstämman äger sedan besluta att använda medel ur fonden exempelvis till täckande av förlust, till avbetalning å fordran som avses i 2 mom. tredje stycket eller till vinstutdelning.

Nedsättningsbeslutet skall innehålla, att en av de i fjärde stycket andra punkten alternativt angivna föreskrifterna skall gälla beträffande *hela* det nedsättningen motsvarande beloppet eller ock att olika sådana föreskrifter skola gälla om delar av nämnda belopp t. ex. att av det nedsättningen motsvarande beloppet ett visst belopp skall återbetalas till aktieägarna och återstoden avsättas till en särskild fond att användas enligt beslut av bolagsstämman. Uttrycklig bestämmelse därom har upptagits i fjärde stycket sista punkten.

Femte och sjätte styckena. Enligt 50 § första stycket AL skall nedsättningsbeslutet ofördröjligen anmälas för registrering. Innefattar beslutet föreskrift om motsvarande beloppes avsättning till reservfonden, anses enligt tredje stycket första punkten aktiekapitalet nedsatt då beslutet blivit registrerat. Innefattar beslutet icke sådan föreskrift, får det ej bringas till verkställighet utan rättens tillstånd. Rättens beslut om tillstånd skall insändas för registrering.

Det synes beredningen icke lämpligt att, sedan nedsättningsbeslut fattats — vilket sker under hänsynstagande till bolagets ställning vid beslutets fattande — nedsättningens verkställande, särskilt då rättens tillstånd till verkställigheten erfordras, kan längre tid uppskjutas. Vidare bör beaktas, att i samband med nedsättningsbeslutet ofta beslut fattas om ändring i bolagsordningens bestämmelser rörande aktiekapitalet och akties nominella belopp. Också detta ändringsbeslut registreras och anteckningen därom kvarstår i registret, även om nedsättningen ej kommer till stånd. Visserligen är det ej förbundet med lika stora vådor att bolagsordningen utvisar lägre aktiekapital än det verkliga som att bolagsordningen utvisar högre, men icke

dess mindre synes det ej lämpligt, att bolagsordningens bestämmelser rörande aktiekapitalet och akties nominella belopp icke stå i överensstämmelse med de verkliga förhållandena.

Beredningen har därför ansett sig böra upptaga föreskrift om viss tid för anmälan av nedsättningsbeslutet för registrering, för ansökan om rättens tillstånd till nedsättning utan föreskrift om motsvarande beloppes avsättning till reservfonden och för anmälan om rättens tillstånd för registrering. Vidare upptages beträffande nedsättning utan föreskrift om hela det motsvarande beloppets avsättning till reservfonden stadgande, att aktiekapitalet skall anses nedsatt då rättens beslut om tillstånd blivit registrerat. Iakttagas ej de föreskrivna tiderna, förklaras nedsättningsbeslutet förfallet och tidigare anteckning om beslutet avföres ur registret. Enligt 188 § 2 mom. andra stycket och 3 mom. andra stycket skall jämväl bolagsordningsändring rörande aktiekapitalet eller akties nominella belopp som beslutats i samband med nedsättningen vara förfallet och anteckningen om dess registrering avföres ur registret.

I detta mom. *femte stycket* föreskrives därför, att inom fyra månader från det nedsättningsbeslutet fattades, eller, om klandertalan därå anställes, från det denna talan genom lagakraftgående utslag ogillades, nedsättningsbeslutet skall av styrelsen eller verkställande direktör anmälas för registrering. Den omständigheten att klandertalan anställts innefattar emellertid icke hinder mot registrering av nedsättningsbeslutet. Vid anmälan av nedsättningsbeslut för registrering skola fogas två enligt 213 § andra stycket bestyrkta avskrifter av protokoll som förts i ärendet, så ock avskrift av de i detta mom. andra stycket 1, 2 och 3 omförmälda handlingar. Innefattar nedsättningsbeslutet föreskrift att hela det nedsättningen motsvarande beloppet skall avsättas till reservfonden, skall enligt 3 mom. första stycket aktiekapitalet anses nedsatt, då beslutet om nedsättningen blivit registrerat. I anmälan bör därför, om i bolagsordningen intaget förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs icke avser samtliga aktier i bolaget och nedsättningen ej skall genomföras genom minskning av aktiernas nominella belopp — i vilket fall någon ändring i antalet fria och antalet bundna aktier ej sker — för registrering uppgift lämnas om huru stor del av det belopp nedsättningen avser motsvaras av fria och av bundna aktier. Bestämmelse därom har upptagits i femte mom. sista punkten.

Har anmälan ej inkommit inom föreskriven tid, skall enligt *sjätte stycket* nedsättningsbeslutet vara förfallet och, om anmälan senare sker, registrering följaktligen vägras.

2 mom. Nedsättning, då beslutet icke innehåller föreskrift att hela det nedsättningen motsvarande beloppet skall avsättas till reservfonden. Första stycket. Då nedsättningsbeslutet icke innehåller föreskrift, att hela det nedsättningen motsvarande beloppet skall avsättas till reservfonden, må enligt förslaget liksom enligt gällande rätt beslutet ej bringas till verkställighet utan *rättens tillstånd*. Sådant tillstånd är följaktligen erforderligt, då i beslutet upptagits föreskrift, att det nedsättningen motsvarande beloppet eller någon del därav skall återbetalas till aktieägarna, eller att beloppet eller någon del

därav skall avsättas till en särskild fond att användas enligt beslut av bolagsstämma.

Andra stycket. Rättens tillstånd skall av styrelsen och verkställande direktör sökas inom fyra månader efter det nedsättningsbeslutet registrerades.

Enligt beredningens förslag skall, så länge bolagets skulder — med vissa undantag — överstiga summan av aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfond, av bolagets årsvinst avsättning ske till nämnda fonder och dessutom begränsning föreligga i fråga om vinstutdelning från bolaget. Nedsättning av aktiekapitalet utan föreskrift om motsvarande belopps avsättning till reservfonden bör ej kunna ske sålunda, att därefter gäldstäckning efter vad nyss sagts icke skulle föreligga enligt fastställd balansräkning för nästföregående räkenskapsår.

Vid ansökningen om rättens tillstånd skall därför vara fogad — förutom bevis att beslutet blivit registrerat samt en av styrelsen eller verkställande direktör underskriven förteckning över bolagets samtliga kända borgenärer med angivande av deras postadress — jämväl avskrift av fastställd balansräkning för nästföregående räkenskapsår, räknat från tiden för ansökningen, försedd med anteckning som i 132 § 1 mom. tredje stycket sista punkten sägs. Där enligt denna balansräkning summan av aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfond understiger eller efter nedsättningen skulle komma att understiga sådana bolaget åvilande skulder som skola tagas i beräkning vid skuldregleringsfonds bestämmande, skall ansökningen avslås. Möter ej sådant hinder mot bifall till ansökningen, skall rätten utfärda kallelse å okända borgenärer att skriftligen angiva sina fordringar hos rätten, och skall — liksom enligt 50 § andra stycket AL — om dagen för inställelsen och om kallelsens kungörande gälla vad i preskriptionsförordningen är stadgat om kallelse å okända borgenärer.

I förteckningen över bolagets samtliga kända borgenärer skola upptagas de, som äro bolagets borgenärer vid tidpunkten för ansökningen om tillstånd till nedsättningen. Rätt att i anledning av kallelsen hos domstolen anmäla fordran synes emellertid tillkomma de borgenärer, vilkas fordringar uppkommit innan kungörelse om den offentliga stämningen sista gången ägde rum.¹ Styrkes inför rätten, att de borgenärer, vilka äro upptagna å förteckningen eller givit sig an hos rätten, blivit till fullo förnöjda för sina uppgivna fordringar eller medgivit aktiekapitalets nedsättning eller att säkerhet som av rätten godkännes ställts för deras fordringar, skall enligt andra stycket sista punkten ansökningen bifallas.

Nedsättningsbeslutets laglighet skall vid registreringen prövas av registreringsmyndigheten. Förnyad prövning härav ankommer ej på domstolen, vilken i allmänhet saknar tillgång till de handlingar som erfordras för undersökningen. Ifall klandertalan mot nedsättningsbeslutet anställts, må naturligtvis tillstånd icke lämnas, om rätten jämlikt 145 § 2 mom. andra stycket förordnar att nedsättningsbeslutet ej må verkställas. Särskild bestämmelse därom synes icke erforderlig. Skulle beträffande nedsättnings-

¹ Jfr preskriptionsförordningen 11 §.

beslutet nullitetsskäl föreligga, skola dessa beaktas av rätten i ärendet om tillstånd.

Tredje stycket. I samband med lagen den 18 juni 1937 om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser infördes i 50 § sista stycket AL den bestämmelsen, att där sådan stiftelse har fordran hos bolaget, ansökan om nedsättning varom i andra stycket eller om vinstutdelning varom i tredje stycket sägs icke må bifallas, med mindre det inför rätten styrkes, att styrelse eller god man för stiftelsen med tillstånd av tillsynsmyndigheten för sådana stiftelser därtill lämnat medgivande eller att säkerhet, som av rätten godkännes, ställts för fordringen. Det uppgives, att hos vissa bolag föreläggat farhågor för att aktiekapitalets nedsättning skulle genom nämnda bestämmelse kunna alltför mycket försvåras och att dessa farhågor motverkat frågan om inrättande av stiftelse som avses i nämnda lag. Beredningen har därför ansett sig böra föreslå särskilda lagregler i ämnet. Därvid har beredningen ansett sig böra bygga på den tanke, som av beredningen framkastades i motiven till nämnda bestämmelse,¹ nämligen att, vid nedsättning av aktiekapitalet som avses i 50 § andra stycket AL, proportionell avbetalning å fordran, varom i 2 § lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser sägs, framstår såsom billig. I enlighet härmed har av beredningen i detta mom. tredje stycket föreslagits den bestämmelsen, att där pensions- eller annan personalstiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, har fordran hos bolaget som i 2 § samma lag avses, fordringen ej skall utgöra hinder mot bifall till ansökningen, där det inför rätten visas att betalning erlagts för så stor del av fordringen vid tiden för nedsättningsbeslutet som det nedsättningen motsvarande beloppet utgör av aktiekapitalet. Om nämnda regel gives i detta moment, framstår en regel om proportionella avbetalningar å fordringen vid vinstutdelning efter nedsättning enligt 3 mom. såsom naturlig. Sådana lagregler torde icke — liksom måhända den i 50 § sista stycket AL upptagna — behöva befaras avskräcka de bolag, som anse sig böra räkna med möjligheten av kapitalnedsättning, från att göra mera betydande avsättningar till personalstiftelser.

Fjärde, femte och sjätte styckena. I anslutning till vad förut anförts vid 1 mom. femte stycket hava i detta mom. femte och sjätte styckena bestämmelser upptagits rörande anmälan inom viss tid för registrering av rättens tillstånd till nedsättning som avses i detta mom., rörande förklaring att beslut om sådan nedsättning förfallit och klagan över dylik förklaring, samt rörande avförande av anteckningar ur registret.

För att underlätta fullgörandet av dessa bestämmelser har beredningen i fjärde stycket upptagit föreskrift om skyldighet för rätten eller domaren att avsända underrättelse till registreringsmyndigheten om ansökning om rättens tillstånd, vilken gjorts inom den i andra stycket första punkten stadgade tid, så ock om beslut som meddelats i anledning av ansökningen.

¹ Se lagberedningens förslag till lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser m. m. (SOU 1937: 13) s. 155.

Har i bolagsordningen intagits förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs och avser förbehållet icke samtliga aktier i bolaget, skall, där nedsättningen ej skall genomföras genom minskning av aktiernas nominella belopp, även vid nedsättningsbeslut, som icke innefattar föreskrift att hela det nedsättningen motsvarande beloppet skall avsättas till reservfonden, för registrering lämnas uppgift om huru stor del av det belopp nedsättningen avser motsvaras av fria och av bundna aktier. Av lämplighetsskäl synes i sådant fall denna uppgift emellertid böra lämnas först i anmälningen för registrering av rättens tillstånd.

I de relativt sällsynta registreringsärenden varom här är fråga torde vid tillämpningen av ovannämnda regler registreringsmyndigheten genom vissa förfrågningar av hand böra söka undvika att felaktiga åtgärder vidtagas. Därest icke strax efter utgången av fyra månader efter registreringen av nedsättningsbeslutet från rätten eller domaren inkommer underrättelse att ansökan om tillstånd gjorts, bör registreringsmyndigheten infordra upplysning från rätten och — om svar inkommer att sådan ansökan ej behörigen gjorts — efter bolagets hörande förklara nedsättningsbeslutet förfallet. Sedan bolaget underrättats därom och laga kraft åkommit registreringsmyndighetens beslut, skall anteckningen om nedsättningsbeslutets registrering avföras ur registret. Har däremot från rätten meddelats att ansökning ingivits, skall registreringsmyndigheten avvakta ytterligare meddelande om rättens beslut. Meddelar rätten att ansökningen om rättens tillstånd avslagits, skall registreringsmyndigheten, efter infordrande från vederbörlig överrätt av bevis att beslutet vunnit laga kraft,¹ förklara nedsättningsbeslutet förfallet, därom underrätta bolaget och avföra anteckningen om nedsättningsbeslutets registrering ur registret. Meddelar rätten att ansökningen bifallits, åligger det däremot registreringsmyndigheten att avvakta, huruvida bolaget med bevis om att laga kraft åkommit beslutet anmäler detsamma för registrering. Gör bolaget icke sådan anmälan inom sex månader efter det beslutet, därest det ej överklagats, skulle hava vunnit laga kraft, bör registreringsmyndigheten hos vederbörande överrätt efterhöra huruvida beslutet överklagats och, om lagakraftbevis erhålles, förklara nedsättningsbeslutet förfallet och därom underrätta bolaget. Sedan registreringsmyndighetens beslut vunnit laga kraft, skall anteckningen om nedsättningsbeslutets registrering avföras ur registret.

Sista stycket. I 50 § andra stycket AL saknas bestämmelse, när aktiekapitalet i fall som där avses skall anses nedsatt. Då nedsättningsbeslutet innefattar föreskrift, att det nedsättningen motsvarande beloppet skall återbetalas till aktieägarna, måste — i och med det att rättens tillstånd givits och registrerats — betalningsrätt anses hava inträtt för dem gentemot bolaget. Därefter bör följaktligen aktiekapitalet redovisas såsom nedsatt med nämnda belopp och detta upptagas såsom skuld till aktieägarna. I den mån utbetalning sedan äger rum, minskas nämnda skuld. Har annan föreskrift givits rörande beloppets användning, exempelvis avsättning till en fond,

¹ I fråga om infordrande av lagakraftbevis torde måhända instruktorska bestämmelser böra meddelas.

skall redovisningen naturligtvis lämpas därefter. Bestämmelse har därför upptagits i detta mom. sista stycket av innehåll, att aktiekapitalet skall anses nedsatt, då beslutet om tillstånd till nedsättningen blivit registrerat. Utan särskild lagbestämmelse synes uppenbart att anteckningen om registreringen av rättens tillstånd bör innehålla angivande av att nedsättningen av aktiekapitalet inträtt.

3 mom. Nedsättning, då beslutet innehåller föreskrift att hela det nedsättningen motsvarande beloppet skall avsättas till reservfonden. Första stycket. I detta mom. första stycket upptages bestämmelsen i 50 § tredje stycket första punkten AL, att där beslut om nedsättning innefattar föreskrift om motsvarande beloppes avsättning till reservfonden, aktiekapitalet skall anses nedsatt, då beslutet om nedsättningen blivit registrerat, dock att vinstutdelning icke må äga rum, förrän rättens tillstånd därtill erhållits eller aktiekapitalet enligt verkställd registrering ökats med ett mot nedsättningen svarande belopp. Anteckningen i registret om nedsättningsbeslutet bör innehålla, att nedsättningen av aktiekapitalet inträtt.

Andra stycket. Beträffande ansökningen om tillstånd till vinstutdelning och ordningen för dess prövning hava ock upptagits gällande bestämmelser. I fråga om underrättelsen till kronans ombudsman i orten och till kända inländska och utländska borgenärer om kallelsen till inställelse inför rätten föreskrives, att sådan underrättelse skall — såsom för närvarande i allmänhet torde ske — genom rättens eller domarens försorg i betalt brev avsändas till borgenärerna. Rörande tiden för underrättelsen föreskrives att brev skall avsändas till inländsk borgenär minst en och till utländsk borgenär minst två månader före inställelsedagen.

Bestrides ej ansökningen eller styrkes inför rätten att de borgenärer, vilka hos rätten bestritt ansökningen, blivit till fullo förnöjda för sina fordringar eller medgivit vinstutdelning eller att säkerhet, som av rätten godkännes, ställts för deras fordringar, skall rätten lämna tillstånd att utan hinder av nedsättningen vinstutdelning därefter må äga rum. Liksom anmälan av fordran enligt 2 mom. andra stycket i ärende om rättens tillstånd till verkställighet av nedsättningsbeslut synes bestridande av ansökning, som i detta mom. andra stycket avses, kunna göras allenast av borgenärer, vilkas fordringsanspråk tillkommit innan i anledning av kallelsen å okända borgenärer kungörelse sista gången skett. Det uppgives, att fall inträffat då ansökningen om rättens tillstånd avsett vinstutdelning under visst år eller med vissa procent, och att av rätten meddelat tillstånd haft sådant innehåll. Då dylikt beslut, som icke står i överensstämmelse med grunderna för ifrågavarande stadganden, icke lämpligen bör kunna meddelas, har uttryckligen angivits att beslutet skall avse tillstånd, att utan hinder av nedsättningen vinstutdelning därefter må äga rum.

Om vinstutdelning sker utan rättens tillstånd, föreligger återbäringsskyldighet med ansvarighet för uppkommen brist enligt 79 § 2 mom. Därjämte stadgas i 202 § 5 straffpåföljd för styrelseledamot och verkställande direktör som verkställer utdelningen.

Tredje stycket. För det fall att pensions- eller annan personalstiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, äger fordran hos bolaget som i 2 § nämnda lag avses, har beredningen av skäl som anförts i motiven till 2 mom. tredje stycket ansett den nuvarande bestämmelsen i 50 § sista stycket AL böra ersättas med lagregler om skyldighet för bolaget att i händelse av vinstutdelning verkställa avbetalning å stiftelsens fordran. Beredningen föreslår att, om vinstutdelning sker, innan aktiekapitalet enligt verkställd registrering ökats med ett mot nedsättningen svarande belopp, skyldighet skall åvila bolaget att erlägga betalning för så stor del av stiftelsens fordran vid tiden för nedsättningsbeslutet som vinstutdelningen motsvarar av aktiekapitalet efter nedsättningen. Sådan avbetalning skall ske var gång vinstutdelning äger rum, intill dess så stor del av stiftelsens fordran vid tiden för nedsättningsbeslutet blivit betald som nedsättningen utgjorde av det aktiekapital som nedsattes.

Fjärde stycket. Rättens beslut, varigenom tillstånd till vinstutdelning givits, skall, sedan det vunnit laga kraft, av styrelsen eller verkställande direktör anmälas för registrering. Anmälningen skall vara åtföljd av rättens beslut i huvudskrift eller avskrift, så ock av lagakraftbevis.

4 mom. Verkan av nedsättning, utan föreskrift om hela motsvarande beloppets avsättning till reservfonden, i händelse av bolagets konkurs. Den i detta mom. upptagna bestämmelsen motsvarar stadgandet i 50 § femte stycket AL, att nedsättning av aktiekapitalet, som ej är förenad med motsvarande beloppets avsättning till reservfonden, skall, där bolagets egendom avträdes till konkurs som börjar inom ett år från det rättens beslut efter verkställd registrering kungjordes i allmänna tidningarna, vara utan verkan mot borgenär, som ej till nedsättningen samtyckt eller vid fordringens tillkomst hade kännedom om rättens beslut varigenom nedsättning medgivits. Stadgandet har undergått den redaktionella jämkning som är påkallad av hänsyn till konkurslagen. Vidare har med borgenär, som vid fordringens tillkomst ägde kännedom om rättens beslut varigenom nedsättningen medgavs, uttryckligen jämställts borgenär, som enligt vad i 193 § stadgas skall anses hava ägt sådan kännedom. Härutinnan torde endast föreligga ett förtydligande av gällande stadgande.

5 mom. Sättet för nedsättningens genomförande. Nedsättning av aktiekapitalet enligt förevarande paragraf kan ske genom inlösen av aktier, genom indragning av aktier utan återbetalning eller genom minskning av aktiernas nominella belopp eller ock genom sammanläggning av aktier enligt 211 §. Det har syntts beredningen lämpligt att i lagen uttryckligen angivas de olika sätten för nedsättningens genomförande. Bestämmelse därom har upptagits i detta mom. första stycket.

Då aktie inlöses eller nominella beloppet nedsättes mot återbetalning av aktiekapital, skall enligt andra stycket första punkten aktiebrevet genom styrelsens och verkställande direktörs försorg förses med påskrift därom. Det skall således åligga styrelsen och verkställande direktör — liksom vid inlösen av aktie enligt 72 § — att vid utbetalning kräva aktiebrevets till-

handahållande för påskrift.¹ Har aktiebrev förkommit, måste aktieägaren föranstalta om brevets dödande, innan utbetalning kan påkallas.

När återbetalning av aktiekapital ej skall äga rum, har styrelsen icke samma möjlighet att framtvinga företeende av aktiebrev. Men styrelsen bör genom meddelande till aktieägarna infordra aktiebrev och i övrigt vidtaga lämpliga åtgärder. Särskilt när nedsättningen skall genomföras medelst indragning av vissa aktier, är det av vikt att aktierna företes och förses med påskrift. Om det visar sig erforderligt, äger styrelsen på grund av ett lagligen gällande nedsättningsbeslut anhängiggöra rättegång mot aktieägaren. I andra stycket andra punkten stadgas därför, att påskrift skall så snart ske kan verkställas, när aktie indragits eller nominella beloppet minskats utan återbetalning.

Försummelse i fråga om verkställande av påskrift kan medföra skadeståndsskyldighet.

74 §.

Skyldighet för aktiebolag att träda i likvidation, om till följd av nedsättning av aktiekapitalet genom inlösen eller indragning av aktier antalet fria aktier kommit att överstiga det tillåtna. Finnes i bolagsordningen förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs och avser förbehållet icke samtliga aktier i bolaget, måste vid ökning och nedsättning av aktiekapitalet tillses att det tillåtna förhållandet mellan fria och bundna aktier upprätthålles. Liksom vid aktiekapitalets minskning genom förverkande av aktier på grund av betalningsförsummelse kan, vid nedsättning av aktiekapitalet enligt 72 § genom inlösen av aktier på grund av förbehåll i bolagsordningen som där avses eller vid nedsättning av aktiekapitalet enligt 73 §, som genomföres annorledes än genom minskning av aktiernas nominella belopp, antalet fria aktier komma att överstiga den enligt förbehållet medgivna delen av aktierna i bolaget. För sådant fall skall vad i 51 § är stadgat äga motsvarande tillämpning. Bestämmelse därom har upptagits i förevarande paragraf. Erforderlig tillsyn över bestämmelsens efterlevnad är möjliggjord genom föreskrifterna om uppgiftsskyldighet i 72 § fjärde stycket, 73 § 1 mom. femte stycket och 73 § 2 mom. femte stycket.

75 §.

Aktiebolags förvärv av egna aktier. I samband med införandet i 1895 års aktiebolagslag av bestämmelser om nedsättning av aktiekapitalet dels enligt förbehåll i bolagsordningen om inlösen av aktier och dels på grund av bolagsstämmobeslut stadgades i nämnda lag (27 §), att aktiebolag icke finge i annan ordning än som sålunda föreskrivits rörande nedsättning av aktiekapitalet förvärva egna aktier, ej heller mottaga sådan aktie såsom pant. Därmed avsågs att förhindra kringgående av bestämmelserna om aktiekapitalets nedsättning.² Bestämmelse om straff eller annan påföljd av

¹ Jfr N 1 a l: Om aktiebrev s. 101—102.

² Jfr 1890 års kommittébetänkande s. 116 (NJA 1895 avd. II nr 3 s. 81).

överträdelse av förbudet upptogs icke i lagen. En pantsättning i strid med nämnda stadgande har emellertid i högsta domstolens dom den 13 januari 1903 förklarats icke vara för pantsättaren bindande.¹

Motsvarande stadgande upptogs i 1910 års aktiebolagsbolag (51 §), därvid förvärvsförbudet uttryckligen begränsades till att avse förvärv mot vederlag. Vidare föreskrevs, att stadgandet ej utgör hinder för aktiebolag att å auktion inropa för bolagets fordran utmätt aktie, dock med skyldighet att åter avyttra aktien så snart det kan ske utan förlust. Bestämmelse om straff för överträdelse upptogs i lagen (133 § första stycket första ledet AL).

Därest i bolagsordning, som stadfästs före ikraftträdandet av 1895 års aktiebolagslag, intagits bestämmelse om inlösen av aktie utan nedsättning av aktiekapitalet och utan hinder för bolaget att åter utgiva aktien,² äger enligt övergångsbestämmelserna till 1895 och 1910 års aktiebolagslagar bestämmelsen fortfarande tillämpning.

Emellertid infördes i 1910 års aktiebolagslag (56 §) det stadgandet att i aktiebolags balansräkning egen aktie icke må upptagas såsom tillgång. Detta stadgande skall gälla även beträffande äldre aktiebolag med sådan bestämmelse i bolagsordningen varom nyss sagts. Och i motiven till 51 § AL framhölls, att om detta stadgande iakttoges, faran av missbruk icke heller beträffande de äldre aktiebolagen vore stor. Vidare anfördes, att då det i 1895 års aktiebolagslag givna förbudet för aktiebolag att förvärva egen aktie och såsom konsekvens därav förbudet att mottaga sådan aktie såsom pant, upptagits i 1908 års förslag, det ej skett på den grund, att därest ett dylikt förbud ej meddelades, fara vore för handen, att aktiebolag skulle genom förvärv av egna aktier obehörigen nedsätta aktiekapitalet, utan för att söka förhindra, att aktiebolag spekulerade i egna aktier. Med hänsyn till den sålunda återopade grunden för omförmälda förbud vore uppenbart, att det borde gälla allenast förvärv mot vederlag.³

Även i *främmande* aktiebolagslagstiftning upptages i allmänhet förbud mot förvärv av egna aktier, understundom med rätt för bolaget till sådant förvärv i vissa fall eller i begränsad omfattning.⁴ Enligt FAL 21 § 2 och 3 mom. må aktiebolag icke inköpa eller belåna egna aktier; dock utgör stadgandet ej hinder för bolag att efter förbehåll i bolagsordningen eller i vissa i lagen angivna fall utan minskning av aktiekapitalet med därutöver behållen tillgång inlösa aktie. I NAL § 28 stadgas, att aktiebolag icke kan — med undantag som upptagas i 29 § — förvärva eller taga såsom pant egna aktier. Överträdelse kan bestraffas enligt NAL § 101 andra stycket. Såväl beträffande finsk som norsk rätt synes den uppfattningen förhärskande

¹ Jfr NJA 1903 s. 4.

² Se 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 33—40.

³ Jfr 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 40 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 64—65).

⁴ Se ang. tysk rätt Schlegelberger AG, § 65, Brodmann AR, § 65, och v. Godin-Wilhelmi AG, § 65, ang. schweizisk rätt rev. schw. OR art. 659, Hug s. 54—55, Guhl s. 30, Thalmann i Sieben Vorträge, Basel 1937, s. 49—51 och Goldschmidt: Grundfragen s. 77—78 samt ang. engelsk rätt Comp. Act 1929 § 45.

att förvärv i strid mot sådant förbud icke är giltigt.¹ Enligt DAL § 39 må ett aktiebolag icke förvärva eller såsom säkerhet mottaga egna aktier till större belopp än tio procent av aktiekapitalet; dock gäller ej denna begränsning, där aktierna förvärvas såsom led i nedsättning av aktiekapitalet eller genom köp på exekutiv auktion som äger rum till gäldande av en bolagets fordran. En i strid med förbudet ingången rättshandling anses vara ogiltig, om ej överlåtaren är i god tro t. ex. när han med skäl utgick ifrån att förvärvet skedde inom den tillåtna gränsen av tio procent av aktiekapitalet.² Dessutom drabbas bolagets organ av straff enligt DAL § 86 första stycket eller, om aktiekapitalet angripes, enligt § 87 A nr 2 eller B nr 1.

Lagberedningens förslag. Första stycket. Såsom i motiven till gällande lag återopats är ett förbud för aktiebolag att mot vederlag förvärva egna aktier erforderligt för att förebygga att aktiebolag bedriver spekulation i egna aktier. En sådan spekulation skulle uppenbarligen kunna medföra stora faror särskilt med hänsyn till den möjlighet, som föreligger för bolaget att på olika sätt påverka kursen på aktierna i bolaget. Men även det vid tillkomsten av 1895 års lag återopade skälet — upprätthållandet av bestämmelserna om nedsättning av aktiekapitalet — synes beredningen vara av väsentlig betydelse. Förvärv från ett aktiebolags sida av egna aktier mot vederlag innebär, att bolagets medel användas till övertagande av aktier från enskilda aktieägare. Förvärvet är sålunda en åtgärd som — innan aktierna åter avyttras till samma eller högre pris — till sina ekonomiska verkningar för dem som äro bolagets borgenärer eller aktieägare i bolaget är jämförlig med nedsättning av aktiekapitalet i förening med återbetalning till vissa aktieägare. Därigenom att den i lagen stadgade ordningen för nedsättning av aktiekapitalet i förening med återbetalning åsidosättes, berövas borgenärerna den rätt som enligt 73 § 2 mom. andra stycket tillkommer dem att pröva om de vilja medgiva återbetalningen och om medgivande ej lämnas erhålla säkerhet, och tillsyn kan ej utövas däröver att den konsolideringsprincip som kommit till uttryck i lagen ej reellt åsidosättes. Ett förvärv av egna aktier annorledes än efter bolagsstämmobeslut innebär vidare, att aktieägarna berövas det skydd för deras lika rätt till del i vad vid aktiekapitalets nedsättning återbetalas, som åsyftas med de år 1924 införda och till sitt huvudsakliga innehåll i förslaget 73 och 141 §§ upptagna reglerna.³ Skulle sådant förvärv kunna ske, skulle de aktieägare, vilka förmäna att nedsättning av aktiekapitalet med proportionell återbetalning till alla aktieägare skulle hava varit för dem fördelaktigare, komma att ställas inför en redan vidtagen åtgärd, som kan medföra att de nödgas besluta nedsättning av aktiekapitalet genom indragning av de förvärvade aktierna.

Mot förbudet för aktiebolag att förvärva egna aktier har återopats, att det

¹ Se Chydenius s. 95, Augdahl s. 257, Platou-Lindvik II s. 104 och Hanssen vid § 28. Jfr dock Scheel och Fougner i Norsk Retstidende 1932 s. 904 och 1933 s. 97.

² Jfr Sindballe III s. 197.

³ Jfr Schlegelberger AG, § 65, anm. 1.

understundom kunde ligga i bolagets intresse att genom köp av egna aktier stödja aktiernas kurs. Och den danska lagen medger — såsom ovan anförts — aktiebolag att förvärva egna aktier till belopp som av hänsyn till bolagets borgenärer bestämts till högst tio procent av aktiekapitalet. Redan ett sådant undantag från förbudet kan naturligtvis utnyttjas till obehörigt gynnande av vissa aktieägare. Men enligt beredningens mening kan först och främst däremot invändas, att stödandet av kursen å bolagets aktier i regel är ett de enskilda aktieägarnas intresse och bör tillgodoses genom ansträngningar från deras sida. Vid fortsatt ogynnsam kursutveckling kunna aktieköp av bolaget för kursens stödande — även om de från början tett sig ofarliga — lätt medföra stora vådor för bolaget. Och genom sådana köp skulle spekulation i bolagets aktier möjliggöras, vars förhindrande åsyftats med förvärvsförbudet. Beträffande en lagstiftning, vilken i likhet med den svenska sedan lång tid tillbaka innehållit förbud mot förvärv av egna aktier, synes det därför icke tillrådligt att jämka på förbudet för möjliggörande — inom vissa gränser — av stödköp genom bolaget.

Beredningen har därför i första stycket första och andra punkterna utan ändring upptagit bestämmelserna i 51 § AL.

Andra stycket. Med hänsyn till förarbetena till 51 § AL synes det antagligt, att det vid lagrummets tillkomst ej avsågs att taga ståndpunkt till frågan om ett förvärv i strid med det där stadgade förbudet skulle vara ogiltigt eller icke.¹ Denna fråga torde hava ansetts kunna överlämnas till lösning enligt allmänna rättsgrundsatser. Då det emellertid enligt beredningens mening är av stor vikt att förbudet mot förvärv av egna aktier upprätthålles och förbudets effektiva upprätthållande otvivelaktigt bäst tryggas genom en regel om ogiltighet av förbudsstridigt förvärv,² har beredningen i andra stycket upptagit uttryckligt stadgande, att avtal, som träffats i strid mot förbudet i första stycket, skall vara ogilt.³

¹ I särskilda yttranden förordades av kommitténs ordförande justitiekanslern E. Sjöberg och professorn E. Kallenberg ett tillägg till förevarande paragraf av innehåll att avtal i strid mot förbudet skulle vara ogilt (1908 års kommittébetänkande, motiven s. 134 och 145). Se härom Nial: Om förvärv i strid mot legala förbud i TfR 1936 s. 1, särskilt s. 70—71, Karlgren i SvJT 1938 s. 210 o. f. och Bergendal s. 226 not 3.

Inom svensk rättspraxis har frågan såvitt känt icke varit föremål för bedömande i högsta instans efter det i NJA 1903 s. 4 upptagna rättsfallet.

Den av högsta domstolen den 20 november 1935 meddelade domen, avseende bankaktiebolags förvärv av aktier, som finnes refererad i NJA 1935 s. 631, kan ej anses giva uttryck åt en förändrad uppfattning. De numera i lagen om bankrörelse 45—48 §§ upptagna bestämmelserna hava instruktörisk karaktär och där upptagna förbud kunna i allmänhet ej medföra ogiltighet av ett i strid däremot slutet avtal.

Däremot äro två hovrättsavgöranden kända, Göta hovrätts utslag den 28 november 1932 (SvJT 1933 ref. s. 23, jfr SvJT 1937 s. 476) och Svea hovrätts dom den 18 januari 1935 i mål mellan E. Pettersson samt aktiebolaget Medéen & Wetterlund. Det förra avgörandet synes utgå från att förvärvet är giltigt medan det senare ger uttryck åt samma uppfattning som kom till uttryck i 1903 års dom.

² Jfr Hug s. 55.

³ Enligt den tyska aktiebolagslagen, AG § 65 st. 3, blir väl det sakrättsliga förvärvet (das dingliche Erwerbsgeschäft) av egna aktier i strid mot bestämmelserna i § 65 st. 1 och 2 ej ogiltigt i annat fall än då aktierna icke äro fullbetalda, men det obligationsrättsliga rättsärendet (das schuldrechtliche Geschäft) rörande förvärv av egna aktier i strid mot nämnda bestämmelser är ogiltigt (nichtig). Detta ärendes ogiltighet medför, att bolaget icke

Medan direkt förvärv av egna aktier torde inom svensk bolagspraxis mycket sällan äga rum, lär er indirekt förvärv av egna aktier understundom förekomma i växlande former. Beträffande *indirekt förvärv och indirekt innehav av egna aktier* saknas bestämmelser i aktiebolagslagen. Redan enligt gällande rätt torde emellertid på sätt närmare utvecklas vid 106 § 6 mom. andra stycket, om ett eller flera dotterbolag äga aktier i moderbolaget, vid värdering i moderbolagets balansräkning av dess aktier i dotterbolagen avdrag böra göras för vad av aktievärdet belöper å dotterbolagens aktier i moderbolaget. Och beredningen föreslår upptagande av en uttrycklig regel därom i nämnda stycke.

Att till legislativ behandling upptaga andra olikartade spørsmål som uppkomma i fråga om indirekt förvärv och indirekt innehav av egna aktier erbjuder betydande svårigheter. Förvärvar ett dotterbolag aktier i moderbolaget, kunna ej sällan omständigheterna tydligt giva vid handen, att förvärvet avser ett kringgående av förbudet mot förvärv av egna aktier. Om åter exempelvis ett aktiebolag för att övertaga ledningen av ett annat aktiebolags rörelse förvärvar aktiemajoriteten i nämnda bolag och detta bland andra aktieposter äger en aktiepost i moderbolaget, kan denna aktiepost vara utan väsentlig betydelse för förvärvet och ett kringgående av förbudet mot förvärv av egna aktier uppenbarligen icke vara åsyftat. Då sålunda indirekt innehav av egna aktier kan uppkomma på olika sätt och med hänsyn därtill lagbestämmelser i ämnet måste bliva ganska invecklade,¹ har beredningen ansett det böra överlämnas till rättstillämpningen att avgöra, när ett aktieförvärv skall anses innebära ett kringgående av förbudet mot förvärv av egna aktier och följaktligen icke vara gällande. Beredningen anser vidare den i 106 § 6 mom. andra stycket upptagna regeln samt den bestämmelse som av beredningen föreslås i 125 § tredje stycket, att av dotterbolag rösträtt icke må utövas för aktie i moderbolaget, vara ägnade i väsentlig mån motverka indirekt innehav av egna aktier.

Om inskränkning i rätten att förfoga över aktie.

I motsats mot vad som gäller beträffande andra — i utländsk rätt erkända — aktiebolaget närstående former av bolag, där rätten att överlåta andel i bolaget ofta är underkastad begränsningar, är andel i aktiebolag, aktien, i regel fritt överlåtbar. För att överlåtelse av aktie skall underlättas har den betydelsefullaste urkunden som utfärdas rörande aktie, aktiebrevet, värdepappers karaktär och är enligt gällande svensk rätt, vare sig aktiebrevet

blott kan vägra betala köpeskillingen för aktierna utan även kan återfordra redan betald köpeskillning. Medkontrahenten kan icke blott vägra att överlåta de sålda aktierna utan kan, om de överlämnats, återfordra dem efter reglerna för utgivande av obehörig vinst. Den av kontrahenterna, som påstår att rättsärendet är gällande, har att bevisa, att ett sådant fall föreligger att förvärv är tillåtet (Schlegelberger AG § 65 anm. 13—17).

Den nya tyska lagen innefattar i detta hänseende en skärpning av 1931 års lagstiftning.

¹ Jfr nya tyska AG § 65 st. 5—7.

är ställt till innehavaren eller till viss man, föremål för godtrosförvärv. Att i ett aktiebolag aktierna äro fritt överlåtbara sammanhänger därmed, att aktieägarnas kapital är bundet i bolaget under dettas bestånd, vilket kan bliva mycket långvarigt, och att i bolagets angelägenheter den enskilde aktieägaren i regel är underkastad majoritetens bestämmanderätt. I gengäld för kapitalinsatsens bundenhet och i viss mån såsom ett skydd mot majoritetsmissbruk tillerkännes aktieägaren rätt att överlåta sin aktie utan hinder av övriga aktieägare eller organ för bolaget. En motsatt princip skulle i många fall avhålla från kapitalplacering i aktier och därmed försvåra näringslivets kapitalförsörjning. Den fria överlåtbarheten är också från övriga delägares synpunkt i allmänhet utan betänkligheter, när det gäller aktiebolaget, som ju — i motsats till andra bolagsformer — till sin hela struktur är en fullt utpräglad kapitalassociation, där delägarens person träder i bakgrunden.

I lag stadgade begränsningar i den fria förfoganderätten över aktie saknas i svensk aktiebolagslagstiftning och förekommer i främmande lagstiftning endast i ringa omfattning. Däremot kunna begränsningar föreskrivas i bolagsordningarna.¹ Enligt gällande svensk aktiebolagslag (52 § sista stycket AL) må inskränkning i förfoganderätten över aktie allenast såtillvida stadgas i bolagsordningen, att rätt tillerkännes aktieägare att vid akties övergång till annan än aktieägare eller till annan än ägare av visst slag av aktier lösa aktien (52 § första, tredje och fjärde styckena AL), eller att rätten för andra än här i riket bosatta personer, som äro svenska medborgare, att genom teckning eller överlåtelse förvärva aktie i bolaget inskränkes (52 § andra stycket AL).

76 §.

Förbehåll om aktieägares rätt att vid akties övergång å annan lösa aktien och om inskränkning i rätten för utländskt eller därmed jämställt rättssubjekt att förvärva aktie.

1 mom. Förbehåll om aktieägares rätt att vid akties övergång å annan lösa aktien. Första stycket. Detta stycke motsvarar 52 § första stycket AL² med allenast vissa jämkningar och tillägg. Enligt förslaget 3 § sista stycket första punkten kan i bolagsordningen bestämmas att brev å aktierna i bolaget icke skola utfärdas. Även i dylikt fall skall i bolagsordningen kunna intagas förbehåll som här avses. Genom sådant förbehåll må föreskrivas, att om aktie övergår till annan än aktieägare eller till annan än ägare av aktie av visst slag, aktieägarna eller ägarna av aktier av visst slag skola vara berättigade att lösa aktien. Med övergång av aktie avses förutom överlåtelse

¹ Se Hallstein s. 200 o. f.

Jfr DAL § 5 litt. k, § 8 litt. f, § 24 litt. l, § 33, Krenchel s. 50 och 101, Sindballe III s. 104 och 109; NAL § 34, Augdahl s. 279, Platou-Lindvik II s. 117 och 143; FAL § 32 st. 1 samt Schlegelberger AG § 61 anm. 3.

² Av den statistiska utredningen angående aktiebolagen framgår, att förbehåll, som avses i 52 § första stycket AL, finnes i bolagsordningarna för 4 896 aktiebolag. Sådant förbehåll förekommer i 36,5 % av samtliga aktiebolag med aktiekapital å högst 200 000 kr., 39,3 % av samtliga aktiebolag med aktiekapital å lägst 200 001 kr. och högst 1 milj. kr. samt 21 % av samtliga aktiebolag med aktiekapital över 1 milj. kr.

även de familjerättsliga fången, bodelning, arv och testamente. Bolagsordningen kan dock begränsa lösningsrätten till att gälla t. ex. endast vid överlåtelse. Då i bolaget finnas aktier av olika slag, kan lösningsrätten bestämmas att avse allenast aktier av visst slag och tillerkännas alla aktieägarna eller ägarna av aktier av samma eller av annat slag.

Har i bolagsordningen intagits förbehåll om lösningsrätt, skall bolagsordningen angiva den ordning i vilken lösningsrätten må tillkomma aktieägarna inbördes, den tid inom vilken den, som vill begagna sig av lösningsrätten, skall därom göra anmälan hos styrelsen, och den tid inom vilken lösen skall erläggas. I 52 § första stycket AL är förstnämnda tidsfrist bestämd till högst nittio dagar räknat från anmälan hos styrelsen om aktiens övergång.¹ Då det är av vikt att, sedan hembud sålunda skett, lösningsrätt snarast möjligt utövas, föreslås att tiden därför skall bestämmas till två månader från anmälningen hos styrelsen. I fråga om tiden för erläggande av lösens belopp föreslås, i anslutning till den i 52 § första stycket AL föreskrivna fristen, en månad från det lösens belopp blivit bestämt.

Då anmälan hos styrelsen sker om akties övergång, måste snarast möjligt aktieägarna underrättas om hembudet. Beredningen föreslår uttrycklig bestämmelse att rörande sådan anmälan skall genom styrelsens eller verkställande direktörs försorg ofördröjligen meddelande ske till aktieägarna. Försummelse härutinnan medför straff och skadeståndsskyldighet.

Lösningsrätt må utövas i avseende å en del av de aktier som hembjudas.²

Då i bolagsordningen intagits förbehåll som i detta mom. sägs, skall enligt 36 § andra stycket i varje brev å aktie som förbehållet avser den däri bestämda inskränkningen i rätten till aktien angivas. Den omständigheten att detta försummats inverkar dock — såsom i motiven till 36 § andra stycket utvecklas — icke på förbehållets giltighet.

För att införing i aktieboken skall kunna ske av förvärv av aktie, som är föremål för lösningsrätt, måste visas att lösningsrätten icke begagnats. Bestämmelse därom har upptagits i 42 § 1 mom. tredje stycket.

I detta sammanhang vill beredningen erinra därom att enligt förslaget 208 § genom testamente rätten att i bolaget företräda aktier kan tillerkännas nyttjande- eller avkomsträttshavare. Beredningen har ej ansett sig böra upptaga bestämmelser därom, att i sådant fall lösningsrätt för övriga aktieägare skall föreligga som om aktien övergått å denne. Lösningsrätt kan ej utövas på den grund att ställföreträdare för aktieägare icke är aktieägare och lösningsrätt synes ej heller böra föreligga på den grund att nyttjande- eller avkomsträttshavare, som ej är aktieägare, företräder aktierna. I allmänhet är nyttjande- eller avkomsträtten övergående. Skulle nyttjande- eller avkomsträtt upplåtas på sådant sätt, att kringgående av lösningsbestämmelsen får anses föreligga, bör lösningsrätt kunna utövas. Utan särskild bestämmelse synes det uppenbart, att hembudsskyldighet skall fullgöras av den som har aktierna i sin besittning.

¹ Angående förvärvares skyldighet att göra anmälan om hembud av aktie se NJA 1914 not A nr 303 och 1921 s. 290.

² Jfr NJA 1934 s. 4.

Andra stycket. I detta stycke hava upptagits bestämmelser motsvarande stadgandena i 52 § tredje stycket AL. Bestämmandet av lösens belopp var enligt 1895 års aktiebolagslag 28 § helt beroende av de grunder bolagsordningen innehöll. Enligt 1908 års förslag 50 § skulle, där överenskommelse ej kunde träffas om lösens belopp, detta, som skulle motsvara aktiens verkliga värde, bestämmas av skiljemän enligt lagen om skiljemän den 28 oktober 1887. Denna ordning föreslogs till förhindrande av missbruk som förekommit i fråga om lösenbeloppets bestämmande.¹ Med hänsyn till omgången och tidsutdräkten vid ett skiljemannaförfarande ansåg emellertid lagutskottet, att möjlighet borde finnas att i bolagsordningen träffa bestämmelse om uteslutande av sådant förfarande och dess ersättande med någon annan lämplig grund för lösenbeloppets bestämmande. Enligt den lydelse 52 § tredje stycket erhöll skall skiljemannaförfarande äga rum, såframt ej annorlunda är stadgat i bolagsordningen. Då emellertid bolagsordningen bör upptaga föreskrift om lösenbeloppets bestämmande enligt angiven grund — vilket torde hava varit avsett med gällande stadgande² — har beredningen ansett förtydligande böra ske av den nuvarande lydelsen. I bolagsordningen kan föreskrivas exempelvis att lösenbeloppet skall, då försäljning skett, motsvara köpeskillingen eller att lösenbeloppet skall bestämmas genom en beräkning som verkställles på grundval av bolagets böcker.

Tredje stycket. Innan det visar sig att lösningsrätten ej begagnas, är enligt 52 § fjärde stycket AL den till vilken aktie övergått ej i förhållande till bolaget att anse såsom aktieägare. Han äger dock uppbära vinstutdelning samt, i händelse av aktiekapitalets ökning, utöva aktien tillkommande företrädesrätt till teckning av ny aktie. De av sådan teckning härflytande rättigheter och skyldigheter övergå å den som begagnar sig av lösningsrätten. Rätten för den till vilken aktie övergått att uppbära vinstutdelning eller utöva företrädesrätt till teckning av ny aktie tillkommer denne, till dess det slutligen visat sig att lösningsrätten begagnas d. v. s. till dess lösenbeloppet erlagts.

Bestämmelsen i förevarande stycke motsvarar stadgandet i 52 § fjärde stycket AL. Om lösen sker, övergå samtliga rättigheter och skyldigheter på grund av verkställd nyteckning till den som löser aktierna. Lösen omfattar således de nya aktierna och lösens belopp måste bestämmas med hänsyn därtill. Vad rätten till erhållande av gratisaktier beträffar äger — då aktier övergått till den som är underkastad lösningsrätt — denne icke utbekomma på aktierna belöpande gratisaktier eller delbevis, förrän det visar sig att lösningsrätten icke begagnas.

Fjärde stycket. I gällande rätt saknas uttrycklig bestämmelse om lösningsrätt för det fall att, utan samband med övergång av aktie, aktien tillkommande företrädesrätt till teckning av ny aktie eller rätt till erhållande av gratisaktie övergår till den som skolat vara underkastad lösningsrätt till aktien. Beredningen föreslår, att vad ovan i detta mom. är stadgat om rätt

¹ Jfr 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 41 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 66).

² Jfr Reg.R:ns årsbok 1924 s. 141.

att vid övergång av aktie lösa aktien skall äga motsvarande tillämpning, där den som skolat vara underkastad lösningsrätt till aktie, utan att aktien övergår å honom, förvärvar denna tillkommande rätt till gratisaktie eller utövar aktien tillkommande företrädesrätt till teckning av ny aktie. Då sådan företrädesrätt till teckning av ny aktie övergått till den, som är underkastad lösningsrätt till aktie, skall således hembudsskyldighet inträda i och med det att nyteckning skett. Lösen avser den nya aktie som tilldelas tecknaren på grund av teckningen. Den som utövar lösningsrätt inträder i tecknarens rättigheter och skyldigheter i avseende å den nya aktien.

Även i bolag, där lösningsrätt förbehållits i bolagsordningen, kan beslut fattas om ökning av aktiekapitalet mot tillskott av annan egendom än penningar. Då i sådant fall aktieägarna icke äga företrädesrätt till teckning av de nya aktierna, föreligger icke lösningsrätt.

2 mom. Inskränkning i rätten för utländskt eller därmed jämställt rättssubjekt att förvärva aktie. Enligt 52 § andra stycket AL må, där aktiebrevens skola ställas till viss man, i bolagsordningen intagas förbehåll, varigenom rätten för aktiebolag eller annan samfällighet eller för annan än här i riket bosatt svensk medborgare att genom teckning eller överlåtelse förvärva aktie inskränkes. På annat sätt än sålunda och genom förbehåll om lösningsrätt, varom i 52 § första, tredje och fjärde styckena AL är stadgat, må ej rättigheten att förfoga över aktie inskränkas. Utan hinder av förbehåll enligt 52 § andra stycket AL kan således aktie, som avses med den i förbehållet bestämda inskränkningen, genom annat fång än teckning eller överlåtelse förvärfvas av rättssubjekt som är underkastat förbehållet (förbjudet rättssubjekt). Sådana andra fång äro de familjerättsliga fången, bodelning, arv och testamente.

Förbehåll, som avses i 52 § andra stycket AL, har i betydande omfattning införts i bolagsordningar för aktiebolag efter tillkomsten av lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag.¹ Förbehållet har i de flesta fall avfattats i överensstämmelse med det i 2 § andra stycket nämnda lag såsom villkor för vinande av frihet från berörda inskränkningar föreskrivna minimiförbehållet. Understundom har förbehållet angivits avse samtliga aktier i bolaget eller kvoten fria aktier i förbehållet bestämts mindre än enligt det i 2 § andra stycket föreskrivna minimiförbehållet. Före tillkomsten av 1916 års lag torde förbehåll varom i 52 § andra stycket AL sägs icke hava förekommit i mer än något enstaka fall och då gällt gentemot rättssubjekt som i förbehållet betecknats såsom utländska samt vissa angivna slag av svenska särskilt bildade rättssubjekt.

Lagberedningens förslag. Första stycket. Förbehåll som här avses kan intagas i bolagsordningen, då brev å aktierna i bolaget skola ställas till viss man. Därjämte bör enligt beredningens mening sådant förbehåll kunna vid

¹ Sådant förbehåll finnes, enligt vad av den statistiska utredningen angående aktiebolagen framgår, i bolagsordningarna för 5 388 aktiebolag. Det förekommer i större omfattning i större aktiebolag än i mindre. Det förekommer sålunda i 36.8 % av samtliga aktiebolag med aktiekapital å högst 200 000 kr., 50.1 % av samtliga aktiebolag med aktiekapital å lägst 200.001 kr. och högst 1 milj. kr. samt 54.1 % av samtliga aktiebolag med aktiekapital över 1 milj. kr.

bolagets bildande intagas i bolagsordningen jämväl då i denna upptagits bestämmelse enligt 3 § sista stycket första punkten att aktiebrev icke skola utfärdas. Härom stadgas i förevarande stycke första och andra punkterna. Där emot medger icke beredningens förslag att ett bolag, vari aktiebrev icke skola utfärdas, efter bolagets bildande genom ändring av bolagsordningen inför förbehåll. För genomförande av sådan bolagsordningsändring kräves enligt 144 § påskrift å brev å aktierna i bolaget. Bolaget äger emellertid möjligheten att, efter borttagande ur bolagsordningen av bestämmelsen att aktiebrev icke skola utfärdas och efter utgivande av aktiebrev, intaga förbehåll av förevarande slag i bolagsordningen.

Beredningen har icke ansett sig böra föreslå, att ifrågavarande stadgande begränsas till att avse rätt att i bolagsordningen intaga det i 2 § andra stycket 1916 års lag föreskrivna minimiförbehållet eller strängare förbehåll. Möjlighet torde fortfarande böra föreligga att besluta förbehåll med större kvot från förbehållet fria aktier än där stadgas, i vilket fall bolaget naturligtvis ej erhåller den frihet i fråga om förvärv av fast egendom som följer av ett förbehåll vilket fyller de i nämnda lagrum uppställda kraven. Däremot har beredningen i fråga om de förbjudna rättssubjektens bestämmande ansett överensstämmelse böra såtillvida föreligga mellan detta lagrum och ifrågavarande bestämmelse i aktiebolagslagen att beträffande fysisk person allenast medborgarskapet skall vara avgörande. Att ställa ett förbud mot förvärv av aktier i beroende av svensk medborgares bosättning här i riket synes icke lämpligt, och ett förbehåll av sådant innehåll skulle kunna föranleda rättsförluster, även för annan än förvärvaren, på grund av den tvekan som i vissa fall kan föreligga beträffande frågan om en svensk medborgare har hemvist inom riket eller icke.

Vid avfattningen av stadgandet i första stycket har beredningen ansett böra beaktas, att den i förbehållet bestämda inskränknings i rätten att förvärva aktier skall avse — på sätt redan enligt gällande aktiebolagslag torde vara åsyftat — förbud att förvärva aktie i bolaget, vilken avses med förbehållet, *sdväl* genom teckning som genom överlåtelse. Ett förbud blott mot förvärv genom teckning eller blott mot förvärv genom överlåtelse torde ej vara avsett och skulle kunna medföra olämpliga resultat. Det synes vidare vara ägnat att befordra följdriktighet och tydlighet att i hithörande bestämmelser i aktiebolagslagen även terminologiskt genomföra den skillnad mellan »fria» aktier och »bundna» aktier, som i det praktiska livet utbildats på grundval av bestämmelserna i 2 § andra stycket 1916 års lag. Förevarande stycke har därför avfattats i närmare anslutning till nämnda bestämmelser. Härvid har eftersträfvats en lydelse, varigenom en bestämning av begreppen fria aktier och bundna aktier kan ske i samband med stadgandet om förbehållet. Med en sådan lydelse som föreslås i detta stycke har det ansetts möjligt att redan i tidigare paragrafer i denna lag använda beteckningarna fria och bundna aktier i förbindelse med hänvisning till förevarande paragraf 2 mom.

I fråga om de rättssubjekt som drabbas av förvärvsförbudet (förbjudna rättssubjekt) kan en bestämning ske inom den ram som är dragen i detta

mom. första stycket, vilket innebär att förbudet kan riktas mot alla rätts- subjekt utom svenska medborgare. Men det är beträffande aktier, som äro avsedda för aktiemarknaden, lämpligt att förbehållet ansluter sig till den be- stämning som finnes i 2 § andra stycket 1916 års lag, då eljest misstag lätt kan uppkomma vid aktieförsäljning.

Andra stycket. I 3 § andra stycket 1916 års lag stadgas, att om någon, av vilken enligt förbehåll som avses i 2 § andra stycket samma lag aktie ej må genom teckning eller överlåtelse förvärfvas, annorledes bekommit aktie, för- behållet icke skall medföra inskränkning i rätten till teckning eller erhållan- de av det antal nya aktier i bolaget, som svarar mot hans andel i det förut- varande aktiekapitalet, ej heller inskränkning i den rätt att teckna eller er- hålla nya aktier, som vid den tid, då han bekom aktien, enligt bolagsord- ningen var därmed förenad. Motsvarande stadgande saknas i aktiebolags- lagen. Men skulle förbehåll enligt 52 § andra stycket AL förekomma, vil- ket icke är av sådan beskaffenhet som i 2 § andra stycket 1916 års lag sägs, torde av aktiebolagslagstiftningens grunder böra följa att samma grundsats skall komma till tillämpning.

Då de regler som kommit till uttryck i 3 § andra stycket 1916 års lag böra gälla jämväl i fall då enligt förbehåll varom i detta mom. första stycket sägs större kvot av aktierna i bolaget är fri från förvärvsförbudet än som i 2 § andra stycket nämnda lag medgives eller eljest förbehållet har annat inne- håll än i 2 § andra stycket sägs, anser beredningen bestämmelser motsva- rande stadgandena i 3 § andra stycket 1916 års lag böra införas i aktiebo- lagslagen. Bestämmelsernas avfattning har jämkats med hänsyn till stadgan- dena i 61 § första stycket första punkten, 71 § 1 mom. fjärde stycket första punkten och i förevarande mom. första stycket. Då bestämmelserna framstå såsom en modifikation i förbehållet, hava de upptagits i detta mom. andra stycket.

Bestämmelser om tilldelning av aktier, då teckningsrätt utövas för fria aktier, hava upptagits i 66 §.

3 mom. Förbud mot annan inskränkning i rätten att förfoga över aktie än i 1 eller 2 mom sägs. Det i detta mom. upptagna stadgandet motsvarar be- stämmelsen i 52 § sista stycket AL. Beredningen hänvisar till inledningen till denna avdelning.

Om reservfond och skuldregleringsfond, så ock om bolags- stämmas rätt att genom vinstutdelning eller eljest förfoga över bolagets egendom.

Då kapital tillskjutes för ett aktiebolags bildande och fortsatta verksam- het, sker det i regel i syfte att aktieägarna skola erhålla avkastning på det insatta kapitalet genom utdelning av vinst som uppstår på bolagets verk- samhet. Av olika skäl måste emellertid aktieägarnas anspråk på utdelning underkastas begränsningar. Vinstutdelning måste naturligtvis vara uteslu-

ten, om den skulle inkräkta på den ekonomiska grundvalen för bolagets verksamhet, aktiekapitalet. Men vidare bör fordras reservering av vinstmedel för mötande av förluster. En sådan reservering är så mycket mera påkallad, som reglerna om det värde, vartill aktiebolags tillgångar må upptagas i dess balansräkning, visserligen avse att förhindra övervärdering men dock i vissa fall — beträffande anläggningstillgångar — medgiva deras upptagande över försäljningsvärdet. Det är därför möjligt att, ehuru balansräkningen utvisar vinst, vid en realisation även under gynnsamma förhållanden större eller mindre del av aktiekapitalet kan bli obetäckt. Därtill kommer, att då en nödtvungen realisation sker, denna mycket ofta medför förluster som eljest icke skolat uppkomma vid föryttring. Med hänsyn till växlingarna i det ekonomiska livet är det vanligen icke tillfredsställande, att bolaget endast har täckning för aktiekapitalet och för en liten reservfond samt att i övrigt bolagets omslutning är byggd på lånade medel. En stark skuldsättning innebär en oelastisk belastning av bolaget, som måste på skulderna betala räntor, oavsett om rörelsen ger vinst eller icke. Dessutom kan en proportionsvis stark skuldsättning leda till att bolaget kommer i beroende av kreditgivare, vilket kan medföra ett inflytande från deras sida på bolagets ledning och drift som icke är ur företagsekonomisk synpunkt önskligt. Det är vidare för aktieägarna långt kännbarare att plötsligt ställas inför behovet av en nyemission, som kan från dem påkalla tillskjutande av medel till bolaget, än att vinstutdelningen i viss utsträckning beskäres genom fondering av vinstmedel. Det är därför av stor vikt, att vinstutdelning från bolaget ej sker sålunda att bolaget endast har en knapp säkerhetsmarginal som vid ekonomiska kriser lätt kan försvinna. Och erfarenheten visar att ett bolag kan vara dömt till tillbakagång eller måhända undergång i konkurrensen, om företaget icke kan i betydande utsträckning med hjälp av egna kapitalresurser utvecklas genom moderniseringar och utvidgningar som kräva kapital.

Av det sagda framgår, att det på längre sikt för aktieägarna själva måste vara till nytta att bolagets vinstutdelning under goda konjunkturer begränsas i syfte att genom fondbildning möjliggöra bolagets konsolidering och utveckling. Och av hänsyn till borgenärerna är det på grund av aktiebolagets juridiska struktur — aktieägarnas frihet från personlig ansvarighet för bolagets skulder och från skyldighet att tillskjuta nytt kapital — tydligen nödvändigt att förhindra så stor vinstutdelning att bolagets soliditet rubbas.

Att aktiebolagen konsolideras och utvecklas är även av vikt för det allmänna. Detta följer redan därav, att skyddandet av aktieägarna och borgenärerna är av betydelse för samhället; aktier äga i vårt land en vidsträckt spridning och aktiebolagen träda i kreditförhållande till stora befolkningslager. Och med hänsyn till angelägenheten av att förekomma rubbningar i folkförsörjningen är skyddandet av det stora antalet hos aktiebolagen anställda mot följderna av bolagens obestånd ett väsentligt samhällsintresse. Men även i övrigt måste till följd av aktiebolagens dominerande ställning inom vårt näringsliv befrämjandet av aktiebolagsväsendets sundhet och styr-

ka anses vara en viktig samhällelig angelägenhet. Sålunda medföra de fiskalska hänsynen för samhället ett omedelbart intresse av de ekonomiska företagens välgång. Icke minst för kommunerna kunna stora svårigheter uppstå genom den minskning i skatteunderlaget, som kan följa därav att ett större bolag råkar i ett otillfredsställande ekonomiskt läge, med åtföljande minskning ej blott av bolagets och aktieägarnas beskattningsbara intäkter, utan också — om driften inskränkes eller nedlägges — av anställdas arbetsinkomster.

Viktiga skäl tala sålunda för att lagstiftningen söker i görligaste mån förhindra, att aktiebolagen genom en oförsiktig utdelningspolitik minska sina möjligheter till konsolidering och utveckling. I vårt land liksom i de flesta främmande länder har lagstiftningen i detta syfte upptagit föreskrifter av innehåll, att en viss del av aktiebolags årsvinst skall avsättas till en reservfond, intill dess denna uppnått viss storlek i förhållande till aktiekapitalet.

Enligt 53 § AL skall aktiebolags årsvinst först användas till täckning av möjligen förefintlig brist från föregående år. Av den därefter återstående årsvinsten skall, innan vinstutdelning må ske, minst tio procent avsättas till en reservfond, intill dess denna uppgår till tio procent av aktiekapitalet eller till det högre belopp som kan vara bestämt i bolagsordningen. Nedgår fonden under det stadgade beloppet, skall avsättning ånyo vidtaga.

I en till Kungl. Maj:t ingiven skrivelse den 10 mars 1933, som överlämnats till lagberedningen, har *Kooperativa förbundets styrelse* anhållit, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning angående förbättringar i lagstiftningen i fråga om kapitalbildningen inom ekonomiska föreningar och aktiebolag samt framlägga lagförslag, om utredningen därtill skulle föranleda. I skrivelsen anfördes bl. a. följande. Det som vore grundläggande för dessa företags stabilitet, nämligen en jämn och väl avvägd kapitalbildning, hade ofta åsidosatts. Många företag hade underlåtit att säkra sin ekonomiska ställning genom kapitalbildning, och i stället hade delägarna erhållit utdelningar som med hänsyn till företagens ekonomi måste betecknas såsom oskäligt höga. Ett ingripande i lagstiftningsväg finge anses så mycket mera välmotiverat som det icke längre vore endast intressenterna, vilka finge känna av svårigheterna när ett företag fölle samman; företagen vore numera ofta av den omfattningen, att betydande grupper av medborgare kännbart drabbades av följderna, och ej sällan måste staten i en eller annan form träda emellan, varigenom alla samhällsmedborgare nödgades hjälpa till att bota de skador som vållats genom en ansvarslös utdelningspolitik från företagets sida. Det måste likväl erkännas, att ett stort antal företag redan tidigt insett kapitalbildningens betydelse för ekonomin och på ett förnuftigt sätt förvaltats inlöstade vinstmedel till gagn för företagen och samhället. Till belysning av huru kapitalbildningen inom Kooperativa förbundet vore organiserad åberopade styrelsen vissa bestämmelser i förbundets stadgar. Enligt dessa finge allenast fem procent ränta å gjorda insatser utbetalas, innan förbundets kapitalbehov vore fyllt. Förbundets kapitalbehov ansågs enligt stadgarna vara fyllt, när summan av förbundets insatskapital och reservfond uppginge till ett belopp motsvarande förbundets tillgångar, med avdrag av tillgodohavanden i form av kassa och fordringsbevis, utfärdade av bank, stat eller kommun, eller mot säkerhet i fastighetsinteckningar inom två tredjedelar av taxeringsvärdet å fastighet i stad och hälften av taxeringsvärdet å fastighet på landet. — I fråga om aktiebolagslagens bestämmelser i 53—56 §§ om reservfond, vinstutdelning och balansräkning framhölls, att de enligt förbundets uppfattning vore alltför knapphändiga. I synnerhet vore bestämmelsen i 53 § första stycket mycket

otillfredsställande. Bestämmelsen toge icke hänsyn till olikheterna i bolagens verksamhet och storleken av deras omslutning samt därav följande varierande behov av eget kapital. Bestämmelsen möjliggjorde, att ett bolag med en årlig omslutning å 1 000 000 kr. kunde hava ett aktiekapital å endast 5 000 kr. och att bolaget då behövde avsätta endast en reservfond å 500 kr. för att vara berättigat att dela ut hela årsvinsten. Å andra sidan kunde man tänka sig ett bolag med 1 000 000 kr. i aktiekapital, vars omslutning icke med annat än vinstmedel överskredde detta belopp, varför större kapitalreserver vore överflödiga. Detta bolag måste likväl avsätta en reservfond på 100 000 kr. för att få disponera hela vinsten till utdelning åt aktieägarna. Styrelsen ansåge det ligga i hela samhällets intresse att dessa brister avhjälptes. Styrelsen förordade, att principerna för kapitalbildningen inom Kooperativa förbundet finge ligga till grund för frågans lösning. Det torde, såvitt styrelsen kunde se, icke vara förknippat med större svårigheter att fastslå, att ett företag icke finge lämna högre utdelning än fem procent till sina delägare, förrän företagets behov av eget kapital vore fyllt.

Det av *skogsindustrisakkunniga* den 29 juli 1935 avgivna betänkandet (SOU 1936:36) har ock överlämnats till lagberedningen, som skulle hava att taga under övervägande de sakkunnigas förslag att strängare föreskrifter för aktiebolag än de nu gällande skulle meddelas i fråga om bl. a. fondbildning. I betänkandet har betonats vikten av de ekonomiska företagens konsolidering och behovet av strängare föreskrifter om fondbildning till förebyggande av oklok vinstutdelning (se bet. s. 158—160, 163).

Vid överläggningarna mellan *lagberedningen och delegerade för de övriga nordiska länderna* har den av Kooperativa förbundets styrelse framhållna synpunkten, att vid utformningen av reglerna om reservering av vinstmedel hänsyn bör tagas ej blott till aktiekapitalets storlek utan även till bolagets omslutning d. v. s. jämväl till skuldsättningen, vunnit allmän anslutning. Och enighet mellan de delegerade har nåtts därom, att den enligt gällande lagstiftning påbjudna avsättningen av vinstmedel bör — där bolaget är skuldsatt — fortsättas, till dess genom sådana avsättningar ett i lagen angivet förhållande vunnits mellan bolagets tillgångar och skulder. Enighet har även nåtts därom, att föreskrift bör meddelas om begränsning av vinstutdelningen så länge detta förhållande ej föreligger.

I *Norge* hava dessa frågor numera blivit föremål för lagstiftning. Genom lag den 8 april 1938 om ändrad lydelse av bl. a. NAL § 23 stadgas, att i varje aktiebolag skall bildas en reservfond svarande mot minst en femtedel av aktiekapitalet, dock icke under 3 000 kr. samt ej heller mindre än att fonden sammanlagt med aktiekapitalet utgör ett lika stort belopp som bolagets gäld vid räkenskapsårets utgång. Från sistnämnda bestämmelse kan Konungen medgiva undantag för vissa slag av aktiebolag. Särskilda regler gälla för banker och försäkringsbolag.

Intill dess fonden nått det stadgade omfånget, skall avsättning ske med minst en tiondel av årsvinsten. Dessutom skall avsättas ett belopp motsvarande vad bolaget utdelar utöver fem procent å aktiekapitalet och fonder, med undantag för skattefond och fond som hålles avskild från bolagets medel. Från det belopp som skall avsättas må avdrag göras för de avgifter som skola utgå till arbetarfonden.

Sjunker reservfonden under det stadgade omfånget, skall den åter fyllas efter samma regler. Reservfonden må endast begagnas till att täcka underskott som årsräkenskaper utvisa. Har reservfonden fått ett större omfång än som är påbjudet, kan av det överskjutande beloppet högst en femtedel årligen användas till annat ändamål än som gäller för reservfonden.

Det förslag, som låg till grund för dessa bestämmelser, hade tillkommit under

överläggningar med lagberedningen och de delegerade för de övriga nordiska länderna.

Statistisk utredning rörande förhållandet mellan de svenska aktiebolagens kapital och deras skuldsättning. Av den statistiska utredning rörande aktiebolagens förhållanden, som verkställt genom statistiska centralbyråns försorg, inhämtas, att summan av samtliga aktiebolags¹ aktiekapital och reservfonder uppgår till 6 177 558 000 kr. och summan av samtliga aktiebolags skulder till 6 789 097 000 kr. Hos samtliga aktiebolag reserverade medel, som ej avsatts till reservfond, utgjorde 646 820 000 kr. I fråga om den grupp aktiebolag, vilkas ändamål är byggnadsverksamhet och fastighetsförvaltning, är summan av aktiekapital och reservfonder 360 572 000 kr. och summan skulder 974 254 000 kr. Hos de aktiebolag som tillhöra nämnda grupp reserverade medel, som ej avsatts till reservfond, utgjorde 17 151 000 kr.

Summan av samtliga aktiebolags skulder motsvarar 109,9 % av summan av samtliga aktiebolags aktiekapital och reservfonder. Beträffande skuldsättningen inom olika grupper aktiebolag, uttryckt i % av bolagens aktiekapital och reservfond, utvisar huvudgruppen VI (diverse ändamål, vari ingår bl. a. byggnadsverksamhet och fastighetsförvaltning) den starkaste skuldsättningen eller 227,2 % och gruppen V (trafikrörelse) den minsta skuldsättningen eller 71,6 %. Grupp IV (handelsrörelse) utvisar en skuldsättning till 183,1 %, grupp II (lantbruk) till 113,9 % och grupp III (industri) till 78 %. Av de redovisade underavdelningarna utvisar IV a (handel med värdepapper och exploatering av patent m. m.) skuldsättning till 277,6 % och grupp VI a (byggnadsverksamhet och fastighetsförvaltning) skuldsättning till 270 %. I ordning härefter följa VI b (övriga ändamål) med en skuldsättning till 148,8 %, V d (lufttrafik) till 144,9 %, III p (elektricitetsverksdrift) till 142,9 %, VI d (sport och idrott) till 142,4 %, III e (sågverksindustri) till 141,9 %, IV b (varuhandel) till 140,3 % samt VI e (hotell- och restaurangrörelse o. d.) till 128,7 %. Den lägsta skuldsättningsprocenten inom underavdelningarna utvisar III k (bryggeridrift) med 22,7 %; därefter följa III l (annan livsmedelsindustri än kvarn-, mejeri- och bryggeridrift) med 32,7 %, V c (sjötrafik idkad av rederier) med 53,2 % och III b (annan gruvdrift än järnmalmsgruvdrift samt sten- och jordindustri) med 54,7 %.

Särskilda tabeller utvisande skuldsättningsprocenten för bolagen inom dessa grupper, indelade efter aktiekapitalets storlek, förete ej sällan avsevärda variationer inom samma grupp.

En undersökning av balansräkningarna för de 45 börsnoterade aktiebolagen, som äro upptagna å kurslistan A: 1, utvisar att dessa bolag, för vilka konsolideringspunkten naturligtvis har stor betydelse, i övervägande antalet fall (32 bolag) hava en skuldsättning understigande, ofta väsentligt understigande, summan av bolagets aktiekapital och reservfond. Summan av dessa 32 bolags aktiekapital och reservfond uppgår till 1 287 925 000 kr. och summan av deras skulder till 536 352 000 kr. Summan skulder motsvarar sålunda 41,6 % av summan aktiekapital och reservfonder. Beträffande fyra av de övriga börsnoterade bolagen gäller, att skulderna understiga summan av aktiekapitalet och reservfonden, därest från skulderna dragas skulder mot inteckningar som få antagas vara av sådan beskaffenhet varom stadgas i förslaget 78 § sista stycket. Av återstående nio bolag, vilkas skulder överstiga summan av aktiekapitalet och reservfonden, äger ett bolag reserverade vinstmedel av den omfattning att om dessa läggas till aktiekapitalet och reservfonden, summan överstiger skulderna. Övriga åtta bolag äga ej reserverade vinstmedel av sådan omfattning.

¹ Utredningen omfattar ej bank- och försäkringsbolag, således ej huvudgrupperna I (bankrörelse) och VII (försäkringsrörelse) enligt den av statistiska centralbyrån tillämpade klassificeringen efter bolagens huvudsakliga verksamhet. Utredningen avser år 1934.

Lagberedningens förslag. I syftet att befrämja aktiebolagens konsolidering i allmänhet föreslår beredningen, att den gräns vid vilken avsättningen till reservfonden må upphöra bestämmas till tjugo procent av aktiekapitalet eller det högre belopp som kan vara föreskrivet i bolagsordningen. Men beredningen har i förslaget icke stannat härvid. Av skäl som utvecklats vid 2 § har beredningen ansett sig icke böra föreslå en mera betydande ökning av det belopp, vartill aktiekapitalet enligt lag lägst må sättas. Möjligheten att börja en ekonomisk verksamhet under aktiebolagets form på grundval av ett relativt litet aktiekapital samt att utveckla denna verksamhet och utvidga bolagets omslutning på grundval av lånade medel kommer således enligt lagberedningens förslag att fortfarande stå öppen. Och en disproportion mellan bolagets eget kapital och skuldsättning kan uppkomma, som erfarenhetsmässigt kan leda till de faror för aktieägarna, bolagets borgenärer och det allmänna som förut berörts. Beredningen anser det därför vara av stor vikt att bestämmelser givas om fondering av vinstmedel för sådana fall i syfte att successivt främja aktiebolagens konsolidering.

Detta syfte kan vinnas på olika vägar. Den av Kooperativa förbundet tillämpade metoden är ägnad att tillgodose företagens konsolidering på ett långt verksammare sätt än aktiebolagslagens nuvarande regel om avsättning till reservfond. Metoden sammanhänger med den kapitalbildning, som enligt förbundets stadgar äger rum inom förbundet genom ökning av medlemmarnas insatser med överskottsmedel. Enligt stadgarna skall årligen av överskottet på företagens verksamhet först utbetalas fem procent ränta å till fullo inbetalda insatser. Av återstoden skall minst tjugofem procent avsättas till reservfond. Därefter återstående överskott kan återbäras till medlemmarna i förhållande till medlems köp från förbundet. Belopp, som sålunda återbäres, skall emellertid insättas å medlemmarnas insatskonto, i den mån förbundets skuldsättning ej motsvaras av tillgångar av vissa slag. Förräntning sker sedan av de ökade insatserna. Den kapitalbildning, som på sådant sätt äger rum, sammanhänger med förbundets karaktär av ekonomisk förening för tillgodoseende av medlemmarnas hushållning och kan ej efterbildas inom aktiebolagsrätten. Att i de för ett visst ekonomiskt företag gällande stadgar upptaga föreskrifter om fondbildning, som åsyfta en viss relation mellan företagens skuldsättning och sådana slag av företagens tillgångar som anses innefatta skälig säkerhet för skuldernas betalning, möter naturligtvis mindre svårigheter än att upptaga en dylik regel i lag. Sådana föreskrifter för ett visst företag kunna anpassas efter företagens förhållanden. Och särskilt för stora företag eller koncernbildningar av Kooperativa förbundets karaktär — med betydande fasta tillgångar och för vilka uppläggning av likvida medel i större omfattning framstår såsom ekonomiskt riktigt — kan en bestämmelse om förhållandet mellan vissa slag av tillgångar och företagens skulder vara en ändamålsenlig grund för fonderingsföreskrifter.

Att lägga relationen mellan aktiebolags skulder och dess innehav av tillgångar av vissa slag till grund för en lagregel, som skulle gälla för olikartade, större och smärre, företag som drivas under aktiebolagets form, skulle där-

emot möta stora svårigheter. Vid utformningen av en lagregel av sådant innehåll skulle det vara mycket svårt att giva en rationell bestämning av vilka tillgångar som böra medtagas såsom säkra och av den reduktion olika tillgångars balansvärde bör underkastas för att återstående värdet skall framstå såsom säkert. En sådan lagregel kunde även befaras påverka åtskilliga bolag vid deras anskaffning av tillgångar av olika slag och föranleda dem att på ett från företagsekonomisk synpunkt olämpligt sätt placera inflytande medel i dylika säkra tillgångar i stället för sådan egendom, som är till nytta för deras rörelse, moderna maskiner o. d. Regeln skulle även komma att verka ganska ojämnt. Å ena sidan skulle regeln medföra utdelningsbegränsning i fall då tillräcklig anledning därtill icke kan anses föreligga. Regeln skulle sålunda kunna drabba mycket hårt sådana aktiebolag, som hava ett eget kapital av fullt tillfredsställande storlek i förhållande till bolagets skuldsättning men vars tillgångar till väsentlig del utgöras av maskiner, lager, inventarier, kundfordringar o. d., medan dess säkra tillgångar i den föreslagna betydelsen äro relativt små och icke motsvara skuldsättningen. Å andra sidan kan regeln medföra utdelningsfrihet även vid en från företagsekonomisk synpunkt i förhållande till bolagets eget kapital olämpligt stor skuldsättning. Mot regeln talar även, att de säkra tillgångarna kunna när som helst frånhändas företaget, användas till utdelning eller förvandlas till andra tillgångar, varigenom hela det åsyftade förhållandet kan i ett slag förryckas. Tillämpningen för alla aktiebolag av en lagregel, som anknuter fonderingsplikt och begränsning av rätten att utdela vinst till relationen mellan bolagets skulder och dess innehav av tillgångar av vissa slag, skulle vidare ofta framstå såsom besvärlig och vara förenad med praktiska svårigheter.

Under diskussionen såväl med de delegerade för de övriga nordiska länderna som med de särskilt tillkallade sakkunniga har en sådan regel ansetts vara att föredraga, som — i likhet med den nya norska reservfundsregeln — åsyftar att åstadkomma en viss relation mellan bolagets eget kapital och bolagets skulder. Det är visserligen sant, att frågan, i vilken utsträckning skuldsättning kan från företagsekonomisk synpunkt anses tillåtlig, är beroende ej blott av förhållandet mellan bolagets eget kapital och dess skuldsättning utan även av beskaffenheten av bolagets tillgångar. Skuldsättningen bör naturligtvis särskilt begränsas i bolag, vars tillgångar äro till sitt värde särskilt obeständiga, beroende av konjunkturer eller av företagens egen möjlighet att själv utnyttja dem i en vinstgivande rörelse. Men såsom en genomsnittsregel uppställas från företagsekonomisk synpunkt tämligen allmänt den grundsatsen, att ett bolag ej bör arbeta med mindre eget kapital än som motsvarar *hälften* av dess omslutning. En sådan regel är enkel, och lagberedningen anser den väl ägnad att läggas till grund för en lagbestämmelse. Det kan visserligen ej bestridas, att en dylik regel kan komma att i vissa fall icke medföra så stor begränsning i bolagens handlingsfrihet i avseende å vinstutdelning som med hänsyn till bolagens förhållanden är önskvärd, och att regeln i andra fall kan komma att ingripa begränsande i avseende å bolagens vinstutdelning i fall då en sådan be-

gränsning med hänsyn till bolagets särskilda förhållanden ej är med nödvändighet påkallad. Men detta måste bliva förhållandet med en regel, som skall äga tillämpning å alla slag av aktiebolag, utan hänsyn till verksamhetens art och bolagets därav betingade särskilda förhållanden. I de fall, då fondering utöver vad lagen föreskriver är påkallad med hänsyn till bolagets särskilda förhållanden, åligger det naturligtvis bolagets styrelse och revisorer på grund av den dem åvilande allmänna vårdnadsplikten att verka för ytterligare fondering av vinstmedel. Regeln kommer dock även för sådana bolag att hava det värdet, att den fäster uppmärksamheten på skuldsättningens betydelse för fonderingsfrågan, och det måste alltid beaktas att den endast innefattar de minimikrav som uppställas av lagstiftningen.

Vad beträffar de fall då regelns fulla tillämpning med hänsyn till beskaffenheten av bolagets tillgångar och arten av dess skuldsättning icke synes erforderlig torde olägenheterna väsentligen undvikas genom undantag som vid skuldernas beräkning medgives för långfristig gäld med viss säkerhet. Till detta undantag återkommer lagberedningen i motiven till 78 §.

Lagberedningen vill slutligen i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att det ej blott för ett ekonomiskt företag är av vikt, att dess skuldbörda står i skäligt förhållande till företagets eget kapital, utan att det även är av betydelse för dess förmåga att fullgöra sina betalningar, att det har s. k. likvida tillgångar. Med likvida tillgångar i egentlig mening avses i allmänhet kassa, banktillgodohavanden, diskonterbara växlar, obligationer och börsnoterade aktier. Tages begreppet i vidsträcktare mening, vilket enligt rådande företagsekonomisk uppfattning anses tillåtligt beträffande bolag som driva t. ex. varuhandel eller fabriksrörelse, medräknas även utestående varufordringar som förfalla inom kortare tid. I fråga om varuhandel med jämn kontantförsäljning anses bland likvida tillgångar kunna medräknas även en del av varulagrets värde. Bestämmande är, om en tillgång är av beskaffenhet att kunna omedelbart realiserats och användas till skuldbetalning utan att bolagets rörelse påverkas därav. Till de likvida tillgångarna räknas däremot ej sådana tillgångar, som väl äro belåningsbara till visst belopp men som dock icke kunna säljas utan att bolagets rörelse påverkas av försäljningen. Den omfattning, i vilken ett ekonomiskt företag bör sörja för att det har likvida tillgångar, kan ej för de allmänna aktiebolagens del bestämmas genom en lagregel. I detta hänseende åligger bolagets styrelse och verkställande direktör — på grund av den vårdnadsplikt som åvilar dem i skötseln av bolagets angelägenheter — att visa omtanke samt bolagets revisorer, där det finnes påkallat, att framställa erinringar.

Lagberedningen anser sig böra med den utgångspunkt som ovan angivits föreslå icke blott en fonderingsregel — en regel om fortsatt avsättning till reservfonden eller till en särskild s. k. skuldregleringsfond — utan också en regel om vinstutdelningsbegränsning, så länge det angivna missförhållandet mellan bolagets eget kapital och dess skulder föreligger. Beredningen återkommer till dessa frågor vid 78 §.

Vissa andra betydelsefulla ändringar föreslås i denna avdelning.

Enligt gällande lag äger bolagsstämma genom majoritetsbeslut avgöra, om och i vad mån utdelning skall ske av utdelningsbar vinst. Erfarenheten visar, att denna rätt kan av en aktieägarmajoritet missbrukas sålunda att vinsten i större utsträckning än som kan anses påkallat av bolagets intresse innehålles till nackdel för aktieägarminoritet. Beredningen föreslår därför införande av rätt för minoritet med sammanlagt aktiebelopp, utgörande minst en tiondel av hela aktiekapitalet, att under vissa förutsättningar påkalla utdelning av en del av vinsten, dock högst fem procent av bolagets behållna förmögenhet.

Till den i 55 § AL upptagna bestämmelsen om förbud för bolagsstämma att förfoga över bolagets vinstmedel eller övriga tillgångar för ändamål, som uppenbarligen är för bolagets verksamhet främmande, föreslås det tillägg, att bolagsstämma ej heller må, med mindre annat följer av vad i aktiebolagslagen eller bolagsordningen är stadgat, besluta om sådan användning av bolagets tillgångar eller eljest om sådan åtgärd att uppenbarligen fördel beredes vissa aktieägare till nackdel för bolaget eller övriga aktieägare.

77 §.

Reservfond. Första stycket. Av aktiebolags årsvinst skall enligt förslaget, liksom enligt 53 § AL, efter avdrag för vad som åtgår till täckande av möjligen förefintlig förlust från föregående år, minst tio procent avsättas till reservfond. Bolagets årsvinst är den vinst, som uppkommit på bolagets verksamhet i dess helhet under ett räkenskapsår. Årsvinsten, som framgår av en jämförelse mellan bolagets ställning vid räkenskapsårets början och ställningen vid årets slut, utvisas av vinst- och förlusträkningen och skall enligt förslaget finnas angiven i balansräkningen. I främmande rätt finnes föreskrift om avsättning väl med lägre men ej, såvitt beredningen har sig bekant, med högre procent av årsvinsten. För ett aktiebolag möter särskilt under de första verksamhetsåren ej sällan svårighet att lämna aktieägarna avkastning på deras insatser. Att öka dessa svårigheter genom en föreskrift, innefattande höjning av den årliga avsättningen till reservfonden, skulle kunna medverka till att — såsom understundom lär förekomma — vid bildandet av aktiebolag aktierna utgivas till överkurs, varigenom en del av vinsten omedelbart avsättes till reservfond. En sådan föreskrift synes därför icke böra ifrågasättas.

Avsättning till reservfonden må enligt 53 § AL upphöra, när fonden uppgår till ett belopp motsvarande tio procent av det inbetalda aktiekapitalet eller till det högre belopp som kan vara bestämt i bolagsordningen. Den gräns, vid vilken avsättning till reservfond må upphöra, är enligt främmande lagstiftning ofta högre.

Enligt dansk rätt (DAL § 43) skall sålunda till lovmässig Reservfond av årsvinsten avsättas tio procent till dess fonden uppgår till en tiondel och därefter fem procent till dess fonden uppgår till en fjärdedel av aktiekapitalet. Vinstutdelning må icke utbetalas med mer än sex procent årligen, när reservfonden icke utgör en tiondel av aktiekapitalet. I norsk rätt (NAL § 23 jämlikt lagen den 8 april

1938) stadgas att minst en tiondel av årsvinsten skall avsättas till en reservfond, som skall — om det bortses från fall, då bolagets skulder överstiga aktiekapitalet och reservfonden, vartill lagberedningen återkommer vid 78 § — uppgå till minst en femtedel av aktiekapitalet, dock icke under 3 000 kr. Dessutom skall, där fonden icke har lagstadgat omfång, avsättning äga rum av ett belopp, motsvarande vad bolaget utdelar utöver fem procent å aktiekapitalet. Enligt den reviderade *schweiziska* obligationsrätten art. 671 skall till allmän reservfond avsättas en tjugondel av årsvinsten, till dess fonden uppgår till en femtedel av grundkapitalet, samt ytterligare en tiondel av vad som utbetalas till aktieägarna utöver fem procent. Avsättning till reservfond skall fortgå, till dess fonden uppgår enligt *italiensk* rätt till tjugtu, *polsk* och *grekisk* rätt till $33\frac{1}{3}$ samt det *ungerska* förslaget till ny aktiebolagslag till femtio procent av aktiekapitalet.

Lagberedningen anser sig böra föreslå, att avsättning med minst tio procent av årsvinsten skall fortsätta, liksom enligt norsk rätt, till dess reservfonden uppgår till tjugtu procent av aktiekapitalet. Högre belopp kan föreskrivas i bolagsordningen. Däremot kan den årliga avsättningen till reservfonden ej bestämmas lägre än till tio procent av årsvinsten, så länge reservfonden icke uppgår till tjugtu procent av aktiekapitalet. Till frågan om fortsatt avsättning av årsvinsten liksom till frågan om begränsning av vinstutdelningen i vissa fall återkommer lagberedningen vid 78 §.

Skulle reservfonden, sedan den uppnått i förevarande paragraf eller i bolagsordningen föreskrivet belopp, komma att nedgå därunder, skall avsättning ånyo vidtaga.

Enligt 53 § AL skall vid beräkningen av reservfondens storlek hänsyn tagas till det inbetalda aktiekapitalet. Den lindring för bolagen, som vinnes genom att procentberäkningen ställes i förhållande till det inbetalda aktiekapitalet, synes icke vara grundad. Bolagets skyldighet att göra avsättning till reservfond bör icke vara mindre, därför att aktiekapitalet icke är till fullo inbetalt. Med hänsyn till den korta tid som är bestämd för aktiernas fulla inbetalning — två år från bolagets bildande — torde frågan för övrigt icke hava stor praktisk betydelse. Uttrycket inbetalda aktiekapitalet är även så-tillvida vilseledande, att aktiekapitalets ökning genom gratisemission uppenbarligen också skall beaktas. Reservfonden skall enligt förevarande paragraf första stycket beräknas å det belopp, som jämlikt aktiebolagslagens bestämmelser (förslaget 28, 50, 69, 71, 72 och 73 §§) utgör bolagets aktiekapital balansdagen.

Liksom enligt gällande rätt må vid beräkning av det belopp, som minst skall avsättas till reservfonden, från årsvinsten ej avdragas den andel däri, som kan hava tillerkänts styrelseledamot eller annan såsom arvode (tantiem). Då tantiem utgår, bör således anmärkning därom göras i balansräkningen eller styrelseberättelsen, om avsättning skall äga rum till reservfonden.

Andra stycket. Till reservfonden skall läggas — förutom vad för aktierna vid emission till överkurs erhålles utöver nominella beloppet — vad, i fall då aktie förklarats förverkad och tecknat aktiekapital till följd därav minskats, blivit å aktien inbetalt innan aktierätten förverkades.

Tredje stycket. I första punkten har upptagits bestämmelsen i 53 § tredje stycket AL att nedsättning av reservfonden må beslutas allenast för täckande av förlust, som enligt fastställd balansräkning finnes hava uppstått å bolagets verksamhet i dess helhet, och som icke kan ersättas av befintliga, till framtida förfogande avsatta medel.¹ Då enligt förslaget 71 § 1 mom. första stycket medel, som avsatts till reservfond, kunna användas till ökning av aktiekapitalet medelst utgivande av gratisaktier, har i andra punkten införts erinran därom. Även vid nedsättning av aktiekapitalet enligt 72 § kan jämlikt bestämmelsen i tredje stycket i vissa fall tagas i anspråk medel som avsatts till reservfond. Erinran därom har också införts i andra punkten.

78 §.

Skuldregleringsfond. *Första stycket.* Av skäl, som anförts i inledningen till denna avdelning, anser lagberedningen, att även sedan på grund av verkställda avsättningar av vinstmedel reservfonden kommit att uppgå till belopp som föreskrives i 77 § eller i bolagsordningen, avsättningarna böra fortgå, om viss av lagen angiven proportion mellan bolagets eget kapital och dess skulder icke föreligger. Vid bestämmandet av denna proportion har lagberedningen, såsom i inledningen framhållits, tagit hänsyn till att aktiebolag anses från företagsekonomisk synpunkt i allmänhet icke böra driva verksamhet med mindre eget kapital än hälften av omslutningen, d. v. s. det egna kapitalet anses böra vara lika stort som summan skulder. Visserligen kan i många fall ett bolags finansiering anses god först när det egna kapitalet överstiger skuldsättningen, men då det gäller att lagfästa en genomsnittsregel med giltighet för alla aktiebolag, har beredningen ansett sig böra stanna vid nämnda proportion. Vid regelns utformning har emellertid beredningen ansett sig böra föreslå, att hänsyn icke tages till hela det kapital, som vanligen avses med beteckningen bolagets eget kapital d. v. s. bolagets tillgångar efter avdrag för skulder, värdeminskningposter och förlust. Då vinst föreligger, omfattar bolagets eget kapital även vinstmedel som stå till bolagsstämmans fria förfogande. Vid bestämmandet av bolagets skyldighet att verkställa avsättning i skuldregleringssyfte synes hänsyn icke böra tagas till besparade vinstmedel, vilkas utdelning skulle när som helst kunna förrycka den eftersträvade proportionen mellan bolagets kapital och skulder. Hänsyn bör tagas endast till det hos bolaget *bundna* kapitalet, aktiekapitalet och reservfonden. I detta hänseende, liksom beträffande den föreslagna proportionen mellan bolagets kapital och skuldsättningen, överensstämmer

¹ Enligt rev. schw OR. art. 671 kan reservfonden användas ej blott till täckning av förluster utan även till åtgärder, som äro ägnade att i tider av dåliga konjunkturer uppehålla driften, hämma arbetslöshet eller mildra dess följder. Enligt beredningens förslag, liksom enligt gällande aktiebolagslag, måste sådana åtgärder i första hand bestridas med disponibla vinstmedel. Medföra åtgärderna underskott i balansräkningen, kan detta jämlikt 77 § tredje stycket täckas med anlåtande av reservfonden.

Till besparade vinstmedel äro att hänföra belopp som avsatts till konjunkturinvesteringsfond enligt förordningen den 17 juni 1938 (SvFS 1938: 384). Jfr även bestämmelserna om varuförnyelsefond och prisfluktationsfond i 11 och 12 §§ förordningen den 19 augusti 1940 om krigskonjunkturskatt för år 1940 (SvFS 1940: 764).

förslaget med de nya norska bestämmelserna i NAL § 23 jämlikt lagen den 8 april 1938, vilka tillkommit efter överläggningar med lagberedningen och delegerade för de övriga nordiska länderna. För dessa bestämmelser lämnas redogörelse i inledningen till denna avdelning.

Enligt de nya norska bestämmelserna tillgodoses behovet av avsättning av vinstmedel i skuldregleringssyfte genom fortsatt avsättning till reservfonden. Rörande det belopp, som blivit avsatt till reservfonden, gäller enligt svensk rätt, att detta belopp — även om det överstiger av lagen föreskriven storlek — endast må användas på sätt som stadgas i 53 § sista stycket AL, d. v. s. för täckande av förlust, som enligt fastställd balansräkning finnes hava uppstått å rörelsen i dess helhet, och som icke kan ersättas av andra befintliga, till framtida förfogande avsatta medel. Reservfundsbegreppet, som utbildades redan genom 1895 års aktiebolagslagstiftning, torde i svensk aktiebolagspraxis hava erhållit en sådan fasthet, att det knappast är lämpligt att föreslå ändring däri. Ett frigivande av de belopp, som avsatts till reservfond utöver det legala minimum, skulle hos oss förvisso komma att uppfattas såsom en försämring av den nu gällande bestämmelsen. Och till denna hava anknutits de i svensk aktiebolagslagstiftning upptagna stadgandena om nedsättning av aktiekapital i förening med motsvarande belopps avsättning till reservfonden. Det synes därför för svensk rätts del lämpligt att medgiva avsättning till en särskild *skuldregleringsfond*, som må nedsättas för den händelse fonden ej längre behöves för skuldregleringssyfte. Lagberedningen föreslår därför i förevarande paragraf första stycket en bestämmelse av innehåll att, ehuru reservfonden uppgår till belopp som i 77 § eller i bolagsordningen föreskrives, avsättning av minst tio procent av bolagets årsvinst skall ske till reservfonden eller en skuldregleringsfond, därast bolagets skulder enligt balansräkningen överstiga summan av aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfonden.

Andra stycket. Så länge bolagets skulder överstiga summan av aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfond, bör ej blott den föreskrivna avsättningen äga rum till reservfonden eller, där den uppgår till föreskrivet belopp, till skuldregleringsfonden. Utdelningsbegränsning synes ock, liksom enligt NAL § 23, böra föreligga. Genom en sådan utdelningsbegränsning bildas reserver, som väl ej äro bundna hos bolaget men dock äro ägnade att i viss mån för kommande år underlätta avsättningar och fortsatt begränsad vinstutdelning.

I fråga om vinstutdelningen anser sig lagberedningen böra föreslå en begränsning av fem procent i förhållande till bolagets behållna förmögenhet. Det synes obilligt, att då ett bolag genom frivillig fondering av vinstmedel ökat bolagets eget kapital, procentberäkningen ej skulle utgå från det hos bolaget sparade kapitalet. Med bolagets behållna förmögenhet avses — liksom med bolagets eget kapital — bolagets tillgångar efter avdrag för skulder, värdeminskningposter och förlust enligt balansräkningen. Då vinst föreligger, är således bolagets behållna förmögenhet dess tillgångar efter

avdrag för skulder och värdeminskningposter. Begränsningen har beredningen icke ansett böra vara ovillkorlig. Mer än fem procent må utdelas, om ett lika stort belopp som utdelas utöver fem procent ytterligare avsättes till reservfonden eller, då den uppgår till föreskrivet belopp, till skuldregleringsfonden och sålunda bindes hos bolaget.

Tredje stycket. Sedan i ett bolag skuldregleringsfonden på grund av avsättningar kommit att uppgå till föreskrivet belopp och avsättning till fonden upphört, kunna förändringar i bolagets ställning inträda, som medföra att fondens belopp kommer att överstiga vad som enligt första stycket är erforderligt. Sålunda kan skuldregleringsfonden komma att överstiga erforderligt belopp till följd därav att bolagets skulder nedgått eller aktiekapitalet eller reservfonden ökats. Emellertid bör märkas att efter verkställd skuldbetalning och även eljest bolagets skulder åter lätt kunna ökas, utan att ökning sker av bolagets bundna kapital. Med hänsyn härtill synes det knappast lämpligt, att skuldregleringsfondens överskjutande belopp omedelbart kan i dess helhet tagas i anspråk såsom disponibla vinstmedel. Enligt förslaget må — liksom jämlikt NAL § 23 — nedsättning i förevarande fall ske, dock med högst en femtedel av överskottet årligen. Med hänsyn till den successiva minskning det belopp, varmed nedsättning må ske, kommer att undergå under de år, som följa efter det år nedsättningen börjar, synes regeln lämpligen böra kompletteras med en bestämmelse av innehåll, att skuldregleringsfonden må i dess helhet avföras ur balansräkningen, då under fem år i följd summan av aktiekapitalet och reservfonden överstigit skulderna.

Skuldregleringsfonden kan alltid nedsättas genom överföring till reservfonden. Ökning av aktiekapitalet kan sedan äga rum genom överföring av medel från reservfonden enligt bestämmelserna i 71 §. Några stadganden om ökning av aktiekapitalet genom överföring direkt från skuldregleringsfonden hava ej ansetts erforderliga.

Fjärde stycket. Under överläggningarna såväl med de sakkunniga som med delegerade för de övriga nordiska länderna har framhållits, att för aktiebolag, vilkas tillgångar väsentligen bestode av värdebeständig egendom, främst andra fastigheter än fabriksfastigheter, skuldsättning på längre sikt, grundad på belåning av sådan egendom, vore ekonomiskt väl försvarlig, även om den överstege bolagets eget kapital. Sålunda vore en mycket betydande skuldsättning i förhållande till det egna kapitalet vanlig och i allmänhet försvarlig i bolag, vars ändamål är att äga och förvalta hyreshus i stad.¹ Sådana aktiebolag bildades i stor utsträckning i Danmark, Norge och Finland på grundval av ett relativt litet aktiekapital och i övrigt medel anskaffade genom belåning av in-teckningar i fastigheten. Och det upplystes, att med den i NAL § 23 upptagna regeln om dispens avsåges främst sådana bolag.

Enligt svensk rättsuppfattning torde i en fråga som den förevarande ett

¹ Jfr den i inledningen till denna avdelning anförda statistiska utredningen, grupp VI a, aktiebolag vilkas ändamål är byggnadsverksamhet och fastighetsförvaltning.

i lagen till sin omfattning bestämt undantag från huvudregeln vara att föredraga framför en dispensbestämmelse. Vid bestämmandet av detta undantag bör beaktas, att en fabriksfastighet är i så hög grad beroende av dess användande i bolagets rörelse, att den ej kan anses äga den värdebeständighet, som i regel utmärker skogs- och andra jordbruksfastigheter samt fastigheter i stad eller liknande samhälle med lägenheter avsedda för uthyrning för bostadsändamål. Beredningen hänvisar beträffande sistnämnda fastigheter till förordningen den 21 november 1924 med särskilda bestämmelser om anbringande av omyndigs medel. Emellertid hava även fastigheter innehållande lägenheter för uthyrning till butiks- eller kontorsändamål ansetts böra medtagas. Härför har stöd ansetts kunna hämtas av de för stads-hypoteksföreningarnas verksamhet gällande av Kungl. Maj:t fastställda grunder.¹ Beredningen har därför ansett sig böra föreslå att vid tillämpningen av reglerna om skuldregleringsfond och om utdelningsbegränsning bland bolagets skulder ej skall inräknas långfristig gäld, för vilken av bolaget lämnats säkerhet av inteckning inom sextio procent av senast fastställda taxeringsvärdet för jordbruksfastighet eller för annan fastighet i stad, köping eller municipalsamhälle, å vilken fastighet finnes uppförd byggnad huvudsakligen innehållande lägenheter för uthyrning till bostads-, butiks- eller kontorsändamål. Undantagsbestämmelsen innebär, att om ett aktiebolag har tillgångar 600 000 kr. i sådana fastigheter som avses i förevarande paragraf fjärde stycket, vilkas taxeringsvärde utgör nämnda belopp, och 400 000 kr. andra tillgångar samt 300 000 kr. aktiekapital, 60 000 kr. reservfond, 360 000 kr. skuld mot inteckningar av beskaffenhet som avses i fjärde stycket och 280 000 kr. andra skulder, avsättning till skuldregleringsfond ej är erforderlig. Av skulderna medräknas härvid icke skulderna mot inteckning, och övriga skulder 280 000 kr. överstiga ej summan av aktiekapitalet 300 000 kr. och reservfonden 60 000 kr. I sådant fall tjänar fastigheternas värde intill 60 % av taxeringsvärdet till täckning av skulderna mot inteckning. Det återstående fastighetsvärdet 240 000 kr. och övriga tillgångar 400 000 kr. tjäna till täckning i första hand av bolagets övriga skulder 280 000 kr. och sedan av aktiekapitalet och reservfonden sammanlagt 360 000 kr. Med långfristig gäld avses — liksom i 107 § — ej blott gäld som är bunden för längre tid, utan även gäld som är uppsägbar med viss uppsägningsfrist, om den likväl faktiskt kan beräknas komma att fortbestå under längre tid. Då här fråga är endast om sådan gäld, vilken säkrats genom inteckning av så god beskaffenhet som föreskrives i fjärde stycket och vilken på grund härav i regel är bunden för längre tid, lär någon svårighet i fråga om bedömandet av gäldens långfristighet icke komma att föreligga.

Bestämmelserna i fjärde stycket äga tillämpning jämväl i fall bolag, som lämnat långfristiga lån mot sådan säkerhet som avses i detta stycke, använder säkerheten för rebelåning vid långfristig skuldsättning.

¹ Jfr även lagen den 29 juni 1923 om sparbanker, 25 § första stycket och 27 § fjärde stycket, med lydelse enligt lag den 11 juni 1937.

79 §.

Vinstutdelning. Återbäring av vinstutdelning och av belopp, som återbetalats vid nedsättning av aktiekapitalet, samt ansvarighet för brist vid återbäringen.

1 mom. Enligt 54 § första stycket första punkten AL må ej till aktieägarna annorledes än i följd av aktiekapitalets nedsättning efter vad i 49 eller 50 § AL sägs utbetalas annat än den vinst som förefinnes enligt fastställd balansräkning för sista året, i den mån vinsten ej skall avsättas till reservfonden. Vinst enligt balansräkningen är vinst, som föreligger på bolagets verksamhet under hela den gångna verksamhetstiden och som ej utdelats eller överförs till reservfonden. Vinst enligt balansräkningen är således det överskott, som senaste balansräkningen utvisar utöver aktiekapitalet och reservfonden samt, där i stället för avskrivning avsättning skett till värdeminskningsskonton (förnyelsefonder), jämväl dessa konton. Överskottet omfattar sålunda andra fonder, till vilka avsättning skett av besparade vinstmedel, såsom dispositionsfonder, vinstregleringsfonder o. s. v. samt på vinst- och förlustkontot kvarstående vinstmedel.

I 54 § första stycket andra punkten AL erinras om det utdelningsförbud som föreligger efter nedsättning av aktiekapitalet enligt 50 § tredje stycket AL, innan rättens tillstånd till vinstutdelning meddelats.

Lagberedningens förslag. Första stycket. I första stycket första punkten har upptagits bestämmelsen i 54 § första stycket första punkten AL med det tillägg, som föranledes av det föreslagna stadgandet om avsättning till skuldregleringsfond. Denna bestämmelse ger uttryck åt den grundläggande aktiebolagsrättsliga principen om det bundna kapitalets skyddande mot minskning genom vinstutdelning till aktieägarna. Rörande innebörden av denna princip och dess upprätthållande genom reglerna för balansräknings upprättande hänvisas till inledningen till avdelningen om styrelses och verkställande direktörs årsredovisning och motiven till 106 §.

Ifrågavarande bestämmelse anger den gräns som ej må överskridas vid utdelning till aktieägarna. Såsom i inledningen till denna avdelning framhållits innefatta lagens fonderingsregler det minimikrav på reservering av vinstmedel som uppställs av lagstiftningen. Vid bedömande av huru stor del av vinsten enligt balansräkningen som lämpligen bör utdelas måste hänsyn tagas till det behov av frivillig reservering av vinstmedel som med hänsyn till bolagets förhållanden föreligger för dess konsolidering och utveckling. Genom sådan reservering underlättas även jämnare vinstutdelning till aktieägarna. Vid vinstutdelningens bestämmande bör därför hänsyn givetvis tagas till resultatet av bolagets verksamhet för sista räkenskapsåret enligt vinst- och förlusträkningen och dess förhållande till tidigare årsresultat d. v. s. hänsyn bör tagas till bolagets räntabilitet. Synes denna vara i nedgående bör naturligtvis särskild försiktighet iakttagas vid vinstutdelningens bestämmande.

Beslut om fastställande av balansräkningen och om vinstutdelning fattas

enligt förslaget 132 § 1 mom. av sådan ordinarie bolagsstämma som avses i 127 §. Styrelsen och verkställande direktör må således ej utbetala vinstutdelning, utan att balansräkning utvisande för utdelningen disponibel vinst föreligger samt balansräkningen fastställts och vinstutdelning beslutats.

Utbetalning av vinstutdelning i förskott före fattat vinstutdelningsbeslut må således ej lagligen äga rum. Men det är naturligtvis intet hinder att en i början av året hållen bolagsstämma beslutar vinstutdelning till visst belopp, varav en del utbetalas efter stämman och en del senare under året.¹

Då beslut fattas om utdelning av vinst, som enligt fastställd balansräkning återstår sedan avsättning skett till reservfonden och enligt beredningens förslag även till skuldregleringsfond, uppkommer för aktieägarna anspråk på utdelningens utbekommande. Detta anspråk är ett fordringsanspråk.² Det kan särskilt överlätas och, om kupong utfärdats, äger självständigt godtrosvärv rum. Efter utdelningsbeslutet inträffade ändringar i bolagets ställning inverka icke på fordringsanspråket.

En omtvistad fråga är, i vad mån betydelse bör tillerkännas efter balansdagen men före balansräkningens fastställande och beslutet om vinstutdelning inträffade förändringar i bolagets ställning. Ofta betyder en förlust, som visar sig efter balansdagen men före balansräkningens fastställande, att däremot svarande avskrivning eller nedsättning varit påkallad redan balansdagen. Men även förluster som icke på nämnda sätt äro att återföra till balansdagen eller tiden dessförinnan böra beaktas. Enligt förslaget 109 § 1 mom. skall i förvaltningsberättelsen, i den mån det finnes kunna ske utan förfång för bolaget, upplysning lämnas om händelser av väsentlig betydelse som inträffat efter räkenskapsårets slut. Hänsyn till sådana händelser bör naturligtvis tagas vid styrelsens och verkställande direktörens förslag i an-

¹ Det förekommer att styrelsen enligt bemyndigande av bolagsstämma under den senare delen av ett räkenskapsår verkställer en utbetalning till aktieägarna, som betecknas såsom förskottsutdelning och avses utgöra del av vinstutdelning för det löpande räkenskapsåret. Detta belopp avräknas sedan å den vinstutdelning som beslutas påföljande år. Bemyndigande att utbetala sådan förskottsutdelning torde ej lämnas, med mindre ett mera betydande belopp besparade vinstmedel finnes enligt den sist fastställda balansräkningen och rörelsen fortfarande är vinstgivande. Skulle nästa balansräkning utvisa förlust, uppkommer återbäringskyldighet och ansvarighet för brist vid återbäringen.

² Jfr Hagströmer s. 271 och 1890 års kommittébetänkande s. 117—118 (NJA 1895 avd. II nr 3 s. 83—84).

I den finska aktiebolagslagen (FAL 22 § sista stycket) stadgas, att bolagsman för honom tillkommande utdelningsbelopp åtnjuter borgenärs rätt. Bestämmelse i ämnet saknas i dansk och norsk lagstiftning. Aktieägare anses enligt dansk rätt hava borgenärs ställning vid krav på betalning av icke lyft utdelning och således rätt till bevakning i bolagets konkurs (Sindballe III s. 69). Inom den norska aktiebolagsrättsliga litteraturen göres däremot motsatt mening gällande (Augdahl s. 217—218, Platou-Lindvik II s. 142).

Genom ett giltigt beslut om vinstutdelning anses enligt tysk rätt borgenärsrätt uppkomma (Schlegelberger AG § 52 anm. 13, Staub HGB § 213 anm. 12 och Lehmann II s. 417). Inom fransk doktrin synes det vara ostridigt, att ett lagligt utdelningsbeslut skapar en fordringsrätt för aktieägarna. Går bolaget i konkurs, kan den som icke lyft utdelningen konkurrera med övriga borgenärer (Pic: Des sociétés commerciales II nr 1180). Samma uppfattning råder i Amerikas förenta stater (Ballantine s. 505). I England gäller att en lagligen beslutad och förfallen dividend är en skuld, som på laglig väg kan utkrävas av bolaget (Palmer s. 227). Enligt uttrycklig bestämmelse i Comp. Act, 1929, § 157 g skall emellertid vid bolagets upplösning ett belopp, som bolaget är skyldigt aktieägare såsom dividend, vinst eller eljest i hans egenskap av delägare, icke anses såsom en bolagets skuld, betalbar till aktieägaren i händelse av konkurrens mellan honom och en främmande fordringsägare.

ledning av bolagets vinst enligt balansräkningen. Och även efter förslaget avgivande inträffade händelser av betydelse för frågan om lämpligheten av vinstutdelning böra föranleda, att styrelsen och verkställande direktör pröva, huruvida förslaget rörande vinstens användande bör vidhållas. Från styrelsens och verkställande direktörens sida är det en försummelse att föreslå en utdelning, som med hänsyn till förluster efter balansdagen äventyrar bolagets ställning.

Av den i första stycket första punkten upptagna regeln framgår, att ränta ej kan tillförsäkras aktieägare å aktiebeloppet. Däremot förekommer ej sällan, att när preferensaktier finnas, deras företrädesrätt till utdelning sålunda bestämmes att vinstutdelning först skall till dem utgå motsvarande viss ränta å aktiebeloppet.

I första stycket andra punkten erinras om det förbud mot vinstutdelning utan rättens tillstånd efter nedsättning av aktiekapitalet varom stadgas i 73 § 3 mom. och om den inskränkning i rätten att utdela vinst varom stadgas i 78 § andra stycket. Inskränkning i bolagsstämmas rätt att besluta vinstutdelning kan även följa av föreskrift i bolagsordningen på sätt närmare utvecklas i motiven till 81 §.

Andra stycket. I detta stycke har upptagits bestämmelse motsvarande stadgandet i 54 § andra stycket AL. Denna bestämmelse innefattar, för det fall att i bolagsordningen finnes förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs, förbud mot utdelning å bunden aktie, därå brev utfärdats, innan den i förbehållet bestämda inskränkningen angivits i aktiebrevet enligt 36 § andra stycket eller påskrift om inskränkningen gjorts enligt 144 § 1 mom. tredje stycket. Samma utdelningsförbud gäller, ifall å bunden aktie interimsbevis utfärdats, däri sådan inskränkning ej angivits.

Överträdelse av utdelningsbeslut medför straff enligt 202 § 5. Däremot stadgas ej återbäringskyldighet, då med utdelningsförbudet allenast åsyftas att möjliggöra för styrelsen att, då i bolagsordningen intagits förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs, framtinga företeende av brev å aktie, som avses med den i förbehållet stadgade inskränkningen, för påskrift därom.

2 mom. I 54 § första stycket tredje punkten AL stadgas, att om vinstutdelning beslutas och verkställs i strid med vad i samma stycke första punkten eller i 50 § tredje stycket AL stadgats eller med bestämmelse i bolagsordningen, de som uppburit sådan utdelning skola vara skyldiga att återbära densamma, samt att därjämte de som deltagit i beslutet skola vara en för alla och alla för en ansvariga för den brist som kan uppkomma vid återbäringen.

Den skyldighet som sålunda är stadgad för dem som uppburit olaga vinstutdelning att återbära denna, är enligt lagrummets lydelse ovillkorlig, liksom och den ansvarighet för brist vid återbäringen som stadgas för dem som deltagit i beslutet om vinstutdelning. Om lagrummet skulle enligt sin lydelse äga tillämpning även i det fall då vinstutdelning skett enligt en av bolagsstämman fastställd men i strid med tvingande regler upprättad balansräkning, skulle följden bliva, ej blott att de som uppburit vinstutdelning skulle oberoende av god eller ond tro nödgas återbära densamma, utan även att de ak-

tieägare, som deltagit i beslutet och som ofta saknat kännedom om de faktiska förhållanden av vilka de i balansräkningen upptagna posternas oriktighet beror, skulle bliva ansvariga för bristen. Med hänsyn till den nyare utvecklingen i fråga om återbäring av betalning för förment skuld (*condictio indebiti*) torde det kunna ifrågasättas, om icke redan nu avseende skulle fästas vid aktieägarens goda tro. Och för ansvarighet för brist torde böra förutsättas en medverkan till utdelningsbeslutet av beskaffenhet att grunda skadeståndsskyldighet. För en sådan ståndpunkt talar den uppfattning, som redan tidigt för svensk aktiebolagsrätts del gjorts gällande beträffande påföljderna av olaga vinstutdelning, och vad som yttrats vid införandet i svensk lagstiftning av tidigare bestämmelser i ämnet.¹

I vissa *främmande* aktiebolagslagar har betydelsen av mottagarens goda tro beaktats i fråga om återbäring av olaga vinstutdelning. Enligt *tysk* och *schweizisk* aktiebolagslagstiftning² föreligger sålunda ej återbäringsskyldighet för aktieägarna beträffande vinstutdelning som de i god tro uppburit. I den *norska* aktiebolagslagen (NAL § 37 andra stycket) stadgas, att vad en aktieägare — i strid med lagens regler — fått utbetalt såsom vinstutdelning, är han förpliktad att betala tillbaka, allenast om han icke var i god tro eller om utdelningen utbetalts utan att räkenskap avgivits och reviderats samt godkänts av generalförsamlingen. Enligt *finsk* rätt äro, om vinstutdelning skett i strid med lagens föreskrifter (FAL 21 §) och brist ej visas vara ersatt, samtliga bolagsmän, en för alla och alla för en, jämlikt FAL 33 § skyldiga att återgälda det utdelade beloppet med ränta och i övrigt ersätta bolaget all genom utdelningen uppkommen skada. Aktieägare, som icke medverkat till beslutet men uppburit sin andel av utdelningen, torde ej anses återbäringsskyldig om han var i god tro. I den *danska* aktiebolagslagen saknas särskilda bestämmelser om verkan av obehörig vinstutdelning. Återbäringsskyldighet anses emellertid föreligga, om aktieägaren ej var i god tro. När utbetalningen icke skett enligt en av generalförsamlingen godkänd balansräkning, anses god tro vara utesluten.³

Från Allmänna Svenska Elektriska Aktiebolaget, Aktiebolaget Svenska Kullagerfabriken, Telefonaktiebolaget L. M. Ericsson, Aktiebolaget Separator och Aktiebolaget Elektrolux hava i en till lagberedningen överlämnad skrivelse av februari 1935 vissa erinringar framställt rörande gällande aktiebolagslagstiftning. Därvid har framhållits bl. a. beträffande bestämmelsen i 54 § AL om återbäring och ansvarighet vid olaga vinstutdelning, att denna syntes åtminstone för utom styrelsen stående aktieägares vidkommande vara för sträng, i all synnerhet om bestämmelsen måste fattas så att den förbjöde utdelning, som skulle strida mot en riktig balansräkning, även om en oriktig sådan blivit fastställd av bolagsstämman. Den enskilde aktieägaren hade såsom sådan icke tillräcklig kännedom om balansräkningens riktighet eller oriktighet.

Lagberedningens förslag. Första stycket. I första stycket har upptagits såsom huvudregel, att om vinstutdelning beslutas och verkställs i strid med vad i 1 mom. första stycket första punkten eller i 73 § 3 mom. eller 78 § andra stycket stadgats eller med bestämmelse i bolagsordningen, de som uppburit sådan utdelning skola vara skyldiga att återbära densamma. Ovill-

¹ Jfr Hagströmer s. 271—276 samt bankkommitténs förslag till förändrad organisation av bankanstalterna d. 14 dec. 1883 s. 306—307.

² Se AG § 56 st. 3 och rev. schw. OR art. 678 st. 1. Enligt AG § 56 st. 1 är aktieägare, som vid mottagandet av vinstutdelning ej var i god tro, ansvarig gentemot bolagets borgenärer för bolagets förbindelser intill det obehörigen mottagna beloppet.

³ Jfr Sindballe III s. 209 och Krenchel note 17 d) till DAL §§ 41—44.

korlig återbäringskyldighet skall föreligga, när utdelningen avsett annat än den vinst som förefinnes enligt fastställd balansräkning för sista räkenskapsåret d. v. s. när utdelning sker, ehuru balansräkning ej upprättats eller upprättad balansräkning icke blivit fastställd, eller när utdelningen tager i anspråk större belopp än som utgör utdelningsbar vinst enligt fastställd balansräkning. Ovillkorlig återbäringskyldighet skall ock föreligga, om utdelning skett i strid med bestämmelserna i 73 § 3 mom. eller — med hänsyn till den fastställda balansräkningen — i strid med stadgandet i 78 § andra stycket eller bestämmelse i bolagsordningen.

Har åter vinstutdelning skett av belopp som enligt fastställd balansräkning är utdelningsbart men balansräkningen upprättats i strid med bestämmelserna i 106 och 107 §§, bör enligt beredningens mening hänsyn tagas till god tro hos den som uppburit utdelningen. Visserligen strider ett beslut, varigenom en sådan balansräkning fastställs eller varigenom utdelning bestämmes skola ske utan att bolagets verkliga ställning är sådan att utdelningsbar vinst finnes, mot tvingande, till borgenärernas skydd givna rättsregler. Beslutet är således ogiltigt, även om det lämnats oklandrat (145 §). Men om beslutet av bolagets organ verkställts, skulle skyldighet jämväl för aktieägare som i god tro uppburit utdelningen att återbära denna i många fall verka obilligt, kanske medföra ruinerande verkningar inom vida kretsar. I synnerhet i större bolag stå aktieägarna vanligen helt och hållet främmande för bolagets förvaltning; de hava i regel ej möjlighet att kontrollera riktheten av den av styrelsen upprättade balansräkningen. En skyldighet för dem att kanske efter flera år återbära erhållna utdelningar vore så mycket mer betungande som här är fråga om inkomst, som flertalet aktieägare förbruka för sitt uppehälle. Beredningen föreslår därför upptagande i första stycket andra punkten av stadgande, att återbärning ock skall äga rum, ifall utdelning skett av vinst som utvisats av fastställd balansräkning till följd därav att balansräkningen upprättats i strid med bestämmelserna i 106 och 107 §§, dock att från den, som vid vinstutdelningens uppbärande varken insåg eller bort inse balansräkningens oriktighet, vinstutdelning ej må återkrävas.

Vid prövning av frågan huruvida en balansräkning upprättats i strid med stadgandena i 106 och 107 §§ bör beaktas, att vid bestämmandet av värdet i bolagets balansräkning å dess tillgångar utrymme måste i viss utsträckning finnas för bolagsorganens omdöme. I den mån värderingen faller inom det utrymme som sålunda får anses hava funnits för bolagsorganens omdöme, skall den ej anses stå i strid med föreskrifterna i 106 och 107 §§.

Där utdelning beslutats ehuru balansräkning ej fastställts eller fastställd balansräkning utvisar förlust, skall hela det av aktieägarna uppburna beloppet återbäras. Har utdelning skett enligt fastställd balansräkning av mer än som enligt en riktig balansräkning skulle hava utgjort utdelningsbar vinst, skall av återbäringskyldig aktieägare återbäras vad han uppburit utöver den enligt en riktig balansräkning utdelningsbara vinsten. Då återbärning sker, skall ränta gäldas efter fem procent om året från det utdelningen uppbars.

Andra stycket. För dem som medverkat till beslutet om vinstutdelning eller till verkställandet av detta beslut eller till upprättandet eller fastställandet av oriktig balansräkning skall enligt förslaget — i anslutning till motsvarande bestämmelse i gällande rätt — den påföljd inträda att de bliva ansvariga för den brist som kan uppkomma därigenom att återbäringsskyldig aktieägare är insolvent eller att godtroende aktieägare icke är återbäringsskyldig. Ansvarighet synes böra föreligga efter samma grunder som stadgas beträffande skadeståndsskyldighet i 196 §. För att ansvarighet skall föreligga för styrelseledamot, verkställande direktör eller revisor på grund av hans medverkan till utdelningen fordras således uppsåt eller vårdslöshet, och för att ansvarighet skall föreligga för aktieägare fordras uppsåt eller grov vårdslöshet.

Rörande nedsättning av ersättning och de ansvarigas skyldighet att sinesemellan taga del i gäldandet av ersättningen skall gälla vad som stadgas i 199 och 200 §§.

Liksom enligt gällande rätt kan talan om återbäring av olaga vinstutdelning och om ansvarighet för brist föras av bolaget eller dess konkursbo. Sådan talan kan föras utan avseende därå, om ansvarsfrihet enligt 134 § blivit eller skall anses beviljad eller tid för talan enligt 136 § tilländagått. Även härutinnan överensstämmer förslaget med gällande rätt. Återbäringsskyldighet och ansvarighet för brist kan göras gällande inom den allmänna preskriptionstiden. Fråga om återbäring av vinstutdelning torde väl i regel uppkomma först i samband med bolagets konkurs. I konkursen lär konkursförvaltaren i allmänhet fullgöra sin skyldighet att väcka de anspråk på återbekommande av vinstutdelning och vid brist i återbäringen på ansvarighet för bristen som tillkomma bolaget. Men om detta ej sker och borgenärer hos bolaget icke erhålla full betalning för sina fordringar, kan av dem talan föras om skadestånd enligt 197 §. Beredningen hänvisar till vad härom anföres i inledningen till avdelningen om skadestånd.

De i detta mom. upptagna bestämmelserna om återbäring av vinstutdelning och ansvarighet för brist vid återbäringen gälla endast i de fall som avses i detta mom. första stycket. Bifalles talan om klander av beslut om vinstutdelning t. ex. på den grund att beslutet icke tillkommit i laga ordning, skall det anses som om vinstutdelningsbeslut icke förelegat. Utdelning som verkställts skall då återbäras enligt allmänna regler, varjämte skadeståndsansvar kan föreligga för dem som verkställt utdelningen.

3 mom. I detta mom. stadgas, att om nedsättning av aktiekapitalet sker medelst inlösen av aktier i strid med förbehåll som i 72 § sägs eller med bestämmelserna i nämnda paragraf eller nedsättning av aktiekapitalet äger rum enligt 73 § i förening med återbetalning till aktieägarna utan iakttagande av bestämmelserna i sistnämnda paragraf 2 mom., återbäringsskyldighet och ansvarighet för brist vid återbäringen skall föreligga. Då fråga här är om kapitalåterbetalning å aktier och ej om inkomst av aktier, bör enligt beredningens mening återbäringsskyldighet föreligga oavsett aktieägarens goda tro. I övrigt skola motsvarande regler gälla som beträffande olaga vinstutdelning.

80 §.

Vinstutdelning från moderbolag samt återbäring av sådan vinstutdelning och ansvarighet för brist vid återbäringen. Första stycket. De regler som av beredningen föreslås rörande redovisningen vid koncernförhållande äro byggda på den uppfattningen, att ett moderbolag och de på moderbolaget belöpande andelarna i dotterbolagen bilda ett enhetligt ekonomiskt företag, en koncern, och att följaktligen vinstutdelning från moderbolaget ej bör äga rum i vidare mån än den enligt moderbolagets balansräkning utdelningsbara vinsten motsvarar vinst för koncernen i dess helhet. Såsom i inledningen till avdelningen om styrelsens och verkställande direktörs årsredovisning utvecklas har beredningen icke ansett sig böra föreslå upptagande av fullt utformade, tvingande lagbestämmelser om beräkningen av resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet. De bestämmelser som av beredningen föreslås rörande koncernredovisningen äro huvudsakligen av instruktorsisk art. De två redovisningsmetoder, som föreslås att alternativt användas för lämnande av en överblick över en koncerns ställning och verksamhetens resultat — upprättande av koncernbalansräkning eller koncernredogörelse — kunna ej antagas alltid leda till fullt överensstämmande beräkning av nämnda resultat. Vid upprättande särskilt av koncernbalansräkning kunna också i åtskilliga hänseenden alternativa förfaranden tillämpas, som leda till i viss mån avvikande resultat, utan att enligt rådande uppfattning ett bestämt företräde kan tillerkännas det ena eller det andra förfarandet.

Beredningen anser sig därför beträffande rätten till vinstutdelning från moderbolag icke böra föreslå lagfästandet av en regel av innehåll, att såsom vinstutdelning till aktieägarna i moderbolaget må utbetalas allenast så stor del av vinsten enligt moderbolagets balansräkning som motsvarar vinst enligt koncernredovisningen för koncernen i dess helhet, utan föreslår upptagande endast av en föreskrift av innehåll, att av moderbolags vinst, efter stadgad avsättning till reservfond eller skuldregleringsfond, så stort belopp ej må utdelas att vinstutdelningen, med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet, får anses stå i strid med god affärssed. En sådan regel har upptagits i förevarande paragraf första stycket.

Det är tydligt att en dylik regel icke innefattar samma skydd mot obehörig vinstutdelning från moderbolag som en regel, vilken direkt ansluter sig till ett enligt vissa i lagen fullt utformade, tvingande bestämmelser siffermässigt beräknat resultat av koncernens verksamhet i dess helhet. Men till grund för regelns tillämpning kommer att ligga den koncernredovisning som skall avgivas enligt endera av de av beredningen föreslagna metoderna, vilka båda leda till beräkning av ett visst belopp såsom motsvarande resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet. Föreligger vinst enligt moderbolagets balansräkning, åligger det styrelsen och verkställande direktör att avgiva förslag i anledning därav. Och revisorerna hava att yttra sig över detta förslag. Genom den föreslagna regeln inskräpes skyldigheten för nämnda bo-

lagsorgan, som skola taga noggrann kännedom om koncernredovisningens innehåll, att vid förslagets avgivande och vid yttrandet däröver taga hänsyn till vad koncernredovisningen utvisar rörande koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet. Beredningen anser därför regeln intagande i lagen innefatta ett väsentligt framsteg i förhållande till gällande rätt. Och såsom av beredningen framhålles i inledningen till avdelningen om styrelses och verkställande direktörs årsredovisning torde i en framtid, efter vunnen erfarenhet rörande koncernredovisningen, kunna övervägas att i lagen i större omfattning upptaga fullt utformade, tvingande lagbestämmelser i detta ämne.

Av skäl som utvecklas i inledningen till nyssnämnda avdelning föreligger ej skyldighet att framlägga koncernbalansräkning eller koncernredogörelse för aktieägarna. Sådan redovisningshandling skall överlämnas till revisorerna. På grund av den betydelse resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet äger för frågan om vinstutdelning från moderbolaget är det naturligtvis önskvärt, att detta resultat meddelas i någon av de redovisningshandlingar som skola framläggas. Förvaltningsberättelsen synes bäst ägnad för ett sådant meddelande. Och beredningen utgår därifrån, att moderbolagets ledning i allmänhet skall finna det lämpligt att meddela resultatet av koncernens verksamhet i förvaltningsberättelsen. Särskilt måste detta gälla större bolag, vilkas aktier äro spridda bland allmänheten, framför allt bolag, vilkas aktier noteras å fondbörs inom riket. Men med hänsyn därtill att det siffermässiga resultatet av en koncernbalansräkning eller koncernredogörelse ej kan beräknas erhålla mer än relativ bestämdhet, har beredningen ansett det åtminstone icke tillsvidare, innan ytterligare erfarenhet vunnits rörande koncernredovisningen, böra föreskrivas ovillkorlig skyldighet för styrelsen att i förvaltningsberättelsen angiva det beräknade koncernresultatet. Beredningen föreslår därför upptagande i 109 § 2 mom. av den bestämmelsen, att förvaltningsberättelsen för moderbolag skall, där ej resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet uppgives, innehålla särskilt uttalande, huruvida detta resultat enligt koncernbalansräkningen eller koncernredogörelsen överstiger eller understiger resultatet av moderbolagets verksamhet enligt dess balansräkning. Medföra föreliggande omständigheter osäkerhet beträffande pålitligheten av koncernredovisningens siffermässiga resultat, måste således styrelsen och verkställande direktör i allt fall bilda sig en uppfattning om den gräns, intill vilken den balansmässiga vinsten för moderbolaget skäligen får anses motsvara vinst för koncernen i dess helhet.

Vad som av moderbolagets utdelningsbara vinst enligt den för moderbolaget fastställda balansräkningen — med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet — kan utdelas utan att vinstutdelningen står i strid med god affärssed utgör den gräns intill vilken vinstutdelning lagligen må ske från moderbolaget. Men såsom i motiven till 79 § 1 mom. erinrats bör vid beslut om vinstutdelning från aktiebolag beaktas ej blott den legala gränsen för rätten till vinstutdelning. Vid bedömande av frågan om vinstutdelning bör hänsyn tagas också till resultatet av bola-

gets verksamhet för sista räkenskapsåret enligt vinst- och förlusträkningen och dess förhållande till tidigare årsresultat d. v. s. hänsyn bör tagas till bolagets räntabilitet. Vid förslag till vinstutdelning från moderbolag bör styrelsen på motsvarande sätt taga hänsyn även till koncernresultatet för sist-förflutna året och dess förhållande till tidigare årsresultat d. v. s. till koncernens räntabilitet. Visserligen föreslår ej beredningen bestämmelser om upprättande av en särskild vinst- och förlusträkning för koncernen, men koncernredovisningen sammanställd med tidigare koncernredovisningar för tidigare år och redovisningen för de olika dotterbolagen komma att härutinnan giva ledning för moderbolagets styrelse.

Beredningen, som återkommer till frågan om revisorernas särskilda plikter med avseende å koncernredovisningen, vill i detta sammanhang framhålla, att revisionsberättelsen synes böra innehålla yttrande, huruvida de i 107 § 2 och 3 mom. andra styckena samt 110 § givna föreskrifterna fullgjorts. Om vinstutdelning föreslås, skall revisionsberättelsen innehålla särskilt uttalande, huruvida den föreslagna utdelningen, med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet, får anses stå i strid med god affärssed. Bestämmelser därom hava föreslagits i 119 §.

Om i fall då vinstutdelning ej föreslås i förvaltningsberättelsen för moderbolaget fråga på bolagsstämma som avses i 127 § väckes om vinstutdelning, bör bolagsstämman ajourneras, såframt yrkandet biträdes av stämman eller — i fall som avses i 81 § andra och tredje styckena — av aktieägare med sammanlagt aktiebelopp utgörande minst en tiondel av hela aktiekapitalet. Till den fortsatta stämman bör yttrande avgivas dels av styrelsen och verkställande direktör och dels av revisorerna, huruvida den yrkade vinstutdelningen med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet får anses stå i strid med god affärssed. Bestämmelse därom har upptagits i 132 § 2 mom.

Andra och tredje styckena. Skulle bolagsstämma i moderbolag fatta beslut om vinstutdelning, som enligt styrelsens mening överstiger vad enligt god affärssed må utdelas med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet, bör styrelsen ej verkställa utdelning av det överskjutande beloppet. Har vinstutdelning beslutats och verkställts i strid med vad i första stycket stadgas, skola de som uppburit utdelning vara skyldiga att återbära vad till dem för mycket utdelats. Från den som varken insett eller bort inse berörda förhållande kan dock utdelning ej återkrävas.

Då koncernredovisningen icke framlägges för aktieägarna och, även om det sker, det ej kan fordras av dem att de kunna bilda sig en uppfattning om koncernförhållandena, lärer i allmänhet vårdslöshet ej kunna läggas dem till last, om de vid sitt beslut om vinstutdelning följa bolagets styrelse och revisorer. Men har utdelningen beslutats i strid med revisorernas yttrande, kan denna omständighet naturligtvis bliva av betydelse vid prövningen av frågan om god tro förelegat eller icke.

Beträffande ansvarighet för brist vid återbäringen skall liksom enligt 79 § 2 mom. andra stycket gälla, att de, som medverkat till beslutet om vinst-

utdelningen eller till verkställandet av detsamma, skola vara ansvariga efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 196, 199 och 200 §§ stadgade grunder.

81 §.

Beslut om vinstutdelning. Rätt för aktieägarminoritet att påkalla vinstutdelning. Enligt 30 § andra stycket 1895 års aktiebolagslag skulle det på aktieägarnas beslut ankomma, huruvida den vinst, som enligt lagen kunde utdelas, skulle i sin helhet eller till någon del användas för annat ändamål eller besparas. I 1908 års kommittébetänkande föreslogs, att bolagsstämman ej finge av årsvinsten, efter avdrag för vad som åtginge till betäckande av möjligen förefintlig brist från föregående år, från utdelning undantaga mer än högst femtio procent, avsättning till reservfonden inberäknad, utan så vore, att röstande med ett sammanlagt aktiebelopp av minst tre fjärdedelar av det å stämman företrädde aktiekapitalet annat beslutade. Om bolagsordningen innehöll bestämmelser, som avveko från vad sålunda stadgades, skulle de lända till efterrättelse. Emellertid bibehölls i 1910 års aktiebolagslag, 55 §, bolagsstämman vid rätten att besluta, huruvida och i vad mån den vinst som enligt lagen kunde utdelas skulle till detta ändamål användas, såvitt avvikande bestämmelser ej upptagits i bolagsordningen. Däremot begränsades bolagsstämmans rätt att på annat sätt än genom vinstutdelning förfoga över bolagets vinstmedel.¹ Till denna begränsning återkommer beredningen vid 82 §.

Lagberedningens förslag. Första stycket. I detta stycke upptages regeln, att det tillkommer bolagsstämman att besluta, huruvida och i vad mån utdelning skall ske av den vinst som enligt 79 och 80 §§ må utbetalas till aktieägarna. Innehåller bolagsordningen avvikande bestämmelser, skola de lända till efterrättelse. Enligt 9 § fjärde stycket andra punkten skall — ifall beträffande användande av bolagets vinst eller av bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning annat skall gälla än i aktiebolagslagen stadgas — bestämmelse därom intagas i bolagsordningen. I vad mån sådana avvikande bestämmelser kunna intagas i bolagsordningen följer dels av uttryckliga stadganden i lagen och dels av grunderna för stadgandena om fondering av vinstmedel och om vinstutdelning. Sålunda kan i bolagsordningen intagas bestämmelse, att vinsten av bolagets verksamhet skall helt eller delvis användas annorledes än till utdelning till aktieägarna. Härom innehåller 9 § fjärde stycket första punkten den bestämmelsen att, i den mån med bolagets verksamhet ej åsyftas beredande av vinst åt aktieägarna, i bolagsordningen skall angivas verksamhetens syfte och tillika bestämmelse upptagas om användande av den vinst, som må uppkomma på verksamheten, och av bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning. I den mån vinst sålunda skall tillkomma annan än aktieägarna, torde det icke vara uteslutet, att inom vissa i bolagsordningen givna gränser bestämmanderätt i fråga om utdel-

¹ Se 1908 års kommittébetänkande, förslaget 53 §, motiven s. 43 och prop. 1910 nr 54 s. 85—87, 138 samt lagutskottets utl. nr 44 s. 31 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 70—73).

ningen tillägges utomstående.¹ Beträffande utdelning av vinst, som i sådant fall tillkommer aktieägarna, skall bolagsstämman äga fatta beslut.

Även då vinst av bolagets verksamhet ej skall tillkomma annan än aktieägarna, kan bolagsstämmas rätt att besluta utdelning av vinsten vara begränsad, exempelvis genom föreskrift om avsättning till reservfond utöver vad som stadgas i 77 § eller om överföring av vinstmedel till stiftelse som avses i 9 § sista stycket. I bolagsordningen kan också föreskrivas, att allenast på visst sätt bestämd del av vinsten må utdelas, t. ex. att mer än fem procent å aktiernas nominella belopp må utdelas allenast under förutsättning att viss avsättning göres till reservfonden utöver den i lag föreskrivna. Vidare kan enligt 9 § tredje stycket i bolagsordningen intagas bestämmelse, att aktier av visst slag skola medföra företrädesrätt till andel i bolagets tillgångar och vinst.

Beträffande möjligheten — med hänsyn till stadgandena i förevarande paragraf andra stycket — att i bolagsordningen upptaga bestämmelser rörande rätt för aktieägarminoritet att påkalla vinstutdelning hänvisas till vad som anföres när nedan.

Andra stycket. Den beslutanderätt i fråga om vinstutdelning som tillkommer bolagsstämman kan, enligt vad erfarenheten visar, av en aktieägarmajoritet begagnas till att utan grundad anledning undanhålla minoriteten skäligen utdelning t. ex. i syfte att på detta sätt tvinga minoriteten att försälja aktierna till majoriteten, s. k. utsvältning.

Att ett skyddsbehov för aktieägarminoriteter i fråga om rätten till vinstutdelning föreligger vitsordas i den förut omnämnda till lagberedningen överlämnade skrivelserna av februari 1935 från Allmänna Svenska Elektriska Aktiebolaget, Aktiebolaget Svenska Kullager Fabriken, Telefonaktiebolaget L. M. Ericsson, Aktiebolaget Separator och Aktiebolaget Elektrolux. I skrivelserna framhålles bl. a., att ett bolags utdelningspolitik för närvarande låge utslutande i majoritetens hand. Det torde därför böra tagas under övervägande, huruvida icke en minoritet av aktieägare, som tillhoppa representera minst en femtedel av aktiekapitalet, borde äga rätt att gå till domstol för att få frågan om bolagets utdelning prövad och avgjord. Dylik utdelning skulle dock icke av domstolen få bestämmas till högre belopp än att vad bolaget därefter hade kvar av samlade vinstmedel enligt fastställd balansräkning förslöge till ytterligare minst tre utdelningar av samma storlek som den domstolen bestämt. Såsom allmän förutsättning borde dock gälla, att bolaget förfogade över för ändamålet tillräckliga likvida medel.

Då behov av minoritetsskydd i nu berörda hänseende ej sällan torde föreligga, har beredningen ansett sig böra överväga bestämmelser därom. De tidigare uttalade farhågorna för att ett sådant minoritetsskydd skulle motverka för aktiebolagen nyttiga konsolideringssträvanden hava ej samma betydelse med hänsyn till de i beredningens förslag upptagna reglerna om reservfond och skuldregleringsfond. Det måste vidare medgivas, att ett skydd mot majoritetsmissbruk i avseende å innehållande av vinstutdelning numera framstår såsom ännu mera påkallat på grund av koncernväsendets utveckling. När ett kapitalstarkt moderbolag har bestämmande inflytande över ett

¹ Jfr Skarstedt anm. vid 55 §, 7 uppl. s. 177, och Bergendal s. 219.

dotterbolag, är risken för utsvältning av en minoritet i dotterbolaget särskilt stor, därför att moderbolaget i sådant fall ofta utan olägenhet kan avvara utdelning från dotterbolaget. För moderbolagets aktieägare medför kanske fondering av dotterbolagets vinster över huvud icke märkbara verkningar.

Rimliga konsolideringssträvanden från aktieägarmajoritetens sida böra emellertid ej kunna hindras av en aktieägarminoritet. Beredningen anser därför, att minoriteten bör kunna kräva utdelning allenast av viss del av vinsten enligt balansräkningen, sedan därifrån avdrag skett för av stämman beslutade avsättningar till reservfond och skuldregleringsfond. För att majoriteten icke skall kunna helt omintetgöra minoritetens rätt till utdelning måste emellertid en begränsning göras av det belopp, som sålunda skall avdragas från vinsten. Beredningen föreslår i detta avseende den begränsningen, att avdrag icke må ske för större avsättning till reservfonden än att denna kommer att uppgå till det belopp som i 77 § eller i bolagsordningen föreskrives. Beträffande avsättning till skuldregleringsfond föreslås, att avdrag ej må ske för en avsättning överstigande tjugoprocent av vinsten enligt balansräkningen — således årsvinsten och balanserade vinstmedel — och icke heller med större belopp än att summan av aktiekapitalet, reservfonden och skuldregleringsfonden kommer att motsvara sådana bolagets skulder, som skola tagas i beräkning vid skuldregleringsfonds bestämmande. De nu angivna begränsningarna avse endast storleken av de avsättningar som skola avdragas från vinsten enligt balansräkningen, innan beräkning sker av den andel däri som på minoritetens begäran skall utdelas. Det är sålunda bolagsstämman obetaget att, sedan denna andel undantagits för vinstutdelning, till reservfond eller skuldregleringsfond avsätta större belopp, eventuellt hela återstående vinsten. Beredningen har ansett försiktigheten bjuda, att minoritetens ifrågavarande rätt ytterligare förses med den begränsningen, att i intet fall utdelning kan påfordras med högre belopp än fem procent av bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen. Yrkande om utdelning enligt de sålunda föreslagna reglerna skall enligt bestämmelsen i förevarande stycke framställas å stämma som i 127 § avses, innan beslut fattats i anledning av bolagets vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen.

Med den begränsning, som föreslås i fråga om vinstutdelning på yrkande av aktieägarminoritet jämväl till viss procent på bolagets behållna förmögenhet, synas betänkligheter icke möta mot att tillerkänna ifrågavarande minoritetsrätt åt aktieägare med aktiebelopp utgörande minst en tiondel av aktiekapitalet. Av skäl som utvecklas i inledningen till avdelningen om talan mot styrelseledamot, verkställande direktör m. fl. synes ett enhetligt bestämmande av storleken av den aktieägargrupp, som i olika hänseenden tillerkännes minoritetskydd, vara önskvärt och beredningen har stannat vid att föreslå minoritetsrättigheternas anknäpning till aktieägarminoritet med sammanlagt aktiebelopp utgörande en tiondel av hela aktiekapitalet.

Det torde böra framhållas, att beredningen icke förbisett möjligheten för majoriteten att genom stora avskrivningar eller nedsättningar beskära den

minoritetsrätt som sålunda föreslås. Men beredningen har icke ansett tillräddligt att betaga stämmomajoriteten rätten att — inom de gränser, som bestämmas av allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased — besluta om avskrivningar och nedsättningar.

Beträffande den kvot av aktiekapitalet, vartill en i lag stadgad minoritetsrättighet anknytes, gäller naturligtvis, att större kvot ej kan bestämmas i bolagsordningen. En sådan bolagsordningsbestämmelse skulle stå i strid med stadgandets syfte att bereda den angivna minoriteten ett legalt minoritetsskydd. Däremot måste det beträffande de olika minoritetsrättigheterna övervägas, huruvida minoritetsskyddet skall kunna utsträckas genom bestämmelse i bolagsordningen om en mindre kvot. Detta övervägande har utfallit olika beträffande t. ex. å ena sidan rätten för minoritet att påkalla extra stämma, vilken rätt enligt uttrycklig bestämmelse (128 § sista stycket) kan genom bolagsordningen tillerkännas en mindre minoritet, och å andra sidan rätten att hindra ansvarsfrihet för och att föra talan mot styrelseledamöter (134 och 135 §§); denna senare rätt kan icke genom bolagsordningen läggas i händerna på en mindre minoritet än den i lagen angivna på grund av den ökade faran för att sådan åtgärd kan missbrukas till skada för bolaget. Beträffande minoritetens rätt enligt förevarande paragraf att påkalla viss utdelning av utdelningsbar vinst torde av bestämmelsen i första stycket andra punkten följa, att rätten kan genom bestämmelse i bolagsordningen tillerkännas en mindre minoritet. Ty då i bolagsordningen kan bestämmas, att hela den utdelningsbara vinsten skall tillfalla en utomstående, föreligger knappast något skäl däremot, att bolagsordningen skall kunna föreskriva rätt för en mindre minoritet att kräva vinstutdelning till aktieägarna eller föreskriva ovillkorlig rätt för dem till utdelning av viss del av vinsten. Av samma skäl måste bolagsordningen också kunna innehålla bestämmelse att minoriteten äger påfordra utdelning av större andel i vinsten än i förevarande paragraf sägs. Naturligtvis måste alltid de i 79 § 1 mom. upptagna bestämmelserna om vad som högst må utdelas iakttagas.

Tredje stycket. Enligt 80 § första stycket må i moderbolag vinstutdelning icke ske av så stort belopp, att vinstutdelningen, med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet, får anses stå i strid med god affärssed. Tydligt är, att ej heller en minoritet bör äga att i strid med denna bestämmelse påkalla vinstutdelning. I förevarande paragraf tredje stycket har därför upptagits bestämmelse, att där bolaget är moderbolag vinstutdelning ej må jämlikt andra stycket påkallas i strid med vad som stadgas i 80 § första stycket.

Den minoritetsrättighet som föreslagits i förevarande paragraf andra stycket är en rätt för minoritet att påkalla vinstutdelning. Denna minoritetsrättighet skulle möjligen kunna utformas till en rätt för minoriteten att, när förutsättningarna därför äro för handen, besluta vinstutdelning. Med hänsyn bl. a. därtill att beträffande aktiebolag, som är moderbolag, frågan om minoritetens rätt till vinstutdelning kan bliva beroende av förutsättningar,

som äro svårbedömliga för aktieägarna, har beredningen icke ansett lämpligt att låta en aktieägarminoritet avgöra bolagsstämmans beslut och därigenom tvinga styrelsen eller aktieägare bland majoriteten att, för att vinna klarhet i frågan huruvida förutsättningarna för utdelningsrätt verkligen äro för handen, instämma klandertalan mot beslutet. Beredningen har därför ansett, att även då minoritetsrätt göres gällande bolagsstämmans majoritet skall äga besluta, huruvida vinstutdelning skall ske eller icke. Skulle beslutet innefatta åsidosättande av den rätt att påkalla vinstutdelning, som tillkommer aktieägarminoritet, kan klander av beslutet äga rum. Talerätt synes dock böra tillkomma endast minoritet som äger påkalla vinstutdelning. Skulle de skäl som ligga till grund för majoritetens beslut medföra, att anslutning till klandertalan ej vinnes från sådan minoritet, bör klandertalan icke kunna föras. Särskild bestämmelse om klanderrätten i förevarande fall har därför upptagits i 145 § 1 mom. sista stycket.

Om bolagsstämman, då vinstutdelning påkallats efter vad i andra och tredje styckena stadgas, beslutar, att vinstutdelning ej skall ske utan att vinsten skall helt eller delvis avsättas till reservfonden eller till skuldregleringsfond eller upptagas såsom besparade vinstmedel, bör domstolen på väckt klandertalan äga att med ändring av bolagsstämmans beslut ej blott förklara, att viss efter de i förevarande paragraf angivna grunder bestämd vinstutdelning skall äga rum, utan även meddela föreskrifter rörande därav följande ändringar i balansräkningen.

82 §.

Begränsning i bolagsstämmas beslutanderätt med hänsyn till föremålet för bolagets verksamhet, verksamhetens syfte och aktieägarnas lika rätt i bolaget.

Första stycket. Enligt 5 och 17 §§ AL skall i stiftelseurkunden och bolagsordningen angivas föremålet för bolagets verksamhet. Av bolagsstämmans och styrelsens skyldighet att rätta sig efter bolagsordningen följer, att vad bolagsordningen innehåller rörande föremålet för bolagets verksamhet är bestämmande för deras befogenhet. Uttryckliga stadganden härom hava dock upptagits i gällande aktiebolagslag. Sålunda stadgas i 55 § första stycket AL, att bolagsstämman ej må förfoga över bolagets vinstmedel eller övriga tillgångar för ändamål som uppenbarligen är för bolagets verksamhet främmande, stämman dock obetaget att till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål använda tillgång som i förhållande till bolagets ställning är av ringa betydelse. Vidare stadgas i 66 § AL, att den som äger företräda bolaget ej må ikläda bolaget förpliktelser eller eljest förfoga över dess tillgångar i vidare mån än sådant enligt 55 § första stycket är för bolagsstämmans medgivet.

Fattar bolagsstämman beslut i strid med vad som stadgas i 55 § första stycket AL, kan beslutet klandras. Ingår ställföreträdare för bolaget rättshandling med överskridande av den befogenhet som tillkommer honom enligt 66 § AL, blir rätts handlingen ej gällande mot bolaget, om tredje man

insåg eller bort inse att befogenheten överskreds. Sådant överskridande av befogenheten kan för ställföreträdaren medföra skadeståndsskyldighet gentemot bolaget.

Med föremålet för bolagets verksamhet avses i 5 och 17 §§ AL icke syftet med denna verksamhet utan medlet för syftets förverkligande d. v. s. själva verksamheten. Verksamhetens syfte, ändamål, kan enligt svensk rätt vara av olika slag. Medan enligt vissa främmande länders lagstiftning ett aktiebolag endast kan hava till ändamål att förvärva ekonomisk vinst till fördelning mellan aktieägarna,¹ kan efter svensk rätt ett aktiebolag hava ett rent ideellt syfte såsom att befrämja ett kulturellt eller socialt ändamål.² Detta kan vara fallet, även om verksamheten är av ekonomisk natur, nämligen om den därav uppkommande vinsten skall användas till det ideella syftets befrämjande. Syftet med ett aktiebolags verksamhet kan enligt svensk rätt även vara att befrämja andra ekonomiska intressen än aktieägarnas egna t. ex. statens, en kommuns eller ett annat företags. Det vanliga är emellertid att vid bildandet av aktiebolag för viss ekonomisk verksamhet — även då såsom anledning därtill i vissa fall kanske i högre grad framstår t. ex. önskan att tillgodose det svenska näringslivets eller landets eller en viss ords behov av denna ekonomiska verksamhet än önskan att igångsätta ett vinstgivande företag — syftet är att vinna avkastning på det kapital som investeras i bolaget genom vinstutdelning till aktieägarna. Naturligtvis kunna även mellanformer förekomma, t. ex. sålunda att en viss begränsad del av vinsten skall tillfalla aktieägarna och återstoden användas för annat ändamål. I den mån bolagsverksamhetens syfte är ett annat än att bereda aktieägarna vinst, måste detta syfte uppenbarligen av hänsyn till de personer, som teckna eller köpa aktier i bolaget, vara angivet i bolagsordningen (förslaget 9 § fjärde stycket). Att på detta sätt en rättslig gräns måste dragas mellan bolag, vilkas verksamhet åsyftar att bereda aktieägarna vinst, och bolag, som hava annat syfte, betyder naturligtvis icke att ett bolag av det förra slaget i sin verksamhet enbart och utan andra hänsyn bör fullfölja nämnda syfte. I vilken mån aktiebolagen i sin egenskap av näringsidkare skola åläggas positiva förpliktelser av social natur t. ex. beträffande arbetarskydd, pensionering m. m. äro frågor som enligt beredningens mening icke höra till aktiebolagslagstiftningen utan till den sociala lagstiftningen, liksom bolagens ekonomiska förpliktelser gentemot det allmänna väsentligen bestämmas av skattelagstiftningen. Däremot får det anses tillkomma aktiebolagslagstiftningen att angiva i vad mån ett aktiebolags organ kunna för allmännyttiga eller därmed jämförliga ändamål använda bolagets tillgångar och såtillvida frivilligt handla i strid mot de enskilda aktieägarnas förvärvsintresse. Bestämmelser därom återfinnas i förevarande stycke andra punkten — vartill beredningen återkommer — samt i förslaget 97 §. Genom dessa bestämmelser erhåller bolagsstämman i förhållande till nu gällande rätt vidgade möjligheter att anslå medel till allmännyttiga ändamål.

¹ Se t. ex. DAL § 1. Jfr även franska civillagboken art. 1832, Hallstein s. 73.

² Jfr motiven till 6 §.

Ett bolagsstämmobeslut kan ej klandras allenast på den grund att beslutet är skadligt för bolaget, men om ett bolagsstämmobeslut uppenbarligen innefattar ett förfogande över bolagets tillgångar till förmån för ett för bolaget främmande ändamål utan stöd av bestämmelse i bolagsordningen och sålunda står i strid med verksamhetens syfte, beredande av vinst åt aktieägarna, synes klander av beslutet kunna äga rum. Denna fråga har emellertid icke såvitt känt prövats av domstol, men i rättslitteraturen¹ har utvecklats den åsikten, att klandertalan skulle kunna föras med stöd av 55 § första stycket AL eller grunderna för detta lagrum. Det där upptagna undantaget synes tala för en sådan tolkning av lagrummet att därmed avses även åtgärd i uppenbar strid mot verksamhetens syfte.

I utländsk aktiebolagslagstiftning saknas i allmänhet uttryckligt lagstadgande om förbud för bolagsstämma att företaga åtgärd i strid mot bolagsordningens bestämmelser om föremålet för bolagets verksamhet eller mot bolagets syfte. Att ett bolagsstämmobeslut i strid mot sådana bolagsordningsbestämmelser kan klandras följer av reglerna om rätt till talan mot beslut som strider mot aktiebolagslagen eller bolagsordningen. Däremot upptagas understundom stadganden om begränsning av styrelsens eller annan bolagsrepresentants befogenhet eller behörighet till följd av bolagsordningens bestämmelser om föremålet för eller syftet med bolagets verksamhet.

Föremålet för bolagets verksamhet har enligt *engelsk* rätt betydelse för bolagets rättskapacitet (Palmer s. 60 o. f., Hallstein s. 70 o. f. och Olivecrona s. 18 o. f.). I engelsk rätt gäller den s. k. *ultra vires* principen, som innebär att ett aktiebolag har rättskapacitet endast inom de gränser som angivas genom bolagsordningens bestämmelser om bolagets föremål (object). Dessa bestämmelser uppfattas sålunda icke blott som begränsningar i bolagsorganens befogenhet och behörighet. En rättshandling utanför bolagsföremålet är »*ultra vires*» för bolaget och såsom sådan ogiltig, även om samtliga aktieägare samtycka till rättshandlingen. Tredje man, som avtalar med bolaget, är skyldig att känna till dettas föremål, men om rättshandlingen icke till sin art ligger »*ultra vires*», är han ej skyldig att efterforska, huruvida den verkligen är erforderlig för främjande av bolagets föremål. Den ganska stränga tillämpningen av *ultra vires* principen i domstolspraxis har medfört, att bolagets föremål vanligen anges genom ytterst utförliga uppräknningar av vad bolaget skall hava till föremål och vilka rättshandlingar det får företaga.

På en motsatt ståndpunkt står *tysk* rätt. Ett aktiebolag äger även utanför det i bolagsordningen bestämda föremålet för dess verksamhet rättskapacitet och full rättslig handlingsförmåga (Schlegelberger AG § 16 anm. 12). Bolagets organ äro gentemot bolaget skyldiga att iakttaga den begränsning av verksamheten som följer av bolagsordningens bestämmelse om verksamhetens föremål (AG § 74 första stycket). Men denna begränsning är överksam gentemot tredje man (AG § 74 andra stycket). Styrelsens behörighet att företräda bolaget är oinskränkt och oinskränkbar, i den mån icke lagen bestämmer något annat. Behörigheten gäller, även om tredje man kände till att styrelsen överträdde sin befogenhet, dock icke om tredje man avsiktligt samverkat med styrelsen för att skada bolaget (kollusion; jfr Schlegelberger AG § 75 anm. 12).

En mellanståndpunkt intaga åtskilliga rättssystem såtillvida att ej blott styrelsens befogenhet utan även dess behörighet begränsas genom bolagsordningens bestämmelser om föremålet för bolagets verksamhet. Begränsningen gäller dock ej

¹ Se Nial: Bolagsstämmobeslut s. 27—42.

gentemot tredje man i god tro. Sålunda stadgas i den rev. *schweiziska* OR (art. 718), att de som äga företräda bolaget äro bemyndigade att i bolagets namn ingå alla rättshandlingar som kunna främja bolagets ändamål. I lagen (art. 626) skiljes mellan företagets föremål och ändamål (Gegenstand und Zweck des Unternehmens). Med företagets föremål avses området för rörelsen (Geschäftsbereich) (Botschaft 1928 nr 2284 s. 22) och med företagets ändamål, syftet med bolagsverksamheten, förvärvssyfte eller exempelvis allmännyttigt syfte. Bestämmelsen i art. 718 torde sålunda innebära, att styrelsen har representationsrätt, så snart det gäller en rättshandling som kan främja bolagets ändamål, vinständamål, även om rättshandlingen faller utanför den av bolaget bedrivna rörelsen. Enligt art. 718 andra stycket har med visst undantag en begränsning av representationsrätten icke verkan gentemot godtroende tredje man.

Enligt den *danska* lagen (DAL §§ 5 och 8) skall i stiftelseurkunden och bolagsordningen angivas bl. a. bolagets »Formaal». Härmed avses verksamhetens art. Bolagsordningens bestämmelse om bolagets »Formaal» utgör inåt gränsen för bolagsorganens befogenhet att använda bolagets tillgångar eller ådraga det förpliktelser, utåt gränsen för bolagsledningens fullmakt att förplikta bolaget (Krenchel s. 43 och Sindballe III s. 233).

Den *norska* lagen (NAL § 5) föreskriver att stiftelseurkunden skall angiva bl. a. föremålet (gjenstanden) för bolagets verksamhet, och samma uppgift skall intagas i bolagsordningen (Augdahl s. 153). Enligt § 46 är styrelsen i förhållande till tredje man bemyndigad att handla på bolagets vägnar i allt som hör till driften av dess rörelse (»driften av dets forretning») (Augdahl s. 347 o. f., Rygh i Norsk Rets-tidende 1919 s. 593, Augdahl ibidem 1927 s. 209).

Lagberedningens förslag. Föremålet för bolagets verksamhet skall enligt förslaget 6 § första stycket till sin art angivas i stiftelseurkunden, och enligt 8 § första stycket 2 skall även i bolagsordningen angivas föremålet för bolagets verksamhet. Såsom i motiven till 6 § utvecklas avses i förslaget med uttrycket föremålet för bolagets verksamhet icke syftet med bolagets verksamhet utan medlet för detta syftes förverkligande, d. v. s. själva verksamheten. Verksamhetens syfte, ändamål, är såsom ovan framhållits regelmässigt att bereda delägarna ekonomisk vinst. Om syftet är ett annat, skall detta enligt 9 § fjärde stycket angivas i bolagsordningen. Vid sådant förhållande skulle, om förslaget upphöjes till lag, det även utan uttrycklig bestämmelse knappast kunna råda något tvivel om att ett bolagsstämmobeslut, som stode i strid med verksamhetens syfte därigenom att bolagets tillgångar undandroges aktieägarna till förmån för annan, vore rättsstridigt och kunde klandras. Då beredningen icke anser sig kunna ifrågasätta att det uttryckliga förbudet mot förfogande över bolagets vinstmedel eller övriga tillgångar för ändamål, som uppenbarligen är för bolagets verksamhet främmande, utgår ur aktiebolagslagen, har beredningen ansett det så mycket mera påkallat, att detta förbud utsträckes till att avse förfogande jämväl för ändamål vilket uppenbarligen är främmande för bolagets syfte, som det i gällande aktiebolagslag upptagna undantaget från förbudet måste anses utgöra undantag jämväl eller måhända främst från sistnämnda grundsats.

Beredningen föreslår därför upptagande i förevarande paragraf första stycket första punkten av den bestämmelsen, att bolagsstämman ej må besluta om användande av bolagets vinstmedel eller övriga tillgångar eller om åta-

gande av förpliktelser för ändamål, som uppenbarligen är främmande för föremålet för bolagets verksamhet eller för verksamhetens syfte. Bestämmelsen innefattar såtillvida ett förtydligande av stadgandet i 55 § AL, att med förfogande över bolagets tillgångar uttryckligen likställas att ikläda bolaget förpliktelser. Vidare har vid bestämmelsens avfattning beaktats, att genom bolagsstämmas beslut förfogande ej sker över bolagets tillgångar eller åtagande av förpliktelser utan att därför erfordras verkställighetsåtgärd av representant för bolaget i förhållande till tredje man.

Rörande innebörden av föreskriften att *föremålet för bolagets verksamhet* skall vara till sin art bestämt i stiftelseurkunden och bolagsordningen hänvisas till motiven till 6 §. Bestämmelsen får antagas vara av betydelse för den som ingår i bolaget vid dess bildande eller sedermera genom förvärv av aktier. Denne får antagas med hänsyn bl. a. till föremålet för bolagets verksamhet bedöma de med bolagsverksamheten förbundna vinstmöjligheterna och riskerna. Aktieägare bör därför icke vara skyldig att underkasta sig att bolaget upptager en annan än den i bolagsordningen angivna verksamheten eller vidtager åtgärder som uppenbarligen falla utanför det i bolagsordningen angivna föremålet för bolagets verksamhet. Å andra sidan bör vid bedömningen av frågan om bolagsorganens befogenhet — såväl då verksamhetens föremål till sin art angivits på ett mera detaljerat sätt som då det angivits mera generellt — bolagsordningens bestämmelser icke så tolkas, att bolaget berövas den rörelsefrihet som framstår såsom naturlig för ett ekonomiskt företag av den i bolagsordningen angivna arten. Bolaget skulle eljest vara ur stånd att på ändamålsenligt sätt driva och utveckla sin verksamhet.

Sålunda synes det tydligt, att bolagsorganen måste vara oförhindrade att, även om det icke uttryckligen anges i bolagsordningen, vidtaga alla åtgärder, som — ehuru de icke direkt ingå i den i bolagsordningen angivna verksamheten — framstå till art, innebörd och syfte såsom innefattande endast ett ändamålsenligt understödjande av denna verksamhet. Ett bolag, som till föremål för sin verksamhet har t. ex. att driva visst slag av industri, kan sålunda — oavsett om bolagsordningen även innehåller uttrycket »eller därmed förenlig verksamhet» — förvärva fastighet avsedd för industrien, råvarutillgångar för verksamheten t. ex. skog, transportmedel såsom automobiler, fartyg o. d. Det måste dock beaktas, att förvärvets väsentliga syfte måste vara att tillgodose bolagets industriella rörelse. Köp av fastigheter på spekulation eller av fartyg i så stor omfattning, att de huvudsakligen komma att få användning för transporter för annans räkning, är icke förenligt med föremålet för bolagets verksamhet. Då sålunda den i bolagsordningen angivna verksamhetens omfattning och behov blir av avgörande betydelse för frågan om en ny verksamhet väsentligen är understödjande,¹ kommer utvecklingen av den ursprungliga verksamheten och verksamhetens omfattning att bliva avgörande för den utsträckning i vilken understödjande verksamhet kan upptagas. Medan ett litet industribolag sålunda i allmän-

¹ Jfr NJA 1922 s. 403.

het icke kan inköpa en rederirörelse eller en järnväg, kan bolagets senare utveckling till ett storföretag medföra, att förvärv av transportmedel på sådant sätt får karaktär av ett naturligt understödjande av industrirörelsen.

Det ligger även i sakens natur att ett ekonomiskt företag måste anpassa sin verksamhet efter ändrade tekniska eller ekonomiska förhållanden. Vid bildandet av ett aktiebolag för drivande av verksamhet av viss art kan den kommande utvecklingen och de krav denna kan ställa på omläggning av verksamheten ej förutses. Om bolagsordningen t. ex. angiver föremålet för verksamheten vara att driva ångbåtstrafik, och den tekniska utvecklingen sedermera medför att det blir lämpligt att i större eller mindre utsträckning använda motordrivna fartyg, synes detta böra kunna ske utan en kan-ske svår genomförlig ändring av bolagsordningen. Däremot torde ändring av bolagsordningen vara ofrånkomlig, om bolaget finner förhållandena påkalla övergång till ett helt annat transportmedel, såframt ej dessa nya transportmedel blott insättas vid sidan av och såsom understöd åt fartygstrafiken. Icke heller torde en väsentlig ändring kunna ske i fråga om en rörelses genom bolagsordningen bestämda lokalisering,¹ där denna är av väsentlig betydelse för rörelsens t. ex. en bruksrörelses beskaffenhet, lika litet som ett bolag, vars verksamhet enligt bolagsordningen är begränsad till visst förmögenhetsobjekt, såsom en viss fastighet, kan överflytta verksamheten till annat objekt.²

Uppdragandet av understödjande verksamhet eller av en verksamhet, som med hänsyn till inträffade ändrade förhållanden ej bör anses falla utanför det i bolagsordningen angivna föremålet för bolagets verksamhet, kan ske genom förvärv av aktier i ett bolag med sådan verksamhet, varigenom det förra bolaget vinner inflytande över det senare.

Åtgärder, som i allmänhet ej falla inom föremålet för bolagets verksamhet, kunna understundom på grund av särskilda omständigheter anses förenliga med denna. Såsom exempel kan nämnas, att ett industribolag övertager en aktiepost eller ett parti varor, som icke kunna användas i samband med industriverksamheten, såsom likvid för en fordran för vilken betalning ej kan på annat sätt erhållas.

Om ett bolag har penningmedel, som icke erfordras för rörelsen, kunna vissa spørsmål uppstå rörande det lämpliga sättet att göra medlen räntebärande. Härvid bör naturligtvis i första hand insättning i bank ifrågakomma. Men om på grund av särskilda omständigheter medel bliva tillgängliga i betydande omfattning, kan hänsyn till önskvärdheten av att å medlen erhålla skäligen avkastning medföra, att även annan placering anlitas, exempelvis placering i obligationer eller andra värdepapper. Förutsättningen måste emellertid vara, att förfarandet framstår såsom en lämplig placering av kapital, som förr eller senare kan behöva tagas i anspråk för rörelsen, för att därå vinna skäligen avkastning.

¹ Det förutsättes här, att bolagsordningens bestämmelse åsyftar att lokalisera rörelsen, ej blott att bestämma styrelsens säte; jfr Rygh i Norsk Retstidende 1919 s. 596.

² Jfr NJA 1924 s. 186 och Rygh a. a. s. 595.

I fråga om förbudet mot förfogande över tillgångar eller åtagande av förbindelser för ändamål som uppenbarligen är främmande för *bolagsverksamhetens syfte* torde böra erinras därom, att den omständigheten, att ett bolagsstämmobeslut framstår såsom från företagsekonomisk synpunkt skadligt eller olämpligt för bolaget, icke i och för sig utgör grund för klander av beslutet. Om majoriteten fattar beslut om utdelning av hela den utdelningsbara vinsten, ehuru klok omtanke om bolagets ställning och framtida utveckling hade bort föranleda en avsevärd fondering, är beslutet dock rättsligen oangripligt. Det är även tydligt, att i ett bolag med ideellt syfte ett bolagsstämmobeslut icke kan angripas blott på den grund att det medför uppoffring för bolaget. Ehuru sålunda ett beslut icke i och för sig är rättsstridigt därför att det medför ekonomisk skada eller uppoffring för bolaget, måste emellertid vad lagen eller bolagsordningen angiver såsom bolagets syfte tjäna till rättesnöre för bolagsstämman. Då syftet, om icke annat angives i bolagsordningen, är att bereda aktieägarna vinst, är ett beslut som står i strid med detta syfte rättsstridigt, vare sig beslutet avser att undandraga aktieägarna uppkommen vinst eller att förhindra uppkomsten av vinst t. ex. ett beslut att vid försäljning av bolagets produktion endast uttaga självkostnaderna. För att beslutet skall vara rättsstridigt, synes dock — i anslutning till bestämmelsen i 55 § första stycket AL — beslutet skola avse ändamål, som uppenbarligen är främmande för verksamhetens syfte.

Ett spørsmål som ej sällan uppkommer är, i vilken utsträckning försträckning kan givas eller borgensförbindelse kan åtagas av aktiebolag.¹ Detta spørsmål måste naturligtvis överlämnas till rättstillämpningen. Därvid synes böra beaktas, att ett aktiebolag bör kunna genom försträckning eller borgen understödja ett annat företag, om detta framstår såsom påkallat av hänsyn till föremålet för bolagets verksamhet och verksamhetens syfte. Sådan åtgärd kan vara påkallad för stödjande av ett dotterbolag, men också av ett annat företag, som är av särskild betydelse för bolaget t. ex. såsom kund eller leverantör. Understödet måste dock begränsas till vad som framstår såsom ägnat att understödja den egna verksamheten och får icke äga karaktär av understöd, som utan hänsyn till bolagets egen verksamhet lämnas utomstående. Härvid bör naturligtvis hänsyn tagas till vad som framstår såsom företagsekonomiskt riktigt eller försvarligt.

Från det i första stycket första punkten givna förbudet upptages i andra punkten undantag — liksom enligt 55 § första stycket AL — för användande av tillgång till *allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål*. Den nuvarande bestämmelsen, att bolagsstämman äger till sådant ändamål använda tillgång som i förhållande till bolagets ställning är av ringa betydelse, synes alltför starkt begränsa bolagets handlingsfrihet i detta hänseende. Beredningen föreslår, att bolagsstämman skall äga till sådant ändamål anslå medel, såvitt — d. v. s. om och i den mån — det med hänsyn till ändamålets beskaffenhet, bolagets ställning och omständigheterna i övrigt får anses skäligt.

¹ Jfr NJA 1920 s. 584, 1921 s. 627 och 1934 s. 280.

Användande av medel till sociala välfärdsanordningar för anställda hos bolaget synes icke innefatta tillgodoseende av ändamål, som är främmande för föremålet för bolagets verksamhet eller verksamhetens syfte, såframt anordningen framstår enligt den vid tiden för dess träffande rådande uppfattningen såsom av sociala skäl påkallad av bolaget i dess egenskap av arbetsgivare. Även om vid bedömningen därav bolagets ställning måste beaktas, synes anslående av medel till dylik anordning icke böra anses falla in under undantaget i första stycket andra punkten.

Rätten för bolagsstämma att tillgodose allmännyttiga eller därmed jämförliga ändamål bör ej kunna betagas stämman genom bestämmelse i bolagsordningen.

Andra stycket. I ett aktiebolag skola alla aktier medföra samma rätt, om ej annan bestämmelse träffats i bolagsordningen. Denna för aktiebolagsrätten grundläggande princip kan kränkas omedelbart genom beslut som länder till rubbning av aktiernas rätt inbördes. Till skydd häremot uppställer aktiebolagslagstiftningen krav på samtycke från alla aktieägare, vilkas rätt genom beslutet försämras, eller vissa pluralitetsregler. Men principen kan även kränkas indirekt därigenom, att en aktieägarmajoritet, utan att formligen rubba aktieägarnas rätt inbördes, fattar beslut om åtgärd, vars menliga påföljder gå ut över bolaget såsom sådant d. v. s. formellt likformigt över alla aktieägare, men vilken tillför vissa aktieägare, aktieägarmajoriteten, fördel så att nackdelen av åtgärden i verkligheten drabbar de övriga aktieägarna. Sådana åtgärder kunna efter vad erfarenheten visar innefatta ett allvarligt åsidosättande av likställighetsprincipen.

Frågan om likställighetsprincipens upprätthållande har under senare år intagit en framträdande plats i den aktiebolagsrättsliga diskussionen, och med denna fråga sammanhängande spörsmål hava bedömts från olika utgångspunkter. Frågans praktiska betydelse har kommit att särskilt belysas genom erfarenheter på grund av koncernväsendet.

I *Tyskland* uppstod före den nya aktiebolagslagens tillkomst en domstolspraxis, enligt vilken bolagsstämmbeslut, vid vilket majoriteten medvetet med tillbakasättande av bolagets bästa låtit leda sig av egoistiska motiv, bedömdes såsom stridande mot goda seder och därför ansågs ogiltigt.¹ Under förarbetena till den nya aktiebolagslagen framställdes olika förslag till att i lag uttrycka en regel om ogiltighet av bolagsstämmbeslut vid majoritetsmissbruk.² Att låta regeln vara beroende av principen om goda seder ansågs olämpligt ur två synpunkter. Den obestämda gränsen för begreppet goda seder skulle lätt medföra osäkerhet och tvister rörande stämmbesluts giltighet, och tvånget för domstolarna att stämpla ett beslut såsom stridande mot goda seder för att kunna förklara detsamma ogiltigt skulle innebära vissa hämningar för domstolarnas ingripande mot majoritetsövergrepp.

I AG § 197 stadgas, att ett bolagsstämmbeslut kan klandras, om det innefattar en överträdelse av lagen eller bolagsordningen. Klander kan även grundas därpå, att en aktieägare vid utövning av rösträtt uppsåtligen sökt för sig eller en tredje man ernå bolagsfrämmande sär fördelar (gesellschaftsfremde Sondervorteile) till skada för bolaget eller dess aktieägare och att beslutet är ägnat att tjäna detta syfte.

¹ Jfr Cederberg i förhandlingarna vid det femtonde nordiska juristmötet 1931 s. 64 o. f.

² Se Lehmann i Festschrift für J. W. Hedemann, 1938, s. 399.

En i detta stadgande upptagen hänvisning till AG § 101 tredje stycket innebär, att klanderrätt icke föreligger, om fördelen tjänar ett skyddsvärdigt syfte. Vidare hava i AG § 101 upptagits bestämmelser om skadeståndsskyldighet för den, som i ändamål att för sig själv eller annan uppnå bolagsfrämmande sär fördelar avsiktligt under utnyttjande av sitt inflytande över bolaget föranleder ledamot av styrelsen eller uppsiktsrådet att handla till bolagets eller aktieägarnas skada, och om skadeståndsskyldighet för sådan ledamot. Beredningen hänvisar till vad härom anföres i inledningen till avdelningen om skadestånd och i motiven till 198 §.

I *Frankrike* har genom dekretlagstiftning den 8 augusti 1935 stadgats straff och skadeståndsskyldighet för aktiebolags förvaltningsorgan, som i ond tro utnyttja bolagets egendom eller dess kredit på ett mot bolagets intresse stridande sätt i avsikt att gagna sig själva eller annat bolag, däri de direkt eller indirekt äro intresserade.

Genom lag den 15 november 1935 hava i den *finska* lagen om aktiebolag införts bestämmelser i ämnet. Förslaget tillkom efter överläggningar med lagberedningen. Till FAL 30 §, vars tredje stycke innehåller bestämmelser om rätt för enskild aktieägare att, i fall ett beslut är sådant att bolagsstämman icke ägt detsamma fatta, föra talan om upphävande av beslutet och därpå grundad åtgärd eller om ersättning, har fogats ett fjärde stycke, enligt vilket vad i tredje stycket stadgas skall »gälla i fråga om beslut å bolagsstämman, varigenom de aktieägare, som biträtt beslutet, på övriga aktieägares bekostnad berett sig eller annan uppenbart otillbörlig fördel» (Lehmann i Festschrift für J. W. Hedemann 1938, s. 399 o. f.).

Inom *dansk* domstolspraxis har uttalats, att bolagsstämmbeslut, som innefattar kränkning av aktieägarminoritetens intressen till fördel för den beslutande majoriteten, kan förklaras ogiltigt (Ufr 1896 s. 779 och 1921 s. 250. Jfr Krenchel s. 248 och Sindballe III s. 166 o. f.).

I *norsk* rättslitteratur har framhållits, att när den enskilde i gemensamt intresse underkastade sig majoritetens vilja, förutsättningen vore, att majoriteten också brukade sin makt på ett med allmän hederlighet överensstämmande sätt. Härav följde visserligen icke i allmänhet, att den enskilde kunde motsätta sig ett beslut därför att detta finge anses olämpligt för bolaget eller en del av dess aktieägare. Men den enskilde behövde icke finna sig i beslut, som innehölle ett mot tro och heder stridande övergrepp från majoritetens sida (Augdahl s. 457).

Lagberedningens förslag. Den i aktiebolagets väsen och reglerna om aktieägarnas inbördes ställning grundade principen om aktieägarnas likställighet, i den mån ej annat följer av bolagsordningen, upprätthålles — inom det område, där bestämmanderätten enligt den mellan aktiebolagets organ gällande funktionsfördelningen tillkommer bolagsstämman t. ex. i fråga om ökning och nedsättning av aktiekapitalet samt ändring av bolagsordningen — i allmänhet genom regler, som för principens åsidosättande kräva antingen samtycke av den eller de aktieägare vilkas rätt försämras eller beslut av en på visst sätt bestämd pluralitet av sådana aktieägare. I sistnämnda fall har principen vid den gräns, som i olika fall bestämts genom pluralitetsregeln, fått vika för det behov av handlingsfrihet för bolaget, som lagstiftningen ansett böra tillgodoses av hänsyn till bolagets bästa. I den mån den sålunda givna regleringen icke får anses uttömmande, kan också inom detta område fråga uppstå om likställighetsprincipens tillbörliga beaktande. Erfarenheten visar emellertid, att bolagsstämmbeslut, som icke falla inom detta område, reellt kunna innefatta kränkning av denna princip. Ett beslut rörande förvaltningsåtgärd, avtal eller annan rättshandling kan, ehuru beslutets ogynnsam-

ma verkningar drabba bolaget och därigenom alla aktieägare, icke dess mindre framstå såsom en allvarlig kränkning av likställighetsprincipen, därför att åtgärden uppenbarligen medför fördel för vissa aktieägare och reellt länder till nackdel för de övriga. Såsom exempel kan nämnas dotterbolags avtal med moderbolaget, varigenom detta vinner en fördel till nackdel för dotterbolaget och därmed för de aktieägare vilka icke såsom moderbolaget erhålla fördelen av avtalet. I många fall strider bolagsstämmebeslut om sådan åtgärd mot det i förevarande paragraf första stycket upptagna förbudet mot beslut om åtgärd, som uppenbarligen är främmande för bolagets syfte. Men såsom ovan framhållits utgör bolagsskadligheten av ett beslut icke i och för sig tillräcklig grund för klander av beslutet. Och då det för åtgärd av nyss antytt slag är ett väsentligt och för rättsuppfattningen avgörande kännetecken, att den går ut på att bereda viss eller vissa aktieägare fördel på de övrigas bekostnad, medan åtgärdens bolagsskadlighet framstår endast såsom ett medel för vinnande av åtgärdens reella syfte, synes — om likställighetsprincipen över huvud bör komma till uttryck i aktiebolagslagstiftningen genom en särskild lagregel, vilket synes från preventionssynpunkt av värde — denna lagregel böra erhålla en sådan utformning att den kommer att avse åtgärder av nu angivet slag. Detta är av vikt också därför att, såsom under den aktiebolagsrättsliga diskussionen påpekats¹, dylika åtgärder främst hota från en av bolagsstämme majoritetens intressen påverkad styrelse. Frågan om införandet av en regel om skadeståndsrätt mot styrelsen på grund av åtgärd, som innefattar en kränkning av likställighetsprincipen på sätt nyss angivits, till förmån för de aktieägare som hava nackdel av åtgärden, kan vinna en naturlig lösning genom anslutning till en lagregel som erhåller en sådan utformning.

På dessa skäl föreslår lagberedningen upptagande i förevarande paragraf andra stycket av en bestämmelse av innehåll att bolagsstämman, där ej annat följer av vad i aktiebolagslagen eller bolagsordningen är stadgat, icke äger besluta om sådan användning av bolagets tillgångar eller eljest om sådan åtgärd, att uppenbarligen fördel beredes vissa aktieägare till nackdel för bolaget eller övriga aktieägare.

Den föreslagna regeln avser, i olikhet med de tyska och finska bestämmelserna, ej åtgärd, varigenom till nackdel för bolaget fördel beredes utomstående. Sådan åtgärd får i regel anses stå i strid med bolagsverksamhetens syfte, beredande av vinst åt aktieägarna, och omfattas således av förbudsbestämmelsen i förevarande paragraf första stycket. Beträffande åtgärd, vilken — såsom avseende bolagets förmögenhet — formellt drabbar alla aktieägare lika, ehuru åtgärden på grund av den fördel den innebär för vissa aktieägare reellt länder till nackdel för övriga aktieägare, märkes, att åtgärd avses som uppenbarligen *innefattar* fördel för vissa aktieägare till nackdel för övriga aktieägare. Det är ej nog, att det framstår blott såsom en möjlighet eller en sannolikhet att åtgärden kan komma att medföra sådana fördelar och nackdelar som förutsätts för stadgandets tillämpning. Å andra sidan bör stad-

¹ Jfr förhandlingarna vid det femtonde nordiska juristmötet 1931 s. 60 o. f. (s. 85—86).

gandet vara tillämpligt, då till döljande av åtgärdens karaktär fördelen skenbart tillkommer en mellanman, bulvan, för vissa aktieägare.

I olikhet med den tyska regeln innehåller det av beredningen föreslagna stadgandet icke såsom förutsättning att åtgärden innefattar uppsåtlig kränkning av likställighetsprincipen. Vad som ligger i kravet på uppsåt kan vara tvivelaktigt, när fråga är om beslut å bolagsstämma fattat av en aktieägar-majoritet vari ingår ett flertal personer. I verkligheten torde skillnaden mellan den tyska regeln och det föreslagna stadgandet icke bliva stor. När det — såsom enligt förevarande stadgande fordras — är uppenbart, att fördel beredes vissa aktieägare till nackdel för bolaget eller övriga aktieägare, föreligger förvisso alltid uppsåt hos de personer som utövat ett bestämmande inflytande vid beslutets tillkomst.

I det finska stadgandet angives vidare, att den fördel som beredes genom beslutet skall vara uppenbart otillbörlig. Syftet härmed synes vara, att om beslutet trots förhandenvaron av övriga rekvisit framstår såsom försvarligt med hänsyn till bolagets intresse, klanderrätt ej skall föreligga. Skulle beslutet vara påkallat av hänsyn till bolagets intresse, länder det emellertid även minoriteten till nytta, och om denna nytta är så betydande, att den uppföring som åsamkas minoriteten ej uppenbart överväger nyttan, blir det av beredningen föreslagna stadgandet icke tillämpligt.

Om bolagsstämmobeslut fattas i strid mot stadgandet i förevarande paragraf andra stycket kan — liksom då beslut fattas i strid mot stadgandet i första stycket — talan mot beslutet föras enligt 145 §.

Den förbudsregel, som upptages i förevarande paragraf andra stycket, riktas jämväl mot bolagets förvaltningsorgan genom den hänvisning som givits i förslaget 97 § (66 § AL). Ett brytande mot förbudet kan medföra skadeståndsskyldighet för styrelseledamot och verkställande direktör enligt 197 §, och om aktieägare genom begagnande av sitt inflytande över styrelseledamot eller verkställande direktör medverkat till åtgärden, kan skadeståndsskyldighet drabba även honom enligt 198 §.

Om styrelse, verkställande direktör och firmateckning.

Gällande aktiebolagslag utgår därifrån, att av aktiebolagets organ bolagsstämman är det beslutande, styrelsen det verkställande och revisorerna det kontrollerande organet. Såsom lagberedningen i den allmänna inledningen till förslaget framhållit har emellertid den ekonomiska utvecklingen medfört en väsentlig förändring i bolagsorganens ställning. En maktförskjutning har inträtt till förmån för styrelsen. Den kändedom om bolagets förhållanden och den ekonomiska eller tekniska sakkunskap, som kräves för dess ändamålsenliga ledning, kan i allmänhet finnas blott hos styrelsen, icke hos stämman, och denna omständighet har medfört att det avgörande inflytandet oftast kommer att ligga i styrelsens händer. Styrelsen avgör således i regel utan inblandning från stämmans sida även de mest betydelsefulla frågor rö-

rande bolagets verksamhet och riktlinjerna för denna. Stämmans uppgift har blivit begränsad huvudsakligen till fullgörande av de funktioner som enligt lag eller bolagsordning uteslutande ankomma på bolagsstämman. Och även i utövningen av sådana funktioner, t. ex. fastställande av balansräkning och beslut rörande användning av bolagets vinst, torde stämman endast sällan avvika från styrelsens förslag. I avseende å ledningen av bolagets verksamhet är stämmans inflytande ofta begränsat till valet av styrelseledamöter och beslut rörande ansvarsfrihet för dem. Styrelsens maktställning stärkes därav, att den utgår ur den stämman behärskande aktieägargruppen. Då denna aktieägargrupp även utser revisorer, blir styrelsen ej sällan genom sitt inflytande inom denna grupp bestämmande i fråga om revisorsvalet. Ökningen av styrelsens maktställning har därför varit ägnad att minska det kontrollerande organets självständighet och försvåra dess uppgift.

Att ledningen av bolaget alltmera övergått till styrelsen är ur många synpunkter naturligt och ändamålsenligt. I det nutida ekonomiska livet med dess hårda konkurrens är det en nödvändig förutsättning för ett företags framgång att det äger en handlingskraftig ledning, vilken kan snabbt fatta de beslut och utföra de åtgärder som omständigheterna påkalla. Men det är otvivelaktigt av vikt att tillse, att styrelsens ökade inflytande icke leder till minskad kontroll och därmed till minskning i känslan av ansvar för handhavandet av bolagets angelägenheter.

Samtidigt som sålunda en maktförskjutning inträtt till förmån för styrelsen, har en betydelsefull arbetsfördelning inom styrelsen kommit att äga rum. Åtminstone för aktiebolag, som driver verklig rörelse, måste den dagliga ledningen av bolagets verksamhet utövas av den hos bolaget anställda affärsledaren, som i svensk bolagspraxis i allmänhet benämnes verkställande direktör. Enligt den av statistiska centralbyrån på grundval av uppgifter från aktiebolagen företagna statistiska utredningen har 12 358 av 13 582 aktiebolag verkställande direktör. Denne är vanligen ledamot av styrelsen. Verkställande direktörens sakkunskap och ingående kännedom om bolagets förhållanden medför att hans inflytande inom ledningen blir betydande. I anslutning till den ställning, som enligt skick och bruk tillkommer honom såsom hos bolaget anställd affärsledare, anses överflyttning (delegation) från styrelsens sida å honom föreligga av bestämmanderätten i angelägenheter, som äro sedvanliga och ej framstå såsom särskilt betydelsefulla för bolaget och som därför anses tillhöra den löpande förvaltningen. I regel hänskjutas till styrelsen endast frågor, som icke tillhöra den löpande förvaltningen. Dessa frågor beredas och föredragas av verkställande direktören och även på deras avgörande utövar han ett väsentligt inflytande. I stor utsträckning blir därför övriga styrelseledamöters ställning rådgivande och övervakande. Endast beträffande riktlinjerna för bolagets verksamhet och andra frågor av större betydelse för bolaget kommer ett verkligt kollektivt avgörande till stånd. Ehuru lagen allenast känner den kollektiva styrelsen och dess kollektiva beslut, måste en sådan arbetsfördelning beaktas vid bedömandet av de olika styrelseledamöternas ansvarighet för bolagets förvalt-

ning.¹ Men frånvaron av regler rörande en dylik arbetsfördelning har medfört ovisshet i fråga om de särskilda styrelseledamöternas skyldigheter. Härav följer ej sällan, att de ledamöter som icke direkt deltaga i förvaltningen ej blott anse sig äga mindre ansvar för vidtagna åtgärder än den verkställande ledamoten utan också sakna känsla av sin plikt att öva tillsyn över denne. Den inbördes kontrollen inom styrelsen, främst över den verkställande ledamoten, blir därför ofta bristfällig. I synnerhet i månghövdade styrelser händer det lätt, att den enskilde styrelseledamotens känsla av ansvar för bolagets förvaltning förslappas därigenom att han litar på att erforderlig övervakning utövas av andra ledamöter, som han måhända anser vara insiktsfullare och erfarnare.

I syfte att motverka farorna av den ovan skildrade maktförskjutningen inom bolagsledningen och vinna en betryggande jämvikt mellan ledningen och kontrollen däröver har tanken på en uppdelning av den nuvarande styrelsen i två organ, ett förvaltande och ett huvudsakligen kontrollerande, framkastats. Erfarenheten från de länder där en sådan uppdelning förekommer synes emellertid knappast visa, att den är ägnad att leda till målet, tryggandet av en ständig och effektiv kontroll över ledningen av bolagets angelägenheter. Fara uppkommer i stället för en maktförflyttning från det förvaltande organet, styrelsen, direktionen, till det kontrollerande, uppsiktsrådet. Sålunda har i Tyskland och Holland, åtminstone i stor utsträckning, kontrollorganet (Aufsichtsrat, commissariaat) blivit det ledande, medan det förvaltande förvandlats till blott verkställare av det förras direktiv, vilket medfört att det faktiskt ledande organet kommit att stå nästan fritt från kontroll. En uppdelning av styrelsen på två sådana organ medför även den olägenheten, att mellan de båda organen slitningar kunna uppstå som verka förlamande å bolagsverksamheten. Andra länder, t. ex. England och Frankrike — båda länder med en lång och rik erfarenhet av aktiebolagsväsendet — hava fasthållit vid ett principiellt enhetligt styrelseorgan.

De strävanden till ändamålsenlig och klar funktions- och ansvarsfördelning, som föranlett inrättandet av två skilda organ, torde emellertid kunna — utan de olägenheter som lätt följa av en sådan ordning — tillgodoses på det sätt, att man, med bibehållande av ett enhetligt förvaltande och ledande organ, styrelsen, anknyter till den naturliga arbetsfördelning som den ekonomiska utvecklingen medfört inom detta organ. På denna väg har man framgått i Danmark. Enligt dansk rätt kan i bolag med ett aktiekapital å 100 000 kr. eller därunder och skall i övriga aktiebolag finnas en direktion till ombesörjande av den dagliga ledningen av bolagets verksamhet. Direktionen kan bestå av en eller flera direktörer och dessa må utses inom eller utom styrelsen. Styrelsen skall hava den överordnade ledningen av bolaget. Tillsättes icke direktion, åvila dess förpliktelser styrelsen (DAL §§ 47 och 48). En liknande ordning kan hos oss enligt lagen om bankrörelse 56 § till-

¹ Betydelsen av denna fråga har framhållits i den till lagberedningen överlämnade skrivelsen den 12 maj 1932 från Sveriges industriförbund, Svenska bankföreningen och Stockholms handelskammare.

lämpas beträffande bankaktiebolag. Sålunda äger styrelsen uppdraga vissa ärendens prövning och avgörande till en eller flera styrelseledamöter eller andra personer. Dessa pläga bilda den s. k. direktionen. Föreskrifter angående den befogenhet i olika avseenden, som uppdraget skall medföra, måste av styrelsen meddelas i en av denna för högst ett år i sänder fastställd instruktion. Styrelsen äger återkalla eller inskränka uppdraget samt utan hinder av detta själv avgöra ärende av varje slag. Vissa i lagen angivna slag av ärenden skola ovillkorligen avgöras av styrelsen.¹

Spörsmålet om styrelsens ställning såsom förvaltande organ har berörts i den förut omnämnda skrivelsen av februari 1935 från Allmänna Svenska Elektriska Aktiebolaget, Aktiebolaget Svenska Kullagerfabriken, Telefonaktiebolaget L. M. Ericsson, Aktiebolaget Separator och Aktiebolaget Elektrolux. I denna yttras bl. a.: Envar, som mera ingående sysslat med förvaltningen av ett större aktiebolags angelägenheter, vet av erfarenhet, att det är omöjligt för bolagsstyrelsen såsom sådan att vare sig utöva eller bära ansvaret för denna förvaltning annat än i principiella frågor. Den dagliga skötseln av ett stort företag med dess mångskiftande ärenden kan helt enkelt icke handhavas av andra än dem, som utgöra bolagets verkliga ledning. Det ligger i sakens natur, att styrelsen endast kan och bör ange riktlinjerna för bolagets politik, besluta i större frågor, särskilt sådana av principiell räckvidd, bevilja vissa anslag samt anställa och avskeda verkställande direktörer och andra högre funktionärer. Det är därför icke förenligt med sund rättsuppfattning att längre upprätthålla fiktionen om styrelsen såsom ensam eller huvudsaklig förvaltare av bolagets angelägenheter. Begreppet »verkställande direktör» bör legaliseras. Detta behöver icke nödvändigtvis innebära att man slår in på den väg, som ligger till grund för den tyska lagstiftningen med dess »Aufsichtsrat» och »Vorstand». Det bör dock i lagstiftningen uttryckligen angivas, att de verkställande organens befogenhet och ansvar står på ett helt annat plan än styrelsens i övrigt. Det kan knappast vara riktigt att göra styrelsen ansvarig för exempelvis bokföringsplikens ordentliga fullgörande och andra rent interna förvaltningsåtgärder. Var gränsen skall sättas kan ju vara svårt att avgöra, men i varje fall bör tendensen i lagstiftningen följa det praktiska livets krav. I lagen bör komma till uttryck, att styrelsen äger att delegera sin befogenhet å vissa sina medlemmar. Styrelseledamöternas ansvarighet skall därefter bedömas med hänsyn till den gjorda delegeringen.

Lagberedningen har ansett sig böra med bibehållande av styrelsen såsom förvaltande organ föreslå införande i aktiebolagslagstiftningen av bestämmelser om *verkställande direktör*. I enlighet med gängse praxis i Sverige förutsätter förslaget att endast en verkställande direktör, eventuellt med vice verkställande direktör, skall finnas; bestämmelser om en kollegial direktion för de allmänna aktiebolagen synas icke erforderliga. Genom en såvitt möjligt klar och ändamålsenlig fördelning av uppgifter och ansvar mellan styrelsen och verkställande direktören bör enligt beredningens mening den för svenska förhållanden lämpligaste organisationen vinnas. Verkställande direktören, som skall utses av styrelsen, skall enligt förslaget handhava den löpande förvaltningen, medan ledningen och förvaltningen i övrigt av bolagets angelägenheter skall tillkomma styrelsen. Gränserna för verk-

¹ Jfr 1924 års bankkommittés betänkande den 17 juni 1927 (SOU 1927: 11) s. 125, 1932 års banksakkunnigas betänkande den 8 december 1932 (SOU 1932: 80) s. 70 och prop. 1933 nr 167 s. 63 (NJA 1934 avd. II s. 177).

ställande direktörens förvaltningsområde har förslaget sökt uppdraga i huvudsaklig överensstämmelse med redan förefintlig god affärssed. Han skall sålunda svara för driften av bolagets rörelse, utöva tillsyn över dess befattningshavare, sörja för att bokföringen fullgöres i överensstämmelse med lag samt att medelsförvaltningen är på betryggande sätt ordnad. Till den på honom ankommande löpande förvaltningen höra ej åtgärder, som med hänsyn till bolagets förhållanden äro av osedvanlig beskaffenhet eller stor betydelse; dock må han företaga även dylik åtgärd, såframt styrelsens beslut icke kan utan avsevärd olägenhet för verksamhetens gång avvaktas. *Styrelsen* skall avgöra frågor, som äro av sådan beskaffenhet eller vikt och tillika ej av så brådskande natur att de icke efter vad nu sagts ankomma på verkställande direktören, och styrelsen skall tillse att en ändamålsenlig organisation av bolagets verksamhet, av dess bokföring och medelsförvaltning finnes samt utöva tillsyn över verkställande direktören. För att styrelsen skall kunna fylla sina nu angivna uppgifter måste den på lämpligt sätt hålla sig underrättad om bolagets förhållanden och den skall så ofta en ändamålsenlig ledning och noggrann kontroll av bolagets angelägenheter det kräva hålla styrelsesammanträde. I fråga om firmateckning föreslås såsom huvudregel, att verkställande direktör äger teckna bolagets firma i förening med vilken som helst av styrelsens ledamöter. Med en sådan regel kommer lagen att verka för användning av gemensam, kollektiv, firmateckning, varigenom erforderlig kontroll vinnes över viktigare rättshandlingar som verkställande direktören ingår för bolaget. Emellertid har det icke ansetts lämpligt att göra regeln om kollektiv firmateckning tvingande, utan verkställande direktören skall kunna ensam teckna firman, ifall bolagsordningen innehåller bestämmelse därom eller styrelsen bemyndigar honom därtill. Då verkställande direktören ej erhållit rätt att ensam teckna firman, skall han icke kunna inom den löpande förvaltningen ensam ingå sådan rättshandling för bolaget som enligt lag fordrar skriftlig form.

En sådan delning av förvaltningen av bolagets angelägenheter mellan styrelsen och verkställande direktör föreslås skola på grund av lag äga rum i de större aktiebolagen, som kunna antagas driva en mera omfattande rörelse. I fråga om dessa bör behov av en kollegial styrelse, bestående av minst tre ledamöter, och verkställande direktör kunna antagas föreligga. Däremot synes hinder icke böra möta mot att i mindre bolag styrelsen må bestå av en eller två ledamöter, och enligt förslaget får i sådant fall verkställande direktör ej utses.

För vinnande av ökad kontroll över styrelsen och verkställande direktör har vidare beredningen dels föreslagit mera ingående bestämmelser om styrelses och verkställande direktörs årsredovisning dels sökt stärka revisorernas ställning i förhållande till bolagets styrelse och verkställande direktör.

I förevarande avdelning upptagas bestämmelser motsvarande stadgandena i 57—68 och 71 §§ AL.

83 §.

Styrelse för aktiebolag. Enligt gällande aktiebolagslag skall för aktiebolag finnas en styrelse, bestående av en eller flera ledamöter. Styrelsen väljes å bolagsstämma, om ej enligt bestämmelse, som på grund av särskild lag eller författning eller efter Konungens medgivande intagits i bolagsordningen, en eller flera ledamöter av styrelsen kunna på annat sätt utses. Styrelseledamot får ej utses för längre tid än fem år. Även om den tid för vilken styrelseledamot blivit utsedd ej gått till ända, kan han skiljas från uppdraget genom beslut av den som utsett honom. Avgår av bolagsstämman vald styrelseledamot, innan den tid för vilken han blivit vald gått till ända, och finnes ej suppleant, åligger det övriga styrelseledamöter att ofördröjligen föranstalta om val av ny ledamot. Med valet kan dock, där bolagsordningen sådant medger, anstå till nästa ordinarie bolagsstämma, såframt styrelsen är beslutförför med kvarstående ledamöter (57 § första, tredje, femte och sjätte styckena AL).

Lagberedningens förslag. Första stycket. Enligt särskilda för vissa slag av aktiebolag gällande bestämmelser skall styrelsen bestå av ett flertal personer, exempelvis styrelsen för ett bankaktiebolag av minst fem personer (53 § lagen d. 22 juni 1911 om bankrörelse) och styrelsen för ett försäkringsaktiebolag av minst tre personer (49 § lagen d. 25 maj 1917 om försäkringsrörelse). Däremot är det enligt allmänna aktiebolagslagen intet hinder ens för det största aktiebolag att hava enmansstyrelse.

Den av statistiska centralbyrån verkställda statistiska utredningen rörande aktiebolagen utvisar, att styrelserna bestå av en ledamot i 3 188 (23·5 %), två ledamöter i 1 704 (12·6 %), tre ledamöter i 5 636 (41·5 %), fyra ledamöter i 597 (4·4 %), fem ledamöter i 1 861 (13·7 %), 6—7 ledamöter i 465 (3·4 %), 8—10 ledamöter i 112 (0·8 %) och över 10 ledamöter i 19 (0·1 %) eller således tre eller flera ledamöter i sammanlagt 8 690 (63·9 %) av samtliga aktiebolag. I aktiebolag med högst 200 000 kr. aktiekapital finnes styrelse med en ledamot i 3 020 aktiebolag, styrelse med två ledamöter i 1 540 aktiebolag och styrelse med tre eller flera ledamöter i 6 341 aktiebolag. I aktiebolag med aktiekapital å högst 300 000 kr. finnes styrelse med en ledamot i 3 091 aktiebolag, styrelse med två ledamöter i 1 598 aktiebolag samt styrelse med tre eller flera ledamöter i 6 912 aktiebolag. I aktiebolag med aktiekapital överstigande 300 000 kr. finnes styrelse med en ledamot i 97 aktiebolag, styrelse med två ledamöter i 106 aktiebolag och styrelse med tre eller flera ledamöter i 1 778 aktiebolag. De statistiska uppgifterna för aktiebolagen omfatta emellertid 28 bankaktiebolag och 45 försäkringsaktiebolag. Bland aktiebolag med aktiekapital å högst 300 000 kr. ingå inga bankaktiebolag men fyra försäkringsaktiebolag.

Av skäl som utvecklats i den allmänna inledningen till förslaget och i inledningen till denna avdelning har lagberedningen ansett förvaltningen av bolagets angelägenheter böra i de större aktiebolagen, som kunna antagas driva en mera omfattande rörelse, delas mellan styrelsen och en verkställande direktör för bolaget. För att styrelsen i sådant fall skall erhålla den ställning i förhållande till verkställande direktören som erfordras för att den skall kunna fullgöra den ledande och kontrollerande verksamhet som åligger densamma, bör den vara kollegial. Den bör bestå av minst tre ledamöter. Storleken av bolagets tillgångar och den i regel därav beroende omfatt-

ningen av bolagsverksamheten är beroende av såväl bolagets eget kapital som det inlånade d. v. s. av bolagets omslutning. Att grunda en regel om styrelseledamöternas antal på bolagets omslutning, som kan vara mycket växlande, är ej möjligt. Beredningen har ansett hänsyn böra tagas till bolagets i bolagsordningen bestämda aktiekapital. I bolag med bestämmelse om minimi- och maximikapital bör maximikapitalet vara avgörande, då eljest en ökning av aktiekapitalet inom maximikapitalets gräns skulle kunna medföra behov av ändring i bolagsordningens bestämmelser om styrelseledamöternas antal.

Beredningen föreslår därför i förevarande paragraf första stycket, att för aktiebolag skall finnas en styrelse bestående av en eller flera ledamöter. Överstiger enligt bolagsordningen aktiekapitalet eller maximikapitalet 300 000 kr., skall styrelsen bestå av minst tre ledamöter. Tydligt är emellertid att där det egna kapitalet tillsammans med det främmande uppgår till belopp, väsentligt överstigande 300 000 kr., bolaget lämpligen bör, ehuru aktiekapitalet resp. maximikapitalet ej uppgår till nämnda belopp, hava en styrelse om minst tre ledamöter.

Andra stycket. I andra stycket hava upptagits gällande bestämmelser om tillsättande av aktiebolags styrelse.¹ Till tydligt utmärkande av att icke samtliga styrelseledamöter skola kunna tillsättas i annan ordning än genom val å bolagsstämma har jämkning vidtagits i avfattningen.

Tredje stycket. Den för närvarande stadgade maximitiden av fem år för uppdraget att vara styrelseledamot torde ej sällan hava visat sig hindra en lämplig förnyelse inom styrelsen, då entledigande av ledamot i förtid sällan tillgripes. Ett förkortande av denna tid synes vara påkallat. Å andra sidan vinnes med fleråriga mandat möjlighet att bevara kontinuiteten inom styrelsen genom successiva ändringar i styrelsens sammansättning. Där tvåårig mandatstid är gällande, väljes sålunda i allmänhet halva antalet styrelseledamöter varje år. Med hänsyn till det föreskrivna minimiantalet tre ledamöter — som är ett mycket vanligt antal — synes för möjliggörande av successiv förnyelse av styrelse om tre ledamöter en treårig mandatstid lämpligen böra föreskrivas såsom maximum.

Då tiden för styrelseledamots uppdrag bör vara tiden från valet till nytt val å senare ordinarie stämma, har i tredje stycket föreskrivits, att styrelseledamot som väljes å bolagsstämma skall utses för tid intill bolagsstämma varom i 127 § sägs eller, om mer än en ordinarie bolagsstämma skall årligen hållas, den stämma, där styrelseval skall ske, och att styrelseledamot icke må väljas för längre tid än till sådan stämma under tredje räkenskapsåret efter valet.

För de fall, då styrelseledamot tillsättes i annan ordning än genom val å bolagsstämma, torde det ej vara erforderligt att giva en legal regel om maximitid för uppdraget.

¹ Av den statistiska utredningen framgår, att 199 av samtliga 13 582 aktiebolag hava av Kungl. Maj:t eller myndighet utsedda styrelseledamöter. Av dessa 199 aktiebolag äro omkring 80 systembolag.

Fjärde stycket. Bestämmelsen om entledigande i fjärde stycket första punkten motsvarar gällande stadgande.

Skyldighet att åtaga sig uppdrag såsom ledamot av styrelsen åligger ej aktieägare och sådan skyldighet kan ej stadgas i bolagsordningen. En styrelseledamot synes även böra äga själv bedöma, huruvida han kan och vill fortsätta att fullgöra de förpliktelser som åvila honom såsom styrelseledamot eller huruvida han vill avgå från styrelseledamotskapet t. ex. av den grund att väsentliga meningsskiljaktigheter föreligga mellan honom och andra styrelseledamöter eller att stämman meddelar föreskrifter som han anser oriktiga eller olämpliga. Styrelseledamot bör därför äga avgå, innan tiden för uppdraget gått till ända. Beredningen har ansett sig böra upptaga uttrycklig bestämmelse därom samt tillika föreskriva, att anmälan om avgång skall göras hos styrelsen, så ock, där styrelseledamot ej är vald av bolagsstämma, hos den som tillsatt honom.

Vad nu är sagt om rätt för styrelseledamot att avgå bör icke gälla, om styrelseledamoten är verkställande direktör. Även om ej på grund av uttrycklig föreskrift i bolagsordningen eller av bolagsstämma till verkställande direktör endast får utses person inom styrelsen, bör verkställande direktör, som är styrelseledamot, icke äga rätt att avgå från styrelseledamotskapet. Han bör ej hava rätt att kvarstå såsom verkställande direktör men lämna styrelsen under mandatstiden. Har han — om ock utan laga skäl — lämnat sin anställning såsom verkställande direktör, äger han avgå såsom styrelseledamot.

Utan lagbestämmelse synes uppenbart, att där den, som önskar avgå i förtid, icke har laga förfall att åberopa, han bör göra anmälan om avgång i så god tid, att den som tillsatt honom kan vidtaga erforderlig åtgärd med anledning av avgången.

Femte stycket. Om styrelseledamot som är vald å bolagsstämma entledigas eller eljest avgår eller avlider eller hinder att vara styrelseledamot för honom uppkommer enligt 85 § och suppleant ej finnes, har det — med hänsyn särskilt till det fall att flera eller alla styrelseledamöterna avgå — ansetts böra åligga, icke såsom enligt gällande rätt övriga styrelseledamöter, utan styrelsen d. v. s. jämväl den avgående styrelseledamoten, i den mån förfall för honom ej föreligger, att draga försorg om bolagsstämmas sammankallande för val av ny ledamot. Vid sådant val avser uppdraget återstoden av den tid, för vilken den förre blivit vald. Om annan föreskrift ej meddelas i bolagsordningen, bör dock med nyval kunna anstå till nästa ordinarie bolagsstämma, där styrelseval skall äga rum, såframt styrelsen är beslutför med kvarstående ledamöter och suppleanter samt dessas antal — i aktiebolag med aktiekapital eller maximikapital överstigande 300 000 kr. — icke understiger det i första stycket andra punkten stadgade minimiantalet.

Uppstår av orsak som i sista stycket första punkten sägs behov av efterträdare till styrelseledamot, som tillsatts i annan ordning än genom val å bolagsstämma, och finnes ej suppleant för honom, bör ofördröjligen ny ledamot i hans ställe tillsättas i enahanda ordning.

Underlåtes val av ny ledamot, när sådant val skall ske, saknar bolaget till registret anmäld behörig styrelse och likvidationsanledning föreligger enligt 150 §. Minoritet kan enligt 128 § sista stycket påkalla bolagsstämma för sådant val.

Styrelseledamots arvode. I gällande aktiebolagslag finnes ingen bestämmelse om rätt för styrelseledamot att erhålla arvode. Men lagen utgår ifrån att sådant arvode förekommer. I 53 § AL stadgas sålunda, att om andel i årsvinsten tillerkännts styrelseledamot eller annan såsom arvode (tantiem), beloppet ej får avdragas från årsvinsten, förrän avsättning skett till reservfonden. Och i 96 § AL finnes bestämmelse att bolagsstämmas beslut om arvode till styrelseledamot, revisor eller tjänsteman kan dragas under domstols prövning av en aktieägarminoritet. Framför allt i bolag, som driver verklig rörelse och där styrelseledamotskapet är förenat med avsevärdare besvär och omtanke, är det naturligt och vanligt att arvode utgår till styrelsens ledamöter. I allmänhet bestämmes före styrelsevalet arvodet för nästföljande räkenskapsår. Med hänsyn härtill får, när en person åtager sig styrelseledamotskap i fall då arvode ej beslutats av stämman, icke sällan av omständigheterna anses framgå, att arvode för uppdraget över huvud ej var avsett. Beredningen har ansett behov av bestämmelse i ämnet icke föreligga.

Om styrelseledamot entledigas eller avgår under mandatstiden, torde, där annat ej bestämmes, skälig delning mellan honom och ny ledamot böra ske av arvodet. Emellertid torde vid entledigande av styrelseledamot i förtid anspråk på ersättning för den återstående tiden understundom kunna göras gällande, ifall styrelseledamoten omhänderhaft vissa uppgifter som avse bolagets rörelse, t. ex. kassörs- och kamreraruppgifter, utan att han därför kan betraktas såsom anställd hos bolaget. Det skulle kunna leda till obilliga resultat, om entledigande i förtid i sådana fall under alla omständigheter skulle medföra förlust av arvode för återstående tid.¹

84 §.

Verkställande direktör. Från den av statistiska centralbyrån på grundval av uppgifter från aktiebolagen företagna statistiska utredningen rörande förekomsten i aktiebolagen av verkställande direktör inhämtas, att av 13 582 aktiebolag 12 358 hava verkställande direktör. Av de senare hava 362 enligt uppgift flera än en verkställande direktör. Däremot saknas verkställande direktör i 1 224 aktiebolag.

Efter storleken av aktiekapitalet fördela sig bolagen sålunda. I 9 518 av 10 901 aktiebolag med aktiekapital å högst 200 000 kr. finnes en, i 266 mer än en och i 1 117 ingen verkställande direktör. I 646 av 700 aktiebolag med aktiekapital å lägst 200 001 kr. och högst 300 000 kr. finnes en, i 20 mer än en och i 34 ingen verkställande direktör. I 634 av 697 aktiebolag med aktiekapital å lägst 300 001 kr. och högst 500 000 kr. finnes en, i 31 mer än en och i 32 ingen verkställande direktör. I 522 av 561 aktiebolag med aktiekapital å lägst 500 001 kr. och högst 1 milj. kr.

¹ Jfr NJA 1912 s. 165 samt Hasselrot: Några spörsmål ang. tjänstelega m. m., 1926, s. 179 not 2.

finnes en, i 17 mer än en och i 22 ingen verkställande direktör. I 290 av 312 aktiebolag med aktiekapital över 1 milj. kr. och högst 2 milj. kr. finnes en, i 13 mer än en och i 9 ingen verkställande direktör. I 243 av 256 aktiebolag med aktiekapital över 2 milj. kr. och högst 5 milj. kr. finnes en, i 6 mer än en och i 7 ingen verkställande direktör. I 62 av 68 aktiebolag med aktiekapital över 5 milj. kr. och högst 10 milj. kr. finnes en, i 4 mer än en och i 2 ingen verkställande direktör. I 44 av 47 aktiebolag med aktiekapital över 10 milj. kr. och högst 20 milj. kr. finnes en och i 3 mer än en verkställande direktör. I 37 av 40 aktiebolag med aktiekapital över 20 milj. kr. finnes en, i 2 mer än en och i 1 ingen verkställande direktör.

I 11 803 av de 12 358 aktiebolag, där verkställande direktör finnes, tillhör verkställande direktören eller — där flera verkställande direktörer finnas — åtminstone en av dem styrelsen.

Lagberedningens förslag. Första och sista styckena. Enligt förslaget skall såsom förut anförts i bolag av den storlek som angives i 83 § första stycket finnas styrelse av minst tre personer för ledningen av och tillsynen över bolagets angelägenheter och en verkställande direktör för den löpande förvaltningen. Men även då i mindre bolag än i 83 § första stycket sägs styrelsen består av tre eller flera ledamöter, bör styrelsen vara skyldig att utse en verkställande direktör. En verklig samförvaltning — som möter stora svårigheter så snart rörelse drives — torde knappast vara praktiskt möjlig för mer än två personer. Vid samförvaltning av flera än två torde i allmänhet den faktiska gemenskapen i skötseln av bolagets angelägenheter så småningom upphöra och därmed känslan av gemensamhet i ansvar. Skyldighet att utse verkställande direktör synes därför böra inträda, när styrelsen består av tre eller flera ledamöter.

Den delegation av den löpande förvaltningen, som följer därmed att verkställande direktör utses, synes böra kunna ske allenast om styrelsen kan förväntas vara i stånd att gentemot denne med självständighet och auktoritet fungera såsom ledande och kontrollerande organ, och härför torde erfordras, att styrelsen består av minst tre ledamöter. Består styrelsen av färre antal ledamöter än tre, synes fördenskull rätt icke böra tillkomma styrelsen att utse verkställande direktör. Bestämmelse härom har upptagits i sista stycket.

Enligt de uppgifter som lämnats av aktiebolagen finnas i 362 av de 12 358 aktiebolag, i vilka verkställande direktör är utsedd, flera än en verkställande direktör. Det torde emellertid knappast vara antagligt, att då flera verkställande direktörer uppgivits, envar av dem haft den ställning som avses i detta förslag. Och en kollegialt verksam direktion torde hos oss — om det bortses från bankaktiebolagen — endast i mycket ringa omfattning förekomma. Även för mycket stora bolag finnes i regel endast en verkställande direktör, understundom med en vice verkställande direktör såsom ersättare. Med hänsyn till den utveckling som härutinnan föreligger inom vårt aktiebolagsväsen och för vinnande av enklare bestämmelser i ämnet har beredningen ansett sig böra föreslå stadgande om tillsättande endast av en verkställande direktör. Skulle i sällsynta fall en viss kollegialitet i förvaltningen av den dagliga bolagsverksamheten anses önskvärd, kan en sådan i erfor-

derlig utsträckning vinnas genom att vissa styrelsemedlemmar delegeras att efter särskilt givna föreskrifter samverka med verkställande direktören i fråga om den löpande förvaltningen. Enligt 86 § kan till ersättare för verkställande direktören en vice verkställande direktör utses.

Verkställande direktör skall enligt förslaget utses av *styrelsen*. Då ledningen av bolagets angelägenheter tillkommer styrelsen och verkställande direktören således är underkastad styrelsens föreskrifter samt tillsyn över honom skall övas av styrelsen, synes styrelsen, ej bolagsstämman, böra äga såväl utse som entlediga verkställande direktör.

Såsom av den statistiska redogörelsen framgår är i allmänhet verkställande direktören ledamot av styrelsen. Enligt dansk aktiebolagsrätt kan direktion väljas inom eller utom styrelsens krets.¹ Och beredningen har ansett önskvärt, att möjligheten att till verkställande direktör utse person utom styrelsen lämnas öppen. Särskilt då ny verkställande direktör skall utses, kan det vara olägligt för styrelsen att ej kunna träffa bindande uppgörelse med lämplig person utan att göra överenskommelsen beroende av att denne av stämman väljes till styrelseledamot. Enligt förslaget må därför verkställande direktör utses *inom eller utom styrelsen*, där ej i bolagsordningen eller av bolagsstämman föreskrives att verkställande direktör skall utses inom styrelsen. Genom en sådan föreskrift begränsas personvalet för styrelsen till en av stämman bestämd krets.

Verkställande direktören är, vare sig han tillhör styrelsen eller icke, ett organ för bolaget, ej styrelsens syssloman. I händelse av vårdslöshet eller försummelse vid fullgörandet av sitt uppdrag är han skadeståndsskyldig i förhållande till bolaget enligt stadganden i aktiebolagslagen.

Andra stycket. Då ett bolag driver verklig rörelse, anställs i allmänhet verkställande direktör genom ett tjänsteavtal, gällande viss tid eller med viss tids uppsägning. Så länge detta avtal gäller, äger han icke lämna sin anställning såsom verkställande direktör. Aktiebolagslagen kan därför icke tillerkänna honom den rätt att avgå som enligt 83 § tillkommer styrelseledamot. Och är verkställande direktören styrelseledamot, äger han enligt förslaget ej heller rätt att avgå från styrelseledamotskapet. Lämnar han utan laga skäl med brytande av träffat avtal sin anställning såsom verkställande direktör, skall frågan om skadeståndsskyldighet bedömas enligt reglerna för tjänsteavtal. I och med att han lämnat sin anställning såsom verkställande direktör, kan han, även om det skett med brytande av avtal, begagna den styrelseledamot enligt 83 § tillkommande rätten att avgå i förtid.

Den av styrelsen utsedde verkställande direktören må även entledigas av styrelsen. Skulle verkställande direktör utan laga skäl entledigas i förtid, skall jämväl frågan om hans rätt till skadestånd bedömas enligt reglerna för tjänsteavtal. Särskilda bestämmelser härom äro icke erforderliga. Blir verkställande direktör, som enligt föreskrift i bolagsordningen eller av bolagsstämman skall vara ledamot av styrelsen, icke omvald till styrelseledamot, ehuru tid för vilken anställningsavtal med honom träffats ej gått

¹ Se Krenchel note 3 vid § 48, s. 193.

till ända, upphör han att vara verkställande direktör för bolaget. Även i sådant fall bör han äga den rätt till skadestånd som på grund av avtalet må tillkomma honom vid entledigande i förtid. Uttrycklig bestämmelse härom har upptagits i 84 § andra stycket. Av denna bestämmelse framgår förutsättningsvis, att anställningsavtal med verkställande direktör kan av styrelsen med bindande verkan träffas för tid, överstigande den tid för vilken styrelseledamot väljes, även när verkställande direktören enligt bolagsordningen skall vara ledamot av styrelsen, samt att i sådant fall uteblivet omval är jämställt med entledigande i förtid.

85 §.

Villkor för rätt att vara styrelseledamot eller verkställande direktör. I 57 § fjärde stycket AL stadgas, att ledamot av styrelsen skall vara här i riket bosatt svensk medborgare, där ej för särskilt fall Konungen medger, att styrelsen må till viss del, ej överstigande en tredjedel av hela antalet, bestå av medborgare i annat land eller å utrikes ort bosatta svenska medborgare.¹ Styrelsens uppgift om styrelseledamots nationalitet och hemvist fordras i registreringsansökan enligt 23 § eller i anmälan enligt 65 § AL. Andra villkor för rätt att vara styrelseledamot stadgas icke i aktiebolagslagen men kunna bestämmas i bolagsordningen t. ex. att styrelseledamot skall vara aktieägare.

Beträffande vissa slag av aktiebolag finnas särskilda bestämmelser. Sålunda skall i bankaktiebolag styrelseledamot vara aktieägare och enligt 53 § lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse, sådant detta lagrum lyder enligt lagen den 2 juni 1933, må av styrelseledamöterna icke flera än en för varje påbörjat femtal vara befattningshavare i banken. I motiven till detta stadgande anföres, att det med hänsyn till den ställning direktionen intager i förhållande till styrelsen är av vikt, att ej alltför många av styrelsens ledamöter tillhöra direktionen eller eljest äro befattningshavare i banken.²

Enligt dansk rätt (DAL § 49) skola styrelseledamöter och direktörer vara myndiga och oberyktade personer, som råda över sitt bo. Direktörerna skola, om de icke förestå filialer i utlandet, hava sitt hemvist i riket; därjämte skola de antingen vara danska medborgare eller hava varit bosatta i Danmark de sista två åren, såvitt ej handelsministern medger undantag därifrån. Flertalet av styrelsens ledamöter skola vara bosatta i riket och därjämte vara danska medborgare eller hava varit bosatta i Danmark de sista fem åren; i fall där bolagets firma innehåller dansk orts- eller nationalitetsbeteckning, skola alla ledamöterna uppfylla dessa betingelser. En i landet hemmahörande »Enkeltmandsfirma», vars innehavare har erforderliga betingelser för att vara direktör, likaså ett i Danmark hemmahörande »Interessentskab», vars ansvariga delägare uppfylla dessa betingelser, kan anställas såsom di-

¹ Av den statistiska utredningen rörande aktiebolagen framgår att 40 aktiebolag hava utrikes bosatta svenska medborgare i styrelsen och att 233 aktiebolag hava utländska medborgare i styrelsen. Antalet utländska medborgare, som äro ledamöter i aktiebolags styrelse, uppgår till 263. Av dessa äro 73 danska, 51 tyska, 42 norska och 32 engelska medborgare, 19 medborgare i Amerikas förenta stater, 7 franska samt 4 finska medborgare.

² Jfr banksakkunnigas betänkande den 8 december 1932 (SOU 1932: 30) s. 71, prop. 1933 nr 167 s. 64, 70 och 71, bankkotts-kottets utlåtande 1933 nr 29 s. 14 (NJA 1934 avd. II s. 177 o. f.).

rektör. I landet hemmahörande aktiebolag, föreningar, stiftelser och andra juridiska personer kunna anställas såsom direktörer med handelsministerns tillstånd.

I den *norska* aktiebolagslagen saknas bestämmelser om särskilda kvalifikationer för rätt att vara styrelseledamot. Endast fysisk person anses kunna vara styrelseledamot. Däremot krävas vissa personliga kvalifikationer hos styrelseledamöterna i bolag som driva viss näring t. ex. bankrörelse eller som äga förvärva fast egendom i Norge eller norskt fartyg.¹

I samband med *finska* lagen den 28 juli 1939 om utlänningars samt vissa sammanlutningars rätt att äga och besitta fast egendom och aktier infördes i FAL 34 § den bestämmelsen, att medlem av aktiebolags styrelse skall vara i Finland bosatt finsk medborgare, där ej statsrådet för särskilt fall medger, att styrelsen må till viss del, ej överstigande en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter, bestå av utlänningar eller å utrikes ort bosatta finska medborgare.

Lagberedningens förslag. Första stycket. Förslaget utgår i överensstämmelse med gällande aktiebolagslagstiftning därifrån, att endast fysisk person kan vara styrelseledamot eller verkställande direktör. I aktiebolagslagen saknas beträffande styrelseledamot liksom beträffande stiftare bestämmelse, att han skall vara myndig. Med hänsyn till de skyldigheter, som åvila styrelseledamot och de förpliktelser som kunna uppkomma för honom, framstår det emellertid såsom naturligt att krav uppställas därpå att styrelseledamot, liksom stiftare, skall vara myndig. I förslaget föreskrives därför — i överensstämmelse med vad som finnes stadgat i den danska aktiebolagslagen — att styrelseledamot och verkställande direktör skola vara myndiga.

Däremot har beredningen icke ansett sig böra, såsom beträffande stiftare, föreslå att även konkurstillstånd skall medföra hinder att vara styrelseledamot eller verkställande direktör. Den härom i dansk rätt upptagna bestämmelsen lär hava medfört vissa olägenheter, och det torde kunna förekomma fall, då en person, ehuru han själv är i konkurstillstånd, bör lämpligen kunna utöva värv såsom styrelseledamot eller verkställande direktör.

Beträffande den i gällande aktiebolagslag upptagna bestämmelsen, att styrelseledamot skall vara här i riket bosatt svensk medborgare, där ej för särskilt fall Konungen medger, att styrelsen må till viss del, ej överstigande en tredjedel, bestå av medborgare i annat land eller å utrikes ort bosatta svenska medborgare, har i ett vid 1938 års riksdag väckt förslag om utredning rörande utlandssvenskarnas rättigheter och skyldigheter² framhållits önskvärdheten av att bl. a. i förevarande hänseende utlandssvenskarna så långt som möjligt likställdes med hemmasvenskar. Och riksdagen har i skrivelse den 25 maj 1938 hemställt om sådan utredning. Den skyldighet att deltaga i ledningen av och tillsynen över bolagets angelägenheter som åvilar styrelseledamot förutsätter emellertid, att styrelseledamot utan omgång kan hålla sig underrättad om bolagets förhållanden. Härvid är personlig förbindelse

¹ Jfr Augdahl s. 317 och 319. Se lov om erhvervelse av vandfald, bergverk og anden fast eiendom d. 14 dec. 1917 nr 16.

² Se motion 1938 andra kammaren nr 1 s. 10, första kammarens andra tillfälliga utskottsutlåtande nr 11, andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 6 och riksdagens skrivelse nr 328. Jfr motiven till förslaget 4 §.

med verkställande direktören och övriga styrelseledamöter av stor betydelse. Från dessa synpunkter anser beredningen praktiska betänkligheter möta mot förslaget. Då dessutom de nuvarande tidsförhållandena icke äro gynnsamma för en ändring i hittills gällande bestämmelser, har lagberedningen ansett sig böra bibehålla dessa i förslaget.

Andra stycket. Med hänsyn till den tillsyn som enligt 88 § skall utövas av styrelsen över verkställande direktören och av denne över bolagets befattningshavare har beredningen ansett sig böra föreslå en regel av innebörd, att av styrelsens ledamöter endast en viss del må vara befattningshavare i bolaget eller — i anslutning till bestämmelsen om revisor i 68 § lagen om bankrörelse — innehava en verkställande direktören underordnad befattning t. ex. i ett dotterbolag där denne är styrelseledamot. Beredningen har ansett sig, då aktiebolagets form användes för sinsemellan mycket olikartade sammanslutningar för ekonomisk verksamhet från storbolagen till de utpräglade familjebolagen, böra föreslå en något mindre sträng regel än banklagens, nämligen att av styrelseledamöterna icke flera, verkställande direktören inräknad, än en för varje påbörjat fyrtal må vara befattningshavare i bolaget eller eljest innehava en verkställande direktören underordnad befattning.

Det bör ankomma på styrelsen, främst dess ordförande, att tillse, att vid styrelsesammanträde i händelse av förfall för ledamot denna proportion såvitt möjligt iakttages. En uttrycklig regel därom har icke ansetts erforderlig.

Tredje stycket. Tillsyn över efterlevnaden av bestämmelserna i första stycket utövas, då registreringsansökan enligt 34 § eller anmälan till registreringsmyndigheten enligt 103 § göres. Sådan ansökan eller anmälan skall innehålla uppgift om styrelseledamöternas och verkställande direktörs medborgarskap och hemvist, så ock förklaring att dessa personer ej äro omyndiga. Beredningen hänvisar till vad därom yttras i motiven till 34 § första stycket. Av skäl som där anföras utövas ej vid registreringsansökningens prövning tillsyn över efterlevnaden av bestämmelserna i förevarande paragraf andra stycket.

Skulle till styrelseledamot väljas omyndig eller i strid mot föreskriften i andra stycket befattningshavare som där avses, kan klandertalan föras. Till tjänstgöring i styrelseledamotens ställe skall enligt 86 § inkallas suppleant. Skulle hinder inträda för någon att vara styrelseledamot enligt förevarande paragraf och finnes ej suppleant, skall enligt 83 § sista stycket val av ny ledamot ske. Om i bolagsordningen icke meddelas annan föreskrift, må dock med sådant val anstå till nästa ordinarie bolagsstämma som i 127 § sägs eller, om mer än en ordinarie bolagsstämma skall årligen hållas, den stämma där styrelseval skall äga rum, såframt styrelsen är beslutför med kvarstående ledamöter och suppleanter samt antalet ej understiger vad i första stycket andra punkten stadgas. Har till styrelseledamot utsetts omyndig eller hava till styrelseledamöter utsetts flera befattningshavare än i förevarande paragraf andra stycket sägs, anser emellertid beredningen det böra vara tillåtet för

sådan ledamot att, intill dess nyval skett, tjänstgöra i styrelsen, om den ej är beslutför med återstående styrelseledamöter och suppleanter. Skulle styrelsen försumma sin skyldighet att sammankalla bolagsstämman för nyval, kan utlysande av stämman påkallas enligt 128 §. Om klandertalan föres mot det bolagsstämmebeslut, varigenom valet skett, må sådan styrelseledamot ej längre tjänstgöra efter det lagakraftvunnet utslag föreligger varigenom valet upphävs eller beslut meddelats varom stadgas i 145 § 2 mom. andra stycket.

Om däremot utan Konungens medgivande till styrelseledamot utses någon som ej är här i riket bosatt svensk medborgare, måste med hänsyn till det publika intresse som ligger till grund för stadgandet om detta hinder valet anses vara en nullitet. Även efter utgången av klandertid kan valet undanröjas. Befogenhet föreligger icke för den valde att tjänstgöra såsom styrelseledamot. Underlåtes val av ny ledamot, ehuru sådant val skall ske enligt 83 § sista stycket, finnes icke behörig styrelse för bolaget, varför likvidationsanledning föreligger enligt förslaget 150 §.

Såsom nedan närmare utvecklas är tredje man, som ingår rättshandling med ställföreträdare för bolaget, berättigad att utgå ifrån att behörigt styrelsebeslut föreligger. Saknar han kännedom om att i beslutet deltagit sådan styrelseledamot som nyss nämnts, är han skyddad av sin goda tro. Och skulle sådan styrelseledamot hava bemyndigats att vara firmatecknare, är denne visserligen ej behörig firmatecknare men tredje man bör anses skyddad enligt reglerna för fullmakt.

Har styrelsen utan Konungens medgivande till verkställande direktör utsett annan än här i Sverige bosatt svensk medborgare, föreligger likvidationsanledning enligt 150 §. Han kan ej anses äga befogenhet eller behörighet såsom verkställande direktör. Men då styrelsen insatt honom i en ställning som måste anses medföra bemyndigande för honom att i viss omfattning handla för bolaget, bör tredje man i god tro anses skyddad enligt fullmaktsreglerna.

Om styrelsen till verkställande direktör utsett omyndig eller verkställande direktör blir förklarad omyndig och vice verkställande direktör ej finnes, bör verkställande direktör — liksom styrelseledamot — äga tjänstgöra till dess annan verkställande direktör utsetts. Bestämmelse därom har upptagits i tredje stycket andra punkten.

86 §.

Styrelsesuppleanter och vice verkställande direktör. Enligt 71 § AL skall vad i aktiebolagslagen finnes stadgat om styrelseledamot äga motsvarande tillämpning å suppleant i styrelsen. Har suppleant utövat styrelseledamots befogenhet, är den omständigheten, att förutsättningen för hans inträde i styrelsen saknats, utan verkan mot envar som ej visas hava ägt kännedom därom. Bestämmelse i bolagsordningen eller av bolagsstämman rörande den förutsättning, under vilken suppleant äger utöva styrelseledamots befogenhet, må ej registreras.

Lagberedningens förslag. Första stycket. I första stycket första punkten stadgas uttryckligen, att *suppleanter i styrelsen* skola utses till antal som bestämmas i bolagsordningen. Suppleanter för styrelseledamöter kunna ej utses, utan att bestämmelse därom finnes i bolagsordningen.

Suppleant skall inträda för styrelseledamot vid förfall för honom eller vid hans avgång eller fränfalle. Även vid förfall för ledamot på grund av jäv kan suppleant inkallas. Om för ledamot hinder att vara styrelseledamot uppkommer enligt 85 §, skall suppleant inträda i dennes ställe. Att suppleant skall inträda, även om hindret förelåg för ledamot redan vid valet, är uppenbart.

Ersättare för verkställande direktör d. v. s. *vice verkställande direktör* må enligt första stycket tredje punkten förordnas av styrelsen. Härför erfordras icke att bestämmelse upptagits i bolagsordningen eller meddelats av bolagsstämma. Vice verkställande direktör skall inträda för verkställande direktör under samma förutsättningar som gälla för suppleants inträde för styrelseledamot.

Enligt den av statistiska centralbyrån verkställda statistiska utredningen rörande aktiebolagen finnes vice verkställande direktör i 1 582 av de 12 358 aktiebolag, som hava verkställande direktör. Beträffande 79 aktiebolag har uppgivits, att de hava flera vice verkställande direktörer. Efter storleken av aktiekapitalet fördela sig bolagen sålunda. Vice verkställande direktör finnes i 1 113 aktiebolag med aktiekapital å högst 200 000 kr., i 97 aktiebolag med aktiekapital å lägst 200 001 kr. och högst 300 000 kr., i 115 aktiebolag med aktiekapital å lägst 300 001 kr. och högst 500 000 kr., i 99 aktiebolag med aktiekapital å lägst 500 001 kr. och högst 1 milj. kr., i 58 aktiebolag med aktiekapital över 1 milj. kr. och högst 2 milj. kr., i 56 aktiebolag med aktiekapital över 2 milj. kr. och högst 5 milj. kr., i 19 aktiebolag med aktiekapital över 5 milj. kr. och högst 10 milj. kr., i 14 aktiebolag med aktiekapital över 10 milj. kr. och högst 20 milj. kr. och i 11 aktiebolag med aktiekapital över 20 milj. kr.

I bolagsordningen skola närmare bestämmelser kunna intagas rörande förutsättningarna för styrelsesuppleants eller vice verkställande direktörs inträde i tjänstgöring samt, där flera suppleanter finnas, om den ordning i vilken de olika suppleanterna skola inträda i tjänstgöring, t. ex. att utländsk suppleant skall inträda för utländsk styrelseledamot. Finnas i styrelsen en eller flera ledamöter, som skola tillsättas i annan ordning än genom val å bolagsstämman, och skola suppleanter för dem utses, kan sålunda den av Kungl. Maj:t godkända bestämmelsen innehålla föreskrifter om de förutsättningar, under vilka dessa suppleanter skola inträda i tjänstgöring och om ordningen för deras inträde.

Bestämmelser om förutsättningarna och ordningen för suppleants inträde kunna ock meddelas av den som utsett suppleanten, sålunda beträffande å bolagsstämma vald suppleant av bolagsstämma och beträffande i annan ordning tillsatt suppleant av den som tillsatt honom. I fråga om vice verkställande direktören skall styrelsen kunna meddela sådana bestämmelser, lämpligen i en särskild instruktion för vice verkställande direktören. I enlighet härmed har i förevarande paragraf första stycket fjärde och femte punkterna stadgats, dels att i bolagsordningen må upptagas närmare bestämmelser om de

förutsättningar, under vilka suppleant eller vice verkställande direktör äger inträda i tjänstgöring, så ock, där flera suppleanter finnas, om ordningen för deras inträde, dels ock att sådana bestämmelser jämväl må meddelas av den som utsett suppleanten eller vice verkställande direktören.

Bestämmelse motsvarande den i 71 § andra stycket AL upptagna — av inebörd, att där suppleant eller vice verkställande direktör inträtt i tjänstgöring utan att förutsättning därför förelegat, denna omständighet icke kan åberopas gentemot tredje man i god tro — har upptagits i 99 § tredje stycket.

Andra stycket. I andra stycket första punkten har intagits stadgande därom att bestämmelserna rörande styrelseledamot och verkställande direktör i 83—85 §§ skola i tillämpliga delar gälla beträffande suppleant och vice verkställande direktör. Tjänstgör suppleant såsom styrelseledamot eller vice verkställande direktör såsom verkställande direktör, skall enligt andra punkten vad i övrigt finnes stadgat om styrelseledamot och verkställande direktör äga motsvarande tillämpning i avseende å suppleanten och vice verkställande direktören.

Är vice verkställande direktör förordnad och inträder vid inträffat förfall för verkställande direktören i dennes ställe, följer naturligtvis av hans ställning till styrelsen att han är skyldig, om styrelsen saknar kännedom om hans inträde, att ofördröjligen underrätta styrelsen.

Beträffande suppleants och vice verkställande direktörs firmateckningsrätt och behörighet att företräda bolaget hänvisas till vad därom anföres i motiven till 94 och 96 §§.

Tredje stycket. Bestämmelse, som avses i första stycket fjärde och femte punkterna d. v. s. rörande den förutsättning, under vilken styrelsesuppleant eller vice verkställande direktör äger inträda i tjänstgöring eller, där flera styrelsesuppleanter finnas, ordningen mellan dem, må icke registreras. Liksom enligt gällande rätt kan således ej publicitet genom registrering vinnas beträffande sådan bestämmelses innehåll.

Fjärde stycket. I de fall, då enligt bestämmelse i bolagsordningen som avses i 83 § andra stycket en eller flera styrelseledamöter skola tillsättas i annan ordning än genom val å bolagsstämma, skulle uraktlåtenhet från deras sida, som hava att tillsätta styrelseledamoten eller styrelseledamöterna, kunna äventyra bolagets existens på grund av den likvidationsbestämmelse som upptagits i 150 §. Då bolaget icke genom val å bolagsstämma kan utse sådan ledamot, synes det riktigt att för fall av uraktlåtenhet föreskriva, att rätten eller domaren skall äga att — på ansökan av styrelseledamot, aktieägare, borgenär eller annan, vars rätt kan vara beroende av att någon finnes som äger företräda bolaget — förordna ersättare för sådan styrelseledamot. Stadgande härom har upptagits i förevarande paragraf sista stycket. Att sådan ersättares uppdrag förfaller, sedan ny ledamot blivit tillsatt, är tydligt. Om enligt bestämmelse som avses i 83 § endast rätt föreligger för annan än bolagsstämma att utse en eller flera styrelseledamöter, äger stadgandet icke tillämpning. Styrelsen är i sådant fall behörig utan dessa ledamöter.

87 §.

Styrelsens och verkställande direktörs förvaltning av bolagets angelägenheter. Jämlikt 57 § andra stycket AL äger styrelsen, i enlighet med vad i nämnda lag är stadgat, förvalta bolagets angelägenheter. Styrelsens förvaltningsrätt är först och främst begränsad med hänsyn till den funktionsfördelning som föreligger mellan styrelsen såsom förvaltande organ och bolagsstämman. De ämnen, i vilka bolagsstämman ensam äger beslutanderätt, t. ex. val av förvaltnings- och kontrollorgan, beslut om fastställelse av balansräkning, om vinstutdelning, om aktiekapitalets ökning eller nedsättning, bolagsordningsändring m. m., ligga utanför området för styrelsens funktion såsom organ för bolaget, och utanför detta område äger styrelsen icke befogenhet att handla för bolaget.

I styrelsens befogenhet att inom nämnda område förvalta bolagets angelägenheter föreligger enligt 66 § AL den inskränkningen, att styrelsen ej må ikläda bolaget förpliktelser eller förfoga över bolagets tillgångar i vidare mån än sådant enligt 55 § första stycket AL är medgivet för bolagsstämman. Styrelsen har samma skyldighet som enligt sistnämnda lagrum åligger bolagsstämma att beakta föremålet för bolagets verksamhet. I 59 § AL stadgas vidare, att i förhållande till bolaget styrelsen är pliktig att i sin förvaltning av bolagets angelägenheter ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter som meddelas i bolagsordningen eller av bolagsstämma. Beredningen återkommer till dessa inskränkningar i styrelsens befogenhet vid 97 och 98 §§.

Styrelsen är ock enligt 58 § AL representant för bolaget. Angående styrelsens behörighet att företräda bolaget hänvisas till vad därom anföres vid 93 och 99 §§.

Lagberedningens förslag. Första stycket. Enligt lagberedningens förslag skall förvaltningen av ett aktiebolags angelägenheter finnas en styrelse samt, där styrelsen består av tre eller flera ledamöter, en verkställande direktör. För mindre bolag, som begagna sig av rätten att hava färre än tre styrelseledamöter, må ej utses verkställande direktör. I sådant bolag finnes således endast styrelse. I förevarande paragraf upptagas huvudbestämmelserna om styrelsens och verkställande direktörens förvaltningsområden och därav följande befogenheter i avseende å förvaltningen.

Enligt första stycket skall styrelsen i enlighet med vad i aktiebolagslagen är stadgat förvalta bolagets angelägenheter. Är verkställande direktör utsedd, skall den löpande förvaltningen handhas av honom men ledningen och förvaltningen i övrigt av bolagets angelägenheter tillkomma styrelsen. Med hänsyn till styrelsens ledande ställning är verkställande direktören i regel skyldig att rätta sig efter styrelsens föreskrifter (88 och 98 §§) och styrelsen äger själv till avgörande företaga ärenden, som ingå i den löpande förvaltningen. Verkställande direktörens befogenhet att träffa avgöranden upphör sålunda, i den mån styrelsen tar sin bestämmanderätt i anspråk i fråga om ärenden som eljest ankomma på verkställande direktören. Härvid bör märkas, att det uppenbarligen skulle strida mot lagstiftningens grunder att såsom

verkställande direktör behålla en person, vars legala förvaltningsrätt av styrelsen underkastas så väsentliga begränsningar, att han i realiteten ej längre kan anses äga ställning av verkställande direktör. Ett ingripande från styrelsens sida på det förvaltningsområde som tillkommer verkställande direktören har betydelse i förhållande till tredje man endast där denne ej är i god tro (99 §).

På styrelsen såsom bolagets högsta ledande organ ankommer det att besluta om riktlinjerna för bolagets verksamhet och träffa avgörande beträffande åtgärder som ej falla inom den löpande förvaltningen. Verkställande direktören är naturligtvis skyldig att bereda och för styrelsen framlägga fråga om sådan åtgärd. Hans sakkunskap och ingående kännedom om bolagets rörelse och övriga förhållanden medför, att hans uppfattning ofta får stor betydelse även i dylik fråga. Men styrelseledamöternas allmänna erfarenhet och insikt medför dock, att genom en överläggning med dem hans uppfattning i frågan ställs i en allsidig och ingående belysning. Och efter verkställande direktörens föredragning och det samråd, som därvid uppkommer, måste styrelsen fatta beslut. Ett successivt framläggande av dessa ärenden inför styrelsen till övervägande och avgörande å ej alltför sällan återkommande sammanträden är av värde även därför att en viss garanti därigenom vinnes mot uppkomsten av en självrådighet från verkställande direktörens sida som så småningom kan fresta till missbruk, samt att därigenom styrelseledamöternas allmänna kännedom om bolagets förhållanden vidmakthålles — en kännedom, som är nödvändig för att styrelsen skall kunna fullgöra sin ledande uppgift samt utöva tillsyn över bolagsverksamheten och verkställande direktören. Härigenom vidmakthålles också ledamöternas intresse för bolagets angelägenheter och känsla av styrelseansvar.

Andra stycket. I andra stycket angives gränsen för det förvaltningsområde som avses med uttrycket den löpande förvaltningen sålunda, att den ej omfattar åtgärd som med hänsyn till bolagets förhållanden är av osedvanlig beskaffenhet eller av stor betydelse. Även sådan åtgärd måste emellertid ingå i den löpande förvaltningen, om den är av så brådskande natur att styrelsens beslut icke kan utan avsevärd olägenhet för verksamhetens gång avvaktas. I sådant fall bör verkställande direktören äga vidtaga åtgärden, men han skall vara skyldig att så snart det kan ske underrätta styrelsen om densamma. Eljest ankommer åtgärd, som med hänsyn till bolagets förhållanden är av osedvanlig beskaffenhet eller stor betydelse, på styrelsen. Till frågan om åtgärder, som ankomma på verkställande direktören eller på styrelsen, återkommer beredningen vid 88 och 89 §§.

Rörande verkställande direktörs rätt att i sin egenskap av verkställande direktör företräda bolaget och verkställande direktörs firmateckningsrätt hänvisas till 93 och 96 §§. Att, där rättshandling kräver skriftlig form och verkställande direktören ej är ensam firmatecknare, han även för åtgärd som hör till den löpande förvaltningen måste påkalla medverkan av annan firmatecknare framgår av 96 §. Beträffande befogenhetsbegränsningar genom föreskrifter i bolagsordningen eller av bolagsstämma eller styrelsen hänvisas till

vad som anföres vid 98 §. Rörande betydelsen av tredje mans goda tro, då rättshandling företagits av verkställande direktör med överskridande av hans befogenhet, hänvisas till 99 §.

88 §.

Styrelsens och verkställande direktörs åligganden. I förevarande paragraf upptagas vissa bestämmelser om styrelsens och verkställande direktörs åligganden i avseende å förvaltningen av bolagets angelägenheter samt i nästföljande paragraf särskilda föreskrifter rörande bokföringen och medelsförvaltningen. Dessa regler äro ej uttömmande utan avse endast att i vissa särskilt viktiga avseenden fastställa dessa bolagsorgans skyldigheter. Beträffande verkställande direktör kan i anställningskontrakt med honom förekomma ett angivande av hans skyldigheter, som dock icke må lända till minskning av de plikter som enligt aktiebolagslagen åvila honom såsom bolagsorgan i vidare mån än eljest föreskrifter av styrelsen. I övrigt gäller, att styrelsen och verkställande direktör såsom bolagets ledande och förvaltande organ äro skyldiga att i sitt handlande för bolaget söka befrämja dettas intressen. Denna allmänna skyldighet följer av den sysslomannaställning, som styrelseledamöterna och verkställande direktören såsom organ för bolaget få anses intaga i förhållande till detta. Samma ställning intar styrelseledamot som tillsatts av annan än bolagsstämma. Innebörden av den styrelseledamöterna och verkställande direktör på grund av denna sysslomannaställning åvilande vårdnadsplikten — som har sin sanktion framför allt i bestämmelserna om skadeståndsansvar för styrelseledamot eller verkställande direktör som uppsåtligen eller av vårdslöshet tillfogar bolaget skada — blir beroende av omständigheterna i varje särskilt fall: arten och omfattningen av bolagets verksamhet, den arbetsfördelning som kan föreligga inom bolagsledningen m. m. Denna vårdnadsplikt innefattar bl. a. skyldighet för styrelseledamöterna och verkställande direktör att iakttaga tystlåtenhet i avseende å angelägenheter och förhållanden, vilkas yppande kan lända till skada för bolaget. Att sådan skyldighet föreligger har kommit till uttryck i förslaget bestämmelser rörande innehållet av de redovisningshandlingar som skola avgivas till bolagsstämma samt rörande styrelsens och verkställande direktörs skyldighet att lämna upplysningar. Någon särskild bestämmelse om tystnadsplikt för styrelseledamot och verkställande direktör har ej ansetts böra upptagas, medan sådan bestämmelse bibehållits beträffande revisorer, vilkas intressegemenskap med bolaget är mindre utpräglad än styrelsens och verkställande direktörs.

Styrelseledamöternas och verkställande direktörs ställning såsom förvaltande organ för bolaget medför emellertid icke allenast, att förpliktelser åvila dem gentemot bolaget. De äro också i förhållande till enskild aktieägare, bolagsborgenär och annan tredje man skyldiga att iakttaga de i aktiebolagslagen eller bolagsordningen givna bestämmelser, som avse skydd för enskild aktieägare, bolagsborgenär eller annan tredje man. Styrelseledamots och

verkställande direktörs förpliktelser såväl mot bolaget som mot sådan rättsägare har kommit till uttryck bl. a. i skadeståndsbestämmelserna.

Första stycket. Det åligger verkställande direktör ej blott att leda bolagets verksamhet utan också att fullgöra den viktiga uppgiften att under styrelsens inseende *sörja för en tillfredsställande organisation* av verksamheten. Organisationen bör vara tillfredsställande med hänsyn till vad bolagets egna förhållanden kräva i olika avseenden, sålunda beträffande både merkantila och tekniska anordningar. Vid bedömandet av vad som må anses såsom en tillfredsställande organisation bör naturligtvis jämförelse även ske med andra liknande företag. För organisationen av bolagets verksamhet är verkställande direktörens sakkunskap och organisatoriska förmåga av stor betydelse. Beslut rörande åtgärder, som röra uppbyggandet av bolagets organisation eller väsentligare ändringar i denna, måste dock i större omfattning än åtgärder rörande driften av bolagets rörelse ankomma på styrelsen. Verkställande direktörens ställning blir här den sakkunnige förslagsställarens, vilken är ansvarig för en grundlig utredning och ett klokt bedömande av möjliga lösningar.

Verkställande direktören har att leda *driften av bolagets rörelse*. I samband därmed står hans förpliktelse att direkt eller indirekt utöva *tillsyn över bolagets befattningshavare*. Under verkställande direktören kunna finnas avdelningschefer, överingenjörer, driftsingenjörer, förmän o. s. v. Sådan befattningshavare har i sin tur med sin ställning följande tillsynsplikt över underordnade och formen för verkställande direktörens tillsyn blir därför beroende av bolagets organisation.

De för driften erforderliga åtgärderna falla i allmänhet inom den löpande förvaltningen och äro således föremål för verkställande direktörens avgörande. Till den löpande förvaltningen hör bl. a. ingående av avtal med leverantörer och kunder, om anställande av arbetare och i större förhållanden av lägre tjänstemän, såframt avtalet med hänsyn till sitt innehåll, den tidrymd det avser och bolagets förhållanden icke framstår såsom osedvanligt eller av stor betydelse för bolaget. Verkställande direktören handlar härvid i större eller mindre utsträckning genom underordnade. Uppenbart är, att bedömandet av vilka ärenden som böra anses ingå i den löpande förvaltningen i viss mån blir beroende av företagets beskaffenhet och storlek. En verkmästares anställande i en mindre industri kan under vissa förhållanden utgöra en fråga av den vikt för bolaget att den icke bör anses falla in under den löpande förvaltningen. Likaså kan slutande av ett anställningsavtal med en lägre tjänsteman, avseende en längre tid än som i den ifrågavarande rörelsen är att betrakta såsom vanlig, framstå såsom en åtgärd av osedvanlig beskaffenhet eller stor betydelse.

Erfordras åtgärd av osedvanlig beskaffenhet eller av stor betydelse och är åtgärden ej brådskande, måste verkställande direktören inhämta styrelsens mening. Han har därvid att framlägga sitt förslag, för vilket han naturligtvis såsom bolagets högste funktionär är ansvarig, och styrelsen har därefter att fatta beslut.

Till driften av bolagets rörelse hör i allmänhet *verkställigheten* av åtgärder för bolaget, även när dessa icke falla inom verkställande direktörens eget förvaltningsområde utan ankomma på styrelsens avgörande. Ombesörjandet av verkställigheten av sådana åtgärder, eventuellt genom medhjälpare, åvilas därför i regel verkställande direktören. Erfordras för verkställigheten firmateckning, måste vad därom gäller iakttagas.

Andra stycket. Med den överflyttning av den löpande förvaltningen å verkställande direktör som här föreslås kommer utseendet av en lämplig person till verkställande direktör och tillsynen över bolagsverksamheten och verkställande direktören att framstå såsom en huvuduppgift för styrelsen. Då styrelsens möjlighet att följa driften är ganska begränsad, måste styrelsen främst vara pliktig tillse, att en tillfredsställande organisation av bolagets verksamhet finnes. Styrelsen skall också öva *tillsyn* över att verkställande direktören fullgör sina åligganden. Däremot synes det icke böra tillkomma styrelsen utan verkställande direktören att övervaka andra bolagets befattningshavare. Men av styrelsens skyldighet att öva tillsyn över verkställande direktören följer, att om anledning därtill förekommer, styrelsen bör tillhålla verkställande direktören att fullgöra sin tillsynsplikt.

Såsom i inledningen till denna avdelning framhållits må enligt 56 § lagen om bankrörelse vissa ärendens prövning och avgörande icke överlämnas till en s. k. direktion, utan att en instruktion utfärdas. Att i den allmänna aktiebolagslagstiftningen uppställa ett ovillkorligt krav på utfärdande av instruktion för verkställande direktören har ej ansetts lämpligt. Men där det med hänsyn till omfattningen eller beskaffenheten av bolagets verksamhet eller eljest finnes påkallat, skall styrelsen utfärda *instruktioner* för verkställande direktören och andra befattningshavare i bolaget. För närvarande lärer sällan utfärdandet av instruktion för verkställande direktör förekomma i vidare mån än att understundom vissa begränsningar föreskrivas i verkställande direktörens förvaltningsbefogenheter. I fråga om andra befattningshavare kunna olika slag av tjänstgöringspromemorior förekomma.

För att styrelsen skall kunna fullgöra sin tillsynsplikt måste styrelsen hålla sig underrättad om rörelsens gång, om omsättningens och i fabriksbolag om tillverkningens storlek, om ineliggande lager, om priser, om bolagets penningställning, kreditbehov m. m. För nämnda ändamål bör, där bolagsverksamheten ej är så liten att styrelseledamöterna personligen kunna hålla sig underrättade om denna och det med hänsyn till bolagets förhållanden finnes ändamålsenligt, ett efter förhållandena lämpat *rapportsystem* anordnas exempelvis sålunda att vid månadsskiftena till styrelseledamöterna översändes en rapport, innehållande dels uppgift å kassaställningen samt å beräknade inkomster och utgifter under nästa månad dels uppgift å tillverkning och försäljning under den gångna månaden samt å ineliggande beställningar. Om organisationen av bolagsverksamheten är ändamålsenlig och den regelbundna rapportgivningen till styrelsen väl ordnad, kommer plikt för styrelseledamöterna att ägna bolagsverksamheten personlig tillsyn — utöver granskningen av dessa uppgifter och inhämtande av upplysningar

vid styrelsesammanträdena — i allmänhet att föreligga endast när särskild anledning därtill yppar sig.

Några bestämmelser om den enskilde styrelseledamotens rätt att av verkställande direktören inhämta upplysningar rörande bolagets angelägenheter hava ej upptagits i förslaget. Att en styrelseledamot äger erhålla sådana upplysningar, med undantag för fall då förvägrande av en viss upplysning måste anses påkallat i bolagets intresse, är tydligt. Skulle en upplysning vägras, kan styrelseledamoten påkalla styrelsens beslut i fråga om upplysningens lämnande. Verkställande direktören äger därvid framlägga skälen för sin ståndpunkt, att upplysningen endast bort meddelas styrelsen såsom sådan och icke en enskild styrelseledamot utan övriga styrelseledamöters vetskap. Styrelsens beslut blir därefter avgörande, då verkställande direktören är pliktig åttlyda styrelsens föreskrifter med den begränsning som stadgas i 98 §. Naturligtvis få uppgifter, som äro nödvändiga för att styrelseledamot skall kunna rätt utöva sitt styrelseuppdrag, icke undanhållas honom. Då fara därför kan misstänkas föreligga, har han icke ens rätt att låta sig nöjas med styrelsebeslutet, utan det åligger honom att använda de medel som stå till buds för att vinna rättelse, reservation till styrelseprotokoll eller förvaltningsberättelse, vädjan till bolagsstämman, avgång ur styrelsen. Särskilda bestämmelser hava ej ansetts erforderliga.

Tredje stycket. Består styrelsen av allenast en eller två personer och finnes därför ej verkställande direktör, eller har, då verkställande direktör finnes, denne laga förfall och vice verkställande direktör icke är utsedd, ankommer det naturligtvis på styrelsen att fylla de uppgifter som enligt 86 och 87 §§ samt förevarande paragraf ankomma på verkställande direktör. Bestämmelse härom har upptagits i sista stycket. Styrelsen kan vid förfall för verkställande direktör helt eller delvis uppdraga den löpande förvaltningen åt en särskild firmatecknare, om denne är lämpad för uppdraget. Här åsyftas naturligtvis endast kortare förfall för verkställande direktören. Blir han under längre tid hindrad, bör någon utses att tjänstgöra såsom verkställande direktör i hans ställe.

89 §.

Bokföringen och medelsförvaltningen. Bokföringens ombesörjande för aktiebolag måste ankomma på den som leder driften av bolagets rörelse d. v. s., där verkställande direktör finnes, denne. I små förhållanden kan bokföringsskyldigheten väsentligen fullgöras av verkställande direktören själv, men i regel måste han i större eller mindre utsträckning använda sig av medhjälpare, och hans förpliktelser äro i sådant fall desamma som en enskild näringsidkares vid användande av medhjälpare, d. v. s. omsorg i avseende å personval, instruktion och tillsyn. I stora bolag kan en personlig tillsyn över bokföringen ej i större omfattning utövas av verkställande direktören och det måste därför huvudsakligen åligger honom ombesörja att en med hänsyn till bolagets förhållanden tillfredsställande organisation av bokföringen och kontrollen över denna kommer till stånd.

Bokföringen grundas på de inträffade affärshändelserna. I den mån rättshandling av beskaffenhet att böra bokföras ingås av verkställande direktör eller annan ställföreträdare för bolaget, måste denne sörja för att rätts handlingen bringas till vederbörande bokförarens kännedom, eventuellt genom en vid firmateckning använd kontrasignant. Den tillsyn över bokföringen verkställande direktören är skyldig att utöva är naturligtvis beroende av medhjälparnas sakkunskap och ställning. I allmänhet bör organisationen av bokföringen innefatta en sådan löpande kontroll över denna som enligt god köpmannased får anses tillfredsställande. Kontroll över bokföringen kan vara anordnad på många sätt, medelst löpande kontroll vid förändret av böckerna grundad å medverkan från minst två tjänstemän eller medelst en av styrelsen anordnad granskning av bokföringen genom särskild bokföringsgranskare, sifferrevisor, eller i mycket stora bolag genom en inom bolaget tillsatt revisionsavdelning. Då auktoriserad revisor eller annan yrkesrevisor utsetts till revisor i bolaget, utövar denne numera ofta genom en medhjälpare, assistent, den löpande kontrollen över bokföringen. Att den löpande kontrollen sålunda är underställd revisorerna synes vara en lämplig ordning.

Med hänsyn till vikten av att medelsförvaltningen är på ett betryggande sätt ordnad har uttrycklig bestämmelse därom ansetts böra upptagas.

I förevarande paragraf första stycket första punkten stadgas därför, att verkställande direktören skall sörja för att bolagets bokföring fullgöres i överensstämmelse med lag samt att medelsförvaltningen är på betryggande sätt ordnad.¹

Då verkställande direktör finnes, torde styrelsens skyldighet i avseende å bokföringen och medelsförvaltningen böra inskränkas till tillsyn först och främst däröver, att en med hänsyn till bolagets förhållanden och god köpmannased tillfredsställande organisation finnes av bokföringen och medelsförvaltningen. Där denna organisation innefattar kontroll, utövad inom bolaget eller genom granskare som är underställd revisorerna, synes det endast åligga styrelsen att taga kännedom om att sålunda en enligt god köpmannased tillfredsställande kontroll föreligger. Men skulle organisationen ej innefatta en betryggande kontroll och styrelsen icke anser sig böra påkalla organisatoriska förändringar, skall det åligga styrelsen att genom en eller flera särskilt utsedda styrelseledamöter öva tillsyn över bokföringen och medelsförvaltningen. Bestämmelser härom hava upptagits i första stycket andra punkten. Styrelsen är vid sådan delegation av tillsynen pliktig tillse att ett lämpligt personval göres.

Består styrelsen av endast två ledamöter, skall styrelsen uppdraga åt en av dem att fullgöra verkställande direktörens åligganden i avseende å bokföringen och medelsförvaltningen. En sådan delegation kan icke ske till någon utanför styrelsen. Bestämmelse härom har upptagits i andra stycket.

Ansvar för överträdelse av bestämmelserna om bokföring åvilar, om aktiebolag kommit i konkurstillstånd, enligt 23 kap. 4 § strafflagen styrelseleda-

¹ Jfr DAL §§ 47 och 48.

mot eller annan som är satt att leda bolagets angelägenheter. Finnes denne hava förbrutit sig mot borgenärerna som i 23 kap. 1—3 §§ strafflagen sägs, skall han straffas som vore han gäldenär. Ansvar kommer enligt nämnda lagrum att drabba främst bolagets verkställande direktör. Men ansvar kan drabba även t. ex. särskild firmateknare beträffande bokföringen av åtgärder som vidtagits av honom. Den som i självständig ställning fullgjort bolagets bokföring torde alltefter omständigheterna kunna dömas såsom gärningsman eller delaktig i konkursförbrytelse. Även en bokförare, som ej intager sådan ställning, synes i vissa fall vid felaktigt verkställande av bokföringen böra kunna drabbas av ansvar. För styrelseledamot, som icke deltagit i den omedelbara ledningen av bolagets angelägenheter, kan underlåtenhet att utöva av omständigheterna påkallad tillsyn över bokföringen medföra ansvar.¹

Beredningen hänvisar till vad om ansvarighet på grund av gärningsmannaskap eller delaktighet vid bokföringsbrott närmare anföres i straffrättskommitténs den 29 juni 1940 avgivna betänkande med förslag till lagstiftning om förmögenhetsbrott, motiven till 23 kap. 7 § strafflagen.

90 §.

Ordförande i styrelsen, styrelsesammanträden, protokoll och arbetsordning. *Första stycket.* I 62 § första stycket AL förutsättes, att vid sammanträde med styrelsens ledamöter en av dem skall vara ordförande. Vanligen utser styrelsen, då den första gången efter valet konstituerar sig, en ledamot att vara styrelsens ordförande. Beredningen har ansett det lämpligt, att i en ny aktiebolagslag upptagas dels uttrycklig föreskrift att inom styrelsen en ledamot skall vara ordförande, dels bestämmelser om vissa skyldigheter för denne. Ordförande i styrelsen bör liksom för närvarande kunna utses av bolagsstämma. Då enligt bestämmelse i bolagsordningen, som avses i 83 § andra stycket, en eller flera styrelseledamöter tillsätts i annan ordning än genom val å bolagsstämma, kan tillika vara i bolagsordningen bestämt att sådan ledamot skall vara styrelsens ordförande. I annat fall skall styrelsen välja ordförande. Vid lika röstetal avgöres valet, liksom val av ordförande å bolagsstämma, genom lottning. Med avseende å den tillsyn, som styrelsen har att utöva över verkställande direktör och vice verkställande direktör, bör icke någon av dessa befattningshavare kunna vara styrelsens ordförande. Detsamma bör gälla i fråga om annan befattningshavare i bolaget.

Om vice ordförande utses, torde det utan särskild bestämmelse vara uppenbart att han skall väljas på samma sätt som ordförande, där ej — såsom lär förekomma — både ordförande och vice ordförande tillsätts i annan ordning.

Andra stycket. För utövandet av styrelsens bestämmanderätt i frågor av

¹ Jfr NJA 1936 s. 78.

osedvanlig beskaffenhet eller stor betydelse för bolaget samt av styrelsens tillsyn över förvaltningen av bolagets angelägenheter äro regelbundna styrelsesammanträden utan alltför långa mellanrum av stor vikt. Hålles sammanträde t. ex. blott två eller tre gånger om året, hava många av de av verkställande direktören vidtagna åtgärder, om vilka styrelsen bör underrättas, vid tiden för nästa styrelsesammanträde förlorat aktuellt intresse, och följden blir att de helt förbigås eller endast knapphändigt omnämnas vid sammanträdet, varigenom styrelsens kontakt med bolagets verksamhet och förhållanden försvagas. Om däremot tätare sammanträden hållas, faller det sig helt naturligt, att verkställande direktören anmäler viktigare efter föregående sammanträde företagna åtgärder och även begär direktiv eller råd i betydelsefulla aktuella frågor.

Medan sålunda önskvärdheten av tämligen täta sammanträden torde vara oomtvistlig, möta svårigheter att i lag meddela bestämmelser i ämnet. Ett stadgande om visst antal sammanträden per år, eller om sammanträden med högst viss tids mellanrum, skulle å ena sidan kunna för vissa bolag bliva onödigt betungande, å andra sidan innebära fara för att det föreskrivna minimumtalet sammanträden komme att betraktas såsom tillräckligt även i bolag, där förhållandena påkalla tätare sammanträden. Beredningen har därför ansett sig böra föreslå allenast en allmän föreskrift om skyldighet för styrelsen att sammanträda så ofta det kräves för ändamålsenlig ledning av och noggrann tillsyn över bolagets angelägenheter.

Det bör vara främst ordförandens skyldighet att tillse, att sammanträden hållas i enlighet med den sålunda meddelade föreskriften, samt att låta utfärda kallelser å styrelsens övriga ledamöter. Om arbetsordning enligt femte stycket upprättas, kunna naturligtvis där närmare bestämmelser upptagas om antal styrelsesammanträden, om kallelse till sammanträde m. m. Där styrelseledamot eller verkställande direktör som ej tillhör styrelsen framställer begäran om sammankallande av styrelsen, skall hans begäran efterkommas. Därjämte bör det åligga ordföranden att låta inkalla suppleant till tjänstgöring såsom styrelseledamot, om det erfordras.

Tredje stycket. Därest den till ordförande valde ej är tillstädes vid ett styrelsesammanträde och vice ordförande icke finnes eller uteblivit från sammanträdet, bör det tillkomma styrelsen att utse någon av de närvarande att vara ordförande vid sammanträdet. Att även i sådant fall skall gälla att vid lika röstetal valet skall avgöras genom lottning och att — såvitt möjligt — verkställande direktör, vice verkställande direktör eller annan befattningshavare ej utses till ordförande, är uppenbart.

Verkställande direktör bör, även om han icke är ledamot av bolagets styrelse, vara skyldig att närvara vid styrelsens sammanträden för att föredraga de ärenden, i vilka beslut av styrelsen påkallas eller som eljest böra anmälas vid sammanträdet, samt för att tillhandagå med de upplysningar som han i denna egenskap kan lämna. Naturligtvis äger han icke närvara, om ärende förehaves, däri han kan anses vara jävig. Även eljest bör styrelsen kunna för visst fall bestämma, att han icke äger närvara.

Fjärde stycket. Över styrelsens sammanträden bör föras protokoll med sådan fullständighet, som med hänsyn till bolagets förhållanden kan vara erforderlig för bevarande av överblick över förvaltningen och vidtagna viktigare åtgärder. Ett sådant protokoll är också nödvändigt för kontrollen över styrelsens och verkställande direktörens förvaltning. Protokollen skola vara tillgängliga för granskning av revisorerna. Protokollen skola under tecknas eller genom påskrift om justering till riktigheten vitsordas av ordföranden och minst en vid sammanträdet utsedd styrelseledamot. Det kan vara lämpligt att protokollet inom kortare tid efter sammanträdet tillhandahållas styrelseledamöterna genom översändande av avskrift, men bestämmelse därom har ej ansetts böra upptagas.

Varje styrelseledamot har rätt att till protokollet få antecknad av honom vid sammanträdet framförd särskild mening. Han bör kunna genom protokollet till sitt fredande från ansvarighet visa att han satt sig emot ett beslut, som han anser skadligt för bolaget. Verkställande direktör, som ej är styrelseledamot, synes även böra, där han äger närvara, hava rätt att få avvikande mening antecknad till protokollet. Han är visserligen icke i och för sig ansvarig för styrelsebeslutet, men han är ansvarig för bristfällig förberedelse av ärende, för givna råd eller förslag och för underlåtenhet att påpeka ett besluts rättsstridighet eller skadlighet.

Till förhindrande av senare manipulationer med protokollen har i förslaget föreskrivits, att de skola föras i nummerföljd och på betryggande sätt förvaras. Huru bevarandet bör anordnas synes lämpligen böra överlåtas till styrelsens bedömande. Största tryggheten för protokollens framtida bevarande vinnes genom att de från början föras i bunden bok eller att de för lämpliga tidsperioder inbindas.

Femte stycket. I den danska aktiebolagslagen (DAL § 47) föreskrives att styrelsen skall genom en arbetsordning träffa närmare bestämmelser om utförandet av sitt värv. Även om en sådan regel kan tänkas medföra vissa fördelar därigenom, att styrelsen förmås att för sig på förhand klargöra sina arbetsuppgifter och sitt arbetssätt, kan det likväl icke förbises att i mindre bolag arbetsordningen lätteligen skulle få ett enahanda och schematiskt innehåll, varigenom värdet av arbetsordningen uppenbarligen skulle i hög grad förminska. Det har också från dansk sida uppgivits, att i Danmark i stor utsträckning arbetsordningar i de små bolagen saknas. I Sverige torde egentliga arbetsordningar — om det bortses från banker — sällan förekomma. Beredningen har fördenskull ansett sig böra föreslå allenast en instruktörisk regel av innehåll, att i bolag, där det med hänsyn till rörelsens storlek och övriga omständigheter prövas lämpligt, styrelsen bör fastställa en arbetsordning för sig, som intages i protokollet.

Sjätte stycket. Om styrelsen utgöres av en enda person, sakna bestämmelserna om styrelsesammanträde och ordförande i styrelsen tillämplighet. Ej heller bör någon regel om protokoll för sådant fall uppställas. Den ende styrelseledamoten svarar för alla åtgärder och all underlåtenhet. Tillräcklig redovisning torde få anses föreligga i bokföringen, särskilt i dagboken.

Om den ende styrelseledamoten önskar klarlägga skälen till en åtgärd för framtida behov, är han oförhindrad att på lämpligt sätt upprätta protokoll.

Enligt sjätte stycket skola därför stadgandena i förevarande paragraf äga tillämpning allenast där styrelsen består av minst två ledamöter.

91 §.

Styrelsens beslutförhet och styrelsebeslut. I 61 § AL stadgas, att om styrelsen enligt bolagsordningen är beslutför utan att samtliga ledamöter äro tillstädes, ärende som ankommer på styrelsen likväl ej må företagas, utan att såvitt ske kunnat samtliga erhållit tillfälle att deltaga i ärendets behandling. Såsom styrelsens beslut skall, där ej annorlunda är bestämt i bolagsordningen, enligt 62 § AL den mening gälla, om vilken vid sammanträde de flesta röstande förena sig, men vid lika röstetal den mening som biträdes av ordföranden vid sammanträdet. Bestämmelse i bolagsordningen om beslutförhet är ofta förknippad med föreskrifter om särskild pluralitet för beslut i fall, då ej hela antalet styrelseledamöter äro tillstädes, exempelvis att styrelse med fem ledamöter är beslutför, när tre ledamöter äro tillstädes, såframt dessa äro om beslutet ense.

Lagberedningens förslag. Första stycket. Den huvudregel, från vilken gällande rätt utgår, nämligen att för beslutförhet erfordras fulltalig styrelse — fullt antal styrelseledamöter eller suppleanter — anses allmänt kunna medföra sådana olägenheter, att i mycket stor utsträckning bestämmelse upptages i bolagsordningarna om beslutförhet vid lägre antal, vanligen vid minst halva antalet styrelseledamöter. En legal regel om beslutförhet utan fulltalighet skulle vara ägnad att minska behovet av särskild bolagsordningsbestämmelse. Att medgiva full frihet vid bestämmandet av det antal tillstädesvarande som skall krävas för beslutförhet synes å andra sidan icke stå väl tillsammans med grunderna till stadgandet i förslaget 83 § första stycket andra punkten om minimiantal styrelseledamöter i bolag av viss storlek. Beredningen har därför ansett sig böra föreslå upptagande i förevarande paragraf första stycket första punkten av den regeln, att styrelsen är beslutför, där de vid sammanträde tillstädesvarandes antal överstiger hälften av hela antalet styrelseledamöter, såframt ej för beslutförhet högre antal föreskrivits i bolagsordningen. Liksom enligt gällande rätt bör dock fulltalig styrelse kallas till sammanträde. Har ordinarie ledamot laga förfall eller föreligger eljest i fråga om denne fall som i 86 § första stycket andra punkten sägs, skall suppleant för honom kallas till sammanträdet. Beredningen föreslår därför i anslutning till gällande rätt den bestämmelsen, att ärende icke må företagas, med mindre såvitt ske kunnat samtliga styrelseledamöter eller, där i fråga om styrelseledamot fall är för handen som i 86 § första stycket andra punkten sägs, suppleant för honom erhållit tillfälle att deltaga i ärendets behandling.

Beslut av styrelsen bör i regel fattas vid sammanträde, där jämväl över-

läggning kan äga rum. Då i brådslande fall beslut kan av verkställande direktör fattas i ärende, som eljest ankommer på styrelsen, är det tydligt att i dylikt fall styrelsens mening kan inhämtas i annan ordning än genom sammankomst t. ex. genom påskrift å handling upptagande förslag till beslut (per capsulam) eller genom telefonförfrågan. Såvitt möjligt bör fullt antal styrelseledamöter eller suppleanter erhålla tillfälle att detaga i ärendets behandling. Upprättas ej omedelbart protokoll som godkännes vid cirkulation, bör i början av protokollet för nästa sammanträde erforderlig anteckning göras.

Andra stycket. Såsom styrelsens beslut skall gälla den mening, om vilken vid sammanträde de flesta röstande förena sig, och vid lika röstetal den mening, som biträdes av ordföranden. Emellertid synas dessa bestämmelser böra kunna ersättas genom föreskrifter i bolagsordningen om särskild röstpluralitet. Sådana föreskrifter kunna anses önskvärda särskilt för det fall att beslut fattas av icke fulltalig styrelse. Med hänsyn till ovanberörda stadgande i förslaget 83 § första stycket andra punkten har det dock syntts lämpligt upptaga bestämmelse därom, att i det fall att styrelsen icke är fulltalig, för styrelsebeslut skall krävas anslutning av visst minimiantal tillstädesvarande i förhållande till hela antalet styrelseledamöter. Det skulle ej stå i god överensstämmelse med grunden till nämnda stadgande, om i bolag som där avses beslut skulle — därest bolagets styrelse bestode t. ex. av sju personer och alltså enligt huvudregeln i förevarande paragraf första stycket vore beslutför med fyra personer — kunna med tillhjälp av ordförandens utslagsröst fattas med två röster mot två. Fördenskull har i förevarande paragraf andra stycket andra punkten föreskrivits, att om styrelsen icke är fulltalig, beslut må anses föreligga allenast där av de tillstädesvarande ett antal överstigande en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter enat sig. Härvid har man att utgå från det antal, varav styrelsen skall bestå enligt bolagsordningen och, där i bolagsordningen endast bestämts högsta och lägsta antalet ledamöter, enligt beslut av bolagsstämman. Den omständigheten att någon eller några ledamöter avgått eller entledigats i förtid skall ej hava någon inverkan. I det nyssnämnda exemplet måste således tre styrelseledamöter vara om beslutet ense. Består styrelsen av tre ledamöter, måste två vara ense om beslutet.

Beträffande val av ordförande inom styrelsen gälla ej de regler om styrelsebeslut som avses i andra stycket. Särskilda bestämmelser hava givits i 90 §.

De i förevarande paragraf upptagna reglerna äro regler som skola iakttagas av styrelsen vid fattande av beslut. De hava såtillvida betydelse beträffande rättshandling, som på grund av styrelsebeslut företages av ställföreträdare, att de kunna åberopas gentemot tredje man, om denne insåg eller bort inse att ställföreträdaren överskred sin befogenhet att handla för bolaget genom verkställande av styrelsebeslut, som tillkommit i strid mot reglerna om beslutförhet eller besluts fattande eller, då fulltalig styrelse ej

deltog i ärendet, utan att bestämmelsen om kallelse i förevarande paragraf första stycket andra punkten iakttagits.¹

92 §.

Jäv för styrelseledamot och verkställande direktör. I 62 § andra stycket AL stadgas, att ledamot av styrelsen ej äger deltaga i behandling av fråga rörande avtal mellan honom och bolaget. Ej heller må han deltaga i behandling av fråga om avtal mellan bolaget och tredje man, där han i frågan äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot bolagets. Vad sålunda är stadgat skall äga motsvarande tillämpning beträffande gåva från bolagets sida, så ock beträffande rättegång eller annan talan mot styrelseledamoten eller tredje man.

Jäv för styrelseledamot medför enligt nämnda stadganden hinder för styrelseledamot att deltaga ej blott i omröstningen utan även i den föregående behandlingen av fråga som där avses.² Jävig styrelseledamot bör ej kunna genom sitt deltagande i överläggningen påverka beslutet. När fråga är om avtal mellan bolaget och styrelseledamot, kan hans närvaro vid styrelsesammanträde vara påkallad för förhandling med honom. Att styrelseledamoten i sådant fall närvarit under överläggningen såsom med bolaget förhandlande part står ej i strid med den gällande regeln.

Lagberedningens förslag. De i förevarande paragraf föreslagna bestämmelserna ansluta sig till stadgandena i 62 § andra stycket AL. Enligt beredningens förslag skola dessa gälla ej blott styrelseledamot, när han deltagit i behandlingen av fråga inom styrelsen, utan jämväl verkställande direktör, när han i sådan egenskap ensam handlägger fråga hörande till den på honom ankommande löpande förvaltningen. Uttrycket »handlägga fråga» har därför använts i stället för uttrycket »deltaga i behandling av fråga», för att kunna avse både fall av deltagande i kollegial behandling av fråga och fall då en person såsom ensam styrelse eller verkställande direktör bereder och avgör en fråga.

Beredningen har övertvägt att föreslå utsträckande av det i första punkten upptagna jävet till att omfatta jämväl det fall, att avtal skall slutas mellan bolaget och någon som styrelseledamot eller verkställande direktör företräder. Därför talar hänsynen till den plikt-kollision som i sådant fall kan uppkomma. Och det är naturligtvis lämpligt, att en styrelseledamot avhåller sig från deltagande i behandlingen exempelvis av fråga om avtal med ett annat bolag, av vars styrelse han jämväl är ledamot. Att en sådan utvidgning av jävet dock icke föreslagits beror främst av farhågor för att därigenom praktiska olägenheter skulle uppkomma särskilt vid koncernförhållanden. Även om i koncernbolag finnas styrelseledamöter, som icke tillhöra annat koncernbolags styrelse, torde dock i allmänhet sådana styrelseledamöter icke

¹ Jfr lagrådets yttrande i prop. 1910 nr 54 s. 92 och lagutskottets utlåtande 1910 nr 44 s. 33 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 84—85).

² Enligt dansk aktiebolagsrätt (DAL § 50 st. 1) är jävig styrelseledamot förhindrad deltaga allenast i omröstningen.

finnas i beslutfört antal. Jävsregelns iakttagande skulle kräva en sammansättning av koncernbolags styrelser som i många fall skulle stöta på svårigheter. Beredningen har ansett bestämmelser om kontroll vid koncernförhållanden samt regler om skydd för aktieägarminoritet och om skadestånd vara av större värde än en jävsregel, som lätt skulle erhålla endast formell betydelse. Emellertid bör beaktas, att där beträffande sådant avtal en väsentlig intressekollision föreligger mellan de bolag som företrädas, styrelseledamots eller verkställande direktörs ansvarighet gentemot dessa bolag kan medföra, att ett intressejäv för honom i förhållande till ettdera av dem bör anses föreligga. Härvid torde dock märkas, att mellan moderbolag och helägt dotterbolag samt mellan helägda dotterbolag en sådan intressegemenskap äger rum att grund för sådant jäv saknas.¹

93 §.

Ställföreträderskap för aktiebolag. Styrelsen äger enligt 58 § AL själv eller genom ombud ej mindre i förhållande till tredje man handla å bolagets vägnar än även inför domstolar och andra myndigheter företräda bolaget. Rätt att företräda bolaget tillkommer enligt 58 och 63 §§ AL också styrelseledamot eller annan som äger teckna bolagets firma.

Styrelsens behörighet att företräda bolaget begränsas av den funktionsfördelning som föreligger mellan styrelsen såsom förvaltande organ och bolagsstämman. Såsom vid 87 § erinrats ligga de ämnen, i vilka bolagsstämman ensam äger beslutanderätt, utanför området för styrelsens funktion såsom organ för bolaget, och utanför detta område äger styrelsen varken befogenhet att handla för bolaget eller behörighet att företräda detta. De begränsningar som efter vad vid 87 § anförts föreligga i styrelsens befogenhet på grund av bestämmelserna i 66 § AL eller särskilda föreskrifter som meddelats i bolagsordningen eller av bolagsstämman medföra såtillvida rättsverkan gentemot tredje man, att rättshandling, som av styrelsen företages med överskridande av dess befogenhet, ej är gällande mot bolaget, om tredje man var i ond tro.

Beträffande firmatecknare gälla samma befogenhetsbegränsningar som beträffande styrelsen. Dessutom är firmatecknare jämlikt 59 och 63 §§ AL skyldig att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter som meddelas av styrelsen. Samma regler som i fråga om styrelsen gälla vid överskridande av befogenheten.

Den svenska aktiebolagslagstiftningen intager således samma ståndpunkt beträffande rättshandling av aktiebolags representant, styrelsen eller firmatecknare, som den svenska lagstiftningen om fullmakt i fråga om rättshandling, vid vars företagande fullmäktig handlat i strid mot särskilda inskränkande föreskrifter av fullmaktsgivaren.² Rättshandlingen är enligt 11 § förs-

¹ Se beträffande motsvarande fråga vid jäv å bolagsstämman motiven till 123 §.

² Se 58, 59 och 66 §§ AL. Jfr Skarstedt anm. vid 58 §, 7 uppl. s. 198, 199. Samma ståndpunkt intages i dansk och norsk rätt; jfr Sindballe III s. 233 och Augdahl s. 350—352. I norsk rätt finnes uttrycklig bestämmelse i NAL § 46. Finsk rätt intager en från övrig nordisk

ta stycket avtalslagen ej gällande mot denne, såframt tredje man insåg eller bort inse att fullmäktigen överskred sin befogenhet. Beredningen hänvisar till motiven till 99 §.

Beredningen anser det slutligen böra i detta sammanhang erinras därom, att i aktiebolagslagen finnas stadganden, som ej kunna anses innefatta begränsningar i egentlig mening av ställföreträdarens befogenhet eller behörighet att handla för aktiebolag utan begränsningar i aktiebolags förmåga att genom rättshandlingar förvärva rättigheter eller ikläda sig förpliktelser. Sålunda stadgas exempelvis i 51 § AL, att aktiebolag ej må mot vederlag i annan ordning än i 49 eller 50 § sägs förvärva eller såsom pant mottaga egen aktie. Även i annan lagstiftning uppställas begränsningar av sådan art, t. ex. beträffande rätt att förvärva fast egendom.

Lagberedningens förslag. I förevarande och följande paragrafer upptagas regler rörande representation, ställföreträdarskap, för aktiebolag vid ingående av avtal och andra rättshandlingar med tredje man samt vid uppträdande inför domstolar och andra myndigheter. Liksom enligt gällande lag är naturligtvis styrelsen såsom sådan ställföreträdare. Förslaget tillägger även verkställande direktör legalt ställföreträdarskap inom området för den löpande förvaltningen med visst undantag. Ställföreträdarskapet i övrigt anknytes i förslaget, liksom i gällande lagstiftning, till rätten att teckna bolagets firma. Den som enligt särskilt bemyndigande äger teckna bolagets firma kan sålunda representera bolaget även på annat sätt än genom användande av firmateckningen.

Med iakttagande av den terminologi som efter tillkomsten av 1915 års avtalslag blivit allmänt vedertagen kallas i förslaget den rättsliga förmåga att med för bolaget bindande verkan företräda bolaget, som tillkommer dess ställföreträdare, för behörighet, medan ställföreträdarens rätt i förhållande till bolaget att utöva ställföreträdarskap benämnes befogenhet.

Första stycket. Styrelsens behörighet begränsas liksom enligt gällande rätt genom den funktionsfördelning som föreligger mellan styrelsen och bolagsstämman. Vidare begränsas styrelsens behörighet enligt bestämmelserna i 97—99 §§ på grund av där omförmälda befogenhetsinskränkningar i förhållande till tredje man i ond tro.

Behörighet att företräda bolaget tillkommer även de personer inom eller utom styrelsen som bemyndigats att teckna bolagets firma. Om vid meddelande av rätt till firmateckning föreskrivits, att denna rätt får utövas endast av två eller flera i förening, äga dessa även eljest företräda bolaget allenast i förening. Har beträffande sådan firmatecknare ytterligare före-

rätt såtillvida avvikande ståndpunkt, att inskränkande föreskrift i bolagsordningen — ehuru sådan föreskrift ej införes i vederbörande register — äger rättsverkan jämväl gentemot tredje man som ej känt till denna inskränkning; se FAL 36 § och Chydenius s. 63—64. Denna ståndpunkt har i finsk rättslitteratur varit föremål för kritik.

Även schweizisk rätt intager samma ståndpunkt som svensk (rev. schw. OR art. 718 andra st.). Däremot blir enligt tysk rätt (AG § 74 andra st.) rättshandling, som av ställföreträdare företages i strid mot meddelad föreskrift, gällande gentemot tredje man med undantag allenast för det fall att denne avsiktligt samverkat med ställföreträdaren för att skada bolaget (kollusion); jfr motiven till 82 §.

skrivits att han vid firmateckning bör underskriva sitt namn såsom kontrasignant, äger han företräda bolaget endast tillsammans med firmatecknare, som ej är kontrasignant (95 § första stycket andra punkten). De begränsningar, som föreligga i fråga om styrelsens befogenhet att företräda bolaget, föreligga jämväl beträffande särskild firmatecknare. Utöver föreskrifter som gälla beträffande styrelsen kunna enligt 98 § även andra föreskrifter gälla särskild firmatecknare.

Då i aktiebolagslagen *styrelsen* förklaras äga företräda bolaget, uppkommer fråga huruvida några särskilda krav böra uppställas beträffande styrelsens sammansättning vid utövandet av denna representationsrätt. I 1908 års kommittéförslag 61 § upptogs en bestämmelse av innehåll, att styrelsens rätt att företräda bolaget skulle utövas genom styrelsens alla ledamöter i förening eller, där styrelsen är beslutför med visst mindre antal, genom detta antal ledamöter i förening. Denna bestämmelse inflöt icke i lagen.¹ Även enligt beredningens mening skulle en sådan regel medföra olägenheter. Styrelsen fungerar såsom förvaltningsorgan ej blott genom enhälligt beslut av alla styrelseledamöter eller genom enhälligt beslut av beslutfört antal styrelseledamöter utan också genom majoritetsbeslut eller beslut bestämt av ordförandens utslagsröst. Att fränkänna en sålunda beslutande styrelse representationsrätt skulle medföra behov för denna att påkalla medverkan till beslutets verkställande från styrelseledamöter som ej deltagit i beslutet. Sådana styrelseledamöter skulle kunna erhålla möjlighet försvåra verkställigheten. Beredningen anser därför, att styrelsen bör kunna såsom fungerande förvaltningsorgan — i överensstämmelse med vad som får antagas gälla för närvarande² — jämväl företräda bolaget. Ena sig ej samtliga styrelseledamöter om att samfällt i egenskap av styrelse företräda bolaget, synes tredje man lämpligen böra fordra styrelseprotokoll. Emellertid företrädes aktiebolag i allmänhet ej av styrelsen utan genom firmatecknare, och i sådant fall har tredje man rätt att utgå från att behörigt styrelsebeslut föreligger.

Beträffande anmälan, ansökan eller annan handling som enligt bestämmelse i aktiebolagslagen skall undertecknas av styrelsen, har beredningen ansett sig av praktiska skäl böra föreslå, att underskrift skall ske av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter, d. v. s. det antal som enligt lag motsvarar beslutande majoritet av hela antalet styrelseledamöter. Beredningen hänvisar till vad därom anföres i motiven till 213 §.

Andra stycket. Enligt 96 § äger verkställande direktör, då han ej har rätt att ensam teckna bolagets firma, alltid kollektiv firmateckningsrätt. När verkställande direktör ej är ensam firmatecknare och på sådan grund behörig att ensam företräda bolaget, är han således på grund av kollektiv firmateckningsrätt behörig att företräda bolaget tillsammans med annan.

¹ Bestämmelsen utgick med anledning av de ändringar som föreslogos av lagrådet beträffande stadgandena i förslaget 55—62 §§, prop. 1910 nr 54 s. 89 o. f. (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 78 o. f.).

² Jfr Skarstedt anm. vid 58 §, 7 uppl. s. 198—199.

Den ställning verkställande direktör i ett aktiebolag för närvarande enligt allmän bolagspraxis intager medför, då han endast har kollektiv firmateckningsrätt, att han vid sidan av den behörighet han sålunda äger att tillsammans med annan företräda bolaget anses äga fullmakt att handla för bolaget inom gränserna för den på honom såsom *verkställande direktör* ankommande löpande förvaltningen av bolagets angelägenheter, med den inskränkning som följer därav att han även inom detta förvaltningsområde äger teckna bolagets firma allenast i den ordning som tillkommer honom såsom firmatecknare. Faller avtal, som icke kräver skriftlig form, inom den löpande förvaltningen, äger han således muntligen sluta och även skriftligen exempelvis genom brev bekräfta avtalet. Hans skriftliga bekräftelse är gällande, vare sig han uttryckligen underskriver denna såsom verkställande direktör eller det eljest framgår av handlingen eller av omständigheterna att han handlat å bolagets vägnar. Men för firmateckning erfordras medverkan av annan firmatecknare. Det torde vara i det närmaste undantagslöst brukligt, att då rättshandling kräver skriftlig form, underskrift sker med behörig firmateckning. Enligt vad från bankhåll uppgivits torde det sålunda ej förekomma, att växel eller check utställes, accepteras eller endoseras för ett aktiebolag av verkställande direktör utan behörig firmateckning.

Den löpande förvaltningen av bolagets angelägenheter skall enligt förslaget 87 § på grund av lag tillkomma verkställande direktören. Inom området för den löpande förvaltningen bör en av firmateckningsrätten oberoende rätt att företräda bolaget tillkomma verkställande direktören i denna hans egenskap. Han bör således både vid muntlig förhandling och genom skriftliga meddelanden äga företräda bolaget i avseende å åtgärder som enligt 87 § ankomma på verkställande direktören. Om verkställande direktören härvid överskrider gränsen för sin förvaltningsrätt, bör rättshandlingen dock vara gällande mot bolaget, såframt tredje man ej insåg eller bort inse att sådant överskridande förelåg. Bestämmelse därom har upptagits i 99 § andra stycket.

Enligt förslaget 100 § bör — liksom enligt gällande rätt — skriftlig handling undertecknas med bolagets firma. Detta gäller ock, då handlingen avser åtgärd som enligt 87 § ankommer på verkställande direktören. Men bolaget blir förpliktat, så snart av handling som utfärdats av behörig ställföreträdare eller av omständigheterna framgick att handlingen utfärdades för bolaget. Detta bör i regel gälla även när handling utfärdats av verkställande direktör beträffande åtgärd som faller inom hans förvaltningsområde. Dock synes verkställande direktörens legala behörighet att företräda bolaget böra på det sätt begränsas, att han ej äger företräda bolaget, då fråga är om rättshandling som enligt lag skall ske skriftligen. Eljest skulle den kontroll som avses med den kollektiva firmateckningsrätten alltför mycket försvagas. I stor omfattning faller utfärdande av sådana handlingar t. ex. handlingar rörande försäljning av eller inteckning i fast egendom utanför den löpande förvaltningen. Men även när fråga är om rättshandling, som faller inom

den löpande förvaltningen, är det, då rättshandlingen skall ske i skriftlig form t. ex. fråga är om utfärdande av eller påskrift å växlar eller checkar såsom ovan nämnts icke brukligt att underskrift sker utan firmateckning. Med ett sådant undantag kommer verkställande direktörens ställning att nära överensstämma med den ställning, som för närvarande anses tillkomma verkställande direktör med kollektiv firmateckningsrätt. Beredningen föreslår därför i förevarande paragraf andra stycket, att verkställande direktör skall — även ifall han må allenast i förening med annan teckna bolagets firma — äga i avseende å åtgärd som efter vad i 87 § är stadgat ankommer på verkställande direktören, ensam företräda bolaget, där fråga ej är om rättshandling som enligt lag skall ske skriftligen. Beträffande sådan rättshandling äger han således allenast den representationsrätt som tillkommer honom såsom firmatecknare. Då förslaget härutinnan ansluter sig till en ordning, som redan är vanlig och ej torde hava föranlett några väsentliga praktiska olägenheter, synes anledning icke finnas att befara, att den allmänna uppfattningen ej tämligen snart skall bliva förtrogen med den sålunda föreslagna regeln.

94 §.

Bemyndigande att teckna bolagets firma. Att styrelsen äger teckna bolagets firma följer av styrelsens ställning såsom förvaltande och representativt organ för bolaget. Bestämmelser om rätt att teckna bolagets firma kunna enligt gällande aktiebolagslag upptagas i bolagsordningen, t. ex. att firman skall tecknas, förutom av styrelsen, av styrelseledamöterna var för sig, eller att firman skall tecknas, förutom av styrelsen, av två eller flera styrelseledamöter i förening. Vidare kan enligt 60 och 71 §§ AL bemyndigande för styrelseledamot eller suppleant att teckna bolagets firma meddelas av styrelsen, där ej annat blivit bestämt i bolagsordningen eller av bolagsstämma. Rätten för styrelsen att giva styrelseledamot eller suppleant bemyndigande att teckna bolagets firma kan vara utesluten genom bestämmelse i bolagsordningen om förbud för styrelsen att meddela sådant bemyndigande eller om den firmateckningsrätt som skall tillkomma annan än styrelsen. Förbud för styrelsen att meddela bemyndigande att teckna bolagets firma kan också meddelas av bolagsstämma. Däremot kan bolagsstämma ej själv meddela bemyndigande för firmatecknare, utan att bolagsordningen innehåller stadgande därom. Annan person än styrelseledamot eller suppleant kan jämlikt 63 § AL av styrelsen bemyndigas att teckna bolagets firma, endast om tillåtelse därtill givits i bolagsordningen eller av bolagsstämma. Sådant bemyndigande får icke meddelas annan än här i riket bosatt svensk medborgare, om ej Konungen för särskilt fall det medgiver.

Såframt rätt att teckna bolagets firma ej skall utövas allenast av styrelsen, skall för införing i aktiebolagsregistret anmälas vilken eller vilka var för sig eller i förening sådan rätt skall tillkomma (23, 65 och 123 §§ AL).¹

¹ Då bolagsordningen innehåller, att bolagets firma tecknas, förutom av styrelsen, av styrelseledamöterna var för sig, eller att bolagets firma tecknas, förutom av styrelsen, av två styrelse-

Var firmatecknare skall egenhändigt inskriva sin namnteckning i aktiebolsregistret, om ej namnteckningen finnes å anmälningsskriften och blivit av vittnen styrkt (121 § AL).

Lagberedningens förslag. Den som bemyndigats att teckna bolagets firma är behörig att företräda bolaget. Men hans befogenhet att handla för bolaget är beroende av uppdrag, som lämnas honom av bolagets förvaltande organ, således enligt beredningens förslag av styrelsen eller inom området för verkställande direktörs förvaltning av denne. Uppdraget kan vara begränsat till verkställighet av visst eller vissa styrelsens eller verkställande direktörs beslut, men kan också vara mer eller mindre generell. Uppdraget kan sålunda avse vissa slag av ärenden och vara förenat med en viss tjänstställning. Men firmatecknarens behörighet att företräda bolaget begränsas med hänsyn till hans befogenhet att handla för bolaget endast i förhållande till tredje man i ond tro. Då styrelsen är ansvarig för ledningen av bolaget och firmatecknarens befogenhet att handla för bolaget är beroende av styrelsens föreskrifter, anser beredningen det böra tillkomma *styrelsen* att bedöma vilka personer som böra betros med behörigheten att företräda bolaget. Styrelsen bör därför enligt beredningens mening äga såväl utse firmatecknare som genom återkallelse av bemyndigande att teckna bolagets firma beröva firmatecknare hans behörighet att företräda bolaget. Om firmateckningsrätt tillerkännes ledamöter eller suppleanter i styrelsen genom bestämmelse i bolagsordningen eller om bolagsstämma med stöd av tillåtelse i bolagsordningen utser firmatecknare, blir följden, att firmateckningsrätten kan återkallas endast genom firmatecknarens entledigande av bolagsstämma. Sådant entledigande kan taga betydande tid i anspråk och vara förenat med olägenheter, som ej äro förbundna med återkallelse från styrelsens sida. Med hänsyn jämväl till styrelsens och verkställande direktörs skyldighet att öva tillsyn över firmatecknarens fullgörande av sitt uppdrag¹ bör därför rätten att meddela viss person bemyndigande att teckna bolagets firma och eventuellt på anmälan av verkställande direktör återkalla sådant bemyndigande tillkomma allenast styrelsen.

Liksom enligt gällande rätt torde i bolagsordningen kunna föreskrivas, att bemyndigande att teckna bolagets firma ej må meddelas. Härav blir följden, att firmateckningsrätt tillkommer endast styrelsen och, där verkställande direktör finnes, denne i överensstämmelse med stadgandena i 96 §. Vid meddelande av bemyndigande att teckna bolagets firma synes styrelsen jämväl böra vara bunden vid en personkrets, å vilkens bestämmande bolagsstämma kan utöva inflytande, såframt ej i bolagsordningen eller av bolagsstämma tillåtelse lämnas styrelsen att utse firmatecknare utanför denna krets.

Beredningen föreslår därför, att bemyndigande för styrelseledamot, suppleant, verkställande direktör eller vice verkställande direktör att teckna bo-

ledamöter i förening, har registreringsmyndigheten ansett styrelsen berättigad att göra sådan anmälan beträffande viss eller vissa angivna styrelseledamöter.

¹ Jfr prop. 1910 nr 54 s. 91 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 82).

lagets firma må meddelas av styrelsen, där ej i bolagsordningen blivit bestämt att sådant bemyndigande icke må meddelas. Någon betänklighet att låta styrelsen utan särskilt bemyndigande i bolagsordningen eller av bolagsstämma meddela verkställande direktören annan firmateckningsrätt än den legala eller tillerkänta vice verkställande direktören firmateckningsrätt torde ej föreligga. Visserligen kunna dessa personer utses av styrelsen utanför styrelseledamöternas och suppleanternas krets, men enligt 84 och 86 §§ kan i bolagsordningen eller av bolagsstämma föreskrivas att verkställande direktör och vice verkställande direktör skola utses inom styrelsen. Styrelsen skall äga bemyndiga annan än styrelseledamot, suppleant, verkställande direktör eller vice verkställande direktör att teckna bolagets firma endast om tillåtelse därtill givits i bolagsordningen eller av bolagsstämman.

Då styrelsen meddelar någon bemyndigande att teckna bolagets firma, erhåller denne personligen den behörighet att företräda bolaget varom stadgas i 93 §. Detta gäller även, när sådant bemyndigande gives styrelsesuppleant eller vice verkställande direktör. Denne äger i sådant fall firmateckningsrätt, även då han ej inträtt såsom styrelseledamot eller verkställande direktör. Om firmateckningsrätt meddelats viss, vissa eller samtliga styrelseledamöter, gäller bemyndigandet icke till förmån för suppleant som inträder i styrelseledamots ställe.¹ Detsamma gäller, då av styrelsen bemyndigande givits verkställande direktör. Däremot synas de bestämmelser som meddelats i bolagsordningen rörande verkställande direktörs firmateckningsrätt — liksom den legala regeln i 96 § första stycket — böra gälla jämväl vice verkställande direktör, när han inträtt för verkställande direktör. Beredningen hänvisar härom till 96 § andra stycket.

Till styrelseledamot, suppleant, verkställande direktör eller vice verkställande direktör kan enligt 85 och 86 §§ utan Konungens tillstånd ej utses annan än här i riket bosatt svensk medborgare. Dylikt tillstånd erfordras även, om styrelsen vill utse sådan person till firmatecknare, där denne ej är styrelseledamot, suppleant, verkställande direktör eller vice verkställande direktör.

Bemyndigande för firmatecknare lämnas genom det därom av styrelsen fattade beslutet och kan vid anmälan för registrering eller eljest styrkas genom protokollsutdrag.

I sista stycket förevarande paragraf har upptagits uttrycklig bestämmelse att bemyndigande att teckna bolagets firma när som helst må av styrelsen återkallas.

95 §.

Firmateckningsrätt för två eller flera personer i förening (kollektiv firmateckningsrätt). Enligt 64 § AL må vid meddelande av rätt till firmateckning kunna föreskrivas att denna rätt må utövas endast av flera i förening. Hinder har ansetts ej möta mot meddelande av rätt till firmateck-

¹ Jfr Skarstedt vid 71 §, 7 uppl. s. 223.

ning för viss person med kontrasignation av annan. Båda personerna äro i sådant fall att anse såsom firmatecknare.¹

Lagberedningens förslag. Första stycket. I 56 § lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse har, för vinnande bl. a. av trygghet för att firmatecknare ej ikläder banken förbindelser utan att annan inom banken därom äger känedom och att förbindelsen redovisas i bankens böcker, föreskrivits att bolagets firma skall tecknas av minst två personer i förening. En sådan föreskrift kan icke lämpligen upptagas i den allmänna aktiebolagslagstiftningen. Under överläggningarna med de sakkunniga har det emellertid framhållits såsom önskvärt, att den kollektiva firmateckningen, som erbjuder stora fördelar från kontrollsynpunkt och som i avseende å åtskilliga slag av bolagsverksamhet ej är förenad med praktiska olägenheter, vinner vidsträcktare användning. Och det har ansetts, att detta önskemål skulle befordras, om i den allmänna aktiebolagslagstiftningen uttrycklig föreskrift upptoges av innebörd, att rätt till firmateckning kunde meddelas en person tillsammans med en annan såsom *kontrasignant*. I förevarande paragraf första stycket andra punkten har därför upptagits bestämmelse av innehåll, att i avseende å den, som äger firmateckningsrätt allenast i förening med annan, må föreskrivas, att han bör vid firmateckning underskriva sitt namn endast såsom kontrasignant. Genom användandet av ordet »bör» utmärkes, att föreskriften allenast skall vara en ordningsföreskrift och att således giltig firmateckning föreligger, även om kontrasignanten vid tecknandet av bolagets firma ej iakttagit det allmänna bruket av namnets placering vid kontrasignation, till höger nedanför den andre firmatecknarens namn, utan tecknat sitt namn vid sidan av dennes. Styrelsen kan således enligt förslaget bemyndiga envar av personerna A, B, C och D att teckna bolagets firma i förening med en av personerna E, F, G och H, med föreskrift tillika att envar av E, F, G och H bör vid firmateckning underskriva sitt namn såsom kontrasignant.

Det är visserligen tydligt, att kontrasignation endast kan ske i anslutning till en vanlig underskrift av annan firmatecknare. Men av hänsyn till regeln i 93 § första stycket andra punkten har beredningen ansett sig böra föreslå upptagande av uttrycklig bestämmelse därom, att kontrasignant äger teckna bolagets firma endast tillsammans med firmatecknare, som ej är kontrasignant.

Enligt förslaget har — liksom enligt gällande rätt — kontrasignant ställ-

¹ Denna uppfattning uttalades av lagrådet vid granskningen av förslaget till lag om bankrörelse i dess yttrande i prop. 1911 nr 48 s. 198 (NJA 1911 avd. II nr 7 s. 275). I 64 § lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse upptogs den bestämmelsen, att rätt att i förening med annan men allenast såsom kontrasignant teckna bolagets firma ej innebär befogenhet att för bolaget mottaga stämning. Denna bestämmelse utvisade, att 54 § nämnda lag ansågs böra så tolkas att bemyndigande kunde givas person att i förening med annan men allenast såsom kontrasignant teckna bolagets firma. Patent- och registreringsverket har efter tillkomsten av nämnda lag registrerat från bankbolagen inkomna anmälningar, att viss person skall äga rätt att i förening med annan såsom kontrasignant teckna bolagets firma. Ovanberörda bestämmelse i 64 § lagen om bankrörelse utgick i samband med de ändringar som vidtoges genom lagen den 22 juni 1933 i nämnda lag (NJA 1934 avd. II s. 179). Delgivning av stämning får sålunda numera ske jämväl med den som bemyndigats att teckna bolagets firma tillsammans med annan men allenast såsom kontrasignant. Efter nämnda lagändring har anmälan om dylikt bemyndigande även av annat aktiebolag än bankaktiebolag registrerats.

ning av särskild firmatecknare. I hans uppdrag ligger emellertid ej annan skyldighet än att lämna den medverkan vid företrädande av bolaget som följer av hans egenskap av kontrasignant. Ehuru utåt behörig att tillsammans med annan firmatecknare företräda bolaget, kan han således kräva att hans medverkan begränsas till kontrasignation av skriftliga handlingar. Och vid kontrasignationen skall han tillse, att firmateckning äger rum i behörig ordning. Hans skyldigheter gentemot bolaget äro vanligen begränsade med hänsyn till tjänstställning, och något ansvar gentemot bolaget föreligger naturligtvis icke för honom, i den mån han ej uppsåtligen eller av vårdslöshet åsidosatt honom enligt hans tjänst eller eljest åliggande skyldigheter. Dessa ävse i regel medverkan från kontrasignantens sida i fråga om den företagna åtgärdens bokföring. Denna medverkan befriar den, som jämte kontrasignanten tecknat firman t. ex. verkställande direktören, från det omedelbara ombesörjandet av den erforderliga bokföringen och innebär tillika en kontroll över att vidtagen åtgärd som skall bokföras verkligen bokföres.

Andra stycket. Bestämmelse innefattande annan inskränkning i rätten att teckna bolagets firma än i första stycket första punkten stadgas eller annan föreskrift beträffande ordningen för firmas tecknande än i andra punkten sägs får enligt förevarande paragraf andra stycket ej registreras. Anmälan om s. k. kvalificerad firmateckning må således icke förekomma.¹ Härutinnan föreligger full överensstämmelse med gällande aktiebolagslag.

Tredje stycket. Beredningen anser att liksom enligt gällande aktiebolagslag i bolagsordningen eller av bolagsstämman må kunna föreskrivas att bemyndigande att teckna bolagets firma får av styrelsen meddelas allenast två eller flera personer i förening. Bestämmelse därom har upptagits i förevarande paragraf tredje stycket.

96 §.

Verkställande direktörs firmateckningsrätt. För verkställande direktör föreligger behov av att äga firmateckningsrätt såväl för utövning av den förvaltningsrätt som tillkommer honom i hans egenskap av verkställande direktör, som ock på grund därav att verkställigheten av styrelsens beslut i allmänhet ankommer på honom.² Därför torde utan särskilt bemyndigande firmateckningsrätt böra tillkomma honom på grund av lag. Såsom

¹ Jfr 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 24 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 32).

² Av den statistiska utredningen rörande aktiebolagen framgår, att verkställande direktören i 10 748 av de 12 358 aktiebolag, däri verkställande direktör finnes, äger rätt att ensam teckna bolagets firma. I 1 416 bolag äger han firmateckningsrätt endast i förening med annan. Beträffande 194 aktiebolag uppgives han sakna firmateckningsrätt. I de större av nämnda 12 358 bolag är firmateckningsrätt i förening med annan vanligare än i de mindre. Sådan firmateckningsrätt förekommer i 10·5 % av bolagen med aktiekapital å högst 200 000 kr., 12·9 % av bolagen med aktiekapital från 200 001 till högst 1 milj. kr. och 20·7 % av bolagen med aktiekapital över 1 milj. kr.

I 1 186 av de 1 582 aktiebolag, däri vice verkställande direktör finnes, äger denne rätt att ensam teckna bolagets firma. I 251 bolag äger han firmateckningsrätt endast i förening med annan och i 145 bolag saknar han firmateckningsrätt.

vid 95 § framhållits synes det beredningen önskvärt, att den kollektiva firmateckningen av kontrollhänsyn vinner ökad användning. Vid bestämmandet av den firmateckningsrätt som enligt lag skall tillkomma verkställande direktör synes det vidare böra eftersträvas, att stadgandet härom så utformas, att en särskild bestämmelse i regel ej innefattar begränsning av den behörighet som stadgas i lag och sålunda ger uttryck åt mindre förtroende för verkställande direktören än som förutsättes av lagen. Beredningen anser därför, att allenast kollektiv firmateckningsrätt bör i lagen tillerkännas verkställande direktör och att det bör överlämnas till bolaget att genom bolagsordningen eller genom styrelsebeslut tillägga honom rätt att ensam teckna bolagets firma eller att träffa annan från lagens regel avvikande bestämmelse.

I förevarande paragraf föreslås därför såsom huvudregel en bestämmelse av innehåll, att om verkställande direktör blivit utsedd, denne skall äga teckna bolagets firma i förening med en styrelseledamot. Denna bestämmelse innebär, att då verkställande direktör utses — vilket skall anmälas till aktiebolagsregistret — denne därmed får rätt, vare sig han är styrelseledamot eller icke, att teckna bolagets firma tillsammans med envar av övriga styrelseledamöter, resp. envar av styrelseledamöterna. Den behörighet som i dylikt fall tillkommer styrelseledamot att tillsammans med verkställande direktören teckna firman förutsätter icke att styrelseledamoten erhållit firmateckningsbemyndigande. Regeln om verkställande direktörs legala firmateckningsrätt skall emellertid endast gälla, om verkställande direktören ej på grund av bestämmelse i bolagsordningen eller enligt styrelsens bemyndigande äger ensam teckna firman eller ock styrelsen föreskrivit att han skall äga teckna firman i förening med viss person eller en av vissa personer.

Genom den föreslagna lagregeln möjliggöres kontroll — i den mån firmateckning äger rum — däröver, att verkställande direktören träffar avgöranden allenast inom sitt förvaltningsområde samt att i frågor, som ankomma på styrelsen, dess beslut inhämtas. Den kollektiva firmateckningen underlättar även kontroll över att företagna rättshandlingar behörigen anmälas till bokföring.

Vid meddelande av bemyndigande för verkställande direktör i fråga om rätten att teckna bolagets firma måste bestämmelserna i 94 och 95 §§ beaktas. Styrelsen äger sålunda ej meddela verkställande direktören bemyndigande att ensam teckna bolagets firma, om bolagsordningen berövar styrelsen rätt att meddela bemyndigande för särskild firmatecknare eller innehåller exempelvis särskild föreskrift att sådant bemyndigande skall avse firmateckningsrätt för två eller flera personer i förening. Vill styrelsen bemyndiga verkställande direktör att teckna bolagets firma i förening med viss person eller en av vissa personer, är styrelsen bunden av den i 94 § första stycket första punkten angivna kretsen personer, såframt ej tillåtelse att meddela annan person firmateckningsrätt givits i bolagsordningen eller av bolagsstämman. I fall sådan tillåtelse givits, kan verkställande direktören

bemyndigas att verkställa firmateckning med t. ex. viss tjänsteman såsom kontrasignant.

Då särskilt bemyndigande ej givits, torde vid registreringen av anmälan om tillsättandet av verkställande direktör böra i registret införas, att verkställande direktören enligt 96 § aktiebolagslagen äger teckna bolagets firma i förening med annan styrelseledamot resp. med styrelseledamot, så att ett av registreringsmyndigheten utfärdat bevis om styrelse, verkställande direktör och firmateckning blir fullständigt.

Andra stycket. Stadgandet i förevarande paragraf första stycket rörande verkställande direktörs firmateckningsrätt samt bestämmelse, som härom intagits i bolagsordningen, äro anknutna till ställningen av verkställande direktör i bolaget. De synas således böra gälla jämväl vice verkställande direktör, när denne inträder i verkställande direktörens ställe. Bestämmelse härom har upptagits i andra stycket. Ett till verkställande direktören av styrelsen givet bemyndigande gäller däremot icke för vice verkställande direktör som inträder i hans ställe.

97 §.

Motsvarande begränsningar som i 82 § stadgas för bolagsstämma gälla beträffande styrelsens, verkställande direktörs och annan ställföreträdarens befogenhet. I 66 § AL stadgas, att den som äger företräda bolaget d. v. s. styrelsen samt styrelseledamot eller annan, som bemyndigats att teckna bolagets firma, ej må ikläda bolaget förpliktelser eller eljest förfoga över dess tillgångar i vidare mån än sådant enligt 55 § första stycket AL är medgivet för bolagsstämma. Vad sålunda är stadgat må dock icke åberopas mot tredje man, med mindre han insett eller bort inse att stadgandet ägt tillämpning.

Styrelsen är således vid förvaltningen av bolagets angelägenheter bunden av samma hänsyn till föremålet för bolagets verksamhet som beträffande bolagsstämman föreskrives i 55 § första stycket AL. Denna befogenhetsbegränsning måste även iakttagas av firmatecknare, då han företräder bolaget.

Lagberedningens förslag. Såsom redan i motiven till 82 § framhållits skola de i nämnda paragraf första stycket första punkten och andra stycket upptagna förbudsbestämmelserna för bolagsstämma — liksom enligt gällande rätt förbudsbestämmelsen för bolagsstämma i 55 § första stycket — innefatta befogenhetsbegränsningar för bolagets förvaltningsorgan, enligt förslaget styrelsen och verkställande direktör. Styrelsen och verkställande direktör äro således skyldiga att taga samma hänsyn till föremålet för bolagets verksamhet och verksamhetens syfte som bolagsstämma enligt 82 § första stycket första punkten.

Från befogenhetsbegränsningen för styrelsen föreslår beredningen samma undantag som för närvarande gäller för styrelsen — liksom för stämman — nämligen att styrelsen skall äga till ändamål, som i 82 § första stycket andra punkten sägs, d. v. s. till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål, använda tillgång som i förhållande till bolagets ställning är av ringa bety-

denhet. Den utvidgning av undantaget som föreslås för stämman synes icke böra ifrågakomma beträffande styrelsen.

Någon särskild bestämmelse om rätt för verkställande direktör att använda medel till dylikt ändamål har ej ansetts böra upptagas. Men smärre utgifter härför torde ofta kunna anses falla inom verkställande direktörs befogenhet på grund av uttryckligt eller tyst medgivande från styrelsen.

Såväl styrelsen som verkställande direktör skola vara underkastade samma skyldighet som jämlikt 82 § andra stycket bolagsstämma att ej handla i strid mot principen om aktieägarnas lika rätt i bolaget.

Den befogenhetsbegränsning, som innefattas i hänvisningen till 82 § första stycket första punkten och andra stycket, gäller jämväl den som enligt 93 § är ställföreträdare för bolaget.

Beträffande verkan av rättshandling som företagits i strid med bestämmelserna i denna paragraf hänvisas till 99 §.

Genom överträdelse av stadgandena i förevarande paragraf kan styrelseledamot och verkställande direktör ådraga sig skadeståndsskyldighet gentemot bolaget enligt 196 § och annan ställföreträdare enligt reglerna för syssloman. Skadeståndsskyldighet kan även uppkomma enligt 197 §.

98 §.

Begränsningar i styrelsens, verkställande direktörs och annan ställföreträdares befogenhet på grund av särskilda föreskrifter i bolagsordningen eller av bolagsstämma, styrelsen eller verkställande direktör, eller på grund av jäv. I 59 § AL stadgas, att i förhållande till bolaget styrelsen och de styrelseledamöter, som bemyndigats att teckna bolagets firma, äro pliktiga att i sin förvaltning av bolagets angelägenheter ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter, som meddelas i bolagsordningen eller av bolagsstämma eller, såvitt rörer styrelseledamot, av styrelsen. Styrelsen eller styrelseledamot må dock ej efterkomma bolagsstämmans föreskrift, där den finnes strida mot aktiebolagslagen eller bolagsordningen. Vad jämlikt 59 § AL gäller om styrelseledamot som äger teckna bolagets firma skall enligt 63 § AL också tillämpas i avseende å annan än styrelseledamot, som av styrelsen bemyndigats att teckna bolagets firma.

Lagberedningens förslag. Första stycket. Stadganden motsvarande stadgandena i 59 § AL hava upptagits i förevarande paragraf första stycket. Har i bolagsordningen intagits föreskrift i avseende å förvaltningen av bolagets angelägenheter t. ex. att styrelsen och verkställande direktör skola till rättshandlingar av visst slag inhämta bolagsstämmans samtycke, äro styrelsen och verkställande direktör i förhållande till bolaget skyldiga att ställa sig föreskriften till efterrättelse. Styrelsen och verkställande direktör äro också i regel skyldiga att rätta sig efter föreskrift av bolagsstämma och således att fullgöra av bolagsstämma fattat beslut. Samma skyldighet att ställa sig i bolagsordningen eller av bolagsstämma meddelade föreskrifter till efterrättelse åligger ock särskild firmatecknare. Med hänsyn till den bestäm-

manderätt i förvaltningsfrågor, som tillkommer styrelsen såsom ledande förvaltningsorgan, åligger det vidare verkställande direktör och särskild firmatecknare att ställa sig till efterrättelse särskilda föreskrifter av styrelsen. Och då verkställande direktör handhar den löpande förvaltningen, skall särskild firmatecknare, beträffande åtgärd som enligt 87 § ankommer på verkställande direktören, efterkomma föreskrift som meddelas av denne. Detta gäller, vare sig åtgärden ankommer på verkställande direktören enligt 87 § första stycket d. v. s. normalt faller inom den löpande förvaltningen eller enligt 87 § andra stycket andra punkten faller under denna på grund av åtgärdens brådskande natur.

Att ställföreträdare för aktiebolag ej må efterkomma föreskrift, vilken finnes såsom stridande mot aktiebolagslagen eller bolagsordningen icke vara gällande, är uppenbart.¹

Beträffande föreskrift, som i *bolagsordningen* intagits rörande förvaltningen av bolagets angelägenheter, gäller att den ej må särskilt registreras. Däremot hindrar icke den omständigheten att dylik bestämmelse finnes i bolagsordningen, att bolaget registreras. Skulle bestämmelsen strida mot lag eller författning, innebär den emellertid hinder för godkännande av stiftelsehandlingarna och därmed för bolagets registrering, och ändring av bolagsordningen genom införande av en sådan bestämmelse kan ej heller registreras. Skulle ändock av misstag registrering av bolaget eller av ändringen i bolagsordningen hava ägt rum, må föreskriften naturligtvis icke efterföljas. Styrelsen eller annan ställföreträdare för bolaget äger ej heller följa föreskrift av *bolagsstämman*, som finnes vara såsom stridande mot aktiebolagslagen eller bolagsordningen icke gällande. Skillnad bör göras mellan fall då nullitet föreligger och fall då felet är klandergrund. I sistnämnda fall kan, när beslutet enligt förslaget till följd av underlåten klandertalan blivit gällande, verkställighet ske, om ej det förelupna uppskovet föranleder att frågan om verkställighet med hänsyn till ändrade förhållanden bör anses förfallen. Med avfattningen av stadgandet har avsetts att beakta den skillnad som sålunda bör göras.

Att representant för aktiebolag kan och i allmänhet bör underlåta att ställa sig till efterrättelse föreskrift, som icke tillkommit i laga ordning, torde utan uttrycklig bestämmelse i lagen vara uppenbart. Även här kan verkställighet ske efter tilländalupen klandertid, om frågan ej bör anses förfallen.

Även beträffande föreskrift av *styrelsen* eller *verkställande direktör* bör det åligga annan ställföreträdare, verkställande direktör eller särskild firmatecknare att såsom enligt gällande rätt — om anledning därtill är för handen — pröva huruvida föreskriften såsom stridande mot aktiebolagslagen eller bolagsordningen ej är gällande.

Enligt gällande aktiebolagslagstiftning, ej blott svensk utan även utländsk, anses i allmänhet från styrelsens skyldighet att fullgöra *bolagsstämmas be-*

¹ Se Augdahl s. 358, Krenchel s. 185, Hueck: Anfechtbarkeit und Nichtigkeit von Generalversammlungsbeschlüssen bei Aktiengesellschaften s. 9 o. f. samt Brodmann AR § 235 anm. 4 a) in fine.

slut undantag böra göras allenast för det fall att beslutet finnes såsom stridande mot aktiebolagslagen eller bolagsordningen ej vara gällande. Men det kan ej förnekas, att denna ståndpunkt — beträffande beslut av bolagsstämma om företagande av viss åtgärd avseende den styrelsen och verkställande direktör åliggande förvaltningen av bolagets angelägenheter — öppnar möjlighet för styrelsen att skaffa sig föregående samtycke av bolagsstämma till vissa förvaltningsåtgärder och därigenom undandraga sig ansvarigheten för dessa. Den viktiga grundsatsen, att ansvarsfrihet för förvaltningen av bolagets angelägenheter må beviljas styrelsen först efter det av revisorerna granskad redovisning föreligger och att därvid en minoritet äger förhindra ansvarsfrihets beviljande, kan för särskilda måhända för bolaget betydelsefulla fall göras verkningslös. Och rätt till klander av bolagsstämmobeslut tillkommer icke och kan ej heller lämpligen tillerkännas aktieägare allenast på den grund att den beslutade åtgärden är från ekonomisk synpunkt ofördelaktig för bolaget. Beträffande bolagsskadliga beslut har beredningen icke ansett sig kunna föreslå klanderrätt i vidare mån än sådan rätt följer av bestämmelserna i förslaget 82 §.

Såsom i inledningen till denna avdelning av lagen framhållits har den ekonomiska utvecklingen medfört allt större behov av sakkunskap och erfarenhet hos ledningen för ett företag, och den maktfördelning mellan aktiebolagets organ, varåt gällande lagstiftning fortfarande ger uttryck, motsvaras icke längre av de faktiska förhållandena. Ledningen av bolagets angelägenheter har helt eller i väsentlig omfattning övergått till bolagets styrelse. Denna utveckling bör motsvaras av ökat ansvar för styrelsen, och det är av stor vikt att styrelsen ej kan undandraga sig detta ansvar. Skulle bolagsstämma meddela föreskrift om företagande eller underlåtande av åtgärd som faller inom den på styrelsen eller verkställande direktör ankommande förvaltningen av bolagets angelägenheter, bör det därför åligga det förvaltande organet att *pröva, huruvida bolagsstämmans föreskrift är till skada för bolaget*.¹ Denna prövning har beredningen ansett böra ankomma på styrelsen, även om föreskriften skulle avse åtgärder som falla inom verkställande direktörens förvaltningsområde. I enlighet härmed har i första stycket tredje punkten angivits såsom ett andra undantag från den föreskrivna lydndsplikten, att ställföreträdare för bolaget icke må efterkomma föreskrift av bolagsstämma om åtgärd avseende förvaltningen av bolagets angelägenheter, där föreskriften av styrelsen prövas vara till skada för bolaget. Den prövningsskyldighet som härigenom ålägges styrelsen har liksom styrelsens övriga plikter mot bolaget sin sanktion i skadestandsreglerna. För att ansvarighet för styrelsen skall uppkomma på grund av verkställande av bolagsstämmas beslut fordras naturligtvis, att verkställigheten framstår såsom ett uppsåtligt eller vårdslöst åsidosättande av bolagets intressen. Har styrelsen i en fråga, för

¹ Se Karl Wieland: Handelsrecht, Band II s. 132 (i Binding: Systematisches Handbuch der deutschen Rechtswissenschaft); Horowitz: Das Recht der Generalversammlungen der A. G. mit K. G. a. A s. 19 o f.; samt Staub: HGB § 235 anm. 8 och § 241 anm. 4. Jfr dock Schlegelberger: AG § 74 anm. 7, § 84 anm. 15 och 25 samt § 103 anm. 4; Goldschmidt: Grundfragen des neuen schweizerischen Aktienrechts s. 124—125.

vars bedömande särskild sakkunskap eller insikt i bolagets förhållanden ej erfordras, inhämtat bolagsstämman mening, kan det ofta icke läggas styrelsen till last att den rättar sig efter beslutet, med mindre styrelsen lämnat stämman oriktiga eller ofullständiga upplysningar eller efter beslutet förhållandena så ändrats att beslutet ej längre bort vara vägledande. Beträffande verkan av samtliga aktieägares samtycke — en fråga som särskilt för enmansbolagen har praktisk betydelse — hänvisas till vad som yttras vid 4, 196 och 198 §§.

Som ovan nämnts skall skyldigheten att pröva bolagsskadligheten av ett bolagsstämmebeslut endast åligger styrelsen. Verkställande direktör eller särskild firmatecknare har icke sådan prövningsplikt. Icke heller har beredningen ansett sig böra föreslå någon bestämmelse om skyldighet för ställföreträdare att pröva, huruvida föreskrift av styrelsen eller verkställande direktör beträffande förvaltningsåtgärd är skadlig för bolaget eller icke. Huruvida verkställande direktör eller särskild firmatecknare genom att följa en för bolaget skadlig föreskrift kan anses hava på sådant sätt medverkat till skadan, att han bör anses vara jämte den eller dem som meddelat föreskriften ansvarig för skadan, måste bli beroende av om han med hänsyn till samtliga föreliggande omständigheter kan anses hava gjort sig skyldig till vållande i förhållande till bolaget.

Andra stycket. Gällande aktiebolagslag reglerar ej uttryckligt frågan, huruvida representant för aktiebolag kan med laga verkan företräda bolaget vid avtal med sig själv¹ eller eljest vid rättshandling, i vars handläggning han enligt 62 § andra stycket AL är jävig att deltaga. Nämda lagrum avser nämligen omedelbart allenast begränsning på grund av jäv i styrelseledamots befogenhet att deltaga i behandlingen och fattande av beslut i förvaltningsärende och icke behörigheten att företräda bolaget. Det är emellertid tydligt, att dessa båda frågor hava ett nära samband med varandra. Så snart en jävig styrelseledamot fått medverka till ett styrelsebeslut, är detta ej giltigt. Ställföreträdare för bolaget är icke befogad att till utförande av beslutet ingå avtal, och avtalet blir ej gällande mot bolaget, såframt medkontrahenten var i ond tro. Om en ställföreträdare erhållit viss handlingsfrihet i fråga om slutande av t. ex. vissa slag av avtal, torde dennes jävighet böra anses hava samma rättsverkan i avseende å avtalet. Däremot synes jävsregeln icke äga tillämpning, när avtalet blott framträder såsom en ren verkställighet av ett i vederbörlig ordning fattat beslut av styrelsen eller bolagsstämman, liksom ej heller när den jävige representanten — vilket ofta praktiskt taget torde bliva detsamma — erhållit uttryckligt uppdrag av behörigt organ för bolaget att avsluta ett till sin innebörd fixerat avtal. Detta överensstämmer med vad som anses gälla vid förbud mot självkontrahering, där sådana förbud finnas. Dylika förbud äro icke tvingande, utan kunna sättas åsido genom samtycke av huvudmannen.²

Då avtalslut genom jävig representant framstår såsom mindre lämpligt,

¹ Jfr beträffande tysk rätt BGB § 181 och Schlegelberger AG § 71 anm. 21.

² Jfr 40 § lagen den 18 april 1914 om kommission, handelsagentur och handelsresande.

har beredningen ansett sig böra föreslå ett uttryckligt förbud för jävig representant att utan särskilt bemyndigande av styrelsen företräda bolaget. I förevarande paragraf andra stycket föreslås därför, att den, som enligt 92 § icke må för bolaget handlägga fråga om avtal, ej heller skall äga befogenhet att utan särskilt bemyndigande av styrelsen företräda bolaget i avseende å avtalet.¹ Bestämmelsen skall gälla icke blott ställföreträdare för bolaget, som är styrelseledamot, utan jämväl verkställande direktör och får anses äga tillämpning jämväl beträffande firmatecknare, som ej tillhör styrelsen. Bemyndigande för jävig representant kan naturligen innefattas redan i själva det av styrelsen fattade beslutet. Den sålunda föreslagna bestämmelsen innefattar allenast en befogenhetsbegränsning och är således ej gällande mot tredje man i god tro. Beredningen hänvisar till vad härom anföres vid 99 §.

99 §.

Verkan därav att ställföreträdare för aktiebolag vid rättshandling överskridit sin befogenhet. Som förut vid 93 § anförts begränsas styrelsens behörighet att företräda bolaget genom den funktionsfördelning som föreligger mellan styrelsen såsom förvaltningsorgan och bolagsstämman. Skulle styrelsen vidtaga åtgärd med överträdande av dessa gränser, medför åtgärden ej rättsverkan gentemot bolaget. Däremot intar svensk aktiebolagsrätt den ståndpunkten att om en rättshandling företages av styrelsen inom området för dess verksamhet såsom förvaltningsorgan i strid mot föreskrifter som begränsa styrelsens befogenhet, rättshandlingen blir gällande mot bolaget, om medkontrahenten var i god tro. Sålunda kan, om en rättshandling företages av styrelsen eller annan ställföreträdare för bolaget i strid mot stadgandet i 66 § första punkten AL, denna omständighet jämlikt samma paragraf andra punkten ej åberopas gentemot tredje man, med mindre han insett eller bort inse, att stadgandet ägt tillämpning. Skulle styrelsen eller de styrelseledamöter som äga företräda bolaget i förvaltningen av bolagets angelägenheter icke ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter, som meddelats i bolagsordningen eller av bolagsstämman eller, såvitt rörer styrelseledamot som bemyndigats att teckna bolagets firma, av styrelsen, är jämväl denna omständighet enligt 58 och 59 §§ AL utan verkan mot tredje man, med mindre han ägt eller bort äga kännedom om inskränkning. Detsamma gäller jämlikt 63 § AL annan firmatecknare.

Beträffande rättshandling av ställföreträdare för aktiebolag å bolagets vägnar gäller således samma regel som enligt 11 § avtalslagen beträffande rättshandling av fullmäktig, att om sådan ställföreträdare vid företagande av rättshandling handlat i strid mot inskränkande föreskrift, rättshandlingen ej är gällande mot bolaget, såframt tredje man insåg eller bort inse att ställföreträdaren sålunda överskred sin befogenhet. Har en rättshand-

¹ Härigenom vinnes en viss överensstämmelse med den danska aktiebolagslagen (DAL § 50 st. 2), däri stadgas att direktör icke utan styrelsens godkännande kan ingå avtal, då jäv föreligger för honom.

ling blivit ingången i strid mot stadgandet i 66 § första punkten, kan tredje man väl icke åberopa bristande kännedom om lagen eller om den i aktiebolagsregistret intagna uppgiften om föremålet för bolagets verksamhet, men däremot att han ej insett eller bort inse att stadgandet ägde tillämpning d. v. s. att ett sådant överskridande av befogenheten förelåg som avses i 66 §. Om däremot en rättshandling blivit ingången i strid mot föreskrift i bolagsordningen, av bolagsstämma eller av styrelsen, måste naturligtvis tredje man hava ägt eller bort äga kännedom om föreskriften, för att han skall hava insett eller bort inse att ställföreträdaren överskred sin befogenhet.

Härvid torde böra påpekas, att inskränkning i den befogenhet att handla å bolagets vägnar och företräda detta, som bestämts i bolagsordningen eller föreskrivits av bolagsstämma eller av styrelsen, enligt 58 § sista punkten AL ej får registreras. Sådan inskränkande föreskrift kan således ej förlänas den publicitet som enligt 130 § AL följer av införingen i aktiebolagsregistret och den därmed förbundna kungörelsen.¹

Lagberedningens förslag. Första stycket. I detta stycke avses de fall, då styrelsen eller annan ställföreträdare för aktiebolag inom gränserna för sin behörighet att företräda bolaget företagit rättshandling å bolagets vägnar men därvid överskridit sin befogenhet. Har ställföreträdare genom att handla i strid mot vad i 97 § är stadgat eller mot föreskrift som avses i 98 § eller eljest överskridit sin befogenhet, blir rättshandlingen ej gällande mot bolaget, om tredje man insåg eller bort inse att sådant överskridande förelåg.

Har en rättshandling blivit ingången i strid mot vad i 97 § är stadgat, kan tredje man väl icke åberopa bristande kännedom om lagen eller om den i aktiebolagsregistret intagna uppgiften om föremålet för bolagets verksamhet eller däri intagen bestämmelse om verksamhetens syfte, men däremot att han ej insett eller bort inse att stadgandet ägde tillämpning d. v. s. att ett sådant överskridande av befogenheten som avses i 97 § förelåg.

Vad angår frågan, huruvida rättshandling avser ändamål som uppenbarligen är främmande för det i bolagsordningen angivna föremålet för bolagets verksamhet, äger denna fråga — såsom i motiven till 82 § anförts — ofta sammanhang med behov, som kan hava uppkommit av understödjande verksamhet till följd av rörelsens utveckling eller av ändringar i verksamheten på grund av inträffade förändringar i de tekniska eller ekonomiska förhållanden som beröra föremålet för verksamheten. Om dylika omständigheter saknar tredje man vanligen kännedom. Ett betydande utrymme måste därför tillkomma tredje mans goda tro. Såsom i motiven till 82 § framhållits kan understundom en rättshandling för bolaget visserligen till sin art normalt falla utanför föremålet för bolagets verksamhet men likväl

¹ Beträffande bolag, som bildats innan 1910 års aktiebolagslag trädde i kraft, skall dock enligt 141 § 10) AL lända till efterrättelse i bolagsordning intagen och i aktiebolagsregistret införd bestämmelse, att vissa utfästelser för att vara gällande skola vara undertecknade jämväl av styrelseledamot som utsetts av Kungl. Maj:t.

på grund av särskilda omständigheter böra anses icke strida mot föremålet för verksamheten. Ett industriaktiebolag övertager ett varulager, som ej kan användas för dess rörelse, eller en aktiepost såsom betalning för gjord leverans. Det har gjorts gällande, att i sådant fall tredje man måste förvissa sig om att sådana extraordinära förhållanden som utgöra skälig grund till handlingen verkligen föreligga; god tro härutinnan skulle ej kunna åberopas.¹ Då en åtgärd framträder såsom extraordinär med hänsyn till föremålet för bolagets verksamhet och sålunda normalt främmande för bolagsverksamhetens föremål, måste en särskild försiktighet åligga tredje man. Men gränsen mellan vad som normalt faller in under verksamheten och vad som blott på grund av extraordinära förhållanden är dit hänförligt kan vara obestämd, och enligt svensk rättsuppfattning synes tredje man även i det fall, då åtgärden icke normalt faller in under bolagsverksamheten, vara oförhindrad att åberopa god tro. I sådant fall kan dock lättare uppkomma frågan, om hans goda tro är grundad, än när åtgärden normalt faller inom bolagsverksamheten.²

Beträffande rättshandling av ställföreträdare, som innefattar överskrifande av dennes befogenhet med hänsyn till bolagsverksamhetens syfte, kan för frågan om tredje mans goda tro rättshandlingens beskaffenhet och tredje mans ställning till denna vara av avgörande betydelse, såsom då rättshandlingen i uppenbar strid med verksamhetens syfte tjänar till fördel för tredje man. Detsamma gäller, då fråga är om rättshandling, varigenom fördel uppenbarligen beredes vissa aktieägare till nackdel för bolaget eller övriga aktieägare. Sådan rättshandling företages i regel gentemot den som erhåller fördel på bolagets eller övriga aktieägares bekostnad eller gentemot någon som företräder dennes intressen och god tro är då i allmänhet utesluten.

I fråga om *föreskrift i bolagsordningen*, som begränsar ställföreträdarens befogenhet att handla för bolaget, torde böra erinras därom att bolagsordningen ingives till registreringsmyndigheten och är där tillgänglig för den som vill taga del av densamma. Men bolagsordningens särskilda bestämmelser bliva ej intagna i registret och publicerade i vidare mån än som följer av 186 §. Av skäl, som vid tillkomsten av 1910 års aktiebolagslag åberopades mot registrering av s. k. kvalificerad firmateckning, bör ej heller registrering av föreskrifter om begränsningar i styrelsens eller annan ställföreträdarens befogenhet att handla för bolaget kunna äga rum. En sådan registrering skulle medföra, att tredje man skulle anses äga vetskap om dessa föreskrifter, ehuru han i verkligheten sällan skulle äga kännedom om dem, och följden skulle lätt bliva en minskning av det skydd för tredje man i god tro, som måste anses påkallad av hänsyn till önskvärd trygghet i den ekonomiska samfärdseln. Ej heller av *bolagsstämma eller styrelsen meddelad föreskrift* om begränsning av ställföreträdarens befogenhet att handla för bolaget kan registreras. De begränsningar av ställföreträdarens befo-

¹ Jfr Augdahl i Norsk Retstidende 1927 s. 209 o. f.

² Jfr beträffande. borgen NJA 1920 s. 584, 1921 s. 627 och 1934 s. 280.

genhet, vilka följa av sådana föreskrifter eller av föreskrift som av verkställande direktör meddelats särskild firmatecknare, äro därför utan verkan mot tredje man, om ej denne ägt eller bort äga kännedom om föreskrifterna och tillika insett eller bort inse att rättshandlingarnas företagande stod i strid mot desamma.

Överskridande av befogenhet från ställföreträdarens sida kan ock eljest föreligga, på den grund att styrelsebeslut ej fattats eller uppdrag ej meddelats av verkställande direktör. Särskild firmatecknare äger icke en i legal förvaltningsrätt grundad befogenhet att handla för bolaget, utan för sådan befogenhet fordras uppdrag genom behörigt styrelsebeslut eller uppdrag av verkställande direktör beträffande åtgärder som ankomma på denne eller ock en ställning som innefattar sådant uppdrag. Då särskild firmatecknare ingår rättshandling med tredje man, är denne berättigad utgå ifrån att behörigt uppdrag för firmatecknaren av styrelsen eller verkställande direktören föreligger. Men vet tredje man eller borde tredje man hava insett, att styrelsebeslut ej föreligger eller uppdrag saknas, eller att styrelsebeslut ej är gällande t. ex. därför att samtliga styrelseledamöter icke erhållit tillfälle att deltaga i ärendets behandling eller att jäviga styrelseledamöter deltagit däri, eller att ställföreträdaren överskred sin i uppdraget grundade befogenhet, är rättshandlingen ej bindande för bolaget. Tredje man har då insett eller bort inse, att firmatecknaren överskred sin befogenhet.¹

I det fall att *jävig* ställföreträdare utan särskilt bemyndigande företrätt bolaget föreligger ock ett befogenhetsöverskridande. Medkontrahenten är således skyddad av god tro i fråga om jävet. God tro härutinnan kan naturligtvis icke föreligga, när bolagsrepresentanten själv är medkontrahent. Däremot kan vid intressekollision mellan bolaget och medkontrahenten fall förekomma då denne är i god tro, exempelvis i fall då bolagsrepresentanten har ett antal aktier i ett aktiebolag som är medkontrahent. Har medkontrahenten kännedom om jäv, måste han övertyga sig om att särskilt bemyndigande av styrelsen eller bolagsstämma föreligger. Huruvida han — om han erhållit stöd för antagande att bemyndigande förelåg — är skyddad av god tro, är en fråga vars lösning torde böra överlämnas till rättsvetenskapen och rättsskipningen.²

Andra stycket. I detta stycke avses det fall, att verkställande direktör, som ej på grund av honom särskilt meddelad rätt att ensam teckna bolagets firma äger företräda bolaget, handlar för detta i sin egenskap av verkställande direktör. Den befogenhet och behörighet att företräda bolaget, som tillkommer honom i nämnda egenskap, är begränsad till området för verkställande direktörs förvaltningsrätt enligt 87 §. Då denna gräns — såsom vid 87 § utvecklats — är beroende av bolagets förhållanden och följakt-

¹ Har ställföreträdare för aktiebolag med åsidosättande av sin vårdnadsplikt handlat till skada för bolaget, synes frågan om verkan därav, att tredje man insåg detta, böra bedömas på samma sätt som motsvarande fråga vid fullmaktsförhållande. Jfr Almén: Lagen om avtal s. 75 not 7, och Ussing: Avtaler paa Formuerettens Omraade, 1931, s. 151 not 37.

² Se beträffande liknande fråga förarbetena till 6 kap. 5 § giftermålsbalken. Jfr Björling i SvJT 1933 s. 416 o. f. och Nial i samma tidskrift 1936 s. 81 o. f.

ligen understundom framstår såsom i viss mån obestämd, bör ett överskridande av denna gräns icke kunna åberopas gentemot godtroende tredje man. I förevarande paragraf andra stycket föreslås därför den regeln, att om verkställande direktör vid företagande av rättshandling överskrider den honom enligt 87 § tillkommande förvaltningsrätten, rättshandlingen skall utan avseende därå vara gällande, såframt tredje man ej insåg eller bort inse att sådant överskridande förelåg. Tredje man bör därvid kunna åberopa sin uppfattning såväl om åtgärdens beskaffenhet som ock om gränsen för den verkställande direktören tillkommande löpande förvaltningen.

Även beträffande frågan, huruvida en åtgärd på grund av dess brådskande beskaffenhet faller under den löpande förvaltningen, kan enligt det föreslagna stadgandet god tro åberopas av tredje man. Då åtgärd för tredje man framträder såsom med hänsyn till bolagets förhållanden osedvanlig, bör naturligtvis tredje man iakttaga särskild försiktighet. Men om han på goda grunder trodde, att styrelsens beslut icke kunde utan fara för bolagsverksamhetens behöriga gång avvaktas, är han enligt det föreslagna stadgandet skyddad av god tro.

I verkställande direktörs behörighet att företräda bolaget i sin egenskap av verkställande direktör är i 93 § andra stycket stadgad den begränsning, att verkställande direktör, som må allenast i förening med annan teckna bolagets firma, icke äger med avseende å åtgärd, som enligt 87 § ankommer på verkställande direktören, ensam företräda bolaget, där fråga är om rättshandling som enligt lag skall ske skriftligen. Beredningen hänvisar till vad härom anföres i motiven till 93 § andra stycket. Ingår verkställande direktör rättshandling utan avseende å denna begränsning, är rättshandlingen ej gällande. Tredje man kan ej mot bolaget åberopa obekantskap med nämnda lagregel. Godkännes icke rättshandlingen av styrelsen, är tredje man hänvisad till den skadeståndsrätt som kan tillkomma honom gentemot verkställande direktören på den grund att denne handlat för bolaget utan att vara behörig ställföreträdare. Beredningen hänvisar till vad härom anföres vid 100 §.

Tredje stycket. Enligt 71 § andra stycket AL är, om suppleant utövat styrelseledamots befogenhet, den omständigheten att förutsättning för hans inträde i styrelsen saknades utan verkan mot envar som ej visas hava ägt kännedom därom.

I förslaget 86 § upptagas föreskrifter om de fall, då suppleant för styrelseledamot eller vice verkställande direktör skall inträda i stället för styrelseledamot eller verkställande direktör. Närmare bestämmelser härutinnan kunna införas i bolagsordningen eller meddelas av den som utsett suppleant eller vice verkställande direktör. Sådan bestämmelse må ej registreras och kan således icke vinna publicitet.

Om styrelsesuppleant inträder för styrelseledamot, innebär detta, att han skall medverka i förvaltningen av bolagets angelägenheter såsom styrelseledamot och således deltaga i avgörandet av ärenden å styrelsesammanträde. Den omständigheten, att förutsättning för hans inträde saknades

och att han sålunda kommit att obehörigen deltaga i styrelsebeslut, bör vara utan verkan mot tredje man, där denne ej insåg eller bort inse berörda förhållande.

Har av styrelsen firmateckningsrätt meddelats viss, vissa eller alla styrelseledamöter, medför — på sätt anförts vid 93 § — bemyndigandet för styrelseledamoten eller styrelseledamöterna personligen behörighet att själva eller genom ombud företråda bolaget. Bemyndigandet gäller ej till förmån för suppleant som inträder för styrelseledamot.

Inträder vice verkställande direktör för verkställande direktör, inträder den förre i den förvaltningsrätt och rätt att företråda bolaget som tillkommer verkställande direktör i denna hans egenskap. Han inträder jämväl i den firmateckningsrätt som på grund av aktiebolagslagen eller enligt bolagsordningen tillkommer verkställande direktör i denna hans egenskap (96 §). Rättshandling, som företages av vice verkställande direktör på grund av sådan firmateckningsrätt eller på grund av verkställande direktör enligt 93 § andra stycket tillkommande rätt att företråda bolaget, blir bindande i förhållande till godtroende tredje man, även om förutsättning för vice verkställande direktörs inträde för verkställande direktören saknades.

Bemyndigande av styrelsen för verkställande direktör att teckna bolagets firma i annan ordning än som stadgas i lagen eller bolagsordningen gäller icke till förmån för vice verkställande direktör, då denne inträder för verkställande direktören.

Beredningen föreslår upptagande i förevarande paragraf tredje stycket av stadgande, att om suppleant eller vice verkställande direktör företrätt bolaget, det förhållandet, att förutsättning för hans inträde i styrelseledamots eller verkställande direktörs ställe saknades, skall vara utan verkan gentemot tredje man, där denne ej insåg eller bort inse nämnda förhållande.

100 §.

Skyldighet att vid utfärdande av skriftlig handling verkställa firmateckning. Ansvarighet vid underlåtenhet. I 67 § AL föreskrives, att skriftlig handling, som utfärdas för aktiebolag, bör undertecknas med bolagets firma. Vid firmateckning skola de som teckna firman även underskriva sina namn. Har handling ej undertecknats med bolagets firma och framgår icke av dess innehåll att den utfärdats å bolagets vägnar, äro de som underskrivit handlingen, vare sig den prövas vara för bolaget bindande eller ej, ansvariga för vad genom handlingen må hava slutits, en för alla och alla för en såsom för egen skuld.

Lagberedningens förslag. Första stycket. I första stycket upptages regeln att skriftlig handling, som utfärdas för aktiebolag, bör undertecknas med bolagets firma, och att de som teckna firman därvid skola underskriva sina namn. Av 95 § följer, att om vid kollektiv firmateckning två personer äga gemensamt teckna bolagets firma, båda måste underskriva sina namn samt att, då föreskrift meddelats att endera bör teckna sitt namn såsom kon-

trasignant, detta bör iakttagas. Beredningen hänvisar till vad härom anföres i motiven till 95 §. Den i första stycket upptagna regeln gäller även då den skriftliga handlingen avser åtgärd som ankommer på verkställande direktör.

Av regeln i första stycket måste anses följa att tredje man ej är skyldig att låta sig nöjas med en skriftlig handling utfärdad för aktiebolag utan behörig firmateckning. Han äger avvisa handlingen och fordra behörigen undertecknad handling.

För att firmateckning skall föreligga fordras jämte firman underskrift av firmatecknare. Skriftlig handling för aktiebolag kan emellertid utfärdas även av person som erhållit fullmakt därtill av behörig representant för bolaget. Men även om fullmäktigen under återopande av sin fullmakt underskriver handlingen med utsättande av bolagets firma, föreligger icke firmateckning i egentlig mening. Handlingen blir dock bindande för bolaget och, om skriftlig fullmakt överlämnas, torde tredje man icke kunna avvisa handlingen.

Där firman skall tecknas av två personer, kan också den ene giva fullmakt åt den andre. Det förekommer i sådant fall, att handling underskrives av den senare med utsättande dels av sitt namn och dels av den förres namn, med angivande av att namnet tecknats enligt fullmakt. Men ej heller i sådant fall föreligger firmateckning i egentlig mening.¹

Andra stycket. Den i första stycket upptagna bestämmelsen har karaktär av endast instruktörisk föreskrift. Då en ställföreträdare vid företagande av rättshandling, i förhållande till den gentemot vilken rättshandlingen företogs, genom sitt uppträdande ådagalade att det var hans mening att handla såsom ställföreträdare, är rättshandlingen — liksom då fullmäktig sålunda handlar för sin huvudman — bindande för den företrädde. En skriftlig handling, som utfärdas av ställföreträdare för aktiebolag, är således gällande mot bolaget, om det av handlingens innehåll eller eljest av omständigheterna vid handlingens tillkomst framgick att den utfärdades för bolaget. Utan avseende därå, att en för bolaget utan firmateckning utfärdad handling blir bindande för bolaget, bliva enligt 67 § andra stycket AL de ställföreträdare för detta som utan firmateckning underskrivit handlingen personligen ansvariga för fullgörande av vad genom handlingen slutits, såframt ej av handlingens innehåll framgår att den utfärdats å bolagets vägnar. Skälet till regeln är, att i sådant fall tredje man måste föra särskild bevisning om att handlingen binder bolaget, och att det med hänsyn därtill ansetts billigt att han kan hålla sig till undertecknarna. Framgick av omständigheterna vid handlingens tillkomst att den utfärdades för bolaget, synes emellertid tredje mans rätt tillräckligt betryggad, om han erhåller en behörigen undertecknad d. v. s. med behörig firmateckning underskriven förklaring att handlingen är mot bolaget bindande. Lämnar bolaget ej sådan förklaring utan oskäligt dröjsmål, bör tredje man äga hålla sig till undertecknarna. Beredningen föreslår därför upptagande i förevarande pa-

¹ Jfr Björling i Festskrift, tillägnad E. Marks von Württemberg, 1931 s. 81.

ragraf andra stycket av bestämmelser, dels därom att om av styrelse eller annan ställföreträdare för bolaget handling utfärdats utan firmateckning och det icke av dess innehåll framgår att den utfärdats å bolagets vägnar, de, som undertecknat handlingen, skola svara för vad genom handlingen må hava slutits en för alla och alla för en såsom för egen skuld, dels därom att sådan ansvarighet dock ej skall åvila undertecknarna, där de förmå visa att av omständigheterna vid handlingens tillkomst framgick att den utfärdades för bolaget, och bolaget utan oskäligen dröjsmål efter framställd begäran avger behörigen undertecknad förklaring att handlingen är mot bolaget bindande.

Då enligt förslaget även kontrasignant är ställföreträdare för bolaget, kan kontrasignant, som medverkar till utfärdande av skriftlig handling utan firmateckning, drabbas av personlig ansvarighet enligt andra stycket. Detta synes ej obilligt med hänsyn till hans skyldighet att vaka över att riktiga former iakttagas vid firmateckning som kontrasigneras av honom.

I svensk lagstiftning saknas allmänna bestämmelser¹ om skadeståndsskyldighet gentemot godtroende tredje man för den som handlar såsom *representant* för annan utan att därtill äga behörighet. Det torde emellertid vara tydligt, att enahanda grundsatser böra i sådant fall äga tillämpning, som kommit till uttryck i 25 § avtalslagen beträffande den som uppträder såsom fullmäktig utan att äga erforderlig fullmakt.² Beträffande ställföreträdare för aktiebolag gäller, att i aktiebolagsregistret skall införas, av vilka och huru bolagets firma skall tecknas, där den ej tecknas av styrelsen. Denna införling med åtföljande kungörelse medför publicitet beträffande de införda personernas behörighet att teckna bolagets firma. Därav följer emellertid icke, att publicitet föreligger därom att den som ej är införd i registret icke är ställföreträdare för bolaget, eller att över huvud den som obehörigen företrätt bolaget skulle kunna till sitt fredande från skadeståndsskyldighet åberopa, att tredje man bort äga kännedom om att han saknade behörighet att handla för bolaget. Om någon i bolagets namn företager rättshandling, ger han tredje man anledning till antagande att han äger företaga rättshandlingen antingen såsom ställföreträdare för bolaget t. ex. firmatecknare eller på grund av fullmakt av styrelsen eller annan ställföreträdare. Skadeståndsrätt bör i förstnämnda fall tillkomma tredje man enligt grunderna för 25 § avtalslagen och i sistnämnda fall med direkt tillämpning av nämnda lagrum. Skadeståndsrätt bör föreligga jämväl gentemot den som äger allenast i förening med annan teckna bolagets firma, om han ensam verkställer firmateckning. Samma grundsatser böra gälla även då verkställande direktör i fall som i 96 § andra stycket avses överträder sin behörighet genom företagande av rättshandling som enligt lag skall ske skriftligen. Även i sådant fall kan tredje man hava haft anledning till antagande, att verkställande direktören ägde be-

¹ Jfr uttalandena i motiven till 8 kap. 17 § förmynderskapslagen. Se lagberedningens betänkande med förslag till lag om förmynderskap s. 377 o. f. (NJA 1924 avd. II s. 449—450).

² Jfr Almén: Lagen om avtal s. 124 o. f., tysk rätt BGB § 179, Staub HGB § 232 anm. 47 och Anhang zu § 58 anm. 11 samt Schlegelberger AG § 71 anm. 9.

hörighet på grund av rätt att ensam teckna bolagets firma eller att han av styrelsen bemyndigats att företaga rättshandlingen. Föreligger svikligt förfarande, inträder naturligtvis skadeståndsskyldighet på nämnda grund.

101 §.

Behörighet att mottaga stämning eller annat meddelande. De i förevarande paragraf upptagna bestämmelserna överensstämma med stadgandena i 68 § första stycket AL. Hänvisningen avser 11 kap. 15 § första stycket rättegångsbalken, vari stadgas, att när stämning är tagen å bolag, förening eller annat samfund eller å stiftelse eller annan sådan inrättning, stämningen skall, där ej för särskilt fall är annorlunda stadgat, delgivas den som äger att företråda samfundet eller inrättningen eller, där flera var för sig eller gemensamt äro därtill behöriga, någon av dem.

Då satsen »där ej för särskilt fall är annorlunda stadgat» i samband med 1910 års aktiebolagslag genom lag den 12 augusti 1910 infördes i 11 kap. 15 § första stycket rättegångsbalken, avsågs med densamma de särskilda stadgandena om delgivning av stämning bl. a. för det fall, då styrelse för aktiebolag, däribland bankaktiebolag och försäkringsaktiebolag, vill kära till bolaget.¹ Hänvisningen i 11 kap. 15 § rättegångsbalken avsåg således 68 § andra stycket sista punkten AL. Motsvarighet till nämnda stycke har upptagits i förslaget 102 §.

Enligt 11 kap. 15 § första stycket rättegångsbalken kan, då flera var för sig eller gemensamt äro behöriga att företråda bolaget, delgivning ske med någon av dem. Stämning kan således mottagas jämväl av den som allenast i förening med annan äger teckna bolagets firma. Delgivning må ske även med sådan firmatecknare, beträffande vilken föreskrift meddelats att han vid firmateckning bör underskriva sitt namn endast såsom kontrasignant. I detta hänseende överensstämmer förslaget med gällande rätt.² Det kan ifrågasättas om det väl överensstämmer med kontrasignants allmänna ställning, att han skall vara behörig att mottaga stämning. Denna fråga har emellertid den största praktiska betydelsen för bankaktiebolagen, som på grund av sin organisation äga ett ofta mycket stort antal firmatecknare i kontrasignants ställning, och beredningen har ej av hänsyn till de allmänna aktiebolagen ansett sig böra föreslå att den ståndpunkt frångås som beträffande bankaktiebolagen intogs i lagen den 2 juni 1933 om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse.

102 §.

Stämning vid talan av styrelsen mot bolaget. Enligt 68 § andra stycket AL skall styrelsen, om den vill kära till bolaget t. ex. föra klandertalan mot bolagsstämmobeslut, kalla aktieägarna till bolagsstämma för val av ombud

¹ Jfr prop. 1910 nr 83 s. 188 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 172) och prop. 1899 nr 22 s. 24 (NJA 1899 avd. II nr 6 s. 24).

² Jfr motiven till 95 § s. 341 not 1.

att i den tvisten föra bolagets talan. Stämningen skall anses delgiven, då den blivit föredragen å stämman. Då bolagsstämman är ett beslutande organ men ej representant för bolaget, som kan handla för bolaget genom fullmäktig, är det ombud varom här stadgas ej att anse såsom rättegångsfullmäktig för bolaget utan såsom en särskild ställföreträdare, representant.¹ Vid stadgandets upptagande i förevarande paragraf har detta förhållande beaktats vid avfattningen.

103 §.

Anmälan för registrering av ändring beträffande styrelseledamöter, styrelsesuppleanter, verkställande direktör, vice verkställande direktör, firmateckningsrätt m. m. Där ändring sker i styrelsens sammansättning eller i fråga om rätten att teckna bolagets firma eller där styrelseledamot eller eljest någon, som ensam eller i förening med annan berättigats teckna firman, ändrar sitt hemvist eller bolagets postadress ändras, skall styrelsen enligt 65 § AL ofördröjligen göra anmälan därom för registrering. Vid anmälan om ändring i styrelsens sammansättning skall fogas styrkt avskrift av protokoll eller annan handling, som bestyrker ändringen.

Lagberedningens förslag. Första stycket. Då verkställande direktör eller vice verkställande direktör första gången utses efter det ansökningen om bolagets registrering gjordes och anmälan om verkställande direktör eller vice verkställande direktör således ej skett i nämnda ansökning, skall anmälan för registrering göras enligt denna paragraf. Vidare skall anmälan göras, om ändring sker i avseende å de till styrelseledamöter eller styrelsesuppleanter eller till verkställande direktör eller vice verkställande direktör utsedda personer eller i fråga om rätten att teckna bolagets firma. Anmälan om ändring i fråga om rätten att teckna bolagets firma kan avse såväl tillsättande av nya firmatecknare som ändring beträffande förut utsedda firmatecknares firmateckningsrätt. Såsom enligt gällande rätt skall anmälan ock ske om ändring av förutnämnda personers hemvist och om ändring av bolagets postadress. Anmälningsskyldigheten åligger styrelsen eller verkställande direktör. Bestämmelser härom hava upptagits i första stycket första punkten.

I fråga om innehållet av anmälan som i första punkten avses skall vad i 34 § sägs äga motsvarande tillämpning d. v. s. anmälan om verkställande direktör, vice verkställande direktör, styrelseledamot eller styrelsesuppleant skall innehålla dennes fullständiga namn, medborgarskap och hemvist samt förklaring att personen ej är omyndig. Där anmälan icke avser ändring av hemvist eller av bolagets postadress, skall vid anmälningen fogas avskrift av protokoll eller annan handling, som bestyrker ändringen. Erfordras Konungens tillstånd jämlikt 85 § första stycket eller 94 § första stycket andra punkten, skall ock bevis om sådant tillstånd fogas vid anmälningen. Bestämmelser härom hava upptagits i första stycket andra punkten.

Andra stycket. Enligt såväl den svenska som den danska registrerings-

¹ Jfr Kallenberg: Svensk Civilprocessrätt I s. 548—550.

myndighetens erfarenhet inträffar det ej sällan, att sedan en styrelseledamot behörigen av sagt sig uppdraget, anmälan därom och om val av ny ledamot underlåtes av styrelsen, som enligt gällande rätt¹ ensam äger göra anmälan om ändring i styrelsens sammansättning. Rätt att göra sådan anmälan synes lämpligen böra tillkomma även den, som beröres av ändringen. Bestämelse härom har upptagits i förevarande paragraf andra stycket. Anmäler styrelseledamot avgång för registrering, måste han visa att anmälan därom skett enligt 83 § fjärde stycket.

Om styrelsens och verkställande direktörs årsredovisning.

Såsom i den allmänna inledningen framhållits har lagberedningen vid utarbetandet av förslagets regler rörande styrelsens och verkställande direktörs årsredovisning eftersträvat, att årsredovisningen inom aktiebolagen skall dels lämna aktieägarna, bolagets borgenärer och andra som äro intresserade i bolaget en så klar och upplysande redogörelse för resultatet av bolagets verksamhet och för dess ställning samt för styrelsens förvaltning som är möjlig utan olägenhet för bolaget, och dels på sådant sätt bestämma utdelningsbar vinst att bolagets soliditet ej äventyras genom vinstutdelning.

Den *balansräkning*, som årligen upprättas för ett ekonomiskt företag i verksamhet, har ej till syfte att visa det pris, vartill företagets tillgångar skulle kunna realiseras vid den tidpunkt balansräkningen avser, balansdagen. Balansräkningens syfte är främst att med utgångspunkt från att företaget driver ekonomisk verksamhet visa dess ställning på sådant sätt, att resultatet av företagets verksamhet balansdagen fastställs, bedömt med hänsyn därtill att denna verksamhet skall fortsättas och att följaktligen bolagets tillgångar komma att användas i fortsatt verksamhet. Årsbalansen är således främst vad i bokföringsläran kallas en driftsbalans eller resultatutredningsbalans och icke en förmögenhets- eller likvidationsbalans.²

Då lagstiftningen huvudsakligen har att tillse att ett företags tillgångar icke upptagas till för höga värden, ej att förekomma undervärdering, kan företagets nettoförmögenhet vara större än en lagligen upprättad balansräkning utvisar. Men ett företag har i regel icke intresse av att låta denna skillnad bliva alltför stor. I fråga om det högsta värde vartill ett företags tillgångar må upptagas är det av hänsyn till balansräkningens syfte av vikt att detta värde så bestämmas, att endast verklig vinst redovisas såsom vinst.

Upprätthållandet av denna grundsats är av särskild betydelse för aktiebolagen. Om genom övervärdering balansräkningen kommer att uppvisa en skenbar vinst och denna utdelas till aktieägarna, kan själva grundvalen för bolagets existens, dess aktiekapital, äventyras till skada icke blott för bolagets borgenärer, de hos bolaget anställda och det allmänna, utan även för själva

¹ Jfr §§ 16 och 18 DAL.

² Jfr 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 44—47, prop. 1910 nr 54 s. 87—89 och 139 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 74—78), prop. 1929 nr 189 s. 100 (NJA 1929 avd. II s. 155) och Hemberg-Sillén, vid 9 § bokföringslagen 3 uppl. s. 55—56.

bolaget och dess delägare. För aktiebolagen är det därför av stor vikt att endast realiserad vinst redovisas såsom vinst. Enligt gällande aktiebolagslag få därför aktiebolags tillgångar i regel ej upptagas vare sig över sina verkliga värden eller till högre belopp än som motsvarar kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning. Först när ett övertvärde hos tillgångarna kommit bolaget till godo genom deras realiserande, får det ingå i balansen. Från denna det lägsta värdets princip medger gällande lag beträffande tillgångar, som äro avsedda till stadigvarande bruk för bolaget, det undantag att de må upptagas till belopp, motsvarande kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning, ändå att det är högre än verkliga värdet, under villkor att därå årligen avskrivnes det belopp som motsvarar tillgångarnas värdeminskning. I förvaltningsberättelsen skall dock redogörelse lämnas för de under året verkställda avskrivningarna och grunderna därför. Beträffande andra tillgångar gäller det undantag från lägsta värdets princip, att de må upptagas till högre belopp än som motsvarar anskaffnings- eller tillverkningskostnaderna, såframt särskilda omständigheter kunna anses lämna fog härför och dessa i balansräkningen fullständigt angivas.

Beträffande *värderingen* av aktiebolags tillgångar gör förslaget liksom gällande rätt skillnad mellan tillgångar avsedda för stadigvarande bruk för bolaget, i förslaget benämnda *anläggningstillgångar*, och andra tillgångar, i förslaget benämnda *omsättningstillgångar*. Omsättningstillgångarna skola enligt förslaget liksom enligt gällande aktiebolagslag i regel värderas efter lägsta värdets princip. Rätt till uppskrivning över anskaffnings- eller tillverkningskostnaden skall föreligga endast om det med hänsyn till särskilda omständigheter må anses tillåtligt jämlikt god köpmannased. Där sådan uppskrivning sker, skall det med angivande av grunden därtill särskilt anmärkas i förvaltningsberättelsen. Anläggningstillgång är ur företagsekonomisk synpunkt att bedöma som en kostnad för bolaget, som bör fördelas på de år under vilka tillgången användes i bolagets rörelse. Med utgångspunkt från denna tanke stadgas i förslaget, som i detta avseende söker klarare utforma gällande lags grundsatser, att anläggningstillgång skall upptagas högst till anskaffnings- eller tillverkningskostnaden med viss avskrivning eller däremot svarande avsättning till värdeminskningsskonto. Avskrivning avser tillgångens värdeminskning på grund av ålder eller nyttjande eller annan därmed jämförlig orsak och skall årligen ske enligt en lämplig avskrivningsplan. Skulle tillgångens verkliga värde uppenbarligen vara högre än anskaffningskostnaden eller det värde som framkommer efter sådan avskrivning, må avskrivning i motsvarande mån underlätas. Om å andra sidan verkliga värdet befinnes vara avsevärt lägre än det som framkommer genom avskrivning, skall, om orsaken icke kan antagas vara övergående, vidtagas en särskild nedsättning av bokföringsvärdet, i den mån det ej kan anses befogat att blott förändra avskrivningsplanen genom en höjning av de årliga avskrivningsbeloppen. Gällande lag har ytterligare en maximigräns för värdet å anläggningstillgång, nämligen värdet i närmast föregående fastställda balansräkning. Denna regel, som har sin grund i tanken att ett bolag icke bör kunna skapa utdelningsbar

vinst genom uppskrivning av anläggningstillgångar, går längre än denna tanke kräver och har i det praktiska livet under vissa förhållanden lett till obilliga resultat. I förslaget jämkas regeln så att i fall av bestående övervärde hos anläggningstillgång uppskrivning får ske, dock icke sålunda att därigenom vinstutdelning möjliggöres, utan endast under förutsättning att det belopp varmed uppskrivning sker användes till avskrivning på eller nedsättning av andra anläggningstillgångar eller till ökning av aktiekapitalet. För vissa särskilda slag av tillgångar hava i förslaget meddelats särskilda värderings- och avskrivningsregler.

De sålunda föreslagna reglerna äro, liksom värderingsbestämmelserna i gällande lag, regler som avse att fastställa endast det högsta belopp vartill tillgång må upptagas i årsredovisningen. Däremot saknar förslaget, liksom gällande lag, uttryckligt förbud mot undervärdering. Enligt förslaget liksom enligt gällande rätt kunna sålunda *dolda reserver* bildas genom upptagande av tillgångar till undervärde eller genom för hög värdering av skulder — där det över huvud kan vara fråga om värdering av skuld t. ex. av skuld i utländskt mynt — i den mån ej förfarandet på grund av sin omfattning eller beskaffenhet måste anses strida mot allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.

Till förmån för rätten att sålunda bilda dolda reserver kan åberopas, att därigenom möjliggöres konsolidering av företaget utöver vad som vinnes genom fondbildning och tryggande i viss mån av jämn vinstutdelning. I synnerhet i fråga om en vara, vars pris är underkastat starka fluktuationer, bör ej ett högt dagspris följas utan en låg värdesättning tillämpas vid lagrets upptagande i balansen. Är rörelsevinsten ett år extraordinär, kan det vara lämpligt att icke låta den framträda utan att reservera den till mötande av extraordinära förluster. Redovisning och naturligtvis än mer utdelning av extraordinära förtjänster medföra lätt, att kursen på bolagets aktier drives upp till en höjd, som icke motsvarar bolagets förräntning och således aktiernas verkliga värde. Därtill kommer den omständigheten, att det ofta icke finns möjlighet att objektivt fastställa en tillgångs värde utan en i viss mån subjektiv bedömning måste äga rum. Emot rätten att bilda dolda reserver har å andra sidan framhållits, att tillvaron av dolda reserver fördunklar och förvanskar redovisningen av bolagets ställning och rörelseresultat. Aktieägarna kunna därigenom förhindras att begagna sig av sin rätt till vinstutdelning, och förlust kan på grund av undervärdering av aktierna tillskyndas dem vid aktieförsäljning. Dessa med uppläggandet av dolda reserver för- enade faror synas emellertid icke vara så stora, att ett förbud mot sådana reservers uppläggande är påkallat. Att dolda reserver kunna finnas är en följd av värderingsreglerna och den som tar del av årsredovisningen måste räkna med möjligheten av dolda reserver.

Större faror synas hota vid de dolda reservernas upplösning. Då en dold reserv upplöses, frigöres det däri befintliga övervärdet och detta ingår i rörelseresultatet. På aktivsidan kan upplösningen ske genom uppvärdering eller genom försäljning av tillgångar. Sker sådan upplösning hemligt, utan påpe-

kande i redovisningen, kan upplösningen medföra att en måhända fortgående försämring av rörelseresultatet under en längre tid döljes, företaget gives sken av bättre räntabilitet än den verkliga, varigenom aktievärdet upprätthålles, och styrelsen kan undandraga sig kritik av sin förvaltning från aktieägarnas sida. Beredningen har därför ansett möjligheten av dolda reservers hemliga upplösning böra begränsas. Då ett bolag enligt beredningens förslag tillgodogör sig dolda reserver i anläggningstillgångar, skall redogörelse för grunden till uppskrivningen, för det belopp varmed uppskrivning skett och för beloppets användning lämnas i förvaltningsberättelsen. Sker upplösning av dolda reserver genom avyttring av anläggningstillgångar, skall i regel uppkommen vinst särskilt redovisas i vinst- och förlusträkningen. Däremot har beredningen ansett det ej böra fordras, att vinst genom uppskrivning av omsättningstillgångar särskilt anmärkes i annat fall än då uppskrivning sker till högre belopp än anskaffningskostnaden, ej heller att vinst å föryttring av omsättningstillgångar, som är beroende därav att omsättningstillgångarna bokförts till undervärde, redovisas särskilt. Vinsten må utan vidare ingå i resultatet av rörelsen. Endast om sådan vinst är av väsentlig betydelse för rörelseresultatet, skall upplysning därom lämnas i förvaltningsberättelsen såframt det kan ske utan förfång för bolaget — enligt den allmänna regel som föreslås beträffande nämnda handlings innehåll.

Såsom i den allmänna inledningen anförts anser beredningen föreskrifter om en viss specificering av bolagets tillgångar och skulder i balansräkningen vara nödvändiga för vinnande av önskemålet, en så klar och upplysande redogörelse för bolagets ställning och rörelseresultat som är möjlig utan olägenhet för bolaget. Enligt beredningens förslag skola tillgångarna och skulderna specificeras enligt ett i lagen upptaget *balansräkningsschema*. Tillgångarna upptagas i tre huvudgrupper, nämligen fordringar å icke fullgjorda inbetalningar på tecknade aktier, anläggningstillgångar och omsättningstillgångar; på tillgångssidan redovisas också förlust å bolagets verksamhet. Såväl anläggnings- som omsättningstillgångarna skola redovisas specificerade i vissa huvudposter. Specificeringsbestämmelserna äro uppställda i syfte att bolagets innehav av tillgångar, som äro underkastade särskilda värderingsregler eller eljest äga särskild betydelse för bolagets ställning eller likviditet, skall framgå av redovisningen. Även beträffande skuldsidan innefattar förslaget krav på specificering i vissa poster. Förutom den redan av gällande lag krävda särredovisningen av aktiekapital, reservfond och övriga fonder skola sålunda lång- och kortfristiga skulder redovisas för sig. Vidare skola oguldna skatter särskilt angivas, varvid är att märka att icke allenast debiterade skatter skola upptagas utan därutöver även det skattebelopp som beräknas belöpa på tiden före balansdagen. På skuldsidan skall slutligen uppföras vinst å bolagets verksamhet. I anslutning till balansräkningsschemat givas jämväl regler rörande redovisningen av vissa slag av tillgångar och skulder, däribland pensionsförpliktelser.

Även beträffande *vinst- och förlusträkningens* innehåll har beredningen, såsom i den allmänna inledningen framhålles, ansett sig böra föreslå när-

mare regler i anslutning till ett vinst- och förlusträkningschema. Enligt detta schema kräves först och främst att intäkten från den egentliga rörelsen — av vars räntabilitet bolagets framtid är beroende — redovisas skilt från andra intäkter; de senare skola redovisas specificerade i vissa poster, såsom vinstutdelning på aktier, räntor, vederlagsfria förvärv m. m. Beträffande beräkningen av rörelseintäkten föreslår beredningen att vissa kostnader för rörelsen, såsom avskrivningar å anläggningstillgångar, skuldräntor, skatter, allmänna förvaltningskostnader skola redovisas för sig å kostnadssidan, samt att följaktligen övriga kostnader för rörelsen, såsom kostnader för råvaror och arbetslöner, kunna avdragas från omsättningssumman, så att endast skillnaden redovisas bland intäkterna som intäkt av rörelsen.

Rörande *förvaltningsberättelsens* innehåll stadgas i gällande aktiebolagslag allenast att förvaltningsberättelsen skall innehålla redogörelse för de under året verkställda avskrivningarna och grunderna därför. Enligt förslaget skola avskrivningarna å anläggningstillgångar redovisas bland kostnaderna i vinst- och förlusträkningen. Men i förslaget givas beträffande förvaltningsberättelsens innehåll vissa föreskrifter. Sålunda föreskrives, att i förvaltningsberättelsen skall, i den mån det finnes kunna ske utan förfång för bolaget, lämnas upplysning om sådana för bedömningen av bolagets ställning och resultatet av dess verksamhet samt styrelsens och verkställande direktörs förvaltning viktiga förhållanden, vilka ej framgå av de övriga redovisningshandlingarna, så ock om händelser av väsentlig betydelse för bolaget, även om de inträffat efter räkenskapsårets slut. Bland ytterligare upplysningar, som skola intagas i berättelsen, må nämnas uppgift huruvida beträffande avskrivningarna på bolagets anläggningstillgångar eller i andra avseenden någon viktigare ändring vidtagits i förhållande till tidigare balansräkning.

Särskilda bestämmelser rörande koncernförhållande mellan aktiebolag. Bland de frågor, som i samband med beslutet om utredning rörande omarbetning av aktiebolagslagstiftningen förklarades böra bliva föremål för särskild uppmärksamhet, framhölls såsom icke minst betydelsefullt det av den svenska aktiebolagslagstiftningen ännu icke beaktade spörsmålet, i vad mån särskilda bestämmelser påkallas i anledning av den numera allmänt använda företagsformen med moderbolag och dotterbolag.

Såsom redan i den allmänna inledningen påpekats har detta spörsmål genom den ekonomiska utvecklingen fått en ständigt ökad betydelse. Det har blivit allt vanligare, att ett ekonomiskt företag drives icke som ett aktiebolag utan som en grupp av bolag, *koncern*, bestående av ett aktiebolag såsom moderbolag samt ett större eller mindre antal aktiebolag — vilka moderbolaget behärskar främst genom innehav av större del av aktierna i bolagen — såsom dotterbolag.

En viss belysning av frågan om antalet koncernbildningar i vårt land erhålles av den statistiska utredning som företagits rörande aktiebolagen. Av denna framgår, att 1 332 aktiebolag äga aktier i annat bolag till mer än 20 % av dettas aktiekapital. Antalet aktiebolag, däri annat aktiebolag sålunda äger aktier, uppgår till 3 369, varav 2 943 äro svenska och 426 utländska aktiebolag. Av nämnda 1 332 svenska aktie-

bolag, som hava aktier i annat svenskt eller utländskt aktiebolag till mer än 20 % av dettas aktiekapital, hava 793 aktiebolag aktier i ett annat svenskt eller utländskt bolag, 240 aktiebolag aktier i två, 114 aktiebolag i tre, 52 aktiebolag i fyra, 22 aktiebolag i fem, 26 aktiebolag i sex, 15 aktiebolag i sju, 31 aktiebolag i åtta till tio, 18 aktiebolag i elva till femton, 6 aktiebolag i sexton till tjugu aktiebolag och 15 aktiebolag i över tjugu andra svenska eller utländska aktiebolag.

De 1 332 aktiebolag, som äga aktier i annat bolag till mer än 20 % av dettas aktiekapital, fördela sig efter sitt eget aktiekapital sålunda, att 448 hava aktiekapital å högst 200 000 kr. (4·1 %),¹ 109 hava aktiekapital å lägst 200 001 kr. och högst 300 000 kr. (15·6 %), 149 hava aktiekapital å lägst 300 001 kr. och högst 500 000 kr. (21·4 %), 194 hava aktiekapital å lägst 500 001 kr. och högst 1 milj. kr. (34·6 %), 151 hava aktiekapital å lägst 1 milj. kr. och högst 2 milj. kr. (48·4 %), 148 hava aktiekapital å lägst 2 milj. kr. och högst 5 milj. kr. (57·8 %), 53 hava aktiekapital å lägst 5 milj. kr. och högst 10 milj. kr. (77·9 %), 42 hava aktiekapital å lägst 10 milj. kr. och högst 20 milj. kr. (89·4 %) och 38 hava aktiekapital över 20 milj. kr. (95 %). Aktieinnehav i andra bolag är således väsentligt vanligare bland de större än bland de mindre bolagen.

I 2 152 av ovannämnda 2 943 svenska aktiebolag och 346 av ovannämnda 426 utländska aktiebolag, däri svenskt aktiebolag äger mer än 20 % av aktiekapitalet, äger nämnda bolag — moderbolaget — mer än 50 % av aktiekapitalet i dotterbolaget. Moderbolaget äger mer än 90 % i 1 666 svenska och 272 utländska dotterbolag.² Flertalet av sistnämnda dotterbolag äro antagligen i det närmaste helägda.³

Elva aktiebolag äga aktier i annat bolag understigande 50 % av dettas aktiekapital men med röstvärde uppgående till eller överstigande 50 % av röstetalet för samtliga aktier i detta bolag.

Då aktiebolagslagens regler utgå från att ett ekonomiskt företag driver sin verksamhet under formen av en enhetlig aktiebolagsbildning, komma dessa regler, när ett ekonomiskt företag organiseras i form av en koncern omfattande ett flertal aktiebolag,⁴ lätt att bliva mer eller mindre verkningslösa. Framför allt gäller detta föreskrifterna rörande aktiebolags redovisning för sin ställning och resultatet av sin verksamhet, rörande beräkningen av vinst eller förlust samt rörande kontrollen över redovisningen och beräkningen av vinst eller förlust på verksamheten.

Om ett företag drives i form av en koncern, fördunklas redovisningen av *företagets ställning* först och främst därigenom att värderingen av moder-

¹ Procentsiffran avser antalet i förhållande till hela antalet bolag i samma klass.

² Beträffande de 2 943 svenska aktiebolag, däri annat svenskt aktiebolag äger mer än 20 % av aktiekapitalet, framgår av den statistiska utredningen, att bolaget äger mer än 20 men högst 30 % i 318, mer än 30 men högst 40 % i 193, mer än 40 men högst 50 % i 280, mer än 50 men högst 60 % i 170, mer än 60 men högst 70 % i 104, mer än 70 men högst 80 % i 83, mer än 80 men högst 90 % i 129 och mer än 90 % i 1 666 aktiebolag. Beträffande de 426 utländska aktiebolag, däri svenskt aktiebolag äger mer än 20 % av aktiekapitalet, framgår av den statistiska utredningen, att bolaget äger mer än 20 men högst 30 % i 19, mer än 30 men högst 40 % i 14, mer än 40 men högst 50 % i 47, mer än 50 men högst 60 % i 27, mer än 60 men högst 70 % i 23, mer än 70 men högst 80 % i 8, mer än 80 men högst 90 % i 16 och mer än 90 % i 272 aktiebolag.

³ Denna slutsats synes kunna dragas av de uppgifter som lämnats om aktiebolag med huvuddelägare. Jfr motiven till 4 §.

⁴ Ett svenskt aktiebolag kan vara delägare ej endast i svenskt aktiebolag utan även i utländska aktiebolag och andra utländska bolag som till sin art väsentligen överensstämmer med det svenska aktiebolaget. Ett svenskt aktiebolag kan vidare vara delägare i annat företag än aktiebolag t. ex. handelsbolag, kommanditbolag, gruvbolag eller ekonomisk förening eller däremot svara utländska företag. Dylka delägarskap kunna vara av den natur att företagen ekonomiskt omfattas av koncernen såsom överordnat företag. Beträffande redovisningen för sådana delägarskap hänvisas till motiven till 107, 108, 110 och 209 §§.

bolagets genom dotterbolag ägda tillgångar blir indirekt d. v. s. värderingen kommer att hänföra sig till aktierna i dotterbolagen och icke direkt till dotterbolagens tillgångar. Vilka reala tillgångar som representeras av dotterbolagens aktier framgår icke av moderbolagets balansräkning i och för sig. Den omständigheten att moderbolaget och dotterbolagen äro särskilda rättssubjekt medför även, att skuldförhållanden kunna bestå mellan moderbolaget och dotterbolagen samt mellan de senare inbördes, vilka utan att särskilt framträda i moderbolagets redovisningshandlingar dock kunna i verkligheten väsentligt inverka på moderbolagets ställning.

Även *rörelseresultatet* kan i hög grad påverkas därav, att inom företaget olika rörelsegrenar drivas av olika i koncernen ingående bolag. Enligt gällande aktiebolagslag må vinstutdelning från aktiebolag äga rum allenast om enligt bolagets balansräkning vinst föreligger å bolagets rörelse i dess helhet. I fråga om denna regels genomförande uppkommer en betydande skillnad, om ett ekonomiskt företag såsom verksamhetsform väljer en enhetlig aktiebolagsbildning eller en koncern av flera aktiebolag. Uppstår vid en enhetlig aktiebolagsbildning vinst och förlust å olika rörelsegrenar, medföra balansräkningsreglerna, att allenast den överskjutande vinsten d. v. s. vinst å rörelsen i dess helhet kan utdelas. Vid en koncernbildning åter kan det ena koncernbolaget utdela vinst, som finnes enligt dess balansräkning, utan hänsyn till uppkommen förlust hos det andra. Och reglerna om avskrivning på eller nedsättning av värdet av bolags aktier i annat bolag medföra icke samma skydd som en regel om skyldighet för moderbolag att avräkna förlust hos dotterbolag mot vinst.

Den frihet, som sålunda föreligger inom koncernen att disponera vinster utan hänsyn till förluster, har möjliggjort olämpliga och farliga förfaranden. Moderbolaget, som i hög grad kan efter eget gottfinnande fördela vinst eller förlust på sig själv och sina dotterbolag, kan låta förlust uppkomma på vissa dotterbolags rörelse och därigenom möjliggöra redovisning och utdelning av vinst på moderbolagets rörelse.¹ Och vidare kan förlust läggas på ett dotterbolag, medan ett annat får utvisa vinst som i form av utdelning överföres till moderbolaget och av detta utdelas. Av sådana förfaranden hava understundom uppkommit de mest ödesdiga följder. Under en tid, då kraven på bestämmelser till tryggnad av aktiebolags konsolidering av hänsyn ej blott till aktieägarnas utan även till de anställdas och det allmännas intresse av bolagens ostörda drift blivit allt starkare, måste det framstå såsom en angelägenhet av största vikt, att sådana förfaranden såvitt möjligt förhindras.

Farligast är den möjlighet, som föreligger att inom en koncern genom överlåtelser från ett koncernbolag till ett annat, internöverlåtelser, skapa vinster, *internvinster*. Reglerna rörande värderingen av aktiebolags tillgångar i bolagets balansräkning avse att trygga en av aktiebolagsrättens viktigaste grundsatser, att *utdelning av vinst som ännu ej intjänats icke må äga rum*. Att såsom vinst behandla orealiserade och måhända — efter

¹ Jfr 43 § och 57 § 3 mom. kommunalskattelagen samt 2 § förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt.

vad det senare kan visa sig — orealiserbara värdehöjningar å tillgångar hos bolaget kan medföra att grunden för bolagets existens, dess aktiekapital, angripes. Det skydd för nämnda grundsats som avses med värderingsreglerna kan göras helt verkningslöst, om ett ekonomiskt företag uppdelar sin rörelse på flera olika bolag under gemensam ledning d. v. s. företaget konstituerar sig såsom en koncern. Koncernbolagens egenskap av rättsligen självständiga företag medför, att tillgångar hos ett koncernbolag kunna överlåtas till ett annat koncernbolag. Sker försäljningen till pris överstigande det, var till den sålda egendomen var bokförd hos det säljande bolaget, uppkommer för detta bolag en vinst. Bolaget blir i tillfälle att redovisa och kanske utdela vinsten, ehuru den sålda varan fortfarande tillhör koncernen och vinsten sålunda i förhållande till denna fortfarande framstår såsom orealiserad och reellt är att jämställa med en ren bokföringsvinst. Den därmed förbundna risken blir så mycket större som priset å varan kan mer eller mindre godtyckligt bestämmas av den gemensamma ledningen.

De nu påpekade farorna äro icke oundvikliga och kunna icke tagas till intäkt för angrepp mot det av den ekonomiska utvecklingen skapade koncernväsendet såsom sådant. Allvarligare missbruk av antydda slag äro säkerligen främmande för våra många med skicklighet och försiktighet ledda koncerner. I koncerner, där interna transaktioner betingade av den löpande affärsrörelsen förekomma i större utsträckning, vidtagas vanligen åtgärder i direkt syfte att förebygga en ekonomiskt mindre lämplig behandling av internvinsterna.

De svårigheter, som möta mot att genom en omedelbar jämförelse av moderbolagets och de olika dotterbolagens redovisningshandlingar vinna en inblick i koncernens ställning och resultatet av dess verksamhet, hava medfört uppkomsten av metoden att genom sammandrag av nämnda redovisningshandlingar vinna en särskild redovisning för koncernen i dess helhet. Genom ett sådant sammandrag erhålles den s. k. konsoliderade balansräkningen, *koncernbalansen*, sammandragsbalansen. Metoden att upprätta en särskild balansräkning för hela koncernen uppkom i Amerikas förenta stater, där den särskilt på grund av fondbörsernas redovisningskrav gentemot de bolag vilkas aktier skola introduceras på börs kommit till vidsträckt användning. Från Amerikas förenta stater har metoden över England spritt sig i Europa, där den inom bolagspraxis kommit att brukas i växande utsträckning. Även i Sverige har koncernbalansräkningen kommit att användas, och några av våra större koncernföretag publicera vid sidan av de i lag föreskrivna redovisningshandlingarna för moderbolaget jämväl särskild balansräkning för koncernen. I koncernbalansräkningen redovisas hela koncernens ställning med bortseende från den rättsliga självständighet som tillkommer de olika koncernbolagen. Beträffande förfarandet härvid hänvisas till framställningen i motiven till 110 §.

I *främmande lagstiftning* hava de aktiebolagsrättsliga problem som blivit en följd av koncernväsendets utveckling endast i ringa omfattning blivit föremål för behandling.

Enligt den nya tyska aktiebolagslagen (AG § 15 st. 2) är ett rättsligen självständigt företag, vilket omedelbart eller medelbart står under ett annat företags behärskande inflytande till följd av delägarskap (Beteiligung) eller av annan grund, att anse såsom ett beroende företag (ein abhängiges Unternehmen), och det härskande företaget (das herrschende Unternehmen) bildar tillsammans med det beroende företaget en koncern (Konzern). Härskande och beroende företag kallas i den tyska aktiebolagslagen koncernföretag (Konzernunternehmen).

I ett härskande aktiebolags balansräkning skola bland anläggningstillgångarna (Anlagevermögen) delägarskap (Beteiligung), vare sig de representeras av värdepapper eller ej, upptagas i särskild post (AG § 131 st. 1 A. II. p. 6). Aktier eller andelar i ett kapitalbolag, vilkas nominella belopp sammanlagt uppgå till en fjärdedel av bolagets grundkapital, liksom andelar i ett gruvföretag (Kuxe einer bergrechtlichen Gewerkschaft), som sammanlagt uppgår till en fjärdedel av företagets samtliga andelar, skola antagas utgöra delägarskap. Under Beteiligung falla således ej blott delägarskap i annat företag av den betydelse, att företaget får anses vara ett beroende företag, utan även delägarskap t. ex. aktiepost, varmed ej följer ett behärskande inflytande över företaget, såframt innehavet bör antagas vara av sådan varaktig beskaffenhet att aktieposten får anses utgöra anläggningstillgång. Det är tillåtet att i balansräkningen redovisa flera olika Beteiligungen i en gemensam post. Bland omsättningstillgångar (Umlaufvermögen) skola i särskild post upptagas fordringar å koncernföretag (§ 131 st. 1 A. III. p. 9). Bland aktiebolagets skulder skola ock i särskild post upptagas bolagets skulder till koncernföretag (§ 131 st. 1 B. V. p. 7).

Beträffande aktiebolags vinst- och förlusträkning stadgas (AG § 132 st. 1 II. 2) att på inkomstsidan intäkter av delägarskap (Beteiligung) skola upptagas i särskild post.

Vidare föreskrives, att styrelsen skall i förvaltningsberättelsen (Geschäftsbericht)¹ lämna uppgifter om förhållandena (die Beziehungen) till ett koncernföretag (AG § 128 st. 2 p. 8). I den mån annat ej kräves av övervägande hänsyn till bolaget eller ett koncernföretag eller till folkets eller rikets samfällida nytta (§ 128 st. 3), åligger det bolaget att med namngivande av vart koncernbolag angiva arten av bolagets förbindelse med detta. Det är ej tillräckligt att angiva delägarskapet i dotterföretag med det nominella beloppet och lämna uppgift om företagets avkastningsförhållanden. För alla affärshändelser, som inträffa mellan aktiebolaget och koncernföretag eller hos sådant företag och som äro av betydelse för aktiebolaget, skall redogörelse lämnas på samma sätt som för affärshändelser hos aktiebolaget.²

Den nya tyska aktiebolagslagen upptager inga bestämmelser om koncernbalansräkning. Men genom stadgande i lagen (AG § 134 p. 2) har riks-

¹ Förvaltningsberättelsen skall framläggas på stämman (Hauptversammlung) vid behandlingen av frågorna om decharge och vinstutdelning samt om fastställelse av balansräkningen, när den ej fastställs av Aufsichtsrat (§ 125 st. 3—6, § 127 st. 2). Den skall ock tillsammans med balansräkningen och Aufsichtsrats berättelse ingivas till handelsregistret (§ 143).

² Se Schlegelberger AG § 128 anm. 16. Jfr Staub HGB § 260 a anm. 11.

justitieministern erhållit bemyndigande att i samråd med riksekonoministern meddela föreskrifter beträffande koncernföretag i avseende å såväl uppställningen av företagens egen årsredovisning som uppställningen av en gemensam årsredovisning för hela koncernen. Det framhålles beträffande sådan redovisning för koncernen,¹ att vinst bör anses intjänad för koncernen först när varan rättsligt och ekonomiskt skilts från koncernen. Bemyndigandet har, såvitt för lagberedningen är känt, ännu ej använts.

Enligt tysk rätt föreligger således icke för närvarande skyldighet att avge särskild koncernredovisning, men i den aktiebolagsrättsliga litteraturen framhålles, att i förvaltningsberättelsen böra lämnas upplysningar beträffande affärsförhållandena mellan det härskande bolaget och beroende bolag och över huvud mellan koncernbolag. Sådana affärsförhållanden kunde vara ägnade att fördunkla balansen. Om leveranser till beroende företag i det härskande bolagets balans ej upptoges till anskaffnings- eller framställningskostnaden, utan såsom vanliga fordringar, kunde bokföringsmässigt vinster framkomma, vilka ekonomiskt kunna anses realiserade först med försäljning från det beroende bolaget till utomstående. Omvänt kunde det härskande bolaget till det beroende bolaget överlåta egendom under det verkliga värdet. Förvaltningsberättelsen vore särskilt ägnad att användas för upplysningar i sådana ämnen.²

Även i *engelsk* rätt finnas vissa bestämmelser avseende redovisningen av och tillsynen över koncernförhållanden.

I Companies Act, 1929, § 126 mom. 1 utsäges, att ett moderbolag (holding company) kan äga aktier i ett eller flera dotterbolag (subsidiary company). antingen direkt eller genom en därtill utsedd person (nominee). Det stadgas vidare i § 127 mom. 1, att om ett bolags tillgångar helt eller delvis bestå av aktier i ett annat bolag, innehavda direkt eller genom en därtill utsedd person, och a) beloppet av dessa aktier vid tiden då moderbolagets räkenskaper avslutas uppgår till mer än 50 % av dotterbolagets aktiekapital eller aktierna representera mer än 50 % av röststyrkan, eller b) bolaget har rätt³ att direkt eller indirekt tillsätta majoriteten av styrelseledamöterna i det andra bolaget, så skall detta andra bolag anses som ett dotterbolag enligt Comp. Act. Om ett bolag, vars normala rörelse innefattar utlåning av pengar, innehar aktier i ett annat bolag blott såsom säkerhet, betraktas dock detta andra bolag enligt § 127 mom. 2 icke på sådan grund såsom dotterbolag.

Enligt § 125 skall, när en del av ett bolags tillgångar består av aktier i eller fordringar på grund av lån eller annat hos ett eller flera dotterbolag, i moderbolagets balansräkning totalbeloppet av dessa tillgångar, med särskiljande av aktier och fordringar, upptagas skilt från moderbolagets övriga tillgångar. Här moderbolaget skulder på grund av lån eller annat till ett

¹ Se Schlegelberger AG § 134 anm. 5.

² Se närmare härom Schlegelberger AG § 128 anm. 16.

³ En rätt, som grundar sig icke blott på bestämmelserna i »a debenture trust deed» (obligationslånkontrakt) eller på aktier, vilka överlämnas i enlighet med sådana bestämmelser (§ 127 mom. 1 b). Jfr Curti: Die englische Aktien-Gesellschaft, 1929, s. 154.

eller flera dotterbolag, skall totalbeloppet av dessa skulder upptagas skilt från övriga skulder.

Vidare stadgas i § 126 mom. 1 att till moderbolagets balansräkning skall fogas en berättelse, vederbörligen underskriven, hur dotterbolagets vinster och förluster eller, om det finnes flera dotterbolag, totala summan av dessas vinster och förluster hava, såvitt moderbolaget angår, behandlats i eller för moderbolagets räkenskaper, samt i synnerhet hur och i vilken omfattning a) dotterbolags förluster hava bokförts i dotterbolagets eller moderbolagets böcker eller i bådas, och b) dotterbolags förluster hava tagits i beräkning av moderbolagets styrelse vid fastställandet av moderbolagets bokförda vinster och förluster. Det är icke nödvändigt att i denna berättelse specificera beloppet av varje särskild del av dessa vinster eller förluster.

Med dotterbolags vinster och förluster avses enligt § 126 mom. 3 sådana vinster och förluster som framgå av bolagets räkenskaper, vilka avslutas inom den period till vilken moderbolagets räkenskaper hänföra sig eller, om inga sådana dotterbolagets räkenskaper äro tillgängliga vid tiden för avslutandet av moderbolagets räkenskaper, de vinster och förluster som framgå av de senast föregående räkenskaper, som blivit tillgängliga inom nämnda period.

Om revisionsberättelsen i ett dotterbolag icke utan förbehåll anger, att revisorerna hava erhållit alla upplysningar och förklaringar som de begärt och att balansräkningen är riktigt uppställd, så att den ger en trogen och korrekt bild av bolagets affärsställning i enlighet med de upplysningar och förklaringar revisorerna erhållit och enligt bolagets böcker, skall jämlikt § 126 mom. 2 moderbolagets berättelse ange förbehållen i revisionsberättelsen.

Kan av någon anledning moderbolagets styrelse icke erhålla sådana upplysningar som äro nödvändiga för förenämnda berättelse, skola de styrelseledamöter som underteckna balansräkningen skriftligen meddela detta och deras meddelande skall i stället för berättelsen bifogas moderbolagets balansräkning (§ 126 mom. 4).

Lagberedningens förslag. Såsom i den allmänna inledningen anförts anser beredningen det vara uppenbart, att frågan om särskilda bestämmelser rörande redovisningen vid koncernförhållande icke kan lämnas å sido vid en revision av aktiebolagslagstiftningen. Behov av sådana bestämmelser föreligger ej minst av hänsyn till moderbolagets egen ledning, verkställande direktören och styrelsen. Det är för ledningen av största vikt att hava full överblick över det i koncernens form drivna företagens ställning och rörelseresultat. Bristfälligheterna i redovisningen kunna eljest medföra, att ledningen ställes det ena året inför ett rörelseresultat, som framträder såsom vida bättre än det verkliga är, och det andra året inför en ställning, som är vida sämre än den skulle hava varit om ej det tidigare rörelseresultatet angivits för högt och till följd därav för stor vinstutdelning lämnats. Att jämte bolagsledningen även revisorerna för att kunna rätt fullgöra sin uppgift måste erhålla en klar insikt om koncernens ställning och det verkliga rörelseresultatet är tydligt. Däremot anser beredningen, att samma obetingade öppen-

het beträffande koncernförhållandena icke kan iakttagas i de offentliga redovisningshandlingarna utan att vissa risker uppkomma för koncernen. Enligt beredningens mening måste därför en avvägning ske mellan vad styrelsen och verkställande direktör skola vara skyldiga upptaga i de redovisningshandlingar, som framläggas på bolagsstämma och ingivas till registreringsmyndigheten, och vad de skola vara skyldiga upptaga i en särskild koncernredovisning, som skall överlämnas till revisorerna men som de ej äro pliktiga framlägga för aktieägarna.

Beträffande redovisningen i aktiebolags balansräkning av bolaget tillhöriga aktier i andra bolag innehåller gällande svensk aktiebolagslagstiftning — 56 § 8) AL — den bestämmelsen, att aktierna skola, särskilt för varje bolag, upptagas till antal och värden, och att, där så ske kan, till balansräkningen skall fogas bolagets senaste fastställda balansräkning. Redovisning för moderbolags aktieposter i dotterbolag skall således äga rum i moderbolagets balansräkning. Däremot finnes ej skyldighet för moderbolag att i sin balansräkning särskilt redovisa fordringar hos eller skulder till dotterbolag. Om ett dotterbolags tillgångar väsentligen bestå av fordringar hos moderbolaget eller annat koncernbolag, kan värdet av moderbolagets aktier i dotterbolaget i hög grad påverkas av moderbolagets ställning. Det är även tydligt, att moderbolagets fordringar hos ett dotterbolag med hänsyn till dess beroende ställning gentemot moderbolaget icke böra såsom tillgång hos moderbolaget jämföras med fordringar hos andra från moderbolaget fristående företag. Redovisning av sådana fordringar tillsammans med fordringar hos utomstående kan även föranleda antagande att de uppkommit genom försäljning till utomstående. Uppgift i vad mån moderbolagets fordringar och skulder utgöra fordringar hos och skulder till dotterbolag erfordras därför för vinnande av inblick i moderbolagets förhållande till dotterbolagen och därmed dess verkliga ställning.

Vidare är för ett riktigt bedömande av moderbolagets rörelseresultat kännedom om koncernens rörelseresultat av största betydelse. Men kännedom om koncernens rörelseresultat kan ej vinnas utan ingående upplysning om affärsförhållandena mellan moderbolaget och dotterbolagen.

Redan beträffande stadgandet i 56 § 8) AL som icke synes äga motsvarighet i främmande lagstiftning har det från aktiebolagens sida gjorts gällande, att stadgandet understundom medför yppandet av affärsförbindelser som kan vålla olägenhet för bolaget med hänsyn till såväl utländsk som inhemsk konkurrens.¹ Då vad sålunda erinrats icke saknar grund, har lagberedningen ansett sig böra föreslå en viss modifikation av regeln i 56 § 8) AL. Liknande hänsyn torde böra föranleda, att den publicitet rörande koncernförhållanden som en ny lag bör föreskriva icke blir obegränsad. Om det skulle krävas att redovisningen för fordringar och skulder mellan moderbolag och dotterbolag samt de upplysningar rörande moderbolagets och dotterbolagens in-

¹ Denna olägenhet har framhållits bl. a. i den till lagberedningen överlämnade skrivelsen av februari 1935 från Allmänna Svenska Elektriska Aktiebolaget, Aktiebolaget Svenska Kullagerfabriken, Telefonaktiebolaget L. M. Ericsson, Aktiebolaget Separator och Aktiebolaget Elektrolux.

bördes förhållanden, som äro nödvändiga för beräkningen av rörelseresultatet för koncernen i dess helhet, erhöles publicitet, skulle skyldighet komma att föreligga för en koncern att lämna utomstående en djupare inblick i koncernens inre förhållanden än som skulle erfordras, i fall företaget drevs under en enhetlig aktiebolagsbildning. Detta synes icke lämpligt eller billigt. Lagregler rörande sådan publicitet skulle kunna medföra olägenheter för koncernen gentemot konkurrerande företag och på grund därav finge man utan tvivel räkna med strävanden från koncernernas sida att i ena eller andra formen söka undvika eller minska publiciteten.

Med hänsyn till det anförda har beredningen ansett sig böra föreslå, att beträffande de redovisningshandlingar som framläggas å bolagsstämma och insändas till registreringsmyndigheten skyldighet att lämna upplysningar rörande koncernförhållandena skall föreligga endast i begränsad omfattning samt att de handlingar, som upprättas rörande den särskilda koncernredovisningen, skola överlämnas till revisorerna och efter verkställd granskning återställas till bolaget. Det skall således icke föreligga skyldighet för bolagets styrelse att framlägga dessa handlingar för aktieägarna eller att ingiva dem till registreringsmyndigheten. Dessa redovisningshandlingars betydelse kommer sålunda att ligga däri, att de verksamt bidra till att moderbolagets ledning och revisorer vinna överblick över det i koncernens form drivna företagens ställning och rörelseresultat. Skulle hos aktieägare uppstå farhågor för att koncernens ställning och rörelseresultat icke behörigen beaktas av moderbolagets styrelse, äger han begagna sig av den frågerätt, som enligt förslaget 133 § tillkommer honom. Denna frågerätt avser även moderbolagets förbindelser med dotterbolagen samt förhållanden och affärshändelser hos dotterbolagen, i den mån de äro av betydelse för moderbolaget.

Enligt beredningens förslag skall i *moderbolagets balansräkning* under alla omständigheter angivas, hur stor del av moderbolaget tillhöriga aktier i andra bolag utgör *aktier i dotterbolag*.¹ Beträffande redovisningen i aktiebolags balansräkning av bolaget tillhöriga aktier föreslås därför, med utgångspunkt från gällande bestämmelse, bl. a. att aktierna skola särskilt för varje bolag, med angivande av dettas namn, upptagas till antal och värden, men att där det med hänsyn till bolagets bästa finnes påkallat, aktier till sammanlagt värde, som icke överstiger en fjärdedel av bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen, må redovisas i gemensamma poster sålunda, att aktier, som skola räknas till anläggningstillgångar, må upptagas i en gemensam post och aktier, som skola räknas till omsättningstillgångar, i en gemensam post. Ingå bland de aktier, som räknas till anläggningstillgångarna, aktier i dotterbolag, skola dessa aktier upptagas i en gemensam post och övriga aktier i en gemensam post (107 § 1 mom. A II 7, A III 2 och 2 mom. första stycket).

I en särskild skriftlig uppgift, som skall överlämnas till revisorerna men icke måste framläggas å bolagsstämman, skall upplysning meddelas om antalet bolaget tillhöriga aktier i vart bolag, med angivande av dess namn samt

¹ Beträffande delägarskap i andra ekonomiska företag se motiven till 107 och 209 §§.

aktiernas bokförda värde, samt om dotterbolags innehav av aktier i annat koncernbolag. Till den särskilda uppgiften eller, där sådan uppgift ej avges, till balansräkningen skall, där så kan ske, fogas senaste balansräkningen för dessa bolag (107 § 2 mom. andra stycket).

Vidare anser beredningen det böra av moderbolagets balansräkning framgå, huru stor del av bolagets sammanlagda fordringsbelopp som motsvaras av *fordringar hos dotterbolag* och huru stor del av moderbolagets sammanlagda skuldbelopp som motsvaras av *skulder till dotterbolag*. Beredningen föreslår därför, att i moderbolags balansräkning skall inom linjen upptagas, där moderbolaget har överstigande fordran hos dotterbolag, sammanlagda beloppet av överstigande fordringar hos dotterbolagen samt, där moderbolaget har överstigande skuld till dotterbolag, sammanlagda beloppet av överstigande skulder till dotterbolagen (107 § 3 mom. första stycket).

I den nyssnämnda särskilda skriftliga uppgiften skall upplysning meddelas om sammanlagda beloppet av moderbolagets fordringar hos och skulder till vart dotterbolag, så ock om sammanlagda beloppet av dotterbolags fordringar hos och skulder till annat dotterbolag (107 § 3 mom. andra stycket).

Även i vinst- och förlusträkningen för moderbolag synas intäkter eller kostnader som avse dotterbolag böra särskilt redovisas. Sålunda skall enligt förslaget (108 §) dels beträffande vinstutdelning å aktier eller andra andelar särskilt angivas vinstutdelning från dotterbolag samt beträffande räntor särskilt angivas räntor från dotterbolag, och dels bland kostnader beträffande skuldräntor särskilt angivas räntor till dotterbolag.

Vid utformningen av bestämmelserna om *den särskilda koncernredovisningen* anser beredningen den principen böra vara ledande, att huvudgrundsatserna rörande vinstberäkningen för aktiebolag och vinstutdelning från aktiebolag skola bringas till sådan tillämpning i avseende å koncernen, att väsentligen samma resultat vinnes som om koncernen drivit sin verksamhet inom en enhetlig aktiebolagsbildning. Då det icke kan åläggas dotterbolag, som ej helt äges av moderbolaget, av koncernförhållandet betingade inskränkningar i rätten att beräkna och utdela vinst, eftersom detta skulle innebära intrång i den rätt som bör tillkomma de främmande ägarna av aktier i dotterbolaget, har beredningen ansett de särskilda bestämmelser rörande koncernförhållande, som givas i aktiebolagslagstiftningen, böra huvudsakligen hänföras till moderbolaget.

Med utgångspunkt från de olika koncernbolagens egenskap av särskilda aktiebolag, vart bolag underkastat de allmänna reglerna om redovisning och revision, utarbetades av beredningen i ett tidigt skede av dess arbete ett redovisnings- och kontrollsystem, enligt vilket principen om koncernens behandling såsom en ekonomisk enhet genomfördes medelst tvingande lagbestämmelser om redovisningen för koncernens ställning och om beräkningen av resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet. Dessa regler avsågo eliminering av internvinster uppkomna hos moderbolaget eller hos dotterbolagen, samt en sammanställning av vinster och förluster hos moderbolaget och hos dotterbolagen, efter internvinsternas eliminering, för bestämmandet av hela koncernens

vinst eller förlust. Med detta system förbands regeln, att av moderbolagets vinst större del ej finge utdelas än som motsvarade den sålunda framkomna vinsten för koncernen i dess helhet. Detta system, som utarbetades i samråd med lagberedningens sakkunnige i företagsekonomi professor O. Sillén, visade sig emellertid medföra upptagande i lagstiftningen av ett flertal regler om internvinsters beräkning på olika slag av överlåtelse, om dessa vinsters eliminering och om upprättande av vinst- och förlustsammanställning för koncernen. Dessa regler fordrade en detaljerad utformning och visade sig, då hänsyn måste tagas även till mera invecklade koncernsammanflätningar, bliva utförliga och för sin förståelse förutsätta ett betydande mått av bokföringstekniska insikter. Om också grundtanken i dessa regler var naturlig och billig, framstodo de i allt fall i positiv utformning såsom svårtillgängliga. Och framläggandet av ett förslag, grundat på sådana regler, har därför syntts beredningen och dess sakkunniga möta betänkligheter. De delegerade för de övriga nordiska länderna hava delat dessa betänkligheter, även om de ansett reglerna från principiell synpunkt riktiga.

Beredningen har därför i sitt förslag (110 §) givit moderbolag valrätt mellan att till revisorerna avgiva en *koncernbalansräkning* eller en *koncernredogörelse*. Med den senare åsyftas en redogörelse i huvudsaklig överensstämmelse med den berättelse som enligt engelsk rätt (Comp. Act, 1929, § 126) skall avgivas av moderbolags styrelse. I såväl koncernbalansräkningen som koncernredogörelsen skall angivas vinsten eller förlusten för koncernen i dess helhet. Rörande koncernredovisningen givas i lagen endast vissa huvudgrundsatser, vilkas tillämpning skall ske enligt metoder som kunna anses överensstämma med allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased. Härigenom lämnas bolagen större frihet att välja det för varje företag lämpligaste sättet att i sin koncernredovisning bringa principen om koncernens ekonomiska enhet till uttryck. Lagen binder icke det ekonomiska livet vid metoder, som måhända efter någon tid visa sig föråldrade och mindre ändamålsenliga, utan möjligheten hålles öppen för utveckling på detta viktiga område genom praxis, bokföringsteknik och företagsekonomisk teori. Efter vunnen erfarenhet torde det kunna övervägas, huruvida i lagen böra i större omfattning upptagas mera bestämda regler i ämnet. En följd av denna ståndpunkt har blivit, att beredningen ansett sig kunna beträffande vinstutdelning från moderbolag giva allenast en regel av innehåll att av moderbolags vinst ej må utdelas så stort belopp att vinstutdelningen med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet får anses stå i strid med god affärssed (80 §).

Tillämpningsområdet för de föreslagna särskilda bestämmelserna rörande koncernförhållande blir naturligtvis beroende därpå, huru begreppen *moderbolag* och *dotterbolag* utformas. Avgörande synes enligt beredningens mening böra vara, att ett bestämmande inflytande kan utövas från det ledande bolagets, moderbolagets, sida och att tillika en väsentlig intressegemenskap finnes mellan detta och det beroende bolaget, dotterbolaget. Denna förutsättning bör — liksom enligt engelsk rätt — anses föreligga, först och främst när

det ena bolaget, moderbolaget, äger mer än hälften av aktierna i det andra, dotterbolaget, och detta aktieinnehav representerar motsvarande andel i röstetalet för samtliga aktier i dotterbolaget. I fråga om den vidsträcktare omfattning begreppen synas böra äga hänvisas till motiven till 209 §.

104 §.

Styrelsens och verkställande direktörs skyldighet att avgiva årsredovisning. Första stycket. Enligt förevarande paragraf första stycket skall det åligga styrelsen och, där verkställande direktör finnes, jämväl denne att för vart räkenskapsår avgiva redovisning för förvaltningen av bolagets angelägenheter genom avlämnande — liksom enligt gällande rätt 69 § AL — av balansräkning, avseende bolagets ställning vid räkenskapsårets utgång (balansdagen), vinst- och förlusträkning samt förvaltningsberättelse. I vissa fall skola därjämte avgivas andra redovisningshandlingar, nämligen särskild skriftlig uppgift enligt 107 § 2 och 3 mom. samt koncernbalansräkning eller koncernredogörelse enligt 110 §. Närmare bestämmelser rörande redovisningshandlingarnas innehåll och uppställning meddelas i 106—110 §§.

I 69 § AL föreskrives att förvaltningsberättelsen skall vara underskriven av styrelsens ledamöter. Då balansräkningen och vinst- och förlusträkningen — såsom nu understundom sker — intagas i förvaltningsberättelsen, bliva således jämväl dessa handlingar undertecknade av styrelsens ledamöter. Eljest förekommer det ej sällan, att balansräkningar och vinst- och förlusträkningar för aktiebolag äro underskrivna endast av firmatecknare för bolagen.¹ Med hänsyn till dessa handlingars vikt och det ansvar, som bör åligga styrelsens samtliga ledamöter för handlingarnas innehåll, anser beredningen det böra föreskrivas, att även dessa redovisningshandlingar skola undertecknas, där verkställande direktör finnes, av denne samt av styrelsens samtliga ledamöter d. v. s. vid förfall för styrelseledamot av suppleant. Den särskilda skriftliga uppgift, varom stadgas i 107 § 2 och 3 mom. sista styckena, bör däremot undertecknas, om verkställande direktör finnes, endast av denne och eljest av styrelsens samtliga ledamöter. Detsamma bör gälla beträffande koncernbalansräkning och koncernredogörelse. Den kännedom om koncernförhållandena, som erfordras för avgivande av den särskilda redovisningen över dessa, kan åtminstone i de större företagen knappast förväntas hos någon annan än verkställande direktören. Då verkställande direktör finnes och dessa handlingar sålunda upprättas och undertecknas av honom, åligger det naturligtvis styrelsens ledamöter att taga noggrann kännedom om handlingarnas innehåll och i erforderlig utsträckning beakta redovisningens resultat.

Av verkställande direktörs ställning till förvaltningen och bokföringen följer, att han har att upprätta och för styrelsen framlägga förslag till redovisningshandlingar. Å det styrelsesammanträde, där förslaget framlägges, böra styrelsens ledamöter tillse, att en enligt god affärssed försvarlig genom-

¹ Jfr H e m b e r g - S i l l é n vid 10 § bokföringslagen, 3 uppl. s. 62.

gång och prövning sker av dessa handlingars innehåll under jämförelse med tidigare redovisningshandlingar. Principerna för värderingen av bolagets tillgångar och de föreslagna avskrivningarna böra vara föremål för överläggning. Förekommer något, som är ägnat att väcka uppmärksamhet, bör undersökning företagas, eventuellt genom inhämtande av förklaring från den för bokföringen ansvarige tjänstemannen, från inventeringsförrättare m. fl.

Andra stycket. Det torde kunna förutsättas, att enighet i allmänhet uppnås beträffande redovisningshandlingarnas innehåll. Skulle olika meningar uppstå, blir styrelsemajoritetens beslut avgörande. Om från styrelseledamots eller verkställande direktörs sida skiljaktig mening anförts till protokollet, bör denna delgivas bolagsstämman. Bestämmelse härom har upptagits i andra stycket.

Tredje stycket. Minst en månad före den ordinarie bolagsstämma som öppnades i 127 § skola styrelsen och verkställande direktör till revisorerna avlämna i huvudskrift eller avskrift redovisningshandlingarna för det förflutna räkenskapsåret. Bestämmelse härom har upptagits i tredje stycket. Plikten att fullgöra förut icke avgiven redovisning åvilar vid varje tid den då fungerande styrelsen och verkställande direktören. Skulle redovisningen avse tid, då annan styrelse omhänderhaft bolagets förvaltning, får den tjänstgörande styrelsen göra nödiga reservationer beträffande sin kännedom om förvaltningen.

Ett särskilt spörsmål rörande redovisningen för aktiebolag är, om lagstiftningen bör — för det fall att i samband med övergång av hela aktiestocken eller större delen av aktiestocken i ett bolag ny styrelse väljes — medgiva, att den avgående styrelsen vid sin avgång avger redovisning för den del av det löpande räkenskapsåret, varunder denna förvaltats bolagets angelägenheter. För närvarande torde, vid sådan övergång av aktierna i bolaget å ny ägare, i allmänhet denne vid köpet förbinda sig att svara för att decharge beviljas den avgående styrelsen även för förvaltningen under det löpande året. Under diskussionen med de sakkunniga har fråga väckts, om decharge skulle kunna beviljas å extra stämma efter redovisning av den avgående styrelsen för den förflutna delen av det löpande räkenskapsåret. Härvid ansågs böra beaktas, att redovisning för en del av ett år särskilt i mera säsongbetonad rörelse lätt kunde bliva ganska missvisande. Ju kortare redovisningsperioden vore, desto svårare bleve det att bedöma verksamhetens resultat och förvaltningens beskaffenhet. Detta kunde innebära en risk såväl för styrelsen som för aktieägarna. Med hänsyn härtill syntes det nödvändigt att uppställa stränga krav på förutsättningarna för rätt till delredovisning. Det övervägdes sålunda ett förslag om delredovisning för det fall, att i bolag väljas nya styrelseledamöter och nya suppleanter till antal överstigande två tredjedelar av styrelseledamöternas och suppleanternas antal, att begäran om rätt att avgiva delredovisning framställdes av flertalet avgående styrelseledamöter samt att för medgivande därtill skulle erfordras kvalificerad majoritet, bestämd i förhållande till aktiekapitalet. Där beslut fattades om redo-

visning för del av löpande räkenskapsår, skulle i samband med beslutet tid utsättas för bolagsstämma, å vilken den särskilda redovisningen med tillhörande revisionsberättelse skulle framläggas. Då emellertid denna tid ej kunde göras alltför kort, skulle vid övergång av aktiemajoritet en sådan förbindelse från köparens sida att sörja för decharge som för närvarande förekommer fortfarande bliva erforderlig. Enär vid dylikt förhållande regler i ämnet knappast skulle erhålla större betydelse, har beredningen ansett förslag till bestämmelser i ämnet icke böra framläggas.

Sedan redovisningshandlingarna minst en månad före ordinarie bolagsstämma som i 127 § avses överlämnats till revisorerna, skola dessa handlingar jämte revisionsberättelsen minst två veckor före nämnda bolagsstämma av revisorerna lämnas till styrelsen. Enligt 127 § har styrelsen och verkställande direktör att hålla redovisningshandlingarna — med undantag för sådan särskild skriftlig uppgift, som i 107 § 2 och 3 mom. sista styckena avses, och för koncernbalansräkningen eller koncernredogörelsen — samt revisionsberättelsen tillgängliga för aktieägarna minst en vecka före bolagsstämma varom förmäles i 127 §. Dessa handlingar skola därefter framläggas på nämnda stämma. Å denna skola behandlas frågorna om fastställelse av balansräkningen, om beviljande av ansvarsfrihet och om vinstutdelning.

Straff för underlåtenhet att i rätt tid avlämna redovisningshandlingar stadgas i 204 § 4.

Vidare hänvisas till bestämmelserna i 132 och 151 §§.

105 §.

Räkenskapsår. *Första stycket.* Enligt 11 § bokföringslagen må bokföringspliktig näringsidkares räkenskapsår icke överstiga tolv månader, men vid rörelsens början samt vid omläggning av räkenskapsår må det dock utsträckas att omfatta högst aderton månader. Gällande aktiebolagslag utgår därifrån att aktiebolags räkenskapsår skall utgöra helt år. Sålunda kan enligt gällande svensk rätt redovisning med fastställelse av balansräkning och vinstutdelning ej regelmässigt ske såsom t. ex. i Amerikas förenta stater för del av år, halvt år, fjärdedels år. Såsom vid föregående paragraf framhållits är redovisning för del av år förbunden med faror och beredningen har ansett sig ej böra föreslå frångående av huvudregeln att redovisningsperioden för aktiebolag skall vara ett helt år.¹ Bokföringslagens regel om räkenskapsårets utsträckande i vissa fall till aderton månader har dock synts böra upptagas i en ny aktiebolagslag. Då emellertid även en kortare tidrymd bör vara tillåten för påskyndande av övergången till annat räkenskapsår, har i förslaget stadgats, att räkenskapsåret vid rörelsens början ävensom vid omläggning av räkenskapsår må avse del av år eller utsträckas att omfatta aderton månader. Vill aktiebolag ändra räkenskapsåret från kalenderår till

¹ Med räkenskapsåret sammanfaller skattelagstiftningens beskattningsår, se anvisning till 3 § kommunalskattelagen.

att omfatta tiden den 1 september—31 augusti, måste således övergångsåret avslutas den 31 augusti efter endast åtta månader, då övergångsåret ej må omfatta tjugu månader. Om ett aktiebolag börjar sin rörelse den 1 juli 1945, äger det rätt att låta sitt första räkenskapsår omfatta tiden 1 juli 1945—31 december 1946.

Andra stycket. Aktiebolags räkenskapsår skall enligt gällande aktiebolagslag vara kalenderår, om ej annan tidsperiod utgörande helt år beslutas skola utgöra räkenskapsår. I förevarande paragraf andra stycket föreskrives att, om bolagsordningen ej innehåller särskild föreskrift, räkenskapsåret skall vara kalenderår, d. v. s. tiden från och med den 1 januari till och med den 31 december. Beredningen hänvisar till vad härom yttras i motiven till 9 § andra stycket.

Tredje stycket. Förslagets regler om koncernredovisning äro utbildade med utgångspunkt från den principen, att huvudgrundsatserna för vinstutdelning från aktiebolag skola bringas till sådan tillämpning i avseende å koncernen, att i huvudsak samma resultat vinnes som om koncernen drivit sin verksamhet inom en enhetlig bolagsbildning. Härav följer, att vinst och förlust hos moderbolaget och dotterbolagen måste avse utgången av *samma räkenskapsår*. Den i 110 § föreskrivna internvinstelimineringen måste även hänföra sig till samma tidpunkt. Då emellertid en verklig tvångsregel om sammanfallande räkenskapsår för alla bolag i en koncern knappast kan uppställas, har beredningen i förevarande paragraf sista stycket upptagit en bestämmelse av innehåll, att för aktiebolag hörande till samma koncern bör så vitt möjligt bestämmas samma räkenskapsår. Till de frågor, som uppkomma när så ej skett, återkommer beredningen vid 110 §.

106 §.

Värderingen av aktiebolags tillgångar och skulder. De i förevarande paragraf föreslagna bestämmelserna motsvara stadgandena i 56 § 1)—5) och 7) AL.¹ Nämda stadganden avse aktiebolags balansräkning. Då emellertid balansräkningen är ett sammandrag av posterna i inventarier och då vidare vinst- och förlusträkningens resultat är beroende av bl. a. tillgångarnas värdering, böra dessa bestämmelser gälla jämväl bolagets inventarium samt vinst- och förlusträkningen. Med hänsyn härtill har ingressen till förevarande paragraf avfattats. Då de materiella reglerna om vinstutdelning hänföra sig till balansräkningen, hava reglerna om balansräkningens uppställning och specificering upptagits före motsvarande regler om vinst- och förlusträkningen. Hänvisningen i ingressen till bokföringslagen har bibehållits och avser — förutom den allmänna regeln i 3 § — främst bestämmelserna om inventarium och balansräkning i 7 och 8 §§.

1 mom. Anläggningstillgångars värdering. Första stycket. I 56 § 1) AL

¹ I stort sett motsvarande värderingsregler finnas i 43 § lagen om bankrörelse och i 48 § lagen om försäkringsrörelse. Särskilda värderingsregler äro givna för järnvägsaktiebolag i lagen om bokföring vid enskild järnväg samt för vissa andra former av företag; se sålunda 149 § lagen om försäkringsrörelse samt 33 § lagen om sparbanker.

angives såsom värderingsprincip för aktiebolags tillgångar, att de ej må upptagas vare sig över sina verkliga värden eller till högre belopp än som motsvarar kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning. Emellertid är i själva verket denna det lägsta värdets princip gällande såsom huvudregel endast vid värderingen av andra tillgångar än sådana som äro avsedda till stadigvarande bruk för bolaget. I fråga om tillgångar avsedda till stadigvarande bruk för bolaget göres i 56 § 4) AL från lägsta värdets princip det undantaget, att sådana tillgångar må upptagas till belopp, motsvarande kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning, ändå att det är högre än verkliga värdet, under villkor att därå årligen avskrivnes det belopp som motsvarar tillgångarnas av ålder eller nyttjande eller annan därmed jämförlig orsak uppkomna värdeminskning. Då tillgångar till stadigvarande bruk i regel upptagas till belopp motsvarande anskaffningskostnaderna, å vilket belopp avskrivningar sedan göras, framstår denna avskrivningsprincip och icke lägsta värdets princip såsom huvudregel i avseende å värderingen av dessa tillgångar. Den skillnad, som i avseende å värderingen sålunda göres mellan tillgångar avsedda till stadigvarande bruk, *anläggningstillgångar*, och andra tillgångar, *omsättningstillgångar*, är grundad i affärsekonomiska hänsyn. Anläggningstillgångarna hava sin betydelse däri genom att de stadigvarande tjäna bolagets produktion eller rörelse, och deras värde bör bedömas med hänsyn till deras nytta i sådant avseende för bolaget. Då de äro avsedda att under längre tid tjäna bolagets verksamhet, bör någon betydelse icke tillmätas tillfälliga värdeförändringar.¹ Omsättningstillgångarna åter äro avsedda för förhållandevis snabb omsättning genom försäljning, och deras värde bör med hänsyn därtill beräknas på grundval av försäljningsvärdet.²

Då den skillnad som sålunda föreligger mellan reglerna för värderingen av anläggningstillgångar och för värderingen av omsättningstillgångar hos aktiebolagen är mycket betydelsefull, har beredningen ansett denna skillnad böra föranleda upptagande i förslaget — liksom i exempelvis de tyska och schweiziska aktiebolagslagarna (AG § 133 och rev. schw. OR art. 665) — av särskilda stadganden rörande värderingen av anläggningstillgångar och värderingen av omsättningstillgångar. Bestämmelserna i förevarande mom. avse anläggningstillgångar. Jämlikt det i första stycket föreslagna stadgandet må tillgångar, som äro avsedda till stadigvarande bruk för bolaget (anläggningstillgångar), upptagas till högst det belopp, vartill kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning uppgått; dock skall avskrivning därå efter lämplig avskrivningsplan årligen ske med belopp, som motsvarar tillgångarnas värdeminskning på grund av ålder och nyttjande eller annan därmed jämförlig orsak, såframt ej tillgångarnas verkliga värde uppenbarligen är högre.

Någon bestämning av vad som avses med kostnaderna för en tillgångs anskaffning eller tillverkning gives icke i lagen, lika litet som beträffande

¹ Jfr 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 57, och lagrådets yttrande, prop. 1910 nr 54 s. 87 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 76).

² Jfr Hemberg-Sillén vid 9 § 1) bokföringslagen, 3 uppl. s. 57.

anläggningstillgång en bestämning av begreppet »verkliga värdet». Det synes lämpligare att såsom hittills överlämna frågan om dessa uttrycks innebörd åt bokföringspraxis och doktrin.

Till *anskaffningskostnaderna* räknas enligt allmän bokföringspraxis, förutom det egentliga vederlaget för tillgången, även övriga med tillgångens förvärvande sammanhängande kostnader, således bl. a. frakt-, tull- och transportkostnader, försäkringspremier, inköpsprovisioner, kurtage och speditorsavgifter. *Tillverkningskostnaderna* omfatta dels direkta kostnader för produktens tillverkning, såsom utbetalade arbetslöner och förbrukade råvaror, dels ett tillägg för s. k. allmänna tillverkningskostnader och för skälig andel i allmänna förvaltningskostnader. I dessa sistnämnda må icke ingå någon beräknad andel av ränta å eget, för tillverkningen använt kapital. Tillverkningskostnaden är identisk med »självcostnaden» för tillverkningen, men därvid märkes, att i självkostnaden ej får ingå andel i försäljningskostnaderna, till vilka höra lagringskostnader, reklamkostnader, direkta försäljningskostnader och även andel i de allmänna förvaltningskostnaderna, i den mån de skäligen böra belöpa på försäljningen. Förbudet i 56 § 7) AL mot att upptaga förvaltningskostnader såsom tillgång kan icke anses förhindra, att förvaltningskostnader på ett med god affärssed överensstämmande sätt beaktas vid bestämmande av värdet såväl av tillverkad anläggningstillgång som av tillverkad vara.

Hur en anläggningstillgångs *verkliga värde* bör bestämmas är en synnerligen svårlöst fråga. Medan beträffande värderingsprincipen för tillgångar avsedda för omsättning allmän enighet råder därom, att det verkliga värdet i regel är det enligt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased beräknade försäljningsvärdet, föreliggande skiftande uppfattningar om huru det verkliga värdet å en anläggningstillgång bör bestämmas. Redan därför synes det vara en fördel att icke såsom gällande aktiebolagslagstiftning taga det verkliga värdet till utgångspunkt för värderingsprincipen. Men även med förslagens ståndpunkt, enligt vilken värdet i balansräkningen bestämmes genom anskaffningskostnaden och avskrivning därå, kräves ett värdebegrepp som möjliggör att avskrivning understundom — då anskaffningskostnaden med avskrivningar understiger verkliga värdet — kan underlåtas, eventuellt att uppskrivning får ske, eller nödvändiggör — då bokförda värdet avsevärt överstiger verkliga värdet — en snabbare avskrivning eller en omedelbar nedläggning av bokförda värdet. Det verkliga värdet å en anläggningstillgång kan, så länge tillgången nyttjas i bolagets verksamhet, icke anses motsvara dess försäljningsvärde. Ofta kan något försäljningsvärde icke fastställas på begagnade anläggningstillgångar, och under den tid, då tillgången med fördel kan brukas för bolagets verksamhet, synes en på växlande konjunkturer beroende ökning eller minskning av försäljningsvärdet ej böra omedelbart beaktas. Under denna tid har tillgången ett verkligt värde för bolaget som framför allt bestämmes av tillgångens användbarhet i dess verksamhet.¹ Men

¹ Detta värde — bruksvärde — motsvarar i själva verket det värde, som erhålles då från an-

såsom det verkliga värdet får ej anses ett värde, beräknat på grund av för bolaget föreliggande alldeles särskilda förhållanden ägnade att höja vinsten av bolagets verksamhet. En lämplig avvägning av dessa olika synpunkter vid bestämmandet av en anläggningstillgångs värde måste överlämnas till den praktiska erfarenheten och den företagsekonomiska vetenskapen.

Den värdeminskning för vilken *avskrivning* skall ske är främst den värdeminskning, som uppkommer på grund av en anläggningstillgångs nyttjande och successiva förslitning. Men värdeminskning på grund av ålder och nyttjande omfattar värdeminskning ej endast på den grund att egendomen så småningom till följd av ålder ej längre rent faktiskt kan nyttjas, utan även på den grund att egendomen till följd av teknikens framsteg, nya uppfinningar, framstår såsom föråldrad och mindre användbar i bolagets rörelse. Annan med ålder och nyttjande jämförlig orsak synes böra omfatta alla de omständigheter, som kunna beräknas medföra att en anläggningstillgång efter en tid ej kan användas för bolagets verksamhet. I den mån sådana förändringar i marknadspris, avsättningsmöjligheter eller andra förhållanden av ekonomisk betydelse, som kunna medföra att en anläggningstillgångs värde för bolaget försvinner eller varaktigt nedgår, äro beräkneliga, bör det anses föreligga värdeminskning av annan med ålder och nyttjande jämförlig orsak. Att avskrivning skall avse *beräknelig värdeminskning* framgår även av föreskriften att avskrivning skall ske efter en avskrivningsplan.

För det fall att i fråga om anläggningstillgång värdeminskning på dylikt sätt kan beräknas inträda har beredningen dock ansett sig ej böra föreslå en regel av innehåll att avskrivning skall ske med den andel i värdeminskningen som framkommer genom en fördelning av denna på den beräkneliga användningstiden.¹ Mot en sådan regel har invänts, att den kan tolkas såsom innebärande krav på lika stor årlig avskrivning under nämnda tid. I bolagspraxis förekommer såväl en likformig avskrivning för den beräknade användningsperioden som avskrivning efter annan grund. Användningen av en fallande skala är ekonomiskt påkallad särskilt i de fall, då anläggningstillgångens prestationsförmåga är störst under dess första användningsår. I förslaget har därför givits allenast den regeln, att avskrivning skall ske efter en *lämplig avskrivningsplan*.

Då den årliga avskrivningen motsvarar en driftskostnad, bör i regel avskrivning ske vare sig rörelsen för året lämnar vinst eller förlust. Emellertid kunna fall inträffa, då en avvikelse från avskrivningsplanen på det sättet att avskrivningen under viss tid upphör eller att de årliga avskrivningarna minskas är befogad. Sedan å en anläggningstillgång avskrivning under några år ägt rum efter uppgjord plan, kan det t. ex. visa sig, att den brukningstid som för tillgången beräknats kommer att överskridas d. v. s. att tillgångens

skaffningskostnaden för en anläggningstillgång avskrivning årligen sker enligt en med hänsyn till samtliga förhållanden som böra beaktas bestämd avskrivningsplan.

Jfr Staub HGB § 40 anm. 9, Schlegelberger: Verordnung § 261 anm. 2 och 16 och Schlegelberger AG § 133 anm. 1, 5, 12—14, 28 m. fl.

Rörande den schweiziska rättens ställning se Stæhelin i Sieben Vorträge, Basel 1937, s. 74 o. f.

¹ Jfr AG § 133 nr 1 andra stycket.

värde kommit att nedskrivnas hastigare än som varit påkallat. I sådant fall har på grund av större avskrivningar än som visat sig erforderliga tillgångens bokförda värde kommit att understiga dess verkliga. Enligt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased torde det i dylikt fall vara tillåtet, att antingen avskrivningsplanen så jämkas att de årliga avskrivningarna för framtiden nedsättas eller att för något eller några år avskrivning underlåtes. Detsamma gäller, om bolaget under vissa särskilt vinstgivande år för ytterligare tryggande av sin ställning verkställt extraordinära avskrivningar. Bestämmelsens formulering medger även såväl uppskov med avskrivningarnas påbörjande, när anläggningstillgångens värde på grund av särskilda omständigheter uppenbarligen är högre än anskaffningskostnaden, som underlåtande av avskrivning under viss tid i fall då tillgångens värde på grund av pristegring uppenbarligen överstiger bokföringsvärdet. Men med hänsyn därtill att anskaffningskostnaden företagsekonomiskt sett är en driftskostnad, som bör fördelas på rörelsen under den tid tillgången beräknas bliva använd i denna, torde ett sådant förfarande i regel ej stå i överensstämmelse med allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.

Andra stycket. Omständigheter kunna emellertid inträffa som påkalla avvikelser från en uppgjord avskrivningsplan i annan riktning än ovan sagts. Skulle, sedan å en anläggningstillgång avskrivning under några år ägt rum efter planen, det visa sig att den brukningstid som för tillgången beräknats är för lång — omständigheter kunna hava inträffat som medföra att användningstiden av tekniska eller ekonomiska skäl måste förkortas — skall avskrivningen ökas. Tillgången har ej längre för bolagets verksamhet det värde som beräknats; det bokförda värdet har kommit att överstiga det verkliga. Är skillnaden så betydande, att ej ett successivt avskrivande därav enligt en jämkad avskrivningsplan kan anses överensstämma med allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased, skall en omedelbar *nedsättning* — en extraordinär avskrivning — äga rum. En värdeminskning kan vidare hava inträtt på grund av orsak som icke varit beräknelig. Inträffar exempelvis en oförutsedd förändring i avseende å marknaden för en viss artikel, som gör tillverkningen av densamma mindre lönande eller förlustbringande, eller framkommer en ny uppfinning, som gör en anläggning mindre lönande eller utesluter dess användning, kan god köpmannased kräva en omedelbar nedsättning. Föreligger totalförlust genom att tillgången blivit helt obrukbar, måste omedelbar nedskrivning till utrangeringsvärdet ske.

Vidare kan det vid värdenas prövning visa sig, att en anläggningstillgångs balanserade värde trots företagna avskrivningar å anskaffningskostnaderna är för högt på den grund att dessa kostnader voro för höga eller på den grund att anskaffningskostnaderna för en sådan anläggningstillgång väsentligt nedgått. Det torde i betydande utsträckning förekomma att bolag med ordagrann tillämpning av 56 § 4) AL fortsätta att upptaga en tillgång till anskaffningskostnaderna med avskrivningar, även om dessa kostnader av ena eller andra anledningen vid tillgångens förvärvande väsentligt överstego skäliga anskaffningskostnader och tillgångens balanserade värde därför väsent-

ligt överstiger verkliga värdet för bolaget. I sådant fall bör nedsättning eller ökad avskrivning ske. Till ledning kan därvid tjäna en jämförelse med den kostnad, för vilken andra ekonomiska företag som driva liknande rörelse hava anskaffat eller kunna anskaffa en motsvarande anläggningstillgång.

Från regeln att en på nu angivna grunder föreliggande avsevärd skillnad mellan det bokförda och det verkliga värdet, som ej vinner beaktande genom årliga avskrivningar enligt detta mom. första stycket, skall föranleda ökad avskrivning eller nedsättning, böra undantag kunna göras, om ifrågavarande värdeskillnad kan antagas vara övergående. En grundsats beträffande värderingen av anläggningstillgångar är — såsom förut framhållits — att man ej behöver taga hänsyn till konjunktursvängningar vid värdesättningen. Särskilt vid svårare ekonomiska kriser kan det till undvikande av en för bolaget måhända ödesdiger nedsättning av balansvärdena vara berättigat att icke utan vidare betrakta den föreliggande nedgången i värde såsom avgörande för värderingsfrågan, om utsikt till en kommande gynnsam utveckling skäligen kan anses föreligga.

I enlighet med de nu utvecklade synpunkterna föreslår beredningen upptagande i 1 mom. andra stycket av en regel av innehåll, att om till följd av orsak som ej kan antagas vara övergående anläggningstillgångs verkliga värde finnes vara avsevärt lägre än det värde som erhålles efter vad i första stycket sägs, nedsättning skall ske, i den mån ej allenast en ökning av den årliga avskrivningen må anses tillfyllest jämlikt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.

Liksom enligt gällande rätt kan enligt förslaget den direkta avskrivningen eller nedsättningen ersättas med en indirekt, innebärande att motsvarande belopp i stället uppföres på särskilt värdeminskningsskonto. Härom stadgas i förevarande paragraf 9 mom.

Tredje stycket. Angående *kostnaderna för förbättring*, som nedlagts å anläggningstillgång — vilka kostnader måste väl skiljas från underhållskostnader — uttalas endast förutsättningsvis i 56 § 5) AL, att de medföra rätt till uppskrivning av tillgången. Av de grundsatser på vilka lagen bygger torde följa, att uppskrivning endast får ske intill sammanlagda beloppet av anläggningstillgångens anskaffningskostnader, med avdrag för avskrivningar, och av kostnaderna för förbättringen. Detta synes lämpligen kunna uttryckas så, att kostnaderna för förbättringen må inräknas i anskaffnings- eller tillverkningskostnaderna.

Kostnader för förbättringar å en anläggningstillgång böra få inräknas i anskaffnings- eller tillverkningskostnaderna, ej blott om de gjorts under sista räkenskapsåret utan även om de härröra från tidigare räkenskapsår. Där de ej förut inräknats i tillgångens anskaffnings- eller tillverkningskostnader och föranlett ökning av dess bokförda värde eller avgått å verkställd avskrivning, må detta ske i balansräkningen det år förbättringen är slutförd. En förutsättning härför är dock, att de under föregående år nedlagda kostnaderna ej behandlats såsom kostnader under året och följaktligen avdragits från årets intäkter och sålunda passerat vinst- och förlustkontot, utan att de balanse-

rats å särskilt ombyggnads- eller dylikt konto. Att, efter det dylika kostnader såsom kostnader avgått å ett tidigare års intäkter, tillåta deras upptagande ånyo i bokföringen och bolagets balansräkning strider mot kravet på kontinuitet i redovisningen och kan ej tillåtas. Sådana bokföringstransaktioner skulle också lätt kunna medföra att gränsen mellan förbättrings- och underhållskostnader icke komme att upprätthållas och fara kunde uppstå för att ett bolag vid nedåtgående konjunkturer låte även rena underhållskostnader medverka till en uppskrivning. I enlighet med vad sålunda anförts har i tredje stycket första punkten föreskrivits, att om under räkenskapsåret nedlagts kostnader för förbättring å anläggningstillgång eller från tidigare räkenskapsår balanserats sådana kostnader, de må inräknas i anskaffnings- eller tillverkningskostnaderna. Med undantag för det fall varom i 2 mom. sägs må ej eljest anläggningstillgång upptagas till högre värde än det vartill den var uppförd i närmast föregående balansräkning. En erinran härom har upptagits i tredje stycket andra punkten.

2 mom. *Uppskrivning av anläggningstillgångs bokförda värde.* I förevarande mom. upptagas regler i syfte att i vissa fall möjliggöra en enligt gällande lag förbjuden uppskrivning av anläggningstillgångars bokförda värde. Jämlikt 56 § 5) AL få anläggningstillgångar ej i vidare mån än som betingas av därå nedlagda förbättringar upptagas till högre värde än det, vartill de varit uppförda i närmast föregående balansräkning. Förbudet mot uppskrivning modifieras emellertid därigenom, att en rätt till utjämning mellan värdeminskning och värdeökning inom anläggningstillgångarna anses i viss omfattning föreligga¹ d. v. s. en rätt att underlåta avskrivning på grund av värdeminskning å vissa anläggningstillgångar, då det verkliga värdet å andra anläggningstillgångar överstiger det bokförda till motsvarande eller högre belopp. Hur långt en sådan utjämningsrätt — som icke fått uttryck i lagen — sträcker sig, är oklart. Det är av vikt, att rätten begränsas till vad som kan anses förenligt med allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased. Det kan sålunda icke anses tillåtligt, att en mera tillfällig värdestegring användes till utjämning av en värdeminskning på grund av ålder, slitning e. d.

Det — fränsett utjämningsrätten — absoluta förbudet mot uppskrivning är enligt beredningens mening alltför strängt. Det omöjliggör i många fall en välmotiverad och behövlig uppskrivning, varigenom även för lojala företag frestelser till kringgående av lagen kunna uppstå. Om t. ex. ett bolag, som äger stora naturtillgångar, börjat sin verksamhet under tider, då dessa naturtillgångar stodo i mycket lågt pris, vilket kanske sedan under en lång tidsperiod stigit, kan det framstå såsom obilligt, att bolaget skall vara bundet vid detta anskaffningspris, medan ett nybildat bolag får lägga sitt vida högre anskaffningspris till grund för värderingen. Bolagets balansräkning blir i sådant fall missvisande beträffande bolagets verkliga ställning, och det framstår såsom obilligt att det övervärde som sålunda föreligger i bolagets tillgångar, som måhända starkt påverkar aktievärdet, icke kan få komma till

¹ Se departementschefens yttrande vid förslaget till 54 § (56 §), prop. 1910 nr 54 s. 139 (NJA 1910 avd. II s. 78).

uttryck genom en ökning av aktiekapitalet. Att sådana dolda reserver kunna användas till ökning av aktiekapitalet är enligt beredningens förslag så mycket mera påkallat som skyldighet föreslås att verkställa avsättning till skuldregleringsfond, när bolagets skulder överstiga bolagets aktiekapital och reservfond.

Vid införande av bestämmelser om *uppskrivning av anläggningstillgångar* måste emellertid tillses, att bolagen icke erhålla möjlighet att använda uppskrivningen motsvarande belopp till vinstutdelning. Företagsekonomiskt sett är en värdestegring på anläggningstillgångar icke vinst å bolagets verksamhet, och om beloppet finge ingå i den redovisade vinsten, skulle det därigenom lätt kunna väcka oriktiga föreställningar om företagets räntabilitet. Av särskild vikt är att utdelning på grund av sådan värdestegring icke äger rum, med mindre vinsten av värdestegringen realiserats genom anläggningstillgångens försäljning.

Beredningen anser sig därför böra föreslå att uppskrivning av anläggningstillgång må äga rum under förutsättning, dels att tillgångens värde väsentligt överstiger det belopp, vartill den är upptagen i närmast föregående balansräkning, och att detta högre värde är av varaktig karaktär, och dels det belopp varmed uppskrivning sker användes till antingen a) avskrivning på eller nedsättning av värdet å andra anläggningstillgångar eller b) sådan ökning av aktiekapitalet varom stadgas i 71 §. Genom kravet på värdets varaktighet kommer uppskrivningsrätt att föreligga främst i fråga om värdebeständiga tillgångar såsom fastigheter.

Föreskriften att det belopp varmed uppskrivning sker skall kunna användas till avskrivning å andra anläggningstillgångar anknyter till den förut omnämnda utjämningsrätten, vars innebörd och räckvidd härigenom närmare bestämmas. I allmänhet torde avskrivningen eller nedsättningen böra hänföras till anläggningstillgång av samma eller liknande slag som den uppskrivna, men någon tvångsföreskrift i den riktningen har beredningen icke upptagit. Beredningen har icke förbisett att även en på nu föreslaget sätt begränsad rätt till utjämning mellan anläggningstillgångars värde kan komma att användas till skapande av utdelningsbar vinst därigenom att den nedskrivna tillgången säljes med vinst. Att med hänsyn därtill förbjuda varje utjämning kan emellertid enligt beredningens mening icke komma i fråga. Ett avsiktligt utnyttjande av uppskrivningsrätten på nu antydda sätt torde för övrigt icke sällan framstå såsom stridande mot allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased och sålunda kunna innefatta en pliktövertredelse för det organ som föreslår åtgärden liksom för revisorer, vilka underlåta att göra anmärkning mot förslaget. Slutligen må påpekas, att de i 108 § A 4 samt 109 § förslaget upptagna reglerna rörande redovisning såväl av uppskrivning som av vinst på avyttring av anläggningstillgångar minska de faror som ett framskapande av vinst på nu ifrågakvarande sätt kan innebära.

Det genom uppskrivning frigjorda beloppet skall ock enligt förslaget kunna användas till ökning av aktiekapitalet enligt 71 §. Beredningen hänvisar till

vad därom anföres i motiven till nämnda paragraf. Genom att beloppet användes för ökning av aktiekapitalet bindes det i bolaget så att det icke kan utdelas. Visserligen kan beloppet senare avföras från aktiekapitalet genom nedsättning av detsamma. Men en sådan nedsättning eller i varje fall en därpå följande vinstutdelning är kringgärdad med föreskrifter, som torde bereda tillräckligt skydd mot att rätten till uppskrivning på denna väg utnyttjas på ett för bolagets soliditet farligt sätt.

Enligt den danska aktiebolagslagen (DAL § 42 St. 3) må genom uppskrivning invunnet belopp användas till täckning av underskott. En sådan rätt kan på det sätt lätt missbrukas, att ett genom stark nedskrivning av omsättningstillgångar skapat underskott kan täckas genom uppskrivning av anläggningstillgångar och sedan under följande år genom försäljning av de sålunda nedskrivna omsättningstillgångarna en vinst frigöres som i själva verket motsvarar det genom uppskrivning frigjorda beloppet. På motsvarande sätt kan missbruk ske om uppskrivning tillåtes mot villkor om beloppets avsättning till reservfonden.

3 mom. *Värdering av aktier eller andra andelsrätter samt obligationer och andra fordringar, som äro anläggningstillgångar.* Gällande aktiebolagslag innehåller icke någon särskild regel om det värde, vartill aktier och andra dylika andelsrätter som ägas av aktiebolag skola upptagas i dettas balansräkning. Ehuru det kan synas tveklaktigt, om man kan säga att sådana tillgångar äro i egentlig mening avsedda för stadigvarande bruk, torde dock uppfattningen i allmänhet vara den att aktier under vissa förutsättningar kunna äga karaktär av anläggningstillgångar.¹ Emellertid råder stor osäkerhet om vad som gäller i detta avseende, och denna osäkerhet utnyttjas ej sällan till användande av den princip som i det särskilda fallet framstår såsom för bolaget fördelaktigast. Då bolagets innehav av en viss aktiepost framträder såsom avsett att bliva stadigvarande, t. ex. ett sådant innehav av aktier i annat bolag som betyder att det senare bolaget är dotterbolag till det förra, betraktas aktierna vanligen såsom tillgång till stadigvarande bruk för moderbolaget och upptagas med tillämpning av regeln i 56 § 4) AL till anskaffningskostnaden. Men inträffar i avseende å aktierna en värdestegring, företages understundom enligt den för omsättningstillgångar i 56 § 2) AL upptagna bestämmelsen en höjning av värdet i moderbolagets balansräkning, varigenom täckning kan vinnas för uppkommen förlust å bolagets verksamhet eller utdelning från moderbolaget möjliggöres. Det är naturligtvis av stor vikt, att kontinuiteten mellan balansräkningarna ej sålunda brytes.

Förslaget bygger på den uppfattningen, att när ett aktiebolag äger *aktier i ett annat bolag eller andra dylika andelsrätter*, innehavets beskaffenhet bör vara avgörande för frågan om vilken värderingsnorm som skall tillämpas. Äro aktierna avsedda att stadigvarande innehavas av bolaget, bör deras värde bedömas på samma sätt som andra anläggningstillgångar d. v. s. med hänsyn till det värde, som den tillgång aktierna representera måste anses äga för

¹ Jfr Skarstedt anm. till 56 §, 7 uppl. s. 189.

ägarebolagets rörelse, utan avseende å svängningar i marknadspriset. Äro, då bolag äger aktier i annat bolag, dessa avsedda att stadigvarande innehavas av bolaget, skola de således i dettas balansräkning behandlas såsom *anläggningstillgångar*. Aktier i dotterbolag skola städse anses såsom anläggnings-tillgångar.

Beträffande aktier, som äro att anse såsom anläggningstillgångar, gälla principiellt reglerna för anläggningstillgångars värdering. Sådan aktiepost må sålunda upptagas till högst det belopp, vartill kostnaderna för dess anskaffning uppgått. I fråga om avskrivningsprincipens tillämpning måste emellertid beaktas, att aktiepostens värde för bolaget ej är begränsat till viss beräknelig tid. Posten är icke — liksom t. ex. maskiner, inventarier — underkastad en sådan beräknelig värdeminskning som kan läggas till grund för en avskrivningsplan. Beträffande avskrivning å eller nedsättning av värdet å aktieposten måste den allmänna huvudregeln för bokföring gälla d. v. s. att avskrivning eller nedsättning skall ske i den mån det må anses erforderligt enligt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.¹ Härvid uppkomma åtskilliga spörsmål, vilkas lösning ej kan givas i lagstiftningen utan måste överlämnas åt bokföringspraxis och den företagsekonomiska vetenskapen.

Det torde i detta sammanhang kunna nämnas att vid bedömande av det verkliga värdet å aktier i annat bolag i bokföringspraxis hänsyn tages till bl. a. aktiernas värde enligt bolagets egen balansräkning, aktiernas s. k. matematiska värde, liksom till den avkastning, som på längre sikt kan förväntas från bolaget.² För frågan om avskrivning erfordras hos det bolag som äger aktier i annat bolag blir det naturligtvis av avgörande betydelse, om värdet av dessa upprätthålles genom avskrivningar och avsättningar hos sistnämnda bolag. Beträffande aktier i annat bolag torde regeln om nedsättning erhålla större betydelse än regeln om avskrivning t. ex. på den grund att anskaffningskostnaderna visa sig hava varit för höga. Det bör märkas, att om vid förvärvet av aktierna eller majoriteten av aktierna i ett annat bolag ett affärsvärde (*goodwill*), som skall tillgodogöras av koncernen, har avsevärd betydelse och priset för aktieposten följaktligen rönt inverkan därav, de synpunkter, som i motiven till 106 § 7 mom. utvecklas, böra vinna beaktande.

Kan en post aktier i ett annat bolag antagas äga ett bestående värde väsentligt överstigande det belopp, vartill den uppförts i nästföregående balansräkning, må den uppskrivas till högst detta värde under de i 2 mom. i övrigt angivna förutsättningar.

Om ett bolag för sina aktier i annat bolag erhåller på dem belöpande gratisaktier, inverkar denna omständighet icke på värderingen av aktieposten. Då de nya aktierna tillsammans med det äldre aktieinnehavet blott motsvarar samma andel i det andra bolaget som de äldre aktierna förut representerade, kan ej gratisemissionen i och för sig sägas öka aktieinnehavets verkliga värde. Emellertid kan naturligtvis gratisemissionen vara uttryck för en starkare ställning hos bolaget, som motiverar en uppvärdering av aktierna i bo-

¹ Jfr AG § 133 st. 2.

² Jfr R u t h och S c h m a l t z : Die neue Bilanz der Aktiengesellschaft, 1932 s. 46—47.

laget, och i sådant fall kan uppskrivningsregeln i 2 mom. komma till användning.

Ett viktigt slag av tillgångar äro *fordringar*, såsom fordringar på grund av leveranser på kredit, försträckning o. s. v. Fordringar kunna vara anknutna till växlar, checkar, skuldebrev, obligationer m. m.

Beträffande fordringar gälla i huvudsak samma regler som beträffande andra tillgångar. Såsom anskaffningskostnad för fordran, uppkommen på grund av en av bolaget verkställd leverans eller tjänst, bör anses fordringens belopp vid tiden för dess tillkomst, ej de kostnader bolaget haft för leveransen eller tjänsten. Lyder fordringen å utländskt mynt, utgör fordringens värde i svenska kronor vid tiden för fordringens tillkomst anskaffningskostnaden. Har bolaget däremot köpt fordringen — t. ex. en obligation — är anskaffningskostnaden den erlagda köpeskillingen jämte andra kostnader i samband med köpet.

Fordringar kunna undergå värdeförändringar huvudsakligen på tre grunder. Ändringar i ränteläget på kapitalmarknaden kunna medföra, att en fordran med bestämd räntesats sjunker eller stiger i värde. Marknadspriset å obligationer och liknande värdepapper, såsom förlagsbevis, sjunker eller stiger vid sådana ändringar. Värdet å fordran i utländskt mynt påverkas av kursfall eller kursstegring å den utländska valutan. För fordringens värde är slutligen gäldenärens solvens avgörande. Särskilda regler om huru gäldenärens solvens skall beaktas givas i 5 mom.

Vad angår värderingen av fordran i aktiebolags balansräkning är frågan först och främst den, huruvida fordringen är att anse såsom omsättningstillgång och underkastad de för sådana tillgångar gällande värderingsreglerna, eller om fordringen är att betrakta såsom anläggningstillgång. Enligt förevarande mom. skola fordringar, som äro avsedda att stadigvarande innehavas av bolaget, anses såsom *anläggningstillgångar*. Detta är t. ex. fallet med sådana fordringar mot ett annat företag, som i själva verket äga sin huvudsakliga betydelse såsom ett medel till inflytande över det andra företaget, eller med obligationer, vilka äro avsedda att vara en stadigvarande kapitalplacering för bolaget. Beträffande dylika tillgångar bliva reglerna i förevarande mom. andra punkten samt i övrigt bestämmelserna i 1 och 2 mom. tillämpliga, med beaktande av de särskilda reglerna i 5 mom.

Om värdeminskning å sådan fordran, som skall anses såsom anläggningstillgång, inträder på grund av en väsentlig ändring i ränteläget på kapitalmarknaden som får antagas vara varaktig, måste det vanligen enligt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased anses påkallat, att avskrivning eller nedsättning sker. Särskilt gäller detta obligationer eller andra värdepapper, vilkas marknadspris påverkas av ränteläget.¹ Även en värdeminskning å fordran i utländskt mynt, som beror på att det utländska myntet faller i förhållande till den svenska valutan, bör, om fordringen har natur av anläggningstillgång, kunna beaktas genom successiv avskrivning.

¹ Jfr 48 och 149 §§ lagen om försäkringsrörelse samt 33 § lagen om sparbanker.

I stället för avskrivning vid värdeminskning kan enligt 106 § 9 mom. avsättning ske till värdeminskningsskonto, som för fall av nu ifrågavarande slag brukar benämnas kursregleringskonto e. d.

I det föregående har förutsatts, att tvist icke råder om fordringens existens eller storlek. Till vilket belopp en tvistig fordran må upptagas får bliva beroende av en bedömning utav utsikterna att efter process eller annorledes slutligen få fordringen erkänd.

4 mom. Omsättningstillgångars värdering. Första stycket. Omsättningstillgångar äro sådana tillgångar, som äro avsedda att omsättas i bolagets rörelse antingen direkt genom försäljning eller indirekt genom att förbrukas för frambringande av en vara, som skall försäljas, eller på annat sätt för rörelsen. Bland omsättningstillgångar räknas alla tillgångar, som ej äro avsedda att stadigvarande användas för bolagets verksamhet, således varulager, halvfabrikat, råvaror, driftsmaterial, kortfristiga fordringar, kontanter m. m.

Beträffande värderingen av omsättningstillgångar gäller både enligt gällande rätt 56 § 1) AL och enligt förslaget såsom huvudregel *lägsta värdets princip*. Omsättningstillgångar må ej upptagas vare sig över sina verkliga värden eller till högre belopp än det, vartill kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning uppgått.

Med förbudet mot omsättningstillgångars upptagande till högre belopp än anskaffnings- eller tillverkningskostnaderna avses att förekomma utdelning av vinst som ännu ej intjänats. Att till grund för beräkningen av vad som får såsom vinst utdelas från ett aktiebolag lägga orealiserade och måhända orealiserbara värdestegringar utöver nämnda kostnader skulle uppenbarligen lätt kunna undergräva ett aktiebolags soliditet.¹ Och regeln att tillgångarna ej heller må upptagas över sina verkliga värden medför, att en hotande förlust, som visar sig i form av värdeminskning på ineliggande lager o. d., skall beaktas vid balansräkningens uppgörande även om förlusten ännu icke blivit definitiv genom föryttring.

Lägsta värdets princip hindrar icke, att omsättningstillgångar upptagas till högre värde än i föregående års balansräkning inom anskaffnings- eller tillverkningskostnaderna, dock naturligtvis icke högre än till verkliga värdet.

Principen att det bokförda värdet ej må höjas över anskaffnings- eller tillverkningskostnaderna är enligt gällande rätt icke undantagslös. Enligt 56 § 2) AL må omsättningstillgångar upptagas över kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning — dock aldrig över verkliga värdet — såframt särskilda omständigheter kunna anses lämna fog härför och dessa i balansräkning fullständigt angivas. Såsom skäl till detta undantag angavs under förarbetena till lagen, att tillgångarnas upptagande över anskaffnings- eller tillverkningskostnaderna icke under alla förhållanden vore förkastligt utan mången gång till och med av billighet och rättvisa påkallat. Om ett bolag exempelvis dreve affärer med olika artiklar, och en fallit, under det

¹ Jfr 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 46 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 75).

att en annan stigit i värde utöver nämnda kostnader, borde värdeminskningen och värdestegringen få avräknas mot varandra.¹

Beredningen har om ock med tvekan i förslaget upptagit en regel motsvarande undantagsbestämmelsen i 56 § 2) AL. Detta undantag innebär ett avsteg från regeln, att först en intjänad (realiserad) vinst får redovisas såsom vinst. Beredningen har därför ansett det böra i lagtexten uttryckligen betonas, att en sådan uppskrivning må ske endast där det på grund av särskilda omständigheter må anses tillåtet jämlikt god köpmannased. Styrelse och revisorer hava sålunda att, innan en uppskrivning sker, noga överväga, huruvida det verkligen föreligger sådana särskilda omständigheter, att god köpmannased kan anses medgiva en avvikelse från den allmänna grundsatsen. Såsom exempel på ett sådant fall torde kunna nämnas, att hos ett bolag, som driver trävarurörelse, kvarligga före räkenskapsårets slut försålda trävaror vilka skeppas i början av nästföljande år. Där emot torde endast med stor varsamhet undantag böra göras från huvudregeln i ovan angivna fall, då beträffande olika delar av ett varulager föreligger värdeminskning och värdeökning.

I 109 § 1 mom. andra stycket har intagits föreskrift, att där omsättningstillgångar upptagits till högre belopp än kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning, det skall med angivande av grunden därtill särskilt anmärkas i förvaltningsberättelsen. Och vidare skall i sådant fall enligt 119 § 1 mom. tredje stycket särskilt uttalande om uppskrivningen göras i revisionsberättelsen.

Beträffande omsättningstillgångars *anskaffnings- eller tillverkningskostnader* gäller detsamma som förut vid 1 mom. anförts i fråga om motsvarande kostnader för anläggningstillgångar. Det måste även beträffande omsättningstillgångar anses riktigt att i tillverkningskostnaderna inräkna andel av vissa allmänna omkostnader, däribland skälig andel i avskrivningar.² Emellertid torde i fråga om färdiga varor försiktigheten i många fall bjuda, att en proportionsvis större andel av dessa kostnader lägges å försålda varor än å inneliggande varulager. Beträffande anskaffningskostnadernas beräkning för fordringar hänvisas till vad därom yttras i motiven till 3 mom.

Andra stycket. Såsom det *verkliga värdet* å omsättningstillgång angives i andra stycket försäljningsvärdet efter avdrag för försäljningskostnaderna, om ej på grund av tillgångens beskaffenhet eller andra omständigheter annat värde bör därå sättas jämlikt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.³ I fråga om *färdiga varor*, å vilka marknadspris finnes, är verkliga värdet detta pris efter avdrag för försäljningskostnaderna. Vid sjunkande priser medför lägsta värdets princip sålunda, att skyldighet upp-

¹ 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 46 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 75).

² Jfr Schlegelberger: Verordnung § 261 anm. 24, Schlegelberger AG § 133 anm. 26 och Staub HGB § 261 anm. 18.

³ Det verkliga värdet är således vanligen marknadspriset efter avdrag för försäljningskostnaderna. Emellertid torde böra påpekas, att understundom detaljhandelspriset å en vara håller sig uppe en tid sedan prissänkning inträtt som tagit sig uttryck i grosshandelspriset. Då ett aktiebolag driver handelsrörelse, kräver god köpmannased, att om sålunda nedgång inträffat i inköpspriset, det nya inköpspriset beaktas vid värderingen av lagret av osålda varor.

kommer för bolaget att upptaga osålda färdiga varor till lägre belopp än anskaffningskostnaden. Vid stigande priser hindrar principen varornas upptagande, innan de försålts, till högre belopp än anskaffningskostnaden. Beträffande *varor under tillverkning* (halvfabrikat) gäller, att de i allmänhet sakna marknadsvärde. Sådana varor anses vanligen enligt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased icke böra upptagas till högre värde än de färdiga produkternas försäljningsvärde, efter avdrag för återstående tillverkningskostnader och för försäljningskostnaderna. Hänsynen till de färdiga varornas försäljningsvärde vid bestämmandet av det verkliga värdet å varor under tillverkning medför vid tillämpning av lägsta värdets princip den verkan ovan angivits vid sjunkande och stigande priser. För sådana *rdämnena* som ej hava ett försäljningsvärde torde verkliga värdet böra anses motsvara anskaffningskostnaden med den nedskrivning som är påkallad enligt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased. I detta hänseende torde priset i inköpsmarknaden å balansdagen böra vara vägledande.

Vid all värdering gäller, att bolagen icke alltid kunna anses bundna av de prisförhållanden som råda just på balansdagen eller vid tiden närmast där omkring. En tydligen helt tillfällig uppgång vid räkenskapsårets slut i marknadspriset på en vara eller ett värdepapper bör icke anses uttrycka tillgångens verkliga värde. Och icke heller bör bolaget vara nödsakat att alltid lägga en nedgång i marknadspriset till grund för det verkliga värdets beräkning. Beredningen vill särskilt framhålla, att om en nedgång i priser orsakas av en extraordinär ekonomisk kris, medförande kanske nästan fullständig frånvaro av köpintresse, härvid framkomna priser icke utan vidare böra anses motsvara verkliga värdet. Vid bedömandet av det verkliga värdet å tillgångarna synes det kunna vara berättigat att taga hänsyn till den utsikt till konjunktursvängning, som erfarenhetsmässigt får anses föreligga. Men förutsättning härför måste dock vara, att företagets ställning är sådan att det på goda grunder kan antagas, att tillgångarna kunna behållas till dess en konjunkturförbättring kan förväntas. En sådan värdering må naturligtvis ej utnyttjas till möjliggörande av vinstutdelning.

Skillnaden mellan bokförda värdet å den färdiga varan och försäljningspriset utgör i allmänhet vinsten (den s. k. bruttovinsten)¹ på försäljningen. Om emellertid en prishöjning å den färdiga varan sammanhänger med en prisstegring å de därför använda råämnena, bjuder försiktighetsprincipen — då fallande pris å råvarorna kan beräknas inträda vid en konjunktursvängning — att ej den del av vinsten som motsvarar prisstegringen å råvarorna beräknas ingå i vinsten för året. Denna del av vinsten vid försäljningen bör lämpligen innehållas för att kunna användas till nedskrivning av de till högre priser inköpta råvarorna vid den tid, då prisfall inträder å råvarorna och de färdiga varor för vilka de till högre pris inköpta råvarorna använts måste försäljas till lägre pris. Ett belopp motsvarande näm-

¹ Drages från bruttovinsten försäljningskostnaden, däribland andel i allmänna omkostnader, erhålles nettovinsten på försäljningen.

da del av vinsten torde därför lämpligen böra på passivsidan upptagas å ett s. k. lagervärderegleringskonto.

Beträffande verkliga värdet å *fordringar* erinras om vad under 3 mom. anföres rörande värdeminskning eller värdeökning som inträder på grund av ändring i ränteläget å kapitalmarknaden eller — såvitt angår fordringar i utländskt mynt — kursfall eller kursstegring å detta i förhållande till den inhemska valutan. Ändringar i ränteläget torde i allmänhet sakna praktisk betydelse i fråga om fordringar som äro omsättningstillgångar. Däremot bör kursfall å utländskt mynt i regel föranleda omedelbar nedskrivning. I fråga om kursstegring gäller vad ovan sagts om höjning av omsättningstillgångs bokförda värde över det i föregående balansräkning upptagna. Beträffande fordringars värdering måste vidare bestämmelserna i 5 mom. beaktas.

5 mom. *Osäkra eller värdelösa fordringar. Första stycket.* I 56 § 3) AL stadgas, att osäkra fordringar skola upptagas endast till de belopp, varmed de beräknas komma att inflyta, och att värdelösa fordringar skola avskrivas. Någon fördelning på flera år av den förlust, som uppkommer därigenom att gäldenär blir insolvent, förutsätter sålunda gällande lag icke.

Förslaget bibehåller grundsatsen, att värdeminskning på grund av gäldenärens bristande solvens alltid skall medföra omedelbar nedskrivning till fordringens beräknade värde. I bolagspraxis förekommer, att man i stället för att göra direkta nedskrivningar upplägger ett värdeminskningsskonto, »delcrederekonto» e. d. Härvid komma olika metoder till användning. Man kan till detta konto avsätta belopp, som efter en vid balansräkningens upprättande företagen prövning beräknas motsvara skillnaden mellan fordringarnas nominella och deras verkliga värde. Men det kan även ske en regelbunden, t. ex. månatlig, avsättning till kontot, vilkens storlek bestämmes efter statistiskt beräknade eller på annat sätt kalkylerade förluster på fordringar. Några sakliga invändningar mot att göra avsättning till värdeminskningsskonto i stället för direkt nedskrivning torde icke förefinnas, i varje fall icke av allvarligare art än som möter mot användandet av det av lagen tillåtna värdeminskningsskontot för anläggningstillgångar. Då emellertid, med hänsyn till att lagen icke beträffande fordringar innehåller motsvarande tillåtelse till värdeminskningsskonto som vid anläggningstillgångar, viss tvekan framträtt om lagenligheten av ifrågavarande tillvägagångssätt, har uttrycklig tillåtelse upptagits i förevarande mom. första stycket. Förfarandet bör endast komma till användning i fråga om osäkra fordringar. När fordringarna äro att anse såsom definitivt värdelösa, måste de bortskrivas.

I fråga om vissa slag av osäkra fordringar är det av vikt att vid fordringarnas värdering skäligen avdrag göres för indrivningskostnader.

Vid bedömningen av frågan huruvida en fordran är säker eller osäker bör beaktas, att bolagets egen förmögenhetsställning under vissa förhållanden kan vara av betydelse för gäldenärens solvens. Detta är fallet särskilt om gäldenären är ett annat bolag, vars tillgångar till någon väsentlig del utgöras av aktier i eller fordringar mot borgenärsbolaget. Rörande dessa frågor hänvisas till framställningen under 6 mom. här nedan.

Andra stycket. Då värdeminskning på grund av bristande solvens hos gäldenären föranleder omedelbar nedskrivning, bör, om gäldenärens solvens förbättras, fordringen kunna utan vidare uppskrivas till det belopp varmed den beräknas kunna inflyta. Är fordringen omsättningstillgång, må sådan uppskrivning ske enligt de beträffande omsättningstillgångar gällande reglerna. Då emellertid uppskrivning även av fordran, som är anläggningstillgång, bör kunna ske utan att motsvarande belopp användes på sätt i 2 mom. stadgas, har i andra stycket upptagits bestämmelse att om fordran, som är avsedd att stadigvarande innehavas av bolaget, i närmast föregående balansräkning såsom osäker eller värdelös icke upptagits till det belopp varå den lyder, fordringen må utan hinder av vad i 1—3 mom. stadgas upptagas till det belopp, varmed den beräknas komma att inflyta.

6 mom. Omedelbart och medelbart innehav av egna aktier. I 56 § 7) AL stadgas att förvärvad egen aktie ej må uppföras såsom tillgång i balansräkningen.

Om anledningen till förbudet att upptaga egna aktier såsom tillgång anfördes i 1908 års kommittébetänkande:¹ Enligt en inom tysk teori företrädd åsikt borde förvärvad egen aktie likställas med andra värdehandlingar och därför i balansräkningen upptagas bland tillgångarna till sitt verkliga värde (marknadsvärde).² Aktiekapitalet upptoges naturligtvis till sitt belopp. Denna åsikt vilade därpå, att den egna aktien såtillvida representerade en tillgång för bolaget, som den kunde föryttras mot annan valuta. Mot detta bokföringssätt kunde med fog anmärkas, att om egna aktier upptoges såsom tillgång i balansräkningen, denna gäve en skev föreställning om bolagets verkliga ställning. Aktierna saknade för bolagets borgenärer, i händelse av dess obestånd, allt värde. Ett dylikt bokföringssätt vore ägnat att dölja den minskning av de för aktiekapitalets täckande användbara tillgångar, som i själva verket genom förvärv av egna aktier skett. Det måste därför anses stå i överensstämmelse med riktiga bokföringsprinciper, att ej i förevarande fall på tillgångssidan upptoges förvärvad egen aktie. Hinder för att å tillgångssidan »inom linjen» upptaga sådan aktie funnes naturligtvis icke; detta torde tvärtom vara synnerligen lämpligt, enär på sådant sätt balansräkningen komme att innehålla nöjaktiga upplysningar såväl för borgenärer som för aktieägare.

Ehuru i gällande aktiebolagslag förbud infördes för bolag att upptaga förvärvad egen aktie såsom tillgång i balansräkningen, blevo icke vid lagens tillkomst de spörsmål behandlade, vilka uppkomma vid värderingen av mo-

¹ Se 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 39 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 64).

² Genom förordningen den 19 september 1931 infördes i HGB § 261 a A IV 5 den bestämmelsen, att bolaget tillhöriga egna aktier skulle upptagas i särskild post i balansräkningen. Och enligt AG § 131 A III 5 skola ej blott egna aktier utan också aktier i moderbolag (herrschende Gesellschaft) sålunda redovisas i balansräkningen. Med ifrågakvarande bestämmelser avsågs, att de med förvärv av egna aktier förbundna farorna ej skulle kunna döljas.

Egna aktier och aktier i moderbolag skola upptagas till det värde, som följer av de för omsättningstillgångar (Umlaufvermögen) givna värderingsreglerna, således enligt lägsta värdets princip, men aktiernas nominella belopp skall angivas inom linjen.

Jfr Schlegelberger: Verordnung § 261 a anm. 9, Staub HGB § 261 a anm. 15 och Schlegelberger AG § 131 anm. 19.

derbolags innehav av aktier i dotterbolag för det fall att dotterbolaget äger aktier i moderbolaget och sålunda ett indirekt förvärv av egna aktier föreligger. Dessa spörsmål blevo emellertid föremål för övervägande vid 1913 års riksdag. I en inom andra kammaren väckt motion¹ hemställdes om ändringar i och tillägg till aktiebolagslagen i syfte att förhindra de olägenheter, som kunde följa med att ett bolag genom dotterbolag eller på annat sätt sekundärt förvärvade aktier i moderbolaget. I lagutskottets utlåtande² med anledning av motionen yttrades i nu förevarande avseende, att då ett bolag ägde aktier i ett annat bolag, skulle vid beräkandet av det värde å aktierna, som skulle upptagas i det förra bolagets balansräkning, avdrag enligt utskottets uppfattning ske för vad av nämnda värde belöpte på aktier, som det senare bolaget kunde äga i det förra. Vid sådant förhållande torde fara för borgenärernas rätt icke i vidare mån föreligga vid dylikt sekundärt förvärv av egna aktier än då förvärvet skett direkt. Motionen föranledde icke någon riksdagens åtgärd.

Lagberedningens förslag. Första stycket. Beredningens förslag kvarstår beträffande redovisningen i aktiebolags balansräkning av förvärvade aktier i bolaget på samma ståndpunkt som gällande aktiebolagslag. Det har dock synts lämpligt föreskriva, att egna aktier skola upptagas såsom tillgång inom linjen med angivande av det nominella värdet. Aktiebolagslagens ståndpunkt, att egna aktier ej må betraktas såsom tillgång för bolaget, medför att om aktiebolag genom gåva förvärvar egna aktier — vilka försäljas under senare räkenskapsår — först vederlaget för dem redovisas såsom extraordinärt förvärv i vinst- och förlusträkningen för det år under vilket försäljningen skett och ingår i den tillgångsredovisning som ligger till grund för bolagets balansräkning nämnda år. Om bolaget å auktion inropar för bolagets fordran utmäta egna aktier, kan ej heller deras värde ingå bland bolagets tillgångar förrän aktierna avyttrats. I vinst- och förlusträkningen för det år under vilket inropet skett torde lämpligen — om aktierna ej avyttras under samma år — fordringen, där den täckes genom inropet, böra upptagas såsom betald och den förlust, som uppstår på den grund att de inropade aktierna ej må uppföras såsom tillgång i vinst- och förlusträkningen, böra upptagas såsom extraordinär förlust. När aktierna försäljas, uppkommer en intäkt, som för det år under vilket försäljningen skett i vinst- och förlusträkningen upptages såsom ett extraordinärt förvärv och i balansräkningen redovisas på sätt förut angivits.

Andra stycket. I fråga om värderingen vid medelbart innehav av egna aktier synes lagutskottets ovan återgivna uppfattning vara välgrundad. Den av lagutskottet angivna värderingsregeln — att vid beräkningen av värdet å moderbolagets aktier i dotterbolaget avdrag skall ske för vad därav belöper på dotterbolagets aktier i moderbolaget — får anses följa av lagens förbud mot upptagande av egna aktier såsom tillgång. Den åsidosättes emellertid i ej ringa utsträckning i det praktiska livet och ett uttryckligt stadgande synes

¹ Se motion 1913, A. K. nr 142, av herr Felix Hamrin.

² Jfr lagutskottets utlåtande 1913 nr 14 s. 5.

därför vara erforderligt. Principiellt borde den angivna regeln tillämpas i varje fall av ömsesidigt aktieinnehav, men riskerna av den värdering som regeln vill förhindra minskas i den mån aktieinnehavet är mindre. Då det därjämte skulle vålla praktiska svårigheter att tillämpa regeln vid alla mindre aktieinnehav, har beredningen ansett sig böra föreslå en lagregel avseende endast aktiebolag, vars ställning till det andra aktiebolaget på grund av aktieinnehav eller eljest är av beskaffenhet att konstituera ett moder- och dotterbolagsförhållande.¹ I sådant fall skall regeln alltid vara tillämplig, när dotterbolaget äger aktier i moderbolaget, utan hänsyn till storleken av dotterbolagets aktiepost.

Enligt 3 mom. skola aktier i dotterbolag anses såsom anläggningstillgångar, och utgångspunkten för bestämmandet av det värde vartill en post sådana aktier skall upptagas i moderbolagets balansräkning är anskaffningskostnaden. Å denna skall jämlikt nämnda mom. avskrivning eller nedsättning äga rum, i den mån det må anses erforderligt enligt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased. Från det sålunda enligt 3 mom. beräknade värdet skall avdrag ske för så stor del av värdet, som belöper på aktier i moderbolaget vilka tillhöra dotterbolaget. Sådant avdrag skall ock äga rum vid medelbart dotterbolagsförhållande d. v. s. då aktier i moderbolaget ägas av ett dotterdotterbolag. Bestämmelser härom hava upptagits i förevarande mom. andra stycket.

Beträffande innebörden av dessa bestämmelser torde böra påpekas att — vare sig enligt 3 mom. såsom värde å aktieposten beräknas anskaffningskostnaden eller ett lägre belopp — från det beräknade värdet skall dragas vad därav belöper å dotterbolagets aktier i moderbolaget d. v. s. i moderbolagets balansräkning må högst upptagas så stor andel av nämnda värde, som andra tillgångar hos dotterbolaget än aktierna i moderbolaget utgöra av dotterbolagets samtliga tillgångar, eller — i fall dotterbolaget har skulder — behållningen av nämnda tillgångar efter avdrag för skulderna utgör av behållningen av dotterbolagets samtliga tillgångar. Vid beräkandet av det avdrag, som skall ske med hänsyn därtill att dotterbolaget äger aktier i moderbolaget, måste således beaktas, om dotterbolaget har skulder eller icke. Vid bestämmandet av proportionen mellan dotterbolagets aktier i moderbolaget och övriga tillgångar torde i allmänhet de i dotterbolagets balansräkning upptagna värdena kunna följas.² Men finnes vid

¹ Även där ej moder- och dotterbolagsförhållande föreligger, kan det framstå såsom av allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased påkallat att liknande hänsyn toges till ömsesidigt aktieinnehav. Jfr motiven till 209 §.

² Till belysning av regeln torde följande exempel böra upptagas. Ett moderbolag (M) har för 270 000 kr. köpt 60 % av aktierna i ett dotterbolag (D), vars aktiekapital är 300 000 kr. Från de synpunkter, som böra vara bestämmande vid beräkningen av aktiepostens värde jämlikt 3 mom., finnes nedsättning till 210 000 kr. böra äga rum.

a) D har enligt sin balansräkning tillgångar till ett värde av 450 000 kr. Däri ingå 250 aktier å nominellt 100 kr. i M — i vilket bolag samtliga aktiers antal är 10 000 — upptagna till marknadsvärdet 50 000 kr. (d. v. s. 1/9 av värdet å samtliga tillgångar hos D). Skulder finnas icke. Vid bestämmandet av det värde, vartill i M:s balansräkning dess aktiepost i D må upptagas, skall vad av aktiepostens värde enligt 3 mom. 210 000 kr. belöper å aktierna i M icke medräknas. Från nämnda värde 210 000 kr. skall därför avdrag ske för så stor del därav som belöper å D:s aktier i

en granskning av dessa värden proportionen rätteligen vara en annan, bör den såsom riktig befunna proportionen tillämpas vid bestämmandet av värdet i moderbolagets balansräkning av dess aktiepost i dotterbolaget.

Även vid medelbart innehav av egna aktier som här avses synes anteckning böra ske i moderbolagets balansräkning inom linjen, utvisande att värdet av dotterbolag tillhöriga aktier i moderbolaget icke ingår i balansen. I detta hänseende föreslår beredningen, att inom linjen skall angivas moderbolagets andel i nominella beloppet av dotterbolagets aktier i moderbolaget såsom andel i egna aktier.

Beträffande tillåtligheten av indirekt förvärv av egna aktier hänvisas till vad därom anföres i motiven till 75 §.

För moderbolag, som före denna lags ikraftträdande icke verkställt sådana avdrag vid värdering av aktier i dotterbolag som i förevarande mom. stadgas, kan det måhända uppkomma svårigheter att på en gång verkställa dylika avdrag. Då emellertid såsom förut framhållits avdragsskyldighet måste anses föreligga redan enligt gällande rätt samt detta kommit till uttryck såväl i lagutskottets ovanberörda utlåtande som i den aktiebolagsrättsliga litteraturen¹, har beredningen icke ansett någon övergångsbestämelse påkallad, som medger att avdraget verkställs först så småningom. Behovet därav torde bliva så mycket mindre som tiden mellan den nya lagens utfärdande och dess ikraftträdande bör innefatta tillräcklig tid för bolagen att verkställa sådant avdrag.

Den nu utvecklade regeln om avdrag vid värderingen av aktier i dotterbolag, som i sin tur äger aktier i moderbolaget, förhindrar tillvaron av »luftkoncerner» där tillgångarna till väsentlig del blott utgöras av aktier i koncernbolagen. En koncern utan tillräckligt underlag av reella tillgångar kan emellertid även föreligga, då moderbolagets tillgångar äro aktier i dotterbolag, vars tillgångar i väsentlig omfattning bestå av fordringar mot moder-

M d. v. s. för en niondel eller 23 333 kr. Aktieposten i D må i moderbolagets balansräkning ej upptagas till högre belopp än 186 667 kr. d. v. s. åtta niondelar av 210 000 kr. eller så stor del av nämnda värde, som motsvarar den del andra tillgångar hos D än aktierna i M utgöra av D:s samtliga tillgångar.

b) Om D enligt sin balansräkning har dels aktieposten i M 50 000 kr. och dels andra tillgångar till värde av 500 000 kr. samt skulder 100 000 kr., blir resultatet detsamma. Då vid värderingen av M:s aktiepost i D dess aktier i M över huvud ej må medräknas, måste till täckning av D:s skulder beräknas andra D:s tillgångar än aktierna i M. Vid bestämmandet av det värde, vartill i M:s balansräkning dess aktiepost i D må upptagas, skall vad av aktiepostens värde enligt 3 mom. 210 000 kr. belöper å aktierna i M icke medräknas. Från nämnda värde 210 000 kr. skall därför avdrag ske för så stor del därav som belöper på D:s aktier i M d. v. s. för en niondel eller 23 333 kr. Aktieposten i D må i moderbolagets balansräkning ej upptagas till högre belopp än 186 667 kr. d. v. s. åtta niondelar av 210 000 kr. eller så stor del av nämnda värde, som motsvarar den del behållningen av andra tillgångar hos D än aktierna i M — sedan från dess tillgångar dragits D:s skulder — utgöra av behållningen av D:s samtliga tillgångar.

c) Om D enligt sin balansräkning har dels 2 000 aktier i M upptagna till marknadsvärdet 400 000 kr. och dels andra tillgångar till värde av 100 000 kr. samt skulder 100 000 kr., åtgå sistnämnda tillgångar till täckning av D:s skulder. Mot det egna kapitalet svarar endast D:s aktiepost i M. Då vid bestämmandet av det värde, vartill i M:s balansräkning dess aktiepost i D må upptagas, icke skall medräknas vad som belöper å D:s aktier i M, måste i M:s balansräkning dess aktiepost i D upptagas till 0. Så snart D:s skulder uppgå till eller överstiga värdet av andra tillgångar hos D än D:s aktier i M, är det värde, vartill i M:s balansräkning dess aktiepost i D må upptagas, 0.

¹ Se Skarstedt s. 148—149 och Nial: Studier s. 108—109.

bolaget. I litteraturen¹ har gjorts gällande, att om dotterbolag har fordran mot moderbolag, samma princip borde tillämpas som när dotterbolaget har aktier i moderbolaget, d. v. s. att vid värderingen av moderbolagets aktier i dotterbolaget avdrag borde ske för den del av det beräknade värdet å dessa aktier som belöper å fordringen. Då emellertid formliga avdrag för mindre fordringar, som kunna uppstå i de löpande affärsförbindelserna mellan moder- och dotterbolag, skulle vara ur soliditetssynpunkt onödigt och svårigheter föreligga att på ett lämpligt sätt i lagen angiva, när avdrag av ifrågasvarande slag är av hänsyn till soliditeten nödvändigt, har beredningen icke ansett sig böra föreslå någon lagföreskrift i frågan. Därav följer att styrelsen och revisorerna hava att med ledning av allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased iakttaga, att vid aktievärderingen inom koncerner förhandenvaron av fordringsförhållanden beaktas, så att icke aktievärdena komma att byggas på bokfordringar inom koncernen utan direkt eller indirekt på verkliga tillgångar.

I detta sammanhang må nämnas, att såsom redan under 5 mom. antytts beträffande värdering av fordringar mellan bolag hänsyn bör tagas till det fall att gäldenärsbolaget har aktier i borgenärsbolaget. Såsom av 209 § förslaget och motiven därtill framgår, kan ett koncernförhållande även hava sin grund däri, att ett bolag genom krediter till ett annat erhållit ett sådant inflytande över detta, att moder- och dotterbolagsförhållande skall anses föreligga. Om i ett dylikt fall dotterbolaget äger aktier i moderbolaget, kan ifrågasättas om icke moderbolaget vid värderingen av sin fordran mot dotterbolaget borde göra ett avdrag med hänsyn till att de tillgångar hos dotterbolaget, som svara för fordringen, till större eller mindre del utgöras av aktier i moderbolaget. Icke heller i detta avseende har emellertid beredningen ansett sig kunna finna en regel, som gör rättvisa åt de skiftande förhållanden som kunna föreligga; enligt beredningens mening bör det överlämnas åt bokföringspraxis och den företagsekonomiska vetenskapen att närmare utforma grundsatserna rörande värderingen av fordringar i nu förutsatta fall.

7 mom. *Affärsvärde (goodwill)*. Såsom affärsvärde (*goodwill*) får enligt gällande svensk rätt i aktiebolags balansräkning icke upptagas det värde, som kan ligga i bolagets egen upparbetade rörelse. Det torde strida mot allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased att upptaga detta värde såsom särskild tillgång, och hinder däremot möter jämväl på grund av det i 56 § 7) AL upptagna förbudet att i bolagets balansräkning uppföra förvaltningskostnader såsom tillgång.

Om åter bolaget från annan mot ersättning övertager en rörelse, torde enligt gällande rätt — utöver värdet å de därvid övertagna tillgångarna — jämväl kunna, då anskaffningskostnaden överstiger detta värde, upptagas såsom särskild post ett värde å själva rörelsen, affärsvärde, *goodwill*, till högst det överstigande beloppet d. v. s. till högst anskaffningskostnaden för

¹ Se Nial a. a. s. 109.

detta affärsvärde. På sådant sätt förfares ej sällan inom bokföringspraxis¹ och någon erinran synes ej vara att göra däremot. Att såsom jämväl förekommer inräkna beloppet i anskaffningskostnaderna för de med rörelsen övertagna anläggningstillgångarna är oriktigt och leder lätt till missbruk. I fråga om avskrivningsprincipens tillämpning å ett såsom anläggningstillgång upptaget affärsvärde föreligger dock stor osäkerhet. Med hänsyn till den speciella beskaffenheten av sådan tillgång — dess svårberäknliga och av företagets framgång beroende värde — synes uttrycklig föreskrift böra meddelas om avskrivning inom kort tid. I den tyska AG § 133 p. 5 föreskrives, att tillgången skall avskrivas med skäliga årliga belopp, medan enligt dansk rätt (DAL § 42) minst 15 % per år skola avskrivas. I förslaget föreslås efter samråd med de ekonomiskt sakkunniga såsom allmän regel avskrivning med minst en tiondel om året. Ofta är en snabbare avskrivning påkallad av omständigheterna. Vid övertagande av en rörelse beräknas understundom gottgörelsen för affärsvärdet motsvara för visst antal år beräknad vinst, t. ex. 3, 5, 8 års vinst. I dylikt fall bör naturligtvis den årliga avskrivningen bestämmas med hänsyn härtill. En fallande skala är ofta lämplig. Å andra sidan kunna förekomma fall, där särskilda omständigheter göra det tydligt, att ifrågakvarande värde har en längre varaktighet, och en längre avskrivningstid än tio år bör på den grund medgivas. Beredningen föreslår därför en avskrivningsregel av innehåll, att årligen skall avskrivas skäligt belopp, dock minst en tiondel, där ej på grund av särskilda omständigheter avskrivning med en mindre andel må anses tillätlig enligt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.

Rörande redovisningen i aktiebolags balansräkning av affärsvärde (goodwill) meddelas föreskrift i 107 § 1 mom. A II 5.

8 mom. *Kostnader för bolagets bildande, förvaltningskostnader m. m.* I 56 § 7) AL stadgas bl. a. att kostnader för bolagets bildande, organisations- eller förvaltningskostnader ej må uppföras såsom tillgång.

I vissa främmande aktiebolagslagar är motsvarande förbud icke absolut. Sålunda skola enligt dansk rätt (DAL § 42 st. 7) »Omkostningar ved Selskabets Stiftelse», där de ej avskrivas under första räkenskapsåret, uppföras på ett särskilt konto och årligen nedskrivas med minst 15% av det ursprungliga beloppet, beträffande banker med $\frac{1}{3}$.² Dessutom stadgas att nämnda kostnader, inräknat garanti-provision eller annat vederlag till stiftarna eller andra men utom stämplor och eventuella »Tinglysningsgebyrer», icke må utan tillåtelse av Overregistrator övertiga 5 % av aktiekapitalet (DAL § 6). Enligt den finska lagen den 14 februari 1925 om bokföringsskyldighet 4 § 8) kunna grundläggnings- och organisationskostnader upptagas såsom tillgång men skola år för år avskrivas under loppet av högst fem år efter deras tillkomst.³

I den tyska AG § 133 nr 4 stadgas, att kostnaderna för bolagets bildande och för kapitalanskaffning icke få uppföras såsom aktivposter. Kostnaderna för organisationen av bolagets rörelse (Betriebsrichtung) må såsom särskild post uppföras

¹ Jfr H e m b e r g - S i l l é n vid 56 § aktiebolagslagen, 3 uppl. s. 74.

² Denna bestämmelse har i Danmark varit föremål för kritik. Jfr K r e n c h e l note 8 vid §§ 41—44, s. 159.

³ Jfr beträffande äldre rätt C h y d e n i u s s. 72.

bland anläggningstillgångarna; å beloppet skola dock årligen göras skäliga avskrivningar eller ock skäliga avsättningar till värdepapperskonton. Till organisationskostnader räknas utgifter för tekniska undersökningar, provborrningar, grundundersökningar för byggnadsföretag, bildandet av en försäljningsorganisation, reklamkostnader m. m. Det framhålles, att sådana kostnader gagna bolaget ekonomiskt sett icke blott det år då de utbetalas. Med hänsyn därtill vore en fördelning av organisationskostnaderna på ett antal år understundom lämplig, i synnerhet där det är fråga om bolag som fordra stora kostnader för startandet. Den för organisationskostnaderna upptagna aktivposten representerar icke något förmögenhetsobjekt utan utgör en fördelningspost för en gjord kostnad. På denna post måste årliga avskrivningar göras. Försiktig och solid balansvärdering fordrar fördelning på blott få år.¹ I den nya tyska aktiebolagslagen upptages icke någon särskild bestämmelse om förbud mot upptagande av förvaltningskostnader. Anledningen därtill är, att man velat undvika en skenbar motsägelse till § 133 nr 1 och 3, som uttryckligen tillåter att vid beräkning av tillverkningskostnaderna skälig andel av rörelse- och förvaltningskostnaderna medräknas.²

Enligt allmänt rådande uppfattning jämväl i vårt land medför regeln, att förvaltningskostnader ej må uppföras såsom tillgång, icke hinder mot att sådana kostnader på ett med god affärssed överensstämmande sätt beaktas vid bestämmandet av tillverkningskostnaderna för tillgång. Beredningen hänvisar till vad härom yttras i motiven till 1 och 4 mom.

Lagberedningens förslag. Första stycket. De kostnader, som hänföra sig till själva aktiebolagsbildningen d. v. s. skapandet av den juridiska form för ekonomisk verksamhet som aktiebolaget innebär, synas böra omedelbart avföras såsom kostnader, då bildandet av denna juridiska företagsform i och för sig icke kan sägas komma den ekonomiska verksamheten under följande år till godo.³ Detsamma bör gälla beträffande kostnader för ökning av aktiekapitalet. Att såsom enligt dansk rätt medgiva upptagandet — visserligen inom vissa gränser och med avskrivningsplikt — av dylika kostnader, som kunna innefatta avsevärda ersättningar till stiftarna för anskaffande av aktietecknare, synes betänkligt ur soliditetssynpunkt. Förvaltningskostnader, d. v. s. kostnader för den löpande förvaltningen av företaget, böra behandlas såsom kostnader för året, i den mån de icke såsom allmänna omkostnader ingå i tillverkningskostnaderna för anläggningstillgångar eller omsättnings-tillgångar, som ännu ej försålts utan upptagas i balansräkningen.

I första stycket föreslås därför den bestämmelsen, att kostnader för bolagsbildningen eller för ökning av aktiekapitalet, så ock förvaltningskostnader icke må upptagas såsom tillgång.

Andra stycket. Däremot anser beredningen ett förbud mot upptagande av organisationskostnader icke böra givas. Hava kostnader nedlagts för tekniskt, kommersiellt eller annat arbete, som är av värde för organisationen av bolagets rörelse, innebära dessa kostnader — oberoende av den form varunder rörelsen drives — att för företaget skapats ett ekonomiskt värde som

¹ Jfr Staub HGB § 261 anm. 22, Schlegelberger: Verordnung § 261 anm. 26 och Schlegelberger AG § 133 anm. 34.

² Schlegelberger: Verordnung § 261 anm. 26 sista st.

³ Jfr Hemberg-Sillén vid 56 § aktiebolagslagen, 3 uppl. s. 80.

kan komma ej endast det års rörelse till godo varunder kostnaderna gjorts. Det synes därför rimligt att sådana kostnader kunna fördelas även å närmast följande år. Genom en rätt att under kortare tid såsom aktivpost upptaga sådana organisationskostnader minskas i avsevärd mån frestelsen att lägga dylika kostnader på vissa anläggningstillgångar, i fall då kostnaderna gjorts före bolagets bildande, genom att söka en form för deras tillskjutande som apportegendom eller genom ökat pris på apportegendom. Sådana förfaranden äro så mycket farligare, som de därigenom uppkomma fiktiva balansvärdena äro svåra att avslöja och kanske komma att bibehållas under lång tid framåt.

I anledning härav föreslås i andra stycket en bestämmelse, enligt vilken organisationskostnader av nu ifrågavarande slag kunna i balansräkningen upptagas såsom en särskild post bland anläggningstillgångarna. De kostnader som här avses äro kostnader för uppbyggande eller utvidgning av företagens tekniska eller kommersiella organisation. Dit böra även hänföras kostnader för undersökningar eller förarbeten, vilka äro ägnade att uppbygga eller utvidga den tekniska eller kommersiella organisationen. Gränsen mellan organisations- och förvaltningskostnader kan i praktiken stundom bliva svår att draga, exempelvis när det gäller reklamkostnader. Men det torde böra överlämnas åt bokföringspraxis att med ledning av de synpunkter som ligga till grund för den olika behandlingen av organisationskostnader och förvaltningskostnader träffa avgörande i dylika fall.

För att organisationskostnader skola få upptagas såsom tillgång kräves, enligt förevarande stadgande, att de äro av väsentligt värde för organisationen av bolagets rörelse. Häri ligger naturligtvis icke blott en förutsättning för kostnadernas upptagande såsom aktivpost över huvud utan även en gräns för storleken av denna post. Är fråga om kostnader som gjorts före bolagets bildande, måste enligt 7 § kostnaderna, för att de skola kunna belasta bolaget, hava angivits i stiftelseurkunden och att så skett är därför också förutsättning för tillämpning av förevarande stadgande. Detta förbjuder också, att kostnader av ifrågavarande slag, som icke upptagits i balansräkningen för året utan förts på omkostnadskonto, upptagas såsom tillgång i en senare balansräkning. Ett sådant mot balanskontinuiteten stridande förfaringssätt kan icke anses lämpligt.

Som redan nämnts åsyftar den föreslagna rätten att såsom aktivpost uppföra organisationskostnader endast att möjliggöra deras fördelning på åren närmast efter det då kostnaderna gjorts. Detta genomföres medelst kostnadernas upptagande såsom tillgång, vilken avskrivs under nämnda år. Då dessa kostnader ju icke representera något verkligt existerande förmögenhetsobjekt utan blott ett till sin natur svårbedömligt och lätt förgående värde, bör en snabb avskrivning äga rum. Beredningen föreslår därför, att årligen skall avskrivas skäligt belopp, dock minst en femtedel, där ej på grund av särskilda omständigheter avskrivning med en mindre del må anses överensstämmande med allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased. Då kostnadernas värde för bolagets rörelse är tidsbegränsat, t. ex. värdet av

kostnaderna för en vart tredje år återkommande särskild reklamkampanj, måste naturligtvis avskrivning inom nämnda tidsperiod ske. Understundom är det påkallat att göra större avskrivningar under första året än under det eller de följande.

Angående redovisningen i balansräkningen av organisationskostnader hänvisas till 107 § 1 mom. A II 6.

9 mom. *Värdeminskningskonto. Första stycket.* Liksom i allmänhet utländsk lagstiftning medger gällande aktiebolagslag, att i stället för direkt avskrivning å anläggningstillgångar det avskrivningen motsvarande beloppet upptages såsom en särskild passivpost vilken i 56 § 4) AL benämnes förnyelsefond. Ifrågavarande passivpost motsvaras emellertid uppenbarligen icke av tillgångar hos bolaget, och i 9 § bokföringslagen den 31 maj 1929 har därför upptagits benämningen värdeminskningskonto. I förevarande paragraf första stycket första punkten föreslås den bestämmelsen, att i stället för avskrivning på eller nedsättning av värdet å anläggningstillgångar motsvarande belopp må kunna uppföras bland skulderna på värdeminskningskonto. Vidare föreskrives i andra punkten — i överensstämmelse med stadgandet i 56 § 4) sista punkten AL — att sådant konto ej må minskas annorledes än genom en minskningen motsvarande avskrivning på eller nedsättning av det värde vartill tillgångarna upptagits. I den mån anläggningstillgångar utranteras, bör kontot minskas genom en motsvarande nedsättning av anläggningstillgångarnas i föregående balansräkning upptagna värde.¹

Andra stycket. Då fordran, som är avsedd att stadigvarande innehavas av bolaget, i närmast föregående balansräkning såsom osäker eller värdelös upptagits till lägre belopp än det, varå den lyder, kan fordringen jämlikt 5 mom. andra stycket utan hinder av vad i 1—3 mom. stadgas — om gäldenärens betalningsförmåga ökas — upptagas till det högre belopp, varmed den beräknas komma att inflyta. Har i stället en osäker fordran upptagits till fulla beloppet och skillnaden mellan detta och vad som beräknas komma att inflyta uppförts å särskilt värdeminskningskonto för fordringar enligt 5 mom. första stycket, bör i sådant fall detta konto kunna minskas utan motsvarande avskrivning å eller nedsättning av fordringen. Vad i förevarande mom. första stycket andra punkten stadgas skall således ej gälla beträffande värdeminskningskonto som avses i 5 mom. första stycket.

10 mom. *Värderingen av skulder.* I balansräkningen skola bolagets skulder upptagas till det belopp, varmed de skola betalas d. v. s. i regel till nominella beloppet. Beredningen har ansett denna — i och för sig självklara — huvudregel böra lika litet i förslaget som i gällande lag uttryckligen uttalas med hänsyn även därtill att den icke är undantagslös. I vilken utsträckning undantag från regeln få anses påkallade eller medgivna enligt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased, t. ex. på den grund att en långfristig skuld är räntefri eller räntesatsen väsentligt avviker från den å liknande skuld allmänt gällande, är föremål för olika meningar, och

¹ Jfr H e m b e r g - S i l l é n vid 9 § bokföringslagen, 3 uppl. s. 58.

beredningen har ansett dessa spörsmåls behandling böra överlämnas till bokföringspraxis och den företagsekonomiska vetenskapen. Endast beträffande vissa frågor av särskild praktisk betydelse har beredningen ansett vissa regler böra upptagas.

Första stycket. Beträffande *obligationer eller andra långfristiga skuldförbindelser*,¹ som utgivits av bolaget, händer icke sällan att bolaget återbetalar mera än det erhållit vid emissionen. Bolaget emitterar exempelvis ett obligationslån å 1 milj. kr. till 99 %o. Till banken, som förmedlar emissionen, inflyter 990 000 kr., och banken redovisar till bolaget, efter avdrag för provision och kostnader 20 000 kr. 970 000 kr. För sådana fall stadgas i första stycket — i överensstämmelse med stadganden i *tysk* och *schweizisk rätt*² — att skillnaden mellan inlösningsbeloppet och det belopp bolaget erhållit vid emissionen må upptagas bland tillgångarna såsom särskild post och avskrivnas med årliga belopp, fördelade på tiden från förbindelsernas utgivande till deras förfallande till betalning. Syftet med detta stadgande är icke endast att uttryckligt medgiva detta med god affärssed överensstämmande undantag från huvudregeln rörande skulders värdering utan också att klargöra undantagets begränsning. Många svenska företag, vilkas obligationer skola inlösas över pari, torde hava bokfört inlösningsförlusten först i samband med inlösningsen.³ En sådan praxis står icke i överensstämmelse med detta stadgande.

Andra stycket. Frågan om *värderingen av skulder i utländskt mynt* har fått betydande aktualitet med hänsyn till de fluktuationer i valutakurserna som periodvis förekommit under senare årtionden. Enligt den ovan angivna huvudregeln skulle sådana skulder upptagas till det belopp varmed de skola återbetalas efter deras värde balansdagen d. v. s. kursen nämnda dag. Denna regel torde allmänt tillämpas beträffande kortfristiga skulder. Med hänsyn till kursförhållandena torde understundom god köpmannased påkalla undantag härifrån.⁴ Endast beträffande långfristiga skulder har emellertid beredningen ansett regler böra upptagas. Vid stegring av kursen på det utländska myntet bör sålunda bolaget — på motsvarande sätt som beträffande långfristig fordran i utländskt mynt vid kursfall — äga fördela den kursskillnad, som härigenom uppkommer, å tiden till dess skulden skall betalas, där det med hänsyn till omständigheterna får anses överensstämma med allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased. Bestämmelse här-om upptages i andra stycket första punkten. Å andra sidan bör ett kursfall å det utländska myntet — som måhända blir tillfälligt — ej utan vidare medföra rätt för bolaget att nedskrivna skulden. Nedskrivning bör icke få ske utan att omständigheterna verkligen kunna anses giva grund därför. I andra punkten stadgas därför, att om kursfall inträffat, nedsättning av det

¹ Beträffande långfristiga och kortfristiga skulder hänvisas till motiven till 107 § 1 mom. B, III och IV.

² Jfr AG § 133 nr 6 och rev.schw. OR art. 669. Se Schlegelberger AG § 133 anm. 45—48.

³ Se Sillén: Tidskrift för affärsekonomi 1934 nr 4 s. 153—154.

⁴ Jfr Hemberg-Sillén vid 56 § aktiebolagslagen, 3 uppl. s. 81.

belopp vartill sådan skuld upptagits ej må ske i vidare mån än fördelning av kursskillnaden på tiden till skuldens förfallande till betalning får med hänsyn till omständigheterna anses överensstämma med allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.

107 §.

Balansräkningens uppställning. Gällande aktiebolagslag innehåller inga andra föreskrifter angående balansräkningens uppställande och specificering än dels stadgandet i 56 § 6) AL, att de belopp, vartill aktiekapitaler, reserv- och förnyelsefonder samt andra fonder uppgå, skola uppföras var för sig bland skulderna, med det i samband med lagen den 18 juni 1937 om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser till nämnda stadgande gjorda tillägget rörande särskild redovisning av skuld till dylik stiftelse, och dels stadgandet i 56 § 8) AL, att aktier i annat bolag skola särskilt för varje sådant bolag upptagas till antal och värden samt att, där så ske kan, till balansräkningen skall fogas sådant bolags senaste fastställda balansräkning.

Skyldighet att i balansräkningen i viss omfattning specificera aktiva och passiva följer emellertid av värderingsreglerna och av de även för aktiebolag gällande stadgandena i 8 § bokföringslagen, att balansräkningen skall utgöra ett översiktligt sammandrag av inventariet samt att den skall vara uppställd i lämpliga huvudposter¹ och jämväl avse i inventariet enligt 7 § inom linjen lämnade uppgifter. Trots dessa stadganden sammanföras ofta i balansräkningen olikartade tillgångar och skulder i gemensamma poster under allmänt avfattade, mångtydiga eller rent missvisande benämningar. Härigenom försvåras för aktieägarna och bolagets borgenärer att bilda sig en uppfattning om bolagets ställning och resultatet av dess verksamhet.

Lagberedningens förslag. Såsom redan i den allmänna inledningen till förslaget framhållits är en viss specificering av årsredovisningen det enda medlet för att denna redovisning skall bli översiktlig och klar och sålunda verkligt upplysande i fråga om bolagets ställning och resultatet av dess verksamhet. Att redovisningen är översiktlig och klar är en nödvändig förutsättning för att kontroll skall kunna utövas över att de i 106 § givna bestämmelserna efterlevas. I fråga om specificeringen av årsredovisningen bryta sig dock olika intressen mot varandra. Bolagets borgenärer hava intresse av att genom en specificerad balansräkning erhålla tillförlitlig upplysning om bolagets ställning. Samma intresse äger den kapitalinvesterrande allmänheten och i regel även aktieägarna, då det för dem är önskvärt att kunna bedöma möjligheten av vinstutdelning och aktiernas värde. Mot dessa intressen står det intresse bolaget äger såsom ekonomiskt företag att ej genom en stark specificering giva konkurrerande företag en alltför ingående kännedom om bolagets affärsförhållanden, ett intresse som på längre sikt även är aktieägarnas och övriga intressenters i bolaget.

¹ Se departementschefens yttrande prop. 1929 nr 189 s. 98—99 (NJA 1929 avd. II s. 153). Jfr Hemberg-Sillén: Bokföringslagen, 3 uppl. s. 52—53.

Specificeringsföreskrifter medföra vissa krav på förandet av bolagets böcker och redovisningens uppläggande. Beredningen har därför övervägt att ställa dessa föreskrifters tillämplighet i beroende av t. ex. omslutningens storlek sålunda, att föreskrifterna skulle gälla endast om värdet av bolagets tillgångar enligt balansräkningen efter avdrag för värdeminskningposter och förlust överstege visst belopp exempelvis 100 000 kr. Emellertid hava under diskussionen med delegerade för de övriga nordiska länderna betänkligheter framförts mot en dylik begränsning. Och beredningen har ansett sig icke böra upptaga något undantag från de regler som föreslås i förevarande mom., då dessa regler måste anses i huvudsak följa av 8 § bokföringslagen, sammanställd med de materiella reglerna i 106 §, i synnerhet som de i mindre bolag med okomplicerade förhållanden i allmänhet icke torde föranleda avsevärda svårigheter.

Bestämmelserna om balansräkningens specificering har beredningen ansett kunna — såsom i den tyska AG § 131 skett — på åskådligaste sätt givas i form av ett balansräkningsschema. För kontrollen över värderingsreglernas iakttagande har det syntts nödvändigt att särskilja sådana tillgångar som skola värderas efter olika i lagen givna värderingsprinciper och — såvitt angår anläggningstillgångar — som enligt sin natur äro utsatta för värdeminskning på olika grunder och därför äro föremål för olika avskrivningsmetoder. I första rummet måste därför särskild redovisning ske av anläggningstillgångar och omsättningstillgångar. Vidare synes det önskvärt att bland anläggningstillgångar särskilt redovisas fastigheter och lös egendom, samt särskilt upptages sådan egendom, som är utsatt för starkare värdeminskning än annan egendom, såsom fabriksfastigheter, skilt från jordbruks- och skogsfastigheter, och bland lös egendom maskiner och inventarier, patent- och liknande rättigheter, affärsvärde (godwill), organisationskostnad som avses i 106 § 8 mom., aktier, obligationer och fordringar. För belysning av likviditeten är det önskvärt att beträffande omsättningstillgångar särskild redovisning sker av tillgångar i dels accepterade växlar och dels kontanta penningar, checkar och banktillgodohavanden samt att bland skulderna skiljes mellan lång- och kortfristiga. Genom en specificering efter nu angivna grunder visas huru bolagsförmögenheten är i huvudsak placerad. Även räntabiliteten bör i viss utsträckning kunna utläsas genom en jämförelse med vinst- och förlusträkningen, därest denna specificeras på sätt som föreslås av beredningen.

1 mom. Detta mom. innehåller ett schema över balansräkningens uppställning i anslutning till vad som beträffande ett bolag med sådana tillgångar och skulder som där upptagas får anses vara påkallat för vinnande av en upplysande och klar redovisning. Den uppdelning i huvudposter som anges i schemat kan emellertid icke under alla förhållanden anses vara tillfyllest. I ingressen till första mom. har därför stadgats, att där det med hänsyn till bolagets förhållanden må anses påkallat jämlikt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased, ytterligare fördelning i huvudposter skall äga rum.

Följande poster skola enligt balansräkningsschemat upptagas var för sig.

A. Bland tillgångarna.

A. I. Fordringar å icke fullgjorda inbetalningar på tecknade aktier. Sådana fordringar motsvara den del av aktiekapitalet som ännu ej guldits. Om aktier enligt förslaget 50 § förklaras förverkade på grund av försummad inbetalning, föreligger ej längre betalningsskyldighet för ogulden inbetalning och aktiekapitalet anses minskat med det belopp som svarar mot de förverkade aktierna. Under tiden dessförinnan bliva här åsyftade fordringar att bedöma efter de allmänna reglerna för fordringars värdering och skola således eventuellt värderas såsom osäkra. Om en del av aktiernas belopp är gulden, forde emellertid med hänsyn till den påföljd, som är förbunden med försummad inbetalning, risken för bolaget, att aktiekapitalet ej skall bliva till fullo inbetalat, understundom ej te sig så stor, då aktietecknarens borgenärer vanligen torde finna det för sig fördelaktigt att, där denne ej mäktar fullgöra inbetalningen, själva fullgöra densamma till skyddande av aktierätten.

A. II. Anläggningstillgångar.

1—2. Under de av lagberedningen hållna överläggningarna med de förordnade sakkunniga har mot ett förslag att skyldighet skulle stadgas att i balansräkningen upptaga 1. fastigheter utan hänsyn till byggnader för sig och 2. byggnader för sig, invänts att upptagandet av byggnader å jordbruksfastighet — vilka byggnaders värde vid taxeringen inräknas i jordbruksvärdet (kommunalskattelagen 10 §) — till särskilt värde möter svårighet. Även mot särskiljande i redovisningen av industribyggnader och andra byggnader kunde möta svårigheter, t. ex. i fall en byggnad till en del användes för fabriksdrift och en annan del till bostad åt tjänstemän eller arbetare. Beredningen har därför föreslagit endast uppdelning i 1. *jordbruks- och skogsfastigheter* och 2. *fabriksfastigheter med därtill hörande anläggningar samt andra fastigheter*.

Där det utan större svårigheter kan ske, är det naturligtvis lämpligt att markvärden och byggnadsvärden särskilt redovisas, och en specificering utöver den under 1 och 2 angivna kan naturligtvis med hänsyn till bolagets förhållanden vara påkallad jämlikt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.

3. Beträffande posten *maskiner, inventarier och dylikt* är att märka, att härunder skola upptagas även sådana maskiner som äro att hänföra till fast egendom. Redovisning av maskiner skilt från den fabriksfastighet till vilken de höra kräves numera jämväl av hänsyn till skattelagstiftningen (kommunalskattelagen 10 §). Bland tillgångar under denna post skola redovisas t. ex. bilar och andra transportredskap. Verktyg räknas ofta — då användningstiden är kort — till omsättningstillgångar.

4. *Patent och liknande rättigheter* såsom varumärkesrätt, rätt till mönster eller modeller, förlagsrätt m. m. må upptagas i en huvudpost.

5 och 6. Med hänsyn till de i 106 § 7 och 8 mom. upptagna särskilda avskrivningsreglerna skola *affärsvärde (goodwill)* och *organisationskostnader*, som avses i 106 § 8 mom., upptagas i särskilda huvudposter.

7. Under anläggningstillgångar skola upptagas *aktier, avsedda att stadigvarande innehavas av bolaget*. Såsom ett led i koncernredovisningen skola av skäl som anförts i inledningen till denna avdelning aktier i dotterbolag upptagas för sig och aktier i andra bolag för sig. Rörande redovisningen av aktier i klumpposter hänvisas till bestämmelserna i förevarande paragraf 2 mom.

8. Härunder sammanföras *obligationer, andra värdepapper och fordringar*, avsedda att stadigvarande innehavas av bolaget.

A. III. Omsättningstillgångar.

1. Beträffande posten *lager av färdiga varor, av varor under tillverkning samt av råvaror, hjälp- och driftsmaterial* har ifrågasatts att den skulle fördelas i tre poster a) färdiga varor (halfabrikat); b) varor under tillverkning (halvfabrikat) och c) råvaror, hjälp- och driftsmaterial. Däremot har anmärkts, att i många fall särskild redovisning av dessa poster är utan större värde och att de därför ofta sammanföras. Det har därför skett i förslaget. Uppenbart är, att en uppdelning bör ske i den mån det med hänsyn till rörelsens beskaffenhet kan anses påkallat av god köpmannased.

Med råvaror avses ej endast råämnen i egentlig mening utan även inköpta industriprodukter som äro avsedda att användas i bolagets egen produktion.

2. *Aktier, som icke falla under II. 7 d. v. s. icke äro avsedda att stadigvarande innehavas av bolaget*.

3. *Obligationer och andra värdepapper, som icke falla under II. 8*. Till omsättningstillgångar hänförliga obligationer och andra värdepapper hava, med hänsyn därtill att de vanligen äro lätta att realisera, ansetts böra redovisas i särskild post.

4. *Andra fordringar än som under II. 8 och III. 3, 5 och 6 avses* skola redovisas i särskild post. Under förevarande post falla framför allt bolagets fordringar på grund av varuleveranser eller andra prestationer, å vilka växel ej accepterats. Sådana fordringar äro i allmänhet kortfristiga. Förslaget angiver icke, när från bokföringssynpunkt en fordran skall anses hava uppkommit på sådant sätt att den bör redovisas såsom fordran. Enligt företagsekonomisk uppfattning och gängse köpmannased upptages en fordran i redovisningen först när företaget fullgjort den prestation, varpå fordringen grundas, alltså beträffande varufordringar, när leveransen skett.¹

5. En redovisning i särskild post av *accepterade växlar*, vilka i bolagets hand utgöra en fordran av särskild juridisk och vanligen även ekonomisk natur, har ansetts vara önskvärd.

6. *Kontanta penningar, checkar och banktillgodohavanden* skola redovisas i särskild post.

¹ Tiden för fordringens uppkomst har även avgörande betydelse i skatteavseende; se anvisningarna till 41 § kommunalskattelagen.

A. IV. Förlust å bolagets verksamhet. Såsom sista post å aktivsidan skall uppföras förlust å bolagets verksamhet, därav balanserad förlust för sig och nettoförlust för räkenskapsåret för sig.

B. Bland skulderna.

B. I. Aktiekapitalet, reservfonden, skuldregleringsfond och andra fonder. Aktiekapitalet, reservfonden, skuldregleringsfond och andra fonder skola upptagas var för sig. Med andra fonder avses dels sådana som uppläggas för särskilt ändamål såsom vinstutjämningsfond, konjunkturinvesteringsfond o. s. v. och dels den vanligen såsom dispositionsfond betecknade fond, vartill besparade vinstmedel föras utan särskilt angivet ändamål.

Då vid nyemission fordringar å icke fullgjorda inbetalningar på nya aktier upptagas å aktivsidan, måste å passivsidan jämte aktiekapitalet upptagas en post motsvarande tecknade beloppet nya aktier, som ej äro till fullo inbetalda och icke förklarats förverkade.

B. II. Värdeminskningskonton. Efter fonderna skola upptagas värdeminskningskonton, där sådana uppläggas. Enligt 106 § 9 mom. första stycket må värdeminskningskonton uppläggas avseende anläggningstillgångar. Beredningen har ansett böra fordras upptagande i balansräkningen allenast av summan av de till värdeminskningskonton för anläggningstillgångar överförda beloppen. I bolagets böcker måste däremot särskilt värdeminskningskonto uppläggas för varje i balansräkningen särskilt upptagen post anläggningstillgångar. Jämlikt förslaget 108 § B 4 skall nämligen i vinst- och förlusträkningen lämnas sålunda specificerad uppgift angående de under räkenskapsåret verkställda avskrivningarna på eller nedsättningarna av värdet å anläggningstillgångar eller avsättningarna till värdeminskningskonton för anläggningstillgångar. Beredningen hänvisar till vad som anföres i motiven till den där upptagna bestämmelsen.

Även beträffande osäkra fordringar kan enligt 106 § 5 mom. uppläggas värdeminskningskonto, vare sig fordringarna äro anläggnings- eller omsättningstillgångar. Av sistnämnda stadgande framgår, att sådant värdeminskningskonto för fordringar skall redovisas i särskild post. Användes värdeminskningskonto för fordringar av såväl anläggningstillgångs som omsättningstillgångs natur, synas två dylika värdeminskningskonton böra redovisas, ett för vardera slaget fordringar.

B. III. Långfristiga skulder. Långfristiga och kortfristiga skulder skola redovisas för sig. En sådan redovisning är ägnad att belysa bolagets likviditet och av betydelse vid bedömningen i allmänhet av bolagets kreditvärdighet. Den särskilda redovisningen är även påkallad av hänsyn till de olika värderingsprinciper, som i vissa fall böra tillämpas beträffande långfristiga och kortfristiga skulder (jfr 106 § 10 mom.).

I fråga om vilka skulder som äro långfristiga och vilka som äro kortfristiga torde gälla, att sådana skulder, som förfalla först mer än ett år efter räkenskapsårets utgång och alltså komma att kvarstå även i nästa balansräkning anses i regel kunna upptagas såsom långfristiga. Men icke alla

skulder, som juridiskt äro förfallna till betalning tidigare eller efter viss ganska kort tids uppsägning, torde böra redovisas såsom kortfristiga. Till grund för uppdelningen bör läggas skuldens faktiska karaktär av lång- eller kortfristig; endast därigenom vinnes den ledning vid kreditbedömningen som åsyftas. Såsom långfristig må därför upptagas en sådan skuld, som med hänsyn till lånets och den därför lämnade säkerhetens beskaffenhet, långivarens ställning och andra omständigheter — efter vad fortfarande vid balansräkningens upprättande måste antagas — med stor sannolikhet oavsett den formellt angivna förfallotiden faktiskt kommer att förbliva stående under en längre tid. Även om ett långfristigt lån är uppsagt till betalning vid balansräkningens upprättande, synes det ej nödvändigt att överföra det till kortfristiga därest uppgörelse föreligger om lånets ersättande med ett nytt långfristigt lån.

Bland långfristiga skulder skola obligationslån, lån mot partialförskrivningar, förlagsbevis eller dylikt redovisas för sig och andra långfristiga skulder för sig.

B. IV. Kortfristiga skulder. Beredningen har icke ansett sig böra föreslå skyldighet att särskilt redovisa olika slag av kortfristiga skulder. Där det med hänsyn till förhållandet mellan sådana slag av skulder får anses påkallat enligt god köpmannased, bör naturligtvis en fördelning på olika huvudposter äga rum, exempelvis om en betydande skuldsättning genom av bolaget accepterade växlar eller egna växlar föreligger.

B. V. Skatter. Gällande aktiebolagslag innehåller inga föreskrifter om skyldighet för aktiebolag att i balansräkningen avsätta medel för obetalda utskylder. Att oguldna, på grund av taxering under räkenskapsåret eller något föregående år utgående skatter utgöra skulder för bolaget är uppenbart, och de måste följaktligen i bolagets balansräkning redovisas bland skulderna. Det företageekonomiskt riktigaste är emellertid utan tvivel att såsom passivpost uppföra även de skattebelopp som belöpa på vinsten för räkenskapsåret.¹ Även från aktiebolagsrättslig synpunkt synes en sådan re-

¹ Vid beräkningen av skattepliktig förmögenhet för sådana skattesubjekt, som äro skattskyldiga för förmögenhet — till vilka aktiebolag icke höra — skola enligt 11 § i KF om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt inbegripas under avdragsgilla skulder även den skattskyldiges oguldna på grund av taxering under beskattningsåret eller något föregående år utgående skatter. Äro grunderna för skatternas debitering vid förmögenhetsberäkningens uppgörande ännu icke bestämda, må skatterna beräknas efter senast fastställda debiteringsgrunder.

Detta stadgande överensstämmer i sak med vad som föreslogs av 1918 års inkomstskatte-sakkunniga, vilka härom yttrade följande:

„Ehuru den, såsom det vill synas, självklara rätten att vid förmögenhetsuppskattningen åtnjuta avdrag såsom för skuld för utskylder, som den skattskyldige har att erlagga på grund därav, att han under beskattningsåret eller tidigare åtnjutit inkomst och haft förmögenhet, i princip är erkänd av praxis, har en viss osäkerhet yppat sig i fråga om den omfattning, i vilken denna avdragsrätt kunde göras gällande. Med anledning härav föreslå de sakkunniga nu en uttrycklig bestämmelse härom. Givetvis kan med behållen förmögenhet icke förstås mera än vad som motsvarar överskott av tillgångar utöver skulder. Skuld för utskylder föreligger strängt taget i och med det, att den skattskyldige åtnjutit inkomst eller haft förmögenhet, som är underkastad beskattning. Att denna skuld icke är förfallen, är utan betydelse för dess förefintlighet. Det skulle dock vid beräkningen av skuldavdraget för utskylder medföra mycket stora svårigheter, om såsom skuld finge avdragas de skatter, som belöpa på den under beskattningsåret åtnjutna inkomsten och den vid beskattningsårets slut ägda förmögenheten och som alltså skola utgå på grund av den blivande taxeringen under taxeringsåret. De sakkunniga anse där-

dovisning riktig. De på gången tid belöpande skatterna måste upptagas såsom skuld i likvidationsbalans, och vid konkurs utgår denna skuld med förmansrätt. Bolagets ekonomiska ställning är sålunda icke tillfredsställande angiven, om ej ifrågavarande skatter upptagits såsom passivpost i balansräkningen. Vad beträffar resultatredovisningen är det visserligen sant, att rörelseresultatet blir detsamma om — som ej sällan sker — årets rörelse blott belastas med de skatter som betalas under året, nämligen under förut-sättning av konstant rörelseresultat år från år samt oförändrade skattesatser. Men vid förändringar i rörelseresultatet eller i skattesatser leder en dylik redovisning även till felaktig resultatberäkning.

Beredningen föreslår därför ett uttryckligt stadgande, att aktiebolag skall såsom skuld redovisa icke blott oguldna på grund av taxering under räkenskapsåret eller något föregående år utgående skatter utan även det beräknade beloppet av skatter som därutöver belöpa på tiden före balansdagen. Detta belopp får ungefärligen beräknas med ledning av årsresultatet och de vid balansräkningens upprättande gällande skattesatser. I årsredovisningen kommer beloppet att avräknas från intäkterna, innan årsresultatet framkommer, och detta kommer alltså att minska årsvinsten samt de avsättningar till reservfond eller skuldregleringsfond, vilka beräknas efter årsvinstens storlek, liksom även tantiem som skall utgå i procent av årsvinsten. Beloppet skall naturligtvis redovisas såsom skuld, oavsett om bolaget har årsvinst eller vinst över huvud eller om balansräkningen utvisar förlust.

Vid varje bokslut beräknas skatteskulden enligt ovan angivna regler. Om man härvid kommer fram till ett högre belopp än i nästföregående balansräkning, utgör ökningen — jämte under året utbetalade skatter — bolagets skatteskostnad för räkenskapsåret (jfr motiven till 108 § B 3).

Med skatter menas i det föregående naturligtvis blott direkta, ej indirekta skatter såsom tullar, acciser m. m., vilka såsom vanliga rörelsekostnader bruka föras på ett kostnadskonto.

B. VI. Vinst å bolagets verksamhet. Under denna post skall balanserad vinst redovisas för sig och nettovinst för räkenskapsåret för sig. Har tidigare besparad vinst överförs till en dispositionsfond — vilket ju icke betyder att medlen äro till sin användning bundna på annat sätt än om de redovisats såsom balanserad vinst — skall fonden särskilt redovisas enligt stadgandet under B. I här ovan. Vid beräkning av vad som lagligen må utdelas skall hänsyn således tagas jämväl till sådan fond.

Såväl balanserad vinst som årets nettovinst måste redovisas, även i det fall att — såsom stundom sker — i balansräkningen utföres den av styrelsen

för, att avdrag icke bör vara medgivet för utskylder, som skola utgå på grund av taxering under taxeringsåret. — — — Jämväl vid beräkningen av de kommunala utskylder, som skola utgå på grund av taxeringen under beskattningsåret, kunna i viss mån uppstå svårigheter, — — — men dessa svårigheter kunna jämförelsevis lätt övervinnas genom härpå riktade bestämmelser. De av de sakkunniga i avseende härå föreslagna bestämmelserna anvisa en utväg till lösning av frågan om utskyldsavdragets beräkning, som synes de sakkunniga möjligt att anlita. *

Jfr S i l l é n i Meddelanden från Sveriges Industriförbund, februari 1917, och i Affärsekonomi 1936 nr 5s. 257 f. samt F r e d é n i Industriförbundets meddelanden 1935 nr 4 s. 266.

och verkställande direktör föreslagna dispositionen av vinsten (109 § 1 mom. fjärde stycket).

Beredningen hänvisar vidare till vad som anföres vid denna paragraf 6 mom.

Andra stycket. Det balansräkningsschema som upptagits i förevarande mom. första stycket innefattar en exemplifiering, som ansluter sig närmast till ett industriaktiebolags ekonomiska förhållanden. En balansräknings uppställning och specificering måste naturligtvis lämpas efter det bolags ekonomiska förhållanden balansräkningen avser. Om ett bolag har andra tillgångar eller skulder än de i schemat angivna, bör således bolaget t. ex. ett gruvaktiebolag eller ett rederiaktiebolag i sin balansräkning redovisa sina tillgångar med en specificering motsvarande den i schemat angivna. Skulle sålunda ett bolag äga andelar i andra ekonomiska företag än aktiebolag t. ex. handelsbolag, kommanditbolag och ekonomiska föreningar, böra dessa andelar redovisas efter samma grunder som aktier i andra bolag. Allt efter innehavets beskaffenhet kunna dylika andelar vara anläggningstillgångar eller omsättningstillgångar. Efter vad i inledningen till denna avdelning och närmare i motiven till 209 § utvecklats böra i vissa fall sådana andelar redovisas på samma sätt som aktier i dotterbolag.

I förevarande mom. andra stycket har därför intagits föreskrift, att där bolag har tillgångar eller skulder av andra slag än i första stycket sägs, en motsvarande fördelning i tillgångs- eller skuldposter skall äga rum.

2 mom. Redovisningen för aktier i andra bolag. Till grund för stadgandet i 56 § 8) AL, att aktier i annat bolag skola särskilt för varje sådant bolag upptagas till antal och värden och att, där så ske kan, till balansräkningen skall fogas sådant bolags senaste fastställda balansräkning, ligger tanken, att där bland aktiebolags tillgångar ingå aktier i andra bolag, det för bedömningen av det förra bolagets ekonomiska förhållanden är av stor vikt att äga kännedom om vilka aktier dessa äro. Då denna tanke i och för sig är riktig, har beredningen såsom huvudregel upptagit gällande lags bestämmelse om aktiernas specificering. Av bestämmelserna i 1 mom. A II. 7 och A III, 2 följer, att aktierna skola upptagas på sådant sätt, att därav framgår vilka aktier som äro anläggningstillgångar, med särskiljande av aktier i dotterbolag och andra aktier, och vilka som äro omsättningstillgångar.

Såsom i inledningen till denna avdelning framhållits har beträffande det nu gällande stadgandet anmärkts att det understundom medför yppande av affärsförbindelser, varigenom olägenheter kunna uppkomma för bolaget med hänsyn till såväl utländsk som inhemsk konkurrens. Då stadgandet enligt sin lydelse endast avser det fall, att aktiebolag äger aktier i annat bolag, hava också i ej ringa omfattning andra former för delaktighet, bl. a. s. k. konsortialavtal, anlitats för att den stadgade specificeringen skall kunna undvikas. Vad sålunda anmärkts kan ej anses sakna fog. Beredningen har därför ansett sig böra föreslå ett på visst sätt begränsat undantag från regeln. Enligt förevarande mom. skall sålunda — på sätt i tysk och engelsk rätt är medgivet — kunna ske en klumpredovisning, som endast innebär ett

särskiljande av aktier i dotterbolag, andra aktier som äro anläggningstillgångar och aktier som äro omsättningstillgångar, utan att inom dessa poster specificering av aktierna äger rum.

Förutsättning för att specificering sålunda skall få underlåtas är enligt förslaget, att det med hänsyn till bolagets bästa finnes påkallat. Skulle olika meningar härutinnan föreligga bland dem som underteckna balansräkningen, äger 104 § andra stycket tillämpning.

Anledning att underlåta specificering torde huvudsakligen kunna föreligga beträffande aktier i dotterbolag. Men undantag från specificeringskyldigheten kan tänkas vara påkallat av liknande intressen även beträffande andra aktieposter av anläggningstillgångs natur t. ex. aktieposter, som ej medföra sådant bestämmande inflytande som erfordras för att dotterbolagsförhållande skall anses föreligga men som avse att stadigvarande befordra en för bolaget gynnsam förbindelse, vilken bolaget önskar hemlighålla. Mera sällan torde undantag från huvudregeln kunna tänkas beträffande aktier, som äro att anse såsom omsättningstillgångar. Men fall kunna möjligen förekomma, då det t. ex. under pågående förvärv eller avyttring av vissa aktier kan vara av intresse för bolaget att ej lämna en allmänt tillgänglig upplysning om storleken av bolagets innehav av dylika aktier.

Emellertid synes en redovisning i bolagets balansräkning av aktieinnehav utan specificering, med hänsyn till det intresse aktieägarna i bolaget hava av att kunna genom balansräkningen vinna ledning för bedömning av värdet å sina aktier, icke böra vara medgiven utan begränsning. Det är ej lämpligt, att en tillgångsredovisning utan specifikation får avse en större del av bolagets kapital. Beredningen föreslår därför, att klumpredovisning ej får ske till högre sammanlagt bokfört värde än som motsvarar en fjärdedel av bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen. Då det är uppenbart att hemlighållande t. ex. av ett moderbolags förbindelse med dotterbolag som driva tillverkning eller försäljning i samförstånd med moderbolaget med hänsyn till de faktiska förhållandena i stor utsträckning ej kan ske, torde även med denna begränsning förslaget — enligt de tillkallade ekonomiskt sakkunnigas uppfattning — medgiva erforderlig frihet vid upprättandet av moderbolagets balansräkning.

Om enligt de nu angivna reglerna klumpredovisning sker, bör till underlättande av revisorernas granskning en specificerad uppgift rörande bolagets aktieinnehav tillhandahållas dem. Enligt andra stycket skall därför i en *särskild skriftlig uppgift* beträffande innehavet av aktier i andra bolag meddelas specificerad uppgift om de olika bolagens namn, antalet aktier i vart bolag och aktiernas bokförda värde, i den mån sådan upplysning ej lämnas i balansräkningen. Vidare skall uppgiften innehålla upplysning om dotterbolags innehav av aktier i annat koncernbolag. Moderbolagets möjlighet att meddela denna upplysning, liksom de i 3 mom. andra stycket angivna, tryggas genom bestämmelserna i 210 § förslaget.

I anslutning till bestämmelsen i 56 § 8) AL stadgas slutligen i andra stycket, att till den särskilda uppgiften eller, där sådan uppgift ej avgives,

till bolagets balansräkning skall, om så ske kan, fogas senaste fastställda balansräkningen för de bolag däri aktieinnehav föreligger.

Har bolag *andel i annat ekonomiskt företag än aktiebolag*, skall, som ovan i motiven till 1 mom. andra stycket framhållits, beträffande sådan andel motsvarande redovisning äga rum som beträffande andel i aktiebolag. Även förevarande mom. bör i fråga om dylika andelar i tillämpliga delar iakttagas. De skäl som föranlett stadgandet om specificering av aktier i andra bolag tala även för liknande specificering av andelar i andra företag än aktiebolag, och ehuru beredningen särskilt av hänsyn till de mångahanda former av företag, vari ett aktiebolag kan äga andelsrätt, icke ansett sig böra föreslå någon uttrycklig regel angående tillämpningen av detta mom. på andra andelar, utgår beredningen från att lagstiftningens grunder och god köpmannased komma att ställa krav på en efter förhållandena lämpad, med den föreskrivna specificeringen av aktier likartad redovisning av andelarna. Naturligtvis äger härvid även det i förevarande mom. angivna undantaget från specificeringsskyldigheten tillämpning, varvid emellertid det riktiga synes vara att sammanlagda värdet av såväl aktier som andra andelar, vilka enligt undantagsregeln icke specificeras, icke får överstiga en fjärdedel av bolagets behållna förmögenhet.

3 mom. Redovisningen för moderbolags fordringar hos och skulder till dotterbolag, samt dotterbolags fordran hos eller skuld till annat dotterbolag. Ett moderbolags intresse i ett dotterbolag beror ej blott av moderbolagets innehav av aktier i dotterbolaget. På grund av den vanligen starka ekonomiska samverkan, som äger rum mellan moderbolag och dotterbolag, finnas också ofta i betydande utsträckning fordringar och skulder mellan moderbolaget och dotterbolagen. I fråga om dessa föreligger enligt gällande svensk aktiebolagslagstiftning ej krav på särskild redovisning i balansräkningen. De kunna sammanslås med fordringar hos och skulder till utomstående. Såsom i inledningen till denna avdelning anförts är upplysning om i vad mån moderbolagets fordringar och skulder utgöra fordringar hos och skulder till dotterbolag av stor vikt för vinnande av inblick i moderbolagets förhållande till dotterbolagen och därmed i dess verkliga ställning. Sådan upplysning skall enligt tysk och engelsk lagstiftning¹ lämnas i moderbolagets balansräkning. I detta mom. första stycket föreslås den regeln, att i moderbolags balansräkning skall inom linjen upptagas dels beträffande de dotterbolag, hos vilka moderbolaget har överstigande fordran, sammanlagda beloppet av dessa överstigande fordringar, dels ock beträffande de dotterbolag, till vilka moderbolaget har överstigande skuld, sammanlagda beloppet av dessa överstigande skulder. Redovisningen kan naturligtvis ske så, att vid varje enligt 107 § 1 mom. särskilt upptagen fordrings- och skuldpost angives, hur stor del av posten består av fordringar hos och skulder till dotterbolag, och i sådant fall erfordras ej den i förevarande mom. föreskrivna redovis-

¹ Jfr Schlegelberger AG § 134 anm. 6 och Companies Act, 1929, § 125.

ningen inom linjen för skuldförhållandena mellan moderbolaget och dotterbolag.

Då en mera ingående kännedom om fordrings- och skuldförhållandena inom koncernen är nödvändig för moderbolagets ledning och revisorer, skall enligt förevarande mom. andra stycket i den särskilda skriftliga uppgift, som avses i 2 mom. andra stycket, meddelas upplysning om fordrings- och skuldförhållandet mellan moderbolaget och vart särskilt dotterbolag samt mellan dotterbolagen. Härvid skall angivas såväl sammanlagda fordringsbeloppet som sammanlagda skuldbeloppet och icke blott saldot.

Ingå bland aktiebolags anläggningstillgångar andelar i andra ekonomiska företag än aktiebolag, bör — om delägarskapet, efter vad i motiven till 209 § anföres, är jämförligt med moder- och dotterbolagsförhållande — motsvarande redovisning av fordringar eller skulder äga rum som beträffande fordringar eller skulder mellan moder- och dotterbolag.

4 mom. Fordringar hos styrelseledamöter, verkställande direktör m. fl. Det torde särskilt i aktiebolag, i vilkas styrelse finnas aktieägare som på grund av betydande aktieinnehav utöva ett behärskande inflytande över bolaget, ej sällan förekomma skuldförhållanden mellan sådana styrelseledamöter och bolaget till stora belopp. Understundom hava dessa skuldförhållanden uppkommit genom åtgärder, som voro främmande för föremålet för bolagets verksamhet. Revisorerna, som vid sin granskning hava att bevaka även bolagsborgenärernas och annan tredje mans intressen, komma, när det gäller att bedöma lämpligheten och säkerheten av en sådan kreditgivning, lätt i en svår ställning. En regel, som kräver särskild redovisning av fordringar hos styrelseledamot eller verkställande direktör, åtminstone där dessa uppgå till mera avsevärt belopp, synes ägnad att förebygga missbruk i avseende å dylik kreditgivning.¹ Beredningen föreslår därför i förevarande mom., att där fordringar finnas mot styrelseledamöter, styrelsesuppleanter, verkställande direktör eller vice verkställande direktör i bolaget eller i ett dotterbolag, överstigande sammanlagt två procent av bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen, sammanlagda beloppet av dessa fordringar skall särskilt angivas.

5 mom. Redovisning för avsättningar och överföringar till pensions- och andra välfärdsändamål. I 5 mom. hava upptagits de i samband med lagen den 18 juni 1937 om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser i 56 § 6) andra och tredje punkterna AL införda redovisningsbestämmelserna.

6 mom. Användningen av föregående års vinst. Under diskussionen med de särskilt tillkallade sakkunniga har påpekats, att sammanställningen av balansräkningen för visst räkenskapsår med balansräkningen för nästföre-

¹ Enligt den tyska AG § 131 A III 10 och 11 skola särskilt för sig redovisas dels fordringar hos styrelseledamöter och anställda i ledande ställning (*leitende Angestellte*), där fordringen överstiger en månadslön, eller hos sådan persons make eller minderåriga barn (AG § 80), och dels fordringar hos ledamöter av uppsiktsrådet (Aufsichtsrat), om fordringen ej uppkommit på grund av affärer som bolagets rörelse vanligen medför. I den engelska Companies Act, 1929, § 128 1) föreskrives, att den för bolagsstämman framlagda redovisningen skall innehålla uppgifter om de lån, som av bolaget eller av annan med pant eller borgen av bolaget lämnats till någon styrelseledamot eller tjänsteman hos bolaget.

gående år underlättas, om i balansräkningen vid den från föregående år balanserade vinsten inom linjen angives beloppet av hela vinsten för föregående räkenskapsår — vinsten angiven på sätt anföres vid 1 mom. B VI — samt huru detta belopp använts, exempelvis till vinstutdelning och till avsättning till fonder. Bestämmelse härom har upptagits i förevarande mom.

7 mom. *Redovisningen av ansvarsförbindelser och panter samt av pensionsförpliktelser. Första stycket.* Enligt 7 och 8 §§ bokföringslagen skola inom linjen angivas dels *borgens- och övriga ansvarsförbindelser*, i den mån de icke upptagits bland skulderna, och dels *samtliga ställda panter*. Även i fråga om ansvarsförbindelser och ställda panter gäller, att de skola sammanföras i lämpliga huvudposter. Beredningen har ansett det minimikrav i fråga om specificeringen böra uppställas, att sammanlagda beloppet av borgens- och övriga ansvarsförbindelser skall angivas för sig, och ställda pantes sammanlagda värde enligt balansräkningen för sig. Det har syntts lämpligt påpeka, att till posten borgens- och övriga ansvarsförbindelser höra diskonterade växlar. Där dessa utgöra en betydande post, synes denna böra upptagas för sig. Ingå bland ställda panter inteckningar, skall sammanlagda beloppet angivas, dels för inteckningar i fast egendom, dels för förlagsinteckningar, dels för inteckningar i fartyg och dels för inteckningar i annan lös egendom med angivande av dess slag.

Andra stycket. Beträffande redovisningen i aktiebolags balansräkning av *pensionsförpliktelser*¹ föreligger för närvarande stor osäkerhet. I sitt den 10 februari 1937 avgivna betänkande med förslag till lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser² erinrar lagberedningen, att i aktiebolags liksom i annan bokföringsskyldigs balansräkning samtliga skulder skola upptagas. Bland aktiebolags skulder skall sålunda bl. a. redovisas skuld på grund av förfallna löneanspråk. Däremot upptages icke skuld på grund av det anställd enligt anställningsavtalet tillkommande anspråket gentemot bolaget att mot fullgörande av viss tjänsteprestation utbetomma lön för anställningstiden. Detta anspråk motsvaras av bolagets anspråk på tjänsteprestationen, vilket anspråk icke är av beskaffenhet att kunna upptagas såsom tillgång i balansräkningen. I den mån löneanspråket förfaller, ingå de förfallna lönebelopp som utbetalas utan vidare bland bolagets utgifter. På samma sätt behandlas i allmänhet pensionsfordringar även sedan rätten till pension inträtt. Endast förfallna, oguldna pensionsbelopp torde sålunda i allmänhet upptagas såsom skuld. Emellertid märkes, att sedan rätt till utfäst pension inträtt, ett anspråk föreligger, som icke längre är beroende av motprestation från den berättigades sida. Pensionsanspråket framstår enligt numera allmänt rådande uppfattning såsom till sin natur utgörande ett intjänat anspråk på lön som successivt förfaller vid den tidpunkt då rätten till pension inträder. I händelse av konkurs äger pensionstagaren enligt 139 § konkurslagen, i den mån pensionsfordringen icke är förfallen å den dag från vilken

¹ Jfr angående de olika former, i vilka pensionering av anställda sker, betänkandet med förslag till lag om frivillig pensionering av i enskild tjänst anställda (SOU 1938: 18) s. 37—38.

² Se betänkandet, SOU 1937: 13, s. 53—54.

tiden för klander mot utdelningsförslaget är att räkna, rätt att erhålla utdelning för pensionsrättens kapitalvärde nämnda dag, beräknad på sätt angives i paragrafen. Ehuru således i en konkursbouppteckning pensionsanspråkets kapitaliserade värde bör upptagas såsom skuld, redovisas detta vanligen ej såsom skuld i den resultatutredningsbalans, som den årliga balansräkningen innefattar. Understundom upptagas pensionsförpliktelser bland bolagets ansvarsförbindelser. Med hänsyn till den årliga balansräkningens uppgift att utvisa jämväl bolagets ställning är det tvivelaktigt, om underlåtenhet att upptaga skuld motsvarande pensioner kan anses rättsligen grundad i andra fall än då pension utgår utan utfästelse t. ex. på grund av bolagets beslut att »tills vidare» utbetala pension.¹ Tydligt är också att bolaget icke kan förmenas att såsom skuld redovisa kapitalvärdet av pensionsförpliktelser. Härvid torde märkas, att enligt 11 § förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt skulder skola upptagas till sitt kapitalvärde vid beskattningsårets utgång och att kapitalvärdet av förpliktelse, som innefattar skyldighet att till annan utgiva pension, beräknas på samma sätt som angives i konkurslagen.²

Vad angår pensionsförpliktelser, innan pensionsfallet inträtt, har beredningen i sitt nämnda betänkande framhållit, att även dessa rätteligen utgöra en bolaget åvilande skuld, såframt i utfästelsen oantastbarhetsprincipen erkänts, exempelvis på sådant sätt, att bolaget förbundit sig att, om den anställde efter viss tjänstgöringstid avflyttar innan pensionsrätt inträtt, utbetala vad av pensionsrättens värde skall anses belöpa å anställningstiden, och att följaktligen för den anställde en fordran successivt uppkommer.³

Lagberedningens förslag. Frågan om vilken ståndpunkt aktiebolagslagstiftningen bör intaga till spörsmålet om pensionsförpliktelsers redovisning i aktiebolags balansräkning har stor praktisk betydelse. Liksom utgående löner betraktas utgående pensioner såsom driftskostnader vilka från företagsekonomisk synpunkt böra bestridas med intäkter från rörelsen. Men såsom beredningen ovan framhållit motsvarar en pensionsförpliktelse, då pensionsfallet inträtt, det kapitaliserade värdet av den rätt till en årligen utgående livränta som från pensionsfallet uppkommit för pensionstagaren. Och där oantastbarhetsprincipen kommit till uttryck i pensionsutfästelsen, motsvarar redan dessförinnan pensionsförpliktelsen ett successivt uppkommande anspråk för den anställde. Särskilt i fråga om sistnämnda slag av pensionsförpliktelser kan emellertid beräkning av kapitalvärdet ske endast genom en försäkringsteknisk utredning.⁴ Och även beträffande pensionsförpliktelser efter pensionsfallet uppkommer behov av särskilda beräkningar enligt reglerna för beräkning av livräntas kapitalvärde. En i lag given föreskrift om skyldighet för aktiebolagen att vid sin bokföring såsom skuld redovisa kapitalvärdet av pensioner till anställda eller efterlevande till an-

¹ Se lagberedningens betänkande, SOU 1937: 13 s. 53.

² Jfr Kungl. Maj:ts utslag den 5 februari 1936, Reg.R:ns årsbok Fi 81.

³ Se lagberedningens betänkande, SOU 1937: 13 s. 54.

⁴ Jfr betänkandet med förslag till lag om frivillig pensionering av i enskild tjänst anställda, SOU 1938: 18, s. 109.

ställda, som utgå eller skola utgå på grund av pensionsrätt mot bolagen, skulle därför i betydande utsträckning medföra behov för bolagen av beräkningar, som kunde bliva besvärliga och ej sällan kräva försäkringsteknisk utredning. Redan denna omständighet medför betänkligheter mot upptagandet av en sådan föreskrift. Men främst måste beaktas, att en föreskrift av nämnda innehåll skulle för åtskilliga grupper bolag — där pensioneringen av anställda har en betydande omfattning — bliva ekonomiskt mycket betungande. Då pensioneringen av anställda i enskild tjänst för närvarande är byggd på frivillig medverkan från företagarnas sida, skulle det därför kunna befaras att en sådan föreskrift skulle motverka den betydelsefulla utveckling på detta område som pågår. Med hänsyn härtill lämnas det öppet för bolagen att välja mellan att upptaga det kapitaliserade värdet av pensionsförpliktelser bland bolagets skulder eller ock att inom linjen anmärka bolagets pensionsförpliktelser. Beredningen föreslår därför införande i detta mom. andra stycket första punkten av en bestämmelse av innehåll, att pensionsförpliktelser skola anmärkas inom linjen i den mån de ej upptagas såsom skuld i balansräkningen eller motsvaras av där upptagen skuld till pensionsstiftelse. Med hänsyn till den betydelse, som pensionsförpliktelserna i händelse av bolagets obestånd kunna erhålla såväl för aktieägarna som bolagets övriga borgenärer, anser sig beredningen emellertid böra föreslå, att därvid sammanlagda beloppet för år av de pensioner som utgå vid tiden för räkenskapsårets slut skall angivas. I den mån pensionsförpliktelserna redovisas såsom skuld eller motsvaras av skuld till pensionsstiftelse, föreligger ej skyldighet att angiva större del av beloppet utgående pensioner än som ej är täckt av skulden enligt gällande grunder för beräkning av livräntors kapitalvärde. Finnas pensionsförpliktelser men utgå ännu ej pensioner, skall detta anmärkas.

Om emellertid ett bolag börjat i sin bokföring redovisa en pensionsförpliktelse såsom skuld, bör bolaget ej därefter äga på grund av det föreslagna stadgandet föra förpliktelsen inom linjen. En sådan överföring skulle innefatta ett brytande av balanskontinuiteten som ej bör vara tillåtet. Beredningen föreslår därför i andra stycket andra punkten den bestämmelsen, att inom linjen ej må redovisas pensionsförpliktelse som i närmast föregående balansräkning upptagits såsom skuld. En sådan skuldpost kan ned sättas eller utgå, endast i den mån skulden nedgår på grund av utbetalningar till den pensionsberättigade eller upphör till följd därav att pensionsrätten utslöcknat exempelvis på grund av dödsfall.

Beredningen har ej ansett det böra föreskrivas, att anmärkning i balansräkningen skall göras beträffande pensioner, som utgå från bolaget utan att pensionsrätt föreligger för pensionstagarna. Men det synes lämpligt, särskilt om en sådan faktisk pensionering är mera omfattande, att upplysning därom lämnas.

Skulle i samband med utredning om pensionering av anställda i enskild tjänst förslag väckas om införande av föreskrift om skyldighet att i aktiebolags balansräkning såsom skuld redovisa kapitalvärdet av uppkomna för-

pliktelser att utbetala pension och, i den mån oantastbarhetsprincipen gäller, kapitalvärdet av successivt uppkommande pensionsförpliktelser, bör behovet av en övergångsbestämmelse beaktas. Genom en sådan övergångsbestämmelse torde beträffande förut uppkomna pensionsförpliktelser böra stadgas, att ett skulden motsvarande kapitalbelopp må uppföras å balansräkningens tillgångssida, som årligen avskrivs med viss bestämd andel, eller, om skuldposten under räkenskapsåret nedgått med högre belopp exempelvis på grund av dödsfall, med nämnda belopp.¹ Då införandet av en föreskrift om skyldighet att såsom skuld upptaga pensionsförpliktelser medför — beträffande därefter ingångna pensionsförpliktelser — successiv uppkomst av en ej sällan mycket betydande skuldpost, å vilken först efter längre tid en mot den årliga ökningen svarande minskning kan förväntas uppkomma, synes det av billighetshänsyn påkallat att medgiva en tämligen långvarig avskrivning av nämnda de äldre pensionsförpliktelserna motsvarande tillgångspost, i den mån icke dessa pensionsförpliktelser upphöra tidigare. Dessa äldre pensionsförpliktelser komma naturligtvis i allmänhet att upphöra tidigare, där de endast avsett redan inträdda pensionsfall.

108 §.

Vinst- och förlusträkningen. I bokföringslagen finnes ingen bestämmelse om vinst- och förlusträkning. Däremot föreskrives i 69 § AL, att vid förvaltningsberättelsen för aktiebolag skall finnas fogad förutom balansräkning jämväl vinst- och förlusträkning för räkenskapsåret. Bestämmelse saknas dock om vinst- och förlusträkningens innehåll.² I 1895 års aktiebolagslag, liksom i 1908 års kommittéförslag, stadgades att förvaltningsberättelsen skulle uttryckligen ange den vinst eller förlust som uppkommit av rörelsen under året. På yrkande av lagrådet ersattes detta stadgande med ovannämnda i 69 § AL intagna föreskrift. Lagrådet yttrade häröfver, att med hänsyn till den stora vikt, som låge därpå att aktieägarna erhöle fullständig kunskap om huru den vinst uppkommit som balansräkningen utvisade, det syntes böra åligga styrelsen att vid förvaltningsberättelsen foga, förutom balansräkningen, jämväl vinst- och förlusträkningen.³ Utan avseende å vad sålunda avsågs med bestämmelsen om vinst- och förlusträkning framlägga emellertid många bolag vinst- och förlusträkningar, som äro intetsägande och understundom vilseledande, och det förekommer,

¹ Jfr den danska Lov den 11 Maj 1935 om Tilsyn med Pensionskasser (betänkandet, SOU 1937: 13 s. 49).

I Tyskland upptages det försäkringsmatematiska värdet av äldre pensionsutfästelser och en motsvarande utjämningspost å tillgångssidan. Denna post avskrivs med $\frac{1}{10}$ årligen. Detta belopp må årligen avdragas vid bolagets beskattning. Se tidskriften »Der Wirtschaftstreuhänder» årgång 1936 s. 432 ff.

² I 65 § andra stycket lagen om bankrörelse stadgas, att vinst- och förlusträkning för bankaktiebolag skall icke blott redovisa bolagets samtliga inkomster och utgifter under året utan även ange verkställda avskrivningar. — Speciella bestämmelser äro meddelade angående vinst- och förlusträkning för enskild järnväg, se lagen den 3 juli 1930 om bokföring vid enskild järnväg 8 § samt kungörelsen den 3 oktober 1930 med närmare bestämmelser om bokföring vid enskild järnväg 3 §.

³ Se prop. 1910 nr 54 s. 97.

att vinst- och förlusträkningen allenast uppvisar en nettopost vinst eller förlust under året.

Lagberedningens förslag. Såsom beredningen redan i den allmänna inledningen framhållit är vinst- och förlusträkningen ett synnerligen viktigt led i redovisningen. Vinst- och förlusträkningen skall uppvisa vinsten eller förlusten under året samt — åtminstone i viss omfattning — varifrån denna vinst eller förlust stannar. Därigenom blir vinst- och förlusträkningen ett medel för vinnande av upplysning om företagets och dess olika intäktskällors räntabilitet.

Liksom beträffande balansräkningen är det emellertid också i fråga om vinst- och förlusträkningen viktigt, att hänsyn tages icke endast till önskvärdheten av en klar och upplysande redovisning utan också till bolagets lojala intresse av att ej genom redovisningen lämna en sådan inblick i bolagets förhållanden som kan lända till förfång för bolaget. I detta avseende kan beträffande vinst- och förlusträkningen, åtminstone ur vissa synpunkter, faran för bolaget vara större än när det gäller balansräkningen; en vinst- och förlusträkning, som i detalj klagör hur företagets vinster och förluster uppkomma, kan lämna konkurrerande företag en ledning vid konkurrensen som kan utnyttjas till skada för bolaget.

Ett minimikrav i fråga om vinst- och förlusträkningens specificering är enligt beredningens mening, att intäkter från rörelsen särskiljas från andra intäkter, exempelvis vinstutdelning på aktier, räntor och vederlagsfria förvärv, såsom tillskott av aktieägare e. d. Motsvarande specificering bör göras beträffande kostnader, så att sådana kostnader som icke avse den egentliga rörelsen redovisas särskilt. Eljest kan genom redovisningen aktieägarna och bolagets borgenärer bibringas en alldeles felaktig föreställning om rörelsens resultat och därmed om bolagets räntabilitet.¹

Beträffande redovisningen av själva *rörelsens* intäkter och kostnader kan man tänka sig en mer eller mindre långt gående specificering. Den längst gående specificeringen följer av en s. k. *bruttoredovisning*. Bruttoredovisning innebär, att på vinst- och förlusträkningens ena sida uppföres rörelsens omsättning, t. ex. värdet av årets försäljning, och på den andra alla rörelsekostnader i olika poster. Avräkningen sker sålunda i vinst- och förlusträkningen. Motsatsen till bruttoredovisning är *nettoredovisning*, som innebär, att avräkning av rörelsekostnaderna helt eller till väsentlig del företages på fabrikations- och försäljningskontona eller däremot svarande konton och blott saldot införes i vinst- och förlusträkningen.

I fråga om lämpligheten av den ena eller den andra redovisningsformen är det praktiska huvudproblemet, om bolaget beträffande intäkter av sin rörelse skall vara skyldigt att redovisa bruttointäkten av sin rörelse och sålunda även redovisa kostnaderna för råvaror, hjälp- och driftsmaterial — i handelsföretag kostnaderna för inköpta varor — samt för löner, räntor,

¹ Jfr beträffande dansk rätt DAL § 42, S i n d b a l l e III s. 223 o. f. och K r e n c h e l note 6 vid §§ 41—44 s. 154, norsk rätt NAL § 47 och A u g d a h l s. 202—203 samt finsk rätt lagen den 14 februari 1925 ang. bokföringsskyldighet 3 §.

skatter, avskrivningar o. d., eller om bolaget skall vara skyldigt redovisa allenast skillnaden mellan bruttointäkten för rörelsen och samtliga kostnader för densamma.

Bruttoredovisningens hemland är *Amerikas förenta stater*, medan eljest allmänt beträffande rörelseresultatet en mer eller mindre utpräglad netto-redovisning tillämpas. Den amerikanska bruttoredovisningen har dock kommit att utöva ett visst inflytande inom bolagspraxis i andra länder. Detta gäller även Sverige beträffande några av våra stora bolags vinst- och förlusträkningar. Den nya *tyska aktiebolagslagstiftningen* (AG § 132) intager en mellanståndpunkt, som innebär att intäkt för rörelsen skall redovisas för sig men att denna får framkomma genom att från omsättningssumman för rörelsen dragas alla andra kostnader för rörelsen än vissa angivna, som skola särskilt redovisas å vinst- och förlusträkningens kostnadssida.

Den genomförda bruttoredovisningen för rörelsen kan givas endast på grundval av en bokföring som är så specificerad och enligt affärsmässiga principer bearbetad, att den ej kan förutsättas hos aktiebolagen i allmänhet. Den ger dessutom en sådan inblick i bolagets inre förhållanden, att ett legalt krav på en dylik redovisning ej torde kunna uppställas.¹ Lagberedningen har på dessa skäl ansett, att lagstiftningen icke bör gå längre än att kräva en *nettoredovisning för rörelsen med specifikation allenast av vissa kostnadsposter*.

Första och andra styckena. Förslaget upptager såsom allmän regel att vinst- och förlusträkningen skall så uppställas, att en med hänsyn till bolagets förhållanden och god köpmannased tillfredsställande redovisning erhålles för huru vinsten eller förlusten för räkenskapsåret uppkommit.

I andra stycket uppställs krav på redovisning av intäkter och kostnader i vissa huvudposter, men det föreskrives uttryckligen — liksom i 107 § 1 mom. första stycket — att ytterligare fördelning i huvudposter skall ske, där det med hänsyn till bolagets förhållanden må anses påkallat jämlikt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.

Följande poster skola upptagas för sig.

A. Bland intäkterna.

A. 1. *Intäkten av bolagets rörelse.* Denna intäkt skall redovisas skild från intäkter, som ej härleda sig från rörelsen, och från vederlagsfria eller andra extraordinära förvärv.

Omfattar bolagets verksamhet *olika rörelsegrenar*, är det för bolaget av värde att i bokföringen särskilja mellan dessa rörelsegrenar, så att bolagets ledning kan bilda sig en uppfattning om vilka rörelsegrenar äro vinstgivande och vilka måhända förlustbringande. Att framlägga resultatet av en dylik uppdelning av en verksamhet på rörelsegrenar kan emellertid vara synnerligen olägligt för bolaget. Vilken rörelsegren det är som är verkligt vinstgivande — måhända mycket vinstgivande — kan understundom vara en vik-

¹ Av dessa skäl avstod den tyska lagstiftningen från att uppställa krav på genomförd bruttoredovisning. Schlegelberger: Verordnung § 261 c anm. 1.

tig hemlighet, som bolaget önskar sorgfälligt dölja för konkurrerande företag. Vidare är att märka, att ju intimare det ekonomiska sammanhanget är mellan olika rörelsegrenar, desto svårbedömligare är den debitering och kreditering, som sker mellan rörelsegrenarna. Skyldighet att särskilt redovisa intäkt från olika rörelsegrenar bör därför föreligga endast om dessa äro av varandra väsentligen oberoende¹ och dessutom särskild redovisning ej finnes kunna lända till förfång för bolaget.

Med »av varandra väsentligen oberoende» rörelsegrenar avses rörelsegrenar, som ekonomiskt äro av varandra på sådant sätt oberoende, att skilda rörelseresultat kunna enligt affärsmässiga grunder framläggas. Det är ej nödvändigt, att de olika rörelsegrenarna avse olikartad rörelse. Ett bolag kan på skilda orter driva fabriksrörelse av samma slag, sålunda att tillverkningen och försäljningen vid båda fabrikena äro av varandra ekonomiskt väsentligen oberoende — vilket i regel dock ej torde vara fallet — och att följaktligen en särskild beräkning av vardera fabriakens rörelseresultat är möjlig och av intresse.

Såsom ovan utvecklats skall i princip endast nettointäkten för rörelsen redovisas. Vid nettointäktens beräkning skall avdrag naturligtvis ej göras för kostnader, som skola särskilt redovisas på vinst- och förlusträkningens kostnadssida under B 2—7. Däremot skola från bruttointäkten dragas alla övriga av bolaget havda kostnader, såsom kostnader för råvaror och driftsmaterial, arbetslöner, sociala avgifter m. m., i den mån de ej frivilligt redovisas i särskilda poster på kostnadssidan. Det rörelseresultat, som framkommer genom redovisningen är naturligtvis beroende icke blott av tillverkningen och försäljningen under året utan även av in- och utgående lagers värdering.

Uppkommer — då de kostnader dragas från bruttointäkten som efter vad nyss sagts skola avdragas vid intäktens beräkning — förlust på rörelsen eller på rörelsegren, som skall särskilt redovisas, skall förlusten upptagas på vinst- och förlusträkningens kostnadssida under B 1. Då bolaget driver flera av varandra väsentligen oberoende rörelsegrenar, kan det således inträffa att för vissa rörelsegrenar redovisas vinst och för andra förlust.

Intäkter, som ej härleda sig från rörelsen, skola redovisas under A 2—A 6. Under varje nummer må intäkt av där avsett slag redovisas i en summarpost under en gemensam rubrik.

A 2. Vinstutdelning. En viktig plats bland intäkter, som ej härleda sig från bolagets egen rörelse, intager vinstutdelning som bolaget erhåller å aktier i andra bolag eller andelar i andra företag. Sådana utdelningar skola redovisas i särskild post. Är bolaget moderbolag, skall inom denna post sammanlagda beloppet av utdelningar på aktier i dotterbolag särskilt angivas. Med utdelning på aktier i dotterbolag är att jämställa utdelning på andelar i andra företag, vilka enligt vad i motiven till 209 § utvecklas äro att likställa med dotterbolag. Beredningen hänvisar jämväl till vad som anföres i motiven till 107 § 1 mom. andra stycket och 2 mom. Uppdelning av vinstutdelningar med hänsyn till aktiernas och andelarnas karaktär av anlägg-

¹ Jfr anvisningarna till kommunalskattelagen 18 § 3).

nings- eller omsättningstillgångar kräves icke enligt förevarande stadgande men kan ofta vara lämplig.

Såsom intäkt genom vinstutdelning kan i allmänhet redovisas allenast utdelning, som uppburits under räkenskapsåret. Det anses emellertid tillåtligt att betrakta utdelning från dotterbolag för visst år såsom intäkt för moderbolaget för samma år under förutsättning, att vid den tidpunkt, då balansräkningen fastställs för moderbolaget, vinstutdelning beslutats eller i allt fall balansräkning och förvaltningsberättelse för dotterbolaget föreligger, upptagande förslag om vinstutdelning, och tillika moderbolaget är i stånd att besluta över vinstutdelning från dotterbolaget.¹ Och från redovisningssynpunkt är det önskvärt, att såsom inkomst ingår vinstutdelning från dotterbolag avseende samma räkenskapsår som intäkterna av moderbolagets egen rörelse.

A 3. *Räntor.* En annan viktig intäktspost utanför den egentliga rörelseintäkten utgöres av räntor. Även inom denna post skall särskilt angivas vad som härrör från dotterbolag och därmed jämställda företag. Enligt beredningens förslag må ej avräkning mellan ränteintäkter och räntekostnader ske. Mot en sådan avräkning kan anföras, att posten skuldräntor kan vara beroende av ändringar i ränteläget på ett annat sätt än posten intäktsräntor och att det därför kan vara av vikt att vid redovisningens bedömning ej vara hänvisad till ett räntesaldo, som kan komma att undergå oväntade förändringar av betydelse måhända till och med för bolagets soliditet. Det uppgives redan nu förekomma, att i mera utförliga vinst- och förlusträkningar skuldräntor redovisas för sig.

A 4. *Vinster på avyttring av anläggningstillgångar.* I denna post skall upptagas vinst, som uppkommer genom avyttring av anläggningstillgång för pris överstigande det bokförda värdet. I allmänhet synes nämligen vinst, som uppkommer vid realisation av dold reserv i en anläggningstillgång, icke böra ingå i rörelseintäkten. En sådan vinst kan vara av tillfällig natur och så betydande att den helt förrycker rörelseresultatet.

Fall kunna emellertid tänkas, då från nämnda synpunkt hinder ej bör möta mot försäljningsbeloppets redovisning bland rörelseintäkterna, exempelvis då maskiner undan för undan utranteras och försäljas. Från huvudregeln att vinster på avyttring av anläggningstillgångar skola redovisas särskilt, har därför gjorts undantag för det fall, att med hänsyn till omständigheterna redovisning i annan ordning må anses överensstämma med allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.

En vinst genom avyttring av omsättningstillgångar må däremot regelmässigt ingå bland rörelseintäkterna, även om vinsten är beroende därpå att dessa tillgångar upptagits under såväl tillverkningskostnaderna som det verkliga värdet. Beredningen hänvisar till vad härom yttras dels i inledningen till denna avdelning och dels i motiven till 109 § 1 mom. tredje stycket.

¹ Jfr Schlegelberger AG § 131 anm. 23 och § 132 anm. 15 samt Horowitz m. fl.: Kommentar zum HGB § 261 c anm. 15.

A 5. Andra intäkter, som ej härleda sig från rörelsen. Här upptagas andra intäkter, som ej härleda sig från rörelsen, än som redovisats under A 2—A 4. Till denna post skola hänföras t. ex. intäkter av tillfälliga affärer, som icke ingå i den regelmässigt bedrivna rörelsen, samt skatterestitution o. d.

A 6. Vederlagsfria och andra extraordinära förvärv. I denna post skola redovisas vederlagsfria förvärv såsom subventioner, gåvor, efterskänkande av fordringar m. m. Även därmed jämförliga förvärv skola här redovisas, d. v. s. sådana förvärv där ett vederlag visserligen utgår men vederlaget bestämts till så ringa belopp, att förvärvet väsentligen framstår som benefikt. Redovisningen skall i sådant fall naturligtvis blott avse den vinst bolaget gjort.

I denna post bör även redovisas frivilliga tillskott av aktieägarna för täckande av brist i aktiekapitalet.

A 7. Nettoförlust på bolagets verksamhet under räkenskapsåret. Denna post motsvarar posten B 8, nettovinst på bolagets verksamhet under räkenskapsåret. Båda posterna erhållas genom att från summan av de i vinst- och förlusträkningen redovisade intäktsposterna drages summan av kostnadsposterna. Ifrågavarande poster äro naturligtvis identiska med de i balansräkningen redovisade posterna nettoförlust för räkenskapsåret och nettovinst för räkenskapsåret; nämnda balansräkningsposter skola erhålla sin förklaring genom vinst- och förlusträkningen.

B. Bland kostnaderna. I enlighet med netto-redovisningens princip har på vinst- och förlusträkningens kostnadssida krävts upptagande av allenast vissa kostnader, som icke ingå i de egentliga rörelsekostnaderna. Sålunda erfordras icke särskild redovisning av löner, s. k. sociala kostnader, såsom premier för sjuk-, olycksfalls- och invaliditetsförsäkring, eller pensionsavgifter. Det må anmärkas, att avsättning till sådan stiftelse, som avses i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, innebär en vinstdisposition, som skall beslutas av bolagsstämman och som således ej må inräknas bland nyssnämnda kostnader och icke heller ingå i de under B 1—7 angivna posterna.

B 1. Förlust å bolagets rörelse. Efter vad ovan utvecklats skall såsom kostnadspost först och främst upptagas förlust å rörelsen eller å sådan rörelsegren, för vilken särskild redovisning skall lämnas efter vad under A 1 sägs.

B 2. Räntor. Till den här upptagna posten böra hänföras ej blott räntor å lån utan också andra med kredittagningen förbundna kostnader såsom diskonträntor, förvaltningskostnadsbidrag vid hypotekslån och provisioner.

I vinst- och förlusträkning för moderbolag skola till belysning av moderbolagets skuldförhållanden till dotterbolagen räntor till dotterbolag redovisas skilt från andra räntor.

Rörande frågan om avräkning mellan ränteintäkter och räntekostnader hänvisas till vad ovan under A 3 sagts.

B 3. Skatter. Då vinst- och förlusträkningen avser redovisning för huru den i balansräkningen upptagna årsvinsten eller årsförlusten uppkommit,

skall naturligtvis bland kostnaderna i vinst- och förlusträkningen ingå det skattebelopp som påverkat årsvinsten. Härvid måste det belopp beaktas, som enligt 107 § 1 mom. B 5 skall i balansräkningen upptagas såsom skuld för oguldna skatter. I fall denna balansräkningspost är lika stor som den i närmast föregående balansräkning upptagna, skall i vinst- och förlusträkningen tydligen redovisas endast det skattebelopp som erlagts under räkenskapsåret. Skulle åter skatteskuldposten i balansräkningen hava höjts i förhållande till motsvarande post i närmast föregående balansräkning, skall i vinst- och förlusträkningen redovisas ett belopp motsvarande summan av denna ökning och det under räkenskapsåret verkligen erlagda skattebeloppet. Skulle skatteskuldposten däremot hava minskats, skall i vinst- och förlusträkningen redovisas ett belopp motsvarande skillnaden mellan det verkligen utbetalade skattebeloppet och nämnda minskning. Om minskningen av skatteskuldposten är större än det under räkenskapsåret verkligen utbetalade skattebeloppet, framkommer ett vinstbelopp, som torde böra redovisas på vinst- och förlusträkningens intäktssida under A 5.

B 4. Avskrivningar på anläggningstillgångar. 69 § andra stycket AL innehåller rörande redovisningen för avskrivning på anläggningstillgångar den bestämmelsen, att i förvaltningsberättelsen skall lämnas redogörelse för de under året verkställda avskrivningarna och grunderna därför. Denna bestämmelse tillämpas av bolagen på ett växlande sätt. Understundom äro de uttalanden som i förvaltningsberättelsen göras angående avskrivningarna avfattade i så allmänna talesätt, att ingen verklig upplysning kan erhållas om den totala avskrivningens storlek och ännu mindre om avskrivningens fördelning på olika slag av anläggningstillgångar.

Att årsredovisningen lämnar icke alltför knapphändiga upplysningar rörande avskrivningarna på bolagets anläggningstillgångar är emellertid av stor vikt. Därigenom vinnes ökad trygghet för att de i lagen givna avskrivningsreglerna följas av bolaget och årsredovisningen ger möjlighet till en riktig bedömning av årsresultatet och av bolagets konsolidering.

Vikten av en tillfredsställande redovisning för avskrivningarna har beaktats i vissa andra länder. I Amerikas förenta stater gives i allmänhet en utförlig avskrivningsredovisning. Och i den nya tyska aktiebolagslagen (AG § 131 nr 4) stadgas, att på varje post anläggningstillgångar inträffade ökning eller minskningar (Zugänge und Abgänge) skola i balansräkningen särskilt angivas, samt att detsamma skall gälla rörande avskrivningar, vilka dock kunna anmärkas i förvaltningsberättelsen i stället för i balansräkningen. Under överläggningarna med de delegerade för de nordiska länderna har särskilt från danskt håll visats intresse för en lagregel om en liknande redovisning, som skulle möjliggöra en noggrann överblick över utvecklingen av bolagets anskaffningar och avhändelser av samt avskrivningar på anläggningstillgångarna. Och beredningen har övervägt en bestämmelse av innehåll, att i balansräkningen skulle vid var post anläggningstillgångar inom linjen upptagas det från föregående räkenskapsår balanserade värdet, värdet å de tillgångar med vilka posten under räkenskapsåret ökats, värdet

å de tillgångar med vilka posten under året minskats samt det belopp varmed för året avskrivning skett.

För svensk bolagspraxis är emellertid en så utförlig redovisning i stort sett främmande och lagberedningens ekonomiskt sakkunniga hava uttalat starka betänkligheter mot tvångsföreskrifter av sådant innehåll. Beredningen har därför ansett sig icke böra föreslå dylik redovisning. I balansräkningen skall enligt beredningens förslag angivas värdet å anläggningstillgångarna under var post efter avdrag för avskrivningar, om avsättning ej sker till värdeminskningsskonto. Däremot föreslår beredningen att i vinst- och förlusträkningen skola angivas avskrivningar eller avsättningar för året, med beloppens fördelning på de särskilda i balansräkningen upptagna posterna anläggningstillgångar. Härigenom vinnes det i förhållande till nuvarande praxis betydelsefulla framsteget, att redovisningen ger full klarhet rörande de årliga avskrivningarnas storlek och fördelning, så att man genom en sammanställning av flera års redovisningshandlingar kan följa bolagets avskrivningspolitik.

I enlighet med vad sålunda utvecklats föreslås, att särskild redovisning skall i vinst- och förlusträkningen under B 4 lämnas för avskrivningar på eller nedsättningar av värdet å anläggningstillgångar eller avsättningar till värdeminskningsskonton för anläggningstillgångar, därvid beloppets fördelning å de under särskilda poster i balansräkningen upptagna tillgångarna skall angivas. Det står naturligtvis bolaget fritt att antingen utföra endast totalbeloppet och angiva fördelningen inom linjen eller att utföra de olika delbeloppen. Då det torde vara vanligt, att avskrivningar, liksom allmänna omkostnader, i bolagets bokföring fördelas såsom produktionskostnader på olika produkters konton, kan — i synnerhet om redovisning särskilt sker av intäkten å olika rörelsegrenar enligt A 1 — skyldighet att i vinst- och förlusträkningen bland kostnaderna utföra dessa belopp medföra behov av särskilda bokföringsåtgärder för intäktens ökning med motsvarande belopp. För att sådana bokföringsåtgärder skola, om så önskas, kunna undvikas, har i förevarande paragraf sista stycket upptagits den bestämmelsen, att avdrag för de under B 4 och 6 upptagna kostnaderna må göras vid beräkningen av intäkten av bolagets rörelse, men att i sådant fall dessa kostnader skola upptagas bland kostnaderna inom linjen.

Beträffande osäkra fordringar kan avsättning ske till värdeminskningsskonto enligt 106 § 5 mom. första stycket, vare sig fordringarna äro anläggningstillgångar eller omsättningstillgångar. Äro fordringarna anläggningstillgångar, bör sådan avsättning enligt förevarande paragraf andra stycket redovisas under särskild post. På samma sätt torde nedsättning av sådan fordran böra redovisas. Däremot må beträffande fordringar som äro omsättningstillgångar nedsättning eller avsättning enligt 106 § 5 mom. första stycket avdragas bland rörelsekostnaderna.

Om från värdeminskningsskonto för anläggningstillgångar visst belopp användes till avskrivning å eller nedsättning av värdet å anläggningstillgång, kommer avskrivningen eller nedsättningen icke att påverka vinsten. Även

i dylikt fall måste emellertid enligt förevarande stadgande avskrivningen eller nedsättningen redovisas, vilket får ske genom att beloppet upptages inom linjen med anmärkning om att beloppet tagits från värdeminskningsskontot.

B 5. Förlust på avyttring av anläggningstillgångar. Denna post äger sin motsvarighet i den under A 4 angivna intäktsposten, och samma undantag från redovisningsskyldigheten som där stadgas har även här upptagits.

B 6. Allmänna förvaltningskostnader. Dessa kostnader, som understundom i bokföringspraxis kallas administrationskostnader, omfatta arvode till styrelsen, verkställande direktör och revisorer samt löner och andra omkostnader för bolagets centrala organisation. Ett särskilt angivande av dessa kostnader, vilket redan nu icke sällan sker, har ansetts önskvärt såsom innebärande en viss garanti mot att de allmänna förvaltningskostnaderna bliva efter bolagets förhållanden allt för höga. Av skäl som angivits ovan under B 4 medgiver bestämmelsen i sista stycket förevarande paragraf att dessa kostnader avdragas från rörelseintäkten före dennas redovisning och att beloppet redovisas bland kostnaderna inom linjen.

Utgår till styrelseledamot, verkställande direktör eller annan tantiem, kan även detta redovisas under posten allmänna förvaltningskostnader. I händelse tantiembeloppet beräknas såsom andel i årsvinsten, kunde det måhända synas lämpligare att icke låta det ingå i vinst- och förlusträkningen utan först ange det i förvaltningsberättelsen vid det förslag, som styrelsen och verkställande direktör skola avgiva i anledning av bolagets vinst enligt balansräkningen. Även om ett sådant redovisningssätt måste anses tillåtligt, synes det emellertid icke vara nödvändigt. Ty trots tantiembeloppets beroende av vinstens storlek är beloppet ekonomiskt sett dock en kostnad för bolaget, som minskar den för bolaget disponibla vinsten. Just med hänsyn därtill har erforderats bestämmelsen i 77 och 78 §§ förslaget (53 § AL), att vid beräkningen av det belopp som skall avsättas till reservfonden eller skuldregleringsfond tantiem ej må avdragas från årsvinsten. Om sålunda tantiembeloppet inräknas i allmänna förvaltningskostnader och därigenom minskar årsvinsten bör, som i motiven till 77 § påpekats, i årsredovisningen göras anmärkning därom, i händelse avsättning skall äga rum till reservfond eller skuldregleringsfond.

B 7. Extraordinära kostnader och förluster. Denna post motsvarar de under A 5 och A 6 angivna intäktsposterna. Hit hör sålunda t. ex. subvention åt dotterbolag samt vidare förlust på en utanför den egentliga rörelsen fallande transaktion. En uppdelning på två poster, motsvarande A 5 och A 6, har icke ansetts böra föreskrivas. Är fråga om mera betydande belopp, torde styrelsens och bolagets egna intressen vanligen föranleda upplysningar och understundom kan behov av närmare specificering följa av allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.

B 8. Nettovinst å bolagets verksamhet under räkenskapsåret. Denna post motsvarar posten A 7, nettoförlust å bolagets verksamhet under räkenskaps-

året. Beredningen hänvisar till vad som anföres vid nämnda post och vid 107 § 1 mom. B VI.

Tredje stycket. Beträffande den här upptagna regeln hänvisas till vad som anföres vid B. 4 och B. 6.

109 §.

Förvaltningsberättelsen. Rörande förvaltningsberättelsens innehåll föreskrives i 69 § AL allenast, att i förvaltningsberättelsen skall lämnas redogörelse för de under året verkställda avskrivningarna och grunderna därför. Enligt beredningens förslag 108 § skall redovisning för avskrivningarna lämnas i vinst- och förlusträkningen. Även beträffande förvaltningsberättelsen anser beredningen närmare bestämmelser böra givas i fråga om dess innehåll för vinnande av en upplysande och klar redovisning. Sådana bestämmelser hava upptagits i 1 mom. Särskild bestämmelse har i 2 mom. upptagits rörande moderbolags förvaltningsberättelse.

1 mom. Första stycket. Förvaltningsberättelsens allmänna uppgift bör vara att lämna sådana upplysningar, som äro erforderliga för en riktig bedömning av bolagets ställning och rörelseresultat samt bolagsledningens förvaltning men som icke lämpligen kunna lämnas i balansräkningen eller vinst- och förlusträkningen med deras räkenskapsmässiga form. Sålunda bör i förvaltningsberättelsen upplysning lämnas rörande mera ingripande förändringar under räkenskapsåret i bolagets rörelse, t. ex. upptagande av ny rörelsegren eller nedläggande av gammal, ett i förhållande till bolagets rörelse betydelsefullt förvärv av en anläggning eller av ett dotterbolag, övergång till ny försäljningsmarknad o. s. v. Även händelser och förhållanden utanför bolaget, som kunna väsentligt inverka på detsamma, böra angivas i förvaltningsberättelsen, t. ex. en gynnsam eller ogynnsam prisutveckling. Ehuru årsredovisningen i princip omfattar endast räkenskapsåret kunna efter dess slut inträffade händelser vara av sådan vikt, att de böra beaktas vid bedömningen av årsredovisningen och beslutet angående användningen av årets vinst eller åtgärder i anledning av förlust enligt balansräkningen. Även om sådana händelser bör upplysning lämnas i förvaltningsberättelsen.

Emellertid kunna förhållanden och händelser av betydelse för bedömningen av bolagets ställning och rörelseresultat eller för förvaltningen av bolagets angelägenheter vara av sådan art, att meddelande av upplysning därom skulle kunna lända till skada för bolaget t. ex. upplysningar berörande tekniska eller kommersiella hemligheter, koncern- eller kartellförhållanden o. s. v. Finnes en upplysning kunna lända till förfång för bolaget, bör den ej upptagas i förvaltningsberättelsen. Naturligtvis äger icke bolagsledningen rätt att undandraga sig upplysningars lämnande i annat fall än då skäl verkliga föreligger till antagande, att bolaget eljest skulle lida förfång.

Beredningen föreslår därför i förevarande mom. första stycket den bestämmelsen, att i förvaltningsberättelsen skall, i den mån det finnes kunna ske utan förfång för bolaget, upplysning lämnas om sådana för bedömning-

en av bolagets ställning och resultatet av dess verksamhet samt styrelsens och verkställande direktörs förvaltning viktiga förhållanden, vilka ej framgå av balansräkningen eller vinst- och förlusträkningen, så ock om händelser av väsentlig betydelse för bolaget, jämväl där de inträffat efter räkenskapsårets slut.

Andra stycket. Förutom den allmänna bestämmelsen om skyldighet att lämna upplysningar, som upptagits i första stycket, har beredningen ansett sig böra föreslå särskilda föreskrifter om lämnande av uppgifter i vissa angivna hänseenden som äro ägnade att belysa årsredovisningen. I förslaget 106 § 2 mom. hava upptagits bestämmelser om rätt att under vissa förutsättningar uppskriva anläggningstillgångar även av annan grund än att därå nedlagts förbättringar. Har sådan uppskrivning skett, skall i förvaltningsberättelsen enligt andra stycket första punkten redogörelse lämnas för grunden till uppskrivningen, för det belopp varmed uppskrivning skett och för användningen av beloppet. Även då sådan uppskrivning av omsättningstillgång skett som avses i 106 § 4 mom. första stycket andra punkten d. v. s. över anskaffningskostnaden, skall det med angivande av grunden till uppskrivningen särskilt anmärkas.

Tredje stycket. För bedömningen av ett bolags ställning och rörelseresultat är det av vikt att kunna följa dess utveckling år efter år, vilket i sin tur förutsätter att redovisningen år efter år göres efter ungefär enahanda grunder d. v. s. att s. k. balanskontinuitet iakttages. Enligt förslaget skall årligen i vinst- och förlusträkningen redovisning lämnas för avskrivningar på anläggningstillgångar eller avsättningar till värdeminskningsskonton för anläggningstillgångar. Men beredningen föreslår icke, att redogörelse för grunderna till dessa avskrivningar eller avsättningar årligen skall lämnas i förvaltningsberättelsen. Endast om beträffande sådana avskrivningar eller avsättningar någon viktigare ändring vidtages d. v. s. en väsentlig ändring sker i grunderna för avskrivningarna eller avsättningarna, skall ändringen angivas i förvaltningsberättelsen. Stadgande härom har upptagits i tredje stycket. I detta stycke föreskrives vidare, att om i andra avseenden någon viktigare ändring vidtagits i förhållande till tidigare balansräkning eller vinst- och förlusträkning, ändringen skall angivas. Har beträffande omsättningstillgångar uppskrivning av värdet skett, dock icke över anskaffnings- eller tillverkningskostnaden — då uppskrivningen skall angivas enligt andra stycket — eller nedsättning av värdet ägt rum, föreligger visserligen icke skyldighet att angiva detta. Men innebär åtgärden en viktig ändring i förhållande till tidigare tillämpade grunder för omsättningstillgångarnas värdering, bör den angivas i förvaltningsberättelsen. Har på grund av låg värdering av bolagets omsättningstillgångar en dold reserv bildats, som under ett visst år i så betydande omfattning realiserats att rörelseresultatet därav väsentligen påverkas, gäller i fråga om bolagsledningens skyldighet att lämna upplysning därom vad som stadgas i första stycket.

Beredningen har övervägt att i 107 § upptaga särskilda bestämmelser om redovisningen av fordringar och skulder i utländskt mynt. Emellertid har

det synts vara tillräckligt att i 106 § 10 mom. andra stycket meddela vissa bestämmelser rörande värderingen av långfristiga skulder i utländskt mynt samt beträffande värderingen av fordringar i utländskt mynt göra vissa uttalanden i motiven till 106 § 3 mom. Skulle bland ett bolags tillgångar eller skulder finnas fordringar eller skulder i utländskt mynt till sådana belopp att kursutvecklingen kan hava väsentlig betydelse för bolaget, måste också vad i första stycket stadgas anses gälla i fråga om skyldigheten att lämna upplysning därom.

Fjärde stycket. I allmänhet innehålla förvaltningsberättelserna förslag av styrelsen i anledning av bolagets vinst eller förlust enligt balansräkningen. I detta stycke föreslås föreskrift att sådant förslag skall framställas i förvaltningsberättelsen. Naturligtvis skall förslag beträffande användningen av vinst angiva den avsättning till reservfond eller skuldregleringsfond, som enligt lag eller bolagsordningen skall äga rum eller som eljest styrelsen och verkställande direktör anse sig böra föreslå.

2 mom. På grund av den betydelse för *moderbolags* aktieägare och borge-närer som koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet äger är det naturligtvis önskvärt, att det vinst- eller förlustresultat den särskilda koncernredovisningen — koncernbalansräkningen eller koncernredogörelsen — utvisar meddelas i någon av de redovisningshandlingar, som enligt förslaget skola framläggas för aktieägarna och ingivas till registreringsmyndigheten. Förvaltningsberättelsen för moderbolaget synes bäst ägnad för ett sådant meddelande. Beredningen utgår därifrån, att moderbolagets ledning i allmänhet skall finna det lämpligt att i förvaltningsberättelsen meddela resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet. Emellertid kunna på sätt förut framhållits de av beredningen föreslagna alternativa metoderna för koncernredovisningen ej antagas alltid leda till fullt överensstämmande beräkning av resultatet av koncernens verksamhet. Och i åtskilliga hänseenden kunna vid endera metodens användning alternativa förfaranden tillämpas som leda till i viss mån avvikande resultat. Då sålunda det siffermässiga resultatet av en koncernbalansräkning eller koncernredogörelse ej kan beräknas erhålla mer än relativ säkerhet, har beredningen ansett det åtminstone icke tillsvi-dare, innan ytterligare erfarenhet vunnits rörande koncernredovisningen, böra föreskrivas skyldighet för styrelsen att i förvaltningsberättelsen framlägga koncernresultatet. Beredningen föreslår därför upptagande i förevarande mom. av den bestämmelsen, att förvaltningsberättelsen för moderbolag skall, där ej resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet uppgives, innehålla särskilt uttalande, huruvida detta resultat enligt avgiven koncernbalansräkning eller koncernredogörelse överstiger eller understiger resultatet av moderbolagets verksamhet enligt dess balansräkning.

Beredningen hänvisar till motiven till 80 §.

110 §.

Koncernbalansräkning och koncernredogörelse. Första stycket. Av grunder som utvecklats i inledningen till denna avdelning anser beredningen

en särskild redovisning böra av moderbolag avgivas för koncernen i dess helhet d. v. s. moderbolaget med de på moderbolaget belöpande andelarna i dotterbolagen. Denna redovisning bör utvisa vinsten eller förlusten å koncernens verksamhet i dess helhet efter avdrag för sådana vinster på överlåtelser inom koncernen, internvinster, som balansdagen icke genom överlåtelse till köpare utanför koncernen eller eljest realiserats. Med redovisningen bör eftersträvas, att såvitt möjligt beträffande koncernen samma redovisningsresultat vinnes som om dess verksamhet drivits inom en enhellig aktiebolagsbildning. Den särskilda koncernredovisningen skall enligt förslaget 104 § undertecknas av verkställande direktören och, sedan den framlagts för styrelsen, överlämnas till revisorerna. Det ankommer på styrelsen att besluta, om den skall tillsammans med övriga redovisningshandlingar framläggas för aktieägarna eller icke. Valrätt föreligger mellan avgivande av en koncernbalansräkning, utvisande vinsten eller förlusten för koncernen i dess helhet efter avdrag för internvinster, eller en koncernredogörelse, varmed åsyftas en redogörelse i huvudsaklig överensstämmelse med den berättelse som enligt engelsk rätt skall avgivas av moderbolagets styrelse. I koncernredogörelsen skall efter sammanställning av moderbolagets vinst eller förlust enligt dess balansräkning samt de på moderbolaget belöpande andelarna i dotterbolagens vinst eller förlust enligt deras balansräkningar och med avdrag för internvinster, angivas vinsten eller förlusten för koncernen i dess helhet.

Då med koncernredovisningen åsyftas att vinna en jämförelse mellan resultatet av moderbolagets verksamhet enligt dess balansräkning — vinsten eller förlusten enligt moderbolagets balansräkning — och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet, måste den hänföra sig till balansdagen för moderbolagets årsredovisning. De vinst- och förlustresultat för dotterbolagen, som ingå i koncernredovisningen, måste hänföra sig till samma balansdag. Beredningen har därför föreslagit upptagande i 105 § sista stycket av föreskriften, att för aktiebolag, hörande till samma koncern, bör såvitt möjligt bestämmas samma räkenskapsår. Skulle det inträffa, att i en koncern ingår dotterbolag, vars räkenskapsår icke sammanfaller med moderbolagets, måste för moderbolaget erforderliga uppgifter lämnas från dotterbolaget, avseende moderbolagets balansdag. I viss omfattning torde för dessa uppgifter bokslut per nämnda balansdag erfordras för dotterbolaget. Bestämmelser om skyldighet för dotterbolags styrelse att lämna upplysningar av betydelse för beräkningen av vinst och förlust för koncernen meddelas i förslaget 210 §.

Omfattar koncernen ett större antal koncernbolag, torde det i allmänhet framstå såsom naturligt och lämpligt att koncernbalansräkning upprättas. Där endast något eller några dotterbolag finnas och sålunda koncernförhållandet ej är av mera invecklad beskaffenhet, torde utvägen att avgiva koncernredogörelse komma att framstå såsom naturlig.

Andra stycket. Beträffande *koncernbalansräkning* föreslås i andra styc-

ket allenast det stadgandet, att koncernbalansräkning skall upptaga ett efter allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased upprättat sammandrag av moderbolagets och dotterbolagens balanser, samt att koncernbalansräkningen skall utvisa vinsten eller förlusten för koncernen, efter avdrag för internvinster.

Koncernbalansräkningen innehåller ett sammandrag av moderbolagets och dotterbolagens balanser. Den är byggd på den grundtanken, att i moderbolagets balansräkning införs i stället för aktieposterna i dotterbolagen dessa bolags tillgångar och skulder enligt deras balansräkningar, med bortseende från fordringar och skulder mellan moderbolaget och dotterbolagen samt mellan dotterbolagen inbördes. Även om dotterbolag ej är helägt, införs i stället för moderbolagets aktiepost dotterbolagets tillgångar och skulder men därjämte en motpost, svarande mot främmande aktieägares andel i dotterbolaget. Med koncernbalansräkningen avses att sålunda vinna en bild av koncernens ställning och resultatet av dess verksamhet, motsvarande — såvitt möjligt — den som skulle hava erhållits, om koncernbolagens tillgångar och skulder ingått i en enhetlig aktiebolagsbildning. För upprättande av en koncernbalansräkning fordras tillämpning av vissa balanstekniska metoder. Beredningen anser lagstiftningen icke böra ingå på dessa metoder i vidare mån än att det uttalas, att sammandraget av koncernbolagens balanser skall upprättas i överensstämmelse med allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased. Bokföringstekniken känner i åtskilliga fall olika lösningsmöjligheter, och det får ankomma på moderbolagets revisorer att bedöma, huruvida den ordning som valts kan anses vara överensstämmande med nämnda grundregel. Såsom i inledningen till denna avdelning framhållits bindas således genom den föreslagna lagbestämmelsen ej moderbolagen vid metoder beträffande koncernredovisningen, som måhända efter någon tid visa sig mindre ändamålsenliga, utan möjligheten hålles öppen för utveckling på detta viktiga område genom praxis, bokföringsteknik och företagsekonomisk teori.

Beredningen vill i detta sammanhang endast framhålla, att vid koncernbalansräknings upprättande enligt allmänt gängse metod följande huvudregler tillämpas. Å koncernbalansräkningens *aktivsida* upptagas moderbolagets tillgångar, utom aktieposter i dotterbolag och fordringar hos sådant bolag, samt dotterbolagens tillgångar, utom aktier i annat koncernbolag eller fordringar hos moderbolaget eller annat koncernbolag, och å koncernbalansräkningens *passivsida* moderbolagets aktiekapital, reservfond, skuldregleringsfond, andra fonder och reserver, moderbolagets skulder utom skulder till dotterbolag, och dotterbolagens skulder utom skulder till moderbolaget eller annat koncernbolag och såsom sista post koncernens verksamhetsresultat (vinst eller förlust). I stället för moderbolagets aktieposter i dotterbolagen redovisas dessas tillgångar och skulder. Fordringar och skulder mellan koncernbolagen inbördes avräknas. Även då moderbolaget icke äger samtliga aktier i ett dotterbolag, upptagas i allmänhet dotterbolagets tillgångar och skulder till fulla beloppet i koncernbalansräkningen, medan å passivsidan

införes en motpost svarande mot främmande aktieägares andel i dotterbolaget.¹

Skulle det matematiska värdet av aktierna i dotterbolaget enligt dess balansräkning, d. v. s. skillnaden mellan värdet av dotterbolagets tillgångar och skulder enligt dess balansräkning efter avdrag för främmande aktieägares andel däri, överstiga det i moderbolagets balansräkning upptagna värdet å dess aktier i dotterbolaget, kan skillnaden redovisas på passivsidan i koncernbalansräkningen, exempelvis såsom »dold reserv i bokfört värde av aktier i dotterbolag» eller annan liknande post. Härvid bör lämpligen angivas, till vilken del skillnaden motsvaras av vinstmedel hos dotterbolaget eller endast av dotterbolagets bundna kapital (aktiekapital, reservfond, skuldregleringsfond). Endast i den mån nämnda skillnad motsvaras av ett verkligt värde hos dotterbolagets tillgångar må den emellertid redovisas såsom dold reserv; eljest bör den redovisas antingen på passivsidan i en värdeminskningsspost, t. ex. värdeminskningsskonto på grund av bokfört värde (överbärde) av tillgångar hos dotterbolag, eller ock på aktivsidan som en avdragspost. Om åter det matematiska värdet av aktierna i dotterbolaget enligt dess balansräkning understiger det i moderbolagets balansräkning upptagna värdet å dess aktier i dotterbolaget, brukar skillnaden understundom redovisas på aktivsidan i koncernbalansräkningen såsom »goodwill i bokfört värde av aktier i dotterbolag». Detta kan naturligtvis anses riktigt endast i den mån skillnaden motsvarar ett verkligt goodwillvärde. I den mån så ej är fallet, bör skillnaden upptagas antingen på aktivsidan såsom förlustpost för bokfört värde (undervärde) å tillgångar i dotterbolag eller på passivsidan såsom avdragspost från redovisad vinst.² Vid beräkningen av koncernens vinst eller förlust måste avdrag ske för sistnämnda förlustpost på aktivsidan.

Om moderbolaget är delägare i annat ekonomiskt företag än aktiebolag t. ex. handelsbolag, kommanditbolag eller ekonomisk förening, kan fråga uppkomma om den från synpunkten av allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased riktiga redovisningen av sådant delägarskap. Beredningen hänvisar till vad härom anföres i motiven till 209 §. Är detta delägarskap förbundet med ett bestämmande inflytande över företaget och ett väsentligt intresse i företagens ställning och resultatet av dess verksamhet, kräves av hän-

¹ Särskilt enligt äldre amerikansk koncernbalansräkningsteknik ansågs böra beaktas väl endast moderbolagets andel i vinst hos dotterbolag men däremot, där förlust uppstått hos dotterbolag, hela förlusten, på den grund att det ansågs åligga moderbolaget att svara för sådan förlust i förhållande till dotterbolagsminoriteten. Numera anses allmänt hänsyn böra tagas endast till moderbolagets andel i såväl vinst som förlust. Skulle moderbolaget på grund av något sitt förhållande till aktieägarminoritet i dotterbolag vara gentemot denna ansvarigt för minoritetens andel i dotterbolagets förlust, bör naturligtvis dotterbolagets hela förlust läggas moderbolaget till last vid koncernredovisningen.

Om andra aktieägare i dotterbolag än moderbolaget för sina aktier äga företrädesrätt till återbekommande vid dotterbolagets upplösning av den på dem belöpande delen av aktiekapitalet, bjuder i allmänhet försiktigheten att förlust hos dotterbolaget anses i dess helhet belöpa på moderbolaget. Äga andra aktieägare i dotterbolag än moderbolaget företrädesrätt till vinstutdelning, bör av vinst hos dotterbolaget så stor del anses belöpa på moderbolaget, som skolat tillfalla moderbolaget om vinsten utdelats.

² Jfr Sillén: Om koncernbalanser, Tidskriften Affärsekonomi årg. 1930 s. 179 och 202. Med hänsyn till den till revisorerna avlämnade koncernbalansräkningens uppgift böra inom linjen de olika tilläggs- och avdragsposterna upptagas för sig.

syn till den i god affärssed grundade försiktighetsprincip som skall vara ledande vid redovisningen för aktiebolag, att delägarskapet i sådant företag redovisas på motsvarande sätt som delägarskap i dotterbolag.

Till frågan om elimineringen av internvinster i koncernbalansräkningen återkommer beredningen nedan.

Tredje och fjärde styckena. I *koncernredogörelsen* skola på grundval av moderbolagets och dotterbolagens balansräkningar erforderliga upplysningar lämnas om moderbolagets och dotterbolagens vinst eller förlust, för att en slutsats skall kunna dragas rörande vinst- eller förlustresultatet för koncernen i dess helhet. Härutinnan överensstämmer koncernredogörelsen med den berättelse som enligt engelsk rätt, Comp. Act, 1929, § 126, skall av moderbolag avgivas rörande koncernförhållandena. I den engelska lagstiftningen saknas dock uttrycklig bestämmelse om att vid vinst- och förlustberäkningen för koncernen avdrag skall göras för internvinster. Om sådant avdrag underlåtes, kan emellertid sammanställningen av koncernbolagens vinster och förluster bliva helt missvisande. Med hänsyn till den avgörande betydelse sådana internvinster — enligt vad i inledningen till denna avdelning närmare utvecklats — kunna hava för koncernens rörelseresultat anser därför beredningen det vara nödvändigt, att i koncernredogörelsen eliminering sker av internvinster, i den mån ej avdrag därför, såsom understundom förekommer, redan skett i moderbolagets balansräkning.

Rörande koncernredogörelsens innehåll föreslår beredningen i förevarande paragraf tredje stycket, att koncernredogörelsen skall innehålla uppgift dels om moderbolagets vinst, efter avdrag för avsättning till reservfonden eller skuldregleringsfond, eller moderbolagets förlust, dels ock för vart dotterbolag om den på moderbolaget belöpande andelen i dotterbolagets vinst, efter avdrag för sådan avsättning som nyss sagts och för vinstutdelning, eller i dotterbolagets förlust, i den mån vinsten eller förlusten hos dotterbolaget icke blivit vid värderingen av aktierna i dotterbolaget beaktad i moderbolagets balansräkning. Vinsten eller förlusten för koncernen, som skall beräknas genom en sammanställning av de för koncernbolagen sålunda uppgivna vinsterna och förlusterna, skall särskilt angivas. Därvid skall ock avdrag göras för internvinster.

Enligt dessa stadganden är utgångspunkten för koncernredogörelsen moderbolagets vinst eller förlust enligt dess balansräkning. Då vinst föreligger enligt moderbolagets balansräkning, har koncernredogörelsen det viktiga praktiska syftet att giva ledning vid bedömandet av frågan, hur stor del av vinsten som må utdelas av hänsyn till resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet. Men även om moderbolagets balansräkning utvisar förlust, är naturligtvis en redovisning utvisande hela koncernens resultat av stor betydelse för vinnande av inblick i moderbolagets verkliga ställning och rörelseresultat.

Med hänsyn till koncernredogörelsens syfte är det uppenbart, att vid den sammanställning av koncernbolagens vinster och förluster, som skall ske för beräkningen av vinsten eller förlusten för koncernen, från moderbolagets

vinst måste dragas *avsättning till reservfonden eller skuldregleringsfond*. Där- emot kan det synas tveksamt, om från vinst hos dotterbolag bör dragas så- dan avsättning. Beredningen har dock med hänsyn därtill, att de i koncer- nen ingående bolagen äro rättsligen självständiga företag, ansett allenast vad av dotterbolagens vinst återstår sedan sådan avsättning avdragits böra be- räknas vid vinst- och förlustsammanställningen. Endast det belopp, som kan genom vinstutdelning direkt eller indirekt uppflyttas till moderbolaget och påverka dess rörelseresultat, har ansetts böra medtagas.

I den mån moderbolaget i sin balansräkning samt vinst- och förlusträk- ning redovisar *vinstutdelning från dotterbolag*, ingår denna del av den på moderbolaget belöpande vinsten i moderbolagets intäkter. Vinstutdelning- ens belopp måste därför dragas från dotterbolagets vinst. Efter vad i mo- tiven till 108 § A 2 utvecklats beträffande redovisningen av moderbolags intäkter från dotterbolag anses det, under där angivna förutsättningar, vara tillåtet för moderbolag att betrakta vinstutdelning från dotterbolag för visst räkenskapsår såsom intäkt för moderbolaget för samma räkenskapsår. Här- igenom vinnes ett rationellt koncernresultat.

Den uppgift koncernredogörelsen skall innehålla beträffande dotterbolag avser *den på moderbolaget belöpande andelen* i dotterbolagets vinst, efter avdrag för avsättning till reservfonden eller skuldregleringsfond och för vinst- utdelning, eller i dotterbolagets förlust. Då koncernen omfattar moderbola- get samt de på moderbolaget belöpande andelarna i dotterbolagen, måste vid beräkningen av resultatet av koncernens verksamhet beaktas, huruvida i dot- terbolag finnas främmande aktieägare. Där så är fallet, kan av dotterbola- gets förlust eller vinst anses belöpa på koncernen allenast så stor del som motsvarar moderbolagets andel i dotterbolagets aktiekapital,¹ exempelvis om moderbolagets aktiepost i dotterbolaget motsvarar 80 % av dess aktiekapital, 80 % av vinsten eller förlusten. Till den del dotterbolaget tillhör utomstå- ende, ingår det ej i koncernen. Vid bestämmandet av moderbolagets andel i dotterbolag är moderbolagets balansdag avgörande.

Vinsten eller förlusten för koncernen beräknas genom en sammanställning av moderbolagets vinst eller förlust enligt dess balansräkning och de i kon- cernredogörelsen angivna på moderbolaget belöpande andelarna i dotterbo- lagens vinst eller förlust. Ett dotterbolags vinst må emellertid ej införas i vinst- och förlustsammanställningen, i den mån den får anses vara redan beaktad vid värderingen i moderbolagets balansräkning av aktieposten i dot- terbolaget. Och ett dotterbolags förlust behöver ej införas i vinst- och förlust- sammanställningen, i den mån den får anses vara redan beaktad vid nämnda värdering. *Såväl vinst som förlust hos ett dotterbolag kan* — såsom här ne-

¹ Där andra aktieägare i dotterbolag än moderbolaget äga företrädesrätt till vinstutdelning, bjuder i allmänhet försiktigheten, att av vinst hos dotterbolaget endast så stor del anses belöpa på moderbolaget, som skolat tillfalla moderbolaget om vinsten utdelats. Om andra aktieägare i dotterbolag än moderbolaget för sina aktier äga företrädesrätt till återbekommande vid dotter- bolagets upplösning av den på dem belöpande delen av aktiekapitalet, kräver i allmänhet försik- tighetsprincipen, att förlust hos dotterbolaget anses i dess helhet belöpa på moderbolaget. Jfr s. 430 not 1.

dan närmare utvecklas — helt eller delvis vara beaktad vid värderingen i moderbolagets balansräkning av aktieposten i dotterbolaget.

Enligt de i 106 § 3 mom. föreslagna bestämmelserna skola aktier i dotterbolag anses såsom anläggningstillgångar. Utgångspunkten vid bestämmandet av det värde vartill de skola upptagas i moderbolagets balansräkning är således anskaffningskostnaden. Å denna skall avskrivning eller nedsättning ske, i den mån det må anses erforderligt enligt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased. Då dotterbolaget driver rörelse, blir — på sätt utvecklats i motiven till nämnda mom. — bland andra synpunkter, som böra beaktas, hänsynen till denna rörelses räntabilitet av väsentlig betydelse. Räntabiliteten beräknas på grundval av ett medeltal av vinster och förluster på dotterbolagets rörelse på längre sikt.

Vad beträffar *vinst* hos ett dotterbolag — vilken ej på sätt förut berörts behandlats såsom intäkt för moderbolaget — kan denna vara beaktad i moderbolagets balansräkning därigenom, att moderbolagets aktiepost i dotterbolaget upptagits till ett värde, som är grundat även på den hos dotterbolaget befintliga vinsten. Detta kan t. ex. vara fallet, om vid moderbolagets förvärv av aktieposten i dotterbolaget hos detta funnos besparade vinstmedel, som följaktligen vid förvärvet påverkade priset¹ och därmed den anskaffningskostnad som var bestämmande för det värde vartill aktieposten upptagits i balansräkningen, eller om moderbolaget enligt förslaget 106 § 2 mom. i samband med fondering av vinstmedel hos dotterbolaget uppskrivit värdet av moderbolagets aktiepost i detta. Vinst, som motsvaras av aktiepostens hos moderbolaget bokförda värde, får ej ingå i vinst- och förlustsammanställningen då därigenom vinstmedlen skulle vinna dubbelt beaktande. Så snart det bokförda värdet å aktieposten i ett dotterbolag är så högt, att vinsten måste inräknas i dotterbolagets tillgångar för att ej behov av avskrivning eller nedsättning av det bokförda värdet skall uppkomma, må moderbolagets andel i vinsten ej ingå i vinst- och förlustsammanställningen. Denna andel må således ingå i vinst- och förlustsammanställningen, endast om värdet i moderbolagets balansräkning å dess aktiepost i dotterbolaget är så lågt att, även om hänsyn ej tages till vinsten, det verkliga värdet uppgår till eller överstiger det bokförda.

Föreligger hos dotterbolag *förlust*, synes den böra vara tillräckligt beaktad vid värderingen av moderbolagets aktiepost i dotterbolaget, så snart aktiepostens verkliga värde trots förlusten får anses uppgå till eller överstiga det i moderbolagets balansräkning å aktieposten upptagna värdet, och skyldighet föreligger då icke att införa förlusten i vinst- och förlustsammanställningen. En rätt att sålunda taga hänsyn till att en anläggningstillgångs verkliga värde överstiger dess bokförda kan synas i viss mån strida mot principerna för uppskrivning av anläggningstillgångar; en sådan uppskrivning får varken

¹ Såsom exempel kan anföras att vid förvärvet av aktierna dotterbolaget ägde anläggningstillgångar 100 000 kr., lager 50 000 kr. och banktillgodohavanden 100 000 kr. Dessa tillgångar motsvarades av aktiekapital 100 000 kr., skulder 50 000 kr. och besparad vinst 100 000 kr. Aktierna köptes till matematiska värdet d. v. s. för ett pris motsvarande 200 procent å nominella beloppet. Därav motsvarar hälften besparade vinstmedel.

enligt gällande rätt eller enligt förslaget äga rum för möjliggörande av utdelning. Men att här ovillkorligen upprätthålla denna princip synes icke nödvändigt. Den begränsning av moderbolagets rätt att utdela vinst, som avses med de nu behandlade reglerna, åsyftar att förhindra utsugande av koncernen genom att förluster läggas på ett eller flera dotterbolag, medan utdelning sker från moderbolaget. I den mån moderbolaget uti aktierna i ett dotterbolag, som uppvisar förlust, har en dold reserv, som uppenbarligen överstiger förlusten, är icke en dylik fara för handen. Det synes därför rimligt att anse förlusten tillräckligt beaktad, där verkliga värdet av moderbolagets aktier i dotterbolaget trots förlusten uppgår till eller överstiger det värde, vartill aktierna upptagits i moderbolagets balansräkning.

Har avskrivning på eller nedsättning av värdet å moderbolagets aktiepost i dotterbolag skett för räkenskapsåret, synes också — om moderbolagets andel i dotterbolagets förlust enligt dess balansräkning understiger avskrivningen eller nedsättningen — förlusten böra i allmänhet anses tillräckligt beaktad genom avskrivningen eller nedsättningen och skyldighet föreligger icke att avdraga förlusten i vinst- och förlustsammanställningen. Om förlust hos ett dotterbolag för visst räkenskapsår motsvarats av avskrivning för nämnda år och förlusten kvarstår följande räkenskapsår, bör den beaktas i koncernredogörelsen för detta år, ifall ej genom den förut gjorda avskrivningen aktiepostens värde i moderbolagets balansräkning så nedsatts att aktiepostens verkliga värde trots förlusten får anses uppgå till eller överstiga det i moderbolagets balansräkning upptagna värdet å aktieposten.

Vinsten eller förlusten för koncernen beräknas genom en *sammanställning av de på sätt förut angivits beräknade, i koncernen ingående vinsterna eller förlusterna för koncernbolagen*, som icke blivit vid värderingen av moderbolagets aktieposter i dotterbolagen beaktade i moderbolagets balansräkning. Om ej hela den på moderbolaget belöpande andelen av dotterbolagets vinst eller förlust ingår i vinst- och förlustsammanställningen, skall koncernredogörelsen enligt fjärde stycket första punkten innehålla upplysning, på vilket sätt vinsten eller förlusten är beaktad i moderbolagets balansräkning. Därigenom att hänsyn tages till att dotterbolags vinst eller förlust är beaktad genom värderingen av moderbolagets aktiepost i dotterbolaget, vinnes vid upprättande av koncernredogörelse åtminstone i viss mån en motsvarighet till det resultat som i koncernbalansräkning erhålles genom att däri i stället för moderbolagets aktier i dotterbolagen införas dotterbolagens tillgångar och skulder samt förefintlig värdeskillnad redovisas exempelvis såsom »dold reserv i bokfört värde å aktier i dotterbolag» eller av en förlustpost för bokfört värde (övernärde) å tillgångar i dotterbolag.

Beredningen återkommer — efter behandling av frågan om internvinsters beräkning — till frågan om avdrag i koncernredogörelsen för internvinster och om koncernredogörelsens uppställning.

Sista stycket. På sätt i inledningen till denna avdelning utvecklats är en av koncernredovisningens viktigaste uppgifter att förhindra, att vinster på överlåtelser inom koncernen — internvinster — påverka redovisningsresul-

tatet för koncernen i dess helhet, innan dessa vinster genom överlåtelse till förvärvare utanför koncernen eller eljest realiserats. Så länge realisation av internvinsterna ej skett, måste de avdragas, elimineras, från koncernbolagens intäkter, för att samma resultat skall kunna vinnas som om koncernens verksamhet drivits inom en enhetlig aktiebolagsbildning.

I förevarande paragraf sista stycket bestämmes begreppet *internvinst* sålunda, att med internvinst avses på moderbolaget belöpande andel av vinst å överlåtelse av tillgång inom koncernen, såvitt ej överlåtelse av tillgången därefter skett till förvärvare utanför koncernen eller ock förbrukning av tillgången eller nedsättning av dess värde ägt rum hos koncernbolag som förvärvat densamma.

Internvinst kan uppkomma genom överlåtelse inom koncernen d. v. s. genom överlåtelse från moderbolaget till dotterbolag eller från dotterbolag till moderbolaget eller till annat dotterbolag.

Internvinster uppkomma hos moderbolaget. Internvinst uppkommer hos moderbolaget, där detta å dotterbolag överlåter tillgång med vinst d. v. s. till pris överstigande det värde, vartill tillgången är bokförd hos moderbolaget. Äger moderbolaget A *alla* aktier i dotterbolaget B d. v. s. dotterbolaget B är ett helägt dotterbolag, måste hela den vinst, som uppkommer för A på grund av överlåtelse av tillgång på B, från koncernens synpunkt anses orealiserad och följaktligen betraktas såsom internvinst.

Har exempelvis A till B för 40 000 kr. sålt en tillgång som hos A är bokförd till anskaffningskostnaden 30 000 kr., är moderbolagets vinst 10 000 kr. Så länge varan, bokförd hos B till B:s anskaffningskostnad 40 000 kr., befinner sig osåld hos B och sålunda tillgångens hos B bokförda värde motsvarar A:s anskaffningskostnad ökad med vinsten för A 10 000 kr., föreligger risk för att denna vinst ej täckes vid försäljning från B till köpare utanför koncernen. Tillgången måste från koncernens synpunkt anses osåld och A:s vinst i dess helhet från koncernens synpunkt betraktas såsom orealiserad. Då moderbolaget äger alla aktierna i dotterbolaget, måste därför hela vinsten hos A 10 000 kr. anses utgöra internvinst.

Då moderbolaget äger allenast *en del* av aktierna i dotterbolaget, ingår endast den på moderbolaget belöpande delen av dotterbolaget i koncernen. Det synes därför följdriktigt, att en försäljning från moderbolaget till dotterbolaget, såvitt de främmande delägarnas andel i dotterbolagets aktiekapital angår, anses innefatta en försäljning till köpare utanför koncernen och att vinsten till denna del anses såsom ur koncernens synpunkt realiserad. Endast så stor del av vinsten, som motsvarar moderbolagets andel i dotterbolagets aktiekapital, bör anses utgöra internvinst.¹

Äger i ovannämnda exempel moderbolaget A endast 80 % av aktierna i dotterbolaget B, innebär detta, att om den av A till B för 40 000 kr. sålda tillgången

¹ Det är naturligtvis intet hinder för moderbolaget att behandla hela vinsten såsom internvinst. Skulle skyldighet åvila moderbolaget i förhållande till minoriteten i dotterbolaget att svara för förlust på grund av vinstdebitering vid interna överlåtelser, måste hela vinsten betraktas såsom internvinst.

Om andra aktieägare i dotterbolag än moderbolaget för sina aktier äga företrädesrätt till återbekommande vid dotterbolagets upplösning av den på dem belöpande delen av aktiekapitalet, bjuder i allmänhet försiktigheten att hela vinsten å överlåtelsen betraktas såsom internvinst.

Jfr s. 430 not 1.

skulle av B säljas till köpare utanför koncernen för 30 000 kr., 20 % av förlusten 10 000 kr. eller 2 000 kr. skulle drabba främmande aktieägare i B och allenast 80 % av förlusten eller 8 000 kr. moderbolaget A. Efter försäljningen till B bär således moderbolaget A risken för endast 80 % av den hos moderbolaget uppkomna vinsten, i händelse densamma ej skulle komma att realiseras vid försäljning till utomstående. Endast 80 % av vinsten 10 000 kr. eller 8 000 kr. är internvinst.

För den del av moderbolagets vinst på överlåtelse av tillgång å dotterbolag, som från koncernens synpunkt är att anse såsom internvinst, föreligger risk för att den ej blir täckt vid försäljning till utomstående. Innan internvinsten blivit genom försäljning från dotterbolaget till köpare utanför koncernen eller eljest realiserad, bör den elimineras vid beräkningen av koncernresultatet.¹

Internvinster uppkomna hos dotterbolag. Internvinst uppkommer hos dotterbolag, där detta med vinst överlåter tillgång på moderbolaget eller annat dotterbolag. Så länge denna vinst icke kan anses i förhållande till koncernen realiserad, utgör den från koncernens synpunkt internvinst hos dotterbolaget till den del vinsten belöper å moderbolagets andel i detta.²

Har dotterbolaget B, i vilket moderbolaget A äger 80 % av aktiekapitalet, för 40 000 kr. till A sålt en tillgång, som hos B var bokförd till anskaffningskostnaden 30 000 kr., är B:s vinst på försäljningen 10 000 kr. Är balansdagen tillgången fortfarande osåld hos A och upptages i A:s balansräkning till anskaffningskostnaden för A 40 000 kr., måste 80 % av vinsten eller 8 000 kr. anses såsom internvinst hos B.

Då tillgång av dotterbolag försäljes till annat dotterbolag, bör av vinsten så stor del som belöper på främmande aktieägare i det köpande dotterbolaget anses realiserad. Så länge tillgången är osåld hos det köpande dotterbolaget, föreligger det risk för att återstående orealiserade del av vinsten hos det säljande dotterbolaget ej täckes vid försäljning från det köpande dotterbolaget till utomstående. Denna risk går emellertid ut över moderbolaget allenast i den mån den orealiserade delen av vinsten belöper på moderbolagets andel i det säljande dotterbolaget. Såsom internvinst på överlåtelse från dotterbolag till annat dotterbolag bör följaktligen anses så stor del av vinsten, som belöper på moderbolagets andelar i nämnda båda dotterbolags aktiekapital balansdagen.

¹ Även genom koncernbolags övertagande av skuld från annat koncernbolag kan vinst uppkomma, som till sin natur närmar sig internvinst på grund av överlåtelse. Ett moderbolag har exempelvis en låneskuld å 10 000 pund, bokförd efter en kurs av 19 kr. till 190 000 kr., och moderbolaget låter, sedan kursen sjunkit till 16 kr., ett dotterbolag — med borgenärens medgivande — övertaga skulden mot erläggande till dotterbolaget av ett belopp av 160 000 kr., måhända genom skuldebrev. Moderbolaget överflyttar risken för kursstegring på dotterbolaget och tillgodogör sig kursskillnaden. Skulden är vid räkenskapsårets slut ogulden. I den mån åsidosättande av den regel om nedsättning av skuldens belopp som upptagits i 106 § 10 mom. andra stycket andra punkten föreligger, bör det enligt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased anses påkallat, att en bokföringsåtgärd motsvarande eliminering av internvinst företages.

² Vid upprättande av koncernbalansräkning torde ej sällan hela vinsten å försäljning från dotterbolag till moderbolaget betraktas såsom internvinst. Härigenom tillgodoses naturligtvis bäst försiktighetsprincipen. Lagberedningen anser det dock icke kunna krävas, att sådan vinst i dess helhet betraktas såsom internvinst. Allenast till den del moderbolagets köp belöper å moderbolagets andel i dotterbolaget, föreligger s. a. s. köp av moderbolaget från moderbolaget själv d. v. s. en ren internaffär. Endast till motsvarande andel måste vinsten betraktas såsom internvinst.

Har dotterbolaget B sålt en tillgång, som hos B är bokförd till anskaffningskostnaden 30 000 kr., för 40 000 kr. till dotterbolaget C, i vars balansräkning tillgången upptages till anskaffningskostnaden 40 000 kr., motsvarar detta värde å tillgången vinst för B på försäljningen å 10 000 kr. Om det antages att moderbolaget A äger 80 % av aktiekapitalet i B och 60 % av aktiekapitalet i C, bör nämnda vinst, såvitt den belöper å främmande aktieägare i det köpande bolaget, d. v. s. 40 % av 10 000 kr. eller 4 000 kr., anses realiserad. Av risken för återstoden av vinsten 6 000 kr. (60 % av 10 000 kr.) belöper 80 % eller således 4 800 kr. å moderbolagets andel i B:s aktiekapital. Av vinsten för B å försäljningen till C 10 000 kr. bör följaktligen såsom internvinst hos B betraktas 4 800 kr. (80 % $\times$ 60 % eller 48 % av 10 000 kr.).

Realisering av internvinster. Internvinst realiseras om och i den mån det förvärvande koncernbolaget överlåter tillgången vidare till köpare utanför koncernen. Detta gäller, även om denna överlåtelse sker med förlust. Denna förlust kommer nämligen att påverka koncernbolagets vinst eller förlust, vilket i sin tur inverkar på koncernens vinst eller förlust enligt koncernbalansräkningen eller koncernredogörelsen; någon ytterligare eliminering av internvinsten är med hänsyn därtill icke påkallad. Sker överlåtelsen icke till köpare utanför koncernen utan till ett tredje koncernbolag, ett dotterbolag eller dotterdotterbolag, får internvinsten anses realiserad såvitt den belöper på främmande aktieägare i sistnämnda bolag. En försäljning till moderbolaget kan däremot icke i och för sig medföra att den uppkomna internvinsten anses realiserad.

Realisation av internvinsten skall ock anses hava ägt rum, då tillgången hos det förvärvande koncernbolaget förbrukats — varmed icke ayses det fall att tillgången finnes kvar i bearbetat skick — eller nedsättning av tillgångens värde skett hos nämnda bolag, i den mån nedsättningen motsvarar internvinsten. Om genom en sådan nedsättning förlust uppkommer å bolagets verksamhet, vinner denna förlust såsom nyss nämnts beaktande i koncernredovisningen.

Internvinstberäkningen vid överlåtelse av omsättningstillgångar och vid överlåtelse av anläggningstillgångar. Försäljningar av omsättningstillgångar mellan moderbolaget och dotterbolag eller mellan dotterbolag torde vara de internaffärer som i det ekonomiska livet hava den största praktiska betydelsen. Många koncerner uppbyggas just med tanke därpå, att det ena koncernbolaget skall förse det andra med råvaror, halvfabrikat o. d. eller att det ena koncernbolaget skall omhänderhava försäljningen av det andras produktion. En sådan uppbyggnad av ett större ekonomiskt företag medför från organisatorisk synpunkt bl. a. den fördelen, att bokföringsmässigt den vinst lättare framkommer, som rätteligen bör anses belöpa på varje särskild del av rörelsen, varigenom inblick bättre vinnes i de olika rörelsegrenarnas räntabilitet. Vid beräkningen av vinsten å överlåtelser av omsättningstillgångar mellan koncernbolag torde man kunna utgå från skillnaden mellan det pris som debiteras det köpande bolaget och den hos det säljande bolaget bokförda anskaffnings- eller tillverkningskostnaden. Rörande beräkningen av denna kostnad hänvisas till motiven till 106 § 4

mom. Skulle varan i det säljande bolagets böcker vara upptagen till lägre belopp än anskaffningskostnaden, kan bolaget naturligtvis före försäljningen begagna den rätt, som enligt vad vid 106 § 4 mom. anförts tillkommer bolaget, att vidtaga höjning av det bokförda värdet intill nämnda kostnad, i den mån denna ej överstiger varans verkliga värde.

De tillgångar, som för ett aktiebolag utgöra anläggningstillgångar, äro ej såsom omsättningstillgångar avsedda att genom realisation tillföra bolaget vinst. De äro avsedda att stadigvarande brukas av bolaget för dess verksamhet. Detta gäller även när ett ekonomiskt företag driver sin verksamhet under formen av en koncern och icke inom en enhetlig bolagsbildning. En överlåtelse av en tillgång, som är anläggningstillgång hos ett koncernbolag, från detta till ett annat koncernbolag utgör i allmänhet ej ett led i tillgångens realisation utan kan sammanhänga exempelvis med en ändring i verksamhetens fördelning mellan de olika koncernbolagen. En sådan överlåtelse kan för närvarande också vara föranledd av balanstekniska beräkningar. Sålunda har det nu gällande ovillkorliga förbudet mot uppskrivning av värdet å anläggningstillgångar ej sällan kringgåts på det sätt att en anläggningstillgång försålts inom koncernen, måhända till ett väsentligen för ägandet av denna tillgång bildat koncernbolag.¹

Om en anläggningstillgång av moderbolaget försäljes till ett dotterbolag för en köpeskilling överstigande det belopp, till vilket tillgången är bokförd hos moderbolaget, uppkommer en vinst, av vilken så stor del som svarar mot moderbolagets andel i dotterbolagets aktiekapital är orealiserad och sålunda från koncernens synpunkt utgör en hos moderbolaget uppkommen internvinst. Internvinst på grund av överlåtelse av anläggningstillgång kommer i allmänhet ej — såsom internvinst på grund av överlåtelse av omsättningstillgång — att försvinna genom tillgångens föryttring till köpare utanför koncernen, utan genom avskrivningar å tillgångens balansvärde hos det dotterbolag, där den blir föremål för långvarigare användning.

Av det sagda framgår, att den i förevarande stycke uppställda regeln om internvinster i princip är tillämplig vid överlåtelse av såväl omsättningstillgångar som anläggningstillgångar.

Sättet för internvinsternas eliminering. Då de i en koncern ingående aktiebolagen äro vart för sig underkastade de allmänna bestämmelser som gälla för aktiebolag, jämväl beträffande styrelsens och verkställande direktörs årsredovisning, komma beträffande såväl moderbolags som dotterbolags redovisningshandlingar de i 106—109 §§ upptagna reglerna att äga tillämpning. Enligt dessa regler komma vinster, som i förhållande till koncernen

¹ I detta sammanhang bör erinras om ett missbruk, som förekommit och som, ehuru det ej är nödvändigtvis betingat av ett koncernförhållandes förhandenvaro, dock kan vara särskilt frestande och särskilt farligt i sådana förhållanden. nämligen att tillgångar säljas och återköpas för att ett högre anskaffningspris skall kunna åberopas. I dylikt fall föreligger åtminstone i regel rena skenköp, som ej medföra någon rätt att beräkna ett nytt anskaffningspris. Reglerna angående uppskrivning av anläggningstillgångar skulle bliva illusoriska, om dylika skentransaktioner godkändes.

äro att anse såsom internvinster, att ingå bland bolagets intäkter och således jämväl bland tillgångarna i bolagets balansräkning. Vid beräkningen av vinsten eller förlusten för koncernen måste därför internvinsterna elimineras i koncernbalansräkningen eller koncernredogörelsen.

För uppkommande internvinster kan en löpande redovisning äga rum hos det koncernbolag, där de uppkomma. För internvinster uppkomna hos moderbolaget kan sålunda internvinstkonto föras hos moderbolaget.

Om exempelvis moderbolaget A till dotterbolaget B för 40 000 kr. säljer en tillgång, som hos A var bokförd till 30 000 kr., uppkommer hos A en vinst å 10 000 kr. Äger A alla aktierna i B, utgör hela detta belopp från koncernens synpunkt internvinst. Ett denna internvinst motsvarande belopp 10 000 kr. uppföres — om tillgången är omsättningstillgång — å ett löpande bokföringskonto för internvinster på överlåtelse av omsättningstillgångar från moderbolaget till dotterbolag. Försäljes sedan tillgången av dotterbolaget till köpare utanför koncernen och vinsten för A å försäljningen till B är från koncernens synpunkt realiserad, minskas nämnda konto med det därå för internvinsten uppförda beloppet 10 000 kr.

Emellertid är en löpande kreditering och debitering å internvinstkonto för varje försäljning och vidareförsäljning, som förutsätter en ständig rapportgivning mellan bolagen, ej erforderlig. Det är nog, att i samband med årsbokslutet på internvinstkonto uppföras moderbolagets *internvinster å de från moderbolaget till dotterbolag försälda tillgångar, som balansdagen kvarligga osälda inom koncernen*. Summan av dessa internvinster överensstämmer med det saldo, som erhålles balansdagen, därest moderbolaget skulle föredraga att vid internöverlåtelse verkställa löpande kreditering och debitering å internvinstkonto.

Vidare bör beaktas, att det i allmänhet icke är nödvändigt att i detalj redovisa för internvinst å de särskilda varuposterna. I stor utsträckning torde internvinsten å de hos olika dotterbolag balansdagen kvarliggande, från moderbolaget inköpta varorna kunna approximativt beräknas utan en detaljerad bokföring. I den mån en sådan approximativ beräkning kan stödjas på metoder, som få anses överensstämma med allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased, bör den godkännas. Att syftet — internvinsternas eliminering — tillgodoses på ett från företagsekonomisk synpunkt lämpligt sätt är uppenbarligen tillräckligt.

Dylika metoder kunna naturligtvis användas även vid elimineringen av internvinster hos dotterbolag.

Redan för beräkningen av internvinster uppkomna hos moderbolaget är detta i behov av åtskilliga upplysningar från dotterbolagen rörande de från moderbolaget till dotterbolagen överlåtna tillgångarna. Dessutom behöver moderbolaget för koncernredovisningen upplysningar om internvinster uppkomna hos dotterbolagen. Enligt förslaget 210 § äger styrelsen för moderbolaget att av styrelsen för dotterbolag erhålla de upplysningar som äro av betydelse bl. a. för beräkningen av internvinst samt vinst eller förlust för koncernen. För tillhandahållandet av sådana upplysningar bör dotterbolagens redovisning anordnas på ändamålsenligt sätt.

Internvinsteliminering i koncernbalansräkningen. Om tillgångar, som överlåtits inom koncernen och balansdagen finnas realiserade hos ett koncernbolag, i dess balansräkning upptagits till de värden, för vilka de förvärvats, och dessa tillgångar införs efter samma värden i koncernbalansräkningen, måste i denna eliminering ske av internvinsterna å överlåtelseerna inom koncernen av dessa tillgångar — vare sig internvinsterna uppkommit hos moderbolaget eller hos dotterbolag — genom deras upptagande på internvinstkonto å koncernbalansräkningens passivsida. Om så sker, blir följden att dessa tillgångar i själva verket komma att ingå i koncernbalansräkningen efter anskaffningskostnaden för koncernen. Internvinsterna elimineras därför ofta på det sätt, att de inom koncernen överlåtna tillgångar, som balansdagen finnas realiserade hos koncernbolag, införs i koncernbalansräkningen till anskaffningskostnaden för koncernen utan den vinst som kan hava uppkommit vid överlåtelser inom denna. Eliminering genom särskilt internvinstkonto erfordras då icke. Om så förefares, måste för det fall att främmande aktieägare finnas i dotterbolag, vid bestämningen av den motpost, som för det främmande aktieinnehavet införes på koncernbalansräkningens passivsida, jämväl hänsyn tagas endast till koncernens anskaffningskostnad för dessa tillgångar, ifall de i dotterbolagets balansräkning upptagits till högre belopp.

Internvinsteliminering i koncernredogörelsen. Då koncernredogörelsen likom koncernbalansräkningen skall utvisa vinsten eller förlusten för koncernen efter eliminering av internvinster, måste i koncernredogörelsen avdrag göras för sådana vinster. Även om internvinster uppkommit ej blott hos moderbolaget utan även hos dotterbolag, är det ofta utan betydelse, om detta avdrag göres, sedan vinst- och förlustsammanställning skett, eller dessförinnan d. v. s. hos det koncernbolag där internvinsten uppkommit. Frågan torde kunna belysas genom följande exempel.

Moderbolaget A:s vinst enligt balansräkningen, efter avsättning till reservfond eller skuldregleringsfond, är 130 000 kr. Av dotterbolagen har B — däri moderbolaget äger alla aktier — enligt sin balansräkning förlust 20 000 kr., C — däri moderbolaget äger 80 % av aktierna — enligt sin balansräkning vinst efter sådan avsättning 40 000 kr. och D — däri A äger 60 % av aktierna — enligt sin balansräkning vinst efter avsättning 30 000 kr., därav 10 000 kr. utdelas. Av sistnämnda belopp erhåller A 6 000 kr., som inräknats i A:s vinst 130 000 kr.

Vid beräkningen av vinsten för koncernen skall moderbolagets vinst 130 000 kr. sammanställas med den på moderbolaget belöpande delen av vinst eller förlust hos dotterbolagen d. v. s. med förlust hos B 20 000 kr., vinst hos C 32 000 kr. och vinst hos D 12 000 kr. Om i A:s balansräkning å A:s aktiepost i B avskrivits 10 000 kr., har av B:s förlust 10 000 kr. beaktats i A:s balansräkning och följaktligen skall i vinst- och förlustsammanställningen av B:s förlust ingå endast 10 000 kr. Det antages, att de i A:s balansräkning upptagna värdena å A:s aktieposter äro så låga, att de på A belöpande andelarna i C:s och D:s vinster, efter avdrag för avsättning och vinstutdelning, må ingå i vinst- och förlustsammanställningen. Vinst- och förlustsammanställningen utvisar vinst för koncernen — utan avdrag för internvinster — 164 000 kr.

Inom koncernen hava emellertid internöverlåtelser skett. A har till B sålt varor,

som balansdagen äro osålda hos B. Vinsten för A å försäljningen är 40 000 kr., vilket belopp är internvinst. C har till D sålt varor, som kvarligga osålda hos D balansdagen. Vinsten å dessa är 30 000 kr., därav 14 400 kr. är internvinst. För eliminering av internvinsterna måste från ovannämnda belopp 164 000 kr. dragas 54 400 kr. Vinsten för koncernen blir 109 600 kr.

Hade i stället internvinstelimineringen skett före vinst- och förlustsammanställningen d. v. s. från vinsten hos A 130 000 kr. dragits internvinsten 40 000 kr. och från moderbolagets andel i vinsten hos C 32 000 kr. dragits internvinsten 14 400 kr., hade vinst- och förlustsammanställningen givit samma resultat 109 600 kr.

Att — på sätt i detta exempel skett — från den vinst för koncernen vinst- och förlustsammanställningen utvisar draga internvinsterna eller till den förlust för koncernen sammanställningen utvisar lägga internvinsterna är den enklaste metoden för koncernresultatets beräkning.

Emellertid bör beaktas, att i koncernbalansräkningen tilläggas de övervärdet och avdragas de undervärden, som finnas i det bokförda värdet av moderbolagets aktieposter i dotterbolag. Sådant övervärde kommer således till avräkning jämväl för internvinsternas eliminering. Även då koncernredogörelse avgives, måste det — enligt de grunder som gälla för beräkningen av koncernresultatet — böra anses vara tillåtet att använda avskrivning å moderbolagets aktiepost i dotterbolag eller övervärde hos aktieposten till täckning av förlust uppkommen hos dotterbolaget genom internvinsteliminering.

Om det ovan angivna exemplet förändras så att det antages, att vinsten hos C, efter avsättning till reservfond eller skuldregleringsfond, var 10 000 kr. d. v. s. att den på moderbolaget belöpande delen av nämnda vinst var 8 000 kr., skulle internvinsteliminering före vinst- och förlustsammanställningen medföra, att hos C uppkommer en på A belöpande förlust 6 400 kr. Vid jämförelse med det i A:s balansräkning upplagna värdet å A:s aktiepost i C befinnes, att detta värde är så lågt att även om hänsyn togs till den genom elimineringen hos C uppkomna förlusten det verkliga värdet överstiger det å aktieposten bokförda värdet. Denna förlust är således tillräckligt beaktad genom värderingen i A:s balansräkning av A:s aktiepost i C och skall ej införas i vinst- och förlustsammanställningen. Resultatet av denna blir 92 000 kr.¹

Hade internvinstelimineringen skett efter vinst- och förlustsammanställningen, hade resultatet blivit vinst för koncernen 85 600 kr.

I fjärde stycket andra punkten föreskrives, att i koncernredogörelsen skall angivas, på vilket sätt avdrag gjorts för internvinster hos moderbolaget eller dotterbolagen.

Underkoncern. Direkt dotterbolagsförhållande föreligger, då moderbolaget äger en sådan aktiepost i ett annat bolag, som enligt 209 § medför uppkomsten av dotterbolagsförhållande. Men även indirekt dotterbolagsförhållande (dotterdotterbolagsförhållande) kan föreligga enligt nämnda paragraf. En sådan komplikation av koncernsammanflätningen, som kan uppkomma genom ett flertal dotter- och dotterdotterbolagsförhållanden, är ägnad att försvåra överblicken över koncernen och redovisningen för denna. I avdel-

¹ Jfr den nedan införda tabellariska uppställningen av en koncernredogörelse.

ningen om fusion föreslår därför lagberedningen upptagande av bestämmelser, ägnade att underlätta en förenkling av koncernsammanflätningen genom fusion av dotterbolag med moderbolag d. v. s. vid underkoncernbildning av dotterdotterbolag med mellanstående dotterbolag. Ehuru vid en mera komplicerad koncernsammanflätning den naturliga formen för koncernredovisning är avgivande av koncernbalansräkning, har beredningen dock ansett sig böra i korthet angiva, huru reglerna för koncernredogörelse skola kunna bringas till tillämpning vid dotterdotterbolagsförhållande.

Föreligger jämlikt nämnda paragraf första stycket andra punkten exempelvis på det sätt indirekt dotterbolagsförhållande, att ett dotterbolag B, i vilket moderbolaget A äger mer än hälften av aktierna, är ägare av mer än hälften av aktierna i vissa andra bolag, exempelvis C, D och E, är A moderbolag i huvudkoncernen A—B—C—D—E. Såsom dotterbolag ingå i denna ej blott B utan även C, D och E (dotterdotterbolag).¹

Bolagen B, C, D och E bilda emellertid en underkoncern, i vilken B är moderbolag. Beträffande vinstutdelning från B gälla reglerna i 80 §. Den omständigheten att B är moderbolag i koncernen B—C—D—E måste således beaktas vid årsredovisningen för B. Föreskrivna redovisningshandlingar måste upprättas för B såsom moderbolag i nämnda underkoncern och dessas innehåll beaktas vid avgörande av frågan om vinstutdelning från B.

Att koncernredovisning sålunda sker för B såsom moderbolag i koncernen B—C—D—E inverkar icke på den redovisning, som skall avgivas för A såsom moderbolag i koncernen A—B—C—D—E. Vid beräkningen av den på A belöpande andelen i dotterdotterbolagen C:s, D:s och E:s vinst eller förlust, liksom vid beräkningen av internvinster skall beaktas, att A:s andel i dotterdotterbolagen C, D och E är A:s andel av B:s andel i nämnda bolag.

Skulle i det under nästföregående avdelning om internvinsteliminering vid koncernredogörelse sist anförda exemplet indirekt dotterbolagsförhållande föreligga på det sätt, att C — däri A äger 80 % av aktierna — äger 60 % av aktierna i D, är den på A belöpande andelen i D $80\% \times 60\%$ eller 48 % av D.² Den på A belöpande andelen i vinst eller förlust hos D, som ingår i vinst- och förlustsammanställningen för överkoncernen A—B—C—D, är 48 %. Utvisa balansräkningarna för C och D förlust hos båda bolagen, skola de på A belöpande andelarna i dessa förluster ingå i vinst- och förlustsammanställningen för A—B—C—D, om ej det i A:s balansräkning upptagna värdet å A:s aktiepost i C är så lågt, att ehuru vid bedömningen av det verkliga värdet av aktieposten i C hänsyn tagits till förlusten hos D,

¹ I det fall, då summan av flera dotterbolags aktier i ett annat bolag eller ock summan av moderbolagets eller ett eller flera dotterbolags aktier i ett annat bolag är så stor att detta bolag blir dotterbolag (dotterdotterbolag) till moderbolaget, uppkommer ej underkoncernförhållande. Vid beräkningen av moderbolagets andel i sistnämnda bolag måste emellertid hänsyn tagas därtill att och i vad mån dotterbolagsförhållandet är indirekt.

² Koncernbildningen antages således vara sådan, att A äger alla aktier i B och 80 % av aktierna i C samt att C äger 60 % av aktierna i D, som följaktligen är dotterbolag till A.

nämnda värde uppgår till eller överstiger det hos A bokförda värdet. På samma sätt må, om balansräkningarna för C och D utvisa vinst, de på A belöpande andelarna i dessa vinster ingå i vinst- och förlustsammanställningen för A—B—C—D, endast om det i A:s balansräkning upptagna värdet å A:s aktiepost i C är så lågt, att ehuru vid bedömningen av det verkliga värdet av aktieposten i C hänsyn ej tagits till vinsterna hos C och D, det verkliga värdet uppgår till eller överstiger det hos A bokförda värdet. Motsvarande princip måste tillämpas om vinst föreligger hos C och förlust hos D.

I fråga om internvinstelimineringen för koncernen A—B—C—D gäller också vad som anförts i avdelningen om internvinsteliminering i koncernredogörelse. Sådan eliminering kan ske, efter det vinst- eller förlustresultatet uträknats genom vinst- och förlustsammanställningen, men ock innan vinst- och förlustposterna införas i vinst- och förlustsammanställningen. Vill moderbolaget, att dolda reserver i aktieposterna i dotterbolagen skola beaktas vid internvinstelimineringen, måste denna ske, innan de på moderbolaget belöpande andelarna i vinst eller förlust hos dotterbolagen införas i vinst- och förlustsammanställningen.

Såsom redan förut framhållits torde vid en mera invecklad koncernsammansättning koncernredovisningen lämpligast lämnas i form av koncernbalansräkning.

Den ekonomiska betydelsen för aktieägarna i moderbolaget av internvinsternas eliminering. Internvinstelimineringen påverkar det resultat av koncernens verksamhet i dess helhet, som jämlikt förslaget 80 § skall beaktas vid bedömningen av vad som må utdelas av moderbolagets vinst. Om detta resultat icke under följande år försämras, betyder denna påverkan endast, att ett mot internvinsterna svarande belopp innehålles av moderbolaget till dess internvinsterna realiserats. Från aktieägarnas synpunkt torde under denna förutsättning vinstutdelningens fördröjande därför komma att framstå såsom en olägenhet huvudsakligen första gången reglerna om internvinsteliminering bringas i tillämpning. Om koncernresultatet under följande år försämras och därför det på grund av internvinsteliminering innehållna beloppet icke må utdelas när internvinsterna realiserats, tjänar det innehållna beloppet till täckande av förluster och därmed till en konsolidering av koncernen, varigenom i längden en jämnare vinstutdelning kan möjliggöras.

Koncernredogörelsens uppställning. Beträffande koncernredogörelsens uppställning hava uttryckliga bestämmelser ej upptagits i förslaget. Den i förevarande paragraf tredje stycket föreslagna lagtexten antyder en berättande framställning, slutande med ett saldo vinst eller förlust för koncernen i dess helhet. Detta saldo bör lämpligen framgå genom en i slutet av koncernredogörelsen intagen, i tabellarisk form gjord vinst- och förlustsammanställning, omfattande moderbolagets och dotterbolagens vinst- och förlustresultat med eliminering av internvinster och med angivande beträffande förlust, om denna vunnit beaktande i moderbolagets balansräkning. Koncern-

redogörelsen torde ock kunna givas helt tabellarisk form, därvid de uppgifter koncernredogörelsen skall innehålla lämnas i form av anmärkningar.¹

Ordningen för årsredovisningen inom en koncern. Beträffande ordningen för årsredovisningen inom en koncern, för fastställandet av koncernbolagens balansräkningar och för beslut om vinstutdelning synes det, då koncernens samlade resultat skall få sitt slutliga uttryck i moderbolagets balansräkning, framstå såsom önskvärdt att dotterbolagens balansräkningar först fastställas, eventuellt med beslut om vinstutdelning, och därefter moderbolagets. En tvingande regel av innehåll att dotterbolagens balansräkningar skola fastställas före moderbolagets skulle emellertid komma i strid mot det faktiska förhållandet, att det är de på moderbolagets stämma dominerande intressenterna som ytterst behärska hela koncernen, och att det alltså är på moderbolagets stämma som avgörandet av koncernens — d. v. s. såväl moderbolagets som dotterbolagens — angelägenheter äger rum. I det praktiska livet är det utan tvivel vanligast, åtminstone beträffande helt eller nästan helt ägda dotterbolag, att den enda verkliga prövningen av redovisningen samt

¹ Vinst- och förlustsammansättning för den koncern, som bildas av moderbolaget A samt dotterbolagen B, C och D.

Moderbolagets andel i dotterbolag	Koncernbolag	Vinst	Förlust
100 %	A Vinst enligt A:s balansräkning efter avsättning till reservfond eller skuldregleringsfond . . . . . 130 000 Avdrag för internvinster hos A 40 000	90 000	
80 %	B Förlust enligt B:s balansräkning 20 000 kr. I A:s balansräkning har å A:s aktiepost i B avskrivits 10 000 kr.		10 000
60 %	C Vinst enligt C:s balansräkning efter avsättning till reservfond eller skuldregleringsfond 10 000 kr. På A belöpande andel i vinsten 8 000 kr. Avdrag för internvinst 14 400 kr. Förlust 6 400 kr. Det i A:s balansräkning å A:s aktiepost i C upptagna värdet är så lågt att, även om hänsyn togs till förlusten, det verkliga värdet uppgår till eller överstiger det bokförda.	0	0
	D Vinst enligt D:s balansräkning efter avsättning till reservfond eller skuldregleringsfond 30 000 kr. Vinstutdelning sker av 10 000 kr. (därav 6 000 kr. ingår i A:s vinst enligt A:s balansräkning). På A belöpande andel i återstoden 20 000 kr. är 12 000 kr. Det i A:s balansräkning å A:s aktiepost i D upptagna värdet är så lågt, att även om hänsyn ej togs till vinsten, det verkliga värdet uppgår till eller överstiger det bokförda.	12 000	
	Koncernens vinst.	102 000	10 000
	<i>Anm.</i> Av moderbolagets vinst 130 000 kr. motsvarar således 92 000 kr. vinst för koncernen i dess helhet.	92 000	

av avskrivnings-, fonderings- och utdelningsfrågor äger rum på moderbolagets stämma, varför sålunda även det reella avgörandet över dotterbolagens balansräkningar och om vinstutdelning från dotterbolagen sker på moderbolagets stämma. Sedan den fattat sitt beslut, äro dotterbolagens stämmor vanligen rena formaliteter, som av moderbolagets styrelse och andra representanter för moderbolaget i dotterbolagen ofta fullgöras omedelbart efter moderbolagets stämma. Är det främmande aktieinnehavet mera betydande, kunna naturligtvis omständigheterna vara sådana, att stämma hos dotterbolaget lämpligen bör hållas före moderbolagets stämma.

Med hänsyn till det sagda kunna reglerna om koncernredovisning ej byggas på den ståndpunkten att dotterbolagens balansräkningar skola fastställas före moderbolagets. Det kan således ej krävas, att koncernbalansräkningen eller koncernredogörelsen skall grundas på fastställda balansräkningar för dotterbolagen, och ej heller lämpligen, att vinstutdelning icke skall få beslutas av moderbolaget förrän dotterbolagets balansräkningar fastställts. Ett sådant krav beträffande vinstutdelningsbeslutet skulle nödvändiggöra hållande av två stämmor eller åtminstone ajournering av stämman för beslut å första stämman om fastställelse av moderbolagets balansräkning och om vinstutdelning, under villkor att dotterbolagens balansräkningar bliva fastställda, och för slutligt beslut å andra eller den ajournerade stämman i dessa ämnen efter det fastställelse skett av dotterbolagens balansräkningar. En sådan ordning skulle emellertid medföra onödigt besvär. Lagen bör ej lägga hinder i vägen för moderbolaget att på grundval av sin balansräkning samt koncernbalansräkningen eller koncernredogörelsen besluta utdelning redan innan dotterbolagens balansräkningar fastställts.

Beredningen har redan förut berört den härmed sammanhängande frågan om rätt för moderbolaget att i sin balansräkning samt vinst- och förlusträkning för vart räkenskapsår bland intäkterna redovisa vinstutdelning på bolaget tillhöriga aktier i dotterbolag för samma räkenskapsår. Med hänsyn till den bestämning begreppen moderbolag och dotterbolag erhållit i förslaget och det dominerande inflytande moderbolaget äger vid bestämmandet av vinstutdelning från dotterbolag synes moderbolaget böra — om vinstutdelning föreslagits i de av dotterbolagets styrelse och verkställande direktör avgivna redovisningshandlingarna — äga i sin balansräkning redovisa vinstutdelning från dotterbolag för det år balansräkningen avser, ändå att vinstutdelningen från dotterbolaget ännu ej beslutats.

Om revision.

Enligt gällande aktiebolagslag äro revisorerna aktiebolagets kontrollerande organ. Av skäl som i inledningen till avdelningen om styrelse, verkställande direktör och firmateckning närmare utvecklats har beredningen icke ansett sig böra förorda införande av ett särskilt tillsynsorgan med uppgift — liksom t. ex. det tyska Aufsichtsrat — att öva en fortgående uppsikt över sty-

relsens förvaltning av bolagets angelägenheter. Beträffande förvaltningen har beredningen ansett förslaget böra anknyta till den naturliga arbetsfördelning inom styrelsen, som den ekonomiska utvecklingen i vårt land medfört och som huvudsakligen innebär, att den löpande förvaltningen delegeras till en verkställande direktör. Där verkställande direktör finnes, kommer härigenom den omedelbara övervakningen över honom och hans handhavande av den löpande förvaltningen att åligga styrelsen. I övrigt skall enligt förslaget kontrollen över styrelsens och verkställande direktörs förvaltning och redovisning tillkomma revisorerna, som därvid hava att tillse ej blott att bolagets och aktieägarnas bästa behörigen iakttagits utan också att överträddelse ej skett av de i aktiebolagslagen eller bolagsordningen givna bestämmelser, som avse att skydda bolagsborgenärernas, annan tredje mans och det allmännas intressen.

De viktigaste förutsättningarna för att revisorerna skola kunna på ett tillfredsställande sätt fylla sin för hela aktiebolagsväsendet betydelsefulla uppgift är, att revisorerna intaga en självständig ställning gentemot den bolagsledning de skola kontrollera samt att de äga för sitt uppdrag erforderlig sakkunskap och erfarenhet. I dessa avseenden föreligga för närvarande betänkliga brister. Såsom i inledningen till avdelningen om styrelse, verkställande direktör och firmateckning framhållits har utvecklingen medfört en maktkoncentration hos styrelsen på bolagsstämmans bekostnad. Då den stämman behärskande aktieägargruppen, varur styrelsen framgår och verkar på den stöder sig, även utser revisorer, blir i verkligheten styrelsen genom sitt inflytande inom nämnda grupp ofta bestämmande i fråga om revisorsvalet. Och för tryggheten av minoriteters intressen hava bestämmelserna om minoritetsrevisor icke erhållit större betydelse. Icke heller har lagen sörjt för att ens i de stora aktiebolagen, vilkas aktier kunna erhålla en betydande spridning bland allmänheten, revisorerna besitta sådan sakkunskap som erfordras för en effektiv revision. Och det kan icke bestridas, att den svaga ställning i förhållande till styrelsen som revisorerna i många fall intaga och deras stundom bristfälliga kvalifikationer medfört, att den kontroll över aktiebolagens redovisning och bolagsledningens förvaltning, som avses med revisionen, ej sällan kommit att bliva svag och opålitlig. Med hänsyn till därav följande risker för icke blott aktieägarna utan även borgenärerna och den allmänhet som på ena eller andra sättet har intresse av aktiebolagens verksamhet, har spörsmålet om revisionens förbättrande tilldragit sig stor uppmärksamhet, och bland de frågor, som i samband med beslutet om utredning rörande omarbetning av aktiebolagslagstiftningen förklarades böra bliva föremål för särskild uppmärksamhet, framhölls frågan om bättre bestämmelser rörande revisionen. Härvid betonades, att revisionsfrågan borde upptagas i hela sin vidd; undersökningen borde omfatta icke blott reglerna om revisorernas tillsättande och deras kompetens utan även vilka närmare bestämmelser som kunde erfordras rörande deras verksamhet samt granskningens föremål och omfattning.

För vinnande av en förbättrad revision har det ifrågasatts, att i bolag

med börsnoterade aktier och andra stora bolag en av revisorerna skulle utses av offentlig myndighet, förslagsvis Konungens befallningshavande. En inom justitiedepartementet utarbetad promemoria, upptagande utkast till lagbestämmelser i nämnda riktning, överlämnades under hösten 1932 för yttrande till åtskilliga myndigheter och institutioner. I vissa av dessa yttranden framhölls å ena sidan vikten av att revisorerna erhöles en gentemot styrelsen oberoende ställning. Å andra sidan betonades, att det icke vore lämpligt att för vinnande av detta syfte frångå bolagsstämman rätten att utse revisorer, men att i fråga om de stora bolagen skyldighet borde föreligga att vid val av revisorer utse en auktoriserad revisor, varjämte ökat skydd borde beredas aktieägarminoriteterna. Mot en ordning med av offentlig myndighet förordnad revisor framställdes åtskilliga invändningar. I fråga om länsstyrelsernas lämplighet för uppdraget att förordna revisor yttrades olika meningar. Vidare framhölls svårigheten att i skilda delar av riket finna personer, som vore skickade att mottaga förordnande såsom offentliga revisorer. Det påpekades ock, att tillvaron av en offentligt förordnad revisor kunde medföra den uppfattningen hos allmänheten, att staten svarade för en tillfredsställande kontroll från dennes sida. I ett flertal yttranden framhölls, att den väckta frågan borde upptagas till behandling i samband med en allmän omarbetning av aktiebolagslagstiftningen. Med anledning av bl. a. de inkomna yttrandena begärde Kungl. Maj:t och erhöles av riksdagen anslag till den utredning, som sedermera överlämnades till lagberedningen.

Jämväl de sakkunniga, som förordnats att biträda lagberedningen, hava yppat starka betänkligheter mot införandet av revisorer förordnade genom offentlig myndighet. Det har framhållits, att revisorsuppdraget — som innefattade granskning ej blott av bolagets räkenskaper utan även av styrelsens förvaltning av bolagets angelägenheter — medförde en inblick i bolagets affärsförhållanden som ej borde lämnas annan än en förtroendeman utsedd av bolaget. Ett tvång att bereda en av myndighet utsedd person tillgång till vad bolagsledningen betraktar såsom viktiga affärshemligheter skulle väcka oro inom affärslivet och framkalla slitningar. Det syntes också svårt att angiva något offentligt organ, till vars förmåga att till revisorer utse de för varje fall lämpliga personerna fullt förtroende kunde påräknas inom affärslivet. Det framhölls även att det funnes skäl till farhågor för att förefintligheten av en statligt förordnad revisor i ett bolag skulle frammana anspråk på att staten — om bolaget råkade på obestånd — skulle svara för förluster, till vilka en bristfällig revision kunde anses hava medverkat.

Med hänsyn till dessa betänkligheter har beredningen ansett det vara önskvärt att söka — med bibehållande av aktiebolagens rätt att utse revisorer — vinna större självständighet för revisorerna och även i övrigt en förbättrad revision. Förslaget öppnar därför möjlighet för revisorsvalets anordnande på en bredare grundval än styrelsevalet genom att medgiva minoritetsgrupper bland aktieägarna inflytande på det ordinarie revisorsvalet. Vidare avser förslaget att tillgodose syftet att vinna en förbättrad revision genom bestämmelser dels rörande kvalifikationerna hos de personer som utses till re-

visorer, därvid i viss utsträckning plikt att anlita auktoriserade revisorer föreskrives, och dels beträffande själva revisionsuppdragets fullgörande och revisionsberättelsens innehåll.¹

I fråga om revisionsuppdragets innebörd är den danska och norska aktiebolagslagstiftningens utgångspunkt, att revisorerna äro skyldiga att verkställa revision av bolagets räkenskaper och den årsredovisning som lämnas för bolaget, medan enligt svensk och finsk aktiebolagsrätt uppdraget omfattar ej endast sådan revision utan även granskning av styrelsens förvaltning i allmänhet. De farhågor, som särskilt i Danmark uttalats för att en sådan ståndpunkt skulle kunna komma att medföra att revisorerna mera ägnade sig åt förvaltningskritik än åt den räkenskapsmässiga kontrollen, hava varken i Sverige eller Finland visat sig befogade. Det är en av all praktisk erfarenhet i vårt land vederlagd förmodan, att revisorernas rätt till förvaltningskritik skulle medföra fara för en olämplig utvidgning av revisorernas verksamhet och inflytande. Skillnaden mellan den dansk-norska och svensk-finska ståndpunkten är vidare i verkligheten icke stor. Även enligt dansk och norsk rättsuppfattning hava revisorerna såväl befogenhet som skyldighet att framställa anmärkning mot anmärkningsvärda förvaltningsåtgärder av väsentlig betydelse för bolaget. Det synes visserligen följa av revisionsuppdragets natur, att förvaltningskritik icke tillkommer revisorerna i vidsträcktare omfattning än som följer av deras skyldighet att göra anmärkning eller erinran mot förvaltningsåtgärder, beträffande vilka åtminstone försummelse av bolagets bästa kan ifrågasättas. Men skulle granskningen av förvaltningen av bolagets angelägenheter berövas det stöd i svensk lag denna granskning för närvarande äger, skulle det knappast komma att anses åligga revisorerna att göra sådana uttalanden som förutsättas enligt dansk-norsk uppfattning. Därtill kommer att den svenska aktiebolagslagstiftningen i motsats mot dansk och norsk upptar ett dechargeinstitut, som innebär en årlig ansvarsbefrielse för bolagets förvaltningsorgan. Ett sådant institut torde icke kunna bibehållas, om ej även skyldighet bibehålles för revisorerna att i revisionsberättelsen framställa anmärkning beträffande de för bolaget skadliga förvaltningsåtgärder, för vilka ansvarighet kan ifrågasättas på grund av uppsåtligt eller försumligt förhållande från styrelseledamöternas eller verkställande direktörs sida. En begränsning av revisorernas uppgift till räkenskapsgranskning synes naturlig endast i sådan aktiebolagslagstiftning, vilken — i likhet med den tyska — äger ett särskilt organ som utövar förvaltningskontroll.

Av nu angivna skäl har i förslaget upptagits gällande lags bestämmelse, att såväl förvaltningen — enligt förslaget ej blott styrelsens utan även verkställande direktörs — som bolagets räkenskaper skola granskas av reviso-

¹ I den förut omnämnda till lagberedningen överlämnade skrivelser av februari 1935 från Allmänna Svenska Elektriska Aktiebolaget, Aktiebolaget Svenska Kullagerfabriken, Telefonaktiebolaget L. M. Ericsson, Aktiebolaget Separator och Aktiebolaget Elektrolux har framhållits önskvärdheten av att bestämmelser — liknande dem i lagen om bankrörelse upptagna — infördes i den allmänna aktiebolagslagen i ändamål att befördra revisorernas självständighet och sakkunskap och att göra revisionsarbetet mera effektivt.

rerna. Det ligger i sakens natur, att denna förvaltningsgranskning icke betyder att revisorerna äga tillvälla sig inflytande över förvaltningen. Granskningen skall väsentligen gå ut på att upptäcka eller förebygga olagliga eller eljest oförsvarliga förvaltningsåtgärder. Den ekonomiska lämpligheten av förvaltningsåtgärder tillkommer det icke revisorerna att kritisera, i vidare mån än då åtgärderna kunna tänkas föranleda dechargevägran och skadeståndstalan eller eljest framstå såsom pliktöverträdelser eller pliktförsummelser från bolagsledningens sida. Vid bedömningen av förvaltningsåtgärder måste naturligtvis revisorerna beakta de förhållanden som förelågo vid tiden för åtgärdernas vidtagande, och uppenbarligen böra revisorerna vid sin förvaltningsgranskning över huvud framgå med urskillning.

Beredningen anser det vidare vara av vikt att i en ny aktiebolagslag revisors ansvarighet ej blott i förhållande till bolaget och aktieägarna utan också i förhållande till bolagets borgenärer och annan tredje man kommer till tydligt uttryck. Revisor är skyldig tillse att de bestämmelser i aktiebolagslagen eller bolagsordningen iakttagas som avse att skydda bolagets borgenärer eller annan tredje man. Detsamma bör gälla även regler till skydd för enskild aktieägare. Eftersättande av denna skyldighet kan enligt förslaget för revisor medföra skadeståndsskyldighet gentemot bolagsborgenär eller annan tredje man eller mot enskild aktieägare.

111 §.

Revisorernas och revisorssuppleanternas antal samt deras tillsättning.

Enligt 72 § första och andra styckena AL skola styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper granskas av en eller flera revisorer. Dessa väljas å bolagsstämma; dock kan i bolagsordningen bestämmas, att en eller flera revisorer skola på annat sätt utses att jämte de å bolagsstämman valda deltaga i granskningen.

Beträffande antalet revisorer i aktiebolag inhämtas av den statistiska utredning, som verkställts rörande aktiebolagen, att av 13 582 aktiebolag¹ 5 935 hava en revisor, 6 920 två revisorer och 727 tre eller flera revisorer. Av aktiebolag med aktiekapital om högst 200 000 kr. hava 5 404 en revisor och 5 497 mer än en revisor. Av aktiebolag med aktiekapital överstigande 200 000 kr. hava 531 endast en revisor och 2 150 fler än en revisor. Av aktiebolag med aktiekapital överstigande 300 000 kr. hava 335 en revisor och 1 646 fler än en revisor. Av aktiebolag med aktiekapital överstigande 500 000 kr. hava 155 en revisor och 1 129 fler än en revisor.

Lagberedningens förslag. Första stycket. I första stycket första punkten angives revisorernas uppdrag i överensstämmelse med stadgandet i 72 § första stycket AL sålunda, att de hava att granska styrelsens och verkställande direktörs förvaltning samt bolagets räkenskaper. Till revisorernas särskilda skyldigheter på grund av revisionsuppdraget återkommer beredningen vid 117—119 §§.

¹ De rörande aktiebolagen meddelade uppgifterna omfatta 28 bankaktiebolag och 45 försäkringsaktiebolag. Bland aktiebolag med aktiekapital å högst 300 000 kr. ingå inga bankaktiebolag men 4 försäkringsaktiebolag. Bland aktiebolag med aktiekapital å högst 500 000 kr. ingå ej heller några bankaktiebolag men 11 försäkringsaktiebolag.

Enligt gällande svensk — liksom dansk och norsk — aktiebolagslagstiftning står det varje aktiebolag fritt att bestämma antalet revisorer till en eller flera. Däremot skola enligt finsk aktiebolagsrätt (FAL 26 § första stycket 4) minst två revisorer tillsättas.¹ Ehuru en ensam revisor — i synnerhet om han är yrkesrevisor — ofta verkställer revisionsarbetet lika tillfredsställande som två eller flera, erbjuder enligt beredningens mening i stort sett ett system med minst två revisorer det företrädet, att stödet av en eller flera medrevisorer stärker den enskilde revisorns känsla av självständighet gentemot styrelsen. Om två eller flera revisorer utses för ett bolag, kunna vidare inom revisionen representanter erhållas såväl för bokföringsteknisk sakkunskap som för allmän eller mera speciell ekonomisk insikt och erfarenhet, varigenom en allsidigare och noggrannare granskning kan vinnas. Beredningen har dock ej ansett sig böra föreslå skyldighet för alla aktiebolag att utse mer än en revisor. För mindre bolag skulle en sådan skyldighet bli på ena sidan betungande och på andra sidan onödigt med hänsyn till de beträffande sådana bolag i allmänhet rådande enklare förhållandena. Av den statistiska utredningen framgår även, att det i mindre bolag är vanligast med endast en revisor, medan det — ju större bolagen äro — visar sig allt vanligare att antalet revisorer är två eller flera. Av de 5 935 aktiebolag, som hava endast en revisor, äro sålunda 5 600 bolag med aktiekapital å högst 300 000 kr. och 5 780 bolag med aktiekapital å högst 500 000 kr. Blott 335 bolag med en revisor hava aktiekapital överstigande 300 000 kr. och 155 bolag med en revisor aktiekapital överstigande 500 000 kr. En lagföreskrift om antalet revisorer kan emellertid ej lämpligen anknytas till det belopp, som utgör bolagets verkliga aktiekapital, utan bör ansluta sig till bolagsordningens föreskrift om aktiekapitalets storlek. Med hänsyn till den statistiska utredningen har beredningen ansett tveksamt huruvida den enligt gällande aktiebolagslag förefintliga möjligheten för aktiebolag att utse allenast en revisor bör begränsas till bolag med aktiekapital eller maximikapital å högst 500 000 eller högst 300 000 kr. Beredningen har dock ansett sig böra föreslå samma gräns som föreslås i 83 § beträffande kravet på flera styrelseledamöter. I aktiebolag, vars aktiekapital eller maximikapital enligt bolagsordningen överstiger 300 000 kr., skola således enligt förslaget utses minst två revisorer.

Andra stycket. Beträffande utseende av revisorer skall enligt förslaget, liksom enligt 72 § andra stycket AL, gälla att revisorerna väljas å bolagsstämma, i den mån ej i bolagsordningen bestämts att en eller flera revisorer skola på annat sätt tillsättas. Såsom exempel kan nämnas, att på grund av förbehåll av stat, kommun eller annan, som till följd av lämnat lån eller av annan anledning är särskilt intresserad av ett aktiebolags ställning och rörelseresultat, rätt för intressenten att utse en eller flera revisorer understundom stadgats. Dock skall minst en revisor väljas å bolagsstämma.

Tredje stycket. Av skäl som anförts i inledningen till denna avdelning har beredningen ansett sig böra föreslå, att möjlighet öppnas för revisors-

¹ Bestämmelser härom infördes genom lag den 15 november 1935.

valets anordnande på en bredare grundval än styrelsevalet, så att även aktieägare, vilka icke tillhöra den aktieägargrupp som bestämmer styrelsevalet, kunna öva inflytande å valet av revisorer.

Att styrelsevalet kan bestämmas av den på bolagsstämman beslutande majoriteten synes nödvändigt. En rätt för minoritet på stämman att vinna representation inom styrelsen skulle äventyra den enhetlighet inom styrelsen och därmed den handlingskraft som är nödvändig för ledningen av ett ekonomiskt företag. Denna synpunkt gäller icke i fråga om revisorsvalet. Att även andra grupper än styrelsegruppen äga representation inom kontrollorganet synes välgrundat. Därigenom att en på grund av minoritetsinflytande tillsatt revisor finnes bland revisorerna, bör hela kontrollorganets känsla av att representera bolaget, ej en aktieägargrupp, stärkas. Den genom en minoritets inflytande tillsatte revisorn kan lättare väcka ett för styrelsen oangenämt spörsmål och, i och med det att spörsmålet är väckt, blir det även för styrelsegruppens revisorer lättare att ägna detta en objektiv prövning. Att revisorsvalet grundas på en bredare bas än styrelsevalet, bör därför vara ägnat att medföra, att kontrollorganet blir mera självständigt och opartiskt, än när det helt utgår från samma aktieägargrupp som tillsätter styrelsen. Detta är av vikt även därför att revisorerna hava att vaka ej blott över att aktieägarnas intressen behörigen iakttagas utan även över att icke, genom överträdelse från bolagsledningens sida av aktiebolagslagens eller bolagsordningens föreskrifter till skydd för bolagets borgenärer eller eljest för tredje man, sådana intressenters rätt åsidosättes.

Den naturligaste utvägen för att bereda aktieägare utanför styrelsegruppen inflytande å revisorsvalet har syntts vara att giva aktieägargrupp av viss storlek rätt att utse en ordinarie revisor genom att påkalla tillämpning av *proportionell valmetod*. Beredningens tanke är dock ej, att denna valmetod skall i större utsträckning komma till tillämpning, utan att den omständigheten att proportionell valmetod kan påyrkas i allmänhet skall, där det visar sig önskvärt, medföra, att överenskommelser kunna träffas om upptagande av en för minoritetsaktieägarna godtagbar person bland revisorerna, vilka sålunda fortfarande i regel skulle utses genom majoritetsval. En sådan överenskommelse skulle underlättas därigenom, att — då antalet revisorer vanligen är ringa — det lätt låter sig överskådas, i vilken utsträckning inflytande å revisorsvalet bör tillkomma särskild aktieägargrupp.

Den proportionella valmetod, som enligt förslaget kan påkallas, innebär enligt tredje stycket första punkten, att vid val av två revisorer den ena revisorn kan tillsättas av aktieägargrupp, vars röstetal vid stämman utgör mer än en tredjedel av röstetalet för samtliga vid stämman företrädde aktier. Med röstetal avses här det — eventuellt enligt 125 § första stycket 4 reducerade — antal röster för vilket rösträtt må av aktieägare utövas vid stämman. Det har syntts riktigt, att kvoten bestämmes i förhållande till röstetalet för samtliga vid stämman företrädde aktier och ej i förhållande till allenast de aktieägares röstetal, vilka äga deltaga i revisorsvalet. I händelse en stor del, kanske majoriteten av aktieägarna, äro såsom styrelseledamö-

ter jäviga, skulle eljest alltför små aktieägargrupper kunna vinna inflytande på revisorsvalet. Däremot få naturligtvis jäviga personer icke inräknas i minoritetsgruppen.

Minoritetsgruppens valrätt kan enklast utövas så, att gruppen före revisorsvalet anmäler en av gruppen utsedd revisor.

Då anlitande av den proportionella valmetoden förutsätter att revisorerna äro minst två, äger enligt tredje stycket andra punkten en aktieägargrupp med det röstetal som nyss sagts påkalla att minst två revisorer väljas, ändå att enligt bolagsordningen val av allenast en revisor skall äga rum. Stadgandets avfattning avser att täcka jämväl det fall att bolagsstämman, då bolagsordningen föreskriver t. ex. »minst en högst tre revisorer», beslutat att endast en revisor skall väljas.

Skola tre revisorer väljas bör — med tillämpning av den proportionella principen — aktieägargrupp med ett röstetal överstigande en fjärdedel av sammanlagda röstetalet för samtliga vid stämman företrädde aktier äga utse en revisor. Att i vidare mån utsträcka tillämpningen av den proportionella valmetoden har beredningen icke ansett lämpligt. Även om flera än tre revisorer skola utses, erfordras sålunda för minoritetsval, att aktieägare med det röstetal som nyss sagts förena sig om utseende av en revisor. Vilja flera sådana grupper utse revisor, äger var grupp utse en revisor.

I den mån revisor ej på nu angivet sätt utsetts av minoritetsgrupp, sker majoritetsval. Aktieägare i minoritetsgrupp, vilken redan utsett en revisor, äger ej deltaga i detta val.

Fjärde stycket. För att syftet med den föreslagna ordningen för revisorsvalet skall kunna vinnas måste samtidigt med val av revisorer även suppleanter till lika antal utses. Däremot är det ej nödvändigt, att suppleant utses för revisor som tillsättes på annat sätt än genom val å bolagsstämman. Har revisor utsetts av minoritetsgrupp, skall denna enligt andra punkten även utse suppleant för honom. I detta fall är alltså suppleanten personlig; annan suppleant får ej inträda i grupprevisorers ställe.

Femte stycket. Det proportionella valsättet skall naturligtvis kunna komma till tillämpning även i bolag, där aktier med olika röstvärde finnas. Ägare av aktier tillhörande olika aktieslag kunna således förena sig om utseende av grupprevisor. Det är uppenbart, att ägare av aktier med ett lägre röstvärde härvid i allmänhet ej kunna öva ett mera betydande inflytande. Sådana aktieägares intressen vinna skydd huvudsakligen genom stadgandena i 115 § om minoritetsrevisor, där minoritetsrätten är grundad på representation för viss andel i aktiekapitalet.

I bolag, där aktier av olika slag finnas, innehåller understundom bolagsordningen bestämmelse av innehåll, att revisorsval skall av ägarna till de olika aktieslagen förrättas för sig t. ex. att en revisor skall utses av stamaktieägarna och en revisor av preferensaktieägarna. Att för sådant fall föreskriva rätt till proportionellt val inom de olika aktieslagen skulle kunna medföra en ökning av antalet revisorer i bolaget, som ej vore lämplig. Endera av två utvägar synes i dylikt fall stå till buds, nämligen att antingen utesluta till-

lämpningen av proportionell valmetod eller ock tillerkänna aktieägare med en tredjedel av röstetalet för samtliga vid stämman företrädde aktier rätt att, innan särskilt val sker inom de olika aktieklasserna, företaga val av gemensam gruppervisor, dock med den påföljd att de sedan ej äga deltaga i de särskilda valen. Bestämmelse enligt sistnämnda alternativ har upptagits i förevarande stycke. Bestämmelsen blir tillämplig även i det fall att enligt bolagsordningen ägarna av aktier av visst slag skola utse revisor men därjämte äro berättigade att med ägarna av övriga aktier deltaga i valet av övriga revisorer.

I detta sammanhang torde böra anmärkas att enligt förslaget 123 § styrelseledamot och verkställande direktör ej äga deltaga i revisorsval eller i beslut om ansvarsfrihet. När styrelseledamöterna äro ägare till större delen av aktierna, medför detta att samtliga revisorer väljas av återstående aktieägare. Om den jäviga aktieägarmajoriteten saknar förtroende för de sålunda valda revisorerna, kan majoriteten redan på ordinarie stämman eller på senare extra stämma enligt 115 § besluta att hos Konungens befallningshavande påkalla utseende av revisor att jämte de på bolagsstämman utsedda deltaga i granskningen.

Sjätte stycket. Aktieägargrupps rätt till representation inom kontrollorganet kan understundom betyda en fara för att en person, som — oaktat jävshinder icke för honom föreligger — är t. ex. av konkurrenshänsyn olämplig, utses till revisor. Såsom ett skyddsmedel häremot föreslås i detta stycke den regeln, att stämman med enkel majoritet kan påfordra, att gruppervisor skall vara av handelskammare inom riket auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman.¹ Om till gruppervisor utsetts annan än auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman och stämman därefter framställer dylikt yrkande, måste minoritetsgruppen i stället för den först utsedde välja sådan person till revisor. Valet av den först utsedde är ej gällande.

Sjunde stycket. Liksom gällande rätt förutsätter förslaget, att arvode åt revisorerna fastställas av bolagsstämman (96 § AL, 146 § förslaget). Lika litet som i fråga om styrelseledamots arvode² har bestämmelse om arvode till revisor utsedd av aktieägarmajoritet ansetts nödvändig. Däremot har det ansetts erforderligt, att i lagtexten uttryckligen uttalas att revisor, som utsetts av aktieägargrupp, är berättigad att av bolaget erhålla skäligt arvode.

112 §.

Tiden för revisorernas och revisorssuppleanternas uppdrag, entledigande, nyval m. m. Enligt 72 § fjärde och femte styckena AL får den tid, för vil-

¹ Se beträffande handelskammares auktorisation av revisorer och godkännande av granskningsmän motiven till 113 §. Den som av handelskammare antagits till auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman skall till handelskammaren avgiva försäkran, att han skall utföra honom anförtrodda revisionsuppdrag med redlighet, nit och omsorg efter bästa förstånd och samvete, att obrottsligt iakttaga den revisor och granskningsman ålagda tystnadsplikt och att i övrigt till alla delar ställa sig till efter rättelse de för hans verksamhet gällande bestämmelser. Auktorisation av revisor och godkännande av granskningsman kan återkallas av handelskammaren.

²Jfr motiven till 83 §.

ken revisor utses, ej utgå före nästa ordinarie bolagsstämma och icke omfatta längre tid än två år. Revisor kan, ändå att den tid för vilken han blivit utsedd ej gått till ända, skiljas från uppdraget genom beslut av den som utsett honom. Avgår av bolagsstämma vald revisor, innan den tid för vilken han blivit vald gått till ända, och finnes ej suppleant, åligger det styrelsen att ofördröjligen föranstalta om val av ny revisor.

Lagberedningens förslag. Första stycket. Med hänsyn till de föreslagna bestämmelserna om rätt att påkalla proportionellt val måste revisorer och revisorssuppleanter, som väljas av bolagsstämma, alla utses för samma tid. Stadgande härom upptages i första punkten. Bestämmelserna i detta stycke i övrigt, vilka motsvara stadgandena i 72 § fjärde stycket AL, hava avfattats i överensstämmelse med motsvarande stadganden i förslaget rörande styrelseledamöter (83 §). I fråga om entledigande¹ av revisor och revisorssuppleant är att märka, att även den som utsetts av minoritetsgrupp är att anse såsom vald å bolagsstämma och kan entledigas av bolagsstämma genom vanligt majoritetsbeslut. Med stadgandet i andra stycket avses att hindra missbruk av denna rätt.

Andra stycket. Om revisor som är vald å bolagsstämma entledigas eller eljest avgår eller avlider och suppleant för honom ej finnes — därför att suppleanten entledigats eller eljest avgått eller avlidit — måste, för genomförande av den tanke som ligger till grund för rätten att påkalla proportionellt val, nytt val av samtliga revisorer jämte suppleanter förrättas. Följden härav blir, att om bolagsstämmans majoritet begagnar sin rätt enligt första stycket att entlediga en av aktieägargrupp utsedd revisor och suppleant för denne ej finnes, nytt val av samtliga revisorer jämte suppleanter skall äga rum, varvid minoriteten ånyo kan bevaka sin rätt. Då emellertid, även om gruppval ej ägt rum, majoritetsvalet kan hava inneburit ett beaktande av aktieägarminoritets önskningsar och gruppval därför ej påkallats, måste den föreslagna regeln gälla, så snart nyval äger rum. Sker nyval å annan än ordinarie stämma, där revisorsval skall enligt lag eller bolagsordning äga rum, skall uppdraget avse allenast tiden till sådan stämma.

Skulle för den som är vald till revisor hinder uppkomma att vara revisor på grund av bestämmelserna i 113 § 1 mom. första stycket första punkten eller andra eller tredje stycket, skall, om suppleant ej finnes, nyval jämväl ske.

Inträffar fall, som avses i detta stycke första eller andra punkten, be-
träffande revisor, som blivit i annan ordning tillsatt än genom val av bo-

¹ Rätten för den som utsett revisor att när som helst entlediga honom är en naturlig följd av den förtroendeställning en revisor intager. Även om revisorerens ställning skulle stärkas genom begränsningar i rätten att när som helst entlediga dem, kunna sådana begränsningar svårligen uppställas. I Companies Act, 1929, § 132, stadgas, att annan revisor må väljas i fungerande revisors ställe allenast om aktieägarna fjorton dagar och revisorn själv sju dagar före stämman erhållit underrättelse om att ändring föreslås. Denna regel, med vilken avses att trygga revisorerens oavhängighet, vinner betydande effektivitet på den grund att de stora revisorsammanslutningarna ej medgiva till dem anslutna revisorer rätt att mottaga val, om ej skälet till den förutvarande revisorns avlägsnande godkännes. I Sverige är revisorsväsendets utveckling knappast sådan, att en dylik regel skulle få gynnsamma verkningar. En publikation av ett förestående revisorsbyte skulle kunna medföra olägenheter för den avgående.

lagsstämma, skall ofördröjligen ny revisor tillsättas i föreskriven ordning.

Tredje stycket. Med hänsyn till den uppsikt över den löpande förvaltningen som det åligger revisor att utöva är det uppenbarligen av vikt, att han blir i tillfälle att så snart som möjligt inträda i utövning av sitt uppdrag. Det tillhör därför god ordning att revisor på förhand tillfrågas, om han är villig att åtaga sig uppdraget, och vare sig sådan förfrågan gjorts eller hinder däremot mött, bör han ofördröjligen underrättas om valet. Även den som utsetts till revisorssuppleant bör erhålla meddelande därom. I anledning härav har i tredje stycket föreskrivits, att den som utsetts till revisor eller revisorssuppleant skall därom ofördröjligen underrättas, om han valts å bolagsstämma, av styrelsen eller verkställande direktör och eljest av den som tillsatt honom.

Fjärde och femte styckena. Enligt förslaget 34 § skall i ansökningen om bolagets registrering uppgift lämnas även om bolagets revisorer och revisorssuppleanter, och denna uppgift införes i aktiebolagsregistret. Om ändring sker i fråga om de till revisorer eller revisorssuppleanter utsedda personer eller beträffande sådan persons hemvist, skall enligt förevarande paragraf fjärde stycket styrelsen eller verkställande direktör ofördröjligen därom göra anmälan för registrering. Å sådan anmälan innehåll skall vad i 34 § sägs äga motsvarande tillämpning. Vid anmälan skall, där den ej avser allenast ändring av hemvist, fogas avskrift av protokoll eller annan handling som bestyrker ändringen. Erfordras tillstånd jämlikt 113 § 1 mom. första stycket första punkten, skall ock bevis därom bifogas. Av samma skäl, som beträffande styrelseledamöter m. fl. angivits i motiven till 103 § andra stycket, har bestämmelsen i förevarande paragraf femte stycket upptagits.

113 §.

Revisors kvalifikationer.

1 mom. Personer. Enligt 72 § tredje stycket AL må till revisor ej utses den som är i bolagets eller styrelseledamots tjänst. I övrigt uppställer gällande lag icke några särskilda villkor för att kunna vara revisor.

Lagberedningens förslag. Första stycket. I gällande rätt uppställes icke för utseende av annan än här i riket bosatt svensk medborgare till revisor i aktiebolag krav på tillstånd av Kungl. Maj:t såsom i fråga om styrelseledamot. Med hänsyn till revisors ställning som granskare av bolagets räkenskaper och av styrelsens förvaltning med därav enligt förslaget följande befogenheter samt till de plikter och den ansvarighet, som jämlikt förslaget åvilar revisor, bör emellertid enligt lagberedningens mening jämväl krav uppställas på Kungl. Maj:ts tillstånd till anlitan av annan person än *här i riket bosatt svensk medborgare* för revisionsuppdrag. Endast i ett fåtal aktiebolag, däri aktier i större omfattning finnas på utländska händer, torde för närvarande utländska revisorer förekomma och att för sådant fall underställa frågan Kungl. Maj:ts prövning torde ej föranleda större omgång. Vid denna prövning synes avseende böra fästas ej blott å personvalet utan

också å bl. a. beskaffenheten av bolagets verksamhet. Att sådant tillstånd ej bör meddelas beträffande samtliga revisorer i ett bolag är utan särskilt stadgande uppenbart.

Lagberedningen anser sig vidare böra liksom beträffande styrelseledamot föreslå att revisor skall vara *myndig*.

I vårt land har först under senare årtionden yrkesmässigt utövande av revisionsverksamhet kommit att äga rum i större omfattning. Att beträffande aktiebolagen i allmänhet kräva revisorer med styrkt utbildning och erfarenhet i revisionsverksamhet (auktoriserade revisorer, godkända granskningsmän) är å ena sidan med hänsyn till den fortfarande jämförelsevis ringa tillgången på sådana revisorer icke möjligt och å andra sidan på grund av aktiebolagens mycket skiftande storlek och förhållanden icke av behovet påkallat. Däremot har beredningen ansett lämpligt, att lagen ger uttryck åt det krav på erfarenhet och insikt som måste uppställas såsom allmän regel. Regeln bör vara instruktörisk och medgiva beaktande av bolagets särskilda förhållanden. Beredningen föreslår därför den bestämmelsen, att revisor bör hava den erfarenhet beträffande bokföring och insikt i ekonomiska förhållanden som med hänsyn till bolagets verksamhet erfordras för uppdraget.

Andra stycket. Även om det icke kan anses möjligt eller behöfligt att beträffande alla aktiebolag kräva utseende av revisor med styrkt utbildning och erfarenhet i revisionsverksamhet, synes krav därå böra uppställas beträffande de stora bolagen.¹

Att bland revisorerna skall finnas minst en sådan revisor föreskrives i såväl *dansk* som *finsk* aktiebolagslagstiftning beträffande aktiebolag med börsnoterade aktier. Sålunda stadgas i DAL § 52 andra stycket, att i bolag med börsnoterade aktier skall det vara flera revisorer och att minst en av dem skall vara statsauktoriserad. I andra bolag kunna aktieägare med tillhoppa en tredjedel av det på stämman representerade aktiekapitalet fordra, att en statsauktoriserad revisor tillsättes. Och i FAL 26 § föreskrives, att i bolag, vars aktier noteras å fondbörs, skall, därest bolaget ej står under offentlig kontroll, alltid finnas en av centralhandelskammaren godkänd revisor. Vidare äga i aktiebolag, vars aktiekapital överstiger 300 000 mark, aktieägare, vilka tillsammans företräda minst en tiondel av aktiekapitalet, rätt att å bolagsstämma yrka, att utöver de ordinarie revisorerna skall till revisor i bolaget utses av centralhandelskammaren godkänd revisor eller en eljest för detta uppdrag fullt kompetent person. Utser ej bolagsstämma sådan revisor eller framställes vägande skäl mot den som blivit utsedd, må landshövdingen förordna revisor, därest ansökan om förordnande av sådan inlämnas av aktieägare, som å bolagsstämma yrkat på tillsättande av dylik revisor, inom en månad efter bolagsstämman.²

Inom svensk lagstiftning har frågan om skyldighet att anlita yrkesrevisorer tidigare väckts endast beträffande bankaktiebolag. I 68 § lagen om

¹ Sveriges industriförbund, Svenska bankföreningen och Stockholms handelskammare hava i skrivelse den 12 maj 1932, som överlämnats till lagberedningen, betonat dels angelägenheten av att revisorerna erhålla en gentemot styrelsen oberoende ställning dels att det borde tagas under övervägande, huruvida icke åtminstone inom vissa kategorier av aktiebolag auktoriserade revisorer obligatoriskt borde komma till användning.

² Dessa bestämmelser infördes genom lag den 15 november 1935.

bankrörelse, jämlikt dess lydelse enligt lagen den 2 juni 1933, skola aktieägarna årligen utse minst två revisorer, varjämte bankinspektionen skall utse en revisor. Samtliga revisorer skola vara med det ekonomiska livet väl förtroagna personer, och minst en av de revisorer aktieägarna utse skall hava vunnit beprövad erfarenhet beträffande revisionsverksamhet. Enligt det av sakkunniga utarbetade förslag, som låg till grund för dessa bestämmelser, skulle minst en av de revisorer aktieägarna utse yrkesmässigt utöva revisionsverksamhet. I det till lagrådet remitterade förslaget föreskrefs, att en av de revisorer aktieägarna utse skulle vara av handelskammare i riket auktoriserad revisor. Lagrådet förordade, under åberopande av bl. a. det dåvarande förhållandevis låga antalet auktoriserade revisorer, de sakkunnigas förslag. Med hänsyn till den bättre garanti för sakkunskap som handelskammares auktorisation innefattade än enbart ett yrkesmässigt utövande av revisionsverksamhet bibehölls bestämmelsen därom i propositionen. Men lagutskottet ansåg i anslutning till vad lagrådet yttrat begränsning ej böra ske till de auktoriserade revisorerens krets och föreslog nu gällande lydelse.¹ Med denna avsågs tydligen att vinna garantier för en större kompetens än som vinnes genom kravet allenast å yrkesmässig verksamhet.

Enligt beredningens mening bör revisor med styrkt yrkeskunnighet och yrkeserfarenhet finnas främst hos de stora aktiebolag, som genom förmedling av fondbörsen vända sig till allmänheten för sin finansiering genom notering av aktierna i bolaget eller av obligationer utgivna av bolaget. I de stora bolagen är revisionsuppdraget ofta av så omfattande och krävande beskaffenhet, att verklig yrkeskunnighet och yrkeserfarenhet fordras. En bristfällig revision kan i stora bolag få ödesdigra följder, vilka kunna gå ut icke blott över de aktieägare som valt revisorererna utan över en vida större krets av personer, aktieägare och även borgenärer. Vidare är ett krav på yrkeskunniga revisorer i dessa stora bolag med hänsyn till deras begränsade antal också möjligt att upprätthålla. Av dessa skäl har beredningen ansett skyldighet böra föreligga för stora bolag att välja minst en yrkesrevisor. Då dessa bolag skola äga själva utse sina revisorer och garanti för att åtminstone en i revisionsverksamhet fullt sakkunnig och erfaren person utses ej kan — såsom beträffande bankaktiebolag — ernås därigenom att en revisor tillsättes av inspektionsmyndighet, måste lagen uppställa sådant krav beträffande yrkesrevisorns behörighet att trygghet vinnes för hans sakkunskap och erfarenhet. Beredningen har därför ansett sig böra föreslå, att minst en revisor i de stora bolagen skall vara *revisor som erhållit auktorisation av handelskammare i riket* (auktoriserad revisor).²

¹ Jfr 1938 års banksakkunnigas förslag (SOU 1932: 30) s. 80, prop. 1933 nr 167 s. 77, 117 och 119 samt bankoutskottets utl. nr 29 s. 14 (NJA 1934 avd. II s. 185—191).

Antalet auktoriserade revisorer, som 1933 var omkring 70, utgör 1941 i februari 136 och den årliga ökningen beräknas till 8—10.

² Handelskamrarna i riket äro tolv till antalet. Varje handelskammare omfattar ett visst område, så att hela riket numera är indelat i handelskammardistrikt. Handelskamrarna äro följande: Stockholms handelskammare, Östergötlands och Södermanlands handelskammare, Smålands och Blekinge handelskammare, Gotlands handelskammare, Skånes handelskammare, handelskammaren i Göteborg, Västergötlands och Norra Hallands handelskammare, handelskam-

Sådan auktorisation meddelas endast den som erhållit en väl kvalificerad teoretisk och praktisk utbildning för revisorsyrket,¹ och i sin helhet utgöra de svenska auktoriserade revisorerna utan tvivel en kår som fyller alla rimliga anspråk på yrkesskicklighet. Däremot har icke beredningen ansett sig kunna i detta avseende med de auktoriserade revisorerna likställa de av handelskammare såsom s. k. granskningsmän godkända personerna (godkända granskningsmän). Av dem kräves icke högre kunskapsprov och ej heller sådan praktisk utbildning som är jämförlig med de auktoriserade revisorernas.² De äro i regel icke yrkesrevisorer utan ofta anställda i banker och andra företag, varför de endast såsom bisyssla utföra revisionsarbete. Åtskilliga av dem äga visserligen stor praktisk erfarenhet och betydande yrkesskicklighet och kunna fullt tillfredsställande utföra även ett svårt revisionsarbete, men då det här gäller att uppställa en legal kompetensregel,

maren i Karlstad, handelskammaren för Örebro och Västmanlands län, handelskammaren i Gävle, Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare samt Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare.

Samtliga handelskamrar fingo 1917 statlig auktorisation, i det deras stadgar stadfästes av Kungl. Maj:t i anslutning till kungörelsen den 15 december 1916. Alla handelskamrar utom Gotlands antaga auktoriserade revisorer och godkända granskningsmän. Bestämmelse om rätt att antaga auktoriserade revisorer finnes visserligen ej upptagen i kungörelsen den 15 december 1916 men sådan bestämmelse finnes i vissa av de av Kungl. Maj:t fastställda stadgarna för handelskamrarna.

¹ Enligt Stockholms handelskammares stadga angående auktoriserade revisorer och godkända granskningsmän uppställas i §§ 2 och 3 vissa villkor för auktorisation av revisor. Såsom av handelskammaren auktoriserad revisor må enligt § 2 antagas svensk man eller kvinna, som a) uppnått 25 års ålder, men helst icke överskridit 55 år; b) råder över sig och sitt gods samt åtnjuter allmänt anseende för redlighet och rättskaffens vandel; c) antingen vid svensk handelshögskola avlagt sådan ekonomisk examen, som i § 3 sägs, eller ock undergått godkänd prövning enligt bestämmelserna i § 4; samt d) genom praktisk verksamhet, exempelvis väl vitsordad tjänstgöring hos auktoriserad revisor, ådagalagt lämplighet för revisorsyrket; börande sådan verksamhet i allmänhet hava pågått under minst fem år. Där särskilda omständigheter därtill föranleda, må eftergift göras i fordran, varom under c) här ovan stadgas. För att vid handelshögskola avlagd ekonomisk examen skall vara tillfyllestgörande för revisorskompetens, fordras enligt § 3: a) att i examen ingått ämnena handelsteknik, rättsvetenskap och nationalekonomi; samt b) att den examinerade erhållit minst vitsordet »med beröm godkänd» för sina inom ämnena handelsteknik och rättsvetenskap ådagalagda insikter. Med lärjunge vid handelshögskola, som avlagt nu sagda examen, skall för vinnande av revisorskompetens anses likställd den, vilken vid handelshögskola kompletterat redan avlagd ekonomisk examen till motsvarighet med här angivna fordringar. Enligt § 4 kan även efter särskild prövning person antagas till auktoriserad revisor.

Samma bestämmelser gälla beträffande övriga handelskammars auktorisation av revisorer, dock har av Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare icke föreskrivits någon övre åldersgräns.

² Beträffande antagande av godkända granskningsmän upptagas bestämmelser i § 9 av Stockholms handelskammares nämnda stadga. Såsom av handelskammaren godkänd granskningsman må enligt § 9 antagas svensk man eller kvinna, som a) uppnått 25 års ålder, men helst icke överskridit 60 år; b) råder över sig och sitt gods samt åtnjuter allmänt anseende för redlighet och rättskaffens vandel; c) äger goda kunskaper i bokföring; och d) ådagalagt lämplighet för revisionsarbete. Kunskaperna i bokföring skola vara styrkta genom betyg från handelshögskola, handelsgymnasium eller minst ettårig handelskurs, anordnad under skolöverstyrelsens överinseende, eller genom intyg av lärare i bokföring vid läroanstalt eller kurs, som nu nämnts, såvida icke beskaffenheten av åberopad praktisk verksamhet gör det uppenbart, att goda kunskaper i ämnet finnas. Lämpligheten för revisionsarbete skall hava ådagalagts genom flerårig praktisk verksamhet av sådan beskaffenhet, att dess utövare genom densamma förvärvat grundlig erfarenhet i frågor rörande bokföring och revision; börande sådan verksamhet i allmänhet hava pågått i minst fem år. Såsom sådan verksamhet må särskilt nämnas tjänstgöring såsom kamrerare eller kvalificerad bokförare i affärsföretag, bank, sparbank eller offentlig institution med ekonomisk förvaltning eller såsom biträde hos auktoriserad revisor.

Beträffande övriga handelskamrar gälla samma bestämmelser om godkännande av granskningsmän, dock med samma undantag beträffande Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare i fråga om åldersgränsen varom i föregående not sagts.

vars tillämpning blir helt beroende av bolagen själva, kan egenskapen av godkänd granskningsman icke anses erbjuda garanti för sådan allsidig sakkunskap och erfarenhet samt en sådan ställning av oberoende yrkesman, att de godkända granskningsmännen lämpligen kunna av lagen angivas såsom fullt kompetenta för revisionsuppdrag även i de största aktiebolag, med det ansvar som följer därmed i synnerhet för den som av lagen förutsättes vara i varje avseende väl kvalificerad för ett dylikt uppdrag. Beredningens ståndpunkt härutinnan medför icke något monopol för de auktoriserade revisorerna att utöva revision i de större bolagen, eftersom vid den auktoriserade revisorns sida även andra personer kunna vara revisorer i dylika bolag.

De bolag, där enligt beredningens förslag minst en revisor skall vara auktoriserad, äro som redan antytts först och främst de bolag, vilka låtit å fondbörsen notera sina aktier eller av dem utgivna obligationer. I det övervägande antalet av dessa bolag finnes redan nu, delvis med anledning av framställning därom från styrelsen för Stockholms fondbörs, auktoriserad revisor. I övrigt har beredningen ansett gränsen lämpligen böra dragas så, att auktoriserad revisor skall finnas i bolag, vars aktiekapital eller maximitkapital enligt bolagsordningen uppgår till två miljoner kronor eller däröver. Dessa bolags antal är enligt den statistiska utredningen 411.¹

Jämväl i fråga om mindre bolag, där auktoriserad revisor sålunda icke skall obligatoriskt förekomma, har beredningen ansett rätt böra medgivas en viss minoritet att påfordra att en av revisorerna skall hava styrkt utbildning och erfarenhet i revisionsverksamhet. Visserligen framstår behovet av en sådan rätt mindre starkt med de av beredningen föreslagna bestämmelserna om rätt att påkalla revisorsval efter proportionell valmetod. Enligt dessa bestämmelser tillkommer rätt att utse revisor aktieägargrupp, vars röstetal utgör mer än en tredjedel eller — i fall då mer än två revisorer skola väljas — mer än en fjärdedel av röstetalet för samtliga å stämman företrädde aktier. Emellertid kan det tänkas att en minoritets önskan ej sträcker sig längre än till att bland revisorerna skall finnas en revisor med styrkt utbildning och erfarenhet i revisionsverksamhet. En sådan önskan, som knappast kan befaras vara förestavad av illojala skäl, synes böra beaktas, då den framföres av en minoritet som — i likhet med vad enligt förslaget i där det begäres av aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp om minst en tiondel av hela aktiekapitalet. I förevarande fall synes även godkänd granskningsman böra kunna anlitas. I andra punkten har därför intagits bestämmelse, att *auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman* skall utses, där det begäres av aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp om minst en tiondel av hela aktiekapitalet. Bolagsstämmans majoritet äger därvid träffa val mellan auktoriserad revisor och godkänd granskningsman.

Att till revisor skall utses auktoriserad revisor eller godkänd gransknings-

¹ Av den statistiska utredningen angående aktiebolagen framgår, att vid utgången av 1934 auktoriserad revisor förekom i 1 767 aktiebolag, därav i 108 av 256 aktiebolag med aktiekapital över 2 milj. kr. och högst 5 milj. kr., i 34 av 68 aktiebolag med aktiekapital över 5 milj. kr. och högst 10 milj. kr., i 38 av 47 aktiebolag med aktiekapital över 10 milj. kr. och högst 20 milj. kr. och i 35 av 40 aktiebolag med aktiekapital över 20 milj. kr.

man, där det är föreskrivet i bolagsordningen, är uppenbart, men en erinran därom har upptagits i sistnämnda punkt.

Tredje stycket. Den i 72 § tredje stycket AL upptagna jävsregeln, att till revisor ej må utses den som är i bolagets eller styrelseledamots tjänst, synes vara alltför begränsad. Den lämnar icke behörigt skydd i fall då revisorns förhållande till de personer vilkas verksamhet han skall kontrollera är på grund av underordnad eller beroende ställning eller på grund av närmare släktskap sådan, att påtaglig fara för osjälvständighet eller partiskhet föreligger.¹ Regeln har därför i förslaget utvidgats sålunda, att till revisor ej må utses den som är befattningshavare i bolaget eller eljest intager en underordnad eller beroende ställning till styrelseledamot eller verkställande direktör eller till befattningshavare i bolaget, åt vilken uppdragits ombesörjandet av bokföringen, medelsförvaltningen eller kontrollen däröver, icke heller styrelseledamots, verkställande direktörs eller nyssnämnd befattningshavares make eller den som med honom är i rätt upp- eller nedstigande skyldskap eller svågerlag eller är hans syskon eller gift med hans syskon.

Fjärde stycket. Bestämmelserna i förevarande mom. angående revisors kvalifikationer skola naturligtvis gälla även i fråga om revisorssuppleanter. Om på grund av bestämmelse i lag eller bolagsordning auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman skall utses, skall jämväl suppleant för honom vara auktoriserad revisor resp. godkänd granskningsman. Bestämmelse av sådant innehåll har upptagits i detta stycke. Med hänsyn till den högre kompetens som innehaves av auktoriserad revisor, kan naturligtvis auktoriserad revisor vara suppleant för godkänd granskningsman.

Om vid val av revisor bestämmelserna i första, andra och tredje styckena åsidosätts, kan valet klandras (145 §). Vid överträdelse av bestämmelserna i första stycket första punkten eller i andra eller tredje stycket kan vidare enligt 114 § förslaget anmälan ske till Konungens befallningshavande, som i sådant fall skall förordna revisor. Då bolagsstämman beslut innefattar överträdelse av regeln i 113 § 1 mom. första stycket andra punkten, kommer däremot allenast klandertalan att stå öppen.

2 mom. Revisionsbolag. Enligt vissa främmande länders aktiebolagslagstiftning kunna även juridiska personer vara revisorer.

Enligt tysk rätt (AG § 137) kunna till revisorer väljas auktoriserade revisorer (öffentlich bestellte Wirtschaftsprüfer) och revisionsbolag (öffentlich bestellte Wirtschaftsprüfungsgesellschaften).² Dansk rätt (DAL § 52) förutsätter också att en revisorsfirma eller ett revisionsbolag kan väljas till revisor. Enligt norsk rätt (NAL § 66) kan stämman besluta, att revisionen icke skall förrättas av valda revisorer utan av ett bolag eller annan »Innretning», som särskilt befattar sig med revision.

I Danmark finnas revisionsbolag, även aktiebolag, understundom med ett stort

¹ Enligt DAL § 52 första stycket må revisor icke stå i bolagets tjänst, vara ledamot av dess styrelse eller direktion, eller vara knuten till någon ledamot av styrelsen eller direktionen, till bokförare eller kassör genom tjänst, äktenskap, släktskap eller svågerlag i rätt upp- eller nedstigande led eller såsom syskon. I NAL § 65 tredje stycket stadgas, att revisor icke må vara styrelseledamot eller innehava någon styrelsen eller styrelseledamot underordnad ställning i eller utanför bolaget eller vara gift med någon styrelseledamot eller besläktad eller besvägrad med någon styrelseledamot i rätt upp- eller nedstigande led eller å sidan så nära som syskon.

²Jfr Schlegelberger AG § 137 anm. 2.

antal anställda revisorer. Då ett aktiebolag väljer ett revisionsbolag till revisor, utser revisionsbolaget den person som skall förrätta revisionen. Är revisionsbolaget av mera betydande storlek, anses den sålunda utsedde revisorn erhålla större självständighet än vid direkt val gentemot det bolag vars förvaltning revideras och en viss garanti även vinnas för att lämplig person användes till uppdraget. I Norge har för revisionsverksamhet bolagsformen icke erhållit större betydelse, och det är ej brukligt att revisionsbolag väljes till revisor.

Gällande svensk aktiebolagslag besvarar icke uttryckligt frågan huruvida juridisk person kan utses till revisor. Ehuru det någon gång torde förekomma att ett revisionsföretag väljes till revisor, torde enligt gällande lag endast fysiska personer kunna lagligen utses till revisorer. Över huvud finnas i Sverige endast ett fåtal revisionsföretag som äro juridiska personer, aktiebolag eller handelsbolag. Däremot är det vanligt, att revisor driver revisionsverksamhet med ett flertal auktoriserade revisorer eller assistenter i sin tjänst eller att två eller flera revisorer samarbeta i annan form än aktiebolagets eller handelsbolagets. Om samarbetet har den karaktären att ett bolagsförhållande föreligger, är det i regel allenast fråga om ett enkelt bolag, som icke är ett särskilt bildat rättssubjekt och alltså icke såsom sådant kan utses till revisor.

Enligt beredningens mening föreligger icke tillräcklig anledning att förbehålla revisorsuppdrag åt fysiska personer. Tvärtom torde, såsom erfarenheterna från Danmark utvisa, vissa fördelar vara förbundna därmed, att ett revisionsbolag som väljes till revisor utser den som skall fullgöra revisionen. Stödet av ett mera betydande revisionsbolag är ägnat att skänka revisorn en självständighet och en auktoritet mot styrelsen för aktiebolaget, som en enskild revisor måhända kan hava svårare att skaffa sig. Och även spörsmålet om användandet av medhjälpare vinner lättare sin lösning, om revisionsbolag må utses till revisorer. Då ett revisionsbolag utses till revisor, kommer civilrättsligt ansvar i förhållande till det väljande bolaget för uppdragets behöriga utövande att falla på revisionsbolaget. Om revisionsbolaget har mera betydande storlek medför detta, att större möjlighet föreligger att utkräva det civilrättsliga ansvaret för en bristfällig revision.

Den omständigheten, att för närvarande i Sverige icke i större omfattning finnas revisionsbolag, synes icke heller utgöra skäl mot att i lagstiftningen upptaga föreskrifter om juridiska personer som revisorer. Sådana föreskrifter kunna möjliggöra en utveckling, som i andra länder visat sig vara ägnad att stärka revisionsväsendet.

Emellertid har det icke syntts lämpligt att utan någon begränsning godkänna juridiska personer såsom revisorer. Därigenom kunde fara uppstå för uppkomsten av revisionsföretag i icke önskvärda former. Enligt förevarande mom. första stycket förutsättes att företaget är handelsbolag, kommanditbolag eller aktiebolag, som driver revisionsverksamhet. Sålunda godkännas ej föreningar såsom revisorer, och det kräves att företaget verkligen driver revisionsverksamhet, alltså icke blott vid sidan av sin egentliga verksamhet tillfälligt åtager sig revisionsuppdrag. Särskilt med hänsyn till vikten av att

ansvaret för revisionen skall, även när det är fråga om juridisk person, kunna utan för stora svårigheter utkrävas, har beredningen även ansett sig böra uppställa krav på att revisionsföretaget är på ett fast sätt anknutet till Sverige. I detta syfte föreslås, att de revisionsdrivande företag, som må utses till revisorer i aktiebolag, skola vara svenskt handelsbolag eller kommanditbolag, däri var personligen ansvarig bolagsman är här i riket bosatt svensk medborgare, eller svenskt aktiebolag i vars bolagsordning intagits förbehåll som avses i 2 § andra stycket lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag. Andra svenska juridiska personer liksom utländska juridiska personer kunna sålunda enligt förslaget icke utses till revisorer i aktiebolag.

Då utseende av revisionsbolag till revisor betyder, att själva revisionen kommer att verkställas av den person som revisionsbolaget därtill utser, har det vidare ansetts angeläget att vinna garanti för att denna person besitter erforderlig sakkunskap och övriga kvalifikationer för revisionsuppdraget. I detta syfte stadgas i andra stycket, att revisionsbolag skall till revisionens förrättande utse auktoriserad revisor, som är här i riket bosatt svensk medborgare, samt att jävsbestämmelserna i 1 mom. tredje stycket skola äga tillämpning i avseende å denne. Genom dessa bestämmelser vinnes samma trygghet för revisionens behöriga verkställande som då till revisor väljes en person som är auktoriserad revisor och här i riket bosatt svensk medborgare, och med hänsyn därtill har även i första stycket andra punkten stadgats, att revisionsbolag, som uppfyller de i första punkten angivna förutsättningarna, skall anses jämställd med sådan person.

Det kriminella ansvaret för revisionsarbetet åvilar naturligtvis den av revisionsbolaget utsedde auktoriserade revisorn. I fråga om det civila ansvaret hör detta åvila såväl revisorn som revisionsbolaget. I andra stycket andra punkten har därför föreskrivits, att ersättningskyldighet, som på grund av uppdraget kan uppkomma för revisor, skall åvila jämväl revisionsbolaget.

Har revisionsbolag utsetts till revisor, skall enligt tredje stycket suppleant för bolaget ej utses. Det ankommer på revisionsbolaget att sörja för ersättare för den av bolaget utsedde revisorn.

3 mom. Revisorer i moderbolag. Första stycket. Då det är av största vikt, att ett moderbolags kontrollorgan äger full kännedom om dotterbolagens förhållanden, vore det naturligtvis önskvärt, att bland moderbolagets revisorer alltid funnes representanter för revisionsorganet i samtliga dotterbolag. En regel av sådan innebörd skulle emellertid möta praktiska svårigheter. Frånsett att beträffande utländskt dotterbolag den för bolaget tillämpliga främmande lagstiftningen kan medföra hinder däremot, kunna dotterbolagen äga den spridning över världens olika delar, att en sådan anordning praktiskt taget omöjliggöres. Beredningen har därför i förevarande mom. första stycket allenast upptagit en instruktörisk regel av innehåll, att bland revisorer i moderbolag bör, där det kan ske, någon eller några vara revisorer i dotterbolagen.

Andra stycket. För närvarande förekommer icke sällan i koncerner, att

till revisor i dotterbolag utses en tjänsteman i moderbolaget. Härigenom anser man sig vinna avsevärda fördelar i form av en bekväm samt för moderbolaget och koncernen betryggande kontroll över dotterbolaget. I de vanliga fall då i dotterbolagets styrelse finnes någon ledamot som även är styrelseledamot i moderbolaget skulle emellertid en sådan anordning av revisorerna hindras genom jävsbestämmelserna i 1 mom. tredje stycket. Ett undantag från dessa jävsbestämmelser har därför syntts önskvärt, och beredningen har ansett ett sådant undantag kunna göras under förutsättning att det finns ytterligare minst en ojävig revisor i dotterbolaget. En regel härom har upptagits i detta stycke.

114 §.

Förordnande av revisor. Första stycket. Gällande aktiebolagslag saknar bestämmelser om påföljd av att bolagsstämma underlåter att välja revisorer.¹ På grund av vikten däray, att den kontroll över efterlevnaden av de för aktiebolagen gällande föreskrifter som revisionen innefattar verkligen äger rum, av hänsyn såväl till aktieägarna som till dem vilka träda i förbindelse med bolaget, hava sådana bestämmelser upptagits i förslaget. Sålunda föreslås i 150 § första stycket andra punkten skyldighet för bolaget att träda i likvidation, om bolaget saknar till registret anmäld revisor. Men dessutom synes utväg böra finnas att hos offentlig myndighet begära utseende av revisorer. En sådan ordning är icke möjlig i fråga om bolagets förvaltningsorgan, styrelsen och verkställande direktör, men betänklighet synes icke möta beträffande kontrollorganet. Förordnande av revisorer bör i förevarande fall — liksom enligt gällande rätt förordnande av minoritetsrevisor — ankomma på Konungens befallningshavande.

Hava i aktiebolag revisorer ej utsetts till *föreskrivet antal*, åligger det enligt förevarande stycke styrelsen, styrelseledamot och verkställande direktör att ofördröjligen anmäla förhållandet för Konungens befallningshavande i länet. Anmälan må göras även av aktieägare eller borgenär hos bolaget. Detsamma gäller naturligtvis, om revisor valts men avgår eller avlider och nyval ej anställs.

Den omständigheten, att ett revisorsval kan bliva eller är föremål för klandertalan, innebär icke i och för sig, att revisor ej skall anses utsedd. Ehuru klanderanledning föreligger torde revisorn hava att utöva sitt uppdrag, och om klandertalan icke inom föreskriven tid anställs, är enligt förslaget valet att betrakta såsom giltigt. Föreligger nullitetsgrund, är valet ogiltigt och förordnande av revisor skall begäras.

Om revisor utses *i strid mot bestämmelserna i förslaget 113 §*, kan naturligtvis talan föras mot det bolagsstämmobeslut varigenom revisorn utsetts. Då en talan vid domstol mot beslutet kan kräva avsevärd tid och dessutom icke kan föras av borgenär, har det ansetts lämpligt att uttryckligt

¹ Underlåtenhet att utse revisorer medför, att behörig fastställelse av balansräkning ej kan äga rum och att följaktligen vinstutdelning icke lagligen kan företagas. Ej heller kan giltigt beslut om ansvarsfrihet för styrelsen fattas.

angiva de bestämmelser i 113 §, vilkas åsidosättande skall medföra att åtgärd av Konungens befallningshavande kan påkallas. Härutinnan föreslår beredningen, att åtgärd skall kunna påkallas vid åsidosättande av bestämmelserna i 113 § 1 mom. första stycket första punkten samt andra och tredje styckena. Skyldighet att göra anmälan åvilar även i detta fall styrelsen, styrelseledamot och verkställande direktör, medan rätt att göra anmälan dessutom tillkommer aktieägare eller borgenär hos bolaget. Då Konungens befallningshavandes åtgärd kan påkallas, torde talan vid domstol komma att i ringa omfattning anlitas.

Däremot kan enligt beredningens förslag åsidosättande av bestämmelsen i 113 § 1 mom. första stycket andra punkten ej medföra Konungens befallningshavandes ingripande. I dylikt fall kan alltså rättelse vinnas endast genom talan vid domstol.

Med hänsyn till den allmänna betydelsen av att i de större bolagen finnes tillfredsställande revision föreslås skyldighet för registreringsmyndigheten att göra anmälan hos Konungens befallningshavande, där enligt registreringsanmälan, som gjorts enligt 112 §, till revisor icke blivit utsedd auktoriserad revisor — eller därmed enligt 113 § 2 mom. första stycket jämställt revisionsbolag — ehuru det enligt 113 § 1 mom. andra stycket första punkten skolat ske. I detta sammanhang må anmärkas, att ansökningsen om ett bolags registrering enligt 34 § skall innehålla uppgifter om revisorerna. Skulle registreringsmyndigheten av dessa finna, att behöriga revisorer icke utsetts, skall bolagets registrering vägras.

Bestämmelserna i första stycket få anses tillämpliga ej blott när vid själva revisorsvalet bestämmelserna i 113 § 1 mom. första stycket första punkten samt andra och tredje styckena åsidosatts, utan även om en från början behörig revisor senare drabbas av hinder enligt nämnda bestämmelser, såsom ifall revisor blir omyndigförklarad eller kommer i jävsgrundande ställning enligt 113 § 1 mom. tredje stycket, eller en auktoriserad revisor förlorar sin auktorisation. I sådant fall åligger det visserligen jämlikt 112 § andra stycket styrelsen att föranstalta om nytt revisorsval, men om denna skyldighet försummas, äga bestämmelserna i förevarande paragraf tillämpning.

Andra stycket. I andra stycket upptagas föreskrifter om den åtgärd som skall vidtagas av Konungens befallningshavande med anledning av gjord anmälan. Hava revisorer icke utsetts till det antal som enligt aktiebolagslagen och bolagsordningen erfordras, skall Konungens befallningshavande förordna revisorer till erforderligt antal. Konungens befallningshavande är härvid icke bunden vid det minimiantal som framgår av lagen eller bolagsordningen. Om t. ex. ett bolag enligt 111 § första stycket skall hava minst två revisorer och i bolagsordningen föreskrives att bolaget skall hava minst två högst fyra revisorer men ingen utsetts, kan Konungens befallningshavande efter prövning förordna två, tre eller fyra revisorer. Har till revisor ej utsetts auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman, ehuru det enligt aktiebolagslagen eller bolagsordningen skolat ske, skall Konungens befall-

ningshavande förordna revisor som uppfyller de sålunda för vart fall erforderliga förutsättningarna.

Har till revisor utsetts omyndig eller har någon, som ej är här i riket bosatt svensk medborgare, utan Konungens tillstånd utsetts till revisor, skall han av Konungens befallningshavande förklaras entledigad och en myndig person resp. en här i riket bosatt svensk medborgare utses i hans ställe. Där till revisor utsetts någon, beträffande vilken jäv föreligger som i 113 § 1 mom. tredje stycket sägs, eller annan juridisk person än bolag som avses i 113 § 2 mom. första stycket, skall den utsedde förklaras entledigad och ojävig person eller sådant bolag i stället utses.

Har anmälan ej gjorts av styrelsen, skall före besluts meddelande tillfälle beredas styrelsen att yttra sig i ärendet.

Skulle, sedan anmälan gjorts till Konungens befallningshavande men innan Konungens befallningshavande vidtagit åtgärd, det anmälda förhållandet hava av bolaget rättats och detta anmälts, skall uppenbarligen frågan om åtgärd förfalla.

Tredje stycket. Då förordnande av revisor genom Konungens befallningshavande blott har till syfte att åstadkomma rättelse, när ej i vanlig ordning behöriga revisorer utsetts, skall enligt tredje stycket förordnandet blott avse tid till dess annan revisor blivit i föreskriven ordning utsedd i stället för den förordnade. Jämlikt grunderna för 112 § andra stycket erfordras härvid nytt val av samtliga revisorer jämte suppleanter.

Fjärde stycket. Om förordnande av revisor och om entledigande av revisor enligt denna paragraf skall genom Konungens befallningshavandes försorg ofördröjligen avsändas meddelande för registrering. Meddelande om förordnande av revisor skall innehålla de uppgifter angående revisorn som föreskrivas i 34 §.

Om rätt för Konungens befallningshavande att entlediga enligt detta lagrum utsedd revisor, så ock om kvalifikationer och jävshinder samt om arvode stadgas i 116 §.

115 §.

Minoritetsrevisor. Enligt 73 § första stycket AL kan hos Konungens befallningshavande i länet påkallas utseende av en revisor att med övriga revisorer deltaga i dem åliggande granskning av styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper eller i granskning av vissa räkenskaper. Förslag härom måste väckas å bolagsstämma. Har förslaget å bolagsstämman antagits eller biträtts av aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp, utgörande minst en femtedel av hela aktiekapitalet, åligger det styrelsen att inom en vecka hos Konungens befallningshavande göra framställning om utseende av revisor. Underlåter styrelsen detta, äger varje aktieägare göra dylik framställning.

Lagberedningens förslag. Vid det ordinarie revisorsvalet tages hänsyn endast till det antal röster som tillkomma de i valet deltagande aktieägarna å stämman. Olikhet i det röstvärde som är förknippat med olika slag av aktier

blir sålunda av betydelse vid valet. För den minoritetsrätt, varom här är fråga, tages — liksom vid övriga minoritetsrättigheter — hänsyn endast till den andel i aktiekapitalet aktieägarna företräda. Bestämmelserna om minoritetsrevisor hava därför särskild betydelse i bolag, där aktieklasser med olika röstvärde finnas, såsom skyddsregler för de aktieägare vilkas aktier hava ett lägre röstvärde. Därför kunna bestämmelserna i förslaget 111 § om rätt för aktieägargrupp att påkalla tillämpning av proportionell valmetod vid det ordinarie revisorsvalet icke anses göra stadgandet om minoritetsrevisor obehövt. Såsom förutsättning för rätt att påkalla tillsättande av minoritetsrevisor — liksom för övriga i förslaget upptagna minoritetsrättigheter — har beredningen av skäl som anförts i inledningen till avdelningen om talan mot styrelseledamot, verkställande direktör, stiftare, revisor m. fl. ansett sig böra föreslå, att minoriteten företräder ett sammanlagt aktiebelopp utgörande minst en tiondel av hela aktiekapitalet.

Första stycket. Liksom enligt gällande aktiebolagslag skall minoritetsrevisor kunna förordnas att tillsammans med övriga revisorer deltaga i granskningen av styrelsens och — enligt förslaget — verkställande direktörs förvaltning och av bolagets räkenskaper. Uppdraget har då samma omfattning som de ordinarie revisorernas. Granskningen skall ock kunna begränsas till att avse allenast vissa räkenskaper och enligt beredningens förslag även viss angiven åtgärd. Förslag om granskning genom revisor som utses av Konungens befallningshavande måste väckas å bolagsstämma. Har sådant förslag antagits å bolagsstämman eller där biträts av aktieägare representerande den erforderliga andelen i aktiekapitalet, åligger det styrelsen att inom en vecka hos Konungens befallningshavande göra framställning om utseende av minoritetsrevisor. Underlåter styrelsen det, äger varje aktieägare göra dylik framställning. Enligt 73 § AL kan endast en revisor utses. Ehuru i allmänhet endast en minoritetsrevisor torde böra utses, kunna emellertid de uppgifter som skola anförtros minoritetsrevisor vara av den natur och omfattning, att det kan vara lämpligt att jämte allmän kunskap och erfarenhet i revisionsverksamhet särskild sakkunskap är företrädd. Där omständigheterna därtill föranleda, skall därför enligt förslaget Konungens befallningshavande äga utse flera, dock högst tre revisorer, för uppdraget.

Har förslag väckts om granskning av viss omfattning och detta förslag antages av föreskriven minoritet, måste ett såtillvida bindande minoritetsbeslut anses föreligga, att majoriteten icke kan göra minoritetens rätt verkninglös genom att antaga förslaget om utseende av revisor men samtidigt på annat sätt begränsa hans granskningsrätt. Även Konungens befallningshavande får anses beträffande granskningens omfattning vara bunden av det antagna förslaget. Skulle ett av föreskriven minoritet biträtt förslag avse granskning av sådan omfattning att granskningen helt täcker den som angivits i ett annat förslag, kommer naturligtvis det förra förslaget att lända till efterrättelse. Beredningens förslag lägger icke hinder i vägen för att vid bolagsstämman skilda minoriteter antaga förslag om på olika sätt begränsad granskning t. ex. en minoritet förslag om granskning av en viss

åtgärd och en annan minoritet förslag om granskning av en annan åtgärd. I sådant fall ankommer det på Konungens befallningshavandes prövning, om granskningen av vardera åtgärden skall uppdragas åt särskilda personer eller åt samma person.

Det åligger alltid Konungens befallningshavande att till revisor förordna en lämplig och opartisk person.¹ Då minoritetsrevisor förordnats att utan begränsning deltaga med de ordinarie revisorerna i granskningen av styrelsens och verkställande direktörs förvaltning och bolagets räkenskaper, kan ny minoritetsrevisor ej förordnas. Med hänsyn härtill och då en framställning om förordnande av minoritetsrevisor kan vara grundad på medverkan av aktieägare med skilda meningar, kan Konungens befallningshavande ej utan vidare följa framställt förslag beträffande revisorns person. Har däremot minoritetsrevisor förordnats för särskild granskning av viss åtgärd, kan — även innan detta uppdrag slutförts — annan minoritetsrevisor förordnas för särskild granskning av annan åtgärd. Vid förordnande av minoritetsrevisor med begränsat uppdrag torde därför i högre grad kunna beaktas sökandens önsknings i avseende å revisorns person. I det under 111 § omnämnda fall, då en minoritet tillsatt de ordinarie revisorerna och den jäviga majoriteten hos Konungens befallningshavande begär utseende av revisor, synes med hänsyn till förhållandena — om några särskilda skäl ej föreligga däremot — Konungens befallningshavande kunna tillmötesgå majoritetens förslag rörande personvalet.

Utän särskild bestämmelse synes tydligt att minoritetsrevisor, som förordnas att förrätta revision tillsammans med bolagets revisorer, får anses vara utsedd för samma tid som dessa, och att minoritetsrevisor med uppdrag att företaga begränsad granskning är utsedd för tiden till uppdragets slutförande.

Att minoritetsrevisor skall med de ordinarie revisorerna deltaga i granskningen av styrelsens och verkställande direktörs förvaltning och bolagets räkenskaper innebär, att han har samma befogenheter och plikter som dessa. Det betyder ej någon minskning i hans självständighet vid utförandet av granskningsuppdraget. Såsom vid 117 § närmare anföres är revisorernas verksamhet icke såtillvida kollegial att den ene är beroende av medverkan från de övriga. Beträffande minoritetsrevisors rätt att granska tidigare förvaltningsåtgärder² bör beaktas, att under styrelsens förvaltning av bolagets angelägenheter jämväl faller vidtagande av åtgärd till undanröjande eller minskning av för bolaget ogynnsamma verkningar av en tidigare företagen åtgärd. Det åligger de ordinarie revisorerna att tillse, huruvida styrelsen härutinnan fullgjort sin skyldighet. Samma skyldighet åvilar minoritetsrevisor, om åtgärden faller inom den granskning som uppdragits åt honom. En minoritetsrevisor är därför, liksom övriga revisorer, oförhindrad att ägna granskning jämväl åt åtgärd, vars vidtagande infallit under tidigare granskningsperiod. Revisorn är därvid såtillvida begränsad i sin gransknings-

¹ Jfr 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 56 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 101).

² Jfr 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 55—56 (NJA 1914 avd. II nr 14 s. 101).

rätt att denna ej må sträckas till åtgärder, som för förvaltningen av bolagets angelägenheter och med hänsyn till beviljad ansvarsfrihet numera sakna betydelse. Då det för minoritetsrevisor icke sällan lär vara större anledning än för de ordinarie revisorerna — som utövat tidigare granskning — att vid granskningen gå tillbaka till tidigare räkenskapsår, har minoritetsrevisorernas uppgift vid obegränsat granskningsuppdrag angivits vara att med övriga revisorer deltaga i granskningen. Orden »dem åliggande» har utgått i förslaget. Även i fråga om begränsat granskningsuppdrag har en viss skillnad i uppdragets omfattning — utöver den som följer av själva begränsningen till vissa räkenskaper eller viss åtgärd — ansetts böra komma till uttryck i lagen. För en minoritetsrevisor med dylikt begränsat uppdrag kan det vara nödvändigt eller önskvärt att göra speciella undersökningar, som icke kunna anses utan vidare påkallade vid den ordinarie revisionen. Därför har dylik minoritetsrevisors uppdrag angivits vara att företaga granskning, icke såsom i 73 § AL att med övriga revisorer deltaga i granskningen.

I förslaget stadgas icke att förordnande av minoritetsrevisor skall anmälas för registrering. En publicering av sådant förordnande, som kanske gäller endast för en kort tid, kunde i vissa fall vara bolaget till men.

Andra stycket. Minoritetsrevisor som är utsedd för viss granskning skall enligt detta stycke avgiva särskilt yttrande över granskningen. Annan minoritetsrevisor har full frihet att ansluta sig till de ordinarie revisorernas berättelse men torde väl i regel komma att avgiva särskilt yttrande även då han ej framställer anmärkning.

Minoritetsrevisor bör kunna påkalla extra bolagsstämma för framläggande av berättelsen eller eljest påkallande av åtgärd. Bestämmelse härom har upptagits i 128 § tredje stycket.

116 §.

Bestämmelser rörande revisorer som förordnats av Konungens befallningshavande. Även i fråga om revisor, som utses av Konungens befallningshavande enligt 114 eller 115 §, bör gälla bestämmelsen i 112 § första stycket tredje punkten, att han skall kunna när som helst skiljas från uppdraget av den som utsett honom. Likaså böra bestämmelserna i 113 § 1 mom. första och tredje styckena om de kvalifikationer revisor skall äga och om jäv mot revisor äga tillämpning jämväl i avseende å revisor, som utses av Konungens befallningshavande. Sådan revisor skall vara berättigad att av bolaget erhålla skäligen arvode. Bestämmelser i enlighet med det nu sagda hava upptagits i förevarande paragraf.

117 §.

Revisorernas plikter m. m. I 111 § första stycket första punkten, som svarar mot 72 § första stycket AL, anges innebörden av revisors uppdrag vara att granska styrelsens och verkställande direktörs förvaltning samt bo-

lagets räkenskaper. Förutom bestämmelsen i 74 § AL om skyldighet att avgiva revisionsberättelse innehåller gällande lag inga föreskrifter angående de åtgärder revisorerna hava att vidtaga i och för sin granskning. Rörande lagens ståndpunkt härutinnan tjäna dock till ledning föreskrifterna i 74 § första stycket AL, att styrelsen skall bereda revisor tillfälle att när som helst inventera bolagets kassa och övriga tillgångar samt granska bolagets alla böcker, räkenskaper och andra handlingar, och att av revisor begärd upplysning angående förvaltningen ej må av styrelsen förvägras. Revisorernas plikt att särskilt granska de av styrelsen avgivna redovisningshandlingarna, förvaltningsberättelsen jämte vinst- och förlusträkningen samt balansräkningen, framgår av bl. a. föreskriften om dessa handlingars överlämnande till revisorerna. Beredningen har emellertid ansett det vara av vikt för befrämjandet av revisionsverksamheten att revisorernas viktigaste skyldigheter uttryckligen fastslås i lagen; därigenom vinnes icke blott att hos revisorerna dessa skyldigheter inskräpas utan även att revisorerna erhålla ett stöd emot strävanden som understundom kunna förekomma från bolagsledningars sida att obehörigen begränsa revisorernas granskningsverksamhet. I förevarande paragraf hava därför upptagits bestämmelser angående revisorernas viktigaste skyldigheter. Därjämte hava också i paragrafen inlagits bestämmelser om revisorernas rätt att anlita medhjälpare samt om deras rätt att kräva tillgång till handlingar, upplysningar m. m.

De skyldigheter i avseende å granskningen, som åvila revisor och som i viktigare avseenden angivas i förevarande paragraf, äro icke begränsade till *revision* av årsredovisningen och vad därmed sammanhänger. Såsom även gällande aktiebolagslag förutsätter hava revisorerna att utöva kontroll under hela den tid för vilken de äro valda. Omfattningen av den *löpande kontroll* revisor sålunda har att utöva är naturligtvis beroende av bolagets förhållanden: beskaffenheten av dess rörelse, dess egna kontrollanordningar o. s. v. Rätt att vidtaga granskningsåtgärder äger revisor när helst han finner anledning därtill föreligga.¹ Det sagda hindrar icke, att granskningen av styrelsens och verkställande direktörs årsredovisning framstår såsom revisorernas huvuduppgift, särskilt i fall då bolagets egna anordningar för löpande kontroll äro betryggande. Det bör beaktas, att kontrollskyldighet åvilar revisor även för tiden efter revisionen av årsredovisningen fram till den ordinarie bolagsstämman. Skulle det därvid inträffa, att de finna anmärkningsvärda förhållanden föreligga, som böra bringas till aktieägarnas kännedom, äro de skyldiga att giva meddelande därom, liksom de under löpande räkenskapsår böra hänvända sig till aktieägarna genom påkallande av extra bolagsstämma, om de finna förhållandena kunna giva anledning till omedelbar åtgärd från aktieägarnas sida.

Några bestämda regler om huru revisorerna böra förfara vid fullgörandet av de skyldigheter, som ingå i det dem åliggande granskningsuppdraget, kunna ej uppställas. Ordningen för revisionen blir naturligtvis i hög grad

¹ Se bolagskommitténs år 1890 avgivna betänkande s. 126.

beroende på varje bolags verksamhet och organisatoriska förhållanden. Undan för undan utbildas under den praktiska revisionsverksamheten, med stöd av den företagsekonomiska vetenskapen, metoder som framstå såsom ändamålsenligare än förut tillämpade och som därför uttränga dessa. Beredningen har dock ansett det vara lämpligt att med ledning av upplysningar, som meddelats av beredningens sakkunnige i fråga om bokföringsteknik och revisionsverksamhet, lämna en redogörelse för hur det för närvarande — i anslutning till rådande uppfattning om en revisors förpliktelser — förfäres vid revisionen inom vissa vanliga typer av aktiebolag, där ej särskilda förhållanden påkalla ett särskilt förfarande.

1 mom. Revisionsförfarandet. Första stycket. Första ledet. En viktig uppgift för revisorerna är *granskningen av bolagets böcker och andra räkenskaper*. Denna uppgift är den som i första hand åvilar revisorerna vid utövningen av den löpande kontrollen under räkenskapsåret.

I avseende å bokföringen åligger det naturligen alltid revisorerna att efterse, huruvida vid böckernas uppläggning och deras förande tillämpade principer stå i överensstämmelse med aktiebolagslagens och bokföringslagens regler samt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased. I övrigt blir revisorernas uppgift beträffande kontrollen över bokföringen väsentligt olika allt efter det sätt varpå organisationen av och tillsynen över bokföringen blivit ordnad, främst om tillsynen tillkommer revisor med biträde av en medhjälpare eller om tillsynen utövas inom bolaget (motiven till 89 §). Även om tillsynen under räkenskapsåret utövas genom en av styrelsen utsedd siffergranskare, böra revisorerna kunna i viss utsträckning bygga sin revision på hans arbete. En dylik siffergranskare torde i allmänhet hava genomgått de i böckerna upptagna posterna under jämförelse med befintliga verifikationer samt mer eller mindre fullständigt kontrollerat verkställda uträkningar (multiplikationer, additioner och transporter). I övrigt är omfattningen av siffergranskarens kontroll växlande i olika bolag. Revisorerna böra därför avfordra honom intyg rörande omfattningen av och ordningen för hans granskningsverksamhet och därefter lämna sin granskning. Det måste vidare anses åligga revisorerna att taga del av de instruktioner som meddelats honom och föreslå de ändringar i dessa instruktioner, som revisorerna anse påkallade för att ordningen för tillsynen över bokföringen skall kunna anses tillfredsställande. För att revisorerna skola kunna bygga på siffergranskarens arbete måste förutsättas, att han framstår såsom fullt pålitlig i arbetet. Revisorerna få anses skyldiga att bilda sig en uppfattning därom bl. a. genom förfrågningar och stickprovsundersökningar, och att där de finna det påkallat framställa erinringar beträffande hans verksamhet och — om det erfordras — mot personvalet.

Vid granskningen av bolagets böcker och andra räkenskaper bör i fråga om bokförda *utgifter* fordras att *verifikationer* föreligga i den omfattning som överensstämmer med god affärssed. I vissa fall kan en undersökning av verifikationens innehåll vara påkallad. Sålunda torde erfarenheten hava visat vikten av att i fråga om utgifter för arbetslöner någon gång företages

stickprovsundersökning av de till grund för utgiftsposterna liggande avlöningsuppgifterna.

Beträffande *inkomster* torde enligt god affärssed i viss omfattning krävas att verifiering sker av att de inkomster som inlutit ingått i bokföringen. I den mån verifikationer finnas t. ex. diarium över remissor samt numrerade kopior av kvitton å inlutna medel, skola de naturligtvis jämföras med bokföringen. I övrigt hava revisorerna att söka på lämpligt sätt kontrollera, att inlutna inkomster vederbörligen redovisats. I sådant avseende anses det böra uppmärksammas, huruvida enligt räkenskaperna äldre obetalda fordringar finnas som kunna giva anledning till misstanke att erlagd betalning icke blivit i behörig ordning bokförd. Vid sådan misstanke kan efter omständigheterna kontroll ske genom granskning av korrespondensen med vederbörande kund eller genom avsändande till honom av kontobesked med begäran om bekräftelse därpå.

Utöver granskningen av utgifter och inkomster hava revisorerna naturligtvis även att pröva övriga poster i räkenskaperna, såsom poster avseende inköp, försäljning och retur av varor, inkomna och utlämnade växlar och reverser, omföringar m. m. Härvid torde — liksom eljest vid granskningen av bokföringen — stickprovsundersökningar lämpligen böra göras och jämförelse ske med de till bokföringen hörande handlingar, korrespondens, kontrakt m. m.

Andra ledet. I detta led har upptagits bestämmelse om skyldighet för revisorerna att taga del av *styrelsens och bolagsstämans protokoll* med bilagor. Genomgång av styrelsens protokoll sker ofta såsom första åtgärd vid revisionen av årsredovisningen men kan naturligen även äga rum under den löpande granskningen. Det bör tillses att alla protokoll bliva företedda för revisorerna. Denna genomgång öppnar möjlighet för revisorerna att i viss mån följa styrelsens och verkställande direktörs förvaltning samt taga kännedom om viktiga förvaltningsåtgärder.

Tredje ledet. Revisorerna skola verkställa *inventering* eller kontrollera verkställd inventering av bolagets kassa och övriga tillgångar. Revisorernas personliga deltagande i inventeringen är icke alltid erforderligt. Frånsett den rätt revisor enligt tredje stycket kan äga att använda egna medhjälpare måste nämligen revisorerna i betydande utsträckning anses berättigade att inskränka sig till en kontroll över den på bolagets föranstaltande verkställda inventeringen. Några bestämda regler i detta avseende kunna icke uppställas, då denna kontroll blir i hög grad beroende av de olika bolagens verksamhet och organisatoriska förhållanden. Avgörande för den ordning, i vilken inventering bör ske, och för den omfattning, i vilken revisorernas personliga deltagande bör fordras, är främst tillgångarnas beskaffenhet. I allmänhet torde det enligt rådande uppfattning krävas att revisorerna personligen inventera bolagets kassa jämte växlar, checkar och bevis om banktillgodohavanden samt bolaget tillhöriga värdehandlingar (aktier, obligationer, inteckningar, försäkringshandlingar m. m.). Beträffande fast egendom böra revisorerna taga del av bevis om bolagets äganderätt till de bokförda fastig-

heterna och inteckningsförhållandena d. v. s. lagfartsbevis och gravationsbevis. I fråga om maskiner, inventarier och varulager torde revisorerna i allmänhet kunna godtaga vissa genom bolagets försorg i samband med årsboks slutet upprättade förteckningar. Revisorerna böra emellertid fordra att dessa äro vitsordade av de personer som lämnat de i förteckningarna ingående uppgifterna, d. v. s. beträffande befintligheten av maskiner eller inventarier eller mängder av olika varuslag, av de personer som lämnat uppgifterna därom, beträffande uträkningar — multiplikation, addition och transporter — av dem som verkställt uträkningarna, och beträffande värdesättnings överensstämmelse med verkställande direktörs eller av honom bemyndigad persons — avdelningschefs — skriftliga anvisningar, s. k. inventeringspromemorior, av dem som i förteckningarna infört värdena. I den utsträckning kort- och lösbladssystem tillämpas, måste inventeringen bygga på detta och intygens innehåll lämpas därefter. Vidare böra understundom stickprovsundersökningar företagas av revisorerna t. ex. beträffande ett visst slag av maskiner, en viss varupost o. s. v. Vidkommande fordringar torde böra krävas intyg av vederbörande bokförare att samtliga i reskontran förefintliga utestående fordringar äro sammanförda å en i inventariet intagen eller till inventariet hörande förteckning. Skyldighet att verkställa inventering av bolagets fordringar genom utsändande av kontobesked med begäran om dessas vitsordande torde i allmänhet ej enligt rådande uppfattning åligga revisorerna, där icke särskild anledning föreligger. Beträffande bolagets skulder anse vissa revisorer lämpligt att begära bevis av verkställande direktör eller behörig befattningshavare i bolaget, att till bokföraren lämnats underrättelse om alla för bolaget ingångna förbindelser, och bevis av den senare, att desamma blivit bokförda.

Fjärde ledet. Enligt bestämmelserna i förslaget 89 § skall inom varje aktiebolag finnas en tillfredsställande *organisation* av bokföringen och medelsförvaltningen samt en betryggande kontroll däröver. Revisorerna skola tillse att dessa bestämmelser efterlevas. En sådan tillsyn ligger i revisorernas eget intresse, då — såsom redan förut påpekats — omfattningen av den revisorerna åliggande löpande granskningen är beroende av bolagets egna kontrollanordningar. Revisorerna böra granska organisationens ändamålsenlighet samt undersöka i vilken ordning kontrollen utövas och eventuellt föreslå ändringar i denna ordning samt tillse, huruvida kontrollen verkat tillfredsställande, bl. a. genom stickprovsundersökningar. Revisorerna skola naturligtvis tillse, att organisationen är sådan att möjlighet föreligger för revisorerna att till densamma anknyta en effektiv kontroll från deras sida över bokföringen och medelsförvaltningen.

Femte ledet. Även om den löpande kontrollen är av stor vikt, framstår, i synnerhet där bolagets egna kontrollanordningar äro ändamålsenliga, såsom revisorernas huvuduppgift att granska de i 104 § omförmälda *redovisningshandlingarna* och att vidtaga de åtgärder som därmed äga sammanhang. I femte ledet anges revisorernas skyldighet att, sedan de redovis-

ningshandlingar som i 104 § omförmälas avgivits för bolaget, granska nämnda redovisningshandlingar.

I detta avseende hava revisorerna att beträffande balansräkningen samt vinst- och förlusträkningen tillse, såväl att den i dessa handlingar verkställda uträkningen är riktig, att där upptagna poster överensstämmer med bokföringen och att inga poster äro utelämnade, som att handlingarna äro uppställda och specificerade samt i övrigt äga ett innehåll överensstämmande med bokföringslagens och aktiebolagslagens (förslaget 106—108 §§) bestämmelser. De skola särskilt tillse, att såväl anläggnings- som omsättningstillgångarnas värdering överensstämmer med aktiebolagslagens föreskrifter och således att erforderlig avskrivning på eller nedsättning av värdet å anläggningstillgångar ägt rum. Revisorerna skola tillse att bolagets ställning och resultatet av dess verksamhet beräknats på lagenligt sätt. De skola vidare kontrollera, att de publicitetskrav lagstiftningen vill tillgodose beträffande bolagets ekonomiska förhållanden ej åsidosättas, utan att redovisningen i fråga om specificering och klarhet står i överensstämmelse med lag samt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased. Härvid böra revisorerna äga ett gott stöd i förslagets balansräkningsschema samt bestämmelserna om vinst- och förlusträkningens uppställning. Då bolaget tillhöriga aktier redovisats i gemensamma poster, skall naturligtvis tillses, huruvida dessa överensstämmer med den specificering som gives i den särskilda skriftliga uppgift som lämnas enligt 107 § 2 mom. andra stycket. Vid granskningen av förvaltningsberättelsen skola revisorerna naturligtvis också kontrollera, att densamma innehåller de upplysningar, varom stadgas i aktiebolagslagen (109 §) — i vilket hänseende särskilt genomgången av styrelsens protokoll bör vara vägledande — samt att lagenligt förslag rörande avsättning till reservfond eller skuldregleringsfond framställs.

Sjätte ledet. Med hänsyn till de olika förhållandena inom olika bolag är det icke möjligt att i lagen uttömmande angiva de särskilda skyldigheter som skola åvila revisorerna. I detta led har därför upptagits en supplerande bestämmelse av innehåll att revisorerna skola vidtaga de åtgärder som i övrigt för ett behörigt fullgörande av revisionsuppdraget må vara erforderliga.

Till ledning för bedömandet av de särskilda skyldigheter, som måste anses åvila revisorerna särskilt vid granskningen av bolagets redovisningshandlingar, tjäna — förutom de rörande dessa handlingars innehåll i 106—109 §§ upptagna stadgandena — jämväl bestämmelserna i 119 § rörande de förhållanden, om vilka särskilt uttalande skall göras i revisionsberättelsen.

Andra stycket. Revisorerna, som hava till uppgift att kontrollera styrelsens och verkställande direktörs verksamhet i bolaget, äro naturligtvis icke skyldiga att av dem mottaga instruktioner i avseende å revisionsarbetet. Där emot böra de, såsom i första hand aktieägarnas förtroendemän, vara skyldiga att ställa sig till efter rättelse de särskilda föreskrifter som kunna meddelas av bolagsstämman. Emellertid skall revisionen äga rum med beaktande även av aktieägarminoritets samt av bolagsborgenärers, aktieköparens och

det allmännas intressen. På denna grund äger icke bolagsstämman meddela sådana instruktioner till revisorerna som inskränka deras granskningsuppdrag eller eljest strida mot lag eller författning eller mot bolagsordningen. Uttrycklig bestämmelse av sådant innehåll finnes i 74 § andra stycket AL och har upptagits i förevarande stycke.

Tredje stycket. Då en grundlig och effektiv revision förutsätter olika inventeringsåtgärder och detaljundersökningar i åtskilliga hänseenden, vilka särskilt där granskningen är av större omfattning kunna vara ganska tidsödande, hava yrkesrevisorerna börjat i avsevärd utsträckning begagna *medhjälpare (assistenter)*. En sådan anordning kan erbjuda betydande fördelar. Först och främst möjliggöres i många fall därigenom överflyttning av det granskningsarbete, som eljest utföres genom särskilda av bolagsstyrelserna själva utsedda personer, på en revisorn direkt underställd person. Ansvaret för personvalet, för lämpliga instruktioner i avseende å granskningsarbetets utförande och för den omedelbara tillsynen däröver överflyttas därmed på revisorn. Större trygghet torde därigenom kunna vinnas för ett mera självständigt granskningsarbete än i de fall då den löpande tillsynen utövas genom en styrelsen underställd person. Revisorerna erhålla på detta sätt en mera omedelbar och ingående kunskap om bolagets förhållanden än genom hänvändelser till en av bolaget anordnad kontrollorganisation. Vidare vinna revisorerna snabbare kännedom om omständigheter, som kunna kräva erinran under hand från deras sida. Även då den löpande tillsynen över bokföringen är underställd en av bolaget anordnad granskningsorganisation, kan det vara naturligt och lämpligt, att revisor begagnar medhjälpare för utförandet av vissa bestämda detaljuppgifter enligt revisorns anvisningar. Hindras en revisor att för sådant ändamål använda medhjälpare, kan han vara nödsakad avstå från en del av dessa detaljuppgifter eller ock begära att de tillhandahållas honom genom bolagets personal, vilket måste framstå såsom en olägenhet ägnad att minska revisionens effektivitet. Slutligen kan användning av medhjälpare indirekt befrämja revisorernas självständighet, därigenom att de få möjlighet att mottaga och medhinna ett större antal revisionsuppdrag. En revisor som omhänderhar ett större antal revisionsuppdrag kan lättare hävda sin självständighet än en revisor som för sin utkomst är beroende av ett fåtal, måhända blott ett enda uppdrag.

Av nu angivna skäl öppna bestämmelserna i förevarande stycke möjlighet för revisor att anlita medhjälpare. Rätten därtill har emellertid ansetts böra anknytas till vissa i lagen angivna förutsättningar. Sålunda bör medhjälpare endast få användas, där granskningsarbetet är av större omfattning. Vidare bör enligt beredningens mening rätten endast tillkomma yrkesrevisor. Det kan icke anses påkallat, att en revisor som icke är yrkesman använder biträde. Det har ifrågasatts, om icke rätt att använda medhjälpare borde förbehållas auktoriserad revisor, men beredningen har stannat vid att lämna sådan rätt öppen för revisor, som har hos sig för biträde i revisionsverksamhet anställd för uppdraget lämplig person. Därigenom vinnas en be-

gränsning av rätten att använda medhjälpare till dem, som yrkesmässigt driva revisionsverksamhet i sådan omfattning att de hos sig hava anställd personal, således främst auktoriserade revisorer och vissa godkända granskningsmän. En bestämmelse av dylikt innehåll står i överensstämmelse med förslaget allmänna strävan att befordra användningen av yrkesutbildade revisorer. Revisionsverksamhetens yrkesmässiga bedrivande kan i allmänhet icke ske utan att medhjälpare anlitas, och revisionsverksamhetens organisering i yrkesmässig form med användande av medhjälpare har i andra länder visat sig befrämja revisionsväsendets utveckling och revisorerernas självständighet.

Även i fall de nu angivna förutsättningarna för revisors rätt att använda medhjälpare äro för handen, skall enligt bestämmelserna i förevarande stycke andra punkten rätten icke vara ovillkorlig. Då vid val av revisor av avgörande betydelse är det förtroende bolaget äger till honom med hänsyn till hans sakkunskap och hans personliga egenskaper i övrigt, såsom allmän ekonomisk erfarenhet, redbarhet och diskretion, har det ansetts böra föreligga möjlighet för bolagsstämman att träffa förbehåll mot användande av medhjälpare. Sådant förbehåll skall enligt bestämmelsen träffas vid revisorsvalet, och för att gälla skall sålunda förbehållet upprepas varje gång revisor väljes. Om ej stämman träffat dylikt förbehåll, kan sålunda icke styrelsen avvisa medhjälpare, där förutsättning för revisorns rätt att använda sådan föreligger och medhjälparen utsetts i enlighet med bestämmelserna i första punkten.

Den anlitate assistentens ställning i förhållande till revisorn får endast vara medhjälparens. Icke ens med bolagsstämmans samtycke får revisor använda biträde i så väsentlig utsträckning, att hans eget revisionsarbete nedsjunker till något oväsentligt. Ett sådant förfarande skulle stå i strid mot lagstiftningens grunder.

Beträffande ansvaret för medhjälparens försummelse i revisionsarbetet har ingen bestämmelse upptagits i förslaget. Frågan torde böra överlämnas till praxis och rättsvetenskap att lösas på grundvalen av allmänna regler angående ansvar för medhjälparens vållande.

Lika litet som i fråga om styrelsen ger gällande lag några bestämmelser om *arbetsfördelning mellan flera revisorer* och därav följande fördelning av ansvaret mellan dem. Det har ovan i inledningen till avdelningen om styrelse, verkställande direktör och firmateckning framhållits, att beträffande styrelsen domstolarna utan tvivel skulle taga hänsyn till en nödvändig och rimlig arbetsfördelning men att ansvarsläget i brist på lagreglering framstår såsom oklart. Vad angår revisorerne framtråda de individuella förpliktelserna vid revisorsuppdraget otvivelaktigt starkare än i fråga om uppdraget att vara styrelseledamot. Revisorerne bilda icke såsom styrelsen ett kollegium, vars medlemmar i sin verksamhet äro bundna av varandras medverkan, utan varje revisor kan alldeles oberoende av de övriga verkställa granskningsarbetet. I princip torde därför varje revisor få anses ansvarig för hela den granskning som över huvud ingår i revisionsuppdraget.

Då emellertid revisors plikter i större företag kunna vara så omfattande att en viss arbetsfördelning mellan revisorerna framstår såsom rimlig och praktiskt ofrånkomlig, samt då revisors civilrättsliga ansvar förutsätter försummelse, måste även beträffande revisorer domstolarna i fall av skadeståndstalan kunna taga hänsyn till en sådan fördelning av revisorsuppgifterna mellan flera revisorer som står i överensstämmelse med vad gott affärsbruk må anses medgiva. Särskilt är att beakta att enligt utbredd praxis revisionsorganet sammansättes av revisorer med helt olika kvalifikationer, ofta en yrkesrevisor med bokföringsteknisk specialutbildning och en eller flera personer utan egentlig revisorsutbildning men med allmän förtrogenhet med det ekonomiska livet eller med ifrågavarande företags affärsförhållanden. Att i dylika fall den räkenskapsmässiga revisionen huvudsakligen anförtros åt yrkesrevisorn är naturligt, och det måste därför anses riktigt att de övriga revisorerna icke löpa ansvar för varje försummelse yrkesrevisor härvid låter komma sig till last. Måhända kan situationen någon gång vara sådan att yrkesrevisorn å sin sida bör kunna överlämna något av granskningen i övrigt till de andra revisorerna. I allmänhet får dock yrkesrevisorn anses bära ett vidsträcktare ansvar, och bland yrkesrevisorerna själva torde den meningen vara förhärskande, att de svara för hela revisionen.

Även då en tillämpad arbetsfördelning mellan revisorerna ej kan leda till ansvarsbefrielse för revisor, kan den enligt beredningens förslag vinna beaktande, i den mån därigenom olika revisorers vållande framstår såsom ringare eller grövre, såväl vid bestämmandet av skadestånd till bolaget eller annan skadelidande som vid regress mellan flera skadeståndsskyldiga enligt förslaget 196—200 §§.

De ganska trånga gränserna för en arbetsfördelning mellan revisorerna kunna, då revisionen skall säkerställa även andra intressen än aktieägar-majoritetens eller aktieägarnas över huvud, icke vidgas genom medgivande av bolagsstämman. Givet är att en revisor icke heller kan i vidare mån än som följer av en tillåten arbetsfördelning frigöra sig från ansvar för ofullständig granskning genom att i revisionsberättelsen meddela, att han inskränkt sin granskning på visst uppgivet sätt. Allenast om denna inskränkning i och för sig varit försvarlig, kan han undgå ansvar.

Fjärde stycket. I detta stycke stadgas, delvis i anslutning till gällande rätt (74 § första stycket AL), att styrelsen och verkställande direktör äro skyldiga giva revisor tillgång till bolagets böcker, räkenskaper och andra handlingar samt i övrigt det biträde, som av honom påkallas för uppdraget, ävensom att av revisor begärd upplysning angående förvaltningen ej må av styrelsen eller verkställande direktör förvägras honom. Under uttrycket andra handlingar rymmes t. ex. bolagets korrespondens. Med biträde åt revisorn avses hjälp med mätande, vägande och räknande, med nödiga utskriffter o. s. v. I fråga om upplysningsplikten gentemot revisorerna föreligger ej den begränsning, som gäller beträffande styrelsens och verkställande direktörs skyldighet att på aktieägares begäran meddela upplysningar

å bolagsstämma. I förhållandet till bolagets revisorer, vilka i fråga om bolagets angelägenheter äro bundna av tystnadsplikt, åligger det styrelsen och verkställande direktör att iakttaga full öppenhet i avseende å allt som kan vara av betydelse för revisionsuppdragets utförande.

Revisorernas tystnadsplikt har i gällande aktiebolagslag kommit till uttryck i 132 § 8), där straff stadgas för revisor som, därest han insett eller bort inse, att skada därav kunnat följa, yppar något av vad vid granskningen av styrelsens förvaltning eller bolagets räkenskaper kommer till hans kännedom, utan att det med nödvändighet erfordras för fullgörande av hans uppdrag. Motsvarande bestämmelse har upptagits i förslaget 202 § 6. Denna tystnadsplikt kan ej anses föreligga för avgående revisor i förhållande till ny revisor.

Femte stycket. Hör till aktiebolag pensions- eller annan personalstiftelse, som avses i lagen den 18 juni 1937 om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, har det, med hänsyn till det intresse såväl bolaget som pensionstagare och anställda hos bolaget hava i stiftelsen, i första punkten av den i samband med nämnda lag införda 74 a § AL ålagts bolagets revisorer att, vare sig stiftelsens förvaltning handhaves av bolagets styrelse eller stiftelsen ställts under förvaltning av särskild styrelse eller god man, granska stiftelsens förvaltning och dess räkenskaper.¹ Då stiftelsens förvaltning handhaves av bolagets styrelse, har stiftelsen ej annan egendom än fordran hos bolaget, varom i 2 § nämnda lag sägs, och granskningen avser icke annat än redovisningen av motsvarande skuld i bolagets balansräkning. Har å ränta på skulden avräkning skett för pensionsutgifter, skall granskningen avse även dessa utgifter.² Då stiftelsen ställts under förvaltning av särskild styrelse eller god man, kan stiftelsen hava jämväl annan egendom än fordringen hos bolaget och i sådant fall skall granskningen avse också förvaltningen av nämnda egendom.

I förevarande mom. femte stycket hava intagits bestämmelser motsvarande stadgandena i 74 a § första punkten AL. Andra punktens innehåll återfinnes i förslaget 118 § andra stycket och 119 § 1 mom. fjärde stycket.

2 mom. Särskilda bestämmelser om revisorernas granskning i moderbolag. Då den koncernredovisning, som enligt beredningens förslag skall avgivnas för moderbolag dels i den särskilda skriftliga uppgift som enligt 107 § 2 och 3 mom. skall fogas till moderbolagets balansräkning och dels i koncernbalansräkning eller koncernredogörelse, ej måste framläggas för aktieägarna utan endast för revisorerna, är det naturligtvis av stor vikt att revisorerna i moderbolaget tillse, att denna redovisning uppfyller lagens föreskrifter. Det åligger sålunda revisorerna att granska, huruvida bolaget i sin balansräkning specificerat aktier i andra bolag i överensstämmelse med bestämmelserna i 107 § 2 mom., ävensom att tillse, huruvida de gemensamma posterna i balansräkningen, avseende aktier i andra bolag samt moderbolags fordringar hos och skulder till dotterbolag, överensstämma med de specificer-

¹ Jfr lagberedningens betänkande (SOU 1937: 13) s. 157.

² Jfr anförda betänkande s. 118.

rade uppgifterna i den till revisorerna överlämnade skriftliga uppgiften. Revisorerna hava vidare att bilda sig en uppfattning om koncernens ställning och resultatet av dess verksamhet. De skola därför granska moderbolagets förhållanden till dotterbolagen. De hava rätt och plikt att taga del av dotterbolagens balansräkningar, vinst- och förlusträkningar, förvaltningsberättelser och revisionsberättelser samt att genom moderbolagets styrelse — som bl. a. med stöd av bestämmelsen i 210 § förslaget kan skaffa sig erforderlig kännedom om dotterbolagens förhållanden — inhämta erforderliga upplysningar såväl i allmänhet angående redovisningen samt värderingen av dotterbolagens tillgångar och skulder som i synnerhet angående deras förhållanden till moderbolaget. Även olika dotterbolags förhållanden inbördes skola, i den mån de äro av betydelse för moderbolaget, bliva föremål för revisorernas granskning.

Beträffande revisionsberättelsens innehåll i fråga om denna granskning hänvisas till motiven till 119 § 2 mom.

I förslaget omnämnes icke skyldighet för revisorerna i dotterbolag att granska dotterbolagets förhållanden till moderbolaget och andra dotterbolag. Dotterbolagets ställning såsom led i en koncernbildning kan emellertid vara av största betydelse för en rätt bedömning av dess ekonomiska förhållanden och framtidsutsikter, och att detta bör beaktas av revisorerna vid deras granskning är uppenbart. Å andra sidan äga revisorerna i ett dotterbolag icke de särskilda möjligheter som tillkomma revisorerna i moderbolaget att vinna inblick i koncernförhållandena. De hava icke i egenskap av revisorer i dotterbolag tillgång till den särskilda koncernredovisningen och icke heller möjlighet att påfordra upplysningar av moderbolagets ledning. Har den instruktorsiska regeln i 113 § 3 mom. första stycket iakttagits, så att gemensam revisor för moderbolaget och dotterbolaget finnes, föreligger emellertid för dotterbolagets revision möjlighet till överblick över koncernförhållandena. Dotterbolagsrevisorernas granskning av förhållandena till andra koncernbolag måste naturligtvis bliva beroende av de möjligheter som föreligga för dem i detta avseende. Något särskilt uttalande i revisionsberättelsen, motsvarande det för moderbolagets revisorer i 119 § 2 mom. föreskrivna, kräver därför icke förslaget. Men då revisorerna i dotterbolag enligt 119 § 1 mom. skola uttala sig angående omfattningen av verkställd granskning, böra de även angiva i vad mån granskningen omfattat bolagets förhållanden till andra koncernbolag.

Det kan understundom framstå såsom önskvärt, att revisorerna i moderbolag skulle äga rätt till upplysningar icke endast av styrelsen och verkställande direktör i moderbolaget utan direkt såväl av styrelse och verkställande direktör som av revisorerna i dotterbolag.

Beredningen har övervägt en bestämmelse, enligt vilken moderbolagets revisorer skulle äga rätt att av dotterbolagets revisorer — liksom även av dess styrelse — påfordra upplysningar rörande moderbolagets och dotterbolagets inbördes förhållanden. Med hänsyn till svårigheten att uppställa en klar begränsning av den upplysningsplikt som skulle åläggas dotterbolagets

revisorer och den ömtåliga ställning i vilken revisorerna i icke helägda dotterbolag därigenom kunde komma har emellertid icke någon dylik regel upptagits i förslaget. Intresset av att moderbolagets revisorer erhålla erforderliga upplysningar rörande koncernförhållandena har förslaget i stället sökt tillgodose genom reglerna om koncernredovisningen, genom den instruktöriska bestämmelsen om gemensam revisor i 113 § 3 mom. samt genom föreskriften i 210 § om skyldighet för styrelsen i dotterbolag att meddela styrelsen i moderbolaget upplysningar av betydelse för koncernförhållandet. Där gemensam revisor finnes, kan han till sina medrevisorer förmedla de för deras uppdrag erforderliga upplysningarna; beaktas bör, att han naturligtvis icke får till medrevisorerna i moderbolaget utlämna andra upplysningar än sådana som äro av betydelse för koncernförhållandet och därmed för moderbolaget. Och genom rätten för moderbolagets styrelse att av dotterbolagets styrelse kräva erforderliga upplysningar kunna revisorerna i moderbolaget, med begagnande av sin rätt till upplysningar av moderbolagets styrelse, indirekt påkalla ifrågakarande upplysningar av dotterbolagets styrelse.

118 §.

Revisionsberättelsens avgivande. Rörande sitt uppdrag skola revisorerna för varje år avgiva en av dem underskriven berättelse, som skall överlämnas till styrelsen minst två veckor före den i 127 § omförmälda bolagsstämman. De skola inom samma tid till styrelsen återställa de till dem överlämnade redovisningshandlingarna. Då det syntes vara av praktiskt värde, att av balansräkningen samt vinst- och förlusträkningen framgår, att den vid revisorernas granskning befunnits överensstämma med bolagets böcker, skall enligt förevarande paragraf första stycket å balansräkningen samt vinst- och förlusträkningen vara av revisorerna tecknad påskrift med yttrande, huruvida dessa handlingar överensstämma med bolagets av dem granskade böcker eller icke; påskriften skall i övrigt beträffande granskningen innehålla hänvisning till revisionsberättelsen. Angående revisionsberättelsens innehåll upptagas bestämmelser i 119 §.

I förevarande paragraf andra stycket har intagits den i samband med lagen den 18 juni 1937 om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser införda 74 a § AL sista punkten, såvitt där föreskrives, att om sådan stiftelse som där avses står under särskild förvaltning, revisorerna skola, samtidigt med överlämnande till bolagets styrelse av revisionsberättelsen, till styrelsen eller gode mannen för stiftelsen överlämna särskilt yttrande rörande granskningen av stiftelsens förvaltning och räkenskaper.

Då enligt beredningens mening revisionsberättelsen bör, liksom balansräkningen, vinst- och förlusträkningen samt förvaltningsberättelsen, vara tillgänglig för allmänheten, har i samband med stadgandet om avsändande av sistnämnda handlingar till registreringsmyndigheten i förslaget upptagits föreskrift om revisionsberättelsens avsändande tillsammans med dessa handlingar (132 § tredje stycket).

119 §.

Revisionsberättelsens innehåll. I gällande aktiebolagslag finnes ej någon bestämmelse rörande innehållet av revisorernas berättelse. Revisionsberättelserna bliva till följd härav ofta intetsägande. Skyldighet för revisorerna att i sin berättelse lämna närmare upplysningar rörande sin granskning och resultatet av denna är emellertid ur olika synpunkter påkallad och har även beträffande bankaktiebolag föreskrivits genom lagen den 2 juni 1933 om ändring i lagen om bankrörelse (69 § sjunde stycket). Ej blott för aktieägarna, vilka med ledning av revisionsberättelsen skola taga ståndpunkt till frågorna om fastställelse av balansräkning, ansvarsfrihet för styrelseledamöterna samt åtgärd i anledning av vinst eller förlust på bolagets verksamhet, utan också för bolagets borgenärer och andra, som träda i förbindelse med bolaget, är det av stor betydelse att erhålla närmare kännedom om resultatet av revisorernas granskning. I lag upptagna föreskrifter om skyldighet för revisorerna att i revisionsberättelsen göra uttalanden i vissa angivna hänseenden äro vidare ägnade att hos dem själva inskräpa deras plikt att fullgöra granskningen i den omfattning som dessa uttalanden förutsätta. Och dylika uttalanden i revisionsberättelsen innebära en viss kontroll över att granskningen fullgjorts i nämnda hänseenden. Föreskrifter om skyldigheter för revisorerna att i viktiga avseenden uttala sig om granskningen och resultatet av denna äro också — liksom de i 117 § upptagna bestämmelserna om revisorernas särskilda förpliktelser — ägnade att stärka revisorernas självständighet i förhållande till bolagsledningen. Beredningen föreslår därför upptagande i förevarande paragraf av dylika föreskrifter dels beträffande aktiebolagen i allmänhet och dels beträffande moderbolag.

1 mom. Revisionsberättelse i aktiebolag i allmänhet. Första stycket. I första stycket har upptagits föreskrift, att revisionsberättelsen skall innehålla redogörelse för resultatet av granskningen av styrelsens och verkställande direktörs förvaltning och av bolagets räkenskaper samt uttalande, huruvida anledning till anmärkning i avseende å de till revisorerna överlämnade redovisningshandlingarna, bolagets bokföring eller inventeringen av dess tillgångar eller eljest beträffande förvaltningen av bolagets angelägenheter föreligger eller icke. Det kan mången gång vara naturligt och riktigt att revisorerna härvid positivt uttala, att bokföringen och redovisningen överensstämma med aktiebolagslagens och bokföringslagens föreskrifter. Men då frågan huruvida en bokförings- eller redovisningsåtgärd överensstämmer med dessa föreskrifter kan vara en omdömesfråga, i vilken olika meningar kunna råda, av vilka den ena eller andra meningen icke kan betecknas såsom bestämt oriktig, har skyldighet för revisorerna att giva positivt uttalande, huruvida redovisningen och bokföringen överensstämma med aktiebolagslagens och bokföringslagens föreskrifter, icke ansetts böra stadgas. Endast om en åtgärd är av sådan beskaffenhet att den för revisorerna framstår såsom anmärkningsvärd, måste uttalande därom göras i revisionsberättelsen. Revisorerna äro sålunda skyldiga att i revisionsberättelsen uttala,

huruvida anmärkning i avseende å de till revisorerna överlämnade redovisningshandlingarna, bolagets bokföring eller inventeringen av dess tillgångar eller eljest beträffande förvaltningen föreligger eller icke. Föreligger i visst hänseende eller beträffande viss åtgärd anledning till anmärkning, skall anmärkningen angivas i revisionsberättelsen. Revisorerna kunna icke inskränka sig till att i revisionsberättelsen uttala, att anledning till anmärkning föreligger, och under hand meddela styrelsen anmärkningens innehåll.

Beträffande revisorernas granskning av redovisningshandlingarna hänvisas till vad därom yttras i motiven till 117 § 1 mom. första stycket femte ledet. Anmärkning mot redovisningshandlingarna skall göras, icke blott om i dem poster äro oriktigt upptagna eller utelämnade, utan också om de till sin uppställning och sitt innehåll ej fylla de krav som följa beträffande balansräkningen, vinst- och förlusträkningen och förvaltningsberättelsen av 106—109 §§. Skulle, då bolaget tillhöriga aktier redovisats i gemensam post, denna ej överensstämma med specifikationen i den skriftliga uppgift, som avgives enligt 107 § 2 mom. — vilken lämnas till revisorerna men ej måste framläggas för aktieägarna — skall naturligtvis anmärkning göras. Beträffande granskningen av bokföringen och inventeringen hänvisas till motiven till 117 § 1 mom. första stycket första och tredje leden. Föreliggande felaktigheter beträffande bokföringen eller bristande överensstämmelse mellan bokföringen och resultatet av inventeringen av anmärkningsvärd beskaffenhet, måste också anmärkning göras. Anmärkning beträffande vidtagna åtgärder skall göras icke endast om de strida mot lag eller bolagsordningen utan även om de eljest innebära ett eftersättande av styrelsens eller verkställande direktörs skyldigheter i förhållande till bolaget.

Revisorerna äro däremot icke skyldiga att i revisionsberättelsen upptaga sådan erinran rörande bolagets förhållanden eller vidtagna åtgärder, som icke innefattar anmärkning mot styrelsen eller verkställande direktör och som sålunda icke avser dechargefrågan, utan allenast innebär ett uttalande om önskvärdheten av rättelse för framtiden i visst avseende. Dylik erinran kan göras under hand, skriftligen eller muntligen, till styrelsen eller verkställande direktör. Något hinder för revisorerna att i sin berättelse upptaga även erinringar som ej hava karaktären av formliga anmärkningar bör emellertid icke föreligga, vilket kommit till uttryck i förslaget genom stadgandet i första stycket sista punkten, att revisorerna äga i berättelsen meddela erinringar som de anse böra komma till aktieägarnas kännedom.

Skulle styrelsen eller verkställande direktör underlåta att lämna revisorerna de upplysningar och det biträde i och för granskningen som föreskrives i 117 § 1 mom. fjärde stycket, torde denna omständighet ofta vara av den vikt att särskild anmärkning eller upplysning därom i revisionsberättelsen är påkallad. Uttrycklig lagbestämmelse härom har beredningen emellertid ansett påkallad endast för såvitt angår revisorer i moderbolag beträffande upplysningar som avses i förevarande paragraf 2 mom. sista punkten.

Andra stycket. Förutom den redogörelse för resultatet av granskningen och det mera allmänna uttalande härom, som enligt första stycket skall gö-

ras i revisionsberättelsen, fordras enligt andra stycket — liksom enligt 69 § sjunde stycket lagen om bankrörelse — uttalande av revisorerna i vissa särskilt angivna hänseenden.

Revisorerna skola sålunda i berättelsen särskilt uttala sig angående omfattningen av den verkställda granskningen och inventeringen eller av den kontroll de utövat över verkställd inventering. Beträffande granskningen av bolagets bokföring och inventeringen skola de angiva, i vilken omfattning de själva, personligen eller genom assistenter, verkställt granskning och inventering, samt, i den mån de endast utövat kontroll över åtgärder, vidtagna av siffergranskare eller inventeringsman som anlåtats av bolaget, meddela upplysning om huru denna kontroll skett. Beredningen hänvisar till vad härom anföres i motiven till 117 § 1 mom. första stycket första och tredje leden. I revisionsberättelserna skall i förevarande avseende uppgivas t. ex., att granskning skett av balansräkningen, vinst- och förlusträkningen samt förvaltningsberättelsen, att granskningen omfattat genomgång av bolagsstämmas och styrelsens protokoll och granskning av däri omförmälda förvaltningsåtgärder, att granskning genom stickprov skett av bolagets räkenskaper, vilka siffergranskats av angiven person som därom till revisorerna avgivit vederbörligt intyg, att kassainventering, inventering av bolaget tillhöriga värdepapper och granskning av assuranser verkställts av revisorerna själva samt att de prövat den inventering av inventarier, råvaror, halvfabrikat och färdiga produkter, som verkställts av särskilda hos bolaget anställda tjänstemän enligt vederbörliga till revisorerna överlämnade intyg.

Revisionsberättelsen skall vidare innehålla uttalande angående bolagets organisation av bokföringen, medelsförvaltningen och tillsynen däröver. Härigenom inskärpes hos revisorerna vikten av att, i den mån de ej själva ombesörjt granskning och inventering utan, i den utsträckning det må ske, förlitat sig på bolagets egen kontroll och inventering, förvissa sig om att bolagets kontroll och inventering anordnats på ett tillfredsställande sätt. Beredningen hänvisar till motiven till 117 § 1 mom. första stycket fjärde ledet.

Revisionsberättelsen skall tjäna aktieägarna till ledning vid avgörandet av frågan om balansräkningens fastställande, och vanligen tillstyrka revisorerna uttryckligen balansräkningens fastställande enligt styrelsens förslag, eventuellt med viss ändring. Då emellertid frågan om balansräkningens fastställande enligt styrelsens förslag stundom kan synas revisorerna tveksam och revisorerna böra vara berättigade att, utan preciserade ändringsförslag, låta sin tveksamhet t. ex. beträffande värderingen av en viss betydelsefull balansräkningspost komma till aktieägarnas kännedom, har det i förslaget blott ålagts revisorerna att yttra sig angående balansräkningens fastställande. Men det ligger i sakens natur, att revisorerna icke utan särskilda skäl äga undandraga sig att taga ståndpunkt till frågan huruvida balansräkningen bör i oförändrat skick fastställas, och i sådant fall måste revisorerna genom sina uttalanden lämna aktieägarna lämplig ledning för frågans bedömning.

Motsvarande ståndpunkt intager förslaget i fråga om ansvarsfrihet för

styrelseledamöterna och verkställande direktör. För att revisionsberättelsen skall fylla sitt ändamål att giva aktieägarna erforderlig ledning vid dechargefrågans avgörande, är det lämpligt att — såsom ock i praktiken är vanligt — revisionsberättelsens redogörelse för granskningen och dess resultat utmynnar i ett uttalande rörande dechargefrågan. Det därom i förevarande stycke upptagna stadgandet är emellertid icke så formulerat, att revisorerna under alla omständigheter måste tillstyrka eller avstyrka decharge. De kunna, om det någon gång befinnes lämpligt, utan uttryckligt tillstyrkande eller avstyrkande utveckla skäl för och emot beviljande av ansvarsfrihet. Då beträffande anmärkningsvärda åtgärder frågan huruvida ansvarighet bör föreligga kan vara att bedöma på olika sätt beträffande verkställande direktören och styrelsens ledamöter eller beträffande olika styrelseledamöter, böra i revisionsberättelsen angivas de särskilda synpunkter som enligt revisorernas mening kunna tala för olika bedömning av frågan om verkställande direktörens och styrelseledamöternas eller olika styrelseledamöters ansvarsfrihet.

Revisorerna skola slutligen uttala sig angående styrelsens och verkställande direktörs förslag i anledning av bolagets vinst eller förlust enligt balansräkningen. Finnes årsvinst, som ej åtgår till täckande av förlust från föregående år, skall i revisionsberättelsen angivas, huruvida stadgad avsättning till reservfonden eller skuldregleringsfond föreslagits. Om vinstutdelning som föreslås skulle stå i strid mot aktiebolagslagen eller bolagsordningen, äro revisorerna skyldiga att framställa anmärkning. Men revisorerna äga, även om den föreslagna vinstutdelningen icke tar i anspråk tillgångar utöver den legala gränsen, vinsten enligt balansräkningen, framställa erinringar mot förslaget, grundade exempelvis i hänsyn därtill att sista årsresultatets förhållande till tidigare årsresultat visar en nedåtgående räntabilitet, som kräver större försiktighet, eller att reservering av vinstmedel framstår såsom påkallad av annan orsak. Beredningen hänvisar till motiven till 79 §.

Tredje stycket. I detta stycke har upptagits bestämmelse om skyldighet för revisorerna att giva särskilt uttalande, då uppskrivning av anläggnings-tillgångar skett enligt 106 § 2 mom. eller omsättningstillgångar upptagits till högre belopp än kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning. Det är uppenbart att en otillåten övervärdering av tillgångar skall föranleda anmärkning från revisorernas sida. Men även en tillåten uppskrivning enligt undantagsbestämmelserna i 106 § 2 mom. och 4 mom. första stycket andra punkten skall enligt förevarande stycke föranleda uttalande i revisionsberättelsen. Härigenom vinnes ökad trygghet för att revisorerna ägna uppmärksamhet åt frågan, huruvida åtgärden verkligen står i överensstämmelse med nämnda bestämmelser. Även om revisorerna icke uttryckligen förklara att åtgärden är lagenlig men underlåta att framställa anmärkning mot densamma, kunna de ådraga sig skadeståndsansvar, om åtgärden är lagstridig.

Fjärde stycket. I detta stycke har upptagits vad uti den i samband med lagen den 18 juni 1937 om aktiebolags pensions- och andra personalstiftel-

ser införda 74 a § AL stadgas om innehållet av revisionsberättelse i bolag, där sådan stiftelse finnes.

Femte stycket. Revisionsberättelsen skall enligt 118 § underskrivas av revisorerna. I händelse revisorerna bliva oeniga om berättelsens innehåll, kunna skilda revisionsberättelser avgivas eller ock kan den revisor som hyser skiljaktig mening till revisionsberättelsen foga en särskild reservation. Föreskrift härom har upptagits i förevarande stycke, varav framgår att en till revisionsberättelsen fogad reservation skall angiva, i vilket avseende vederbörande hyser skiljaktig mening eller eljest anser särskilt uttalande påkallat.

2 mom. Revisionsberättelse i moderbolag. Revisionsberättelsen för ett moderbolag skall först och främst innehålla de uppgifter och uttalanden som skola ingå i revisionsberättelsen för aktiebolag i allmänhet. De särskilda förhållandena inom en koncern, som äga en ofta avgörande betydelse för moderbolagets ställning och verksamhetsresultat och som föranlett upptagande i förslaget av särskilda regler om redovisningen för moderbolag, göra det emellertid önskligt, att i moderbolagets revisionsberättelse vissa uttalanden göras angående koncernförhållandena. Detta är så mycket mera påkallat, som den särskilda skriftliga uppgift, varom föreskrift meddelas i 107 § 2 och 3 mom., och den koncernbalansräkning eller koncernredogörelse, som skall avgivas enligt 110 §, skola överlämnas till granskning av revisorerna men ej måste framläggas för aktieägarna. Förevarande paragraf 2 mom. innehåller därför vissa särskilda bestämmelser om revisionsberättelse för moderbolag. Denna skall enligt beredningens förslag innehålla yttrande, huruvida de i 107 § 2 mom. andra stycket och 3 mom. andra stycket samt 110 § givna föreskrifterna rörande särskild skriftlig uppgift samt särskild koncernredovisning genom koncernbalansräkning eller koncernredogörelse fullgjorts.

Av huvudbestämmelserna i förevarande paragraf 1 mom. första stycket följer, att om anledning till anmärkning i avseende å koncernredovisningen finnes, skyldighet föreligger för revisorerna att i revisionsberättelsen framställa anmärkningar, liksom rätt att meddela erinringar som de anse böra komma till aktieägarnas kännedom. För att revisorerna skola kunna vitsorda att de i 107 § 2 mom. andra stycket och 3 mom. andra stycket samt 110 § givna föreskrifter fullgjorts, måste naturligtvis krävas, att anledning till anmärkning ej föreligger. Vid revisionsberättelsens avfattning bör såvitt möjligt beaktas den rätt som tillkommer moderbolagets ledning att undvika publicitet beträffande koncernförhållandena. Skulle under hand framförda anmärkningar eller erinringar icke föranleda rättelse av fel eller brister i koncernredovisningen, böra därför revisorerna söka undvika att i revisionsberättelsen göra uttalanden i sådan form, att offentlighet skulle givas åt förhållanden som bolagsledningen ej är skyldig framlägga i den offentliga årsredovisningen. I den mån bolagsledningen själv i den offentliga årsredovisningen lämnat uppgifter, hämtade från koncernredovisningen, eller kanske låtit denna helt och hållet ingå i den offentliga redovisningen, bortfaller emel-

lertid revisorernas skyldighet att beakta rätten till hemlighet i fråga om koncernredovisningen vid uttalanden i revisionsberättelsen beträffande felaktigheter i koncernredovisningen. Ger uppgift i förvaltningsberättelsen om resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet eller uttalande rörande förhållandet mellan detta resultat och resultatet av moderbolagets verksamhet enligt dess balansräkning anledning till anmärkning, skall sådan naturligtvis framställas i revisionsberättelsen.

Som beredningen förut framhållit, hava förslagets regler rörande beräkningen av koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet framför allt till syfte att förhindra utdelning av vinst, som moderbolagets balansräkning utvisar, i fall då koncernen såsom helhet icke borde kunna utdela vinst. En tvingande regel om begränsning av moderbolagets vinstutdelning till vad som motsvarar koncernens vinst har dock icke föreslagits, utan endast ett förbud att från moderbolag verkställa vinstutdelning som med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet måste anses stå i strid med god affärssed (80 §). Då övervakningen härav måste ankomma på revisorerna och det är av vikt att deras skyldighet i detta avseende understrykes, stadgas i förevarande mom., att revisorerna i moderbolaget skola — om vinstutdelning föreslagits — i revisionsberättelsen göra särskilt uttalande, huruvida den föreslagna vinstutdelningen med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet får anses stå i strid med god affärssed. Detta särskilda uttalande innefattar ett besvarande av frågan, huruvida den vinst enligt moderbolagets balansräkning, vars utdelande föreslås, överstiger den gräns, intill vilken enligt en på koncernredovisningen grundad skälig bedömning utdelning med hänsyn till koncernförhållandena lagligen må ske, eller icke. Beredningen hänvisar till vad härom yttras i motiven till 80 §. Skulle ett överskridande av denna gräns finnas föreligga, måste naturligtvis anmärkning framställas. Men revisorerna äga beträffande vinstutdelning från moderbolag — liksom i allmänhet beträffande vinstutdelning från aktiebolag — även uttala sig över den föreslagna vinstutdelningens lämplighet med hänsyn till bl. a. det sista årsresultatets förhållande till tidigare årsresultat och böra härvid beakta koncernresultatet för sista året i förhållande till koncernresultatet för tidigare år. Är räntabiliteten för koncernen i dess helhet nedåtgående, bör större försiktighet vid utdelningens bestämmande iakttagas. Revisorerna böra härvid särskilt beakta, om vid koncernredovisningen dolda reserver i värdet av moderbolagets aktieposter i dotterbolag i större utsträckning beräknats till täckning av förluster för året hos dotterbolagen.

Slutligen har det, med hänsyn till å ena sidan vikten av att revisorerna i moderbolaget erhålla erforderliga upplysningar rörande dotterbolags förhållanden, i den mån dessa äro av betydelse för moderbolaget, å andra sidan de svårigheter som kunna tänkas möta för revisorerna att erhålla dylika upplysningar, ansetts lämpligt att i revisionsberättelsen fordra ett uttalande av revisorerna i det fall att hinder mött för upplysningarna. I sista punkten

av detta stycke stadgas därför, att om för revisorerna erforderliga upplysningar rörande dotterbolags förhållanden saknats, detta skall angivas i revisionsberättelsen jämte anledningen därtill.

Om bolagsstämma.

I denna avdelning av lagen hava med vissa ändringar och tillägg upptagits bestämmelserna i 76—85 §§ AL om bolagsstämma. De viktigaste nya reglerna hava berörts i den allmänna inledningen.

120 §.

Bolagsstämma, legitimation och föranmälan. Förevarande paragraf motsvarar 76 § första stycket AL.

Första stycket. Bestämmelsen i 76 § första stycket första punkten AL, att aktieägars rätt att deltaga i handhavandet av bolagets angelägenheter utövas å bolagsstämma, har upptagits oförändrad.

Bolagsstämma är en sammankomst, där beslutanderätten utövas av aktieägarna i bolaget och som står öppen för alla aktieägare, vilka uppfylla gällande föreskrifter om legitimation och föranmälan. Ett sammanträde av en särskild grupp aktieägare är icke bolagsstämma.¹ Emellertid kan den omständigheten att vid en såsom bolagsstämma sammankallad församling även andra än aktieägare närvarit och röstat, eller att vissa vederbörligen legitimerade aktieägare obehörigen utestängts från deltagande eller röstning vanligen ej medföra, att sammankomsten icke blir att betrakta såsom bolagsstämma. Men sådana felaktigheter kunna åberopas såsom grund till talan å bolagsstämmobeslut enligt förslaget 145 §. Har behörig kallelse ägt rum, föreligger bolagsstämma, även om endast en aktieägare kommit tillstädes. Till frågan om betydelsen därav att fel föreligger i avseende å orten för eller kallelsen till bolagsstämma återkommer beredningen vid 129 och 145 §§. Äro i fall, då reglerna rörande kallelse eller andra regler som blott äro givna i nuvarande aktieägars intresse icke iakttagits,² bolagets samtliga aktieägare närvarande och motsätta de sig icke bolagsstämmas hållande, kunna giltiga stämmobeslut fattas.

I förslaget har, liksom i gällande aktiebolagslag, ståndpunkt icke tagits till det omstridda spörsmålet, i vilken omfattning beslut av bolagsstämma kan ersättas med eller bliva verksamt på grund av överenskommelse mellan samtliga aktieägare.³ Ehuru i sådant fall den belysning av spörsmålen ej kan förekomma, som är möjlig vid stämma genom diskussion mellan aktieägarna och frågor till styrelsen, kan dock ifrågasättas, huruvida icke aktieägarnas

¹ Den svenska aktiebolagslagstiftningen känner icke särskild bolagsstämma med ägare av aktier av visst aktieslag (jfr t. ex. DAL § 57 st. 3 och NAL § 71 st. 3).

² Se Skarstedt anm. vid 80 § s. 247. Jfr ang. schweizisk rätt rev. schw. OR art. 701, Guhl s. 52 samt angående tysk rätt Schlegelberger AG § 195 anm. 5 andra stycket, Staub HGB § 256 not 9 a. Se vidare Nial: Bolagsstämmobeslut s. 54—55.

³ Se Nial: Bolagsstämmobeslut s. 50 o. f. Jfr Bergendal s. 17 o. f.

intressen få anses tillgodosedda därigenom att varje aktieägare kan genom att vägra medverka till dylik överenskommelse framtvunga hållande av bolagsstämma. Dylika överenskommelser äro i själva verket mycket vanliga i bolag med ett fåtal aktieägare, såsom dotterbolag och familjebolag. Det är emellertid brukligt, att härvid så förfares, att ett bolagsstämmoprotokoll upprättas och undertecknas av samtliga aktieägare. Där det skett, uppkommer i regel varken för registreringsmyndigheten eller någon utomstående anledning att ställa frågan om det i protokollet antecknade beslutets natur av bolagsstämmobeslut under diskussion. Genom upprättande av formellt bolagsstämmoprotokoll tillgodoses även det synnerligen betydelsefulla intresset av att de även för andra än de dåvarande aktieägarna viktiga avgöranden, som tillkomma bolagsstämma, upptagas och bevaras i en av lagen angiven form. Ett uttryckligt erkännande av överenskommelse mellan samtliga aktieägare såsom likställd med bolagsstämmobeslut skulle nödvändiggöra särskilda föreskrifter rörande överenskommelsens upptagande i skriftlig handling, vilken vore underkastad liknande bestämmelser som de rörande bolagsstämmoprotokoll gällande. Beredningen har ansett det böra i stället fortfarande överlämnas till rättstillämpningen att avgöra, i vilken omfattning rättsverkan bör tillerkännas dylika överenskommelser. Detsamma gäller överenskommelser, varigenom de aktieägare, som icke å bolagsstämma biträtt ett bolagsstämmobeslut, sedermera godkänna beslutet. Frågan om sådana överenskommelsers verkan har icke så stor betydelse, om — såsom enligt förslaget 145 § — klanderpreskription i allmänhet efter kort tid medför giltighet av klanderbara bolagsstämmobeslut.

Beträffande aktiebolag, i vilket endast en aktieägare finnes, kan det synas vilseläddande att hänvisa till bolagsstämma såsom bolagsorgan. Men även i enmansbolag är det lämpligt dels att styrelseledamöters, verkställande direktörs, vice verkställande direktörs och revisors rätt och plikt att närvara vid bolagsstämma finner sin motsvarighet och dels att de avgöranden, som i vanliga fall tillkomma bolagsstämman, ske på sådant sätt att avgörandet till sitt innehåll bestämmes och bevaras i likhet med vad fallet är i fråga om vanliga bolagsstämmobeslut. Dessa syften ernås enklast därigenom, att den ensamme aktieägarens beslut betraktas som bolagsstämmobeslut, att de i enlighet därmed fattas i närvaro av bolagets styrelse och verkställande direktör, eventuellt även dess revisorer, samt att bolagsstämmoprotokoll i vanlig ordning upprättas rörande beslutet. Genom att lagen på detta sätt betraktar även ensamaktieägarens beslut såsom ett vanligt bolagsstämmobeslut blir det obehövt att uppställa särskilda regler angående beslutet och dess upptagande i skriftlig form. Liksom beträffande överenskommelser mellan samtliga aktieägare lämnar sålunda förslaget öppet vilka verkningar som tillkomma ett på annat sätt än genom bolagsstämmoprotokoll dokumenterat beslut av ensamaktieägaren.¹

I första stycket andra och tredje punkterna hava upptagits bestämmelserna i 76 § första stycket andra och tredje punkterna AL om villkoren för

¹ Jfr ang. tysk rätt Schlegelberger AG § 195 anm. 5 tredje stycket.

att aktieägare skall äga utöva rösträtt på bolagsstämman, d. v. s. att han verkligen är aktieägare och att han kan i föreskriven ordning legitimera sig såsom aktieägare. Endast den, som har det ekonomiska intresse i bolaget, delägarskapet innebär, bör äga utöva medbestämmanderätt i bolagets angelägenheter genom deltagande i bolagsstämman. I förslaget har bestämmelsen om legitimation för det fall att aktiebrev äro ställda till viss man, nämligen att aktieägaren skall hava införts i aktieboken och anmält sig till deltagande i förhandlingarna, uttryckligt förklarats skola gälla även om aktiebrev icke äro utfärdade. Med avfattningen av andra punkten avses att utmärka, att rösträtt endast tillkommer den som är aktieägare och ej den som utan att äga aktie är legitimerad såsom aktieägare. Grund till klander av bolagsstämmobeslut föreligger således såväl då en aktieägare utan den i förevarande stycke föreskrivna legitimationen deltagit i beslutet, som då däri deltagit en vederbörligen legitimerad person, vilken i verkligheten icke var aktieägare. Såsom i motiven till 42 § 2 mom. fjärde stycket närmare utvecklats kan således, trots den legitimation som enligt nämnda stycke föreligger, mot den i aktieboken införde såväl vid stämman som genom klander av bolagsstämmobeslut göras gällande att han i verkligheten icke var aktieägare. Enligt förslaget kan sådant påstående väckas jämväl av den som före honom blivit för aktien införd i aktieboken, under åberopande att giltigt förvärv för den senare icke föreligger.

I fråga om rätt för den som har testamentarisk nyttjande- eller avkomsträtt till aktie att deltaga i bolagsstämman hänvisas till 208 §.

Andra stycket. I detta stycke hava intagits stadganden angående s. k. för-anmälan till bolagsstämman. Avvikelse från reglerna i 76 § första stycket fjärde och femte punkterna AL¹ har vidtagits allenast såtillvida att föreskrift meddelats därom, att i den tid av högst tre dagar före stämman, inom vilken aktieägare på grund av bestämmelse i bolagsordningen skall vara skyldig att anmäla sig till deltagande i förhandlingarna, icke skola inräknas sön- och helgdagar. Bestämmelser av liknande innehåll finnas redan i vissa bolagsordningar t. ex. att anmälan skall ske tre söckendagar före bolagsstämman, men deras förenlighet med gällande lag synes tvivelaktig. Däremot har beredningen icke ansett skäl föreligga att upptaga den regeln, att med sön- och helgdagar i detta avseende skola likställas s. k. bankfridagar (påskafton, mid-sommarafton och julafton). Likställandet av bankfridagar med sön- och helgdagar skulle medföra risken att tiden i vissa fall bleve alltför lång, exempelvis tre helgdagar, en bankfridag (påskafton) och tre söckendagar, d. v. s. sammanlagt sju dagar. Att den 1 maj är likställd med allmän helgdag stadgas i lagen den 8 april 1938.

Göres för-anmälan om deltagande i bolagsstämman för samma aktiepost dels av den som sist införts i aktieboken och dels av någon, som tidigare införts för denna post, under påstående att giltigt förvärv ej föreligger för den sist införde, böra båda äga tillträde till stämman för att erhålla prövning av sina

¹ Ang. dessa regler jfr 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 60 (NJA 1910 avd. II s. 106—107).

påståenden om rösträtt. Beredningen hänvisar härom till motiven till 42 § 2 mom. fjärde stycket.

121 §.

Försäkran vid bolagsstämma om äganderätt till aktie. Förevarande paragraf motsvarar 76 § andra och tredje styckena AL. Enligt 76 § andra stycket AL är den som å bolagsstämma vill själv eller genom ombud utöva rösträtt för aktie pliktig att, såframt å bolagsstämman aktieägare med sammanlagt aktiebelopp av minst en tiondel av det å stämman företrädda aktiekapitalet framställt yrkande därom, avlämna en av honom egenhändigt underskriven försäkran, att han icke under falskt sken av köp, gåva eller annat avtal åtkommit aktien, utan verkligen är ägare av densamma, och att han ej heller för att kringgå i lag eller bolagsordningen meddelade bestämmelser om rösträtt förvärvat aktien med skyldighet att åter avyttra densamma. Detta stadgande äger icke tillämpning å den, till vilken aktien övergått genom arv, giftorätt eller testamente. Vidare föreligger ej skyldighet att avgiva försäkran, ifall den uppgivne ägaren av aktie förut å ordinarie bolagsstämma såsom ägare fört talan för aktien, såframt icke visas, att därefter förändring i äganderätten till aktien ägt rum. I 76 § tredje stycket AL stadgas, att om försäkran skall avgivas av förmyndare eller målsman eller eljest av någon, som är satt att företräda ägaren, försäkran skall därefter lämpas. Straff för envar, som falskeligen avger sådan försäkran som här avses, stadgas i 132 § 9) AL.

Lagberedningens förslag. Såsom vid 120 § framhållits äger endast den, som verkligen är aktieägare och behörigen legitimerad, i denna egenskap deltaga i bolagsstämma. Endast den, som har det ekonomiska intresse i bolaget delägarskapet innebär, bör äga utöva medbestämmanderätt i bolagets angelägenheter genom deltagande i bolagsstämma. I svensk aktiebolagslagstiftning har bestämmelse ej upptagits om straff för den som utan att vara aktieägare deltagar i bolagsstämma.¹ Skydd mot missbruk av legitimation såsom aktieägare gives genom sådan försäkran varom stadgas i 76 § andra stycket AL och den beträffande falsk försäkran meddelade straffbestämelsen. Härigenom vinnes dock endast begränsat skydd mot missbruk av legitimation såsom aktieägare, men beredningen anser vissa ändringar i bestämmelserna om försäkran vara att föredraga framför en allmän bestämmelse om straff för den som utan att vara aktieägare deltagar i bolagsstämma.

Med de nu gällande bestämmelserna om försäkran avsågs att förebygga, att föreskrifter i aktiebolagslagen eller bolagsordningen om rösträtt å bolagsstämma kringginges genom skenöverlåtelse eller överlåtelse med återköpsrätt. Och till stöd för regeln i 28 § tredje stycket AL, att vid anmälan av aktieförvärv för införing i aktieboken prövning skulle ske endast av förvärvarens formella legitimation, åberopades att bestämmelserna om försäkran

¹ Jfr t. ex. AG § 300.

möjliggjorde utestängande av formellt legitimerad person, till vilken någon verklig överlåtelse ej skett.¹

Redan vid dessa bestämmelsers tillkomst framställdes erinran däremot, att om man försummade att å ordinarie bolagsstämma avfordra en person som för första gången uppträdde såsom aktieägare ifrågavarande försäkran, av den orsak att man då saknade all anledning misstänka att han vore en bulvan, man sedermera i regel måste finna sig i att han opåtalat finge utöva rösträtt, även om man skulle få aldrig så stark anledning misstänka att skenöverlåtelse föreläge.² Erfarenheten torde visa riktigheten av denna erinran. Och farhågan för att en vidsträcktare rätt att påkalla försäkran än den nu gällande skulle kunna medföra, att ombud för ej tillstädesvarande aktieägare kunde utestängas från röstning om de ej varit nog förtänksamma att förse sig med skriftlig försäkran,³ synes beredningen kunna undanröjas genom bestämmelse av innehåll, att beträffande aktie, för vilken någon såsom aktieägare tidigare utövat rösträtt, försäkran ej må avfordras denne utan anmälan före bolagsstämman, varom underrättelse sändes till aktieägaren.

Enligt gällande rätt äga bestämmelserna om försäkran ej tillämpning å den, till vilken aktie övergått genom arv, giftorätt eller testamente. Detta medför, att möjlighet föreligger för den som innehar aktier transporterade in blanco eller innehavaraktier, att — även om exempelvis skenöverlåtelse föreligger — förebära familjerättsligt fång. Om så sker, undgår han att avgiva försäkran och den oriktiga uppgiften å stämman om fångtet medför ej straffpåföljd enligt aktiebolagslagen.

Vidare bör enligt beredningens mening beaktas, att utvecklingen medfört att aktieägare i allt större omfattning underlåta att anmäla sina aktieförvärv till införing i aktieboken. Detta förhållande har föranlett, särskilt då fullmakt att tills vidare företräda aktieägare på bolagsstämma utfärdats, vilket ej sällan sker till aktieägarföreningar eller till styrelsen, att rösträtt kan utövas för aktieposter som redan för länge sedan bytt ägare. Härigenom möjliggöres utövning av medbestämmanderätt i bolagets angelägenheter utan motsvarande grundval i delägarskap i bolaget. Beredningen anser därför försäkran böra kunna avfordras den som uppträder såsom aktieägare jämväl därom, att han fortfarande är ägare av aktien.

Beredningen föreslår därför i förevarande paragraf första stycket första punkten den bestämmelsen, att om på bolagsstämma aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp av minst en tiondel av det vid stämman företrädda aktiekapitalet framställer yrkande därom, den som själv eller genom ombud vill utöva rösträtt för aktie skall vara pliktig att avlämna en av honom egenhändigt underskriven försäkran, att han icke under falskt sken av köp, gåva eller annat förvärv åtkommit aktien utan verkliga förvärvat äganderätt till denna, att han ej heller för att kringgå i lag eller bolagsordningen meddelade bestämmelser om rösträtt förvärvat aktien med skyldighet att åter avytt-

¹ Jfr 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 54—59 och lagrådets yttrande i prop. 1910 nr 54 s. 77 och 102—104 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 41, 105—109).

² Se departementschefens yttrande i prop. 1910 nr 54 s. 142 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 108).

³ Jfr lagutskottets utlåtande 1910 nr 44 s. 37 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 109).

ra den, samt att han fortfarande är ägare av aktien. Bestämmelsen avser således att från deltagande i bolagsstämman hindra ej blott den som genom skenöverlåtelse eller överlåtelse med återköpsrätt förvärvat aktie, utan även den som eljest saknar giltigt fång eller avhänt sig aktien.

Har försäkran varom stadgas i första punkten å tidigare bolagsstämman avlämnats av den uppgivne aktieägaren, skall han, såframt ej visas att därefter förändring i äganderätten till aktien ägt rum, vara pliktig att avlämna allenast försäkran, att han fortfarande är ägare av aktien.

Beträffande aktie, för vilken någon såsom aktieägare tidigare utövat röst-rätt, må försäkran icke avfordras denne, med mindre av aktieägare yrkande därom anmälts hos styrelsen minst fem dagar före stämman. Om sådan anmälan skall genom styrelsens eller verkställande direktörs försorg underrättelse med posten genast avsändas till den yrkandet avser, där uppgift om hans postadress utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt kan inhämtas. För att anmält yrkande skall medföra skyldighet att avgiva försäkran fordras naturligtvis, att det å stämman biträdes av aktieägare med sammanlagt aktiebelopp av minst en tiondel av det å stämman företrädde aktiekapitalet.

I tredje stycket stadgas, att om försäkran skall avgivas av förmyndare eller annan ställföreträdare för ägaren, försäkran skall därefter lämpas.

Om den som enligt 208 § på grund av testamentarisk nyttjande- eller avkomsträtt till aktie äger företräda aktien deltagar i bolagsstämman, skall enligt nämnda paragraf 1 mom. tredje stycket försäkran lämpas därefter.

122 §.

Styrelseledamöters, verkställande direktörs och revisorers närvaro vid bolagsstämman. I gällande aktiebolagslag saknas bestämmelser om rätt och plikt för styrelseledamöter och revisorer att vara tillstädes vid bolagsstämman. Vad styrelseledamöterna beträffar synes emellertid av bl. a. bestämmelsen i 85 § tredje stycket AL om styrelsens skyldighet att lämna upplysningar rörande bolaget framgå, att styrelsens ledamöter böra vara närvarande vid ordinarie stämman. I rättslitteraturen har även uttalats den meningen, att styrelsens ledamöter, jämväl styrelseledamot som icke är aktieägare, hava både rätt och plikt att närvara vid bolagsstämman.¹

I fråga om revisorer torde möjligen den ått dem i 83 § AL inrymda rätten att hos styrelsen påkalla hållande av extra bolagsstämman och att, om sådan påfordran ej efterkommes, själva utlysa stämman kunna åberopas till stöd för uppfattningen, att revisor äger närvara å bolagsstämman och jämväl där yttra sig angående granskningen av styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper, naturligen under skyldighet att beakta de gränser för yttranderätten som följa av revisors allmänna tystnadsplikt.

I främmande rätt föreskrives understundom att revisor skall vara närvarande å bolagsstämman. Sålunda finnas bestämmelser i *norsk* rätt. Enligt NAL § 65 skall revisor vara tillstädes å bolagsstämman. Denna skyldighet kan dock begränsas genom föreskrift i administrativ ordning, vilket ock skett i det enligt § 7 av vissa

¹ Skarstedt anm. vid 80 § s. 247.

regler för revisorers plikter, utfärdade av handelsdepartementet den 24 januari 1931, revisors skyldighet att närvara vid bolagsstämma begränsats att gälla sammanträden, där de av revisorn granskade räkenskaperna eller hans berättelse eller förklaringar behandlas. Enligt *schweizisk* rätt (rev. schw. OR art. 729 stycket 4) äro revisorerna skyldiga att närvara vid ordinarie bolagsstämma. Enligt den *engelska* Comp. Act, 1929, § 134 st. 3 äga revisorerna rätt att närvara vid varje bolagsstämma, där någon bolagets redovisning framlägges som varit föremål för revisorernas granskning och av dem avgiven berättelse. De äro jämväl berättigade att giva varje meddelande och förklaring som de vilja lämna rörande bokföringen (the accounts).

Lagberedningens förslag. Det är uppenbart att styrelseledamot, även om han icke är aktieägare, bör hava rätt att vara tillstädes vid bolagsstämma. Men enligt beredningens mening bör jämväl skyldighet föreligga för såväl styrelseledamot som verkställande direktör att närvara vid bolagsstämma, ordinarie och extra, såvitt hinder ej möter. Det är önskvärt, att aktieägarna kunna å stämmorna sammanträffa med verkställande direktör och styrelsens ledamöter. Skulle å bolagsstämma upplysningar begäras jämlikt förslaget 133 §, är det av vikt, att för lämnande av svar ej blott verkställande direktören utan ock så många som möjligt av styrelsens ledamöter äro närvarande på stämman.

Vad beträffar revisors närvaro på bolagsstämma har lagberedningen ansett att skyldighet för revisor att vara tillstädes på stämman, utan hänsyn till om hans närvaro kan anses erforderlig, skulle bliva onödigt betungande för revisorerna och alltför kostsamt för bolaget. Å andra sidan bör beaktas, att revisors närvaro kan vara av betydelse särskilt vid ordinarie stämman, där styrelsens redovisning skall behandlas och resultatet av revisorernas granskningsarbete skall framläggas för aktieägarna. Även å extra stämman kan ärende förekomma, vid vars behandling revisors närvaro kan vara påkallad. Att, där revisorerna äro flera, de skola samtliga infinna sig å stämman synes emellertid icke erforderligt. I förslaget har därför stadgats, att minst en av revisorerna bör närvara vid bolagsstämma, där å stämman redovisning för bolaget skall behandlas eller eljest ärende förekommer av beskaffenhet att revisors närvaro kan anses påkallad. Revisor bör komma av egen drift. Det åligger naturligtvis styrelsen att lämna revisor meddelande, om enligt dess uppfattning revisors närvaro vid stämman är påkallad.

Då i det praktiska livet tvivel läser hava yppats, huruvida revisor har rätt att komma tillstädes vid bolagsstämma, har bestämmelse upptagits därom, att sådan rätt föreligger ändå att revisor ej är aktieägare. Samma regel föreslås skola gälla i fråga om vice verkställande direktör. Vad beträffar frågan om revisors yttranderätt å bolagsstämma synes det utan uttrycklig lagregel vara uppenbart, att revisorerna — likaväl som styrelseledamöterna — skola äga på stämman yttra sig, dock naturligen allenast i vad angår deras uppdrag.

123 §.

Jäv för aktieägare eller ombud för aktieägare å bolagsstämma. Första och andra styckena. I förevarande paragraf första och andra styckena hava

samma bestämmelser om jäv för aktieägare eller ombud för aktieägare å bolagsstämma upptagits som i 77 § AL, allenast med den jämkning att bestämmelsen i andra stycket skall gälla också verkställande direktör. Jäv medför hinder att deltaga i behandlingen av den fråga jävet avser d. v. s. ej blott i omröstningen utan även i diskussionen. Ordföranden å bolagsstämma skall således anmoda jävig person att avlägsna sig från stämman, medan frågan behandlas.

Den i första stycket första punkten upptagna bestämmelsen innefattar icke hinder för aktieägare att å bolagsstämma deltaga i behandlingen av fråga om avtal mellan bolaget och någon som han företräder.¹ Att beträffande aktieägare stadga hinder att deltaga i behandlingen av sådant avtal synes icke påkallat. Hans intresse såsom aktieägare sammanfaller med bolagets. Frågan om han är jävig att företräda den med vilken avtalet slutes tillhör ej aktiebolagsrätten. Liksom beträffande motsvarande jäv för styrelseledamot (92 §) har skäl därför ansetts icke föreligga att utsträcka jävsbestämmelsen till att avse sådant avtal. Är styrelseledamot i dotterbolag aktieägare i moderbolaget, är han således oförhindrad att å bolagsstämma med moderbolaget deltaga i behandlingen av fråga om avtal mellan moderbolaget och dotterbolaget. Däremot innefattar stadgandet i första stycket första punkten hinder för moderbolag att å stämma med dotterbolag deltaga i behandlingen av fråga om avtal mellan bolagen. Följden härav kan bliva, att en understundom ringa minoritet erhåller ett avgörande inflytande å sådan fråga, om den framlägges på bolagsstämma. Ett eftergivande av ifrågavarande jäv av hänsyn till berörda förhållande synes dock icke kunna ifrågakomma. Avtal rörande affärsförhållanden mellan moderbolag och dotterbolag böra träffas av dessas styrelser eller verkställande direktörer under det ansvar som åvilar dem gentemot såväl bolagen som aktieägarminoritet inom bolagen. Och ett godkännande för dotterbolaget bör ej kunna beslutas av moderbolaget. Emellertid komma jävsbestämmelserna ofta att sakna betydelse i avseende å förhållandet mellan moder- och dotterbolag, nämligen då moderbolaget reellt äger samtliga aktier i dotterbolaget. Där så är fallet, föreligger icke någon sådan motsättning i intressen mellan bolagen som kan grunda jäv.

Bestämmelsen i första stycket första punkten medför hinder för aktieägare att å bolagsstämma deltaga i behandlingen av fråga om arvode åt honom själv i hans egenskap av styrelseledamot eller revisor eller om lön åt honom såsom verkställande direktör. Aktieägare är däremot oförhindrad att deltaga i val av honom själv till styrelseledamot eller revisor. Men om aktieägare är styrelseledamot eller verkställande direktör, äger han enligt andra stycket icke deltaga i beslut om ansvarsfrihet för förvaltningsåtgärd, för vilken han är ansvarig, eller i val av revisor. I sådant beslut eller val må styrelseledamot eller verkställande direktör ej heller deltaga såsom ombud för aktieägare.

Det i andra stycket upptagna jävet för styrelseledamot och verkställande direktör kan understundom medföra olägenheter. Frågan om ansvarsfrihet och om val av revisorer kan sålunda komma att bliva beroende av en måhända

¹ Se NJA 1936 s. 684. Jfr NJA 1910 s. 317.

ringa aktieägarminoritet. Rörande de övertaganden som föranletts av denna omständighet hänvisas till vad som anföres i motiven till 111 §.

Tredje stycket. Beredningen har i 180 och 181 §§ föreslagit vissa regler rörande s. k. fusion d. v. s. ett aktiebolags uppgående i ett annat genom att det förra bolagets tillgångar och skulder övertagas av det senare och det förra i samband därmed upplöses. Sålunda upptagas i 180 § 1 mom. föreskrifter, som möjliggöra för ett moderbolag, vilket äger alla aktierna i dotterbolag, att åstadkomma fusion, varigenom dotterbolaget uppgår i moderbolaget. Beträffande det beslut om tillåtelse till fusionsavtal, som i sådant fall skall fattas av dotterbolagets bolagsstämma, kan icke uppkomma fråga om tillämpning av jäv för enda aktieägaren i dotterbolaget. Annorlunda är förhållandet i fråga om den i förslaget 181 § upptagna fusionen. Denna grundas å ett förslag till fusionsavtal mellan det överlåtande och det övertagande bolaget, som skall godkännas genom beslut av bolagsstämma i det överlåtande bolaget. Denna fusionsform förutsätter icke att mellan bolagen föreligger moder- och dotterbolagsförhållande som avses i 180 § 1 mom. Enligt 181 § 2 mom. kräves för beslutet viss kvalificerad pluralitet på bolagsstämman i det överlåtande bolaget. Därest det övertagande bolaget äger aktier i det överlåtande bolaget, vore det enligt beredningens mening icke rimligt, om utövändet av rösträtt för dessa aktier i ärendet rörande fusionen skulle förhindras av jävsbestämmelserna i förevarande paragraf första stycket. Beredningen har därför i förevarande paragraf sista stycket föreslagit ett stadgande av innehåll, att det övertagande bolaget utan hinder av vad i första stycket sägs äger deltaga i behandlingen av fråga om fusionsavtal som avses i 181 §.

124 §.

Ordningen för bolagsstämma. Förevarande paragraf motsvarar 78 § AL.

Första stycket. I detta stycke återfinnes bestämmelsen i 78 § första stycket AL, att å bolagsstämma aktieboken skall av styrelsen hållas tillgänglig. Bestämmelser om skyldighet för styrelsen att före bolagsstämman vara tillstädes för att pröva frågor om nya aktieägares införande i aktieboken äro upptagna i förslaget 42 § 1 mom. fjärde stycket.

Andra, tredje och fjärde styckena. Enligt 78 § andra stycket AL skall bolagsstämma själv välja ordförande att leda förhandlingarna å stämman, där ej annat finnes stadgat i bolagsordningen t. ex. att styrelsens ordförande skall vara ordförande på bolagsstämma. Å stämman skall upprättas och till godkännande framläggas en förteckning över närvarande aktieägare eller ombud för aktieägare med uppgift å det antal aktier för vilket envar av dem äger utöva rösträtt. Sedan denna förteckning godkänts, länder den till efterrättelse såsom röstlängd på stämman. Föreligger ej enighet mellan de närvarande om valet av ordförande, skall röstning ske enligt röstlängden. Dennas upprättande och godkännande förutsätter dock medverkan av ordförande.

I bolagspraxis torde i allmänhet tillgå så att bolagsstämma öppnas av sty-

relsens ordförande eller annan styrelseledamot, varefter val av ordförande sker, vanligen enhälligt. Såsom i motiven till 23 § anförts saknas för det fall att enighet ej vinnes vid val av ordförande och fastställande av röstlängd bestämmelser om huru det bör förfaras å stämma. Och det har inträffat, att två olika grupper aktieägare konstituerat sig såsom bolagsstämma, av vilka vardera bestritt den andras kompetens såsom stämma. Beredningen har ansett bestämmelser böra upptagas beträffande såväl bolagsstämma som konstituerande stämma, vilka kunna bringas till tillämpning om enighet ej vinnes vid val av ordförande eller fastställande av röstlängd.

Är ordförande bestämd genom bolagsordningen, skall stämman öppnas av honom. Finnes ej sådan föreskrift i bolagsordningen, skall enligt förevarande paragraf tredje stycket bolagsstämma öppnas av styrelsens ordförande eller av annan ledamot i styrelsen. Beredningen anser lagen kunna utgå från att bland närvarande styrelseledamöter enighet kommer att föreligga om vem av dem som skall öppna stämman. För det fall att ingen styrelseledamot är tillstädes, föreslås att stämman skall öppnas av någon närvarande aktieägare eller ombud för aktieägare samt att, eftersom röstlängd då ännu icke finnes, denne vid oenighet skall utses genom röstning bland de närvarande efter huvudtalet och vid lika röstetal genom lottning.

Därefter företages val av ordförande å stämman. Huruvida enligt gällande rätt annan än aktieägare eller ombud för aktieägare kan väljas till ordförande å bolagsstämma, är föremål för olika meningar. Då det emellertid kan vara önskvärt, att till ordförande må väljas person med större vana att leda förhandlingar än någon av aktieägarna eller ombuden för aktieägare besitter, och det även vid konflikter inom bolaget kan vara lämpligt att förhandlingarna ledas av en opartisk person, har beredningen ansett lagen böra uttryckligen medgiva bolagsstämma rätt att välja utomstående till ordförande, om bolagsordningen ej innefattar annan föreskrift.

För det fall att, då ordförande skall väljas, de närvarande ej enhälligt utse ordförande, föreslås i fjärde stycket bestämmelse, att det skall åligga den som öppnat stämman att såsom ordförande leda förhandlingarna, till dess röstlängd blivit godkänd efter vad i femte stycket sägs och ordförande valts. I sådant fall skall dylikt val ske, så snart röstlängden godkänts.

Femte stycket. På bolagsstämman skall upprättas förteckning över närvarande aktieägare och ombud för aktieägare med uppgift å det antal aktier, för vilket envar av dem äger utöva rösträtt. Beredningen har ansett det böra i lagtexten uttryckligen angivas, att denna förteckning upprättas av ordföranden, d. v. s. den som är stämmans ordförande eller enligt tredje stycket fungerar såsom ordförande. Vid förteckningens upprättande åligger det ordföranden främst tillse att den formella legitimation föreligger som erfordras för deltagande i bolagsstämman. Men han äger även beakta, att någon som anmäler sig ej är aktieägare och följaktligen enligt 120 § icke må deltaga i stämman. Avgörande måste också träffas, om den som är införd i aktieboken före den sist införde gör gällande att aktierna fortfarande tillhöra honom. Härutinnan hänvisas till vad som anföres i motiven till 42 §

2 mom. fjärde stycket. Framställas, då därefter förteckningen underställes bolagsstämman för godkännande, anmärkningar och kan enighet ej ernås, skall beslut fattas genom omröstning på grundval av förteckningen. Vid denna omröstning lända bestämmelserna i 125 § till efterrättelse. Då förteckningen genomgås, må yrkande om försäkran som avses i 121 § framställas av aktieägare som enligt förteckningen företräda erforderligt aktiebelopp. Däremot kan ej redan vid förteckningens upprättande sådan försäkran avfordras den som anmäler sig.¹ Sedan förteckningen godkänts med eller utan ändring, länder den till efterrättelse såsom röstlängd å stämman. Ifall stämman uppskjutes till senare dag än nästföljande söckendag, skall dock, liksom enligt gällande rätt, ny förteckning upprättas å den fortsatta stämman. Bestämmelser i dessa hänseenden hava upptagits i femte stycket.

Har någon, som anser sig röstberättigad på stämman, ej upptagits i förteckningen eller vid justeringen utslutits av bolagsstämman, äger han klandra där fattade beslut.

Sjätte stycket. Enligt 78 § sista stycket AL skall genom styrelsens försorg protokoll föras över förhandlingarna å stämman. Protokollet, vari förteckningen över närvarande aktieägare och ombud för aktieägare intages, skall underskrivas av ordföranden och minst en å stämman utsedd aktieägare eller ombud för aktieägare, samt senast två veckor efter stämman genom styrelsens försorg hållas tillgängligt för aktieägarna.

Med hänsyn till den vikt bolagsstämmobeslut kunna hava för ej blott nuvarande utan även kommande aktieägare och bolagsorgan har lagberedningen ansett sig böra föreslå närmare bestämmelser rörande bolagsstämmoprotokollens innehåll och deras bevarande för framtiden. I förevarande stycke stadgas sålunda, att i protokollet över förhandlingarna å bolagsstämma, som skall föras genom styrelsens försorg, skall intagas röstlängden samt de beslut som av ordföranden angivits vara fattade av stämman så ock, där röstning skett, dess resultat. Vidare föreskrives, att anteckning i protokollet skall ske om prövning av kallelsen till stämman. Göres ej därvid anteckning om sätet och tiden för kallelsen till stämman, måste utredning därom, ifall protokollet skall åberopas vid anmälan till registreringsmyndigheten, fogas vid protokollet t. ex. de tidningsnummer bifogas i vilka kallelsen varit införd.

Beträffande protokollets undertecknande stadgas i förslaget att protokollet skall undertecknas eller till riktigheten vitsordas av ordföranden och minst en å stämman utsedd aktieägare, ombud för aktieägare eller annan tillkallad person. Om endast en aktieägare är närvarande, är det, ifall denne utser sig själv till ordförande, nödvändigt att ett vittne tillkallas. Föres protokollet av särskild protokollförare, är det vanligt att protokollet vitsordas (justeras) av ordföranden och en å stämman utsedd justeringsman.

I sjätte stycket föreskrives vidare att protokollet genom styrelsens och verkställande direktörs försorg skall hållas hos bolaget tillgängligt för aktieägarna senast inom två veckor efter stämman samt att protokollen skola på

¹ Jfr Köersner TFR 1927 s. 267—268.

betryggande sätt förvaras. Beredningen hänvisar till vad härom anföres i motiven till 90 § sjätte stycket.

125 §.

Rösträtt och beslut å bolagsstämma. Aktier med olika röstvärde. Förevarande paragraf motsvarar 79 § AL. Bestämmelserna i första stycket överensstämma helt med motsvarande stadganden i 79 § första stycket AL. Dessa stadganden äro dispositiva, i den mån ej annat föreskrives i nämnda paragraf andra stycket. I de där upptagna föreskrifterna föreslår beredningen vissa ändringar. Dessutom hava vissa nya bestämmelser upptagits i förevarande paragraf tredje stycket och fjärde stycket andra punkten.

Första stycket 1. I denna punkt stadgas, att rösträtt ej må utövas för aktie, å vilken icke fullgjorts förfallen inbetalning eller i fråga om vilken ej, där det skolat ske, avlämnats i 44 § eller 67 § sista stycket omförmäld förbindelse. I fråga om motsvarande stadgande i 79 § första stycket 1) AL har ifrågasatts, huruvida det icke avsåge allenast aktier som tecknats vid bolagets bildande, emedan enligt 45 § AL aktiekapitalet skall vid nyteckning anses ökat först i och med registreringen av till fullo inbetalda aktier. I och med det att, sedan nyteckning avslutats, teckningarna efter prövning och reduktion av övertäckning godtagits av bolaget, har emellertid betalningsskyldighet för envar av tecknarna uppkommit beträffande de honom tillkommande nya aktierna. Att såvitt angår det inre bolagsrättsliga förhållandet mellan aktieägarna behandla sådan ägare av nya aktier, om han ej brustit i honom åliggande betalningsskyldighet, annorlunda än ägare av aktier som tillkommit vid bolagets bildande, vilken ej brustit i nämnda skyldighet, synes ogrundat. Och den uppfattningen har gjorts gällande, att rösträtt tillkommer ägare av nya aktier, om icke försummelse föreligger som avses i 79 § första stycket 1) AL.¹

Enligt förslaget 65 § skall, sedan teckning av nya aktier avslutats, tilldelning av nya aktier ske till aktietecknarna och aktierna skola ofördröjligen upptagas i aktieboken. Rösträtt tillkommer därefter ägarna av de nya aktierna. I olikhet med gällande aktiebolagslag innehåller förslaget 67 § sista stycket stadgande bl. a. därom att bestämmelsen i 44 § angående skyldighet att avlämna förbindelse å oguldet aktiebelopp skall tillämpas även vid nyteckning. Med hänsyn därtill har i första stycket 1 upptagits hänvisning jämväl till 67 § sista punkten. Innan vid nyteckning registrering skett av full betalning av de nya aktierna, kommer således i det inre aktiebolagsrättsliga förhållandet mellan aktieägarna vid bestämmandet av bolagets aktiekapital, exempelvis vid beräkning av röstpluralitet som är grundad på kapitalrepresentation, att medräknas summan av beloppen å de nya aktier som icke förklarats förverkade.

I andra stycket föreskrives — liksom i 79 § andra stycket AL — att aktie-

¹ Jfr Nial: Aktiebrev, noten å s. 143—145.

ägares rättighet att utöva rösträtt ej får inskränkas utöver vad i första stycket 1 stadgas. Dock må enligt andra stycket sista punkten i beslut om aktiekapitalets ökning kunna föreskrivas, såsom för närvarande ofta sker, att för ny aktie icke må utövas rösträtt vid bestämmande av vinstutdelning, vartill den nya aktien icke medför rätt.

I fjärde stycket första punkten har införts undantagsbestämmelsen i 79 § tredje stycket AL, att stadgandet i första stycket 1 icke utgör hinder för aktieägare att, under det han är förlustig sin rösträtt, med laga verkan deltaga i beslut för vars giltighet erfordras att samtliga aktieägare förena sig därom.

Första stycket 2. I denna punkt stadgas att varje aktie, för vilken rösträtt må utövas, berättigar till en röst.

Enligt gällande aktiebolagslag föreligger oinskränkt rätt att i bolagsordningen upptaga avvikelser från denna regel. I bolagsordningen kan sålunda bestämmas, att en aktie av ett aktieslag (A-aktie) berättigar till en röst, medan en aktie av ett annat slag (B-aktie) berättigar till en halv, en tiondels, en hundradels eller en tusendels röst, eller ock att en A-aktie berättigar till två, tio, etthundra eller ettusen röster, medan en B-aktie berättigar till en röst. S. k. preferensaktier hava ofta lägre röstvärde än s. k. stamaktier.¹

Möjligheten att giva aktierna i ett bolag olika röstvärde har i svensk bolagspraxis fått särskild användning till följd av lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag. Enligt 2 § nämnda lag gäller för svenskt aktiebolag med aktiebrev till viss man förbud att förvärva fast egendom m. m., såframt icke i bolagsordningen intagits förbehåll att bolagets aktier i viss utsträckning skola vara skyddade mot förvärf av utländskt och därmed likställt svenskt rättssubjekt (bundna aktier). Då den del av aktierna, som måste sålunda bindas, är bestämd på det sätt att röstetalet för dem under alla förhållanden måste överstiga fyra femtedelar av röstetalet för bolagets samtliga aktier — vartill först genom senare lagstiftning den 7 juni 1934, den s. k. Bolidenlagen, krav kommit därpå att även de bundna aktiernas andel i aktiekapitalet måste hava minst viss storlek — hava flera bolag, i synnerhet större, som önskat taga utländskt kapital i anspråk, utgivit aktier med starkt reducerad rösträtt.

Av den statistiska utredning som verkställets rörande de svenska aktiebolagen inhämtas, att antalet bolag, i vilka aktier med olika röstvärde förekomma, är 246, motsvarande 1:8 % av hela antalet bolag. I dessa bolag finnas aktieslag med röstvärde över 1 eller med röstvärde under 1. Av 143 aktieslag med röstvärde över 1

¹ Hinder torde ej möta mot bestämmelse i bolagsordningen att aktier av ett slag hava högre eller lägre röstvärde i *vissa frågor* än aktier av ett annat slag. Bolagsordningar med dylika bestämmelser — exempelvis, att A-aktier, som äro inlösbara, i allmänhet hava en röst men vid beslut om inlösen en fjärdedels röst, eller att aktier av visst slag (preferensaktier) i allmänhet hava en röst men vid beslut om vinstutdelning en fjärdedels röst — hava registrerats.

Det torde även vara möjligt att i bolagsordningen intaga en bestämmelse av innehåll att aktier av visst slag under vissa betingelser få högre röstvärde än eljest, exempelvis att preferensaktier blott äga en femtedels röst men erhålla en hel röst, om under ett visst antal år ingen utdelning lämnats. Däremot synes det icke riktigt att, som någon gång skett, godtaga den bestämmelsen att vissa aktier hava högre röstvärde, så länge de innehavas av en viss person. Aktiebolagslagstiftningens grunder torde kräva, att den rätt en aktie medför icke är beroende av i vems hand den befinner sig. Se Reg.R:ns årsbok 1940 s. 32.

hava 56 röstvärdet 2, 19 röstvärdet 3, 6 röstvärdet 4, 15 röstvärdet 5, 24 röstvärdet 10, 6 röstvärdet 20, 7 röstvärdet 100 och 3 röstvärdet 1 000. 7 aktieslag hava annat röstvärde över 1. Av 106 aktieslag med röstvärde under 1 hava 14 röstvärdet $\frac{1}{2}$, 5 röstvärdet $\frac{1}{3}$, 4 röstvärdet $\frac{1}{4}$, 5 röstvärdet $\frac{1}{5}$, 25 röstvärdet $\frac{1}{10}$, 3 röstvärdet $\frac{1}{20}$, 1 röstvärdet $\frac{1}{50}$, 18 röstvärdet $\frac{1}{100}$ och 25 röstvärdet $\frac{1}{1000}$. 6 aktieslag hava annat röstvärde under 1. Aktieslag med olika röstvärde förekomma relativt oftare i de större bolagen, särskilt gäller detta beträffande aktieslag med de högsta eller lägsta röstetalen.

Vad angår *främmande* aktiebolagslagstiftnings ståndpunkt till frågan om rätten att förläna aktier olika röstvärde, torde böra påpekas, att enligt främmande rätt — i motsats till svensk — ofta tillåtes utgivande av aktier med olika valörer. Därigenom möjliggöres avvikelser från regeln att lika kapitalinsats ger lika rösträtt även på det sätt att samma rösträtt tillerkännes aktier å olika nominellt belopp.

En obegränsad rätt att förläna aktier olika röstvärde erkännes i bl. a. *Danmark, Finland, Norge och Belgien*. I *England och Amerikas förenta stater* förekommer till och med att endast vissa aktier hava och övriga helt sakna rösträtt.¹

Den nya *tyska* aktiebolagslagstiftningen (AG §§ 12, 115 och 116) uppställer såsom huvudprincip förbud mot högre röstvärde å aktie (Mehrstimmrechte). Från regeln medges dock undantag. Sålunda kan ministeriellt tillstånd till högre röstvärde å aktie meddelas, om bolagets bästa eller hänsyn till näringslivets behov (gesamtwirtschaftliche Belange) påkalla det. Dessutom kunna preferensaktier utgivas såsom aktier utan rösträtt, dock blott till ett sammanlagt nominellt belopp av högst halva sammanlagda nominella beloppet av övriga aktier; om preferensutdelningen under ett år icke utgått till fullo och bristen icke nästa år utbetalas tillsammans med detta års fulla preferensutdelning, erhålla aktierna rösträtt till dess preferensutdelningen till fullo betalats.

I *Frankrike* har frågan om aktier med flera röster länge varit föremål för uppmärksamhet. Sedan genom en lag av 1930 utfärdande av sådana aktier för framtiden förbjudits — varigenom man ville hindra en ökning av dylika aktiers antal innan frågan definitivt reglerats — utfärdades den 13 november 1933 en lag, däri såsom huvudregel fastslås, att rösträtten är proportionell mot den tecknade andelen i aktiekapitalet. Aktier med olika nominellt belopp kunna utges, varvid sålunda rösträtten icke räknats efter antalet aktier.² Från huvudregeln gör lagen det undantaget, att bolagsordningen kan tillägga vissa slag av aktier dubbel rösträtt i förhållande till andra, räknat efter kapital. Förutsättning därför är, att de privilegierade aktierna äro fullt inbetalda och att det är fråga om namnaktier, som minst två år varit registrerade för den nuvarande ägaren. Genom uppställande av dessa förutsättningar har man velat reservera röstprivilegiet åt personer som på ett mera varaktigt sätt intressera sig i bolaget.

Under arbetet på revisionen av den *schweiziska* obligationsrättens bolagsrättsliga delar förekomma olika meningar i frågan, om rösträtten borde bestämmas efter aktiernas belopp eller efter deras antal. Medan enligt ett 1928 framlagt lagförslag åt alla aktier inrymdes lika rösträtt efter förhållandet mellan deras nominella belopp, tillåtes i rev. schw. OR rösträttsaktier (Stimmrechtsaktien), dock blott under vissa förutsättningar och inskränkningar. Rösträttsaktier kunna sålunda tillskapas allenast på det sätt att samma rösträtt tillerkännes aktier å lägre

¹ Jfr Hallstein s. 232-233.

² Se Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht 1934 s. 533, och Dalloz: Code de commerce, 1938, s. 81. — Lagen berör icke vissa begränsningar i det antal röster, varför en och samma person får utöva rösträtt, dels enligt aktiebolagsrättsliga lagregler (1867 års lag art. 27 och 31, Dalloz: Code de commerce, 1938, s. 45 och 47) å konstituerande stämma och dels enligt bestämmelse i bolagsordningen på bolagsstämma i allmänhet, ej heller bestämmelser i bolagsordningen att för deltagande i bolagsstämma fordras innehav av visst minimalt antal aktier.

belopp som aktier å högre belopp. Det framhölls under förarbetena, att rösträttsaktier visserligen innebure faror och kunde utnyttjas för inkorrekt manipulationer men att verkligheten ådagalagt, att sådana aktier icke kunde undvaras.¹

Vid bedömning av den ställning som lagstiftningen i olika länder intager till frågan om röstprivilegierade aktier måste beaktas, att betydelsen av dylika aktiers större röstvärde i högre eller lägre grad kan förringas genom bestämmelse att vid vissa slag av bolagsstämmobeslut eller vid vissa andra åtgärder hänsyn skall tagas till annat än röstvärdet, såsom andel i aktiekapitalet eller i det vid stämman representerade aktiekapitalet, antal aktier, antal närvarande eller antal röstande, eventuellt en kombination av exempelvis antal röstande och andel i aktiekapitalet. Vad beträffar gällande svensk aktiebolagsrätt finnas flera föreskrifter av nämnda slag t. ex. i 73, 76, 83, 86, 91, 93 och 96 §§ AL. Såsom ett skydd mot alltför stor röstövervikt för röstprivilegierade aktier kunna även verka regler som begränsa det antal röster för vilket en aktieägare får utöva rösträtt.²

Lagberedningens förslag. Frågan huruvida lagstiftningen bör tillåta, att aktier med avvikelser från principen »lika kapitalinsats lika rösträtt» böra kunna utrustas med röstprivilegier hör till aktiebolagsrättens mest omtvistade. Sedan bruket av röstprivilegierade aktier särskilt efter världskriget fått en allt större utbredning, hava även missbruken av och betänkligheterna mot dem ökat.

Huvudinvändningen mot röstprivilegier är att genom sådana ledningen av företaget kommer i händerna på personer, som icke bära en mot sin makt svarande ekonomisk risk, varigenom den regulator på maktutövningen, som ligger i att den maktägandes egna ekonomiska intressen lida av en för företaget skadlig maktutövning, slappas.

Å andra sidan har till försvar för röstprivilegierade aktier framhållits, att de möjliggöra en för ett företag nyttig stabilisering av ledningen hos en sakkunnig och lämplig personkrets, som åtminstone i större företag eljest icke skulle kunna behärska majoriteten av aktiekapitalet och därför vore utsatt för risken av överrumplingar från kanske tillfälligt hopsamlade majoritetsposter. Möjligheten att giva aktierna i ett bolag olika röstvärde har också i praktiken understundom på olika sätt underlättat bolagsbildningar och än mer rekonstruktioner av bolag. För svensk rätts del måste också beaktas det ovanberörda förhållandet att man genom utgivande av aktier med olika röstvärde kan vinna en utländsk kapitalinvestering i svenska aktier i en utsträckning, som eljest skulle vara förhindrad genom 1916 års lag.

Med hänsyn till de praktiska ändamål som sålunda kunna tillgodoses genom systemet med aktier med olika röstvärde lär det icke böra ifrågasättas att för Sveriges del helt förbjuda detta system. Frågan är blott om och i vad mån lagstiftningen bör begränsa rätten att giva aktier olika röst-

¹ Se rev.schw.OR art. 692 och 693. Jfr Goldschmidt: Grundfragen s. 79 o. f., Thalmann i Sieben Vorträge, Basel 1937, s. 54 samt Nationalrådets förhandlingar 1934 s. 304.

² Ang. sådana regler se Hallstein s. 234—237. Jfr 79 § första stycket 4) AL.

värde eller söka i vissa avseenden neutralisera verkningarna av att aktier i ett bolag hava olika röstvärde.

I vad mån den nya lagstiftningen bör innefatta en utökning av de fall, då för visst beslut kapitalandel är avgörande enbart eller vid sidan av röstetalet, är en fråga som på de särskilda punkterna måste underkastas prövning. Även om den föreslagna lagstiftningen i detta avseende går något längre än den gällande och för vissa viktigare beslut — exempelvis om fondering i större omfattning av utdelningsbar vinst (förslaget 81 §) — kräver majoritet även räknat efter kapital, är denna vägs framkomlighet till synes ganska begränsad. Om man över huvud vill bibehålla systemet med olika röstvärde för aktier, kan man icke fränkänna denna olikhet betydelse i alltför många fall, så att man berövar systemet dess värde. Det är också tydligt, att lagen ej bör stärka dessa aktiers ställning på sådant sätt att de kunna komma att utöva ett icke avsett inflytande på bolagets ledning i strid med grunderna för bestämmelserna i 2 § 1916 års lag.

Det torde vara uppenbart, att i svensk aktiebolagslagstiftning en så stark begränsning i rätten att utgiva aktier med olika röstvärde ej kan ifrågasättas, att därigenom hinder uppstår mot ett fullt utnyttjande av den möjlighet till utländsk kapitalinvestering i svenska aktiebolag med naturtillgångar, som är medgiven av 1916 års lag. Härvid är emellertid att märka, att nämnda lag visserligen i sin ursprungliga lydelse var ägnad att föranleda utgivande av fria aktier, avsedda för den utländska marknaden, med synnerligen lågt röstvärde i förhållande till det röstvärde som tillades bundna aktier. Men möjlighet att utnyttja en mera betydande olikhet i röstetal mellan dessa aktieslag i syfte att öka den utländska kapitalinvesteringen föreligger icke, sedan genom den år 1934 genomförda lagändringen väsentligt snävare gränser dragits för utländskt aktieförvärv — aktier, motsvarande mindre än två femtedelar av hela aktiekapitalet, med ett röstetal, motsvarande mindre än en femtedel av hela röstetalet för bolagets samtliga aktier. En begränsning av det högsta röstvärdet till tre gånger det lägsta skulle vara möjlig, utan att svårigheter vållades av hänsyn till utnyttjandet av 1916 års lagstiftning.

En så stark begränsning anser dock lagberedningen icke kunna ifrågasättas. Visserligen måste en begränsning, om den skall få verkligt värde från de av beredningen förut anförda synpunkterna, göras tämligen snäv. Å andra sidan bör hänsyn tagas till den frihet, som enligt gällande lagstiftning föreligger i förevarande avseende. De stora skillnaderna i röstvärde torde dock kunna antagas hava vanligen föranletts av de ursprungliga bestämmelserna i 1916 års lag. En regel som medger förhållandet 1 till 10 synes beredningen innebära tillräcklig hänsyn till de legitima intressen som kunna föreligga av investering av aktiekapital med lägre rösträtt.¹ Föreskrift, att olika röstvärde för aktier i bolaget icke må så bestämmas att röstvärdet för någon aktie överstiger tio gånger röstvärdet för annan aktie, har därför införts i andra stycket. Den sålunda föreslagna regeln skall emellertid icke medföra hinder för ett bolag att i samband med beslut om nedsättning av aktie-

¹ Jfr 15 § i förordningen den 18 juni 1937 ang. försäljning av rusdrycker.

kapitalet enligt 73 § fatta beslut enligt 139 § 2 mom. andra stycket om sådan ändring av bolagsordningen i fråga om röstvärdet för aktier av olika slag, som erfordras för att förhindra att förhållandet mellan aktieslagen rubbas.

Särskilda föreskrifter om aktier med olika röstvärde inom äldre bolag hava upptagits i övergångsbestämmelserna.

Första stycket 3. Här upptages oförändrad bestämmelsen i 79 § första stycket 3) AL.

Jämväl stadgandet, att genom bestämmelse i bolagsordningen aktieägares rätt att rösta genom ombud ej får inskränkas i vidare mån än att föreskrift må kunna meddelas därom att till ombud må utses endast aktieägare, har upptagits oförändrat i andra stycket. En sådan föreskrift hindrar icke aktieägares legala representanter att närvara och rösta på stämman, även om de ej äro aktieägare.

Första stycket 4. I den från 79 § första stycket 4) AL upptagna bestämmelsen har, till förtydligande av att ingen äger för egen del och såsom ombud för annan eller såsom ombud för flera aktieägare utöva rösträtt för sammanlagt mer än en femtedel av det på stämman företrädde aktiekapitalet, ordet »sammanlagt» inskjutits i lagtexten. I de fall, då antalet röstande är av betydelse, skola de olika aktieposternas ägare särskiljas såsom olika röstande.

I bolagsordningen kan bestämmas, att intet röstmaximum skall finnas eller att röstmaximum skall vara högre eller lägre än en femtedel av det å stämman företrädde aktiekapitalet.

Första stycket 5. I denna punkt upptages oförändrad bestämmelsen i 79 § första stycket 5) AL.

Från denna bestämmelse stadgas i lagen avvikelser beträffande beslut, för vilka särskild röstpluralitet erfordras. Avvikelser kunna jämväl bestämmas i bolagsordningen.

Första stycket 6. I denna punkt upptages oförändrad bestämmelsen i 79 § första stycket 6) AL.

Enligt förslaget 124 § skall, där ej genom föreskrift i bolagsordningen är bestämt vem som skall vara ordförande å bolagsstämma eller de närvarande ej enhälligt utse ordförande, den som öppnat stämman fungera såsom ordförande vid upprättandet av förteckning över närvarande aktieägare och ombud för aktieägare samt vid förteckningens godkännande såsom röstlängd och vid valet av ordförande. Vid omröstning om röstlängdens godkännande har i sådant fall den som fungerar såsom ordförande utslagsröst.

Från bestämmelsen i punkt 6) kan avvikelse stadgas i bolagsordningen.

Lika litet som gällande lag upptager förslaget föreskrifter om sättet för omröstning å stämman, särskilt huruvida öppen eller sluten omröstning skall äga rum. Understundom innehålla bolagsordningarna regler härom. Då sådana regler ej finnas, bifaller vanligen ordföranden yrkande på sluten omröstning.

Det torde i detta sammanhang böra erinras därom att enligt förslaget 208 §

1 mom. den som erhållit testamentarisk nyttjande- eller avkomsträtt till aktie kan under vissa förutsättningar bliva införd i aktieboken och att han, då så skett, äger utöva rösträtt för aktien.

Andra stycket. De i andra stycket upptagna föreskrifterna beträffande bestämmelser avvikande från de i första stycket upptagna hava berörts under de i första stycket upptagna särskilda punkterna.

Tredje stycket. I förslaget 75 § första stycket har beredningen upptagit gällande rätts regel att aktiebolag ej äger mot vederlag förvärva egen aktie i annan ordning än i 72 § eller 73 § 2 mom. sägs eller såsom pant mottaga egen aktie; dock att aktiebolag må å auktion inropa för bolagets fordran utmätt aktie, med skyldighet att åter avyttra den så snart det kan ske utan förlust. Till detta stadgande ansluter sig en av beredningen i 75 § andra stycket föreslagen bestämmelse, av innehåll att avtal som träffats i strid mot berörda förbud är ogillt.

Är aktiebolags förvärv av egna aktier enligt nämnda bestämmelse ogiltigt, kan icke å bolagets vägnar rösträtt utövas för aktierna. Men även i fall förvärvet på grund av undantaget i 75 § är gällande, synes rösträtt för aktierna icke böra få utövas av bolagets organ.¹ Bolagsstämmas beslut skall framgå genom röstning bland aktieägarna och uttrycket för deras vilja skulle kunna förtryckas, om rösträtt tillades styrelsen å bolagets vägnar för dess innehav av egna aktier. Och en röstning för aktierna efter den bland aktieägarna rådande mening fördelningen skulle medföra samma resultat som om röstning för aktierna över huvud icke utövats. I svensk bolagspraxis torde vanligen rösträtt ej utövas å bolagets vägnar för egna aktier. Beredningen anser emellertid uttrycklig föreskrift böra meddelas, att rösträtt ej må utövas för egna aktier.

Medan som nyss nämnts rösträtt i allmänhet icke utövas för bolagets egna aktier, torde däremot i betydande utsträckning bolag, som har ett dominerande inflytande över ett annat bolag, låta dess organ utöva rösträtt för det senare bolaget tillhöriga aktier i det förra. Ätminstone i viss mån göra sig emellertid samma skäl gällande mot dylik röstning som mot röstning för egna aktier. Då i förslaget upptagas regler om moderbolag och dotterbolag och bestämning gives av dessa begrepp, anser beredningen betänklighet icke föreligga mot upptagande av bestämmelse därom att av dotterbolag rösträtt ej må utövas för aktier i moderbolaget. Såsom av beredningen framhållits i

¹ Inom främmande aktiebolagsrätt anses i allmänhet att röstning icke kan äga rum å bolagets vägnar för egna aktier. Uttryckliga bestämmelser därom äro upptagna i åtskilliga lagar. Sålunda må enligt DAL § 40 rösträtt icke utövas för egna aktier som bolaget förvärvat och det skall bortses från sådana aktier vid avgörandet av fråga om det för utövan det av en befogenhet eller fattande av ett beslut erforderliga antalet aktier är representerat (Krenchel s. 147—148, Sindballe III s. 201). Stadgande i ämnet saknas i den norska aktiebolagslagen men bolag anses icke kunna utöva rösträtt för egna aktier (Augdahl s. 256 och Platou-Lindvik II s. 106). Vad tysk rätt angår stadgas i AG § 114 st. 6, att rösträtt ej kan utövas för aktier, som tillhöra bolaget eller ett beroende bolag eller annan för bolagets eller ett beroende bolags räkning (Schlegelberger AG § 114 anm. 21—25). Enligt den schweiziska aktiebolagsrätten (rev. schw. OR art. 659 sista stycket) gäller, att egna aktier icke må företrädas å bolagsstämma (jfr Hug s. 55). Rösträttsförbudet i rev. schw. OR art. 659 för egna aktier torde anses gälla jämväl vid indirekt innehav av egna aktier, exempelvis genom dotterbolag (jfr Hug s. 56—57 och Goldschmidt: Grundfragen s. 77—78).

motiven till 75 § torde en sådan bestämmelse liksom den i 106 § 6 mom. andra stycket föreslagna regeln om värdering av moderbolags aktier i dotterbolag, i fall då dotterbolag äger aktier i moderbolaget, vara ägnad att i väsentlig mån motverka indirekt förvärv och indirekt innehav av egna aktier.

I förevarande paragraf tredje stycket har därför föreslagits den bestämmelsen, att för egen aktie rösträtt icke må av aktiebolag utövas, samt att av dotterbolag rösträtt icke må utövas för aktie i moderbolaget.

Fjärde stycket. Rörande första punkten hänvisas till motiven till första stycket 1.

I de fall, då rösträtt enligt tredje stycket ej må utövas för aktie, skulle hinder eller svårigheter kunna uppkomma för fattande av beslut, för vilka enligt lag eller bolagsordning kräves samtycke av samtliga aktieägare eller ock viss röstpluralitet av de vid bolagsstämman företrädde aktierna eller av bolagets hela aktiekapital.¹ I förevarande stycke andra punkten har därför upptagits bestämmelsen att i dylika fall aktier, för vilka rösträtt ej må utövas enligt tredje stycket, icke skola medräknas.

126 §.

Fullmakt att företräda aktieägare på bolagsstämma. Fullmakt att på bolagsstämma företräda aktieägare och utöva rösträtt för hans aktier föreligger regelmässigt i skriftlig form. I förevarande paragraf upptages uttrycklig bestämmelse att dylik form erfordras, där ej aktieägaren vid stämman ger muntligt bemyndigande. Skriftlig fullmakt kan vara ställd till viss man eller till innehavaren. Vidare stadgas att fullmakten skall vara dagtecknad samt att den i huvudskrift eller avskrift skall bifogas stämmoprotokollet.

Såsom vid 121 § framhållits har utvecklingen medfört, att aktieägare i allt större omfattning underlåta att anmäla sina aktieförvärv till införing i aktieboken. Särskilt då fullmakt utfärdats, som innehåller bemyndigande att tillsvidare företräda aktieägaren på bolagsstämma — vilket ej sällan är fallet i fråga om fullmakter som ställas till styrelsens eller aktieägareförenings förfogande — kan rösträtt komma att utövas för aktieposter som kanske sedan längre tid tillbaka bytt ägare. I syfte att förekomma sådan obehörig rösträttsutövning föreslår beredningen upptagande i nämnda paragraf av bestämmelse om skyldighet att, där det yrkas av viss aktieägarnoritet, från den, för vilken rösträtt skall utövas för aktie, förete försäkran att han fortfarande är ägare till denna. I de fall, då rösträtt utövats för person som ej längre är aktieägare, föreligger dessutom grund till klander av de på bolagsstämman fattade besluten. Men förhållandet torde ofta icke upptäckas före klandertidens utgång. Att stadga straff för obehörig rösträttsutövning synes icke vara lämpligt. Till ytterligare skydd mot obehörig rösträttsutövning synes det däremot beredningen rimligt att kräva att uppdrag

¹ Enligt tysk rätt beaktas i detta hänseende icke egna aktier, enär de ej anses företrädda å stämman. Jfr Schlegelberger AG § 113 anm. 2 och 5 och v. Godin-Wilhelmi AG § 113 anm. 5. — Ang. bestämmelsen i DAL § 40 se not 1 å sid. 503.

att företräda aktieägare på bolagsstämma efter viss tid förnyas. Beredningen har därför i förevarande paragraf sista punkten föreslagit den bestämmelsen, att fullmakt ej är gällande för stämma som börjar senare än tre år efter fullmaktens utfärdande.

127 §.

Ordinarie bolagsstämma. Aktieägarna skola årligen sammanträda till en ordinarie bolagsstämma, om ej i bolagsordningen föreskrives att flera ordinarie bolagsstämmor skola hållas årligen. Dessutom kunna aktieägarna kallas till extra bolagsstämma. I förevarande paragraf hava bestämmelser upptagits om hållande av ordinarie bolagsstämma.

Första stycket. Enligt detta stycke, som motsvarar 82 § AL, skall årligen hållas ordinarie bolagsstämma, å vilken styrelsen och verkställande direktör hava att i huvudskrift framlägga redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen för det sistförflutna räkenskapsåret, med undantag dock för sådan särskild uppgift till balansräkningen, som i 107 § 2 mom. andra stycket och 3 mom. andra stycket avses, samt för koncernbalansräkning eller koncernredogörelse.

Den tid, inom vilken nämnda stämma skall hållas, är enligt 82 § AL bestämd till åtta månader efter utgången av varje räkenskapsår. För bankaktiebolag är motsvarande tidrymd fyra (77 § lagen om bankrörelse) och för försäkringsbolag sex månader (73 § lagen om försäkringsrörelse). Det har från de tillkallade sakkunnigas sida framhållits, att även för de allmänna aktiebolagens del tiden borde kunna något förkortas.

I stor utsträckning torde aktiebolagen begagna sig av den rätt till anstånd med avgivande av självdeklaration till den 31 mars, som enligt 36 § 1 mom. taxeringsförordningen må efter anmälan tillgodonjutas av aktiebolag, vars räkenskapsår gått till ända senare än den 31 oktober året näst före taxeringsåret. Vid självdeklaration skall aktiebolag foga bestyrkt avskrift av balansräkning för beskattningsåret och balansräkning för det närmast föregående räkenskapsåret samt av vinst- och förlusträkning för beskattningsåret, så ock bestyrkt avskrift eller tryckt exemplar av revisionsberättelse som avgivits för beskattningsåret (31 § första och tredje styckena taxeringsförordningen). Senast den 31 mars måste således, där ej på grund av särskilda skäl ytterligare anstånd enligt 36 § 1 mom. fjärde stycket taxeringsförordningen beviljas, bokslut föreligga för aktiebolag, vilkas räkenskapsår sammanfaller med kalenderåret. De ordinarie bolagsstämmorna torde också för närvarande i allmänhet hållas före maj månads utgång och i stort antal under april och maj månader. En förkortning av tiden med två månader torde, icke ens för de bolag som utgöra moderbolag i koncerner, kunna medföra olägenheter. I förevarande paragraf första stycket har därför föreskrivits, att stämma som här avses skall hållas inom sex månader efter utgången av varje räkenskapsår.

Enligt 17 § AL skall bolagsordningen ange tiden för ordinarie stämmas hållande. I praxis torde bolagsordningarnas angivande av tiden för ordinarie

stämma ske i uttryck som endast angiva den senaste tidpunkten för stäm-
mans hållande, exempelvis »inom maj månads utgång». Av skäl som an-
förts i motiven till förslaget 8 § första stycket 8 synes emellertid bolagsord-
ningen böra innehålla en närmare bestämning av tiden för bolagsstämmans
hållande inom den i lagen medgivna fristen. I förslaget 8 § första stycket 8
föreskrives därför, att bolagsordningen skall angiva viss månad eller två på
varandra följande månader inom sex månader från nästföregående räken-
skapsårs utgång, då ordinarie stämma som i 127 § sägs skall hållas. Om än
det sålunda framstår såsom i hög grad önskligt att tiden för hållandet av
ordinarie stämma är densamma år från år, kunna tvivelsutan fall förekom-
ma, i vilka fullt lojala skäl nödvändiggöra för ett bolag att hålla sådan ordi-
narie stämma som i förevarande paragraf avses å annan tid — senare eller
tidigare — än den för bolaget sedvanliga. Detta har i förevarande paragraf
kommit till uttryck i orden att inom sex månader efter utgången av varje rä-
kenskapsår skall, såvitt möjligt inom tid som i bolagsordningen blivit be-
stämd, hållas ordinarie bolagsstämma som här avses. Att där stämman ej
kan hållas å tid som bestämts i bolagsordningen, särskilt kallelseförfarande
vid sidan av det eljest vanliga skall iakttagas, är stadgat i förslaget 129 §.

Till betryggande av att de för aktieägarna framlagda redovisningshand-
lingarna äro samma handlingar som granskats av revisorerna, har före-
skrivits att redovisningshandlingarna liksom revisionsberättelsen skola fram-
läggas i huvudskrift. Balansräkningen samt vinst- och förlusträkningen skola
vara försedda med påskrift av revisorerna enligt 118 § första stycket. De
redovisningshandlingar som skola framläggas å stämman äro balansräkning-
en, vinst- och förlusträkningen samt förvaltningsberättelsen. Av skäl som
anförts i inledningen till avdelningen om styrelsens och verkställande direk-
törs årsredovisning föreligger icke skyldighet att å stämman framlägga så-
dan uppgift till balansräkningen varom stadgas i 107 § 2 mom. andra stycket
och 3 mom. andra stycket, ej heller koncernbalansräkning eller koncern-
redogörelse.

Andra stycket. Såsom ett andra stycke har i förevarande paragraf inta-
gits en bestämmelse motsvarande den i 69 § första stycket andra punkten
AL förekommande föreskriften om skyldighet att hålla avskrifter av redovis-
ningshandlingarna jämte revisionsberättelsen för aktieägarna tillgängliga viss
tid före stämman och att på begäran översända dylik avskrift till aktieägare,
som med uppgivande av postadress anhåller därom. Avskrifterna skola hål-
las tillgängliga hos bolaget. Hava handlingarna mångfaldigats genom tryck,
skall i stället för avskrift sådant tryck översändas till aktieägare.

Tredje stycket. I tredje stycket har upptagits föreskriften i 81 § fjärde
stycket AL rörande aktieägars rätt att få ärende hänskjutet till prövning å
ordinarie bolagsstämma. Det tillägget har gjorts, att yrkande härom skall
ske skriftligen. Ehuru aktieägare i regel bör kunna göra sådant yrkande i
så god tid före stämman, att ärendet kan angivas i kallelsen enligt 130 §
förslaget, har rätten att framställa dylikt yrkande icke ansetts böra be-
gränsas så att yrkandet måste ske innan kallelse till stämman utfärdats.

Enligt 130 § andra stycket förslaget skall styrelsen, ifall yrkande göres så sent att ärendet icke kunnat angivas i kallelsen, vidtaga särskilda åtgärder för att bringa till aktieägarnas kännedom, att ärendet hänskjutits till stämman. Det har syntts billigt, att aktieägaren i sådant fall skall svara för de kostnader som föranledas av nämnda åtgärder.

128 §.

Extra bolagsstämma. Förevarande paragraf, som motsvarar 83 § första, andra och tredje styckena AL, upptager bestämmelser om rätten att påkalla extra bolagsstämma.

Första stycket. Liksom i 83 § första stycket AL upptages i förevarande paragraf första stycket såsom huvudstadgande i fråga om extra bolagsstämmas hållande, att styrelsen d. v. s. dess majoritet skall äga, när den finner lämpligt, kalla aktieägarna till extra stämma. Att tillerkänna en minoritet inom styrelsen eller enskild styrelseledamot rätt att sammankalla extra stämma har icke ansetts böra ifrågakomma. Ej heller verkställande direktör bör äga dylik rätt.

Andra stycket. Detta stycke motsvarar 83 § andra stycket AL. Det synes uppenbart att, om revisorerna vid sin fortlöpande granskning finna något förhållande från styrelsens eller verkställande direktörens sida vara av beskaffenhet att påkalla åtgärd av bolagsstämma eller i allt fall böra delgivas stämman, revisorerna icke böra vara skyldiga avvakta ordinarie stämma utan äga påfordra utlysande av extra stämma samt, om styrelsen icke efterkommer sådan påfordran, själva utlysa sådan stämma. Där revisorerna själva utlysa stämma, skall naturligtvis vad i 129 och 130 §§ är föreskrivet om tid och sätt för kallelsen äga tillämpning.

Enligt 83 § andra stycket sista punkten AL skall, där revisorerna vid olika meningar om extra stämmas hållande stanna i lika röstetal, deras mening gälla, som anse extra stämma ej böra hållas. Då genom de i förslaget upptagna bestämmelserna om proportionell valmetod vid revisorsval minoritetsintressen vid det ordinarie revisorsvalet särskilt beaktats, synes det beredningen vara följdriktigt att, där revisorerna i fråga om extra stämmas hållande stanna i lika röstetal, låta deras mening gälla som anse sådan stämma böra hållas.

Tredje stycket. Har Konungens befallningshavande jämlikt förslaget 115 § utsett en eller flera minoritetsrevisorer, böra dessa äga samma rätt att påkalla extra stämma och, när påfordran därom ej efterkommes, själva utlysa extra stämma, som enligt andra stycket tillerkänts de ordinarie revisorerna. Stanna, där flera minoritetsrevisorer äro utsedda, de i lika röstetal, bör även i detta fall deras mening gälla som anse extra stämma böra hållas.

Fjärde stycket. I detta stycke har upptagits bestämmelsen i 83 § tredje stycket AL.

129 §.

Ort för bolagsstämma och kallelse till stämma. Förevarande paragraf motsvarar 80 § AL.

Första stycket. Enligt 80 § första stycket AL skall bolagsstämma, såframt ej annat blivit i bolagsordningen eller av bolagsstämma bestämt, sammanträda å den ort, där styrelsen har sitt säte. Denna ort bestämmes i bolagsordningen. I fråga om orten för bolagsstämmas hållande torde vanligtvis upptagas föreskrift i bolagsordningen, exempelvis av innehåll att bolagsstämma skall hållas antingen å den ort, där bolagets styrelse har sitt säte, eller å annan angiven ort t. ex. en stad, där aktieägarna beräknas lätt kunna infinna sig till stämma. Bolagsordningsbestämmelse har ock förekommit av innehåll, att stämman skall sammanträda å ort som styrelsen bestämmer.

Lagberedningen anser det icke lämpligt att orten för bolagsstämmas hållande kan alltför lätt ändras från tid till annan. Och den bolagsstämma medgivna rätten att bestämma ort för stämma kan av en tillfällig majoritet missbrukas till val av sådan ort att deltagande i stämman försvåras för andra aktieägare. Det har inträffat, att bolagsstämma förlagts till ort utom riket, vilket även från den synpunkten får anses olämpligt, att i sådant fall fråga kan uppkomma om behörig domstol beträffande gärning som företagits å stämman. Med hänsyn till önskvärdheten av att bestämda regler gälla om orten för bolagsstämma föreslår beredningen upptagande i första stycket av bestämmelse, att bolagsstämma skall sammanträda å ort där styrelsen har sitt säte, såframt ej i bolagsordningen blivit bestämt att stämma skall hållas å viss annan ort eller en av vissa orter inom riket.

Andra stycket. Det tillkommer styrelsen att bestämma tiden för ordinarie stämma inom de gränser som fastställts i bolagsordningen, så ock för extra stämma som styrelsen finner erforderlig. I andra stycket första punkten har därför upptagits bestämmelse att kallelse till bolagsstämma skall utfärdas av styrelsen. Finnes verkställande direktör, ankommer naturligtvis på honom att ombesörja erforderliga verkställighetsåtgärder.

Vid kallelsens utfärdande skall iakttagas vad om sätt och tid för kallelse är föreskrivet i bolagsordningen. För det fall att kallelse skall äga rum genom kungörelse i tidning inom viss ort föreslås i 214 § bestämmelse rörande valet av tidning. I fråga om tiden stadgas vidare i förevarande stycke andra punkten, liksom i 80 § andra stycket andra punkten AL, att föreskrivna kallelseåtgärder skola vara vidtagna senast två veckor före ordinarie och senast en vecka före extra stämma.

Enligt 127 § första stycket skall ordinarie stämma såvitt möjligt hållas inom tid som i bolagsordningen är bestämd. Kan av någon orsak detta ej ske, utan stämman utlyses att hållas å annan tid, föreligger fara för att kallelsen icke blir i tillbörlig omfattning uppmärksamrad av aktieägarna, om endast de för ordinarie stämma i bolagsordningen föreskrivna kallelseåtgärder företagas. Beredningen föreslår därför i andra stycket tredje punkten den bestämmelsen, att i nämnda fall skall dels kungörelse om stämmans hållande införas i allmänna tidningarna och tidning inom den ort, där bolagets styrelse har sitt säte, dels ock kallelse med posten avsändas till varje i aktieboken införd aktieägare, om vars postadress uppgift kan utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt inhämtas. Med hänsyn därtill, att registrering av aktie-

förvärv i stor utsträckning ej sker, anser beredningen det icke vara tillräckligt att föreskriva personlig kallelse. Är i bolagsordningen någon ytterligare kallelseåtgärd föreskriven beträffande kallelse till ordinarie stämma, skall denna föreskrift naturligtvis också iakttas.

Tredje stycket. Uppskjutes stämma och skall den fortsatta stämman äga rum först efter längre tid, föreligger fara för att aktieägarna icke uppmärksamma tiden för stämmans fortsatta hållande. Vidare kunna aktier under mellantiden övergå å ny ägare. Det synes därför lämpligt att i sådant fall den fortsatta stämman genom nytt kallelseförfarande bringas till aktieägarnas kännedom. I tredje stycket har därför upptagits den bestämmelsen, att där stämma uppskjutes till dag som infaller mer än en månad därefter, kallelse jämlikt andra stycket första och andra punkterna skall utfärdas till den fortsatta stämman. Det synes ej erforderligt att vid denna kallelse tredje punkten bringas till tillämpning.

Fjärde stycket. I fjärde stycket första punkten har upptagits bestämmelsen i 80 § andra stycket andra punkten AL, att där för giltigheten av bolagsstämmobeslut erfordras, att det fattas å två på varandra följande stämmor, kallelse till andra stämman ej må ske, innan den första hållits.

Då enligt gällande aktiebolagslag för giltigheten av bolagsstämmans beslut erfordras att det fattas på två på varandra följande stämmor, kräves jämväl att minst en av stämmorna är ordinarie. Dylika bestämmelser äro givna i 91 och 93 §§ AL.

I sitt yttrande över riksdagens skrivelse den 29 maj 1922 (nr 199) angående omarbetning av bestämmelserna om nedsättning av aktiekapital hemställde Sveriges industriförbund, att för beslut om ändring i bolagsordning och andra beslut, som för sin giltighet fordra antagande å två bolagsstämmor, kravet på att den ena stämman skall vara ordinarie måtte eftergivnas. Såsom skäl härför anförde industriförbundet, att då nästan undantagslöst endast en ordinarie stämma hölles om året, kunde, därest fråga om beslut av ifrågavarande slag uppkomme kort efter en ordinarie stämma, giltigt beslut icke åstadkommas på kortare tid än cirka ett år; denna vore utan tvivel med nutidens rörlighet i ekonomiska förhållanden alldeles för lång. Risken för att de extra stämmorna mindre beaktades kunde, enligt industriförbundets mening, kompenseras genom föreskrift, att styrelsen skulle till den senare stämman kalla aktieägarna särskilt genom rekommenderade skrivelser på sätt för visst fall föreskrives i aktiebolagslagen (80 § andra stycket sista punkten AL). Patent- och registreringsverket förklarade sig hysa betänkligheter mot en lagändring i berörda riktning, då en dylik lindring i de för giltighet av beslut av ifrågavarande art uppställda krav skulle kunna utnyttjas i syfte att överrumpla aktieägarna. Det väckta förslaget föranledde ej åtgärd.¹

Av lagberedningens sakkunniga har önskvärdheten av en lagändring i den av industriförbundet yrkade riktningen betonats. Farhågor för en överrumpling av aktieägarna synas beredningen kunna undanröjas genom föreskrifter, dels därom att viss tid, exempelvis två månader, skall förflyta mellan bolagsstämmorna, dels ock om ordningen för kallelse till sista stämman. Beredningen föreslår därför upptagande i fjärde stycket andra punkten av bestämmelse, att där icke någon av stämmorna är ordinarie, mellan dem skola för-

¹ Se prop. 1924 nr 40 s. 50 (NJA 1925 avd. II s. 51 och 53).

flyta minst två månader och att kallelsen till sista stämman skall ske i den ordning som i andra stycket tredje och fjärde punkterna är stadgad.

Vidare föreslås, i anslutning till föreskriften i 80 § andra stycket sista punkten AL, att kallelse i sådan ordning till sista stämman jämväl eljest skall ske, ifall för beslutets giltighet erfordras att det på denna stämman biträdes av minst nio tiondelar utav samtliga röstande eller utav samtliga röstande för aktier av visst slag. Dock skall rörande kallelsen med posten gälla, att den skall i rekommenderat brev försändas till aktieägarna eller i senast angivna fall till ägarna av aktier av nämnda slag.

130 §.

Kallelsens innehåll. Förteckning över ärenden som skola förekomma å bolagsstämma. Gällande aktiebolagslag saknar bestämmelse om innehållet av kallelse till ordinarie stämman. Föreskrift finnes endast, att under en vecka närmast före sådan stämman förteckning över de ärenden, som därvid skola förekomma, skall genom styrelsens försorg hållas tillgänglig för aktieägarna ävensom översändas till aktieägare som med uppgivande av postadress anholder därom (81 § första stycket AL). Beträffande kallelse till extra stämman framgår av 83 § sista stycket AL, att de ärenden, som skola förekomma å stämman, skola angivas i kallelsen.

Första stycket. Av praktiska skäl synas uttryckliga bestämmelser böra upptagas om innehållet av kallelse till såväl ordinarie som extra bolagsstämma. Beträffande ordinarie stämman torde det ej vara erforderligt att kallelsen innehåller en uppräknig av de ärenden som enligt aktiebolagslagen eller bolagsordningen skola förekomma å stämman. En sådan uppräknig, som för närvarande vanligen icke förekommer i kallelse till ordinarie stämman, skulle medföra en icke oväsentlig ökning av kostnaderna för kallelsen, särskilt då denna skall ske genom kungörelse i tidningarna. Beredningen föreslår därför, att i kallelsen till bolagsstämma skola angivas de ärenden som skola förekomma å stämman, med den begränsningen beträffande kallelse till ordinarie stämman att det ej skall vara erforderligt att däri särskilt angivas de ärenden, som enligt aktiebolagslagen eller bolagsordningen skola där företagas. Det synes dock lämpligt att erinra om dessa ärenden t. ex. sålunda att kallelsen innehåller att å stämman skola företagas, förutom de ärenden som enligt aktiebolagslagen och bolagsordningen skola där förekomma, vissa angivna ärenden.

Sådan förteckning, som enligt gällande lagstiftning skall finnas hos bolaget tillgänglig för aktieägarna före ordinarie stämman, bör ock finnas tillgänglig före extra stämman. Förteckningen bör vara fullständig och sålunda beträffande ordinarie stämman upptaga även de ärenden som skola där förekomma enligt aktiebolagslagen och bolagsordningen.

I anslutning till bestämmelserna i 81 § andra stycket och 83 § sista stycket andra punkten AL föreskrives i förevarande paragraf första stycket tredje punkten att, om å stämman skall förekomma ärende innefattande förslag

till ändring av bolagsordningen, det huvudsakliga innehållet av ändringen skall angivas i kallelsen och förteckningen. Då förslaget avser upptagande av ny eller ändrad bestämmelse och denna är kortfattad, upptages denna vanligen in extenso i kallelsen. Angives förslaget endast i sammandrag, är det av vikt, att någon huvudsaklig del av innehållet ej utelämnas. Avser ändringsförslaget borttagande ur bolagsordningen av viss paragraf eller visst stycke i en paragraf, synes det ej tillräckligt att — såsom för närvarande understundom sker — detta uppgives, utan ett angivande av paragrafens eller styckets huvudsakliga innehåll är erforderligt.

Andra stycket. Enligt förslaget 127 § sista stycket är aktieägare berättigad att senast tio dagar före ordinarie stämma framställa yrkande om ärendes hänskjutande till stämman. Då tiden för förteckningens tillhandahållande enligt förevarande paragraf första stycket må begränsas till en vecka före stämman, kan ett före tiodagarsperiodens utgång framställt yrkande komma att upptagas i förteckningen. Men om förteckningen framlagts tidigare och yrkande därefter framställs, måste tillägg till förteckningen göras. Har yrkande framställts i behörig tid men efter det kallelsen utfärdats, bör särskilt tillkännagivande om ärendet lämnas aktieägarna. I detta stycke har därför upptagits bestämmelse, att om aktieägare enligt 127 § sista stycket framställt yrkande om ärendes hänskjutande till prövning på ordinarie stämma å sådan tid att ärendet icke kunnat angivas i kallelsen till stämman, tillkännagivande om ärendets hänskjutande till stämman skall genom styrelsens försorg ofördröjligen äga rum på det sätt, som i bolagsordningen stadgas för kallelse till ordinarie bolagsstämma, samt meddelande med posten avsändas till varje i aktieboken införd aktieägare, om vars postadress uppgift kan utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt inhämtas. Om kostnaderna för tillkännagivande och meddelande stadgas i 127 § tredje stycket.

Tredje stycket. Enligt 81 § tredje stycket AL må vid ordinarie bolagsstämma ärende, som ej varit upptaget i förteckningen, icke till avgörande företagas, där det ej enligt lag eller bolagsordningen skall förekomma å stämman eller omedelbart föranledes av ärende som där skall avgöras, dock att utan hinder härav å stämman må kunna fattas beslut om utlysande av extra stämma för behandling av visst ärende. Enligt 83 § fjärde stycket AL må vid extra bolagsstämma icke till avgörande företagas ärende, som ej varit angivet i kallelsen till stämman.

I anslutning till de i förevarande paragraf första och andra styckena upptagna bestämmelserna föreslår beredningen i tredje stycket i överensstämmelse med reglerna i 81 § tredje stycket och 83 § fjärde stycket AL, dels att ärende, som ej varit angivet i kallelsen till stämman eller varom tillkännagivande och meddelande icke ägt rum efter vad i andra stycket stadgas, eller som ej upptagits i förteckningen, icke må vid stämman företagas till avgörande, där ej i fråga om ordinarie stämma ärendet enligt aktiebolagslagen eller bolagsordningen skall förekomma å stämman eller omedelbart föranledes av ärende som där skall avgöras, dels ock att ärende angående ändring av bolagsordningen ej heller må företagas till avgörande å ordinarie

eller extra stämma, med mindre föreskriften i första stycket sista punkten iakttagits. Vidare har i tredje punkten upptagits bestämmelsen, att utan hinder av vad sålunda stadgas beslut både å ordinarie och å extra stämma må kunna fattas om utlysande av extra stämma för behandling av visst ärende.

Om i strid mot bestämmelserna i tredje stycket ett ärende företages till avgörande på bolagsstämma utan att hava behörigen angivits i kallelse och förteckning, medför detta att beslutet kan klandras jämlikt förslaget 145 §, som bl. a. för dessa fall utsträcker klandertiden till sex månader. Å andra sidan gäller, såsom i motiven till sistnämnda paragraf påpekas, att ett formellt fel icke medför klanderrätt, om felet icke kunnat inverka på beslutet, t. ex. om ingen aktieägare över huvud tagit del av en bristfällig förteckning. Att reglerna rörande kallelse och förteckning även kunna åsidosättas med samtliga aktieägares samtycke framhålles i motiven till 120 §.

Fjärde stycket. Där jämlikt förslaget 129 § tredje stycket särskild kallelse skall utfärdas till fortsatt stämma, skall i fråga om kallelsens innehåll och påföljden av att ärende icke angivits i kallelsen gälla detsamma som i fråga om annan stämma.

131 §.

Bolagsstämmas utlysande genom Konungens befallningshavande. I 84 § AL stadgas, att om styrelsen underlåter att i föreskriven ordning kalla aktieägarna till ordinarie bolagsstämma eller styrelsen ej senast två veckor efter påfordran, varom i 83 § tredje stycket AL är sagt, utlyst bolagsstämma att hållas så snart det med iakttagande av föreskriven kallelsetid kan ske, det åligger magistrat eller landsfiskal att på anmälan av aktieägare ofördröjligen utlysa stämma.

Rätt att påkalla utlysande av ordinarie stämma eller av extra stämma, vars hållande begärts av viss minoritet, tillkommer sålunda enligt gällande rätt endast aktieägare. Då emellertid i förevarande fall underlåtenhet föreligger från styrelsens sida att fullgöra en på styrelsen ankommande skyldighet, synes rättelse böra kunna påkallas även av styrelseledamot och verkställande direktör.

Beträffande frågan vilken myndighet, som skall föranstalta om sammankallande av stämma, synes liksom i avseende å stämma som avses i förslaget 25 § uppdraget lämpligen böra anförtros Konungens befallningshavande.

Då Konungens befallningshavande utlyser stämma, skall kallelse ske i samma ordning som när styrelsen sammankallar stämman i fråga om såväl kallelseåtgärder och tiden för dessa som kallelsens innehåll. Uttrycklig bestämmelse därom har upptagits i andra stycket. Däremot har beredningen icke ansett erforderligt att upptaga bestämmelser om skyldighet för Konungens befallningshavande att upprätta och åt aktieägarna tillhandahålla förteckning över ärenden som skola förekomma på stämman. Naturligtvis kan varje aktieägare hos Konungens befallningshavande taga del av innehållet av den utfärdade kallelsen.

Har aktieägare hos styrelsen framställt yrkande enligt 127 § sista stycket om prövning av ärende på ordinarie stämman, skall Konungens befallningshavande i kallelsen angiva detta ärende, ifall vid anmälningen till Konungens befallningshavande fogats bevis om att sådant yrkande framställts. Att i lagen upptaga särskild bestämmelse om rätt för aktieägare att hos Konungens befallningshavande påkalla att visst ärende skall behandlas på ordinarie stämman har icke ansetts erforderligt.

132 §.

Ärenden på ordinarie bolagsstämma, som i 127 § avses. Uppskov med beslut om vinstutdelning i moderbolag.

1 mom. Ärenden på ordinarie bolagsstämma, som i 127 § avses. Förevarande mom. motsvarar 85 § första, andra och fjärde styckena AL.

Första stycket. I 85 § första stycket AL föreskrives, att å den bolagsstämma, som i 82 § AL avses, balansräkningen med de rättelser och tillägg, som må finnas erforderliga, skall fastställas ävensom frågan om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelsen för den tid förvaltningberättelsen omfattar företagas till avgörande.

Vid behandlingen av frågan om balansräkningens fastställande äger stämman pröva de i balansen ingående värdena å bolagets tillgångar samt företagna avskrivningar och nedsättningar samt även i övrigt granska balansräkningsposterna. Balansräkningen kan fastställas oförändrad eller ock med ändring eller tillägg. Ändring eller tillägg i balansräkningen kan naturligtvis medföra behov av motsvarande åtgärd beträffande vinst- och förlusträkningen. Lika litet som enligt gällande lag fordras emellertid uttryckligt beslut rörande vinst- och förlusträkningen.

Såvitt möjligt bör årligen balansräkning fastställas, om det visar sig erforderligt, med ändringar eller tillägg. Men då skyldighet att sålunda fastställa balansräkning icke kan åläggas bolagsstämma, föreskrives i förslaget, att bolagsstämma har att till avgörande företaga fråga om fastställelse av balansräkningen. Anser stämman att det framlagda förslaget till balansräkning är så otillfredsställande, att stämman icke lämpligen kan använda det såsom grundval för ett beslut om fastställande av ändrad balansräkning, äger bolagsstämman besluta att icke fastställa balansräkningen. I sådant fall torde väl i regel ny styrelse böra väljas, som framlägger ny balansräkning och övriga redovisningshandlingar. Även ajournering av stämman för framläggande av ändrad balansräkning kan tänkas förekomma. Fastställes ej balansräkning, kan vinstutdelning icke ske, och underlåtenhet att fastställa balansräkning under en följd av år kan medföra att likvidationsplikt inträder enligt förslaget 151 §.

Vid stämman skall jämväl till avgörande företagas frågan om ansvarsfrihet för styrelsen. En följd av lagfästandet av ordningen med verkställande direktör och av skyldigheten för denne att jämte styrelsen avgiva redovisning är, att dechargefrågan skall avse jämväl verkställande direktören. Att

beträffande styrelsen ansvarsfrihet bör beviljas, icke styrelsen såsom en enhet utan de särskilda styrelseledamöterna, har beaktats vid lagtextens avfattning.

Så gott som undantagslöst behandlas frågan om vinstutdelning omedelbart efter beslut om fastställelse av balansräkning och om ansvarsfrihet för styrelsen. Jämlikt förslaget 109 § skall i förvaltningsberättelsen av styrelsen och verkställande direktör förslag framställas i anledning av bolagets vinst eller förlust enligt balansräkningen. I 119 § stadgas, att revisorer-na skola i revisionsberättelsen uttala sig angående förslaget. Att detta förslag bör behandlas i samband med balansräkningens fastställande synes tydligt. För såväl aktieägare som andra av bolagets ekonomiska ställning intresserade personer skulle en längre tids ovisshet om i vilken utsträckning bolaget vill begagna sin rätt att utdela vinsten vara oläglig. En avsevärt senare behandling av själva vinstutdelningsfrågan skulle ock nödvändig-göra särskilda bestämmelser om yttranden från styrelsen och verkställande direktör samt från revisorer-na om inträffade förändringar i bolagets ställning under tiden efter balansräkningens fastställande. Beredningen har därför ansett uttrycklig bestämmelse böra upptagas därom, att på den stämman som avses i 127 § beslut skall fattas i anledning av bolagets vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen.

Andra stycket. Detta stycke motsvarar 85 § andra stycket AL. Särskilt i större bolag företräda på stämman tillstädeskomna aktieägare ofta endast en mindre del av aktiekapitalet, och det framstår därför ej sällan som obilligt att för ajournering av stämman kräves såsom enligt gällande rätt en minoritet av aktieägare företrädande en tiondel av aktiekapitalet. Även en minoritet beräknad i förhållande till de vid stämman företrädade aktierna synes böra kunna påfordra ajournering. Lagberedningen föreslår därför, att med beslut i frågor som här avses skall anstå till fortsatt stämman å viss dag minst en och högst två månader därefter, ifall det påfordras av aktieägare, vilkas sammanlagda röstetal utgör mer än en femtedel av röstetalet för samtliga vid stämman företrädade aktier eller som företräda sammanlagt minst en tiondel av hela aktiekapitalet. Utöver nämnda tid är uppskov ej medgivet.

Tredje stycket. Enligt 85 § fjärde stycket AL skall sist en månad efter det balansräkningen blivit fastställd densamma jämte styrelsens förvaltningsberättelse samt vinst- och förlusträkningen genom styrelsens försorg av-sändas till registreringsmyndigheten. Sådan skyldighet bör enligt beredningens mening också föreligga beträffande revisionsberättelsen, vars innehåll kan vara av stor betydelse även för bolagets borgenärer och den allmänhet i övrigt som är intresserad av bolagets ställning och rörelseresultat.

Om emellertid ordinarie bolagsstämma, som i 82 § AL avses, ej hålles eller å sådan stämman fastställelse av balansräkningen icke kommer till stånd, finnes ej plikt att till registreringsmyndigheten insända redovisningshandlingarna. Därigenom kan den publicitet, som åsyftas med gällande bestämmelser om redovisningshandlingarnas insändande till registreringsmyndigheten, opåttalt undvikas.

Beredningen föreslår därför i förevarande stycke, att skyldigheten att till registreringsmyndigheten insända redovisningshandlingar och revisionsberättelse skall föreligga, oavsett om balansräkning fastställs å bolagsstämman. Den tid, inom vilken skyldigheten att insända nämnda handlingar skall fullgöras, har bestämts till en månad efter det balansräkningen blivit fastställd eller, där balansräkning ej fastställts å bolagsstämman, sist en månad efter denna. Har stämman ej hållits inom tid som i 127 § första stycket stadgas, skall skyldigheten fullgöras inom sju månader från föregående räkenskapsårs utgång, d. v. s. inom en månad efter utgången av den tid, inom vilken för ändamål som i första stycket sägs bolagsstämman enligt lag senast bort hållas. Det kan visserligen hända, att ordinarie bolagsstämma ajournerats och därför icke avslutas förrän efter den tid stämman enligt lag senast skall hållas. Att med hänsyn till dylika sällsynta fall utsträcka den tid, inom vilken redovisningshandlingarna i allmänhet skola insändas, har emellertid syntts olämpligt. Där bolagets styrelse för registreringsmyndigheten — vid dennas anmodan att inkomma med redovisningshandlingarna — upplyser att stämman ajournerats, skall registreringsmyndigheten naturligtvis icke vidtaga några åtgärder, innan en månad gått från den fortsatta stämmans slut.

Inom nu angivna tid skall enligt förevarande stycke första punkten genom styrelsens och verkställande direktörs försorg avskrift av balansräkningen, vinst- och förlusträkningen, förvaltningsberättelsen samt revisionsberättelsen avsändas till registreringsmyndigheten. Till denna skall tillika översändas protokoll utvisande att balansräkningen fastställts eller underrättelse att balansräkning ej blivit fastställd. Vid underlåtenhet att iakttaga dessa föreskrifter må enligt 205 § på talan av allmän åklagare styrelseledamöterna och verkställande direktör genom vite tillhållas att fullgöra sin skyldighet.

För den, som hos registreringsmyndigheten tar del av balansräkningen, är det av intresse att erhålla kännedom om huru bolagets vinst enligt balansräkningen disponerats av stämman eller vilket beslut som träffats i anledning av förlust. På grund härav har i förevarande stycke andra punkten upptagits bestämmelse av innehåll, att å den avskrift av balansräkningen som avsändes till registreringsmyndigheten skall finnas av styrelseledamot eller verkställande direktör verkställd anteckning om bolagsstämmans beslut i anledning av bolagets vinst eller förlust enligt balansräkningen.

2 mom. *Särskilda bestämmelser rörande uppskov med beslut om vinstutdelning i moderbolag.* Revisionsberättelsen i moderbolag skall enligt 119 § innehålla särskilt uttalande, huruvida föreslagen vinstutdelning med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet får anses stå i strid med god affärssed. Då av styrelsen vinstutdelning från moderbolaget ej föreslagits och följaktligen sådant uttalande i revisionsberättelsen icke föreligger, bör, om vinstutdelning föreslås å stämman, denna ajourneras, så att vid beslut i frågan uttalande kan såväl från styrelsen och verkställande direktör som från revisorerna föreligga, huruvida den föreslagna vinstutdelningen med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet får anses stå i strid med god affärs-

sed. Detsamma bör gälla, om förslag väckes om högre vinstutdelning än som föreslagits av styrelsen. För att ajournering skall äga rum, bör det fordras att yrkande om vinstutdelning eller om höjd vinstutdelning godkännes med vanlig majoritet på stämman eller, ifall yrkandet avser utdelning enligt förslaget 81 § andra och tredje styckena, biträdes av aktieägare med sammanlagt aktiebelopp utgörande minst en tiondel av hela aktiekapitalet. På den fortsatta stämman må högre utdelning ej beslutas än som yrkats på den stämma som ajournerats.

133 §.

Aktieägars rätt att på fråga å bolagsstämma erhålla upplysningar. Beträffande aktieägars rätt att erhålla upplysningar rörande bolagets angelägenheter stadgas i 85 § tredje stycket AL, att styrelsen är pliktig att å ordinarie bolagsstämma, som i 82 § AL avses, i den mån sådant av aktieägare äskas och kan ske utan förfång för bolaget, meddela till buds stående närmare upplysningar angående förhållanden, som kunna inverka på bedömandet av värdet å bolagets tillgångar och av dess ställning i övrigt.

Av övriga nordiska lagar innehåller endast den *finska* ett stadgande i ämnet. Enligt FAL 26 b § har enskild aktieägare rätt att av styrelsen på ordinarie bolagsstämma erhålla upplysningar rörande sådana för bedömande av bolagets ställning och förvaltning erforderliga omständigheter, som enligt god sed bort framgå ur styrelsens redovisning för verksamhetsperioden. Under beredningens överläggningar med delegerade för de övriga nordiska länderna har av de danska och norska delegerade uttalats den uppfattningen, att enligt *dansk* och *norsk* aktiebolagsrätt aktieägare vore utan stöd av särskild lagbestämmelse befogad att ställa rimliga frågor till styrelsen. I *tysk* rätt hava uttryckliga stadganden i ämnet upptagits i AG § 112. Enligt dessa stadganden äger å bolagsstämma aktieägare på begäran erhålla upplysning i sådana bolagets angelägenheter, vilka stå i samband med frågor som avhandlas å stämman. Upplysningsplikten omfattar även bolagets förhållanden till koncernföretag. Upplysning skall givas enligt grundsatserna för samvetsgrann och trogen redovisning och må vägras endast där det påkallas av övervägande hänsyn till bolagets intressen eller ett koncernföretags eller annat närstående företags (beteiligtes Unternehmen) intressen eller till folkets och rikets allmänna nytta. Avgörandet, huruvida sådana förutsättningar som kunna föranleda vägran föreligga, tillkommer styrelsen efter pliktenlig prövning.

Lagberedningens förslag. Den rätt, som enligt 85 § tredje stycket AL tillkommer aktieägare att av styrelsen begära upplysningar rörande bolagets ställning, synes vara alltför begränsad. Det framstår såsom en viktig, för att icke säga oundgänglig, förutsättning för aktieägarnas beslutanderätt att de hava rätt att begära de upplysningar av styrelsen, som äro erforderliga för ett riktigt bedömande av de angelägenheter vari de skola besluta. Sådan rätt bör föreligga icke blott beträffande de ärenden om fastställande av balansräkning, om ansvarsfrihet och om vinstutdelning, vilka enligt lag skola förekomma på ordinarie bolagsstämma som avses i 127 §, utan över huvud beträffande ärenden som upptagas till behandling å ordinarie eller extra bolagsstämma. Frågerätten bör emellertid ej vara oinskränkt. Liksom styrelsen och verkställande direktör exempelvis enligt förslaget 107 § 2 mom. första styc-

ket äga begränsa sin redovisning i där angivna hänseenden, såframt det med hänsyn till bolagets bästa finnes påkallat, och enligt 109 § 1 mom. första stycket skola lämna upplysningar i förvaltningsberättelsen allenast i den mån det finnes kunna ske utan förfång för bolaget, bör styrelsen äga pröva, huruvida lämnande av svar på bolagsstämma på framställd begäran om upplysning skulle lända bolaget till förfång. Styrelsen får icke lämna upplysningar, varigenom bolagets affärshemligheter skulle yppas för utomstående eller konkurrerande intressen främjas eller som eljest skulle vara menliga för bolaget. Den enskilde aktieägarens intresse måste stå tillbaka för det samfällda bolagsintresset, och upplysning skall lämnas endast i den mån det kan ske utan förfång för bolaget.

Med den prövningsrätt som sålunda måste tillkomma styrelsen sammanhänger den svårighet som föreligger att förläna aktieägares frågerätt full effektivitet. Då emellertid den rätt till upplysningar rörande bolagets förhållanden, som tillkommer det av aktieägarna utsedda kontrollorganet, revisorererna, ej är underkastad den begränsning, som måste gälla beträffande aktieägares rätt till upplysningar, har beredningen ansett sig böra föreslå regler om skyldighet för styrelsen, när den finner av aktieägare begärd upplysning icke kunna av hänsyn till bolagets intressen lämnas på bolagsstämman, att lämna svaret till revisorererna.

Såsom en naturlig följd av att verkställande direktörsinstitutionen blir föremål för reglering i lag synes framstå, att aktieägare tillerkännes rätt att inom de gränser, som uppdragas för frågerätten, framställa frågor även till verkställande direktören. Jämväl i sådant fall synes emellertid prövningen, om frågorna utan förfång för bolaget kunna besvaras, böra tillkomma styrelsen.

Första och andra styckena. Då på den ordinarie bolagsstämma varom förmäles i förslaget 127 § skola till avgörande företagas frågorna om fastställelse av balansräkningen med de ändringar eller tillägg som må finnas erforderliga, om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelsens ledamöter och verkställande direktör för den tid redovisningen omfattar och om beslut i anledning av bolagets vinst eller förlust enligt balansräkningen, bör av skäl som ovan angivits aktieägares rätt till upplysningar utsträckas till att avse alla sådana förhållanden som kunna inverka på bedömandet av nämnda frågor. Vid vinstutdelningens bestämmande bör hänsyn tagas ej blott till bolagets ställning utan även i väsentlig mån till resultatet av bolagets verksamhet. Hänsynstagande särskilt till de sista årsresultaten och deras beskaffenhet är ofta påkallat. Närmare upplysningar härom kunna därför understundom vara behöfliga för bedömandet av frågan om vinstutdelning. Vid dechargefrågans prövning kan också upplysning erfordras rörande särskilda förvaltningsåtgärder, som väckt uppmärksamhet och måhända föranlett erinran från revisorernas sida. I första stycket första punkten har därför föreskrivits, att å stämma, som i 127 § avses, upplysningsplikten skall avse sådana förhållanden, som kunna inverka på bedömandet av värdet av bolagets tillgångar, av dess ställning i övrigt och av resultatet av dess verksamhet samt av verkställande direktörs och styrelsens förvaltning av bolagets angelägenheter. Av

skäl som ovan anförts skall frågerätten vara underkastad samma begränsning som enligt gällande lag, nämligen att upplysning skall meddelas allenast där det kan ske utan förfång för bolaget. Men då det ej kan anses lämpligt att upplysning påkallas i ämnen, som äro av ringa betydelse, föreskrives att endast sådana förhållanden, som kunna väsentligt inverka på bedömningen, skola vara föremål för frågerätt.

Bland omständigheter, som kunna väsentligt inverka på bedömandet av bolagets ställning och resultatet av dess verksamhet, är, där bolaget utgör del av en koncern, dess förhållande till annat koncernbolag. Där hos dotterbolag ej särskilda minoritetsintressen föreligga, är det huvudsakligen aktieägarna i moderbolaget som hava behov av upplysningar rörande koncernens förhållanden. Den särskilda redovisning rörande koncernförhållanden, som skall givas av moderbolagets ledning, lämnas till revisorerna i moderbolaget och är ej tillgänglig för aktieägarna. Dessas rätt till upplysning enligt förevarande paragraf kan naturligtvis icke omfatta denna koncernredovisning, varigenom syftet med bestämmelsen om koncernredovisningens avlämnande endast till revisorerna uppenbarligen skulle förfelas. Å andra sidan bör icke utan vidare vad som ingår i den särskilda koncernredovisningen eller som eljest avser koncernförhållandena vara undandraget aktieägarnas frågerätt, utan styrelsen bör hava att i varje särskilt fall pröva, huruvida en begärd upplysning kan lämnas utan förfång för bolaget. Detta är innebörden av föreskriften i förevarande stycke andra punkten, enligt vilken upplysningsplikten även avser bolagets förhållanden till koncernbolag. Föreskriften gäller även till förmån för aktieägarna i annat koncernbolag än moderbolaget. Aktieägarna i ett dotterbolag äga alltså påkalla sådana upplysningar rörande förhållandet till moderbolaget eller annat dotterbolag, som kunna lämnas utan förfång för det egna bolaget. Det bör påpekas, att i den mån intressegemenskap föreligger mellan olika koncernbolag hänsyn även bör tagas till förfång, som kan uppkomma för annat koncernbolag och därmed för koncernen.

I andra stycket föreskrives att det åligger styrelsen och verkställande direktör att jämväl eljest å bolagsstämma lämna upplysning efter vad i första stycket sägs i avseende å ärende som skall förekomma å stämman. Frågerätt enligt andra stycket kan utövas å såväl ordinarie som extra stämma.

Tredje och fjärde styckena. Det förekommer ej sällan, att svar på begäran om upplysning icke lämnas under åberopande av att för svaret erforderliga uppgifter ej stå till buds å stämman. Beredningen har därför i tredje stycket upptagit bestämmelse om rätt för aktieägare att jämväl före stämma hos styrelsen framställa skriftlig begäran att viss upplysning, inom de gränser som äro stadgade i första och andra styckena, skall lämnas å stämman.

Om upplysning, mot vars lämnande styrelsen anser hinder ej möta, begäres men för lämnande av svaret erforderliga uppgifter ej äro tillgängliga på stämman, skall enligt fjärde stycket upplysningen inom två veckor från stämman skriftligen för aktieägarna hållas tillgänglig hos bolaget och kostnadsfritt översändas till den som framställt begäran om upplysningen.

Femte stycket. Enligt förslaget ankommer det på styrelsen att pröva, om

begärd upplysning kan av styrelsen eller verkställande direktör lämnas på stämman utan förfång för bolaget. Har begäran om upplysning riktats till verkställande direktören, är det således styrelsen som har att pröva om upplysningen bör lämnas av denne. Finner styrelsen begärd upplysning icke kunna utan förfång för bolaget lämnas på stämman, skall upplysningen i stället lämnas till bolagets revisorer. Att överlämna till revisorerna att pröva, huruvida upplysningen kunnat utan förfång meddelas på stämman och, där det av dem finnes vara fallet, giva aktieägarna tillfälle att taga del av upplysningen är dock enligt beredningens mening med hänsyn till avgörandets ömtåliga natur icke tillrådligt. Revisorernas yttrande bör enligt beredningens mening blott innehålla uttalande, huruvida den begärda upplysningen lämnats till dem, samt huruvida upplysningen enligt deras mening bort förändras i revisionsberättelsen eller eljest giver anledning till erinran. Anse revisorerna detta vara förhållandet, skola de i yttrandet ange den ändring i revisionsberättelsen vartill enligt deras mening upplysningen bort förändras eller den erinran vartill eljest upplysningen ger anledning. Ändringen i eller tillägget till revisionsberättelsen kan innefatta en anmärkning mot årsredovisningen eller en erinran som de anse böra komma till aktieägarnas kännedom (jfr 119 § 1 mom. första stycket). En sådan erinran kan innehålla, att enligt revisorernas mening årsredovisningen beträffande det ämne som avsågs med den begärda upplysningen brustit i den öppenhet och klarhet, som enligt 106—109 §§ bort iakttagas av styrelsen och verkställande direktör.

Revisorernas yttrande skall av styrelsen hållas tillgängligt för aktieägarna samt avskrift därav kostnadsfritt översändas till den som framställt begäran om upplysningen.

Den av beredningen sålunda föreslagna ordningen — vilken vid överläggningarna med de delegerade för de nordiska länderna ansågs innefatta en från praktisk synpunkt lämplig lösning av förevarande fråga — bereder möjlighet för bolagsledningen att under revisorernas kontroll förtiga förhållanden, vilkas yppande skulle kunna skada bolaget. Skulle aktieägare anse lämnandet av begärd upplysning icke vara av beskaffenhet att kunna lända till förfång för bolaget, läser aktieägaren enligt förslaget, såsom enligt gällande rätt,¹ äga genom talan inför domstol göra gällande den skyldighet, som enligt förevarande paragraf första och andra styckena föreligger för styrelsen och verkställande direktör att på begäran meddela upplysningar, i den mån det kan ske utan förfång för bolaget. Tydligt är att med hänsyn till den insikt i bolagets förhållanden styrelsen äger stort avseende måste fästas vid dess uttalade mening, ifall ej anledning finnes till antagande att uttalandet förändrats av grunder som ej kunna godkännas. Och bestämmelserna om upplysningens meddelande till revisorerna och om yttrande av dem till aktieägarna torde vara ägnade att undanröja obefogade misstankar och förekomma förhastade hänvändelser till domstol.

¹ Jfr NJA 1923 s. 284 och 1933 s. 168.

Om talan mot styrelseledamot, verkställande direktör, stiftare, revisor, granskare eller aktieägare.

De i denna avdelning upptagna 134—138 §§ motsvara 86—90 §§ AL.

Enligt gällande aktiebolagslag skall på den ordinarie bolagsstämma, där styrelsen framlägger sin förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkningen samt balansräkningen för det sist förflutna räkenskapsåret tillika med revisionsberättelsen, frågan om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelsen för den tid förvaltningsberättelsen omfattar företagas till avgörande (85 § AL). Ansvarsfrihet kan på stämman meddelas genom majoritetsbeslut, om ej en aktieägarminoritet företrädande minst en femtedel av bolagets hela aktiekapital röstar däremot (86 § AL). Har ansvarsfrihet icke beviljats, må talan på bolagets vägnar utföras av aktieägare som företräda nämnda del av aktiekapitalet (87 § AL). Sådan minoritet äger föra talan även mot stiftare eller revisor (89 § AL).

De nu nämnda rättigheterna för en aktieägarminoritet utgöra en viktig del av det system, varigenom lagstiftningen sökt bereda minoriteten rättsskydd. Vissa övriga i lagen upptagna s. k. minoritetsrättigheter ansluta sig till dessa sålunda att de för minoriteten möjliggöra att vinna förbättrad kontroll över bolagsorganens förvaltning, medan andra hava ett mera självständigt innehåll.

Såsom redan tidigare berörts kunna aktieägare med sammanlagt aktiebelopp av minst en femtedel av aktiekapitalet enligt 73 § AL besluta att förordnande av särskild revisor (minoritetsrevisor) skall begäras hos länsstyrelsen. Utlysande av extra bolagsstämma må påkallas av aktieägare med sammanlagt aktiebelopp, utgörande minst en tiondel av hela aktiekapitalet eller den mindre del därav som kan vara bestämd i bolagsordningen (83 § AL). Å bolagsstämma må aktieägare med sammanlagt aktiebelopp av minst en tiondel av det på stämman företrädda aktiekapitalet begära att försäkran avgives varom i 76 § andra stycket AL sägs. Vidare må aktieägare med sammanlagt aktiebelopp av minst en femtedel av hela aktiekapitalet göra ansökning om rättens prövning av arvode som av bolagsstämma tillerkänts styrelseledamot, revisor eller tjänsteman i bolaget eller eljest åt någon för fullgörande av honom meddelat uppdrag (96 § AL). Då bolag trätt i likvidation, skall rätten eller domaren på ansökan av aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp av minst en tiondel av hela aktiekapitalet förordna god man att öva tillsyn över likvidatorernas förvaltning (107 § AL).

Även *främmande* aktiebolagsrätt känner olika slag av minoritetsrättigheter, bland vilka rätten att föra talan mot bolagets verkställande organ vanligen framstår såsom särskilt betydelsefull. Den *danska* aktiebolagslagen intager i förhållande till annan nordisk aktiebolagslagstiftning såtillvida en särställning som endast bolaget d. v. s. majoritet å bolagsstämma kan besluta att ställa styrelsen till ansvar för åtgärder i avseende å bolagets förvaltning. Minoritetstalan finnes icke (Krenchel § 47 note 4 s. 186—187). Vissa andra minoritetsrättigheter finnas emellertid. Vid val av revisorer kunna aktieägare, som äga en tredjedel av det på stämman representerade aktiekapitalet, kräva att en revisor skall vara statsauktoriserad (DAL § 52 st. 2). Om aktieägare med

en fjärdedel av aktiekapitalet röstar därför, skall styrelsen hos Overregistrator påkalla förordnande av revisor (DAL § 52 st. 4). Aktieägare, som äga en fjärdedel av aktiekapitalet eller den mindre bråkdel bolagsordningen bestämmer, kunna begära extra bolagsstämma (DAL § 55 st. 3). Då bolag trätt i likvidation, äga aktieägare med en fjärdedel av det på stämman representerade aktiekapitalet bestämma, att hos handelsministern skall påkallas förordnande av en likvidator (DAL § 61 st. 3).

Enligt *finsk* rätt kan minoritetstalan å bolagets vägnar föras mot styrelsen av aktieägare som företräda en tiondel av aktiekapitalet (FAL 26 a §). Nämda aktieägarminoritet kan besluta, att särskild granskning av bolagets förvaltning och dess räkenskaper, i sin helhet eller i avseende å viss åtgärd, genom en eller flera förordnade revisorer skall påkallas. I sådant fall skall landshövdingen på ansökan förordna revisor, såframt till stöd för ansökningen anförts giltiga skäl och revisionen prövas vara påkallad i bolagets intresse (FAL 26 c §). Nämda aktieägarminoritet äger i aktiebolag, vars aktiekapital överstiger 300 000 mark, begära, att till revisor utses en av centralhandelskammaren godkänd revisor eller eljest fullt kompetent person (FAL 26 § 4). Extra bolagsstämma skall sammankallas på begäran av aktieägare, vilka tillsammans företräda en tiondel av aktiekapitalet eller det lägre belopp som kan vara bestämt i bolagsordningen (FAL 31 §).

Även enligt *norsk* rätt kan talan mot stiftare, inbjudare till aktieteckning, styrelseledamöter, representanter, revisorer eller decisorer föras av aktieägare som företräda minst en tiondel av aktiekapitalet. Talerätt tillkommer dessutom minst tio aktieägare eller, om bolagets aktieägarantal understiger etthundra eller tjuugo, respektive minst fem eller minst två aktieägare. Uppgår bolagets aktiekapital till 1 milj. kr., skall antalet utgöra minst en tiondel av aktieägarantalet, dock fordras icke flera aktieägare än tjuugo. Förutsättning för att skadestånd skall kunna utdömas på talan av minoritet är emellertid, att den mot vilken talan föres gjort sig skyldig till svek eller grov vårdslöshet, »svik eller grov skjødelsløshet» (NAL § 69). Sådan minoritet kan hos skifteretten påkalla förordnande av revisorer för särskild undersökning, därvid dock erfordras att sökandena göra sannolikt att svek eller grov vårdslöshet föreligger (NAL § 68). Hos skifteretten kan dylik minoritet även begära sammankallande av extra bolagsstämma (NAL § 70).

Medan enligt *tysk* rätt minoritetstalan mot medlemmar av styrelsen och uppsiktsrådet kan föras i allmänhet av aktieägare med minst en tiondel eller, när i revisionsberättelsen (Prüfungsbericht) förhållanden angivas som medföra skadeståndsanspråk mot sådana medlemmar, av aktieägare med minst en tjugondel av aktiekapitalet (AG § 122), tillerkänner den reviderade *schweiziska* aktiebolagslagstiftningen (art. 754—756) enskild aktieägare rätt att föra talan mot de med bolagets förvaltning eller kontrollen däröver betrodda personerna å skadestånd till bolaget. Jämväl enligt *fransk* rätt kan aktieägare i viss omfattning föra talan om skadestånd för bolaget (action sociale).¹

I samband med igångsättandet av utredningen rörande revision av aktiebolagslagstiftningen har framhållits, att särskild uppmärksamhet borde ägnas bl. a. frågan om vad som kunde åtgöras för att trygga en aktieägarminoritets särskilda intressen. Erfarenheten har visat, att det minoritetskydd, som enligt gällande rätt tillkommer aktieägare företrädande en femtedel av hela aktiekapitalet, icke innefattar tillfredsställande skydd mot kränkning av de aktieägars intressen vilka icke tillhöra den bolagets förvaltning behärskande aktieägarmajoriteten. Särskilt gäller detta större bolag med en mera betydande splittring av aktieinnehavet på olika händer. I vissa av de yttranden,

¹ Jfr Goldschmidt: Grundfragen s. 119 o. f. och franska lagen den 24 juli 1867 om bolag art. 17 med tillägg enligt dekret den 31 aug. 1937.

som avgåvos över den inom justitiedepartementet utarbetade promemoria, varom förmåles i inledningen till avdelningen om revision (exempelvis i yttrandena av patent- och registreringsverket, överståthållarämbetet, länsstyrelsen i Malmöhus län, handelskammaren i Gävle samt Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare), föreslogs, att rätten att påkalla förordnande av minoritetsrevisor skulle tillerkännas aktieägarminoritet företräddande en mindre andel av hela aktiekapitalet än för närvarande. Och härvid framkastades tanken att kravet på aktieägarminoritetens storlek skulle vara mindre i de större bolagen än i de smärre (handelskammaren i Gävle).

Att för vinnande av effektivt skydd mot förvaltningsmissbruk tillerkänna enskild aktieägare rätt till talan å förvaltningen av bolagets angelägenheter anser lagberedningen sig icke kunna tillstyrka. Den till stöd för denna ståndpunkt i samband med tillkomsten av den reviderade schweiziska lagstiftningen åberopade omständigheten, att det som vinnes på talan av enskild aktieägare tillfaller bolaget, torde icke utgöra tillräckligt skydd för att mot bolagets och aktieägarnas bästa stridande intressen kunna föranleda anhängiggörande av talan. Därigenom kunna avsevärda olägenheter vållas bolaget. Skydd mot sådant missbruk kan enligt beredningens mening ej vinnas utan att för minoritetsrätt kräves ett mera betydande kapitalintresse i bolaget. Ur denna synpunkt möta betänkligheter även mot den utsträckning av talerätten för aktieägarminoritet, vilken enligt norsk rätt föreligger såtillvida som visst antal aktieägare äga utföra talan å bolagets vägnar. Lagberedningen har därför ansett, att rätten till talan å förvaltningen av bolagets angelägenheter liksom övriga minoritetsrättigheter fortfarande bör byggas på kapitalrepresentation. Beredningen har härvid övervägt att föreslå en mindre kvot i större bolag än i smärre. Emellertid skulle en sådan olikhet medföra åtskilliga legislativa svårigheter. Beredningen har därför i enkelhetens intresse ansett sig böra stanna vid att föreslå, att rätt till talan å förvaltningen av bolagets angelägenheter — liksom i allmänhet övriga minoritetsrättigheter — tillerkännes aktieägare företräddande minst en tiondel av hela aktiekapitalet. Med en sådan enhetlighet i fråga om förutsättningen för minoritetsrättigheter har underlättats upptagandet i förslaget av regler om rätt för moderbolag till inlösen av övriga aktieägarers aktier i dotterbolag, och om motsvarande rätt för övriga aktieägare att påkalla inlösen (180 § 2 mom.). Sådan rätt föreslås för det fall att moderbolaget äger mer än nio tiondelar av aktierna i dotterbolaget och således övriga aktieägares sammanlagda aktieinnehav icke är så stort att det grundar minoritetsrättigheter.

Beträffande övriga olikheter mellan bestämmelserna i förevarande avdelning och gällande stadganden märkes att viss ändring föreslås beträffande verkan av beviljad ansvarsfrihet för styrelsens ledamöter.

134 §.

Ansvarsfrihet för styrelseledamöter och verkställande direktör samt talan mot dem. Förevarande paragraf motsvarar 86 § AL.

Första, andra och tredje styckena. Med hänsyn därtill att verkställande direktör enligt förslaget är förvaltningsorgan för bolaget och liksom styrelsens ledamöter skadeståndsskyldig gentemot bolaget på grund av sin förvaltning av bolagets angelägenheter, måste enligt förslaget dechargeförfarandet avse även verkställande direktör. Ansvarsfrihet för styrelseledamot och verkställande direktör kan beviljas av den ordinarie bolagsstämma, å vilken redovisningshandlingar och revisionsberättelse framlagts rörande förvaltningen under det räkenskapsår frågan om ansvarsfrihet avser. Ansvarsfrihet beviljas genom majoritetsbeslut, om ej aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp utgörande minst en tiondel av hela aktiekapitalet rösta däremot. Rörande skälen till förslagets ståndpunkt härutinnan hänvisas till inledningen till denna avdelning av lagen. Den i förevarande paragraf andra stycket upptagna bestämmelsen om vilka aktier som icke må inräknas i minoritetsbeloppet motsvarar stadgandet i 86 § andra stycket AL med det förtydligandet, att med aktie därå brev är ställt till viss man jämställts aktie därå brev icke utgivits.

Beslutas ej ansvarsfrihet av bolagsstämman, kan — vare sig stämman beslutar anställande av talan eller icke — talan å förvaltningen under den tid förvaltningsberättelsen omfattar anställas av bolaget eller för bolaget av aktieägarminoritet. Med denna talan åsyftas utbekommande av skadestånd från verkställande direktör och de styrelseledamöter, vilka äro ansvariga för skada som vid förvaltningen tillskyndats bolaget. Anställes ej sådan talan inom sex månader från det redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades å bolagsstämma, skall ansvarsfrihet anses beviljad.

Fjärde stycket. Meddelad decharge eller sådan underlåtenhet att föra talan, som enligt lagen skall anses likställd med beviljad ansvarsfrihet, medför enligt 86 § fjärde stycket AL den verkan att ansvarsfrihet föreligger allenast med det undantag, att talan å förvaltningen som grundas därpå att styrelseledamot begått brottslig handling kan anställas mot honom, där ej ansvarsfriheten uppenbarligen avsett även denna handling. Enligt 90 § AL gäller inträdd ansvarsfrihet dock icke för det fall att bolaget försättes i konkurs på ansökning som gjorts inom två år från det förvaltningsberättelsen framlades å bolagsstämma; konkursboet äger då oavsett inträdd ansvarsfrihet anställa klander å förvaltningen för det räkenskapsår berättelsen avser. Bestämmelser om konkursbos talerätt äro upptagna i 137 §.

En så vidsträckt befrielse från skadeståndsansvar är enligt främmande aktiebolagslagstiftning i allmänhet ej förbunden med decharge.

Jämlikt den *finska* aktiebolagslagen (FAL 26 a § fjärde stycket) utgör beviljad ansvarsfrihet icke hinder för bolaget att av styrelsen söka ersättning i anledning av åtgärd eller försummelse som ej framgår av bolagsstämma förelagd redovisning eller revisionsberättelse. Ej heller hindrar beviljad ansvarsfrihet talan om ersättning för skada som åsamkats bolaget genom brott. Enligt *norsk* rätt (NAL § 64) skall generalförsamlingen varje år fatta beslut, om redovisningen skall godkännas och ansvarsfrihet (decharge) beviljas. Någon bestämmelse om dechargens verkan finnes icke i lagen, men ansvarsfriheten anses ej omfatta åtgärd, varom riktiga och fullständiga upplysningar icke förelågo för generalförsamlingen. Den *danska* aktie-

bolagslagen (DAL § 53) känner beslut om årsredovisningens godkännande. Ett sådant godkännande, som ofta gives såsom decharge för årsredovisningen (Decharge for Regnskabet), anses icke hindra en senare skadeståndstalan beträffande viss förvaltningsåtgärd, med mindre sådana upplysningar rörande åtgärden förelågo vid generalförsamlingen att med dechargen får antagas hava avsetts godkännande av åtgärden. Den olikhet, som sålunda föreligger mellan den svenska rättens ståndpunkt samt dansk och norsk uppfattning, synes i viss mån sammanhånga med den begränsning av revisorernas granskning som anses — i jämförelse med svensk rätt — föreligga beträffande styrelsens förvaltning. (Jfr Augdahl s. 361 samt Krenchel § 47 note 4 och Sindballe III s. 190.) Beredningen hänvisar till vad därom yttras i inledningen till avdelningen om revision.

Även i förhållande till äldre lag betyder den nuvarande svenska regeln i viss mån en utsträckning av ansvarsfrihetens verkan, i det att enligt 1895 års aktiebolagslag 49 § fjärde stycket bolaget, oavsett beviljad decharge, kunde inom två år från det förvaltningsberättelsen framlades å bolagsstämma anställa talan å förvaltningen mot styrelseledamot, som visades hava i berättelsen eller balansräkningen mot bättre vetande meddelat oriktig uppgift, där denna kunde antagas hava inverkat å beslutet om ansvarsfrihet.¹

Under överläggningarna med de delegerade för de övriga nordiska länderna har från deras sida erinrats, att den vidsträckta verkan meddelad decharge enligt gällande svensk rätt medför kunde leda till obehörig förlust för bolaget av rätt till skadeståndstalan vid bristfällig redovisning från styrelsens sida. Denna erinran synes beredningen grundad. Då mot bättre vetande oriktiga uppgifter lämnats i redovisningshandlingarna, inträder visserligen straffpåföljd, vilket medför möjlighet till skadeståndstalan oavsett inträdd ansvarsfrihet. Denna talan kan emellertid endast avse ersättning för den skada, som förorsakats genom den oriktiga uppgiften. Även om denna skada i många fall skulle antagas vara densamma som den skada, vilken följt av själva den handling som genom den oriktiga uppgiften fördolets, synes denna ståndpunkt knappast välgrundad. Det kan otvivelaktigt leda till stötande resultat, att en styrelseledamot, som erhållit ansvarsfrihet, kan undgå ansvarighet för skadeståndsförpliktande handlingar, oavsett att stämman saknat kännedom om dessa till följd därav, att redovisningen utan att vara straffbar var vilseledande eller eljest otillfredsställande, beroende därpå att uppsåtliga bristfälligheter föreligga, ehuru ej mot bättre vetande oriktiga uppgifter lämnats, eller därpå att redovisningen på grund av vårdslöshet innehåller oriktiga uppgifter eller eljest är bristfällig.

Å andra sidan synes en övergång till den principen, att ansvarsfriheten blott omfattar förhållanden i fråga om vilka erforderliga uppgifter förelegat vid stämman, alltför mycket strida mot svensk rättsuppfattning och hävdvunna regler angående syssломäns ansvarighet. Enligt förslaget föreligger icke skyldighet för styrelsen eller verkställande direktör att i redovisningshandlingarna lämna redogörelse för vidtagna förvaltningsåtgärder eller inträffade affärshändelser i vidare mån än att upplysning rörande händelser

¹ Jfr 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 64—65 och lagrådets yttrande prop. 1910 nr 54 s. 107—108 (NJA 1910 nr 14 s. 118—121).

av väsentlig betydelse för bolaget skall, där detta finnes kunna ske utan förfång för bolaget, lämnas i förvaltningsberättelsen. Finnes ej anledning till anmärkning mot redovisningshandlingarna eller mot den i bolagets bokföring med tillhörande bilagor givna redogörelsen för inträffade affärshändelser och hava begärda upplysningar behörigen givits till revisorerna, föreligger enligt beredningens mening icke grund till begränsning av dechargens verkningar. Däremot böra styrelsens ledamöter och verkställande direktören icke åberopa dechargen beträffande förvaltningsåtgärd, om vars vidtagande eller betydelse för bolaget av dem uppsåtligen eller av vårdslöshet lämnats i väsentliga hänseenden oriktiga eller ofullständiga upplysningar. Detta bör gälla, vare sig sådant förfarande föreligger i förhållande till aktieägarna eller i förhållande till revisorerna, och vare sig upplysningarna lämnats i redovisningshandlingarna eller på bolagsstämma eller till aktieägarna enligt förslaget 133 § fjärde stycket eller ock i den för revisorerna framlagda bokföringen eller eljest muntligen eller skriftligen till revisorerna under revisionen eller enligt 133 § sista stycket. Hava omständigheter, som blivit kända för revisorerna, icke medfört anmärkning från deras sida eller eljest bragts till stämans kännedom, bör denna omständighet ej kunna läggas styrelsen eller verkställande direktören till last.

Beredningen har övervägt, om det bör fordras att den mot vilken skadeståndsanspråk göres gällande själv skall hava gjort sig skyldig till uppsåtligt eller vårdslöst förfarande i fråga om redovisningen eller lämnandet av upplysningar, för att rätt att åberopa dechargen skall förvägras honom, eller om det skall vara tillfyllest att sådant förfarande ligger någon av de redovisningsskyldiga till last. Mot det förra alternativet talar enligt beredningens mening, att styrelseledamot skulle kunna undgå ansvarighet för åtgärd, till vilken han medverkat, genom att under ena eller andra förevändningen undandra sig att delta i redovisningens avgivande och framläggande. Bevisning därom att uppsåtligt eller vårdslöst förfarande kunde läggas den särskilda styrelseledamoten till last i avseende å det förelupna felet i redovisningen skulle vidare ofta möta svårigheter, och en sådan regel skulle vara ägnad att minska de särskilda styrelseledamöternas känsla av ansvar för att behörig redovisning avgives. Beredningen har därför anslutit sig till det senare alternativet.

Av nu anförda skäl har i förevarande paragraf fjärde stycket upptagits den bestämmelsen, att om ansvarsfrihet blivit beviljad, talan likväl må kunna anställas mot styrelseledamot eller verkställande direktör på grund av åtgärd, om vars vidtagande eller betydelse för bolaget styrelsen, styrelseledamot eller verkställande direktör uppsåtligen eller av vårdslöshet i redovisningshandlingarna eller eljest till bolagsstämman eller till aktieägarna enligt 133 § fjärde stycket eller ock genom bokföringen eller eljest till revisorerna lämnat i väsentliga hänseenden oriktiga eller ofullständiga upplysningar.

I fjärde stycket andra punkten stadgas, liksom i 86 § fjärde stycket AL, att talan, som grundas därpå att styrelseledamot eller verkställande direktör begått brottslig handling, kan utan hinder av beviljad ansvarsfrihet anställas

mot honom, såframt ej ansvarsfriheten uppenbarligen avsett även nämnda handling.

Talan, som enligt fjärde stycket kan anställas utan hänsyn därtill att ansvarsfrihet blivit beviljad, må väckas ej blott av styrelsen utan enligt 135 § första stycket andra punkten (87 § första stycket andra punkten AL) jämväl av aktieägarminoritet varom stadgas i förevarande paragraf första och andra styckena. Sådan talan kan, utan ny handläggning av ansvarsfrågan på bolagsstämma, anställas allenast med den tidsbegränsning som följer av reglerna om preskription av fordran å skadestånd d. v. s. den allmänna fordringspreskriptionen.

135 §.

Minoritetstalan mot styrelseledamot eller verkställande direktör. Första och andra styckena motsvara 87 § AL. Hinder föreligger ej mot att talan föres av flera aktieägargrupper, var bestående av aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp, utgörande minst en tiondel av hela aktiekapitalet.

Tredje stycket överensstämmer med 88 § AL.

136 §.

Talan mot stiftare, revisor, granskare eller aktieägare. *Gällande rätt.* Särskilt dechargeförfarande finnes stadgat endast beträffande styrelseledamöterna. Talan mot stiftare eller revisorer om skadestånd enligt 24 eller 75 § AL kan beslutas av bolagsstämma. Har förslag om anställande av sådan talan väckts men icke antagits på bolagsstämma, skall jämlikt 89 § AL i fråga om aktieägares rätt att å bolagets vägnar föra talan gälla vad som stadgas i 87 och 88 §§ AL. Aktieägare, företrädande minoritet som i 86 § första och andra styckena AL sägs, äga således föra dylik talan för bolaget. Förutsättning härför torde dock vara att sådan aktieägarminoritet röstat emot beslutet om avslag å förslaget.¹ Beträffande tiden för anställande av talan stadgas, att talan ej må anställas mot stiftare, sedan två år förflutit efter bolagets registrering, eller mot revisorer, sedan två år förflutit från det revisionsberättelse framlades å bolagsstämma. Denna preskriptionstid gäller dock icke, om talan grundas därpå att brottslig handling blivit begången. Rätten för aktieägare att föra talan mot stiftare är ej beroende av att aktieägaren viss tid varit i aktieboken införd såsom ägare till sina aktier.

Bestämmelser rörande talan mot aktieägare om skadestånd finnas ej i gällande aktiebolagslag. Talan om skadestånd enligt 135 § första stycket AL kan följaktligen föras för bolaget av styrelsen utan annan tidsbegränsning än den som följer av den allmänna fordringspreskriptionen.

Lagberedningens förslag. Första stycket. Enligt den avfattning bestämmelsen i 89 § första stycket AL erhållit kan — i olikhet mot vad som gäller beträffande talan mot styrelseledamot — minoritetstalan, såframt talan mot

¹ Se 1908 års kommittébetänkande, förslaget 87 §, jämförd med 84 §.

stiftare eller revisor beslutats å bolagsstämma, icke äga rum, även om talan sedermera ej föres för bolaget. Härav skulle kunna följa, att en majoritet av aktieägarna i avsikt att skydda stiftare eller revisorer bifaller förslag om talans anställande och att sedan anställande av talan underlåtes. Även om talan beslutats av bolagsstämma, bör rätt att anställa talan tillkomma aktieägarminoritet. Å andra sidan bör talan av minoritet kunna äga rum, endast i det fall att minoritet röstat för framlagt förslag om anställande av talan. I förevarande stycke har därför upptagits bestämmelse av innehåll, att där förslag om anställande av talan prövats å bolagsstämma, skall, om förslaget blivit av stämman antaget eller ock biträts av aktieägare med sammanlagt aktiebelopp varom i 134 § första och andra styckena stadgas, i fråga om aktieägares rätt att å bolagets vägnar föra sådan talan vara lag som i 135 § sägs. Rätten att föra talan mot stiftare eller mot granskare, på grund av granskning varom i 13 § stadgas, skall dock ej vara beroende därav, att aktieägare viss tid varit i aktieboken införd såsom ägare till sina aktier.

Andra stycket. Beträffande den tid, inom vilken talan skall anställas, har det vid överläggningarna med lagberedningens sakkunniga påpekats, att särskilt vid bolagets bildande förekommen övervärdering av apportegendom ofta blir skönjbar först efter det den nuvarande preskriptionstiden av två år från bolagets registrering gått till ända. Det har framhållits, att en sådan förlängning av preskriptionstiden är önskvärd att av styrelsen framlagd redovisning åtminstone för två fulla verksamhetsår kan underkastas granskning. Därigenom skulle ökad möjlighet erhållas för att vid bolagets bildande förekommen övervärdering eller annan skadeståndsgrundande omständighet bleve uppdagad innan preskriptionstiden utgått. Beredningen anser av hänsyn härtill förlängning av tiden till tre år efter bolagets registrering böra äga rum. Däremot synas tillräckliga skäl icke föreligga för motsvarande förlängning av tiden för anställande av talan mot revisor. Denna tid skall i allmänhet, liksom enligt gällande rätt, räknas från revisionsberättelsens framläggande å bolagsstämma. I förslaget har emellertid ålagts revisor att förutom revisionsberättelse avgiva särskilda yttranden i vissa fall (jfr 52, 54 och 70 §§, 71 § 1 mom., 73 § 1 mom. och 133 § sista stycket). Tidsfristen för anställande av talan om skadestånd på grund av uppsåtligt eller vårdslöst skadande av bolaget genom dylikt yttrande bör räknas från det yttrandet framlades på bolagsstämma eller, i fall som avses i 133 § sista stycket, från det yttrandet vederbörligen avgavs. Särskild regel om talan mot revisor på grund av yttrande enligt 35 § förslaget har icke upptagits. Avtal som i nämnda paragraf avses är föremål för revisorernas granskning, och om anledning till anmärkning föreligger, skall sådan framställas i revisionsberättelsen, från vars framläggande på bolagsstämma preskriptionstiden sålunda skall räknas.

Jämlikt förslaget 196 § är granskare som avses i 13 § skadeståndsskyldig gentemot bolaget enligt samma regel som revisor. Beträffande talan mot granskare synes, i fråga om granskning varom stadgas i 13 §, tiden för anställande av talan böra bestämmas på samma sätt som tiden för anstäl-

lande av talan mot stiftare. Däremot bör tiden för anställande av talan — på grund av granskning som avses i 55 eller 70 § — bestämmas liksom beträffande revisor till två år och räknas från det granskningsberättelsen framlades å bolagsstämma.

Tredje stycket. Med hänsyn till det sammanhang, som vanligen torde föreligga mellan förfarande från aktieägares sida grundande skadeståndsskyldighet och sådant förfarande av person i ställning av organ för bolaget, torde frånvaron av bestämmelse om viss tid för talan å bolagets vägnar mot aktieägare kunna leda till obilliga resultat. Enligt beredningens mening möta ej betänkligheter mot att för talan å bolagets vägnar mot aktieägare om skadestånd enligt 196 eller 198 § stadga en tid av två år. Tiden bör räknas från beslut eller åtgärd, därå talan grundas. Beredningen har däremot ej ansett skäl föreligga att upptaga särskilda bestämmelser om behandling på bolagsstämma av fråga angående talan mot aktieägare och om rätt för aktieägarninoritet att föra talan mot aktieägare. Fråga om anställande av skadeståndstalan mot aktieägare må således enligt förslaget, liksom enligt gällande rätt, prövas av styrelsen.

Fjärde stycket. I detta stycke stadgas — i överensstämmelse med vad som gäller enligt 89 § andra stycket AL — att utan hinder av vad om tid för talan stadgas i förevarande paragraf talan må anställas, som grundas därpå att stiftare, revisor, granskare eller aktieägare begått brottslig handling. Talan kan i sådant fall anställas intill dess skadeståndsanspråket preskriberats enligt reglerna för allmän fordringspreskription.

137 §.

Rätt till talan för aktiebolags konkursbo. Den i *första stycket* upptagna bestämmelsen om den rätt som skall tillkomma aktiebolags konkursbo att föra talan mot styrelseledamot eller verkställande direktör motsvarar stadgandet i 90 § första stycket AL. Förutsättning för att talan skall kunna föras å förvaltningen under visst räkenskapsår är, att bolaget försatts i konkurs på grund av ansökning, som gjorts inom två år från den bolagsstämma å vilken redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen för nämnda räkenskapsår framlades.

Bestämmelsen i *andra stycket* gäller liksom stadgandena i 136 § talan mot stiftare, revisor, granskare eller aktieägare. För att talan skall kunna anställas av aktiebolagets konkursbo fordras, att den ansökning som lett till bolagets konkurs skall hava gjorts inom samma tid efter inträffade händelser eller vidtagna åtgärder som i 136 § stadgas för talan av bolaget.

Tredje stycket motsvarar 90 § tredje stycket AL. I detta stycke hava liksom i första och andra styckena de ändringar vidtagits, som äro betingade av hänsyn till gällande konkurslag.

Talan, som enligt 134 § fjärde stycket och 136 § fjärde stycket kan av bolaget anhängiggöras inom den allmänna preskriptionstiden, kan även av bolagets konkursbo anhängiggöras inom samma tid.

138 §.

Uppgörelse mellan bolaget och stiftare, styrelseledamot, verkställande direktör, revisor eller granskare. I 24 § andra stycket AL stadgas, att uppgörelse mellan bolaget och stiftare rörande den senare i sådan egenskap gentemot bolaget åliggande skadeståndsskyldighet ej är för bolaget bindande. Med detta stadgande har avsetts att förebygga den, särskilt när stiftarna vid bolagets bildande övertaga alla aktier i bolaget, tänkbara möjligheten, att bestämmelserna om stiftaransvar berövas sin verkan genom en uppgörelse mellan bolaget och stiftarna. Behov föreligger emellertid även av att förhindra uppgörelser rörande det ansvar som gentemot bolaget åligger styrelseledamot, verkställande direktör, revisor eller granskare. Talan mot sådan person kan enligt föregående paragrafer föras av aktieägarminoritet, och en minoritetsrätt bör uppenbarligen icke kunna göras överksam genom en uppgörelse mellan den ansvarige och bolaget, vare sig uppgörelsen grundar sig på beslut av bolagsstämman eller ej. En för bolaget bindande uppgörelse bör kunna komma till stånd först efter det tiden för anställande av talan utgått. Sedan talan i behörig tid anhängiggjorts, kan sålunda uppgörelse i fråga om tvisten träffas, när tiden för anställande av ny talan utgått. Icke heller bör en uppgörelse mellan bolaget och den skadeståndspliktige kunna inkräkta på den rätt till talan som enligt 137 § tillkommer bolagets konkursbo. Bestämmelse i enlighet med vad sålunda anförts har upptagits i förevarande paragraf.

Om ändring av bolagsordningen och vissa andra fall, då särskild röstpluralitet å bolagsstämman erfordras.

139 §.

Beslut om ändring av bolagsordningen. Enligt 91 § AL fordras för fattande av beslut om ändring av bolagsordningen, där ej samtliga aktieägare förena sig om beslutet, att detta fattas på två på varandra följande bolagsstämmor, därav minst en ordinarie. Å första stämman fordras endast majoritetsbeslut, d. v. s. majoritet med hänsyn till avgivna röster, medan å andra stämman fordras att nytt majoritetsbeslut biträtts av viss pluralitet bland de röstande och i åtskilliga särskilt angivna fall att denna pluralitet tillika företrätt viss andel av aktiekapitalet. Bortsett från dessa fall fordras, att majoritetsbeslutet å sista stämman biträtts av minst två tredjedelar av de röstande. Reglerna äro såtillvida tvingande, att bolagsordningen endast kan uppställa ytterligare förutsättningar för beslut om bolagsordningsändring. Bestämmelser av sådant innehåll i bolagsordningen torde emellertid med hänsyn till att lagens regler i och för sig äro stränga sällan förekomma.

Den *danska* aktiebolagslagen (DAL § 57) upptar beträffande beslut om bolagsordningsändring regler allenast för vissa angivna fall. Sålunda föreskrives, att till vissa beslut, som anses röra aktieägares sarrättigheter (individualrättigheter) t. ex tillskott över aktiebeloppet, inlösen av aktie, kräves samtycke av samtliga aktie-

ägare. Vidare kan beslut om väsentlig ändring i föremålet för bolagets verksamhet fattas endast av aktieägare, som äga nio tiondelar av aktiekapitalet, samt beslut om ändring i bolagsordningen, som medför förskjutning av rättsförhållandet mellan olika aktieklasser, fattas endast om beslutet biträdes av aktieägare med nio tiondelar av den del av aktiekapitalet, i vars rättigheter ingrepp göres. Beslutes sådan ändring, kunna de aktieägare som röstat mot beslutet kräva att deras aktier lösas av övriga aktieägare (DAL § 57 fjärde stycket). Beträffande stämmobeslut om bolagsordningsändring i andra än de sålunda angivna fallen meddelas icke någon lagregel, men i lagen (DAL § 8) föreskrives att bolagsordningen skall innehålla bestämmelser om behandlingen av förslag om ändring av bolagsordningen. En vanlig regel är, att för bolagsstämmobeslut om ändring av bolagsordningen kräves, att minst två tredjedelar av aktiekapitalet är representerat å stämman och att beslutet fattas med minst två tredjedelar av de avgivna rösterna. Om nämnda aktiebelopp icke är representerat å stämman och förslaget ej heller uppnått två tredjedelar av de avgivna rösterna, är det förfallet. I annat fall inkallar styrelsen inom fjorton dagar en extra bolagsstämma, på vilken förslaget kan antagas med två tredjedelar av de avgivna rösterna utan hänsyn till det representerade aktiekapitalets storlek.

Enligt norsk rätt (NAL § 71) fordras till giltigt bolagsstämmobeslut rörande ändring av bolagsordningen minst två tredjedelar av de avgivna rösterna. Avser beslutet förändring i föremålet för bolagets verksamhet eller verksamhetens fortsättande utöver bestämd tid, fordras tillika att de aktieägare, som röstat därför, innehava aktier till minst fyra femtedelar av aktiekapitalet. Dessutom finnes rätt till utlösen för de aktieägare som icke röstat för beslutet. Om en föreslagen bolagsordningsändring berör förhållandet mellan olika aktieklasser, fordras att den allmänna bolagsstämmans beslut biträdes av särskilda stämmor med ägare av aktier tillhörande de olika aktieklasserna, å vilka stämmor för beslutet avgivas minst två tredjedelar av de avgivna rösterna. Strängare bestämmelser om bolagsordningsändring än lagens kunna upptagas i bolagsordningen.

I den finska aktiebolagslagen (FAL 27 §) stadgas, att vid bolagsstämma ändring av bolagsordningen må vidtagas genom beslut, för vilket röster för minst tre fjärdedelar av det å stämman företrädde aktiekapitalet avgivits, därest ej i bolagsordningen annorlunda föreskrivits. Bolagsordningen kan upptaga strängare eller lindrigare föreskrift. Innebär ändringen förening med annat bolag, väsentlig förändring av bolagets ändamål eller dess fortsättande utöver stadgad tid, äger aktieägare, som röstat emot beslutet, rätt till utlösen. Om förbehåll ej finnes i bolagsordningen, fordras förening av samtliga aktieägare till beslut som avser aktieägares andel i bolagets tillgångar eller hans rätt till vinst eller förpliktelse till ytterligare insats i bolaget.

Den tyska lagen (AG § 146) föreskriver, att beslut om ändring i bolagsordningen kräver en majoritet, som omfattar minst tre fjärdedelar av det vid beslutets fattande företrädde aktiekapitalet. Bolagsordningen kan ersätta denna majoritet med en annan, beträffande ändring av föremålet för bolagets verksamhet dock blott med en större majoritet, samt även uppställa andra förutsättningar. Skall förhållandet mellan olika slag av aktier ändras till nackdel för ett aktieslag, skall särskild omröstning äga rum i viss ordning bland ägarna till de aktier vilkas rätt försämras.

Lagberedningens förslag. Vid jämförelse med utländsk rätt framstår den svenska lagstiftningen såsom sträng i avseende å förutsättningarna för ändring av bolagsordningen. Då en uttömmande legal reglering av frågan åsyftats, hava dessutom reglerna blivit utförliga och tämligen invecklade. Det skulle emellertid möta stora svårigheter att övergå till

ett annat system. Den danska ståndpunkten, att — med undantag för några särskilt angivna, mera ingripande slag av ändringar — överlämna åt bolagsordningarna att bestämma förutsättningarna för ändring av bolagsordningen är ägnad att väcka betänkligheter. Vid bolagsordningens antagande kan i allmänhet icke förväntas en så noggrann bedömning av frågan om förutsättningarna för framtida ändringar i bolagsordningen att en önskvärd trygghet kan genom sådana bestämmelser vinnas mot de faror ett alltför lättvindigt genomförande av sådana ändringar kan medföra. Dessutom skulle en regel av sådan innebörd som den danska icke utan invecklade övergångsbestämmelser kunna göras tillämplig i fråga om redan bestående aktiebolag. Samma invändningar kunna enligt beredningens mening riktas mot införande av ett system liknande det finska eller tyska, d. v. s. ett system där lagen uppställer en normalregel om på visst sätt kvalificerad pluralitet men lämnar öppet för bolagsordningen att upptaga strängare eller lindrigare bestämmelser. Beredningen har ansett annan väg icke vara möjlig än att med utgångspunkt från reglerna i gällande svensk lagstiftning undersöka, i vad mån vissa lindringar i dessa må anses kunna rimligen genomföras med full verkan jämväl i avseende å äldre aktiebolag.

Vad först angår den huvudolikhet i avseende å beslut om bolagsordningsändring som förefinnes mellan svensk och övrig nordisk lagstiftning nämligen att, frånsett kravet på viss kapitalrepresentation, majoritetsbeslut om bolagsordningsändring skall biträdas av viss kvotdel av de röstande, ej blott av antalet avgivna röster, måste det medgivas, att den svenska ståndpunkten för innehavare av små aktieposter medför ett inflytande i fråga om bolagsordningsändringar som kan missbrukas. Å andra sidan är det av denna regel följande skyddet för sådana smärre aktieägare mot att bolagsordningsändringar beslutas av ett fåtal aktieägare med ett stort antal röster av särskild betydelse i fall, då aktier med olika röstvärde finnas, vilka fall hos oss torde kräva större beaktande än i de övriga nordiska länderna. Beredningen har därför ansett sig icke böra föreslå frångående av nu gällande rätts ståndpunkt i detta hänseende.

Den svenska lagstiftningens krav att, där enighet om bolagsordningsändringen ej föreligger mellan samtliga aktieägare, beslut skall fattas å två på varandra följande stämmor, därav minst en ordinarie, torde i och för sig ej i allmänhet hava uppfattats såsom alltför betungande. I avseende å den allmänna ordningen för beslut om bolagsordningsändringar har, beredningen veterligen, annan önskan icke yppats än att kravet, att en av stämmorna skall vara ordinarie, måtte uppgivas, med hänsyn till den försening av bolagsordningsändring som därav kan bliva en följd. Denna önskan har beredningen velat tillmötesgå genom bestämmelsen i förslaget 129 § sista stycket. Även om det kan ifrågasättas, huruvida icke de för vissa fall (91 § första, andra och tredje styckena AL) uppställda reglerna om såväl viss kapitalrepresentation som viss pluralitet bland de röstande skulle för dessa fall göra regeln om två stämmor överflödig, har därför beredningen med hänsyn till att nämnda regel dock medför skydd mot överrumpling och innefattar en viss

garanti för att väckt förslag om bolagsordningsändring blir grundligare övervägt, ansett sig böra föreslå bibehållande av den nuvarande ståndpunkten med den nyss angivna modifikationen.

I de olika momenten av förevarande paragraf upptagas bestämmelser, svarande mot de i 91 § AL intagna, rörande förutsättningarna för ändring av bolagsordningen i olika hänseenden. Det ligger i sakens natur att bestämmelser, som icke kunna intagas i bolagsordningen i samband med bolagets bildande, icke heller kunna införas i bolagsordningen genom ändring däri. I fråga om vissa bestämmelser gäller att de kunna intagas i bolagsordningen endast i samband med bolagets bildande, såsom bestämmelse att brev å aktierna i bolaget ej skola utfärdas (3 § fjärde stycket) samt i visst fall förbehåll som avses i 76 § 2 mom. (76 § 2 mom. första stycket andra punkten).

Ändring får icke heller göras så att borgenärernas rätt kränkes. Såsom vid 72 § i förslaget framhållits kan sålunda ändring av förbehåll i bolagsordningen som i 9 § första stycket tredje ledet avses, genom vilken ändring nedsättning av aktiekapitalet medelst inlösen av aktier skulle kunna ökas, endast gälla beträffande aktier som därefter utgivas.¹

1 mom. Första stycket. De i 1 mom. upptagna reglerna avse främst upprätthållandet av principen att aktierna i ett aktiebolag, i den mån annat ej är bestämt i bolagsordningen, äga lika rätt. I överensstämmelse med gällande rätt upptages i första stycket första punkten huvudregeln, att för beslut, som innefattar sådan ändring av bolagsordningen att rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier rubbas, kräves enhällighet mellan samtliga aktieägare.² I andra punkten uttalas den genom 1924 års lagstiftning införda grundsatsen, att om genom beslutet allenast vissa aktiers rätt försämras, samtycke erfordras endast av ägarna till nämnda aktier och att i övrigt angående beslutets fattande å två på varandra följande bolagsstämmor skall gälla vad i 2, 4 och 5 mom. är för varje särskilt fall stadgat. Beslut fattas således enligt tillämpligt mom. av 139 § och samtycke av ägarna till de aktier, vilkas rätt genom beslutet försämras, måste föreligga å sista stämman. Avser ändringen sålunda en minskning av röstetalet för vissa aktier, skall beslutet fattas enligt 2 mom., varvid på andra stämman samtycke skall föreligga från ägarna av nämnda aktier. Den i andra punkten upptagna bestämmelsen har särskilt den betydelsen, att då vissa aktieägare önska en ändring i bolagsordningen, möjlighet kan öppnas för dem att genom en rimlig uppoffring av egna aktiers rätt genomföra ändringen.

I första stycket tredje punkten föreslår lagberedningen upptagande av en särskild regel för det fall att *aktier av olika slag* finnas och genom beslutet rättsförhållandet mellan aktieslagen rubbas. För giltighet av beslutet skulle enligt den grundsats som finnes upptagen i andra punkten erfordras — utöver vad i övrigt angående giltigheten av beslutet är stadgat i 2, 4 och 5

¹ Angående införande i bolagsordning av förbehåll, som avses i 9 § första stycket tredje ledet, och ändring i sådant förbehåll hänvisas till framställningen vid 72 §.

² Beträffande frågan, huruvida förening mellan aktieägarna om visst beslut kan ske annorledes än å bolagsstämma, hänvisas till framställningen vid 120 §.

mom. — att samtliga ägare av aktier av det slag, vars rätt genom beslutet försämras, förenat sig därom. Men beredningen har ansett denna ståndpunkt vara för sträng. I förevarande fall fordras för giltighet av beslutet samtycke av en bestämd krets aktieägare, nämligen alla ägare av aktier av visst slag. Särskilt i bolag, vars aktier erhållit stor spridning, måste man räkna med, att aktieägare finnas, som icke erhålla kännedom om förslag till bolagsordningsändring och som ej kunna träffas med en påminnelse, eller att aktiebrev kan hava förkommit samt att av dylik anledning aktier icke bliva representerade på bolagsstämma. Vidare kan, även i mindre bolag, ej sällan fara föreligga för att enstaka aktieägare vägra sin medverkan i förhoppning att kunna tillskansas sig fördelar. Lagberedningen har därför ansett undantag böra — i anslutning till vad som gäller enligt DAL § 57 tredje stycket — medgivas från kravet på samtycke av samtliga ägare av aktier av visst aktieslag. I detta hänseende föreslås att beslutet skall vara giltigt, om det å den sista stämman biträtts av minst nio tiondelar av samtliga röstande för nämnda slag av aktier och de som biträtt beslutet tillika företrätt minst nio tiondelar av dessa aktier. Men aktieägare, vars rätt genom beslutet försämrats och som röstat emot detsamma, skall äga, liksom enligt DAL § 57 tredje stycket, påkalla att hans aktier inlösas av de aktieägare, som röstat för beslutet, och dessa skola vara därför ansvariga en för alla och alla för en. Bestämmelser härom hava upptagits i 142 och 212 §§.

Kan en ifrågasatt ändring i bolagsordningen under vissa förhållanden medföra försämring av ett aktieslags rätt och under andra förhållanden av ett annat aktieslags rätt, skola naturligtvis bestämmelserna i tredje punkten äga tillämpning å båda aktieslagen.¹

Enligt 9 § fjärde stycket första punkten skall, i den mån med aktiebolags verksamhet ej åsyftas beredande av vinst åt aktieägarna, i bolagsordningen angivas verksamhetens syfte och skall tillika bestämmelse upptagas om användandet av vinst, som må uppkomma å verksamheten, och av bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning. Om sådan bestämmelse i bolagsordningen saknas, är syftet med bolagets verksamhet beredande av vinst åt aktieägarna. Att vinsten å ett aktiebolags rörelse skall helt eller delvis användas för annat syfte, bör i regel bestämmas vid bolagets bildande. Och efter det bolaget bildats, bör bestämmelse som avses i 9 § fjärde stycket första punkten ej kunna intagas i bolagsordningen, med mindre alla aktieägarna äro ense därom. Skulle sådan bestämmelse införas allenast beträffande vissa aktier eller — vilket synes naturligare — beträffande visst aktieslag t. ex. beträffande stamaktier i ett aktiebolag, medan preferensaktiers rätt ej beröres, böra stadgandena i andra och tredje punkterna komma till tillämpning. Föreskrift härom har upptagits i första stycket fjärde punkten.

Ehuru införandet i avseende å alla aktier i ett aktiebolag av förbehåll, som i 76 § 1 mom. sägs, icke innebär rubbning av rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier, berör dock beslut därom på sådant sätt enskild aktieä-

¹ Jfr prop. 1910 nr 40 s. 49—50 (NJA 1925 avd. II s. 52).

gares rätt,¹ att det i gällande lag upptagna kravet på samtycke av samtliga aktieägare ansetts böra bibehållas. Skall förbehållet avse allenast vissa aktier eller visst aktieslag, böra emellertid bestämmelserna i andra och tredje punkterna äga motsvarande tillämpning. Föreskrifter härom hava likaledes upptagits i fjärde punkten.

Andra stycket. Rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier kan rubbas genom en sådan ändring av bolagsordningen att det där bestämda aktiekapitalet eller maximikapitalet eller det belopp, vartill aktier skola kunna utgivnas av visst aktieslag, höjes eller att nytt aktieslag skall kunna utgivnas. Rörande beslut om sådan ändring äro bestämmelser upptagna i 4 och 5 mom. Dessa bestämmelser äro avsedda att tillämpas, även om rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier rubbas. Detsamma torde gälla redan enligt nuvarande bestämmelser,² men till undanröjande av varje ovisshet har uttryckligt stadgande av sådan innebörd upptagits i andra stycket första punkten. I andra punkten återfinnes en bestämmelse — motsvarande stadgandet i 91 § första stycket sista punkten AL — att beträffande beslut, varigenom i bolagsordningen intages förbehåll varom i 76 § 2 mom. förmåles, skall gälla vad i förevarande paragraf 5 mom. sägs.

Beredningen vill slutligen påpeka, att bestämmelse att brev å aktierna i bolaget ej skola utfärdas må meddelas i bolagsordningen endast vid bolagets bildande och icke kan införas genom bolagsordningsändring. Rörande skälen härtill hänvisas till motiven till 3 § fjärde stycket.

2 mom. Detta mom. motsvarar 91 § andra stycket AL.

Första stycket. Med ändring av bolagsordningen i fråga om grunderna för utövande av rösträtt och för fattande av beslut å bolagsstämma avses främst införande av eller ändring i bestämmelser, som innefatta avvikelser från de i förslaget 125 § första stycket 2—6 upptagna reglerna. Då uttrycket ändring av bolagsordningen i fråga om grunderna för utövande av rösträtt icke synes tydligt omfatta ändring i fråga om röstvärdet för redan utgivna aktier, har sådan ändring uttryckligen angivits såsom hörande under förevarande mom.

Det har ifrågasatts, att, med hänsyn till de ändringar i lagstiftningen om skiljemannaförfarande, som vidtagits efter tillkomsten av 1910 års aktiebolagslag, beslut om sådan ändring av bolagsordningen, att däri intages förbehåll som i 216 § sägs, skulle kunna fattas enligt bestämmelserna i 3 mom. Även om genom berörda lagändringar större garantier för rättssäkerheten vid skiljemannaförfarandet få anses hava skapats, synes det likväl beredningen, att möjligheten för en missnöjd aktieägare att kunna vända sig till domstol är av den betydelse, att beslut om bolagsordningsändring, varigenom sådan möjlighet betages honom, bör kunna fattas allenast i enlighet med de strängare bestämmelserna i 2 mom. Förslaget kvarstår därför på gällande rätts ståndpunkt i förevarande hänseende. Borttagande av dylikt

¹ Jfr Bergendal s. 160 not 2.

² Jfr prop. 1924 nr 40 s. 12 och s. 66 (NJA 1925 avd. II s. 59—60 och 63).

förbehåll kan, liksom enligt gällande rätt, beslutas jämlikt bestämmelserna i 5 mom (91 § fjärde stycket AL).

Överförande till 3 mom. har jämväl ifrågasatts beträffande sådan ändring av bolagsordningen, att tiden för bolagets bestånd förlänges. Emellertid lär en sådan tidsbestämning sällan förekomma i bolag med rent affärs-mässig verksamhet och det har syntts beredningen möta betänkligheter att minska garantierna mot övergrepp genom en sådan bolagsordningsändring. Med hänsyn till bestämmelsen i förslaget 9 § första stycket näst sista ledet har stadgandet i 2 mom. ansetts böra avse sådan bolagsordningsändring, att tiden för bolagets bestånd förlänges eller eljest för bolagets bestånd stadgat villkor borttages.

Enligt 91 § andra stycket AL är beslutet ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor samt å den sista stämman biträtts av samtliga röstande och dessa tillika företrätt minst tre fjärdedelar av hela aktiekapitalet. I avseende å kravet på enhällighet bland de röstande har liknande begränsning ansetts böra göras som i 1 mom. första stycket tredje punkten, med rätt för den som röstat mot beslutet att kräva sina aktiers övertagande av den beslutande majoriteten enligt 142 och 212 §§. Lagberedningen föreslår sålunda, att beslut, som avses i 2 mom., ej är giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor samt å den sista stämman biträtts av minst nio tiondelar av samtliga röstande och de som biträtt beslutet tillika företrätt minst tre fjärdedelar av hela aktiekapitalet.

I 1 mom. första stycket fjärde punkten har föreskrivits, att beträffande beslut om intagande i bolagsordningen av bestämmelse, som i 9 § fjärde stycket första punkten avses, vad i 1 mom. första stycket första, andra och tredje punkterna är stadgat skall äga motsvarande tillämpning. Rörande beslut, avseende annan ändring av bolagsordningen i fråga om användande av bolagets vinst eller av bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning än i 1 mom. första stycket fjärde punkten avses, synas de i 2 mom. upptagna pluralitetsreglerna böra bibehållas. Beslut om sådan ändring av bolagsordningen, att å aktierna må utdelas t. ex. allenast fem procent och att återstoden skall fonderas, skall således fattas enligt bestämmelserna i detta mom., därest ej tillika föreskrives att överskottet eller en del av överskottet skall tillfalla annan än aktieägarna. Om sådan föreskrift meddelas, faller beslutet under 1 mom. första stycket fjärde punkten. Skulle ändringen innefatta införande av bestämmelse att å vissa aktier eller å visst aktieslag finge utdelas högst tre procent och å övriga aktier eller annat aktieslag högst fem procent, skall å beslutet — jämte 2 mom. — 1 mom. första stycket andra eller tredje punkten äga tillämpning.

Skulle bolagsordningen för ett aktiebolag innehålla bestämmelse som i 9 § fjärde stycket första punkten avses, synes det utan särskilt stadgande uppenbart, att beslut om ändring i bolagsordningen, innefattande ökat undantag av vinst eller tillgångar vid bolagets upplösning från aktieägarna i

bolaget, skall anses jämställt med beslut om införande av sådan bestämmelse och att följaktligen beträffande beslutet gäller vad i 1 mom. första stycket fjärde punkten är stadgat. Men annat beslut om ändring i dylik bestämmelse t. ex. om det ändamål, för vilket den del av vinsten eller tillgångarna som ej skall tillfalla aktieägarna skall användas, kan fattas enligt 2 mom.

Andra stycket. I 91 § andra stycket sista punkten AL stadgas, att när i samband med beslut om nedsättning av aktiekapitalet enligt 50 § beslut fattats angående ändring av bolagsordningen i fråga om grunderna för utövande av rösträtt och sistnämnda beslut ej innefattar annan ändring än som erfordras för att förhindra, att förhållandet mellan aktier med olika rätt genom nedsättningen rubbas, med avseende å dylikt beslut om ändring av bolagsordningen skall gälla vad i 91 § fjärde stycket AL stadgas.

Denna bestämmelse har främst betydelse i det fall, då i bolag preferensaktier finnas vilka icke medföra rätt till större del av bolagets tillgångar och vinst än som med företrädesrätt tillkommer dem, och nedsättningen avser den del av aktiekapitalet som ej är förbunden med företrädesrätt (stamaktierna) samt icke är förenad med återbetalning. Genom bolagsordningsändring beträffande rösträtten kan i sådant fall rubbning av rättsförhållandet mellan aktierna helt undvikas.¹ Sådant bolagsordningsändring kan beslutas enligt 91 § fjärde stycket AL och om så sker, kan beslutet om nedsättning av aktiekapitalet fattas enligt 93 § första stycket första punkten AL.

Emellertid kan i samband med beslut om nedsättning av aktiekapitalet även annan ändring i bolagsordningen än beträffande det röstvärde, som tillkommer aktier av olika slag, vara ägnad att förhindra att rättsförhållandet mellan aktierna rubbas genom nedsättningen. Sålunda kan en bolagsordningsändring rörande visst aktieslags rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst möjliggöra nedsättning av aktiekapitalet utan rubbning av rättsförhållandet mellan aktier av olika slag. Detta är fallet, då i ett bolag finnas preferensaktier, som medföra rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst utöver vad som tillkommer dem med företrädesrätt.² Lagberedningen

¹ I ett bolag med aktier, lydande å 100 kr., finnas exempelvis 500 stamaktier och 500 preferensaktier. De senare medföra företrädesrätt framför stamaktierna dels till vinstutdelning, motsvarande 6 % (ackumulativ) ränta å aktiens nominella belopp, och dels till utbekommande av aktiens nominella belopp vid bolagets upplösning. I övrigt medföra de ej rätt till del i tillgångar eller vinst. Skäl nedsättning av aktiekapitalet ske med 25 000 kr. genom minskning av stamaktiernas nominella belopp till 50 kr., måste var preferensaktie delas i två aktier, lydande å 50 kr. Preferensaktiernas antal fördubblas. Om i samband med nedsättningsbeslutet stamaktiers röstvärde höjes till två gånger preferensaktiers röstvärde, undviks rubbning av rättsförhållandet mellan stam- och preferensaktierna.

Om bolagets utdelningsbara vinst är 7 000 kr., äger före bolagsordningsändringen preferensaktieägarna rätt till vinstutdelning motsvarande 6 kr. per aktie eller sammanlagt 3 000 kr. Stamaktieägarna hava rätt till vinstutdelning ur återstoden 4 000 kr. Finnes vid bolagets upplösning 110 000 kr. i tillgångar, som skola fördelas mellan aktieägarna, äga preferensaktieägarna först utbekomma aktiernas nominella belopp sammanlagt 50 000 kr., varefter återstoden 60 000 kr. tillkommer stamaktieägarna. Efter bolagsordningsändringen blir under samma förutsättningar resultatet beträffande rätten till vinstutdelning och till del i bolagets tillgångar vid dess upplösning detsamma som nyss sagts.

² I ett bolag med aktier, lydande å 100 kr., finnas exempelvis 500 stamaktier och 500 preferensaktier. Preferensaktierna medföra företrädesrätt framför stamaktierna till vinstutdelning

föreslår därför upptagande i förevarande mom. andra stycket av den bestämelsen, att där i samband med beslut om nedsättning av aktiekapitalet enligt 73 § beslut fattas, vilket innebär allenast sådan ändring av bolagsordningen i ämne varom i detta mom. förmåles, som erfordras för att förhindra att förhållandet mellan aktier av olika slag genom nedsättningen rubbas, med avseende å dylikt beslut skall gälla vad i 5 mom. stadgas.

3 mom. Detta mom. motsvarar 91 § tredje stycket första punkten AL. För att giltigt beslut å andra stämman skall föreligga fordras, att vanligt majori-

motsvarande 4 % årligen å aktiens nominella belopp. Därefter skall å stamaktierna utdelas likaledes 4 %. Av ytterligare tillgängliga vinstmedel föreligger lika rätt till utdelning å preferensaktie och stamaktie. Vid bolagets upplösning skola bolagets tillgångar fördelas sålunda, att akties nominella belopp först återbetalas å preferensaktie och därefter å stamaktie. Återstående tillgångar fördelas lika på samtliga aktier.

Med tillämpning av nämnda bestämmelser skall, om bolagets utdelningsbara vinst är 15 000 kr., i första hand å varje preferensaktie utdelas 4 kr. eller sammanlagt 2 000 kr. och därefter å varje stamaktie 4 kr. eller sammanlagt 2 000 kr. Av återstående belopp 11 000 kr. må lika belopp utdelas å samtliga aktier, alltså högst 11 kr. per aktie. Å varje aktie erhålles alltså högst 15 kr. i utdelning. Finnes vid bolagets upplösning 150 000 kr. i tillgångar, som skola fördelas mellan aktieägarna, erhålles i första hand å varje preferensaktie dess nominella belopp 100 kr., därefter å varje stamaktie likaledes 100 kr. Härtill åtgår alltså sammanlagt 100 000 kr. Återstående tillgångar 50 000 kr. skola lika fördelas å samtliga 1 000 aktier d. v. s. med 50 kr. per aktie. Å varje aktie erhålles tillhoppa 150 kr.

Skall nedsättning av aktiekapitalet ske med 25 000 kr. genom minskning av stamaktiernas nominella belopp till 50 kr., måste var preferensaktie delas i två aktier, lydande å 50 kr. Preferensaktiernas antal fördubblas. En sådan nedsättning av aktiekapitalet utan annan ändring i bolagsordningen än beträffande akties nominella belopp skulle medföra — under förutsättningar som ovan sägs d. v. s. att den utdelningsbara vinsten är 15 000 kr. och att bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning utgåro 150 000 kr. — följande resultat. Av vinsten skulle först å de 1 000 preferensaktierna utdelas 4 % 2 kr. eller sammanlagt 2 000 kr. Sedan skulle å de 500 stamaktierna utdelas likaledes 4 % 2 kr. eller sammanlagt 1 000 kr. Återstående vinst 12 000 kr. skulle kunna utdelas på samtliga 1 500 aktier med 8 kr. per aktie. Var stamaktie och preferensaktie skulle således erhålla 10 kr. Men som preferensaktiernas antal fördubblats, skulle på var gammal preferensaktie erhållas 20 kr. Vid bolagets upplösning skulle av de behållna tillgångarna 150 000 kr. erhållas först på var preferensaktie 50 kr., därefter på var stamaktie 50 kr. Härtill skulle åtgå 75 000 kr. De återstående tillgångarna 75 000 kr. skulle lika fördelas å samtliga 1 500 aktier, alltså med 50 kr. per aktie. Var stamaktie och preferensaktie skulle erhålla 100 kr. Men som preferensaktiernas antal fördubblats, skulle på var gammal preferensaktie erhållas 200 kr. Rättsförhållandet mellan aktierna har rubbats genom nedsättningen av aktiekapitalet ej blott — såsom enligt det i not 1 upptagna exemplet — beträffande rösträtten utan även i fråga om andel i tillgångar och vinst.

Nedsättning av aktiekapitalet genom minskning av stamaktiernas nominella belopp på sätt ovan förutsatts kan emellertid ske utan rubbning av rättsförhållandet mellan aktierna, om den andel i tillgångar och vinst, som tillkommer stamaktierna efter vad som tillkommer preferensaktierna med företrädesrätt, fördubblas d. v. s. om bolagsordningen ändras förutom beträffande rösträtten jämväl beträffande rätten till tillgångar och vinst sålunda, att sedan å preferensaktierna utdelats 4 % och därefter å stamaktierna 8 %, av återstoden dubbelt så stort belopp tillkommer stamaktie som preferensaktie, samt att vid bolagets upplösning utdelas först å preferensaktierna deras nominella belopp, sedan å stamaktierna dubbla nominella beloppet, och därefter av återstoden utdelas å stamaktie dubbelt mot å preferensaktie.

Efter en sådan bolagsordningsändring skulle under ovan angivna förutsättningar av årsvinsten 15 000 kr. 4 % 2 kr. tillkomma var av de 1 000 preferensaktierna eller sammanlagt 2 000 kr. och därefter 8 % 4 kr. var av de 500 stamaktierna eller sammanlagt 2 000 kr. Av återstoden 11 000 kr. skulle 5 kr. 50 öre belöpa å var av de 1 000 preferensaktierna och 11 kr. å var av de 500 stamaktierna. Å var stamaktie skulle belöpa sammanlagt 15 kr. och å var preferensaktie sammanlagt 7 kr. 50 öre eller å två preferensaktier, motsvarande en odelad preferensaktie, sammanlagt 15 kr. Vid bolagets upplösning skulle av de behållna tillgångarna 150 000 kr. först 50 kr. tillkomma var av de 1 000 preferensaktierna eller sammanlagt 50 000 kr., därefter 100 kr. var av de 500 stamaktierna eller sammanlagt 50 000 kr., och därefter av återstoden 50 000 kr. ett belopp av 25 kr. var av de 1 000 preferensaktierna och ett belopp av 50 kr. var av de 500 stamaktierna. Å var stamaktie skulle belöpa 150 kr. och å var preferensaktie 75 kr. eller således å två preferensaktier, motsvarande en odelad preferensaktie, 150 kr. Rättsförhållandet mellan stamaktier och preferensaktier har ej rubbats genom nedsättningen av aktiekapitalet.

tetsbeslut fattas samt att detta beslut biträts av minst tre fjärdedelar av de röstande och tillika att de röstande företrätt minst tre fjärdedelar av aktiekapitalet.

Behov av ändring i bolagsordningen som här avses kan uppkomma t. ex. vid fråga om förvärfv av dotterbolag eller vid fråga om fusion. Beredningen hänvisar till vad som yttras i motiven till 82 § första stycket och 181 §.

4 mom. Detta mom. motsvarar 91 § tredje stycket andra punkten AL.

Beslut om ändring i bolagsordningen, varigenom det där bestämda aktiekapitalet eller — där aktiekapitalet skall utan ändring av bolagsordningen kunna bestämmas till lägre eller högre belopp — maximikapitalet höjes, kan, om i bolaget endast aktier med lika rätt finnas, fattas enligt 91 § fjärde stycket AL. Där aktier med olika rätt finnas, är enligt nämnda paragraf tredje stycket andra punkten beslut om sådan bolagsordningsändring ej gällande, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor, därav minst en ordinarie, samt å den stämman, som sist hålles, biträts av minst tre fjärdedelar av de röstande och dessa tillika företrätt minst tre fjärdedelar av hela aktiekapitalet. Tillika erfordras, att de röstande, som biträtt beslutet, företrätt jämväl minst tre fjärdedelar av varje särskilt slag av aktier. Vidare stadgas i 92 § första stycket AL, att beslut som i 91 § tredje stycket andra punkten avses, så ock beslut enligt samma paragrafs fjärde och femte stycke om sådan ändring av bolagsordningen, att aktier med företrädesrätt må utfärdas, skall innehålla bestämmelser om det belopp, vartill nya aktier må utgivnas, om de rättigheter, som i förhållande till de förutvarande aktierna skola tillkomma de nya, samt om den rätt till teckning eller erhållande av nya aktier, som vid aktiekapitalets ökning må tillkomma varje särskilt slag av aktier.

Beslut om sådan ändring av bolagsordningen, att preferensaktier må utfärdas, kan fattas enligt 91 § fjärde stycket AL, då förut endast aktier med lika rätt finnas, och har i praxis ansetts kunna fattas enligt nämnda lagrum även i fall då förut aktier finnas med olika rätt.

Lagberedningen har i motiven till 9 § tredje stycket framhållit, att olika aktieslag kunna finnas med olika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst men att olikheten mellan särskilda aktieslag kan vara av annan än ekonomisk art. Och i överensstämmelse med vad av patent- och registreringsverket anförts i dess där åberopade utlåtande av den 21 november 1922 anser beredningen, att i de fall, då enligt bolagsordningen beträffande särskilda aktieslag likställighet råder i fråga om rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, likställighet skall råda jämväl i fråga om rätten till teckning av nya aktier eller erhållande av gratisaktier. Beredningen hänvisar till vad härom stadgas i förslaget 61 § och 71 § 1 mom. fjärde stycket.

I skrivelse i februari 1935 hava Allmänna Svenska Elektriska Aktiebolaget, Aktiebolaget Svenska kullagerfabriken, Telefonaktiebolaget L. M. Ericsson, Aktiebolaget Separator och Aktiebolaget Elektrolux uttalat den uppfattningen, att regeln i 91 § tredje stycket andra punkten AL vore för sträng i fråga om sådana bolag, där skillnaden mellan aktieslagen endast bestode i olika rösträtt. De nämnda bolagen

ansåge, att å beslut om aktiekapitalets ökning i dylika fall borde tillämpas bestämmelsen i 91 § fjärde stycket AL.

I de fall, då olikheten mellan aktieslagen icke avser andel i bolagets tillgångar och vinst d. v. s. främst röstvärdet, kan en ökning av aktiekapitalet icke medföra de rättskränkningar i ekonomiskt hänseende, vilkas förebyggande var syftet med stadgandet i 91 § tredje stycket AL¹. Och lagberedningen anser några praktiska betänkligheter icke möta mot att i sådant fall vid bolagsordningsändring, som avses i förevarande mom., bestämmelserna i 5 mom. (91 § fjärde stycket AL) komma till tillämpning. De aktier, med vilka följa högre röstvärde, äga i regel ett så högt sammanlagt röstetal i förhållande till de aktier som äro av annat slag, att den rubbning i röstetalet, som en kapitalökning kan medföra, icke kan befaras beröva ägarna av aktier av förstnämnda slag deras majoritetsställning. I varje fall lär ett beslut om kapitalökning ej kunna fattas mot deras röster.

De i förslaget 4 mom. upptagna pluralitetsreglerna skola därför komma till tillämpning allenast i det fall, att det i bolagsordningen bestämda aktiekapitalet eller maximikapitalet höjes i bolag, där aktier av olika slag finnas vilka ej medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst.

De i 91 § tredje stycket sista punkten AL stadgade förutsättningarna för att giltigt beslut skall föreligga å sista stämman äro, att beslutet biträtts av minst tre fjärdedelar av de röstande och dessa tillika företrätt minst tre fjärdedelar av varje särskilt slag av aktier och följaktligen även minst tre fjärdedelar av hela aktiekapitalet. Emellertid kan beslut, som i förevarande mom. avses, hava den innebörd, att genom beslutet endast visst aktieslags rätt försämras. Därest t. ex. i ett aktiebolag finnas aktier av två slag, dels A-aktier och dels B-aktier med lägre röstvärde, av vilka aktier B-aktierna i stor utsträckning befinna sig på utländska händer, varför en mera betydande representation för dessa aktier ej kan förväntas vid en bolagsstämma, synes kapitalrepresentation för B-aktierna icke erforderlig, om ägarna av A-aktier vilja fatta ett ökningsbeslut, varigenom möjligen A-aktiernas men ej B-aktiernas rätt försämras. Icke heller synes i dylikt fall, vid sidan av kravet på viss pluralitet bland de röstande och viss kapitalrepresentation för A-aktierna, det krav böra upprätthållas att de röstande skola representera viss del av hela aktiekapitalet. Lagberedningen har därför ansett sig, med tillämpning av den grundsats, som kom till uttryck i 1924 års lagstiftning rörande beslut om sådan ändring av bolagsordningen att rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier rubbas (91 § första stycket AL) och om nedsättning av aktiekapitalet (93 § första stycket AL), böra föreslå, att vid beslut varom stadgas i förevarande mom. kapitalrepresentation skall krävas endast beträffande aktieslag, vars rätt genom beslutet försämras. Kan ändringen medföra försämring av båda aktieslagens rätt skall naturligtvis, i likhet med vad som framhållits vid 1 mom. första stycket tredje punkten, krävas att de som biträtt beslutet representerat den här föreskrivna andelen av båda aktieslagen.

Samma skäl som tala för att de i 4 mom. upptagna pluralitetsreglerna

¹ Jfr. prop. 1910 nr 54 s. 109—110 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 125).

skola äga tillämpning, då beslut fattas om sådan ändring av bolagsordningen att det i bolagsordningen bestämda aktiekapitalet eller maximikapitalet höjes, tala ock för att dessa regler bringas till tillämpning vid beslut om sådan bolagsordningsändring att höjning sker av det belopp, vartill aktier av visst slag skola kunna utgivas, t. ex. beslut — då enligt bolagsordningen aktiekapitalet skall uppgå till högst 3 milj. kr. och preferensaktier må utgivas till högst 1 milj. kr. — om sådan ändring av bolagsordningen att sistnämnda belopp höjes till 2 milj. kr. Bestämmelse därom har införts i detta mom.

Där ej alla aktier skola medföra samma rätt, skall enligt förslaget 9 § tredje stycket första punkten i bolagsordningen angivas det belopp, vartill aktier av olika slag skola kunna utgivas. Om utan ändring av maximikapitalet det belopp, vartill aktier av visst slag skola kunna utgivas, höjes, måste således i samband med beslutet om sådan bolagsordningsändring jämväl beslut fattas, att det belopp, vartill aktier av annat slag skola kunna utgivas, sänkes.

Understundom förekommer, att i aktiebolag, där stam- och preferensaktier finnas, preferensaktier av nytt slag utgivas med bättre rätt än de gamla preferensaktierna. Bolagsordningen måste i sådant fall ändras och bestämmelser införas om bl. a. den rätt i bolaget, som de nya preferensaktierna skola medföra, om det belopp, till vilket de skola kunna utgivas, och om den rätt till teckning av sådana preferensaktier eller erhållande av gratisaktier, som skall tillkomma varje särskilt slag av aktier. Genom utgivande av nya preferensaktier kan ett avsevärt intrång ske i den preferens, som tillkommer tidigare preferensaktier. Men att i lagstiftningen försvåra bolagsordningsändring därom, att nytt aktieslag må utgivas, genom att kräva tillämpning av bestämmelserna i 1 mom. synes ej böra ifrågakomma, då anskaffande av nytt aktiekapital på sådan väg kan vara av stor ekonomisk betydelse för bolaget. Vare sig beloppet aktier av nytt slag medför eller icke medför ändring av den förut bestämda högsta gränsen för aktiekapitalet, bör beträffande beslut om sådan bolagsordningsändring krävas den röstpluralitet varom stadgas i förevarande mom. Uttrycklig bestämmelse har införts härom.

Om i bolagsordningen bestämts, att i bolaget minimikapitalet skall utgöra 1 milj. kr. och maximikapitalet 3 milj. kr. samt att stamaktier må utgivas till högst 2 milj. och preferensaktier med på visst sätt bestämd preferens till högst 1 milj. kr. kan enligt bestämmelserna i förevarande mom. beslut fattas om sådan ändring av bolagsordningen, att det belopp, vartill stamaktier må utgivas, höjes till 2·5 milj. kr. och det belopp, vartill preferensaktier må utgivas, sänkes till 0·5 milj. kr. Den omständigheten, att företrädesrätt enligt bolagsordningen tillerkänts ägare av preferensaktier till teckning av nya preferensaktier, utgör ej hinder för beslut om sådan bolagsordningsändring i den ordning varom stadgas i förevarande mom. Detsamma gäller, om vid beslut om bolagsordningsändring, varigenom aktiekapitalet eller maximikapitalet höjes, bestämmelse träffas rörande höjning av det belopp, vartill aktier av visst slag må utgivas, och tillika beslut fattas om sänkning av det belopp, vartill aktier av annat slag må utgivas. Bolaget bör äga

handlingsfrihet vid bestämmandet av den ordning i vilken nytt tillskott till bolaget skall äga rum.

Då beslut fattas om sådan bolagsordningsändring att det i bolagsordningen bestämda aktiekapitalet eller maximikapitalet höjes, skall enligt 92 § första stycket AL beslutet innehålla bl. a. bestämmelse om den rätt till teckning av nya aktier eller erhållande av gratisaktier, som vid aktiekapitalets ökning må tillkomma varje särskilt slag av aktier. Denna bestämmelse äger tillämpning beträffande ökning av aktiekapitalet som därefter äger rum. Sådan bestämmelse måste ock meddelas i beslut om bolagsordningsändring, varigenom det belopp höjes till vilket aktier av visst slag skola kunna utgivas. Beredningen har övervägt att föreskriva, att ändring ej må ske i avseende å visst aktieslag tillkommande rätt till teckning eller erhållande av nya aktier vid ökning intill i bolagsordningen förut angivet belopp, med mindre beslut därom fattats enligt vad i 1 mom. tredje punkten sägs. Emellertid kan en sådan föreskrift befaras alltför mycket beskära bolagens handlingsfrihet och den skulle förutsätta särskilda bestämmelser om bolagsordningsändringens innehåll. En sådan föreskrift med tillhörande bestämmelser har icke synts beredningen motsvara frågans reella betydelse, då ägarna av visst aktieslag äro underkastade såväl bolagsordningsändring, varigenom det belopp vartill detta aktieslag skall kunna utgivas sänkes, som bolagsordningsändring om utgivande av nytt aktieslag.

5 mom. Detta mom. första punkten motsvarar 91 § fjärde stycket AL.

Enligt 141 § andra stycket skall, där för beslut om nedsättning av aktiekapitalet, som i 73 § avses, erfordras ändring av vad i bolagsordningen stadgas rörande aktiekapitalet eller rörande akties nominella belopp, beslutet om bolagsordningsändringen fattas i sammanhang med nedsättningsbeslutet. En erinran härom har upptagits i detta mom. andra punkten.

6 mom. motsvarar 91 § femte stycket AL. Den här upptagna bestämmelsen innebär, att i bolagsordningen kan föreskrivas strängare villkor för ändring av densamma än i 1—5 mom. stadgas.

7 mom. Detta mom. motsvarar 91 § sjätte stycket AL. Bestämmelsen har förtydligats.¹

Även med de av lagberedningen föreslagna reglerna komma betydande svårigheter att möta mot fattande av beslut om bolagsordningsändringar, som avses i 139 § 1—4 mom., i stora aktiebolag med aktier spridda på ett stort antal ägare. Detta synes emellertid välgrundat. I dylika bolag äro aktieägarna i allmänhet ur stånd att verksamt bevaka sina intressen, och det är därför nödvändigt, att de kunna lita på att de viktigaste rättigheter, som tillkomma dem enligt bolagsordningen, ej kunna kränkas genom ändringar vidtagna av en stämmomajoritet.

¹ Ang. bestämmelsens tillämpning se exempelvis kungl. kungörelsen den 8 juni 1928 angående allmänna grunder för den statsunderstödda egnahemsverksamheten (SvFS nr 217) § 12 mom. 2 h).

140 §.

Innehållet av vissa beslut om bolagsordningsändring rörande aktiekapitalet. Denna paragraf motsvarar 92 § första stycket AL.

Första stycket. Med aktieslag avses i detta stycke olika slag av aktier, vare sig olikheten är av ekonomisk natur d. v. s. avser rätten till andel i tillgångar och vinst eller är av annan än ekonomisk natur t. ex. avser allenast aktiernas röstvärde. Beslutas sådan ändring av bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalet, att nytt aktieslag skall kunna utgivas, skall — vare sig i bolaget förut finnes ett eller flera aktieslag — i beslutet angivas det belopp, vartill aktier av varje särskilt slag skola kunna utgivas, och den rätt, som i förhållande till de förutvarande aktierna skall tillkomma det nya aktieslaget. Om i bolag där aktier av olika slag finnas beslutas sådan ändring av bolagsordningen, att det där bestämda aktiekapitalet eller maximikapitalet eller det belopp, vartill aktier av dessa slag skola kunna utgivas, höjes, skall ock i beslutet angivas det belopp, vartill aktier av varje särskilt slag skola kunna utgivas. Då höjning sker av det belopp, vartill aktier av visst aktieslag skola kunna utgivas, kan såsom framhållits i motiven till 139 § 4 mom. beslut fattas om sänkning av det belopp, vartill aktier skola kunna utgivas av annat slag. Sådan sänkning kan ock ske, när beslut fattas om sådan bolagsordningsändring att nytt aktieslag må utgivas.

Andra stycket. Enligt förslaget 9 § tredje stycket andra punkten skall, om i bolaget finnas aktier som icke skola medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst och därjämte bolagsordningen innehåller bestämmelse om minimi- och maximikapital, i bolagsordningen särskilt angivas den rätt till teckning av nya aktier och till erhållande av gratisaktier, som vid aktiekapitalets ökning må tillkomma varje slag av aktier. Enligt förevarande stycke fordras på motsvarande sätt bestämmelser om den rätt till nyteckning eller gratisaktier, som skall tillkomma de olika aktieslagen vid ökning av aktiekapitalet efter sådan bolagsordningsändring som avses i första stycket. Finnas förut två aktieslag med sinsemellan olika ekonomisk rätt och enligt beslutet ett tredje dylikt slag skall kunna utgivas, måste i beslutet tydligen angivas icke blott den rätt till nyteckning eller gratisaktier, som vid framtida nyemissioner skall tillkomma de tre aktieslagen utan även den rätt till teckning, eventuellt till gratisaktier, som skall tillkomma de båda förutvarande aktieslagen, när aktier av det nya slaget första gången utgivas.

Då beslutet avser höjning av det belopp, vartill aktier av visst förut utgivet aktieslag skola kunna utgivas, t. ex. att det belopp av 1 milj. kr., vartill preferensaktier av visst slag skola kunna utgivas, höjes till 2 milj. kr., är det intet hinder att i beslutet föreskriva att företrädesrätt till teckning vid ökning intill 1 milj. kr. skall tillkomma förutvarande preferensaktieägare och vid ökning över 1 milj. kr. såväl stamaktieägare som preferensaktieägare.

De i förevarande paragraf upptagna stadgandena om vad i ändringsbeslutet skall angivas avse naturligtvis den beslutade bolagsordningsändringens innehåll. De bestämmelser ändringsbeslutet skall innehålla skola följaktligen inflyta i bolagsordningen.

Om den ordningsföljd, i vilken beslut om bolagsordningsändring som här avses och beslutet om ökning av aktiekapitalet skall fattas, stadgas i 52 § första stycket andra punkten. Angående registrering av beslutet hänvisas till bestämmelserna i 188 §.

141 §.

Beslut om nedsättning av aktiekapitalet. *Första stycket.* Såsom i inledningen till avdelningen om aktiekapitalets nedsättning anföres ansluter sig beredningens förslag till bestämmelser om nedsättning av aktiekapitalet i huvudsak till de stadganden som meddelades genom lagen den 28 mars 1924. I förevarande paragraf första stycket första punkten upptages huvudregeln, att beslut om nedsättning av aktiekapitalet enligt 73 § skall, där icke samtliga aktieägare förenat sig därom, ej vara giltigt, med mindre beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor och å den sista stämman biträts av minst två tredjedelar av samtliga röstande. Liksom beträffande beslut om bolagsordningsändring har kravet, att en av stämmorna skall vara ordinarie, uppgivits och i stället föreslås bestämmelserna i 129 § sista stycket.

Vad angår bestämmelsen i andra punkten att, där genom beslutet rättsförhållandet mellan aktierna rubbas, tillika å den sista stämman erfordras samtycke av ägarna av de aktier, vilkas rätt genom beslutet försämras, torde böra erinras om betydelsen av det sätt varpå nedsättningen skall genomföras d. v. s. främst medelst minskning av aktiernas nominella belopp eller inlösen av aktier eller indragning av aktier utan återbetalning. Om i ett bolag, där alla aktier medföra samma rätt, nedsättningen sker genom minskning av aktiernas nominella belopp, drabbar nedsättningen alla aktier lika. Rättsförhållandet mellan aktierna rubbas icke. Genomföres nedsättningen på det sätt att vissa aktier inlöses eller indragas, rubbas rättsförhållandet mellan aktierna.¹ I sådant fall synes samtycke alltid vara erforderligt från de aktieägare vilkas aktier inlöses eller indragas. Huruvida i det fall att vissa aktier inlöses samtycke jämväl från övriga aktieägare är erforderligt, torde vara beroende av en bedömning av lösenbeloppets förhållande till aktiernas verkliga värde. Lika litet som övriga aktieägares samtycke erfordras, när nedsättningen genomföres medelst indragning av vissa aktier, synes sådant samtycke böra krävas, om lösenbeloppet uppenbarligen understiger aktiens verkliga värde.² Vad nu sagts för det fall att alla aktier medföra samma rätt torde i allmänhet gälla för det fall, att olika aktieslag finnas men olikheten mellan aktieslagen är av annan än ekonomisk natur. Består olikheten mellan två aktieslag t. ex. endast däri att aktierna av det ena slaget tillerkänts högre röstvärde än aktierna av det andra, rubbas ej rättsförhållandet mellan aktierna genom en nedsättning av aktiekapitalet som drabbar alla aktierna lika.³

¹ Jfr departementschefens yttrande prop. 1924 nr 40 s. 41 (NJA 1925 avd. II s. 43).

² Jfr departementschefens yttrande prop. 1924 nr 40 s. 40 (NJA 1925 avd. II s. 45—46).

³ Jfr departementschefens yttrande prop. 1924 nr 40 s. 41 (NJA 1925 avd. II s. 43).

Finnas däremot i bolaget aktier av olika slag, vilka ej medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, kan nedsättning av aktiekapitalet eller den del av aktiekapitalet, som motsvarar visst aktieslag, medföra rubbning av rättsförhållandet mellan aktierna. Beredningen hänvisar till de exempel som anföras i motiven till 139 § 2 mom. andra stycket. Om genom sådan bolagsordningsändring som där avses undvikas att rubbning i rättsförhållandet mellan aktierna inträder på grund av nedsättningen, kan denna beslutas enligt förevarande paragraf första stycket första punkten. I annat fall fordras till nedsättningen samtycke av samtliga ägare till sådana aktier, vilkas rätt genom beslutet försämras, jämlikt bestämmelsen i första stycket andra punkten.

Genom 1924 års lagstiftning infördes den i 93 § första stycket tredje punkten upptagna undantagsbestämmelsen, att om i bolag, där aktier med olika rätt finnas, beslut fattats, som avser nedsättning med lika belopp av samtliga aktier av visst slag, och beslutet tillika innehåller, att till reservfonden skall avsättas ett mot nedsättningen svarande belopp, beslutet skall, änskönt därigenom den rätt, som tillkommer dessa aktier, försämras, vara giltigt, där de i omröstningen deltagande ägarna av sådana aktier förenat sig om beslutet samt de tillika företrätt tre fjärdedelar av samtliga aktier av sagda slag. Denna undantagsbestämmelse har i beredningens förslag undergått ändring huvudsakligen därigenom, att kravet på enhällighet mellan de i omröstningen deltagande ägarna av aktier, vilkas rätt genom beslutet försämras, uppgivits och en pluralitetsregel, motsvarande regeln i 139 § 1 mom. första stycket tredje punkten, införts. Vid bedömningen av frågan huruvida visst aktieslags rätt försämras bör motsvarande hänsyn tagas, varom erinrats i motiven till nämnda regel. Därest bestämmelsen i förevarande stycke tredje punkten kommer till tillämpning, skall ägare av sådan aktie, vilken röstat emot beslutet, äga påkalla inlösen av sina aktier enligt 142 och 212 §§.

Om nedsättningen ej skall genomföras medelst inlösen eller indragning av aktier, äger bolagsstämman i fall som avses i 211 § 1 mom. andra stycket besluta sammanläggning av aktierna i bolaget. Beslutet om sammanläggning skall enligt nämnda mom. fjärde stycket ingå i nedsättningsbeslutet. Sammanläggningen kan visserligen medföra, att på en post förutvarande aktier ej belöper ett motsvarande antal hela nya aktier utan ett visst antal hela nya aktier jämte delbevis för en del av en ny aktie. Denna omständighet innebär icke, att nedsättningen får anses rubba rättsförhållandet mellan de förutvarande aktierna. Varje förutvarande aktie har samma rätt vid byte mot nya aktier. Den i tredje punkten upptagna bestämmelsen är därför tillämplig jämväl när nedsättningen sker genom sammanläggning av samtliga aktier av visst slag och bestämmelse därom har införts i tredje punkten. Beträffande nedsättning medelst sammanläggning av aktier hänvisas vidare till bestämmelsen i tredje stycket.

I första stycket fjärde punkten har upptagits stadgandet i 93 § första stycket fjärde punkten AL att om för giltigheten av beslut som här avses något

ytterligare villkor är föreskrivet i bolagsordningen, detta skall lända till efterrättelse.

Andra stycket. När fråga väckes om nedsättning av aktiekapitalet i fall då detta till beloppet är bestämt i bolagsordningen eller, där bestämmelse finnes om minimi- och maximikapital, om nedsättning av aktiekapitalet under det i bolagsordningen föreskrivna minimikapitalet, kan enligt gällande rätt registrering av nedsättningsbeslutet ej ske, innan erforderlig bolagsordningsändring rörande aktiekapitalet registrerats. Då beslut om sådan bolagsordningsändring kan fattas i den ordning som är föreskriven i fråga om nedsättningsbeslutet, torde i allmänhet detta beslut och beslutet om bolagsordningsändring rörande aktiekapitalet fattas i ett sammanhang och registrering av besluten samtidigt äga rum. Detsamma gäller, då nedsättningen — såsom vanligen är fallet — skall genomföras genom nedskrivning av akties nominella belopp och följaktligen beslut om bolagsordningsändring rörande nominella beloppet är erforderligt, beträffande nämnda beslut.¹

Lagberedningen har emellertid ansett från praktisk synpunkt lämpligt att uttryckliga bestämmelser upptagas i berörda hänseende. Beredningen föreslår därför, dels att i förevarande stycke upptages bestämmelse, att där för beslut om sådan nedsättning av aktiekapitalet som i 73 § avses ändring erfordras av vad i bolagsordningen stadgas rörande aktiekapitalet eller rörande akties nominella belopp, beslutet om bolagsordningsändring skall fattas i sammanhang med nedsättningsbeslutet och dels att i 188 § 2 mom. första stycket och 3 mom. andra stycket föreskrives att besluten må registreras allenast samtidigt.

Tredje stycket. Erfordras för genomförande av nedsättning av aktiekapitalet sammanläggning av aktierna i bolaget, skall beslutet härom jämlikt 211 § 1 mom. fjärde stycket första punkten ingå i nedsättningsbeslutet. Skall sammanläggningen ske på annat sätt än som stadgas i nämnda mom. andra och tredje styckena, erfordras enligt samma mom. fjärde stycket andra punkten för sammanläggningsbeslutet samtycke av samtliga aktieägare. I sådant fall kan tydligen icke heller beslut om nedsättningen fattas utan att samtliga aktieägare förenat sig därom. I förevarande paragraf tredje stycket har därför upptagits bestämmelse, att där beslut om nedsättning av aktiekapitalet skall genomföras medelst sammanläggning av aktierna i bolaget och enligt 211 § 1 mom. fjärde stycket andra punkten erfordras att samtliga aktieägare förena sig om sammanläggningen, nedsättningsbeslutet ej skall vara gällande, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom.

I detta sammanhang torde böra påpekas att, där nedsättning genomföres utan inlösen eller indragning av aktier, aktiebeloppet kan till följd av sammanläggning enligt 211 § höjas, sänkas eller bliva oförändrat.

142 §.

Rätt för aktieägare att påkalla inlösen av sina aktier. Första stycket. I åtskilliga utländska aktiebolagslagar finnas föreskrifter om rätt för aktie-

¹ Jfr departementschefens yttrande i prop. 1924 nr 40 s. 50 (NJA 1925 avd. II s. 52—53).

ägare att i samband med pluralitetsbeslut om viss bolagsordningsändring utträda ur bolaget genom att påkalla inlösen av sina aktier. Lagberedningen hänvisar till den i motiven till 139 § upptagna redogörelsen för dansk, norsk och finsk aktiebolagsrätt. Beredningen föreslår för vissa fall, då gällande lag kräver enhälligt beslut av samtliga ägare av aktier av visst slag eller av samtliga röstande aktieägare eller ägare av aktier av visst slag, att beslut må fattas med viss kvalificerad pluralitet å sista stämman, och det har syntts skäligt att minoriteten skall äga påkalla att dess aktier inlösas av majoriteten i de fall, som avses i 139 § 1 mom. tredje punkten och fjärde punkten, jämförd med tredje punkten, samt i samma paragraf 2 mom. första stycket och i 141 § första stycket tredje punkten. Beredningen hänvisar till motiven till där upptagna stadganden. Närmare bestämmelser om inlösningsförfarandet hava meddelats i 212 § 1 mom.

Berättigad att påkalla att hans aktier inlösas synes allenast den aktieägare böra vara, som närvarit å sista stämman och därvid röstat emot beslutet. Vidare synes rätten att påkalla inlösen vara betingad av att aktieägaren å sista stämman gjort förbehåll därom. I enlighet härmed har i förevarande paragraf första stycket stadgats dels att där beslut fattats om ändring av bolagsordningen enligt 139 § 1 mom. tredje punkten eller fjärde punkten, jämförd med tredje punkten, eller om nedsättning av aktiekapitalet enligt 141 § första stycket tredje punkten, aktieägare, vars rätt genom beslutet försämrats och som å sista stämman röstat däremot, skall vara berättigad påkalla, att hans aktier varda efter vad i 212 § 1 mom. stadgas inlösta av de aktieägare som å nämnda stämma röstat emot beslutet, om han å stämman gjort förbehåll därom, dels att samma rätt även skall tillkomma aktieägare, som röstat emot bolagsordningsändring som beslutats enligt 139 § 2 mom. första stycket.

Andra stycket. Det kan inträffa att majoriteten i betraktande av de efter beslutets fattande framställda lösningsanspråken finner det förmånligare att avstå från beslutets genomförande. För sådant fall synes en förnyad prövning av frågan om bolagsordningsändring eller om nedsättning av aktiekapitalet böra kunna påkallas av aktieägare som röstat för beslutet med den verkan, att beslutet ej blir gällande, med mindre det å sista stämman bekräftas i den ordning som är stadgad angående beslutet å nämnda stämma. Bestämmelse härom har upptagits i andra stycket.

143 §.

Registrering av bolagsordningsändring. Första stycket. Detta stycke motsvarar huvudregeln i 94 § första stycket AL. Beslut om ändring av bolagsordningen skall av styrelsen eller verkställande direktör ofördröjligen anmälas för registrering och må ej gå i verkställighet, innan registrering skett. Vid anmälan skola fogas två enligt 213 § andra stycket bestyrkta avskrifter av protokoll som förts i ärendet.

Andra stycket. Enligt 94 § andra stycket AL skall vid anmälan för re-

gistrering av beslut om sådan ändring av bolagsordningen, att däri intages förbehåll som i 52 § första stycket AL sägs, fogas bevis att förbehållet blivit antecknat å varje brev å aktie som detsamma avser. För sådant beslut fordras, då förbehållet avser redan utgivna aktier, jämlikt 91 § första stycket AL, att samtliga aktieägare förenat sig om beslutet eller, om förbehållet avser allenast vissa aktier, att ägarna av dessa aktier samtyckt till beslutet. Med hänsyn härtill torde det kunna antagas, att de aktieägare, som sålunda deltagit i beslutet, frivilligt tillhandahålla breven å de aktier förbehållet avser för sådan påskrift. Hembudsskyldighet enligt förbehållet inträder ej förrän registrering av beslutet om bolagsordningsändring skett. Skulle registrering komma till stånd, ehuru påskrift saknas å breven till vissa aktier som avses med förbehållet, är förbehållet dock gällande gentemot förvärfvare av aktierna. Saknade denne kännedom om beslutet om bolagsordningsändringen, kan skadeståndsrätt mot styrelseledamöterna tillkomma honom enligt 135 § andra stycket AL.

Enligt förslaget 139 § 1 mom. kan beslut om införande i bolagsordningen av förbehåll, varom i 76 § 1 mom. sägs, ifall förbehållet skall gälla visst aktieslag, komma till stånd, om det å den sista stämman biträtts av minst nio tiondelar av samtliga röstande för nämnda slag av aktier och de som biträtt beslutet tillika företrätt minst nio tiondelar av dessa aktier. I sådant fall äro ägare av sådana aktier, som röstat mot beslutet, jämlikt 142 § berättigade att i viss ordning påkalla att deras aktier inlösas av de aktieägare som röstat därför. Påkallas ej inlösen, äro även de aktieägare som röstat mot beslutet underkastade detsamma. Underlåta de att för påskrift ingiva breven å sina aktier, kan vitesföreläggande meddelas. Något ytterligare tvångsmedel har lagberedningen icke ansett erforderligt, särskilt som i fråga om utgivna aktier införande genom bolagsordningsändring av förbehåll som i 76 § 1 mom. avses ytterst sällan torde förekomma. I förevarande stycke föreslås bibehållande av bestämmelsen, att där beslutet avser sådan ändring av bolagsordningen att däri intages förbehåll som i 76 § 1 mom. sägs, vid anmälningen för registrering skall fogas intyg av två personer, att på varje brev å aktie som avses med förbehållet påskrift skett om den i förbehållet bestämda inskränknigen i rätten till aktien.

Tredje stycket. Angående verkställigheten av beslut om bolagsordningsändring i vissa fall stadgas i 144 och 188 §§. En erinran härom har upptagits i detta stycke.

144 §.

Verkställighet av beslut om bolagsordningsändring, avseende intagande av förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs. Beslut om intagande i bolagsordningen av förbehåll, som avses i 52 § andra stycket AL, fattas i den ordning som stadgas i 91 § fjärde stycket AL. Avser förbehållet icke samtliga aktier i bolaget och åsämjas ej aktieägarna beträffande vilka aktier förbehållet skall gälla, skall enligt 92 § andra stycket AL frågan därom avgöras genom lott-

ning, som i sammanhang med beslutet om bolagsordningsändringen anställles å bolagsstämman. Vid anmälan av beslutet för registrering skall jämlikt 94 § andra stycket AL fogas bevis, att förbehållet blivit antecknat på varje brev å aktie som detsamma avser, samt en av styrelsens ledamöter egenhändigt underskriven försäkran, att enligt aktieboken de aktier förbehållet avser icke innehavas av andra än som utan hinder av förbehållet må förvärva därmed avsedda aktier (tillåtna rättssubjekt). Rörande beslutet om bolagsordningsändringen gäller den i 94 § första stycket AL upptagna allmänna regeln att beslutet ej må gå i verkställighet innan registrering skett. För att lagens syfte skall kunna vinnas måste det emellertid antagas, att villkorlig bundenhet före beslutets registrering uppkommer i avseende å de aktier som avses med förbehållet, d. v. s. bundenhet under villkor att registrering av beslutet kommer till stånd. I detta sammanhang må erinras därom, att underlåtenhet att i brev å aktie som avses med förbehållet ange detta eller att verkställa påskrift om förbehållet, icke medför att förbehållet blir utan verkan. Enligt bestämmelse i 54 § andra stycket AL må, innan förbehållet angivits å aktiebrev, utdelning ej äga rum. För utdelning i strid mot denna bestämmelse är straffpåföljd stadgad för styrelseledamöter och likvidatorer i 132 § 5) AL.

Bestämmelserna om förbehåll som avses i 52 § andra stycket AL hava stor betydelse på grund av sitt samband med lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag. Stadgandena i 54 § andra stycket och 92 § andra stycket samt föreskriften i 94 § andra stycket AL om ovan omförmälda försäkran upptogs i aktiebolagslagen vid antagandet av nämnda lag.

Då 1916 års lag trädde i kraft den 31 maj 1916, inträdde enligt 12 § samma lag förbud för utländskt och därmed jämställt svenskt rättssubjekt (förbjudet rättssubjekt) att i bolag med naturtillgångar av viss angiven storlek förvärva aktie, som vid lagens ikraftträdande nämnda dag ägdes av tillåtet rättssubjekt. Beträffande förbudets omfattning tjänade i första hand till ledning aktiebokens uppgift om aktiernas ägare. Undantagna från förbudet voro de aktier, som den 31 maj 1916 ägdes av förbjudet rättssubjekt. Aktie, som var i aktieboken registrerad å förbjudet rättssubjekt, var således undantagen från förbudet, om aktien fortfarande den 31 maj 1916 tillhörde förbjudet rättssubjekt. Om åter tillåtet rättssubjekt före nämnda dag förvärvat aktie från förbjudet rättssubjekt men ej såsom aktieägare införts i aktieboken, var aktien underkastad förbudet och brevet skulle förses med påskrift därom.

Den spärr mot aktieförvärv av förbjudet rättssubjekt, som enligt 12 § 1916 års lag inträdde i sådana bolag, underlättade för dem införande genom bolagsordningsändring av förbehåll som avses i 52 § andra stycket AL. Om åter beslut fattas om införande av förbehåll genom bolagsordningsändring i bolag, där spärr enligt 12 § 1916 års lag icke föreligger, erbjuder tillämpningen av bestämmelserna i 92 § andra stycket och 94 § andra stycket AL stora svårigheter, såframt fråga ej är om bolag med ett fåtal kända i aktie-

boken införda aktieägare. Då på den bolagsstämma, där slutligt beslut fattas om bolagsordningsändringen, bestämmande av de aktier förbehållet skall avse enligt 92 § andra stycket AL sker genom lottning, måste beaktas att förbehållet icke kan avse aktier, som vid tiden för beslutet ägas av förbjudna rättssubjekt. Lottning må ske endast mellan de aktier som då ägas av tillåtna rättssubjekt. Härvid måste ledning hämtas av aktieboken eller vad eljest är känt för styrelsen. Men då aktieägare i stor utsträckning underlåta att anmäla sig för införing i aktieboken, kommer det bestämmande som sålunda sker ofta att bliva i väsentlig mån felaktigt. Bland de aktier, som förklaras skola vara bundna av förbehållet, kunna finnas aktier som redan före beslutets fattande övergått å förbjudet rättssubjekt och därför icke äro underkastade förbehållet. Påskrift om förbehållet kan icke ske å breven till dessa aktier, och om tillåtna rättssubjekt ej ställa motsvarande antal fria aktier till förfogande för påskrift, kan bolagsordningsändringen icke genomföras. Och det kan även inträffa, att aktier, som enligt aktieboken tillhöra förbjudet rättssubjekt men före beslutet övergått till tillåtet rättssubjekt och följaktligen äro underkastade förbehållet, ej medtagas bland de aktier som avses med detta.

Lagberedningens förslag. Enligt gällande rätt medför förbehåll, varom i 52 § andra stycket AL (förslaget 76 § 2 mom.) sägs, verkan i avseende å de aktier, som på den stämman, där beslut fattas om förbehållets intagande i bolagsordningen, bestämmas skola avses med den i förbehållet stadgade inskränkningen, såframt aktierna ägas av tillåtet rättssubjekt. Bundenheten av inskränkningen är villkorlig, till dess det visar sig om beslutet blir registrerat eller icke. Det synes emellertid obilligt och mot den allmänna regeln att bolagsordningsändring blir gällande först från beslutets registrering stridande, att förbehållet kan utan hänsyn till förvärvarens goda tro medföra, att förvärv av förbjudet rättssubjekt som skett innan beslutet registrerats blir ogiltigt. Endast om förbehåll finnes i bolagsordningen, har förbjudet rättssubjekt anledning tillse, att hans förvärv ej avser aktier som drabbas av den i förbehållet bestämda inskränkningen. Och ifall enligt den bolagsordning, som jämligt registrerade beslut gäller för bolaget, förbehåll ej finnes, framstår det såsom obilligt att godtroende förvärvare utsättes för de ekonomiska risker aktieförvärvs ogiltighet medför.

Enligt beredningens förslag skall därför tidpunkten för kungörelsen om beslutets registrering i regel vara avgörande för frågan, huruvida aktie, som förvärvats av förbjudet rättssubjekt, skall kunna avses med den i förbehållet bestämda inskränkningen eller icke. Endast om den, som efter beslutet om förbehållets införande i bolagsordningen men före beslutets registrering genom överlåtelse förvärvat aktie, ägt vetskap om beslutet, bör den i förbehållet stadgade inskränkningen kunna bliva gällande mot honom. Det framstår även såsom olämpligt, att den villkorliga bundenhet som uppkommer beträffande de aktier förbehållet avser kan sträckas över en obestämd tid i avvaktan på registrering av beslutet om bolagsordningsändringen. Enligt förslaget skall beslutet ofördröjligen anmälas för registrering samt därefter

verkställighet äga rum. Sedan verkställighet skett, skall även anmälan därom för registrering göras. Göres ej anmälan om verkställighet inom viss tid, skall frågan om bolagsordningsändringen vara förfallen.

Då i ett bolag förbehåll införes genom ändring i bolagsordningen, kan såsom ovan nämnts den i förbehållet bestämda inskränkningen ej avse aktier, som redan tillhöra förbjudet rättssubjekt. Dessa aktier måste vara fria. Endast om deras antal ej överstiger den i förbehållet medgivna kvoten fria aktier, kan bolagsordningsändringen genomföras. Understiger antalet den medgivna kvoten, bör det överskjutande antalet fria aktier med iakttagande av likställighetsprincipen komma de aktieägare till godo, som äro tillätna rättssubjekt. Övriga dessa aktieägare tillhöriga aktier skola vara bundna. Då det ofta icke är med visshet känt för styrelsen, huru aktierna vid nämnda tidpunkt äro fördelade på olika aktieägare, kan icke — såsom vid tilldelning av aktier på grund av aktieteckning — vid fördelningen å tillätna rättssubjekt av ett visst antal fria aktier proportionalitet iakttagas. Annan utväg torde ej stå till buds än att såsom enligt gällande rätt, där annan överenskommelse icke träffas, verkställa fördelningen genom lottning. Denna lottning skall ske vid en särskild förrättning, som hålles inför notarius publicus.

Då för verkställighet av beslut om intagande i bolagsordningen av förbehåll som avses i 76 § 2 mom. måste fordras att påskrift om den i förbehållet bestämda inskränkningen göres på breven till de aktier som avses med inskränkningen, kan — såsom i motiven till 76 § 2 mom. framhållits — sådant förbehåll ej införas genom bolagsordningsändring, om aktiebrev icke äro utgivna. Där på grund av bestämmelse i bolagsordningen brev å aktierna i bolaget ej skola utfärdas, kan väl förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs intagas i bolagsordningen vid bolagets bildande, men sådant förbehåll kan ej införas genom ändring av bolagsordningen, förrän nämnda bestämmelse utgått ur bolagsordningen och aktiebrev utfärdats.

1 mom. Första stycket. Av skäl som ovan anförts föreslår lagberedningen, att registrering först skall ske av beslutet om införande i bolagsordningen av förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs och att, sedan registrering ägt rum, styrelsen ofördröjligen skall ombesörja verkställighet av beslutet.

Andra och tredje styckena. I andra stycket upptagas regler angående bestämmandet — då förbehållet ej avser samtliga aktier i bolaget — av vilka aktier som skola vara fria och vilka som skola vara bundna. I andra punkten stadgas, att om aktie, när enligt 191 § kungörelse sker om registreringen av beslutet om förbehållets intagande i bolagsordningen, tillhör någon som på grund av förbehållet icke må förvärva aktien, aktien skall vara fri, där han ej efter beslutet med vetskap om detta genom överlåtelse förvärvat aktien. Vid förrättningen, som skall äga rum inför notarius publicus, måste styrelsen, innan lottning sker, först bestämma vilka aktier som enligt detta stadgande skola vara fria. Styrelsen har härvid att utgå från aktieboken och vad eljest är känt för styrelsen beträffande aktieinnehavet, främst på grund av deklarationsuppgifterna om vilka som vid senaste vinstutdelningen

angivit sig vara ägare till de aktier å vilka utdelning lyfts. De aktier, som enligt stadgandet i andra punkten skola vara fria, skola ej deltaga i lottningen. Råder ovisshet om samtliga övriga aktier verkligen tillhöra tillåtna rättssubjekt, bör lämpligen från det enligt förbehållet medgivna antalet fria aktier dragas ej blott det antal aktier, som enligt vad nyss sagts skola vara fria, utan ytterligare ett antal motsvarande en skälig säkerhetsmarginal, var-efter återstående antal fördelas genom lottning mellan övriga aktier. De aktier, som ej enligt lottningen skola vara fria aktier, skola vara bundna.

Om exempelvis i ett bolag finnas 10 000 aktier och enligt det förbehåll, vars intagande i bolagsordningen beslutats, allenast viss del, mindre än en femtedel, må vara fria aktier, må i bolaget högst 1 999 aktier vara fria och återstoden minst 8 001 aktier skola vara bundna. Styrelsen anser aktieposter om sammanlagt 600 aktier enligt stadgandet i andra stycket andra punkten böra undantagas från lottningen. Detta antal, ökat med 399 såsom enligt styrelsens mening skälig säkerhetsmarginal, drages från den medgivna kvoten 1 999. Återstoden 1 000 fria aktier fördelas genom lottning mellan de 9 400 aktienummer som återstå sedan ovannämnda 600 aktier undantagits. Sedan sålunda genom lottningen mellan dessa 9 400 aktier bestämts 1 000 som skola vara fria, skola de återstående 8 400 vara bundna, i den mån det icke visar sig att de enligt stadgandet i andra stycket andra punkten skola vara fria.

Därefter skola breven å de aktier, som ej skola vara fria efter vad i andra stycket andra punkten sägs, infordras från aktieägarna genom anmaning till dem på det sätt som i 129 § andra stycket tredje och fjärde punkterna är stadgat för sådan kallelse som där avses. Den anmaning som införes i tidningarna torde lämpligen böra avse ingivande till bolaget av breven å de aktier, vilka dagen för kungörelsen om registreringen av beslutet om förbehållets intagande i bolagsordningen tillhörde sådant rättssubjekt som må äga bundna aktier, eller vilka dagen för nämnda beslut tillhörde sådant rättssubjekt och därefter genom överlåtelse förvärvats av förbjudet rättssubjekt med vetskap om beslutet. Då det åligger styrelsen att infordra breven å de aktier som ej skola vara fria enligt andra stycket andra punkten, bör den skriftliga anmaning som avsändes med posten riktas även till sådan aktieägare som är känd för styrelsen, ehuru han icke är införd i aktieboken.

Då aktiebrevet inkomma, skola breven å de aktier som skola vara bundna fördes med påskrift därom, och anteckning i aktieboken ske om vilka aktier som äro bundna och vilka aktier som äro fria. Visar det sig, sedan aktiebrevet inkommit och försetts med påskrift, att den beräknade marginalen för aktier tillhörande förbjudna rättssubjekt väsentligen översteg vad som erfordrades, synes ytterligare fördelning av lämpligt antal fria aktier kunna ske genom ny lottning. Det visar sig t. ex. att av ovannämnda 8 400 aktier endast 100 aktier tillhörde förbjudet rättssubjekt och enligt andra stycket andra punkten voro fria. Den beräknade säkerhetsmarginalen 399 aktier togs ej i anspråk. Återstoden 299 aktier kan genom ny lottning fördelas mellan de 8 300 aktier som blivit bundna. Påskriften å de aktier som

frigöras skall makuleras. Rättelse sker naturligtvis även av anteckningarna i aktieboken. Därefter återstå 8 001 bundna aktier.

Skulle det visa sig, att aktieposter som tillhörde tillåtet rättssubjekt i betydande utsträckning undantagits från lottningen på grund av antagande att de tillhörde förbjudet rättssubjekt, synes likställighetsprincipen böra tillgodoses genom en förnyad lottning. Därvid kan förfaras sålunda, att det å de aktier, som ingå i dessa poster, proportionellt belöpande antalet fria aktier genom lottning fördelas mellan nämnda aktier. Visar det sig t. ex. att av de 600 aktier, som undantogs från deltagande i lottningen, 400 aktier tillhörde tillåtet rättssubjekt, bör det på dem proportionellt belöpande antalet fria aktier 79, fördelas å nämnda 400 aktier. Av dessa bindas återstoden 321 aktier. Motsvarande antal frigöres genom lottning bland förut bundna 8 001 aktier. Makulering sker av påskrifterna och rättelser vidtagas i aktieboken.

I bolagspraxis hava vid bestämmandet av vilka aktier som skola vara fria eller bundna svårigheter uppkommit, då aktiebrev utgivits i serier å olika antal aktier t. ex. 50, 20, 10, 5 och 1. I dylikt fall bör för undvikande av en besvärlig växling av aktiebrev fördelning av fria aktier kunna ske först mellan serierna och sedan inom dessa, så att samtliga aktier som avses med samma aktiebrev bliva bundna eller fria.

I andra stycket fjärde punkten har upptagits bestämmelse, enligt vilken styrelsen är berättigad att förfara på sådant sätt. Därvid skall först mellan de olika serierna ske proportionell fördelning av antalet fria aktier — utöver det antal som skola vara fria enligt andra punkten — sålunda att poster på femtio aktier tilldelas serien med brev å femtio aktier o. s. v. Metoden må dock användas endast där det lämpligen kan ske d. v. s. endast då en dylik fördelning kan äga rum utan avsevärd förskjutning mellan serierna; naturligtvis kan härvid samtycke från ägarna av t. ex. aktierna i en högre serie, vilken stundom torde bliva något ofördelaktigare ställd genom proportionalitetsgrundsatsens tillämpning, möjliggöra metodens användning även i sådana fall. Sedan fördelning skett mellan serierna, fördelas genom lottning inom var serie de aktier, som tillagts serien, å de aktieposter som tillhöra olika aktieägare inom denna.

Lottning kan enligt andra stycket tredje punkten undvikas, om ägarna av de aktier, som tillhöra tillåtet rättssubjekt, åsämjas om annan fördelning än genom lottning. Sålunda kan i ett bolag med ett mindre antal aktieägare, där full kännedom föreligger om dem som äro ägare till olika aktieposter, överenskommelse träffas om proportionell fördelning av de fria aktierna. Vidare kan lottning undvikas, om vissa aktieägare, som äro tillåtna rättssubjekt, frivilligt underkasta tillräckligt antal aktier bundenhet. Av särskild betydelse är naturligtvis att, om efter den första lottningen befinnes att den beräknade säkerhetsmarginalen var för liten, tillåtna rättssubjekt frivilligt underkasta erforderligt antal aktier, som enligt lottningen äro fria, bundenhet.

Rörande fördelningen av aktierna i bolaget i fria och bundna aktier skall skriftlig redogörelse upprättas och bestyrkas av notarius publicus.

Liksom i gällande aktiebolagslag upptages i förslaget 79 § 1 mom. andra

stycket förbud mot utbetalning av utdelning å aktier, som avses med den i förbehåll jämlikt 76 § 2 mom. bestämda inskränkningen, innan påskrift om inskränkningen skett på breven å nämnda aktier. Och i 202 § 5 stadgas straff för styrelseledamot eller likvidator, som uppsåtligen eller av vårdslöshet verkställer utbetalning till aktieägare i strid mot nämnda förbud.

Om aktie visserligen enligt aktieboken äges av förbjudet rättssubjekt men vid tiden för kungörelsen övergått å tillåtet rättssubjekt och aktien bestämts skola vara bunden, skall brevet å aktien förse med påskrift därom. Emellertid må påskrift ej göras å aktiebrevet, med mindre i aktieboken införts ägare till aktien som är tillåtet rättssubjekt. Att detta är gällande rätts ståndpunkt framgår av bestämmelsen om försäkran i 94 § andra stycket. Påskrift kan ske, så snart nuvarande ägaren eller annat tillåtet rättssubjekt, som förvärvat aktien efter det i aktieboken såsom ägare införda förbjudna rättssubjektet, blivit på anmälan såsom ägare införd i aktieboken. Innan aktiebrevet försetts med påskrift, må enligt 79 § 1 mom. andra stycket utdelning å aktien ej utbetalas.

2 mom. *Första, andra och tredje styckena.* Inom ett år efter det beslut fattades om intagande i bolagsordningen av förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs eller, ifall talan om klander å beslutet anställt, utslag varigenom talan ogiljats vunnit laga kraft, skall enligt första stycket anmälan för registrering om verkställighet av beslutet äga rum. Sker ej anmälan inom nämnda tid, skall enligt tredje stycket frågan om bolagsordningsändringen av registreringsmyndigheten förklaras förfallen och, sedan beslutet om sådan förklaring vunnit laga kraft, upphör varje verkan av den i förbehållet bestämda inskränkningen. Anteckningarna i aktieboken skola strykas och påskriften å aktiebrevens makuleras, i den mån de tillhandahållas därför.

Registreringsanmälningen om verkställighet av bolagsordningsändringen skall enligt andra stycket vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör. I densamma skall för registrering uppgivas antalet bundna och antalet fria aktier. Härvid måste naturligtvis beaktas, att bland antalet bundna aktier endast inräknas sådana som i vederbörlig ordning bestämts skola vara bundna och som icke sedermera visats vara på grund av regeln i 1 mom. andra stycket andra punkten fria. Då det är av vikt, att den rättsverkan, som enligt 1916 års lag är knuten till intagandet i bolagsordningen av förbehåll som avses i 2 § andra stycket nämnda lag, icke inträder utan att trygghet föreligger såväl för att erforderligt antal aktier bundits och att breven å dessa aktier försetts med påskrift därom, som för att dessa aktier icke tillhöra förbjudet rättssubjekt, skall enligt andra stycket vid anmälningen fogas en likaledes av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör undertecknad handling, innehållande försäkran, att påskrift om den i förbehållet bestämda inskränkningen skett på varje brev å bunden aktie och att såsom ägare till bundna aktier icke äro i aktieboken införda andra än som utan hinder av förbehållet må förvärva bundna aktier, samt att i det uppgivna antalet bundna aktier icke veterligen ingår aktie som enligt 1 mom. andra stycket andra punkten är fri. Vid anmälan skall ock fogas dels bevis

om lydelsen av den på aktiebrevet gjorda påskriften, dels ock intyg av två personer, att i aktieboken vid var aktie anmärkts om den är bunden eller fri.

Sedan registrering skett på grund av anmälan om verkställighet av beslutet om införande i bolagsordningen av förbehåll som avses i 76 § 2 mom., är bolagsordningsändringen gällande. Är förbehållet av beskaffenhet som avses i 2 § andra stycket 1916 års lag, inträder rätt för bolaget att utan särskilt tillstånd förvärva fast egendom, idka gruvdrift m. m.

Fjärde stycket. Enligt bestämmelsen i tredje stycket kommer frågan om ändring av bolagsordningen att förfalla, därest icke anmälan för registrering om beslutets verkställighet sker inom viss tid. Redan före denna tidpunkt kan det emellertid visa sig, att ändringen icke kan genomföras på den grund att erforderligt antal aktier icke kunna bindas.¹ I dylikt fall skall enligt förevarande stycke frågan kunna bringas ur världen genom ett nytt bolagsstämmbeslut av innehåll att verkställighet av bolagsordningsändringen ej skall ske. Sådant beslut måste fattas, innan registrering skett på grund av anmälan enligt detta mom. första stycket. För beslutets giltighet kräves, att det biträtts av minst två tredjedelar av samtliga röstande. Beslutet torde, även där fråga är om förbehåll av beskaffenhet som avses i 2 § andra stycket 1916 års lag, kunna fattas utan tillstånd av Kungl. Maj:t. Anmälan om beslutet skall av styrelsen eller verkställande direktör ofördröjligen göras för registrering, och skall vid anmälningen fogas avskrift av bolagsstämmans protokoll i ärendet.

Om talan å bolagsstämmobeslut.

145 §.

Talan å bolagsstämmobeslut. 1 mom. I 95 § första stycket AL stadgas, att där styrelsen, styrelseledamot eller aktieägare menar att beslut, som fattats å bolagsstämman, icke tillkommit i behörig ordning eller eljest strider mot aktiebolagslagen eller bolagsordningen, de äga tala därå genom stämning å bolaget inom två månader från beslutets dag. Försummas det, är rätt till klandertalan över beslutet förlorad.

Ett sådant stadgande om klander av bolagsstämmobeslut upptogs med i huvudsak motsvarande innehåll redan i 1895 års aktiebolagslag. I motiven² framhölls, att preskriptionsbestämmelsen icke ägde tillämpning å beslut, vid vars fattande bolagsstämman överskridit sin befogenhet till kränkning av tredje mans rätt och således även aktieägares i sådana frågor, där han vore att anse såsom tredje man gentemot bolaget. I dylikt fall är bolagsstämmbeslutet, oavsett om talan anhängiggjorts däremot eller icke, ogiltigt, en nullitet. Nullitet föreligger således, då beslutet står i strid mot bestämmelse i aktiebolagslagen eller bolagsordningen, som avser skydd för bolagsborge-

¹ I allmänhet torde beslut om införande av förbehåll komma att fattas endast i sådana fall då styrelsen förvissat sig om att tillräckligt antal aktier frivilligt underkastas bundenhet eller eljest äro så åtkomliga att de kunna bindas.

² Jfr 1890 års kommittébetänkande s. 119—120 (NJA 1890 avd. II nr 3 s. 89—90).

närs eller annan tredje mans rätt. Och nulliteten kan åberopas ej blott av tredje man utan även av bolaget. Med hänsyn till det intresse, som styrelsen för bolaget och aktieägare måste anses äga att få fastställt att sådant beslut ej är gällande och följaktligen icke må verkställas, torde utan särskilt stöd i aktiebolagslagen rätt föreligga för styrelsen, styrelseledamot eller aktieägare att föra talan om fastställelse av att beslutet är ogiltigt. Det torde vidare böra anmärkas, att enligt allmänna rättsgrundsatser ett bolagsstämmbeslut kan vara en nullitet såsom stridande mot annan lag eller mot goda seder.

Aktiebolagslagen ger emellertid icke omedelbar ledning, när det gäller att bestämma i vilka fall beträffande bolagsstämmbeslut nullitet föreligger enligt aktiebolagsrättsliga rättsgrundsatser. Även i ett annat avseende är aktiebolagslagens ståndpunkt oklar, nämligen i fråga om verkan av den i 95 § första stycket AL stadgade klanderpreskriptionen. Ehuru enligt det uttryckliga stadgandet i nämnda stycke andra punkten försummelse att inom den föreskrivna tiden väcka klandertalan medför förlust av rätten att föra sådan talan, anses, då beslutet skall anmälas för registrering, bestämmelserna i 122 § första stycket AL föranleda att, om klandergrund föreligger, registrering dock skall vägras.¹ Och den uppfattningen har kommit till uttryck, att även annat beslut — åtminstone bortsett från de fall då felet i beslutet ligger i sättet för dess tillkomst — ej heller vinner giltighet, utan att styrelsen alltjämt skall vägra att verkställa beslutet (59 § andra stycket AL).²

Av de nordiska aktiebolagslagarna innehåller endast den *danska* särskilda bestämmelser om bolagsstämmbesluts nullitet. Enligt DAL § 58 skall talan om klander av bolagsstämmbeslut anhängiggöras inom två månader från beslutets fattande. Denna bestämmelse gäller dock icke beträffande beslut, som går utöver vad tidigare är giltigt fastställt i fråga om att pålägga aktieägarna insatsskyldighet, att göra inskränkning i aktiernas fria omsättbarhet, att förplikta aktieägarna att låta sina aktier helt eller delvis inlösas eller att aktierätt trots skedd inbetalning skall vara förverkad på grund av att inbetalningen icke skett i rätt tid (DAL § 57). Emellertid framhålles i rättslitteraturen, att nullitetsfallen icke kunna vara begränsade till de nyssnämnda undantagen från DAL § 58. I detta lagrum angåves endast vissa beslut som kränka aktieägarnas rätt, icke andra nullitetsfall, bland dem de viktigaste nullitetsfallen, borgenärsskyddsreglernas åsidosättande (Sindballe III s. 172). Skulle i ett nullitetsfall registrering komma att äga rum, ifrågasättes dock inom rättslitteraturen att beslutet blir gällande, om talan enligt DAL § 82 ej anställes inom sex månader från registreringen (Krenchel § 58 note 1 s. 256).

I den *tyska* AG upptagas särskilda bestämmelser om nullitetstalan och klandertalan. Såsom nullitetsgrunder angivas (AG § 195) bl. a. 1) att bolagsstämma icke inkallats av behöriga personer eller att kallelsen icke angivit bolagets firma eller tid och plats för stämman eller att kallelsen ej införts i föreskrivna tidningar samt att i dessa fall icke alla aktieägare äro närvarande personligen eller genom ombud (AG § 105 1 och 2); 2) att stämman icke protokollförts enligt lagens föreskrifter bl. a. »gerichtlich oder notarisches» (AG § 111 st. 1, 2 och 4); 3) att beslutet är oförenligt med aktiebolagets väsen eller genom sitt innehåll kränker föreskrifter, som utslutande eller övervägande äro givna till skydd för bolagets borgenärer eller eljest i allmänt intresse; eller 4) att beslutet strider mot goda seder.

Nullitet föreligger vidare vid överträdelse av vissa bestämmelser, som innehålla

¹ Jfr Reg. Rns årsbok 1936 s. 119.

² Jfr Nial: Bolagsstämmbeslut s. 84 o. f.

föreskrift därom, sålunda t. ex. om årsräkenskaperna fastställas utan föregående revision (AG § 135 st. 1) eller om beträffande vissa beslut om nedsättning av aktiekapitalet vissa villkor ej uppfyllas.

Sedan bolagsstämmbeslut registrerats, kan nullitet på grund av bristfällig protokollering ej längre göras gällande. Nullitet enligt AG § 195 st. 1, 3 och 4 kan ej göras gällande sedan tre år förflutit efter registreringen.

Beträffande verkan av klanderpreskription synes i allmänhet principen vara, att underlåtenhet att anställa klandertalan medför, där nullitetsgrund ej föreligger, att beslutet skall i alla avseenden betraktas såsom giltigt. Denna ståndpunkt torde intagas i *dansk* och *norsk* liksom i *tysk* rätt (jfr Sindballe III s. 174, Augdahl s. 469, C. Arnholm i TfR 1930 s. 385 och Staub HGB § 273 anm. 15).

Lagberedningens förslag. Första stycket. Syftet med den i aktiebolagslagen stadgade preskriptionen av rätten att föra klandertalan mot bolagsstämmbeslut är — såsom framgår av förarbetena till 1895 års aktiebolagslag — att klarhet inom en kortare tid efter beslutets fattande skall vinnas i frågan, huruvida beslutet är gällande eller icke. Huvudregeln bör således vara, att bolagsstämmbeslutet, om klandertalan ej instämmer inom stadgad tid, är gällande. Av denna regel synes följa, att klandertalan skall, för att ett beslut icke skall bliva gällande för bolaget, föras i alla de fall, då grunden till talan är kränkning av sådana regler i aktiebolagsrätten som avse skydd för aktieägarna i deras egenskap av delägare i bolaget d. v. s. regler i aktiebolagslagen eller bolagsordningen som avse tillkomsten av bolagsstämmbeslut eller eljest röra endast aktieägarnas rätt och som därför kunna åsidosättas med samtliga aktieägares samtycke. Strider beslutet mot regler i aktiebolagslagen eller bolagsordningen, som ej kunna åsidosättas ens med samtliga aktieägares samtycke utan äro av tvingande natur, måste beslutet vara en nullitet och preskriptionstidens utgång kan icke medföra att beslutet blir gällande.

I förevarande paragraf första stycket upptages den bestämmelsen, att om styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktör eller aktieägare menar att beslut, som fattats å bolagsstämma, icke tillkommit i laga ordning eller eljest strider mot denna lag eller bolagsordningen, de äga tala å beslutet genom stämning å bolaget. Bestämmelsen avser det fall att bolagsstämmbeslut verkligen föreligger. Därför fordras beslut å en sammankomst som — enligt vad i motiven till 120 § anförts — är att anse såsom bolagsstämma. Har över huvud kallelse ej skett av behörig person med angivande av ort och tid för stämman eller har endast en grupp aktieägare kallats, kan en hållen sammankomst icke betraktas såsom bolagsstämma. I sådant fall är bestämmelsen i detta stycke icke tillämplig, men talan om fastställelse av att sammankomsten ej är bolagsstämma kan, om behov skulle yppa sig, utan tidsbegränsning föras enligt allmänna regler om fastställsetalan. Däremot avser bestämmelsen såväl det fall då fattat bolagsstämmbeslut är klanderbart som då det är en nullitet. I sistnämnda fall kan även aktieägare eller bolagsorgan utan anställande av talan åberopa nulliteten, men det är understundom ett viktigt intresse för dem att få fastställt, att beslutet är en nullitet och följaktligen icke må verkställas. Bestämmelsen avser ej heller

det fall, att beslutet ej är gällande på den grund att beslutet strider mot annan lag än aktiebolagslagen eller eljest mot allmän rättsgrundsats som medför rättshandlings ogiltighet. Nullitet föreligger då enligt allmänna rättsregler.

Genom bestämmelsen i andra stycket uppdrages en principiell gräns mellan sådana ogiltighetsgrunder som medföra bolagsstämmobesluts nullitet och sådana som endast hava till följd att beslutet kan klandras inom viss tid. Beredningen har bestämt området för klanderpreskriptionen till de fall, då beslutet icke tillkommit i behörig ordning eller det eljest kränker allenast aktieägares rätt. Härigenom gives uttryck åt principen att klanderpreskription icke inträder, när beslutet är rättsstridigt därför att det till sitt innehåll innebär åsidosättande av sådana regler, som avse att skydda andra än dem som vid beslutets fattande äro aktieägare d. v. s. aktiebolagsrättens regler som avse skydd för borgenärer, aktieköpare eller annan tredje man eller som eljest äro givna i allmänt intresse. Hit höra ock tvingande regler om bolagets organisation och verksamhet. Nullitet drabbar alla beslut, som strida mot rättsregler som äro på det sättet tvingande att de icke kunna åsidosättas med samtycke av samtliga aktieägare i bolaget. Den närmare bestämningen av den i andra stycket angivna gränsen måste överlämnas till rättsvetenskapen och rättstillämpningen.

Andra stycket. Rörande den i detta stycke dragna gränsen mellan sådana ogiltighetsgrunder, som medföra bolagsstämmobesluts nullitet, och sådana, som endast hava till följd att beslutet kan klandras inom viss tid och om så ej sker blir gällande, hänvisas till vad förut yttrats.

Vid bestämmande av preskriptionstiden för klandertalan måste beaktas, att aktieägares intressen kunna utsättas för svåra kränkningar genom bolagsstämmobeslut, som äro klanderbara. Bland klandergrunderna äro även fel i sättet och tiden för kallelsen, som kan hava medfört att kallelsen undgått aktieägarens uppmärksamhet eller att han ej fått tid att infinna sig. Och även om aktieägare erhållit kännedom om bolagsstämma i tillräcklig tid, visar dock erfarenheten att aktieägare i stor utsträckning underlåta att delta i stämmorna eller på annat sätt skaffa sig kännedom om de där fattade besluten. Å andra sidan måste beaktas, att stadganden om nullitet för bolagsstämmobeslut i fall, då förseelse föreligger allenast mot rättsregler till skydd för aktieägarna inbördes, lätt skulle medföra olägenheter för bolagen av stundom mycket stor räckvidd. Att ett bolagsstämmobeslut kan rivras upp efter lång tid kan leda till stor skada för bolaget såsom sådant och därmed för aktieägarna i gemen och kanske också för utomstående som äga intressen gentemot bolaget.

Av hänsyn till den allmänna risk som kan föreligga för aktieägare att förbise ett för honom skadligt, klanderbart bolagsstämmobeslut föreslår lagberedningen, att den allmänna klandertiden bestämmes till tre månader. Vidare föreslår beredningen att för de fall, då felet är av beskaffenhet att medföra särskild fara för att aktieägare förbiser beslutet, klandertiden förlänges till sex månader. Dessutom gives i tredje stycket en regel för det fall att före-

skrift om särskild röstpluralitet icke iakttagits i fråga om beslut som skall registreras.

De fall, för vilka en utsträckning av klander tiden till sex månader föreslås, äro tre. Det första fallet är det, då i lag eller bolagsordningen meddelade föreskrifter om sättet för utfärdande av kallelse till bolagsstämman väsentligen eftersatts — naturligtvis utan att sådant förhållande föreligger som efter vad förut anförts bör medföra att bolagsstämma skall anses ej hava hållits. Regeln gäller endast om felet avser sättet för kallelsen. Om felet är att kallelsen icke skett i föreskriven tid före stämman, gäller den vanliga klander tiden. Det andra fallet, då klander tiden förlänges, är att till avgörande på bolagsstämma företagits ärende i strid mot bestämmelserna i 130 § tredje stycket om ärendes upptagande i kallelse till stämman m. m. Till följd av underlåtenhet att upptaga ärende i kallelsen kan aktieägare hava förbisett, att ärendet skulle behandlas på stämman och därför icke inställt sig eller skyndsamt gjort sig underrättad om stämmans beslut. Det tredje fallet av förlängd klander tid är det, att bolagsstämmans beslut icke riktigt upptagits i protokollet för stämman. Det justerade protokollet medför naturligtvis stark presumtion för riktigheten av vad där upptages rörande bolagsstämmans beslut. Skulle det emellertid styrkas, att det vid stämman fattade beslutet hade annat innehåll än i protokollet angives, gäller det fattade beslutet enligt sitt innehåll.¹ Genom utsträckning av klander tiden beredes större utsikt till att protokolleringens felaktighet skall bliva känd för aktieägarna. Givetvis kan aktieägare genom den oriktiga protokolleringen hållas i okunnighet om beslutets verkliga innehåll även utöver den till sex månader utsträckta klander tiden. Men att göra klander tiden alltför lång i dylikt sällsynt fall har icke heller ansetts lämpligt. Efter sexmånaderstidens utgång finnes sålunda icke annat rättsmedel än skadeståndstalan mot styrelsen eller den som eljest är ansvarig för att skada uppkommit till följd av den oriktiga protokolleringen.

För att icke syftet med klanderpreskriptionen — att undanröja osäkerhet angående bolagsstämmobesluts giltighet — skall i väsentlig mån förfelas, måste enligt beredningens mening klanderpreskriptionen tillerkännas den verkan att beslutet blir gällande. Hinder mot beslutets verkställande bör efter preskriptionstidens utgång icke föreligga, ej heller mot dess registrering med undantag för det fall som avses i förevarande paragraf tredje stycket. Detta överensstämmer med vad som i allmänhet blir följden av att en i lag stadgad tidsfrist för talan icke iakttages, liksom med den ståndpunkt som i förevarande avseende i allmänhet intages av utländsk rätt. I och med att beslutet blir gällande, skall det kunna utan hänsyn till klandergrunden verkställas av styrelsen. I enlighet härmed har förslaget 98 § avfattats. Emellertid skall enligt nämnda paragraf styrelsens rätt och plikt att efter inträdd klanderpreskription verkställa ett bolagsstämmobeslut lida det viktiga undantag som följer därav, att styrelsen icke må verkställa föreskrift av bolagsstämma om åtgärd avseende förvaltningen av bolagets angelägenheter, där föreskriften av styrelsen prövas vara till skada för bolaget.

¹ Se Nil: Bolagsstämmobeslut s. 59 och Augdahl s. 391.

Tredje stycket. Då ett bolagsstämmbeslut på grund av underlåten klandertalan blir gällande, föreligger, om beslutet är av beskaffenhet att böra registreras, ej hinder mot registreringen. Från denna regel föreslås dock undantag för det fall att ett beslut, som skall registreras, tillkommit utan iakttagande av de särskilda föreskrifter om röstpluralitet som lagen eller bolagsordningen uppställer. Dylika föreskrifter hava till syfte att i fråga om särskilt betydelsefulla frågor skydda aktieägarminoritet, och lagberedningen har ansett önskvärt att i dessa viktiga fall den trygghet under alla omständigheter beredes minoritet som registreringsmyndighetens granskning innebär. Den föreslagna undantagsbestämmelsen, som upptagits i tredje stycket, innebär sålunda att beslutet, ehuru klandertalan icke väckts, ej är gällande och att registrering således skall vägras (jfr 185 § 2 mom. första stycket andra punkten). Skulle emellertid registrering — på grund av att felet dolts genom oriktiga uppgifter vid registreringsanmälan eller på grund av förbiseende från registreringsmyndighetens sida — meddelas, blir enligt den föreslagna regeln beslutet giltigt, om klandertalan icke väckes inom den i andra stycket angivna tiden.

Fjärde stycket. I 81 § andra stycket har föreslagits en bestämmelse om rätt för aktieägare med sammanlagt aktiebelopp utgörande minst en tiondel av hela aktiekapitalet att påkalla utdelning av viss del av bolagets utdelningsbara vinst efter vissa avsättningar. Denna minoritetsrätt har — såsom i motiven till 81 § anförts — icke utformats såsom en rätt för minoriteten att å bolagets vägnar fatta beslut om utdelningen. Utdelningsbeslutet skall sålunda i vanlig ordning fattas av bolagsstämman. Skulle majoriteten i strid mot ett behörigt minoritetsyrkande underlåta att besluta utdelning av det påkallade beloppet, måste minoriteten kunna hävda sin rätt genom att klandra beslutet. Beredningen har ansett lämpligt att klanderrätt i detta fall ej gives enskild aktieägare utan förbehålles en minoritet av den storlek som kräves för rätten att påkalla vinstutdelning. Sedan talan anhängiggjorts, skall emellertid — i likhet med vad som gäller beträffande talan enligt 135 § — den omständigheten att en eller flera aktieägare avstå från sin talan ej utgöra hinder för de övriga att fullfölja talan, även om deras sammanlagda aktiebelopp är mindre än en tiondel av aktiekapitalet.

2 mom. Bestämmelserna i detta mom. överensstämma med stadgandena i 95 § andra, tredje och fjärde styckena AL, allenast med den jämkning som följer därav att förslaget avser att giva regler beträffande icke blott klandertalan utan även nullitetstalan, som föres av styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktör eller aktieägare.

Om flera taleberättigade var för sig väcka talan mot ett bolagsstämmbeslut, böra målen i allmänhet förenas (jfr processlagberedningens förslag 14 kap). Jämväl övriga frågor rörande klander- och nullitetsprocessen äro att bedöma med ledning av allmänna processrättsliga regler.

Vad särskilt angår tredje stycket må följande påpekas. Om det slutliga avgörandet i processen innebär, att beslutet finnes vara en nullitet, skall ogiltighet naturligtvis anses hava förelegat från början. Men även om klander-

grund finnes föreligga och beslutet i anledning därav undanröjes, är beslutet att betrakta såsom från början ogiltigt.¹ Om beslutet registrerats, skall på anmälan av part anteckning i registret göras att den tidigare anteckningen avföres ur registret (190 §). Verkställighet av beslutet får icke äga rum, och om verkställighetsåtgärd redan företagits, skall den såvitt ske kan bringas att återgå. Ett undantag i detta avseende gäller dock på grund av de i förslaget 79 och 80 §§ upptagna regler, som tillerkänna aktieägare rätt att i vissa fall behålla i god tro uppbyren vinstutdelning, ehuru beslutet såsom stridande mot regler till skydd för bolagets borgenärer var en nullitet.

Särskilda synpunkter göra sig gällande, då beslutet är val av styrelse. Om alla åtgärder av styrelsen skulle bliva verkningslösa, ifall valet undanröjes, bleve följden att bolaget under pågående klanderprocess, vars utgång kan vara oviss, skulle befinna sig i sådant läge att dess verksamhet bleve helt lamslagen. I regel torde därför den ståndpunkten böra upprätthållas, att styrelsen är behörig att fungera intill dess domstol genom lagakraftäggande beslut undanröjt styrelsevalet,² eller ock under pågående rättegång jämlikt förevarande mom. andra stycket förordnat, att valet icke må verkställas d. v. s. att en eller flera till styrelseledamöter valda personer icke må tjänstgöra i styrelsen. Intill dess sådant beslut eller förordnande meddelats, är sålunda styrelsen behörig såväl att företaga åtgärder i inre bolagsförhållanden t. ex. sammankalla bolagsstämma som att företräda bolaget utåt. Ehuru i sådant fall tredje mans goda eller onda tro i avseende å styrelsevalets giltighet icke i och för sig har betydelse, torde dock allmänna rättsgrundsatser kunna föranleda, att tredje man icke får på ett illojalt sätt (»kollusion») utnyttja den fungerande styrelsens behörighet.³ Huruvida de nu angivna principerna äro tillämpliga även i fall då ett styrelseval är en nullitet torde böra överlämnas åt doktrin och rättspraxis att besvara.

Enligt såväl förslaget som gällande lag äger domstol vid klandertalan icke endast upphäva utan även ändra ett bolagsstämmobeslut. Otivelaktigt är, att domstolen kan delvis undanröja ett bolagsstämmobeslut t. ex. nedsätta beslutad utdelning från 6 % till 4 %, ifall utdelning icke lagligen kan ske med mer än sistnämnda belopp. Men uttrycket »ändra» bolagsstämmans beslut synes icke böra antagas avse allenast ett dylikt partiellt upphävande.⁴ Visserligen kan det icke läggas i domstolarnas hand att utöva bolagsstämman tillkommande rätt att välja mellan olika möjliga beslut. Om sålunda ett beslut undanröjes på formell grund, kan domstolen i allmänhet icke i stället för beslutet sätta ett annat. Endast i fall domstolen kan otvetydigt fastställa, att bolagsstämmans beslut rätteligen skulle haft ett visst bestämt innehåll, bör domstolen anses äga befogenhet att ändra ett oriktigt beslut genom att sätta det riktiga beslutet i dess ställe. Detta torde kunna ske t. ex. om med riktig beräkning av erforderlig majoritet och med riktig tillämpning av röst-

¹ N 1 a 1: Bolagsstämmobeslut s. 94.

² Se SvJT 1929 rättsfallsavd. s. 53, Skarstedt anm. vid 95 §, 7 uppl. s. 305 och N 1 a 1: Bolagsstämmobeslut s. 98.

³ N 1 a 1: Bolagsstämmobeslut s. 99.

⁴ Jfr N 1 a 1 a. a. s. 118—119.

rättsreglerna ett annat beslut än det klandrade skulle hava fattats. Men även i fall, då klandergrunden ligger i beslutets rättsstridiga innehåll, synes under nyssnämnda förutsättning en ändring kunna ske. Ett sådant fall föreligger då en minoritet begagnar sin rätt enligt förevarande paragraf 1 mom. sista stycket att klandra ett beslut, varigenom bolagsstämma obehörigen underlåtit besluta en av minoriteten påkallad utdelning. Beredningen hänvisar till vad härom anföres vid 81 §.

146 §.

Ansökan om rättens prövning av arvode som bestämts av bolagsstämma. Denna paragraf överensstämmer med 96 § AL blott med den skillnaden, att den för utövningen av ifrågavarande rätt erforderliga minoriteten här, liksom i andra fall, bestämts till aktieägare med minst en tiondel av hela aktiekapitalet.

Ett bolagsstämmobeslut om arvode åt styrelseledamot eller annan kan understundom vara av sådan beskaffenhet, att beslutet i själva verket måste anses gå ut på en förtäckt vinstutdelning.¹ I dylikt fall kan beslutet klandras, eftersom det innebär att i verkligheten utdelning sker i strid mot likställighetsprincipen. Skulle det belopp, som är att beteckna såsom utdelning, inkräkta på aktiekapital, reservfond eller skuldregleringsfond, innefattar beslutet en överträdelse av borgenärsskyddsregler och blir fördenskull en nullitet.

Har bolaget genom styrelsen eller eljest behörig representant träffat avtal med t. ex. verkställande direktör angående dennes arvode på ett för bolaget bindande sätt, är förevarande stadgande icke tillämpligt. Korrektivet mot missbruk i sådana fall ligger i styrelsens ansvarighet för sina åtgärder. Om avtalet träffats under förbehåll av bolagsstämmans godkännande, kan emellertid stadgandet i denna paragraf tillämpas på stämmans beslut om godkännande av arvodet.

Om likvidation och upplösning.

Aktiebolags upplösning föregås av likvidation, där ej bolaget försatts i konkurs och efter denna överskott icke finnes. I sistnämnda fall anses bolaget upplöst, när konkursen avslutades (119 § AL). Har bolaget trätt i likvidation, måste enligt gällande rätt denna fullföljas och bolaget upplösas. Bolaget är upplöst först när likvidationen avslutats genom framläggande av likvidatorernas slutredovisning. Aktiebolag kan träda i likvidation på grund av frivilligt beslut av bolagsstämma (*frivillig likvidation*). I aktiebolagslagen stadgas ock, att då vissa händelser inträffa skyldighet uppkommer för aktiebolag att träda i likvidation (*tvångslikvidation*) och att domstol, i visst fall

¹ Jfr NJA 1920 s. 231 och Nial: Studier s. 100 o. f.

(33 § AL) registreringsmyndigheten, kan meddela förklaring att bolaget skall träda i likvidation.

Aktiebolags likvidation omhänderhaves ej av styrelsen utan av särskilt utsedda likvidatorer. Även revisorernas uppdrag upphör men i deras ställe inträder ej på grund av lagen annat kontrollorgan. Endast om aktieägare företrädande minst en tiondel av aktiekapitalet det begär, förordnar rätten eller domaren en särskild god man att öva tillsyn över likvidatorernas förvaltning. Egendom må ej avyttras under hand utan dennes samtycke. Likvidationens ändamål är verkställande, efter realisation av bolagets tillgångar, av betalning av dess skulder och behållningens utskiftning till aktieägarna. Såväl bolagsstämmans som likvidatorernas befogenhet är begränsad med hänsyn till likvidationens ändamål. Då bolaget träder i likvidation, uppkommer för den enskilde aktieägaren en individuell rätt att bekomma den på hans aktier belöpande andelen i bolagets behållning enligt de i aktiebolagslagen eller bolagsordningen upptagna bestämmelser. Ökning eller minskning av aktiekapitalet kan, sedan bolaget trätt i likvidation, ej längre beslutas. Med hänsyn till likvidationens ändamål kan tydligen ändring av bolagsordningens bestämmelser om föremålet för bolagets verksamhet och verksamhetens syfte icke äga rum. Men ej heller i övrigt torde, enligt den uppfattning som ligger till grund för svensk aktiebolagslagstiftning, ändringar i bolagsordningen kunna beslutas.¹

Förslagets regler om anledningarna till tvångslikvidation förete vissa olikheter gentemot gällande rätt. En likvidationsanledning, aktieägarantalets nedgång under föreskrivet antal, har sålunda utgått. Av skäl som utvecklats i motiven till 4 § har lagberedningen väl ansett bildande av aktiebolag böra förutsätta samverkan av flera — enligt förslaget tre — personer, vilka jämväl skola vara aktietecknare, men dock ansett sig böra föreslå att ett aktiebolag må bestå såsom aktiebolag trots nedgång av antalet aktieägare under nämnda antal ända till en (enmansbolag).

Beträffande övriga i gällande aktiebolagslag angivna likvidationsanledningar hava i förslaget vissa ändringar skett. Skyldigheten för ett aktiebolag att träda i likvidation, då aktiekapitalet till två tredjedelar eller den mindre del som kan vara bestämd i bolagsordningen gått förlorat och ej inom tre månader efter det bolagsstämman erhållit meddelande därom bristen blivit fylld, är enligt gällande aktiebolagslag ovillkorlig. I förslaget utsträcker tiden till fyra månader från den bolagsstämma, där likvidationsbalansräkningen framlades, samt medges rätt för bolaget att undgå likvidations skyldighet även genom nedsättning av aktiekapitalet. Vidare skall utgången av nämnda frist icke medföra omedelbar likvidationsplikt utan endast rätt för styrelseledamot, verkställande direktör och aktieägare att hos rätten eller domaren göra ansökan att bolaget skall förklaras skyldigt träda i likvidation. Intill den dag då ärendet är utsatt till handläggning inför rätten, kan täckning av bristen eller nedsättning av aktiekapitalet ske och likvidation

¹ Se 1890 års kommittébetänkande s. 128 (NJA 1895 avd. II nr 3 s. 105). Jfr Skarstedt 7 uppl. s. 307—308.

därigenom undgås. Likvidationsplikt inträder enligt gällande rätt, om bolaget saknar styrelse, enligt förslaget jämväl om bolaget saknar verkställande direktör, där sådan skall finnas, eller revisor. Medan enligt gällande rätt ärendet anhängiggöres vid domstol endast på anmälan av enskild intressent, skall enligt förslaget, där förhållandet fortvarit mer än ett år, registreringsmyndigheten, om den får kännedom därom, göra anmälan. En ny likvidationsgrund har upptagits i förslaget, nämligen att fastställd balansräkning icke för något av de tre sista räkenskapsåren inkommit till registreringsmyndigheten; även i sådant fall skall, om försummelsen avser de fyra sista räkenskapsåren, registreringsmyndigheten göra anmälan.

I fråga om likvidationsförfarandet har det framstått såsom en viktig angelägenhet att skapa mera betryggande kontroll över likvidatorernas förvaltning. Det enda kontrollorganet enligt gällande rätt är den gode man, som kan tillsättas på begäran av en aktieägarminoritet. Tillsättande av god man begäres emellertid hos rätten och detta institut har i det praktiska livet ej erhållit större betydelse. Ett effektivt skydd för aktieägarnas och borgenärernas intresse av en rättvis och ändamålsenlig avveckling är av behovet påkallat, och en löpande kontroll är så mycket mera behöflig jämväl under likvidationen som denna icke sällan är ganska långvarig och stundom omfattar en betydande ekonomisk verksamhet. Av dessa skäl har lagberedningen, med bibehållande av reglerna om god man, föreslagit införande av en obligatorisk kontroll under likvidationen genom likvidationsrevisorer. Då val av likvidatorer sker, skall samtidigt en eller flera likvidationsrevisorer väljas av bolagsstämman.

Vidare uppställas i förslaget regler om likvidatorernas skyldighet att avge redovisning, först genom upprättande av begynnelseinventarium och därpå grundad balansräkning, vilken skall överlämnas till likvidationsrevisorer, och därefter genom årlig redovisning medelst balansräkning, likvidationsräkning, upptagande inkomster och utgifter under räkenskapsåret, samt förvaltningsberättelse. Dessa redovisningshandlingars innehåll och uppställning hava i förslaget bestämts med hänsyn till likvidationens särskilda ändamål, med väsentliga avvikelser från vad som gäller rörande den årliga redovisningen under bolagets verksamhet före likvidationen. Sålunda skall värderingen av tillgångarna ske efter försäljningsvärdet. Rörande redovisningens granskning av likvidationsrevisorer och tillhandahållande åt aktieägarna före och vid bolagsstämma skola enligt förslaget liknande regler gälla som beträffande styrelsens årsredovisning. Däremot skall lika litet som nu fastställelse av balansräkningen och dechargeförfarande äga rum.

Sedan skulderna betalats och överskott skiftats mellan aktieägarna, skola likvidatorerna framlägga slutredovisning genom förvaltningsberättelse, avseende likvidationen och skiftet, med därvid fogade redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Slutredovisningen skall granskas av likvidationsrevisorer och tillhandahållas aktieägarna före och vid bolagsstämma. I och med dess framläggande på stämman anses bolaget upplöst. Om aktieägare menar sig icke hava vid skiftet erhållit vad på honom rätteligen belöper, äger

han föra talan mot bolaget; för anhängiggörande av sådan talan uppställer förslaget en preskriptionstid av ett år. Samma preskriptionstid gäller för talan mot likvidatorerna om skadestånd, en talan som enligt förslaget kan föras antingen av bolaget eller av enskild aktieägare för bolagets räkning men i eget namn. Beträffande talan mot likvidator har preskriptionstiden fränkänts betydelse i samma fall som för styrelseledamot och verkställande direktör. Beträffande talan mot likvidationsrevisor eller god man hava motsvarande regler uppställts som beträffande revisor, dock att preskriptionstiden i dessa fall i allmänhet skall räknas från det slutredovisningshandlingarna framlades å bolagsstämma.

För det fall att bolaget saknar tillgångar har det syntts önskvärt, att ett enklare förfarande kan anlitas för bolagets upplösning och därigenom onödiga kostnader undvikas. Bestämmelse har därför upptagits i förslaget att rätten i vissa fall, när anledning föreligger till antagande att bolaget saknar tillgångar, på anmälan av likvidatorerna äger förklara att likvidationen skall nedläggas och bolaget anses upplöst.

I olikhet mot gällande rätt innehåller slutligen förslaget regler som möjliggöra för ett bolag som trätt i likvidation att under vissa förutsättningar återupptaga sin verksamhet.

147 §.

Likvidation på grund av bolagsstämmas beslut. Såsom redan i inledningen till denna avdelning anförts kan bolagsstämma besluta att bolaget skall träda i likvidation. Då skyldighet för bolaget att träda i likvidation icke föreligger utan bolaget frivilligt beslutar att träda i likvidation (frivillig likvidation), fordras, för att beslutet skall bliva gällande, att det fattas i samma ordning som beslut om bolagsordningsändring enligt 91 § fjärde och femte styckena AL (93 § andra stycket AL). Föreligger förhållande, på grund varav bolaget kan förklaras skyldigt att träda i likvidation (tvångslikvidation), fordras endast beslut, fattat med enkel majoritet å en bolagsstämma, med undantag för det fall att likvidationsanledningen är att aktiebolag saknar till registret anmäld behörig styrelse. Underlåtenhet från bolagsstämmans sida att välja styrelse medför ej att stämman kan besluta likvidation i annan ordning än som gäller beträffande frivillig likvidation.

Lagberedningens förslag. Första stycket. Förslaget kvarstår på samma ståndpunkt som gällande rätt beträffande bolagsstämmas beslut att bolaget skall träda i likvidation. Emellertid hava vissa ändringar, som av beredningen föreslås beträffande föreskrifterna om skyldighet för bolag att träda i likvidation på grund av domstols beslut, medfört ändrad uppställning av nämnda föreskrifter. Härav har ock följt behov av närmare bestämning av de förutsättningar, under vilka enkel majoritet på bolagsstämma är tillräcklig för beslut att bolaget skall träda i likvidation. I de fall, då likvidationsanledningen följer av underlåtenhet från bolagets sida d. v. s. de fall som avses i förslaget 150 och 151 §§, måste likvidationsbeslut för att vara gällande

fattas av bolagsstämman i den ordning som är föreskriven för beslut om frivillig likvidation.

Rätt att med vanlig enkel majoritet enligt förslaget 125 § första stycket 5 och 6 besluta likvidation skall vid likvidationsanledning enligt 49 § (bristande inbetalning av aktier motsvarande minimikapitalet), enligt 51 § eller 69 § 4 mom. andra stycket (antalet fria aktier har till följd av att bundna aktier förklarats förverkade kommit att överstiga tillåten del av aktierna) eller enligt 74 § (antalet fria aktier har till följd därav att nedsättning av aktiekapitalet genomförts annorledes än genom minskning av aktiernas nominella belopp kommit att överstiga tillåten del av aktierna) föreligga sedan likvidationsfrågan genom registreringsmyndighetens anmälan blivit anhängig vid rätten. När likvidationsskyldighet inträder på den grund att i bolagsordningen fastställd tid för bolagets verksamhet gått till ända eller eljest förhållande inträffat, på grund varav enligt bestämmelse i bolagsordningen bolaget skall upphöra med sin verksamhet (148 §), är tiden för dylikt förhållandes inträffande den avgörande tidpunkten. Vad slutligen angår det fall som avses i 153 §, d. v. s. då på bolagsstämman framlagts likvidationsbalansräkning, utvisande sådan brist i aktiekapitalet att likvidationsskyldighet enligt 149 § skall efter viss tid inträda, har beredningen ansett enkelt majoritetsbeslut om likvidation böra kunna fattas så snart framläggandet skett.¹ För att förebygga överrumpling eller beslut utan tillräcklig eftertanke har beredningen i 153 § fjärde stycket föreslagit en regel om rätt för viss minoritet att begära anstånd med bolagsstämmans prövning av likvidationsbalansräkningen och av frågan om bolagets trädande i likvidation.

Beslut om frivillig likvidation skall liksom enligt gällande rätt för att bli gällande fattas i den ordning som är stadgad angående bolagsordningsändring i 139 § 5 och 6 mom.

Andra stycket. Det förekommer understundom, att bolagsstämman i beslut om likvidation föreskriver, att likvidationen skall taga sin början först vid en senare tidpunkt, exempelvis räkenskapsårets utgång. En sådan föreskrift har ansetts giltig beträffande beslut av understödsförening om frivillig likvidation (NJA 1932 s. 680). Uttrycklig bestämmelse rörande rätt att meddela sådan föreskrift har upptagits i andra stycket. Den har dock syntts böra begränsas sålunda, att dylik föreskrift icke kan meddelas i de fall, då skyldighet att träda i likvidation föreligger som avses i första stycket andra och tredje punkterna. Till förebyggande av missbruk genom att tiden för likvidationens början för långt framskjutes föreslås vidare, att likvidationens början icke skall få uppskjutas mer än två månader från beslutets dag och icke heller utöver första dagen av nästa räkenskapsår.

¹ Enligt gällande rätt är regeln, att före utgången av anståndstiden — tre månader efter det bolagsstämman erhållit meddelande om bristen i aktiekapitalet — bolagsstämman kan besluta likvidation allenast i den ordning som är stadgad för beslut om frivillig likvidation (NJA 1917 not A 147). Denna ståndpunkt har ansetts böra övergivas, då det är önskvärt att likvidation i fall av kapitalbrist icke onödigt fördröjes och majoriteten bör kunna genom beslut före anståndstidens utgång förhindra uppkomsten av personlig ansvarighet enligt 155 § andra stycket (101 § AL).

148 §.

Tvångslikvidation på den grund att i bolagsordningen fastställd tid eller eljest stadgat villkor för verksamhetens upphörande inträffat. Förevarande paragraf motsvarar 102 § första stycket, jämfört med 97 § 3) och 4) AL.

Första stycket. Har i bolagsordningen fastställd tid för bolagets verksamhet gått till ända eller eljest förhållande inträffat, på grund varav enligt bestämmelse i bolagsordningen bolaget skall upphöra med sin verksamhet, inträder för bolaget skyldighet att träda i likvidation. Om ej på grund av anmälan, som inom sex veckor därefter gjorts enligt 158 § första stycket, i registret införts att bolaget trätt i likvidation, skall rätten, på ansökan av styrelseledamot, verkställande direktör eller aktieägare, förklara att bolaget skall träda i likvidation.

Andra stycket. I 102 § första stycket AL föreskrives beträffande handläggningen av ärende, som avses i denna och nästföljande paragraf, allenast att bolaget skall höras. Då det synes lämpligt att aktieägarna erinras om likvidationsanledningen och erhålla tillfälle att å bolagsstämma besluta att bolaget skall träda i likvidation och välja likvidatorer, föreslår beredningen, att rätten eller domaren, när ansökan sker, ofördröjligen skall utfärda kallelse å bolaget samt aktieägare, som vill yttra sig i ärendet, att inställa sig inför rätten å utsatt dag minst två och högst tre månader därefter, då frågan om bolagets trädande i likvidation skall prövas av rätten. Det åligger styrelsen att genast efter erhållen del av kallelsen utlysa bolagsstämma för meddelande om kallelsen.

Tredje och fjärde styckena. Då rätten förklarar, att bolaget skall träda i likvidation, skall rätten enligt 102 § första stycket AL förelägga bolaget att inom viss tid, ej understigande en månad, utse en eller flera likvidatorer vid äventyr att förordnande i sådant hänseende meddelas av rätten. Bestämmelse saknas om skyldighet för domstolen att om sitt beslut underrätta registreringsmyndigheten och betydande dröjsmål lär förekomma, innan anmälan sker enligt 105 § AL (förslaget 158 § första stycket). Beredningen föreslår därför införande i tredje stycket av den bestämmelsen, att rätten i beslutet skall meddela bolaget föreläggande att inom viss tid, ej understigande sex veckor, till rätten eller domaren ingiva bevis att registrering skett på grund av anmälan enligt 158 § första stycket vid äventyr att eljest en eller flera likvidatorer förordnas av rätten, samt upptagande i fjärde stycket av föreskrift att genom rättens eller domarens försorg skall till registreringsmyndigheten ofördröjligen avsändas dels för registrering meddelande om beslutet att bolaget skall träda i likvidation, dels ock underrättelse om förordnande av likvidator med angivande av hans fullständiga namn och postadress.

Rättens beslut att bolag skall träda i likvidation länder, liksom beslut om bolags försättande i konkurs (25 § konkurslagen), till efterrättelse även om klagan föres över beslutet. Det skall därför åligga styrelsen, då beslut att bolaget skall träda i likvidation meddelas, att genast sammankalla bolagsstäm-

ma för val av likvidatorer, även om ändring sökes i beslutet (förslaget 154 § andra stycket). Sedan stämman utsett likvidatorer, skola dessa ofördröjligen göra anmälan enligt förslaget 158 § första stycket.

Skulle likvidatorer förordnas av rätten, åligger det dem att ofördröjligen göra anmälan enligt förslaget 158 § första stycket. Emellertid synes ej på grund därav att rätten förordnat likvidatorer bolagsstämma böra berövas möjligheten att utse likvidatorer som aktieägarna anse lämpliga för uppdraget. Bestämmelse om rätt för bolagsstämma att utse likvidatorer i stället för likvidatorer, som förordnats av rätten enligt 148 eller 149 §, har upptagits i förslaget 156 § andra stycket andra punkten. Utser bolagsstämman likvidatorer, upphöra de av rätten förordnade att vara likvidatorer. Hava likvidatorer redan utsetts av bolagsstämma, då rättens förordnande av likvidatorer meddelas, förfaller naturligtvis de senares uppdrag.

149 §.

Tvångslikvidation på den grund att viss del av aktiekapitalet gått förlorat. Har bolags aktiekapital till två tredjedelar eller den mindre del som kan vara bestämd i bolagsordningen gått förlorat och har ej, inom tre månader efter det bolagsstämma erhållit meddelande därom av styrelsen, bristen blivit fylld eller bolaget beslutat träda i likvidation, äger rätten enligt 102 § första stycket AL jämfört med 97 § 1) AL på ansökan av styrelseledamot eller aktieägare förklara att bolaget skall träda i likvidation.

Skyldigheten för ett aktiebolag att träda i likvidation vid förlust av större eller mindre del av aktiekapitalet föreligger endast enligt ett fåtal utländska aktiebolagslagar (Hallstein s. 355). Vanligare är att förlust av aktiekapitalet blott medför, att bolagsstämma skall inkallas för beslut i anledning av förlusten, varvid likvidationsbeslut kan fattas utan att den pluralitet erfordras som eljest skall föreligga. I *norsk* rätt (NAL § 76) är det sålunda, när två tredjedelar av det inbetalta aktiekapitalet är förlorat, tillräckligt att aktieägare, som tillsammans äga minst en fjärdedel av aktiekapitalet, rösta för likvidation. Enligt *dansk* rätt medför aktiekapitalets förlust icke likvidationsskyldighet för andra bolag än banker. Bank skall, om den förlorat mer än 50 procent av aktiekapitalet, träda i likvidation, såframt ej detta bringas upp till minst 50 procent och nedsättning av aktiekapitalet sker till det belopp som sålunda blir täckt. Den *finska* aktiebolagslagen innehåller intet stadgande om likvidationsskyldighet vid förlust av aktiekapitalet, men efter vad som upplysts vid överläggningarna med de delegerade för de nordiska länderna anses detta förhållande vara en brist i lagstiftningen.

Enligt *italiensk* rätt medför förlust av hela aktiekapitalet ovillkorlig skyldighet att träda i likvidation. Däremot kan, om aktiekapitalet till högst två tredjedelar gått förlorat, likvidation undvikas, om bristen täckes eller aktiekapitalet nedsättes.

Lagberedningens förslag. Den svenska regeln om skyldighet för aktiebolag att träda i likvidation vid förlust av viss del av aktiekapitalet är ägnad att befordra sundhet inom aktiebolagsväsendet och bör bibehållas. Dock synes regeln i sin utformning vara alltför sträng. Såsom redan i inledningen till denna avdelning av lagen anförts anser beredningen likvidation böra kunna undvikas, ej blott genom täckning av bristen utan även därigenom,

att aktiekapitalet jämlikt 73 § 3 mom. nedsättes sålunda, att tackning erhålles för det nedsatta aktiekapitalet. Det aktieägarintresse som kan föreligga för att likvidation ej hindras genom nedsättning av aktiekapitalet synes tillräckligt tillgodosett genom reglerna om nedsättningsbesluts fattande, och borgenärerna kunna vidtaga de åtgärder som stå dem till buds t. ex. begära bolaget i konkurs, om de förmena att anledning därtill föreligger. Vidare anser beredningen förlängning böra ske av den tid inom vilken åtgärd till förekommande av likvidation skall företagas.

Första stycket. I första stycket föreslår beredningen, att förlusten av den angivna delen av aktiekapitalet skall medföra rätt för styrelseledamot, verkställande direktör eller aktieägare att hos rätten eller domaren göra ansökning att bolaget skall förklaras skyldigt att träda i likvidation, dock ej om bristen inom en till fyra månader förlängd frist från den bolagsstämma, på vilken balansräkning som i 153 § avses framlagts efter vad i nämnda paragraf tredje stycket stadgas, blivit till fullo täckt eller ock registrering skett därom att aktiekapitalet enligt 73 § 3 mom. nedsatts sålunda att därför tackning föreligger. Då i sistnämnda fall tidpunkten för registrering får sådan betydelse, bör man kunna utgå från att registreringsmyndigheten handlägger registreringsfrågan med särskild snabbhet. Förtursrätt för sådana ärenden torde böra föreskrivas.

Vad tackning av bristen angår kan den naturligtvis ej ske genom ökning av aktiekapitalet¹ utan allenast genom tillskott från aktieägare eller annan, vilket ej grundar vare sig aktieägar rätt eller sådant fordringsanspråk som i bolagets likvidationsbalansräkning skall upptagas såsom skuld, sålunda först och främst genom tillskott, som frivilligt göras utan någon som helst ersättningsrätt för de tillskjutande. Dyligt tillskott kommer av naturliga skäl praktiskt taget i fråga endast i bolag med ett begränsat antal delägare, vilka enas om att göra proportionella tillskott.² Men tillskott kan vidare tänkas ske med villkor om rätt till ersättning allenast ur uppkommande vinst för bolaget.³ Har tillskott med dyligt villkor ägt rum, torde det, då vinst ej finnes, icke åligga bolaget att i den årliga balansräkningen utföra ersättningsanspråket bland bolagets skulder.⁴ Anspråket synes kunna föras inom linjen. Har sådant tillskott skett innan likvidationsbalansräkning upp-

¹ Däremot kan tackning ske genom medel som influtit på grund av överkurs vid utgivande av nya aktier.

² Ett dyligt tillskott, vilket icke innebär en verklig förmögenhetsminskning för den tillskjutande, torde icke kunna betraktas som gåva i civil- eller skatterättsligt avseende, jfr Bergendal s. 212.

³ Jfr 92 § lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse; se Bergelmer s. 149 och Bergendal s. 211 o. f., s. 216 o. f. Nämnda paragraf uppställer en legal regel om ersättning ur vinstmedel åt tillskjutande aktieägare för det tillskjutna beloppet jämte sex procent årlig ränta. Att för de allmänna aktiebolagens del efterbildade detta stadgande har icke syntts böra ifrågakomma. En rätt för aktieägare att genom tillskott hindra likvidationen och därefter fortsätta bolagets rörelse med företrädesrätt framför övriga aktieägare till uppkommande vinst — särskilt om företrädesrätten jämväl omfattar ränta — synes betänklighet; dess förefintlighet i banklagen torde blott kunna försvaras med att särskilda allmänna intressen tala för att uppmuntra åtgärder, varigenom banks likvidation förebygges. Dessutom torde med hänsyn till den kontroll som utövas av tillsynsmyndigheten faran för missbruk vara ringa.

⁴ Jfr Bergendal s. 210 o. f.

rättats, torde det ej heller åligga bolaget att i sådan balansräkning utföra ersättningsanspråket bland skulderna.¹

Andra och tredje styckena. Rörande kallelse i anledning av ansökan om tvångslikvidation, kallelsens delgivning och utlysande av bolagsstämma skall vad i 148 § andra stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning. Tiden för inställelsen i ärendet skall dock utsättas inom minst tre högst fyra månader. Fristen har sålunda bestämts, då beredningen ansett tid böra beredas bolaget att besluta likvidation och utse likvidatorer eller att genom täckning av bristen eller registrering av nedsättning av aktiekapitalet före inställeldagen undgå likvidation. Täckning eller registrering av aktiekapitalets nedsättning medför, att personligt ansvar enligt förslaget 155 § ej kommer att avse förbindelser som uppkomma efter det bristen i aktiekapitalet blivit till fullo täckt eller nedsättningen registrerats.

150 §.

Tvångslikvidation på den grund att till registret anmäld behörig styrelse eller verkställande direktör, där sådan skall utses, eller revisor saknas. Denna paragraf motsvarar 99 § AL.

Första och andra styckena. Då i första stycket såsom likvidationsgrund anges, att aktiebolag saknar till registret anmäld »behörig styrelse» eller verkställande direktör, där sådan skall utses, avses med uttrycket »behörig styrelse» en sådan styrelse, som skall finnas för bolaget enligt aktiebolagslagen och bolagsordningen d. v. s. styrelseledamöter eller suppleanter som inträtt för styrelseledamöter till sammanlagt antal, motsvarande det antal styrelseledamöter som är bestämt i lagen och bolagsordningen. Där i bolagsordningen angivits lägsta och högsta antalet, avses det antal som inom dessa gränser bestämts av bolagsstämma. Enligt förslaget 83 § femte stycket kan emellertid under vissa förutsättningar under viss tid anstå med komplettering av styrelsen, när denna är beslutför. I dylikt fall är under nämnda tid styrelsen behörig och förevarande paragraf kan naturligtvis icke tillämpas.

Bestämmelsen att styrelseledamot skall — om ej Konungen annat tillåter — vara här i riket bosatt svensk medborgare får anses medföra, att en i strid mot bestämmelsen vald person icke kan anses behörig. Däremot medför det i 85 § andra stycket upptagna hindret för person att vara styrelseledamot enligt samma paragraf tredje stycket icke obehörighet. Något hinder för hans införande i aktiebolagsregistret såsom styrelseledamot föreligger icke. Omyndighet utgör enligt 85 § tredje stycket icke heller hinder mot tjänstgöring i styrelsen under där angiven tid men registrering får icke äga rum.

Förevarande paragraf är tillämplig såväl när behörig styrelse faktiskt ut-

¹ Jfr NJA 1905 s. 273, där HD ansåg en dylik förbindelse medföra betalningsrätt i likvidation, då villkoret, att förskrivna beloppet skulle återbetalas i mån av tillgång genom blivande vinst, genom bolagets upplösning finge anses hava förfallit. Däremot HD:s minoritet samt Bergendal s. 208 not 2.

setts men ej anmälts till registret som när visserligen i registret finnes infört erforderligt antal styrelseledamöter eller suppleanter men i verkligheten — på grund av dödsfall e. d. — styrelseledamöter och suppleanter ej uppgå till nämnda antal.

Med att bolaget saknar till registret anmäld behörig styrelse har i förslaget likställts det fall, att verkställande direktör, då sådan skall utses, icke finnes eller icke anmälts till registret eller är obehörig.

Lagberedningen har även ansett önskvärt, att likvidationsskyldighet kan åläggas aktiebolag, som saknar till registret anmäld revisor. Visserligen har redan genom förslaget 114 § sörjts för att offentlig myndighet kan efter anmälan ingripa och utse revisorer i fall då sådana ej utsetts efter vad i aktiebolagslagen och bolagsordningen är stadgat. Men då försumligheten är så stor, att över huvud ingen till registret anmäld revisor finnes, synes bolaget böra ställas under hot om tvångslikvidation.

Med hänsyn till det allmänna intresset av att aktiebolag icke under längre tid driver verksamhet utan behörig styrelse eller verkställande direktör eller utan revisor har i andra stycket upptagits bestämmelse att registreringsmyndigheten, i fall bristen fortvarit mer än ett år, skall, där det blir för myndigheten kunnigt, göra anmälan därom hos rätten eller domaren. Undersökning föreskrives således ej i lagen.

Tredje och fjärde styckena. I fråga om själva förfarandet inför rätten eller domaren, sedan ansökan eller anmälan enligt första eller andra stycket skett, hava i förslaget — förutom det att möjlighet till anstånd öppnats genom bestämmelserna i fjärde stycket — upptagits vissa nya bestämmelser. Kungörelsen skall sålunda enligt förslaget innehålla kallelse icke blott å bolaget utan även å aktieägare eller borgenär, som vill yttra sig i ärendet. Bestämmelse om delgivning med bolaget har också upptagits. Särskilt i fall då initiativet till förfarandet utgår från registreringsmyndigheten är det ofta anledning till antagande, att bolaget saknar tillgångar och att fördenskull ett formligt likvidationsförfarande är ändamålslost. Upplösning utan likvidation kan då ske enligt reglerna i förslaget 173 §. I förevarande paragraf tredje stycket har med hänsyn därtill stadgats, att i fall kallelsen utfärdas på grund av anmälan från registreringsmyndigheten, hänvisning till bestämmelsen i 173 § skall intagas i kallelsen.

151 §.

Tvångslikvidation på den grund att fastställd balansräkning icke för något av de tre sista räkenskapsåren inkommit till registreringsmyndigheten. Det förekommer ej sällan, att under ett eller flera år för bolag, från vilka vinstutdelning ej gives, varken balansräkning upprättas eller bolagsstämma som i 82 § AL avses hålles. Då i dylikt fall underlåtenhet att insända fastställd balansräkning icke föreligger och överträdelse av stadgandet i 85 § fjärde stycket AL således ej skett samt annat tillämpligt lagrum saknas, kan av registreringsmyndigheten intet åtgöras. Från det allmännas sida kan

således redovisningshandlingars upprättande och insändande till registreringsmyndigheten ej framtvings. Den publicitet i fråga om aktiebolagsställning, som åsyftas med gällande bestämmelser om balansräkningens insändande, kan följaktligen opåttalt undvikas. Det är uppenbarligen ett allmänt intresse, att upprättandet av redovisningshandlingar och dessas avlämnande till registreringsmyndigheten verkligen kommer till stånd. I sådant syfte föreslår lagberedningen upptagande i förslaget 132 § 1 mom. tredje stycket av bestämmelser om avsändande, jämväl i det fall då balansräkning ej blivit fastställd, av redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen i avskrift samt underrättelse att balansräkning ej blivit fastställd.

Berörda bestämmelser hindra ej att bolagsstämma kan under längre tid underlåta att fastställa balansräkning. Att balansräkning fastställs av bolagsstämma — med eller utan rättelser av styrelsens förslag — är såtillvida ett aktieägarintresse, att fastställandet av balansräkning är förutsättning för att vinstutdelning skall kunna ske. Den enskilde aktieägarens krav på att balansräkning fastställs är dock skyddat endast såtillvida att han kan få ordinarie stämma, varå beslut i frågan om balansräkningens fastställande skall fattas, utlyst genom offentlig myndighets försorg (förslaget 131 §, 84 § AL). Det torde knappast kunna komma i fråga att i vidare utsträckning skydda den enskilde aktieägaren eller minoriteten i detta avseende, även om en minoritetsrätt att påfordra utdelning av viss del av den utdelningsbara vinsten, såsom i 81 § föreslås, införes. Rätt för domstol att på talan av aktieägare upprätta och fastställa balansräkning torde enligt gällande rätt icke finnas¹ och ej heller lämpligen kunna införas. Domstolen lär endast hava möjlighet — förutom att undanröja ett beslut om fastställande av en oriktig balansräkning — att i viss omfattning besluta rättelse i en av bolagsstämma fastställd oriktig balansräkning.²

Att ett aktiebolag år efter år fortsätter sin verksamhet, utan att bolaget tar ståndpunkt till de av styrelsen framlagda balansräkningarna, synes emellertid icke vara lämpligt. Det bör åligga aktieägarna att pröva balansräkningarna och, därest dessa icke kunna fastställas med ändringar och tilllägg, tillse — om det erfordras, genom val av ny styrelse — att nya redovisningshandlingar framläggas. Om bolagsstämman under en avsevärd tid underlåter tillse, att bolaget erhåller en styrelse som utreder bolagets ställning så att balansräkningar kunna fastställas, eller bolagsstämman av annan anledning underlåter att fastställa balansräkning, synes bolagets fortsatta bestånd kunna vara förenat med sådana faror för det ekonomiska livet att det bör träda i likvidation.

Första stycket. Lagberedningen föreslår upptagande i detta stycke av en bestämmelse av innehåll att, om för aktiebolag fastställd balansräkning icke för något av de tre sista räkenskapsåren inkommit till registreringsmyndigheten, styrelseledamot, verkställande direktör, aktieägare eller borgenär är be-

¹ Jfr Nial: Bolagsstämmobeslut s. 119 not 220.

² Se Nial a. a. s. 118 o. f.

rättigad att skriftligen hos rätten eller domaren göra ansökan att bolaget må förklaras skyldigt att träda i likvidation.

Andra stycket. Då det emellertid kan inträffa, att varken aktieägare eller borgenär eller annan enskild rättsägare anser sig hava något intresse av att påkalla likvidation, synes rätt och plikt böra åvila registreringsmyndigheten att göra anmälan hos rätten eller domaren. Sådan rätt och plikt torde dock böra inträda först när fastställd balansräkning icke för något av de fyra sista räkenskapsåren inkommit till registreringsmyndigheten.

Tredje stycket. Sker ansökan eller anmälan, skall förfarande inledas inför rätten enligt de i 150 § tredje stycket angivna reglerna. För undvikande av likvidationstvång skall enligt förevarande paragraf fordras företeende av bevis från registreringsmyndigheten, att balansräkning för något av de tre sista räkenskapsåren dit inkommit. Lagberedningen har icke ansett sig böra uppställa krav på att balansräkningar för alla åren inkomma, eftersom detta understundom skulle kunna erbjuda ööverstigliga svårigheter.

152 §.

Kostnaderna i ärende om tvångslikvidation. I ärende angående skyldighet för aktiebolag att träda i likvidation uppkomma för sökanden kostnader bl. a. för delgivning eller kungörelse av kallelse och för protokoll. Han bör äga att få dessa ersatta av bolagets medel, i fall ärendet leder till att bolaget förklaras skola träda i likvidation. Där ärendet icke får denna utgång, bör det bero på omständigheterna, huruvida sökanden skall få kostnaderna ersatta av bolaget eller själv stå för dem. Äger bolaget inga tillgångar, får sökanden i varje fall själv bära kostnaderna. Har ärendet upptagits på anmälan av registreringsmyndigheten, böra kostnaderna för kungörelse och delgivning alltid uttagas av bolaget, där detta har medel. I annat fall bör ersättning utgå av allmänna medel.

153 §.

Skyldighet att upprätta likvidationsbalansräkning samt att å bolagsstämma pröva balansräkningen och frågan om bolaget skall träda i likvidation. Denna paragraf motsvarar 98 § första, andra och tredje styckena AL.

Första stycket. I anslutning till bestämmelsen i 98 § andra stycket AL föreslås i förevarande paragraf första stycket att det skall åligga styrelsen och, där verkställande direktör finnes, denne att, när helst anledning yppas till antagande att aktiekapitalet till den del som i 149 § sägs gått förlorat, ofördröjligen upprätta särskild balansräkning för utrönande av bolagets ställning (likvidationsbalansräkning).

Andra stycket. Enligt 98 § tredje stycket AL skola vid beräkningen av vad av aktiekapitalet gått förlorat tillgångarna upptagas till sina verkliga värden; dock att tillgångar avsedda till stadigvarande bruk för bolaget må, även om det verkliga värdet är lägre, upptagas till det belopp som motsvarar kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning, med avdrag av den värde-

minskning för vilken enligt 56 § AL avskrivning bort äga rum. Den skyldighet att upptaga aktiebolags tillgångar under verkliga värdet, som kan följa av bestämmelserna i sistnämnda paragraf, föreligger således icke vid upprättande av likvidationsbalansräkning. Å andra sidan må anläggningstillgångar upptagas över verkliga värdet d. v. s. till anskaffnings- eller tillverkningskostnaden med avdrag för den avskrivning som bort äga rum.¹

Enligt förslaget 106 § 4 mom. andra stycket skall såsom verkliga värdet å omsättningstillgångar i regel anses försäljningsvärdet efter avdrag för försäljningskostnaderna. Med hänsyn till likvidationsbalansräkningens syfte att angiva bolagets ställning är det naturligt, att såväl omsättningstillgångar som anläggningstillgångar må upptagas till detta värde, även om anskaffningskostnaderna äro lägre. En föreskrift att anläggningstillgångar ej må upptagas till högre belopp än detta värde skulle emellertid leda till obilliga resultat. Såsom i motiven till 106 § 1 mom. framhålles kan ofta något försäljningsvärde ej fastställas å begagnade anläggningstillgångar; och så länge en sådan tillgång kan brukas för bolagets verksamhet, är försäljningsvärdet icke uttryck för tillgångens värde för bolaget. En föreskrift att anläggningstillgångar ej må i likvidationsbalansräkning upptagas till högre belopp än försäljningsvärdet skulle kunna medföra, att likvidationsskyldighet uppkomme för bolag, vars förmögenhet utgör ett från företagsekonomisk synpunkt fullt tillfredsställande underlag för dess rörelse. Förslaget kvarstår därför på den ståndpunkten, att anläggningstillgångar må, även om försäljningsvärdet är lägre, upptagas till det belopp som motsvarar kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning, med avdrag för den värdeminskning för vilken enligt 106 § 1 och 3 mom. avskrivning eller nedsättning bör äga rum. Förslagets regler om avskrivning eller nedsättning äro ägnade att bättre än gällande bestämmelser förebygga de faror som kunna vara förbundna med denna ståndpunkt. Beredningen vill slutligen framhålla, att bolagets borgenärer äga begära bolaget i konkurs om grund därtill är för handen. Regler om aktiebolags skyldighet att träda i likvidation, då aktiekapitalet till en viss del gått förlorat, är en försiktighetsregel som de flesta aktiebolagslagar sakna. Hänsyn bör vid bestämmandet av denna skyldighet kunna tagas till huru ställningen med utgångspunkt från det nuvarande läget kan beräknas bliva i händelse av fortsatt verksamhet, under vilken anläggningstillgångarna brukas av bolaget. Denna tanke framstår såsom särskilt berättigad, om frågan ses ur synpunkten av aktieägarnas intressen. Och det synes icke heller obilligt mot borgenärerna att i förevarande avseende räkna med förhållandena vid fortsatt drift; omedelbara faror för dem kunna mötas med konkursreglerna.

Samma skäl som tala för att anläggningstillgångar även i likvidationsbalansräkningen få upptagas över sina verkliga värden tala även för att skulderna få behandlas på samma sätt som i årsbalansräkningen. I den mån ett bolag är berättigat att i årsbalansräkningen underlåta redovisning av vissa

¹ Jfr 1908 års kommittéförslag 94 §, motiven s. 69, samt lagrådets yttrande, prop. 1910 nr 54 s. 115 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 136—137).

framtida förpliktelse, såsom pensionsförpliktelser, måste sådan underlåtenhet också anses försvarlig beträffande likvidationsbalansräkningen.¹ Dessa må fortfarande redovisas inom linjen. Sedan likvidationstillstånd inträtt, måste däremot dylika förpliktelser utföras såsom skulder. Även rätten att upptaga anläggningstillgångar över försäljningsvärdet bortfaller. Härutinnan hänvisas till vad som anföres vid 162 §.

Tredje stycket. Om en efter nu angivna grunder uppgjord likvidationsbalansräkning uppvisar sådan brist i aktiekapitalet som i 149 § sägs, skall balansräkningen framläggas för bolagsstämma. Därmed träda bestämmelserna i 149 § rörande tvångslikvidation i tillämpning, och utgångspunkt erhålles för den tid, inom vilken antingen likvidationsgrunden skall undanröjas enligt nämnda paragraf eller och likvidatorer utses vid äventyr av ansvarighet enligt 155 § andra stycket.

Gällande aktiebolagslag innehåller icke någon bestämmelse om medverkan av bolagets revisorer. Av revisorernas allmänna skyldighet följer plikt för dem att övervaka, att styrelsen fullgör sina skyldigheter enligt 98 § AL, och styrelsen eller stämman kan påkalla deras yttrande över likvidationsbalansräkningen. Då emellertid dennas riktighet är av synnerlig betydelse för aktieägarna, har det syntts lämpligt att — i likhet med vad som föreskrives i lagen om bankrörelse 91 § — i förevarande paragraf upptaga bestämmelse därom att revisorernas yttrande över likvidationsbalansräkningen skall inhämtas. Sedan revisorernas yttrande inkommit, skall styrelsen ofördröjligen kalla aktieägarna till bolagsstämma. Minst en vecka före stämman skola genom styrelsens och verkställande direktörs försorg avskrift av balansräkningen och av revisorernas yttrande avsändas till registreringsmyndigheten samt huvudskriften eller avskrift hållas hos bolaget tillgänglig för aktieägarna. Huvudskriften skall ock framläggas å stämman.

Stämmans uppgift är att pröva balansräkningen och frågan om bolaget skall träda i likvidation. Prövningen av balansräkningen skall icke utmynna i fastställelse av denna. Men bolagsstämman torde icke kunna förmenas rätten att pröva, huruvida styrelsen vid balansräkningens upprättande åsatt tillgångarna för låga värden. Skulle stämman på sådan grund finna, att aktiekapitalet icke till den del i 149 § sägs gått förlorat, kan — ifall stämmans uppfattning är riktig — likvidationsskyldighet icke anses inträda. Skulle åter stämmans uppfattning icke hava lagligt stöd, inträder naturligtvis likvidationstvång enligt 149 § och ansvarighet enligt 155 § andra stycket.

Då stämman icke finner anledning att avvika från styrelsens uppfattning att aktiekapitalet till den del i 149 § sägs gått förlorat, har stämman att taga standpunkt till frågan, huruvida bolaget skall träda i likvidation eller efter vad i 149 § stadgas åtgärder vidtagas för undvikande av likvidationsskyldighet genom täckning av bristen eller nedsättning av aktiekapitalet. Beredningen hänvisar till motiven till nämnda paragraf.

¹ Ett häremot i viss mån stridande uttalande, som gjorts i lagberedningens förslag till lag om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser (SOU 1937: 13 s. 55), anser sig sålunda beredningen icke böra vidhålla.

Fjärde stycket. Frågan huruvida aktiebolag, när likvidationsbalansräkningen visar brist i aktiekapitalet föreligga som i 149 § sägs, skall träda i likvidation avgöres enligt 147 § genom enkelt majoritetsbeslut. Till förebyggande av överrumpling har en minoritet ansetts böra kunna påkalla anstånd med frågans prövning. Bestämmelser av detta innehåll hava upptagits i fjärde stycket. Att anstånd med frågan om prövning av balansräkningen och om likvidation påkallas av en minoritet vid den stämma som avses i tredje stycket hindrar naturligtvis icke att i vanlig ordning det första beslutet om nedsättning av aktiekapitalet och om erforderlig ändring i bolagsordningen fattas på stämman.

Rörande påföljderna för styrelseledamöter och verkställande direktör, som underlåta fullgöra vad som åligger dem enligt förevarande paragraf, och för aktieägare, som deltagar i beslut om fortsättande av bolagets verksamhet ehuru likvidationsskyldighet föreligger, stadgas i 155 §.

154 §.

Val av likvidatorer. Förevarande paragraf motsvarar 100 § AL.

Första stycket. När bolagsstämma beslutar att bolaget skall träda i likvidation — vare sig det sker genom vanligt majoritetsbeslut enligt 147 § första stycket andra eller tredje punkten eller i den ordning som stadgas i samma stycke fjärde och femte punkterna — skall stämman välja en eller flera likvidatorer. Stämman skall ock äga rätt att utse en eller flera suppleanter. Enligt 100 § andra stycket AL kan bolagsordningen innehålla bestämmelse, att en eller flera likvidatorer skola på annat sätt utses att jämte de av bolagsstämman valda deltaga i likvidationen. Då stämmans rätt att utse likvidatorer synes böra omgärdas med samma garantier som dess rätt att utse styrelse, har i förevarande paragraf första stycket tredje punkten föreskrivits, att dylik bestämmelse i bolagsordningen förutsätter stöd av särskild lag eller författning eller ock Konungens tillstånd.

Andra stycket. Då domstol meddelar likvidationsbeslut enligt förslaget 148 eller 149 §, skall domstolen ej omedelbart förordna likvidatorer, utan bolaget erhåller viss frist att utse sådana. I andra stycket stadgas därför, att styrelsen efter dylikt beslut av rätten genast skall sammankalla bolagsstämma för val av likvidatorer. Då likvidationsbeslut skall gå i verkställighet oavsett däremot förd talan, skall val av likvidatorer ske även om ändring sökes i beslutet. Om verkan av beslutets upphävande stadgas i 179 §.

Tredje stycket. Likvidationstillståndet skall enligt förslaget — såsom redan enligt gällande rätt torde vara fallet — anses inträda då likvidatorer utsetts, såframt ej enligt förslaget 147 § andra stycket beslutats, att likvidationen skall inträda först å senare dag.

Fjärde stycket. I fall enligt bestämmelse i bolagsordningen likvidator skall utses på annat sätt än av bolagsstämma, är det av vikt, att den som skall utse likvidator snarast möjligt erhåller kännedom om att bolaget på grund av domstols eller bolagsstämmas beslut skall träda i likvidation. Un-

derrättelseplikt skall därför åligga styrelsen, verkställande direktör eller likvidator.

155 §.

Styrelses och verkställande direktörs samt aktieägares ansvarighet för bolagets förbindelser vid åsidosättande av bestämmelserna i 153 §. Första stycket. Detta stycke motsvarar 98 § sista stycket AL. Ansvarighet för bolagets förbindelser uppkommer för styrelseledamöterna och verkställande direktör ej blott om de — trots anledning till antagande att aktiekapitalet gått förlorat till den del som i 149 § sägs — underlåta upprätta likvidationsbalansräkning eller underlåta att å bolagsstämma framlägga likvidationsbalansräkning som utvisar sådan brist, utan även om de vid balansräkningens upprättande uppsåtligen eller av vårdslöshet så förfara, att den ej utvisar sådan brist, ehuru bristen föreligger. Deras ansvarighet avser förbindelser, som uppkommit efter det felaktiga förfarande som ligger dem till last. Såsom redan vid 149 § anmärkts föreslås den ändring i gällande stadganden, att personlig ansvarighet icke skall föreligga för förbindelser, som uppkomma efter det likvidationsanledning upphört på grund av åtgärd som avses i nämnda paragraf sista stycket.

Andra stycket. Detta stycke motsvarar 101 § AL. Ansvarighet för bolagets förbindelser inträder, om likvidatorer icke utsetts inom fyra månader efter det å bolagsstämma framlagts likvidationsbalansräkning, utvisande att aktiekapitalet till den del som i 149 § sägs gått förlorat, naturligtvis under förutsättning att sådan brist i aktiekapitalet verkligen förelåg. Har bolagsstämman med rätta funnit sådan brist ej föreligga, uppkommer icke ansvarighet. Sådan ansvarighet åvilar främst aktieägare, som med vetskap om förhållandet deltaga i beslut om fortsättande av bolagets verksamhet. Dylikt beslut innefattas i beslut att avslå förslag att bolaget skall träda i likvidation, såframt beslutet avsåg att bolagets verksamhet skulle oavsett bristen fortsättas även efter fyramånaderstidens utgång. Det praktiska exemplet härpå är, att majoriteten oriktigt anser sådana ändringar i den av styrelsen framlagda likvidationsbalansräkningen böra företagas att ställningen blir sådan att brist ej utvisas som i 149 § sägs. Däremot inträder icke ansvarighet, när före utgången av nämnda fyra månader beslut fattats om fortsättande av bolagets verksamhet i syfte att genom någon av de i 149 § sista stycket angivna åtgärderna undanröja likvidationsanledningen.

Ansvar enligt andra stycket uppkommer ock för dem som efter utgången av nämnda fyra månader deltaga i beslut om fortsättande av bolagets verksamhet eller handla å bolagets vägnar.

Ansvarighet inträder blott för förbindelser som uppkomma efter nämnda fyra månaders utgång. Genom hänvisningen till första stycket andra punkten erhålles även här den begränsningen av ansvarigheten, att den icke gäller för förbindelser som uppkomma sedan likvidationsanledningen undanröjts.

156 §.

Villkor för rätt att vara likvidator. Tiden för uppdraget. Entledigande av likvidator. Första stycket motsvarar 104 § första stycket AL med den ändring, att däri upptagits bestämmelse att likvidator skall — på sätt föreslagits beträffande styrelseledamot i 85 § första stycket — vara myndig. Där- emot har motsvarighet ej upptagits till föreskriften i nämnda paragraf andra stycket. Vad i 85 § tredje stycket är stadgat om styrelseledamot som är omyndig skall äga motsvarande tillämpning.

Bestämmelsen i förevarande paragraf andra stycket första punkten över- ensstämmer med stadgandet i 104 § andra stycket AL. Rörande den i andra stycket andra punkten föreslagna bestämmelsen hänvisas till motiven till 148 §.

Tredje stycket första punkten, som motsvarar 104 § tredje stycket AL, är något förtydligad. Med stadgandet i andra punkten åsyftas ej blott likvi- dator som tillsatts på grund av bestämmelse varom i 154 § första stycket sista punkten sägs utan även likvidator som förordnats av rätten eller domaren. Bestämmelsen i tredje punkten möjliggör för aktieägare att när likvidator ej finnes få bolagsstämma utlyst för val av ny likvidator.

Stadgandet i fjärde stycket första punkten motsvarar 113 § AL. Entledi- gande kan ske på anmälan ej blott av god man som i 160 § sägs utan även av likvidationsrevisor. Att skyldighet föreligger att göra sådan anmälan, där entledigande framstår såsom påkallat av visad pliktförsummelse, följer av likvidationsrevisors och god mans allmänna skyldigheter. Stadgandet i andra punkten medför möjlighet för registreringsmyndigheten att övervaka, att enligt 158 § andra stycket anmälan av ändring i avseende å de till likvi- datorer utsedda personer göres för registrering.

Vad i förevarande paragraf är stadgat om likvidator skall i tillämpliga delar gälla beträffande suppleant för likvidator.

157 §.

Förordnande av likvidatorer genom rätten eller domaren, då till regist- ret anmälda behöriga likvidatorer saknas. Förevarande paragraf första stycket motsvarar 103 § AL. Förordnande av likvidator synes böra kunna givas jämväl på anmälan av registreringsmyndigheten. Sådan anmälan skall naturligtvis ej göras, då registreringsmyndigheten erhållit kännedom om att likvidatorer utsetts men dessa underlåtit att fullgöra sin anmälningsskyldig- het enligt 158 §. I sådant fall skola de tillhållas att fullgöra denna skyldig- het. Då det icke synes lämpligt att upptaga bestämmelse om förordnande av syssloman, efter det bolaget trätt i likvidation, och ärende om förord- nande av likvidator kan vara av brådskande natur, har beredningen ansett förordnande av likvidator böra kunna meddelas ej blott av rätten utan även av domaren. Rätten eller domaren bör såvitt möjligt giva bolaget till- fälle att yttra sig, men föreskrift om sådan kungörelse som avses i 103 §, jämförd med 99 § AL, har ej syntts erforderlig.

I andra stycket har uttryckligen utsagts, att rätten eller domaren skall på ansökan eller anmälan enligt första stycket förordna ersättare jämväl i det fall, att enligt bestämmelse i bolagsordningen likvidator skall utses på annat sätt än av bolagsstämma men den som skall utse likvidator underlåtit detta.

158 §.

Anmälan för registrering att bolag trätt i likvidation samt rörande likvidatorer, suppleanter och firmateckning. Förevarande paragraf motsvarar 105 § AL. De här intagna bestämmelserna hava undergått vissa ändringar för bl. a. vinnande av överensstämmelse med de i 34 och 103 §§ föreslagna. Då likvidationstillståndet inträder i och med det att likvidatorer utsetts och tiden härför bör framgå av aktiebolagsregistret, har föreskrift upptagits därom att registreringsanmälan skall innehålla uppgift bl. a. om dagen för val eller rättens förordnande. Har bolagsstämma beslutat att bolaget skall träda i likvidation eller val av likvidatorer ägt rum, skall avskrift av bolagsstämmans protokoll i ärendet fogas vid registreringsanmälan. Det åligger registreringsmyndigheten att pröva huruvida likvidationsbeslutet och valet tillkommit i behörig ordning.

Anmälan om val av likvidationsrevisorer enligt 159 § kan naturligtvis ske i samma handling som anmälan enligt förevarande paragraf.

159 §.

Likvidationsrevisorer. Enligt gällande aktiebolagslag finnes under aktiebolags likvidation icke något obligatoriskt kontrollorgan. Vid lagens tillkomst ansågos revisorer i allmänhet vara under likvidation överflödiga. Aktieägarna antogos, framför allt i smärre bolag, vara själva i stånd att granska likvidatorernas åtgöranden.¹ På ansökan av aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp av minst en tiondel av hela aktiekapitalet skall emellertid enligt 107 § AL rätten eller domaren förordna en god man att öva tillsyn över likvidatorernas förvaltning. Han har samma rätt som revisor att granska bolagets böcker, räkenskaper och andra handlingar samt att inventera bolagets kassa och andra tillgångar. Av honom begärd upplysning angående förvaltningen må ej av likvidatorerna förvägras. Har god man förordnats, får enligt 108 § AL bolagets egendom ej avyttras under hand utan hans samtycke. Gode mannen må ej utan synnerliga skäl motsätta sig av likvidatorerna ifrågasatt försäljning. Han äger sammankalla bolagsstämma och är berättigad att å stämman där han är närvarande föra ordet.

Frågan om kontroll över förvaltningen under aktiebolags likvidation är på olika sätt behandlad inom främmande rätt.² Den *finska* aktiebolagslagen saknar bestämmelser om redovisning och kontroll under likvidationen. Enligt *norsk* aktiebolagsrätt skola likvidatorerna (avviklingsstyret) liksom styrelsen avlägga årlig redovisning, som skall prövas av bolagsstämma; denna beslutar angående ansvarsfrihet.³

¹ Jfr 1908 års kommittébetänkande, motiven s. 71—72 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 141).

² Hallstein s. 359 o. f.

³ Augdahl s. 486.

Föreskrift om revision under likvidationen finnes icke. I den nya *tyska* aktiebolagslagen (AG § 211) föreskrives, att likvidatorerna skola avlägga årlig redovisning genom balansräkning samt vinst- och förlusträkning (Jahresabschluss) ävensom förvaltningsberättelse. Aufsichtsrat granskar redovisningen och avger yttrande till Hauptversammlung, som beslutar om ansvarsfrihet. Däremot gälla icke reglerna om granskning av redovisningen genom revisorer (Abschlussprüfer). Rätten kan dock, om viktig grund därtill föreligger, besluta sådan granskning.

Enligt åtskilliga främmande lagar fortsätter det ordinarie kontrollorganet sin tillsyn under likvidationen. Sålunda skola enligt *danska* aktiebolagslagen (DAL § 64 punkt 2) lagens regler om bolagsstämma, om årsredovisning och om årsredovisningens revision och insändande till aktiebolagsregistret äga motsvarande tillämpning under likvidation.

Lagberedningens förslag. Gällande aktiebolagslags regler om kontroll under likvidationen äro enligt beredningens mening icke tillfredsställande. Begäran om förordnande av god man betraktas lätt såsom uttryck för misstroende mot likvidatorerna och göres sällan, där ej en öppen konflikt mellan majoritets- och minoritetsintressen föreligger. Och den till grund för lagens ståndpunkt liggande tanken att likvidationsverksamheten vanligen är av så enkel beskaffenhet, att aktieägarna äro i stånd att själva utöva granskning av densamma, torde knappast hava stöd i verkligheten. Särskilt där likvidationen blir mera långvarig och innefattar drivande i viss omfattning av fortsatt rörelse framstår saknaden av kontrollorgan såsom betänkelig. Ett skäl för inrättande av ett kontrollorgan under likvidationen är även hänsynen till borgenärernas intressen. Likvidation har blivit en form för aktiebolags avveckling som ej sällan träder i stället för konkurs. Och det är av vikt att ett kontrollorgan finnes, vilket liksom revisorerna under bolagets verksamhet är pliktigt tillse att överträdelse ej sker av bestämmelser som äro givna i borgenärernas intresse. Beredningen föreslår därför upptagande av bestämmelser om ett obligatoriskt kontrollorgan jämväl under likvidationen.

Lika litet som styrelsen, när aktiebolag träder i likvidation, bör äga utan vidare övertaga likvidationen utan särskilda likvidatorer skola utses, böra bolagets revisorer utgöra kontrollorgan under likvidationen. Kontrollorganet bör utses med hänsyn till den uppgift som åvilar detta. Dessutom kan det vara lämpligt att vid personvalet hänsyn kan tagas, liksom vid valet av likvidatorer, till önskemål från borgenärernas sida.

Första stycket. Å den bolagsstämma, vid vilken likvidatorer utses, skall också väljas en eller flera likvidationsrevisorer. Bolagsstämman äger utse en eller flera suppleanter. Hava likvidatorer förordnats av rätten, skola de ofördröjligen sammankalla aktieägarna till sådant val. Av förslaget 173 § följer, att val av likvidationsrevisor dock ej skall äga rum i fall som där avses.

Föreskriften att likvidationsrevisor skall väljas å den bolagsstämma, vid vilken likvidatorer utses, hindrar naturligtvis icke att val av likvidationsrevisor uppskjutes till fortsatt stämma. Skulle å den stämman, vid vilken likvidatorer utses, val av likvidationsrevisor försummas, bör naturligtvis ofördröjligen stämma utlysas för sådant val.

Då likvidationen i regel innebär en förenkling av den ekonomiska verksamheten och även av revisionsarbetet samt användandet av mer än en re-

visor därför ofta kommer att framstå såsom obehövt och onödigt kostbart, och då vidare ett särskilt minoritetsskydd finnes genom godmansinstitutionen, som förslaget bibehåller, har beredningen icke i förevarande paragraf upptagit motsvarighet till reglerna i 111 § om proportionell valmetod. Likvidationsrevisorer väljas således genom vanligt majoritetsval.

Likvidationsrevisors och suppleants uppdrag avser, liksom likvidators, hela tiden för likvidationen. Likvidationsrevisor och suppleant kan när som helst entledigas och annan utses i hans ställe.

Andra stycket. I fråga om likvidationsrevisors kvalifikationer samt jävsgrunderna för likvidationsrevisor skola reglerna i 113 § 1 och 2 mom. äga motsvarande tillämpning. I bolag som avses i 113 § 1 mom. andra stycket första punkten skall således en av likvidationsrevisorerna vara auktoriserad revisor, och i andra bolag skall auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman utses, när yrkande framställs efter vad i andra punkten sägs. Även om den i nämnda punkt angivna gränsen understundom kan framstå såsom ej fullt rationell, har beredningen dock icke ansett tillräckliga skäl föreligga för upptagande av särskilda bestämmelser i detta ämne för likvidationen. Den i 113 § 3 mom. upptagna regeln synes icke kunna upprätthållas beträffande likvidationsrevisorer.

Den som utsetts till likvidationsrevisor eller suppleant skall därom ofördröjligen underrättas (112 § tredje stycket).

Genom hänvisningen till 114 och 116 §§ bliva reglerna om Konungens befallningshavandes förordnande och entledigande av revisor och om arvode åt sådan revisor tillämpliga även på likvidationsrevisor. De åtgärder som enligt 114 § åligga styrelsen, styrelseledamot och verkställande direktör skola naturligtvis under likvidationen åligga likvidatorerna. Däremot skola bestämmelserna i 115 § icke äga tillämpning. I stället för minoritetsrevisor som där avses kan under likvidationen god man förordnas enligt 160 §.

Rörande likvidationsrevisors skyldigheter och rättigheter skola bestämmelserna i 117 § 1 mom. äga tillämpning. Likvidationsrevisorerna skola således, där ej annat följer av särskilda bestämmelser i följande paragrafer, utföra sitt uppdrag efter samma grunder som revisorerna. Även i frågan om rätten att påkalla extra bolagsstämma (128 §) skola likvidationsrevisorerna intaga samma ställning som revisorerna. Vad särskilt angår revisionsberättelse rörande likvidatorernas årsredovisning hava bestämmelser upptagits i 167 §.

Tredje, fjärde och femte styckena. De i dessa stycken upptagna bestämmelserna om anmälan eller meddelande för registrering av val eller förordnande av likvidationsrevisor motsvara de föreslagna stadgandena om revisor i 34 § första stycket, 112 § fjärde och femte styckena samt 114 § sista stycket.

160 §.

God man. Ehuru beredningen föreslår bestämmelser om ett obligatoriskt kontrollorgan under aktiebolags likvidation, likvidationsrevisorer, anser be-

redningen dock de vid 159 § omförmälda reglerna om tillsättande av god man på begäran av aktieägarminoritet böra behållas. Gode mannen kommer dels att hava en minoritetsrevisors ställning dels att äga liksom enligt gällande lag viss medbestämmanderätt i avseende å likvidatorernas förvaltning.

De i förevarande paragraf upptagna bestämmelserna överensstämma nära med stadgandena i 107 § AL. Föreskrift har tillagts, att god man skall vara myndig, här i riket bosatt svensk medborgare.

Rörande gode mannens medbestämmanderätt i fråga om förvaltningen meddelas föreskrifter i 163 §. Stadganden som avse god man äro upptagna i 156 § fjärde stycket, 166 § sista stycket och 171 § första stycket fjärde punkten.

161 §.

Styrelsens och verkställande direktörs redovisning för tiden till likvidationens början. Då likvidatorer utsetts, skall enligt 106 § AL styrelsen ofördröjligen göra redo för sin förvaltning under den tid för vilken ej förut förvaltningsberättelse framlagts å bolagsstämma.

Enligt förslaget åligger det styrelsen och verkställande direktör, då bolaget efter vad i 154 § tredje stycket sägs trätt i likvidation att ofördröjligen avgiva redovisning för den tid som ej omfattas av förut framlagd redovisning. Beträffande redovisningshandlingarnas granskning och frågan om ansvarsfrihet skall gälla vad för närvarande stadgas i 106 § andra stycket AL.

Vad angår redovisningshandlingarnas innehåll har beredningen — ehuru i och med likvidationstillståndets inträde grunden till skillnaden vid värderingen av anläggningstillgångar och omsättningstillgångar bortfallit och således skäl tala för att samma värderingsprinciper skulle komma till tillämpning som jämlikt 162 § beträffande likvidatorernas begynnelseinventarium med tillhörande balansräkning — dock ansett styrelsens och verkställande direktörens slutredovisning böra äga rum liksom för närvarande efter samma regler som årsredovisningen. Denna slutredovisning får betydelse huvudsakligen såsom den förvaltningsredovisning vilken skall ligga till grund för bedömningen av dechargefrågan. Värderingen har för bedömandet av bolagets ställning mindre betydelse med hänsyn till den redan framlagda likvidationsbalansräkningen och det begynnelseinventarium med balansräkning som skall framläggas av likvidatorerna. Naturligtvis kan den omständigheten att bolaget trätt i likvidation, i synnerhet om anledningen därtill varit att rörelsen visat sig förlustbringande, utgöra ett skäl för styrelsen och verkställande direktör att överväga riktigheten av tidigare redovisade värden på bolagets tillgångar.

I förevarande paragraf tredje stycket första punkten föreskrives därför, att i fråga om styrelsens och verkställande direktörs redovisning, om revisorernas granskning och revisionsberättelsen, om handlingars framläggande å bolagsstämman, tillhandahållande under viss tid före denna och avsändande till registreringsmyndigheten, om behandlingen av frågan om ansvarsfrihet

samt om anställande av talan mot styrelseledamot och verkställande direktör skall i tillämpliga delar gälla vad i 104—109, 117—119, 127, 132, 134—136 och 138 §§ är stadgat. Den särskilda koncernredovisning varom stadgas i 110 § förutsätter att redovisningen i regel avser ett för koncernbolagen gemensamt räkenskapsår och har därför icke ansetts kunna fordras vid en redovisning enligt förevarande paragraf, som vanligen gäller allenast en del av det löpande räkenskapsåret. Skall slutredovisning avläggas innan redovisning enligt 104 § skett för föregående räkenskapsår, skall dock för det året årsredovisning enligt nämnda paragraf ske, varvid 110 § kommer till tillämpning. Härom stadgas i förevarande paragraf tredje stycket sista punkten.

I sista stycket hava intagits bestämmelser om kallelse till bolagsstämma under likvidation. När likvidationstillstånd inträtt, gälla icke längre bolagsordningens bestämmelser om ordinarie bolagsstämma; i stället för denna träder närmast den i 168 § omnämnda stämman, som skall granska likvidatorernas årsredovisning. I fråga om kallelse till bolagsstämma under likvidation böra därför reglerna om kallelse till extra stämma gälla. Med hänsyn till den särskilda vikten av de bolagsstämmor, som avses i förevarande paragraf andra stycket samt i förslaget 168, 171, 177 och 178 §§, stadgas emellertid att beträffande dessa stämmor föreskrivna kallelseåtgärder skola vara vidtagna senast två veckor före stämman.

162 §.

Skyldighet för likvidatorerna att söka kallelse å bolagets okända borgenärer samt upprätta inventarium och balansräkning. Första stycket. I förevarande paragraf, liksom i 108 § första stycket AL, föreskrives att likvidatorerna skola ofördröjligen söka kallelse å bolagets okända borgenärer.¹ Enligt nämnda lagrum åligger det ock likvidatorerna att förteckna bolagets tillgångar och skulder. Bestämmelse finnes ej att därvid värden skola åsättas. Beredningen anser denna förteckning böra äga formen av ett begynnelseinventarium och föreslår därför, att likvidatorerna skola vara skyldiga att upprätta och i bolagets inventariebok införa ett inventarium och en därpå grundad balansräkning att tjäna till utgångspunkt för deras redovisning. Föreskrift därom har upptagits i första stycket.

Andra stycket. Då inventarium och balansräkning upprättas för aktiebolag i likvidation, böra andra värderingsregler tillämpas än före likvidationen. De värderingsregler som skola tillämpas under bolagets verksamhet hava framför allt till syfte att förhindra en företagsekonomiskt oriktig eller oförsiktig beräkning av bolagets rörelseresultat, varigenom fiktiva eller i varje fall ännu icke realiserade vinster skulle kunna redovisas och vinstutdelning ske på bekostnad av det bolagskapital, som lagen vill skydda till säkerhet för borgenärerna och tryggande av bolagets fortsatta tillvaro. Under likvidationen åter, där det — på grund av bestämmelserna att betalning

¹ Jfr § 10 o. f. i preskriptionsförordningen.

av skulderna skall ske innan utskiftning till aktieägarna får äga rum — icke uppkommer någon dylik konflikt mellan borgenärernas och aktieägarnas intressen, har värderingen huvudsakligen den betydelsen att den dels tjänar till ledning vid bedömning av frågan, om konkursanledning föreligger, och dels för aktieägarna underlättar att följa avvecklingens gång och bedöma bolagets ställning med hänsyn till den pågående realisationen. Och då likvidationen avser en så snabb avveckling som lämpligen kan ske och sålunda även anläggningstillgångarna ej längre skola varaktigt användas för rörelse utan skola snarast möjligt föryttras, bortfaller skälet till att i värderingsavseende skilja mellan anläggningstillgångar och omsättningstillgångar. Med hänsyn därtill synes riktigast, att tillgångarna, oberoende av sin karaktär, redovisas till det värde som beräknas inflyta för dem vid försäljning under likvidationen, med avdrag för försäljningskostnader. En sådan regel har intagits i förevarande paragraf andra stycket genom en hänvisning till 106 § 4 mom. andra stycket förslaget.

Då grundad anledning föreligger till antagande, att fördelaktigare pris kan erhållas, om vissa tillgångar eller slag av tillgångar försäljas i ett sammanhang t. ex. till en köpare som ämnar använda dem i sin rörelse, än om var tillgång realiserar sig, får naturligtvis hänsyn härtill tagas vid värderingen, men anmärkning därom skall göras i balansräkningen. Vad beträffar skulderna är det av stor vikt, att dessa fullständigt redovisas. Skulder, som må utelämnas ur de för tiden före likvidationen upprättade balansräkningarna t. ex. vissa pensionsförpliktelser, skola naturligtvis, ifall de äro sådana att de kunna göras gällande mot bolaget under likvidationen, redovisas såsom skulder.

Att under likvidationen kräva iakttagande av bestämmelserna i 107 § har icke ansetts erforderligt. Beträffande balansräkningens specificering gäller således regeln i 8 § bokföringslagen. I beredningens förslag föreskrives blott, att tillgångar och skulder skola för sig sammanräknas och skillnaden mellan slutsummorna utsättas. Vid sammanföringen av tillgångar i lämpliga huvudposter torde, då vid bestämmandet av värdet å vissa tillgångar eller slag av tillgångar hänsyn tagits till möjligheten av försäljning i ett sammanhang, dessa i regel böra upptagas i en särskild huvudpost. Av andra poster, som enligt 107 § redovisas på balansräkningens skuldsida, än skuldposter, skall endast aktiekapitalet, således ej t. ex. reservfonden, anmärkas inom linjen. Skuld till pensions- eller annan personalstiftelse, som bildats enligt lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, skall redovisas i särskild post. I övrigt skall gälla vad i 7 och 9 §§ bokföringslagen är stadgat.

Tredje stycket. I tredje stycket föreskrives, att likvidatorerna ofördröjligen skola överlämna ett av dem underskrivet exemplar av balansräkningen till likvidationsrevisorerna.

163 §.

Förvaltningen under likvidationen. Första stycket. Likvidationens ändamål är att genom betalning av bolagets skulder och fördelning av uppkommande överskott möjliggöra bolagets upplösning. För detta ändamål skall bolagets egendom så snart ske kan förvandlas i penningar. I den därom i detta stycke andra punkten föreslagna bestämmelsen finnes samma begränsning som i gällande rätt (108 § fjärde stycket AL), nämligen att förvandling i penningar skall ske, i den mån det erfordras för likvidationen. Denna begränsning upptogs med hänsyn därtill, att bolagsordningen kunde innehålla bestämmelse att behållningen vid bolagets upplösning skulle tillfalla annan än aktieägarna, och att i dylikt fall förhållandena kunde vara sådana att det skulle vara onödigt och olämpligt att förvandla bolagets egendom i penningar i vidare mån än som erfordrades för betalning av dess gäld. Behållningen bör naturligtvis ej heller förvandlas i penningar, om alla rättsägare äro ense om fördelning av egendom oförvandlad. Eljest torde fördelning av oförvandlad egendom böra kunna ske, endast om fördelningen avser tillgångar av beskaffenhet att identiska lotter kunna erbjudas aktieägarna och en sådan fördelning framstår såsom för varje aktieägare lika fördelaktig som en fördelning i penningar efter fortsatt realisation, vilket torde kunna vara fallet exempelvis vid fördelning av värdepapper.

Enligt 108 § fjärde stycket AL skall bolagets egendom förvandlas i penningar »så snart det kan ske utan uppenbar skada». I 1908 års kommittéförslag modifierades denna regel av en bestämmelse därom, att bolagets verksamhet dock finge fortsättas, i den mån det vore nödvändigt för en ändamålsenlig avveckling av bolagets affärer. Denna bestämmelse utgick dock efter anmärkning av lagrådet.¹

Den nuvarande regeln skulle, tillämpad efter sin lydelse, lätt leda till en alltför brådstörtad realisation till skada både för aktieägarna och borgenärerna. Den efterleves icke och har ej ens förhindrat att likvidationen understundom förlängts långt utöver vad som varit påkallat. När det i beredningens förslag blott säges, att förvandling i penningar skall äga rum så snart ske kan, avses därmed rätt för likvidatorerna att friare bedöma, huruvida realisation med hänsyn till alla omständigheter kan ske omedelbart eller bör i aktieägarnas intresse uppskjutas för vinnande av bättre resultat. Naturligtvis gäller dock, att ett uppskov icke får förekomma utan goda skäl och att uppskovet ej får bli förhållandevis långvarigt. Beredningen har vidare ansett det böra beaktas, att ett omedelbart avbrytande av rörelsen i det ögonblick likvidation inträder ofta skulle medföra synnerligen ogynnsamma konsekvenser, och i praktiken är det vanligt och anses som fullt tillåtligt att rörelsen någon tid fortsättes för undvikande av onödiga förluster. Med hänsyn därtill synes det lämpligast att i aktiebolagslagen liksom i konkurslagen

¹ Jfr lagrådets yttrande i prop. 1910 nr 54 s. 118 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 144—145).

60 § upptages en bestämmelse, som visserligen medger en dylik fortsättning men å andra sidan i likhet med stadgandet i 60 § första punkten konkurslagen klart utsäger, att fortsättning av verksamheten får förekomma endast i den mån det är nödvändigt för en ändamålsenlig avveckling.

Vidare föreskrives i första stycket att likvidatorerna skola verkställa betalning av bolagets skulder samt såsom avslutning på likvidationen föranstalta om skifte av bolagets behållna tillgångar, där ej bolagsordningen innehåller annan bestämmelse t. ex. att behållningen skall tillfalla en institution med ideellt ändamål.

Hör till bolaget pensions- eller annan personalstiftelse, varom i lagen den 18 juni 1937 om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser sägs, och var bolagets styrelse enligt 5 § nämnda lag styrelse för stiftelsen, skall i anledning av likvidationen enligt samma paragraf andra stycket god man förordnas att handhava stiftelsens angelägenheter. Likvidatorerna inträda således ej i styrelsens ställe såsom organ för stiftelsen. Men den likvidatorerna åliggande skyldigheten att verkställa betalning av bolagets skulder medför förpliktelse för dem att betala bolaget åvilande pensionsskulder samt även skuld till pensionsstiftelse eller annan personalstiftelse enligt de närmare föreskrifter som meddelats i nämnda lag (9 och 16 §§).

Andra, tredje och fjärde styckena. De i dessa stycken upptagna bestämmelserna överensstämma väsentligen med stadgandena i 108 § andra, tredje och femte styckena AL. Beredningen föreslår dock bestämmelser dels därom att rätten kan på ansökan av likvidatorerna tillåta försäljning, om gode mannen finnes hava utan skäl vägrat sitt samtycke, och dels därom att gode mannens samtycke icke erfordras för överlåtelse till gällande börspris av värdepapper som är noterat å fondbörs. Sistnämnda bestämmelse har en förebild i konkurslagen 71 § tredje stycket; dock har bestämmelsen formulerats så att den tydligt omfattar även det fall att en panthavare till gällande börspris av bolaget övertager ett av bolaget pantsatt värdepapper såsom betalning.

164 §.

Beträffande likvidatorernas förvaltning och förpliktelser m. m. gäller vad som stadgas om styrelse. Förevarande paragraf motsvarar 110 § AL och innehåller endast förtydliganden av det där upptagna stadgandet.

Första stycket. I fråga om likvidatorernas förvaltning skola de regler tillämpas som gälla för styrelse, när verkställande direktör ej finnes. Ehuru vid likvidationen en fördelning av förvaltningsuppgifterna i sådana som falla inom och sådana som falla utom löpande förvaltning icke föreligger, kan dock en arbetsfördelning mellan likvidatorerna ske så att t. ex. verkställighetsåtgärder uppdragas till viss eller vissa av likvidatorerna. Om rörelsen eller viss rörelsegren fortsättes, torde delegation kunna ske av en verkställande direktörs uppgifter å en av likvidatorerna. Beträffande bokföringen och medelsförvaltningen äro samtliga likvidatorer skyldiga tillse att en tillfredsställande organisation finnes. De skola vidare med tillämpning av bestämmelserna i

89 § andra stycket åt en av likvidatorerna uppdraga ombesörjandet av att bolagets bokföring fullgöres i överensstämmelse med lag och att medelsförvaltningen är på betryggande sätt ordnad. Denne äger därvid, liksom verkställande direktör, begagna sig av medhjälpare.

Andra stycket. Utses suppleant för likvidator, skall beträffande de förutsättningar under vilka suppleanten äger inträda i tjänstgöring vad i 86 § är stadgat om suppleant för styrelseledamot äga motsvarande tillämpning.

Tredje stycket. Det i detta stycke upptagna stadgandet torde i sak överensstämma med gällande rätt. Hänvisningen beträffande likvidatorernas beslut avser jämväl beslutförhetsregeln i 91 § första stycket.

Tillämpningen av 94 § medför, att likvidatorerna äga bemyndiga likvidator eller suppleant att teckna bolagets firma, om ej enligt bolagsordningen förbud finnes mot sådant bemyndigande till styrelseledamot eller suppleant. Likvidatorerna äga bemyndiga annan än likvidator eller suppleant, om tillåtelse givits i bolagsordningen att förordna annan än styrelseledamot eller suppleant till firmatecknare eller också sådan tillåtelse givits likvidatorerna av bolagsstämma. Bemyndigandet kan avse kollektiv firmateckningsrätt enligt 95 § förslaget.

Vid tillämpning av 99 § måste jämväl beaktas, om likvidatorerna handlat i strid mot de särskilda befogenhetsinskränkningar som stadgas i 163 §. Även i avseende å sådana befogenhetsinskränkningar kan tredje mans goda tro bliva av betydelse.¹

165 §.

Firmateckning under likvidation; ansvarighet vid underlåtenhet att verkställa firmateckning. Denna paragraf motsvarar 111 § AL. Bestämmelserna i andra stycket hava jämkats till överensstämmelse med förslaget 100 § andra stycket.

166 §.

Likvidatorernas årsredovisning. Enligt 109 § AL skola likvidatorerna sist två månader efter varje räkenskapsårs slut upprätta en redogörelse för sin förvaltning under året samt hålla den tillgänglig för aktieägarna. Har likvidationen ej avslutats inom två år, skola i nästa redogörelse uppgivas de hinder som därför mött. Är god man förordnad, skall denne över redogörelsen avgiva utlåtande som bifogas densamma.

Lagberedningens förslag. Gällande bestämmelser rörande likvidatorernas årliga redovisningsskyldighet kunna enligt beredningens mening icke anses tillfredsställande. För aktieägarna är det av synnerlig vikt att under en måhända långvarig likvidation erhålla periodisk redovisning av sådan fullständighet och under sådan kontroll, att en överblick över avvecklingens gång beredes dem. I anledning härav har beredningen upptagit dels i förevarande paragraf vissa bestämmelser om redovisningens innehåll och dels i 167 och

¹ Jfr Nial: Studier s. 180.

168 §§ regler om revision och om framläggande av redovisningshandlingarna och revisionsberättelse å bolagsstämma.

Första stycket. Likvidatorernas årsredovisning skall ske genom avlämnande av tre redovisningshandlingar, motsvarande balansräkning, vinst- och förlusträkning samt förvaltningsberättelse för tiden före likvidationen. Dessa handlingar skola vara underskrivna av samtliga likvidatorer. Hyser någon likvidator avvikande mening beträffande redovisningshandling, skall bestämmelsen i förslaget 104 § andra stycket äga motsvarande tillämpning.

Rörande likvidatorernas balansräkning gälla bestämmelserna i 162 § andra stycket.

Andra stycket. Vad beträffar redovisningen för resultatet av årets likvidationsverksamhet har beredningen ansett krav icke böra uppställas på avlämnande av en egentlig vinst- och förlusträkning. Enligt förslaget skall blott avlämnas en s. k. *likvidationsräkning*, vars ändamål är att på ett enkelt och överskådligt sätt lämna redovisning för inkomster och utgifter under året. På inkomstsidan skola upptagas de belopp som influtit vid försäljning av bolagets tillgångar. Har försäljning skett på kredit, vilket i allmänhet icke bör i större utsträckning äga rum under likvidation, bör den uppkomna fordringen upptagas såsom inkomst. Inkomsterna på försäljningen skola fördelas efter de olika i balansräkningen upptagna tillgångsposterna. Genom jämförelse med den redovisning för värdeförändringar, som enligt vad i tredje stycket stadgas skall lämnas i förvaltningsberättelsen, vinnas upplysning om avvecklingens gång beträffande varje i föregående balansräkning redovisad tillgångspost. Bland utgifterna skola upptagas dels belopp som erlagts i betalning för skulder — härutinnan föreligger en olikhet med vinst- och förlusträkningen, där betalning av skuld icke kommer till uttryck, då sådan betalning ju icke påverkar årsresultatet — och dels övriga utgifter i lämpliga poster, såsom arvoden åt likvidatorer, likvidationsrevisorer och god man, löner åt personal, hyror, skatter o. s. v.

I fall bolagets rörelse eller viss rörelsegren jämlikt förslaget 163 § första stycket tredje punkten i väsentlig omfattning fortsättes, kan det ofta vara lämpligt att, såsom före likvidationen, upprätta vinst- och förlusträkning avseende den fortsatta rörelsen. Med hänsyn till de växlande förhållandena har beredningen emellertid icke ansett sig böra uppställa krav på att vinst- och förlusträkning i dessa fall skall avlämnas.

Tredje stycket. I förvaltningsberättelsen skall — i den mån det finnes kunna ske utan förfång för bolaget — upplysning lämnas om likvidationens gång. I enlighet med denna bestämmelse böra likvidatorerna lämna aktieägarna upplysningar som ge dem en allmän överblick över vad som ägt rum i bolaget under året samt redogörelse för särskilt viktiga tilldragelser, såsom en mera omfattande försäljningstransaktion, en viktigare uppgörelse med borgenärer o. d. Har bolaget i väsentlig omfattning fortsatt rörelsen eller viss rörelsegren, skall också upplysning givas om resultatet därav, såframt ej vinst- och förlusträkning lämnas angående rörelsen eller nämnda rörelsegren.

För det fall, att i balansräkningen tillgångar upptagits till lägre eller högre värde än i närmast föregående balansräkning, har föreskrivits, att i förvaltningsberättelsen skola angivas de belopp, varmed nedsättning eller höjning skett av de under särskild post i balansräkningen upptagna tillgångarnas sammanlagda värde. Om till de i balansräkningen upptagna värdena å de särskilda tillgångsposterna lägges det belopp varmed nedsättning skett eller från dessa värden drages det belopp varmed ökning ägt rum, erhålles beträffande de olika tillgångsposterna dessas värden enligt den värderingsgrund som tillämpades i närmast föregående balansräkning. Om sistnämnda värden dragas från de värden, som i närmast föregående balansräkning finnas upptagna å de olika tillgångsposterna, erhålles balansvärdet i närmast föregående balansräkning å de tillgångar, för vilka försäljningsintäkterna under året redovisas i likvidationsräkningen.¹

Fjärde och femte styckena. Bestämmelsen i fjärde stycket har oförändrad upptagits från 109 § andra stycket AL.

I femte stycket stadgas skyldighet för likvidatorerna att inom två månader efter räkenskapsårets slut till likvidationsrevisorerna och god man, där sådan förordnats, i huvudskrift eller avskrift överlämna redovisningshandlingarna.

Hör till bolaget *pensions- eller annan personalstiftelse*, varom i lagen den 18 juni 1937 om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser sägs, och var bolagets styrelse enligt 5 § nämnda lag styrelse för stiftelsen, skall — såsom i motiven till 163 § första stycket erinrats — i anledning av likvida-

¹ Exempel.

<i>Balansräkning d. 31 dec. 1945.</i>			
Fabriksfastighet	60 000	Skulder	160 000
Maskiner och inventarier	40 000	Aktiekapital 100 000	
Lager	100 000	Behållning	40 000
	Summa 200 000		Summa 200 000

<i>Balansräkning d. 31 dec. 1946.</i>			
Fabriksfastighet	60 000	Skulder	80 000
Maskiner och inventarier	10 000	Aktiekapital 100 000	
Lager	30 000	Behållning	45 000
Kontant och å bankräkning	25 000		
	Summa 125 000		Summa 125 000

<i>Likvidationsräkning för år 1946.</i>			
Intäkter		Utgifter	
Sålda maskiner och inventarier	30 000	Avbetalning 50 % å skulder	80 000
Sålt lager	80 000	Förvaltningskostnader	5 000
		Överskott	25 000
	Summa 110 000		Summa 110 000

I *förvaltningsberättelsen* för 1946 angives, att i balansräkningen d. 31 dec. 1946 nedsättning skett å maskiner och inventarier med 10 000 kr. och å lager med 20 000 kr.

Å d. 31 dec. 1946 återstående maskiner och inventarier var således det i balansräkningen d. 31 dec. 1945 upptagna balansvärdet 20 000 kr. och å den d. 31 dec. 1946 återstående delen av lagret var det i nämnda balansräkning upptagna balansvärdet 50 000 kr. Realisationsvinsten å försålda maskiner och inventarier var således 10 000 kr. och å försålt lager 30 000 kr.

Då sammanlagda realisationsvinsten var 40 000 kr., nedsättningarna 30 000 kr. och förvaltningskostnaderna 5 000 kr., föreligger ökning av bolagets behållning med 5 000 kr.

tionen enligt samma paragraf andra stycket god man förordnas att handha stiftelsens angelägenheter.

Fordran, som avses i 2 § lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, äger bolaget enligt samma paragraf fjärde stycket hava hos sig innestående. Å denna fordran kan bolaget frivilligt verkställa avbetalningar, men stiftelsen må icke kräva betalning och följaktligen ej heller på grund av fordringen begära bolaget i konkurs. Träder bolaget i likvidation eller försättes i konkurs, skall betalning ske av fordringen i den ordning varom stadgas i 9, 10 och 16 §§. Har bolaget trätt i likvidation och äventyras uppenbarligen stiftelsens rätt och bästa genom åtgärd eller försummelse av likvidatorerna, exempelvis genom åtgärd som innefattar uppenbart åsidosättande av stiftelsens intressen till fördel för andra borgenärer, är fordringen enligt 9 § första stycket sista punkten genast förfallen till betalning. Stiftelsen kan sedan till sitt skydd vidtaga samma åtgärder som annan borgenär¹ och således begära bolagets försättande i konkurs.

Med hänsyn till vikten av att under likvidation styrelsen eller gode mannen för stiftelsen skall kunna ingripa, om stiftelsens rätt och bästa äventyras, har beredningen ansett föreskrifter böra meddelas därom, att de redovisningshandlingar, som årligen skola avgivas av likvidatorerna, samt likvidationsrevisorernas årliga revisionsberättelse, liksom ock den slutredovisning som skall avgivas av dem jämte likvidationsrevisorernas berättelse över granskningen av slutredovisningen, skola i avskrift överlämnas till styrelsen eller gode mannen för stiftelsen. Då de bestämmelser, som för närvarande gälla rörande bolagets styrelses eller likvidatorers skyldighet att giva styrelsen eller gode mannen för stiftelsen del av redovisningen för bolaget, äro upptagna i 18 § andra stycket lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, framlägger beredningen förslag till ändringar i nämnda paragraf.

167 §.

Likvidationsrevisorernas årliga revisionsberättelse. Första stycket. Den paragraf upptager bestämmelser om likvidationsrevisorernas skyldighet att årligen avgiva revisionsberättelse. Berättelsen skall innehålla särskilt uttalande av likvidationsrevisorerna, huruvida enligt deras mening likvidationen onödigt fördröjes eller icke. Om revisionsberättelsens innehåll i övrigt skall vad i 119 § 1 mom. första, andra och femte styckena är stadgat gälla i tillämpliga delar. Då under likvidationen, efter vad vid 168 § anföres, fastställelse ej skall ske av balansräkning för bolaget eller beslut fattas om beviljande eller vägran av decharge, skall naturligtvis i revisionsberättelsen särskilt uttalande ej göras om fastställelse av balansräkningen eller om ansvarsfrihet. 119 § 1 mom. tredje stycket saknar tillämplighet. Föreligger anledning till anmärkning eller erinran, äger vad i nämnda mom. första stycket är stadgat motsvarande tillämpning.

¹ Jfr lagberedningens betänkande (SOU 1937:13) s. 87.

Redovisningshandlingarna skola återställas samtidigt med revisionsberättelsens avlämnande. Därvid skola de vara försedda med påskrift enligt 118 § första stycket andra punkten.

Där god man förordnats, åligger det ej denne enligt förslaget — såsom jämlikt 109 § tredje stycket AL — att avgiva utlåtande över årsredovisningen. Men gode mannen är naturligtvis oförhindrad att, om han anser skäl därtill föreligga, inkomma med yttrande och påkalla dettas behandling å bolagsstämman.

Andra stycket. Beredningen hänvisar till vad som anförts vid 166 § beträffande fall, då till bolaget hör *pensions- eller annan personalstiftelse* som avses i lagen den 18 juni 1937.

Bestämmelser om de skyldigheter, som vid revision i aktiebolag åvila bolagets revisorer beträffande sådan pensions- eller annan personalstiftelse, äro upptagna i 74 a § AL och i förslaget införda i 117 § 1 mom. sista stycket, 118 § andra stycket och 119 § 1 mom. fjärde stycket. Motsvarande skyldigheter böra under bolagets likvidation åvila likvidationsrevisorerna. Föreskrift därom har upptagits i förevarande paragraf andra stycket. Under bolagets likvidation står sådan stiftelse alltid under förvaltning av god man eller särskild styrelse och likvidationsrevisorerna skola således enligt nämnda föreskrift, jämförd med 118 § andra stycket, till gode mannen eller styrelsen för stiftelsen avgiva särskilt yttrande rörande sin granskning av stiftelsens förvaltning och räkenskaper. Detta yttrande skall fogas vid de redovisningshandlingar, som enligt 19 § tredje stycket lagen den 18 juni 1937 skola årligen av gode mannen eller styrelsen för stiftelsen översändas till tillsynsmyndigheten. Beredningen föreslår upptagande av bestämmelse där- om i sistnämnda stycke.

168 §.

Bolagsstämma för granskning av årsredovisningen. Enligt 109 § första stycket AL åligger det likvidatorerna att hålla den årliga redogörelsen för sin förvaltning tillgänglig för aktieägarna. Men bestämmelse saknas om redogörelsens framläggande å bolagsstämma. Beredningen anser föreskrift böra meddelas, att de handlingar, genom vilka likvidatorernas årliga redovisning fullgöres, och den över granskningen av deras förvaltning upprättade revisionsberättelsen skola framläggas på bolagsstämma. En sådan föreskrift är ägnad att medföra förbättrad kontroll. Föreligger anledning till anmärkning, kan åtgärd beslutas av bolagsstämman, såsom entledigande av likvidator och väckande av skadeståndstalan mot honom. Dock anser beredningen bestämmelser ej böra meddelas om prövning å stämman av redovisningen och av fråga om ansvarsfrihet för likvidatorerna. Likvidatorernas uppdrag omfattar hela likvidationen, och periodisk decharge för likvidatorerna skulle kunna medföra frestelse för dem att draga ut på denna. Dessutom synes frågan om ansvarighet i regel ej böra prövas, förrän resultatet av likvidationen kan överskådas. Endast om likvidator entledigas eller eljest avgår eller avlider före likvidationens avslutande, kan ansvarighet en-

ligt 177 § 1 mom. tredje stycket göras gällande, oavsett att slutredovisning ännu icke ägt rum.

Kallelse till den bolagsstämma, å vilken årsredovisningen skall framläggas för granskning, skall enligt förevarande paragraf ske, så snart likvidationsrevisorerna till likvidatorerna avlämnat sin revisionsberättelse. Angående kallelse till stämman stadgas i 161 § sista stycket. Beträffande redovisningshandlingarnas och revisionsberättelsens framläggande å stämman samt tillhandahållande åt aktieägarna under viss tid före stämman skola gälla samma regler som i fråga om redovisningshandlingar och revisionsberättelse före likvidationen enligt 127 § första och andra styckena, sålunda även regeln om rätt för aktieägare att på begäran kostnadsfritt få avskrift av handlingarna sig tillsänd.

169 §.

Skifte av bolagets behållna tillgångar. Denna paragraf motsvarar 112 § AL. I regel innefattar skiftet allenast fördelning på aktieägarna enligt 114 § AL, förslaget 170 §, av en behållning i penningar. Ofta sker successiv utdelning i poster. Enligt 163 § första stycket sista punkten åligger det likvidatorerna att föranstalta om skifte. Skiftet beslutas ej av bolagsstämma; varje aktieägare har en individuell rätt att erhålla vad på hans aktier belöper. Frågan i vad mån på aktierna belöpande andelar kunna utbetalas i annan egendom än penningar har berörts vid sistnämnda paragraf. Likvidatorernas slutredovisning skall innehålla redogörelse för utskiftning.

Om tvistig eller icke förfallen gäld finnes när skifte sker, föreligger icke skyldighet att nedsätta medel till gäldens betalning. Det är tillräckligt att medel innehållas för ändamålet.¹

Innan de i första stycket stadgade förutsättningarna för skifte föreligga, är aktieägare tydligen ej skyldig medverka till skifte genom att mottaga utdelning. Men enligt gällande uppfattning är skifte, som skett annorledes än i 112 § första stycket AL stadgas — skiftet har exempelvis skett före den i kallelsen å okända borgenärer utsatta inställelsedagen eller innan all veterlig gäld blivit gulden — icke utan laga verkan.² Med hänsyn härtill har lydelsen av andra stycket jämkats.

Gällande aktiebolagslag innehåller ej uttrycklig bestämmelse om likvidatorernas ansvarighet för brist som kan uppkomma vid den i andra stycket stadgade återbäringen.³ För sådan brist böra de vara ansvariga efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 196, 199 och 200 §§ stadgade grunder. Bestämmelse därom har upptagits i andra stycket sista punkten. Rörande bestämmelsens innebörd hänvisas till motiven till 79 § 2 mom. andra stycket.

Enligt förslaget 9 § fjärde stycket kan i bolagsordningen vara bestämt, att bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning skola helt eller delvis tillfalla annan än aktieägarna. Skall behållningen i dess helhet tillfalla an-

¹ Jfr prop. 1910 nr 54 s. 119 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 146—147).

² Jfr NJA 1922 s. 137.

³ Skadeståndsskyldighet föreligger nu enligt 135 § andra stycket AL.

nan än aktieägarna, uppkommer ej fråga om skifte mellan dem. Skall endast en del av behållningen tillfalla annan, måste denna del utbetalas, innan skifte må äga rum. Eljest uppkommer återbäringsskyldighet samt skadeståndsskyldighet såväl gentemot bolaget som gentemot den tredje man, till vilken betalning bort ske. Där den rätt som tillkommer sådan tredje man är att anse såsom en borgenärsrätt, följer detta av en omedelbar tillämpning av förevarande paragraf. Även där denna rätt ej är att jämställa med en borgenärsrätt,¹ böra samma påföljder inträda med en analogisk tillämpning av denna paragraf. Särskilda bestämmelser härom saknas i gällande lag och beredningen har ansett anledning ej föreligga att upptaga sådana bestämmelser i förslaget.

170 §.

Delningsgrunden vid skifte. Påskrift på aktiebrev. Talan å skiftet. Första stycket. Detta stycke motsvarar 114 § AL. Rätt till vinstutdelning upphör vid likvidationens inträde, jämväl för preferensaktieägare.

Andra stycket. Då efter skifte ny utdelning å aktie kan förekomma t. ex. på den grund att ny tillgång yppas, bör skyldighet icke föreligga för aktieägare att vid skifte avlämna sitt aktiebrev.² Däremot bör, då utskiftning verkställs, aktiebrevet — vare sig fråga är om utbetalning vid skifte som avses vara slutligt eller om tidigare verkställd utbetalning — förses med påskrift om utskiftningen.

Tredje stycket. Skulle någon aktieägare anse sig icke hava erhållit vad honom tillkommer, bör han ej kunna hålla frågan därom svävande under längre tid. I tredje stycket stadgas, att han vid talans förlust skall inom ett år från det likvidatorernas slutredovisning framlades å bolagsstämma anhängiggöra sin talan. Denna skall riktas mot bolaget, även om det i själva verket blott är fråga huruvida den klagande eller en annan person skall erhålla ett visst belopp; aktieägaren får nämligen anses gentemot bolaget äga anspråk på andel i behållningen enligt förevarande paragraf.

Vinner klagande bifall till sin talan, kan detta, om behållningen redan utdelats, medföra, att viss eller vissa rättsägare eller kanske övriga rättsägare måste återbära vad de uppburit eller del därav för att vederbörlig rättelse skall kunna verkställas. För brist som uppkommer vid dylik återbäring böra likvidatorerna svara i enlighet med vad som stadgas i 169 §. Bestämmelser av nu angivet innehåll rörande återbäringsskyldighet och likvidatorernas ansvarighet hava upptagits i tredje stycket sista punkten.

171 §.

Likvidatorernas slutredovisning. Revisionsberättelse av likvidationsrevisorererna. Bolagsstämma för granskning av slutredovisningen. Denna paragraf motsvarar 115 § AL.

¹ Jfr Bergendal s. 187 o. f.

² Jfr NJA 1928 s. 257 och Skarstedt anm. vid 114 §, 7 uppl. s. 325.

Första stycket. Enligt förslaget skall likvidatorernas slutredovisning av-
givas genom avlämnande av en förvaltningsberättelse med därvid fogade
redovisningshandlingar. Förvaltningsberättelsen skall avse likvidationens
gång från dess början till dess avslutning. Berättelsen bör sålunda innehålla
redogörelse för bolagets ställning enligt den balansräkning som avses i 162 §
första stycket (begynnelsebalansen), för avvecklingsåtgärder av särskild be-
tydelse, såsom försäljning på en gång av någon avsevärdare del av bolagets
tillgångar, för förhållanden vilka eljest varit av särskild betydelse för av-
vecklingen, såsom orsaken till dröjsmål med avvecklingen, uppgörelser med
borgenärer m. m., och för avvecklingens resultat. Berättelsen skall även en-
ligt uttrycklig bestämmelse i förevarande paragraf innehålla redogörelse för
utskiftningen. Med utskiftningen avses såväl redan verkställd utdelning som
slututdelning som utbetalas i samband med slutredovisningen. I berättelsen
bör angivas det totalbelopp som tillkommer varje aktie.

Vid berättelsen skola fogas redovisningshandlingar för hela likvidationen
d. v. s. den balansräkning som avses i 162 § första stycket (begynnelsebalan-
sen), de redovisningshandlingar som årligen avgivits samt redovisningshand-
lingar för tiden från utgången av nästföregående räkenskapsår till tidpunk-
ten för likvidationens avslutande. Då den förvaltningsberättelse däri slut-
redovisningen lämnas avser jämväl nämnda tid, synes det utan uttrycklig
bestämmelse vara uppenbart att särskild förvaltningsberättelse för samma
tid ej är erforderlig.

Berättelsen jämte redovisningshandlingarna skola i huvudskrift eller av-
skrift avlämnas till likvidationsrevisorerna och, om god man förordnats, till
denne. Likvidationsrevisorerna äro skyldiga att inom en månad avgiva slut-
lig revisionsberättelse. Denna skall innehålla särskilt yttrande, huruvida
anledning till anmärkning beträffande förvaltningen av bolagets angelägen-
heter under likvidationen föreligger eller icke. Då den föreslagna lagtexten
emellertid kräver revisionsberättelse, ligger däri en erinran om att bestäm-
melserna i 167 § om likvidationsrevisorers revisionsberättelse skola i tillämp-
liga delar iakttagas. Revisionsberättelsen skall sålunda vara underskriven
av likvidationsrevisorerna; i fall av skiljaktig mening skall bestämmelsen i
119 § 1 mom. sista stycket iakttagas. Revisionsberättelsen skall tjäna aktie-
ägarna till ledning vid slutredovisningens granskning och vid bedömningen
av frågan huruvida skadeståndstalan skall väckas mot likvidatorerna. Då
med hänsyn till den rätt till talan, som enligt förslaget liksom enligt gällande
aktiebolagslag tillkommer enskild aktieägare, dechargeinstitutet ej heller
gäller vid likvidatorernas slutredovisning, åligger det icke likvidationsrevi-
sorerna att i sin slutliga revisionsberättelse avgiva uttalande om ansvars-
frihet.

Andra stycket. Hör till bolaget pensions- eller annan personalstiftelse,
varom i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser sägs,
bör, jämväl då slutredovisning sker, revisionen avse god mans eller särskild
styrelses för stiftelsen förvaltning av dennas angelägenheter under tiden till
slutredovisningen. I andra stycket har därför vad i 167 § andra stycket är

stadgat förklarats skola gälla. Det kan tänkas förekomma att vid tiden för likvidatorernas slutredovisning en behållning finnes hos stiftelsen, som skall delas enligt bestämmelserna i 9 § andra och tredje styckena nämnda lag. Förslag till sådan delning skall enligt 14 § andra stycket samma lag upprättas av gode mannen eller styrelsen för stiftelsen och underställas tillsynsmyndigheten för prövning och fastställelse. Då dessutom kontroll över stiftelsens förvaltning enligt 19 § samma lag utövas av tillsynsmyndigheten, har beredningen ej ansett granskning av stiftelsens förvaltning böra åläggas likvidationsrevisorerna efter det slutredovisning avgivits.

Tredje stycket. Sedan revisionsberättelsen avlämnats till likvidatorerna, skola dessa ofördröjligen sammankalla bolagsstämma för granskning av slutredovisningen. Härvid skola iakttagas samma regler som vid stämma enligt 168 § angående redovisningshandlingarnas och revisionsberättelsens framläggande och tillhandahållande. Med hänsyn därtill att vid slutredovisningen kunna vara fogade ett avsevärt antal redovisningshandlingar, har det icke ansetts lämpligt att varje aktieägare skall äga fordra att på bolagets bekostnad erhålla avskrift av handlingarna. I sista punkten stadgas därför att aktieägare allenast på egen bekostnad kan kräva dylik avskrift.

Föreskriften i 115 § AL att god man, om sådan förordnats, skall yttra sig över slutredovisningen har icke upptagits i förslaget. Lika litet som det skall åligga gode mannen att avgiva yttrande över årsredovisningen skall det åligga honom att avgiva yttrande över slutredovisningen. Av gode mannens allmänna ställning följer emellertid att han har både rätt och, där anledning föreligger, skyldighet att uttala sig rörande såväl den årliga redovisningen som slutredovisningen.

172 §.

Bolagets upplösning; anmälan därom för registrering. Förevarande paragraf motsvarar 117 § AL. Vid registreringsanmälningen skola fogas enligt 213 § andra stycket bestyrkt avskrift av protokoll som förts i ärendet ävensom bevis om dagen för utfärdande av kallelsen å okända borgenärer. Med protokoll som förts i ärendet avses protokoll vid bolagsstämma där slutredovisningen framlagts och granskats.

I utländska lagar finnas bestämmelser om skyldighet för likvidatorerna att under viss tid efter bolagets upplösning förvara dess böcker. Dylik skyldighet åvilar likvidatorerna enligt 13 § bokföringslagen.

För det fall att ytterligare behov av likvidationsåtgärd uppkommer efter det bolaget skall anses upplöst, skall likvidationen fortsättas. Bestämmelser härom givas i 174 §.

173 §.

Likvidationens nedläggande vid anmälan att bolaget saknar tillgångar. Enligt dansk rätt (DAL § 67) får likvidationen, om det visar sig att bolagets medel icke räcka till omkostnaderna, strax avslutas. Likvidatorerna skola

inom åtta dagar till aktiebolagsregistret anmäla att bolaget är upplöst. Vid anmälningen skall fogas bevis att förutsättningarna för likvidationens avslutande föreligga.

Om det vid aktiebolags likvidation visar sig att tillgångar saknas, måste enligt gällande svensk aktiebolagsrätt likvidationen dock fullföljas d. v. s. de beträffande likvidation givna föreskrifter iakttagas och slutredovisning avgivas. Den möjligheten föreligger att bolaget träder i konkurs och att, då tillgångar saknas till bestridande av konkurskostnaderna, bestämmelserna i 9 kap. konkurslagen angående avskrivning av konkurs bringas till tillämpning. I sådant fall äger konkursdomaren enligt 188 § konkurslagen erhålla ersättning av allmänna medel för kostnader för kungörelser, kallelser och underrättelser, där de ej kunna uttagas av borgenär som gjort ansökan om bolagets försättande i konkurs.

Särskilt i fall, då till följd av registreringsmyndighetens ingripande aktiebolag förklaras skyldigt att träda i likvidation enligt 150 eller 151 §, kan det tänkas ofta förekomma att tillgångar icke finnas ens till gäldande av kostnader för likvidationen. I dylika fall torde några enskilda intressen i bolaget under avsevärd tid icke framträtt, och detta är utan tvivel vanligen ett tecken på att tillgångar saknas. Det på registreringsmyndighetens initiativ igångsatta förfarandet får då karaktären blott av ett konstaterande av ett redan tidigare inträtt förhållande, nämligen att bolaget genom saknad av tillgångar upphört att existera såsom ekonomiskt företag. Förfarandet synes därför böra göras så enkelt och billigt som möjligt. Härtill syftar förevarande paragraf, som för de nämnda fallen endast kräver att rätten, på anmälan av likvidatorerna — vilka i dessa fall förordnats av rätten — finner anledning föreligga till antagande att bolaget saknar tillgångar. Rätten äger då förklara att likvidationen skall upphöra och bolaget anses upplöst. Har sådan förklaring meddelats, skola inga vidare likvidationsåtgärder verkställas.

Har likvidationen kommit till stånd genom bolagsstämmobeslut eller efter ansökan av enskild intressent, finnes vanligen anledning till antagande att bolaget äger tillgångar, och i dylikt fall synes därför, om fråga uppkommer rörande undvikande av likvidationsförfarandet på grund av bristande tillgångar, vägen över konkurs med avskrivning jämlikt 9 kap. konkurslagen böra anlitas. Genom de i nämnda kap. upptagna reglerna om kungörelse m. m. vinnas erforderliga garantier för att konkursen icke utan grund avskrivs.

174 §.

Likvidationens fortsättande, om ny tillgång yppas eller eljest behov av likvidationsåtgärd uppkommer. Såsom förutsättning för att bolaget skall anses upplöst angives i förslaget 172 § att likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag och framlagt slutredovisning. Skulle vid slutredovisningens framläggande likvidationen i verkligheten icke vara slutförd utan det sedermera visa sig, exempelvis att för bolaget tillgångar återstå eller att skifte skett ehuru skuld

är obetald, måste bolagsförhållandet anses i denna del fortbestå. Denna ståndpunkt har redan för gällande rätts del kommit till uttryck i domstolspraxis.¹

Första stycket. I förevarande paragraf första stycket har bestämmelse upptagits av innehåll att ifall — sedan bolaget skall anses upplöst enligt 172 eller 173 § — tillgång yppas eller talan mot bolaget väckes eller eljest behov av likvidationsåtgärd uppkommer, likvidationen skall fortsättas.

Om i dylikt fall de förutvarande likvidatorerna eller suppleanter för dem finnas och äro oförhindrade att omhänderhava den fortsatta likvidationen, erfordras icke inkallande av bolagsstämma för val av likvidatorer. De förutvarande likvidatorerna eller suppleanterna återinträda utan vidare i sitt uppdrag. Eljest måste bolagsstämma utlysas för val av likvidatorer. För sådant fall föreskrives, att rätten skall, på anmälan av förutvarande likvidator eller ock av aktieägare, borgenär eller annan, vars rätt kan vara beroende av att någon finnes som kan företräda bolaget, utlysa bolagsstämma för val av likvidatorer. Då den fortsatta likvidationen, som måhända kommer långt efter slutredovisningen, lätt kan förbises av aktieägarna, stadgas att minst två veckor före stämman skall, förutom i bolagsordningen föreskrivna kallelseåtgärder, kungörelse om stämmans hållande ske i allmänna tidningarna och tidning inom den ort, där bolagets styrelse haft sitt säte, så ock skriftlig kallelse med posten avsändas till varje i aktieboken införd aktieägare, om vars postadress uppgift kan utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt inhämtas.

Andra stycket. Om den fortsatta likvidationen skall anmälan för registrering ofördröjligen göras av likvidatorerna. Om anmälningen skall i tillämpliga delar gälla vad i 158 § är stadgat. Sker nytt val av likvidatorer, skall således anmälningen innehålla de uppgifter om likvidatorerna som i nämnda lagrum sägs. I annat fall framgår av underskrifterna å anmälningen, att likvidationen fortsättes av förutvarande likvidatorer eller suppleanter, men det synes lämpligt att omnämmande sker av kvarstående likvidatorer och suppleanter.

Då likvidationsrevisorerna liksom likvidatorerna äro utsedda för hela likvidationstiden, skola de åter träda i verksamhet vid den fortsatta likvidationen. Även en enligt 160 § förordnad god man skall under den fortsatta likvidationen fullgöra sitt uppdrag. Anmälningen att likvidationen fortsättes bör innehålla uppgift därom.

Tredje stycket. Finnas ej behöriga likvidatorer och äger val av likvidatorer ej rum, skall gälla vad i 157 § är stadgat. Rätten eller domaren skall på ansökan förordna likvidatorer. Även förordnande av ersättare enligt

¹ Sedan likvidatorerna i ett bolag framlagt redovisning för sin förvaltning samt efter skedd anmälan i aktiebolagsregistret antecknats, att likvidationen vore avslutad och bolaget upplöst, ansågs aktieägare enligt 84 och 110 §§ AL berättigad att genom magistratens försorg få bolagsstämma utlyst för bevakande av aktieägarnas rätt till vissa avsatta tillgångar (Reg.R:ns årsbok 1931 ref. 33; Olivecrona i SvJT 1929 s. 352, Nial ibd. 1930 s. 538). Och den omständigheten att anmälan gjorts om aktiebolags upplösning har ansetts icke utgöra hinder för borgenär som ej fått likvid att söka bolagets försättande i konkurs (NJA 1900 s. 305, 1915 s. 418).

nämnda paragraf andra stycket kan komma i fråga. När förordnande meddelas med tillämpning av 157 § första eller andra stycket, skall ock under rättelse ske enligt samma paragraf tredje stycket.

Fjärde stycket. Vid likvidationens fortsättande enligt förevarande paragraf skall vad eljest är stadgat om likvidation äga motsvarande tillämpning. Om de förut valda likvidationsrevisorerna på grund av dödsfall eller av annan anledning icke kunna träda i verksamhet, skola nya utses med tillämpning av reglerna i 159 § och anmälan för registrering skall ske enligt nämnda paragraf. Skall nytt val äga rum jämväl av likvidatorer, skall valet av likvidationsrevisorer verkställas å samma stämma. Kan förut förordnad god man ej åter träda i verksamhet, fordras förnyad framställning om sådant förordnande.

Den fortsatta likvidationen anknyter till den föregående likvidationen, där denna avslutades, och vid den fortsatta likvidationen erfordras naturligtvis icke en återupprepning av en sådan redan vidtagen begynnelseåtgärd som kallelse å okända borgenärer. Skulle dylik kallelse icke tidigare hava skett på grund av att likvidationen dessförinnan nedlagts enligt 173 §, måste emellertid kallelse ske vid den fortsatta likvidationen.

Vad angår redovisningen skall inventarium och balansräkning enligt 162 § första stycket upprättas endast om det ej skett vid den föregående likvidationen. I övrigt skall årsredovisning ske enligt 166 §, ifall den fortsatta likvidationen pågår så länge att det uppkommer behov av en från slutredovisningen skild årsredovisning. Den första årsredovisningen omfattar tiden från likvidationens fortsättande till utgången av räkenskapsåret. När den fortsatta likvidationen är fullbordad, skall i vanlig ordning slutredovisning framläggas. Denna omfattar icke mer än tiden från den fortsatta likvidationens början. Likvidationens fortsättning torde icke böra anses bryta den preskriptionstid för anställande av talan mot den förra slutredovisningen som löper enligt 177 § 1 mom. tredje stycket. Skulle likvidationens fortsättande hava nödvändiggjorts därav att likvidatorerna underlåtit att omhändertaga viss bolagets tillgång och slutredovisningen på grund av likvidators uppsåt eller vårdslöshet i denna del varit oriktig, kan emellertid enligt 177 § 1 mom. fjärde stycket talan föras även efter den i tredje stycket första eller andra punkten stadgade tidsfristen.

175 §.

Aktiebolags konkurs; ackordsförhandling utan konkurs m. m. Första och andra styckena. Bestämmelserna i förevarande paragraf första och andra styckena motsvara 118 § AL. Avfattningen av första stycket har jämkats till överensstämmelse med terminologin i nu gällande konkurslag. Då det ansetts önskvärt, att de bestämmelser, som avse införing av förhållanden rörande aktiebolag i aktiebolagsregistret, upptagas i aktiebolagslagen, hava från 54 § lagen om ackordsförhandling utan konkurs överförts där givna stadganden såvitt angår aktiebolag. I förevarande paragraf första stycket

har därför upptagits föreskrift om skyldighet för konkursdomaren att för registrering avsända meddelande rörande beslut om inledande för aktiebolag av ackordsförhandling utan konkurs.

Då bolaget såsom konkursgäldenär företrädes av styrelsen och verkställande direktör, skall bouppteckningsed i konkursen avläggas ej blott av styrelsens ledamöter utan även av verkställande direktör, som icke är styrelseledamot.

Tredje stycket. Enligt 119 § andra stycket AL skall, ifall aktiebolags konkurs avslutats utan överskott och bolaget på den grund anses upplöst, det åligga den som under konkursen sist företrätt bolaget såsom konkursgäldenär att till registret göra ansökan om upplösningen. I förevarande paragraf tredje stycket har anmälningsskyldigheten utsträckt att gälla även det fall att konkursen avslutats med överskott, i vilket fall enligt förslaget 176 § andra stycket likvidation skall verkställas. Anmälningsskyldigheten har ålagts konkursförvaltaren eller, om sådan ej är tillsatt, konkursdomaren.

176 §.

Aktiebolag upplöst efter konkurs utan överskott. Likvidation då överskott finnes. Den i förevarande paragraf första stycket upptagna bestämmelsen motsvarar stadgandet i 119 § andra stycket AL.

I andra stycket upptages bestämmelse angående det i 119 § första stycket AL avsedda fall att vid avslutande av aktiebolags konkurs överskott finnes. Likvidation omfattande detta överskott måste då äga rum, innan bolaget upplöses, och skola bestämmelserna i 154—160 och 162—172 §§ äga tillämpning. Enligt förslaget 175 § skall, även då konkurs avslutas med överskott, meddelande därom för registrering avsändas till registreringsmyndigheten, och registreringsmyndigheten bör övervaka att likvidation kommer till stånd.

Var bolaget redan i likvidation, då dess egendom avträdde till konkurs, måste i fall som avses i andra stycket likvidationen fortsättas, och vad om likvidations fortsättande stadgas i 174 § skall äga motsvarande tillämpning. Bestämmelse härom har upptagits i förevarande paragraf tredje stycket.

Beredningen har i 174 § föreslagit bestämmelser om likvidationens fortsättande för det fall att, efter det likvidation avslutades och bolaget skall anses upplöst enligt 172 eller 173 §, tillgång för bolaget yppas eller talan mot bolaget väckes eller eljest behov uppkommer av likvidationsåtgärd. Motsvarande bestämmelser synas ej vara erforderliga för det fall att bolag skall anses upplöst enligt förevarande paragraf första stycket. Inträffar sådan händelse efter det konkursen skall anses avslutad enligt 146 § konkurslagen, skall konkursen fortsättas och åtgärder företagas efter vad i 148 § konkurslagen stadgas. Skulle konkursen hava avskrivits på grund av bristande tillgång till bestridande av konkurskostnaderna, fortsättes visserligen ej konkursen, om tillgång därefter yppar sig. Men att för detta sällsynta fall upptaga särskilda bestämmelser synes icke böra ifrågakomma. Var bolaget i likvidation när det försattes i konkurs, bör, om efter det konkursen avsluta-

des utan överskott ny tillgång yppas, likvidationen fortsätts jämlikt grunderna för bestämmelserna i 174 § om likvidations fortsättande bl. a. efter det bolag skall anses upplöst enligt 173 §. Var bolaget ej i likvidation när det försattes i konkurs, synas bestämmelserna i förevarande paragraf andra stycket böra äga analogisk tillämpning d. v. s. likvidation verkställas.

177 §.

Talan mot likvidator, syssloman, likvidationsrevisor och god man.

1 mom. I fråga om talan mot aktiebolags likvidatorer på grund av deras förvaltning innehåller gällande lag (116 § AL) endast den bestämmelsen, att aktieägare, som ej åtnöjes med likvidatorernas redovisning, skall vid talans förlust genom stämning anhängiggöra sin talan hos domstol inom ett år från den dag då redovisningen framlades å bolagsstämma. Denna talan avser enligt uttalande i rättslitteraturen utgivande av ersättning till bolaget.¹ Den rätt att föra talan som sålunda tillerkänts aktieägare kan icke anses utesluta, att också bolaget såsom sådant kan föra dylik talan. Bolagsstämma kan med enkel majoritet besluta talans anställande.

Första stycket. I detta stycke första punkten stadgas uttryckligen att bolagsstämma äger besluta, att talan skall på grund av förvaltningen anställas mot likvidator. Uppstår fråga om talan, sedan bolaget efter framlagd slutredovisning eller eljest skall anses upplöst, åligger det rätten att på anmälan av aktieägare utlysa bolagsstämma för frågans behandling. Ifall beslut om sådan talan fattas, skall likvidationen fortsättas enligt 174 §. I den mån de förut valda likvidatorerna äro av jäv hindrade utföra bolagets talan, måste nytt val av likvidatorer äga rum. Detsamma gäller, om talan beslutas under pågående likvidation. Skulle talan beslutas å den bolagsstämma där slutredovisningen framlägges, framgår av en sammanställning av 172 och 174 §§ att bolaget ej skall anses upplöst. Likvidationen skall fortsättas, till dess den väckta talan vunnit prövning.

Andra stycket. Enligt förslaget föreligger rätt för enskild aktieägare att å förvaltningen föra talan mot likvidatorerna för bolagets räkning. I och med bolagets upplösning upphör den intressegemenskap mellan aktieägarna, som är grunden till att för talan mot styrelsen viss minoritet ansetts böra fordras. Den fara för oroande av bolagets verksamhet och därmed för skadande av aktieägarnas gemensamma intressen som en talan mot styrelseledamöter innebär har icke samma betydelse när talan avser likvidatorer. Den enskilde aktieägarens talerätt skall enligt andra stycket tillkomma honom evad bolaget anställt talan eller ej.

Under diskussionen med de sakkunniga har framhållits, att det icke vore lämpligt, att enskild aktieägare skall kunna, liksom en minoritet vilken för talan mot styrelsen, uppträda såsom ställföreträdare för bolaget och i dess namn föra en kanske helt obefogad talan. I förevarande mom. andra stycket föreskrives därför, att aktieägare må föra talan för bolagets räkning men i

¹ Se Nial i Sv JT 1930 s. 538 o. f.

eget namn. Rörande rättegångskostnader skall vad i 135 § sista stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning. En efter slutredovisningen av enskild aktieägare väckt talan medför ej i och för sig fortsättande av likvidationen, men om genom rättegången något tillföres bolaget, uppkommer anledning till likvidationens fortsättande enligt 174 §.

Tredje och fjärde styckena. I tredje stycket första punkten upptages bestämmelse om preskription av talerätt, motsvarande den i 116 § AL upptagna. Om likvidator entledigats eller eljest avgått eller avlidit före likvidationens avslutande, skall enligt andra punkten preskriptionstiden för anställande av talan mot honom utgöra ett år från den bolagsstämma, varå framlagts redovisningshandlingar och revisionsberättelse för det räkenskapsår då avgången eller frånfället inträffade.

Samma undantag från huvudregeln om preskription av talerätt skall gälla som gjorts i förslaget 134 § fjärde stycket i fråga om rätt till talan mot styrelseledamot. Beträffande uppgörelse mellan bolaget och likvidator rörande honom i sådan egenskap åvilande skadeståndsskyldighet skall också vad i 137 § är stadgat rörande uppgörelse med styrelseledamot äga motsvarande tillämpning. Frågan om verkan av en mellan särskilda aktieägare och likvidatorn träffad uppgörelse torde böra överlämnas till rättstillämpningen.

Femte stycket. Beträffande talan mot syssloman, som förordnats enligt 150 eller 151 §, om skadestånd på grund av hans uppdrag skall gälla vad i förevarande paragraf stadgats om talan mot likvidator som avgått eller avlidit före likvidationens avslutande.

Reglerna rörande enskild aktieägares talan avse talan om ersättning för skada som tillfogats bolaget. Lika litet som bestämmelser upptagits rörande den talan om ersättning till enskild aktieägare enligt 197 § för honom tillskyndad skada, som aktieägaren kan föra mot styrelseledamot, hava bestämmelser upptagits om dylik talan gentemot likvidator. Om sådan talan gälla vanliga regler angående skadeståndstalan. Det bör emellertid erinras om att ett viktigt fall, då enskild aktieägare blivit kränkt i sina rättigheter, reglerats i 170 § sista stycket, som innehåller bestämmelser om enskild aktieägares klander av skifte.

2 mom. Beträffande talan mot likvidationsrevisor eller god man, som förordnats enligt 160 §, om skadestånd på grund av hans uppdrag skall vad i 1 mom. första och andra styckena är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Preskriptionstiden för talerätt mot likvidationsrevisor eller god man synes böra bestämmas till två år d. v. s. till samma tid som föreslagits beträffande talan mot revisor. För preskriptionstiden bör gälla samma utgångspunkt, som stadgas i 1 mom. tredje och fjärde styckena i fråga om talan mot likvidator. Om likvidationsrevisor eller god man entledigas eller eljest avgår eller avlider före likvidationens avslutande, bör tiden för talan mot honom — på samma sätt som i sådant fall tiden för talan mot revisor efter vad i motiven till 136 § andra stycket påpekats — räknas från den bolagsstämma, å vilken framlagts redovisningshandlingar och revisionsberättelse avseende det rä-

kenskapsår, då avgången eller dödsfallet inträffade. Vad i 136 § fjärde stycket och 137 § är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fråga om talan mot likvidationsrevisor eller god man och om uppgörelse mellan likvidationsrevisor eller god man och bolaget.

178 §.

Likvidationens upphörande och återupptagande av bolagets verksamhet. Svensk aktiebolagslagstiftning saknar bestämmelser om rätt för aktiebolag, som trätt i likvidation, att avbryta likvidationen och återupptaga sin verksamhet. Även om det under likvidationen visar sig att tillgångar finnas som lämna full täckning såväl för bolagets skulder som för dess aktiekapital, måste likvidationen fullföljas och bolaget upplösas.

I *utländsk* aktiebolagslagstiftning förekomma understundom bestämmelser om rätt för aktiebolag att efter inträdd likvidation under vissa förutsättningar avbryta denna och återupptaga verksamheten. Sålunda gäller enligt *dansk* rätt (DAL § 73), att om det under likvidationen visar sig, att de förhållanden som lett till bolagets likvidation icke längre föreligga, en därför särskilt sammankallad bolagsstämma kan, när bolagets balansräkning enligt Overregistrators bedömning utvisar, att det finnes full täckning till bolagets borgenärer, besluta, att bolagets likvidation skall upphöra och att bolaget ånyo skall träda i verksamhet. För dylikt beslut kräves dock, att aktieägare företrädande minst tre fjärdedelar av aktiekapitalet rösta därför. I *tyska* aktiebolagslagen (AG § 215) stadgas, att om ett aktiebolag genom utgången av föreskriven tid eller genom beslut av bolagsstämma upplösts, bolagsstämma kan, så länge ännu icke skifte påbörjats, besluta bolagets fortsättande. För beslutet fordras majoritet, som omfattar minst tre fjärdedelar av det vid beslutet företrädde aktiekapitalet; bolagsordningen kan ersätta denna majoritet med en större och även uppställa andra villkor. Detsamma gäller, om bolaget blivit upplöst genom konkurs, som avslutats genom tvångsackord eller inställts på bolagets begäran. Likvidatorerna skola till registret anmäla bolagets fortsättande; de hava därvid att visa att skifte ännu icke påbörjats. Beslutet om bolagets fortsättande har ingen verkan innan det införts i registret.

Lagberedningens förslag. Första stycket. Fall kunna otvivelaktigt förekomma, då det kan vara synnerligen önskvärt att ett aktiebolag, som trätt i likvidation, äger avbryta likvidationen och återupptaga verksamheten. Ett likvidationsbeslut kan t. ex. hava fattats på grund av förutsättningar, som sedan visat sig vara oriktiga. Det från praktisk synpunkt viktigaste fallet torde vara, att bolagets ställning visat sig bättre än som beräknats vid likvidationsbeslutets fattande. Emellertid torde tämligen snäva gränser böra dragas för rätten att avbryta likvidation och återupptaga bolagets verksamhet. Såväl för aktieägare som för tredje man kan en dylik åtgärd innebära faror. Det är vidare av vikt, att bolagen ej genom möjligheten att återupptaga verksamheten frestas att åsidosätta nödig omsorg för undvikande av uppkomsten av likvidationsanledning. I förevarande paragraf första stycket föreslås därför, att likvidation skall få avbrytas och verksamheten återupptagas, då bolaget trätt i likvidation på grund av bolagsstämmas beslut i fall, då annan i denna lag stadgad anledning därtill än i 149 § sägs icke var för handen, eller på grund av rättens beslut enligt nämnda paragraf, och an-

ledning till likvidation icke senare uppkommit enligt 49 §, 51 §, 69 § 4 mom. andra stycket, 74 § eller 148 §. Likvidation må således ej avbrytas och verksamheten återupptagas, när bolagsstämman beslutat likvidation i fall, då anledning därtill var för handen enligt 49 §, 51 §, 69 § 4 mom. andra stycket, 74 §, 148 §, 150 § eller 151 §.

För likvidationens avbrytande och verksamhetens återupptagande fordras enligt förslaget, att brist i aktiekapitalet icke föreligger. Om allenast krav härför uppställs, skulle emellertid möjlighet öppnas för bolagen att kringgå lagens stadganden om vinstutdelning. Därför har beredningen ansett det i regel böra liksom enligt tysk rätt krävas att utskiftning ännu ej påbörjats. Har utskiftning påbörjats, synes dock med hänsyn till förslagets bestämmelser om reservfond och skuldregleringsfond återupptagande böra kunna medgivas för det fall, att täckning finnes icke blott för aktiekapitalet utan även för bolagets reservfond — sådan den var vid likvidationens inträde — så ock för dess skuldregleringsfond, i den mån den är erforderlig. Bolagets vid likvidationens inträde befintliga skuldregleringsfond måste vara täckt, i den mån det enligt bestämmelserna i 78 § erfordras med hänsyn till bolagets skuldsättning vid verksamhetens återupptagande. Har utskiftning påbörjats och finnes icke täckning för reservfond och skuldregleringsfond efter vad nu sagts, kan således verksamheten icke återupptagas, med mindre till bolaget tillskjutes belopp som erfordras för åstadkommande av dylik täckning efter vad vid 149 § anföres.

Skulle bolagets borgenärer anse beslut om verksamhetens återupptagande medföra vådor för deras betalningsrätt, äga de till sitt skydd vidtaga de åtgärder som i allmänhet tillkomma borgenär, exempelvis begära bolagets försättande i konkurs. Särskild bestämmelse synes ej erforderlig för det fall att till bolaget hör pensions- eller annan personalstiftelse, varom i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser sägs. Med hänsyn till de föreskrifter, som finnas upptagna i nämnda lag rörande avräkning å pensionsstiftelses fordran för pensionsskulder som betalas under likvidationen och betalning av dess fordran och då — i den händelse pensions- eller annan personalstiftelses fordran ej betalats under likvidationen — på grund av bestämmelserna om täckning för brist i aktiekapitalet täckning måste föreligga för fordringen, synes likvidationens upphörande och verksamhetens återupptagande ej kunna anses lända till minskning av intressenternas rätt. I själva verket torde i regel verksamhetens återupptagande vara till fördel för dem.

Andra och tredje styckena. Huruvida för verksamhetens återupptagande stadgade förutsättningar i avseende å bolagets ekonomiska ställning äro för handen, skall bedömas med ledning av en balansräkning, som likvidatorerna skola upprätta efter de grunder, som gälla för likvidationsbalansräkning enligt 153 §. Den upprättade balansräkningen samt en av likvidatorerna underskriven berättelse rörande skälen till återupptagande av bolagets verksamhet skola överlämnas till likvidationsrevisorerna och god man där sådan finnes. När likvidationsrevisorerna erhållit balansräkningen och berättelsen, skola de så snart ske kan avgiva skriftligt yttrande till likvidatorerna. Ytt-

randet skall innehålla särskilt uttalande, huruvida hinder enligt första stycket — vare sig på grund av likvidationsanledningen eller med hänsyn till bolagets ekonomiska ställning — föreligger eller icke. Finnes god man, skall även han avgiva dylikt yttrande.

Fjärde och femte styckena. Fjärde stycket innehåller bestämmelser om handlingars tillhandahållande före och på den bolagsstämma där fråga om verksamhetens återupptagande skall förekomma. Bolagsstämmans beslut om verksamhetens återupptagande har ansetts böra fattas i samma ordning som frivilligt likvidationsbeslut.¹ Härom stadgas i femte stycket. Hållas två stämmor, skall föreskriften i fjärde stycket tillämpas beträffande båda.

Sjätte och sjunde styckena. Sjätte stycket innehåller bestämmelser om anmälan av bolagsstämmans beslut för registrering. Anmälningen skall innehålla försäkran att hinder enligt första stycket mot verksamhetens återupptagande ej föreligger. Vidare skola vissa handlingar bifogas.

Enligt sista stycket må beslutet icke gå i verkställighet, innan det registrerats. Till dess styrelse valts skola likvidatorerna fortfarande fungera såsom bolagsorgan. Givet är emellertid, att de under den tid, som kan förflyta innan styrelse valts, böra inrätta sitt handlande med hänsyn till det förestående återupptagandet av verksamheten.

Rörande förfarandet, sedan återupptagande beslutats, meddelas bestämmelser i 179 §.

179 §.

Verkan av likvidations upphörande på grund av likvidationsbeslutets upphävande eller beslut om verksamhetens återupptagande. En börjad likvidation kan upphöra på den grund att genom domstols lagakraftgående utslag bolagsstämmans eller rättens beslut om likvidation upphäves eller att beslut enligt 178 § fattas om återupptagande av bolagets verksamhet. Sedan anteckning om likvidationsbeslutets upphävande skett i registret enligt 190 § första stycket eller registrering jämlikt 178 § skett om återupptagande av bolagets verksamhet, skola åtgärder ofördröjligen vidtagas för fortsättande av bolagets verksamhet.

Bestämmelser hava i förevarande paragraf första stycket upptagits om val av styrelse och revisorer och om skyldighet för likvidatorerna att avgiva slutredovisning enligt 171 §. Sedan denna granskats av likvidationsrevisorerna, skola redovisningshandlingarna åtföljda av likvidationsrevisorernas revisionsberättelse avlämnas för granskning till bolagets revisorer. Då bolagets verksamhet skall fortsättas, synes det riktigt att likvidatorernas slutredovisning behandlas i samma ordning som styrelses redovisning. Revisorerna hava att inom en månad till styrelsen över redovisningen avgiva yttrande, som skall innefatta särskilt uttalande angående ansvarsfrihet för likvidatorerna.

¹ Hänvisningen till 147 § första stycket fjärde och femte punkterna innebär, att om särskild föreskrift meddelats rörande frivilligt likvidationsbeslut, denna föreskrift också skall gälla beträffande beslut om verksamhetens återupptagande. Hinder torde väl ej föreligga att i bolagsordningen meddela särskild föreskrift rörande sådant beslut (jfr den tyska rätten, se vidare motiven till 9 §).

Styrelsen har sedan att, på sätt och inom tid varom närmare stadgas, sammankalla bolagsstämman för att besluta angående slutredovisningen.

Beträffande beslut rörande ansvarsfrihet för likvidator och talan om skadestånd enligt 196 § skola de i dessa avseenden beträffande styrelseledamot föreslagna reglerna i 134 och 135 §§ äga motsvarande tillämpning. Talan om skadestånd kan sålunda icke för bolagets räkning föras av enskild aktieägare, varemot den i sistnämnda paragrafer angivna minoriteten kan i där bestämd ordning å bolagets vägnar föra dylik talan.

Som ovan nämnts skola, i fall då likvidationsbeslut upplävt, de i denna paragraf föreskrivna åtgärderna av likvidatorerna vidtagas först sedan anteckning om utslaget i registret skett enligt 190 § första stycket. Sådan anteckning skall ske på anmälan av part. Då talan förts mot bolaget, äga likvidatorerna såsom ställföreträdare för bolaget att göra anmälan. Då det emellertid är av vikt att åtgärder för verksamhetens återupptagande vidtagas så skyndsamt som möjligt, böra likvidatorerna vara skyldiga att ofördröjligen göra dylik anmälan. Bestämmelse därom har upptagits i tredje stycket.

Sedan styrelse och revisorer utsetts, skall styrelsen eller verkställande direktör därom ofördröjligen göra anmälan för registrering.

Om fusion.

I utländska aktiebolagslagar finnas i allmänhet särskilda bestämmelser, som underlätta ett aktiebolags uppgående i ett annat på det sätt att det föras tillgångar och skulder övertagas av det senare och det förra bolaget i samband därmed upphör med eller utan likvidation. Sådana bestämmelser finnas t. ex. i de danska, norska, finska och tyska aktiebolagslagarna. Upphör det övertagna bolaget utan likvidation, föreligger fusion av bolagen i egentlig mening.

Enligt dansk rätt (DAL § 70) kan beslut om överlåtelse av ett aktiebolags förmögenhet i dess helhet eller om ett aktiebolags sammansmältning med ett annat aktiebolag fattas av bolagsstämman. Beslutet måste fattas med den majoritet som enligt bolagsordningen fordras för beslut om bolagets upplösning. Sker överlåtelse till annan än danska staten, dansk kommun eller annat aktiebolag, måste likvidation ske. När överlåtelse sker till danska staten eller dansk kommun, kan till aktiebolagsregistret genast anmälas att bolaget är upplöst. Sker överlåtelse till annat aktiebolag eller sker sammansmältning med annat aktiebolag, kan likvidation underlåtas. Det övertagna bolagets förmögenhet skall i sådant fall förvaltas särskilt, intill dess sex månader förflutit från det stämmobeslutet registrerades, därest ej samtliga fordringsägare antingen medge att detta underlåtes eller erhålla betalning eller betryggande säkerhet. Huruvida erbjuden säkerhet skall anses betryggande avgöres på endera partens begäran av Overregistrator. När slutlig överlåtelse ägt rum, skall det övertagna bolagets styrelse göra anmälan därom till registret.

Om överlåtelse till annat bolag sker mot vederlag helt eller delvis av aktier i bolaget, måste föremålet för det förvärvande bolagets verksamhet vara väsentligen likartat, såvida ej stämman i det överlåtande bolaget beslutar överlåtelsen med den majoritet av nio tiondelar av aktiekapitalet som enligt DAL § 57 fordras för väsentlig ändring i föremålet för bolagets verksamhet; i dylikt fall hava de aktieägare som

rösta mot överlåtelsen rätt till utlösning av sina aktier enligt DAL § 57. Detsamma gäller vid sammansmältning av två bolag, då föremålen för bolagens verksamhet äro väsentligen olika, för båda bolagens vidkommande (jfr Krenchel § 70 note 1 s. 285).

[Beslut om överlåtelse av ett aktiebolags förmögenhet i dess helhet kan enligt norsk rätt (NAL § 83) fattas av bolagsstämman i den ordning som är stadgad för beslut om frivillig likvidation. Beslutet skall ofördröjligen anmälas till handelsregistret. Styrelsen skall ombesörja att bolagets förfallna gäld betalas och dess övriga förpliktelser uppfyllas, såvida icke vederbörande samtycka till att förpliktelserna övergå på den till vilken överlåtelsen skett. I övrigt skola de bestämmelser tillämpas som för upplösning av aktiebolag äro meddelade beträffande upprättande av inventarium och balansräkning, infordrande av tillskott, där tillskott behöves för täckning av gäld, kallelse å bolagets borgenärer och deposition av erforderligt belopp för borgenärer, som ej kunna anträffas eller vilja mottaga betalning eller vilkas fordringar äro stridiga. Överlåtelsen kan icke genomföras och fördelningen av överskottet till aktieägarna icke äga rum, innan bolagets kända gäld är betalad eller betalning är säkerställd och bolagets övriga kända förpliktelser uppfyllda eller giltigt överförda på förvärvaren och dessutom minst sex månader förflutit efter årsstämningen. När överlåtelsen är genomförd, anmäles detta snarast till handelsregistret. — Sker överlåtelse av ett bolags förmögenhet i dess helhet till annat aktiebolag mot vederlag av aktier i detta bolag, komma reglerna om teckningsinbjudan icke till tillämpning på den nyemission som kräves. I sådant fall kan därjämte i avtalet mellan bolagen bestämmas, att ledningen av det överlåtna bolagets angelägenheter genast skall övergå till det förvärvande bolaget (NAL § 84). Det förra bolagets tillgångar skola emellertid förvaltas särskilt, till dess överlåtelsen kan genomföras på sätt förut sagts. Styrelsen i det förvärvande bolaget har att å bolagsstämman, som hålles inom sex veckor efter överlåtelsens genomförande, avge berättelse angående överlåtelsen och de förhållanden som därmed sammanhånga samt redogöra för varje utgift bolagen därvid haft. Tillika skola styrelseledamöterna i båda bolagen var för sig avge en egenhändigt underskriven förklaring, huruvida de själva eller någon annan haft någon inkomst på överlåtelsen och i så fall inkomstens art och storlek.

Enligt finsk rätt (FAL 27 §) kan ett bolag besluta förening med ett annat bolag. Beslutet skall fattas genom ändring av bolagsordningen, och aktieägare, som vid stämman motsagt åtgärden, äger för sin bolagslott av bolaget eller annan aktieägare erhålla lösen enligt dess värde efter senaste bokslut. Det bolag som uppgår i det andra skall, innan förening sker, efter utfärdad årsstämmning betala sin gäld (FAL 44 §; jfr Chydenius s. 78—80).

I den nya tyska aktiebolagslagen upptagas ingående bestämmelser om fusion (AG §§ 233—252). Aktiebolag kunna sammansmältas genom föryttring av det överlåtande bolagets förmögenhet såsom helhet till det övertagande bolaget mot aktier i det senare (Verschmelzung durch Aufnahme) eller genom bildande av ett nytt aktiebolag, på vilket den förmögenhet, som tillhör vart av de bolag vilka förena sig, övergår mot aktier i det nya bolaget (Verschmelzung durch Neubildung). Fusion genom övertagande av ett annat bolags förmögenhet är tillåten, om vartdera bolagets stämman beslutar fusionen. Beslut av det övertagande bolagets stämman erfordras dock icke, om sammanlagda nominella beloppet av de aktier som skola lämnas som vederlag ej överstiger en tiondel av det övertagande bolagets aktiekapital (AG § 234). Till skydd för det överlåtande bolagets borgenärer stadgas (AG § 241), att därest de inom sex månader efter bekantgörandet av fusionens registrering anmäla sig hos det överlåtande bolaget, säkerhet skall ställas, om de ej äga fordra betalning.

Då särskilda bestämmelser om fusion saknas i den gällande svenska aktiebolagslagen, kan en fusion hos oss genomföras endast med anlitande av allmänna civilrättsliga och aktiebolagsrättsliga regler om överlåtelse,

skuldövertagande, likvidation, ökning av aktiekapital m. m. Som dessa reglers tillämpning för de syften som avses vid förening av ett aktiebolag med ett annat genom fusion lätt medför uppkomsten av oklara rättsfrågor och ger upphov även till praktiska svårigheter, användes i bolagspraxis för sammanslagning av två aktiebolag vanligen det tillvägagångssättet, att det ena bolaget förvärvar alla aktierna i det andra bolaget, varefter det förra genom att sätta det senare i likvidation bringar detta att upphöra och till sig i form av likvidationsandel överför dess tillgångar. Då emellertid fusionsfrågorna i samband med den nutida utvecklingen i riktning mot koncentration av ekonomiska företag i större enheter erhållit alltmer ökad betydelse, har lagberedningen ansett vissa bestämmelser om fusion böra upptagas i ett förslag till ny aktiebolagslag.

I första hand synes beredningen behov föreligga av bestämmelser till underlättande av fusion av helägda dotterbolag med moderbolaget. Den koncernbildning, som uppstår när ett aktiebolag, moderbolag, successivt direkt eller indirekt förvärvar aktierna i andra bolag, dotterbolag, kan på grund av ordningen för förvärven bliva till sin utformning mindre ändamålsenlig och understundom mycket invecklad, vilket försvårar överblicken över koncernen såsom ekonomiskt företag och komplicerar koncernredovisningen. Sammanslagning av vissa dotterbolag med moderbolaget eller med mellanstående dotterbolag, moderbolag i en underkoncern, kan då mången gång framstå såsom önskvärd för vinnande av organisatorisk ändamålsenlighet och förenkling. Det synes därför böra öppnas en lättillgänglig väg för fusion, innebärande upplösning av helägt dotterbolag och överflyttning av dess tillgångar och skulder på moderbolaget. Med hänsyn till den rätt att ur dotterbolagets tillgångar erhålla betalning, som tillkommer dess borgenärer, och den fara fusionen understundom kan innebära för dem synas regler till skydd för dotterbolagets borgenärer erforderliga. I detta syfte upptages i förslaget den bestämmelsen, att fusionen icke får bringas till verkställighet utan rättens tillstånd. Tillstånd skall icke meddelas, förrän i viss ordning sörts för att borgenärernas rätt vederbörligen tillgodosetts.

För att möjliggöra en dylik fusion även i sådana fall, då moderbolaget icke äger alla aktierna i dotterbolag, har beredningen till bestämmelserna om fusion av helägt dotterbolag med moderbolaget fogat ett stadgande om rätt för moderbolag, som innehar mer än nio tiondelar av aktierna i dotterbolag, att i viss ordning inlösa återstående aktier, varemot svarar en rätt för envar av de övriga aktieägarna i ett dylikt dotterbolag att påkalla inlösen av sina aktier.

Men även för fall, då ej ett moder- och dotterbolagsförhållande består grundat å innehav av mer än nio tiondelar av aktierna i dotterbolaget, synes en fusion böra kunna åstadkommas under förutsättning av effektivt skydd mot kränkning av minoritetsintressena i det bolag som övertages. De i förslaget i sådant syfte upptagna reglerna om fusion mellan andra aktiebolag än moderbolag och helägt dotterbolag innebära, att aktieägarna i det överlåtande bolaget — sedan förslag till fusionsavtal och vissa handlingar, belysande det överlåtande bolagets ställning och fusionens lämplighet, framlagts för dem

— äga å bolagsstämma besluta godkännande av förslaget till fusionsavtal. Därvid skola särskilda pluralitetsregler gälla för beslutet om godkännande. Dessutom tillerkännes aktieägare, som röstar mot beslutet, rätt att påkalla inlösen av sina aktier efter närmare angivna grunder. Det överlåtande bolagets borgenärer skyddas genom liknande regler som då fusion sker av helägt dotterbolag med moderbolaget. Även sedan bolag trätt i likvidation, skall bolaget kunna genom fusion uppgå i annat bolag.

180 §.

1 mom. Fusion av helägt dotterbolag med moderbolaget. Första stycket Angående skälen till upptagande av bestämmelser om helägt dotterbolags fusion med moderbolaget hänvisas till inledningen till denna avdelning av förslaget. Med hänsyn därtill att de båda bolagen äro rättsligen självständiga rättssubjekt framstår det beträffande ordningen för fusionens genomförande såsom naturligt, att grundvalen för fusionen skall vara ett mellan de båda bolagen träffat avtal. Därigenom kan även större överensstämmelse vinnas med reglerna för fusion enligt 181 §. Någon särskild bestämmelse om huru fusionsavtalet skall träffas mellan moderbolaget och dotterbolaget har ej ansetts erforderlig. Men genom föreskrift därom att det tillstånd av rätten till fusionsavtalets verkställande, som skall krävas enligt förslaget, skall sökas av såväl moderbolagets som dotterbolagets styrelse samt att anmälan av rättens tillstånd för registrering, varigenom fusionen fullbordas, skall göras av båda styrelserna, vinnes trygghet för att avtalet biträts av båda bolagen.

Då avtalet kommer att medföra att dotterbolaget upplöses, synes medverkan böra föreligga från dess bolagsstämma. Beredningen föreslår därför, att tillåtelse till avtalet skall beslutas av bolagsstämma i dotterbolaget. Däremot har beredningen ansett krav icke böra uppställas på medverkan från bolagsstämman i det övertagande bolaget, vare sig beträffande fusionsavtal som avses i förevarande paragraf eller beträffande sådant fusionsavtal som avses i 181 §. Aktiebolags styrelse äger under sin förvaltning av bolagets angelägenheter förvärva tillgångar och ikläda bolaget skulder. Att göra förvärfv av dotterbolag genom aktieköp beroende av bolagsstämmas samtycke är icke möjligt. Med hänsyn därtill vore ett krav på bolagsstämmas samtycke till fusion av ringa värde. I överensstämmelse med dansk rätt har i förslaget därför icke upplagits stadgande om tillåtelse till fusionsavtal av bolagsstämma i det övertagande bolaget. Den ingående prövning, som erfordras för bedömandet av ett sådant avtal, kan företagas endast av styrelsen och denna handlar härvid under fullt förvaltningsansvar. I många fall kan det framstå såsom naturligt, att styrelsen i det övertagande bolaget inhämtar stämmans mening. Beträffande betydelsen i dylikt fall av stämmans beslut för frågan om styrelsens ansvarighet hänvisas till motiven till förslaget 98 § första stycket sista punkten.

Om moderbolagets ekonomiska ställning är sämre än dotterbolagets, kan fusionen lända till förfång för dotterbolagets borgenärer. De böra äga rätt

att fordra betalning eller säkerhet innan fusionen fullbordas. I första stycket andra punkten har därför upptagits den bestämmelsen, att fusionsavtalet icke må verkställas utan tillstånd av rätten. Domstolen har att, innan tillstånd meddelas, tillse att denna borgenärernas rätt iakttagits.

Förutsättning för fusion enligt förevarande mom. är att det övertagande bolaget är moderbolag till det andra och äger samtliga aktier däri. Denna förutsättnings förhandenvaro kommer att i vanlig ordning prövas av registreringsmyndigheten, innan registrering sker av det beslut, varigenom bolagsstämman i dotterbolaget ger sin tillåtelse till fusionsavtalet. Denna prövning blir emellertid i allmänhet begränsad till ett konstaterande av att bolagsstämmans protokoll upptager moderbolaget såsom ägare till alla aktierna. Skulle protokollet i detta avseende vara oriktigt sålunda att annan röstberättigad aktieägare finnes, kan denne tillvarataga sin rätt genom att anställa klandertalan mot bolagsstämmans beslut; en sådan talan förutses i andra stycket. Men då förevarande stycke icke blott såsom en regel om röstningen på bolagsstämman utan såsom en materiell förutsättning för fusionen uppställer kravet att moderbolaget äger samtliga aktier i dotterbolaget, skall tydligen registreringsmyndigheten vägra registrering, även då eljest anledning uppkommer, t. ex. på grund av pågående rättegång, till tvivel därpå, att moderbolaget ehuru enligt aktieboken ägare till samtliga aktier icke verkligen äger dem alla. Detsamma gäller om domstolen vid prövning av ansökan enligt tredje stycket finner anledning till dylikt antagande; även om registrering skett av beslutet om tillåtelse till fusionsavtalet, bör den upptäckta bristen hindra domstolen att giva sitt tillstånd till fusionsavtalets verkställande.

Andra stycket. I detta stycke upptagas bestämmelser om anmälan för registrering av beslutet om tillåtelse till fusionsavtal enligt första stycket. Det är av vikt att fusionsavtal genomföres utan dröjsmål. Beredningen har därför liksom vid nedsättning av aktiekapital föreskrivit vissa tider för vidtagande av de åtgärder, som äro erforderliga för fusionens genomförande, vid äventyr att eljest fusionsfrågan förfaller. Registreringsanmälan skall av dotterbolagets styrelse eller verkställande direktör göras inom fyra månader från det bolagsstämman i dotterbolaget fattat beslut om tillåtelse till fusionsavtal eller, om klandertalan å beslutet anställes, från det denna talan blivit genom lagakraftgående utslag ogillad.

Tredje stycket. Senast fyra månader efter det registrering av beslutet skett skall av båda bolagens styrelser ansökan göras om rättens tillstånd att bringa fusionsavtalet till verkställighet. Vid ansökningen skall fogas av dotterbolagets styrelse eller verkställande direktör underskriven förteckning över dotterbolagets kända borgenärer med angivande av postadress. Rätten skall utfärda kallelse å bolagets borgenärer, både kända och okända, med föreläggande för den som vill göra förbehåll om rätt till betalning av dotterbolaget för sin fordran att sist före klockan tolv å viss dag näst efter sex månader skriftligen göra anmälan därom hos rätten. Bestämmelsen om tiden för anmälan hos rätten, liksom de i tredje stycket upptagna bestämmelserna rörande

de kungörande av och underrättelse om kallelsen, ansluta sig till motsvarande bestämmelser i § 11 förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer. Underrättelse skall dock avsändas jämväl till utländska borgenärer. De borgenärer, som icke inom föreskriven tid göra anmälan hos rätten, förlora i och med fusionens genomförande sin rätt att hålla sig till dotterbolaget och erhålla i stället moderbolaget såsom gäldenär. Om åter borgenär gjort anmälan, skall rätten icke giva tillstånd till fusionens verkställande, med mindre det inför rätten styrkes, att borgenären blivit till fullo förnöjd för sin fordran eller att säkerhet, som av rätten godkännes, ställts för fordringen.* Denna säkerhet kan vara ställd redan innan borgenären gjort sin anmälan t. ex. fastighetsinteckningar för ett obligationslån. Med hänsyn till de i fjärde stycket upptagna reglerna om skyldighet för registreringsmyndigheten att i vissa fall förklara fusionsfrågan förfallen har i tredje stycket sista punkten upptagits föreskrift om skyldighet för rätten eller domaren att underrätta registreringsmyndigheten om en i behörig tid gjord ansökning om rättens tillstånd, så ock om beslut som meddelats i anledning av ansökningen. Det sistnämnda beslutet kan naturligtvis även vara ett beslut av överrätt, vilken i sådant fall har underrättelseskyldighet.

Fjärde stycket. För att fusionen skall vara fullbordad måste enligt detta stycke rättens beslut, varigenom tillstånd givits, efter vunnen laga kraft registreras på anmälan av både moderbolagets och dotterbolagets styrelse. Sådan anmälan skall ske inom sex månader från det lagakraftägande beslut om tillstånd föreligger, vid äventyr att eljest frågan om fusion av registreringsmyndigheten förklaras förfallen.

Femte stycket. Då registrering sker av rättens beslut om tillstånd till fusionsavtalets verkställande, är fusionen fullbordad; dotterbolaget skall anses upplöst, vilket vid registreringen särskilt skall antecknas i registret, samt dess tillgångar och skulder anses vara övertagna av moderbolaget. Aktiebrevet i dotterbolaget medföra således icke vidare någon rätt.

Liksom de flesta utländska lagar har förslaget icke upptagit några bestämmelser till skydd för det övertagande bolagets fordringsägare.¹ Om dessa lida skada till följd av fusionen, på den grund att moderbolaget genom denna ådrager sig ansvar för skulder till högre belopp än värdet av dotterbolagets tillgångar, kunna de begagna sig av de rättsmedel som i allmänhet stå borgenärer till buds. Då fusionen grundar sig på ett avtal, som blir slutligt bindande först genom registrering av rättens beslut om tillstånd till fusionen, torde i fall av moderbolagets konkurs dess borgenärer kunna anställa återvinningstalan mot dotterbolaget inom den för sådan talan i konkurslagen angivna tiden, räknat från registreringen. Att därvid borgenär hos dotterbolaget, som på grund av fusionen fått betalning av moderbolaget, är återbäringskyldig, om han var i ond tro, synes vara tydligt (jfr 38 § konkurslagen). Återvinningstalan mot honom torde även kunna anställas enligt 29 och 30 §§ konkurslagen. Gentemot moderbolaget kunna ledamöterna av moder-

¹ Jfr Hallstein s. 376 o. f.

bolagets styrelse genom fusionen ådraga sig skadeståndsansvar vid uppsåt eller vårdslöshet, vilket ansvar i händelse av bolagets konkurs kan göras gällande av konkursboet.

Sjätte stycket. Om till dotterbolag hör pensions- eller annan personalstiftelse som avses i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser, kan överföring av denna stiftelse till moderbolaget i samband med fusionen ske endast under iakttagande av de regler, som i 11, 13 och 16 §§ nämnda lag uppställas för överföring av personalstiftelse från ett bolag till ett annat. Bestämmelser härom upptagas i detta stycke. Enligt nämnda regler skall det övertagande bolaget ikläda sig ansvar icke allenast för det överlåtande bolagets rättsliga förpliktelser mot stiftelsen och pensionsberättigade utan även för faktiskt utgående pensioner. Till överföringen kräves också tillstånd av tillsynsmyndigheten, vilket naturligtvis icke lämnas med mindre avtalet angående överföringen — som skall biträdas såväl av det överlåtande bolaget som av styrelse eller god man för stiftelsen — innehåller bestämmelse om nyssnämnda ansvarighet för det övertagande bolaget. Innan tillsynsmyndigheten givit sitt tillstånd till stiftelsens överförande i samband med fusionen, kan denna icke komma till stånd, och rätten må ej giva tillstånd till fusionsavtalets verkställande, med mindre det styrkts, att tillsynsmyndighetens tillstånd föreligger. Då överföringen av stiftelsen bör ske vid den tidpunkt, då fusionen är fullbordad, stadgas i förevarande stycke att sådan anmälan för registrering av överföringen, som föreskrives i ovannämnda lag, skall göras samtidigt med anmälningen för registrering av rättens tillstånd till fusionsavtalets verkställande. Då båda anmälningarna skola göras av styrelserna i de båda bolagen, kunna naturligtvis anmälningarna göras i en och samma handling. Bestämmelserna i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser rörande registreringen (23 § och 24 § fjärde stycket) skola iakttagas.

2 mom. Moderbolags inlösen av minoritetsaktier. Såsom redan förut nämnts har lagberedningen ansett möjlighet böra finnas för moderbolag och dotterbolag att genomföra fusion enligt 1 mom., även om ett mindre antal aktier i dotterbolaget ägas av annan än moderbolaget. Fusion bör kunna komma till stånd, sedan dessa aktier inlösts av moderbolaget. Frågan om rätt till sådan inlösen har berörts i den förut omnämnda till lagberedningen överlämnade skrivelsen av februari 1935 från Allmänna Svenska Elektriska Aktiebolaget, Aktiebolaget Svenska Kullagerfabriken, Telefonaktiebolaget L. M. Ericsson, Aktiebolaget Separator och Aktiebolaget Elektrolux. Sedan spörsmålet om skydd för minoritet mot majoritetsmissbruk behandlats, yttras i skrivelsen:

»Om sålunda det synes vara riktigt, att minoritetens rätt — — — skyddas, så kan det å andra sidan vara tillbörligt, att skydd beredes majoriteten mot minoritetsmissbruk. Ur många synpunkter kan det vara för ett moderbolag, som äger största delen av aktierna i ett dotterföretag, av synnerlig vikt, att dotterbolagets förvaltning handhaves såsom om dotterbolaget vore en integrerande del av moderbolagets egen rörelse. Det torde därför böra föreskrivas, att därest någon direkt eller indirekt förfogar över minst 90 % av ett bolags aktiekapital, sådan majoritetsinnehavare skall hava rättighet att

inlösa minoritetsaktierna, dock icke blott enstaka utan samtliga. I brist på åsämjande bör löseskillingen bestämmas av tre skiljemän, utsedda på sätt nu gällande lag om skiljemannaförfarande stadgar, med rättighet för skiljemännen att genom auktoriserad revisor taga del av bolagets räkenskaper och övriga handlingar.»

Då i ett helägt dotterbolag moderbolaget och därmed koncernen städse handlar med samtycke av samtliga aktieägare i dotterbolaget, kan moderbolaget inom ramen för aktiebolagslagstiftningens tvingande föreskrifter till fullo utnyttja de organisatoriska fördelar koncernbildningen erbjuder. Det kan därför ofta vara angeläget för moderbolaget att, då en ringa rest aktier återstår på andra händer, förvärva dessa aktier. Denna omständighet kan ej sällan utnyttjas till anspråk på oskäligt pris för aktierna. Om rätt till fusion av helägt dotterbolag med moderbolaget införes, skulle denna olägenhet kunna komma att bliva ännu mera kännbar. Beredningen anser därför rätt böra införas för moderbolag att inlösa sådan aktieägares aktier. Denna rätt bör motsvaras av skyldighet att på aktieägarens begäran inlösa hans aktier.

Beredningen här icke förbisett de principiella betänkligheter som kunna resas mot en dylik rätt för ett moderbolag att tvångsvis inlösa en minoritets aktier. Men beredningen har ansett, att dessa betänkligheter böra vika med hänsyn därtill att inlösningsrätten icke blott är till fördel för moderbolaget, som därigenom får möjlighet att ordna koncernens organisation och drift enhetligt och rationellt, utan också i regel för minoritetsaktieägarna. Frånvaron av en sådan rätt medför, såsom erfarenheten visar, ej blott frestelse för minoriteten att för sina aktier söka tilltvinga sig oskäligt högt pris, utan även frestelse för majoritetsinnehavaren, moderbolaget, att utnyttja sin ställning till att pressa minoriteten till avhändelse av aktierna för underpris. En ömsesidig rätt till inlösen anvisar en naturlig utväg ur den konfliktställning som lätt uppkommer, och förvisso äro lojala minoritetsaktieägare bättre betjänta med en inlösnings i betryggande ordning än med en utdragen strid med moderbolaget.

Rätten till inlösen synes böra föreligga vid den gräns, där det skydd för de enskilda aktieägarna upphör som minoritetsrättigheterna innebära. I detta mom. föreskrives därför att, om moderbolag äger mer än nio tiondelar av aktierna i dotterbolag, moderbolaget är berättigat att av övriga aktieägare i dotterbolaget inlösa återstående aktier i den ordning varom i 212 § 2 mom. stadgas. Medan moderbolagets inlösningsrätt kan påkallas endast gentemot alla övriga aktieägare samtidigt, har i 212 § 3 mom. rätt tillagts de senare att var för sig begära inlösen; i annat fall skulle rätten lätt bli värdelös. Då ett antal successiva inlösningsprocedurer tydligen skulle kunna förorsaka moderbolaget besvär, kostnader och andra olägenheter, har övertvägts, huruvida icke skyldighet skulle stadgas för övriga aktieägare att förena sig med den som framställer begäran om inlösen, vid äventyr att nytt inlösningsförfarande icke skulle kunna påkallas förrän efter viss tidsfrist. Då emellertid moderbolaget har möjlighet att vid befarade successiva framställningar om inlösen påkalla inlösen enligt första stycket av samtliga aktier och då den

antydde regeln skulle minska inlösningsrättens värde såsom minoritetsskydd, har beredningen icke i förslaget, upptagit någon dylik regel.

181 §.

Fusion mellan andra aktiebolag än moderbolag och helägt dotterbolag.

I denna paragraf upptagas de i inledningen till denna avdelning berörda reglerna om fusion mellan aktiebolag, vilka icke stå till varandra i förhållandet moderbolag och helägt dotterbolag. Reglerna avse fusion i egentlig mening, d. v. s. det överlåtande bolagets uppgående i det övertagande bolaget och upphörande utan likvidation. Fusion enligt denna paragraf föreligger således icke, om ett aktiebolag till ett annat avhänder sig hela sin förmögenhet eller den väsentliga delen därav i syfte att använda vederlaget för fortsatt verksamhet, såsom aktieförvaltande bolag eller eljest.

Fusion enligt förevarande paragraf har jämväl såtillvida samma innebörd som fusion enligt 180 § att det överlåtande bolagets samtliga tillgångar och skulder skola övergå på det övertagande bolaget. Beredningen har övervägt bestämmelser av sådant innehåll, att fusion enligt förevarande paragraf skulle kunna äga rum, även om endast den väsentliga delen av det överlåtande bolagets tillgångar skulle övergå på det övertagande bolaget eller om med övertagandet av tillgångar ej skulle vara förenat övertagande av bolagets skulder eller en del av dem. I dylika fall måste med övertagandet förbindas likvidation av det överlåtande bolaget. Bestämmelser om sådana former av övertagande visade sig emellertid bliva komplicerade, och försiktigheten har synts bjuda att icke giva de nya fusionsbestämmelserna ett så vidsträckt tillämpningsområde. Transaktioner syftande till en överföring av ett bolags förmögenhet på ett annat, som icke är fullständig, komma därför fortfarande att kunna ske endast enligt vanliga regler om överlåtelse av tillgångar, övertagande av skulder, likvidation, nyemission m. m. Och därvid måste beaktas, att avtal om överlåtelse av ett aktiebolags samtliga tillgångar eller en väsentlig del därav i allmänhet torde framstå såsom stridande mot bolagsordningens bestämmelser om föremålet för bolagets verksamhet eller såsom innefattande kringgående av aktiebolagslagens stadganden om likvidation och tillgångarnas försäljning under likvidation. Bindande avtal av sådant innehåll kan därför i regel icke träffas, förrän det överlåtande bolaget trätt i likvidation samt därjämte endast under vissa förutsättningar.¹ Enligt förslaget underlättas träffande av sådant avtal, efter det bolaget trätt i likvidation, genom bestämmelser om fusionsavtal under likvidation (182 §). Vidare bör erinras därom, att med tillämpning av förslaget 178 § ett bolag, som trätt i likvidation i syfte att därefter åstadkomma en sådan överföring av förmögenhet till ett annat bolag, kan, ifall överföringen av någon anledning icke skulle komma till stånd, under vissa förutsättningar återupptaga verksamheten.

Under bestämmelserna om fusion enligt förevarande paragraf faller ej heller övertagande av ett bolags samtliga tillgångar och skulder mot annat veder-

¹ Jfr NJA 1924 s. 186 och N1a1: Studier s. 143 o. f.

lag än penningar eller aktier i det övertagande bolaget, som kunna fördelas mellan aktieägarna i det överlåtande bolaget. Eljest skulle för dettas upplösning erfordras likvidation i egentlig mening. De fusionsavtal, som falla under paragrafen, d. v. s. avtal avseende totalövertagande av aktiebolags tillgångar och skulder mot vederlag i penningar eller aktier efter vad nyss sagts, äga emellertid den största praktiska betydelsen.

1 mom. Enligt första stycket må mellan aktiebolag avtal träffas därom, att det ena bolagets alla tillgångar och skulder skola genom fusion övertagas av det andra mot vederlag i penningar eller aktier i det övertagande bolaget. För att fusion skall kunna komma till stånd fordras dock, att av styrelsen i det överlåtande bolaget framlagt förslag till fusionsavtal av föreskrivet innehåll godkänts av bolagsstämman i detta bolag efter vad i 2 mom. sägs. För verkställighet av fusionsavtalet fordras liksom enligt 180 § rättens tillstånd.

Förevarande paragraf innehåller lika litet som 180 § några bestämmelser rörande fusionsavtalets träffande mellan bolagen eller krav på medverkan till fusionsavtalet från bolagsstämman i det övertagande bolaget. Sådan medverkan fordras naturligtvis, om fusionen ej kan äga rum utan ändring i bolagsordningens bestämmelser om föremålet för bolagets verksamhet eller om vederlaget helt eller delvis skall utgå i aktier som emitteras av det övertagande bolaget. Liksom enligt 180 § vinnes, på sätt närmare anföres vid förevarande paragraf 3 mom., genom föreskrifterna rörande ansökan om rättens tillstånd till fusionsavtalets verkställande och anmälan av tillståndsbeslut för registrering trygghet för att avtalet biträtts av båda bolagen.

Enligt andra stycket 1 skall fullständigt *förslag till fusionsavtal* mellan det överlåtande och övertagande bolaget föreläggas stämman i det överlåtande bolaget. Godkännes förslaget, ligger det till grund för det följande fusionsförfarandet och kan icke ändras. Härav framgår nödvändigheten av att det redan vid förslagets framläggande föreligger full enighet med det övertagande bolaget om förslaget. Denna enighet kan hava kommit till uttryck därigenom att ett villkorligt bindande avtal upprättats. Skall överlåtelsen ske mot aktier i det övertagande bolaget, kan dock såsom nedan närmare beröres något avtal med rättslig verkan icke föreligga i avseende å aktieteckningen.

Med hänsyn till den stora betydelse en fusion har för aktieägarna i det överlåtande bolaget är det av vikt, att de erhålla ej blott kännedom om fusionsavtalets innehåll utan också i övrigt sådana upplysningar att de kunna bilda sig en uppfattning om fusionens ekonomiska innebörd och verkningar. I överensstämmelse med vad som föreslås beträffande handläggningen av fråga om ökning eller nedsättning av aktiekapital föreskrives, att särskild berättelse skall avgivas av styrelsens ledamöter och verkställande direktör samt yttrande lämnas av bolagets revisorer. Berättelsen och yttrandet skola jämte avskrift av senaste fastställda balansräkningen samt av förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen för samma år dels framläggas å bolagsstämman och dels hållas tillgängliga för aktieägarna viss tid före stämman.

Ifall överlåtelsen sker mot vederlag som helt eller delvis utgöres av aktier i det övertagande bolaget, skall även avskrift av det övertagande bolagets senaste fastställda balansräkning, jämte förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen för samma år, framläggas.

Beträffande *innehållet av förslaget till fusionsavtal* föreskrives i förevarande mom. tredje stycket, att förslaget skall innehålla uppgift å det värde i penningar, som beräknas genom fusionen belöpa på varje aktie i det överlåtande bolaget. Denna uppgift har betydelse såtillvida att den dels ger aktieägarna ledning vid bedömningen av förslaget dels utgör det minimibelopp, som en mot fusionsförslaget röstande aktieägare kan fordra att erhålla vid inlösningen av hans aktier (212 § 1 mom.). I fall då vederlaget skall helt eller delvis utgå i aktier i det övertagande bolaget, vilkas värde kan vara svårt att bedöma för de enskilda aktieägarna i det överlåtande bolaget, vinnas genom nämnda uppgift en viss garanti för att villkoren för fusionen äro bestämda på ett för aktieägarna i det överlåtande bolaget tillfredsställande sätt. Skulle sistnämnda aktier hava beräknats till ett enligt vissa aktieägares mening för högt värde, kan det antagas medföra, att dessa påkalla inlösen av sina aktier.

Om vederlaget för de överlåtna tillgångarna helt eller delvis utgöres av aktier i det övertagande bolaget, är det icke alltid möjligt att bestämma utbytesförhållandet så att på varje aktie i det överlåtande bolaget belöper en eller flera hela aktier i det övertagande bolaget. I sådant fall skall aktieägare i det överlåtande bolaget vara berättigad att för varje sin aktie erhålla ett eller flera av det övertagande bolaget utställda delbevis på enahanda sätt som är stadgat i 62 och 71 §§ beträffande teckningsrättsbevis och delbevis vid kapitalökning. I fusionsavtalet skall angivas det antal delbevis, som belöper på varje aktie i det överlåtande bolaget, samt det antal sådana delbevis som erfordras för utbekommande av en aktie i det övertagande bolaget. Utan särskild bestämmelse torde det vara uppenbart att den som äger flera aktier i det överlåtande bolaget kan med bolaget träffa överenskommelse om att han skall i stället för delbevis erhålla mot hans aktier enligt utbytesförhållandet svarande antal hela aktier, eventuellt jämte delbevis, i det övertagande bolaget.

2 mom. I första stycket angives den pluralitet, som skall erfordras för bolagsstämmas beslut om godkännande av förslag till fusionsavtal. Med hänsyn till att fusionen innebär det överlåtande bolagets upphörande under ett från den normala avvecklingen avvikande förfarande har beredningen ansett, att icke allenast den för beslut om frivillig likvidation enligt 147 § första stycket fjärde punkten erforderliga pluraliteten bör krävas, utan att det jämväl bör fordras att den majoritet som biträder beslutet representerar minst tre fjärdedelar av det på sista stämman företrädda aktiekapitalet. Det må här erinras om att enligt den i 123 § sista stycket förslaget upptagna bestämmelsen det övertagande bolaget, om det äger aktier i det överlåtande bolaget, icke är jävigt att rösta på stämman rörande fusionen.

I andra stycket upptages den redan i inledningen till denna avdelning antydda regeln, att aktieägare som å sista stämman röstat mot beslutet kan, såframt han vid stämman gör förbehåll därom, påkalla att hans aktier inlösas av de aktieägare som å stämman röstat för beslutet. Närmare bestämmelser rörande inlösningsförfarandet hava meddelats i 212 § 1 mom. De aktieägare, som icke komma till stämman eller där icke göra förbehåll om inlösen, få finna sig i att fusionen genomföres. Liksom i 142 § andra stycket har upptagits bestämmelse, att om vid stämman förbehåll göres, förnyad omröstning i fusionsfrågan kan påkallas.

Beslut om godkännande av förslaget till fusionsavtal skall av det överlåtande bolagets styrelse eller verkställande direktör anmälas för registrering.

3 mom. Då jämväl fusion enligt förevarande paragraf avser övertagande av det överlåtande bolagets skulder, måste dess borgenärer skyddas enligt de i 180 § 1 mom. upptagna reglerna om rättens tillstånd till fusionens verkställande. Ansökningen till rätten skall göras av såväl det övertagande som det överlåtande bolagets styrelse. I fråga om ansökningen, om förteckning över och kallelse å det överlåtande bolagets borgenärer, om kungörande av och underrättelse om kallelsen, om anmälan av förbehåll, om överförande av pensions- eller annan personalstiftelse samt om ärendets handläggning i övrigt skall vad i 180 § 1 mom. tredje och sjätte styckena är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Jämväl reglerna i 180 § 1 mom. fjärde stycket om anmälan för registrering av rättens tillståndsbeslut, om fusionsfrågans förfallande och om anteckning därom i registret skola enligt detta mom. andra stycket äga motsvarande tillämpning vid fusion enligt förevarande paragraf.

Beträffande det skydd som borgenärerna hos det övertagande bolaget åtnjuta gäller vad i motiven till 180 § 1 mom. sagts om skyddet för moderbolags borgenärer vid fusion som där avses. Skada genom en fusion enligt nu förevarande paragraf kan drabba det övertagande bolagets borgenärer icke blott, såsom i fall enligt 180 §, om de övertagna skulderna överstiga värdet av de övertagna tillgångarna, utan även om vederlaget överstiger värdet av det överlåtande bolagets behållna tillgångar.

På motsvarande sätt som enligt 180 § 1 mom. femte stycket skall enligt förevarande mom. tredje stycket fusionen anses fullbordad och sålunda tillgångar och skulder övertagna av det övertagande bolaget i och med att rättens lagakraftvunna beslut om tillstånd till fusionsavtalets verkställande blivit registrerat. På grund av föreskriften, att registreringsanmälningen skall göras av båda bolagens styrelser kommer i allmänhet trygghet att föreligga för att vid registreringsanmälningen slutligt avtal är träffat mellan bolagen, vare sig avtalet tidigare ingåtts villkorligt under förutsättning av bolagsstämmobeslut i det överlåtande bolaget och rättens tillstånd, eller avtalet ingåtts först efter det rättens tillstånd erhållits. Om emellertid vederlaget helt eller delvis skall utgöras av aktier i det övertagande bolaget samt för sådant ändamål nyemission skall äga rum, kräves för att slutligt avtal skall föreligga att beslut

om dylik nyemission i vederbörlig ordning fattats och att aktierna tecknats av det överlåtande bolaget. Beredningen har icke ansett det tillrådligt att för detta fall frångå den viktiga principen att utfästelse om framtida aktieteckning icke är bindande. Något större praktiskt behov av undantag från nämnda princip torde heller knappast föreligga, då det regelmässigt måste vara visst, att det överlåtande bolagets styrelse, efter det att den själv föreslagit fusionen och denna godkänts av bolagsstämman med den erforderliga kvalificerade pluraliteten, icke underlåter att fullborda fusionen genom verkställande av aktieteckning. Ofta föreligger dessutom sådant förhållande, att det övertagande bolaget äger tillräckligt stort inflytande över det andra för att kunna trygga fusionens genomförande.

Vid den tidpunkt då fusionen skall anses fullbordad, d. v. s. när rättens tillståndsbeslut registreras, måste således aktieteckning vara verkställd. Förklaring därom skall enligt andra stycket andra punkten finnas i anmälningen för registrering av rättens tillståndsbeslut. Skulle aktieteckning hava skett men fusionsfrågan likväl förfalla, blir aktieteckningen, som sker under förutsättning att fusionen kommer till stånd, utan verkan. Då vederlaget för de tecknade aktierna övergår först i det ögonblick då fusionen fullbordas, kommer ingen ökning av aktiekapitalet i det övertagande bolaget till stånd.

När fusionen genom registreringen är fullbordad, är det överlåtande bolaget fritt från skulder. För bolagets upplösning erfordras därför ej likvidation utan endast fördelning av vederlaget, d. v. s. av penningar eller aktier, resp. delbevis, i det övertagande bolaget. Denna uppgift skall omhänderhavas av styrelsen i det överlåtande bolaget. Aktierna hava tecknats av denna styrelse å det överlåtande bolagets vägnar och utställas på detta bolag; vid skiftet skola aktiebrevens av styrelsen förses med erforderlig transport. Delbevis återställas vanligen och med fördel på innehavaren. Rörande skiftet skola i övrigt tillämpas bestämmelserna i förslaget 170 §. Styrelsen skall vidare avgiva slutredovisning enligt 171 §, varefter bolaget skall anses upplöst och anmälan därom göras för registrering enligt 172 §. Uppkommer fråga om talan t. ex. skadeståndstalan mot styrelsen eller verkställande direktör, äger 177 § motsvarande tillämpning.

För det sällsynta fall att efter fusion enligt 180 § 1 mom. talan t. ex. om återvinning av fusionsavtalet väckes torde det utan särskild bestämmelse vara tydligt att enligt grunderna för stadgandet i förevarande mom. tredje stycket andra punkten denna talan skall utföras mot dotterbolagets styrelse och att, i den händelse denna talan bifalles, bolagets organ återupptaga sina uppgifter. I sådant fall lärer i allmänhet grund komma att föreligga för bolaget att träda i likvidation.

182 §.

Fusion av aktiebolag i likvidation med annat aktiebolag. Enligt 181 § kan ett fusionsavtal avse endast övertagande av ett aktiebolags samtliga tillgångar och skulder. Vill ett aktiebolag med ett annat träffa avtal som

icke avser ett sådant totalövertagande, kan det senare bolaget, sedan det trätt i likvidation, enligt de regler som gälla jämlikt 163 § avyttra tillgångar till det förra genom försäljning i ett sammanhang och jämväl med detta bolag träffa avtal om övertagande av skulder. Emellertid synes det kunna vara till fördel för bolaget i likvidation att likvidatorerna, sedan de verkställt realisation av tillgångar och betalning av skulder som ej skola övertagas samt eventuellt utskiftning, äga träffa fusionsavtal med det andra bolaget om övertagande av de tillgångar och de skulder som återstå. I sådant fall skall vad i 181 § 1—3 mom. är stadgat äga motsvarande tillämpning, och skall därvid vad om styrelsen och dess ledamöter samt om revisorerna är stadgat gälla i avseende å likvidatorerna samt å likvidationsrevisorerna och god man som förordnats enligt 160 §. Berättelse som avses i 181 § 1 mom. andra stycket 3 skall således vara underskriven av samtliga likvidatorer, och yttrande som avses i samma stycke 4 skall avgivas av likvidationsrevisorerna och god man, där sådan förordnats enligt 160 §. Likvidationen skall därefter avslutas efter vad i 170—172 och 177 §§ är stadgat.

Om registrering.

183 §.

Registreringsmyndigheten och aktiebolagsregistret. Förevarande paragraf motsvarar 120 § AL. Då enligt förslaget på registreringsmyndigheten skall ankomma icke blott att föra aktiebolagsregistret utan även andra uppgifter, främst förberedande granskning av handlingar, som avse aktiebolags bildande, har i första stycket angivits vilken myndighet som skall vara registreringsmyndighet. I andra stycket föreskrives, att hos registreringsmyndigheten skall föras aktiebolagsregister för inskrivning av de uppgifter, vilka enligt aktiebolagslagen skola för registrering anmälas eller vilkas intagande i registret eljest är eller varder föreskrivet.

184 §.

Ansökan och anmälan hos registreringsmyndigheten. Förevarande paragraf motsvarar 121 § AL.

Första stycket. Såväl ansökan om aktiebolags registrering som anmälan för registrering skall ingivas eller i betalt brev insändas till registreringsmyndigheten. Sådan ansökan eller anmälan skall vara åtföljd av stadgade avgifter för registreringen och dess kungörande.

Bestämmelsen i 121 § första stycket andra punkten AL, att underskriften å anmälan, där denna avlämnas genom ombud eller insändes med posten, skall vara styrkt av vittnen, förbises ofta och därav vållas ej sällan avsevärd omgång. Ansökningar om patent och om registrering av varumärke må insändas till patent- och registreringsverket utan att sökandens un-

derskrift är av vittnen styrkt.¹ Olägenhet härav torde ej hava uppkommit. Beredningen föreslår därför att nämnda bestämmelse måtte utgå. Underskrift skall enligt förslaget vara av vittnen styrkt, endast där det särskilt föreskrives.

Då anmälan hos registreringsmyndigheten avser förhållande som skall införas i aktiebolagsregistret, har uttrycket »anmälan för registrering» brukats i förslaget. När det åligger myndighet att tillstålla registreringsmyndigheten uppgift, som skall införas i registret, användes uttrycket »meddelande för registrering». Skall uppgiften ej införas i registret, brukas uttrycket »underrättelse till registreringsmyndigheten».

Andra stycket. Enligt 121 § andra stycket AL skall, då aktiebolags registrering sökes, varje styrelseledamot och suppleant, så ock i övrigt envar, som, ensam eller i förening med annan, är berättigad att teckna bolagets firma, på samma gång egenhändigt inskriva sin namnteckning i registret eller i särskilt bihang till detta, såframt ej namnteckningen förefinnes å anmälningsskriften och blivit av vittnen styrkt. På enahanda sätt skall förfaras, då anmälan sedermera sker därom, att styrelseledamot eller suppleant blivit utsedd, eller att eljest någon, ensam eller i förening med annan, blivit berättigad att teckna firman. Den namnteckning som sålunda skall inskrivas i registret eller i särskilt bihang har karaktär av allenast ett stilprov. Det torde knappast hava förekommit, att inskrivning av namnteckning skett i registret eller i särskilt bihang till detsamma. Lagberedningen har ansett sig böra föreslå, att där bevittnad namnteckning ej finnes å ansökningen, skall vid ansökningen fogas en särskild bilaga därå bevittnad namnteckning finnes. Bestämmelse härom upptages i andra stycket, vars innehåll i övrigt lämpats efter förslaget.

Utan särskild föreskrift synes det tydligt, att om namnändring förekommer, anmälan därom med av vittnen styrkt namnteckning å anmälningsskriften eller i särskild bilaga skall göras för registrering.

185 §.

Vägran av registrering. Denna paragraf motsvarar 122 § AL. Då beträffande behandlingen av ansökan om registrering av aktiebolag och av anmälan för registrering i vissa hänseenden särskilda bestämmelser skola gälla enligt förslaget, hava bestämmelserna om sådan ansökan och om sådan anmälan upptagits i särskilda mom.

1 mom. Har, då ansökan om aktiebolags registrering göres, i fråga om själva ansökningen eller i fråga om upprättande av handling, som skall fogas vid ansökningen, icke iakttagits de föreskrifter, som finnas för varje särskilt fall stadgade, eller prövas beslutet om antagande av bolagsordning eller om bolagets bildande icke hava tillkommit i föreskriven ordning, skall registrering vägras. Såsom grund för registreringsvägran har vidare tillagts,

¹ Jfr 4 § förordningen den 16 maj 1884 ang. patent och 3 § lagen den 5 juli 1884 om skydd för varumärken.

att eljest hinder mot registrering av bolaget prövas möta på grund av föreskrifterna i aktiebolagslagen eller annan lag eller författning. Sådant hinder föreligger t. ex. då vid ansökning om registrering av aktiebolag, i vars bolagsordning finnes intaget förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs, vilket ej avser samtliga aktier i bolaget, antalet fria aktier överstiger den enligt förbehållet medgivna delen av aktierna i bolaget.

Bestämmelserna i förevarande mom. andra och tredje punkterna hava föranletts av förslagets stadganden angående registreringsmyndighetens förberedande granskning av stiftelsehandlingarna samt stiftarberättelse och granskningsberättelse. Har godkännande meddelats av registreringsmyndigheten enligt 15 §, skall förnyad granskning ej ske av stiftelsehandlingarna och berättelserna, där bolagsbildningen ägt rum på grundval av dessa. Om de i fråga om bolagets bildande vidtagna efterföljande åtgärderna ej föranleda anmärkning, skall sålunda enligt förslaget bolaget registreras, oberoende av att tidigare vid bolagsbildningen begånget fel icke beaktats vid stiftelsehandlingarnas och berättelsernas godkännande enligt 15 §.

Denna huvudregel synes emellertid böra modifieras, ifall det föreligger bolagsbildning på grundval av bestämmelse som avses i 7 §. Registreringsmyndigheten skall vid sin förberedande granskning tillse, att de uppgifter, som i stiftelseurkunden, kungörelsen angående bolagsbildningen och berättelserna intagits rörande sådan bestämmelse, äro riktiga och äga den fullständighet som föreskrives. Vid denna granskning är registreringsmyndigheten huvudsakligen hänvisad till vad de handlingar som kunna vara upprättade rörande bestämmelsen innehålla men äger naturligtvis taga hänsyn även till i övrigt kända förhållanden. Om godkännande meddelats enligt 15 § men vid registreringsansökningens behandling registreringsmyndigheten — måhända genom påpekande från aktietecknares sida — erhållit kännedom om omständigheter som ej framgått vid granskningen, bör registreringsmyndigheten icke vara ovillkorligen bunden av sitt tidigare godkännande. Finner registreringsmyndigheten, att en väsentlig felaktighet i fråga om handlingarnas innehåll föreligger, bör registreringsmyndigheten kunna vägra registrering.

I förevarande mom. andra punkten har därför upptagits bestämmelse, att vad de vid ansökningen om aktiebolags registrering fogade handlingar innehålla ej må, såvitt dessa handlingar godkänts av registreringsmyndigheten enligt 15 §, föranleda vägran av registrering, därest icke i fråga om bestämmelse som avses i 7 §, med hänsyn till upplysningar vilka ej framgått av de handlingar som förut prövats av registreringsmyndigheten, väsentlig felaktighet finnes föreligga.

Har å konstituerande stämman ändring beslutats i den godkända bolagsordningens innehåll eller av sådan i den godkända stiftelseurkunden intagen bestämmelse som avses i 7 §, skall naturligtvis granskning ske som i första punkten avses och registrering vägras, om härvid hinder mot registrering finnes föreligga. I enlighet härmed har tredje punkten avfattats.

2 mom. Första stycket. Har vid anmälan för registrering eller i fråga om

upprättande av handling, som skall fogas vid sådan anmälan, icke iakttagits de föreskrifter som finnas för varje särskilt fall stadgade, eller prövas beslut, som anmäles för registrering, icke hava tillkommit i föreskriven ordning eller ej stå i överensstämmelse med föreskrifterna i denna lag eller eljest strida mot lag eller författning, skall — liksom enligt 122 § första stycket AL — registrering vägras. Såsom grund för vägran av registrering av bolagsstämmobeslut har vidare upptagits, att beslutet strider mot bolagsordningen eller är till sin avfattning i något viktigare hänseende otydligt eller vilseledande. I sistnämnda hänseende överensstämmer stadgandet med bestämmelsen i 15 § första stycket.

Då anmälan om bolagsstämmobeslut göres för registrering, skall registreringsmyndigheten pröva beslutets giltighet, oavsett om klandertiden utgått eller väckt klandertalan ännu icke vunnit prövning. Av skäl som utvecklats i motiven till 145 § 1 mom. skall, där klandergrund föreligger, beslutet bliva gällande, om klandertalan ej instämnes inom föreskriven tid, och beslutet skall därefter registreras. Detta gäller dock ej, där i aktiebolagslagen eller bolagsordningen upptagna föreskrifter om särskild röstpluralitet ej rätteligen iakttagits. Enligt förevarande mom. första stycket andra punkten skall därför, när annan klandergrund föreligger, registrering äga rum, sedan tid för anställande av talan utgått utan att talan instämts. Har av misstag registrering ägt rum, då vid beslut föreskrifter i denna lag eller bolagsordningen om särskild röstpluralitet icke rätteligen iakttagits, medför detta enligt 145 § 1 mom. tredje stycket att beslutet när klandertiden utgått blir gällande. Om registrering äger rum innan klandertiden utgått och klander väckes, skall, om klandertalan vinner bifall, enligt 190 § andra stycket anteckning i registret göras att på nämnda grund den tidigare anteckningen i registret avföres. I fall då ett bolagsstämmobeslut är en nullitet av anledning som sägs i motiven till 145 § 1 mom. skall naturligtvis även efter klandertidens utgång registrering alltid vägras.

Andra stycket. Där styrelsen enligt 70 § beslutat aktiekapitalets ökning under förutsättning av bolagsstämmans godkännande, hava styrelsen och verkställande direktör enligt samma paragraf att hos registreringsmyndigheten göra ansökning om godkännande av ökningsbeslutet och de i 70 § tredje stycket omförmälda handlingarna. Registreringsmyndighetens godkännande får anses förutsätta samma prövning som registrering enligt 56 §. Registrering sökes därefter av bolagsstämmans beslut om godkännande av styrelsens ökningsbeslut. I sådant fall synes förnyad prövning i registreringsärendet av ökningsbeslutet och nämnda handlingar ej böra ske. Ett motsvarande undantag som vid aktiebolags registrering bör emellertid äga rum, där i ökningsbeslutet intagits bestämmelse som i 54 § sägs. I förevarande mom. andra stycket har därför föreskrivits, att där beslut om aktiekapitalets ökning fattats av styrelsen enligt 70 § samt ökningsbeslutet och de i 70 § tredje stycket omförmälda handlingarna godkänts av registreringsmyndigheten, vad i förevarande paragraf 1 mom. andra punkten stadgas skall i fråga om

bestämmelse som avses i 54 § äga motsvarande tillämpning, då registrering sökes av bolagsstämmans beslut om godkännande av ökningsbeslutet.

3 mom. Första stycket. Vägras registrering på ansökan eller anmälan som gjorts av representant för aktiebolag, skall registreringsmyndigheten ofördröjligen med posten översända underrättelse om beslutet till bolaget. Avser ansökan oregistrerat bolag och bolagets postadress ej angivits i ansökningen, skall naturligtvis underrättelsen översändas till stiftarombudet. Har anmälan gjorts enligt sista stycket i 103, 112, 158 eller 159 §, skall underrättelse om vägrad registrering tillställas den som gjort anmälingen om han uppgivit postadress. Saknas uppgift om hans postadress och kan upplysning om densamma ej utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt inhämtas, skall underrättelsen hållas honom till handa hos registreringsmyndigheten.

Andra stycket. Liksom enligt gällande lag skall enligt förslaget klagan i administrativ väg ej kunna föras däröver att registrering beviljats. Besvär över vägrad registrering skola vid talans förlust innan klockan tolv å sextionde dagen från beslutets dag anföras hos Kungl. Maj:t. För bolaget kunna naturligtvis besvär, även om fråga är om talan mot beslut varigenom registrering av bolaget vägrats, föras av ställföreträdare. Den som enligt sista stycket i 103, 112, 158 eller 159 § ägt göra anmälan om registrering må naturligtvis föra talan mot beslut, varigenom registrering vägrats på anmälan enligt nämnda lagrum, även där han icke själv gjort anmälingen.

186 §.

Registrering av aktiebolag. Förevarande paragraf motsvarar 123 § AL.

Första stycket. Bland de anteckningar, som skola införas i aktiebolagsregistret, när aktiebolags registrering beviljas, märkas följande:

1. Då enligt förslaget å konstituerande stämman förslag till bolagsordning skall antagas, innan beslut fattas om bolagets bildande — vilket beslut kan fattas å senare dag, till vilken frågan om bolagets bildande uppskjutits — skall i registret införas dagen för beslutet om bolagets bildande och ej såsom enligt gällande rätt dagen för bolagsordningens antagande.

3. Liksom enligt gällande rätt skall enligt förslaget i registret införas föremålet för bolagets verksamhet. Dessutom skola, i den mån med bolagets verksamhet ej åsyftas beredande av vinst åt aktieägarna, bestämmelserna i bolagsordningen om verksamhetens syfte samt om användande av vinst å verksamheten och av bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning införas i registret. Dessa bestämmelser skola således ej, såsom fallet är med vissa andra bestämmelser som avses i 9 §, endast anmärkas i registret.

7. Enligt förslaget 34 § femte stycket skall, där för aktie full betalning erlagts vid tiden för ansökningen, den i 34 § fjärde stycket 4 omförmälda handlingen jämväl innehålla uppgift om sammanlagda nominella beloppet av till fullo guldna aktier. Detta belopp skall införas i registret.

10. Tiden för ordinarie stämmas hållande synes vara av det intresse att

uppgift därom bör införas i registret. Skola flera ordinarie stämmor årligen hållas, skall alltså tiden för varje stämmas hållande angivas i registret.

13. I förevarande punkt har upptagits den bestämmelsen, att i registret skall införas, av vilka och huru bolagets firma skall tecknas, där den ej tecknas av styrelsen.

Har styrelsen enligt 94 § meddelat bemyndigande att teckna bolagets firma, skall i registret sålunda införas, huru firman skall tecknas av sådan särskild firmatecknare. Beträffande verkställande direktör skall i registret införas, huru firman av honom tecknas, vare sig han äger allenast den firmateckningsrätt som tillkommer honom på grund av aktiebolagslagen (96 §) eller han på grund av bestämmelse i bolagsordningen eller enligt styrelsens bemyndigande äger rätt att ensam teckna bolagets firma eller styrelsen föreskrivit, att han skall äga teckna firman i förening med viss person eller en av vissa personer.¹

14. Då det synes vara av intresse för allmänheten att kunna erhålla kännedom om vilka som äro ett bolags revisorer, har i förevarande punkt upptagits bestämmelse, att i registret skall införas varje revisors och revisors-suppleants fullständiga namn och hemvist. Där revisor eller revisorssuppleant är auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman, skall ock uppgift därom införas i registret.

Andra stycket. Detta stycke motsvarar 123 § andra stycket AL. Därest bolagsordningen innehåller bestämmelse eller förbehåll, som i 9 § första, andra eller tredje stycket sägs, skall i registret införas anmärkning om bestämmelsen eller förbehållet. Föreskrift härom har upptagits i första punkten. Innehåller bolagsordningen bestämmelse om att ej alla aktier skola medföra samma rätt (9 § tredje stycket), skall — jämte anmärkning härom — i registret tillika angivas det belopp, till vilket aktier av olika slag utgivits och må kunna utgivas. I enlighet härmed har andra punkten avfattats. Har förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs intagits i bolagsordningen, skall enligt 34 § sista stycket vid ansökningen om bolagets registrering lämnas uppgift å antalet bundna och å antalet fria aktier. Denna uppgift synes ock böra inflyta i registret.

Tredje stycket. Har vid bolagets bildande i stiftelseurkunden intagits bestämmelse som i 7 § sägs, skall enligt 11 § kungörelsen angående grunderna för bolagets bildande upptaga bestämmelsens väsentliga innehåll. Då emellertid kännedomen om en sådan bestämmelse kan vara av stor betydelse jämväl för dem som efter bolagets registrering förvärva aktier i bolaget eller eljest träda i beröring med detta, synes det vara av vikt att ur aktiebolagsregistret kan inhämtas att vid bolagets bildande sådan bestämmelse träffats.² Kännedom om bestämmelsens innehåll kan sedan vinnas ur den hos registreringsmyndigheten förvarade stiftelseurkunden. Vid bolagets registrering skall därför i registret införas anmärkning om sådan bestämmelse.

¹ För det fall att verkställande direktör ej finnes och särskild firmatecknare icke utsetts, synes hinder ej möta att, såsom för närvarande lär ske, i registret införas, att firman tecknas allenast av styrelsen.

² Jfr DAL § 15 litt. f och Krenchel s. 363.

Fjärde stycket. Enligt 34 § fjärde stycket 3 skall vid ansökningen om bolagets registrering den antagna bolagsordningen ingivas i två på sätt i 213 § andra stycket stadgas styrkta exemplar. Det ena av dessa exemplar skall, där bolagets registrering beviljas, förses med bevis härom och återställas till bolaget; det andra exemplaret skall förvaras hos registreringsmyndigheten. De listor, varå aktieteckningen ägt rum, skola ock återställas till bolaget. Skulle ansökningen om bolagets registrering avslås, skola naturligtvis, sedan beslutet härom vunnit laga kraft, samtliga handlingar, som varit fogade vid ansökningen, återställas. Handlingar, som sålunda skola återställas, må av sökanden utbekommas hos registreringsmyndigheten.

Femte stycket. Där å konstituerande stämman ändring beslutats i bestämmelse som avses i 7 §, skola enligt 34 § fjärde stycket 3 två avskrifter av den godkända stiftelseurkunden, försedda med påskrift om ändringen, fogas vid registreringsansökningen. Beviljas bolagets registrering, synes den ena avskriften böra förses med påskrift att den företetts i ärendet angående bolagets registrering och återställas till bolaget

187 §.

Registrering av anmälningar. *Första stycket.* Enligt 124 § första stycket AL skall, om ändring anmäles i förhållande, varom inskrivning i registret skett, ändringen anmärkas i registret, då registrering sker. Däremot saknas i AL föreskrift om vad som skall i registret införas, där efter aktiebolags registrering anmälan, som för registrering göres om förhållande, varom enligt aktiebolagslagen registrering skall ske, icke avser ändring i något varom tidigare införing skett i registret. I förevarande stycke första punkten har föreskrivits, att där efter det att aktiebolag registrerats, anmälan göres om förhållande, som enligt denna lag skall anmälas för registrering, vad sålunda anmäls skall, där registrering sker, införas i registret. Följaktligen skall — även om viss i bolagsordningen intagen bestämmelse icke vid bolagets registrering införts i registret — beslut om ändring i sådan bestämmelse likväl införas med angivande av den bestämmelse ändringen avser.

Första stycket andra punkten återger stadgandet i 124 § första stycket AL. Såsom tredje punkt har upptagits bestämmelsen i 124 § andra stycket andra punkten AL. Att ny, fullständig inskrivning skall göras innebär att — i sammanhang med anteckning i registret om ändring av bolagets firma — alla uppgifter, som enligt 186 § införts i registret vid bolagets registrering, skola jämte eventuellt därefter i registret gjorda anteckningar om ändringar eller tillägg ånyo införas å bolagets upplägg i registret i överensstämmelse med den praxis som utbildat sig hos registreringsmyndigheten.

Andra stycket. Då vid fusion enligt 180—182 §§ dotterbolaget eller det överlåtande bolaget skola anses upplösta, synes det lämpligt, att de registreringar som avses i nämnda paragrafer ske på dotterbolagets, resp. det överlåtande bolagets upplägg i registret.

Tredje stycket. Bestämmelsen i första punkten motsvarar väsentligen

stadgandet i 124 § andra stycket första punkten AL. Där i de fall av anmälningar för registrering, som här avses, vid anmälan skola fogas två avskrifter av protokoll som förts i ärendet, synes, i överensstämmelse med vad för närvarande gäller, bevis om beviljad registrering böra meddelas genom påteckning å den ena avskriften. Har vid nedsättning av aktiekapitalet enligt 72 § blivit om inlösen av aktier bestämt i annan ordning än genom beslut av bolagsstämma, skall i två exemplar ingivas handling rörande bestämmandet av vilka aktier som skola inlösas. Bevis om beviljad registrering skall tecknas å det ena exemplaret.

Där i beslut om aktiekapitalets ökning intagits bestämmelse som i 54 § första stycket omförmäles, synes det — med hänsyn till önskvärdheten att kunna kontrollera att de berättelser och yttrande ävensom övriga handlingar som avses i 56 § tredje stycket företetts i registreringsärendet — lämpligt att huvudskriften av desamma förses med påskrift därom.

Fjärde stycket. Avskrift eller handling, varå bevis om registreringen tecknats, skall jämte huvudskrifterna av övriga handlingar, som ingivits jämväl i avskrift, återställas till bolaget. Då även vid ökning av aktiekapitalet de teckningslistor varå aktieteckningen skett böra återställas till bolaget jämväl där teckningen skett å bestyrkt avskrift, har en erinran härom upptagits i förevarande stycke andra punkten.

188 §.

Särskilda bestämmelser rörande registreringen av vissa beslut om bolagsordningsändringar. 1 mom. *Registrering av beslut om bolagsordningsändring rörande aktiekapitalet och av beslut om ökning av aktiekapitalet. Första stycket.* Har i aktiebolag beslut fattats om sådan ändring av vad i bolagsordningen stadgas om aktiekapitalet eller minimikapitalet att detta överstiger det belopp, vartill aktiekapitalet vid beslutets fattande uppgår, bör av skäl som anförts vid 52 § registrering av beslutet kunna ske allenast samtidigt med registrering av beslut om erforderlig ökning av aktiekapitalet enligt 52, 70 eller 71 §.

Andra stycket. Sker ökning av aktiekapitalet medelst ny aktieteckning, skall aktiekapitalet, i den mån registrering äger rum på grund av anmälan att nya aktier till fullo inbetalts, enligt 69 § 3 mom. anses ökat med sammanlagda nominella beloppet av det antal nya aktier som anmäls hava till fullo inbetalts. Då det av skäl som anförts vid 52 § synes angeläget, att det verkliga aktiekapitalet icke understiger aktiekapitalet enligt bolagsordningen, bör bolagsordningsändring rörande aktiekapitalet, som i första stycket avses, vid ökning av aktiekapitalet genom nyteckning icke anses verkställd, innan registrering skett på grund av anmälan, att full betalning erlagts för så många nya aktier att aktiekapitalet uppgår minst till belopp, vartill det enligt den beslutade bolagsordningsändringen lägst må sättas. Vid registrering av beslut om sådan bolagsordningsändring bör därför — då ökningen av aktiekapitalet skall ske medelst ny aktieteckning — i registret an-

teckning införas, att bolagsordningsändringen ej är verkställd. Bestämmelse därom har upptagits i 1 mom. andra stycket första punkten. I beviset om registreringen av bolagsordningsändringen skall i sådant fall angivas att denna ej är verkställd.

Enligt 53 § tredje stycket kan i beslut om ökning av aktiekapitalet medelst ny aktieteckning intagas den bestämmelsen, att det tecknade belopp för vilket tilldelning av nya aktier sker skall, för att aktieteckningen skall vara bindande, uppgå till visst angivet minimibelopp. Har så skett men ökningsbeslutet enligt 68 § fjärde och femte styckena av registreringsmyndigheten genom lagakraftäggande beslut förklarats förfallet, skall även beslutet om bolagsordningsändringen rörande aktiekapitalet anses förfallet och anteckning i registret ske, att på denna grund den tidigare anteckningen om detta besluts registrering avföres ur registret.

Om ökningsbeslutet icke enligt 68 § förklarats förfallet, skall inbetalning å de nytecknade aktierna äga rum samt anmälan om fullbetalning av sådana aktier enligt 69 § 1 och 2 mom. göras för registrering. Då registrering äger rum därom, att full betalning erlagts för så många nya aktier att aktiekapitalet uppgår minst till belopp, vartill det enligt bolagsordningsändringen lägst må sättas, skall i registret anteckning införas, att bolagsordningsändringen är verkställd, och det åligger registreringsmyndigheten att tillstålla bolaget bevis därom.

Fullgöres ej inbetalning å nya aktier i föreskriven tid, äger styrelsen utöka det förfallna beloppet eller vidtaga annan åtgärd efter vad i 67 § sista stycket är stadgat. För vinnande av full betalning för aktie synes längre tid än tre år efter utgången av den i 67 § första stycket stadgade tid icke vara erforderlig. Lagberedningen föreslår därför upptagande i förevarande mom. andra stycket fjärde punkten av bestämmelse, att där anmälan om fullbetalning av så många aktier, att aktiekapitalet uppgår minst till det genom bolagsordningsändringen föreskrivna minimikapitalet, icke sker inom tre år efter utgången av den i 67 § första stycket stadgade tid, registreringsmyndigheten skall, sedan bolagets styrelse erhållit tillfälle att yttra sig, besluta erforderlig jämkning i bolagsordningsändringen och därom underrätta bolaget.¹ Har exempelvis bestämmelse i bolagsordningen om minimikapital 1 milj. och maximikapital 3 milj. kr. ändrats till minimikapital 4 milj. och maximikapital 12 milj. kr. samt — efter beslutad ökning av aktiekapitalet från 2 milj. till 4.5 milj. kr. — fullbetalts nya aktier till belopp av 1 256 700 kr., bör, om bolagets styrelse föreslår jämkning av minimikapitalet till 3 milj. och maximikapitalet till 9 milj. kr., av registreringsmyndigheten beslutas att de i bolagsordningen upptagna nya beloppen jämkas till resp. 3 milj. och 9 milj. kr. Vid jämkningen bör proportionen mellan minimikapital och maximikapital bibehållas. Om i nämnda fall förslag icke inkommer från bolagets styrelse, synes registreringsmyndigheten ej böra anses nödsakad att

¹ Då tre år förflutit efter det registrering av ökningsbeslutet eller godkännande enligt 59 § vägrats, bör registreringsmyndigheten efterhöra om besvär anförts och, där så ej skett, företa jämkning.

såsom minimikapital upptaga det exakta inbetalda aktiekapitalet utan bör kunna upptaga ett skäligen avrundat belopp t. ex. 3.2 milj. kr. minimikapital och 9.6 milj. kr. maximikapital. Över registreringsmyndighetens jämningsbeslut bör besvär kunna av bolaget anföras i den ordning, varom i 185 § 3 mom. andra stycket sägs. Sedan beslutet vunnit laga kraft, skall i registret införas anteckning om jämnningen. Bevis om bestämmelsens nya lydelse skall av registreringsmyndigheten utfärdas och tillställas bolaget.

Om ökning av aktiekapitalet sker genom överföring av medel och utgående av gratisaktier efter vad i 71 § stadgas, skall aktiekapitalet, så snart registrering av ökningsbeslutet ägt rum, enligt nämnda paragraf 2 mom. fjärde stycket anses ökat med det belopp, som enligt beslutet skall överföras till aktiekapitalet. Med ökningsbeslutets och bolagsordningsändringens samtidiga registrering är bolagsordningsändringen verkställd och någon anteckning i registret om verkställigheten är följaktligen för sådant fall ej erforderlig.

2 mom. Registrering av beslut om bolagsordningsändring rörande aktiekapitalet och av beslut om nedsättning av aktiekapitalet. Första stycket. Erfordras för beslut om nedsättning av aktiekapitalet, som i 73 § avses, ändring av vad i bolagsordningen stadgas rörande aktiekapitalet, skall enligt 141 § andra stycket beslut om sådan ändring av bolagsordningen fattas i sammanhang med nedsättningsbeslutet. Registrering av besluten bör kunna ske allenast samtidigt. I förevarande mom. första stycket föreskrives därför, att om i aktiebolag beslut fattats om sådan ändring av vad i bolagsordningen stadgas om aktiekapitalet eller maximikapitalet att detta understiger det belopp, vartill aktiekapitalet vid beslutets fattande uppgår, registrering må allenast samtidigt ske av beslutet om bolagsordningsändringen och av beslut om erforderlig nedsättning av aktiekapitalet.

Andra stycket. Innefattar nedsättningsbeslutet icke föreskrift att hela det nedsättningen motsvarande beloppet skall avsättas till reservfonden, skall enligt 73 § 2 mom. sista stycket aktiekapitalet anses nedsatt, då rättens beslut om tillstånd till nedsättningen blivit registrerat. I dylikt fall bör därför, vid registrering av beslutet om bolagsordningsändringen rörande aktiekapitalet, i registret anteckning införas, att bolagsordningsändringen ej är verkställd. Där nedsättningsbeslutet enligt 73 § 2 mom. sjätte stycket av registreringsmyndigheten genom lagakraftgående beslut förklarats förfallet, skall ock beslutet om bolagsordningsändringen anses förfallet och anteckning i registret ske att på denna grund den tidigare anteckningen om beslutets registrering avföres ur registret. Då registrering av rättens beslut om tillstånd till nedsättningen äger rum, skall i registret tillika anteckning införas att bolagsordningsändringen är verkställd och åligger det registreringsmyndigheten att tillställa bolaget bevis därom. Bestämmelser härom hava upptagits i 2 mom. andra stycket.

Då nedsättningsbeslutet innefattar föreskrift att hela det nedsättningen motsvarande beloppet skall avsättas till reservfonden, anses aktiekapitalet enligt vad i 73 § 3 mom. första stycket stadgas vara nedsatt, då nedsättnings-

beslutet blivit registrerat. Med bolagsordningsändringens och nedsättningsbeslutets samtliga registrering är bolagsordningsändringen verkställd och någon anteckning i registret om verkställigheten är för sådant fall ej erforderlig.

Bestämmelserna i 2 mom. äro tillämpliga, utan samtidig tillämpning av bestämmelse i 3 mom., allenast i fall då nedsättningen av aktiekapitalet genomföres medelst inlösen eller indragning av aktier. Då nedsättningen genomföres medelst minskning av aktiernas nominella belopp, det oftast förekommande sättet för nedsättningens genomförande, måste ändring ske av bolagsordningens bestämmelse om akties nominella belopp och i sådant fall äro jämväl bestämmelserna i 3 mom. andra stycket tillämpliga. Sådant bolagsordningsändring är ock ofta erforderlig när nedsättningen genomföres medelst sammanläggning av aktierna i bolaget.

3 mom. Registrering av beslut om bolagsordningsändring rörande aktiekapitalet och om akties nominella belopp. Första stycket. Då beslut om bolagsordningsändring rörande aktiekapitalet innebär, att aktiekapitalet eller maximikapitalet höjes så att ändring av bolagsordningens bestämmelse om akties nominella belopp är enligt aktiebolagslagen erforderlig, bör nämnda beslut kunna registreras allenast samtidigt med beslut om erforderlig bolagsordningsändring rörande aktiebeloppet.

Då i fall, som i detta stycke avses, beslut om bolagsordningsändring beträffande akties nominella belopp registrerats, träder bolagsordningsändringen i tillämpning. Erfordras med anledning av bolagsordningsändringen rörande aktiekapitalet ökning av detta, skall således vid ökningen det ändrade aktiebeloppet tillämpas. Detta aktiebelopp blir gällande utan hänsyn till om bolagsordningsändringen rörande aktiekapitalet enligt bestämmelserna i 1 mom. andra stycket blir definitiv, förfaller eller jämkas. Skulle enligt 211 § 1 mom. första stycket för genomförande av bolagsordningsändring sammanläggning av de förutvarande aktierna vara erforderlig, torde i regel praktiska hinder möta mot att samtidigt som sådan bolagsordningsändring beslutas jämväl besluta ökning av aktiekapitalet.

Andra stycket. Nedsättning av aktiekapitalet enligt 73 §, som icke genomföres genom inlösen eller indragning av aktier, genomföres genom minskning av aktiernas nominella belopp eller genom sammanläggning av aktierna enligt 211 §. Jämväl i sistnämnda fall erfordras ofta ändring av bolagsordningens bestämmelse om aktiernas nominella belopp. I sådant fall skall enligt 141 § andra stycket beslut om erforderlig ändring av vad i bolagsordningen stadgas om akties nominella belopp fattas i sammanhang med nedsättningsbeslutet. Registrering av dessa beslut må allenast samtidigt äga rum.

Innefattar nedsättningsbeslutet icke föreskrift att hela det nedsättningen motsvarande beloppet skall avsättas till reservfonden, bör, vid registrering av bolagsordningsändring i fråga om akties nominella belopp, liksom vid registrering av bolagsordningsändring rörande aktiekapitalet, i registret införas att bolagsordningsändringen ej är verkställd. Där nedsättningsbeslutet enligt 73 § 2 mom. sjätte stycket av registreringsmyndigheten genom lagakraftgån-

de beslut förklarats förfallet, bör ock beslutet om bolagsordningsändringen rörande aktiebeloppet anses förfallet och anteckning i registret ske att på denna grund den tidigare anteckningen om detta besluts registrering avföres ur registret. Då registrering enligt 73 § 2 mom. äger rum av rättens beslut om tillstånd till nedsättningens verkställande, bör i registret tillika anteckning införas att bolagsordningsändringen är verkställd, och bör det åligga registreringsmyndigheten att tillstålla bolaget bevis därom. I förevarande mom. andra stycket andra punkten har därför upptagits den bestämmelsen, att i fråga om registreringen av sådant beslut om bolagsordningsändring rörande akties nominella belopp, som avses i första punkten, skall vad i 2 mom. andra stycket är stadgat om registreringen av bolagsordningsändring rörande aktiekapitalet äga motsvarande tillämpning.

Då nedsättningsbeslutet innefattar föreskrift att hela det nedsättningen motsvarande beloppet skall avsättas till reservfonden, anses aktiekapitalet enligt 73 § 3 mom. första stycket vara nedsatt, då nedsättningsbeslutet registrerats. Med bolagsordningsändringens och nedsättningsbeslutets samtidiga registrering är bolagsordningsändringen verkställd. Särskild anteckning i registret härom är följaktligen för sådant fall ej erforderlig.

Tredje stycket. Erfordras för genomförande av nedsättning av aktiekapitalet *sammanläggning* av aktierna i bolaget, måste i nedsättningsbeslutet ingå även beslut om erforderlig sammanläggning. Vid registreringen av nedsättningsbeslutet måste således prövas att behörigt sammanläggningsbeslut föreligger, och meddelad registrering avser även sammanläggningen. Jämlikt 2 mom. andra stycket skall bolagsordningsändring rörande akties nominella belopp anses verkställd, vid nedsättning av aktiekapitalet enligt 73 § 2 mom., då registrering sker av rättens tillstånd till nedsättningens verkställande, och vid nedsättning enligt 73 § 3 mom., då registrering sker av nedsättningsbeslutet. Vid nämnda tidpunkt inträder jämväl sammanläggningen.

Då beslut om sammanläggning av aktier ej ingår i beslut om nedsättning av aktiekapitalet, skall anmälan om sammanläggningsbeslutet för registrering göras enligt 211 § 1 mom. sista stycket. Har genom sådan bolagsordningsändring rörande aktiekapitalet som avses i nämnda paragraf 1 mom. första stycket behov uppkommit av bolagsordningsändring rörande akties nominella belopp och av sammanläggning av aktierna i bolaget, bör därför registrering av bolagsordningsändringen rörande aktiebeloppet kunna ske allenast samtidigt med registrering av beslut om erforderlig sammanläggning av aktierna i bolaget. Även utan sammanhang med ändring beträffande aktiekapitalet kan akties nominella belopp höjas genom sammanläggning av aktierna i bolaget t. ex. av två aktier å 50 kr. till en aktie å 100 kr. I sådant fall erfordras enligt 211 § 1 mom. fjärde stycket andra punkten, att samtliga aktieägare förenat sig om sammanläggningsbeslutet. Registrering av beslut om bolagsordningsändring rörande akties nominella belopp bör även i sådant fall kunna ske allenast samtidigt med registrering av beslut om erforderlig sammanläggning av aktierna. Bestämmelse har därför i förevarande mom. tredje stycket upptagits av innehåll, att om för genomförande av bolagsordningsändring be-

träffande akties nominella belopp erfordras sammanläggning av aktierna i bolaget, må, där anmälan av beslutet om sammanläggning för registrering skall göras enligt 211 § 1 mom. sista stycket, registrering allenast samtidigt ske av beslutet om bolagsordningsändringen och av beslut om erforderlig sammanläggning.

Beträffande tillämpningen av 3 mom. tredje stycket hänvisas i övrigt till vad som anföres i motiven till 211 § 1 mom.

4 mom. *Registrering av beslut om ändring av bolagsordningen avseende intagande däri av förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs.* Beslut om sådan ändring av bolagsordningen att däri intages förbehåll som i 76 § 2 mom. sägs skall enligt 143 § ofördröjligen anmälas för registrering. Sedan registrering skett, skall enligt 144 § 1 mom. första stycket styrelsen ofördröjligen ombesörja verkställighet av beslutet och skall enligt 144 § 2 mom. första stycket anmälan för registrering om verkställigheten ske inom viss tid, vid påföljd enligt samma mom. tredje stycket att frågan om bolagsordningsändringen eljest av registreringsmyndigheten förklaras förfallen. Vid registreringen av beslutet om bolagsordningsändringen bör därför i registret införas anteckning, att bolagsordningsändringen ej är verkställd. Bestämmelse härom har upptagits i förevarande mom. första punkten.

Har enligt 144 § 2 mom. tredje stycket frågan om bolagsordningsändringen genom lagakraftgående beslut förklarats förfallen, skall i registret anteckning ske att på denna grund den tidigare anteckningen om registrering av ändringsbeslutet avföres ur registret. I enlighet härmed har bestämmelsen i andra punkten avfattats. Har bolagsstämman beslutat att verkställighet av bolagsordningsändringen ej skall ske, skall enligt 144 § 2 mom. sista stycket frågan om bolagsordningsändringen vara förfallen. Där anmälan för registrering göres om sådant beslut, skall ock anteckning som nyss sagts göras i registret. Bestämmelse härom har upptagits i tredje punkten.

När registrering sker i anledning av anmälan att beslutet om bolagsordningsändringen blivit verkställt, skall i registret införas anteckning härom. Bevis om anteckningen skall av registreringsmyndigheten tillställas bolaget. I enlighet härmed har 4 mom. sista punkten avfattats.

189 §.

Verkan av att aktiebolags registrerade firma eller eljest verkställd inskrivning länder någon till förfång. Den i *första stycket* första punkten upptagna bestämmelsen motsvarar stadgandet i 128 § första stycket AL. Samma rätt till talan som enligt första punkten tillkommer ett aktiebolag mot ett annat aktiebolag, vars firma senare registrerats, bör ock tillkomma aktiebolag mot annat aktiebolag, där det förras firma visserligen registrerats senare men godkännande meddelats tidigare och vid registreringen var gällande enligt 6 §. Bestämmelse härom har upptagits i första stycket andra punkten.

Den tid, efter vilken förbud som i första stycket avses skall gälla, bör

naturligtvis bestämmas så att bolaget medhinner att hålla de två bolagsstämmor, som enligt 139 § kunna erfordras för beslut om behövlig ändring av bolagsordningen i fråga om bolagets firma.

I *andra stycket* har oförändrad upptagits bestämmelsen i 128 § andra stycket AL.

190 §.

Anteckning i registret att tidigare anteckning avföres. Förevarande paragraf *första stycket* motsvarar stadgandet i 129 § första stycket första punkten AL. Bestämmelsen blir tillämplig bl. a. där — efter det aktiebolag registrerats — konstituerande stämmans beslut om bolagets bildande på grund av klander undanröjes. Även i det fall att genom lagakraftägande dom aktiebolag förbjudits att efter viss tid använda den registrerade firman, skall bestämmelsen i detta stycke vinna tillämpning.

I *andra stycket* har upptagits en bestämmelse, motsvarande stadgandet i 129 § andra stycket första punkten AL. Enligt 54 § första stycket lagen den 13 maj 1921 om ackordsförhandling utan konkurs skall vad i lag eller särskild författning är stadgat om underrättelse eller anmälan hos registreringsmyndigheten angående konkurs samt om registrering av sådan anmälan äga motsvarande tillämpning i avseende å ackordsförhandling utan konkurs. Detta har synts böra, såvitt angår aktiebolag, komma till uttryck i aktiebolagslagen, i anledning varav *andra stycket* första punkten erhållit den föreslagna avfattningen.

I aktiebolagslagen torde även böra upptagas det i 54 § andra stycket lagen om ackordsförhandling utan konkurs givna stadgandet, att där i registret anteckning gjorts därom att aktiebolag fått till stånd ackordsförhandling utan konkurs och bolaget visar att förhandlingen upphört, anteckningen skall avföras ur registret, där ackordsförhandlingen ej förfallit på grund av att konkurs inträffat. I överensstämmelse härmed har *andra stycket* andra punkten avfattats.

Motsvarighet till bestämmelsen i 129 § andra stycket andra punkten erfordras ej i förevarande paragraf med hänsyn till förslaget bestämmelser i 188 § 2 mom.

I *tredje stycket* hava upptagits bestämmelser om de handlingar, som skola fogas vid anmälan enligt första eller andra stycket.

191 §.

Kungörande av vad i aktiebolagsregistret införes. *Första stycket.* Bestämmelsen i förevarande stycke första punkten motsvarar stadgandet i 126 § första stycket AL. Vad i aktiebolagsregistret införes skall genom registreringsmyndighetens försorg ofördröjligen kungöras i allmänna tidningarna. Liksom enligt gällande rätt göres härifrån — då enligt 19 § konkurslagen kungörelse rörande beslut om egendomsavträde skall utfärdas av konkursdomaren — det undantag att kungörelse av meddelande om konkurs ej skall

ske. Enligt 7 § lagen om ackordsförhandling utan konkurs skall kungörelse rörande beslut om inledande av sådan ackordsförhandling jämväl utfärdas av konkursdomaren, och skall följaktligen ej heller kungörelse av meddelande om ackordsförhandling utan konkurs äga rum genom registreringsmyndighetens försorg.

Kungörelse skall ske icke blott av vad som införts i registret i anledning av ansökan eller anmälan från bolags organ eller enskild part för registrering utan även av vad som däri införts i anledning av meddelande för registrering från Konungens befallningshavande eller rätten. Anteckning, som av registreringsmyndigheten göres enligt 180 § 1 mom. femte stycket andra punkten att dotterbolag är upplöst, skall kungöras. Jämväl sådan anteckning om jämkning i registrerad bolagsordningsändring rörande aktiekapitalet som i 188 § 1 mom. andra stycket sägs skall kungöras. Där vid registrering av beslut om bolagsordningsändring beträffande aktiekapitalet eller akties nominella belopp i registret införts, att bolagsordningsändringen ej är verkställd, skall denna anteckning kungöras. Kungörelse skall ock ske av anteckning enligt 188 § att bolagsordningsändring är verkställd.

Andra stycket. I de i detta stycke angivna lagrum har föreskrivits, att där vederbörliga förutsättningar äro för handen, anteckning skall ske, att tidigare anteckning avföres ur registret. Då den tidigare anteckningen kungjorts, bör jämväl den senare anteckningen kungöras efter vad i första stycket sägs.

Överrätts beslut om upphävande av beslut om egendoms avträdande till konkurs skall enligt 26 § konkurslagen kungöras av konkursdomaren. Enligt 41 § lagen om ackordsförhandling utan konkurs skall ock överrätts beslut om upphävande av beslut om inledande av ackordsförhandling kungöras av konkursdomaren. Upphör ackordsförhandling utan att ackord kommit till stånd, skall enligt 44 § lagen om ackordsförhandling utan konkurs kungörelse därom, där ackordsfrågan icke förfallit på grund därav att konkurs inträffat, utfärdas av konkursdomaren. Kungörelse genom registreringsmyndighetens försorg av anteckning i registret enligt förslaget 190 § andra stycket erfordras sålunda icke.

Tredje och fjärde styckena. Bestämmelserna i tredje stycket motsvara 126 § andra och tredje styckena AL och bestämmelsen i fjärde stycket 126 § fjärde stycket AL.

192 §.

Närmare föreskrifter avseende registreringen. Denna paragraf motsvarar 127 § AL. Nu gällande föreskrifter i där omförmälda ämnen äro meddelade i Kungl. kungörelsen den 19 oktober 1911 om aktiebolagsregistrets förande m. m. Skulle förslaget föranleda lagstiftning, måste denna författning överses.

193 §.

Verkan av registrering och kungörande. Denna paragraf motsvarar 130 § AL. I syfte att tydligt utmärka, att med bestämmelsen i första stycket av-

ses alla uppgifter i registret, varom kungörelse skett, har använts uttrycket »infört eller antecknat». I övrigt har i första stycket vidtagits en redaktionell jämkning till vinnande av överensstämmelse med uttryckssätt i lagen om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

194 §.

Skyldighet för myndighet att inhämta upplysning rörande ställföreträdare för aktiebolag. I förevarande paragraf hava upptagits bestämmelserna i 131 § AL.

Om skadestånd.

Gällande aktiebolagslag innehåller bestämmelser om skadeståndsskyldighet såväl för personer i ställning av förvaltande eller kontrollerande organ för bolaget, styrelseledamöter, likvidatorer och revisorer, som för aktieägare. Bestämmelser givas om skadeståndsskyldighet gentemot bolaget i 70, 75 och 110 §§ samt 135 § första stycket AL och gentemot tredje man i 135 § andra stycket AL. Skadelidande tredje man kan vara borgenär hos bolaget men understundom även enskild aktieägare.

Skadeståndsskyldighet åvilar person i organställning gentemot bolaget för skada, som han vid fullgörandet av sitt uppdrag uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndar bolaget. För skadeståndsskyldighet gentemot tredje man förutsättes, att handlingen därjämte innefattar överträdelse av aktiebolagslagen eller bolagsordningen d. v. s. sådan bestämmelse i aktiebolagslagen och bolagsordningen med vilken avses skydd för tredje mans intressen. Skadeståndsansvar gentemot tredje man är stadgat endast för styrelseledamöter och likvidatorer, däremot ej för revisorer. Aktieägare är skadeståndsskyldig gentemot såväl bolaget som tredje man. Han är dock skadeståndsskyldig gentemot bolaget liksom gentemot tredje man endast om han låtit överträdelse av aktiebolagslagen eller bolagsordningen komma sig till last.

Vidare finnes i 24 § AL stadgande om skadeståndsskyldighet för stiftare av aktiebolag.

Aktiebolaget är för drivande av sin verksamhet hänvisat till att använda sig av delägare i bolaget eller andra personer såsom organ för bolaget. Dessa organs uppgifter äro olika. Styrelsen omhänderhar förvaltningen av bolagets angelägenheter, medan granskningen av förvaltningen och av redovisningen för denna åvilar revisorerna. Vare sig verkställande direktör är utsedd eller icke, äger vanligen en viss arbetsfördelning rum inom styrelsen. Då skada uppkommer genom samverkan av flera personer i organställning, kan därför arten av de olika personernas handlande och deras medverkan till skadan vara synnerligen växlande. En styrelseledamot kan hava uppsåtligt företagit en skadebringande åtgärd, medan en annan blott medverkat genom bristande tillsyn. För fall av samverkan mellan flera till skada saknar gäl-

lande aktiebolagslag såväl bestämmelser om skadeståndets fördelning mellan de skadeståndsskyldiga genom regresstalan som stadganden vilka möjliggöra billig hänsyn till arten och graden av deras medverkan till skadan vid bestämmandet av de olika personernas skadeståndsskyldighet gentemot den skadelidande.

Inom svensk aktiebolagsrätt har ej heller närmare behandlats frågan om förutsättningarna för skadeståndsskyldighet gentemot tredje man och om arten av den skada för vilken ersättning till tredje man skall kunna utgå.

Frågan om betydelsen av flera personers *samverkan till skada* uppkommer redan beträffande skada, som tillskyndas bolaget genom skadebringande förvaltningsåtgärder av styrelsen. Beträffande *styrelseledamots* ansvarighet gentemot bolaget gäller enligt 70 § AL, att styrelseledamöter, som genom att överträda aktiebolagslagen eller bolagsordningen eller eljest uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskynda bolaget skada, äro ansvariga för skadan, en för alla och alla för en. Styrelseledamot måste anses i förhållande till bolaget pliktig att i förvaltningen av bolagets angelägenheter iakttaga den omsorg som åvilar syssloman, och bestämmelserna i 70 § AL giva således endast uttryck åt den skyldighet som i överensstämmelse med allmänna förmögenhetsrättsliga regler rörande syssloman åligger styrelseledamot att ersätta all den skada som han uppsåtligen eller av oaktsamhet orsakar bolaget.¹

Ansvarighet inträder endast för den styrelseledamot som genom åsidosättande av den vårdnadsplikt, som måste anses åvila honom vid fullgörandet av sitt uppdrag, medverkat till skadan. En behörig arbetsfördelning kan hava till följd, att en styrelseledamot är fri från ansvarighet för skada till följd av åtgärd av annan styrelseledamot, nämligen ifall han ej ens eftersatt honom åvilande tillsynsplikt. Men så snart en uppsåtlig (dolös) eller oaktsam, vårdslös (culpös) handling eller underlåtenhet föreligger, som medverkat till skada, är den sålunda medverkande gentemot bolaget solidariskt ansvarig med annan medverkande för hela skadan, även om han gjort sig skyldig endast till ringa vårdslöshet, medan den andre handlat med uppsåt eller grov vårdslöshet. En sådan olikhet i medverkan till skada kan vinna beaktande endast vid den slutliga fördelningen av skadeståndet mellan de medverkande.

Frågan om *fördelning av skadestånd genom regresstalan* har länge för svensk rätts del varit omstridd. Särskilt har detta gällt beträffande skadeståndsskyldighet på grund av brottslig gärning. Emellertid har numera högsta domstolen i plenum den 26 maj 1937 meddelat dom, däri förklarats, att då flera personer i anledning av brottsligt förfarande dömts att solidariskt ersätta skada jämte rättegångskostnad, de måste anses skyldiga att i gäldandet därav sinsemellan taga del efter ty med avseende å omständigheterna må vara skäligt.² Att liknande fördelning efter skäligheten, med beaktande av

¹ Jfr Kallenbergs yttrande vid 1908 års kommittéförslag, motiven s. 149.

² Se NJA 1937 s. 264. Från där omförmälda plenimål torde böra anmärkas, att medverkan i det brottsliga förfarandet förelåg från tre personer B, F och J. Den del av skadeståndet, som ansågs böra belöpa å B, bestämdes lägre än vad å honom skolat belöpa efter huvudtalet. Såsom

bl. a. olikheten i de medverkandes skuld, bör kunna äga rum vid skadeståndsskyldighet enligt 70 § AL, torde vara uppenbart.

Vad angår *skadeståndsskyldigheten gentemot bolaget* är naturligtvis en styrelseledamot icke ansvarig för större del av skadan än den, till vilken han får anses hava medverkat på sådant sätt som förutsättes för skadeståndsskyldighet, d. v. s. icke för större del av skadan än som adekvat orsakats av hans uppsåtliga eller vårdslösa handling eller underlåtenhet.¹ Och fall kunna förekomma vid samverkan till skada från fleras sida, då en delaktigs medverkan ej får anses hava omfattat mer än en del av skadan. Domstolens prövning hänför sig emellertid här till ett område, där ytterst svårbedömliga faktorer spela in, och det kan ifrågasättas, om icke en inom vissa gränser fri prövningsrätt är ägnad att leda till bättre resultat än strävan efter ett genomförande av vissa inom doktrinen utbildade, understundom svårtillämpade rättsliga principer. Av särskilt intresse i detta hänseende är den schweiziska lagstiftningen. I denna (schweiz. Obligationenrecht den 30 mars 1911 med ändringar den 18 december 1936, avseende bl. a. de bolagsrättsliga delarna) har vid skadeståndsskyldighet både i utomobligatoriskt och i obligatoriskt rättsförhållande befogenhet tillerkänts domaren att vid skadeståndets bestämmande taga hänsyn till såväl omständigheterna som skuldens storlek.² Ersättningen kan *ned sättas* till att avse en del av hela skadan. Det har beträffande denna grundsats erinrats, att en sådan nedsättning kunde synas orättvis mot den skadelidande. Mot denna erin-

betydelsefulla omständigheter vid skadeståndets fördelning angåvos därvid, att B handlat på anmodan av F och i huvudsakligt syfte att tillvarataga intressen, som företräts av F och J, samt att den omfattning skadan fått till stor del icke berott av B.

Den fördelningsregel, som kommit till uttryck i nämnda plenimål, har tidigare för vissa särskilda fall av samverkan till skada upptagits i lagstiftningen, nämligen i 5 § lagen den 30 juni 1916 angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik samt i 2 § lagen den 26 maj 1922 angående ansvarighet för skada i följd av luftfart.

Betydelsen av de medverkandes större eller mindre skuld har särskilt betonats i 6 kap. 9 § förmynderskapslagen. I nämnda lagrum stadgas, att om flera förmyndare äro ansvariga för skada, som de tillskyndat den omyndige, ersättningsbeloppet skall dem emellan slutligen fördelas efter den större eller mindre skuld, som prövas ligga envar av dem till last. Detta stadgande synes vara av särskilt intresse, då det avser förhållandet mellan representanter i ställning, jämförlig med ledamöternas i styrelsen för ett aktiebolag. Detsamma gäller beträffande flera boutredningsmäns ansvarighet enligt 2 kap. 18 § lagen den 9 juni 1933 om boutredning och arvskifte. Jfr även 1 kap. 6 § och 4 kap. 17 § nämnda lag samt 8 § lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift.

Enligt *schweizisk* rätt (OR art. 50) bestämmes regressen mellan flera solidariskt skadeståndsskyldiga genom skälighetsprövning (richterliches Ermessen). Fördelningen skall ske efter bilighet enligt skadeståndsrättens allmänna principer, främst efter skuldens storlek (Oser: OR art. 50 II).

Enligt *tyisk* rätt BGB § 426 svara solidariskt skadeståndsskyldiga sinsemellan till lika andelar, men där den ene medverkat i högre grad än den andre till skadan, skall med analog tillämpning av BGB § 254 skadan fördelas med hänsyn till graden av medverkan. (RG Entsch. in Zivilsachen 75 s. 256.)

Jfr Thalmann i Sieben Vorträge, Basel 1937, s. 63—64.

¹ Jfr ang. betydelsen av samverkan mellan vållande och force majeure NJA 1928 s. 65.

² Jfr schw. OR art. 43 st. 1 och art. 99.

Enligt art. 43 st. 1 skall arten och storleken av ersättningen för skada bestämmas av domaren, som därvid har att beakta såväl omständigheterna som storleken av skulden »sowohl die Umstände als die Grösse des Verschuldens». Bland de omständigheter som böra beaktas räknas särskilt den skadades samtycke eller medverkan, bristande förutsebarhet av skadan eller av skadans storlek samt den skadelidandes och den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållanden (Oser: OR art. 43 III). Jfr vidare art. 44 st. 2.

ran har i den schweiziska rättslitteraturen framhållits, att rätten att över huvud utbekomma skadestånd vore beroende av att vållande kunde läggas gärningsmannen till last samt att mellan vållandet och skadan föreläge adekvat kausalsammanhang, och att där sådant vållande eller kausalsammanhang icke föreläge, den skadade finge bära hela skadan. Men gränsen mellan ringa vårdslöshet och ingen vårdslöshet vore osäker, och området för det adekvata kausalsammanhanget vore svårbestämt. Det vore därför rimligt, att domaren finge efter billighet behandla en skadegörare, som gjort sig skyldig till vårdslöshet, mildare än den som handlat uppsåtligen och den, vars vårdslöshet var lindrigare, mildare än den som visat grov vårdslöshet.¹ Dessutom synes enligt beredningens mening den synpunkten förtjäna beaktande, att frånvaron av en sådan nedsättningsrätt kan medföra, att i rättstillämpningen benägenhet kan framträda att hellre helt fria än att utdöma ett i förhållande till vållandet orimligt högt skadestånd, vilket kan vara ägnat att minska känslan av ansvarighet för vårdslöshet.

Dessa skäl tala visserligen för upptagandet av en allmän regel motsvarande den schweiziska.² Mot en sådan allmän regel kan emellertid anföras, att den — åtminstone med den synnerligen vidsträckt rätt att lämpa skadeståndet både efter skulden och andra omständigheter som gives i den schweiziska lagen — skulle djupt ingripa i skadeståndsrättens grunder och måhända ej blott minska känslan av trygghet mot skadegörelse utan också möjligen försvaga skadeståndets preventiva verkan.³ Ett ståndpunkttagande i frågan om införande av en sådan allmän regel förutsätter ett noggrant övervägande av dessa betänkligheter liksom av åtskilliga grundläggande spörsmål på skadeståndsrättens område och kan naturligtvis icke ifrågakomma i sammanhang med aktiebolagsrättens omarbetning.

Emellertid synas bestämmelser om nedsättning efter billighet vid ringa vårdslöshet av ersättning för skada som vållas i vissa rättsförhållanden, där dylika bestämmelser äro grundade i hänsyn till rättsförhållandets särskilda natur, icke ingiva samma betänkligheter som en allmän nedsättningsregel.

¹ Se v. Tuhr i Allgemeiner Teil des schweizerischen Obligationenrechts, 1924 s. 87 o. f. Jfr Lundstedt: Grundlinjer i skadeståndsrätten (förra delen): Culparegeln s. 115.

² Svensk rätt äger — förutom bestämmelsen i 6 kap. 6 § strafflagen om jämkning i minderårigs eller otillräcklig persons skadeståndsskyldighet — endast inom speciallagstiftningen stadganden om nedsättning av skadestånd i förhållande till skadelidande. I 8 § lagen den 22 juni 1928 om kollektivavtal stadgas beträffande skada uppkommen genom att arbetsgivare, arbetare eller förening åsidosatt sina förpliktelser enligt kollektivavtal eller nämnda lag, att om det med hänsyn till den skadevållandes ringa skuld, den skadelidandes förhållande i avseende å tvistens uppkomst, skadans storlek eller omständigheterna i övrigt finnes skäligt, skadeståndets belopp må nedsättas eller fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet åga rum.

Se ock 50 § sjömanslagen den 15 juni 1922 och 59 § sjölagen i dess lydelse enligt lag den 5 juni 1936. 50 § andra st. sjömanslagen lyder: Skada, som uppkommer genom sjömans fel eller försummelse i tjänsten, är han pliktig att ersätta; dock äger rätten med hänsyn till felets eller försummelsens lindriga beskaffenhet, skadans storlek eller omständigheterna i övrigt nedsätta ersättningen efter ty skäligt prövas.

Jfr NJA 1922 avd. II s. 363—365 (Just. R. Molins och Reg. R. Ernbergs yttrande, Just. R. Appelbergs yttrande och Just. R. Berglöfs yttrande) s. 365—366 (departementschefens yttrande) samt 1924 avd. II s. 621 (Just. R. Sundbergs yttrande) och s. 622 (departementschefens yttrande), (prop. 1922 nr 13 s. 101—104 och 130 samt prop. 1924 nr 53 s. 147 och 203—204).

³ Jfr Ussing: Erstatningsret, 1937, s. 177 o. f. samt Stang: Erstatningsansvar, 1927, s. 370 o. f. Se däremot Platou: Privatret § 42 nr 16.

Skäl till en sådan regel torde sålunda föreligga exempelvis beträffande den som vållat skada under arbete i annans tjänst. Skada orsakad genom lindrig vårdslöshet framstår där i stor utsträckning såsom en följd av den risk som är förbunden med verksamheten.¹ Beredningen anser sig så mycket mindre kunna förbigå frågan om rätt till nedsättning av skadestånd för aktiebolags organ vid ringa vårdslöshet som en dylik rätt synes särskilt påkallad med hänsyn till de för aktiebolagen rådande särskilda förhållandena. Såsom förut framhållits föreligger vid förvaltningen av aktiebolags angelägenheter i stor utsträckning samverkan mellan olika personer i organställning, vilkas uppgifter kunna vara olikartade, huvudsakligen avseende förvaltning eller tillsyn. När verkställande direktör finnes, är sålunda enligt förslaget den löpande förvaltningen anförtrodd denne och styrelsens plikt är att härutinnan utöva tillsyn över honom. Vare sig verkställande direktör finnes eller ej, kan en viss arbetsfördelning äga rum inom styrelsen. Då skada uppkommer genom samverkan av flera personer i organställning, kan därför arten av de olika personernas handlande och deras medverkan till skadan vara synnerligen växlande. En uppsätlig handling av exempelvis verkställande direktören och dessutom från vissa styrelseledamöters sida grövre, från andras sida ringare försummelse i fråga om tillsynen över den förre kunna hava samverkat till skada för bolaget. Såsom av beredningen i inledningen till avdelningen om styrelse, verkställande direktör och firmateckning utvecklats bör en sådan arbetsfördelning inverka på frågan om verkställande direktörs och olika styrelseledamöters ansvarighet. Men även om därigenom i många fall en styrelseledamot kan vinna frihet från skadeståndsansvar, kvarstår enligt gällande rätt det förhållandet, att styrelseledamot så snart någon vårdslöshet ligger honom till last svarar för hela den därav följande skadan och kanske — då skadan uppsätligen förorsakats av annan, som saknar medel för skadeståndets gäldande — också slutligen får vidkännas densamma. Att sålunda den som handlar för bolaget skall vid ringa försumlighet bära hela risken av de i aktiebolagsförhållanden icke sällan stora skador som därav kunna följa och att sålunda själva bolaget icke rättsligt skall bära någon del av denna risk, som dock i viss mån framstår såsom en förutsebar följd av bolagsverksamheten, synes obilligt. Och det är enligt beredningens mening icke ägnat att försvaga lagstiftningens auktoritet, att — såsom jämlikt den schweiziska obligationsrätten samt även holländsk och engelsk aktiebolagslagstiftning² är möjligt — en av skäligen prövning påkallad hänsyn kan tagas till arten och graden av vållande.

¹ Se U s s i n g: Erstatningsret, 1937, s. 179 samt i UFR 1935 B s. 185 o. f. och SvJT 1937 s. 115 o. f. särskilt s. 132 o. f. Jfr Trolle i UFR 1933 B s. 129 o. f.

² Enligt art. 47 d) i den holländska aktiebolagslagen (handelslagboken I tredje titeln) är styrelseledamöternas ansvarighet solidarisk, om det gäller angelägenhet, som tillhör flera ledamöters verksamhetsområde. Dock är den styrelseledamot fri från ansvarighet, som visar att vad som inträffat icke beror på honom och att han icke försummat att vidtaga åtgärder för att avvärja följderna. Med avvikelse från det solidariska ansvaret skall domaren, om en styrelseledamot visar att bolagets skada endast till ringa del beror av honom, taga hänsyn därtill vid fastställandet av skadeståndets belopp. Innebörden av sistnämnda regel torde icke vara att uttrycka endast den självklara satsen, att ingen svarar för del av skada, till vilken han ej medverkat,

Beredningen har därför ansett sig böra föreslå, att om vid förvaltningen av bolagets angelägenheter styrelseledamot eller verkställande direktör — eller annan person i sådan organställning att han i förevarande avseende bör likställas med styrelseledamot — uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndat bolaget skada men allenast ringa vårdslöshet ligger honom till last, ersättningen till bolaget må nedsättas, där det med hänsyn jämväl till skadans storlek och omständigheterna i övrigt prövas skäligt. Bland sådana omständigheter märkas den ersättningsskyldiges ekonomiska förhållanden samt bolagets ställning jämte omfattningen och beskaffenheten av dess rörelse.¹ Nedsättning synes ej böra kunna äga rum, ifall den ersättningsskyldiges förförande innefattar straffbar handling.

Organställning i förhållande till bolaget intaga enligt förslaget, förutom styrelseledamot och *verkställande direktör*,² även *revisor* och, sedan bolaget trätt i likvidation, *likvidator* och *likvidationsrevisor*. I fråga om skadeståndsskyldighet bör naturligtvis likvidator vara fullt jämställd med styrelseledamot. Men även då bristfällig granskning från revisors eller likvidationsrevisors sida medverkat till skada, bör vid fastställande av skadeståndsskyldigheten nedsättning av skadeståndet kunna ske, därvid de särskilda omständigheter böra beaktas som kunna föreligga med hänsyn till revisorns eller likvidationsrevisorns ställning såsom kontrollorgan.

Samma skadeståndsskyldighet, som åvilar genom val å bolagsstämma eller enligt bolagsordningen på annat sätt tillsatt revisor, åvilar också minoritetsrevisor. Och jämväl enligt förslaget 160 § (107 § AL) under likvidation förordnad *god man* bör kunna drabbas av skadeståndsskyldighet, om han försummar att fullgöra de skyldigheter som med hänsyn till omständigheterna åvila honom. Skulle *granskare* som avses i 13 § uppsåtligen eller av vårdslöshet eftersätta sina förpliktelser enligt nämnda paragraf eller förslaget 55 §, bör skadeståndsskyldighet kunna åvila även honom. En sådan utsträckning av skadeståndsskyldigheten synes så mycket mindre möta betänkligheter som genom tillämpning av nedsättningsregeln vid skadeståndsskyldighetens fastställande skälig hänsyn kan tagas till alla i det särskilda fallet föreliggande omständigheter.

Syssloman, som förordnas enligt förslaget 150 eller 151 § (99 § AL) att vid

utan att inrymma åt domaren en skälighetsprövning måhända främst med hänsyn till arten av det adekvata kausalsammanhanget.

I § 372 av den engelska Comp. Act, 1929, stadgas att, om en styrelseledamot eller annan funktionär gjort sig skyldig till vårdslöshet eller pliktförsummelse men det icke desto mindre visar sig, att han handlat ärligt och rimligt (honestly and reasonably) samt att han med hänsyn till alla omständigheter, inklusive omständigheterna vid hans tillsättande, billigtvis bör ursäktas, domstolen kan helt eller delvis fria honom från skadeståndsskyldighet. Den engelska regeln hänför sig tydligt till den handlandes subjektiva förhållanden.

¹ Jfr lagberedningens betänkande med förslag till lag om förmynderskap s. 546 (6 kap. 6 § strafflagen), NJA 1924 avd. II s. 617. Se not 2 å s. 635.

² Bestämmelserna i 70 § AL gälla ej beträffande särskild firmatecknare. Denne är ställföreträdare (representant) för bolaget men har ej någon å aktiebolagslagen grundad bestämmanderätt i bolagets angelägenheter. Han deltagar icke i förvaltningen av bolagets angelägenheter (57 § AL) och bestämmelserna om revision, decharge och talan å förvaltningen avse icke honom. Tillskyndar han i sin nämnda egenskap bolaget skada, är han skadeståndsskyldig i förhållande till bolaget enligt de allmänna reglerna för syssloman. Jfr Skarstedt vid 70 § s. 221.

likvidation taga bolagets egendom under vård och bevaka dess angelägenheter till dess likvidator utsetts, kommer visserligen i regel att allenast ägna boets egendom vård och företaga vissa förvaltningsåtgärder i konserverande syfte. Fråga om skadestånd torde därför sällan uppkomma. Men skulle fråga om ersättning för skada uppstå, böra om hans skadeståndsskyldighet gälla samma regler som beträffande likvidator.

Till frågan om förslagens ställning till stiftares ansvarighet återkommer beredningen vid 195 §.

Skadeståndsskyldighet gentemot tredje man kan naturligtvis en för ett aktiebolag handlande person ådraga sig enligt allmänna regler om skadeståndsskyldighet i utomobligatoriskt rättsförhållande. Även bolaget kan under vissa omständigheter i sådant fall bliva ansvarigt för skada enligt regler som gälla beträffande ansvarighet för skada vållad av ställföreträdare (representant) eller medhjälpare.¹

Frågan om de förutsättningar, under vilka skadeståndsskyldighet bör föreligga för aktiebolags organ gentemot tredje man på grund av överträdelse av aktiebolagsrättsliga bestämmelser, och om arten av den skada, för vilken ersättning till tredje man bör utgå, är en fråga, som besvaras olika inom olika rättssystem, beroende bl. a. på den ställning som intages till frågan om aktieägares eller borgenärs rätt att för bolaget göra gällande anspråk på ersättning för skada som tillskyndats bolaget.

I fråga om *främmande* rätts ståndpunkt till frågan om skadeståndsskyldighet för aktiebolags organ gentemot tredje man märkes, att enligt tysk rätt tredje man, enskild aktieägare eller bolagsborgenär kan göra gällande anspråk på ersättning för omedelbar (direkt, primär) skada, dels enligt regeln i BGB § 826 om skadeståndsplikt för den som uppsåtligen på ett mot goda seder stridande sätt tillfogar annan skada, och dels enligt regeln i BGB § 823 st. 2 om skadeståndsplikt för den som tillskyndar annan skada genom brytande mot en skyddsregel (Schutzgesetz) för denne. Vissa straffrättsliga bestämmelser i den nya tyska aktiebolagslagen äro sådana skyddsregler t. ex. bestämmelserna i AG § 296 om straff för osanna eller vilseledande framställningar eller översikter av bolagets förmögenhetsläge eller upplysningar till revisorer eller å bolagsstämma. För straff kräves uppsåt, dock ej bedräglig avsikt. Sådant primär skada uppkommer t. ex. vid aktieköp till överpris (jfr Schlegelberger AG § 84 anm. 29 st. 4). Samtidigt som i den tyska aktiebolagsrätten (AG § 197) införts den i motiven till 82 § omförmälda regeln att klander av beslut som fattats av bolagsstämma (Hauptversammlung) kan grundas därpå, att en aktieägare med sin röstning uppsåtligen sökt ernå bolagsfrämmande sär fördelar för sig eller en tredje till skada för bolaget eller dess aktieägare och att beslutet

¹ I detta ämne upptar den schweiziska aktiebolagslagstiftningen en särskild bestämmelse, rev. schw. OR art. 718 st. 3, av innehåll, att bolaget håfter för skada på grund av rättsstridig handling (unerlaubte Handlung) som begås av behörig representant för bolaget i utövning av hans affärsförrättningar (geschäftlichen Verrichtungen). Jfr art. 55 angående den ansvarighet som åvilar arbetsgivare (Geschäftsherr) för skada av anställda.

Enligt bestämmelse i BGB § 31 föreligger ansvarighet för utomobligatorisk skada, som styrelsen, styrelseledamot eller behörig representant under utförande av en honom åliggande angelägenhet tillfogar tredje man genom handling eller underlåtenhet som medför skadeståndsplikt. Jfr Schlegelberger AG § 84 anm. 30.

I nordisk lagstiftning saknas bestämmelse om aktiebolags ansvarighet för skadegörande handlingar av representant för bolaget. En sådan ansvarighet kan emellertid föreligga enligt allmänna rättsregler. Jfr Augdahl s. 355—356. Detta spörsmål sammanhänger med vissa allmänna skadestandsfrågor, som icke äro behandlade i svensk lagstiftning.

är ägnat att tjäna detta syfte, har i AG § 101 upptagits bestämmelsen, att den, som i ändamål att för sig själv eller annan uppnå för bolaget främmande sär fördelar avsiktligt under utnyttjande av sitt inflytande över bolaget föranleder en ledamot av styrelsen (Vorstand) eller uppsiktsrådet (Aufsichsrat) att handla till bolagets eller aktieägarnas skada, är skyldig att ersätta därav uppkommen skada. Jämte den sålunda ansvarige häftar ledamot av styrelsen eller uppsiktsrådet, som försummat sin plikt. Även den som uppnår denna sär fördel är ansvarig, om han avsiktligt föranlett att sådant inflytande utövades. Skadeståndsskyldighet föreligger gentemot den som lidit skada av förfarandet, således gentemot bolaget eller aktieägare eller gentemot både bolaget och aktieägare. Ersättningskyldighet gentemot såväl bolaget som aktieägare grundas därå, att en bolaget tillskyndad skada medför värdeminskning å aktierna. Skadeståndsrätt tillkommer i sådant fall såväl bolaget som aktieägarna. Faran för dubbelbetalning undgås genom betalande av ersättning till bolaget, då i den mån betalning sker till bolaget skadan för aktieägarna minskas eller bortfaller. (Jfr Schlegelberger AG § 101 anm. 6—7.)

Varken rätt till klander (AG § 197) eller skadestånd (AG § 101) föreligger, om den bolagsfrämmande sär fördelen tjänade ett skyddsvärdigt syfte.

Enligt *fransk* rätt kan enskild aktieägare, borgenär eller annan tredje man föra talan (action individuelle) endast å ersättning för omedelbar (direkt, primär) skada på grund av delikt eller kvasidelikt. Genom dekretlagstiftning den 8 augusti 1935 och den 31 augusti 1937 hava åtskilliga handlingar, som skada eller sätta i fara allmänhetens eller bolagets intressen, straffbelagts, t. ex. publicerande av oriktig balansräkning. Vidare har genom dekretlagstiftningen den 8 augusti 1935 såväl skadeståndsskyldighet som straff stadgats för bolagets förvaltningsorgan, som i ond tro utnyttja bolagets egendom eller dess kredit på ett mot bolagets intresse stridande sätt i avsikt att gagna sig själva eller annat bolag, däri de direkt eller indirekt äro intresserade.¹

Den *engelska* Comp. Act, 1929, stadgar ansvarighet för oriktiga uppgifter i prospekt, som utfärdas av eller för ett bolag eller med avseende å ett under bildning varande bolag (§ 37), i förhållande till skadelidande. Styrelseledamöterna svara enligt *amerikansk* rätt gentemot tredje man för delikt (torts).

Enligt *holländsk* rätt (art. 49 b) äro styrelseledamöterna ansvariga gentemot tredje man för felaktiga uppgifter i balansräkningar samt vinst- och förlusträkningar. Styrelseledamot går dock fri, om han visar att felaktigheten icke kan läggas honom till last.

Inom nordisk aktiebolagsrätt finnes endast stadgandet i 135 § andra stycket AL, att om styrelseledamöter eller likvidatorer eller aktieägare överträda aktiebolagslagen eller bolagsordningen och skada därigenom tillskyndas tredje man, de som låtit sådant komma sig till last skola vara ansvariga för skadan en för alla och alla för en. Frågan om innebörden av denna paragraf² har i svensk rättsskipning icke varit föremål för närmare prövning.

Om *styrelseledamöter* vid förvaltningen av bolagets angelägenheter genom åsidosättande av den vårdnadsplikt som åvilar dem vålla minskning av bolagsförmögenheten, följer därav medelbar förlust för aktieägarna. Denna förlust är emellertid ej en skada, som styrelseledamöterna tillskynda den enskilde aktieägaren genom överträdelse av en rättsregel som avses skola giva honom rättsskydd. Överträdelse föreligger av en rättsregel — om styrelseledamots vård-

¹ Rörande aktieägare tillkommande action sociale se inledningen till avdelningen om talan mot styrelseledamot m. fl.

² Jfr Bergendal s. 240 o. f.

nadsplikt — som gäller till förmån allenast för bolaget. Aktieägaren har endast de medel aktiebolagslagstiftningen anvisar honom såsom delägare i bolaget att, om denna vårdnadsplikt gentemot bolaget åsidosättes, verka för att bolagets rätt till skadestånd göres gällande t. ex. genom minoritetstalan.

Åtskilliga i gällande aktiebolagslag upptagna föreskrifter avse att skydda tredje man t. ex. aktieförvärvare mot den *omedelbara* (direkta) skada för honom som kan följa av föreskrifternas åsidosättande. Bland dessa föreskrifter märkas t. ex. stadganden om skyldighet för styrelsen att förse aktiebrev med påskrift enligt 26 § andra stycket AL om förbehåll, som avses i 49 § sista stycket eller 52 § första eller andra stycket, eller med påskrift enligt 40 § AL om begagnad teckningsrätt eller enligt 47 § sista stycket AL om utlämnande av gratisaktier. Vid försummelse ådömes straff enligt 132 § 3) för överträdelse av 26 § andra stycket AL samt enligt 133 § första stycket tredje ledet för överträdelse av 40 § och 47 § sista stycket AL. Skadeståndsskyldighet inträder, då överträdelse av sådan föreskrift skett, ej blott, när överträdelsen är straffbelagd, enligt allmänna regler om skadeståndsskyldighet på grund av brottslig gärning utan även eljest enligt 135 § andra stycket AL.

Bestämmelser finnas också i aktiebolagslagen, som avse rättsskydd såväl för bolaget som för tredje man och vilkas överträdande kan medföra skadeståndsanspråk både för bolaget och för tredje man. Bland dessa bestämmelser märkas främst balansräkningsreglerna. Dessa äga stor betydelse såsom skyddsregler både för bolaget och för tredje man, som träder i förbindelse med bolaget t. ex. såsom aktieköpare eller kreditgivare. Om genom oriktig balansräkning för aktiebolag bedömandet av företaget i ekonomiskt hänseende påverkats i fördelaktig riktning, bör den som föranletts att köpa aktier i bolaget till överpris vara berättigad till skadestånd av de styrelseledamöter, som få anses vara ansvariga för balansräkningens innehåll, och om bedömandet påverkats i ofördelaktig riktning, bör den som föranletts att sälja aktier i bolaget till underpris vara berättigad till skadestånd av dem.¹ Skada kan tillskyndas ej blott aktieköpare eller aktiesäljare utan också borgenär, som föranletts att lämna kredit eller att underlåta att i tid trygga sin fordran. Sådan skada för aktieköpare, aktiesäljare eller borgenär är att anse såsom en omedelbar (direkt) skada. Överträdelse av dylika aktiebolagsrättsliga bestämmelser medför understundom även straff. Sålunda straffas styrelseledamot, som vid upprättande av balansräkning mot bättre vetande förfar i strid med bestämmelserna i 56 § AL (132 § 6) AL). Och styrelseledamot, vilken mot bättre vetande i skriftlig handling, som framlägges å bolagsstämma eller annorledes hålles tillgänglig för aktieägarna, meddelar oriktig uppgift rörande bolagets angelägenheter, drabbas också av straff (132 § 4) AL). En sådan överträdelse kan ingå såsom led i ett brottsligt förfarande, som är straffbart enligt allmänna strafflagen t. ex. bedrägeri.

I det betänkande med förslag till lagstiftning om förmögenhetsbrott som den 29 juni 1940 framlades av straffrättskommittén hava i 21 kap. 9 § strafflagen upptagits stadganden, enligt vilka för svindleri straffas den som med-

¹ Jfr Sindballe III s. 233.

verkar vid bildande av aktiebolag eller annat företag eller på grund av sin ställning bör äga särskild kännedom om ett företag, där han offentliggör eller eljest bland allmänheten eller företagets intressenter sprider oriktig eller vilseledande uppgift, ägnad att påverka bedömandet av företaget i ekonomiskt hänseende och därigenom medföra skada. Straff inträder även vid grov vårdslöshet. Om kommitténs förslag blir upphöjt till lag, kommer i betydande omfattning straff enligt nämnda lagrum att kunna följa vid framläggande av t. ex. väsentligen oriktig eller vilseledande balansräkning inför en vidsträckt krets intressenter eller handlingens ingivande till registreringsmyndigheten. Framlägges en sådan handling för en mindre krets, kan, där bedrägeri eller försök till bedrägeri ej föreligger, straff ifrågakomma enligt det i 12 kap. 5 b § strafflagen föreslagna stadgandet om straff för intellektuell handlingsförfalskning. I dessa fall kommer rätt till skadestånd att föreligga enligt allmänna regler om skadestånd på grund av brottslig gärning.

Ehuru överträdelser av aktiebolagsrättsliga bestämmelser som avse skydd för tredje man, såsom bolagsborgenär, köpare eller säljare av aktier i bolaget, i avsevärd omfattning äro och torde komma att bli straffbelagda, anser dock icke beredningen, att rätt för tredje man till skadestånd av styrelseledamöter eller andra personer i ställning av organ för aktiebolag bör begränsas till de fall då brottslig handling föreligger. Beredningen har därför ansett en bestämmelse motsvarande stadgandet i 135 § andra stycket AL böra upptagas i förslaget beträffande styrelseledamöter och andra personer i organställning.

Enligt denna bestämmelse har enskild aktieägare, borgenär eller annan tredje man rätt till ersättning först och främst för omedelbar skada, som uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndats honom genom överträdelse av bestämmelser, vilka avse att giva enskild aktieägare eller annan tredje man skydd. Men enligt beredningens mening bör bestämmelsen icke vara begränsad till omedelbar skada. Vissa aktiebolagsrättsliga regler, som lända till skydd för bolaget, måste nämligen anses äga en sådan betydelse för enskilda aktieägare eller bolagsborgenärer, att dessa böra kunna föra talan om ersättning för den *medelbara* (indirekta) skada, som genom överträdelse av reglerna tillskyndas dem. En rätt till sådan talan är särskilt påkallad med hänsyn därtill att förslaget — av skäl som utvecklats i inledningen till avdelningen om talan mot styrelseledamot m. fl. — kvarstår på gällande svensk lagstiftnings ståndpunkt, att skadeståndstalan å bolagets vägnar icke, såsom enligt vissa främmande rättssystem är fallet, kan föras av enskild aktieägare och understundom även av bolagsborgenär. Vilka rättsregler, som på nu angivet sätt skola anses åsyfta att bereda skydd icke endast för bolaget utan även för enskilda aktieägare och borgenärer mot medelbar skada, är ett spörsmål, vars besvarande synes böra överlämnas till rättstillämpningen och rättsvetenskapen. Såsom exempel på en dylik regel torde kunna nämnas bestämmelsen, att vinstutdelning ej må omfatta mer än den utdelningsbara vinsten enligt fastställd, i överensstämmelse med ak-

tiebolagslagens föreskrifter upprättad balansräkning.¹ Har överträdelse skett av balansräkningsreglerna och till följd därav vinstutdelning kommit att omfatta medel som icke motsvarade utdelningsbar vinst, har en minskning inträtt av bolagets till dess och borgenärernas tryggande bundna kapital. Det är av väsentlig betydelse för borgenärerna, att bolagets aktiekapital och reservfond — samt enligt beredningens förslag jämväl dess skuldregleringsfond — upprätthållas. Vid sådan överträdelse föreligger enligt förslaget 79 § 2 mom. andra stycket (54 § första stycket AL) rätt för bolaget eller dess konkursbo att föra talan om återbäring av utdelningen och om ansvarighet för brist som kan uppkomma vid återbäringen. Om på grund av vissa inom bolaget dominerande intressen sådan talan ej föres, bör skadeståndstalan tillkomma även enskilda borgenärer² hos bolaget. Att utforma särskilda regler om sådan talan för borgenärer för detta och andra dylika fall har beredningen icke ansett lämpligt. Det torde kunna antagas, att i händelse av bolagets obestånd konkursförvaltaren, om olaga vinstutdelning skett, i allmänhet fullgör sin skyldighet att väcka de anspråk på återbekommande av utdelningen och — vid brist i återbäringen — på ansvarighet för bristen som tillkommer bolaget. Men om detta ej sker och bolagets borgenärer icke erhålla full betalning för sina fordringar, bör enskild borgenär äga mot de styrelseledamöter, som genom överträdelse av lagens föreskrifter uppsåtligen eller av vårdslöshet medverkat till den olaga utdelningen, föra talan om utbekommande av ersättning för den skada som därigenom uppkommit för honom. Förarbetena till 135 § AL torde giva stöd för det antagandet att rätt till en sådan talan redan enligt gällande lag är avsedd.³

En sådan rättsregel har också kommit till uttryck i beredningens förslag 97 §, jämförd med 82 § andra stycket. Denna bestämmelse innefattar en skyddsregel ej blott för bolaget utan även för de aktieägare, vilka lida förlust på den grund att de ej få del i den fördel som beredes vissa andra aktieägare. Om styrelseledamöter i strid mot nämnda bestämmelse vidtaga åtgärd, varigenom uppenbarligen fördel beredes vissa aktieägare till nackdel för bolaget eller övriga aktieägare, uppkommer för såväl bolaget som för nämnda aktieägare rätt till skadestånd av styrelseledamöterna. I den mån ersättning för skadan utgår till bolaget, minskas naturligtvis, såsom ovan anmärkts beträffande tysk rätt, den skada som tillskyndas aktieägarna. Ofta torde vid

¹ Jfr Bergendal s. 247, Skarstedt vid 135 § s. 356 och Sindballe III s. 232.

Vid bedömande av huruvida överträdelse av balansräkningsreglerna skall anses föreligga måste beaktas, att vid bestämmandet av värdet i bolagets balansräkning å dess tillgångar utrymme måste inom en skälig marginal finnas för styrelseledamöternas och verkställande direktörens omdöme. Ett förfarande i avseende å värderingen, som i det särskilda fallet framstår såsom uppsåtligt eller vårdslöst, måste ligga styrelseledamöterna eller verkställande direktör till last för att skadeståndsskyldighet skall inträda.

² Jfr Goldschmidt: Grundfragen s. 123.

³ Såsom exempel på fall, då skadeståndsrätt för bolagsborgenär enligt 135 § AL skulle föreligga gentemot aktieägare och likvidatorer, nämner i 1910 års proposition nr 54 — med anledning av lagrådets yttrande — departementschefen, att aktieägare under bolagets likvidation deltagit i beslut om tillgångarnas skiftande i strid mot lagens föreskrifter och att likvidatorerna medverkat till sådan åtgärd (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 147). Jfr Skarstedt vid 135 § s. 356 och Bergendal s. 247.

Till skillnad från vad som gäller beträffande aktieägare kan för borgenär skada uppkomma endast i mån av bolagets insolvens.

överträdelse av denna regel skadeståndstalan komma att väckas endast av de aktieägare vilkas intresse i bolaget kränkts genom åtgärden. Beredningen återkommer till denna regel vid 198 §.

Skadeståndsrätt kan sålunda enligt beredningens förslag tillkomma enskild aktieägare, borgenär hos bolaget eller annan tredje man mot personer i ställning av organ för bolaget på grund av överträdelse av aktiebolagslagen eller bolagsordningen, vare sig överträdelsen är belagd med straff eller ej och vare sig uppsåt eller endast vårdslöshet förelegat. Även här kunna till skadan hava medverkat personer, vilkas medverkan på sätt tidigare utvecklats kan framstå såsom objektivt och subjektivt av väsentligt olika art. Nedsättning av ersättningen för skadan synes därför böra, på sätt föreslagits i fråga om skadestånd till bolaget, kunna ske, dock endast då brottslig gärning icke föreligger och skadeståndsrätten således ej är grundad på delikt utan på aktiebolagsrättens civila skadeståndsregler. Denna begränsning kommer att medföra, att nedsättning ofta blir utesluten, när direkt skada vållats enskild aktieägare, borgenär hos bolaget eller annan tredje man, genom överträdelse av en bestämmelse som avser att skydda enskild aktieägare, bolagsborgenär eller annan tredje man mot sådan direkt skada. Vid dylika överträdelser inträder nämligen ofta straff enligt särskilda straffbestämmelser i aktiebolagslagen. Och betänkligheterna mot nedsättning synas framträda särskilt i dessa fall. Däremot torde i fall, då skadestånd kan utgå för medelbar skada, frågan om nedsättning understundom kunna bli av betydelse. Då skadeståndsrätt föreligger såväl för bolaget som för enskilda aktieägare eller borgenärer hos bolaget, skulle stötande konsekvenser kunna uppstå, om nedsättning väl kunde ske av bolagets skadeståndsanspråk men ej av de enskilda aktieägarnas eller borgenärernas.

Med styrelseledamot måste beträffande skadeståndsskyldighet gentemot tredje man jämnställas ej blott *verkställande direktör* utan också *likvidator*.

Enligt gällande aktiebolagslag är *revisor* väl skyldig att till bolaget utgiva ersättning för skada som han uppsåtligen eller av vårdslöshet vid fullgörande av sitt uppdrag tillskyndat bolaget. Däremot innehåller icke aktiebolagslagen något stadgande om skadeståndsskyldighet för revisor gentemot tredje man. Enligt allmänna regler svarar emellertid revisor då skada tillskyndats tredje man genom brottslig handling t. ex. brott mot 132 § 7) AL.

Jämlikt det av straffrättskommittén i 21 kap. 9 § andra stycket strafflagen föreslagna stadgandet om straff för svindleri kommer revisor, om han drabbas av straff, att bli skadeståndsskyldig gentemot tredje man t. ex. aktieköpare som förletts att inköpa aktier till överpris. Lagberedningen anser emellertid att aktiebolagsrättslig skadeståndsskyldighet bör, även då straffbarhet ej föreligger, åvila revisor jämväl gentemot tredje man. Styrelseledamot eller verkställande direktör blir skadeståndsskyldig gentemot tredje man vid överträdelse av sådana regler i aktiebolagslagen, som äro givna ej blott i bolagets utan även i tredje mans intresse, exempelvis balansräkningsreglerna. Bland revisors främsta åligganden är att tillse, att dessa regler noggrant iakttagas. Såsom beredningen tidigare framhållit är det av största vikt, att

revisors skyldigheter i berörda hänseende inskräpas. Det är över huvud önskvärt, att i en ny aktiebolagslag revisorns ansvar ej blott i förhållande till bolaget utan också i förhållande till den allmänhet, som träder i förbindelse med bolaget, starkt betonas. Revisor skall tillse, att de bestämmelser iakttagas som avse att skydda bolagets borgenärer. Detsamma gäller regler till skydd för enskild aktieägare, i den mån övervakning av reglernas efterlevnad kan anses ingå i granskningen av styrelsens och verkställande direktörs förvaltning. Lagberedningen anser därför skadeståndsskyldighet böra åvila revisor jämväl i förhållande till enskild aktieägare, borgenär hos bolaget och annan tredje man, när han brustit mot regler givna i tredje mans intresse, ändå att brottsligt förfarande ej föreligger, men att möjlighet bör finnas att nedsätta ersättningen med hänsyn till arten och graden av hans medverkan till skadan samt omständigheterna i övrigt. Revisor har följaktligen upptagits bland de bolagsorgan, å vilka bestämmelsen i 197 § skall äga tillämpning.

Vad sålunda anförts om revisor gäller även beträffande *likvidationsrevisor*, sådan *god man* som förordnats enligt förslaget 160 § samt *granskare* som avses i förslaget 13 §.

Beträffande frågan om *aktieägares* skadeståndsskyldighet märkes, att någon allmän förpliktelse att vid utövandet av medbestämmanderätten i bolagets angelägenheter befrämja bolagets intressen ej åligger aktieägare. En sådan vårdnadsplikt gentemot bolaget som åvilar dess organ föreligger icke för honom. Men om aktieägare genom överträdelse av aktiebolagslagen eller bolagsordningen tillskyndar bolaget skada, uppkommer enligt 135 § första stycket AL skadeståndsskyldighet för honom gentemot bolaget. Och om aktieägare genom överträdelse av aktiebolagslagen eller bolagsordningen tillskyndar tredje man skada, föreligger skadeståndsskyldighet gentemot denne enligt nämnda paragraf andra stycket.

Bestämmelser om skadeståndsskyldighet för aktieägare förekomma i allmänhet icke i främmande aktiebolagslagar. Om å bolagsstämma aktieägarna fatta beslut, som innebär överträdelse av aktiebolagslagen eller bolagsordningen, står talan om klander eller ogiltighet öppen för styrelseledamot och aktieägare. Däremot anses i regel skadeståndsrätt ej finnas mot de aktieägare som deltagit i beslutet.

De i den svenska aktiebolagslagen upptagna stadgandena om skadeståndsskyldighet för aktieägare torde ytterst sällan hava kommit till tillämpning. De skulle — tillämpade efter sin lydelse — kunna leda till resultat som skulle stå i uppenbar strid med den allmänna uppfattningen om aktieägares ställning. I synnerhet i större bolag äro flertalet aktieägare sparare, som placera kapital i aktiebolag utan att äga förmåga att bedöma kapitalets förvaltning genom bolagsorganen. De stå ofta helt främmande för bolagets angelägenheter. Även i de frågor, där bolagsstämmas beslut påkallas, hava de vanligen ringa eller ingen möjlighet att kontrollera styrelsens eller verkställande direktörs uppgifter. Lagberedningen anser sig visserligen icke böra på denna grund föreslå, att bestämmelser om aktieägares skadeståndsskyldighet helt utgå ur aktiebolagslagen, men anser att såsom förutsättning för aktieägares

skadeståndsskyldighet bör stadgas, att denne genom överträdelsen uppsåtligt eller av grov vårdslöshet vållat skada. Skadeståndsskyldighet bör vid uppsåt eller grov vårdslöshet föreligga ej blott gentemot bolaget utan också gentemot enskild aktieägare, borgenär hos bolaget eller annan tredje man, ifall den bestämmelse som överträtts avser rättsskydd för enskild aktieägare, borgenär hos bolaget eller annan tredje man. En obillig tillämpning av ett sådant stadgande om skadeståndsskyldighet för aktieägare bör vidare kunna förekommas genom en regel om nedsättning av ersättningen, där det med hänsyn till aktieägarens skuld och omständigheterna i övrigt prövas skäligt.

Står ett bolagsstämmobeslut i strid med sådan bestämmelse i aktiebolagslagen eller bolagsordningen att allenast grund till klander av beslutet föreligger, är enligt uttryckligt stadgande i förslaget 145 § 1 mom. andra stycket sista punkten beslutet gällande, om klandertalan ej instämnes inom föreskriven tid. Om beslutet åter står i strid mot en sådan bestämmelse, med vilken avses rättsskydd för bolagsborgenär eller annan tredje man eller som eljest är av den beskaffenhet att bestämmelsen ej får åsidosättas ens med samtycke av samtliga aktieägare i bolaget, är beslutet en nullitet och må icke verkställas, även om talan därå ej väckes. Med den standpunkt förslaget sålunda intager torde, då den överträdelse som skett endast är klandergrund och talan om klander å beslutet ej väckts vare sig av bolagets organ eller av aktieägare, talan om skadestånd i regel icke kunna föras å bolagets vägnar mot de beslutande aktieägarna.¹ Talan om skadestånd torde i allmänhet ej heller kunna föras av enskild aktieägare, om denne varit oförhindrad att genom klandertalan värja sig mot förlust. Där åter överträdelsen är grund till beslutets nullitet, saknar underlåtenheten att instämma talan betydelse för frågan om beslutets verkställighet. Beslutet må ej verkställas, och ansvarighet för verkställande av beslutet bör i allmänhet främst drabba det verkställande organet.

Där rätt att utbekomma skadestånd föreligger för bolaget, enskild aktieägare, bolagsborgenär eller annan tredje man, bör vid prövning av frågan om nedsättning av ersättningen må ske hänsyn i första hand tagas till arten och graden av den skuld som åvilar aktieägaren. Hänsyn bör även tagas till övriga beträffande nedsättning av ersättning från aktiebolags organ anförda omständigheter.

Föremål för särskild uppmärksamhet har varit frågan om skadeståndsskyldighet för aktieägare i det fall, då en aktieägarmajoritet genom bolagsstämmobeslut befordrat sin egen fördel till nackdel för bolaget.² Såsom förut berörts har numera i den tyska aktiebolagslagstiftningen upptagits ej blott en klanderregel avseende nämnda fall (AG § 197), utan också en regel om skadeståndsskyldighet för den som i ändamål att för sig själv eller annan uppnå för bolaget främmande sär fördelar avsiktligt under utnyttjande av sitt inflytande över bolaget — på annat sätt än genom röstning på bolagsstämma

¹ Jfr Nial: Bolagsstämmobeslut s. 81—83.

² Se Wieland: Handelsrecht II s. 248.

(Hauptversammlung) — föranleder en ledamot av styrelsen eller uppsiktsrådet att handla till bolagets eller aktieägarnas skada (AG § 101). I anslutning till de bestämmelser som upptagits i förslaget 82 § andra stycket och 97 § föreslår lagberedningen jämväl upptagande av en skadeståndsregel av innehåll att, om skada uppkommit för bolaget eller aktieägare genom sådan åtgärd av styrelsen, styrelseledamot eller verkställande direktör eller likvidator som uppenbarligen innebär att fördel beredes vissa aktieägare till nackdel för bolaget eller övriga aktieägare, skyldighet att utgiva ersättning för skadan skall åvila jämväl aktieägare, som uppsåtligen genom begagnande av sitt inflytande över styrelseledamot, verkställande direktör eller likvidator medverkat till åtgärden. Beredningen återkommer till denna regel vid 198 §.

195 §.

Skadeståndsskyldighet för stiftare. Den i gällande aktiebolagslag upptagna bestämmelsen om skadeståndsskyldighet för stiftare avser endast skadeståndsskyldighet *gentemot bolaget*. Skyldighet att ersätta bolaget uppkommen skada föreligger enligt 24 § AL, om vad bolaget i annat än penningar enligt bestämmelse i stiftelseurkunden övertagit blivit uppskattat till oskäligt högt värde, eller oskälig förmån enligt stiftelseurkunden blivit tillerkänd stiftare eller annan, och stiftarna om den egendomen eller förmånen i de för konstituerande stämman jämlikt 14 § AL framlagda handlingarna lämnat oriktig uppgift.

Skadeståndsskyldighet *gentemot tredje man* föreligger, om stiftare gjort sig skyldig till brottsligt förfarande. Av betydelse är härvid främst bestämmelsen i 132 § 1) AL om straff för stiftare, som mot bättre vetande meddelar oriktig uppgift i stiftelseurkunden, teckningslistan eller i skriftlig handling, som åberopas i listan eller bifogas densamma eller eljest framlägges å konstituerande stämman. Understundom kan straff inträda enligt allmänna strafflagen t. ex. för bedrägeri.

I det betänkande med förslag till lagstiftning om förmögenhetsbrott som den 29 juni 1940 framlagts av straffrättskommittén hava såsom förut nämnts i 21 kap. 9 § strafflagen upptagits stadganden, enligt vilka för svindleri straffas bl. a. den som medverkar vid bildande av aktiebolag eller annat företag, där han offentliggör eller eljest bland allmänheten eller företagets intressenter sprider oriktig eller vilseledande uppgift, ägnad att påverka bedömandet av företaget i ekonomiskt hänseende och därigenom medföra skada. Straff inträder även där detta sker av grov vårdslöshet. Om kommitténs förslag blir antaget till lag, kommer straff för stiftare att kunna följa enligt nämnda lagrum, såframt uppgifter, som kungöras vid bildandet av aktiebolag eller som lämnas i de till registreringsmyndigheten ingivna handlingar för att där hållas tillgängliga för allmänheten, äro oriktiga eller vilseledande. Straff kan även följa, ifall sådana uppgifter lämnas i handlingar som framläggas på konstituerande stämma, om i denna deltagar en vidsträckt krets intressenter. För stiftare kan straff jämväl inträda — för-

utom för bedrägeri — för försök till bedrägeri eller för intellektuell handlingsförfalskning enligt det i förslaget 12 kap. 5 b § upptagna stadgandet om straff för sådan förfalskning.

Har stiftare gjort sig skyldig till straffbart förfarande, föreligger skadeståndsrätt för tredje man, som på grund av de oriktiga eller vilseledande uppgifterna tecknat aktier i bolaget eller sluitit rättshandling med detta t. ex. givit bolaget försträckning.

Enligt *främmande* rätt medföra i aktiebolagslagen eller i den allmänna strafflagstiftningen upptagna bestämmelser i vidsträckt omfattning straff för stiftare på grund av oriktiga eller vilseledande framställningar vid bolagsbildningen och därmed skadeståndsskyldighet. Dessutom upptagas i allmänhet i aktiebolagslagstiftningen särskilda civilrättsliga bestämmelser om skadeståndsskyldighet för stiftare. För sådan skadeståndsskyldighet är det vanligen ej en nödvändig förutsättning att stiftarna vid bolagsbildningen lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter.

Enligt *dansk* rätt (DAL § 7) äro stiftarna, om värderingen av en affärsrörelse eller bestämda förmögenhetsobjekt, som bolaget skall övertaga, varit efter förhållandena vid dåvarande tidpunkt oförsvarlig och detta kan läggas dem till last, pliktiga att ersätta bolaget skadan (jfr Sindballe III s. 53 och Krenchel § 7 note 1 s. 55). I *finsk* aktiebolagslagstiftning (FAL 16 §) stadgas, att om efter aktiebolags inskrivning befinnes att bolaget lidit skada därigenom att vid förbehåll, som enligt FAL 4 § gjorts om övertagande av egendom m. m., avsiktligen eller genom grovt vållande egendom blivit för högt uppskattad eller oskäligen fördel någon tillagd, eller att eljest fel vid bolagets bildande förelupit, stiftarna skola svara, en för alla och alla för en, för skadans gäldande. Visar någon av dem, att han utan sitt vållande saknat kunskap om sådan felaktighet, är han fri från ansvarighet. Enligt den *norska* aktiebolagslagen (NAL § 69) kan bolaget anhängiggöra talan mot stiftare om ersättning för skada. Men lagen upptar ingen bestämmelse om förutsättningarna för stiftares skadeståndsskyldighet.

Stiftarna äro enligt den nya *tyska* AG, § 39, i förhållande till bolaget ansvariga för riktigheten och fullständigheten av de uppgifter, som de för bolagets bildande (zum Zwecke der Gründung der Gesellschaft) lämna angående bl. a. egendom som tillskjutes eller övertages, kostnaderna för bolagets bildande m. m. Skadas bolaget av stiftarna uppsåtligen eller av grov vårdslöshet genom tillskott eller övertagande av egendom eller genom kostnaderna för bolagets bildande (durch Einlagen, Sachübernahmen oder Gründungsaufwand), äro stiftarna skadeståndsskyldiga. Skadeståndsskyldighet inträder, även om oriktiga uppgifter ej lämnats, t. ex. på grund av en uppsåtlig eller grovt vårdslös övervärdering (jfr Schlegelberger AG § 39 anm. 4). Stiftare är fri från ersättningsskyldighet, om han varken ägde eller bort äga kännedom om det förhållande som grundar ersättningsskyldighet. Om dolus eller grov vårdslöshet föreligger från en stiftares sida, häftar även annan stiftare, om han ej visar sig vara fri från vårdslöshet (se v. Godin-Wilhelmi AG § 39 anm. 10).

Lagberedningens förslag. Första stycket. Beträffande frågan om stiftares skadeståndsskyldighet gentemot tredje man har lagberedningen ansett skäl så mycket mindre föreligga att frångå den ståndpunkt, vilken intages i gällande lagstiftning, som därest strafflagskommitténs förslag antages till lag, straffbarhet för stiftare på grund av oriktiga eller vilseledande uppgifter i samband med bolagsbildningen kommer att föreligga vid uppsåt eller grov

vårdslöshet och därmed skadeståndsskyldighet gentemot tredje man då dessa uppgifter medföra särskild fara för skada. Endast för det i andra stycket angivna fall har beredningen ansett en särskild regel böra upptagas om skadeståndsskyldighet för stiftare gentemot tredje man.

Det i gällande aktiebolagslag upptagna stadgandet om skadeståndsskyldighet gentemot bolaget anger såsom förutsättning för skadeståndsskyldigheten, att till stöd för den oskäligen uppskattning av övertagen egendom eller oskäligen bestämning av förmån från bolaget, som skett i stiftelseurkunden, oriktiga uppgifter lämnats i de handlingar som framlagts för den konstituerande stämman. Beträffande de subjektiva omständigheter som förutsätts för att stadgandet skall äga tillämpning ger vad som förekom vid lagrummets tillkomst ej tydlig ledning (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 33 o. f.). I rättslitteraturen har den uppfattningen uttalats, att den oriktiga uppgiften skall hava lämnats mot bättre vetande.¹

Vid aktiebolags bildande skyddas aktietecknarna främst genom den publicitet som enligt aktiebolagslagen skall föreligga beträffande grundvalen för bolagsbildningen. Förslaget har sökt bereda ökad trygghet för att den publicitet som avses verkligen vinnes. För det fall att i stiftelseurkunden upptages bestämmelse om tillskott eller övertagande av annan egendom än penningar eller eljest bestämmelse varom i förslaget 7 § sägs, givas i nämnda paragraf och 11 § föreskrifter om vad stiftelseurkunden och kungörelsen angående grunderna för bolagets bildande skola innehålla rörande bestämmelsen. Vidare skola i stiftarberättelsen enligt förslaget 12 § angivas de omständigheter som kunna vara av vikt vid bedömandet av grunden till bestämmelsen och av dess skälighet. I fråga om egendom, som skall tillskjutas eller övertagas, skall angivas det värde som å egendomen beräknats och de omständigheter på vilka denna beräkning grundats. Även om den förberedande granskningen kan förväntas komma att medföra förbättring i avseende å riktigheten och fullständigheten av uppgifterna i stiftelseurkunden, kungörelsen och stiftarberättelsen, är det dock uppenbart att granskningen måste bliva väsentligen formell. Och handlingarnas innehåll kan vanligen ej giva aktietecknarna tillräcklig ledning för ett tillförlitligt omdöme om grundvalen för bolagsbildningen. I mycket stor utsträckning komma de att lita på stiftarnas mera ingående kännedom om förhållandena och förmåga att bedöma, att de föreslagna bestämmelserna äro av beskaffenhet att lämpligen böra läggas till grund för den ifrågasatta bolagsbildningen. Med hänsyn till vikten även för det allmänna därav, att lagstiftningen söker mera effektivt än för närvarande motverka osunda bolagsbildningar, anser beredningen förslaget böra — i likhet med i allmänhet främmande rätt — utgå ifrån att vårdnadsplikt åvilar stiftarna i förhållande till det bolag vars bildande de föreslå, samt att denna vårdnadsplikt gäller beträffande såväl själva grundvalen för bolagsbildningen som de åtgärder för bolagets bildande, vilka ankomma på stiftarna, till dess bolaget kommit till stånd och organ för bolaget utsetts. Härvid bör emellertid beaktas, att en större eller mindre risk

¹ Jfr Skarstedt vid 24 § AL s. 59.

vanligen är förbunden med börjandet av ett ekonomiskt företag. Dess utveckling är ej sällan svårbedömlig och, om förlust sedermera inträffar, ställes grundvalen för bolagsbildningen i en måhända överdrivet kritisk belysning. Det intresse en stiftare ofta har i bolagets tillkomst medför vidare benägenhet hos honom att vid bolagsbildningen alltför fördelaktigt bedöma företagets framtidsutsikter. Ligger uppsåtligt förlustbringande förfarande honom till last, skall naturligtvis skadeståndsskyldighet inträda. Men föreligger endast vårdslöshet, synes med hänsyn till vad som nyss anförts skadeståndsskyldighet böra inträda — liksom enligt åtskilliga utländska aktiebolagslagar — allenast om vårdslösheten är att anse såsom grov. Vid övervärdering av tillskjuten eller övertagen egendom med uppsåt eller grov vårdslöshet bör skadeståndsskyldighet inträda för stiftare, även om det ej kan anses att oriktiga uppgifter lämnats i stiftelseurkunden eller stiftarberättelsen. Och skadeståndsskyldighet bör även inträda, om stiftare eljest uppsåtligen eller av grov vårdslöshet åsidosätter de plikter som åvila honom beträffande bolagsbildningen.

Av nu anförda skäl föreslår lagberedningen upptagande i förevarande paragraf av ett stadgande av innehåll ått, om stiftare uppsåtligen eller av grov vårdslöshet till oskäligt högt värde uppskattat egendom, som tillskjutits eller övertagits enligt bestämmelse som avses i förslaget 7 §, eller eljest vid bolagets bildande så förfarit att skada därigenom tillskyndats bolaget, stiftaren är pliktig att ersätta bolaget skadan.

Föreskrifter rörande talan mot stiftare om skadestånd enligt förevarande paragraf första stycket hava upptagits i förslaget 136 och 137 §§.

Andra stycket. Enligt förslaget 19 § tredje stycket åligger det stiftarna att ofördröjligen efter det aktieteckning ägt rum granska teckningslistorna samt å lista, där aktieteckning skett med villkor utan att bestämmelse därom intagits i stiftelseurkunden, teckna påskrift om aktieteckningens ogiltighet så ock underrätta aktietecknaren. Försummelse härutinnan kan medföra, att efter bolagets registrering aktieteckningen jämlikt förslaget 21 § blir gällande såsom ovillkorlig. Den i 19 § tredje stycket upptagna regeln framstår sålunda såsom en regel till skydd för aktietecknaren, och efter vad i motiven till nämnda stycke närmare utvecklats bör stiftares försumlighet i förevarande avseende medföra skyldighet för honom att svara för skada, som därigenom förorsakas aktietecknaren eller den å vilken hans rätt övergått. Bestämmelse därom har upptagits i detta stycke. Enligt 199 § kan nedsättning av ersättningsskyldigheten äga rum.

Såsom likaledes i motiven till 19 § tredje stycket framhållits är även styrelsen skyldig att granska villkorliga aktieteckningar. Försummelse medför ansvarighet enligt förslaget 197 §.

196 §.

Skadeståndsskyldighet för styrelseledamöter m. fl. gentemot bolaget.
Första stycket. Såsom i inledningen till denna avdelning närmare utvecklats har beredningen ansett de i detta stycke upptagna bestämmelserna böra

avse samtliga personer, som hava ställning av förvaltande eller kontrollerande organ för bolaget, således styrelseledamot, verkställande direktör, revisor, granskare, likvidator, syssloman, som avses i 150 eller 151 §, likvidationsrevisor och god man, som avses i 160 §. Den utvidgning som förslaget innebär av gällande bestämmelsers tillämpningsområde till ytterligare vissa personer i organställning synes så mycket mindre möta betänkligheter, som enligt förslaget ökad möjlighet att beakta den olikhet mellan dem som föreligger i fråga om plikter på grund av ställningen vinnes genom regeln i 199 § första stycket om nedsättning efter skälighet av skadeståndet vid ringa vårdslöshet.

De personer som avses i detta stycke äro skyldiga att vid fullgörandet av sitt uppdrag iakttaga den omsorg som åvilar syssloman. De svara ej blott vid överträdelse av de bestämmelser i aktiebolagslagen eller bolagsordningen som de äro skyldiga iakttaga. De äro även ansvariga för att de eljest med tillbörlig omsorg uppfylla de plikter som få anses vara förbundna med deras organställning inom bolaget. Styrelseledamot, verkställande direktör eller likvidator är sålunda ansvarig även för förlustbringande åtgärder beträffande driften av bolagets verksamhet och förvaltningen av bolagets angelägenheter i övrigt, såframt uppsåt eller vårdslöshet får anses ligga honom till last. Att härvid — såsom understundom förekommer i utländsk lagstiftning¹ — i viss utsträckning pålägga sådan person att freda sig genom att visa, att han iakttagit en ordentlig och samvetsgrann affärsmans omsorg (exculpationsbevis), har i sådant rättsförhållande som här avses synts främmande för svensk rättsuppfattning. En naturlig fördelning av argumentations- och beviskyldigheten torde kunna vinnas enligt allmänna processrättsliga regler.

Såsom närmare utvecklats vid 98 § kan styrelseledamot eller verkställande direktör icke utan vidare undgå skadeståndsskyldighet enligt förevarande paragraf första stycket för åtgärd avseende förvaltningen av bolagets angelägenheter på den grund att bolagsstämmas beslut om åtgärdens vidtagande föreligger. Sådant beslut må ej verkställas, där åtgärden av styrelsen prövas vara till skada för bolaget. Framstår verkställigheten såsom ett uppsåtligt eller vårdslöst åsidosättande från styrelsens sida av bolagets intressen, uppkommer skadeståndsskyldighet för styrelsens ledamöter. Eljest skulle grundsatsen, att ansvarsfrihet må beviljas styrelsen först efter det en av revisorerna granskad redovisning för förvaltningen föreligger och att därvid en minoritet kan förhindra beviljandet av ansvarsfrihet, kunna genom inhämmande av bolagsstämmas föregående godkännande av förvaltningsåtgärder göras verkningslöst. Om däremot alla aktieägare samtyckt till förvaltningsåtgärd som icke berör andra intressen än de aktuella aktieägarnas, uppkommer ej skadeståndsanspråk vare sig för bolaget enligt förevarande paragraf eller för enskild aktieägare enligt 197 § första punkten. Om emellertid åtgärden tillika innefattar överträdelse av bestämmelse i aktiebolagslagen eller bolagsordningen som avser skydd för borgenär hos bolaget eller annan tredje man,

¹ Jfr tyska AG § 84 st. 2 p. 2, holländska aktiebolagslagen (handelslagboken I tredje titeln) art. 47 c) och 49 b) samt finsk rätt FAL 16 § 1 st. sista p.

kan anspråk på skadestånd av denne göras gällande enligt 197 § första punkten.

Andra stycket. Vad aktieägares skadeståndsskyldighet mot bolaget beträffar har, av skäl som anförts i inledningen till denna avdelning, densamma begränsats till att avse skada som aktieägare genom överträdelse av aktiebolagslagen eller bolagsordningen uppsåtligen eller av grov vårdslöshet tillskyndat bolaget. Bestämmelse härom har upptagits i andra stycket. Vid utdömmande av ersättning gäller nedsättningsregeln i 199 § andra stycket.

Har mellan samtliga aktieägare enighet förelegat om beslut, som medfört skada för bolaget, uppkommer ej ersättningsanspråk för detta mot aktieägarna. Innefattade beslutet tillika överträdelse av bestämmelse i aktiebolagslagen eller bolagsordningen som avser skydd för borgenär hos bolaget eller annan tredje man, kan av denne anspråk göras gällande på skadestånd enligt 197 § andra punkten.

Bestämmelser hava upptagits rörande talan för bolaget mot styrelseledamot, verkställande direktör, revisor, granskare eller aktieägare i förslaget 134—137 §§ och rörande talan för bolaget mot likvidator, syssloman, som förordnats enligt 150 eller 151 §, likvidationsrevisor eller god man, som avses i 160 §, i förslaget 177 §.

197 §.

Skadeståndsskyldighet för styrelseledamöter m. fl. gentemot enskild aktieägare, borgenär hos bolaget eller annan tredje man. Första punkten. I denna punkt upptagas bestämmelser om den skadeståndsskyldighet, som åvilar styrelseledamot, verkställande direktör, revisor eller annan, som avses i 196 § första stycket, gentemot enskilda aktieägare, borgenär hos bolaget eller annan tredje man. Härvid har — med avvikelse från det i 135 § andra stycket AL upptagna stadgandets avfattning — uttryckligen uttalats, att ersättningsskyldigheten avser skada tillskyndad enskild aktieägare, borgenär hos bolaget eller annan tredje man samt att skada avses som tillskyndats denne uppsåtligen eller av vårdslöshet. Förutsättning för skadeståndsrätt är att det förfarande, varigenom skada tillskyndats enskild aktieägare, bolagsborgenär eller annan tredje man, innefattar överträdelse av bestämmelse i aktiebolagslagen eller bolagsordningen, med vilken avses att giva sådan enskild aktieägare, bolagsborgenär eller annan tredje man rättsskydd. I fråga om arten av den skada för vilken ersättningsskyldighet föreligger hänvisas till vad därom yttras i inledningen till denna avdelning av lagen. Vid utdömmande av ersättning gäller nedsättningsregeln i 199 § första stycket.

Andra punkten. Skadeståndsskyldighet gentemot enskild aktieägare, bolagsborgenär eller annan tredje man kan ock åvila aktieägare i bolaget, som genom överträdelse av bestämmelse i aktiebolagslagen eller bolagsordningen, med vilken avses att skydda enskild aktieägare, bolagsborgenär eller annan tredje man, tillskyndar denne skada. Sådan skadeståndsskyldighet kan uppkomma för aktieägare, exempelvis om han deltagit i beslut om faststäl-

lande av oriktig balansräkning och utdelning av vinst, ehuru genom utdelningen togos i anspråk medel som ej voro utdelningsbara enligt en riktig balansräkning eller beslutet stod i strid med reglerna om avsättning till reservfond eller skuldregleringsfond. Skadeståndsskyldighet föreligger liksom enligt 196 § andra stycket endast om aktieägaren gjort sig skyldig till uppsåt eller grov vårdslöshet. Vid utdömmande av ersättning gäller nedsättningsregeln i 199 § andra stycket.

I förslaget saknas bestämmelser rörande talan av enskild aktieägare, bolagsborgenär eller tredje man om skadestånd enligt förevarande paragraf. Någon särskild tid, inom vilken sådan talan skall anställas, har sålunda icke föreskrivits i förslaget. Med hänsyn till vissa spörsmål, som äro förbundna med frågan om utgångspunkten för preskription av skadeståndsanspråk, har beredningen ansett föreskrift i berörda ämne icke böra tills vidare upptagas, utan den revision av reglerna om fordringspreskription avvaktas som torde komma att äga rum inom en icke alltför avlägsen framtid.

198 §.

Skadeståndsskyldighet på grund av åtgärd, som innebär att fördel uppenbarligen beredes vissa aktieägare till nackdel för bolaget eller övriga aktieägare. Enligt förslaget 82 § andra stycket må ej bolagsstämman, med mindre annat följer av vad i aktiebolagslagen eller bolagsordningen är stadgat, besluta om sådan användning av bolagets tillgångar eller eljest om sådan åtgärd, att uppenbarligen fördel beredes vissa aktieägare till nackdel för bolaget eller övriga aktieägare. Har bolagsstämmobeslut fattats i strid mot vad sålunda stadgas kan talan om klander av beslutet väckas av enskild aktiekare. I 97 § föreskrives, att styrelsen, verkställande direktör eller annan ställföreträdare för bolaget icke må förfoga över dess tillgångar eller ikläda det förpliktelser eller eljest vidtaga åtgärd i strid mot vad sålunda är stadgat beträffande bolagsstämman.

Första punkten. Såsom redan i inledningen till denna avdelning av lagen framhållits är den rättsregel, som kommit till uttryck i förslaget 82 § andra stycket och 97 §, en skyddsregel ej blott för bolaget utan även — och måhända främst — för de enskilda aktieägare vilka tillskyndas skada genom åtgärd som avses i förstnämnda lagrum. Hava styrelseledamöter, verkställande direktör eller likvidatorer vidtagit åtgärd, varigenom uppenbarligen fördel beredes vissa aktieägare till nackdel för bolaget och övriga aktieägare, uppkommer skadeståndsskyldighet enligt 196 § första stycket gentemot bolaget och enligt 197 § första punkten gentemot de aktieägare, som lida förlust genom åtgärden på den grund att de ej hava del i den fördel som beredes vissa andra aktieägare. Om exempelvis styrelseledamöterna i strid mot stadgandet i 97 §, jämfört med 82 § andra stycket, avhånt bolaget egendom till vissa aktieägare till ett uppenbart underpris av 100 000 kr., uppkommer för bolaget rätt till skadestånd å nämnda belopp. Utgör aktiekapitalet 500 000 kr., fördelat å 5 000 aktier, får genom åtgärden

värdet av aktierna i bolaget antagas hava sjunkit med 20 kr. per aktie. De enskilda aktieägare till vilkas nackdel avhändelsen skett äga enligt förevarande paragraf första punkten föra talan om utbekommande av ersättning för den förlust som drabbat dem d. v. s. ersättning med 20 kr. per aktie. Skulle skadeståndsrätt göras gällande å bolagets vägnar och ersättning för den bolaget tillskyndade skadan 100 000 kr. erläggas till bolaget, föreligger ej längre någon förlust för de enskilda aktieägarna. Några regler beträffande förhållandet mellan bolagets och aktieägarnas skadeståndstalan har beredningen icke ansett erforderliga. Den fara för dubbelbetalning, som kan uppstå vid talan från enskilda aktieägares sida, medan talerätt för bolaget föreligger, kunna de skadeståndsskyldiga styrelseledamöterna undgå genom betalning till bolaget.¹ Uppkommande processrättsliga spörsmål torde kunna lösas enligt allmänna processrättsliga regler.

Sådan åtgärd av styrelse, verkställande direktör eller likvidatorer, varom här är fråga, företages vanligen på tillskyndan av aktieägare, som hava fördel av åtgärden. Handlar aktieägaren härvid under utövning av sina befogenheter såsom aktieägare, d. v. s. främst genom röstning på bolagsstämman, kan för honom skadeståndsansvar inträda enligt 197 § andra punkten, om förutsättningarna därför äro för handen.² Emellertid torde aktieägares medverkan till åtgärder av nu förevarande slag i allmänhet icke ske genom röstning på bolagsstämman utan genom personlig påverkan på det verkställande organet. Framför allt inom bolag med ett fåtal aktieägare kan en aktieägare eller aktieägaregrupp med ett dominerande aktieinnehav genom sitt inflytande över styrelsen, verkställande direktör eller likvidator sålunda ingripa bestämmande i förvaltningen av bolagets angelägenheter och därvid tillgodose sina ekonomiska intressen på bolagets eller övriga aktieägares bekostnad. I dylika fall synes aktieägaren icke kunna sägas hava i sin egenskap av aktieägare överträtt aktiebolagslagen eller bolagsordningen på sätt som för tillämpning av 197 § andra punkten kräves. Beredningen har emellertid ansett att sådan aktieägare bör — jämte styrelseledamöter, verkställande direktör och likvidatorer enligt 196 § första stycket eller 197 § första punkten — vara ansvarig för den genom åtgärden förorsakade skadan. I förevarande paragraf första punkten har därför upptagits bestämmelse, att om aktieägare genom begagnande av sitt inflytande över styrelseledamot, verkställande direktör eller likvidator uppsåtligen medverkat till åtgärd av denne, som innebär att fördel uppenbarligen beredes vissa aktieägare till nackdel för bolaget eller övriga aktieägare, skyldighet att utgiva ersättning till bolaget eller övriga aktieägare skall åvila honom.

Bestämmelsen i förevarande paragraf första punkten avser — i olikhet med det i inledningen till denna avdelning omnämnda stadgandet i tyska AG § 101 — endast det fall att fördel beretts aktieägare, ej tredje man, och bestämmelsen fastställer skadeståndsskyldighet endast för aktieägare, ej för

¹ Jfr redogörelsen för tysk rätt i inledningen till denna avdelning (Schlegelberger AG § 101 anm. 6 och 7).

² Jfr vad som anföres i inledningen till denna avdelning angående betydelsen av underlåten talan mot beslutet (s. 645).

tredje man, som med begagnande av sitt inflytande över styrelseledamot, verkställande direktör eller likvidator medverkat till åtgärd som där avses. Sådana stadganden synas lagberedningen beröra företeelser inom det ekonomiska livet av allmänna räckvidd, vilka icke lämpligen böra upptagas till särskild behandling inom aktiebolagsrätten.

Skadeståndsrätt för bolaget eller aktieägare uppkommer icke på grund av åtgärd, som avses i förevarande paragraf första punkten, om åtgärden företagits med samtliga aktieägares samtycke. Detta får särskild betydelse för enmansbolagen i de fall, då ensamaktieägare var styrelse eller verkställande direktör eller likvidator eller eljest styrelsen eller verkställande direktör eller likvidator handlat med ensamaktieägarens samtycke. Även om bolaget försattes i konkurs, kan konkursboet ej i sådant fall enligt 137 § föra talan mot styrelseledamot eller verkställande direktör.

Andra punkten. Aktieägare kan även genom begagnande av sitt inflytande över bolagets verkställande organ förmå dessa att vidtaga åtgärder i strid mot regler som avse skydd för borgenärerna hos bolaget eller annan tredje man. Åtgärden kan hava den innebörd, att den medför en sådan förskjutning av förhållandet mellan bolagets tillgångar och skulder, att bolagets aktiekapital, reservfond eller skuldregleringsfond angripes. Har åtgärden karaktär av förtäckt utdelning, måste enligt 99 § samt grunderna till 79 § föreliggande såväl återbäringskyldighet för aktieägare som gynnats av åtgärden, där de äro i ond tro, som ock skyldighet för styrelsen och verkställande direktör att svara för brist som kan uppkomma vid återbärningen. Kommer bolaget i konkurs och skulle talan om återbärning och om ersättning för brist ej väckas av konkursförvaltaren, har enskild borgenär enligt 197 § första punkten rätt till talan om ersättning för den skada som uppkommit för honom.

Har aktieägare på sätt i första punkten sägs medverkat till åtgärd som länt till skada för borgenärerna hos bolaget eller annan tredje man, bör även aktieägaren vara skyldig utgiva ersättning till dem. Bestämmelse där- om har upptagits i andra punkten. Om åtgärden medfört en sådan förskjutning mellan bolagets tillgångar och skulder att bolagets aktiekapital, reservfond eller skuldregleringsfond angripes, kan sålunda skadeståndsskyldighet uppkomma ej blott för styrelseledamot, verkställande direktör och likvidator utan även för sådan aktieägare som här avses, där han genom begagnande av sitt inflytande över bolagsorganen medverkat till åtgärden.

Beträffande borgenärs talan är den omständigheten att samtycke till åtgärden förelegat från alla aktieägare utan betydelse.

199 §.

Nedsättning av ersättningen. *Första stycket.* I detta stycke meddelas föreskrift av innehåll, att om stiftare ådragit sig ersättningsskyldighet gentemot aktietecknare enligt 195 § andra stycket eller om styrelseledamot eller annan som avses i 196 § första stycket ådragit sig ersättningsskyldighet gentemot bolaget jämlikt nämnda stycke eller gentemot aktieägare, borgenär hos bolaget eller annan tredje man enligt 197 § första punkten och allenast ringa

vårdslöshet ligger den ersättningsskyldige till last, ersättningen må nedsättas, där det med hänsyn jämväl till skadans storlek och omständigheterna i övrigt prövas skäligt. Rörande skälen till den föreskrift som sålunda föreslås av lagberedningen hänvisas till vad därom anförts i inledningen till denna avdelning av lagen. Förutsättning för att nedsättning må ske är, att allenast ringa vårdslöshet ligger den ersättningsskyldige till last. Men nedsättning må ej äga rum, med mindre det med hänsyn jämväl till skadans storlek och omständigheterna i övrigt framstår såsom skäligt att nedsättning sker. Ersättningen må således nedsättas främst när skyldighet att utgiva full ersättning på grund av förhållandet mellan den ringa vårdslösheten och skadans relativt betydande storlek skulle framstå såsom obillig. Men hänsyn bör tagas — förutom till graden av vårdslöshet — även till övriga omständigheter såsom t. ex. kausalitetens beskaffenhet samt den skadelidandes och den ersättningsskyldiges ekonomiska ställning.¹ Att även dessa omständigheter beaktas synes berättigat såväl av hänsyn till betydelsen av skadeståndets preventiva verkan som av sociala skäl. Då bolaget är den skadelidande, bör hänsyn tagas ej blott till bolagets ställning utan också till omfattningen och beskaffenheten av dess rörelse.

Vid bedömande av den grad av vårdslöshet, som får anses ligga olika medverkande till last, måste naturligtvis hänsyn tagas till de plikter som åvilat envar av de medverkande på grund av hans organställning. Denna synpunkt blir av särskild betydelse i de fall — som i aktiebolagsförhållanden äro vanliga — då medverkan till samma skada föreligger från personer i olika organställning t. ex. verkställande direktör, styrelsesledamöter och revisorer. I sådana fall av medverkan blir det av särskild betydelse att genom nedsättning av skadeståndet hänsyn kan tagas till graden och arten av de olika personernas medverkan.

Anses vid samverkan till skada den ersättning som skall erläggas av medverkande böra nedsättas, är det för tillämpningen av reglerna i 200 § nödvändigt, att domstolen ej blott fastställer det belopp som skall av honom erläggas, utan också uttalar sig om det belopp, vartill hela skadan skall beräknas.

Andra stycket. Om aktieägare ådragit sig ersättningsskyldighet jämlikt 196 § andra stycket, 197 § andra punkten eller 198 §, må enligt förevarande stycke ersättningen nedsättas, där det med hänsyn till hans skuld och omständigheterna i övrigt prövas skäligt.

Angående nedsättning av skadestånd, som skall utgå till enskild aktieägare eller tredje man, hänvisas till vad därom anføres i inledningen.

Tredje stycket. I förevarande paragraf tredje stycket stadgas, att nedsättning är utesluten, om den ersättningsskyldiges förfarande innefattade brottslig handling. Härvid torde fråga huvudsakligen kunna vara endast on handling som är straffbar enligt aktiebolagslagen, då förutsättningarna för nedsättning i allmänhet ej torde kunna vara för handen vid straffbarhet enligt allmänna strafflagen.

¹ Jfr lagberedningens betänkande med förslag till lag om förmynderskap s. 546 (6 kap. 6 § strafflagen), NJA 1924 avd. II s. 617.

200 §.

Solidarisk ansvarighet för flera ersättningsskyldiga gentemot den skadelidande. Regressrätt mellan de ersättningsskyldiga inbördes. Första punkten. Om flera medverkat till skada på sådant sätt att de funnits skyldiga att utgiva ersättning för skadan, skola de gentemot den skadelidande, bolaget eller tredje man, svara för ersättningen solidariskt. För det fall att enligt 199 § ersättningen nedsatts för en eller flera av de medverkande, är det tydligt, att den, vars ersättningsskyldighet nedsatts, är ansvarig endast med det nedsatta beloppet och således allenast intill nämnda belopp solidariskt ansvarig med övriga till skadan medverkande.

Skulle nedsättning av ersättningsskyldigheten hava ägt rum för alla medverkande, kan bolaget av var ersättningsskyldig uttaga högst det belopp denne förpliktats utgiva, men bolaget kan naturligtvis av de ersättningsskyldiga ej sammanlagt uttaga mer än det belopp som motsvarar ersättning för hela skadan. Om de nedsatta beloppen tillhoppa icke utgöra full ersättning för hela skadan, blir följden, att solidarisk betalningsskyldighet icke kommer att till någon del föreligga.

Andra punkten. Beträffande regressen mellan flera för samma skada ansvariga skall enligt förslaget gälla, att de sinsemellan skola taga del i ersättningen för skadan efter ty med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt. Bland de omständigheter, som vid skälighetsprövningen kunna vinna avseende, skall främst beaktas den större eller mindre skuld, som finnes ligga envar av de ersättningsskyldiga till last. Finnas omständigheterna icke föranleda annat, bör fördelning ske efter huvudtalet.¹

En prövning av fördelningsfrågan efter skäligheten skall äga rum, vare sig alla till skadan medverkande funnits ersättningsskyldiga för hela skadan eller någon eller några av dem dömts att betala ett nedsatt belopp. Om av de medverkande några funnits ersättningsskyldiga för hela skadan och andra på grund av ringa vårdslöshet allenast för ett nedsatt belopp, torde ofta skälighetsprövningen medföra, att regressrätt tillerkännes de senare mot dem som uppsåtligen eller av grov vårdslöshet orsakat skadan.

Om envar av de medverkande dömts att betala endast ett nedsatt belopp och dessa belopp tillhoppa ej överstiga ersättningen för hela skadan och solidarisk betalningsskyldighet således över huvud icke föreligger, uppkommer icke fråga om regress.

Finnes av flera ansvariga någon sakna tillgång till gäldande av vad på honom belöper av ersättningen, är det utan särskild föreskrift tydligt, att övriga ansvarigas betalningsskyldighet inbördes för bristen skall bestämmas efter enahanda grunder som deras inbördes ansvarighet i avseende å hela ersättningsbeloppet (jfr 2 § andra stycket skuldebrevslagen). Den, vars ersättningsskyldighet nedsatts, kan aldrig bliva ansvarig för mer än det nedsatta beloppet.

¹ Jfr NJA 1937 s. 264.

Straffbestämmelser.

De i gällande aktiebolagslag upptagna straffbestämmelserna äro fördelade på två paragrafer, 132 och 133 §§. I 132 § stadgas straff för lämnande av medvetet oriktiga uppgifter vid aktiebolags bildande eller under dess bestånd rörande bolagets förhållanden i handling, som framläggas för aktietecknarna eller på konstituerande stämma eller på bolagsstämma eller eljest hålles tillgänglig för aktieägarna, eller vid anmälan för registrering. Särskilt stadgande har upptagits om straff för styrelseledamot, som vid upprättande av balansräkning mot bättre vetande förfar i strid med bestämmelserna i 56 §, samt för styrelseledamot eller likvidator, som i strid med bestämmelser i 50 § tredje stycket eller 54 § första stycket första punkten eller andra stycket låter verkställa utbetalning till aktieägare. Vidare finnas i 132 § stadganden om straff för bl. a. uppsåtlig överträdelse av vissa bestämmelser vid utfärdande av aktiebrev eller vid anteckning i aktiebok. I 133 § stadgas straffpåföljd för underlåtenhet att fullgöra vissa i aktiebolagslagen meddelade ordningsföreskrifter, som ansetts äga den betydelse att deras effektivitet bör upprätthållas genom straff.

I det betänkande med förslag till lagstiftning om förmögenhetsbrott som den 29 juni 1940 framlagts av straffrättskommittén (SOU 1940: 20) hava — såsom förut berörts i inledningen till avdelningen om skadestånd — bestämmelser upptagits i strafflagen dels i 12 kap. 5 b § om intellektuell handlingsförfalskning och dels i 21 kap. 9 § om svindleri. Enligt 12 kap. 5 b § skall för intellektuell handlingsförfalskning straffas den som i enskild handling lämnar oriktig uppgift och sig eller annan till nytta eller att därmed skada göra begagnar eller till sådant begagnande utlämnar handlingen. För svindleri skall enligt 21 kap. 9 § andra stycket straffas den som medverkar vid bildande av aktiebolag eller annat företag eller på grund av sin ställning bör äga särskild kännedom om ett företag, där han offentliggör eller eljest bland allmänheten eller företagets intressenter sprider oriktig eller vilseledande uppgift ägnad att påverka bedömandet av företaget i ekonomiskt hänseende och därigenom medföra skada. Straff inträder även där detta sker av grov vårdslöshet. Dessa bestämmelser skulle i betydande utsträckning bliva tillämpliga på förfaranden som äro straffbara enligt 132 § AL.

Beträffande den intellektuella handlingsförfalskningen kräves enligt straffrättskommitténs förslag i subjektivt hänseende såsom för närvarande vid förfalskningsbrott i allmänhet, att gärningsmannen handlar »sig eller annan till nytta eller att därmed skada göra». Kommittén har ansett frågan om att utbyta detta uttryck mot någon klarare avfattning böra anstå till en allmän revision av förfalskningsbrotten (se anförda betänkande s. 85). I avseende å det begagnande av handlingen, som skett eller möjliggjorts genom dess utlämnande, föreligger en viss osäkerhet i fråga om den tidpunkt, då straffbarhet skulle inträda på grund av oriktig eller vilseledande uppgift i vissa av de handlingar som avses i 132 § AL.¹ Då vidare uttryckliga bestämmel-

¹ Jfr Agge: Bidrag till läran om förfalskningsbrotten, Stockholm 1941, s. 64 o. f., 97 o. 250.

ser om straff för uppsåtligt åsidosättande av viktiga aktiebolagsrättsliga förpliktelser synas äga värde från preventiv synpunkt, har lagberedningen efter överläggningar med straffrättskommittén ansett, att om kommitténs förslag blir antaget till lag, sådana bestämmelser det oaktat böra upptagas i aktiebolagslagen.

För närvarande har det beträffande vissa av de förfaranden som äro straffbelagda enligt 132 § AL känts såsom en brist, att straff inträder endast vid uppsåt och ej också då allenast grov vårdslöshet föreligger. Denna brist har emellertid främst varit kännbar, när förfarandet medfört spridning bland allmänheten eller en vidsträckt krets intressenter av vilseledande uppgifter ägnade att påverka bedömandet av bolaget i ekonomiskt hänseende och därigenom medföra skada. Då straff för grov vårdslöshet enligt straffrättskommitténs förslag 21 kap. 9 § andra stycket andra punkten skall inträda, när förfarandet på sådant sätt är ägnat att medföra särskild fara för skada, synes, om nämnda förslag upphöjes till lag, behov av bestämmelser i aktiebolagslagen om straff vid grov vårdslöshet i allmänhet ej föreligga beträffande förfaranden som avses i 132 § AL.

I flertalet av straffbestämmelserna i 132 § AL fordras för straffbarhet att förfarandet ägt rum »mot bättre vetande». Detta och liknande uttryck torde numera anses i allmänhet ej hava annan innebörd än att i subjektivt hänseende uppsåt skall föreligga. Med hänsyn därtill och då de förfaranden som här avses komma i stor utsträckning att innefatta intellektuell handlingsförfalskning, där för straffbarhet erfordras uppsåtlig handling, har lagberedningen ansett lämpligt, att i aktiebolagslagens straffbestämmelser uttrycket »mot bättre vetande» ersättes med ordet »uppsåtligen».

Vid uppställningen av de straffbestämmelser i förslaget (201—204 §§), som motsvara 132 och 133 §§ AL, har beredningen i huvudsak följt uppställningen i dessa paragrafer. En uppdelning har dock skett i flera paragrafer.

I förevarande avdelning av lagen har även upptagits en vitesbestämmelse (205 §) vartill motsvarighet saknas i AL.

201 §.

Denna och nästföljande paragraf motsvara 132 § AL. I förevarande paragraf hava upptagits straffbestämmelser som avse *lämnande av oriktiga eller vilseledande uppgifter* och vissa *andra närliggande förseelser*.

1. I denna punkt, som motsvarar 132 § 1) AL, stadgas straff för stiftare, som uppsåtligen meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i handlingar som avse bolagets bildande. Sådan granskning varom stadgas i förslaget 13 § medför, att vissa av dessa handlingar kunna undantagas från den publicitet, som eljest följer av att handlingarna lämnas till registreringsmyndigheten eller hållas tillgängliga för aktietecknarna eller framläggas på konstituerande stämman. Med hänsyn därtill har straff ansetts böra enligt denna punkt inträda redan vid meddelande av oriktig eller vilseledande uppgift i handling som lämnas till granskare.

Under straffbestämmelsen faller ej blott oriktig eller vilseledande uppgift som meddelas i handling, som lämnas till eller hålles tillgänglig för granskare, registreringsmyndigheten eller aktietecknare eller framlägges för konstituerande stämma utan jämväl oriktig eller vilseledande uppgift i ansökan till registreringsmyndigheten (14 §) samt i påskrift å sådan handling (18 och 22 §§), vare sig påskriften verkställles å handling som överlämnas i huvudskrift eller å avskrift. Om oriktig eller vilseledande uppgift meddelas i sådan av stiftare utfärdad handling som utan föreskrift i lagen t. ex. framlägges på konstituerande stämman, är straffbestämmelsen i denna punkt tillämplig.¹

2. Straff föreslås i denna punkt för granskare, som uppsåtligen meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i granskningsberättelse (13 § andra stycket och 55 §) eller i påskrift å handling som överlämnats till honom (13 § tredje stycket).

3. Denna punkt motsvarar 132 § 2) AL. Här straffas oriktig eller vilseledande uppgift, som meddelas av styrelseledamot, verkställande direktör eller annan vid anmälan för registrering eller i ansökan till registreringsmyndigheten. Vidare har det uttryckligen föreskrivits, att med ifrågavarande straffbestämmelse åsyftas även oriktig eller vilseledande uppgift i försäkran eller annan handling, som fogas vid registreringsanmälan eller ansökning till registreringsmyndigheten. Härmed åsyftas t. ex. försäkran enligt 34, 48, 68 eller 69 §, uppgift enligt 68 § tredje stycket eller 71 § 2 mom. ävensom intyg av två personer varom förmäles i bl. a. 68 § tredje stycket och 71 § 2 mom.

4. Förevarande punkt motsvarar 132 § 4) AL första satsen, avseende straff för styrelseledamot eller likvidator, där han mot bättre vetande i skriftlig handling, som framlägges å bolagsstämma eller annorledes hålles tillgänglig för aktieägarna, rörande bolagets angelägenheter meddelar oriktig uppgift. Denna punkt avser jämväl verkställande direktör. Straff stadgas även för uppsåtligt meddelande av oriktig eller vilseledande uppgift i handling, som framlägges för aktietecknare (63 §) eller för granskare (55 §), eller i påskrift å sådan handling (t. ex. påskrift å teckningslista enligt 63 § andra stycket eller å balansräkning enligt 71 § 1 mom. tredje stycket). Straff stadgas också för uppsåtligt meddelande av oriktig eller vilseledande uppgift i handling eller meddelande som kungöres eller sändes till aktieägare.

I främmande aktiebolagslagstiftning straffbelägges understundom lämnande muntligen på bolagsstämma från ledningens sida av oriktig eller vilseledande uppgift. Beredningen har övervägt, huruvida icke straffpåföljd borde inträda i det fall, att styrelseledamot eller verkställande direktör, när aktieägare begagnar honom enligt förslaget tillkommande frågerätt, lämnar oriktigt eller vilseledande svar. Att draga en gräns för straffbarheten mellan sådana svar och andra under diskussionen på stämman lämnade uppgifter torde emellertid vara svårt och skulle ej sällan leda till stötande resultat. Och det synes möta allvarliga betänkligheter mot att upptaga ett

¹ Jfr lagrådets yttrande prop. 1910 nr 54 s. 124 (NJA 1910 avd. II nr 14 s. 158).

allmänt stadgande om straffpåföljd för sådana uppgifter utan hänsyn till om de medfört skada eller fara för skada. Beredningen har så mycket mindre ansett sig böra framlägga förslag till ett sådant stadgande som, ifall den av straffrättskommittén föreslagna bestämmelsen i 21 kap. 9 § andra stycket strafflagen om svindleri antages till lag, straff kommer att inträda, när sådan uppgift lämnas till en mera vidsträckt krets intressenter samt uppgiften är ägnad att påverka bedömandet av företaget i ekonomiskt avseende och därigenom medföra skada. Straffpåföljd kan också under olika förhållanden inträda för bedrägeri och trolöshet mot huvudman samt, enligt straffrättskommitténs förslag, jämväl för försök till sådant brott och för oredligt förfarande.

5. Den i denna punkt upptagna straffbestämmelsen motsvarar stadgandet i 132 § 6) AL om straff för styrelseledamot, som vid upprättande av balansräkning mot bättre vetande förfar i strid med bestämmelserna i 56 § AL. I nämnda lagrum upptagas huvudsakligen materiella regler rörande balansräknings upprättande, medan i fråga om balansräknings uppställning regler givas allenast om redovisningen av aktiekapitalet, fonder och skuld av visst slag och om redovisningen av aktier i annat bolag (56 § 6) och 8) AL). 56 § AL motsvaras i förslaget av 106 och 107 §§. De i 107 § 1 mom. upptagna reglerna avse balansräkningens uppställning i anslutning till ett där upptaget balansräkningsschema. Enligt beredningens mening bör ett åsidosättande av dessa regler, vilka avse balansräkningens specificering, icke bestraffas enligt förevarande paragraf, utan särskild bestämmelse om straff härför upptages i 203 §.

Ett åsidosättande av reglerna om vinst- och förlusträknings upprättande kan även i hög grad vilseleda den som av årsredovisningen vill bilda sig en uppfattning om bolagets ställning och resultatet av dess verksamhet. Beredningen anser därför straff enligt förevarande punkt böra inträda vid sådant åsidosättande av nämnda regler som innebär ett brytande mot huvudregeln i 108 § första stycket. Däremot har beredningen ansett att med åsidosättandet av reglerna i 107 § 1 mom. bör jämföras ett sådant åsidosättande av reglerna i 108 § andra och tredje styckena om vinst- och förlusträknings uppställning, som ej kan anses innefatta ett brytande mot huvudregeln. I allmänhet lär ett åsidosättande av föreskrift i 108 § andra och tredje styckena innebära en överträdelse jämväl av nämnda huvudregel. Men föreligger allenast ett sådant obetydligt åsidosättande av specificeringsbestämmelserna i 108 § andra och tredje styckena, att det icke kan anses inverka på bedömandet av resultatet av bolagets verksamhet — en förbigången post är ringa och utan betydelse för bedömandet — har straff ansetts böra inträda allenast enligt 203 §.

Vad angår förvaltningsberättelsen äga vissa bestämmelser i 109 § om dess innehåll (t. ex. i andra stycket) sådant sammanhang med reglerna om balansräkning i 106 §, att överträdelse av dessa bestämmelser bör bestraffas enligt förevarande punkt. Men iakttagandet även av övriga bestämmelser i 109 § kan vara av stor vikt för bedömandet av bolagets ställning

och resultatet av dess verksamhet. Beredningen har därför ansett att handlande i strid mot dessa bestämmelser även bör medföra straff enligt denna punkt, som upptager bötesstraff och sålunda medgiver beaktande av en överträdelses lindrigare natur.

I enlighet med vad sålunda anförts föreslår beredningen, att straff enligt förevarande punkt skall inträda för styrelseledamot eller verkställande direktör, där han vid upprättande av balansräkning, vinst- och förlusträkning eller förvaltningsberättelse, som avses i 104 §, uppsåtligen förfar i strid med bestämmelserna i 106 §, 107 § 2—7 mom., 108 § första stycket eller 109 §. I fråga om åtskilliga där upptagna bestämmelser, t. ex. i 106 § beträffande tillgångarnas värdering eller 109 § om förvaltningsberättelses innehåll, blir tillämpningen i betydande utsträckning beroende av den redovisningsskyldiges omdöme, och straffbarhet föreligger icke om ej denne t. ex. åsyftat övervärdering eller åtminstone måste antagas hava insett att övervärdering förelåg och sålunda uppsåtligen handlat i strid mot givna bestämmelser.

De i 106 §, 107 § 2—7 mom., 108 § första stycket och 109 § meddelade bestämmelserna äro på grund av hänvisning i 153 och 161 §§ tillämpliga jämväl vid upprättande av balansräkning som avses i 153 § (likvidationsbalansräkning), med där angivna modifikationer, samt vid upprättande av redovisningshandlingar enligt 161 §. Straff inträder enligt förevarande punkt om vid upprättandet styrelseledamot eller verkställande direktör uppsåtligen förfar i strid med de beträffande dessa handlingar gällande bestämmelserna i nyss först angivna stadganden eller, beträffande likvidationsbalansräkning, den särskilda bestämmelsen i 153 § andra stycket.

Angående straff för styrelseledamot eller verkställande direktör, som av vårdslöshet förfar i strid med bestämmelser som avses i förevarande punkt, stadgas i 203 § 1 senare ledet. Beträffande de särskilda redovisningshandlingar som skola upprättas rörande koncernförhållanden, koncernbalansräkning, koncernredogörelse och den särskilda uppgiften till balansräkningen, som avses i 107 § 2 mom. andra stycket, gäller att plikt ej föreligger för styrelsen att framlägga desamma. Den här upptagna straffbestämmelsen har ej ansetts böra gälla dessa handlingar. Men den kommer att gälla beträffande de uppgifter, som från dessa handlingar intagas i balansräkningen. I mån av handlingarnas publikation eller begagnande kan straff komma att inträda enligt strafflagen och — om straffrättskommitténs förslag antages till lag — enligt bestämmelserna om svindleri eller intellektuell handlingsförfalskning.

6. Motsvarighet till den i föregående punkt föreslagna straffbestämmelsen för styrelseledamot och verkställande direktör upptages i förevarande punkt för likvidator. Här straffas uppsåtligt förfarande i strid med regler som enligt förslaget gälla i fråga om balansräkning, likvidationsräkning och förvaltningsberättelse, som avses i 162, 166, 171 och 178 §§, i motsvarande hänseenden som beträffande styrelseledamot. Vårdslöshet bestraffas enligt 203 § 2 senare ledet.

7. I förevarande punkt, som motsvarar 132 § 7) AL, stadgas straff för revisor eller likvidationsrevisor, som uppsåtligen meddelar oriktig eller vilse-

ledande uppgift rörande bolagets angelägenheter i revisionsberättelse eller annan handling, som framlägges på bolagsstämma eller annorledes hålles tillgänglig för aktieägare eller aktietecknare (exempelvis enligt 52, 71, 72 §§), eller i påskrift å sådan handling (118 §). Vidare föreslås straff för uppsåtlig underlåtenhet att i handling som ovan sägs göra anmärkning beträffande bolagets förvaltning, ej endast för underlåtenhet att göra anmärkning mot oriktig uppgift i handling som granskats av revisor.

Med förevarande straffbestämmelse åsyftas jämväl god man som förordnats enligt 160 §. Enligt förslaget 178 § skall denne avgiva visst yttrande. Däremot åligger det ej gode mannen att avgiva berättelse angående likvidatorernas förvaltning, men därest gode mannen avgiver skriftligt yttrande i anledning av de till honom enligt 166 eller 171 § avlämnade redovisningshandlingarna, synas de uppgifter som lämnas av honom böra vara underkastade samma straffansvar som uppgifter av likvidationsrevisorer.

8. I denna punkt har upptagits motsvarighet till den i samband med tillkomsten av lagen den 18 juni 1937 om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser införda bestämmelsen i 132 § 7 a) AL.

Beredningen har icke föreslagit särskild bestämmelse om straff för fall, då oriktig eller vilseledande uppgift skriftligen eller muntligen lämnats av person i ställning av organ för bolaget till annan person i sådan ställning. Plikt för verkställande direktör att lämna styrelsen sanningsenliga uppgifter följer av hans förhållande till styrelsen, och rörande styrelsens och verkställande direktörs skyldighet att giva revisorerna begärda upplysningar har särskilt stadgande upptagits i 117 § 1 mom. fjärde stycket. Skulle verkställande direktör vilseleda styrelsen, torde straffpåföljd kunna i erforderlig utsträckning vinnas genom stadgandena om straff för trolöshet mot huvudman samt, enligt straffrättskommitténs förslag, genom bestämmelserna om straff för försök till sådant brott och för t. ex. oredligt förfarande som avses i 21 kap. 7 §. Vad revisorerna beträffar hava de utvägen att, om tvivel uppstår rörande riktigheten av viss betydelsefull upplysning från verkställande direktören eller styrelsen, begära skriftlig uppgift, och torde, ifall oriktig eller vilseledande skriftlig uppgift lämnas, straffpåföljd kunna inträda utöver vad nyss sagts enligt den i straffrättskommitténs förslag 12 kap. 5 b § upptagna bestämmelsen om intellektuell handlingsförfalskning.

Förfaranden som avses i förevarande paragraf kunna vara straffbara jämväl enligt strafflagen. Huruvida i sådant fall den speciella bestämmelsen i aktiebolagslagen skall anses konsumerad av straffbestämmelsen i strafflagen eller bör äga självständig tillämpning vid sidan av denna bör bedömas enligt allmänna grundsatser om konkurrens. Motsvarighet till den i 132 § sista stycket AL upptagna bestämmelsen, att straff enligt paragrafen icke skall tillämpas, där förseelsen enligt allmänna strafflagen bör beläggas med strängare straff, har därför icke upptagits i förslaget.

202 §.

1. Denna punkt motsvarar delvis 132 § 3) AL. Straffbestämmelsen avser dock ej det fall att aktiebrev utfärdats, i vilket aktie angives lyda å mindre belopp än i aktiebolagslagen är medgivet. Särskild bestämmelse härom har ej ansetts erforderlig. Har i aktiebrev akties nominella belopp oriktigt angivits högre eller lägre än det verkliga, kan förfarandet föranleda straff enligt strafflagen. Enligt straffrättskommitténs förslag kan straff inträda för intellektuell handlingsförfalskning.

Enligt denna punkt straffas den med vars begivande utfärdas aktiebrev, interimisbevis, teckningsbevis, teckningsrättsbevis eller delbevis, i fall där enligt bolagsordningen aktiebrev i bolaget icke skola utfärdas (3 § sista stycket första punkten och 37 § sista stycket). Denna straffbestämmelse är påkallad av hänsyn till omsättningen av aktier. Med utfärdande av aktiebrev, vilket utan Konungens lov är ställt till innehavaren, har jämställts utfärdande av interimisbevis eller teckningsbevis, som mot föreskriften i 37 § första stycket andra punkten eller andra stycket andra punkten är ställt till innehavaren. Straff enligt förevarande punkt inträder vidare där i aktiebrev, interimisbevis eller teckningsbevis icke angivits på grund av vissa förbehåll bestämd inskränkning i rätten till aktie (36 § andra stycket andra punkten, 37 § första stycket tredje punkten och andra stycket tredje punkten samt 144 § 1 mom. tredje stycket andra punkten). I de hänseenden straff enligt vad nu sagts icke inträder för överträdelse av föreskrifterna i 36 och 37 §§ stadgas straff i 204 § 1.

2. I denna punkt har upptagits motsvarighet till senare delen av 132 § 4) AL. Bestämmelserna om straff för oriktig införing eller underlåtenhet att verkställa införing i aktieboken avser även föreskrifterna beträffande aktier som tillkomma i samband med aktiekapitalets ökning (65 §, 71 § 2 mom.). Hänvisningen till 144 § 1 mom. tredje stycket andra punkten åsyftar den där föreskrivna anteckningen i aktieboken att aktie är bunden aktie.

3. I anslutning till de i förslaget 42 § 4 mom. upptagna bestämmelserna om förande, i fall enligt bolagsordningen aktiebrev icke skola utfärdas, av en bilaga till aktieboken för anteckning rörande underrättelser om överlåtelse eller pantsättning av aktier, har i förevarande paragraf 3 föreslagits, att straff skall drabba styrelseledamot eller likvidator, som uppsåtligen i strid med bestämmelserna i 42 § 4 mom. första stycket första och andra punkterna underlåter verkställa föreskriven anteckning i nämnda bilaga eller där verkställer oriktig eller vilseledande anteckning.

I den mån straff för överträdelse av bestämmelserna i förslaget 42 § icke stadgas i förevarande paragraf 2 och 3 eller 4 inträder straff enligt 204 § 1.

4. I förevarande punkt föreslås straff för firmatecknare, som uppsåtligen meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i sådan handling som, i fall enligt bolagsordningen aktiebrev icke skola utfärdas, aktieägare enligt 41 § äger erhålla rörande aktier för vilka han är införd i aktieboken, eller i sådant intyg

som enligt 42 § 4 mom. sista stycket utfärdas angående meddelande om överlåtelse eller pantsättning av aktie.

5. Bestämmelse i 132 § 5) AL rörande straff för styrelseledamot eller likvidator, som uppsåtligen i strid med vissa regler låter verkställa utbetalning till aktieägare, har införts i förevarande punkt, med den ändringen att jämväl vårdslöshet faller under den föreslagna bestämmelsen. När vårdslöshet föreligger, bör i regel endast bötesstraff ifrågakomma. Stadgandet avser även verkställande direktör.

6. I denna punkt har upptagits bestämmelsen i 132 § 8) AL om straff för revisor som bryter mot honom åliggande tystnadsplikt beträffande vad som vid granskningen kommer till hans kännedom. Bestämmelsen avser jämväl likvidationsrevisor och granskare.

7. Förevarande punkt motsvarar 132 § 9) AL.

203 §.

I förslaget 201 § 5 och 6 har lagberedningen upptagit stadganden om straff för styrelseledamot och verkställande direktör samt för likvidator som uppsåtligen förfar i strid med där angivna bestämmelser rörande redovisningshandlingarnas innehåll. Av skäl som i motiveringen till nämnda stadganden anförts har beredningen däremot ansett att dit icke böra hänföras förseelser mot specificeringsbestämmelserna för balansräkning samt vinst- och förlusträkning resp. likvidationsräkning. Sådana förseelser straffbeläggas enligt förevarande paragraf 1 och 2, dock allenast där de innefatta ett väsentligt eftersättande av nämnda specificeringsbestämmelser. Därjämte har i dessa punkter stadgats straff för styrelseledamot, verkställande direktör och likvidator, som av vårdslöshet förfar i strid med de i 201 § 5 resp. 201 § 6 angivna bestämmelser.

Punkt 3 upptager straff för revisor eller likvidationsrevisor som väsentligen eftersätter vissa bestämmelser som gälla rörande revisionsberättelsens innehåll, ifall straff ej inträder enligt 201 § 7.

I punkt 4 stadgas straff för stiftare, där han uppsåtligen eller av vårdslöshet bestyrker avskrift, som på grund av särskild föreskrift må bestyrkas av stiftarna, ehuru avskriften är oriktig (förslaget 17 § första stycket). Vidare stadgas straff för styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktör, vice verkställande direktör, likvidator, suppleant för likvidator eller firmatecknare, som uppsåtligen eller av vårdslöshet bestyrker avskrift varom förmåles i 213 § andra stycket, ehuru avskriften är oriktig. Beredningen hänvisar till vad härom yttras i motiven till 213 § andra stycket.

204 §.

Denna paragraf motsvarar 133 § AL.

Första stycket 1. I den mån åsidosättande av föreskrifterna i 36 och 37 §§ rörande utfärdande av aktiebrev, interimsbevis, teckningsbevis, teckningsrättsbevis eller delbevis icke faller under straffbestämmelsen i 202 § 1 stadgas

straff i förevarande punkt. Härunder faller jämväl överträdelse av föreskrifterna om innehålllet i uppgift angående aktieinnehav enligt 41 § första stycket och av bestämmelsen om aktiebrev i 41 § andra stycket ävensom åsidosättande av föreskrifterna i 42 §, 65 § tredje punkten, 71 § 2 mom. andra stycket första punkten eller sista stycket och 144 § 1 mom. tredje stycket andra punkten angående aktiebok och bilaga till aktiebok, i annat fall än straff inträder enligt 202 § 2 och 3. Under förevarande straffbestämmelse faller vidare försummelse att verkställa påskrifter å aktiebrev, interimisbevis och teckningsbevis enligt 42 § 2 mom. sista stycket och 3 mom., åsidosättande av föreskrifter i avseende å utgivande av aktiebrev, interimisbevis, teckningsbevis eller delbevis i stället för annat sådant brev eller bevis eller vid utbyte av aktiebrev (40 §), utfärdande av teckningsrättsbevis, delbevis eller brev å gratisaktie innan utfärdande må ske enligt 62 § tredje stycket första punkten eller 71 § 2 mom. femte stycket första ledet ävensom förseelse mot stadgandena om innehålllet i teckningsrättsbevis och delbevis i 62 § andra stycket och 71 § 1 mom. sista stycket. Straffbestämmelse för förvärv av egen aktie i strid mot stadgandet i 75 § har bibehållits i förslaget.

Första stycket 2. I denna punkt stadgas straff för underlåtenhet att iakttaga vissa föreskrifter rörande påskrifter å aktiebrev.

Första stycket 3. Enligt denna bestämmelse, vartill motsvarighet finnes i 133 § första stycket tredje ledet och andra stycket andra ledet AL, straffas styrelseledamot, verkställande direktör eller likvidator för försummelse att iakttaga ett flertal bestämmelser i förslaget rörande anmälningar till registreringsmyndigheten bl. a. bestämmelser om anmälan för registrering av bolagsstämmobeslut i frågor som ankomma på stämman t. ex. om ökning eller nedsättning av aktiekapitalet. Skyldighet föreligger för styrelsen och verkställande direktör att ombesörja registrering av sådant beslut, där det är gällande.

Första stycket 4—6. I dessa punkter hava sammanförts straffbestämmelser för vissa förseelser av styrelseledamot, verkställande direktör eller likvidator, vartill motsvarighet finnes i 133 § första stycket tredje och fjärde leden samt andra stycket andra ledet. Sålunda inträder straff enligt punkt 4 för försummelse i avseende å avlämnande av redovisningshandlingar till revisorer, likvidationsrevisorer och god man, som förordnats enligt 160 §, samt enligt punkt 5 för underlåtenhet att iakttaga föreskrifter angående handlingars framläggande å bolagsstämma och tillhandahållande viss tid före stämma. I punkt 6 upptages stadgande om straff bl. a. för underlåtenhet att tillhandagå revisorer enligt 117 § 1 mom. fjärde stycket samt för underlåtenhet att för aktieägarna hålla tillgänglig upplysning enligt 133 § fjärde stycket eller att lämna upplysningar till revisorerna och hålla revisorernas yttrande tillgängligt för aktieägarna enligt 133 § sista stycket första och fjärde punkterna.

Det bör anmärkas att i förslaget 205 § upptagits en bestämmelse som möjliggör att vid vite förelägga styrelsens ledamöter och verkställande direktör att fullgöra skyldigheten att till registreringsmyndigheten översända vissa redovisningshandlingar. Enligt gällande rätt inträder straff (133 § första

stycket tredje ledet AL) för försummelse att iakttaga föreskriften i 85 § fjärde stycket AL angående översändande till registreringsmyndigheten av redovisningshandlingar. Då denna straffbestämmelse enligt registreringsmyndighetens erfarenhet icke visat sig effektiv för uppnående av syftet, har det ansetts önskvärt, att den ersättes med ett vitesstadgande.

Första stycket 7. Enligt denna punkt, som motsvarar 133 § andra stycket första ledet AL, inträder straff för revisor vid underlåtenhet att till styrelsen avlämna revisionsberättelse eller att återställa redovisningshandlingar samt att till styrelse eller god man för personalstiftelse avlämna särskilt yttrande rörande granskning av stiftelsens förvaltning och räkenskaper (118 §) ävensom att i revisionsberättelsen meddela yttrande om sådan granskning (119 § 1 mom. fjärde stycket), vid underlåtenhet att avgiva skriftligt yttrande rörande upplysningar som av bolagets ledning lämnats till revisorerna enligt 133 § sista stycket samt vid underlåtenhet att avlämna revisionsberättelse efter inträdd likvidation enligt 161 § andra stycket första punkten och 179 § första stycket tredje punkten. Straff stadgas jämväl för likvidationsrevisor som gör sig skyldig till vissa motsvarande förseelser.

Första stycket 8—10. För god man som tillsatts enligt 160 § inträder enligt punkt 8 straff vid underlåtenhet att avgiva yttrande enligt 178 § tredje stycket andra punkten. I punkt 9 har upptagits bestämmelsen i 133 § andra stycket sista ledet AL. Enligt punkt 10 inträder straff för konkursförvaltare vid underlåtenhet att för registrering anmäla att aktiebolags konkurs avslutats samt huruvida överskott i konkursen finnes eller icke (175 § tredje stycket).

Andra stycket. För det fall att enligt förslaget en föreskrift skall fullgöras av styrelsen eller verkställande direktör eller att en åtgärd skall vidtagas genom styrelsens eller verkställande direktörs försorg skall enligt förevarande paragraf andra stycket straff drabba endast verkställande direktören, där sådan finnes (t. ex. 56 §, 71 § 2 mom. andra stycket, 73 § 1 mom. femte stycket, 2 mom. femte stycket och 3 mom. fjärde stycket, 103 §, 112 § tredje och fjärde styckena, 143 §, 179 § sista stycket och 211 § 1 mom. sista stycket).

Tredje stycket. I detta stycke har upptagits stadgande om vissa förseelsers natur av målsägandebrott, med bestämmelse tillika att såsom målsägande skall anses såväl bolaget som varje aktieägare. Motsvarighet härtill finnes i 133 § sista stycket AL. Till denna grupp har icke — såsom enligt gällande rätt — ansetts böra hänföras underlåtenhet i fråga om överlämnande av redovisningshandlingar till bolagets kontrollorgan eller dettas försummelse att avgiva revisionsberättelse, vilka regler få anses givna ej blott i bolagets och aktieägarnas utan även i tredje mans intresse.

205 §.

I denna paragraf har, av skäl som angivits ovan i motiven till 204 § första stycket 4—6, införts möjlighet att genom vite tvinga styrelsen och verkställande direktör att fullgöra den i 132 § 1 mom. tredje stycket, 153 § tredje

stycket och 161 § stadgade skyldigheten att till registreringsmyndigheten insända redovisningshandlingar. Vitesföreläggande kan meddelas såväl då upprättade redovisningshandlingar ej insänts som då redovisningshandlingar alls ej upprättats.

206 §.

Böter och viten som ådömas enligt lagen skola tillfalla kronan. Den i 134 § andra punkten AL upptagna regeln angående böters förvandling har utgått, då härutinnan skall gälla vad som stadgas i lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff. Jämlikt 21 § i nämnda lag komma reglerna om förvandling av böter att bliva tillämpliga även i fråga om vite som enligt förslaget 205 § ådömes styrelseledamöter och verkställande direktör.

Allmänna bestämmelser.

207 §.

Med betalning i penningar jämställd inbetalning å aktier. *Första och andra styckena.* Enligt förslaget må liksom enligt gällande rätt inbetalning å aktie ske allenast i penningar, om ej bestämmelse meddelats vid aktiebolags bildande i stiftelseurkunden eller vid aktiekapitalets ökning i ökningsbeslutet att mot aktie tillskott må ske av annan egendom än penningar. Beredningen hänvisar till vad härom yttras i motiven till 3, 7 och 43 §§.

Det är emellertid uppenbart att med hänsyn till de betalningsmetoder, som numera allmänt tillämpas inom det ekonomiska livet, en omedelbar betalning i penningar till bolaget icke kan vara den enda tillåtna betalningsformen utan att därjämte även andra betalningssätt böra kunna förekomma. Med betalning i penningar bör jämställas betalning till bolaget genom förmedling av bank, som till sin innebörd och sina verkningar är likställd med en omedelbar betalning i penningar. Beredningen föreslår därför upptagande av bestämmelse, att med betalning i penningar skall vara jämställd betalning medelst anvisning eller förbindelse av riksbanken eller annan bank, som är betalbar vid uppvisandet. Den form för betalning, som härvid i främsta rummet kommer i fråga, är överlämnande av s. k. postremissväxel. Betalning bör också kunna erläggas av aktietecknare genom insättning på räkning för bolaget hos bank. För att insättning på bankräkning för bolaget skall kunna jämföras med kontant betalning måste insättningen vara fri från förbehåll från aktietecknarens sida. De medel som insätts böra ej heller kunna tagas i anspråk av banken genom kvittningsyrkande från denna. Beredningen föreslår därför att såsom betalning i penningar skall räknas betalning genom insättning å räkning, som på begäran av stiftarna eller styrelsen öppnats av bank för mottagande av inbetalning å aktier i bolaget. Tillgodohavandet på räkningen skall stå till bolagets fria förfogande, med de begränsningar till vilka beredningen återkommer vid tredje och fjärde styckena.

I 43 § sista stycket föreskrives, att där inbetalning å aktie skall ske innan styrelse valts, inbetalning må äga rum allenast genom insättning å räkning för bolaget hos bank, varom stadgas i denna paragraf. Skall inbetalning å aktie ske innan styrelse valts, måste således överenskommelse träffas mellan stiftarna och bank om öppnande av sådan räkning.

Då aktietecknare ej vinner befrielse från sin betalningsskyldighet till bolaget genom insättning hos bank, när insättningen icke sker å sådan bankräkning varom ovan sagts, och aktietecknare tillika med hänsyn till bestämmelserna i förevarande paragraf tredje stycket genom insättningen vinner trygghet för inbetalningens återbekommande för den händelse bolaget ej blir registrerat, är det av stor vikt att samtliga aktietecknare erhålla kännedom om att sådan räkning upplagts. Om tillfälle beredes endast vissa aktietecknare att begagna denna inbetalningsmetod, skulle — på grund av bestämmelsen i 32 § om rätt för styrelsen att avdraga vissa kostnader vid återbäring av uppburen inbetalning å aktier — oberäknade risker kunna uppkomma för övriga aktietecknare för det fall att bolaget ej blir registrerat. Beredningen har därför ansett föreskrift böra meddelas, att då räkning öppnats för mottagande av inbetalning å aktier, banken skall å teckningslistan låta verkställa påskrift därom. Då denna påskrift såsom av 10 § sista stycket och, vid ökning av aktiekapitalet, av 58 § sista stycket framgår skall upptagas å teckningslistan före dess godkännande, vinnes trygghet för att påskriften finnes även å de avskrifter av listan som framläggas för teckning.

Med hänsyn till betydelsen för aktietecknaren av att verkställd insättning skett på räkning av ifrågavarande slag bör även banken i kvitto på gjord insättning angiva, att insättningen skett på sådan räkning.

Bestämmelser i de ämnen som ovan berörts hava upptagits i förevarande paragraf första och andra styckena.

I detta sammanhang torde böra påpekas att då räkning, som i denna paragraf avses, öppnats hos bank och rätt till uttag inträtt för bolagets styrelse, styrelsen kan medgiva banken att göra uttag från räkningen, i den mån banken har eller får förfallna fordringar å bolaget. Styrelsen har emellertid härvid att vid varje tidpunkt beakta den principiellt lika rätt alla bolagets borgenärer hava till aktiekapitalet och äger ej längre medgiva sådana överföringar till banken, därest en försämring inträder i bolagets ställning som medför att betalning till banken skulle komma att framträda såsom ett obehörigt gynnande.

Tredje stycket. Då registrering av aktiebolag ej sker på grund av behörig, inom viss tid gjord ansökning, förfaller bolagsbildningen och huvudgrundsatsen är enligt förslaget liksom enligt gällande rätt att aktietecknarnas insatser skola återbäras. Beredningen anser därför, att då inbetalning å aktier sker genom insättning på räkning hos bank som här avses, den regeln bör gälla, att insatta belopp ej må kunna för bolaget lyftas förrän det registrerats.

Enligt 53 § tredje stycket kan i beslut om ökning av aktiekapitalet upptagas bestämmelse, att det tecknade belopp för vilket tilldelning av nya aktier sker skall, för att aktieteckningen skall bliva bindande, uppgå till

visst angivet minimibelopp. Har sådan bestämmelse upptagits i ökningsbeslutet och inbetalning verkställt genom insättning å räkning som här avses, synes insatt belopp ej böra få lyftas, innan registrering skett på anmälan enligt 68 §. Där styrelsen enligt 70 § beslutat aktiekapitalets ökning under förutsättning av bolagsstämmans godkännande, böra ej heller på dylik bankräkning insatta belopp kunna lyftas, innan registrering skett av det av stämman godkända ökningsbeslutet.

Fjärde stycket. Om genom lagakraftgående beslut frågan om bolagets registrering förklarats förfallen eller ansökning om bolagets registrering avslagits, är aktietecknare ej längre bunden av sin aktieteckning och återbäring skall ske av belopp, som å aktie inbetalts till styrelsen (32 §). Rätt att återbekomma gjord insättning bör då föreligga. Detsamma bör gälla om aktieteckning eljest enligt 20 §, 68 § femte stycket eller 70 § femte stycket upphör att vara bindande. I detta stycke har därför upptagits bestämmelse, att om aktieteckningen icke vidare är bindande enligt 20 §, 68 § femte stycket eller 70 § femte stycket, återbetalning av gjord insättning skall äga rum till aktietecknaren eller hans rättsinnehavare. Om ränta gottgjorts å insatta medel, skall återbetalningen jämväl omfatta ränta. Har teckningsbevis eller interimisbevis utfärdats, skall beviset vid återbetalningen företes och förses med påskrift om återbetalningen.

Att aktietecknare, ifall han gjort insättning, ehuru hans aktieteckning från början var ogiltig, äger återfordra på räkningen insatt belopp torde utan särskild bestämmelse vara uppenbart.

208 §.

Bestämmelser om aktier, som omfattas av testamentarisk nyttjanderätter avkomsträtt eller som tillkomma blivande ägare. I 4 kap. testamentslagen upptagas vissa stadganden, som för det fall, att någon genom testamente erhållit nyttjanderätten till egendom vartill äganderätten vid testators död eller senare skall tillfalla annan, skola äga tillämpning, såvitt ej annat följer av testamentet. Sålunda stadgas i 3 §, att nyttjanderättshavaren förvaltar egendomen och njuter avkastningen därav. Vid förvaltningen skall han iakttaga jämväl ägarens rätt och bästa. Äro särskilda skäl till avyttring eller pantsättning av lös egendom och kan ägarens medverkan därtill ej vinnas, äger enligt 4 § domstol bemyndiga nyttjanderättshavaren att vidtaga åtgärden. Nyttjanderätten må icke överlåtas. Kapitalbelopp skola enligt 5 § av nyttjanderättshavaren göras räntebärande på sätt om omyndigs medel är föreskrivet, såframt ej ägaren eller, när hans samtycke icke kan erhållas, domstol medgiver annat. Utan nyttjanderättshavarens samtycke må jämlikt 6 § ägaren ej överlåta eller eljest förfoga över egendomen. Kan samtycke icke erhållas, äger domstol tillåta åtgärden, när skäl därtill äro. Vad som trätt i stället för egendom, som omfattats av nyttjanderätten, skall enligt 8 § tillhöra ägaren. Om nyttjanderättshavaren genom vanvård av egendomen eller genom annat otillbörligt förfarande uppenbarligen äventyrar ägarens

bästa, äger enligt 9 § domstol ålägga honom att ställa säkerhet för egendomen eller ock förordna, att denna skall ställas under vård och förvaltning av god man som avses i lagen om förmynderskap (11 kap. 4 § 6 förmynderskapslagen). Ersättning skall gäldas för skada som nyttjanderättshavaren uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndat ägaren.

Med uttrycket nyttjanderätten avses i nämnda stadganden med besittning förenad s. k. helnyttjanderätt, ej partiella nyttjanderätter.¹ Stadgandena äro således icke direkt tillämpliga å nyttjanderätt, om besittningen ej tillkommer nyttjanderättshavaren.

Skall enligt testamente någon njuta avkomst av egendom i kvarlåtenskap, lämnas vanligen, om ägaren själv ej skall äga ombesörja förvaltningen, uttryckliga bestämmelser om vem förvaltningen skall tillkomma och i samband därmed föreskrifter rörande bestämmanderätten i fråga om vissa slag av förvaltningsåtgärder, främst omplaceringar. Lämnas ej bestämmelse om vem förvaltningen skall tillkomma utan till betryggande av avkomsthavarens rätt endast en allmän föreskrift, att egendomen skall sättas under särskild vård,² skall enligt 4 kap. 11 § testamentslagen egendom ställas under vård och förvaltning av god man som avses i lagen om förmynderskap.

I samband med testamentslagen infördes i 11 kap. 4 § 5 förmynderskapslagen bestämmelse om förordnande av god man i det fall, då jämlikt testamente eller annan rättshandling av framtida händelse beror, vem egendom skall tillfalla eller egendom först framdeles skall med äganderätt tillträdas, och det erfordras, att blivande ägares rätt bevakas eller att egendomen förvaltas för hans räkning.

Särskilda bestämmelser meddelades icke beträffande nyttjande- eller avkomsträtt till aktier. Men i motiven till 4 kap. 4 § testamentslagen har lagberedningen behandlat jämväl vissa uppkommande aktiebolagsrättsliga spörsmål.

Lagberedningen anförde bl. a.: Gällande aktiebolagslagstiftning lämnade icke möjlighet för en registrering av annan rätt till aktie än äganderätt. Då äganderätten och nyttjanderätten till aktierna funnes på olika händer, vore därför den naturligaste utvägen, att aktierna transporterades på och registrerades för den verkliga ägaren. Därmed följde emellertid, att denne kunde utöva alla de befogenheter med avseende å aktierätten, som tillkomme den registrerade ägaren. Han vore sålunda behörig att lyfta utdelning, att utöva rösträtt för aktierna, att begagna den företrädesrätt till teckning av nya aktier, som vid aktiekapitalets ökning kunde vara förbehållen aktieägare, att utöva lösningsrätt till aktie o. s. v. Då nyttjanderättshavaren i varje fall skulle hava rätt till utdelningen, bleve ägaren, om han lyfte denna, redovisningsskyldig därför. Vanligen torde emellertid i detta fall aktiebrevet eller åtminstone utdelningskupongerna lämnas i nyttjanderättshavarens besittning, varför denne själv kunde lyfta utdelningen, eventuellt med stöd av särskild fullmakt från ägaren. Stundom valdes emellertid i stället den utvägen, att

¹ Se lagberedningens betänkande med förslag till lag om testamente (SOU 1929: 22) s. 265 (NJA 1930 avd. II s. 284) samt Ekeberg och Guldborg: Testamentslagkommentaren s. 141. Jfr Skarstedt, Lagen om nyttjanderätt till fast egendom, 2 uppl. s. 1—3.

² Jfr beträffande frågan om analog tillämpning, i fall då egendomen sättes under särskild vård, av bestämmelserna i 4 kap. 6 och 7 §§ testamentslagen, lagberedningens a. bet. s. 306—307 (NJA 1930 avd. II s. 323—324) samt Ekeberg och Guldborg a. a. s. 181—182.

ägaren och nyttjanderättshavaren träffade överenskommelse, enligt vilken aktierna transporterades på den senare, som i överensstämmelse därmed också registrerades såsom ägare och i alla avseenden utövade aktierätten. En sådan anordning kunde icke anses strida mot grunderna för stadgandet i 76 § andra stycket AL, vilket syftade på helt andra fall.

Därest i samband med lagstiftningen om testamente särskild bestämmelse ej upptogs angående utövandet av nyttjanderätt till aktie eller däremot svarande andelsrätt, måste även i fortsättningen någon av de två ovan angivna utvägarna väljas. Kunde därvid särskild överenskommelse mellan ägaren och nyttjanderättshavaren ej träffas, återstode blott att anlita den första utvägen, nämligen att ägaren registrerades för aktierna. Skedde detta, bleve uppenbarligen nyttjanderättshavaren avsevärt inskränkt i sin rätt till dessa. Endast rätten att uppbära utdelning tillkomme honom. Nyttjanderätten torde emellertid få anses innefatta befogenhet för honom att besitta aktierna, oavsett att ägaren vore registrerad, och därigenom erbjödes en viss säkerhet för nyttjanderättshavaren, att icke ägaren utan hans samtycke förfogade över aktierna.

Lagberedningen ifrågasatte, huruvida man icke för att bereda nyttjanderättshavaren en friare rätt borde upptaga positiv föreskrift därom att han ägde få aktierna på sig transporterade och vinna registrering för dem, men ansåg sig icke böra upptaga en sådan föreskrift, samt framhöll att — fränsett det mindre tilltalande uti att föreskriva vissa formaliteter genom vilkas iakttagande nyttjanderättshavaren i strid mot verkliga förhållandet komme att framstå såsom ägare — man icke hade anledning antaga, att testator i allmänhet önskade bereda nyttjanderättshavaren alla de möjligheter att ingripa i företagets skötsel som tillkomme registrerad aktieägare. Särskild anledning till tvekan hade man, när aktieposten medförde behärskande av majoriteten.

Även tanken, att man genom en positiv föreskrift skulle bereda möjlighet till särskild registrering av nyttjanderätt till aktier och angåve vilka befogenheter nyttjanderättshavaren ägde utöva, när sådan registrering skett, avvisade lagberedningen med hänsyn till de stora svårigheter som skulle möta mot att här uppdraga en lämplig gräns, i det man saknade alla säkra hållpunkter för bedömande av vad som genomsnittligt motsvarade testatorernas vilja.

Lagberedningen yttrade vidare: Hade testator lämnat äganderätten svävande till tiden för nyttjanderättens upphörande och i anledning därav god man förordnats för blivande ägare i enlighet med beredningens förslag till ändring i 11 kap. förmynderskapslagen (4 § 5), torde registrering kunna meddelas på motsvarande sätt, som i detta fall borde tillämpas vid lagfarts beviljande enligt vad beredningen framhållit vid 1 kap. 2 §. Den omständigheten, att ägaren blivit registrerad för aktierna, uteslöte icke, att nyttjanderättshavaren av rätten bemyndigades att avyttra dem i enlighet med stadgandet i 4 kap. 4 § testamentslagen. Transport, som i sådant fall måste tecknas å aktierna, vore nyttjanderättshavaren behörig verkställa med stöd av rättens beslut. Detta vore av en annan karaktär än sådant beslut som avses i 4 kap. 6 §. Där utfyllde beslutet en brist i ägarens behörighet, här åter innefattade beslutet ett bemyndigande att handla å ägarens vägnar (lagberedningens betänkande med förslag till lag om testamente s. 278—280, NJA 1930 avd. II s. 298—300).

I motiven till 1 kap. 2 § testamentslagen framhöll lagberedningen, att när god man enligt 11 kap. 4 § 5 förmynderskapslagen blivit förordnad att förvalta egendom för blivande ägares räkning, gode mannens åtgärder bleve bindande för den som sedermera hade att såsom ägare tillträda egendomen. Härav måste anses följa, att de inskrivningsåtgärder som erfordrades för ett behörigt utövande av förvaltningen också kunde verkställas. Lagberedningen utgick sålunda från att gode mannen skulle kunna söka och erhålla lagfart för den av honom företrädde blivande ägarens räkning ävensom att inteckning borde kunna fastställas på grund av ett av

gode mannen å dennes vägnar utfärdat skuldebrev (lagberedningens betänkande med förslag till lag om testamente s. 135—136, NJA 1930 avd. II s. 172).

Vid granskningen av lagförslaget yppades inom lagrådet skilda meningar i sist-nämnda avseende. Det gjordes sålunda gällande att domstolarna i allmänhet torde anse sig förhindrade att meddela lagfart å ett fång, som ännu vore på det sätt svävande att av framtida händelse berodde vem egendomen skulle tillfalla eller att egendomen först framdeles skulle med äganderätt tillträdas, och att förty, därest man ville uppnå vad lagberedningen åsyftat, i lagfartsförordningen erfordrades bestämmelse, varigenom möjlighet bereddes att söka lagfart för blivande ägare för det fall, att fast egendom på grund av testamente komme under förvaltning av god man som avses i förmynderskapslagen 11 kap. 4 § 5. Men även den meningen hävdades, att med svensk lag icke torde överensstämma, att lagfart meddelades för en blivande ägare men att för de säkerligen sällsynta fall, då behov av lagfarts erhållande för blivande ägare kunde föreligga, ändringar i reglerna om lagfart icke syntes böra vidtagas. Det framhölls härvid, att det icke torde vara omöjligt att god man i fall av denna art kunde för testators dödsbos räkning söka lagfart på fast egendom i dödsboet (jfr prop. 1930 nr 10 s. 24—25, NJA 1930 avd. II s. 173—174).

Departementschefen anslöt sig till den av lagberedningen uttalade meningen, att lagfartsförordningen icke innefattade hinder för meddelande av lagfart å fång för blivande ägare, samt framhöll vidare, att från lagrådets sida icke ifrågasatts annat än att registreringsåtgärd för blivande ägares räkning skulle kunna äga rum i åtskilliga andra fall utan ändring av lagregler som hade avseende å ägare, och att hithörande föreskrifter icke torde böra fattas annorlunda i lagfartsförordningen än exempelvis i in-teckningsförordningen eller aktiebolagslagen (jfr prop. 1930 nr 10 s. 60—61, NJA 1930 avd. II s. 174).

1 mom. Då genom testamente nyttjanderätten till aktier eller en förmögenhet däri aktier ingå tillagts annan än ägaren, träffas understundom överenskommelse mellan ägaren och nyttjanderättshavaren, enligt vilken testamentsexekutor, boutredningsman eller annan representant för dödsboet på aktiebrevet tecknar överlåtelse till nyttjanderättshavaren, och denne, sedan han införts i aktieboken, enligt förbehåll vid överenskommelsen, förser aktiebrevet med blancotransport. När nyttjanderätten upphör, vanligen vid nyttjanderättshavarens död, fullständigas transporten med ägarens namn och denne införes därefter i aktieboken. När sådan överenskommelse ej träffats, underlåtes i stor utsträckning införing i aktieboken. Nyttjanderättshavaren vill ofta ej medverka till att ägaren införes i aktieboken, varigenom denne gentemot bolaget skulle erhålla en rättsställning som i förhållande till nyttjanderättshavaren icke tillkommer honom enligt testamentet. Detta medför beträffande namnaktier, att rösträtt över huvud icke kan utövas för aktierna, vilket ej sällan vållar olägenheter jämväl för bolaget, särskilt i fall då för bolagsstämmobeslut viss röstpluralitet erfordras.

Inom främmande rätt råda beträffande frågan om nyttjanderättshavarens ställning, när nyttjanderätten omfattar aktier, olika meningar. Enligt schweizisk rätt anses den förvaltningsrätt som tillkommer nyttjanderättshavaren medföra, att rösträtten må utövas av honom.¹ Motsatt uppfattning

¹ Enligt schw. ZGB art. 755 st. 2 tillkommer vid Nutzniessung förvaltningen nyttjanderättshavaren (Nutzniesser). I Wieland: Kommentar zum schw. ZGB IV, art. 773—774 anm. 11, och G m ü r: Kommentar zum schw. ZGB IV: 2, art. 773—774 anm. 49—52, uttalas den uppfattningen att också rösträtten för aktier tillkommer nyttjanderättshavaren. Hans plikt

torde vara den härskande inom tysk rätt.¹ Såsom ovan erinrats avvisade lagberedningen vid behandlingen av frågan om testamentarisk nyttjanderätt tanken, att vid sådan nyttjanderätt till aktier genom lagbestämmelse tillerkänna nyttjanderättshavaren de rättigheter gentemot bolaget som eljest tillkomma aktieägare, och framhöll, att en sådan regel kunde komma i strid med testators önskan. Lagberedningen vände sig även mot en lösning, som skulle innebära, att genom lagbestämmelse vissa befogenheter tillerkändes nyttjanderättshavaren efter registrering av nyttjanderätten.

Lagberedningens förslag. Beredningen anser sig böra vidhålla den uppfattning som uttalades i samband med behandlingen av frågan om testamentarisk nyttjanderätt. En lösning, som skulle innebära att en nyttjanderättshavare, som införes i aktieboken, icke utan inskränkning erhöle den legitimation som är förbunden med aktieägares införing i aktieboken, synes icke kunna ifrågasättas. Och å andra sidan skulle en bestämmelse, som medför att nyttjanderättshavare skulle genom att påkalla införing i aktieboken gentemot bolaget inträda i därmed förbundna rättigheter, såsom förut framhållits ej kunna utan vidare antagas stå i överensstämmelse med testators vilja. Däremot synas betänkligheter icke möta mot att, för det fall att enligt testamentet nyttjanderättshavaren skall hava rätt att i bolaget företräda aktierna, testamentet härutinnan erhåller verkan gentemot bolaget. Laga verkan synes böra kunna tillerkännas ett sådant förordnande lika väl som en sådan överenskommelse mellan ägaren och nyttjanderättshavaren, som avsågs av lagberedningen. En rätt för testamentarisk nyttjanderättshavare att i stället för ägaren företräda aktierna i bolaget står med hänsyn till odelbarhets-

att vid förvaltningen iakttaga ägarens intressen gäller jämväl beträffande rösträttens utövning. Han bör beträffande åtgärder, som gå utöver den löpande förvaltningen, inhämta ägarens mening. Enligt Gmür äger såväl nyttjanderättshavaren som ägaren, då hans intressen beröras, klanderrätt mot stämmobeslut.

¹ Inom tysk rätt hava emellertid olika meningar uttalats beträffande rösträtten för aktier som äro föremål för Niessbrauch.

I kommentaren till BGB av Reichsgerichtsräte (BGB, Rechtsprechung des Reichsgerichts, § 1068 anm. 3) erinras, att särskilda stadganden saknas i tysk rätt angående frågan om Niessbrauch till aktier. Emellertid stadgas i BGB § 1066, att om nyttjanderätt finnes till andel i samegendom, nyttjanderättshavaren utövar de rättigheter som av samägarnas inbördes gemenskap följa i avseende å förvaltningen och nyttjandet av egendomen. Beträffande aktie uttalas den meningen, att motsvarande tillämpning bör äga rum av nämnda stadgande. I regel har nyttjanderättshavaren i sin nyttjanderätts intresse att bevaka aktionärs rättigheter och äger anspråk på att utöva rösträtt. Är fråga om grundläggande ändringar, som väsentligt beröra ägarens intresse, kan denne begära att nyttjanderättshavaren röstar efter hans anvisningar eller att rösträttens utövande överlåtes å honom. Uppstår tvivel rörande rösträttens gränser, finnes ej annan utväg än att vardera får rösta allenast med den andres samtycke. (Jfr RG, Juristische Wochenschrift 1916, 409n, där i ett Gesellschaft mit beschränkter Haftung nyttjanderättshavaren tillerkändes rösträtt.) Beträffande innehavarpapper och orderpapper, som försetts med blancoindossament, givas vissa särskilda regler i BGB §§ 1081—1084. Enligt § 1081 tillkommer, om sådant papper är föremål för nyttjanderätt, besittningen nyttjanderättshavaren och ägaren gemensamt. Nyttjanderättshavaren äger besitta bl. a. utdelningskuponer. Se ock Staudinger BGB § 1069 anm. II: 5 och § 1081 1 a.

Bland författare på aktiebolagsrättens område uttalar v. Godin-Wilhelmi, AG § 114 anm. 3 att vid nyttjanderätt (Niessbrauch) nyttjanderättshavaren är röstberättigad. Däremot anser Schlegelberger, AG § 114 anm. 6 (3 uppl.) att aktieägare, som upplåtit nyttjanderätt, behåller rösträtten. Nyttjanderättshavaren blir icke röstberättigad. Rösträtten är icke någon »Nutzung» som nyttjanderättshavaren kan draga av aktien. Samma mening har Brodmann AR § 252 anm. 1 g och GmbH § 41 anm. 1 samt Teichmann-Koehler AG § 114 anm. 2 c. Se ock Staub HGB § 252 anm. 6.

principens grunder enligt beredningens mening icke i sådan strid mot denna princip, att en dylik föreskrift icke bör kunna medgivas.

Emellertid är det synnerligen vanligt, att värdepapper, till vilka avkomsträtt upplåtes genom testamente, skola till betryggande av avkomsthavarens rätt enligt bestämmelse i testamentet sättas under särskild vård, oftast i öppet förvar hos banknotariat. Då vid nyttjanderätt till värdepapper nyttan av värdepapperet är avkomsten, betecknas avkomsthavaren i sådana testamenten omväxlande såsom avkomsttagare och nyttjanderättshavare. Banknotariatet är skyldigt tillse, att avkomsten kommer avkomsthavaren till godo, medan kapitalet bevaras för ägaren. Om bestämmelserna i avseende å förvaltningen meddelas vanligen särskilda föreskrifter. Understundom tillerkännes bestämmelserna avkomsthavaren även beträffande omplacering, understundom denne och ägaren i förening. Föreskrift lär också förekomma att rösträtten för aktier skall utövas av avkomsthavaren. Och den uppfattningen har uttalats av personer, som äga erfarenhet av banknotariats vård av värdepapper, att sådan föreskrift skulle i betydande omfattning meddelas av testator, om ej ovisshet rådde huruvida en sådan föreskrift vore förenlig med gällande aktiebolagslagstiftning. Enligt beredningens mening bör även i det fall, att annan än ägaren genom testamente tillerkänns avkomsten av aktier, som enligt testamentet skola sättas under särskild vård, föreskrift därom att avkomsthavaren skall äga i bolaget företräda aktierna tillerkännas verkan. Eljest skulle lagbestämmelser i detta ämne bliva utan större praktiskt värde. Visserligen har avkomsthavaren icke såsom nyttjanderättshavaren den omedelbara besittningen av aktierna. Banken besitter aktierna för avkomsthavarens och ägarens räkning. Men då en sådan föreskrift finnes bör det åligga banken att i den ordning, som är förenlig med bankens skyldighet att trygga jämväl ägarens intresse, lämna sin medverkan till föreskriftens genomförande. Härvid kan i viss mån tjäna till ledning förfaringssätt som anlitas när bank är panthavare.

När aktier bortgivits eller ingå i förmögenhet som bortgivits med förbehåll vid gåvan om nyttjande- eller avkomsträtt för givaren eller annan person, kan ett liknande rättsläge uppkomma som vid testamentarisk nyttjande- eller avkomsträtt. Att vid gåva eller andra överlåtelser mellan levande tillerkänna föreskrift, att nyttjande- eller avkomsträttshavare skall äga företräda aktierna, rättsverkan gentemot bolaget synes emellertid såsom i motiven till 3 § anförts möta betänkligheter. Det kan befaras, att genom en dylik föreskrift ett brytande av grundsatsen om akties odelbarhet skulle möjliggöras som kunde medföra vådor, samt att föreskriften skulle kunna användas till kringgående av lagregler, som äro anslutna till denna grundsats, t. ex. av bestämmelserna i lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag.

Vid avfattningen av de aktiebolagsrättsliga bestämmelserna i ämnet synes böra beaktas, att nyttjande- eller avkomsträttshavarens rätt att företräda aktier icke bör utformas sålunda att han erhåller ställning av aktieägarens ställföreträdare gentemot bolaget. Särskilt med hänsyn till vissa i aktiebo-

lagslagstiftningen givna regler rörande utövningen av rösträtt skulle en sådan ståndpunkt leda till konsekvenser som skulle framstå såsom oegentliga. Sålunda bör, om ägaren till de aktier som äro föremål för nyttjande- eller avkomsträttshavares rätt att företräda aktierna tillika har en annan aktiepost i bolaget, sammanläggning ej ske av aktierna med nämnda aktiepost vid beräkningen av det högsta antal aktier, därför rösträtt må utövas av nyttjande- eller avkomsträttshavaren. Vid beräkningen av detta antal bör beträffande denne hänsyn tagas till det antal aktier som omfattas av nyttjande- eller avkomsträtten och, om nyttjande- eller avkomsträttshavaren själv äger en annan aktiepost, till denna, samt beträffande ägaren hänsyn ej tagas till de aktier för vilka rösträtt utövas av nyttjande- eller avkomsträttshavaren. Då nyttjande- eller avkomsträttshavaren utövar rösträtten för de aktier som omfattas av nyttjande- eller avkomsträtten främst i eget intresse, även om han är skyldig att taga tillbörlig hänsyn till ägarens bästa, framstår det också som följdriktigt att om honom skall gälla vad i aktiebolagslagen stadgas om aktieägare.

Lagberedningen föreslår därför upptagande i förevarande paragraf *första stycket* av bestämmelse av innehåll, att om någon genom testamente erhållit nyttjanderätten till aktier eller ock avkomsten av aktier med bestämmelse, till betryggande av hans avkomsträtt, att aktierna skola sättas under särskild vård, skall, där enligt testamentet rätten att i bolaget företräda aktierna skall tillkomma nyttjande- eller avkomsträttshavaren, beträffande denne, såvitt angår rätten att i bolaget företräda aktierna, gälla vad i aktiebolagslagen om aktieägare är stadgat.

Nyttjande- eller avkomsträttshavaren skall således äga vinna den legitimation gentemot bolaget införing i aktieboken medför. Då aktieboken bör lämna upplysning om det verkliga rättsläget, bör i aktieboken anteckning ske såväl om nyttjande- eller avkomsträtten som om äganderättsförvärvet. Även ägaren synes böra äga rätt att göra anmälan för införing i aktieboken. Genom att sålunda anmälan för införing kan ske såväl av nyttjande- eller avkomsträttshavaren som av ägaren vinnes ökad trygghet för riktigheten av anteckningarna i aktieboken. Beredningen föreslår därför upptagande i *andra stycket* av bestämmelser därom, att såväl ägaren som nyttjande- eller avkomsträttshavaren äger på anmälan bliva införd i aktieboken, samt att vid införingen anteckning skall göras om äganderättsförvärvet och om den med nyttjande- eller avkomsträtten förenade rätten att i bolaget företräda aktierna. Skulle det vid den anmälan som sist göres visa sig att tidigare anteckning är oriktig eller vilseledande, skall naturligtvis rättelse ske. I fråga om införing av nyttjande- eller avkomsträttshavaren skall vad om införing av aktieägare är stadgat äga motsvarande tillämpning. Då t. ex. lösningsrätt enligt 76 § 1 mom. tillkommer förutvarande aktieägare, må således införing av nyttjanderättshavaren ej ske förrän det visat sig att lösningsrätten icke beagnats. Styrkes att nyttjande- eller avkomsträtten upphört, skall anteckning därom göras i aktieboken.

Den legitimation gentemot bolaget som följer av införingen i aktieboken

avser, på sätt framhållits i motiven till 42 § 2 mom. fjärde stycket, utövan- det av medbestämmanderätt i bolaget genom deltagande i och röstning på bolagsstämma samt utövan- det av övriga rättigheter som äro förbundna med rätten att i bolaget företräda aktierna, såsom aktieägare tillkommande minoritetsrättigheter och rätt till klander av bolagsstämmobeslut. Beredningen återkommer till frågan om utövningen av de särskilda ur aktierätten upp- komna anspråk, vilka enligt vad vid 3 § anförts kunna utan hinder av odel- barhetsprincipen av aktieägaren överlåtas.

De av beredningen föreslagna bestämmelserna hava således betydelse främst beträffande *bolagsstämma*. Då särskild kallelse av aktieägarna till bolagsstämma skall äga rum, skall, sedan nyttjande- eller avkomsträttshava- ren införts i aktieboken, kallelsen sändas till honom. Om brev å aktie ej utfärdats eller aktiebrevet är ställt till viss man, äger nyttjande- eller av- komsträttshavaren deltaga i stämman och utöva rösträtt, sedan han införts i aktieboken. Skulle ägaren hava tidigare anmält sig för införelse, medför anteckningen om nyttjande- eller avkomsträtten skydd mot att rösträtt obe- hörigen utövas av honom. Skulle införelse hava skett utan sådan anteckning och ägaren deltaga i bolagsstämmobeslut, föreligger klandergrund, då en- ligt testamentet rätt att företräda aktierna icke tillkommer honom.

I fråga om innehavaraktier saknar införelse av aktieägaren i aktieboken betydelse för dennes legitimation gentemot bolaget. Han legitimerar sig gentemot bolaget genom att förete aktiebrevet eller eljest styrka sin rätt till aktien. Beredningen har övervägt att även beträffande innehavaraktier ford- ra, att nyttjande- eller avkomsträttshavaren skulle för att kunna åberopa sin rätt att företräda aktierna genom anmälan till införelse i aktieboken underkasta denna rätt styrelsens prövning. En sådan ståndpunkt synes emel- lertid komma i alltför stark motsättning mot den beträffande innehavar- aktier gällande legitimationsregeln, som torde medföra att spörsmålet om aktieinnehavaren är ägare eller nyttjande- eller avkomsträttshavare i all- mänhet ej torde komma att resas. Beredningen har därför ansett även nytt- janderättshavare böra kunna legitimera sig vid bolagsstämma genom före- teende av innehavaraktier på samma sätt som aktieägare. Vill avkomsträtts- havare på grund av innehavaraktier deltaga i bolagsstämma, bör han kunna legitimera sig genom intyg från banknotariatet, att han enligt angivet testa- mente har med avkomsträtten förenad rätt att företräda en viss hos banken nedsatt post innehavaraktier i bolaget, med bifogande av utdrag ur testa- mentet i fall avkomsträttshavaren icke är införd i aktieboken.

Skulle försäkran som avses i 121 § avfordras nyttjande- eller avkomst- rättshavaren, måste försäkran därefter lämpas. Bestämmelse därom har upptagits i *tredje stycket*.

För *utövningen av de särskilda ur aktierätten uppkomna anspråk*, vilka kunna utan hinder av odelbarhetsprincipen överlåtas, fordras på sätt an- förts i motiven till 42 § 2 mom. fjärde stycket legitimation genom aktiebrevets företeende. Sålunda fordras såväl för nyteckning av aktier eller utbe- kommande av teckningsrättsbevis som för erhållande av gratisaktier eller

utbekommande av delbevis, att aktiebrevet företes för påskrift (62 § 1 mom. och 71 § 2 mom.). Motsvarande bestämmelser hava upptagits i förslaget beträffande återbetalning i samband med nedsättning av aktiekapitalet (72 § och 73 § 5 mom.) och utdelning under likvidation (170 §).

Testamentarisk nyttjanderättshavares befogenhet i förhållande till ägaren att i samband med utövandet av sådant särskilt ur aktierätten uppkommet anspråk vidtaga förvaltningsåtgärder är beroende av hans förvaltningsrätt enligt testamentet. Har han ej fri bestämmanderätt på grund av testamentet, är han i förhållande till ägaren pliktig beakta stadgandena i 4 kap. testamentslagen. I förhållande till bolaget legitimerar sig nyttjanderättshavaren, som har aktiebrev i sin besittning, genom företeende av dessa.

I detta sammanhang torde böra påpekas, att erhållna gratisaktier, värdet av nyteckningsrätter, återbetalat aktiekapital eller uppuren likvidationskvot äro kapitaltillgångar, till vilka nyttjanderättshavaren endast har den honom tillkommande nyttjanderätten d. v. s. rätten till avkomsten, medan kapitalet tillhör ägaren. Vad angår teckningsrätter torde vanligen försäljning av dessa vara lämpligast. Men då det är fråga om förvaltningen av en förmögenhet, däri aktierna ingå, är det ett placeringsspörsmål — som får prövas av nyttjanderättshavaren om han har fri förvaltningsrätt enligt testamentet och eljest behandlas av honom med beaktande av 4 kap. 5 § testamentslagen — huruvida andra kapitaltillgångar skola kunna användas för teckningsrätters begagnande eller huruvida teckningsrätterna skola försälas.

Då enligt testamente annan än ägaren skall hava avkomsten av aktier, som till trygghande av avkomsträttshavarens rätt skola sättas under särskild vård, t. ex. i ett banknotariat, åligger det banknotariatet att lämna sin medverkan först och främst till avkomsträttshavarens införelse i aktieboken, om testamentet innehåller föreskrift att rätten att i bolaget företräda aktierna skall tillkomma avkomsträttshavaren. Vad angår utövningen av särskilda ur aktierätten uppkomna anspråk skall banknotariatet lämna sin medverkan till de åtgärder som påkallas av den eller dem som enligt testamentet äga träffa bestämmelse rörande åtgärden. I fall då föreskrift finnes att avkomsträttshavaren skall äga företräda aktierna, lär väl i allmänhet åtminstone del i förvaltningen hava tillerkänts denne. I fall då till förvaltningsåtgärd i avkomsträttshavarens intresse erfordras medverkan av ägaren, är denne skyldig att lämna sådan medverkan. Om t. ex. på grund av bolagsordningsbestämmelse ägarens kvittering å utdelningskupong erfordras, är ägaren skyldig verkställa kvittering eller såsom vanligen sker utfärda fullmakt för banknotariatet.

Skulle efter vad i 4 kap. 11 § testamentslagen sägs aktierna hava ställts under förvaltning av god man, åligger det denne att lämna sin medverkan till att avkomsträttshavaren kommer i åtnjutande av rätten att i bolaget företräda aktierna. I övrigt tillkommer, i den mån ej annat följer av testamentet, bestämmanderätten i avseende å förvaltningen gode mannen.

Vad angår *överlåtelse av aktier*, som äro föremål för nyttjanderätt eller för avkomsträtt med bestämmelse att aktierna skola sättas under särskild

vård, är befogenheten att träffa avgörande beroende av vad som gäller på grund av testamentets bestämmelser eller reglerna i 4 kap. testamentslagen. Lämnar ägaren sin medverkan till försäljning av aktier, sker detta beträffande namnaktier genom transport å aktierna eller fullmakt.

Skulle då nyttjanderätt till aktier föreligger nyttjanderättshavaren överlåta dessa med missbruk av den legitimation besittningen av aktiebrevet medför, gälla reglerna om godtrosvärv.¹ Dessa regler gälla naturligtvis också, om aktier som satts under särskild vård skulle komma att obehörigen överlåtas. Beredningen har ej ansett den omständigheten, att införing i aktieboken skett av den med nyttjande- eller avkomsträtten förenade rätten att i bolaget företråda aktierna, böra medföra ändring i de eljest beträffande aktieförvärv gällande reglerna. Påskrift om införing av nyttjande- eller avkomsträttshavare skall därför ej verkställas å aktiebrevet. Skälet till denna ståndpunkt är hänsynen till de särskilda bestämmelser, som eljest torde erfordras rörande legitimationen vid senare överlåtelse av aktierna. Har testator visat nyttjanderättshavaren förtroendet att hava aktierna i sin besittning, torde denne väl i allmänhet genom testamentet hava tillerkänts befogenhet i förhållande till ägaren att bestämma i fråga om omplacering. Och i de — i det praktiska livet förvisso vanliga — fallen, då avkomsträtt upplåtits med bestämmelse att aktierna skola sättas i särskild vård, lär väl härigenom i regel betryggande säkerhet hava vunnits för att missbruk ej sker vid förvaltningens utövning.

2 mom. Ehuru lagberedningen — för det fall att testator lämnat äganderätten svävande till tiden för nyttjande- eller avkomsträtts upphörande och i anledning därav god man förordnats för blivande ägare enligt 11 kap. 4 § 5 förmynderskapslagen — anser, på sätt uttalades i betänkandet med förslag till lag om testamente (s. 135—136, 280),² att införing i aktieboken av blivande ägare bör kunna ske utan uttrycklig bestämmelse i aktiebolagslagen, synes dock ett sådant stadgande böra upptagas i förslaget med hänsyn till det samband som föreligger mellan ett dylikt stadgande och bestämmelserna i 1 mom. Beredningen föreslår därför i förevarande mom. ett stadgande av innehåll, att när god man jämlikt 11 kap. 4 § 5 lagen om förmynderskap förordnas att för blivande ägares räkning förvalta aktier, på anmälan av gode mannen skall såsom ägare i aktieboken införas blivande ägare. Är blivande ägare bestämd, såsom då denne är en redan existerande juridisk person som först framdeles får med äganderätt tillträda egendomen, föreligger intet hinder mot angivande av namnet. I aktieboken skall enligt förslaget anteckning ske om förvärvet. Härmed åsyftas fångets beskaffenhet (testamente) med angivande av den framtida händelse, varav äganderättsförvärvet beror, eller den tidpunkt då aktierna få framdeles med äganderätt tillträdas. Därjämte skall anteckning ske om förordnandet för gode mannen. Utan särskilt stadgande torde det vara tydligt, att om ny god man förordnas

¹ Jfr lagberedningens a. bet. s. 274, 278 (NJA 1930 avd. II s. 294 o. 298) samt Ekeberg och Guldberg a. a. s. 152, 156—157.

² Jfr Ekeberg och Guldberg a. a. s. 279—289.

eller äganderätt till aktierna för viss person inträtt, denne på anmälan skall antecknas i aktieboken.

209 §.

Moder- och dotterbolag. Koncernbolag. I inledningen till avdelningen om styrelsens och verkställande direktörs årsredovisning (s. 359 o. f.) har redogörelse lämnats för bestämningen enligt tysk och engelsk aktiebolagslagstiftning av begreppen moderbolag (herrsches Unternehen, holding company) och dotterbolag (abhängiges Unternehen, subsidiary company). Tillämpningsområdet för de av beredningen föreslagna särskilda stadgandena rörande koncernförhållande blir beroende av bestämningen av dessa begrepp. Såsom av beredningen framhållits utgå de föreslagna stadgandena därifrån, att ett bestämmande inflytande kan utövas från det ledande bolagets, moderbolagets, sida och att tillika en väsentlig intressegemenskap finnes mellan detta och det beroende bolaget, dotterbolaget. Denna förutsättning föreligger typiskt, när det ena bolaget, moderbolaget, äger mer än hälften av aktierna i det andra, dotterbolaget, och detta aktieinnehav representerar motsvarande andel ej blott i dotterbolagets aktiekapital utan även i röstetalet för samtliga aktier i dotterbolaget. Då ett bolag äger aktier i ett annat bolag, i vilket aktier med olika röstvärde finnas, kan det förra utöva ett bestämmande inflytande över ledningen av det senare, om det äger så många aktier däri att röstetalet för dem utgör mer än hälften av röstetalet för samtliga aktier i bolaget. Den ekonomiska intressegemenskapen är visserligen beroende av det förra bolagets andel i det senares aktiekapital, men beredningen har dock icke ansett sig böra föreslå begränsning av de föreslagna stadgandenas tillämplighet till det fall att det förra bolagets innehav av aktier i det senare motsvarar minst viss bestämd andel av dess aktiekapital utan ansett avgörande betydelse böra tillmätas andelen i röstetalet för samtliga aktier i bolaget. Beredningen föreslår därför i förevarande paragraf första stycket första punkten, att moder- och dotterbolagsförhållande skall anses föreligga, om ett aktiebolag äger mer än hälften av aktierna i ett annat bolag eller, om aktier med olika röstvärde finnas, så många aktier, att röstetalet för dem utgör mer än hälften av röstetalet för det andra bolagets samtliga aktier.¹

Med ett sådant direkt dotterbolagsförhållande synes böra likställas indirekt dotterbolagsförhållande. Indirekt dotterbolagsförhållande föreligger, om ett eller flera dotterbolag eller moderbolaget och ett eller flera dotterbolag tillsammans äga så många aktier i ett annat bolag (dotterdotterbolag), att

¹ Rörande den statistiska utredning som företagits för vinnande av belysning över koncernbildningarna i vårt land hänvisas till redogörelsen i inledningen till avdelningen om styrelsens och verkställande direktörs årsredovisning (s. 363—364).

Utöver vad där anförts torde böra nämnas, att elva aktiebolag äga aktier i annat bolag understigande 50 % av dettas aktiekapital men med röstetal uppgående till eller överstigande 50 % av röstetalet för samtliga aktier i detta bolag.

Beträffande fyra aktiebolag, som äga aktier i annat bolag understigande 50 % av dettas aktiekapital, har meddelats att ett aktiebolag äger 6·9 % av aktiekapitalet och 41·5 % av röstetalet i det andra bolaget samt att i de tre övriga aktiebolagen motsvarande siffror äro resp. 29·5 % och 30·97 %, 13 % och 49 % samt 18·27 % och 29·59 %.

aktieinnehavet — om aktierna ägdes direkt av moderbolaget — skulle grunda moder- och dotterbolagsförhållande. Indirekt dotterbolagsförhållande föreligger sålunda, när ett dotterbolag B äger mer än hälften av aktierna i vart och ett av bolagen C, D och E¹ eller ock dotterbolagen B, C och D äga aktieposter i E, som tillsammans utgöra mer än hälften av aktierna i E.² Indirekt dotterbolagsförhållande föreligger också, om A och dotterbolaget B eller A och dotterbolagen B, C och D äga aktieposter i E, som tillsammans utgöra mer än hälften av aktierna i E.³ Bestämmelser om indirekt dotterbolagsförhållande hava upptagits i första stycket andra punkten.

Att stanna härvid har emellertid synts beredningen icke vara tillrådligt. Även då ett aktiebolag icke — vare sig direkt eller indirekt — äger mer än hälften av aktierna i ett annat bolag eller aktier med ett röstvärde överstigande hälften av röstetalet för samtliga aktier i bolaget, kan dock dess direkta eller indirekta aktieinnehav representera ett inflytande i bolaget som reellt är bestämmande över detta, en s. k. praktisk majoritet, och tillika ett väsentligt ekonomiskt intresse i bolaget. I sådant fall har beredningen ansett koncernbestämmelserna böra äga tillämpning. Moder- och dotterbolagsförhållande synes vidare böra anknytas icke endast till ägandet direkt eller indirekt av en viss aktiepost. Om ett aktiebolag på grund av avtal eller av annan orsak har ett bestämmande inflytande över ett annat aktiebolag och tillika en sådan rätt till vinstutdelning eller till del i aktiekapitalet vid bolagets upplösning, att med det bestämmande inflytandet över bolaget är förbundet ett väsentligt intresse i det senares ställning och resultatet av dess verksamhet, bör också moder- och dotterbolagsförhållande anses föreligga. Med en sådan bestämmelse torde med äganderätt till en aktiepost kunna jämföras — såsom enligt engelsk och tysk rätt — varje slag av innehav genom mellanhand. Utan en dylik bestämmelse torde försök till kringgående i olika former av de särskilda stadgandena rörande koncernförhållanden kunna befaras.

Beredningen har därför ansett sig böra föreslå upptagande i första stycket sista punkten av stadgande att om ett aktiebolag eljest på grund av aktieinnehav eller avtal eller av annan orsak har ett bestämmande inflytande över ett annat aktiebolag, varmed jämväl är förbundet ett väsentligt intresse i det senares ställning och resultatet av dess verksamhet, det förra bolaget skall anses såsom moderbolag och det senare bolaget såsom dotterbolag. Härigenom närmar sig förslaget bestämning av begreppen moder- och dotterbolag den tyska lagens. Men de regler som upptagas i första och andra punkterna

¹ Bolagen A, B, C, D och E bilda en koncern, huvudkoncernen, i vilken A är moderbolag samt bolagen B, C, D och E dotterbolag. C, D och E äro dotterdotterbolag. A:s andel i dessa är A:s andel i B:s andel i dem. Bolagen B, C, D och E bilda en underkoncern, i vilken B är moderbolag samt C, D och E dotterbolag.

² I detta fall föreligger ej underkoncernbildning. A:s andel i E utgör naturligtvis summan av A:s andelar i B:s, C:s och D:s andelar i E.

³ I dessa fall föreligger ej heller underkoncernbildning. A:s andel i E utgör i förra fallet summan av A:s andel i E och A:s andel i B:s andel i E och i senare fallet summan av A:s andel i E samt A:s andelar i B:s, C:s och D:s andelar i E.

äro ägnade att tjäna till ledning för bedömandet av frågan, när ett bestämmande inflytande skall anses föreligga och att således i viss mån begränsa omfattningen av begreppen moder- och dotterbolag.

Alla aktiebolag, som sålunda äro med varandra förenade att de inbördes äro moder- och dotterbolag eller dotterbolag till samma moderbolag, kallas i förslaget koncernbolag. Stadgande härom har upptagits i andra stycket.

Med svenskt aktiebolags delägarskap i annat aktiebolag avses ej endast delägarskap i svenskt aktiebolag utan även i utländskt aktiebolag. Med delägarskap i svenskt aktiebolag synes böra jämföras även delägarskap i sådant utländskt bolag, som till sin art väsentligen överensstämmer med det svenska aktiebolaget, såsom det engelska private company, det tyska och schweiziska Gesellschaft mit beschränkter Haftung och det franska société à responsabilité limitée.

Slutligen vill beredningen påpeka, att även då ett aktiebolag ej äger ett bestämmande inflytande över ett annat bolag men mellan bolagen består en intressegemenskap som medför att det förra väsentligt beröres av en försämring i det senares ställning och av förluster på dess verksamhet, den i god affärssed grundade försiktighetsprincip, som skall vara ledande vid bedömningen av resultatet av ett bolags verksamhet, bör medföra försiktighet vid bedömningen av vinstresultatet hos det förra och i vissa fall föranleda frivilliga reserveringar.

De av beredningen föreslagna reglerna avse endast förhållandet mellan aktiebolag och därmed väsentligen överensstämmande utländska bolagsformer. Motsvarande synpunkter göra sig naturligtvis gällande vid svenskt aktiebolags delägarskap i ekonomiska företag, som drivas under annan form än aktiebolagets t. ex. handelsbolag, kommanditbolag, gruvbolag och ekonomisk förening samt däremot svarande utländska företagsformer. Beredningen har dock ansett regler icke böra upptagas avseende sådana delägarskap, som åtminstone för närvarande äga mindre betydelse i jämförelse med delägarskap i andra aktiebolag. Men på grund av styrelseledamöternas, verkställande direktörs och revisorerens i svenskt aktiebolag allmänna förpliktelser ankommer det på dem att tillse att jämväl beträffande sådant delägarskap den i god affärssed grundade försiktighetsprincip, som skall vara ledande vid bedömningen av ett aktiebolags ställning och resultatet av dess verksamhet, iakttages. Är detta delägarskap förbundet med ett bestämmande inflytande över företaget och ett väsentligt ekonomiskt intresse i företagens ställning och resultatet av dess rörelse, kräver nämnda princip således att exempelvis vinster å transaktioner med beroende ekonomiska företag, som reellt äro jämförbara med internvinster varom stadgas i 110 § sista stycket, innehållas till dess realisation skett till utomstående köpare samt att beaktande sker av förluster hos det ekonomiska företag, däri bolaget är delägare. Delägarskapet i sådant företag bör i dylikt fall redovisas på motsvarande sätt som delägarskap i dotterbolag. Beredningen hänvisar till vad härom yttras i inledningen till avdelningen om styrelsens och verkställande direktörs års-

redovisning samt i motiven till 106 § 6 mom., 107 § 1 mom. andra stycket, 107 § 3 mom., 108 § andra stycket A 2 och 110 § andra stycket.¹

210 §.

Dotterbolags upplysningsplikt gentemot moderbolag. Såsom framgår av vad som utvecklats i avdelningen om styrelsens och verkställande direktörs årsredovisning kräver den redovisning, som enligt förslaget skall av moderbolag avgivas för koncernen i dess helhet, åtskilliga uppgifter från dotterbolagen. I egenskap av aktieägare i dotterbolag har visserligen moderbolag rätt att taga del av de redovisningshandlingar — balansräkning, vinst- och förlusträkning samt förvaltningsberättelse — som skola framläggas för aktieägarna, och av revisionsberättelsen. I den mån moderbolaget och dotterbolagen hava samma räkenskapsår, kunna sålunda åtskilliga erforderliga uppgifter erhållas från dotterbolagets redovisningshandlingar. Men ingår i en koncern dotterbolag, vars räkenskapsår icke sammanfaller med moderbolagets, måste särskilda uppgifter, avseende moderbolagets balansdag, lämnas av dotterbolaget till moderbolaget. Och även eljest erfordras uppgifter från dotterbolaget, utöver vad som framgår av dess redovisningshandlingar och revisionsberättelsen, för att styrelsen och verkställande direktör för moderbolag skola kunna fullgöra de särskilda plikter i avseende å redovisningen för moderbolag, som följa av moder- och dotterbolagsförhållande. På grund av den i 106 § 6 mom. upptagna värderingsregeln fordras sålunda uppgift om dotterbolags innehav av aktier i moderbolaget. Vidare måste med hänsyn till bestämmelserna i 107 § 2 och 3 mom. andra styckena upplysning inhämtas om dotterbolags innehav av aktier i annat dotterbolag samt om dotterbolags fordringar hos eller skulder till annat dotterbolag. För avgivande av koncernbalansräkning eller koncernredogörelse fordras även upplysningar i åtskilliga hänseenden, exempelvis — på grund av den föreskrivna internvinstelimineringen — om de från annat koncernbolag förvärvade tillgångar, som balansdagen funnos hos dotterbolaget, med angivande av anskaffningskostnaderna och det värde, vartill tillgångarna upptagits i dess balansräkning, så ock om de tillgångar, som under räkenskapsåret försålts till annat koncernbolag, med angivande av anskaffningskostnaden och den köpeskillning, för vilken de försålts. Sistnämnda uppgift skall avse såväl från koncernbolag som från säljare utanför koncernen förvärvade tillgångar.

På grund av det inflytande moderbolaget äger över tillsättningen av styrelse och verkställande direktör för dotterbolag torde i allmänhet de personliga förhållandena mellan moderbolaget och dotterbolagen vara sådana, att svårigheter ej möta för moderbolagets organ att från dotterbolagen erhålla de upplysningar, som äro nödvändiga för vinnande av överblick över koncernens förhållanden. Hos dotterbolagen kunna för sådant ändamål vissa hjälpkonton föras. Emellertid synes beredningen en uttrycklig bestäm-

¹ Se s. 364, 394, 409, 411, 419 och 430.

melse om moderbolags rätt till upplysningar från dotterbolag böra upptagas. En sådan bestämmelse har även den betydelsen, att den i förhållande till moderbolag begränsar den tystnadsplikt som eljest åligger aktiebolags organ beträffande bolagets angelägenheter. Beredningen föreslår därför upptagande i förevarande paragraf av bestämmelse, att om aktiebolag är dotterbolag, styrelsen skall vara pliktig att meddela styrelsen för moderbolaget de upplysningar, som äro erforderliga för beräkningen av koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet. Denna bestämmelse gäller naturligtvis endast svenska dotterbolag. Beträffande utländskt dotterbolag är moderbolaget hänvisat till den rätt att erhålla upplysningar som följer av den för dotterbolaget gällande lagstiftningen och till det faktiska inflytande moderbolaget kan utöva på grund av sin ställning till dotterbolaget.

Finnas i dotterbolag främmande aktieägare, kan av hänsyn till deras intressen tystnadsplikt åvila styrelsen och verkställande direktör i fråga om angelägenheter som ej beröra koncernförhållandena.

211 §.

Sammanläggning av aktier. Ändring i bolagsordningens föreskrift om akties nominella belopp kan ej genomföras utan utbyte av aktierna i bolaget mot nya aktier å det belopp, varå aktierna skola lyda enligt den ändrade bolagsordningen. En bolagsordningsändring rörande akties nominella belopp utan samband med ökning eller nedsättning av aktiekapitalet medför en ny uppdelning av detta kapital på aktier. Om ett aktiekapital å 1 milj. kr. är fördelat på 1 000 aktier, lydande å 1 000 kr., och akties nominella belopp genom bolagsordningsändring bestämmes till 100 kr., medför beslutet ej rubbning av den bestående fördelningen av aktiekapitalet på aktieägare utan allenast ytterligare uppdelning av aktiekapitalet på sådant sätt att var aktie delas i 10 aktier. För ändringens genomförande kräves utbyte av en förutvarande aktie mot 10 nya. Beslutet om bolagsordningsändring får anses innefatta beslut om sådan delning.

Om åter ett aktiekapital å 50 000 kr. är fördelat på 2 000 aktier, lydande å 25 kr., och akties nominella belopp genom bolagsordningsändring bestämmes till 50 kr., kan beslutet om bolagsordningsändring rörande akties nominella belopp medföra rubbning av den bestående uppdelningen av aktiekapitalet på aktieägare. Beslutets genomförande måste ske genom sammanläggning av två aktier å 25 kr. för utbyte mot en aktie å 50 kr. Den som äger en udda aktie, kan för denna erhålla endast ett delbevis av innehåll, att han äger rätt att erhålla en ny aktie mot avlämnande av beviset jämte ytterligare ett delbevis. Beslutet om sammanläggning innebär sålunda en rubbning av den delrätt i bolaget, som tillkommer ägarna av redan utfärdade aktier, och torde ej vara gällande, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom.

Bolagsordningsändring avseende akties nominella belopp förekommer vanligen i samband med ökning eller nedsättning av aktiekapitalet. Vid ökning

av aktiekapitalet uppstår sålunda behov av bolagsordningsändring rörande akties nominella belopp och sammanläggning av aktier, när i samband med ökningen sådan ändring av vad i bolagsordningen stadgas om aktiekapitalet eller maximikapitalet beslutas som medför att med hänsyn till bestämmelserna i 3 § AL aktiebeloppet måste höjas. Nedsättning av aktiekapitalet enligt 50 § AL, som icke genomföres medelst inlösen eller indragning av aktier, måste genomföras genom minskning av aktiernas nominella belopp. Mot sådan minskning kan emellertid hinder enligt 3 § AL möta på den grund, att minskningen skulle medföra att minimibeloppet för aktie — 50 kr. eller i aktiebolag, där aktiekapitalet ej överstiger 50 000 kr. eller ock Kungl. Maj:t för särskilt fall givit tillstånd därtill, 10 kr. — skulle komma att underskridas. I dylikt fall lärer någon gång sammanläggning av aktierna i bolaget hava förekommit. Men ett sådant förfarande kan — såsom ovan erinrats — endast godvilligt genomföras, då i gällande lagstiftning regler saknas om tvångssammanläggning av aktier.¹

Dylika regler finnas i främmande lagstiftning. Sålunda föreskrives i den nya *tyska* aktiebolagslagen (AG § 175 st. 4) att nedsättning av aktiekapitalet kan äga rum antingen genom minskning av aktiernas nominella belopp eller genom sammanläggning av aktier; dock att det senare tillvägagångssättet är medgivet endast för det fall, att det minsta tillåtna aktiebeloppet eljest skulle underskridas.

Fråga om införande i svensk lagstiftning av bestämmelser om tvångssammanläggning har väckts av *Skånes handelskammare*, som i underdånig skrivelse den 12 juni 1924 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning angående införande i aktiebolagslagen av bestämmelser, som möjliggjorde nedsättning av aktiebolags kapital genom tvångssammanläggning av aktier i huvudsaklig överensstämmelse med i Tyskland tillämpade regler.

Lagberedningens förslag. 1 mom. Den av Skånes handelskammare berörda frågan är otvivelaktigt av praktisk betydelse, och enligt beredningens mening böra i samband med en revision av gällande aktiebolagslagstiftning regler införas om befogenhet för bolagsstämma att besluta sammanläggning av aktier. Däremot kan det synas tveksamt, i vilken omfattning en sådan befogenhet bör tillerkännas bolagsstämma, där ej samtliga aktieägare förena sig om sammanläggningen. I åtskilliga fall kan en sammanläggning framstå såsom önskvärd. Men å andra sidan måste aktieägarnas intresse av att såvitt möjligt bevaras vid sina andelsrätter i bolaget vinna största möjliga beaktande. Det är emellertid enligt lagberedningens mening icke lämpligt, att fråga om ökning eller nedsättning av aktiekapitalet i ett bolag är beroende därav, om sådana omständigheter föreligga att dispens från aktiebolagslagens regler om aktiebeloppet enligt 3 § skäligen kan ifrågakomma. Lagberedningen anser därför sammanläggning av aktier böra kunna beslutas av bolagsstämma utan samtycke från samtliga aktieägares sida, där sammanläggning är erforderlig för genomförande av ökning eller nedsättning av aktiekapitalet, d. v. s. när aktiebeloppet efter bolagsordningsändring rörande aktiekapitalet eller maximikapitalet eller efter verkställd nedsättning, som genomföres medelst minskning av aktiebeloppet, icke skulle uppgå till

¹ Jfr departementschefens uttalande i prop. 1932 nr 267 s. 7 (NJA 1932 avd. II s. 768).

det lägsta belopp, varå aktie enligt lagen om aktiebolag utan sådan dispens må lyda. Med hänsyn till vikten av att ägarna av aktierna i bolaget i största möjliga omfattning bevaras vid sin andelsrätt i bolaget, bör emellertid bolagsstämman beslut ej kunna avse sammanläggning av flera förutvarande aktier än som erfordras för att vid utbyte mot en ny aktie dennas belopp icke skall understiga i lagen om aktiebolag föreskrivet belopp.

Första stycket. I 1 mom. första stycket föreslås den bestämmelsen, att om i aktiebolag bolagsordningsändring beslutas, varigenom aktiekapitalet eller maximikapitalet höjes så att efter bolagsordningsändringen aktiebeloppet — därest det lämnades oändrat — skulle understiga det belopp, varå aktierna i bolaget utan Konungens tillstånd lägst må lyda, bolagsstämman äger besluta sammanläggning av aktierna.

Här avses främst det fall, då i aktiebolag, vars aktier lyda å lägre belopp än 50 kr., bolagsordningsändring beslutas, varigenom aktiekapitalet eller maximikapitalet höjes så att efter bolagsordningsändringen aktierna i bolaget icke utan Konungens tillstånd må lyda å lägre belopp än 50 kr. Om sålunda ett aktiebolag, däri aktiekapitalet eller maximikapitalet uppgår till högst 50 000 kr. och aktierna lyda å lägre belopp än 50 kr., beslutar sådan ändring av bolagsordningen att aktiekapitalet eller maximikapitalet höjes till belopp överstigande 50 000 kr. måste — om ej tillstånd av Kungl. Maj:t utverkas att aktiebeloppet må bibehållas — ändring ske av bolagsordningens föreskrift om aktiebeloppet, så att detta höjes till lägst 50 kr. För nämnda fall bör bolagsstämma äga för genomförande av aktiekapitalets och aktiebeloppets höjande besluta sammanläggning av så många förutvarande aktier som erfordras för att vid utbyte mot en ny aktie dennas belopp icke skall understiga 50 kr.

Till belysning av regelns tillämpning torde följande exempel anföras. Lyda i bolag, vars aktiekapital är 30 000 kr., aktierna å 20 kr., må vid ökning av aktiekapitalet till 60 000 kr. sammanläggning ske av tre förutvarande aktier till en ny aktie å 60 kr. och aktiebeloppet skall således genom ändring av bolagsordningen bestämmas till 60 kr. Lyda förutvarande aktier å 25 kr., må två dylika aktier sammanslås till en ny aktie å 50 kr. och aktiebeloppet följaktligen bestämmas till 50 kr. Lyda förutvarande aktier å 40 kr., må två aktier sammanslås till en ny aktie å 80 kr. och aktiebeloppet bestämmas till 80 kr.

Då i ett aktiebolag aktierna på grund av äldre lagstiftning lyda å lägre nominellt belopp än 50 kr.¹, lär enligt övergångsbestämmelserna till 1910 års lag det nominella beloppet kunna bibehållas, blott så länge bolagsordningens bestämmelse om aktiekapitalet lämnas åtminstone såtillvida oändrad att icke aktiekapitalet eller maximikapitalet höjes. Sker höjning, lär ändring av bolagsordningens bestämmelse om aktiebeloppet böra ske till överensstämmelse med gällande aktiebolagslag d. v. s., om höjning sker av aktiekapitalet eller maximikapitalet till belopp överstigande 50 000 kr., nominella beloppet höjas till 50 kr. och eljest till 10 kr.

¹ Enligt den av statistiska centralbyrån ombesörjda utredningen finnas sex äldre aktiebolag, som hava aktier lydande å lägre belopp än 10 kr.

De resolutioner, varigenom av Kungl. Maj:t tillstånd gives därtill, att aktierna i visst bolag med aktiekapital överstigande 50 000 kr. må lyda å lägre belopp än 50 kr., dock lägst 10 kr., innehålla enligt rådande praxis ej såsom villkor för tillståndet, att ökning av aktiekapitalet icke må ske över visst belopp. Bolaget anses därför äga bibehålla aktiernas nominella belopp, även om bolaget beslutar ändring i bolagsordningen, varigenom aktiekapitalet eller maximikapitalet höjes. Detta gäller jämväl om efter sänkning av aktiekapitalet eller maximikapitalet under 50 000 kr. bolaget åter höjer detsamma över detta belopp. Då i aktiebolag, vars aktier med Kungl. Maj:ts tillstånd lyda å lägre belopp än 50 kr., beslutas höjning av aktiekapitalet eller maximikapitalet, uppkommer således ej fråga om tillämpning av bestämmelserna i första stycket.

Andra stycket. Då nedsättning av aktiekapitalet icke genomföres genom inlösen eller indragning av aktier, kan för nedsättningens genomförande behov uppkomma av sammanläggning av aktier.

Då aktiebolag, vars aktiekapital överstiger 50 000 kr. och vars aktier således icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd må lyda å lägre belopp än 50 kr., beslutar sådan nedsättning av aktiekapitalet, att nedsättningens genomförande genom minskning av aktiernas belopp skulle medföra, att detta skulle nedgå under 50 kr. — ehuru aktiekapitalet icke nedsättes under 50 000 kr. — bör sammanläggning av aktier kunna ske till förhindrande av att aktiernas nominella belopp minskas under 50 kr. d. v. s. så många förutvarande aktier böra kunna sammanläggas som erfordras för att vid utbyte mot en ny aktie dennas belopp icke skall understiga 50 kr.

Lyda exempelvis i aktiebolag, vars aktiekapital är 500 000 kr., aktierna å 50 kr., skulle nedsättning av aktiekapitalet till 150 000 kr. genom minskning av aktiernas nominella belopp medföra att aktierna komma att lyda å 15 kr. Sammanläggning av fyra förutvarande aktier må således ske till en ny aktie å 60 kr. och akties nominella belopp genom ändring av bolagsordningen bestämmas till 60 kr.

Nedsättes aktiekapitalet till 250 000 kr., må sammanläggning ske av två förutvarande aktier till en ny aktie å 50 kr. och ändring av bolagsordningens bestämmelse om akties nominella belopp erfordras icke. Nedsättes aktiekapitalet till 400 000 kr., måste två aktier sammanläggas till en ny aktie å 80 kr. och akties nominella belopp följaktligen bestämmas till 80 kr.

Beslutar aktiebolag, vars aktiekapital överstiger 50 000 kr. och vars aktier lyda å minst 50 kr., sådan nedsättning av aktiekapitalet, att det kommer att nedgå under 50 000 kr., bör sammanläggning av aktier kunna ske till förhindrande av att aktiebeloppet skulle nedgå under 10 kr. Detsamma bör gälla, om bolag, vars aktiekapital ej överstiger 50 000 kr. och vars aktier således utan Kungl. Maj:ts tillstånd må lyda å lägre belopp än 50 kr., beslutar nedsättning av aktiekapitalet.

Om exempelvis i aktiebolag, vars aktiekapital är 200 000 kr., aktierna lyda å 50 kr., må vid nedsättning av aktiekapitalet till 20 000 kr. sammanläggning av två förutvarande aktier ske till en ny aktie å 10 kr. Lyda i aktiebolag, vars aktiekapital är 30 000 kr., aktierna å 20 kr., må vid nedsättning av aktiekapitalet till 12 000 kr. sammanläggning av två förutvarande aktier ske till en ny aktie å 16 kr. och aktiebeloppet således bestämmas till 16 kr.

Beslutar aktiebolag, vars aktier med Kungl. Maj:ts tillstånd eller till följd av äldre lagstiftning lyda å lägre belopp än i förslaget 3 § stadgas d. v. s. 50 resp. 10 kr., nedsättning av aktiekapitalet, bör sammanläggning av så många förutvarande aktier kunna äga rum, att vid utbyte mot en ny aktie dennas belopp icke understiger det belopp, varå de förutvarande aktierna lyda, eller, där detta är högre än 10 kr. men aktierna efter nedsättningen må lyda å 10 kr., sistnämnda belopp.

Om exempelvis i aktiebolag, vars aktiekapital är 100 000 kr., aktierna med Kungl. Maj:ts tillstånd lyda å 20 kr., må vid nedsättning av aktiekapitalet till 75 000 kr. två förutvarande aktier sammanläggas till en aktie å 30 kr. Nedsättes aktiekapitalet till 25 000 kr., må två förutvarande aktier sammanläggas till en aktie å 10 kr.

Frågan om sammanläggning av aktier vid nedsättning av aktiekapital i aktiebolag, vars aktier på grund av Kungl. Maj:ts tillstånd eller till följd av äldre lagstiftning lyda å lägre belopp än i förslaget 3 § föreskrives, behandlas i förevarande moment andra stycket första ledet och frågan om sammanläggning av aktier vid nedsättning av aktiekapital i annat aktiebolag i andra ledet.

Tredje stycket. Bestämmelserna om sammanläggningsbeslutets innehåll i de fall, som avses i första stycket samt andra stycket första och andra leden, hava sammanförts i förevarande mom. tredje stycket. Sammanläggningen må avse så många aktier som erfordras för att vid utbyte mot *en* ny aktie dennas belopp icke skall understiga, *i fall* som avses i första stycket, 50 kr. eller, såframt aktiernas nominella belopp till följd av äldre lagstiftning understiger 10 kr. och aktiekapitalet eller maximikapitalet höjes till belopp icke överstigande 50 000 kr., 10 kr., *i fall* som avses i andra stycket första ledet, det belopp, varå aktierna i bolaget lyda eller, där detta är högre än 10 kr., men enligt 3 § efter nedsättningen aktierna i bolaget utan Konungens tillstånd må lyda å lägst 10 kr., sistnämnda belopp, och, *i fall* som avses i andra stycket andra ledet, 50 kr. eller, där enligt 3 § efter nedsättningen aktierna i bolaget må utan Konungens tillstånd lyda å lägst 10 kr., sistnämnda belopp.

Fjärde stycket. I fråga om sättet för sammanläggningsbeslutets fattande synes, i fall som avses i första stycket, beslut av innehåll som i tredje stycket föreskrives böra kunna fattas i samma ordning som beslutet om den i första stycket avsedda bolagsordningsändringen rörande aktiekapitalet. Bestämmelse därom har upptagits i fjärde stycket första punkten. Det är naturligtvis lämpligt att sammanläggningsbeslutet fattas i sammanhang därmed att beslut om nämnda bolagsordningsändring fattas enligt 139 § 4 eller 5 mom. Registrering av besluten må i allt fall enligt 188 § 3 mom. första och tredje styckena allenast samtidigt äga rum. Då det är sammanläggningen som kan lända till rubbning av rättsförhållandet mellan de redan utgivna aktierna i bolaget, synes det tydligt, att beslut om ändring av bolagsordningen beträffande akties nominella belopp, som ansluter sig till sammanläggningen, kan fattas enligt 139 § 5 mom. Men även detta beslut torde lämpligen böra fattas i sammanhang med besluten om bolagsordningsändring rörande aktie-

kapitalet och om sammanläggning. Registrering av beslutet om bolagsordningsändring beträffande akties nominella belopp må enligt 188 § 3 mom. första och tredje styckena ske allenast samtidigt med nämnda beslut.

Erfordras för genomförande av nedsättning av aktiekapitalet sammanläggning av aktierna i bolaget, måste i nedsättningsbeslutet ingå även beslut om erforderlig sammanläggning. Såsom reglerna angående beslut om nedsättning av aktiekapitalet äro — i anslutning till gällande stadganden i 93 § AL — utbildade i förslaget 141 §, innefatta dessa regler de garantier som ansetts erforderliga till skydd för ägarna av aktier i bolaget eller för ägarna av vissa aktieslag mot försämring av deras rätt i bolaget. Det synes därför icke möta betänkligheter att, i fall som avses i andra stycket, beslut om sammanläggning av det innehåll som föreskrives i tredje stycket må ingå i nedsättningsbeslutet. Jämväl därom har bestämmelse upptagits i fjärde stycket första punkten.

I fråga om de ändringar av vad i bolagsordningen stadgas rörande aktiekapitalet eller akties nominella belopp som erfordras för beslut om nedsättning av aktiekapitalet föreskrives i förslaget 141 § andra stycket, att beslut om dessa bolagsordningsändringar skola fattas i sammanhang med nedsättningsbeslutet.

I andra fall än i första och andra styckena avses är beslut om sammanläggning av aktier ej gällande, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom. Samtycke av samtliga aktieägare erfordras även i fall, som avses i första och andra styckena, till sammanläggning på annat sätt än som stadgas i tredje stycket t. ex. för utbyte av aktier mot mer än en ny aktie eller till vinnande av högre nominellt aktiebelopp än som erfordras enligt reglerna i tredje stycket. Bestämmelse härom har upptagits i fjärde stycket andra punkten. Samtliga aktieägares samtycke till sammanläggningen erfordras enligt tredje punkten jämväl i det fall att på grund av bestämmelse i bolagsordningen brev å aktierna i bolaget icke äro utfärdade. I sådant fall kan det i 2 mom. reglerade utbytesförfarandet icke tillämpas, och för aktieägare, som icke äga så många förutvarande aktier som erfordras för utbekommande av en hel ny aktie, kan delrättigheters sammanförande ej underlättas genom utfärdande av delbevis. Enhälligt beslut synes böra föreligga för att en praktisk samverkan skall kunna vinnas till beslutets verkställande.

Skulle i fall som avses i första stycket sammanläggning beslutas i strid mot reglerna i tredje stycket, kan registrering ej ske av beslutet om sammanläggning, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom. Och registrering av beslutet om bolagsordningsändring varom i första stycket sägs kan enligt 188 § 3 mom. första och tredje styckena ske allenast samtidigt med beslut om erforderlig sammanläggning av aktierna i bolaget.

Skulle för genomförande av nedsättning av aktiekapitalet bestämmas sammanläggning, till vilken kräves anslutning av samtliga aktieägare, kan tydligen beslut om nedsättningen ej fattas utan att samtliga aktieägare förena sig därom. Att samtliga aktieägares samtycke erfordras följer tydligen av

en sammanställning mellan bestämmelsen i 73 § 1 mom. första stycket, 141 § och 211 § 1 mom. fjärde stycket andra punkten.

Femte stycket. Då beslut om sammanläggning av aktier ingår i beslut om nedsättning av aktiekapitalet, blir sammanläggningen föremål för prövning vid registreringen av nedsättningsbeslutet och särskild anmälan av sådant sammanläggningsbeslut för registrering erfordras icke. Eljest skall beslut om sammanläggning av aktier av styrelsen eller verkställande direktör ofördröjligen anmälas för registrering. Vid anmälan skola fogas två enligt 213 § andra stycket bestyrkta avskrifter av protokoll som förts i ärendet.

Rörande samtidig registrering av sammanläggningsbeslut och beslut om bolagsordningsändring rörande aktiekapitalet eller akties nominella belopp stadgas i 188 §.

2 mom. Första stycket. När sammanläggningsbeslut ingår i beslut om nedsättning av aktiekapitalet, träder sammanläggningsbeslutet liksom bolagsordningsändring rörande aktiebeloppet i tillämpning, när aktiekapitalet skall anses nedsatt enligt bestämmelserna i 73 § 2 mom. sista stycket eller 3 mom. första stycket. Eljest träder sammanläggningsbeslut i tillämpning, när det registreras. Beredningen hänvisar till motiven till 188 § 3 mom. I och med det att sammanläggningsbeslutet träder i tillämpning, har sammanläggning av aktierna kommit till stånd; rösträtt, rätt till vinstutdelning och andra till aktierätten hörande rättigheter i bolaget grunda sig från nämnda tidpunkt allenast på de sammanlagda aktierna.

När sammanläggning sålunda inträtt, erfordras i det fall som beröres i förevarande paragraf 1 mom. fjärde stycket sista punkten, d. v. s. då enligt bestämmelse i bolagsordningen brev å aktierna icke äro utfärdade, ingen annan verkställighetsåtgärd än anteckningar om sammanläggning i aktieboken. För sammanföring av delrättigheter till ny aktie krävas överlåtelser mellan aktieägarna. Då beslut om sammanläggning i sådant fall förutsätter enhällighet, synas några bestämmelser om sammanläggningens verkställande icke behövliga.

Om aktiebrev äro utfärdade, måste de utbytas mot nya aktiebrev. Breven å de förutvarande aktierna innefatta i och med det att sammanläggningen av aktierna inträtt, icke längre bevis om de aktierättsliga befogenheter i bolaget som förut varit anknutna till brevet utan medföra allenast rätt att i utbyte erhålla brev å nya aktier till det antal som på de förutvarande aktierna belöper eller, där ej fullt antal hela nya aktier belöper på de förutvarande, ett delbevis för var av de aktier, som ej kunna utbytas. Sådant delbevis skall avse rätt att erhålla en ny aktie mot avlämnande av det antal delbevis som erfordras för utbekommande av en ny aktie. Delbevisen kunna enligt 37 § fjärde stycket ställas å viss man eller till innehavaren och skola undertecknas på sätt om interimbevis är föreskrivet i nämnda paragraf första stycket.

Andra stycket. För att utbyte av aktiebrev å de förutvarande aktierna så snart som möjligt skall ske föreskrives i detta stycke, att styrelsen ofördröjligen skall för sådant utbyte infordra aktiebrev genom anmaning på det sätt varom i 129 § andra stycket tredje och fjärde punkterna stad-

gas för sådan kallelse som där avses. Då enligt första stycket aktiebrev icke längre medföra annan rätt än rätten till utbyte och sålunda t. ex. vinstutdelning mot kupongerna till breven å de förutvarande aktierna icke skall äga rum, ligger det i aktieägarnas eget intresse att utan dröjsmål verkställa utbytet. Om emellertid längre dröjsmål uppstår, såsom i fall då aktiebrev förkommit för ägare som av någon anledning underlåtit att begära dödning av dem, synes önskvärt att de på sådan eller annan grund icke uttagna nya breven eller delbevisen föras ut i marknaden och icke bliva kvarliggande hos bolaget. Enligt förevarande stycke skall därför, om icke alla brev å förutvarande aktier inlämnats inom sex månader efter anmaningen, ny anmaning i samma ordning äga rum beträffande dessa aktiebrev. Om breven icke avlämnas inom ett år efter den senare anmaningen, skola på dem belöpande brev och delbevis för vederbörande aktieägares räkning försäljas på offentlig auktion i den ordning varom stadgas i förordningen den 23 oktober 1914 om vad vid försäljning av värdepapper i vissa fall skall iakttagas. När försäljning sålunda ägt rum, återstår för de förutvarande aktieägarna ingen annan rätt än att utbekomma vad på deras aktiebrev belöper av det vid försäljningen inlutna beloppet med avdrag för kostnaderna för den senare anmaningen och för försäljningen. Om denna påföljd av underlåtenheten att efterkomma den senare anmaningen skall erinran göras i denna.

Tredje stycket. När brev å de nya aktierna utgivs, är det av vikt att dessa tydligt skilja sig från de förutvarande aktiebrev. Därför föreskrives i detta stycke, att i det nya brevet skall angivas, att den aktie, varå brevet lyder, tillkommit efter sammanläggningen av förutvarande aktier. I övrigt skola bestämmelserna i 40 § andra stycket andra och tredje punkterna äga motsvarande tillämpning. Förutvarande aktiebrev som för utbyte inlämnats till bolaget skall sålunda i makulerat skick förvaras på betryggande sätt. Vare sig brev å förutvarande aktier inlämnas för utbyte eller försäljning sker enligt förevarande mom. andra stycket tredje punkten, skall vidare gälla, att brev å ny aktie må utgivs endast till den som blivit såsom ägare till aktien införd i aktieboken. Lika litet som i 40 § andra stycket har i förevarande stycke upptagits närmare bestämmelser rörande det nya aktiebrevets innehåll. I allmänhet lärrer det i förevarande fall böra utställas på den person som vid utställandet är legitimerad såsom ägare av den nya aktien och icke på den ursprungliga aktieägaren. I synnerhet gäller detta, när försäljning å offentlig auktion enligt bestämmelserna i andra stycket sker av brev å flera nya aktier; i sådant fall böra dessa nya aktiebrev icke individualiseras såsom motsvarande viss bestämd eller vissa bestämda äldre aktier, å vilka breven icke inlämnats till utbyte. Vid försäljningen måste naturligtvis så förfaras, att bolaget kan uppfylla sina skyldigheter i avseende å de nya breven. Sålunda måste bolaget, innan nytt aktiebrev utlämnas till köparen, få tillfälle att utsätta hans namn å aktiebrevet, införa honom såsom ägare i aktieboken och förse aktiebrevet med påskrift om dagen då han infördes (42 § 2 mom. femte styc- ket). De reglementariska föreskrifter som gälla angående offentlig auktion enligt förordningen den 23 oktober 1914 måste lämpas därefter.

Fjärde stycket. Om sammanläggning sker i bolag med fria och bundna aktier, bör proportionen mellan dem icke förtryckas genom sammanläggningen, och ägarna av fria aktier böra såvitt möjligt bibehållas vid den förman aktiernas frihet innebär. Enligt detta stycke skall därför utbytet ske sålunda, att mot brev å förutvarande fri aktie lämnas brev å ny fri aktie eller delbevis avseende fri aktie, medan mot brev å bunden aktie lämnas brev eller delbevis avseende bunden aktie. I delbevis skall angivas, huruvida det avser fri eller bunden aktie. För att mot delbevis utbekomma en ny fri aktie fordras, att i utbyte lämnas erforderligt antal delbevis, som alla avse fri aktie.

3 mom. Utbyte av aktiebrev måste ske även då bolagsstämman beslutat sådan ändring i bolagsordningen beträffande aktiernas nominella belopp, som medför att förutvarande aktier skola — på sätt förut anförts i motiven till denna paragraf (s. 683) — uppdelas i flera nya. Beslutet om bolagsordningsändring får anses innefatta beslut om sådan delning. Vid sådant utbyte böra reglerna i 2 mom. i tillämpliga delar gälla. Då bolagsstämmans beslut om delning av gamla aktier innebär att varje förutvarande aktie skall delas i två eller flera hela nya aktier, komma de i 2 mom. upptagna reglerna om delbevis icke att bliva tillämpliga.

212 §.

Inlösen av aktier. 1 mom. I förevarande mom. givas bestämmelser om förfarandet i fall där aktieägare enligt 142 §, 181 § 2 mom. andra stycket eller 182 § önskar att hans aktier skola inlösas av de aktieägare, vilka röstat för beslut som i dessa lagrum avses.

Första stycket. Ansökan, varigenom inlösen påkallas, synes böra göras inom viss kortare tid efter det den sista bolagsstämman hållits. Efter utgången av denna tid skall det åligga styrelsen att underrätta de aktieägare, för vilka lösningsplikt kan inträda, om inkomna ansökningar. Bestrider sådan aktieägare att det föreligger grund för lösningsanspråket, eller kan överenskommelse ej träffas om priset för de aktier som skola inlösas, synes tvisten böra avgöras av skiljemän.

Andra stycket. Samtliga anspråk på inlösen, som framställas i anledning av sådant beslut om bolagsordningsändring eller nedsättning av aktiekapitalet eller godkännande av förslag till fusionsavtal som här avses, böra avgöras av samma skiljenämnd. De aktieägare, som gjort gällande lösningsanspråk, böra därför företrädas av en skiljeman. Och då styrelsen lämpligen bör representera de aktieägare som röstat för beslutet, skall enligt förslaget det tillkomma styrelsen att utse skiljeman för dessa aktieägare och föra talan för dem. Skulle svårighet uppstå för de lösningsberättigade aktieägarna att uppnå enighet vid utseendet av skiljeman, bör det tillkomma Konungens befallningshavande att utse skiljeman för dem. I övrigt bör vad i lagen om skiljemän är stadgat om skiljemännen och förfarandet inför dem i tillämpliga delar gälla.

Avser tvisten lösens belopp, skall detta bestämmas så att det motsvarar aktiens verkliga värde. Där lösningsanspråk framställts i anledning av beslut om godkännande av förslag till fusionsavtal, bör naturligen lösen under inga förhållanden bestämmas till lägre belopp än som i förslaget till fusionsavtal beräknats belöpa å varje aktie.

Då lösningsanspråket riktar sig mot alla de aktieägare, som röstat för beslut som i varje särskilt fall avses, böra de vara solidariskt ansvariga för lösenbeloppets erläggande.

Kostnaderna för skiljemannaförfarandet synas regelmässigt böra åvila bolaget. Fall kunna dock tänkas där, exempelvis med hänsyn till det fordrade eller erbjudna lösenbeloppets storlek i förhållande till det av skiljemännen bestämda, det framstår såsom skäligt att aktieägare å någondera sidan åläggas helt eller delvis svara för dessa kostnader.

Mot skiljedom som här avses bör talan kunna föras av part, därest han instämmer sin talan inom viss tid från det beslutet tillställts honom. Av styrelsens rätt att föra talan för de lösningspliktiga följer, att styrelsen kan överklaga skiljedomen. Talerätt bör emellertid tillkomma jämväl enskild lösningspliktig aktieägare. Och dom på grund av talan av sådan aktieägare synes böra gälla jämväl för övriga lösningspliktiga, då ett motsatt förhållande skulle kunna föranleda svårigheter vid bestämmandet av rättsförhållandet mellan de lösningspliktiga inbördes. Däremot torde talan av lösningsberättigad ej böra gälla till förmån för annan med skiljedomen nöjd lösningsberättigad eftersom eljest uppgörelse med de särskilda lösningsberättigade skulle försvåras.

Tredje stycket. Lösningsberättigad aktieägare, vars lösningsanspråk blivit föremål för skiljemäns avgörande, synes, i fall avgörandet gått honom emot i fråga om lösenbeloppet, icke böra vara obetingat bunden av sitt framställda anspråk.¹ I detta stycke har därför stadgats att han äger avstå från inlösen, om han tillkännagiver det hos styrelsen inom en månad efter det lagakraftgäande beslut föreligger.

Fjärde stycket. Den inbördes fördelningen av de inlösta aktierna synes böra bestämmas så, att där enighet ej kan uppnås mellan de lösningspliktiga aktieägarna, de skola övertaga aktierna efter antalet av de aktier med vilka de å sista stämman deltagit i beslutet om bolagsordningsändring, om nedläggning av aktiekapitalet eller om godkännande av fusionsavtal. Allmänna regler om regress mellan solidariskt förpliktade gäldenärer bliva i övrigt tillämpliga. Ingen torde emellertid kunna åläggas att övertaga del av aktie.

2 mom. Första stycket. I detta mom. upptagas föreskrifter om lösningsförfarandet i fall där enligt 180 § 2 mom. första stycket moderbolag önskar lösa övriga aktieägares aktier i dotterbolag. Skriftlig ansökan skall göras hos dotterbolagets styrelse, som ofördröjligen skall sammankalla minoritetsaktieägarna till sammankomst å viss dag för förhandling med moderbolaget rörande inlösnings. Lämpligen synes sammankomsten böra äga rum å ort

¹ Jfr DAL § 57.

där bolagsstämma må hållas och de kallelseföreskrifter gälla som i 129 § andra stycket tredje punkten äro stadgade för fall av ordinarie bolagsstämmas hållande å annan tid än som bestämts i bolagsordningen. Uppstår tvist huruvida grund för lösningsanspråket föreligger eller kan överenskommelse ej träffas om lösens belopp, äger moderbolaget påkalla skiljemannaförfarande.

Andra stycket. Då minoritetsaktieägarna icke böra för länge hållas i oviss-
het om huruvida moderbolaget ämnar begagna sin rätt att påkalla skiljedom,
skall moderbolaget enligt förslaget vara pliktigt påkalla skiljedom inom tre
månader efter förenämnda sammankomst och därvid angiva sin skiljeman.
Bestämmelse härom har upptagits i andra stycket första punkten.

Även i detta fall böra de aktieägare, vilkas aktier skola inlösas, företrädas
av en skiljeman. I motsats till det i 1 mom. avsedda fallet, där endast de
aktieägare vilka röstat emot beslutet och sålunda äro i aktieboken införda
kunna ifrågakomma till erhållande av lösen, kunna i förevarande fall även
andra än i aktieboken införda aktieägare vara pliktiga tåla att deras aktier
inlösas. Endast de som äro legitimerade genom införing i aktieboken synas
emellertid böra äga föreslå skiljeman. Äro alla aktieägare införda i aktie-
boken och föreslå de samma skiljeman, skall därför enligt förslaget dotter-
bolagets styrelse underrätta moderbolaget att han utsetts till skiljeman. I
annat fall synes det böra åligga dotterbolagets styrelse att hos rätten begära
förordnande av god man. Gode mannen skall hos Konungens befallnings-
havande i det län, där dotterbolagets styrelse har sitt säte, begära förord-
nande av skiljeman. Gode mannen skall därvid dels själv avgiva förslag och
dels uppgiva de personer, som av aktieägarna föreslagits. Gode mannen sy-
nes också skola bevaka frånvarande minoritetsaktieägares rätt under skilje-
mannaförfarandet.

Tredje och fjärde styckena. Det synes skäligt att moderbolag, som begar-
nar sig av den bolaget enligt 180 § 2 mom. tillkommande rätten, skall, där
överenskommelse ej kan träffas, på yrkande av minoritetsaktieägare vara
pliktigt att innan ärendet vidare behandlas inför skiljemännen eller rätten
ställa säkerhet för lösens erläggande, som av skiljemännen eller rätten god-
kännes.

I fjärde stycket upptagas bestämmelser om åtgärder för verkställighet av
skiljedomen.

Skulle, i fall som i detta mom. avses, på grund av bestämmelser i bolags-
ordningen brev å aktierna icke vara utfärdade, torde aktieägare, vars aktie
skall inlösas, hava att tillhandahålla moderbolaget skriftlig överlåtelse av
aktien. Särskilda lagbestämmelser för detta fall — som förvisso torde kom-
ma att bliva mycket sällsynt — lära icke erfordras.

3 mom. I detta mom. upptagas föreskrifter om inlösen för det fall, att
aktieägare i dotterbolag enligt 180 § 2 mom. andra stycket påkallar att hans
aktier inlösas av moderbolaget.

213 §.

Undertecknande av anmälan, ansökan eller annan handling. Avskrift. Första stycket. I gällande aktiebolagslag givas föreskrifter om undertecknandet av vissa anmälningar, ansökningar och andra handlingar. Sålunda föreskrives beträffande ansökning om aktiebolags registrering (23 § AL) och vissa anmälningar (t. ex. enligt 49, 65 eller 94 § AL), att de skola undertecknas av styrelsen. Även beträffande aktiebrev stadgas i 26 § AL, att det skall undertecknas av styrelsen på sätt där närmare angives. I fråga om vissa anmälningar och handlingar (t. ex. handling med uppgift och försäkran som avses i 23 § fjärde stycket 4, anmälan enligt 32 § med försäkran som där avses, uppgift enligt 33 §, anmälan enligt 45 § samt handling med uppgift och försäkran som där avses, försäkran enligt 47 § femte stycket eller 94 § andra stycket AL) föreskrives, att de skola vara undertecknade av styrelseledamöterna. Då handling skall undertecknas av styrelsen, anses underskrift av beslutfört antal styrelseledamöter vara tillräckligt. Däremot fordras, då handling skall undertecknas av styrelseledamöterna, underskrift av samtliga styrelseledamöter. Vare sig underskrift skall ske av beslutfört antal styrelseledamöter eller av samtliga styrelseledamöter, kan vid förfall för styrelseledamot suppleant underteckna handlingen i hans ställe. Då emellertid bland allmänheten osäkerhet råder om tolkningen av dessa stadganden och det är av vikt att vid registreringsärendenas behandling dröjsmål ej uppkommer till följd av misstag härutinnan, har lagberedningen ansett sig böra föreslå uttryckliga bestämmelser i ämnet.

I de fall, då undertecknande skall ske av samtliga styrelseledamöter, har det angivits i lagtexten (t. ex. 34 § fjärde stycket 4 och sista stycket, 48 §, 52 § andra stycket 2 samt 58 och 68 §§). Då enligt aktiebolagslagen styrelsen äger företräda bolaget, innebär detta — såsom i motiven till 93 § anföres — att beslutande styrelse kan företräda bolaget. Beträffande anmälan, ansökan eller annan handling, som enligt bestämmelserna i aktiebolagslagen skall undertecknas av styrelsen, synes det emellertid av praktiska skäl lämpligt, att en till hela antalet styrelseledamöter hänförlig regel uppställs, och anser sig beredningen böra föreslå, att underskrift skall ske av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter.

Beredningen föreslår därför i förevarande paragraf första stycket stadgande av innehåll, att där enligt bestämmelse i aktiebolagslagen anmälan eller ansökan skall göras eller annan handling undertecknas av styrelsen, egenhändig namnunderskrift skall tecknas av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter eller vid förfall för styrelseledamot av suppleant. Där undertecknande skall ske av samtliga styrelseledamöter, må ock vid förfall för styrelseledamot egenhändig namnunderskrift tecknas av suppleant. Vad sålunda är sagt äger motsvarande tillämpning, då anmälan eller ansökan skall göras eller annan handling skall undertecknas av likvidatorerna eller samtliga likvidatorer. Skall handling undertecknas av verkställande direktör, må vid förfall för honom undertecknande ske av vice verkställande direktör.

Finnes ej vice verkställande direktör synes, vid förfall för verkställande direktören, undertecknande böra få ske av styrelseledamot eller suppleant för styrelseledamot, som av styrelsen därtill bemyndigats.

I gällande aktiebolagslag förekomma även stadganden av innehåll, att anmälan för registrering skall ske genom styrelsens försorg (t. ex. 38 §, 47 § femte stycket och 50 § första stycket). I sådana fall åligger det styrelsen tillse att anmälan göres, men anmälningen kan vara underskriven av firmatecknare eller fullmäktig för bolaget.

Lagberedningen har ansett det vara i åtskilliga fall, där enligt gällande aktiebolagslag anmälan skall göras av styrelsen, tillräckligt att, när verkställande direktör finnes, anmälan göres av denne. För sådana fall föreskrives, att anmälan skall göras av styrelsen eller av verkställande direktör. När verkställande direktör finnes, åvilar anmälningsskyldigheten denne (204 § andra stycket).

I vissa fall åligger det enligt förslaget styrelsen och verkställande direktör att göra anmälan eller ansökan. Handlingen måste då undertecknas såväl av minst halva antalet styrelseledamöter som, då verkställande direktör finnes, av denne. Sådan bestämmelse har upptagits i de fall, då det anses vara av särskild vikt att styrelsen övervakar att anmälan sker eller då anmälan ej bör kunna ske utan styrelsens medverkan.

Andra stycket. Enligt gällande aktiebolagslag må i åtskilliga fall bolagsstämmoprotokoll eller annan handling företes i avskrift. Om avskriftens bestyrkande upptagas huvudsakligen tre särskilda regler, att avskriften skall vara bestyrkt av notarius publicus (avskrift av teckningslista enligt 10 § första stycket och 42 § första stycket AL), att avskriften skall vara bestyrkt av notarius publicus eller med styrelseledamöternas egenhändiga bevittnade namnunderskrifter (t. ex. avskrifter av bolagsstämmoprotokoll, som företes i registreringsärendet enligt 23 § fjärde stycket 2, 38 § andra stycket, 47 § femte stycket, 50 § första stycket och 94 § andra stycket AL, eller avskrifter av vissa andra handlingar såsom de exemplar av bolagsordningen, vilka enligt 23 § fjärde stycket 3 AL skola fogas vid ansökningen om bolagets registrering), eller att avskriften skall vara bestyrkt, utan att därvid anges den ordning i vilken bestyrkandet skall ske. I sådant fall godkännes avskrift bestyrkt av två personer.

Den i gällande aktiebolagslag i åtskilliga fall förekommande bestämmelsen, att avskrift skall bestyrkas av notarius publicus eller av styrelseledamöterna d. v. s. av samtliga styrelseledamöter, har i det praktiska livet känts betungande. Det synes beredningen som om i de fall, då ej en allenast av två personer bestyrkt avskrift bör kunna godkännas, det i regel vore tillräckligt betryggande, att avskriften bestyrkes av två styrelseledamöter eller andra personer i organställning eller firmatecknare. Om sådan bestämmelse upptages, synes dock straffpåföljd böra inträda, ej blott där bestyrkande av oriktig avskrift sker uppsåtligen utan även där det sker av vårdslöshet (203 § 4). Och vårdslöshet torde böra anses föreligga, om av dem

som bestyrka avskriften ej kontrolleras att den är riktig, åtminstone i sådan del som är av väsentlig betydelse.

Beredningen har därför i förevarande paragraf andra stycket upptagit bestämmelse av innehåll, att avskrift, som på grund av särskild föreskrift i denna lag skall vara bestyrkt enligt detta stycke, skall vara till riktigheten bestyrkt av notarius publicus eller landsfiskal eller ock av minst två personer, som äro styrelseledamöter, styrelsesuppleanter, verkställande direktör, vice verkställande direktör, likvidatorer eller suppleanter för likvidatorer eller firmatecknare. Firmatecknare är enligt lagens terminologi (93 och 95 §§) jämväl den som äger i förening med annan teckna bolagets firma. Avskrift som avses i detta stycke kan således bestyrkas av två personer som äga rätt till kollektiv firmateckning. Föreskrift att avskrift skall vara bestyrkt enligt förevarande paragraf andra stycket har i förslaget upptagits t. ex. i 34 § fjärde stycket 2 och 3, 56 § andra stycket, 63 § första stycket, 71 § 2 mom. andra stycket, 72 § fjärde stycket, 73 § 1 mom. femte stycket, 143 § första stycket, 172 § andra stycket, 178 § näst sista stycket, 180 § 1 mom. andra stycket, 181 § 2 mom. sista stycket och 211 § 1 mom. sista stycket.

Tredje stycket. Då beträffande avskrift, varom stadgas i aktiebolagslagen, föreskrift icke givits att avskriften skall vara bestyrkt enligt förevarande paragraf andra stycket, skall avskriften kunna bestyrkas av två personer. Regeln att avskrift skall kunna till riktigheten bestyrkas av två personer utslutes dock ej blott av föreskrift att avskriften skall vara bestyrkt enligt förevarande paragraf andra stycket, utan också av annan särskild föreskrift t. ex. föreskriften i 17 § första stycket eller 158 § första stycket.

214 §.

Kungörelse i ortstidning. Liksom enligt gällande lag skall enligt förslaget i vissa fall kungörelse äga rum i tidning inom viss ort. Bestämmelser härom hava upptagits i t. ex. 16, 22, 60, 70 och 71 §§. Bolagsordningarna innehålla ock ofta föreskrift att kallelse till bolagsstämma skall ske genom kungörelse i tidning inom orten. Under överläggningarna med de sakkunniga har framhållits, att missbruk ibland förekommit såtillvida att kungörelse blivit införd i tidningar med blott ringa spridning, vilket medfört att kungörelsen icke erhållit den publicitet som varit åsyftad. Lagberedningen har därför ansett sig böra i förslaget införa en uttrycklig bestämmelse, att där på grund av stadgande i aktiebolagslagen eller föreskrift i bolagsordning kungörelse skall äga rum i tidning inom viss ort, sådan tidning bör väljas som genom sin spridning är ägnad att bringa kungörelsen till allmän kännedom.

215 §.

Bestämmelser om laga domstol. Första stycket i förevarande paragraf motsvarar 136 § AL.

I andra stycket har upptagits stadgandet i 137 § AL, att försummelse att

enligt bestämmelse i aktiebolagslagen göra anmälan för registrering skall åtalas vid allmän underrätt i den ort, där bolagets styrelse enligt bolagsordningen har sitt säte.

Samma forumregel har ansetts lämpligen böra gälla för talan om föreläggande av vite vid försummelse att till registreringsmyndigheten avsända vissa handlingar (132 § 1 mom. tredje stycket, 153 § tredje stycket och 161 §). Bestämmelse om vitesföreläggande har upptagits i 205 §.

216 §.

Skiljedoms klausul. Paragrafen motsvarar 138 § AL. Den där upptagna bestämmelsen har dock såtillvida jämkats, att förbehåll om hänskjutande till avgörande av skiljemän kan avse jämväl tvist mellan bolaget och verkställande direktör eller likvidator. Tydligt är, att förbehållet skall gälla jämväl vid tvist med suppleant, som inträtt för styrelseledamot eller likvidator, och vice verkställande direktör, som inträtt för verkställande direktör.

217 §.

Särskild lagstiftning för vissa slag av aktiebolag. Första stycket motsvarar 139 § första stycket AL.

I fråga om bankaktiebolag och försäkringsaktiebolag gives fullständig reglering i särskilda lagar. Rörande järnvägsaktiebolag och beträffande andra bolag som driva lånerörelse än bankbolag upptagas i för dessa bolag utfärdade lagar ett fåtal för dem meddelade särskilda bestämmelser och hänvisas i övrigt till de angående aktiebolag enligt lag i allmänhet gällande stadganden.

Förslag till ändringar i lagstiftningen om bankaktiebolag och om försäkringsaktiebolag synas ej böra framläggas förrän ny aktiebolagslagstiftning kommit till stånd. Upphöjes förslaget till lag, torde tidpunkten för lagens ikraftträdande komma att av skäl som angivas i motiven till övergångsbestämmelserna så bestämmas att behandling av sådana lagförslag kan ske dessförinnan. Beträffande järnvägsaktiebolag och andra lånebolag än banker har beredningen i motiven till förslaget 15 § berört, huru förslagets bestämmelser om ordningen för bolags bildande komma att inverka på de rörande dessa bolag i nämnda avseende givna bestämmelserna. Jämväl i avseende å lagarna om dessa bolag torde böra anstå med utarbetande av förslag till ändringar.

I andra stycket föreskrives, att vad i förslaget stadgas ej skall gälla, i den mån beträffande bolag för verksamhet av visst slag särskilda bestämmelser givas i lag eller författning. Denna föreskrift återger, med viss ändring i förtydligande syfte, stadgandet i 139 § andra stycket AL.

Särskilda bestämmelser om bolag för verksamhet av visst slag äro givna bl. a. i förordningen den 18 juni 1937 ang. försäljning av rusdrycker, förordningen den 28 maj 1918 ang. handel med vissa begagnade föremål m. m.,

lagen den 16 maj 1919 om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet och förordningen den 26 maj 1922 om luftfart.

Såsom i motiven till 15 § anförts erfordras med hänsyn till den föreslagna ordningen för bolagsbildning vissa ändringar i förordningen ang. försäljning av rusdrycker. Vid övervägandet av erforderliga ändringar i nämnda förordning torde iakttagas, att bestämmelserna i förslaget 78 § om skuldregleringsfond — med hänsyn till den kredittagning som på grund av arten av de s. k. systembolagens rörelse äger rum — icke böra bli va tillämpliga.

Förslag till lag angående införande av nya lagen om aktiebolag.

1 §.

Med hänsyn till önskvärdheten av att aktiebolagen kunna före nya aktiebolagslagens ikraftträdande inrätta sig efter de nya bestämmelser lagen innehåller synes lagen böra träda i kraft först efter det en avsevärd tid förflutit från dess utfärdande. Härvid torde beaktas, att bestämmelserna om de årliga redovisningshandlingarna för aktiebolag, balansräkningen, vinst- och förlusträkningen samt förvaltningsberättelsen, och om särskild koncernredovisning för moderbolag kunna för åtskilliga aktiebolag medföra behov av ändringar i bokföringen. Därtill kommer, att lämplig tid måste beräknas för den särskilda lagstiftning som är erforderlig för vissa slag av aktiebolag enligt vad som anföres i motiven till 217 § nya lagen. Tiden för ikraftträdandet synes därför böra bestämmas till tidigast två kalenderår efter det år under vilket lagen utfärdats. På grund av den avsevärda tid som sålunda skulle förflyta mellan lagens utfärdande och ikraftträdande bliva särskilda övergångsbestämmelser icke erforderliga beträffande vissa stadganden i nya lagen t. ex. stadgandet i 107 § 1 mom. B V om upptagande i balansräkningen av skatter såsom skuld.

De i förevarande förslag 6 och 7 §§ upptagna övergångsbestämmelserna åsyfta att öppna möjlighet för aktiebolagen att redan innan nya lagen trätt i kraft dels för registrering anmäla verkställande direktör och vice verkställande direktör och dels vidtaga ändringar i bolagsordningen, varigenom denna bringas i överensstämmelse med nya lagen, att gälla från dess ikraftträdande. Härigenom underlättas övergången till den nya lagstiftningen såväl för bolagen som för registreringsmyndigheten. Dessa övergångsbestämmelser skola därför träda i kraft å viss i nämnda paragrafer stadgad tid före ikraftträdandet av nya lagen om aktiebolag.

4 §.

Den nya lagen skall naturligtvis i regel äga tillämpning i avseende å äldre bolag. Bestämmelser såväl i äldre lag som i äldre bolagsordningar, vilka strida mot nya lagen, komma således — i likhet med vad som skedde vid ikraftträdandet av nu gällande aktiebolagslag — att genom nya lagen sättas ur kraft, där ej i denna promulgationslag särskild undantagsbestämmelse givnes. I den mån äldre bolagsordningsbestämmelser strida mot stadganden

i nya lagen, från vilka sådant undantag som bestämmelsen innefattar ej må föreskrivas, äro de efter nya lagens ikraftträdande att anse såsom obefintliga, och bolagsordningsändring för deras borttagande ur bolagsordningen erfordras icke. För undvikande av misstag kan dock sådan ändring vara lämplig. Och beträffande bolagsordningsbestämmelser i ämnen, som äga större praktisk betydelse, upptagas i förevarande förslag 8 § föreskrifter, som medföra att — om bolagsordningsändring ej sker — rättelse av bolagsordningen viss tid efter nya lagens ikraftträdande till överensstämmelse med nya lagen kommer att äga rum genom registreringsmyndigheten.

I förevarande paragraf upptagas stadganden om undantag i vissa avseenden från den nya lagens tillämplighet beträffande äldre bolag. Vid sidan av dessa stadganden gäller den allmänna rättsgrundsatsen, att i civilrättsliga rättsregler grundade rättigheter och skyldigheter, som uppkommit före nya lags ikraftträdande, icke beröras av denna. Om exempelvis före nya aktiebolagslagens ikraftträdande avtal slutits för oregistrerat bolag, eller stiftare, styrelseledamot eller annan person, som avses i de nya bestämmelserna om skadestånd, begått en skadebringande handling, äro rättsverkningarna därav att bedöma enligt äldre lag. Likaså är omfattningen av ansvarsfrihet, som före nya lagens ikraftträdande beviljats eller inträtt för styrelseledamot, att bestämma efter den äldre lagens regler. Däremot få, enligt den grundsats som gäller beträffande tillämpningen av nya processrättsliga stadganden, i fråga om minoritets rätt att å bolagets vägnar föra talan mot styrelseledamot nya lagens regler anses gälla, ifall den bolagsstämma där frågan om ansvarsfrihet behandlas hålles efter nya lagens ikraftträdande, även om skadeståndsskyldigheten är att bedöma enligt äldre lag.

1 mom. I detta mom. bestämmes kretsen av äldre bolag, som i vissa avseenden icke skola vara underkastade den nya lagen. Beredningen har ansett denna krets ej böra begränsas till bolag som registrerats före lagens ikraftträdande. I likhet med vad som gällde enligt övergångsbestämmelserna i lagen den 12 augusti 1910 skall aktiebolag, som bildats men ännu ej registrerats innan nya lagen trätt i kraft, d. v. s. aktiebolag om vars bildande beslut fattats å konstituerande stämma innan nya lagen trätt i kraft, kunna registreras enligt äldre lag och i övrigt vara likställt med bolag som registrerats före nya lagens ikraftträdande. Emellertid saknas i lagen den 12 augusti 1910 bestämmelse, att registrering av aktiebolag, om vars bildande beslut fattats, skall sökas inom viss tid. Då med registrering av ett enligt äldre lag bildat aktiebolag ej synes böra kunna anstå under en längre tid, föreslår beredningen, att ansökning om bolagets registrering skall hava till registreringsmyndigheten inkommit inom ett år efter nya lagens ikraftträdande, vid äventyr att eljest frågan om bolagets registrering och därmed frågan om bolagets bildande är förfallen. Samma rättsverkningar inträda i sådant fall som vid lagakraftvunnet beslut om avslag å ansökning om bolagets registrering.

När aktiebolag bildas under tiden efter nya lagens utfärdande men före dess ikraftträdande, bör naturligtvis iakttagas, att de bestämmelser, som in-

tagas i bolagsordningen, stå i överensstämmelse ej blott med äldre lag utan även med nya lagen, för att behov av bolagsordningsändringar ej skall uppkomma vid nya lagens ikraftträdande för vinnande av överensstämmelse med denna lag.

Beträffande bolag, som bildats och registrerats enligt äldre lag, skola från huvudregeln, att nya lagen skall lända till efterrättelse, de i förevarande paragraf 2—14 mom. upptagna undantagsbestämmelserna äga tillämpning.

2 mom. Enligt övergångsbestämmelserna till lagen den 12 augusti 1910 stadgas i fråga om aktiebolag, som bildats innan nämnda lag trätt i kraft, vissa undantag från lagens tillämplighet. Vad enligt dessa bestämmelser för närvarande gäller för sådana bolag har — i den mån det ännu kan äga någon praktisk betydelse — ansetts böra fortfarande vara gällande, även om det står i strid mot nya lagen. Den i sådant hänseende i detta mom. upptagna övergångsbestämmelsen lärer bliva av betydelse huvudsakligen såtillvida, att äldre rätts regler rörande innebörden och verkan av sådant förbehåll, som avses i 26 § andra stycket AL (36 § andra stycket andra punkten nya lagen), fortfarande bliva gällande¹ samt att den i 79 § första stycket 4) AL (125 § första stycket 4 nya lagen) upptagna regeln om röstmaximum på bolagsstämma icke gäller för ifrågavarande äldre bolag. Den i 141 § tredje stycket 7) AL upptagna balansvärderingsregeln kan måhända beträffande fast egendom fortfarande i något fall tillämpas. Av betydelse är även bestämmelsen i 141 § tredje stycket 10) AL.

3 mom. Då giltigheten av beslut, som fattats på konstituerande stämma före nya lagens ikraftträdande, bör i allo bedömas enligt den lag om gällde vid beslutets fattande, hava bestämmelserna i äldre lag ansetts böra vara tillämpliga även såvitt angår talan mot sådant beslut. Med hänsyn till det nära sammanhanget mellan konstituerande stämma och sådan stämma som avses i 25 § nya lagen synes beträffande talan mot beslut på sådan stämma äldre lag böra vara tillämplig, även om stämman hållits efter nya lagens ikraftträdande.

De i avdelningen om inbetalning av aktiekapital i nya lagen upptagna bestämmelserna i 43—47 §§ synas icke på sådant sätt avvika från stadgandena i äldre lag, att de ej kunna efter nya lagens ikraftträdande tillämpas beträffande inbetalning och annan åtgärd, som vidtages efter lagens ikraftträdande. Dessa bestämmelser skola därför äga tillämpning med den begränsning som av stadgandet i 7 mom. följer beträffande 45 § nya lagen. Då emellertid den i 48 § nya lagen föreskrivna registreringsanmälningen ansluter sig till ansökningen om bolagets registrering enligt 34 § samt bestämmelserna såväl i 48 § som i 49 och 50 §§ nya lagen i varje fall icke rimligen skulle kunna bringas i tillämpning, ifall motsvarande anmälningar redan skett enligt äldre rätt, hava bestämmelserna i 48, 49 och 50 §§, i den mån de avvika från bestämmelserna i äldre lag, ansetts icke böra äga tillämpning i fråga om bolag som bildats före nya lagens ikraftträdande.

¹ Angående sådana äldre förbehåll hänvisas till Skarstedt, anmärkning under 141 § tredje stycket 2), s. 365.

Bestämmelsen i 51 § nya lagen om likvidationsplikt, ifall förhållandet mellan antalet fria och antalet bundna aktier kommit att avvika från det tillåtna på grund därav att bundna aktier förklarats förverkade, ansluter sig till stadgandena i 34 och 50 §§. Den synes icke böra äga tillämpning på bolag, bildade före nya lagens ikraftträdande. I stället hava i 9 § förevarande lag upptagits särskilda bestämmelser, genom vilka äldre bolag ställas under kontroll i avseende å förhållandet mellan antalet fria och antalet bundna aktier.

4 mom. I avseende å bolag, som bildats enligt äldre lag, skola äldre lags bestämmelser om aktiekapitalets storlek gälla i stället för bestämmelsen i 2 § första stycket nya lagen. Där enligt den vid nya lagens ikraftträdande för ett aktiebolag gällande bolagsordningen aktiekapitalet eller minimikapitalet understiger 10 000 kr., föranleder således den nya lagen icke skyldighet för bolaget att höja beloppet. Om enligt bolagsordningen aktiekapitalet eller minimikapitalet uppgår till eller överstiger 10 000 kr., bör bolaget icke efter nya lagens ikraftträdande kunna genom ändring av bolagsordningen sänka aktiekapitalet eller minimikapitalet till belopp under 10 000 kr. Är enligt bolagsordningen aktiekapitalet eller minimikapitalet lägre än 10 000 kr., synes ej heller en enligt äldre rätt tillåten sänkning av aktiekapitalets storlek skall i stället för bestämmelsen i 2 § första stycket nya lagen äldre lag gälla, dock att det i bolagsordningen bestämda aktiekapitalet eller minimikapitalet ej må genom ändring av bolagsordningen sänkas till belopp understigande 10 000 kr. Om enligt den vid nya lagens ikraftträdande för ett aktiebolag gällande bolagsordningen aktiekapitalet eller minimikapitalet var lägre än 10 000 kr. t. ex. 5 000 kr. men därefter höjts genom ändring av bolagsordningen till 10 000 kr., må således efter nya lagens ikraftträdande genom bolagsordningsändring sänkning ej ske.

5 mom. Jämlikt 3 § nya lagen skola å aktierna i bolag utfärdas brev, där ej i den vid bolagets bildande antagna bolagsordningen annorledes bestämts. Bestämmelse, att brev å aktierna i bolaget icke skola utfärdas, kan enligt nya lagen ej efter bolagets bildande intagas i bolagsordningen genom ändring därav. Emellertid synes det önskvärt, att under någon tid efter nya lagens ikraftträdande tillfälle finnes för äldre bolag, som icke utgivit aktiebrev eller interimisbevis, att i sin bolagsordning intaga sådan bestämmelse. Bolagsstämman beslut därom skall, för att vara gällande, enligt förevarande mom. fattas i den ordning som i 139 § 5 mom. nya lagen sägs och jämlikt 143 § första stycket nya lagen för registrering anmälas inom två år från lagens ikraftträdande. Vid anmälingen skall fogas en av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör undertecknad försäkran, att i bolaget aktiebrev eller interimisbevis icke voro utgivna, då nya lagen trädde i kraft, och ej heller senare utgivits.

6 mom. I nya lagen hava upptagits bestämmelser rörande interimisbevis, teckningsbevis, teckningsrättsbevis och delbevis, vilka bestämmelser sakna motsvarighet i äldre lag. Dessa bestämmelser skola enligt förevarande mom.

äga tillämpning endast på sådana bevis som utgivits efter nya lagens ikraftträdande. Tidigare utgivna bevis äro således att till sina rättsverkningar bedöma enligt äldre lag.

7 mom. Till införing i aktieboken av ägare till aktie anknyter nya lagen i vissa fall särskilda rättsverkningar, som icke enligt äldre lag äro förbundna med införingen. Sålunda medför enligt nya lagen införing av den som till grund för förvärv av aktiebrev till viss man åberopar annat fång än överlåtelse, att vid därefter skeende överlåtelse eller pantsättning samma godtroskydd föreligger som om den i aktieboken införde var legitimerad genom skriftlig överlåtelse (38 § 2 mom.). Förvärvaren äger ock samma legitimation för införing i aktieboken, som om en sammanhängande kedja av skriftliga överlåtelser föreläge (42 § 2 mom. andra stycket). Vidare medför enligt nya lagen införing i aktieboken på anmälan av den, som genom överlåtelse förvärvat en icke till fullo inbetald aktie, att förvärvaren blir gentemot bolaget ansvarig för återstående inbetalningar (45 §). Dessa rättsverkningar av införingen hava icke ansetts kunna anknytas till annan införing än sådan som sker efter nya lagens ikraftträdande.

För det fall att den, som till grund för sitt förvärv av aktiebrev till viss man åberopar annat fång än överlåtelse, blivit införd i aktieboken före nya lagens ikraftträdande, har det emellertid synts önskvärt att efter viss tid godtroskydd och legitimation skola kunna anknytas till senare förvärv genom överlåtelse. Beredningen föreslår därför upptagande i förevarande mom. andra punkten av den övergångsbestämmelsen, att om den, som åberopar annat förvärv av aktiebrev till viss man än överlåtelse, blivit i aktieboken införd före nya lagens ikraftträdande och ej, inom tre år efter det lagen trädde i kraft, ansökan gjorts om aktiebrevets dödande eller talan mot innehavaren instämts om bättre rätt till aktiebrevet, vad i 38 § 2 mom. och i 42 § 2 mom. andra stycket nya lagen är stadgat skall, när överlåtelse eller pantsättning därefter sker, äga motsvarande tillämpning. Den i denna övergångsbestämmelse angivna ansökningen om dödande av aktiebrevet eller talan om bättre rätt till aktien förutsättes skola utgå från någon som enligt äldre lag är bibehållen vid sin rätt till aktien. Godtroskyddet och legitimationen inträda först vid överlåtelse eller pantsättning efter utgången av den för sådan ansökning eller talan bestämda tiden, tre år från nya lagens ikraftträdande.

På grund av stadgandet i 6 mom. äro den nya lagens bestämmelser om bl. a. interimisbevis samt teckningsrätts- och delbevis icke tillämpliga på sådana bevis som utgivits före nya lagens ikraftträdande. Till följd härav kan icke heller den i 38 § 3 mom. nya lagen upptagna bestämmelsen medföra, att godtrosvärv eller legitimation kan grundas på en före nya lagens ikraftträdande skedd införing i aktieboken av någon som åberopat annat förvärv av sådant bevis än överlåtelse.

8 mom. Att ett bolagsstämmobesluts rättsliga verkan bör bestämmas av den lag som gäller vid beslutets fattande torde vara uppenbart. Även om ett före nya lagens ikraftträdande fattat bolagsstämmobeslut först efter lagens ikraftträdande blir föremål för talan, bör i avseende å denna talan den vid

beslutets fattande gällande lagen tillämpas. Och samma lag bör lända till efterrättelse beträffande registrering och verkställighet av beslutet. Om beslutet icke är giltigt, med mindre det fattats på två bolagsstämmor — såsom i allmänhet är fallet när det gäller ändring av bolagsordningen — måste båda stämmorna hava hållits före nya lagens ikraftträdande för att beslutet skall falla under äldre lag.

De nu angivna reglerna gälla tydligen även bolagsstämmobeslut rörande ökning eller nedsättning av aktiekapitalet.¹ Nedsättning av aktiekapitalet enligt 49 § AL, d. v. s. nedsättning med stöd av ett i bolagsordningen intaget förbehåll om inlösen av vissa aktier enligt bestämda grunder, kan emellertid, om förbehållet har dylikt innehåll, äga rum utan särskilt beslut av bolagsstämman sålunda, att styrelsen efter lottning eller enligt en på annat sätt bestämd ordning verkställer inlösningen. Det synes lämpligt att i sådant fall nedsättningen skall ske enligt äldre rätt, om före nya lagens ikraftträdande verkställighetsåtgärd genom börjad utbetalning av inlösningsbelopp till aktieägare skett eller, där enligt förbehållet förberedande verkställighetsåtgärd t. ex. lottning skall företagas, sådan verkställighetsåtgärd ägt rum. Här avses endast den nedsättning, vars omedelbara genomförande åsyftas med den vidtagna verkställighetsåtgärden. Om sålunda nedsättning skall ske genom årliga utlottningar av 100 aktier, medför en före nya lagens ikraftträdande verkställd utlottning blott att nedsättning i fråga om de utlottade 100 aktierna skall verkställas enligt gamla lagen.

I andra fall än nu sagts böra reglerna i 72 § nya lagen bliva tillämpliga även på sådan nedsättning av aktiekapitalet som sker i enlighet med förbehåll, intaget i bolagsordningen före nya lagens ikraftträdande. Sålunda skola jämväl de i nämnda paragraf tredje stycket uppställda gränserna i fråga om medel som kunna tagas i anspråk för nedsättningen iakttagas. Härifrån har dock ett undantag syntts böra göras. Som i motiven till 72 § första stycket anmärkts, kan ett förbehåll äga den innebörden, att ägarna av vissa aktier hava rätt att påkalla inlösen enligt bestämda grunder. Den rätt som på grund av ett sådant, för visso sällsynt, förbehåll tillkommer aktieägarna enligt äldre lagstiftning bör icke inskränkas genom den nya lagen.

9 mom. De i 76 § 1 och 2 mom. nya lagen intagna bestämmelserna om vissa förbehåll i bolagsordningen, varigenom rätten att förfoga över aktie inskränkes, skilja sig som i motiven till nämnda mom. påpekats i vissa avseenden något från bestämmelserna i gällande aktiebolagslag t. ex. därutinnan att förbehåll enligt 2 mom. icke, som fallet är med förbehåll enligt 52 § andra stycket AL, kan rikta sig mot svensk medborgare som är bosatt utrikes. Förbehåll, som före nya lagens ikraftträdande intagits i bolagsordningen, skall enligt förevarande mom. första stycket äga verkan, även om det har annat innehåll än nya lagen medgiver.

10 mom. I bolag, där enligt bolagsordningen aktiekapitalet eller maximitkapitalet överstiger 300 000 kr., skall enligt 83 § nya lagen styrelsen bestå

¹ Jfr prop. 1924 nr 40 s. 55 (NJA 1925 avd. II s. 58).

av minst tre ledamöter och enligt 111 § skola minst två revisorer utses. Understiger antalet vid lagens ikraftträdande valda styrelseledamöter eller revisorer det sålunda föreskrivna antalet, måste erforderligt antal väljas. Sådant val bör ske på ordinarie stämma under det räkenskapsår, då nya lagen trädde i kraft, d. v. s. ordinarie bolagsstämma, varom i 127 § sägs, eller om mer än en ordinarie stämma skall årligen hållas, på den stämma under nämnda räkenskapsår, där enligt bolagsordningen val skall äga rum.

Med hänsyn till bestämmelserna i 111 § om rätt för minoritet att vid val av revisorer påkalla tillämpning av proportionell valmetod föreskrives i 112 § första stycket att val av revisorer och revisorssuppleanter skall avse samma tid. Valet skall ske samtidigt. Nyval av revisorer och revisorssuppleanter enligt nya lagen skall därför ske på ordinarie stämma under det räkenskapsår, då lagen trädde i kraft.

Styrelseledamöter och styrelsesuppleanter, som äro valda vid nya lagens ikraftträdande, må utan hinder av bestämmelsen i 83 § tredje stycket nya lagen utöva sitt uppdrag under den tid, för vilken de äro valda. I avseende å dem skola, i den mån bestämmelserna i 85 § och 86 § andra stycket nya lagen avvika från motsvarande bestämmelser i äldre lag, sistnämnda bestämmelser gälla.

Enligt 83 § tredje stycket nya lagen skall den tid, för vilken styrelseledamöter må utses, begränsas till tiden intill ordinarie bolagsstämma under tredje räkenskapsåret efter valet. Samma maximitid skall enligt 112 § första stycket gälla för revisorer. Bolagsordningen skall enligt 8 § första stycket 6 nya lagen innehålla bestämmelse om bl. a. tiden för styrelseledamots och revisors uppdrag. I förevarande lag 7 § upptagas bestämmelser, som för bolagen möjliggöra ändring i bolagsordningen redan före lagens ikraftträdande. Om emellertid i bolagsordningen för äldre bolag icke redan förut fanns eller i anledning av den nya lagen intagits föreskrift angående tiden för styrelseledamots eller revisors uppdrag, vilken står i överensstämmelse med nya lagen, synes val av styrelseledamot och revisor böra avse tiden till ordinarie stämma under nästa räkenskapsår. En sådan ordning kommer att gälla, till dess ändring av bolagsordningen enligt nya lagen skett genom bolagsstämmobeslut eller i den ordning som stadgas i förevarande lag 8 §.

11 mom. Enligt gällande lag kan firmateckningsrätt tillkomma styrelseledamot och styrelsesuppleant på grund av bestämmelse i bolagsordningen eller beslut av bolagsstämma. Vidare kan på grund av styrelsens bemyndigande firmateckningsrätt tillkomma styrelseledamot, styrelsesuppleant eller person som icke tillhör styrelsen. Av skäl som utvecklas i motiven till 94 § nya lagen må firmateckningsrätt meddelas styrelseledamot, styrelsesuppleant eller annan allenast genom bemyndigande av styrelsen. Dessutom äger verkställande direktör på grund av nya lagen rätt att teckna bolagets firma i förening med en styrelseledamot, där han ej enligt bestämmelse i bolagsordningen eller styrelsens bemyndigande äger ensam teckna bolagets firma eller ock styrelsen föreskrivit att han skall äga teckna firman i förening med viss person eller en av vissa personer (96 § nya lagen).

Då det skulle medföra praktiska olägenheter om nya lagens ikraftträdande skulle omedelbart lända till rubbning av meddelad firmateckningsrätt, föreslår beredningen i detta mom. det övergångsstadgandet, att bestämmelserna i 93—96 §§ nya lagen icke skola utgöra hinder för styrelseledamot eller styrelsesuppleant, som jämlikt äldre rätt på grund av bestämmelse i bolagsordningen eller genom bolagsstämmas beslut bemyndigats att teckna bolagets firma, att utöva firmateckningsrätt under den tid för vilken han vid nya lagens ikraftträdande var vald till styrelseledamot eller styrelsesuppleant.

När befogenhet att teckna bolagets firma ej skall utövas av allenast styrelsen, skall på grund av bestämmelserna i 123 och 124 §§ AL vara i aktiebolagsregistret antecknat, vilken eller vilka personer var för sig eller i förening äga befogenhet att teckna firman. Den nya lagen berör icke den firmateckningsrätt som tillkommer en person på grund av styrelsens bemyndigande. Och enligt den i förevarande mom. upptagna övergångsbestämmelsen medför efter vad nyss sagts nya lagens ikraftträdande icke att den firmateckningsrätt, som på grund av bestämmelse i bolagsordningen eller genom bolagsstämmas beslut tillkommer styrelseledamot eller styrelsesuppleant, upphör, förrän den tid tilländagått för vilken denne vid lagens ikraftträdande var vald till styrelseledamot eller styrelsesuppleant. Om styrelsen, då denna tid tilländagår, ej lämnar honom bemyndigande att vara firmatecknare, är styrelsen enligt 103 § nya lagen skyldig anmäla att hans firmateckningsrätt upphört. Sådan anmälan medför enligt 189 § första stycket sista punkten, att ny fullständig inskrivning sker i aktiebolagsregistret rörande tecknandet av bolagets firma således jämväl om den teckningsrätt som består enligt förevarande mom. Om behörig anmälan göres enligt 103 §, kommer följaktligen aktiebolagsregistret att innehålla riktig uppgift rörande firmateckningen för bolaget. Särskild bestämmelse om anmälan erfordras icke bland övergångsbestämmelserna.

I bolag, där tre eller flera styrelseledamöter finnas, skall enligt 84 § nya lagen styrelsen utse verkställande direktör och, när detta skett, enligt 103 § nya lagen göra anmälan därom för registrering. Enligt sistnämnda paragraf, jämförd med 34 § andra stycket nya lagen, skall i denna anmälan uppgivas, huru firman skall tecknas av verkställande direktören, där den ej tecknas av honom allenast på grund av nya lagen. Enligt bestämmelsen i 187 § första stycket första punkten nya lagen, jämförd med bestämmelsen i 186 § första stycket 13, skall vid den inskrivning rörande firmateckningen för bolaget, som sker på grund av anmälningen, i registret införas, huru bolagets firma skall tecknas av verkställande direktören, vare sig firmateckningsrätt enligt 96 § nya lagen skall tillkomma honom allenast på grund av nya lagen eller på grund av bestämmelse i bolagsordningen eller föreskrift av styrelsen. Såsom ovan sagts skall enligt 187 § första stycket sista punkten nya lagen även i fråga om övriga firmatecknare ny inskrivning göras, så att aktiebolagsregistret kommer att innehålla fullständig uppgift rörande firmateckningen för bolaget.

Anmälan om verkställande direktör och vice verkställande direktör för

registrering kan enligt 6 § förevarande lag göras redan före nya lagens ikraftträdande.

12 mom. Den i 125 § andra stycket nya lagen upptagna grundsatsen, att skillnaden mellan röstvärdet för aktier i ett bolag icke får vara större än förhållandet ett till tio, måste för att vinna praktisk betydelse tillämpas jämväl i avseende å äldre bolag. Denna grundsats bör helt äga tillämpning i avseende å bolag, där allenast aktier med samma röstvärde finnas eller där enligt bolagsordningen väl aktier med olika röstvärde finnas men skillnaden icke är större än nya lagen medger. Om sålunda i ett bolag finnas dels aktier med en röst och dels aktier med fem röster, har efter nya lagens ikraftträdande bolaget möjlighet att — efter erforderlig ändring av bolagsordningen — utgiva nya aktier med ett röstvärde antingen av $\frac{1}{2}$ röst eller av tio röster eller med ett röstvärde däremellan. Om åter enligt bolagsordningen aktier kunna finnas med större olikhet i röstvärde än den nya lagen tillåter t. ex. A-aktier med en röst och B-aktier med $\frac{1}{1000}$ röst, bör nya lagen icke bryta bolagsordningens bestämmelser. De redan utgivna aktierna behålla sitt röstvärde, och utan hinder av nya lagen synas aktier med röstvärde, som icke överstiger det högsta eller understiger det lägsta av de i bolagsordningen angivna röstvärdena, böra kunna utgivas intill det i bolagsordningen bestämda aktiekapitalet eller maximikapitalet. Beslutas efter nya lagens ikraftträdande sådan ändring av bolagsordningen att det där bestämda aktiekapitalet eller maximikapitalet höjes, böra den nya lagens regler iakttagas. Enligt förevarande mom. andra punkten må därför i dylikt fall röstvärdet för aktie, som utgives på grund av ändringen, icke bestämmas så att det överstiger det högsta förut i bolagsordningen angivna röstvärdet eller understiger en tiondel av detta röstvärde. Regeln innebär, att i ovan angivna exempel, ett bolag med dels A-aktier med en röst och dels B-aktier med $\frac{1}{1000}$ röst, en nyemission över det förut bestämda maximikapitalet kan ske endast genom utgivande av aktier med högst en, lägst $\frac{1}{10}$ röst.

13 mom. Den i 126 § nya lagen fastställda tidsbegränsningen för giltigheten av fullmakt att föra aktieägares talan på bolagsstämma bör, för att vinna avsedd verkan, äga tillämplighet även i fråga om äldre fullmakter. För dem bör emellertid tidsbegränsningen enligt 126 § icke omedelbart tillämpas; i stället föreslås att sådan fullmakt icke skall vara gällande för stämma, som börjar senare än tre år efter nya lagens ikraftträdande.

14 mom. Bestämmelsen i förevarande mom. motsvarar bestämmelsen i 141 § tredje stycket 11) AL.

5 §.

Denna bestämmelse motsvarar 141 § fjärde stycket AL.

6 §.

Består styrelsen i ett bolag vid nya lagens ikraftträdande av tre eller flera ledamöter, föreligger enligt 84 § nya lagen skyldighet för styrelsen att utse

verkställande direktör. Skulle redan tidigare en såsom verkställande direktör för bolaget betecknad person vara utsedd, kan han anmälas för registrering såsom verkställande direktör enligt nya lagen, om han på grund av sin tjänst hos bolaget intager en sådan ställning som tillkommer verkställande direktör enligt nya lagen. Skulle styrelsen anse, att han icke har och icke heller bör av styrelsen erhålla en sådan ställning, skall styrelsen naturligtvis icke anmäla honom för registrering. Detsamma gäller, om han icke har de kvalifikationer som 85 § nya lagen kräver. I sådant fall måste annan person utses till verkställande direktör. Med hänsyn till den avsevärda tid, som förutsättes förflyta mellan nya lagens utfärdande och dess ikraftträdande, hava betänkligheter icke ansetts möta mot att i och med nya lagens ikraftträdande skyldighet omedelbart inträder att utse verkställande direktör och därom göra anmälan för registrering. Det torde emellertid vara lämpligt, att redan en kortare tid, förslagsvis tre månader, före nya lagens ikraftträdande en till verkställande direktör utsedd person kan anmälas för registrering. Bestämmelserna i nya lagen om hans rättigheter och skyldigheter bliva icke tillämpliga, förrän i och med lagens ikraftträdande. Dessförinnan är hans ställning att bedöma enligt äldre rätt. Då det emellertid skulle kunna vara vilseledande, ifall hans rätt att teckna bolagets firma skulle vara olika före och efter nya lagens ikraftträdande, bör han icke kunna registreras såsom verkställande direktör, med mindre han erhåller den rätt att teckna bolagets firma som enligt 96 § nya lagen måste tillkomma verkställande direktör. Vid registreringsanmälan skall 103 § nya lagen, jämförd med 34 §, tillämpas. Där sådan anmälan om utsedd verkställande direktör ej gjorts före lagens ikraftträdande, skall därefter anmälan ofördörligen ske.

7—8 §§.

I fråga om dessa paragrafer hänvisas till vad som ovan yttrats vid 1 §. Beträffande 7 § torde böra påpekas, att om bolagsordningsändringarna äro av beskaffenhet att kunna beslutas och bringas till tillämpning enligt äldre lag, hinder naturligtvis icke möter mot att fatta beslut enligt äldre lag för omedelbar tillämpning från och med registreringen. Vad 8 § angår torde det vara utan särskild föreskrift uppenbart, att om erforderlig bolagsordningsändring anmäles för registrering, innan jämkningsbeslut meddelats, frågan om jämkning förfaller. I fråga om äldre bolagsordningsbestämmelser rörande styrelsens beslutförhet och rätten att teckna bolagets firma kan med hänsyn till nya lagens stadganden den närmaste jämkningen till överensstämmelse med nya lagen understundom ske på det sätt, att den äldre bolagsordningsbestämmelsen utan vidare utgår ur bolagsordningen. Vid upprättande av förslag till jämkning torde i allmänhet ledning erhållas av de formulär, som enligt 5 § andra stycket nya lagen skola meddelas i administrativ ordning. Föreskrifter torde givas om särskild avgift för fall då förslag till jämkning upprättats av registreringsmyndigheten.

9 §.

Enligt 2 § lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. äger svenskt aktiebolag, vars aktiebrev skola vara ställda till viss man, utan för särskilt fall givet tillstånd av Kungl. Maj:t här i riket förvärva fast egendom eller förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift endast såframt i bolagsordningen finnes intaget förbehåll, enligt vilket aktier, motsvarande minst viss närmare angiven del av aktierna i bolaget, äro bundna på sätt i 76 § 2 mom. nya lagen angives. Detta viktiga i 1916 års lag uppställda villkor har i praktiken icke alltid på ett tillfredsställande sätt upprätthållits. De försumligheter, som icke sällan förekommit i avseende på förbehållets antecknande på aktiebrevet och även i andra hänseenden, hava föranlett utarbetande av förslag till vissa ändringar i lagen om aktiebolag, som förelagts 1941 års riksdag genom proposition nr 91.

Om nämnda förslag upphöjes till lag, torde rättelser i där avsedda hänseenden kunna beräknas vara allmänt genomförda vid tiden för ikraftträdandet av den föreslagna nya lagen om aktiebolag. Emellertid kvarstår den möjligheten, att i bolag med förbehåll av ifrågavarande slag förhållandet mellan antalet fria och antalet bundna aktier, på grund av felaktigt förfarande vid aktiebolags bildande eller vid förbehållets införande genom bolagsordningsändring eller av annan orsak, kommit att avvika från det enligt förbehållet tillåtna, så att antalet fria aktier blivit proportionsvis för högt. I den nya lagen om aktiebolag upptagas bestämmelser, varigenom kontroll vinnes över att ett sådant missförhållande icke inträder vid bildandet av aktiebolag enligt nya lagen eller eljest vid åtgärder som falla under nya lagen. Dessa bestämmelser åsyfta att registreringsmyndigheten skall vinna kännedom om antalet fria och antalet bundna aktier i bolaget samt att bolaget, därest antalet fria aktier kommit att överstiga den enligt förbehållet medgivna delen av aktierna, efter viss anståndstid blir skyldigt att träda i likvidation (51 §, 69 § 2 mom. sista stycket, 74 §). Beredningen hänvisar till motiven till 51 § nya lagen. För genomförande av motsvarande kontroll i fråga om äldre bolag, i vilkas bolagsordning finnes förbehåll som i 52 § andra stycket AL sägs, har i förevarande paragraf upptagits bestämmelse att inom ett år från nya lagens ikraftträdande för registrering anmälan skall ske om antalet bundna och antalet fria aktier. Vid anmälan, som skall vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktör, skola vara fogade sådan försäkran och sådant intyg som enligt 34 § sista stycket nya lagen skola fogas vid ansökning om registrering av bolag med förbehåll av ifrågavarande slag. Om ej anmälan sålunda sker, utvisande att det tillåtna förhållandet mellan antalet fria och antalet bundna aktier föreligger, inledes liksom i det i 51 § nya lagen avsedda fallet ett förfarande, som leder till att bolaget, därest ej rättelse sker, försättes i likvidation.

Förslag till lag om ändring i konkurslagen.

Såsom av lagberedningen anförts i motiven till 4 § i förslaget till lag om aktiebolag i samband med behandlingen av frågan om aktiebolaget såsom enmansbolag anser beredningen vissa stadganden i konkurslagen vara erforderliga med anledning av de särskilda faror, vilka hota borgenärer i aktiebolag som står under bestämmande inflytande av en aktieägare på grund av hans innehav av aktier i bolaget. Dessa stadganden avse dels en förlängning av den i 28—32 §§ konkurslagen bestämda återvinningstiden i förhållande till sådan aktieägare och vissa honom närstående personer, dels ock begränsning av hans och honom närstående persons rätt att i konkursen göra gällande fordran på lön eller annat arvode samt återvinning av betalning av sådan fordran. Dessa stadganden hava införts i två nya paragrafer i konkurslagen, betecknade 32 a och 100 a. Tillika har i 34 § hänvisning upptagits till 32 a §.

32 a §.

Första stycket. Då aktiebolag, i vilket en aktieägare på grund av sitt aktieinnehav har ett bestämmande inflytande, kommer i konkurs, befinnes ej sällan denna aktieägare hava ingått eller föranlett ingående av rättshandlingar eller vidtagande av andra åtgärder till fördel för honom själv eller honom närstående personer men till skada för bolaget och dess borgenärer. För sådant fall har lagberedningen ansett ökat rättsskydd böra givas bolagets borgenärer genom förlängning av de för återvinning jämlikt 28—32 §§ bestämda tider till samma tid, som enligt konkurslagen 33 § andra stycket gäller för återvinning från konkursgäldenärs make, eller ett år innan konkursansökningen gjordes. Med hänsyn till den ställning sådan aktieägare som här avses intager till bolaget och den insikt han måste antagas äga i bolagets förhållanden synes en sådan förlängning av återvinningstiden böra gälla mot honom, vare sig han själv eller annan handlat för bolaget och utan avseende därå om aktieägaren kan visas hava genom sitt inflytande över bolaget medverkat till den åtgärd varom fråga är eller icke. Samma återvinningsmöjligheter som mot aktieägaren synas böra föreligga mot hans make, avkomling eller den som är gift med hans avkomling.

Återvinningstalan synes böra kunna anställas ej blott mot den som, då konkursansökningen gjordes, på grund av sitt aktieinnehav har bestämmande inflytande över bolaget utan också mot den som hade sådant inflytande, då den åtgärd företogs som avses med återvinningstalan, även om han före konkursansökningen avhänt sig aktieposten. Jämväl då den som på grund av sitt innehav av aktier har bestämmande inflytande över bolaget förvärvat dessa aktier efter åtgärdens företagande, synes den presumtion som lig-

ger till grund för stadgandet böra gälla beträffande åtgärd, som företagits inom ett år före konkursansökningen.¹ Lagberedningen har därför i förevarande stycke upptagit stadgande av innehåll, att till aktiebolags konkursbo återvinning enligt 28—32 §§ må äga rum från aktieägare, som på grund av sitt aktieinnehav har eller hade ett bestämmande inflytande över bolaget, eller från sådan aktieägares make eller den som är hans avkomling eller gift med hans avkomling, ändå att åtgärd som för varje fall avses blivit företagen tidigare än i nämnda paragrafer sägs, dock ej om den vidtagits mer än ett år innan konkursansökningen gjordes.

Med hänsyn till de regler om publicitet som gälla beträffande aktiebolag och de bestämmelser i övrigt som givas rörande aktiebolag till skydd för bolagets borgenärer har beredningen ej ansett anledning föreligga att beträffande sådan aktieägare som här avses och honom närstående personer upptaga motsvarande bestämmelse som beträffande make i fråga om avtal som avses i 34 §.

Andra stycket. I förevarande förslag 100 a § har lagberedningen upptagit en bestämmelse, varigenom rätten för person varom nyss sagts att i aktiebolagets konkurs göra gällande fordran å lön eller arvode inskränkes. Sådan fordran må enligt nämnda bestämmelse icke göras gällande för tiden efter det beslutet om egendomsavträde meddelades och ej heller för tiden dessförinnan, i vidare mån än utfört arbete må anses hava länt till nytta för bolaget och i intet fall för längre tid tillbaka än ett år innan konkursansökningen gjordes. Berörda regel skulle avsevärt förlora i effektivitet, om före konkursen verkställd betalning av fordran, som ej kunnat göras gällande i konkursen, icke kunde angripas annorledes än med stöd av konkurslagens nu gällande återvinningsregler. Visserligen möjliggöres genom stadgandet i första stycket återvinning av lönutbetalning, som under de i 29 eller 30 § angivna förutsättningar gjorts inom ett år innan konkursansökningen gjordes eller under tiden mellan konkursansökningen och beslutet om egendomsavträde. Men beredningen har ansett, att utbetalning av lön eller arvode under nämnda tid bör kunna återvinnas oavsett huruvida de i 29 eller 30 § konkurslagen angivna förutsättningarna föreligga. I anledning härav föreslår lagberedningen, att om aktieägare som har ett bestämmande inflytande över aktiebolaget eller honom närstående person som ovan sagts, inom ett år innan konkursansökningen gjordes eller under tiden därefter till dess beslutet om egendomsavträde meddelades, från bolaget uppburit lön eller arvode i vidare mån än rätt att i bolagets konkurs göra sådan fordran gällande skolat tillkomma honom enligt omförmälda i 100 a § upptagna regel, betalningen på talan av konkursboet skall återgå. Stadgande härom har införts i förevarande stycke. Har lön eller arvode utbetalats före den sålunda angivna tiden, är stadgandet icke tillämpligt. Återvinning av lönen kan i sådant fall endast påfordras enligt 34 §. Det må emellertid även erinras därom, att ifall utbetalningen av ett lönebelopp med hänsyn

¹ Jfr beträffande återvinningstalan mot make Lawski: Konkurs- och ackordslagarna, 12 uppl. s. 88 samt Lejman: Bidrag till läran om återvinning i konkurs s. 79.

till dess storlek och bolagets ställning får anses hava innefattat ölaga vinstutdelning, återbäringskyldighet föreligger på denna grund. Beredningen hänvisar till motiven till 146 § i förslaget till lag om aktiebolag.

34 §.

I förevarande paragraf har annan ändring ej vidtagits än att bland de lagrum, till vilka hänvisning sker, upptagits 32 a §.

100 a §.

Såsom i motiven till 4 § i förslaget till lag om aktiebolag framhållits kunna för borgenärerna hos aktiebolag, däri en aktieägare på grund av sitt aktieinnehav utövar ett bestämmande inflytande, särskilda faror vara förknippade med de löne- och arvodesanspråk, som ej sällan bevakas av aktieägaren eller av sådan aktieägare närstående personer. Visserligen har i rättspraxis aktieägare med väsentligt intresse i bolaget och bestämmande inflytande över dess verksamhet icke i bolagets konkurs tillerkänts yrkad förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken.¹ Men beredningen har ansett erforderligt att begränsa själva betalningsrätten i konkursen. Särskilt farligt och stötande kan åberopandet av kontrakt om anställning hos bolaget för måhända åtskilliga år framåt vara; och enligt beredningens mening bör person varom nu är fråga fränkännas rätt att på grund av dylikt kontrakt i bolagets konkurs bevaka löneanspråk belöpande på framtiden. Det har vidare syntts kunna ifrågasättas, huruvida ej bevakningsrätt borde uteslutas jämväl beträffande lön eller arvode belöpande på tiden före egendomsavträdet. Att under alla förhållanden utesluta sådan bevakningsrätt synes emellertid obilligt. Då rörelsens fortsättande icke kan anses hava inneburit åsidosättande av borgenärernas intressen och det utförda arbetet varit till nytta för bolagets verksamhet, får detta anses hava länt konkursboet till nytta, och betalningsrätt i förhållande därtill synes böra föreligga i konkursen.² Emellertid bör en person med ifrågavarande ställning icke kunna för obegränsad tid låta lön eller arvode innestå hos bolaget för att i en eventuell konkurs därmed konkurrera med övriga fordringsägare. En ovillkorlig begränsning synes påkallad sålunda, att löne- eller arvodesanspråk i intet fall får bevakas i konkursen, om det avser längre tid tillbaka än ett år innan konkursansökningen gjordes. I enlighet härmed har stadgandet i förevarande paragraf avfattats. Det föreslagna stadgandet utgör naturligen icke hinder för aktieägare som ovan sagts eller för nämnda honom närstående personer att i konkursen bevaka fordringar av annat slag, t. ex. anspråk på grund av försträckning till bolaget. Men ifall hos bolaget bokförd försträckning framträder såsom en form för kringgående av stadgandet — såsom händelsen kan vara om höga lönebelopp uttagas men omedelbart helt eller

¹ Jfr NJA 1934 s. 493, 1936 s. 129, 1938 s. 492.

² Det bör här påpekas, att enligt straffrättskommitténs förslag till lagstiftning om förmögenhetsbrott 23 kap. 8 § straff kan drabba konkursgäldenär, som fortsatt rörelse under förbrukande av avsevärda medel utan motsvarande nytta för rörelsen. Det är avsett, att denna bestämmelse skall kunna tillämpas även på den som driver rörelse i aktiebolagsform och själv uppbär lön såsom verkställande direktör (motiven s. 226).

delvis återlämnas till bolaget såsom försträckning — äga naturligtvis domstolarna möjlighet att bedöma beloppet såsom inestående lön.

En aktieägare med bestämmande inflytande i bolaget eller honom närstående personer kan även genom avtal med bolaget hava tillförsäkrats pension på grund av tjänst eller annan arbetsanställning. Att i lagstiftningen upptaga särskilda regler om sådana pensionsfordringars ställning i aktiebolagets konkurs har beredningen emellertid icke ansett möjligt. Det vore obilligt att, såsom beträffande löneanspråk för framtiden, helt utesluta anspråk på pension för framtiden från bevakningsrätt i konkursen. Pensionsanspråket kan ur alla synpunkter — den fullgjorda tjänsten, anställningstidens längd m. m. — framstå såsom en välförtjänt och skälig »uppskjuten lön» för det i bolaget nedlagda arbetet, och det skulle i sådana fall illa överenstämma med nutida uppfattning, om lagstiftningen berövade pensionstagaren hans rätt att i konkursen bevaka kapitalvärdet av den framtida pensionen. En bedömning — i likhet med vad som föreslagits i förevarande paragraf beträffande löneanspråk för tiden närmast före konkursen — av i vad mån det arbete, på grund varav pensionen skall utgå, må anses hava länt till nytta för bolaget skulle i allmänhet icke heller vara möjlig, då pensionsrätten i regel förutsätter arbete under en så lång tid före konkursen, att frågan om orsakssammanhanget mellan arbetet och konkursboets ställning är alltför svårbedömlig. Ett i stort sett tillfredsställande skydd mot oskäliga pensionsanspråk torde kunna vinnas genom andra regler. Har ett såsom pension utbetalt belopp i verkligheten karaktär av förtäckt utdelning, bliva — på sätt ovan framhållits beträffande lön — reglerna om återbäring av utdelning under givna förutsättningar tillämpliga. Om en utfäst pension är så stor att den icke står i rimligt förhållande till arbetsprestationens omfattning och värde, kan förhållandet rättsligen vara att bedöma så, att det utfästa beloppet icke alls eller endast till en del utgör verklig pension.¹ I sådant fall torde utfästelsen helt eller delvis vara att betrakta såsom en gåvoutfästelse, vilken icke kan göras gällande i konkursen enligt 1 § andra stycket lagen den 27 mars 1936 angående vissa utfästelser om gåva. Icke ens till den del verklig pensionsrätt föreligger torde pensionstagare av nu förevarande slag åtnjuta förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § andra stycket handelsbalken; den ovan berörda rättspraxis, som fränkänt vissa personer förmånsrätt för lön, torde nämligen få anses medföra samma regel beträffande pension. Ett visst skydd kunna vidare även de i förevarande förslag 32 a § och de i 34 § konkurslagen upptagna återvinningsreglerna erbjuda, i det att såväl själva pensionsutfästelsen som gjorda pensionsutbetalningar kunna drabbas av återvinning enligt nämnda paragrafer. I detta sammanhang må även erinras om den i 107 § 7 mom. andra stycket förslaget till lag om aktiebolag stadgade skyldigheten att i balansräkningen anmärka pensionsförpliktelser.

¹ Jfr motiven till lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser m. m. (SOU 1937: 13) s. 162 o. f.

Förslag till lag angående ändrad lydelse av 54 § lagen om ackordsförhandling utan konkurs.

På sätt av lagberedningen anförts i motiven till förslaget till lag om aktiebolag 175 § har det ansetts önskvärt att de bestämmelser, som avse införelse av förhållanden rörande aktiebolag i aktiebolagsregistret, upptagas i aktiebolagslagen. Den i 54 § första stycket lagen om ackordsförhandling utan konkurs upptagna bestämmelsen innebär beträffande ackordsförhandling för aktiebolag, att vad i 118 § AL stadgas därom att underrättelse rörande beslut om egendomsavträde skall genom konkursdomarens försorg avsändas för registrering skall äga motsvarande tillämpning i avseende å beslut om inledande av ackordsförhandling utan konkurs. Enligt nämnda bestämmelse skall i avseende å ackordsförhandling för aktiebolag jämväl tillämpas dels stadgandet i 129 § AL att anteckning om inträffad konkurs skall i visst fall avföras ur registret, dels stadgandet i 126 § AL att underrättelse om konkurs ej skall genom registreringsmyndighetens försorg kungöras. Uttryckliga stadganden i berörda hänseenden hava i fråga om ackordsförhandling för aktiebolag införts i förslaget till lag om aktiebolag 175 § första stycket, 190 § andra stycket första punkten och 191 § första stycket. Då på grund av de sålunda föreslagna stadgandena i aktiebolagslagen rörande ackordsförhandling för aktiebolag tillämpligheten av bestämmelsen i 54 § första stycket lagen om ackordsförhandling utan konkurs icke skall avse sådan ackordsförhandling, har till bestämmelsen fogats tillägget »där särskild bestämmelse ej givits».

Till 190 § andra stycket andra punkten förslaget till lag om aktiebolag har överförts bestämmelsen i förevarande lag 54 § andra stycket, att anteckning om att aktiebolag fått till stånd ackordsförhandling utan konkurs skall i visst fall avföras ur aktiebolagsregistret. I anledning härav har vidtagits erforderlig ändring i lydelsen av nämnda stycke.

Förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1937 om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser.

I 18 § första stycket lagen den 18 juni 1937 om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser upptagas bestämmelser om den uppgiftsskyldighet som åvilar aktiebolag, till vilket hör sådan stiftelse, gentemot den myndighet som är tillsynsmyndighet för dylika stiftelser. Det årliga meddelande, vilket bolagets styrelse skall lämna tillsynsmyndigheten om den skuld som finnes redovisad i balansräkningen på grund av överföring av medel från bolaget till stiftelsen, skall innehålla uppgift, om anmärkning framställt av bolagets revisorer mot redovisningen av skulden. Enligt uttrycklig bestämmelse i 119 § 1 mom. första stycket förslaget till ny lag om aktiebolag äger revisor i sin revisionsberättelse ej blott framställa anmärkning i avseende å de till revisorerna överlämnade redovisningshandlingarna, bolagets bokföring m. m., utan också meddela erinringar, som de anse böra komma till aktieägarnas kännedom. Har sådan erinran framställts beträffande redovisningen av nämnda skuld, bör meddelandet till tillsynsmyndigheten innehålla uppgift därom. Beredningen föreslår därför ändrad lydelse av 18 § första stycket andra punkten.

För det fall att särskild styrelse inrättats eller god man förordnats för stiftelsen upptagas i 18 § andra stycket bestämmelser om den uppgiftsskyldighet, som åvilar bolagets förvaltningsorgan, dess styrelse eller likvidatorer, gentemot styrelsen eller gode mannen för stiftelsen. Beträffande den ändring, som föreslås i andra stycket andra punkten rörande likvidatorers skyldigheter i förevarande avseende, hänvisas till vad av lagberedningen yttras vid motiven till 166 § i förslaget till ny lag om aktiebolag.

I 19 § tredje stycket lagen den 18 juni 1937 upptagas bestämmelser om de skyldigheter, som åvila styrelse eller god man för stiftelse i avseende å räkenskapsföring och redovisning för stiftelsen. Vid de redovisningshandlingar, som årligen skola insändas till tillsynsmyndigheten, skall fogas det yttrande som av bolagets revisorer avgives rörande deras granskning av stiftelsens förvaltning. Det yttrande som enligt 167 §, jämförd med 118 § andra stycket, förslaget till ny lag om aktiebolag skall, där bolaget trätt i likvidation, avgivas av likvidationsrevisorerna rörande deras granskning av stiftelsens förvaltning bör naturligtvis jämväl medsändas till tillsynsmyndigheten. Bestämmelse därom har införts i 19 § tredje stycket sista punkten. Beredningen hänvisar vidare till vad som anföres i motiven till 167 § andra stycket och 171 § andra stycket i förslaget till lag om aktiebolag.

Förslag till lag angående ändring i lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag.

Den i 2 § andra stycket första punkten av förevarande lag föreslagna ändringen är beroende därpå, att enligt förslaget till lag om aktiebolag 76 § 2 mom. första stycket förbehåll som där avses må vid bildande av aktiebolag intagas i bolagsordningen jämväl då däri intages bestämmelse att brev å aktierna ej skola utfärdas. Hinder bör ej föreligga att i sådant fall i bolagsordningen vid bolagets bildande införa förbehåll som i denna paragraf andra stycket avses. Beredningen hänvisar till vad härom anföres i motiven till 76 § 2 mom. första stycket förslaget till ny aktiebolagslag.

Av skäl som anföres i motiven till nämnda mom. andra stycket hava där upptagits bestämmelser motsvarande stadgandena i 3 § andra stycket av förevarande lag. Beredningen föreslår därför, att dessa stadganden ersättas med en hänvisning till bestämmelserna i aktiebolagslagen.

FÖRKORTNINGAR.

- Augdahl = Augdahl: Aktieselskapet efter norsk ret. Oslo 1926.
- Ballantine = Ballantine: Manual of Corporation Law and Practice. Chicago 1930.
- Bergelmer = Bergelmer: Lagen om bankrörelse. Stockholm 1911.
- Bergendal = Bergendal: Aktiebolagets författning och dess yttre rättsförhållanden enligt svensk rätt. Lund 1922.
- Brodmann AR = Brodmann: Aktienrecht. Berlin och Leipzig 1928.
- › GmbH. = Brodmann: Gesetz, betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung. Berlin och Leipzig 1930.
- Chydenius = Chydenius: Lagen om aktiebolag. Helsingfors 1927.
- v. Godin-Wilhelmi AG = von Godin-Wilhelmi: Aktiengesetz. Berlin och Leipzig 1937.
- Goldschmidt: Grundfragen = Goldschmidt: Grundfragen des neuen schweizerischen Aktienrechts. St. Gallen 1937.
- Goldschmit = Goldschmit: Die Aktiengesellschaft. München 1927.
- Guhl = Guhl: Das neue Aktiengesellschafts- und Genossenschaftsrecht der Schweiz. Zürich 1937.
- › GmbH = Guhl: Das Recht der Gesellschaft mit beschränkter Haftung in der Schweiz. Zürich 1937.
- Hagströmer = Hagströmer: Om aktiebolag enligt svensk rätt. Uppsala 1872.
- Hallstein = Hallstein: Die Aktienrechte der Gegenwart. Berlin 1931.
- Hanssen = Hanssen: Lov om aksjeselskaper og kommandittaksjeselskaper av 19. juli 1910. 7 oplag. Oslo 1935.
- Hug = Hug: Zur Revision des schweizerischen Aktienrechts. St. Gallen 1934.
- Karlgren = Karlgren: Om stiftelseurkund och aktieteckning vid bildande av aktiebolag enligt svensk rätt. Lund 1930.
- Köersner: Aktiebok = Köersner: Om aktiebok, registrering av aktier och aktieförvärv. Stockholm 1929.
- Krenchel = Krenchel: Aktieselskabsloven. 2 Oplag. Köpenhamn 1940.
- Lehmann = Lehmann: Das Recht der Aktiengesellschaften I och II. Berlin 1898/1904.
- Marks v. W. och Sterzel = Marks von Württemberg och Sterzel: Lagen om skuldebrev jämte dithörande författningar. Stockholm 1937.
- Nial: Aktiebrev = Nial: Om aktiebrev och andra aktierättsliga dokument. Stockholm 1929.
- › Bolagsstämmobeslut = Nial: Om klanderbara och ogiltiga bolagsstämmobeslut. Stockholm 1934.
- › Studier = Nial: Aktiebolagsrättsliga studier. Stockholm 1935.
- Olivecrona = Olivecrona: Studier över begreppet juridisk person i romersk och modern rätt. Uppsala 1928.
- Oser OR = Oser: Kommentar zum schweizerischen Zivilgesetzbuch V. Das Obligationenrecht. Zürich 1915.

- Palmer = Palmer's Company Law. 15 uppl. London 1933.
- Platou-Lindvik II = Platou: Om aktieselskaper, kommanditselskaper paa aktier og foreninger. Del II. Anden utgave ved Adolf Lindvik. Oslo 1933.
- Schlegelberger AG = Schlegelberger: Aktiengesetz. Berlin 1937.
- Schlegelberger: Verordnung = Schlegelberger m fl.: Verordnung über Aktienrecht vom 19. September 1931 nebst den Durchführungsbestimmungen. Berlin 1932.
- Sindballe II = Sindballe: Dansk Selskabsret II. Köpenhamn 1930.
- Sindballe III = » » » III. » 1932.
- Skarstedt = Skarstedt: Allmänna aktiebolagslagen. 7 uppl. Stockholm 1937.
- Stahelin i Sieben Vortrüge, Basel 1937 = Stahelin: Buchführung und Bilanz (i Sieben Vorträge über das neue Obligationenrecht). Basel 1937.
- Staub HGB = Staub's Kommentar zum Handelsgesetzbuch. 2 Bd. 14 Aufl. Berlin och Leipzig 1933.
- Teichmann-Koehler AG = Teichmann-Koehler: Aktiengesetz. Berlin 1937.
- Thalman i Sieben Vortrüge, Basel 1937 = Thalman: Die Aktiengesellschaft (i Sieben Vorträge über das neue Obligationenrecht). Basel 1937.
- Wieland: Handelsrecht II = Karl Wieland: Handelsrecht Band II (i Binding: Systematisches Handbuch der deutschen Rechtswissenschaft. München och Leipzig 1931).
- AL = Lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag.
- DAL = Dansk Lov om Aktieselskaber af 15. April 1930.
- FAL = Finsk lag om aktiebolag den 2 maj 1895.
- NAL = Norsk lov om aktieselskaper og kommandittaktieselskaper av 19. juli 1910.
- AG = Gesetz über Aktiengesellschaften und Kommanditgesellschaften auf Aktien vom 30. Januar 1937.
- BGB = Bürgerliches Gesetzbuch 1896 (Tyskland).
- HGB = Handelsgesetzbuch 1897 (Tyskland).
- Comp. Act 1929 = The Companies Act, 1929 (England).
- rev. schw. OR = Schweizerisches Obligationenrecht 1911, reviderad genom lag den 18 december 1936.
- schw. ZGB = Schweizerisches Zivilgesetzbuch.
- 1908 års kommittébetänkande = Förslag till lag om aktiebolag ävensom till andra därmed sammanhängande författningar. Stockholm 1908.
- NJA = Nytt juridiskt arkiv avdelning I.
- NJA avd. II = » » » » II.
- RG = Entscheidungen des Reichsgerichts in Zivilsachen.
- Reg.R:ns årsbok = Regeringsrättens årsbok.
- SOU = Statens offentliga utredningar.
- SvFS = Svensk författningssamling.
- SvJT = Svensk Juristtidning.
- TfR = Tidsskrift for Rettsvitenskap.
- UfR = Ugeskrift for Retsvæsen.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

MOTIV.

Förslag till lag om aktiebolag.

	Sid.
<i>Inledning</i>	3
Behov av reformer inom aktiebolagslagstiftningen s. 3. Beslutet om utredning rörande omarbetning av aktiebolagslagstiftningen s. 4. Frågan om införande av olika former av bolag utan personlig ansvarighet s. 5. Aktiebolags bildande s. 6. Godtrosförvärv av aktiebrev s. 9. Inbetalning, ökning och nedsättning av aktiekapital s. 10. Kapitalbildningen inom aktiebolagen (reservfond och skuldregleringsfond) s. 12. Förvaltningen, styrelse och verkställande direktör s. 14. Årsredovisningen (balansräkning, vinst- och förlusträkning, förvaltningsberättelse) s. 16. Koncernredovisning s. 19. Revision s. 20. Minoritetsskydd s. 22. Bolagsstämma s. 24. Talan mot styrelseledamöter m. fl. s. 26. Bolagsordningsändring s. 26. Talan mot bolagsstämmobeslut s. 26. Likvidation s. 27. Fusion s. 27. Skadeståndsskyldighet m. m. s. 28.	
<i>Inledande bestämmelser (1—3 §§)</i>	29
Frågan om införande av annan bolagsform än aktiebolagets, under vilken verksamhet kan drivas utan personlig ansvarighet för delägarna s. 29—36. Statistisk redogörelse för antalet aktiebolag med aktiekapital ej överstigande 10 000 kr. s. 37. Statistisk redogörelse för aktieboloppets storlek s. 37—38.	
<i>Om aktiebolags bildande (4—35 §§)</i>	43
Antalet aktieägare och frågan om aktiebolaget såsom enmansbolag s. 53. Statistisk redogörelse för aktiebolag med huvuddelägare och för enmansbolag s. 54. Statistisk redogörelse för bolagsbildningar på grund av tillskott av annan egendom än pengar (apportegendom) eller övertagande av egendom s. 65—66. Aktiebolags rättssubjektivitet och slutande av rättshandlingar för oregistrerat aktiebolag, främmande rätt s. 128—132.	
<i>Om aktiebrev och aktiebok (36—42 §§)</i>	156
<i>Om inbetalning av aktiekapital (43—51 §§)</i>	191
<i>Om aktiekapitalets ökning (52—71 §§)</i>	204
<i>Om aktiekapitalets nedsättning (72—75 §§)</i>	240
<i>Om inskränkning i rätten att förfoga över aktie (76 §)</i>	261
Statistisk redogörelse för antalet aktiebolag med förbehåll, som avses i 52 § 1 st. AL, s. 262, och med förbehåll, som avses i 52 § 2 st. AL, s. 265.	
<i>Om reservfond och skuldregleringsfond, så ock om bolagsstämmas rätt att genom vinstutdelning eller eljest förfoga över bolagets egendom (77—82 §§)</i> ..	267
Statistisk utredning rörande förhållandet mellan aktiebolagens kapital och deras skuldsättning s. 271.	
<i>Om styrelse, verkställande direktör och firmateckning (83—103 §§)</i>	304
Statistisk redogörelse för antalet styrelseledamöter s. 309, för antalet utrikes bosatta svenska medborgare och utländska medborgare i aktiebolags styrelser s. 315, för antalet aktiebolag med verkställande direktör s. 312—313, för antalet aktiebolag med vice verkställande direktör s. 319 och för verkställande direktörs firmateckningsrätt s. 342.	
<i>Om styrelsens och verkställande direktörs årsredovisning (104—110 §§)</i>	359
Frågan om särskilda bestämmelser rörande koncernförhållande mellan aktiebolag s. 363—374. Statistiska uppgifter till belysning av förekomsten av koncernbildningar s. 363—364. Bestämmelser i främmande rätt s. 366—369.	

	Sid.
<i>Om revision (111—119 §§)</i>	445
Statistisk redogörelse för antalet revisorer i aktiebolag s. 449. Av handelskammare auktoriserade revisorer och godkända granskningsmän s. 457—459.	
<i>Om bolagsstämma (120—133 §§)</i>	486
Aktier med olika röstvärde, statistisk utredning, främmande rätt, förslaget s. 498—502.	
<i>Om talan mot styrelseledamot, verkställande direktör, stiftare, revisor, granskare eller aktieägare (134—138 §§)</i>	520
Minoritetsrättigheter, främmande rätt, förslaget s. 520—522.	
<i>Om ändring av bolagsordningen och vissa andra fall, då särskild röstpluralitet å bolagsstämma erfordras (139—144 §§)</i>	529
<i>Om talan å bolagsstämmobeslut (145—146 §§)</i>	554
Bolagsstämmobesluts ogiltighet s. 554.	
<i>Om likvidation och upplösning (147—179 §§)</i>	561
Frivillig likvidation och tvångslikvidation s. 561.	
<i>Om fusion (180—181 §§)</i>	604
<i>Om registrering (183—194 §§)</i>	617
<i>Om skadestånd (195—200 §§)</i>	632
Skadeståndsskyldighet för aktiebolags organ enligt svensk och främmande rätt, förslagens ståndpunkt s. 632—646.	
<i>Straffbestämmelser (201—206 §§)</i>	657
Straffbarhet enligt allmänna strafflagen och straffrättskommitténs förslag till lagstiftning om förmögenhetsbrott s. 657—658.	
<i>Allmänna bestämmelser (207—217 §§)</i>	667
Statistisk redogörelse för moder- och dotterbolagsförhållande, då röstetalet för moderbolagets aktier i dotterbolaget utgör minst 50 % av röstetalet för samtliga aktier, ehuru moderbolagets aktier motsvara mindre än 50 % av dotterbolagets aktiekapital s. 679.	
Förslag till lag angående införande av nya lagen om aktiebolag ..	699
Förslag till lag om ändring i konkurslagen	710
Förslag till lag angående ändrad lydelse av 54 § lagen den 13 maj 1921 om ackordsförhandling utan konkurs	714
Förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1937 om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser	715
Förslag till lag angående ändring i lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag	716
Förkortningar	717
Innehållsförteckning	719
Innehållsförteckning till lagtext och motiv, se Del I (lagtext) s. 132.	
Sammanställning av bestämmelserna i förslaget till lag om aktiebolag och motsvarande bestämmelser i 1910 års aktiebolagslag, se Del I s. 139.	

Statens offentliga utredningar 1941

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

Åtgärder för bekämpande av homosexualitetens samhällsfarliga yttringar. [3]
Förslag till rättegångsbalk. [7]
Lagberedningens förslag till lag om aktiebolag m. m.
1. Lagtext. [8] 2. Motiv. [9]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Betänkande med allmänna riktlinjer för åstadkommande av tidigare inbetalning av utskylder. Del 1. [5]
Del 2. [6]

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Utredning ang. byggnadskostnaderna. [4]

Hälsa- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Betänkande med förslag rörande restaureringen av Uppsala domkyrka. [2]

Försvarsväsen.

Sociala försvarsberedskapskommittén. Betänkande. Del 3. Förslag till krigspensionsförordning m. m. [1]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.